

T.C.
ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZİN ADI :
18. YÜZYIL'DA İSTİNSAH EDİLMİŞ MENSUR BİR ŞÂH-
NÂME ÇEVİRİSİ II. CİLT 1a-144b VARAKLAR ARASI
(İnceleme-Metin-Sözlük-Özel İsimler Dizini-
Tıpkıbasım)

TEZİN TÜRÜ :
DOKTORA

ANABİLİM DALI :
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

TEZİ HAZIRLAYAN :
SERDAR BULUT

18. YÜZYIL'DA İSTİNSAH EDİLMİŞ MENSUR BİR ŞÂH-NÂME ÇEVİRİSİ

II. CİLT 1a-144b VARAKLAR ARASI

İnceleme-Metin-Sözlük-Özel İsimler Dizini-Tıpkıbasım

Serdar BULUT

DOKTORA TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Serdar YAVUZ

Adıyaman

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mart, 2017

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Serdar YAVUZ danışmanlığında, Serdar BULUT tarafından hazırlanan "18. Yüzyıl'da İstinsah Edilmiş Mensur Bir Şâh-nâme Çevirisi II. Cilt 1a-144b Varaklar Arası (İnceleme-Metin-Sözlük-Özel İsimler Dizini-Tıpkıbasım)." başlıklı çalışma 31 / 03 / 2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK

İmza:

Danışman : Doç. Dr. Serdar YAVUZ

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mehmet Dursun ERDEM

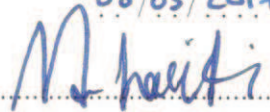
İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Nazmi ÖZEROL

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Muhittin ÇELİK

İmza:

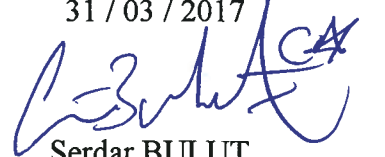
08/05/2017

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Doktora Tezi olarak sunduğum “18. Yüzyıl’da İstinsah Edilmiş Mensur Bir Şâh-nâme Çevirisi II. Cilt 1a-144b Varaklar Arası (İnceleme-Metin-Sözlük-Özel İsimler Dizini-Tıpkıbasım)” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

31 / 03 / 2017

Serdar BULUT

ÖZ

Firdevsî'nin İran milleti açısından çok kıymetli olan eseri Şâh-nâme, Türk kültür ve edebiyatını fazlasıyla etkilemiştir. Bu etkilenme neticesinde Anadolu sahasında Şâh-nâme yazma kültürü başlamıştır. Bu kültürle beraber Anadolu'da Firdevsî'nin eserinin birebir çevirileri de yapılmıştır. Üzerinde çalışılan eser de Şâh-nâmeden yapılan birebir çevirilerdendir.

Bu Şâh-nâme Çevirisi bugün İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde 6131 demirbaş numarasıyla kayıtlıdır ve üç cilt halinde olup tamamı 1778 varaktır. Her sayfası 25 satırdan oluşan eserde minyatürler de bulunmaktadır. Bu Şâh-nâme çevirisinin istinsah yılı 1773'tür. Eserin mütercimi ile ilgili bilgi bulunamamıştır; fakat müstensihî Derviş Mustafa isimli biridir. Metin içerisinde tarihle ilgili ya da mütercim ve müstensihle ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir. Bu bilgiler İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nden elde edilmiştir. Üzerinde çalışılan Şâh-nâme Çevirisi, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanedeki eserin ikinci cildinin 1a-144b varakları arasında kalan bölümünü kapsamaktadır.

Tez; giriş, imla özellikleri, ses bilgisi, şekil bilgisi, çevriyazı, sözlük, özel isimler dizini ve tıpkıbasım bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Firdevsî, Şâh-nâme, Şâh-nâmenin Türk kültürüne yansımaları, metnin kuruluşu, sözlük ve dizinin hazırlanış yöntemleri hakkında bilgiler verilmiştir.

İmla özellikleri bölümünde Eski Anadolu Türkçesi başta olmak üzere 17. ve 18. yüzyıl dil özellikleri de dikkate alınarak ünlüler ve ünsüzler ayrı ayrı incelenmiştir. Ses bilgisi ve şekil bilgisi kısımları da kendi içinde alt başlıklara ayrılarak metinden alınan örnekler ışığında ele alınmıştır. Metin bölümünde orijinal metne bağlı kalınmış ve nesir kurallarına göre metne paragraf sistemi ve noktalama işaretleri eklenmiştir.

Sözlük bölümünde bir genel sözlük oluşturulmuştur. Genel sözlükten sonra özel isimler dizini hazırlanmıştır. Metnin sonuna kaynakça ve araştırmacıların metinden daha kolay faydalanabilmeleri adına tıpkıbasım bölümleri eklenmiştir.

Çalışmada elde edilen veriler sonuç bölümünde açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Firdevsî, Şâh-nâme, Şâh-nâme'nin Etkileri, Derviş Mustafa, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Özel İsimler Dizini, Tıpkıbasım, Çevriyazı

ABSTRACT

Ferdowsi's work of Shahnameh which is very precious in terms of the Iranian nation has greatly influenced Turkish culture and literature. As a result of this influence, the Shahnameh writing culture in Anatolia has started. Together with this culture, the translation of the work of Ferdowsi's in Anatolia was also carried out. This study is also one of those translated works.

This Shahnameh translation is registered today with the number 6131 in the Central Library of Istanbul University and has three volumes with 1778 pages. Every page consists of 25 lines and there are also miniatures. The year of the transfer of this Shahnameh is in 1773. There is no any information about the translator of the work but the name of the scribe is Dervish Mustafa. There is no information about the date or the interpreter of the work in the text. This information was obtained from Istanbul University Central Library. This work which is under study covering the area between the foils 1a-144b of the second volume in Istanbul University Central Library.

This thesis consists of an introduction, signature features, phonetic information, morphology information, transcription, dictionary, special names, and partitions. In the introduction, information about Ferdowsi's work of Shahnameh and its reflections on Turkish culture, methods of preparing text, glossary and index are given.

In the Imprint properties section at first, considering the 17th and 18th century language features of the old Anatolian Turkish vowels and consonants were examined separately. In the section of the sound information and the shape information subdivided itself into subheadings and discussed from the samples taken from the text. In the text section, the original text is adhered to, and according to prose rules, the text paragraph system and punctuation marks are added.

A glossary was created in the dictionary section. After the general dictionary, a special names directory has been prepared. At the end of the text, bibliographic sections have been added in order to make it easier for the bibliographers and researchers to benefit from the text.

The data obtained in the study are explained in the conclusion section.

Keywords: Ferdowsi's work of Shahnameh, The Effects of Shahnameh, Dervish Mustafa, Sound Information, Shape Information, Special Names Index, Prefix, Interpretation

ÖN SÖZ

Firdevsî (940-1020) İran'ın geleneklerini tekrar ortaya çıkartıp yüceltmek amacıyla İran'ın bütün tarihî ve destanî geleneklerini bir araya getirmek istemiştir. Ünlü eseri Şâh-nâme böyle bir amacın ürünüdür.

Firdevsî, Şâh-nâme'nin mukaddimesinde bir dostunun kendisine Pehlevîce'den Farsça'ya aktarılmış olan mensur Şâh-nâme getirdiğini, kendisini bu eseri nazm etmeğe teşvik ettiğini, Ebu Mansur b. Muhammed adında bir zattan maddî yardım gördüğünü ve mukaddimeyi yazdığı zaman bu zatın öldüğünü anlatır (Safâ, 2002: 92). Firdevsî, Şair Dakîkî'nin yazmış olduğu 1000 beyitlik Şâh-nâme'yi elde etmiş, kendi gayretiyle toplamış olduğu diğer destan ve gelenekleri de 60 bin beyit tutarındaki ünlü eseri Şâh-nâme'de bir araya getirip ölümsüzleştirmiştir (Gültekin, 2013: 242).

Tahran'da kaleme alınan bu eserle ilgili olarak Firdevsî; "*Gerçi otuz yılıma mal oldu ama bununla İran milletini yeniden dirilttim*" demektedir (Firdevsî & Lugal, 2005). İran'ın sürekli yenildiği ve başka güçler tarafından işgal edildiği bir dönemde kaleme alınan bu eser İran için son derece önemlidir. Hâlâ bu önemini devam ettiren eser, her Nevruz'da okunmakta ve Firdevsî'ye özelemler dile getirilmektedir.

Firdevsî, Şâh-nâme'yi oluştururken önemli eserlerden faydalanmıştır. Aslında bu önemli eserler Şâh-nâme'nin altyapısını oluşturmaktadır. Eserler, Pehlevîce kökenli olan dinî ve edebî kökenli eserlerdir. Bu eserlerin en önemlisi hiç şüphesiz Eski İran'ın inancı olan Zerdüştlüğün kutsal kitabı *Âvesta*'dır. Şâh-nâme'nin diğer önemli İranî kaynakları ise Afganistan ile İran toprakları arasında kalan tarihi bölge *Zâbilistan*'a ve Doğu İran'a ait kaynaklardır. "Söz konusu kaynaklardaki bilgilerin Şâh-nâme-yi Pehlevî, *Hudâynâme* ve benzeri eserlerde yer almış olduğu, bu kaynaklardan Arapçaya ya da Farsçaya aktarıldığı bilinmektedir. Şâh-nâme'nin İran kökenli olmayan kaynakları arasında Yunancadan Süryanice ve Arapçaya çevrilerek İran hikâyelerine karışmış *Dastân-i İskender* ile Müslümanlar ve Araplara ait bazı eserler de yer almaktadır (Firdevsî & Lugal, 2005: 22). Firdevsî bunların dışında; İran'ın şah ve hükümdarlarının tarihini anlatan ve Türkçeye de çevrilen meşhur tarih

kitabı Tarih-i Taberî ile Şehnâme-yi Ebû Mansûrî, Kâr-nâme-yi Erdeşir-i Bâbekân ve Asar'ul-Bakiyye isimli eserlerden de faydalanmıştır.

Firdevsî'nin 370/981 yılında yazmaya başladığı tahmin edilen eserini ilaveler yaparak 394/1004 yılında bitirdiği söylenmektedir. Şâh-nâme'yi bitirdiği sene otuz yedi yaşındaki oğlunu kaybeden Firdevsî, eserini hiçbir zaman herhangi bir sultana ya da emire sunmayı düşünmemiştir. Ancak geçim sıkıntısına düşünce eserini 394-395/1004-1005 yılında Sultan Mahmud'a sunma fikrine kapılmıştır. Bunda Sultan Mahmud'un birinci veziri Ebû'l-Abbas Fazl bin Ahmed-i İsferyânî'nin büyük etkisi olmuştur. Ebû'l-Abbas, Firdevsî'ye eserini yazarken destek de olmuştur. Firdevsî, 404/1014 yılında bazı düzenlemeler ve eklemeler yaptığı eserini bizzat kendisi Gazne'ye giderek Sultan Mahmud'a sunmuştur. Bazı rivayetlere göre Sultan Mahmud, eserinde Türkleri aşağılayan ve güçsüz gösteren Firdevsî'ye "eserin bir dinar etmez" diyerek beyit başına bir dinar ödül verilmesini sağlamıştır. Bazı rivayetler Firdevsî'yi çekemeyenlerin onu Sultan Mahmud'a kötü gösterdiklerini dile getirirler.

Sultan Mahmut'un huzurundan üzüntülü ayrılan Firdevsî bu duruma çok kırılmış ve Sultan Mahmud'a bir hicviye de yazmıştır. Daha sonra doğduğu topraklar olan Tûs'a dönen Firdevsî, burada fakirlik içinde ölmüştür.

Firdevsî'nin kıymetli destanı Şâh-nâme daha sonra Türk kültür ve edebiyatını da etkilemiştir. Türk kültüründe büyük önem taşıyan Şâh-nâme'nin Türk diline manzum ve mensur olmak üzere çeşitli tercümelemleri yapılmıştır. Özellikle Selçuklu ve Osmanlı sahasına bakıldığı zaman birçok şairin Şâh-nâme yazma geleneğinden fazlasıyla etkilendiği görülür.

Şah-nâmeler 1559 yılına kadar manzum bu tarihten sonra da mensur olarak yazılmıştır (Sertoğlu 1960:I: 754). Şâh-nâmelerin kaleme alınmasında estetik amaç ön planda olduğu için ilk yazılan eserlerin manzum olmaları da gayet tabiidir. Sanat yapmanın ön planda olduğu eserlerin kaleme alınmasında tercih edilen biçim her zaman nazım olmuştur. Bu nedenle ilk Şâh-nâme ve ondan sonrakiler XVI. asra gelinceye kadar manzum olarak kaleme alınmıştır (Gültekin, 2013: 245). Bu süreçte Selçuklu ve Osmanlı sahasında birçok Şâh-nâme yazarı ve bunun akabinde yeni Şâh-nâme çevirileri oluşmuştur. Hatta önemli şairlerden Hoca Dehâni ve Yercâni'ye

Şâh-nâme yazma görevi verilmiştir. Fakat bu iki önemli şairin yazdığı Şâh-nâmeler henüz günümüze ulaşamamıştır. Osmanlı döneminde ilk Şâh-nâme yazma görevini Fatih Sultan Mehmet vermiştir. Osmanlı sahasında da bu kültür devam etmiştir. Özellikle Divan Edebiyatı bu kültürden fazlasıyla etkilenmiştir. Tatar Ali, Şerifî ve Mehdî başta olmak birçok şair Firdevsî'nin yazdığı Şâh-nâme'yi Osmanlı Türkçesine tercüme etme yoluna da gitmişlerdir.

Firdevsî'nin Şâh-nâmesi temel alınarak yazılan ve tez çalışmamızın konusunu oluşturan 18. Yüzyıl Mensur Şâh-nâme Çevirisi'ne müstensihin kendine göre eklemeler yaptığı da görülmektedir. Bu eklemeler kelime, olay ve konu düzeyinde Türk motiflerini ortaya koyan eklemelerdir. Bu eklemelerden bazıları sonuç bölümünde dile getirilmiştir.

Günümüzde İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde 6131 demirbaş numarasıyla kayıtlı olan bu eser, üç cilt halinde olup tamamı 1778 varaktır. Her sayfası 25 satırdan oluşan eserde minyatürler de bulunmaktadır. Bu Şâh-nâme çevirisinin istinsah yılı 1773'tür. Eserin mütercimi ile ilgili bilgi bulunamamıştır; fakat müstensihinin Derviş Mustafa olduğu bilinmektedir. Metin içerisinde tarihle ilgili ya da mütercim ve müstensihle ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir. Bu bilgiler İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nden elde edilmiştir. Bizim çalışmamız, bu eserin ikinci cildinin 1a-144b varakları arasında kalan bölümünü kapsamaktadır.

18. Yüzyıl'da İstinsah Edilmiş Mensur Bir Şâh-nâme Çevirisi'nin II. cildinin 1a-144b varakları arası üzerine yapılan bu çalışma; giriş, imlâ özellikleri, inceleme, çevriyazı, sözlük, özel isimler dizini ve tıpkıbasım bölümlerinden meydana gelmektedir. Eserin sözlük bölümünde de görüleceği üzere eserde Farsça ve Arapça kelime sayısı çok fazladır. Bu nedenle sözlük olmadan dilinin anlaşılma şansı çok zayıftır. Bu sebeple eserin sonuna sözlük eklenmiştir. Eserde Arapça ve Farsça kelimelerin yanı sıra Türkçe kelime sayısı da çok fazladır.

Metinde hem Eski Anadolu Türkçesi hem de Osmanlı Türkçesi dönemlerinden izler taşıyan imla özellikleri mevcuttur. Giriş bölümünde Firdevsî, Şâh-nâme, Şâh-nâmenin Türk Kültür ve Edebiyatına yansımaları, Selçuklu ve Osmanlı sahaslarında yazılan Şâh-nâmeler, üzerinde çalışılan eserin özellikleri,

metnin kuruluşu, sözlüğün planlanması, imla özellikleri ve incelemeyle alakalı bilgiler verilmiştir.

İmla özellikleri bölümünde, yazım kuralları öncelikle ünlülerin yazımı, ünsüzlerin yazımı ve şeddelerin yazımı olmak üzere üç kategoriden oluşturulmuştur. Ünlü harflerin yazımında /a/, /e/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/ seslerinin başta, ortada ve sonda yer alan kullanımları metinden alınan örneklerle gösterilmeye çalışılmıştır. Ünsüz harflerin yazımında öncelikle /b/, /c, ç/, /g, ğ/, /ñ/, /p/, /s/, /k, k̇/, /t/ sessizlerinin başta, ortada ve sonda yer alan kullanımları metinden elde edilen örnekler ışığında gösterilmeye çalışılmıştır. Daha sonra Arap imlâ geleneği ve Türk imlâ geleneğinin kökenini oluşturan Uygur imlâ geleneğinin metindeki yansımaları verilmeye çalışılmıştır. Bu imlâ gelenekleri ışığında yazılışında problem olanlar incelemeye tabi tutulmuştur. Bunun akabinde şeddelerin yazımı bölümünde şeddelerin kullanımı Türkçe, Arapça ve Farsça kelimeler üzerinden örneklerle verilmiştir.

Tezin inceleme bölümü önce kendi içinde “Ses Bilgisi (Fonetik)” ve “Şekil Bilgisi (Morfoloji)” olmak üzere iki ayrı başlık altında ele alınmıştır. Ses Bilgisi bölümü kendi içinde ünlüler ve ünsüzler olmak üzere iki alt başlıktan meydana gelmiştir. Öncelikle Ünlüler kendi içinde dilbilgisi kurallarına göre alt başlıklara ayrılarak ayrı ayrı incelenmiştir. Bu alt başlıklarda; ünlü uyumları, ünlü düşmesi, ünlü birleşmesi, ünlü daralması, ünlü türemesi ve ünlü değişimleri örneklerle ayrıntılı şekilde gösterilmiştir. Özellikle ünlü uyumları noktasında yuvarlaklaşma ile düz ünlü taşıyan ek ve kelimeler ele alınmıştır. Ünlü değişimleri noktasında tüm ünlülerin değişimleri ayrı ayrı verilmekle birlikte “kapalı e” noktası da irdelenmiştir. Ünsüzler alt başlığında ise; ünsüz türemesi, ünsüz ikizleşmesi, ünsüz değişimleri, ünsüz düşmesi, hece yutulması ve ünsüz benzeşmesi gibi ses olayları üzerinde durulmuştur. Şekil Bilgisi başlığı da kendi içinde; sözcük türleri (fiil, sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç, isim, ünlem) alt başlığında dönemsel imla özellikleri ışığında incelenmiştir. Kendi içinde metinden alınan örneklerle detaylı analiz edilmiştir.

Çevriyazı bölümünde Türk dilcilerinin kullandığı transkripsiyon işaretleri kullanılmıştır. Metin “Times Turkish Transcription” yazı karakteriyle 12 punto olarak hazırlanmıştır. Metne nesir kurallarına uygun şekilde paragraf ve noktalama

işaretleri eklenmiştir. Metinde sadece nokta ve virgüli kapsayacak şekilde noktalama işaretleri kullanılmıştır. Eserin orijinalindeki yazım mantığına bağlı kalınmış ve orijinal metinde kırmızı mürekkeple yazılan metin başları çevriyazıda okuma kusurları da düşünülerek bold olarak gösterilmiştir. Orijinal metinde 3-4 yerde görülen nazım bölümleri, çevriyazıda da nazım şeklindedir. Varak numaraları köşeli parantez içinde verilirken satır başları da üst simge hâlinde gösterilmiştir.

Sözlük bölümü, seçki (seçme) sözlük şeklinde hazırlanmıştır. Bu sözlükte metinde geçen ve anlamı bilinmeyen yabancı kelimeler ile yazılışı standart Türkçeden farklı olan Türkçe kelimeler de verilmiştir. Bu Türkçe kelimelerin çoğu Türkiye Türkçesi ağızlarında varlığını devam ettiren kelimelerdir. Sözlükte yer alan tüm kelimeler alfabetik madde başı şeklinde verilmiştir. Madde başlarının hangi dile ait olduğu ve türünün ne olduğu yanına kısaltma şeklinde yazılmıştır. Sözlüğün hazırlanışıyla alakalı giriş bölümünün sonunda 15 maddelik bir alt başlık hazırlanmıştır.

Sözlüğün akabinde kendine yer bulan Metin Özel İsimler Dizini, kendi içinde Sözlük bölümünün hazırlanışıyla benzerlikler göstermektedir. Bu bölüm de kendi içinde alfabetik olarak verilmiş ve Metin Özel İsimler Dizininin hazırlanışıyla ilgili giriş bölümünün sonuna 10 maddelik bir alt başlık hazırlanmıştır. Metinde yer alan tüm özel isimler bu dizinde ele alınmıştır. Bu özel isimlerin geçtiği tüm paragrafların satır numaraları dizinde verilmiştir. Metinde en çok tekrar eden özel isim 2389 tekrar ile “Ferāmerz” ismi olmuştur.

Tıpkıbasım, araştırmacıların metinde tam anlamıyla yararlanabilmeleri için İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphane’de yer alan 6131 demirbaş numaralı 1778 varaktan oluşan üç ciltlik eserin ikinci cildinin 1a-144b varakları arasını kapsayan el yazması nüshanın fotoğraflarının çalışmanın sonuna eklenmesiyle oluşturulmuştur.

Çalışmada yapılan atıf ve dipnotlar metin için dipnot yöntemiyle gösterilmiştir. Bu dipnotta yer alan çalışmalar sözlüğün arkasında yer alan büyük kaynakça bölümünde verilmiştir.

18. Yüzyıl’da İstinsah Edilmiş Bir Şâh-nâme Çevirisi II. Cilt 1a-144b Varaklar Arası (İnceleme-Metin-Sözlük-Özel İsimler Dizini-Tıpkıbasım) isimli tez çalışmamızı hazırlarken birçok kişinin desteklerini gördüm. Bu değerli kişilerin

isimlerini buradan yazarak kendilerine olan şükranlarımı da dile getirmek isterim. Öncelikle eserin bize ulaşmasını sağlayan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dil Bilimi Bölümü öğretim üyesi Dr. Mehmet Gürlek'e, tez danışmanlığımı yaparak bana büyük değerler katan çok kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Serdar Yavuz'a, tez dönemi boyunca her zaman yanımda olan doktora arkadaşlarım Okt. Burak Telli ve Uzm. Türker Barış Bulduk'a, çalışmada katkıları olan kıymetli dostlarım Okt. Osman Albayrak, Okt. Cihat Bıçakcı, Okt. Samet Bayrak, Okt. Ömür Dincel ve Doç. Dr. Behzat Barış'a, Tez İzleme Komitemde yer alan çok kıymetli hocalarım; Prof. Dr. Şehrabani Allahverdiyeva ve Dr. Muhittin Çelik'e, Tez Savunma Jürime katılan Doç. Dr. Nazmi Özerol'a, Enstitü müdürümüz Prof. Dr. İbrahim Halil Tuğluk'a, doktora dönemimde her zaman yanımda olan ve desteklerini benden hiç esirgemeyen eşim Gamze Bulut, güzel kızım Leyla Asya Bulut ile aileme ve bugünlere gelmemde büyük katkıları gördüğüm hocam Prof. Dr. Mehmet Dursun Erdem'e buradan teşekkürlerimi iletiyorum.

31.03.2017 / Adıyaman

Serdar BULUT

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	vi
TABLolar (ÇİZELGELER) DİZİNİ	xviii
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xix
1. Giriş.....	1
1.1. Ebû'l-Kâsım-i Firdevsî... ..	1
1.2 Şâh-nâme.	7
1.2.1.Şâh-nâme'de Türkler.....	13
1.2.2.Şâh-nâme'de geçen önemli kişi, hayvan ve yer adları ile bu adların Türk Kültürüne yansımaları	18
1.2.3.Şâh-nâme geleneği, Türk Edebiyatına yansımalar, Selçuklu- Osmanlı sahasına ait Şâh-nâmeler ve Şâh-nâme yazarları	19
1.2.4.Şâh-nâme tercümeleleri.....	24
1.2.5.Şâh-nâme vezni.....	26
1.2.6.Üzerine çalışılan Şâh-nâme çevirisi hakkında genel bilgiler	26
1.2.7.Eserin müellifi ve istinsah tarihi	29
1.2.8.Eserin nüshaları.....	29
2. İnceleme.....	30
2.1 İmlâ (Yazım) Özellikleri.	30
2.1.1. Ünlülerin yazımı	32
2.1.1.1./a/ ünlüsünün yazımı	33
2.1.1.2./e/ ünlüsünün yazımı	34
2.1.1.3./ı/ ve /i/ ünlülerinin yazımı	35
2.1.1.4./o/ ve /ö/ ünlülerinin yazımı.....	35
2.1.1.5./u/ ve /ü/ ünlülerinin yazımı.....	36
2.1.2. Ünsüzlerin yazımı	36

2.1.2.1./b/ ünsüzünün yazımı	36
2.1.2.2./c/ ve /ç/ ünsüzlerinin yazımı	37
2.1.2.3./g/ ve /ğ/ ünsüzlerinin yazımı	38
2.1.2.4./p/ ünsüzünün yazımı	39
2.1.2.5./k/ ve /k̄/ ünsüzlerinin yazımı	40
2.1.2.6./ñ/ ünsüzünün yazımı	41
2.1.2.7./s/ ünsüzünün yazımı.....	42
2.1.2.8./t/ ünsüzünün yazımı	42
2.1.3. Şeddelerin yazımı.....	43
2.2. Ses Bilgisi (Fonetik).....	44
2.2.1. Ünlüler	44
2.2.1.1. Ünlü uyumları	44
2.2.1.1.1.Kalınlık-incelik (önlük-artlık) uyumu	44
2.2.1.1.2.Düzlük-yuvarlık uyumu	46
2.2.1.1.2.1.Kelimelerde yuvarlaklaşma	47
2.2.1.1.2.2.Eklerde yuvarlaklaşma	49
2.2.1.2. Ünlü düşmesi	87
2.2.1.3. Ünlü birleşmesi (ünlü kaynaşması).....	88
2.2.1.4. Ünlü daralması	89
2.2.1.5. Ünlü türemesi.....	90
2.2.1.6. Ünlü değişimleri	91
2.2.1.6.1. /i/-/e/ meselesi	91
2.2.1.6.2. ö > e değişmesi	95
2.2.1.6.3. o / u ve ö / ü meselesi	95
2.2.1.6.4. u > ı ; ü > i ; u > i değişimleri	97
2.2.1.6.5. ı > u değişmesi	99
2.2.1.6.6. i > ü değişmesi	99
2.2.1.6.7. i > u değişmesi	99
2.2.1.6.8. ı > ü değişmesi	100
2.2.1.6.9. u > a değişmesi	100
2.2.1.6.10. ü > e değişmesi.....	100
2.2.1.6.11. a > e değişmesi.....	101
2.2.1.6.12. e > a değişmesi.....	101
2.2.1.6.13. ı > i değişmesi	101
2.2.1.6.14. o > ü değişmesi	102
2.2.1.6.15. ö > u değişmesi	102

2.2.2. Ünsüzler.....	102
2.2.2.1. Ünsüz türemesi	103
2.2.2.2. Ünsüz ikizleşmesi	105
2.2.2.3. Ünsüz değişimleri.....	107
2.2.2.3.1. k > g değişmesi	107
2.2.2.3.2. k > ħ değişmesi	109
2.2.2.3.3. b > v değişmesi	109
2.2.2.3.4. b > p değişmesi	110
2.2.2.3.5. v > f değişmesi	110
2.2.2.3.6. ŋg > ñ değişmesi	111
2.2.2.3.7. ŋg > ñ > g değişmesi	111
2.2.2.3.8. ŋg > m değişmesi	112
2.2.2.3.9. z > y değişmesi	112
2.2.2.3.10. d > y değişmesi	112
2.2.2.3.11. y > g değişmesi	113
2.2.2.3.12. ğ > v değişmesi	114
2.2.2.3.13. t > d değişmesi	114
2.2.2.4. Ünsüz düşmesi	116
2.2.2.5. Hece yutulması	121
2.2.2.6. Ünsüz benzeşmesi	121
2.2.2.6.1. Ötümlüleşme yoluyla benzeşme	121
2.2.2.6.1.1. Kelime sonunda ötümlüleşme.....	121
2.2.2.6.1.2. Kelimelerin içinde ötümlüleşme	128
2.2.2.6.2.3. Eklerde ötümlüleşme.....	128
2.2.2.6.2. İmlası kalıplaşmış olanlar	134
2.2.2.7. Göçüşme (metatez)	137
2.3. Sekil Bilgisi (Morfoloji).....	138
2.3.1. Fiil (eylem)	138
2.3.1.1. Fiil çekimi.....	139
2.3.1.1.1. Dilek kipleri	139
2.3.1.1.1.1. İstek kipi	139
2.3.1.1.1.2. Emir kipi.....	141
2.3.1.1.1.3. Şart kipi	145
2.3.1.1.1.4. Gereklik kipi.....	149
2.3.1.1.2. Haber kipleri	153
2.3.1.1.2.1. Öğrenilen geçmiş zaman	153

2.3.1.1.2.2. Bilinen geçmiş zaman	155
2.3.1.1.2.3. Geniş zaman.....	161
2.3.1.1.2.4. Gelecek zaman.....	165
2.3.1.1.2.5. Şimdiki zaman	167
2.3.1.2. Ek-fiil	168
2.3.1.2.1. Ek-fiilin şartı.....	169
2.3.1.2.2. Ek-fiilin geniş zamanı	169
2.3.1.2.3. Ek-fiilin Bilinen geçmiş zamanı	169
2.3.1.2.4. Ek-fiilin öğrenilen geçmiş zamanı	170
2.3.1.2.5. Ek-fiilin zarf-fiili.....	170
2.3.1.3. Birleşik zamanlı çekimler	170
2.3.1.3.1. Hikâye birleşik zaman	171
2.3.1.3.2. Rivayet birleşik zaman	171
2.3.1.3.3. Şart (koşul) birleşik zaman.....	172
2.3.1.4. Şahıs ekleri	173
2.3.1.5. Olumsuzluk ekleri.....	174
2.3.1.6. Birleşik fiiller.....	175
2.3.1.6.1. Birinci yanı isim ikinci yanı fiil olan yardımcı fiiller.....	176
2.3.1.6.2. İki yanı da fiil olan (bir yanı zarf-fiil bir yanı fiil) birleşik fiiller: tasvir fiilleri.....	178
2.3.1.7. Fiilden fiil yapım ekleri.....	181
2.3.1.8. İsimden fiil yapım ekleri	182
2.3.1.9. Fiillerde soru eki	183
2.3.2. Zarf.....	184
2.3.2.1. Zaman zarfları.....	184
2.3.2.2. Hâl (durum) zarfları	186
2.3.2.3. Yer-Yön zarfları.....	186
2.3.2.4. Azlık-çokluk (miktar) zarfları.....	187
2.3.2.5. Zarf-fiiller (gerundiumlar).....	188
2.3.3. Edat	189
2.3.3.1. Son çekim edatları.....	190
2.3.4. Bağlaç.....	194
2.3.4.1. İşlevlerine göre bağlaçlar	195
2.3.4.1.1. Kelimeleri birbirine bağlayan bağlaçlar	195
2.3.4.1.2. Cümleleri birbirine bağlayan bağlaçlar	197

2.3.4.1.2. Hem kelimeleri hem de cümleleri birbirine bağlayan bağlaçlar	203
2.3.4.2. Anlamlarına göre bağlaçlar	208
2.3.4.2.1. Sıralama bildiren bağlaçlar	208
2.3.4.2.2. Şart bildiren bağlaçlar	209
2.3.4.2.3. Sebep bildiren bağlaçlar	210
2.3.4.2.4. İstisnaa bildiren bağlaçlar	212
2.3.4.2.5. Pekiştirme bildiren bağlaçlar	213
2.3.4.2.6. Açıklama bildiren bağlaçlar	215
2.3.4.2.7. Atıf vavı (harf-i atıf / vav-ı atıf)	220
2.3.5. Zamir	221
2.3.5.1. Soru zamirleri	221
2.3.5.2. Dönüşlülük zamirleri	223
2.3.5.3. İşaret zamirleri	224
2.3.5.4. Bağlama zamirleri	226
2.3.5.5. Şahıs zamirleri	226
2.3.5.6. Belirsizlik zamirleri	229
2.3.6. Sıfat	232
2.3.6.1. Niteleme sıfatları	232
2.3.6.2. Belirtme sıfatları	233
2.3.6.2.1. Belirsizlik sıfatları	233
2.3.6.2.2. İşaret sıfatları	236
2.3.6.2.3. Sayı sıfatları	237
2.3.6.2.3.1. Asıl sayı sıfatları	238
2.3.6.2.3.2. Sıra sayı sıfatları	241
2.3.6.2.3.3. Üleştirme sayı sıfatları	242
2.3.6.2.3.4. Kesir sayı sıfatları	242
2.3.6.2.3.5. Belirsiz sayı sıfatları	243
2.3.6.2.4. Soru sıfatları	244
2.3.6.2.5. Sıfat-fiil (partisip) ekleri	244
2.3.7. İsim	248
2.3.7.1. Aitlik eki	248
2.3.7.2. İsim tamlaması	249
2.3.7.3. Hâl ekleri	252
2.3.7.3.1. Yalın (norminatif) hâl	252
2.3.7.3.2. Yaklaşma (datif) hâli	253

2.3.7.3.3. Belirtme (akkuzatif) hâli.....	253
2.3.7.3.4. Bulunma (lokatif) hâli	254
2.3.7.3.5. Ayrılma (ablatif) hâli.....	254
2.3.7.3.6. İlgî (genitif) hâli.....	255
2.3.7.3.7. Eşitlik (ekvatif) hâli.....	255
2.3.7.3.8. Vasıta (instrumental) hâli	255
2.3.7.3.9. Yön gösterme (direktif) hâli	257
2.3.7.4. Çokluk ekleri	258
2.3.7.5. İyelik ekleri.....	259
2.3.7.6. İsimden isim yapım ekleri	261
2.3.7.7. Fiilden isim yapım ekleri.....	269
2.3.7.8 İsim-fiil (matar) ekleri	271
2.3.7.9. İsimlerde soru eki.....	274
2.3.8. Ünlem.....	274
3. Metin	278
3.1. Metnin Kısa Özeti.....	278
3.2. Metnin Oluşturulmasında İzlenen Yol.....	283
3.3. Çevriyazılı Metin	286
4. Sözlük	652
5. Özel İsimler Dizini	768
6. Sonuç.....	836
7. Tıpkıbasım.....	851
KAYNAKÇA	995
ÖZGEÇMİŞ.....	1011

TABLolar (ÇİZELGELER) DİZİNİ

	Sayfa No
Tablo 1: Eski Anadolu Türkçesi	143
Tablo 2: Osmanlı Türkçesi	143

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ VE KISALTMALAR LİSTESİ

آ	Ā, ā
ا	A, a, E, e
ء	◌
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	Ṫ, ṭ
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	H, h
خ	Ḥ, ḥ
د	D, d
ذ	Ḍ, ḏ
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ṣ, ṣ
ص	Ṣ, ṣ
ض	Ḍ, ḏ, Ḑ, ḑ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Ḑ, ḑ
ع	◌
غ	Ġ, ġ
ف	F, f
ق	Q, q
ك	K, k, G, g, Ñ, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, O, o, Ö, ö, U, u, Ū, ū, Ü, ü
ه	H, h, (a, e)
ی	Y, y, I, i, Ī, ī, İ, İ, Ī, ĩ

Kısaltmalar Listesi

Akt.	Aktaran
Alm.	Almanca
Ar.	Arapça
b. zf.	Birleşik zarf
bağ.	Bağlaç
bk.	Bakınız
b. is.	Birleşik isim
b. f.	Birleşik fiil
b. sf.	Birleşik sıfat
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
e.	Edat
ET	Eski Türkçe
EAT	Eski Anadolu Türkçesi
Far.	Farsça
Fr.	Fransızca
Gür.	Gürcüce
hz.	Hazırlayan
is.	İsim
İt.	İtalyanca
Moğ.	Moğolca
Öz.	Özbek Türkçesi
öz. is.	Özel isim
Peh.	Pehlevice

s.	Sayfa
S	Sayı
sf.	Sıfat
Soğd.	Soğdça
s.	Sayfa
ss.	Sayfalar arası
T.	Türkçe
TS	Türkçe Sözlük
TT	Türkiye Türkçesi
TTA	Türkiye Türkçesi Ağızları
TDAY-B	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten
TDK	Türk Dil Kurumu
Uyg. T.	Uygur Türkçesi
Uyr.	Uyarlayan
ünl.	Ünlem
Y.	Yıl
Yun.	Yunanca
vb.	ve benzeri
v.s.	ve saire
zf.	Zarf
zm.	Zamir
>	Kelimenin yeni biçimini anlatır.
<	Kelimenin kaynağını anlatır
[]	Ana metinde sayfa numaralarını gösterir
→	İlgili madde başının altında madde başının diğer kelimelerle veya eklerle ilişkisi sonrası oluşan kullanımlarına göndermeyi ifade eder

1. Giriş

Şâh-nâme ve Firdevsî

1.1. Ebû'l-Kâsım-i Firdevsî (D. 329/940 - Ö. 411/1021)

İran tarihini, rivayetlerini ve kahramanlık anlatılarını sözlü rivayetlerden derleyerek yazıya aktarmasından dolayı “İran milli şairi” olarak kabul edilen Hekîm Ebû'l-Kâsım Mansûr bin Hasan Firdevsî¹, Samanilerin henüz Buhara merkezli egemenliklerini sürdürdükleri 329/940 yılında Tûs şehrine bağlı Taberân kasabasının Baj² köyünde dünyaya gelmiştir (Firdevsî ve Lugal, 2005: 15). Firdevsî'nin yaşını ve doğum tarihini netleştiren en önemli ayrıntı, Gazneli Mahmud'un tahta çıktığı sırada (387 / 997) elli sekiz yaşında olduğunu söylemesidir (Firdevsî ve Lugal, 2005). Firdevsî'nin lakabı Fahreddin'dir. “Adı kaynaklarda Ahmed, Hasan ve Mansûr; babasının adı Ali Fahreddin, Ahmed ve İshak olarak farklı şekillerde geçmektedir. Kendisine ve babasına verilen bu adlardan hangisinin doğru olduğu tespit edilememiştir. Firdevsî'nin babasının Tûs ırmağından ayrılan Âbrâhe Çayı kenarında bir çiftlik sahibi (dihkan) olduğu bilinmektedir (Kantar, 1996: 125).” Firdevsî'nin ailesi Baj köyünün ileri gelenleri olarak bilinen “Dihkan” sülalesidir. Bu sülale kendisini o bölgenin mirasçısı, İran milli gelenek ve kültürünün de koruyucusu olarak atfetmiştir. Bu vesileyle çocuklarını bu milli gelenek ve kültürlerine uygun şekilde yetiştirmişlerdir.

Firdevsî'nin çocukluğu, gençliği ve öğrenim yıllarıyla alakalı bilgiler sınırlı sayıdadır. Hatta bu bilgiler yok denecek kadar azdır. İranlılar tarafından milli şair olarak kabul edilmesi, çok sevilmesini de beraberinde getirdiği için hayatıyla ilgili verilen bilgilerin hangisinin gerçek hangisinin efsane olduğu belli değildir. Hayatıyla ilgili, farklı kaynaklarda farklı bilgiler mevcuttur. Çocukluğu ve öğrenimiyle ilgili en çok kabul gören görüş; çocukluğunda iyi bir öğrenim gördüğü, Pehlevî dilini çok iyi bildiği, Arapçaya bu dilde şiir yazacak kadar hâkim olduğudur. Bazı edebiyatçılar,

¹ Türkiye'de Firdevsi olarak bilinen şairin asıl adı İran kökenli kaynaklarda ve Batılı kaynaklarda “**Ferdowsî**” olarak kullanılmaktadır. Fakat Türkiye'de şairin ismi “**Firdevsî**” olarak kullanıldığı için çalışmada da bu isim kullanılacaktır.

² Baj (Paj, Bâz, Fâz) köyü İran'ın büyük şehirlerinden Meşhed'e 20 km. mesafede bulunmaktadır. Günümüzde Fâz adıyla bilinmektedir (Firdevsî ve Lugal, 2005: 15).

sanatçılar, tarihçiler, tezkire yazarları gibi alana vakıf olanların hayatıyla ilgili verdikleri bilgilerin kökeni ünlü eseri Şâh-nâme'dir.

Babasının, Firdevs adıyla bilinen bir bağın bahçıvanı olması sebebiyle, bu mahlası almış olduğu rivayet edilmektedir. Kaynakların önemli bir kısmı bu büyük şairden Firdevsî-yi Tûsî olarak söz ederken bazı eserlerde mahlası İbn Şerefşâh şeklinde de geçmektedir. Babasının adı ise Ali İshak bin Şeref Şâh ve Ahmed bin Ferruh olarak kayıtlıdır. Ancak hangisinin daha doğru olduğu noktasında yorum yapmak güçtür (Semerkandî, 1901: 50; Akt.: Firdevsî ve Lugal, 2005: 15-16).

Firdevsî'nin öğrenim süreci ve hangi alanlarda eğitim aldığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak ünlü eserinin değişik bölümlerinde verdiği ipuçları ile hakkında yapılan çok sayıdaki araştırma ve incelemelerden, onun yirmi beş yaşlarına kadar eğitim ve öğrenimine devam ettiği, öğrenimi boyunca tarih, özellikle de İran tarihi konusunda derinlemesine çalıştığı, kendisinden önce yine ünlü şairler tarafından kaleme alınmış olan Şâh-nâme ve *Hudâyname* gibi eserler üzerinde araştırmalar yaptığı anlaşılmaktadır. Bütün bu çalışmalarının temel hedefi de eski İran'ın, İran hükümdarlarının tarihini yazmaktır (Rezmcu, 1381: 10; Akt.: Firdevsî ve Lugal, 2005: 16). Yine eserlerinden anlaşıldığı üzere Fars ve Arap Edebiyatı konusunda çok iyi bir eğitim almıştır. Dolayısıyla İran tarihi, kültürü, medeniyeti, felsefe ve İslami bilimler konusunda çok birikimli olduğu açıktır (Firdevsî ve Lugal, 2005: 16-17).

Muhtemelen başlangıçta diğer şairler gibi gazel ve kasideler yazan Firdevsî, bir süre sonra döneminin de etkisi altında kalarak eski İran tarihi hakkında bilgi edinmek üzere Pehlevî dilinde yazılmış eserlere karşı büyük bir ilgi duymuştur. O dönemde yazılmış eserlerden faydalanmak için babasından veya Zerdüşth rahiplerinden Pehlevîce öğrenmiştir. Şiir yazacak kadar da Arapça bilmektedir. Yirmi yedi, yirmi sekiz yaşlarında iken bir oğlu, ardından da bir kızı olmuştur. Kırk yaşına kadar rahat bir hayat süren Firdevsî'nin daha sonraki yıllarda hayatının sıkıntı içinde geçtiği anlaşılmaktadır (Kantar, 1996: 125-126). Firdevsî, sanatkar bir kadınla evlenmiştir.

Hem Şâh-nâme'nin giriş bölümündeki dizeler, hem de kendisiyle ilgili bilgilere yer veren eserlerdeki kayıtlar Firdevsî'nin *Şii* dünya görüşünü benimsemiş

olduğunu, aynı zamanda Mutezile mezhebinin inanç ve görüşlerine yakın durduğunu göstermektedir. Birtakım kayıtlarda özellikle de onun vatan sevgisiyle dolu bir milliyetçi oluşundan hareketle Zerdüşt inancına bağlı olduğu doğrultusundaki aktarımların temeli yoktur. O güçlü bir inancıya sahiptir, hayatı ve eserleri de açık bir şekilde bunu kanıtlamaktadır (Safâ, 1375: 463; Akt.: Firdevsî ve Lugal, 2005: 17).

Şiirlerindeki kişisel göndermelerden bazı ipuçları elde edilmişse de en güvenilir kaynak bir 12. yüzyıl şairi olan Nizamî-i Aruzî'nin *Çehar Makale*'de verdiği bilgilerdir. Nizamî-i Aruzî, Firdevsî'nin mezarını 1116/17'de ziyaret etmiş ve doğduğu bölgede onunla ilgili çeşitli söylentileri bir araya toplamıştır. Nizamî'ye göre, mülk sahibi olan Firdevsî'nin yüksek bir geliri vardı. Tek çocuğu olan kızının çeyizini yapmak için başladığı yapıtı olan Şâh-nâme'yi 35 yılda tamamlamıştır (İnal, <http://www.irankulturevi.com/turkce/name/19-20/3.pdf>).

Firdevsî, İran'ın en büyük kahramanlık ve milli şairidir. Firdevsî, İran Edebiyatı'nda kahramanlık şiir tarzını zirveye ulaştıran şair olarak kabul edilir. Firdevsî, geçmişi çok eskilere dayanan milletin efsanevi tarihini kahramanlık şiir tarzıyla birleştirerek İran Edebiyatı için efsanevi bir şair hâline gelmiştir. Firdevsî'nin olayları olağanüstü ifadelerle betimlemesi, ustaca kurduğu nesir cümleleri, sade ve akıcı bir dil kullanması, anlattığı konulara uygun tasvirler yapması gibi özellikleri onu diğer şairlerden ayırmaktadır. Özellikle tasvirlerini akıcı ve anlaşılır bir dille yapması, gereksiz söz sanatlarından kaçınması onu, halk tarafından okunmak istenen bir şair hâline getirmiştir. Ayrıca eserinde eski Farsça olarak bilinen Pehlevîce kökenli sözcüklere de fazlaca yer vermiştir.

Pehlevîce ve Farsça sözcükleri bu denli ustaca kullanan şairi İran'ın en büyük şairi yapan eseri hiç şüphesiz "*Şâh-nâme*"sidir. İran şairleri hakkındaki tezkiresiyle meşhur olan Türk asıllı müellif Devletşâh-i Semerkandî, *Tezkiretü's-Şuarâ* isimli eserinde Firdevsî ve onun şiirlerinden bahsederken, "hemen herkes, onun İslam sonrası dönemde İran'ın en büyük şairi olduğu konusunda hemfikirdir. O şairliğin fesahat ve belagatın hakkını gerçekten vermiş bir söz ustasıdır. Onun eseri Şahnâme'nin bir benzeri daha yoktur (Semerkandî, 1901)" der.

Sultan Mahmud döneminin en yetenekli şairi olarak kabul edilen Firdevsî, İran'ın Moğol dönemine kadar yaşamış en büyük şairi olarak bilinmektedir. Bundan

da öte, Gazneliler döneminin, aynı zamanda hem İran hem de dünya edebiyatının en yetenekli, en özgün tarzlı şairlerinden biridir. Samaniler döneminde yetişmiş olan Firdevsî, İran tarihine ve değerlerine karşı çok hassas bir şairdir. Yaşadığı devirde toplumu oluşturan bütün kesimlerce yeniden millileşme hareketlerinin başlatılmış olması da bu konuda şairi etkilemiştir (Şemîsâ, 1374: 33; Akt.: Firdevsî ve Lugal, 2005: 19).

Firdevsî'nin Gazneliler döneminde yaşamasıyla alakalı çeşitli rivayetler vardır. Fars Edebiyatı araştırmacılarından Hüseyin Ferîver'e göre Firdevsî, "Samanîlerin zayıfladığı dönemlerde yaşamış, Gazneli dönemini görmüştür (Ferîver, 1341: 63)." Horasan'da çıkan ayaklanmalar sonucunda Samanîlerin gücü tamamen kırılmış, Sultan Mahmud zekâ ve kabiliyeti ile Gazneli Devleti'nin kuruluşunu hazırlamıştır. Firdevsî de olan bitenlere üzüntü ile şahit olmuş, köle olarak gördüğü Türklerin devlet kurmalarını içine sindirememiş ve bu duygularla Şâh-nâme'yi kaleme almayı istemiştir (Ferîver, 1341: 63-64).

Firdevsî'nin Gazneliler dönemi ve Gazneli Mahmut'la olan ilişkisini anlatan bir diğer görüşe göre:

"Sultan Mahmud, Firdevsî'den İran ve Turan savaşlarına ait bir eser yazmasını istemiş, o da destansı anlatıları toplamış fakat yazıya geçirirken milliyetçi bir tutum takınarak Farsları hep üstün ve galip göstermiştir. Fakat Firdevsî'nin uslûbu çok beğenildiği için daha sonraki zamanlarda çok sayıda takipçi bulmasına sebep olmuştur. Şâh-nâmecilik geleneğinin ortaya çıkışı Firdevsî'nin asırlar boyu dillerden düşmeyen Şâh-nâmesi sayesinde (Gültekin, 2013: 241)."

Bu gelenek önceleri Fars edebiyatında daha sonra da Selçuklular vasıtasıyla Osmanlılara geçmiştir (Çiftçioğlu 2003: 58). Firdevsî'nin eserinde Türkleri sürekli kötü göstermesi, 150 yerde Türk adını kullanması ve eserinde sürekli yenilip, cesaretsiz ve korkak olması gibi özellikleriyle ön plana çıkan Efrasiyab'ı da Alp Er Tunga ile özdeşleştirilmesi gibi özellikleri, onun Gazneli Mahmut'la arasının bozulmasındaki en önemli etken olmalıdır. Firdevsî'nin eseri İranlılar tarafından çok sevilse de Türkleri güçsüz ve cesaretsiz gösteren bir eserdir.

Firdevsî'nin İranlıları yükseltirken diğer ulusları güçsüz ve cesaretsiz göstermesi, söz ustası olması, bilge olması ve en önemlisi de İran'ın milliyetçilik ve kahramanlık duygularını tekrar harekete geçirmesi gibi özellikleri onu diğer birçok

edebiyatçının gözünde “İran milli şairi” hâline getirmiştir. Bu unvanın kendisine ne denli yakışır olduğunu Şâh-nâme’de memleketiyle ilgili yazdığı şu dizeler açıkça ortaya koymaktadır:

Olmayacaksa İran olmasın benim için ten,

Kalmasın bu topraklarda bir canlı ten,

Vatanımız ve çocuklarımız uğruna,

Namusumuz, küçük çocuklarımız ve yakınlarımız uğruna,

Vatanımızı düşmani teslim etmekten,

Daha iyidir hep birlikte gitmemiz ölüme (Firdevsî ve Lugal, 2005: 20).

Bu milli kahraman Firdevsî, Şair Dakîkî’nin yazmış olduğu 1000 beyitlik Şeh-nâme’yi elde etmiş, kendi gayretiyle toplamış olduğu diğer destan ve gelenekleri de 60 bin beyit tutarındaki ünlü eseri Şâh-nâme’de bir araya getirip ölümsüzleştirmiştir. Firdevsî, Şâh-nâme’nin ilk nüshasını 994 yılında Sultan Mahmud’la (997-1030) tanışmadan on yıl önce tamamlamış ve bu eseri çok okunup beğenilmiştir. Eserin tamamlanmasından on yıl sonra Sultan Mahmud’un propagandacıları şaire Sultan’ın çok büyük hediye ve bağışlarından faydalanabileceğini söyleyerek Şâh-nâmeyi ona atfetmesini istemişler, Firdevsî de ilk nüshada bazı değişiklikler yapıp 1009 yılında yedi cilt olarak eserini Sultan Mahmud’a sunmuştur (Safâ, 2002: 93-94; Akt.: Gültekin, 2013: 42-43). Fakat rivayete göre aşağıdaki nedenlerden dolayı Sultan Mahmud, Şâh-nâme’ye ilgi göstermemiştir (Ritter, 1993: 643; Ferîver, 1341: 107; Şafak, 1341: 81; Akt.: Gültekin, 2013: 43):

1. Firdevsî’nin Rafizî olması,
2. Şîi veya İsmailî olması,
3. Müslüman olmayan bir milletin geleneklerini ve tarihini yazmış olması,
4. Türkleri küçük düşüren ifadeler kullanması,

5. Sultan Mahmud'un köle olduğu için İran'ın ünlü ve büyük kahramanlarını kıskanması.³

Bir rivayete göre Firdevsî, Sultan Mahmut Şâh-nâmeyi kabul etmeyince Taberistan'a giderek Bavend hanedanından kumandan İspehbed Şehriyar'a sığınmış ve yanında götürdüğü Şâh-nâme nüshası ile Sultan Mahmud hakkında yazdığı hicviyeyi ona takdim etmiştir. Ancak Şehriyar, çok saygı gösterdiği Sultan Mahmud'u hicveden bu manzumeyi başkalarının bilmemesi için satın alarak yakmıştır. Daha sonra Tûs'a dönen Firdevsî ömrünü yoksulluk içinde geçirmiş ve orada vefat etmiştir. Ölüm tarihi bazı kaynaklarda 411 (1020) şeklinde gösterilmekte (Devletşah Semerkandî, 1901: 54) bazılarında ise 416 (1025) (Müstevfi, 743) olarak verilmektedir. Bir rivayete göre ise cenazesi şehrin bir kapısından çıkarken diğer kapıdan eserinin değerini anlayan Sultan Mahmud'un kendisine gönderdiği 60.000 altın değerinde on iki deve çivit yüklü kervanı girmiştir. Bu tür rivayetler eseri sultana o sıralarda seksen yaşlarında bulunan Firdevsî'nin bizzat kendisinin değil Gazneli Mahmud'un kardeşi Nasr b. Sebük Tegin'in veya gözde kumandanlarından Arslan Cazib'in sunduğu ihtimalini akla getirmektedir. Kanar'a göre "ödülün gecikmesi ve Firdevsî'ye nasip olmaması halk arasında bu tür rivayetlerin çıkmasına sebep olmuştur (Kanar, 1996: 126)." Bunlar adı üstünde halk arasında anlatılan rivayetlerdir. Bazı kaynaklar aksini iddia etse de Sultan Mahmud'un eseri kabul etmemesinin en önemli sebebi olarak Şâh-nâme'de Türklerin aşağılanması gösterilebilir.

Tûs şehrinde ölen Firdevsî, Müslüman mezarlığına gömülmesine izin verilmediği için kendisine ait bir bahçeye gömülmüştür. Firdevsî'nin ölümüyle alakalı şöyle önemli bir rivayet söylenmektedir:

"Derler ki, Firdevsî'nin ölümünü duyan herkes bu acı kayıp nedeniyle son derece üzüntü içindeyken şehrin önde gelen din adamlarından Ebû'l-Kâsım-i Gurgâni cenaze namazını kıldırmak istemez. Gerekçe olarak da, şairin eserinde Zerdüşt inancını taşıyanları, ateşe tapanları bir ömür boyu övdüğünü gösterir ve böyle birinin cenaze namazını kıldıramayacağını söyler. Gece olup da şeyh uykuya dalınca rüyasında cenneti görür. Cennette muhteşem bir şekilde süslenmiş büyük bir saray bütün görkemiyle her tarafı aydınlatmakta ve o saray içerisinde başında mücevherlerle bezeli tacıyla Firdevsî

³ Sultan Mahmud'un Şâh-nâmeye ilgi göstermemesini böyle nedenlere bağlayanların iddialarının dayanaksız olduğunu, ileri sürdüğü fikirler ve örnek beyitler göstererek Ahmed Ateş reddetmektedir. bk. Ateş, 1954: 165-168.

çok değerli sergilerle döşenmiş yakuttan bir taht üzerinde oturmaktadır. Şeyh bu durum karşısında utancından yüzü kızarıncı Firdevsî ona şöyle seslenir: ‘Ey şeyh, sen benim cenaze namazımı kılmadın da ne oldu? Yüce yaradan benim namazımı kılmak üzere binlerce melek gönderdi. Şu gördüğün makamlar, tahtım ve tacım yazmış olduğum eserin ulu tanrının övgüsünü konu alan sadece bir beyti karşılığında bana verildi.’” Dehşetler içinde kalan Şeyh, uyanır uyanmaz hemen yalın ayak ve ağlayarak Firdevsî’nin mezarına gider. Mezarın başında namaz kılar ve birkaç gün orada itikâfa girer. Ömrünün geri kalanında bir gün bile şairin mezarını ziyaretten geri kalmaz (Firdevsi ve Lugal, 2005: 20-21).

Bu rivayetin doğru olup olmadığı net değildir. Şaire değer veren kesimin söylediği bir rivayet de olabilir.

1.2. Şâh-nâme

İran’ın en büyük eseri kabul edilen Şâh-nâme’nin nüshalarının ilk sekiz ile on beş arasında değişen sayfalarında, Şâh-nâme’ye hangi metinlerin örnek olduğu, bu metnin ilk kez hangi hükümdarın isteğiyle, ne sebeple ve hangi şairlere yazdırılmak istendiği, Gazneli şairlerle Firdevsî arasındaki rekabetin sonucunda bu işin şair Firdevsî’ye ne gibi koşullarda, hangi hükümdar tarafından verildiği, Firdevsî’nin Şâh-nâme’yi nasıl tamamladığı ve hangi sultana sunduğu, karşılığında kendisine Sultan tarafından gönderilen para ödülünü kabul etmediği ve daha sonra şairin ölümünün anlatıldığı ve sonunda da kitabın fihristinin yer aldığı bir mukaddime metni vardır. Şâh-nâme metnini inceleyen bilim insanları çalışmalarında; *Eski Önsöz* ve *Baysungur Önsözü* olarak isimlendirdikleri, içerik olarak birbirinden farklı iki mukaddime metni olduğunu belirlemişlerdir (Tanındı, 2008: 268-269).

Menkıbevi hükümdar olan Keyumers’ten başlayarak Sasani hükümdarı III. Yezd-i Cürd’e kadar kronolojik olarak elli hükümdarın hayat ve savaşlarını anlatan Şâh-nâme basit olarak dört devre ayrılmaktadır:

➤ PİŞDADİLER: Burada *Cemşid*, *Feridun*, *Sam*, *Rüstem* gibi hükümdarların savaş ve hayalleri anlatılır. Feridun’un çocukları ülkeyi aralarında paylaşırlar ve İran ile Turan arasındaki ezeli mücadele başlar.

➤ KEYANİLER: *Keykavus*, *Keykubad*, *Keyhüsrev* gibi hükümdarların anlatıldığı bu bölümün sonunda *Taganizm*’e üstün gelen

Zerdüşt dininin ortaya çıkışı ve Ahemenilerden birkaç kişi ile İskender'in İran'ı istilasını anlatılır.

➤ EŞKANİLER: Bu bölümde *İskender*'in efsanevi hayatı ve *Dara (Darilis)* ile mücadeleleri anlatılır.

➤ SASANİLER: Bu bölümde Sasaniler'in tarihi ve dokuz padişahının maceraları kronolojik bir biçimde anlatılır. *Keykavus* bu devrin önemli isimlerindedir. Bölümde görülen *Anuşirvan*'ın veziri *Büzürghmir*'in menkıbeleri meşhurdur. *Menije* ve *Bijen*'in aşk hikâyeleri de bu bölümde yer alır.

Bu dört devirde milli kahramanlıkların üst seviyelere çıkarılarak anlatımın İrani duygulara kaydığı Şâh-nâme, Firdevsî'nin tek eseridir. Firdevsî, otuz senesini tüm İran destanlarını toplamaya adanmış ve toplam 35 yıllık emeğinin karşılığı olarak “Şah-nâme” adlı İran edebiyatının başyapıtını kaleme almıştır. Kitabın önsözünde “gerçi otuz yıl uğraştım, ama sonunda Farsça dilinden İran milletini yarattım” demiştir. Şâh-nâme şairin kendi ifadesine göre 60.000 beyittir. Bazı kaynaklara göre ise 48.000 ile 52.000 arasındadır.

Firdevsî (940-1020) İran'ın geleneklerini tekrar ortaya çıkartıp yüceltmek amacıyla İran'ın bütün tarihî ve destanî geleneklerini bir araya getirmek istemiştir. Firdevsî, Şâh-nâme'nin mukaddimesinde bir dostunun kendisine Pehlevîceden Farsçaya aktarılmış olan mensur Şâh-nâme getirdiğini, kendisini bu eseri nazm etmeye teşvik ettiğini, Ebu Mansur b. Muhammed adında bir zattan maddî yardım gördüğünü ve mukaddimeyi yazdığı zaman bu zatın öldüğünü anlatmıştır (Safâ, 2002: 92). Firdevsî, Şair Dakîkî'nin yazmış olduğu 1000 beyitlik Şâh-nâme'yi elde etmiş, kendi gayretiyle toplamış olduğu diğer destan ve gelenekleri de 60 bin beyit tutarındaki ünlü eseri Şâh-nâme'de bir araya getirip ölümsüzleştirmiştir (Gültekin, 2013: 242).

Firdevsî, Şâh-nâme'yi hazırlarken, Âvesta, Tevrat ve Kur'ân gibi ünlü dini metinleri örnek almıştır. Eserine eski İran tarihi ve efsaneleriyle başlamış, Allah'ı öven beyitleri, evrenin yaratılışı, ay, güneş, gezegenler, yerküre ve diğer varlıkların var edilişi ve insanın yaratılışı gibi olaylarla giriş yapmış, sonra da eriştiği bütün kaynaklardaki bilgilerden hareketle İran'ın tarihi ve mitolojisini aktararak çok sayıda

okuyucuya ulaşmasını arzulamıştır. Gerçekte de böyle olmuş ve Şâh-nâme öylesine yaygınlaşmıştır ki, kutsal kitaplar kadar belki de bazı yerlerde onlardan da çok okunmuştur. Günümüzde bile yaklaşık on yüzyıl geçmiş olmasına rağmen birçok Nevruz töreninde Kur'an yerine Şâh-nâme'nin okunduğunu görmemiz bu durumu kanıtlamaktadır. Meliküşşuarâ Bahâr bir şiirinde bu konuyu şöyle anlatmaktadır (Şâmlû, 1990: 304; Akt.: Firdevsî ve Lugal, 2005: 21-22):

Şahnâme hiç abartısız Kur'an'ıdır Acem'in

Tûs bilgesinin rütbesi de peygamberlik rütbesi.

Bu dizelerden de anlaşıldığı üzere Şâh-nâme, İran'da Kur'an gibi saygı görmektedir. Bu konu İranlılar arasında abartılmış durumdadır. Özellikle İran'da yaşayan 25 milyon Türk nüfusu da bu durumdan rahatsız olduklarını ve Türkleri aşağılayan bir eserin bu kadar abartılarak göklere çıkarılmasını İran vatandaşı olarak hazmedemediklerini dile getirmektedirler.⁴

Şâh-nâme sadece hayâl mahsulü şiirleri içine alan bir eser olmayıp, aynı zamanda köklü bilgileri de ihtiva eden bir eserdir. Firdevsî bize İran krallığının kuruluşundan başlayarak Sasani Hanedanlığı'nın sonuna kadar tarihi bir tablo sunarken, uzun tarihleri süresince barış ve savaşta İranlılarla temasta bulunan milletleri ilgilendiren sayısız detaylar da vermektedir. Şâh-nâme'de tarihî gerçeklere uygun olarak, İranlılarla Türk toplulukları, Çinliler, Yunanlılar ve Araplardan sıkça bahsedilirken İran'dan uzakta bulunan Hintliler, Berberiler, Hazarlar, Kürtler, Ermeniler ve Lurlardan da bahsedilmektedir. Şâh-nâme'den edinilen bu bilgiler, eski Türklerle İranlılar arasındaki ilişkiler üzerinde tek kaynak değildir. Tersine, 10. yüzyıl öncesinde bu ilişkileri ortaya koyan, açığa çıkaran sayısız kaynaklar vardır. Böyle olmakla birlikte, Türkoloji ile ilgilenenler gerçekliği, doğruluk, önem ve muhtevası görülmüş, anlaşılmış olan bu eseri bir yana bırakmamalıdır (Kovalski ve Güngör, 2014: 289).

Şâh-nâme'nin kökenini oluşturan önemli eserler mevcuttur. Firdevsî, eserini bu kaynaklardan yararlanarak hayata getirmiştir. Bu eserler, Pehlevîce kökenli olan dini ve edebi kökenli eserlerdir. Bu eserlerin en önemlisi hiç şüphesiz Eski İran'ın

⁴ Bu konularla ilgili İran vatandaşı olan Giresun Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fizik Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Behzat Barış ile yüz yüze görüşme yapılmış ve ondan alınan bilgilerden de faydalanılmıştır.

inancı olan Zerdüştlüğün kutsal kitabı *Âvesta*'dır. Şâh-nâmenin diğer önemli İranî kaynakları ise Afganistan ile İran toprakları arasında kalan tarihi bölge *Zâbilistan*'a ve Doğu İran'a ait kaynaklardır.

“Söz konusu kaynaklardaki bilgilerin Şâh-nâme-yi *Pehlevî*, *Hudâyname* ve benzeri eserlerde yer almış olduğu, bu kaynaklardan Arapçaya ya da Farsçaya aktarıldığı bilinmektedir. Şâh-nâme'nin İran kökenli olmayan kaynakları arasında Yunanca'dan Süryanice ve Arapçaya çevrilerek İran hikâyelerine karışmış *Dastân-i İskender* ile Müslümanlar ve Araplara ait bazı eserler de yer almaktadır (Firdevsî ve Lugal, 2005: 22).”

Firdevsî bunların dışında; İran'ın şah ve hükümdarlarının tarihini anlatan ve Türkçeye de çevrilen meşhur tarih kitabı *Tarih-i Taberî* ile *Şehnâme-yi Ebû Mansûrî*, *Kâr-nâme-yi Erdeşir-i Bâbekân* ve *Asar'ul-Bakiyye* isimli eserlerden de faydalanmıştır.

Firdevsî, Şâh-nâme'yi yazarken yukarıda isimleri sayılan eserlerden faydalanmıştır fakat Şâh-nâme yazılmadan önce de İran'da yazılmış olan Şâh-nâmeler vardır. Bu Şâh-nâmelerin yazılış amacı hiç şüphesiz: Milli duyguları uyandırmak, vatan sevgisini güçlendirmek, milli birlik ve beraberliği sağlamak, bağımsızlık ateşini yakmak, halkı eski başarılı günlere özendirmek, İslam sonrası ve İslam öncesi İran arasındaki bağın kopmasını engellemek, Eski İran'da var olan kahramanlıkları, yönetim tarzlarını halka göstermektir. Bu Şâh-nâmelerin isimleri şöyledir: *Şâh-nâme-yi Mes'ûdî-yi Mervezî (IV.-X. yüzyıl)*, *Şâh-nâme-yi Ebû'l-Mueyyed-i Belhî (IV.-X. yüzyıl)*, *Şâh-nâme-yi Ebû Ali-yi Belhî (IV.-X. yüzyıl)*, *Şâh-nâme-yi Ebû Mansûrî (IV.-X. yüzyıl)*, *Goştapnâme-yi Dakikî* dir.

Şâh-nâmelerin hepsinin yazılış amacı birbirine yakındır. Firdevsî'nin eserini yazmaya başlamasında hiç şüphesiz ülkesinin yabancılar tarafından işgal edilmiş olması etkili olmuştur. Özellikle İran'ın sürekli yenildiği dönemlerde kendini milleti ve ülkesi için bir şeyler yapma gayreti içinde bulmuştur. Eski milli duyguları yeniden canlandırmak ve milletini ayağa kaldırmak için eski kahramanlık hikâyelerinden de faydalanarak Şâh-nâme'yi yazmaya başlamıştır. Hiç şüphesiz bağımsızlık arzuları ve milliyetçilik duyguları şairin eserinin içeriğini de etkilemiştir. Bu vesileyle birçok milli sözlü ürünü de derlemiştir.

Firdevsî'nin, milli sözlü ürünleri derleyerek başladığı Şâh-nâme'yi 370/981 yılında yazmaya başladığı ve eserini ilaveler yaparak 394/1004 yılında tamamladığı belirtilmektedir. Şâh-nâme'yi bitirdiği sene otuz yedi yaşındaki oğlunu kaybeden Firdevsî, eserini hiçbir zaman herhangi bir sultana ya da emire sunmayı düşünmemiştir. Ancak geçim sıkıntısına düşünce eserini 394-395/1004-1005 yılında Sultan Mahmud'a sunma fikrine kapılmıştır. Bunda Sultan Mahmud'un birinci veziri Ebû'l-Abbas Fazl bin Ahmed-i İsferyânî'nin büyük etkisi olmuştur. Ebû'l-Abbas, Firdevsî'ye eserini yazarken destek de olmuştur. Daha önceki bölümde de belirtildiği gibi Firdevsî, 404/1014 yılında bazı düzenlemeler ve eklemeler yaptığı eserini bizzat kendisi Gazne'ye giderek Sultan Mahmud'a sunmuştur. Bazı rivayetlere göre Sultan Mahmud, eserinde Türkleri aşağılayan ve güçsüz gösteren Firdevsî'ye eserin bir dinar etmez diyerek beyit başına bir dinar ödül verilmesini sağlamıştır. Bazı rivayetler Firdevsî'yi çekemeyenlerin onu Sultan Mahmud'a kötü gösterdiğini dile getirmişlerdir.

Firdevsî'nin Sultan Mahmud'la geçen bir konuşmasını anlatan *Tarîh-i Sîstan* 'da anlatılar dile getirilir:

“Ebû'l-Kâsım-i Firdevsî, Şâh-nâme'yi yazdı. Sultan Mahmud'a sundu. Birkaç gün eserini Sultan'a okudu. Şairi dinleyen Sultan, ‘Bütün Şâh-nâme’de sadece bir Rüstem’den söz etmişsin, benim ordumda Rüstem gibi bin tane kumandan var,’ dedi. Bunun üzerine Ebû'l-Kâsım, ‘Hükümdarımın ömrü uzun olsun. Ordusunda Rüstem gibi kaç adam var bilmiyorum? Ancak şunu biliyorum ki; yaratıcı Rüstem gibi birisini daha yaratmadı’ karşılığını verdi. Bu sözlerin ardından büyük şair saygı ifadesi olarak yeri öptü ve Sultan’ın huzurundan ayrıldı (Safâ, 1375: 652; Akt.: Firdevsî ve Lugal, 2005: 31).”

Tüm bu olumsuzluklara çok üzülen Firdevsî, Sultan Mahmud aleyhine hicviye yazmış ve memleketi Tûs'a geri dönmüştür. Burada yoksulluk ve sıkıntı içinde ölmüştür.

Fars dilinin sözcük hazinesi sayılan Şâh-nâme'nin içeriğine bakılırsa, içeriğinde sadece birtakım hikâyeler barındırmadığı görülür. Özellikle yenilgi ve hayal kırıklığı döneminin eseri olan Şâh-nâme'nin içeriğinde:

“Eski İran efsane ve gelenekleri, İslam dönemine kadar meydana gelen hemen hemen bütün olaylar hakkındaki bilgiler bir araya toplanmıştır. Ayrıca felsefi

ve ahlaki konulara değinilmiş, kahramanlık şiirlerinin yanı sıra diğer şiir türlerine de yer verilmiştir. Firdevsî bütün bu konularda sözün hakkını gereğince vermiş, İran milli hikâyeleri ve İranlıların tarihi değerlerini Şâh-nâme boyunca en güzel şekilde yansıtmaya çalışmıştır (Firdevsî ve Lugal, 2005: 32). Firdevsî, eserinde İranlılık ruhunu yeniden canlandıran ve harekete geçiren; *Zâl*, *Rüstem*, *Keykâvus*, *Çemşid*, *Behrâm*, *Câm-i Cem*, *Rahş* ve *Simurg*'u ustalıkla ele almış ve onlara hayat vermiştir. Bu kahramanları sade ve akıcı bir Farsçayla birleştiren şair hem sarayda hem de sokaktaki halk arasında çok sevilmiştir.

Önemli kahramanların yer aldığı Şah-nâme içerisinde yer alan en ünlü destanlar şunlardır:

- Dahhâk'ın Demirci Kâve ile macerası
- Ferîdun ve üç oğlu: Selm, Tûr, Îrec
- Zâl'in doğması ve Sîmurg tarafından büyütülmesi
- Rüstem'in ilginç hayat serüveni ve savaşları
- Rüstem'in Mâzenderân'da yaptığı savaşlar ve Heft Hânı
- Rüstem ile Sohrâb Hikâyesi
- Siyâvuş'un Hikâyesi
- Siyâvuş'un Oğulları Keyhüsrev ile Furûd'un Hikâyeleri
- Bîjen ile Menîje'nin Hikâyesi
- İsfendiyâr ve Tûranlı Ercâsp'ın Esaretinden Kurtulmak için

aştığı Heft Hân

- Rüstem ile İsfendiyâr'ın Hikâyesi
- Rüstem'in Kardeşi Seğad Tarafından Öldürülmesi
- İskender'in İran'da Egemen Oluşu ve İlginç Hayat Hikâyesi
- Behram-i Çûbîn'in IV. Hürmüz ve Hüsrev Pervîz'e Karşı

Ayaklanması

Bu destanlar İranlılık ruhunun canlanmasına büyük katkılar sağlamıştır. Bu destanlarla Fars Edebiyatında Şâh-nâme'nin ortaya çıkışı, henüz etkisini

kaybetmemiş olan ve günümüzde de devam eden bir dirilişin temeli olarak kabul edilmektedir.

Şâh-nâme'nin diline bakılacak olursa eserin dil bakımından sade olduğu ve Arapça kelime sayısının çok az olduğu söylenebilir. Eserde, Bedîî sanatlara fazlaca yer verilmemiştir (Anbarcıoğlu 1981: II-IV:1). Tasvirler ve anlatım tarzı mükemmel derecededir. Hamasî edebiyatın dünyada haklı şöhret kazanmış ilk örneğidir. Şöhreti doğu ülkelerinde olduğu gibi batılı ülkelere de ulaşmıştır. Firdevsî'den sonra Arap, Türk ve Hint edebiyatlarında Şeh-nâme benzeri çok sayıda eser yazılmıştır (Gültekin, 2013: 243)

Şâh-nâme'nin Türk edebiyatındaki etkilerini Anbarcıoğlu dört başlık altında toplamaktadır (Anbarcıoğlu 1981: II:IV:1):

a-Şâh-nâme, bazı mesneviler için konu ve ilham kaynağı olmuştur.

b-Türkçe ve Farsça Şâh-nâmelerin yazılmasına; Anadolu Selçukluları ve Osmanlı devirlerinde Şâh-nâme geleneğinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

c-Şâh-nâme vezninin Türk edebiyatında fazlaca kullanılmasına sebep olmuştur.

d-Firdevsî ve Şâh-nâme'yi taklit eden çok sayıda yazarın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Behmen-nâme, Merzuban-nâme, Cihangir-nâme, Ferâmerz-nâme, türünden destan kahramanlarına ait eserlerin Türkçeye tercüme edilmesine sebep olmuştur.

1.2.1. Şâh-nâme'de Türkler

İran'da Güney Azerbaycan kayıtlarına göre 35-40 milyon Türk nüfus yaşamaktadır. Fakat İran Devleti'nin BM'ye verdiği rapora göre bu sayı 18 milyondur. Bu şüphe uyandırıcı rakamların tarafsız bir nüfus sayımıyla ortadan kaldırılması İran'da yaşayan Türk nüfusunun net rakamı açısından önemlidir. İran'da bugün; *Azerbaycan Türkleri*, *Hamse Türkleri*, *Hamedan Türkleri*, *Karadağlılar*, *Şahsevenler*, *Karapapaklar*, *Keresünniler*, *Kaşkaylar*, *Horasan Türkleri*, *Türkmenler*, *Doğu Türkmenleri*, *Batı Türkmenleri*, *Halaçlar* olmak üzere birçok Türk boyu yaşamaktadır. Bu boylar içinde en etkin olanlar ve dili en çok konuşulanlar

Azerbaycan Türkleri, Kaşkaylar⁵ ve Türkmenler'dir. Türkler ile İranlılar arasında devam eden mücadeleler mevcuttur. Bu mücadelelerin kökeni Eski İranlılar ile Türkler'e kadar gidebilmektedir.

İran'da Türk düşmanlığı tarih ve gerçekliğin ötesine geçerek efsane ve mitlere bile yansımıştır. Farsların en gözde şairi Firdevsî'nin Şâh-nâme'si İran ile Turan savaşları temelinde yazılmıştır ve Firdevsî, Şâh-nâme'sindeki Turanlıların Türkler olduğunu bizzat söylemektedir. Firdevsî, Fars çiftçisinin Türk ve Arap'la karışmasının Fars köylüsünün bozulması anlamına geldiğini söyler (Şiirden çeviri):

“[Fars] çiftçi, Türk ve Arap'tan [öyle] bir soy ortaya çıkar [ki] ne çiftçidir, ne Türk'tür, ne Arap'tır

(<https://guneyturkistan.wordpress.com/2010/04/29/iran%E2%80%99da-turk-dusmanliginin-kokleri/>).

Bugünkü İran'ın tümünün de topraklarına dâhil olduğu Türk Şah'ı Gazneli Sultan Mahmut'un sarayında Sultan'ı övmekle meşgul olan 400 Fars şairi vardı ve onların biri de Firdevsî olmuştur. İran'ın tüm Türk hâkimleri Fars Dili ve Edebiyatı'nın gelişmesine gayret sarf etmelerine rağmen Türk karşıtlığı İran Edebiyatı'nın belirgin hatlarından olmuştur. Fars Edebiyatı'nda “Bu yol Türkistan'a gider” ifadesi “doğru yoldan sapmak” ve “Türktazi” [Türk'ün at koşturması] “zorbalık ve haksızlık” anlamına gelmektedir. Coğrafya bilgini İbn-i Fakih-i Hamedani Türkleri düşman olarak tanımlamaktadır (<https://guneyturkistan.wordpress.com/2010/04/29/iran%E2%80%99da-turk-dusmanliginin-kokleri/>). Bu bilgilerden yola çıkarak İranlılar ile Türklerin arasının geçmişten bu güne iyi olmadığı söylenebilir fakat Firdevsî'nin eserinde Türkleri kötü göstermek isteyeceği bir kişisel sebep de yoktur. Türklerin Şâh-nâme'de işlenişiyile alakalı farklı bilgiler de mevcuttur.

Türklerin Şâh-nâme'de sunum tarz ve şekli yazarın Türklerle olan şahsî ilişkisi ile doğrudan bağlantılı olabilir. Mâlumdur ki İran coğrafyası 11. yüzyıldan itibaren Türk askerleri tarafından taarruz altında bırakılmış ve Türkler bu târihten itibaren İran üzerinde hegemonyalarını kurmuştur. Firdevsî'nin doğduğu topraklar da Türklerin hegemonyasından etkilenmiştir. Bu bölümde Şâh-nâme'nin yazarı olan

⁵ Kaşkay Türkleri ve Kaşkay Türkçesi için bakınız: Muhittin Çelik, *Kaşkay Türkçesi Metinleri (Giriş-Metinler-Seçme Sözlük-Ekler)*, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014.

Firdevsî'nin Türklerle olan kişisel ilişkisi yazarın eserinde Türkleri belirli bir şekilde sunmaya sevk etmiş olabilir. Çünkü Firdevsî bu eseri yazmaya niyetlendiği zaman İran eski gücünü kaybetmişti, sürekli yeniliyordu ve Türkler tarafından işgal edilmiş durumdaydı. Bu durum da Firdevsî'nin eserini yazarken milliyetçilik duygularıyla Türkleri işlemiş olabileceği durumunu da ortaya çıkarmış olabilir.⁶

Polonyalı Türkolog Kovalski, Firdevsî hakkında şunları söylemektedir:

“İranlı şair Firdevsî, Türkleri doğrudan doğruya tanıdığı gibi anlatmıştır. Zira kendisi İran'ın Kuzey-Doğu sınırındaki Horasan eyaletindendi ve bu mıntıka Orta Asya steplerinden batıya doğru hareket eden Türklerin göç yolları üzerinde bulunuyordu. İranlı unsurların sakin ve medeniliğine karşı, stepte yaşayan Türklerin daha dinamik ve savaşçı bir ruha sahip olduklarının bilinmesi, Firdevsî için teorik bir problem olmamıştır. İranlılarla Türkler arasındaki muharebelerin, savaşların tarihi kaynaklarını çok önceden bilen, öğrenen şair, onları başka türlü hayal edememiştir. Göz önündeki savaşların cereyanı, eski savaşların oluş biçimini canlandırıp, gözler önüne sermiştir (Kovalski ve Güngör, 2014: 289).”

Bu muharebe ve savaşlarda Fârisîlerin, Türkler başta olmak üzere, diğer milletlere olan üstünlüğü müellif tarafından sıkça vurgulanmaktadır.

Firdevsî, Şâh-nâme'sine Dakîki'nin bitmemiş olan aynı isimli eserini gözden geçirdikten sonra kaleme almaya başlamıştır. Firdevsî bu tamamlanmamış eser üzerine Şâh-nâme'yi inşa etmiştir. Zerdüş olan Dakîki'nin 981 yılında Türk kölesi tarafından öldürülürken Şâh-nâme'nin bin civârı mısırâsını tamamladığı bilinmektedir (Ullah, 232). Bu olayın Firdevsî'yi ne kadar etkilediği bilinmemektedir. Firdevsî'nin bu olaydan etkilenerek Şâh-nâme'de Türkleri belirli bir şekilde yansıtmasının sebebi olabileceği ancak bir spekülasyondan ibâret olabilir. Firdevsî'nin hayatında, Türkleri belirli bir şekilde yansıtmasına sebep olabilecek başka bir olayın varlığı meçhûldür.

Firdevsî'nin Türklere olan bakışı değişkenlik göstermektedir. Türkleri sâdece küçümsediği ve kötülediğini söylemek haksızlık olacaktır. Aksine Firdevsî'nin birbirinin akrabâsı olan İranlılar ve Turânlılar arasında bir balans kurma çabası görülmektedir. Meselâ Turânlıların kralı Afrâsiyâb denктаşı İran kralı Keykavûs'a kıyâsla her anlamda daha iyi resmedilmektedir (Shahbazi, 1991: 89). Yine eserde kahramânlıkları ve kişisel güçleri nedeniyle övülen Türk savaşçıları da

⁶ Bu paragraf okunulan çalışmaların ve kaynak kişilerden dinlenen olayların yorumlanması sonucu oluşturulmuştur.

görülmektedir. Yine de sonunda bütün bu yiğitler İranlı savaşçılar tarafından alt edilmektedir. (Şişman ve Kuzubaş, 2012: 120). Firdevsî'nin bu övgülerinin nedenini Fârisîlerin üstünlüklerine güç kazandırmak için yaptığını düşünmek mümkündür. Çünkü Firdevsî'nin, “zaman zaman övdüğü, zaman zaman da kendi milletini yüceltmek adına küçümsediği Efrasiyâb'ın Türk destan kahramanı Alp er Tunga olduğu pek çok kaynakta belirtilmektedir. Firdevsî, eserinin büyük bir bölümünde Efrasiyâb'ın kahramanlıklarından niteliklerinden bahsetmektedir (Şişman ve Kuzubaş, 2012: 16).” Ama bu kahraman şahsiyet Efrasiyâb, her defasında yenilmektedir. Türklerin diğer milletlerin bu şekilde ele alınmasının sebebi eserin İran milliyetçiliği üzerine inşa edilmesi olmalıdır.

Şah-nâme'de Türk ülkesi genel olarak “Turan” veya “Turan-ı Zemin”, nadiren de “Şehr-i Turan” adını taşımaktadır. Asya'dan İran'ın Kuzey-Doğusuna kadar Türklerle meskun sınırsız alanları ifade eden bu mefhum pek iyi tanımlanmamıştır. Ceyhun Amuderya, eski ‘Oxus’ bu iki dünyayı ayıran sınırdır. Böyle olmakla birlikte, Feridun tarafından devletin bölündüğü zaman bu sınır hakkında hiçbir bilgiye rastlamıyoruz. Sadece Tahmasp oğlu Zav'ın idaresi altında Ceyhun'dan Tur vilayetine, Çin ve Hotan'a kadar uzanan Türk toprakları hakkında şekli bir anlaşmanın imzalandığı öğrenilmektedir. (Ze-Ceyhûn hemi tâ ser merz-i tur V. 1281: 33; Akt.: Kovalski ve Güngör, 2014: 290-291).

Şah-nâme'de Fârisîler ve Turânlılar arasında evlilikleri konu edinen hikâyelere yer verdiği de mâlumdur. Hattâ bazı İran kralları kısmen Türk soyludur. Bahse konu ‘Türkzâde’ler, Türk bir anadan doğmuş İranlılar, Fârisî bir ana-babadan doğma kahramanlardan daha güçlü ve daha yiğit olabilmektedirler (Aktürk, 2006: 18). Turân diyârına kaçarak Afrâsiyâb'ın büyük kızı Ferengis ile evlenmiş olan İran prensi Siyâvuş'un oğlu Keyhüsrev, İran tahtını soyunda karışım olmayan Fariborz'ı devre dışı bırakarak elde etmektedir (Aktürk, 2006: 18). Burada Firdevsî'nin İran'a Turânlı bir hanedanın hükmetmesinin görülmedik bir mesele olmadığını ve Turânlıların, Fârisîlerin akrabası olduğunu vurguladığı görülmektedir. (Şişman ve Kuzubaş, 2012: 121) Burada Firdevsî'nin muhtemel amacının Türk soylu Gaznelilerin İran üzerindeki hâkimiyetini meşrûlaştırmak (legalize etmek) olduğu düşünülebilir.

Türkler, Fârisîlere bakarak daha az gelişmiştir. Şâh-nâme’de, asker olarak Türklere pek önem verilmemiş olup bu konuda Firdevsî tarafgirâne davranmıştır. Buna karşı tarih, Türklerin, şahsi yiğitlik ve askeri organizasyonlarının çok üstün olduğunu göstermektedir. Şâh-nâme’de Pers kültürünün Türk kültüründen üstünlüğü aşağıda olduğu şekilde izah edilmiştir (V. III 1420, v. 2766; Akt.: Kovalski ve Güngör, 2014: 300):

“Turan ırkından üstün (parlak) zekâlı hiç kimse doğmadı.” Şâh-nâme’de Türkler hakkında daha birçok küçültücü duygu ve düşünceye de yer verilmiştir. Şâh-nâme’de hasım, düşman olarak gösterilen ve öyle olduğu kabul edilen Türkler hakkında objektif bir yargı söz konusu olamaz (Kovalski ve Güngör, 2014: 300).”

Firdevsî, Şâh-nâme’de Türklerin güzelliğine de değinmiştir. Firdevsî’nin eserinde tarif ettiği tip özelliklerine göre, Türkler kızılcaydı ve kedi gözlüydü. Firdevsî’nin bunlardan kastı Türklerin sarışınlığı ve renkli gözlülüğüdür. “Firdevsî’nin Türkleri, İranlıların kahramanı Bezan’ın ağzından değerlendirmesi dikkate şayandır. O, Türkleri “yüzüne bakınca peri gibi fakat savaşta hiç bir şeye değmezler” şeklinde değerlendirmektedir (V. III 1187: 906; Akt.: Kovalski ve Güngör, 2014: 299). Bu kanaat ilk anda insanı hayrete düşürmektedir. İlginç olan durum, İranlı şairin geçmişi yüceltmesi, gençlerin ve kadınların güzelliğini ifade etmesidir (Kovalski ve Güngör, 2014: 299). Burada da gözden kaçırılmaması gereken durum, güzellikleriyle periye benzetilen Türklerin savaşta hiç bir şey gösteremedikleri ve yenildikleridir. Tarih Türklerin savaşlarda aldığı kahramanlıklar ve başarılarla doludur. Kuman Türklerinin dillere destan güzelliklerinin yanında tüm Türk halkının kahramanlıkları da tarihi belgeler ışığında gözden geçirilmelidir.

Tüm bunlardan da anlaşılacağı üzere Ferdevsî’nin Türkleri bilinçli bir şekilde bir amaç uğruna Turânlılarla özdeşleştirdiğini ve bunu İranlılar nezdindeki (millî ve kültürel) bilinci beslemek için yaptığını düşünmek mümkündür. Bu konuda unutulmaması gereken mesele ise Firdevsî’nin yaşadığı dönemde bu yönde kaynakların mevcut olmasıdır. Firdevsî’nin İran üzerindeki Türk hükmünü İran ve onun kültürüne yönelik bir tehdit olarak gördüğü açıktır. Fakat bunun doğru olup olmadığını belirlemek veya teyîd etmek için Firdevsî’nin o dönem İran’a hâkimiyet kurmuş olan Türk soylu Gaznelilerle olan ilişkisine bakmak gerekmektedir. Nitekim

Firdevsî'nin Gazneli İmparatorluğu'na olan bakışı onun Şâh-nâme'sinde Türklere biçtiği rolde bir etken olmuş olabilir.⁷

1.2.2 Şâh-nâme'de geçen önemli kişi, hayvan ve yer adları ile bu adların Türk Kültürüne yansımaları

Şah-nâme'de geçen kahramanların adları genellikle doğdukları zaman verilir. Ferîdun örneğinde olduğu gibi bazen de çocuğun adının daha doğmadan yıllar önce konulduğu görülür. Çocuğun adını genellikle ailenin büyüğü verir. Bazen de önemli bir olaydan yola çıkılarak çocuğa ad verilir. Sözgelimi Zâl'ın karısı Rûdabe, çok zor ve sancılı geçen doğumun ardından doğumun mutlulukla sona erdiğini görünce “kurtuldum” anlamına gelen “Rüstem” der ve çocuğun adı da bu sözcükten dolayı Rüstem konulur. Kahramanlar genellikle doğum sırasında kendilerine verilen adlarla çağırılırlar. Ancak bazen de kahramanlara büyüdükleri zaman halk tarafından adlar verildiği görülür. Kisra'ya Nüşirevan; Cem'e Cemşîd adlarını halk vermiştir (Şişman ve Kuzubaş, 2012: 115). Bu isimler Türk edebiyatına da yansımıştır. Türk toplumunda yaygın bir şekilde kullanılan; Behrâm, Efrâsiyab, Ferhâd, Hürmüz, Keykâvus, Behzat, İskender, Karen, Keykubâd, Kubâd, Rüstem, Zâl, Siyâvuş, Nerimân, Şirin, Şehrinâz gibi kişi isimlerinin kökeni hep Şâh-nâme'dir.

Firdevsî'ye göre Türklerle İranlılar arasında büyük bir farklılık yoktur. Türkler yaşayış biçimleri, krala karşı tutumları, yüksek sınıfların varlığı, giyinişleri, örf ve âdetleri ile İranlılara benzemektedirler. Turanlıların kahramanlarının isimleri büyük oranda İranlılarınkı ile aynılık göstermektedir. Mesela; “Efrâsiyab ile Siyavuş ve onların taraftarları arasında oynanmış olan Polo (Çevgen) oyununda Turanlılarca alınan isimleri *Gulbad, Garsivaz, Gahn, Pulad, Pîran, Nastıhan, Hôman* (C. I 600, v. 1413-14; Akt.: Kovalski ve Güngör, 2014: 295)” ki çoğu İranlı isimleridir. Bununla beraber bu isimleri alan adamlar orijinleri itibariyle Türk'türler. Kadın isimleri de yukarıda izah edildiği gibidir. Mesela; Piran'n hanımı, Efrâsiyab'ın ekibinde olanlar gibi saf İranlı ismi taşımaktadır. (Gülşehr) Şâh-nâme'de az da olsa Türkçe isimlere de rastlanmaktadır. Onlardan birkaçı (Demür (26b/14)), (Kara tığ (136b/3)). Turan

⁷ “Şâh-nâme'de Türkler” bölümünün oluşturulmasında İran kökenli olan Giresun Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Behzat Barış'ın İran kökenli kaynaklara dayanan sözlü anlatılarından da yararlanılmıştır.

ülkesinde bulunan yer isimleri de birkaçı istisna: (V. II 592, v. 1278 ve 595, v. 1321) Mohl edisyonunda (II 304, Kıfçak taşı ve B. IX 3012, v. 778 Kaçgar başı) Ceyhun nehrinin diğer yakasında bir bölge. Afrasiyab'ın sarayından dönerken Siyavuş'un geçtiği yer. İhtimal ki, yer isimleri, İranlıları andıran isimlerin başlangıçta Türk isimlerinin tercümesinden başka bir şey değildir. Mesela; *Pulâd*, Türkçe *Demir* kelimesinin Farsça tercümesidir (Kovalski ve Güngör, 2014: 295).

Şah-nâmede geçen: *Behmen, Behrâm, Ferâmerz, Zâl, Rüstem, Efrâsiyab, Ferîdun, Hürmüz, Gâve, Cem, Cemşîd, İskender, Keyhüsrev, Dârâ, Dahhâk, İreç, Selm, Tûr, Siyavuş* gibi kişi adları; *Mâr, Rahş, Sîmurg* gibi hayvan adları ve *Elbruz dağı, Heft-hân, Mâzenderân* gibi olağanüstü yer adlarının hepsi eserin sonunda yer alan 'Özel İsimler Sözlüğü'nde verilecektir.

1.2.3. Şâh-nâme geleneği, Türk Edebiyatına yansımalar, Selçuklu-Osmanlı sahasına ait Şâh-nâmeler ve Şâh-nâme yazarları

Hükümdarların vasıflarını, şan ve zaferlerini kayıt ve tasvir eden eserlere Şâh-nâme, bunu yazana da, *Şâh-nâmece* veya, *Şâh-nâme-nüvis* isimleri verilmektedir (Sertoğlu 1960:I: 754). Metinde Şâh-nâme yazarları terimi kullanılacaktır. Türk Edebiyatında Arapça ve Farsça tercümelere dayalı hikâyeler anlatan meddah tipindeki hikâyecilere Firdevsî'nin Şâh-nâme'sinden hareketle "*Şahnâmehân / Şehnâme* anlatıcısı" denildiği de görülmektedir (Reichl ve Ekici, 2002: 92).

Şah-nâme'nin Firdevsî tarafından X. Yüzyıl'ın sonunda kaleme alınmasından sonra, Doğu Edebiyatlarında Şâh-nâme yazma geleneği başlamıştır. Pek çok şair, Şâh-nâme kahramanları etrafında oluşturdukları müstakil eserlerle bu geleneğin yerleşmesini ve devamını sağlamıştır. Ayrıca Orta Asya'da çok sevilen ve epik anlatılar için kullanılan "nâme" tarzının Şâh-nâme'yle başladığı kabul edilmektedir (Şişman ve Kuzubaş, 2012: 14).

Selçuklu ve Osmanlı sahasına bakıldığı zaman birçok şairin de bu Şâh-nâme geleneğinden fazlasıyla etkilendiği görülür. Özellikle Divan Edebiyatı'nın kuruluş ve gelişme yıllarından bu etkinin daha fazla olduğunu söylemek hiç de yanlış bir yorum olmaz. Bazı şairler Şâh-nâme'yi manzum ve mensur olarak Türkçeye tercüme etmeye çalışmışlardır.

Şah-nâmeler 1559 yılına kadar manzum bu tarihten sonra da mensur olarak yazılmıştır (Sertoğlu 1960:I: 754). Şâh-nâmelerin kaleme alınmasında estetik amaç ön planda olduğu için ilk yazılan eserlerin manzum olmaları da gayet tabiidir. Sanat yapmanın ön planda olduğu eserlerin kaleme alınmasında tercih edilen biçim her zaman nazm olmuştur. Bu nedenle ilk Şâh-nâme ve ondan sonrakiler XVI. asra gelinceye kadar manzum olarak kaleme alınmıştır (Gültekin, 2013: 245).

Şah-nâme'nin Türkçeye yapılan ilk çevirisini *Tatar Ali Efendi*, Kansu Gavri adına 1510 yılında yapmıştır. Eserin Türkçe düzyazı bir çevirisini de II. Osman adına *Mehdi* isimli birisi 1621 yılında yapmıştır. Eser M. Cevdet tarafından "*Şarkın İlyada'sı Şehname*" adıyla çevrilip 1928 yılında İstanbul'da basılmıştır. Şâh-nâme Necati Lugal tarafından Türkçeye çevrilmiş ve Kenan Akyüz tarafından dipnotlar ilavesiyle 1956 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır (Yerdelen, 1997: 102). Dört cilt hâlinde olan bu eser 2005 yılında tek cilt hâlinde Kabalcı Yayınevi tarafından yeniden düzenlenerek yayımlanmıştır.

Doğulu hükümdarların çoğunun maiyetinde Şâh-nâme yazarlarının bulunması, Osmanlı döneminde de Şâh-nâme geleneği görevinin ihdasına sebep olmuştur. Bu görevi ilk defa ihdas eden hükümdar Fatih Sultan Mehmed'dir. Fatih Sultan Mehmed zamanının ilk devlet görevlisi Şâh-nâme yazarı Şehdî'dir (Ardıç 1939: 19). Ondan önce II Bayezid zamanında Kemal adında bir şairin Osmanlı padişahlarının hayatlarını Şâh-nâme tarzında anlatmaya çalıştığı ve teşvik gördüğü bilinmektedir (Ardıç 1939:19).

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Şâh-nâme kaleme alan şairlerin isimleri şunlardır:

- ***Emir Ahmed Kani'i veya Ahmed b. Mehmed El-Tûsî, Şeh-nâme-i Selâcika:***

II. İzzeddin Keykavus adına kaleme alınan bu eser 30 ciltlik Şeh-nâme vezniyle Farsça manzum bir Selçuklu tarihidir. I. Alaaddin Keykubâd'ın emriyle yazılmaya başlanan bu eserde eski İran tarihinden, peygamber kıssalarından, İslâm tarihinin muhtelif devirlerinden, Gazneli, Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçukluları döneminden etraflıca bilgi verilmektedir (Köprülü 1943:393-395; Akt.: Gültekin, 2013: 246)

➤ ***Hoca Dehhânî, Şeh-nâme-i Selçûkiyân (Kayıp Selçuklu Şâh-nâmesi):***

Dehhânî'den ilk olarak Fuat Köprülü bahsetmiştir. Hayat mecmuasında yayımlanan bir yazıda Köprülü, Millet ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanelerinde Şikârî'nin Karaman tarihine dair bir eserinin kayıtlı olduğunu söyler. Bu eserde Selçuklu hükümdarı I. Alaaddin Keykubad'ın (saltanatı 1220-1237) Dehhânî'ye bir Selçuklu Şâh-nâme'si yazmayı emrettiğini ifade eder. Köprülü, Dehhânî'nin Ömer bin Mezid'in *Mecmûatü'n Nezâir*, Eğridirli Hacı Kemal'in *Câmiu'n-Nezâir* ve özel kütüphanesindeki bir mecmuada mevcut şiirlerindeki dil ve üsluptan hareketle onun I. Alaaddin değil ancak Selçuklu Sultanı III. Alaaddin (saltanatı 1298-1302) döneminde yaşaması gerektiğini anlatmaktadır (Ersoy ve Ay, 2015: 2).

Hicrî 1119'da istinsah edilmiş bir nüshası Millet Kütüphanesi'nde ve diğer yeni bir nüshası da Dârülfünûn Kütüphanesi'nde 14104 numarada mukayyed bulunan Türkçe mensur bir Karaman Tarihi vardır ki Şikârî Şehnâmesi namıyla maruftur. Eserin baş taraflarında verilen malumata göre Selçuklu Hükümdarı Sultan Alaaddin Keykubâd, Firdevsî'nin Şâh-nâme'sine nazire olmak üzere Farsî bir *Selçukî Şâh-nâmesi* tertibini "Dehhânî" adlı bir şaire emr etmiş, muahhirede Karaman oğullarından Alaaddin Beg (saltanatı 1361-1398) bunu takliden Yarcânî mahlaslı bir şaire aynı tarz ve mahiyette bir *Karaman Şâh-nâmesi* tanzim ettirmiş. İşte Şikârî, Farsî olduğu cihetle şöhret bulmayup rağbetten düşen bu eseri Türkçeye tercüme etmiştir. Bu Selçuklu ve Karaman Şâh-nâmelerinin tarih itibariyle ehemmiyetleri pek sarîh ise de maalesef bu eserler bize kadar gelememiştir (Ersoy ve Ay, 2015: 2).

➤ ***Ünsî, Şehnâme-i Selçuk:*** Ünsî hakkında eski kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır (Köprülü 1941:381). H. 785 yılında Halep'te Farsça olarak bitirdiğini söylediği manzum eserindeki kayda göre Horasan'dan Konya'ya III. Alaaddin Keykubâd zamanında gelmiştir. On altı bâbdan oluşan eserde Selçuklular, Karamanlılar ve Osmanlılarla ilgili bilgilere yer verilmiştir. Fuad Köprülü bu eserin tarihî bakımdan hiçbir değeri olmadığını ve sonradan uydurulmuş olabileceğini düşünmektedir (Köprülü 1943: 381; Akt.: Gültekin, 2013: 246).

➤ ***Yârcânî, Karaman Şâh-nâmesi:*** Karaman Devleti hükümdarlarından Alaaddin Bey'in (757-793) Dehhânî tarafından kaleme alınan Şâh-nâme'yi

gördükten sonra kendi sarayı şairlerinden Yâcânî'yi de Karamanlı Şâh-nâmesi yazmaya memur etmiştir. Kaynaklarda kendisi ve eserleri hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmayan Yârcânî'nin bu eseri ele henüz geçmemiştir. Fakat yine Karamanlı şairlerden Şikârî bu Farsça manzum Şâh-nâmeyi nesir olarak Türkçeye çevirmiştir (Köprülü 1943: 399-401; Akt.: Gültekin, 2013: 247).

➤ **Ahmed Nigîdî, Selçuk-nâme:** Mensur olarak yazılmış olan bu eser Farsça küçük bir Selçuklu tarihi örneğidir (Gültekin, 2013: 247). Niğdeli Emir Şemseddin Dünder Bey adına kaleme alınmıştır.

➤ **Şehdî:** Fatih Sultan Mehmed devri şairlerindedir. Fatih Sultan Mehmed bu şairden Osmanlı hanedanının tarihini Şeh-nâme benzeri bir eser yazarak ortaya koymasını istemiştir. Şairin ömrü bu görevi tamamlamasına yetmemiş olup görev başkasına verilmiştir (Anbarcıoğlu 1981:II:IV: 6). Bu eser Osmanlı döneminde kaleme alınan ilk Şâh-nâme örneğidir.

➤ **Fethullah Ârifî:** Kâtip Derviş Şirazî adında birinin oğludur. Annesi ise meşhur İbrahim Gülşenî'nin kızıdır. Hakkında verilen bilgiler ihtilafli olmasına rağmen, Osmanlı hükümdar hanedanının ve özellikle Yavuz Sultan Selim'in kahramanlıklarını anlatan 6000 veya 8000 beyitlik Farsça Şâh-nâme'si ile tanınmıştır. Bu eserinden başka Sefer-nâme-i Süleymân adlı, eski vezir-i azam Hadım Süleymân Paşa'nın 1538 senesinde yaptığı Hint Seferi'ni manzum olarak hikâye eden eseri 2000 beyit tutarında olup henüz ele geçmemiştir. Aynı zamanda hattat olan Ârifî 1562 yılında Mısır'da vefat etmiştir (Ardıç 1939: 20; Akt.: Gültekin, 2013: 247).

➤ **Eflatun-i Şirvânî:** Türkmen asıllı olup Şirvân'da doğmuştur. Farsça şiirlerinde *Esirî*, Türkçe şiirlerinde *Hazinî* mahlasını kullanmıştır. Fethullah Ârifî'nin yerine olaylı bir şekilde Şâh-nâmecilik mevkiini ele geçirmek için çok sayıda hileye başvurmuş hatta idam edilmekten son anda affedilerek Şâh-nâmecî tayin edilmiştir. Tezhip ve minyatürde usta bir şairdir. Üç fasıl halinde yazdığı Şâh-nâme'si yarım kalmış ve henüz ele geçmemiştir (Ardıç 1939:20; Akt.: Gültekin, 2013: 247)..

➤ **Mahremî:** Kanunî Sultan Süleyman'ın tahta oturmasından ordularını Bağdat'a göndermesine kadar geçen olayları tanzim etmiştir (Anbarcıoğlu 1981:II: IV:7).

➤ **Seyyid Lokman:** Eflatun'un yerine Şâh-nâme'ci olarak tayin edilmiştir. Urmiyelidir. Saray şairi olması nedeniyle çok sayıda eser yazmıştır. İlm-i nücûma dair bir eseri ve çok sayıda şiiri vardır. Bunlar dışında 'Mucmilü'l-Tumar' adlı 1584 yılına kadarki Osmanlı tarihi, III. Murad'a kadarki Osmanlı padişahlarının şahsiyet ve çehrelerini tasvir eden 'Kıyâfetü'l-insâniyye fi Şemâili'l-Osmâniyye' adlı eserleri de vardır. Şâh-nâme'si manzum bir kroniktir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 1590 yılına kadar olan olayları içine alır. III. Selim döneminin olaylarını anlatan Farsça 'Selim-nâme' ve III. Murad'ın saltanatını anlatan 'Şehinşeh-nâme' adlı eserlerin de sahibidir. III. Murad'ın emriyle yazmaya başladığı 'Hüner-nâme'yi tamamlayamamıştır (Ardıç 1939:20; Akt.: Gültekin, 2013: 247).

➤ **Talîkî-zâde Mehmed:** 1595 yılında Seyyid Lokman'ın yerine tayin olunmuştur. Yarım kalan Hüner-nâme'yi kendi başına tamamlayamayınca Seyyid Lokman ile 6 yıl birlikte çalışmışlardır. Önceleri kâtiplik de yapmıştır. Görevi sırasında yazdığı üç eseri: Rumeli Beylerbeyi Ferhad Paşa'nın Erivân kuşatmasını anlatan *Revâniye*, Vezir-i azâm Osman Paşa'nın 1558 yılındaki Tebriz zaptını anlatan *Tebriziye*, Bosna valisi Hasan Paşa'nın ölümünden III. Mehmed'in tahta oturmasına kadar geçen olayları ve kısaca Macaristan-Eflak seferlerini anlatan *Şeh-nâme-i Hümayûn*'dur (Ardıç 1939: 21; Akt.: Gültekin, 2013: 247).

➤ **Kâtîb Hasan Hukmî:** İlk olarak divan kâtipliğine atanarak serasker Çıgala-zâde'nin İran seferinde refakat etmiştir. 1601 yılında ise padişah fermanı ile Talîkî-zâde'nin yerine tayin olunmuştur. Bu görevde on yıl kaldıktan sonra reisü'l-küttâb, nişancılık, sipahilere mukabeleci ve tekrar reisü'l-küttâblık görevlerinde bulunmuştur. Mecmua ve inşa kitaplarında dağınık halde bulunan vaka ve parçaları olup müstakil bir Şâh-nâmesi yoktur (Ardıç 1939:21; Akt.: Gültekin, 2013: 248).

➤ **Mehmed Gani-zâde Nâdirî:** Fezâilü's-Şâm'ı Türkçe'ye tercüme eden, Şam ve Kahire kadılıklarında bulunan Kadı Abdülganî'nin oğludur. 1572 yılında İstanbul'da doğmuş olup Hoca Sa'deddin'in öğrencilerindedir. Sahn Medresesi müderrisliği ile çeşitli yerlerde kadılık görevlerinde bulunmuştur. divânı vardır. II. Osman'ın emriyle yazdığı Şâh-nâme'sinde II. Osman'ın kötü günlerinden ve Lehistan Seferi'nden bahsetmektedir. Münşeât'ı da tarihî açıdan önemli belgeleri ihtiva etmektedir (Ardıç 1939: 22; Akt.: Gültekin, 2013: 248).

➤ **İbrahim Mülhemî:** Erzurumludur. Canbulad-zâde Paşa'nın hocası olması sebebiyle 'Canbulad-zâde Hocası' lakabıyla tanınır. Sahn Medresesi'ne kadar yükselmiş bir müderris olup, riyaziyeci yönüyle şöhret bulmuştur. Mukaddimesi Türkçe olan Farsça eseri 'Şehinşâh-nâme' de III. Murad'ın dönemi ve Bağdat Seferi ile I. Mustafa devri hadiseleri anlatılmaktadır. Naîmâ'ya göre 'Umûmî Tarih' ve 'Bizans ve Frank Tarihi' adlı eserleri vardır. Birinci eserden 'Murad-nâme' olarak bahsedilir. Bunlardan başka 'Fetihnâme-i Kara Boğdan' adlı bir eseri daha vardır. Mülhemî saray Şâh-nâmecilerinin sonuncusudur (Ardıç 1939: 22; Akt.: Gültekin, 2013: 248).

1.2.4. Şâh-nâme tercümeleri

Şahnâme'nin Türk Edebiyatı'nda birçok çevirisi⁸ yapılmıştır. Bunlardan en önemlileri şunlardır (Gültekin, 2013: 249):

➤ **Tatar Ali:** Kansu Gavri adına manzum Şeh-nâme Tercümesi'ni 1510 yılında yazmıştır.

➤ **Şerifi-i Amidî:** Kansu Gavri adına manzum Şeh-nâme Tercümesi'ni 1514 yılında yazmıştır. Topkayı Saray Müzesi Kütüphanesi'nde (Hazine-1519) kayıtlı bulunan ve çok güzel harekeli bir nesihle yazılmış olan bu çeviri iki cilt olup 1170 varaktır. Şerifi Şehnâme Çeviri üzerine Zühal Kültür⁹ ve Latif Beyreli çalışmıştır.

➤ **Mehdî: II.** Osman adına 1621 yılında mensur olarak Şâh-nâme tercümesi yazmıştır.

➤ II. Murâd devrine ait mensur Şâh-nâme tercümeleri vardır.

➤ Hicri 951 yılında istinsah edilmiş olan tarihi yazmalar.

➤ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesinde bulunan mensur ve tamamlanmamış 2 adet yazma Şâh-nâme Tercümesi nüshası.

⁸ Şah-nâme'nin başka dilleri de kapsayan geniş kapsamlı çevirileri için: Firdevsî, *Şahnâme* (Çev. Necati Lugal), Kabalcı Yayınları, İstanbul 2009, s. 40-41'e bakınız.

⁹ Şerifi Şehnâme Çevirisi için bakınız: Zühal Kültür ve Latif Beyreli, *Şerifi Şehnâme Çevirisi*, Cilt: 1-2-3-4-, TDK Yayınları, Ankara 1999.

➤ Necati Lugal tarafından Vuller baskısına göre yapılmış Şeh-nâme tercümesi.

Türkiye Kütüphanelerinde tespit edilen diğer manzum ve mensur Şâh-nâme tercümeleri şunlardır:

➤ II. Murat'ın emriyle yapılan 101 demirbaş numaralı çeviri. Bu çeviri günümüzde Atatürk Kitaplığı'ndadır. Burada yer alan diğer çeviri ise 189 varaklık baş tarafı eksik olan ve mütercimi belli olmayan çeviridir. Bu çeviri de Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet el yazmaları arasındadır.

➤ Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde 1518 demirbaş numarasıyla kayıtlı olan bir başka çeviri de II. Murat devrinde nesir şeklinde yapılmış bir tercümedir. 328 varak olan bu tercüme muhtemelen 16. asırda istinsah edilmiştir.

Topkapı Sarayı Kütüphanesinde bulunan diğer Şâh-nâme tercümeleri şunlardır:

➤ 1116 demirbaş numaralı mütercimi belli olmayan mensur Şâh-nâme çevirisi.

➤ 1519 demirbaş numarasıyla kayıtlı olan 1170 varaklık manzum tercüme *Hüseyn b. Hasan b. Muhammed al-Hüseyni* tarafından 1510'da istinsah edilmiştir. Bu tercümede 62 adet minyatür vardır. Bu çeviri yukarıda da adı geçen *Şerif Âmedî* tarafından yapılan tercümedir. Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nden başka nüshaları da vardır. Bunlar:

➤ 310 varak, 41 minyatürlü 1520 demirbaş numaralı nüshadır. Bu nüsha Luhrasp'ın hükümete geçmesine kadar olan süreyi anlatmaktadır.

➤ 617 varaktan oluşan diğer nüsha İstanbul'da Hüseyn b. Hasan tarafından 1544'te istinsah edilmiştir. Luhrasp'ın tahta çıkışına kadar olan süreyi alan bu nüsha 1521 demirbaş numarasıyla kayıtlıdır.

➤ *Şâh-nâme* tercümelerinin Topkapı Sarayı Kütüphanesi'ndeki son nüshası 572 varaklık 1522 demirbaş numaralı nüshadır. İçinde 55 minyatür bulunan bu nüshanın son sayfası eksiktir.

➤ Yukarıda bahsedilen eserler dışında Şâh-nâme tercümeleri şu kütüphanelerde bulunmaktadır: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi (Demirbaş Numarası: 6131), İstanbul Üniversitesi İslam Araştırmaları Merkez Kütüphanesi (Demirbaş Mumarası: 22), Süleymaniye Kütüphanesi-Hüsrev Paşa- (Demirbaş Numarası: 370), Süleymaniye Kütüphanesi –Reisülkittap- (Demirbaş Numarası: 631), Süleymaniye Kütüphanesi – Darülmüşnevi- (Demirbaş Numarası: 983), Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi (Demirbaş Numarası: 671), Köprülü Kütüphanesi –Fazıl Ahmet Paşa- (Demirbaş Numarası: 1063) (Keçe, 2010: 3-4).

Şâh-nâme'nin standart Türkiye Türkçesiyle yapılmış tam bir çevirisi bulunmamaktadır. Son yüzyılda Şâh-nâme'den yapılmış çeviriler, yarım kalmış ya da seçme çeviri yoluyla hazırlanmış kitapçık halinde olan çalışmalardır.

1.2. 5. Şâh-nâme vezni

Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl vezninin Türk fonetiğine çabuk ve rahatlıkla uyduğu ve ahenk yönüyle de Türk şairleri tarafından tercih edildiği bir gerçektir (Anbarcıoğlu 1981:II:IV:8). Türk şiirinde kullanılan ilk aruz vezni Şâh-nâme vezni olmuştur. Yusuf Has Hacib'in eseri Kutadgu Bilig'de bu vezin kullanılmıştır. Atabetü'l-Hakayık, Mu'înü'l-Mürîd ve Cevâhirü'l-Esrâr gibi Doğu Türklerine ait eserlerde Şâh-nâme vezninden yararlanılmıştır. Şâh-nâme vezni bu eserlerden sonraki dönemlerde de Doğu Türk Edebiyatı'nda çok önemli bir yere sahip olmuştur. İzzeddin Ahmed, Süheyl ü Nevbahâr'ı mütekarib bahriyle yazmıştır. Yahya Bey, Hâletî, Şeyhü'l-İslâm Yahya, Sâbit, İzzet Molla ve Fuzulî gibi şairler de şiirlerinde bu vezni kullanmışlardır (Gültekin, 2013: 249).

1.2.6. Üzerine çalışılan Şâh-nâme çevirisi hakkında genel bilgiler

Üzerinde çalışılan esere gelinecek olursa bu eser, üç cilt halinde olup tamamı 1778 varaktır. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde 6131 demirbaş numarasıyla kayıtlıdır. Her sayfası 25 satırdan oluşan eserde minyatürler de bulunmaktadır. Yapılan tez çalışması bu eserin ikinci cildinin 1a-144b varakları arasında kalan bölümü kapsamaktadır.

Eser [1a] bölümüyle içinde yazı bulunan minyatürlerle başlamaktadır. Büyük ihtimal bu minyatürün içinde “Bismillahi’r-raḥmani’rraḥim” yazmaktadır. Nyazık ki minyatür içindeki bu yazı şeklen belli olsa da kırmızı mürekkep kullanıldığı için okunamamaktadır. Bu konuda alınan bilgiler ışığında yazının “Bismillahi’r-raḥmani’rraḥim” olma ihtimalinin yüksek olduğu söylenebilir fakat bu bilgi net değil tahminden ibarettir.

Eser bir kahramanlık hikâyesidir ve eser içinde İran-Hint savaşları merkezli mücadeleler geçmektedir. Bu mücadelelerle alakalı birçok kahraman adı da ilgili bölümlerde nakledilmektedir. Eser şu ifadelerle başlamaktadır:

[1a] ^{1a1} Rāviyān-ı güzın ve nāḫilān-ı soḫen-çin edā-yı şirin ve elfāz-ı sükkerin birle bu dāstān-ı dilistānı öyle naḫl ve beyān iderler kim ^{1a2} ya’ ni şāḫib-ḫırān-ı ‘ālem ol güzide-i nev’-i Benī Ādem sūtūn-ı Īran ser-defterān-ı mübāzerān-ı pür-dāstān Rüstem-Zābili’nin ciger kūsesi ^{1a3} Ferāmerz’i ser-āmed-i ‘ālem seyāḫatinde Egvāl-i Nerre’yi mağarasında ḫatlı idüp andan soñra bir ḫapu görüp açdı. İçinde iki Benī Ādem güzeli buldı. ^{1a4} Biri kız birisi erkek ikisi daḫı ḫardaşlar imiş. Ferāmerz su’āl eyledükde eyitdiler.

Eserde Şāh-nāme’nin asıl yazarı Firdevsî’nin gerçek ismi geçmez. Sadece bir yerde “*Firdevsî Tūsî*” şeklinde kırmızı renkli yazılmış olarak geçmektedir. O bölüm şu şekildedir:

Rāvi-i ‘acibü’l-beyān olan *Firdevsî Tūsî* öyle naḫl ve beyān ^{110b22} eyler kim, Müstensih burada “Tusi’li Firdevsî bu şekilde nakl ve beyan eyler ki” diyerek söze başlamaktadır.

Firdevsî’nin adı bir yerde geçmiştir fakat eserinin ismi farklı adlandırmalarla birçok yerde zikredilmiştir. Müstensih’in eser için kullandığı adlandırmalar şunlardır: nāme (Kitap), şūret-i nāme (Görünüş/Şekil kitabı), sernāme-i be-nām (Meşhur Önsöz), mufaşşal name (İzahlı Kitap), şaffet-i nāme (Temizlik Kitabı), şıfat-ı nāme (Suret Kitabı), dāstān-ı dilistānı (Gönül Alan Destan) gibi. Bunlar içersindeen çok kullanılan “*name*”dir.

Eserde çoğunlukla eski Pehlevîce kökenli Farsça kelimelere yer verilmiştir. Bu durumun en önemli sebebi İranlıları eski köklerine götürerek yeniden dirilişi sağlamak olarak gösterilmektedir. Bu noktada orijinal metindeki birçok kelimeye

bağlı kaldığı görülmektedir. Bunun dışında Arapça ve Türkçe kelimeler de kullanılmıştır. Arapça, Farsça ve Türkçe tamlamalar da mevcuttur. Ağız özellikleri, atasözleri, deyimler, ikilemeler, yansıma sözler ve kalıp sözlerin kullanıldığı satırlar da mevcuttur. Sonuç blümünde detaylı şekilde verilen bu kullanımlardan bazıları şunlardır:

Kalıp Söz: elçiye zevāl olmaz (117b/16), kışşadan hışşe (142a/8), bir içim su (99b/20)

İkilemeler: şâğ sâlim (117b/22), hendek hendek (34b/6)

Atasözü : cān bostānda bitmez (107a/5), iki ‘ Anķā bir lānede yavrı çıkarmaz (65a/17), el elden üstündür (20b/10)

Deyim: felegüñ çenberinden güzer eyle- (142a/17), yüz döndür- (142b/7), ödi azğına geleyaz- (143b/12)

Yansıma Sözler: ħor ħor (77b/10), paturdı (98a/25), gürlüdi (103a/12)

Şah-nâme içerisinde *Afrasiyâb*, *Rüstem*, *Zâl*, *Keyûmers*, *Lokman*, *Laytan*, *Hürmüz*, *İskender*, *Keymurād Han*, *Hüsrev* gibi isimleri “Özel İsimler Dizini” bölümünde detaylı şekilde verilecek olan birçok kahramanın ismi geçmektedir. İran kaynaklı olan bu isimler de Şâh-nâme’yle beraber Türk kültürüne girmiş ve Türk kültürü içerisinde yer edinmiştir.

Eserin dil özelliklerine bakıldığı zaman ağırlıkla Eski Anadolu Türkçesi özellikleri görülmektedir. Bu dil özellikleri eserin en geç 17. yüzyılda yazılmış olması gerektiği izlenimini vermektedir. Eser, Firdevsî’nin meşhur Şâh-nâmesi temel alınarak yazılmıştır. Fakat içine farklı motiflerin ve rivayetlerin eklendiği de görülmektedir. Eserde imla konusunda bir tutarlılık yoktur. Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi arasında kalan bir eserdir. Bazı dil özelliklerinin iki türlü de kullanıldığı görülmektedir. Hem Uygur imla geleneği hem de Arap-Fars imla geleneği özelliklerini eserde aynı anda görmek de mümkündür. Eser harekeli yazılmadığı için birçok kelimenin okunuşunda orijinal kaynaklardaki şekillerden ve dönemin dil özelliklerinden faydalanılmıştır. Birçok yazım yanlış tanzim edilerek yanlışlıklar giderilmiş ve kelimelerin doğru şekilleri yazılmaya çalışılmıştır.

Eser içerisinde ana metinde kırmızı mürekkeple yazılan bölümler bold olarak gösterilmiştir. Bu bölümlerde halk deyişlerinden faydalandığı görülmektedir. Metindeki söz başlarında “*ammâ rivâyet-i eşşah budur ki*”, “*hâşılı*”, “*ammâ râvî öyle*

rivâyet ider kim”, “*râvî kavlince*”, “*ez-in canib râvî eydür*”, “*h ulâşa-i kelâm*”, “*ammâ râvî eydür*”, “*râvî rivâyet ider kim...*” şeklindeki ifadeler, bu tercümede Firdevsî'nin eseri esas tutulmakla birlikte, daha başka rivayetlerden de faydalandığını göstermektedir. Eserin sonunda: “*Bu Şehnâme bu mahalde tamam olup bu ruzgârdan zuhurât-ı kevnîyyeden olan mevatlar nece dürlü üstadlar dilinden nakl ü beyan olındı*” kaydı bu yönünü bir kez daha açıklamaktadır (Gökyay, 1982: 45-49).

1.2.7. Eserin müellifi ve istansah tarihi

İlk defa Orhan Şaik Gökyay'ın bahsettiği Şâh-nâme'nin mensur tercümesi (Gökyay, 1982: 48). İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlı olup (TY, nr. 6131-6133) üç cilttir ve mütercimi belli değildir. Eserde 104 adet minyatür mevcuttur. I. cildin sonunda istinsahının Derviş Mustafa tarafından 1187 (1773) yılında tamamlandığı kaydedilmiştir (İslam Ansiklopedisi ve Kültürel, 2010: 291).

Serbest bir tercüme niteliğinde olan bu çeviriye halk arasındaki çeşitli rivayetler ilave edilirken Süleymannâme ve Tevarih-i Kebir gibi eserlerden faydalanılmıştır. Hikâye üslubuyla kaleme alınan bu tercümede geçen deyimler ve atasözleri, savaş tasvirlerindeki yansıma sözler, argo diye nitelendirilebilecek kelimeler dönemin söz varlığını ortaya koyması bakımından önemlidir (İslam Ansiklopedisi ve Kültürel, 2010: 291).

1.2.8. Eserin nüshaları

Üzerinde çalışılan eserin bilinen tek nüshası vardır. Bu nüsha da çevirisi yapılan nüshadır. Bu nüsha günümüzde İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde 6131 demirbaş numarasıyla kayıtlıdır. Matbu olarak kaleme alınan bu nüsha, üç cilt halinde olup tamamı 1778 varaktır.

2. İnceleme

2.1. İmlâ (Yazım) Özellikleri

Bir dilin belli kurallarla yazıya geçirilmesi imlâ olarak adlandırılır (Yazım Kılavuzu, 2008: I). Yazı dilinin kullanılması imlâyı, konuşma dilinin kullanılması ise telaffuzu verir, bunun ikisinin de iyi kullanılması ise anlamda bütünlük sağlar. Anlamca bir bütünlük içinde olan dil sağlam yapısını bozmadan devam ettirir. İmlâ ve telaffuzu etkili olan dilde yazım kuralları doğru temellere oturtulur. Yazım kuralları ise bir dili kullanırken yazıda ve söyleyişte kişiden kişiye farklı anlamlar oluşmaması için belirlenen ve herkes tarafından benimsenen kurallardır.

Eski Anadolu Türkçesi imla özelliklerinin devamı niteliğindeki 17. ve 18. yüzyıllarda imlâ özellikleri standartlaşmadığı için belirli bir imlâ geleneğinden söz edilemez. Bu dönemde Arap imla temellerine göre oluşmuş bir imlâ mevcuttur. Fakat tam anlamıyla bir yazım geleneği oluşmadığı için konuşma dili kendisini yazı dilinde hissettirmiştir. Bu dönem eserlerinde tüm bu sebeplerden dolayı yazım düzensizliği mevcuttur. “Uygur imlâ geleneği ile Arap-Fars imlâ geleneğinin bir arada kullanılması bazen aynı kelimenin farklı şekillerde yazılması sonucunu doğurmuştur (Yavuz, 2013: 37).”

Türk dilinde Batı kaynaklı kelimelere tek tük de olsa başka bir dilin aracılığı, taşımacılığı yoluyla bile rastlanma zamanı Uygur Türkçesi dönemine kadar inmektedir (Ersoylu, 1999: 21). Göktürk Türkçesi döneminde bile % 1 düzeyinde yabancı kelime mevcuttur. Türkçe'nin yabancı kelimelerle tanışıklığı çok eskilere dayanmaktadır. Fakat metinde yabancı kelimelerin yazımı ile ilgili standart bir imlâdan bahsetmek çok zordur. Farkın daha anlaşılır şekilde görülebilmesi için Uygur yazım geleneği ve Arap-Fars yazım geleneğinin metinde tespit edilen özellikleri ilgili bölümde verilecektir.

Bu tez çalışmasında 18. yüzyılda Anadolu'da istinsah edilmiş olan ve müstensihinin Derviş Mustafa olduğu bilinen mensur bir Şâh-nâme Çevirisi'nin II. cildinin 1a-144b varakları arasında yer alan kısmının dil özellikleri incelenmeye çalışılacaktır.

İncelemesi yapılan metin harekesiz olduğundan eseri istinsah eden yazarın imlâ tercihinin bağlı kalınmıştır. Özellikle ünlülerin okunmasıyla alakalı olarak

müstensihin metinde ünlüleri düz ünlüyle mi yoksa yuvarlak ünlüyle mi yazmaya çalıştığı noktası dönemin şartları düşünülerek analiz edilmeye çalışılmıştır. Metinde Eski Anadolu Türkçesi dönemi dil özellikleri yaygın şekilde görülmüş, metnin transkripsiyonu da bu özellikler dikkate alınarak yapılmıştır. Bu noktada özellikle bazı eklerin yazımında herhangi ünlü harf kullanılmamışsa bu ekler dönemi dikkate alınarak yuvarlak ünlülü olarak okunmuştur. Bu ekler şunlardır:

- 1. Tekil şahıs eki -m
- Geniş zaman eki -r
- Geniş zaman 1. çokluk şahıs eki –Uz
- Nazal n (ñ)'li İlgi hal eki –nUñ
- Bildirme durum eki –dUr
- Sıfat-fiil eki –dUk
- Fiilden fiil yapım eki –dUr
- Görülen geçmiş zaman 1. çokluk şahıs eki –dUk
- İyelik 2. tekil şahıs ekleri –Uñ
- 1. tekil şahıs ilgi hal eki -Um

Eserde görülen imlâ (yazım) özellikleri *ünlüler* ve *ünsüzler* olmak üzere iki ana başlık altında toplanmış, bazı seslerin başta, ortada ve sonda görülen yazılışları da verilmeye çalışılmıştır.

Uygur İmlâ Geleneği Özelliklerinin Metindeki Yansımaları

1. Ünlüler harflerle gösterilir.
ایکی iki (99b/19), ایله ile (101a/1)
2. Kalın sıradan kelimelerde bazen س (sin) kullanılmıştır.
تحتاسی tahtası (101b/8), قفاسنده kafasında (102b/15)
3. /ç/ چ ve /p/ پ ünsüzleri /c/ ج ve /b/ ب ünsüzü olarak yazılmıştır.
قلىچ kılıç (106a/13), اغاچلار ağaçlar (93b/9),
ايدوب idüp (93b/11), سانوب sanup (94a/7)

Arap-Fars Yazım Geleneğinin Metindeki Yansımaları

1. Ünlüler çoğu zaman gösterilmemiştir.

قلج kılıç (102a/9), ايلمشلر eylemişler (94a/16)

2. Kalın sıradan kelimelerde ص (sad) kullanılmıştır.

صباح şabāḥ (94b/1), صاغ şağ (95a/4)

3. /ç/ چ ve /p/ پ ünsüzleri kullanılmıştır.

چونكم çünkim (95a/7), چنگه çenge (95a/11)

4. Ekler kelime köklerine bitişik yazılmıştır.

اغاچلرينى ağaçlarını (93b/9), ايلمشدر eylemiştir (87a/11)

Üzerinde çalışılan “Şâh-nâme Çevirisi” hem Farsçadan çeviri olması hususiyle hem de bir gramer çalışması olmaması sebebiyle müstensih eserde yazım kurallarına tam anlamıyla bağlı kalmamıştır. Kısacası eserde hem Uygur kaynaklı Türkçe yazım kuralları hem de Arap-Fars kökenli yazım kuralları birlikte kullanılmıştır. Yazım kurallarıyla ilgili metinde bir standarda ulaşılamamıştır. Bu vesileyle aynı kelimenin ve aynı eklerin farklı yazılması konusu ortaya çıkmıştır.

2.1.1. Ünlülerin yazımı

Türkçedeki uzun ünlüler Anadolu Türkçesinde kaybolmuştur. Kaybolan uzun ünlüler Anadolu Türkçesinde ünsüz yumuşamaları şeklinde bir iz bırakmıştır. Bu sayede varlıklarına kanıt bırakmışlardır. “Bazı kelimeler son seste, normal olarak ‘-t’ beklenirken ‘-d’ alırlar. Son ses ‘-p’ si için de bazı kelime ve eklerde ‘-b’ tespit edilebilir diyen Mansuroğlu, uzun ünlü meselesinin varlığını dile getirmiştir (Mansuroğlu, 1988: 253).” Ateş anlamındaki Eski Türkçe ot sözcüğü /t/ sesinin uzun ünlü nedeni ile yumuşama yaşayarak /d/ sesine dönüşmesi sonucu “Od” halini almıştır. İsim anlamındaki “at” sözcüğü de aynı süreci yaşayarak “ad” durumuna yumuşamıştır.

Uzun ünlüler özellikle Arapça ve Farsçadan Türkçeye giren kelimelerde görülmektedir: “şair (şa:ir), numune (numu:ne), iman (i:man).” Bu örneklerde iki noktadan önceki harfin gösterdiği ses uzun ünlüdür ve uzun söylenir. Ancak, birçok

kelimede uzun ünlü kısalmıştır: “*beyaz, hiç, rahat, ruh.*” Bu örneklerdeki koyu harflerle belirtilen sesler, alındıkları dilde uzun oldukları hâlde Türkçede kısa söylenir.

Tarihi Türk lehçelerinde ve bazı çağdaş Türk lehçelerinde uzun ünlülerin varlığı kabul edilmektedir (Gabain, 1988: 33). Özellikle Yakutça ve Türkmence, Ana Türkçedeki birincil uzun ünlüleri, bünyelerinde, düzenli bir şekilde koruyabilmişlerdir (Tekin, 1995; Akt.: Erdem, 2008: 327). Eski Türkçede varlığı bilinen aslî ünlü uzunlukları Türkiye Türkçesinde Yakutça ve Türkmence başta olmak üzere bazı lehçe ve ağızlarda hâlâ devam ettiğine göre, XIII-XV. yüzyıl Anadolu Türkçesi döneminde bulunuyor olmalı. Arap harfli metinlerin imlasından hareketle uzun ünlüler gibi bir fonoloji meselesini çözümlenmek oldukça güçtür. İmlanın elverdiği ölçüde bu konuya cevap arayacak olursak, her metnin dilini ayrı ayrı araştırmak gerekir. Çünkü farklı yazarların veya farklı müstensihlerin elinden çıkmış olan metinler, yazarlarının ağız özelliklerini yansıtabilirler. Bazı yazar veya müstensihler daha özensiz olacağından, imla konusunda genel için de belirlenecek kurallar bizi yanıltabilirler (Gülsevin, 2009: 53). Eski Anadolu Türkçesi başta olmakla birlikte metnin de yer aldığı 17 ve 18. yüzyıllarda uzun ünlülerin varlığı araştırılacaksa bu dönemlerde yazılan bütün metinlerde yer alan kelime ve eklerin hepsi ayrı ayrı fişlenerek özelliklerine göre sınıflandırılmalıdır. Ancak bu şekilde uzun ünlülük konusu netliğe kavuşturulabilir. Standart Türk lehçeleri, şiveleri ve ağızlarının çoğunda uzun ünlü bulunmadığı için, bu metinde de uzun ünlüleri göstermeme yoluna gidilmiştir. Aşağıda metinden alınan alıntılar ışığında yazım özellikleri hakkında bilgiler verilmeye çalışılacaktır. Standart yazım kurallarının dışında olan örnekleri verirken metnin aslına yani metindeki yazılışlara bağlı kalınacaktır.

2.1.1.1. /a/ ünlüsünün yazımı

Ön Seste

/a/ ünlüsü ön seste çoğunlukla elif (¹) ve uzun a olarak da bilinen medli elif (¹) ile gösterilmiştir.

andan (ʾ) (15a/7), aḥşamdan (ʾ) (44b/15), aşlına (ʾ) (90a/9), ammā (ʾ) (90b/16)

ādem (ʾ) (8b/12), Āşaf (ʾ) (90b/16), āferīn (ʾ) (135b/24)

İç Seste

/a/ ünlüsü iç seste elif (ʾ) ile veya herhangi bir işaret kullanılmadan gösterilmiştir.

Ferāmerz'e (ʾ) (135b/24), emān (ʾ) (64a/24), şabāḥ (ʾ) (5a/19)

Şarşar (işaret yok) (33b/16), nazār (işaret yok) (105b/1), taşra (işaret yok) (83a/2)

Son Seste

/a/ ünlüsü son seste elif (ʾ) ve güzel he (◦) ile gösterilmiştir.

ammā (ʾ) (5b/24), (102b/13), gūyā (ʾ) (102b/13)

ovuşdurmağa (◦) (101b/3), dīvānına (◦) (133a/5), başına (77b/7)

2.1.1.2. /e/ ünlüsünün yazımı

Ön Seste

/e/ ünlüsü ön seste elif (ʾ) ile yazılmıştır.

elinden (77a/7), emr (77a/7), eñselerine (139b/10)

İç Seste

/e/ ünlüsü iç seste herhangi bir işaret kullanılmadan gösterilmiştir.

haberleri (139b/10), zemīne (7b/25), çekildi (44b/24)

Son Seste

/e/ ünlüsü son seste güzel he (◦) ile gösterilmiştir.

bende (44b/24), ziyāde (118a/3), müjde (138a/4)

2.1.1.3. /i/ ve /i/ ünlülerinin yazımı

Ön Seste

/i/ ve /i/ ünlüleri genellikle ön seste elif (ا) + ye (ي) ile ve bazı örneklerde de sadece elif (ا) ile gösterilmiştir.

içün (ا + ي) (138b/11), iki (ا + ي) (12a/6), iden (ا + ي) (94b/7)

imtiḥān (ا) (4b/5), itmege (ا) (55a/9), işte (ا) (78b/5)

İç Seste

/i/ ve /i/ ünlüleri iç seste ye (ي) ile veya genel olarak hiçbir işaret kullanılmadan gösterilmiştir.

cezāre (ي) (25b/15), ḥalīfe (ي) (132a/1), vezīr (ي) (96a/15)

(سكر) sekiz (işaret yok) (33b/23), (بز) biz (işaret yok) (87b/9), (بر) bir (işaret yok)

Son Seste

/i/ ve /i/ ünlüleri son seste ye (ي) ile gösterilmiştir.

Hindī (ي) (106a/6), girdi (ي) (106a/5), perrī (ي) (96a/23)

2.1.1.4. /o/ ve /ö/ ünlülerinin yazımı

Ön Seste

/o/ ve /ö/ ünlüleri ön seste elif (ا) + vav (و) = (او) harfleri ile gösterilmiştir.

oldı (او) (87b/8), öñine (او) (87b/22), öpdı (او) (11b/3)

İç Seste

/o/ ve /ö/ ünlüleri iç seste vav (و) ile veya herhangi bir harf kullanılmadan gösterilmiştir.

yohsa (و) (36a/13), gördi (و) (77b/18), söküp (و) (122a/12)

(صكره) soñra (harf yok) (125a/2)

2.1.1.5. /u/ ve /ü/ ünlülerinin yazımı

Ön Seste

/u/ ve /ü/ ünlüleri ön seste elif (ا) + vav (و) = (او) harfleri ile gösterilmiştir.

uğurdan (او) (17b/15), *urdu* (او) (46b/10), *üç* (او) (68b/11)

İç Seste

/u/ ve /ü/ ünlüleri iç seste vav (و) harfi ile veya herhangi bir harf kullanılmadan yapılmıştır.

yorgunluk (و) (68b/13), *dārūsuz* (و) (105a/13), *kul* (و) (129a/5)

Arduvān 'uñ (harf yok) (105a/5), *dārūsuz* (harf yok) (105a/13), *zuhūr* (harf yok) (129b/22)

Son Seste

/u/ ve /ü/ ünlüleri son seste vav (و) harfi ile gösterilmiştir.

deyu (و) (1b/17) *bu* (و) (129b/24), *tapu* (و) (144b/23),

2.1.2. Ünsüzlerin yazımı

2.1.2.1. /b/ ünsüzünün yazımı

Ön Seste

/b/ ünsüzü ön seste be (ب) harfi ile gösterilmiştir.

benī (ب) (1b/2)

bir (ب) (42a/2)

bizüm (ب) (17b/19)

İç Seste

/b/ ünsüzü genel olarak iç seste birleşik kelimeler yaparken görülmüştür. İç seste bu kullanımlar be (ب) sesi ile yapılmıştır. Fakat bazı kelimelerde müstensihin “b-p” noktasındaki ikili kullanımlarından dolayı bu sesin (پ) harfi ile gösterilen örneklerine de rastlanmıştır.

gelebilirse (ب) (66a/1)

idebilirsin (ب) (73a/10)

bulabilirüm (ب) (22a/16)

çabaladı (پ) (5b/16)

2.1.2.2. /c/ ve /ç/ ünsüzlerinin yazımı

Ön Seste

/c/ ve /ç/ ünsüzleri ön seste bazen cim (ج) ve çim (چ) harfleri karışık olarak gösterilir. Ama genel itibariyle “ce” ünsüzü cim (ج) harfi ile “çe” ünsüzü ise çim (چ) harfi ile gösterilir.

ceng (چ) (61b/22)

çok (چ) (4a/20)

cümleñüze (ج) (4b/2)

İç Seste

/c/ ve /ç/ ünsüzleri iç seste ön seste olduğu gibi cim (ج) ve çim (چ) harfleri karışık olarak gösterilir. Ama genel itibariyle ve ünsüzü cim (ج) harfi ile çe ünsüzü ise çim (چ) harfi ile gösterilir.

kulaçdan (ج) (9a/19)

muhtaçdur (ج) (24b/21)

küçük (ج) (56a/3)

olınca (ج) (4b/3)

ancağ (ج) (4b/4)

kolçağıyla (چ) (9a/9)

Son Seste

/c/ ve /ç/ ünsüzü son seste ön ses ve iç seste olduğu gibi cim (ج) ve çim (چ) harfleri karışık olarak gösterilir.

üç (چ) (3b/23)

kaç (چ) (14a/7)

harac (چ) (24a/19)

üç (چ) (56b/16)

tezevvüc (چ) (20b/15)

2.1.2.3. /g/ ve /ğ/ ünsüzlerinin yazımı

Ön Seste

/g/ ünsüzü ön seste kef (ك) harfi ile gösterilirken /ğ/ ünsüzü gayn (غ) harfi ile gösterilmiştir. Yazar genel olarak ince seslerde /g/ harfini kalın seslerde ise /ğ/ harfini tercih etmiştir.

ğayrı (غ) (50b/18)

getürüp (ك) (57a/11)

gibi (ك) (57a/14)

İç Seste

/g/ ünsüzü iç seste kef (ك) harfi ile gösterilirken /ğ/ ünsüzü gayn (غ) harfi ile gösterilmiştir. Yazar genel olarak ince seslerde /g/ harfini kalın seslerde ise /ğ/ harfini tercih etmiştir. Ayrıca /g/ ünsüzü iç seste birleşik kelimeler yapmıştır. Bu birleşik kelimeler kef (ك) ünsüzü ile yapılmıştır.

bāzargān (ك) (57a/18)

meger (ك) (57a/21)

eglenürdi (ك) (94b/9)

uğradı (غ) (56a/2)

ıoğrı (غ) (57a/11)

oğlu (غ) (57a/16)

çıkageldi (ك) (135a/9)

olagelmemişdür (ك) (20b/24)

çalışagördi (ك) (46b/9)

Son Seste

/g/ ünsüzü son seste kef (ك) harfi ile gösterilirken /ğ/ ünsüzü gayn (غ) harfi ile gösterilmiştir. Yazar genel olarak ince seslerde kef /g/ harfini kalın seslerde ise gayn /ğ/ harfini tercih etmiştir.

beg (ك) (47b/25)

ṭāğ (غ) (57a/10)

mürğ (غ) (48b/2)

2.1.2.4. /p/ ünsüzünün yazımı

Ön Seste

/p/ ünsüzü ön seste pe (پ) harfi ile gösterilmiştir.

piyāde (پ) (67b/19)

pādiṣāhum (پ) (2a/2)

İç Seste

/p/ ünsüzü iç seste pe (پ) ve be (ب) harfleri ile gösterilmiştir.

öpüşdiler (پ) (2b/10)

ḳapdı (پ) (3a/16)

ta^ç accübde (ب) (45a/17)

ser-ḳaplānlar (پ) (45b/1)

Son Seste

/p/ ünsüzü son seste pe (پ) ve be (ب) harfleri ile gösterilmiştir. Özellikle gerundium eki olan –up/-üp’ün be (ب) ile yazıldığı diğerlerinin ise pe (پ) ile yazıldığı görülmüştür.

gelüp (ب) (2a/4)

idüp (ب) (2b/4)

alup (ب) (3a/23)

lüp (پ) (124a/13)

2.1.2.5. /k/ ve /ḳ/ ünsüzlerinin yazımı

Ön seste

/k/ ünsüzü ön seste kef (ك) harfi ile gösterilirken, /ḳ/ ünsüzü ön seste kaf (ق) harfi ile gösterilmiştir. Yazar genel olarak ince seslerde kef /k/ harfini kalın seslerde ise kaf /ق/ harfini tercih etmiştir.

kendüye (ك) (6b/3)

kim (ك) (1b/1)

kesdi (ك) (8a/1)

ḳırḳ (ق) (8a/8)

ḳorḳudayum (ق) (8a/13)

ḳudurmuş (ق) (105b/8)

İç Seste

/k/ ünsüzü iç seste kef (ك) harfi ile gösterilirken, /ḳ/ ünsüzü ön seste kaf (ق) harfi ile gösterilmiştir. Yazar genel olarak ince seslerde kef /k/ harfini kalın seslerde ise kaf /ق/ harfini tercih etmiştir.

ḣikeste (ك) (3a/18)

herkes (ك) (4b/1)

sekiz (ك) (8a/8)

ḳalkup (ق) (105b/9)

intikāmın (ق) (121b/22)

naḳl (ق) (139b/20)

Son Seste

/k/ ünsüzü iç seste kef (ك) harfi ile gösterilirken, /k/ ünsüzü ön seste kaf (ق) harfi ile gösterilmiştir. Yazar genel olarak ince seslerde kef /k/ harfini kalın seslerde ise kaf /ق/ harfini tercih etmiştir.

gelmek (ك) (140a/25)

tedārük (ك) (141b/6)

elçilik (ك) (141b/7)

çok (ق) (8a/11)

yok (ق) (121b/22)

buluşmağ (ق) (140a/25)

2.1.2.6. /ñ/ ünsüzünün yazımı

İç Seste

/ñ/ ünsüzü iç seste kef (ك) harfi ile gösterilmiştir.

birāderiñüz (ك) (141b/4)

göñül (ك) (1b/13)

öñinde (ك) (39b/16)

Son Seste

/ñ/ ünsüzü son seste kef (ك) harfi ile gösterilmiştir.

mağaldüñ (ك) (141b/3)

biñ (ك) (141b/3)

anuñ (ك) (41b/2)

2.1.2.7. /s/ Ünsüzünün yazımı

Ön Seste

/s/ ünsüzü ön seste sin (س), sad (ص) ve peltek se (ث) harfleri ile gösterilmiştir. Genellikle ince sesler sin (س) ile kalın sesler ise sad (ص) ile gösterilmiştir. Özellikle bazı alıntı kelimelerde peltek se (ث) kullanılmıştır.

sen (س) (49a/25)

şāhib-ķırān (ص) (49b/11)

şübūt (ث) (49a/12)

İç Seste

/s/ ünsüzü iç seste sin (س), sad (ص) ve peltek se (ث) harfleri ile gösterilmiştir. Genellikle ince sesler sin (س) ile kalın sesler ise sad (ص) ile gösterilmiştir. Özellikle bazı alıntı kelimelerde peltek se (ث) kullanılmıştır.

severdi (س) (50b/25)

‘işmetinde (ص) (50a/12)

mişāl (ث) (51b/2)

Son Seste

/s/ ünsüzü son seste sin (س), sad (ص) ve peltek se (ث) harfleri ile gösterilmiştir. Genellikle ince sesler sin (س) ile kalın sesler ise sad (ص) ile gösterilmiştir. Özellikle bazı alıntı kelimelerde peltek se (ث) kullanılmıştır.

herkes (س) (52a/18)

ḥalāş (ص) (53a/9)

ḥavādiş (ث) (87a/20)

2.1.2.8. /t/ ünsüzünün yazımı

Ön Seste

/t/ ünsüzü ön seste te (ت) ve tı (ط) harfleri ile gösterilmiştir. Genel olarak kalın sesler tı (ط) ile gösterilirken ince sesler ise te (ت) ile gösterilmiştir.

tahtın (ت) (89a/14)

tīz (ت) (89a/19)

taşra (ط) (1b/14)

tarafdan (ط) (1b/1)

toğrı (ط) (1b/2)

İç Seste

/t/ ünsüzü iç seste te (ت) ve tı (ط) harfleri ile gösterilmiştir. Genel olarak kalın sesler tı (ط) ile gösterilirken ince sesler ise te (ت) ile gösterilmiştir.

bütün (ت) (87b/1)

yitdi (ت) (47a/12)

kañūraları (ط) (2a/1)

sultān-ı ʿ ayyārān (ط) (47a/10)

Son Seste

/t/ ünsüzü son seste te (ت) ve tı (ط) harfleri ile gösterilmiştir. Genel olarak kalın sesler tı (ط) ile gösterilirken ince sesler ise te (ت) ile gösterilmiştir.

mübāşeret (ت) (89a/18)

ʿ ākıbet (ت) (47a/25)

taht (ت) (47a/12)

muḥīṭ (ط) (72a/22)

zabt (ط) (75b/20)

ḥaṭ (ط) (77b/14)

2.1.3. Şeddelerin yazımı

Arapçada ve Farsçada iki kez okunması icap eden bir harfin üzerine konulan işarete şedde denir (Devellioğlu, 2007: 983). Arapça kelimeler için kullanımı uygun olan şedde metinde de tespit edilmiştir. Özellikle Arapça kökenli kelimelerde görülen

şedde Türkçe dil kurallarına uygun olmasa da metinde birkaç Türkçe kelime de şedde kullanıldığı görülmüştür. Bu müellifin inisiyatifinde gerçekleşen bir durum olmalıdır. Metinde tespit edilen şeddeli kelimeler aşağıdadır:

Arapça kökenli kelimelerde şedde kullanımı fazlaca görülmüştür. Kullanılanlardan bazıları şunlardır:

شدتندن şiddetinden (90a/12), قوتى kuvveti (90a/16)

كرته kerre (90a/15), قصه kışşa (1b/17)

امّا ammā (1b/18), اتفاق ittifāk (3b/25)

Türkçe kökenli kelimelerde kullanılan şedde örnekleri şunlardır:

الى elli (122b/23), ايسى issi (1b/8)

2.2. Ses Bilgisi (Fonetik)

2.2.1. Ünlüler

Metinde geçen ünlüler şunlardır:

a, ā, e, ı, i, ī, o, ö, u, ū, ü.

2.2.1.1. Ünlü uyumları

2.2.1.1.1. Kalınlık-İncelik (önlük-artlık) uyumu

“Bir kelimenin birinci hecesinde kalın bir ünlü (*a, ı, o, u*) bulunuyorsa, diğer hecelerdeki ünlüler de kalın; ince bir ünlü (*e, i, ö, ü*) bulunuyorsa diğer hecelerdeki ünlüler de ince olur (Yazım Kılavuzu, 2008: 7).” Metinde kalınlık-incecik uyumu bazı örnekler dışında düzenli olarak görülmektedir. Bu örnekler genel olarak yabancı kökenli kelimelerdir. Fakat genel itibari ile bu dönemde yazılan metinlerde Arapça ve Farsça kelimelerin çoğunun uyuma tabi olduğu görülür. “Yabancı kökenli kelimeler uyuma benzeşme yoluyla girmiştir (Yelten, 1998: 100).” Türkçe ekler genel olarak kalınlık-incecik uyumuna uymuştur. Uyum dışı kalan bazı Türkçe kelimeler şunlardır:

alma > **elma** “elma” : elma (120a/22)

Metinde kalınlık-incelik uyumunu bozan bazı ekler şunlardır:

-ki Aitlik Eki: Ek standart Türkiye Türkçesinde kalınlık-incelik uyumuna uymamaktadır. “Eski Türkçede ve Eski Anadolu Türkçesinde “-k1/-ki” biçimlerinde uyuma giren bir özellik taşıdığı ve eklendiği kelimedeki iki ünsüz arasında kalınca ekin ünsüzünün tonlulaştığı görülür (Korkmaz, 2007: 264).” Ana metinde bu tanıma uyan herhangi bir kelime yoktur. “-ki” ekinin uyum dışı kaldığı kelimelere örnek şunlardır:

yārınki (132b/18)

ķatumdaki (140b/7)

altındaki (22b/6)

-ken Zarf-Fiil Eki: Bu ek Türkiye Türkçesinde uyum dışında kalmaktadır. Metinde de aynı şekilde ekin uyuma girmediği görülür. Ekin uyuma girmediği şekillere örnekler şunlardır:

otururken (131b/21)

dururken (74a/20)

-yor Şimdiki zaman Eki: Ek standart Türkiye Türkçesi yazı dilinde uyum dışındadır. Metinde de tek şekilli olarak tespit edilen ek uyuma girmemektedir.

geliyor (24a/4)

ideyor (33a/4)

eylemiyor (36b/25)

itmiyor (42b/5)

işidiyor (46a/5)

-daş İsimden İsim Yapım Eki

Ad kök ve gövdelerinden “aynılık, ortaklık” anlamı taşıyan ad türetme ekidir. Standart Türkiye Türkçesinde tek şekilli olduğu için ince sıradan ünlü taşıyan kelimelerden sonra eklendiğinde kalınlık-incelik uyumuna uymamaktadır. Metinde de tek şekilli olarak tespit edilen ek dört farklı kelimedeki görülmüştür. Metinde ince

sıradan ünlü taşıyan kelimelerden sonra geldiği görülmeyen ek, tespit edilen kelimelerde kalınlık-incelik uyumuna tabidir.

karındaş (13b/7)

kardeş (15b/23)

yoldaş (23b/2)

sınurdaşı (57a/15)

Standart Türkiye Türkçesinde zamanla uğradığı değişimlerden dolayı uyum dışı kalan “dahi, hangi, kardeş” kelimeleri metinde “dahı, kankı, karındaş / kardeş” şeklinde geçerek kalınlık-incelik uyumuna uymuştur.

dahı: dahı (110b/10), dahı (74a/23), dahı (117b/11)

kankı: kankısidur (24b/20), kankusun (97b/25), kankı (110b/5)

karındaş: karındaşı (1a/12), karındaşı (13b/7), karındaşlarına (13b/17)

kardeş: kardeşlar (1a/4), kardeş (15b/23)

2.2.1.1.2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu

Düzlük-Yuvarlaklık uyumu düz ünlülü (/a/, /e/, /ı/, /i/) hecelerden sona yine düz ünlü; yuvarlak ünlülü (/o/, /ö/, /u/, /ü/) hecelerden sonra ya düz-geniş ünlü (/a/, /e/) ya da dar-yuvarlak ünlü (/u/, /ü/) gelmesi kuralına denir (Erdem vd., 2015: 350).” Bu uyum kalınlık-incelik uyumundan sonra ortaya çıkan yeni bir uyumdur. Fakat Türkçenin ilk dönemlerinden beri kurallı bir şekilde gelişimini tamamlamıştır. Özellikle Eski-Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinde güçlü bir yuvarlaklaşma temayülü mevcuttur. Eski Anadolu Türkçesi ses özelliklerini büyük ölçüde taşıyan bu eserde, düzlük-yuvarlaklık uyumu sağlam değildir. Bu metindeki ünlülerin çeşitli sebeplerle yuvarlaklaştığı görülmüştür. Bu sebepler şu alt başlıklar altında ele alınmıştır.

2.2.1.1.2.1. Kelimelerde yuvarlaklaşma

Eski Anadolu Türkçesi döneminde etkisi fazlaca hissedilen yuvarlaklaşma kelimelerde kendisini fazlasıyla göstermiştir. Eski Anadolu Türkçesi döneminden standart Türkiye Türkçesi'ne geçişte bir ara dönem olan 17 ve 18. yüzyıla ait olan Şâh-nâme Çevirisi'nde yer alan kelimelerde yuvarlaklaşma çeşitli nedenlerle ortaya çıkmıştır. Bu sebepler aşağıda ortaya çıkışlarına göre sınıflandırılmıştır.

a. Eski Türkçeden Beri Yuvarlak Ünlülü Olan Kelimeler

Bu kelimeler Eski Türkçe döneminde de yuvarlak ünlülü olarak tespit edilmişlerdir. Standart Türkiye Türkçesinde düz ünlülü olarak kullanılan bu kelimeler metinde yuvarlak ünlülü olarak tespit edilmiştir.

kendü (117b/12)

içün (11b/23)

yuşaru (98a/25)

b. Ses Düşmesine Bağlı Olarak Yuvarlaklaşan Kelimeler

Genel olarak “-g ve ğ” ların Batı Türkçesinde düşmesi akabinde bu seslerin önündeki ünlülerin yuvarlaklaştığı görülmüştür.

şapu < “şapığ” (127a/20)

yerlü < “yerlig” (130b/12)

atlu < “atlığ” (8a/6)

bağlu < “bağlığ” (60b/16)

Metinde /g/ ve /ğ/ sesleri düştüğü halde bazı örneklerin yuvarlaklaşmadığı ve düz ünlülü olarak kullanıldığı görülmüştür.

acı < “acığ” (29b/20)

şatı < “şatığ” (80b/2)

c. Dudak Ünsüzlerine Bağlı Olarak Yuvarlaklaşan Kelimeler

Dudak ünsüzleri olan “b, m, p” sesleri kendilerinden sonara gelen düz ünlüleri yuvarlaklaştırmaktadır. Bu seslerin ünlüler üzerinde yuvarlaklaştırıcı etkisi

vardır. Özellikle Eski Anadolu Türkçesi döneminde fazlaca görülen bu durum metinde de aynen devam etmektedir. Tespit edilen kelimeler şunlardır:

demür (26b/14)

şovuk (27b/14)

yalabuğ (113a/15)

d. Yapım Eklerindeki Yuvarlak Ünlü Vasıtasıyla Yuvarlaklaşan Kelimeler

-ğaru, -ğerü Eki

ilerü : *ilerü* segirdüp müjde eyledi ve niçe oldıysa vuķū^c u üzre haber virdi (138b/22)

içerü : bre bu kimdür didiler. Sünbül Ağa da aĥvāli naķl eyledi. Bunlar hele Ĥurūc'ı da alup *içerü* girdiler (126a/5)

berü : bir kerre bütün eṭrāfı gözden geçürdi. Gördi, berķ-i bārān ṭağdan *berü* bir püşte üzerinden gelür. Var ise (139a/24)

yukaru : olduğı yirden ṭaşra çıķdı. Perde ardına geldi. Sünbül Ağa ṭaşra çıķmış idi. Gördi, bir kimse perde'yi kıldırup *yukaru* yine (125b/25)

-uķ, -ük Eki

açuķ : def^c olup gördi, öñinde bir beyāz kinkāh *açuķ* ve şovukdan kendinüñ kırııcığı dağı kılķup kulaķlanmış (105a/8)

e. Bir Sebep Arzetmeden Yuvarlak Ünlülü Olan Kelimeler

berü : *berü* Ferāmerz'e dağı ol^c alāķa vardur, şını bir ṭarīķ ile Ferāmerz'e teklīf idüp virürsin (3b/5)

yatsu : **Ĥülāşa-i kelām**, aĥşam geçüp *yatsu* vaķti olduķda hemān Şarşar^{82b2} tebdil-i şüret kandasın ordü-yı Keymurād Ĥān diyüp gitdi (82b/1)

gulavuz : diyüp yola revāne oldılar. Gāh şayd u şikār iderek giderler idi. İttifāķ bir gün yol çatal oldu. *Ġulavuz* Remed Şāh'a gelüp eyitdi (9b21)

kendü : elinden aldı ve *kendü* gürzün *kendüsine* ḥavāle eyledükde Sa^c d'uñ cān başına şıçradı (12a/15)

şanduk : Ferāmerz'ün 'ayyārları sanduk ile getürdigi gücine gelmiş idi (66b/5)

girü : Eyitdi, girü tur behey mel'ün diyüp başına bir muşt öyle urdı kim (85b/5)

altun : 'askerine togru gideyüm şāyed şol Şabārū didükleri nā-bekārı ele getürem. Yine Muṭahhar Şāh'dan ve Ḳahhār-ı Ā'zam'dan altun alurum (97b/12)

karşu : dīv perrī 'askeri için Serā-perde-i İskender-i Kübā'nuñ kafāsında yir hazırlansun. Ben yine karşu giderem didi (102b/15)

delü : bre sen delü mi olduñ, saña ne oldu didi (105a/22)

ilerü : bir gün Hürrem zemīn öñinden kalkup iki kerre yüz biñ erile 'azm-i Muḥarrem-ābād idüp yakın varduḳda ol vezīr ilerü^{141b3} gidüp (141b/2)

2.2.1.1.2.2. Eklerde yuvarlaklaşma

Eski Anadolu Türkçesi döneminde kalıplaşmış şekilde kullanılan ve 18. yüzyılda da etkileri görülen yuvarlak ünlülü ekler metinde de yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır.

a. Ünlüsü Aslında Yuvarlak Olan Ekler

-Up : Zarf Fiil Eki

Dönemin metinleri üzerinde çeşitli yayınları ve gramer tespitleri bulunan Timurtaş (Timurtaş, 2005: 159), Gülsevin (Gülsevin, 2007: 133), Yelten (Yelten, 2009: 196) -Up zarf-fiil ekinin Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlülü olarak kullanıldığını belirtmektedirler. Mazıoğlu, tarihi belli olmayan lakin yayımladığı nüshanın imla özelliklerine göre en geç XV. yüzyıl başlarında yazıya geçirildiğini belirttiği Kitābu Evsāfi Mesācidi'ş-Şerīfe'de geçen ikili örneklere değinerek, konu hakkında:

“Düzlük yuvarlaklık ikilikleri isim ve fiil çekimleriyle yapım eklerinde ve bazı sözcüklerde görülmektedir. Bu çeşit ikilikler bir birlik kurma güçlüğü yarattığı gibi Türkçenin tarihî fonetiğinin değişme evrelerinin saptanmasını da güçleştirmektedir.” görüşündedir (Mazıoğlu, 1974: 15; Akt.: Duman ve Yağmur, 2013: 115).”

Özellikle metinde standart Türkiye Türkçesinde “-ıp, -ıp, -up ve -üp” şeklinde dört şekilli olarak görülen zarf-fiil ekinin düz ünlülü (/a/, /e/) kelimelerden sonra “-up, üp” şeklinde geldiği görülmüştür.

çekilüp (92a/24)

bağmayup (97b/10)

ğalkup (97b/10)

varup (98a/7)

diyüp (126b/5)

Metinde ekin, yaygın olarak “up, üp” eki Arap Alfabetiyle gösterilmiştir. Fakat üç örnekte “u” ünlüsü Arap Alfabeti ile yazılmamış sadece p ünsüzü yazılmıştır. Aşağıda bu örnekler yer almaktadır.

diyüp (23a/9)

geçürüp (19b/21)

varup (71a/11)

-duğ-, -dük- Sıfat Fiil Eki

Ek, hem Eski Türkçede hem de Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinde hep yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır (Ergin, 2009: 387). Ek bu özellikler de dikkate alınarak metinde yuvarlak ünlülü olarak tespit edilmiştir.

geldigümüz (25b/14)

yağduğunuz (17b/12)

eyledüğümde (92a/17)

didügi (96a/6)

eyitdügi (100b/9)

-dUr : Bildirme Eki

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde kalıplaşmış şekilde “-dur, -dür” şeklinde görülen ek Eski Türkçe döneminde “turur” şeklindedir. Özellikle 13-15. yüzyıllar arasındaki metinlerde hep “dur, -dür” şeklinde kullanılan ek metinde de, “-dur, -dür” şeklinde görülmektedir.

bağludur (17b/16)

kapudur (39b/7)

yokdur (40a/14)

benümdür (53a/5)

gerekdür (53a/20)

nedür (57b/20)

-dUr- / -dIr-: Faktitif Eki

Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde yuvarlak ünlülü olarak görülen ekle ilgili bilgi vermeden önce faktitif ekinin ne olduğunu izah etmede yarar vardır. Faktitif ekleri oldurma ve yaptırma durumunu ifade eden fiiller ortaya çıkarırlar. “Yani olma veya yapma ifade eden fiillerden oldurma veya yaptırma ifade eden fiiller yaparlar. Onun için bu eklere *oldurma* ve *yaptırma ekleri* adını verebiliriz (Ergin, 2013: 209). Bu ek Türkçede eskiden beri yaygın olarak bulunan fiilden fiil yapma eklerinden biridir. Ek metinde dönem özellikleri de düşünülerek genel olarak yuvarlak ünlülü olarak tespit edilmiştir. Fakat bazı örneklerde ekin düzleştiği de görülmektedir. Bu durum ekin düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi olmaya başladığını da göstermektedir.

öldürdügün (7b/3)

aldurup (12b/10)

itdürerek (52b/10)

irişdürürüm (56a/17)

bildürmez (65a/2)

Ekin düz ünlülü kullanımları aşağıdadır:

gezdır- “gezdirmek” : Ferāmerz ^{4b17} üç fil ile pehlevānı tekrār on iki kerre gezdırüp ol meydānı devr itdürdi ve yine yirine getirüp zemīne kōdı (4b/17)

Ekin yuvarlak ünlülü kökten sonra tespit edilen düz ünlülü kullanımları da mevcuttur.

öldır- “öldürmek” : Kānda ^{7b2} kıldı ki sizlere bundan ğayrı bu aralarda bāzergānlar öldırüp halkūñ mālın alursız (7b/2)

-Ur-: Faktitif Eki

Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde yuvarlak ünlülü olarak görülen ek, metinde de yuvarlak ünlülü olarak tespit edilmiştir. Fiilden oldurma ve yaptırma anlamlarında yeni fiiller yapan ekin metinde düz ünlülü şekilleri de tespit edilmiştir. Ek bu noktada hem yuvarlak ünlülü hem de düz ünlülü olmak üzere metinde iki şekillidir.

kaçurayum (18b/6)

baturdı (60a/18)

yatururken (67a/7)

geçürüp (68b/15)

pişürdiler (134a/24)

-sUn : Emir III. Tekil Şahıs Eki

Eski Anadolu Türkçesi döneminin klasik yuvarlak ünlülü eklerinden biri olan ek, metinde de benzer şekilde yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır. Metinde yuvarlak ünlülü şekiller fazla olmakla birlikte ekin düz ünlülü şekilleri de mevcuttur. Ek bu noktada hem yuvarlak ünlülü hem de düz ünlülü olmak üzere metinde iki şekillidir.

olmasun (71b/11)

varsun (72b/17)

ğalsun (81b/3)

virmesün (81b/3)

gelsün (81b/19)

yisün (82b/22)

-sUnlAr : Emir III. Çoğul Şahıs Eki

Eski Anadolu Türkçesi döneminin klasik yuvarlak ünlülü eklerinden biri olan ek, metinde de benzer şekilde yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır.

getürsünler (4b/3)

taşusunlar (74a/23)

toysunlar (134b/4)

Ek, metinde düz ünlülü kelimelerden sonra da yuvarlak ünlülü olarak görülmektedir.

disünler (6a/14)

gelsünler (10a/5)

durmasunlar (10b/10)

gitsünler (27b/11)

eylesünler (30b/21)

aramasunlar (35b/10)

geçsünler (39b/9)

-U: Fiilden İsim Yapım Eki

Bu ek Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde yaygın olarak görülen zarf-fiil eklerindedir. Ünlüyle biten kelimelere eklenirken araya “-y” kaynaştırma eki girmektedir. Metinde ekin örneklerine rastlanmıştır.

ğorğu (5b/16)

arayu (26b/2)

ağlayu (54b/16)

diyü (124b/1)

deyu (132a/3)

-mur : Fülden İsim Yapım Eki

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de görülen bu ekin yuvarlak ünlülü olmasının en önemli sebebi dudak ünsüzü olan “-m” nin yuvarlaklaştırıcı etkisidir. Ek metinde de yuvarlak ünlülü olarak karşımıza çıkar. Metinde ekin sadece bir örneği tespit edilmiştir.

yağmur (139a/22)

-dUz : İsimden İsim Yapım Eki

İşlevi belli değildir. “**kün > күntüz**” örneğinde de görülür. Etimolojisini tam olarak bilmediğimiz “*kunduz*” kelimesinde de bu ekin var olduğu kabul edilebilir (Clauson ve Çev. Özalan, 2007: 191). Ayrıca standart Türkiye Türkçesinde görülen ve ağızlarda “Çuvalduz” örneklerine rastlanan “*çuvaldız*” kelimesi de aynı şekilde oluşturulmuş olmalıdır. Ek sekizinci yüzyıldan önce de yuvarlak şekliyle Türkçe de bulunan eklerdendir ve metinde de düz şekli bulunmamaktadır. Metinde sadece “*gündüz*” örneğine rastlanmıştır.

gündüz (54b/1)

gice gündüz (56a/5)

-duķ / -dük / -tuķ / -tük : İsimden İsim Yapım Eki

Bu ek 8. yüzyıldan önce Türkçede kullanılan yuvarlak ünlülü eklerdendir. İşlevi belli değildir. *-duruk* ekinin kısaltmış şekli olabilir. Sık kullanılan bir ek değildir: “*kol > koltuk*” (Clauson ve Çev. Özalan, 2007: 189). Türkçenin ilk yazılı belgelerinden önce var olan bu ek, yuvarlak ünlülü şekliyle hâlâ varlığını devam

ettirmektedir. Ek çok bilinen bir ek değildir. Metinde sadece bir örneği mevcuttur. Ekin düz ünlülü şekli yoktur.

koltuk (7b/12)

-gUr : Fiilden Fiil Yapım Eki

Bu ek 8. yüzyıldan önce Türkçede kullanılan yuvarlak ünlülü eklerdendir. Hangi durumda kullanıldığı tam olarak bilinmemesine rağmen *-ç-*, *-d-*, *-r-*, *-ş-* ve *-z-* ile biten fiillere getirilen ettirgen çatı eki olduğu söylenebilir. Orta Türkçe dönemine kadar işlek olduğu düşünülmektedir (Clauson ve Çev. Özalan, 2007: 196). Ek, metinde bir örnekte kalıplaşmış şekilde tespit edilmiştir.

durgur- “durdurmak” (12b/17)

b. Ünlüsü Sonradan Yuvarlaklaşmış Olan Ekler

Dudak ünsüzleri olan “b, m, p” ve diş dudak ünsüzleri “f, v”, düz ünlüler “a, e, ı, i”yi yuvarlak ünlüler olan “o, ö, u, ü”ye çevirmektedir. Ünlü uyumunu bozan bu duruma yuvarlaklaşma denmektedir. Bu kategoride ele aldığımız ekler, genel olarak bu yuvarlaklaştırıcı özelliği olan ünsüzlerin vasıtasıyla yuvarlaklaşan eklerdir. Fakat bunun dışında belli bir nedene bağlı kalmaksızın yuvarlaklaşan ekler de mevcuttur. Bu ekler de yine örnekleriyle beraber gösterilecektir.

-Um, -UmUz : 1. Şahıs Ekleri

Şahıs ekleri fiillere gelir. Bu ekler iyelik eklerinden farklıdır. İyelik ekleri isimlere gelmesi noktasında şahıs eklerinden ayrılmaktadır. Bu ekler metinde, dudak ünsüzü “m” den dolayı yuvarlak şekilli olarak tespit edilmiştir. Örnekler şunlardır:

alurum (14a/20)

çalurum (17b/22)

bulabilürüm (22a/16)

iletürüm (35a/2)

geldigümüz (25b/14)

olduğumuzda (111b/15)

-Um, -UmUz : 1. Şahıs İyelik Ekleri

İyelik ekleri isimlere gelir. Bu iyelik eki Eski Türkçeden beri yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde de yuvarlak ünlülü olarak görülen ek, metinde de yuvarlak ünlülü şekildedir. Örnekler aşağıdadır:

burnum (49b/7)

altunum (104a/11)

kendümüze (15a/22)

öñümüzde (23b/24)

ma^c būdumuz (87a/22)

-Uñ : İyelik 2. Şahıs Ekleri

Eski Türkçe döneminde uyuma tabi olan bu ek, Eski Anadolu Türkçesine geçişte çeşitli değişikliklere uğrayarak yuvarlaklaşma eğilimi göstermiştir. Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde olduğu gibi ek metinde de yuvarlak ünlülüdür.

añladuğñ (29a/22)

elüñe (56b/17)

atduğñ (59b/22)

kendüñe (60b/25)

ķulağñla (117a/12)

işñ (133a/10)

-Uñ, -nUñ : İlgili Hali Ekleri

Eski Türkçe döneminde uyuma tabi olan bu ek, Eski Anadolu Türkçesine geçişte çeşitli değişikliklere uğrayarak yuvarlaklaşma eğilimi göstermiştir. Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde olduğu gibi ek, metinde de yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır.

-Uñ

divüñ (56a/2)

senüñ (56b/13)

sizüñ (57b/15)

-nUñ

kimsenüñ (57b/20)

köprinüñ (59a/7)

dağmenüñ (60a/20)

işünüñ (63b/18)

birbirinüñ (66a/8)

anuñ (120a/7)

-IU; -sUz : İsimden İsim Yapım Eki

-IU

Eski Türkçe döneminde düz ünlülü şekilleri de mevcut olan ekin sonundaki “-ğ ve -g” eklerinin düşmesi sonucunda ekin Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlaklaştığı görülür. Fakat ekin metinde ünlü uyumuna uyan düz ünlülü şekilleri de mevcuttur. Ek, metinde hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü olmak üzere iki şekillidir. Ekin metinde rastlanan yuvarlak ünlülü şekillerine örnek şunlardır:

devletlü (25b/23)

perdelü (59a/22)

pençelü (59a/23)

bağlu (60b/16)

atlu (64a/4)

-sUz

Bu ek “-lu, -lü” ekinin etkisiyle benzeşme yoluna gitmiş ve yuvarlaklaşma temayülü göstermiştir. Yokluğu anlatan ve “-lu, -lü” ekinin olumsuz olarak bilinen ekin metinde örneklerine rastlanmıştır. Fakat metinde ekin ünlü uyumuna uyduğu örnekler fazladır. Ek, metinde hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü olmak üzere iki şekillidir. Yuvarlak ünlülü birkaç kelimedede daha “-suz, -süz” şeklinde görülen ek metinde sadece iki örnek dışında mevcut değildir. Uyum dışı kalan kelimeler şunlardır:

añsuz (47a/7)

darusuz (105a/13)

añsuzuñ (139a/4)

-dU : Bilinen Geçmiş zaman Ekleri

Dudak ünsüzlerinden olan 1. Teklik şahıs eki “-m” nin etkisiyle ekin yuvarlak ünlülü şekillerine rastlanmıştır. Fakat metinde ekin hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü şekilleri birlikte kullanılmıştır. Eki ünlü uyumuna girmekle birlikte bazı örneklerde yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır. Ekin yuvarlak ünlülü şekillerine örnekler:

eyledüm (116a/2)

getürdüm (124b/16)

itdürdüm (19b/3)

Ekin aynı kelimeye 3. Teklik şahıs ekiyle beraber düz ünlülü şekilde geldiği örnekler de metinde görülmüştür:

eyledi (5b/16)

vardı (6b/23)

Bilinen geçmiş zaman 3. Teklik şahıs eki genel olarak metinde “-dı, -di” şeklindedir. Fakat birkaç örnekte ekin “-du, -dü” şekline de rastlanmıştır.

indü (94b/9)

vardu (124a/20)

Ekin “-dı, -di”li şekilleri de mevcuttur.

eglenürdi (94b/9)

gördi (94b/24)

öldi (95a/4)

-cuğ, -cük: İsimden İsim Yapım Eki

Ekin metinde üç tane örneği mevcuttur.

altuncuğ (142a/7)

oğulcuğum (91b/23)

altuncuğum (142a/2)

-Uz ; -vUz : Çokluk 1. Şahıs Eki

Eski Anadolu Türkçesi döneminin işlek eklerindedir. Metinde ekin yuvarlak ünlülü şekillerine rastlanmıştır.

elleşürüz (8b/8)

eylerüz (12b/12)

işidürüz (25b/16)

bilürüz (29a/5)

aluruz (56a/11)

“Biz zamirinden inkişaf ederek b>v değişikliği geçiren /v/ dudak ünsüzünün etkisiyle de yuvarlaklaşan “-vuz, -vüz” eki dönem metinlerinde tespit edilen eklerden biridir (Yavuz, 2013: 59).” Metinde ekin dört adet örneği tespit edilmiştir.

bulavuz (26b/10)

idevüz (77a/13)

eyleyevüz (102a/19)

gidevüz (118a/25)

-Ur, -r, -Ar : Geniş zaman Eki

“Eski Türkçede umumi geniş zaman eki “-ur, -ür” idi. Daha sonraları “-ar, -er”, seyrek olarak “-ır, -ir” ve ünlü ile biten tabanlara gelip devrenin sonlarına doğru ortaya çıktığı anlaşılan “-r” eki de Eski Türkçe devresinde görülen geniş zaman eklerindedir. Eski Anadolu Türkçesi devresinde bu eklerin hepsi kullanılmıştır (Özkan, 2000: 104).” Ekin metinde “-ır, -ir” dışında tüm örnekleri mevcuttur.

-ur, -ür

görilür (25b/17)

çalur (65b/5)

gelür (81b/16)

görürem (82a/6)

-ar

yanar (65b/16)

kaçar (81b/16)

-r

eylerüm (82a/15)

-urak, -ürek: (-arak / -erek) Zarf-Fiil Eki

Ekin standart Türkçedeki şekli “-arak / -erek” şeklindedir. Ekin bu şekildeki kullanımına fazla rastlanılmaz. Oğuzhan Durmuş ekle ilgili olarak şu ifadeleri kullanır (Durmuş, 2012: 23): Durmuş; “ekin {-(y)UrAK} biçiminin Batı Türkçesinin ilk devrelerinde {- (y)ArAK} ile yan yana kullanıldığını ikinci şeklin yaygınlaşmasından sonra {- (y)UrAK} şeklinin terk edildiğini söyler.” Durmuş’un aktardığına göre, Bayraktar ise, {-(y)UrAK} ve {-(y)ArAK} biçimlerini ayrı başlıklar altında değerlendirmiştir. {-(y)UrAK} biçiminin ETT eserlerinde tespit edildiğini, örneklerin tümünün olumlu olduğunu söyler (Bayraktar, 2004: 208; Akt.: Durmuş, 2012: 23). {-(y)ArAK} biçimi hakkında ise, ETT’de kullanımının yaygınlaştığını belirtmektedir (Bayraktar, 2004: 209; Akt.: Durmuş, 2012: 23). Durmuş sonuç olarak ekle ilgili olarak şu görüşü beyan etmektedir:

“Ekin aynı morfolojik kökene gittiğini düşünerek ekin ilk ünlüsünün dar ya da geniş olmasının konumuz açısından belirleyici bir özellik taşımadığını; taramada {- (y)UrAk} ve {-(y)ArAK} şeklinin iki farklı morfem değil, birbirlerinin allomorfu olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmeliyiz (Durmuş, 2012: 23).”

Sonuç olarak {- (y)UrAk} şekli, {-(y)ArAK} şeklinin bir varyantıdır ve {- (y)ArAK} şeklinin tercih edilmesiyle beraber unutulmuştur. Ek metinde görülen farklı eklerden biridir. Metinde ekin yuvarlak ünlülü yedi adet örneği tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimeler şunlardır:

arayurak (1b/1)

yuvarlanurak (10a/12)

ağlayurak (10b/16)

oğşayurak (126b/6)

söyleşürek (67a/20)

gezinürek (98a/13)

gümürdenürek (136b/15)

Metinde ekin “-arak” ve “-erek” şekilleri de mevcuttur.

bakarak (8b/25)

çalarak (9a/4)

yatarak (22b/9)

iderek (28b/17)

sögerek (33a/23)

dögerek (37a/18)

itdürerek (52b/10)

-Uñ : Emir 2. Çoğul Şahıs Eki

Ek metinde yuvarlak ünlü olarak tespit edilmiştir.

gelüñ (3b/7)

getürüñ (6a/21)

varuñ (100a/18)

aluñ (104b/9)

bilüñ (110b/16)

-dUm : Bilinen Geçmiş Zaman 1. Tekil Şahıs Ekleri

Ek, teklik şahıs eki “-m” nin etkisiyle yuvarlak ünlü olarak kullanılmıştır.

getürdüm (104a/23)

eyledüm (116a/2)

-dUñ, -dUn : Bilinen Geçmiş Zaman 2. Tekil Şahıs Ekleri

Genel olarak uyuma girdiği görülen ekin metinde dört adet örneği tespit edilmiştir. Metinde genel olarak ekin düz ünlü örnekleri mevcuttur. Bu durum ekin uyuma girmeye başladığının kanıtıdır.

alurduñ (27a/14)

söyledün (11b/17)

Ekin olumsuz fiillerden sonra da yuvarlak ünlülü kullanımlarına rastlanmıştır.
olmaduñ (11b/16)

řomaduñ (54a/24)

Ekin düz ünlülü kullanımları daha çöktür. Hatta yuvarlak ünlülü kelimededen sonra bile birkaç örnekte ekin düz ünlülü şeklinin geldiği görölmüştür.

göndermedin (113b/4)

düşmedin (120a/21)

gitmedin (120b/10)

Bilinen geçmiş zaman eki 3. Teklik şahıs eki metinde genel olarak “-dı, -di” şeklinde görölmektedir. Hatta yuvarlak ünlülü kelimelerden sonra bile “-dı, -di” şeklinindedir. Fakat birkaç örnekte ekin uyum dışı yuvarlak ünlülü olarak “-du, -dü” şeklinde kullanıldığı da görölmüştür.

getürmedi (125b/11)

eyledi (125b/12)

oturdu (125b/13)

bildi (125b/20)

oldı (125b/23)

Bilinen geçmiş zaman 3. tekil şahıs ekinin yuvarlak ünlülü olarak metinde tespit edilen üç adet örneği mevcuttur. Yukarıdaki örneklerde göröldüğu gibi yuvarlak ünlülü kelimelerden sonra bile düz ünlülü olarak gelen ekin, bu üç örnekte yuvarlak ünlülü olması dikkat çekicidir.

bildü (69a/21)

indü (94b/9)

-duş / -dük : Bilinen Geçmiş Zaman 1. Çoğul şahıs Ekleri

Ek metinde tüm kelimelerden sonra yuvarlak ünlülü olarak tespit edilmiştir.

düşdük (26b/13)

olduğ (27b/8)

bulduğ (47b/13)

đurtulduđ (66b/15)

gördük (98b/4)

Ek metinde düz ünlülü kelimelerden sonra da yuvarlak ünlülü olarak tespit edilmiştir.

giderdük (1b/14)

virmedük (3a/3)

eyledük (3b/14)

uramaduk (7a/15)

varduk (11b/5)

sığınduk (37b/11)

dayanduk (43a/13)

-duğça / -dükçe Zarf Fiil Ekleri

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de fazlaca görülen ek, metinde Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi yuvarlak ünlülü olarak tespit edilmiştir. Ek düz ünlülü kelimelerden sonra da yuvarlak ünlülü kelimelerden sonra da yuvarlak ünlülüdür.

olduğça (90a/16)

yuduğça (105b/3)

öksürdükçe (76a/10)

düşdükçe (141b/12)

Ekin metinde düz ünlülü kelimelerden sonra tespit edilen örnekleri de mevcuttur.

almaduğça (41b/21)

olmaduğça (45b/5)

alduğça (77b/10)

bildürmedükçe (6a/8)

bilmedükçe (6a/9)

virmedükçe (24a/19)

gitdükçe (36b/24)

Ekin metinde müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından dolayı “-duğça / -dükce” şeklinde geçtiği örnekler de tespit edilmiştir.

bildirmedükce (5b/20)

gitdükce (7b/19)

imtiḥān olmaduğca (29a/23)

ḳabarduđca (72b/20)

-duğda / -dükde Zarf Fiil Ekleri

-dıkda, -dikde, -dukda, -dükde ekleri eski abidelerin dilinde o kadar da aktif olmamıştır. Etimolojisi böyle izah olunuyor: “-dık, -dik, -duk, -dük, - da, -de” tarihen faaliyet göstermiş bu zarf-fiiller zaman geçtikçe yerini “-anda, -ende” eklerine bırakmıştır. Çünkü bu ekler eş anlamlıdır. Çağdaş edebi dilimizde “-dıkda” eki yine de kullanılmaktadır. Lakin canlı konuşma dilinde onun yerine -anda , -ende kullanımı görülmektedir (Allahverdiyeva ve Hamzayeva, 2014: 92).

Standart yazı dilinde çok kullanılmayan bu ek Eski Anadolu Türkçesi döneminin yaygın eklerindedir. Ek metinde yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır.

bulduğda (15a/15)

olduğda (16b/25)

urduğda (17a/3)

şoğduğda (30a/7)

olduğda (44b/19)

uyuduğda (59b/23)

sürdükde (17a/3)

döndükde (37b/17)

gördükde (38b/15)

Metinde ekin düz ünlülü kelimelerden sonra kullanılan şekilleri de fazlasıyla mevcuttur.

varduğda (8b/2)

alduğda (90a/11)

atduğda (111b/9)

yıkduğda (135b/8)

çalınduğda (137a/23)

geldükde (137b/8)

didükde (137b/15)

eyledükde (139b/25)

geçdükde (142a/21)

virdükde (143b/17)

-AIUm : Çokluk 1. Şahıs Emir Eki

Standart Türkite Türkçesi'nde “-alım, -elim” şeklinde olan ek, “Eski Anadolu Türkçesinde /m/'nin yuvarlaklaştırıcı tesiri ile hep “-alum, -elüm” şeklinde görülmektedir (Özkan, 1992: 103).” Ekin ünlüsü hep yuvarlak olduğu için düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırılık gösteren eklerden biridir (Yavuz 2013: 59). Ek, yukarıda da anlaşılacağı üzere Eski Anadolu Türkçesi sahasının “*Aslında Yuvarlak Olan Ekler*” kategorisinde yer alan eklerindendir. Osmanlı Türkçesinde de “-(y)AIUm” şeklinde yuvarlak ünlülü olarak kullanılan ek, metinde de yuvarlak ünlülü olarak tespit edilmiştir. Standart Türkiye Türkçesinde düz ünlülü olarak kullanılan ekin, 18. yüzyılda hâlâ yuvarlak ünlülü olduğu söylenebilir.

idelüm (33a/25)

geçelüm (36b/19)

gidelüm (37a/8)

görişelüm (37b/8)

eyleyelüm (39a/10)

Ek, metinde olumsuz fiillerden sonra da yuvarlak ünlülü “-(y)alum, -(y)elüm” şeklinde tespit edilmiştir. Metinde ek, olumsuzluk ekinden sonra yerde tespit edilmiştir.

eylemeyelüm (2b/20), itdürmeyelüm (69b/10), bulunmayalum (111b/5),

-Um : 1. Şahıs İlgi Hal Eki

Metinde ek sadece “ben” ve “biz” sözcüklerinde tespit edilmiştir.

benüm : *benüm* mūnis ğam-gūsārım (1b/3)

benüm : *benüm* dīvānumda (3a/2)

bizüm : *bizüm* metā‘ımuz

benüm : *benüm*^{64a21} bir şāhibķırānum (64a/20)

bizüm : *bizüm*‘ ayyārılığımız (66a/6)

c. Düz Ünlü Taşıyan Ekler

-I Yükleme (Belirtme) Hali Eki

Bu ek Eski Türkçede /ğ/, /g/ şeklindedir. Yardımcı ünlüsü de ses durumuna göre “-ı, -i, u, ü”dür. Batı Türkçesine geçerken /ğ/, /g/ sesleri düşerek kaybolmuştur. Ek fonksiyonunu düz olan yardımcı ünlülere bırakmıştır (Erdem 2007: 51-52). Ekin metindeki örnekleri şunlardır:

ordüyı : ķorķarum bu ķaltabān ‘ ayyār bu gice bir ħadiş eyler diyü aķşama muntażır oldı ammā Nırnek ‘ Ayyār *ordüyı* aķşam olinca gezüp gice Ferāmerz’üñ^{18b23} dā’iresin dolanmağa Ķartas’dan ħavf eyledi (18b22)

şuyı : var idi. Buña virdüm, gāyet kendüsine teşnelik gelmiş şuyı alup içdi (66b4)

yazuyı : kemānı çekebilürseñ bu daħme’i fetħ idebilürsin dimiş. Ferāmerz bu yazuyı okıyunca şād olup (73a10)

kendüyi : öteden dönüp geldi. Gördi, Ferāmerz bī-pervā Sedd-i İskender gibi turup kendüyi temāşā eyler (106b/7)

ķapuyı : açuñ ķapuyı sultān Bānu-vān beni bir hızmete gönderdi (127a3)

cüvālı : herīf bir kerre āh idüp cüvālı şalıvirdi (83a/1)

bunı : taşra çıķdı ve ayağa turup elinde hānçer hāķķ bunı görince breh breh ķomañ ölü dirildi diyüp ardına düşdiler (83a/2)

-I : İyelik Eki

Sahiplik anlamı veren iyelik ekleri, isimlere ve isim görevinde kullanılan sözcüklere eklenerek onların kime veya neye ait olduğunu bildiren eklerdir. Bu ekler bir nevi isim tamlamalarında tamlanan olarak da addedilen eklerdir. Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde düz ünlülü olarak tespit edilen bu ekler, metinde hem düz hem de yuvarlak ünlülü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum bu ekin, düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi olmaya başladığını gösterir.

oğlı : evvelden Ferāmerz ile cenge mübāşeret eyledükde Ferāmerz’den su’āl idüp kimüñ oğlı olduğın burada dārāt ve devleti olduğun efendüm Ferāmerz ^{11b13} cümle naķl eylemiş (11b/12)

gözleri : gözlerinden cāmlar düşdi. Laytān’uñ gözleri açılıp gulāmlara ‘itāb idüp kim yapışdurdı (49b5)

ķarındaşı : ‘avāid virürlerdi. Bu Laytān Vezir’uñ ķarındaşı Bahtün Vezir, Keymurād Hān’uñ veziri idi (49b/24)

burnı : ķuş ammā burnı gāyetle uzun ‘aynı ile ķılıc balıķı burnı gibi ve delik delik, cümle nağamāt ol deliklerden gelür (102a9)

boyı : inmege başladılar. Ferāmerz daħı tahtıla zemāne indirüp Şarşar bir mināre boyı kalkınca getürüp kendin zemāne atdı (103b1)

çūbı : beş filūn öldürdi ammā Cihān-baḥş gāzabla emr eyledi, şalıġ-ı Arduvān'ı getürdiler. Bir kerre deste-*çūbı*nden devr itdürerek Sündiyār'uñ üzerine geldi (136b19)

beñzi : çeng mi ider. Baña şāfī cevāb virsün didi. Ne dirsın diyince Rāy-ı Ā' zam'uñ *beñzi* bozıldı. Dönüp Ra' d-ı Cihān-süz'a^{140a4} yā Ra' d niçe idelüm ġayrı iş saña ıaldı (140a/3)

Metinde tespit edilen yuvarlak ünlülü iki adet örnek mevcuttur.

yüzü : yidi kıat şır büstünden ' ayyārāne kıantūraları var. Munakkaş öyle mühibdür kim *yüzüne* baıan ħavfindan lerzān olur (2a/1)

digerlerü : hüy vārid olur. *Digerlerü* daıı pehlevānları ber-dār eylemege çalışurlar (86a/7)

-sI : İyelik Eki

Bir diğer bilinen iyelik eki de -sı/-si' dir. Ek, ünlüyle biten kelimelerden sonra gelmektedir. Bu ek de düz ünlülüdür fakat metinde yuvarlak ünlülü birkaç örnek mevcuttur.

devletlusi : olmayup gāh rebāb çalup gāh şırin-kārlık eyleyüp avuç avuç altun alurđı. Şimdiki ' aşr gibi eski zemān *devletlusi* nudemāya dört pūh^{4a16} pūh ile sekiz pāre baıışlamazdı (4a/15)

dügdüsi : ayırup taşra uğradı. Jivek ayırup teber ħavāle eyledi ammā Şarşar dönüp Jivek'uñ iki talyasınuñ ortasına bir teber *dügdüsi*^{41b10} urdı (41b/9)

ıapusi : Fermān eyledi ki Kıubbe-i Ĥazrā yanına taıtı indüreler zemine ve Ferāmerz yalnız varup göre kim *ıapusi* var mıdur (73a/1)

uyıusı : öñine aldı ve kıutup başın kıoparup atıvirdi ammā ġazab müstevli olup Ferāmerz'uñ ġayrı *uyıusı* taııldı (71b/1)

ıamusı : gün kıızınca ħarekete gelüp Ferāmerz'uñ rāyihāsın alınca bunda insān *ıamusı* var (92b/15)

ulusı : diyü hele evvel Kübrān Rāhib çadırına varup Kübrān Rāhib kıyāfetinde Jivek ' Ayyār'a temennādan şoñra buyuruñ ey dīn *ulusı* (99a/22)

kendüsi : gelüp bunları tebdil seyr eyler idi. Arduvân'ın kendüsi için eyitdügi dā^c vāyı diñledi (100b/9)

ölüsi : cāzuların kafāsından gelüp burunlarına tutuvirdiler. İki de dārūdan geçüp köpek ölüsi gibi kırılakaldılar (138a/13)

-lık, -lik, -luğ, -lük : İsimden İsim Yapım Eki

Bu ek Türkçede sekizinci yüzyıldan önce düz ünlülü olarak kullanılan eklerdendir (Clauson ve Çev. Özalan, 2007). Ek hem yuvarlak ünlülü olarak hem de düz ünlülü olarak Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde karşımıza çıkmaktadır. Çok eski bir ek olan -lık/-lik hâlâ yaygın bir şekilde kullanılmakla birlikte asli görevi somut ve soyut isimler yapmaktır. Metinde bu ekin daha çok düz ünlülü örnekleri mevcuttur. Metinde düz ünlülü kelimelerden sonra gelen düz ünlülü örnek sayısı çok fazladır.

şusuzluğın (56b/12)

cāsuslık (57a/4)

oğıllığıdur (115b/1)

uzunluğu (139b/6)

yüceligi (139b/6)

ağırlık (24b/7)

bucaklık (35a/22)

elçilik (41b/21)

Metinde yuvarlak ünlülü iki adet örnek görülmüştür. Bu durum ekin düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyma aşamasında olduğunun kanıtıdır.

günlük (60a/16)

tecāvüzlük (71b/20)

-l- : Fiilden Fiil Yapım Eki

Eski Anadolu Türkçesi döneminde ekin çoğunlukla düz ünlülü örnekleri vardır ve ek uyumun dışındadır. Ancak ek bazen uyuma girip geniş ünlülü olarak da kullanılmaktadır (Gülsevin, 1997: 141). Ek, 17-18. yüzyıllarda da aynı hüviyettedir ve metinde çoğunlukla düz ünlülü olarak tespit edilmiştir. Ekin metinde yuvarlak ünlülü örnekleri de tespit edilmiştir.

atılup (7b/22)

egildi (7b/23)

yeñilürse (33a/10)

yıkıldı (35a/23)

yarıldı (42b4)

şarıldı (44a/17)

çekildi (44b/24)

Bazı örneklerde düzlük devam etmiş ve yuvarlak ünlülü kelimedenden sonra ekin düz ünlülü şekilde geldiği görülmüştür.

süzilüp (28b/17)

boğılayazdı (33a/8)

yorıldılar (51b/21)

urılup (52a/12)

ķurılaķaldı (97b/15)

göriüp (116b/5)

dökilince (135b/12)

Ekin yuvarlak ünlülü kökten sonra tespit edilen yuvarlak ünlülü örneği de mevcuttur.

görülür (17a/16)

Ekin aynı kelimeye hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü eklenen örneği de tespit edilmiştir.

görülür (17a/16) görilüp (116b/5)

-n- : Fiilden Fiil Yapım Eki

Eklendiği fiile edigenlik anlamı da veren bu ek eskiden beri en çok kullanılan eklerdendir. Ek metinde düz ünlülü olarak kullanılmıştır.

sevindi (45b/14)

giyindi (49b/10)

girilindükde (59b/17)

şıgınup (75b/16)

Metinde ek yuvarlak ünlülü kelimelerden sonra düz ünlülü olarak tespit edilmiştir.

görinürdi (66a/7)

bulunmadı (124a/18)

olmur (57b/3)

bulunmadı (67a/10)

-ş- : Fiilden Fiil Yapım Eki

Literatürde işteş fiil eki olarak da bilinen bu ek, hareketin ya karşılıklı ya da birlikte yapıldığını anlatır. Ek metinde genel olarak Eski Anadolu Türkçesindeki gibi düz ünlülüdür. Fakat bazı örneklerde ekin düzlük-yuvarlaklık uyumuna girdiği örnekler de mevcuttur.

segirdişler (1b16)

yapışdı (4a/24)

yetişdiler (15b/8)

irişdi (17a/8)

girişüp (27a/1)

ķarıřdı (34a/25)

baķıřdılar (98a/25)

Ekin bazı kelimelerde düzlük-yuvarlaklık uyumuna girdiği ve ünlüsünün yuvarlak olarak tespit edildiği örnekleri de mevcuttur.

görüşürüz (18b/9)

dögüşe (44a/)

gülüşdiler (66b/17)

ötüşürler (94a/24)

buluşup (113b/1)

ovuşdurmağa (123b/8)

Birkaç yuvarlak ünlülü kelimedden sonra ekin düz ünlülü şekillerinin geldiği örnekler de bulunmaktadır.

görüşürüz (36a/17)

buluşup (88b/10)

tutuşalım (130b/20)

Ek aşağıdaki kelimelerde hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü olarak tespit edilmiştir.

görüşürüz (36a/17), görüşürüz (18b/9)

buluşup (88b/10), buluşup (113b/1)

-(A)sIn : İstek 2. Teklik şahıs Eki

Dilek ve tasarlama kipleri grubunda yer alan istek eklerinde zaman ifadesi yoktur. Fiilin yapılmasını istemek rica etmek gibi anlamlarda kullanılan bu ek, Eski Anadolu Türkçesi döneminde düz ünlülü olarak kullanılmıştır. Ekin metinde de olarak düz ünlülü örnekleri tespit edilmiştir.

olasın (11b/5)

kırasın (14a/16)
 olmayasın (128a/24)
 bilesin (130a/21)
 idesin (130a/23)
 çekesin (134a/8)
 gelesin (140b/24)

-sIn : Emir 3. Teklik Şahıs Eki

Bu ek genel olarak düz ünlülü olarak bilinen eklerdendir. Ek, Eski Anadolu Türkçesi döneminde de düz ünlülü olarak görülen eklerdendir. Ek, belirtilen fiilin yapılmasını emrederken kullanılmaktadır. Metinde ekin hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü örnekleri tespit edilmiştir.

girsin (42a/18)
 gelsin (65a/11)
 ārāsın (126a/8)
 yoğlasın (126a/8)
 eylesin (131b/3)

Ekin, metinde olumlu veya olumsuz farketmeksizin düz ünlülü kelimedenden sonra yuvarlak ünlülü olarak eklendiği örnekler de epey fazladır.

bitsün (4a/7)
 gelmesün (21b/25)
 dimesün (30b/2)
 gelsün (32b/23)
 kalmasun (41b/18)
 girmesün (67a/14)
 çignemesün (74b/1)

virnesün (81b/3)

ğalsun (81b/3)

geçsün (97a/6)

öñlesün (97a/7)

girsün (120a/4)

eylesün (128a/13)

Ek, bir örnekte de yuvarlak ünlülü kelimedden sonra düz ünlülü olarak görölmüşür.

olsın (13a/23)

Ekin bazı kelimelere hem düz ünlülü olarak hem de yuvarlak ünlülü olarak eklendiği örnekler mevcuttur.

girsin (42a/18), girsün (120a/4)

eylesin (131b/3), eylesün (128a/13)

gelsin (65a/11), gelsün (32b/23)

-dI : Görölen (Bilinen) Geçmiş Zaman Eki

Bu ek metinde genel olarak düz ünlölüdür. Bilinen geçmiş zaman 3. Teklik şahıs ekleri metinde genel itibari ile düz ünlölü olarak karşımıza çıkar. Sadece bir iki örnekte ek, yuvarlak ünlölü olarak tespit edilmiştir.

çıkıdı (124a/20)

geldi (136b/19)

çarpdı (136b/22)

eyledi (136b/25)

atıvirdi (137a/5)

Ek birçok kök ünlüsü yuvarlak olan kelimeye düz ünlülü olarak eklenmiştir. Bu durum da ekin bulunduğu yüzyılda daha çok düz ünlüyü tercih ettiğinin göstergelerindendir.

öpdi (3b/20)

oldı (24a/3)

gördi (136b/20)

tırdı (136b/22)

döndi (136b/24)

ıopdı (136b/24)

urdu (137a/5)

Metinde ekin 3. Teklik şahıs şekli sadece beş örnekte yuvarlak ünlülü olarak tespit edilmiştir. Hatta dört örnekte kök ünlüsü düz olan kelimedenden sonra ekin yuvarlak ünlülü yardımcı sesle kelimeye eklendiği görülmüştür.

oldu (77a/25)

bildü (69a/21)

indü (94b/9)

vardu (124a/20)

Metinde ekin dört örnekte aynı kelimeye hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü geldiği tespit edilmiştir.

bildi (84a/11), bildü (69a/21)

oldı (84a/16), oldu (77a/25)

indi (87b/9), indü (94b/9)

vardı (88a/20), vardu (124a/20)

Ek metinde 1. ve 2. teklik ile 1. ve 2. çokluk şahıs eklerine de aynı şekilde hem düz hem de yuvarlak ünlülü olarak eklenmektedir. Ek, en fazla 3. teklik şahıs ekinde düz ünlüyü tercih etmektedir.

eyledüm (116a/2)

uğradum (117a/22)

oldum (114a/12)

gönderdün (29a/17)

yimedim (38b/10)

olmadın (84b/22)

yutdun (142a/12)

-miş : Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde düz ünlülü olarak tespit edilen ek metinde de dönem özellikleri düşünülerek düz ünlülü olarak tespit edilmiştir.

gelmiş (122b/10)

kalmamış (125a/9)

dimiş (125a/17)

kızmış (126b/20)

kuşatmış (127a/17)

Ek, metinde yuvarlak ünlülü kelimelerden sonra da düz ünlülü olarak tespit edilmiştir.

bozmuşdı (8b/2)

olmuş (124b/2)

oturmuş (131b/22)

urmuş (133a/4)

bükilmiş (133a/5)

-sIz: Geniş Zaman Çokluk 2. Şahıs Eki

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de tespit edilen bu ek, eski eklerden biridir. Bu ek metinlerde düz ünlülü olarak görülen bir ektir. Dönemin özellikleri de

düşünülürse ekin diğer eserlerde de düz ünlülü olacağı kanaatindeyiz. Ek metinde çok işlek olarak kullanılmaktadır.

bilmezsiz (7b/1)

göresiz (10a/2)

gidesiz (10a/6)

dimeyesiz (11b/7)

idesiz (11b/8)

taparsız (15a/25)

idersiz (15b/1)

Metinde ekin yuvarlak ünlülü kelimelerden sonra tespit edilen düz ünlülü şekilleri de mevcuttur.

alursız (7b/2)

geçürürsüz (7b/2)

bilürsüz (8a/20)

durursız (9b/6)

olursız (51b/17)

görürsüz (17b/10)

Metinde ayrıca çokluk 2. şahıs için ‘-sız / -siz’ ekinin yanında “-*sınız, -sınız, sınıuz, sınıüz*” ekleri de kullanılmaktadır. Hatta aynı kelimeye birkaç sörnekte hem “-sız / -siz” hem de “-*sınız, -sınız, sınıuz, sınıüz*” ekleri beraber kullanılmıştır. Bu durum standart Türkiye Türkçesinde de kullanılan “-*sınız, -sınız*” çokluk eklerinin metinlerde görülmeye başladığının kanıtıdır.

bilürsüz (8a/20), bilürsiniüz (24b/20)

idersiz (15b/1), idersiniüz (17b/12)

-(y)IsAr / mA(y)IsAr: Gelecek Zaman Eki

Eski Anadolu Türkçesinde gelecek zaman eki -(y)IsAr, olumsuz biçimi -mA-yIsAr şeklindedir: *gel-me-yiser*, *kal-ma-yısar* (Timurtaş 2005: 125-126). -(y)IsAr gelecek zaman eki tasvir fiilinin kalıplaşmasından oluşmuştur. Ek çok heceli bir yapıya sahiptir. Ek sıfat-fiil olarak kullanılmamaktadır. Dolayısıyla şimdiki zaman eki -(I)yor ile hem işlev kayması hem de yapı olarak benzerlik göstermektedir (Uyğur, 2007: 1193).

Eski Anadolu Türkçesinin önemli eklerinden biri olan bu gelecek zaman ekinin metinde sadece bir örneği tespit edilmiştir.

tutmayısar (137b/20)

-mİş: Sıfat-Fiil Eki

Eski bir sıfat-fiil eki olan ek, metinlerde düz ünlülü olarak görülür. Eski Anadolu Türkçesinin işlek eklerindedir. Ek, metinde beş örnekte tespit edilmiştir. Bunların tamamında düz ünlülüdür.

binā kūşenden aşmıŝ bir metin pehlevān (41b/2)

oklanmıŝ toñuz gibi (109a/9)

deryā furtunasından kurtulmıŝ asker (25b/21)

leş bulmıŝ kelb (43b/16)

kudurmış kelb (105b/8)

-ıcaķ / -icek : Zarf-Fiil Eki

-ıcaķ / -icek zarf-fiil eki Eski Anadolu Türkçesinde oldukça yaygın iken Osmanlı Türkçesi döneminde unutulmaya yüz tutmuştur. Bugün ağızlarda ünlüleri vokal uyumuna uygun olarak yaşamaya devam etmektedir: varıcaķ, görücek, olucaķ, gidiceķ gibi zaman bildiren bu zarf-fiil eki –IncA gerundiumuyla aynı anlamı karşılar (Ergin 1997: 344). Bugünkü yazı dilinde zarf-fiil olarak –AcAk şekli de, ICak şekli de kullanılmamaktadır. Ekin –ICak şekline Vidin ağzında rastlanmaktadır: kalkıcaķ

“kalkacağı sırada” (Neméth ve Çev. Güzel, 2014: 101 ; Kahya, 2008: 148). Ek, standart Türkiye Türkçesi ağızları ile Azerbaycan Türkçesinde de kullanılmaktadır. Ek metinde sadece iki örnekte düz ünlülü olarak tespit edilmiştir. Dönemi de dikkate alırsak bu ek artık unutulmaya yüz tutmuştur. Ek ünlü uyumuna da uymamaktadır. Bu eki metinde rastlanan -acak / -ecek sıfat fiil ekinin dar ünlülü şekli -ıcak / icek ile karıştırmamak gerekir.

gelicek : ‘ağıllar başlarına gelicek olursa (84b/21)

giricek : biz ele giricek olursak didimiz üzerler (108a/11)

-IncA: Zarf-Fiil Eki

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde düz ünlülü olarak fazlaca kullanılan ek, metinde de yine aynı özellikleriyle düz ünlülü olarak kullanılmıştır. Fakat ek, metinde altı örnekte yuvarlak ünlülü olarak karşımıza çıkmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlak ünlülü örneği görülmeyen ekin, bu dönemde düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymaya başladığını söyleyebiliriz. Türkiye Türkçesinde de yaygın şekilde kullanılan zarf-fiil eklerindedir. Metinde çok fazla örneği mevcuttur.

varınca (56b/8)

çıkınca (57a/21)

ardınca (57a/21)

başınca (59a/4)

atınca (59b/21)

diyince (60b/17)

inince (62a/10)

gelince (62a/21)

işidince (62b/10)

dikilince (63a/5)

Türkiye Türkçesinde yuvarlak ünlülü şekillerine rastlanan ek, metinde yuvarlak ünlülü köklerden sonra da düz ünlülü olarak gelmektedir. Bu durum ekin düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmediğini gösterir.

kınca (16a/20)

önce (16a/11)

dönince (18a/18)

ölince (19b/5)

sürince (34b/9)

yürüyince (35a/20)

dökince (50b/4)

görünce (50b/18)

tutunca (57b/14)

görünce (66a/7)

kınca (82a/7)

önünca (83b/2)

üfürince (85a/11)

yumunca (86a/12)

uyuyunca (98a/19)

şavunca (98b/17)

yürüyince (98b/21)

düşünce (138a/19)

kuşunca (142a/19)

doynca (6b/18)

boynca (76b/16)

şoyunca (30b/4)

düşünce (96a/8)

oğuyınca (73a/10)

mI : Soru Eki

Türkiye Türkçesinde yaygın şekilde kullanılan soru eki “mı / mi” Eski Anadolu Türkçesi döneminin düz ünlülü eklerinden biridir. Ek Türkiye Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymuştur ve “mı / mi / mu / mü” olmak üzere dört şekillidir. Fakat ek metinde sadece düz ünlülü olarak tespit edilmiştir. Metinde çok fazla karşılaşılan bu ek, ünlü uyumuna uymamaktadır.

degil mi (129a/1)

dimedim mi (130a/6)

el ura mı (131a/2)

cāsusluğa mı (133a/2)

yañlış mı (133b/21)

cehenneme mi (134b/9)

şabancasına mı (135b/25)

Ek, yuvarlak ünlülü kelimelerden sonra da düz ünlülü olarak tespit edilmiştir. Ek, tüm metinde düz ünlülüdür.

yutdun mı (142a/12)

gördüñ mi (2b/23)

oldun mı (11b/22)

olmuş mı (15a/24)

gelür mi (15b/14)

-acağ / ecek : Sıfat-Fiil Eki

Gelecek zamanın işlek sıfat fiil eki olarak karşımıza çıkan bu ek, Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlülü olarak kullanılan işlek sıfat fiil eklerindedir. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinden bu güne kadar ekin yuvarlak ünlülü şekline

rastlanmamıştır. Türkiye Türkçesinde de yaygın kullanılan sıfat fiil ekinin metinde dar ünlülü “-ıcak / -icek” şekillerine rastlanmıştır.

olacak : ey nā-bekār var efendüñ olacak mel‘ūna di ki, bundan geçen bāzergānlaruñ mālın alurmuş (6b/20)

koyacak : koyna koyacak nesne kalmamış (19a/15)

yatacak : çüñkim gice oldı. Yatacak vaqt olup taht üzre cāzūya yatacak bıraқdılar (55b/8)

girecek : bir girecek yiri yoқdur (58b/24)

yetecek : üç biñ ‘ askere yetecek kadar ālāt ve bār-gāh kōdum (86a/1)

idecek : bunlar bunda şāhlar tarafında zuhūr idecek havādiş muntazır olup oturmaқda (89b/24)

gidecek : eger öyle olursa benüm gidecek yirüm vardur (108a/12)

gelecek : öyle koca ardımca segirdüp gelecek hāli boğa diyüp ilerü geldi (142a/10)

Metinde yaygın olmasa da beş altı örnekte karşılaştığımız -ıcak / -icek şeklinin örnekleri şunlardır:

yetecek : biñ ere yetecek kadar cebe-hāne (73b/14)

gelicek : çenge gelicek hālleri (101b/4)

gelicek : gelicek şāhlar ve pehlevānlar (113a/25)

gelicek : ‘ asker-i İslām ^{114a25} gelicek semt (114a/24)

virilecek : şān virilecek iş (117b/3)

dönicek : çeng idüp dönicek maḥalde (53b/12)

giricek : giricek maḥal (67b/11)

gelicek : zuhūra gelicek bir hīkmeti (99b/4)

-ncI : İsimden İsim Yapım Eki

Sıralama ve derece bildiren bu ek sayılara gelir. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde düz ünlülü olarak görülen bu ek metnimizin yazıldığı yüzyılda da düz ünlülü olarak görülmektedir. Türkiye Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi olan bu ek metinde düz ünlülü olarak tespit edilmiştir.

ikinci (15b/21)

beşinci (16b/13)

yedinci (22a/13)

on birinci (22b/1)

on ikinci (22b/3)

sekizinci (31b/15)

on altıncı (38a/12)

kırkıncı (39a/12)

Üç örnekte de ek yuvarlak ünlülü kökten sonra düz ünlülü olarak eklenmiştir. Ek, ünlü uyumunun dışındadır.

üçüncü (22b/19)

dördüncü (15b/24)

onuncu (9b/2)

toğuzuncu (37b/23)

-cI : İsimden İsim Yapım Eki

İsim köklerine eklenerek meslek, alışkanlık ve taraftarlık isimleri yapan bu ek, Eski Anadolu Türkçesi döneminin düz ünlülü eklerindedir. Bu dönemi de düşündüğümüz zaman ekin düz ünlülü olması normaldir. Metinde ek sadece düz ünlülü olarak tespit edilmiştir.

ç aşçı (55a/12)

avcı (58b/20)

bekci (66a/25)

da^c vācı (81b/25)

teftişci (87b/25)

giceci (94b/1)

aşcı (97a/18)

nevbetci (99a/18)

yabancı (126a/11)

Metinde bir örnekte de ek, yuvarlak ünlü kökten sonra düz ünlü olarak görülmüştür. Ek, uyuma tabi değildir.

gümrikci (35b/20)

-dAş : İsimden İsim Yapım Eki

Eski Anadolu Türkçesi metinlerin düz ünlü eklerinden olan bu ek, paylaşılan, eşlik, ortaklık, bağlılık, aitlik, bildiren isimler yapmaktadır. “Bulunma hâli ekiyle eş kelimesinin kaynaşmasıyla oluşmuş bir ek olduğu kabul edilir. Ekin yuvarlak ünlü örnekleri Türkiye Türkçesinde bile mevcut değildir (Clauson ve Çev. Özalın, 2007: 191). 8. yüzyıldan önce kullanılan eklerden biri olduğu bilinen bu ek, hâlâ işlek olan eklerdendir. Türkiye Türkçesinde uyuma aykırı olan ek, metinde görülen üç örnekte de yine düz ünlüdür.

şardaş (15b/23)

şarındaş (17b/13)

Ek, yuvarlak ünlü kökten sonra da düz ünlü almıştır.

yoldaş (23b/2)

sınurdaşı (57a/15)

-IcI : Fiilden İsim Yapım Eki

Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlülü olarak tespit edilen bu ek, fiil kök ve gövdelerinden yapan eden anlamında çokluk, aşırılık, süreklilik bildiren isimler yapar. Türkiye Türkçesinde yuvarlak ünlülü olarak da kullanılan bu ek, işlek eklerdendir. Metinde sadece iki örnekte tespit edilen ek, dönemin özelliklerine uygun olarak düz ünlülüdür.

geçici (25a/7)

kesici (104a/3)

-dA : Bulunma (Lokatif) Hal Ekleri

Türkçe'nin her döneminde ve tüm şivelerinde lokatif hali eki kalın sıradaki kelimelerden sonra “-da”; ince sıradaki kelimelerden sonra “-de” şeklindedir. Eski Anadolu Türkçesinde bu özelliğiyle kullanılan ek, Türkiye Türkçesinde de şekli bozulmayan işlek eklerdendir. Ek, metinde de yine düz ünlülü olarak “-da” ve “-de” şeklinde tespit edilmiştir.

ğurbetde (1b/3)

içinde (1b/20)

İslâm'da (103a/10)

katda (103b/7)

bunda (103b/13)

arasında (104a/2)

taşrada (105a/13)

-dAn : Ayrılma (Ablatif) Hal Eki

Eski Türkçede “-tın / -tin”, “-dın / -din” şeklinde olan ek, Batı Türkçesine geçişte “-dın / -din” şeklinde varlığını devam ettirmiştir. Bu ekin Eski Türkçede “-ta / -te” “-da / -de” şekline de rastlanmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde “-dın / -din” şeklinde kullanılan ek metinde “-dan / -den” ve bir örnekte “DIn” şeklinde

görülmüştür. Ek standart Türkiye Türkçesinde “-dan / -den” şeklinde kullanılmaktadır.

büstinden (2a/1)

benden (2a/4)

şandaliden (2b25)

oradan (3a/10)

zemāndan (50a/13)

andan (50b/14)

2.2.1.2. Ünlü düşmesi

Standart Türkçede de karşımıza çıkan ünlü düşmesi metinde de bir hayli görülmektedir. Ünlü düşmesi bazen kelimenin kökünde olurken bazen de eklerinde meydana gelmektedir. Metinde ünlü düşmesi görülen kelimelerden bazıları şunlardır:

niçün < “ne için” (141b/19)

anuñçün < “anuñ için” (8b/6)

geçerken < “geçer iken” (9b/24)

ağzına < “ağız” (10a/9)

burnından < “burun” (22a/24)

oğlı < “oğul” (24a/5)

göñlinden < “göñül” (27b/21)

üzre < “üzere” (30a/11)

uykusı < “uyuku” (43a/10)

beñzinde < “beñiz” (46b/24)

gelürse < “gelür ise” (51b/19)

fethin < “fetiḥ” (73a/12)

birbirlerine < “biribiri” (78b/13)

bögrine < “böğür” (82b/25)

Metinde ünlü düşmesi çok fazla görülen ses olaylarından biridir. Türkiye Türkçesinde varlığını aynen devam ettiren bu ses olayının metinde ilginç bir şekilde “omuz” kelimesinde meydana gelmediği görülmektedir. Normal şartlarda kendisinden sonra ünlüyle başlayan bir ek alan “omuz” kelimesinin orta hece ünlüsünün düşmesi beklenmektedir. Fakat kendisinden sonra ünlüyle başlayan bir ek alan “omuz” kelimesinin orta hece ünlüsü metinde düşmemektedir. Bu durum müellifin bir tasarrufu da olabilir fakat aynı olayın 1504 yılında istinsah edilen bir tıp metninde¹⁰ de görülmesi, kelimeyle alakalı farklı bir durumun varlığını da ortaya çıkarabilir.

omuzunda (81b/14)

Bugün ek-fiil olarak kullanılan “i-” (imek) fiili Eski Türkçede “er-” şeklinde bir yardımcı fiildir ve “olmak” anlamına gelmektedir. Asıl fiillerde olduğu gibi yalnız başına “i-“ biçimiyle kullanılmaz ve yapım ekleri ile genişletilemez. Varlığını “i-di”, “i-miş” ve “i-se” gibi zaman ekleriyle ortaya koymaktadır (Korkmaz, 2007: 702).

Bu “i-“ (imek) ek fiilinin eklenme sırasında “i” ünlüsü düşmektedir. Fakat metinde düşmemiş örnekleri de tespit edilmiştir.

iken : iderken (91a/17), ararken (96a/2) ; göçmekde iken (91a/14), yetmez iken (106a/19)

ise : eylerse (96a/3), idebilürsen (97b/22) ; Laytân Vezîr ise (96b/19)

imiş : Kattal Zengî imiş (20a/11), eylermiş (6b/21), idermişsin (31a/19) ; virmez imiş (108b/8), eyler imiş (111a/22)

idi : dimiş-idi (106b/8), olmuş-idi (108b/25), gelmiş-idi (135b/10), almış-idi (135b/22)

2.2.1.3. Ünlü birleşmesi (ünlü kaynaşması)

Türkçede kelime köklerinde iki ünlü yan yana bulunamayacağı için sonu ünlüyle biten bir kelimeye ünlüyle başlayan başka bir kelime veya bir ek geldiğinde ünlülerden biri düşer ve bir kaynaşma olur (Demirtaş, 2009: 51; Akt.: Yavuz, 2013:

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Serdar Yavuz, *Cerrâh-nâme*, Kesit Yayınları, İstanbul 2013, s. 52

53.) Bu birleşmeler geçici olabileceği gibi bazen kalıcı olup kalıplaşabilmektedir (Akkuş, 1995: 158; Akt.: Yavuz, 2013: 53). Metinde şu kelimelerde ünlü birleşmesi meydana geldiği görülmüştür:

niçün < “ne + içün” (53b/4)

böyle < “bu + ile < bu + öyle” (34b/22)

neyler < “ne + eyler” (70b/16)

nola < “ne + ola” (72a/15)

öyle < “o + ile” (74b/14)

şöyle < “şu + eyle < şu + öyle” (82b/13)

kimesne < “kim + ise + ne” (32a/22)

kimse < “kim + ise” (33b/25)

eyle < “o + ile < ol + ile (33a/10)

nitekim < “ne + tek + kim” (57b/14)

şol < “şu + ol” (34a/17)

birle < “bir + ile” (48a/3)

nesne < “ne + ise + ne” (49a/21)

2.2.1.4. Ünlü daralması

Standart Türkçede de görülen ünlü daralmasının metinde örnekleri mevcuttur. Metinde ünlü daralması görülen kelimelerden bazıları şunlardır:

eylemiş idi < “eyle + miş erti” (84b/23)

üzre ise < “üzre erse” (86a/5)

sözde iken < “sözde erken” (96a/11)

eylemiyor < “eyle + me + yor” (36b/25)

itmiyor < “it + me + yor” (42b/5)

diyü < “de-” (117b/24)

didi < “de-” (118a/1)

Metinde “it-“ ve “git-” fiilinden sonra şimdiki zaman eki “-yor” ile beraber eklenen ünlünün daralmadığı görülmektedir. Bu durum yazarın kalemiyle alakalı bir durum olabileceği gibi kelimelerle alakalı özel bir durumdan da ortaya çıkmış olabilir. Ünlü daralması olmayan bu örnekler şunlardır:

ideyorlar < “it + (i)yor” (59b/8)

ideyorlar < “it + (i)yor” (53b/6)

gideyor < “git + (i)yor” (101b/13)

gideyorum < “git + (i)yor” (73b/7)

2.2.1.5. Ünlü türemesi

Türkçede kelime başında bulunan akıcı ünsüzler “l, r” ile sızıcı ünsüz “s”den önce sistemli bir şekilde ünlü türemesi meydana gelmektedir.

ısıcağ (41b/11)

Metinde bazı yabancı dillerden alınan kelimelerin kelime başında türetilen ünlü yardımıyla Türkçeye uyarlandığı örnekler de mevcuttur.

iskeledür < “scala” (24b/16)

Metinde bazı yabancı kelimelerde ünlü türemesi olmadığı veya türeyen ünlünün düştüğü örnekler de mevcuttur. Bu durumun sebebi kelimelerin orijinal şekillerinde dar ünlü “I”nın olmamasıdır.

keşfinde “keşif” (115b/9)

emr < “emir” (118a/9)

nağl eyledi < “nağil” (120b/14)

sabr < “sabır” (122a/1)

şükr < “şükür” (122a/12)

fıkr < “fikir” (129a/4)

sihr < “sihir” (139b/15)

2.2.1.6. Ünlü değişimleri

Türkiye Türkçesinde kelimeler ek aldığıında, köklerinde değişiklik olmaz. Bu kural iki kelime için geçersizdir. Buna göre, “ben, sen” sözcüklerine ismin -e hâli (Belirtme durumu) eki getirildiğinde kökteki e sesleri a'ya dönüşür. Buna ünlü değişmesi denir. Örnek: Ben-e > “bana” ; Sen-e > “sana”. Fakat özellikle bu günden Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerine doğru gidildiğinde birçok ek alan veya ek almayan kelimenin bünyesinde ünlü değişikliklerinin olduğu açık şekilde görülmektedir. Bu değişimler birçok metin incelendiğinde ortaya çıkmaktadır. Değişimlerin en önemli sebebi, kelime bünyesindeki seslerin birbirini etkilemesidir.

Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılan eserler incelendiği zaman görülecektir ki hem aynı zaman dilimi içerisinde yazılmış olan eserlerde hem de aynı eserde standartlaşmış ünlü değişimleri söz konusudur. Bu ünlü değişimleri metni istinsah eden kişinin ağız özelliklerini esere yansıtması ile açıklanmaktadır. Dilbilimi çalışmalarına göre her yazı dili bir ağız temeline dayanır (Karahan, 2006: 1).

Bu ağız özellikleri metnin genelini hem ünlü hem de ünsüz noktasında etkilemektedir. Bu nedenle yüzyılı ne olursa olsun bu değişimlere belli bir standart veya sınırlama getirilemez. Misal 17. yüzyılda şöyle, 18. yüzyılda öyle, 19. yüzyılda da böyle değişim olur veya olmaz demek ağız özelliklerini görmezden gelmek anlamına geleceğinden metinde görülen ünlü değişimleri aşağıdaki şekilde gösterilmeye çalışılmıştır:

2.2.1.6.1. /i/-/e/ meselesi

“i” ve “e”nin kullanımı her dönemde bir karışıklığa ve farklılığa neden olmuştur. Metinde de benzer şekilde “i” ve “e” kullanımının karışıklıklar arz ettiği ve bazı kelimelerde “i” ve “e” nin Türkiye Türkçesindeki kullanımından farklı kullanıldığı göze çarpmaktadır. Özellikle metinde bugün “e” ile gösterilen bazı kelimelerin “i” ile karşılanması, yine “i” ile gösterilen bazı kelimelerin bugün “e” ile karşılanması ve bazı kelimelerin metinde hem “i” ile hem de “e” ile karşılanmış olması “i” – “e” sorununun belli bir standarda oturtulamadığını göstermektedir.

Türkçede ünlü sesler sekizden daha fazladır. Özellikle Türkiye Türkçesi ağızlarında canlı şekilde görülen bu ünlülerden en önemlisi hiç şüphesiz alfabe kendisine yer bulamasa da varlığına devam eden “kapalı e” sesidir. ‘Kapalı e (è)’ sesi “boğumlanma noktası ‘i’ ve ‘e’ ünlüleri arasında bulunan e sesidir (è). Ön ya da iç seslerde olmak üzere hep kök hecede bulunur: êrken, êrkenden, yêdi, gêce, êtmek, vêrmek, yêmek, dêmek, yêtişmek, yêl, yêle vb. (Korkmaz, 1992: 96).”

“Genel Türk dilindeki kapalı è ünlü sesi bir tartışma konusudur. Genel Türkçede kök hecedeki é (kapalı e) meselesi üzerindeki tartışmaları 15. yüzyıl Türk şairi ve dilcisi Ali Şîr Nevâyî”e kadar geriye götürebiliriz: Nevâyî 1499 yılında yazdığı Muhâkemetü'l-Lugateyn adlı eserinde Türk dilinin Arap alfabesiyle yazımı (imlası) ve o harflerin Türk dilindeki ünlü ve ünsüz sesleri karşılması hakkında ayrıntılı bilgi verirken, Arapça “y” (ﻯ harfiyle yazılan Türkistan sahası Türkçe metinlerde (“Çağatayca”da) bu Arapça “y” (ye) harfinin aslında Türkçe metinlerde üç ayrı ünlü sesi karşıladığını çok açık bir şekilde belirtmektedir (Kocaoğlu, 2003: 266).”

Bu üç ayrı ünlü ses hiç şüphesiz Türkçenin temel ünlülerinden olan olan é (kapalı e) ve i sesleri ile Farsçadan Osmanlı sahasına ulaşan uzun î ünlü sesleridir. Kapalı e sesi 15. yüzyılda Ali Şîr Nevâyî’de bile görülen dikkat çekici seslerden biri olarak tartışılabilirliğini güncel tutmaktadır.

‘Kapalı e (è)’ sesi Türkiye Türkçesinde en çok tartışılan seslerden biridir. Sesin aslı olup olmadığı en çok tartışılan konulardan biridir. Konuyla alakalı Türkiye Türkçesinde kaleme alınmış önemli bilimsel çalışmalar mevcuttur.¹¹ Aşağıdaki

¹¹ Timur Kocaoğlu (2003). “Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é / i Meselesi”, *Türk Kültürü*, Ankara, Sayı: 483-484, s. 266-281 ; Mehmet Dursun Erdem – Münteha Gül (2006), “Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi”, *Karadeniz Araştırmaları*, Sayı: 11, Güz, ss.111-146 ; V. Thomsen (2002). “Yenisey Yazıtlarındaki İyi Değerlendirilmemiş Bir Harf”, *Orhon Yazıtları Araştırmaları*, (Çev. ve Yayına Hazırlayan: Vedat Köken), Türk Dil Kurumu Yayınları, s.303-313 ; Yavuz Orhan (1991). Türkçede Kapalı e, *S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, 6. Sayı ; Emine Yılmaz (1991). “Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, Ankara, s.151-165 ; Zeynep Korkmaz (1995a). “Eski Anadolu Türkçesi’nde İmlâ-Fonoloji Sorunu”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, I. Cilt, TDK Yayınları, Ankara, s.491-508 ; Musa Duman (1999), “Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde i/e Meselesine Dair”, *İlmi Araştırmalar* 7, İlim Yayma Cemiyeti, İstanbul, s.65-103 ; Reşit Rahmeti Arat (1987). “Türkçe Metinlerde e/i Meselesine Dâir”, *Makaleler*, Cilt: I, (Haz. Osman Fikri Sertkaya), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, s.334-341 ; Besim Atalay (1999). *Divânü Lügât-it-Türk Tercümesi*, TDK Yayınları, C. I, II, III, Ankara, s. 90 ; Mecdut Mansuroğlu (1956). “Şeyyad Hamza’nın Doğu Türkçesine Yaklaşan Manzumesi”, *TDAY-B*, TDK Yayınları, Ankara, s.127 ; Mecdut Mansuroğlu (1958). *Sultan Veled’in Türkçe Manzumeleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, s.171 ; Zeynep Korkmaz (1973), *Marzubân-nâme Tercümesi*, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları, Ankara, s.100 ; Saadet Çağatay (1977). *Türk Lehçeleri Örnekleri*, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları, Ankara, s.VII ; Mustafa Argunşah (2010). “Harezmi Türkçesi Metinlerinde e/i Sorunu”, *Dil Araştırmaları*, S.6, Bahar, s.47-60 ; Ali Fehmi Karamanhoğlu, (1989). *Seyf-i Sarâyî, Gülistan Tercümesi*, TDK Yayınları, Ankara, s.XLIII ; Mustafa Özkan (1993), *Mahmûd b. Kâdî-i Manyâs, Gülistan Tercümesi (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)*, TDK Yayınları, Ankara, s.80 ; Faruk Kadri Timustaş (1994). *Eski Türkiye Türkçesi*, Enderun Kitabevi, İstanbul, s.21 ; Musa Duman (1995). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*, TDK Yayınları, Ankara, s.175 ; Zeynep Korkmaz (1995b).

örneklerde bu tartışma konularını bir kenara bırakmak adına “i” ve “e” sesleri 3 kategoride sınıflandırılmaya çalışıldı. Bu sınıflandırmalar şu şekildedir:

a.) Metinde “i” ile Yazılıp Bugün “e” Şeklinde Telaffuz Edilen Kelimeler

gice : “gece” deryā kenārında oturdılar. Ba‘de-i Evren-tenler ol *gice* gelüp vāfir ādemi çaldılar. *Gicedür* feryād kıpıdı, şabāh gördiler (26a/18)

girü : “geri” şabāh gördiler, *girü* āfir^{26a19} ādem telef olmuş (26a/18)

it- : “et-” bulmuş yokdur ancak kendülere şu kadar *ideyüm* ki ne kadar eşyaları var ise cümlesin birağup kendülere hemān kırı cān ile^{27b11} varsunlar (27b/10)

itdür- : “ettir-” cenge başladılar. Brehmen-zād nīze ü gürze şoñra el zencire urup başınıñ üzerinden devr *itdür*erek geldi (52b/10)

di- : “de-” anlarıñ cümlesin ta‘me’i dendān tīg-i berrān ideyüm *di* (28b/15)

yir : “yer” tutup bend-i belāya giriftār eylerem dañı göñlüm olursa belki başın kesüp *yirine* gayrı pehlevān bir cezāreye hākim eylerüm didi (29a/6)

vir- : “ver-” bu kerre Ferāmerz bir nāme yazup Farğül-ı Çehār-dest’e *vir*di ve yitdi (88a/18)

yi- : “ye-” Şarşar gidince gayrı bildi kim Kattāl Zengī gelicekdür. Ol gün kendi bār-gāhına çıktı. Berüde Ferāmerz *yiye* içe^{114a19} kona göçe bir gün bir menzile gelüp kondılar (114a/18)

yidir- : “yedir-” Muharrem Şāh birāderi Hürrem Şāh’ı karşılayup istikbāl idüp kondurdu. Bir iki gün ziyāfet idüp *yidir*üp içürdi (113a/4)

Eski Osmanlı Kaynaklarının Yazımında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, TDK Yayınları, Ankara. s.497 ; Aysu Ata (1997). *Nâsirü’-d-Dîn Bin Burhânü’-d-Din Rabgûzî, Kıssasü’l-Enbiya (Peygamber Kıssaları)*, TDK Yayınları, C.II-III, Ankara, s.XXVI ; Mustafa Argunşah (1999). *Muhammed b. Mahmûd-i Şirvani, Tuñfe-i Murâdî*, TDK Yayınları, Ankara, s.51 ; Recep Toparlı – Mustafa Argunşah (2008). *Muinü’l-Mürîd*, TDK Yayınları, Ankara, s.45 ; Muharrem Ergin (2009). *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul, s.55 ; Gürer Gülsevin – Erdoğan Boz (2010). *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara ; Ahmet Buran (2011). *Sā‘atnâme*, Akçağ Yayınları, Ankara, s.51 ; Serdar Yavuz (2013). *Cerrāh-nâme (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Kesit Yayınları, İstanbul, s.47-48 ; Elza Semedli (2007). “Türk Lehçelerindeki Bir Ses: Kapalı ê”, *Journal of Azerbaijani Studies*, Azerbaycan, s.522-532 ; Jean Deny (2012). *Türk Dil Bilgisi*, (Çevirmen: Ali Ulvi Elöve, 1941 ; Yayına Hazırlayan: Ahmet Benzer, 2012), Kabcacı Yayınları, İstanbul, ss.23-24-25.

kise : “kese” öpdi. Ferāmerz, Nırnek’e hayme ve hüddām ve bir kat zı-kıymet ‘ayyār ālātı bağışlayup on kise de altun virdi (19b/8)

ir- : “er-” iki ellerin karşı virüp ellerinden sinesine irdükde Melik Seyf bir iki ya‘ ni dört beş adım miqdārı yir girüye gitdi (22b/14)

iriş- : “eriş-” eyledi kim olmaz. Andan şoñra kendi şöyle tursun. Bir nerre ‘ayyārı var. Bir vechle el irişmez eger o nā-bekār olmasa belki yine bir hile ile Kattāl’i ^{43b20} ele getürmek mümkün olurdu (43b/19)

irgür- : “eriştir-” bir zarar irgürmek üzre ise yine ‘acele ile bunda gelüp haber virsün. İmdādlarına bulunsağ didi (86a/5)

irken : “erken” Cevāhir Şāh’a itminān-ı kalb geldi. Birāz oturup irkenden dīvānı dağıtdı. Andan Laytān Vezir ile tenhā müşāvere idüp eyitdi (42b/22)

timur : “demir” iskeleden timur kopardılar. Yelken açup rüy-ı deryāya revāne oldılar. Güyā bunlar sevāhil-i Çin diyüp gitdiler (25b/4)

dīv : “dev” mekânına iletmiş. Efendümüz Ferāmerz dağı dīvi öldirüp mağarasında iki Benī Ādem maḥbūb bulup anlarıyla şöhet eylerken ben dağı ^{3b14} varup buldum (3b/13)

yidi “yedi” : anı da şehid eyledi. **Hülāşa-i kelām** İslām tarafından birbiri ardınca yidi dil-āver girdi (143b/5)

yitmiş “yetmiş” : zür urdı. Ta‘yın eyleyüp ilerü Eslem Şāh’a gönderdi. Bunlardur yitmiş seksān nefer ādem ile Kal‘ a-i Beyaz a gelüp tağıldılar (25a/1)

b.) Metinde “e” ile Yazılmış Olmasına Rağmen Standart Türkiye Türkçesinde “i” Olarak Kullanılan Kelimeler

eyü : “iyi” ve taldırup içinde bu maḥalde teber ise yukarıdan Ferāmerz’ün üzerine yıldırım gibi iniyor. Eyü yalan dersin ya‘ ni ^{127b20} ol vaqtin boyları uzun olmağla geçe inerdi (127b/19)

peşimān : “pişman” Ferāmerz bu kerre itdügi işe peşimān oldu (49a/9)

c.) Metinde “e” ile Yazılmış Olmasına Rağmen Eski Türkçede “i” olarak Kullanılmış Kelimeler

deve < **tebi** “deve” : ile yāda bī-nihāye ve қаҗар *deve* esbābı ḥadden bīrūn ve çadır ve ḥayme daḡı çoқ ve kırқ sekiz қubbelū bir bār-gāh var (8a/8)

d.) Metinde Hem “i” Hem de “e” nin Beraber Kullanıldığı Kelimeler

irken / erken : gelüp Қанātūr Zengī’i çaldı. *İrkenden* ṭabllar çaldırup meydāna yürüdi (68a/10) ; öbür gün Keymurād Ḥān daḡı semeri yire urur. Ol zemān biz ele giricek olursaқ didimiz üzerler. Hemān *erkençe* tedārük ^{108a12} eyleyelüm didi (108a/11)

2.2.1.6.2. ö>e değişmesi

Bu iki ünlünün değişimi Eski Anadolu Türkçesi başta olmak üzere Türkçenin farklı devirlerinde görölmüştür. Metinde sadece standart Türkiye Türkçesinde “öyle” şeklinde yazılan kelime ve “tövbe” şeklinde yazılan kelime ‘e’li olarak “eyle” ve “tevbe” şeklinde tespit edilmiştir.

eyle : “öyle” kuvvetimiz *eyle*. Gene naқd-i aқçaya varduñ diyüp kelāmı mürāḥabeye virüp recinden ziyāde lāf u güzāf urdılar (112a/5)

tevbe : “tövbe” pūs idüp el arқası yirde devletlü pehlevān bundan şoñra bu ma^ç rifete *tevbe* olsun. Bir daḡı icrā eylemeyem (4b/20)

Eski Türkçe döneminde “ö” ünlüsü ile yazılan ve telaffuz edilen bir kelime de metinde “e”li olarak tespit edilmiştir.

tepe < **tüpü** “tepe” : ve ayakları rikābdan boşanup *tepesinüñ* üzerine zemāne yıқılacaқ maḡal Ferāmerz’üñ muḡ üzerinden dönüp irişdi (9b/4)

2.2.1.6.3. o / u ve ö / ü meselesi

Osmanlı döneminde kullanılan Arap kökenli alfabede yuvarlak ünlüler “o, ö, u, ü” tek bir harf yani vav (و) ile gösterilmiştir. Ayrıca metinlerde ötre (ُ) işareti de

bu yuvarlak ünlüleri karşılamak üzere tercih edilmiştir. Bu durum çoğu zaman da yuvarlak ünlülerin Latin alfabesine aktarılması noktasında önemli karışıklığa sebebiyet vermektedir. Özellikle ünlülerin dar-yuvarlak mı yoksa geniş-yuvarlak mı oldukları konusu kelimedeki yer alan diğer seslerin durumuna göre şekillenmektedir. Bu durum dar ve geniş olan yuvarlak ünlülerin metinde içinde tespit edilmesini zorlaştıran bir etmendir. Konuyla alakalı Jean Deny şu yaklaşımda bulunur:

“Günümüzde gerekli görülen yöntem, kullanılan biçimlerin yetersizliği (sekiz ünlüye karşılık dört biçim) gibi esaslı bir eksikliğe çare olması dikkate değerdir. Örnek olarak ‘*ş*’ biçimi *u, ü, o, ö* ünlülerini (v ünsüzünü dikkate katmıyoruz) gösteriyor (Deny, 2012: 34).”

Mustafa Kemal Atatürk’ün Latin Alfabesine geçmekle ne kadar isabetli bir karar verdiğini ortaya koyan bu görüş, tek işaretle karşılanan *u, ü, o, ö* yuvarlak ünlülerinin de darlık ve genişlik noktasında doğru şekilde ayırt edilmelerine zemin hazırlamıştır. Osmanlı metinlerinde bu ayırım net olarak yapılamamaktadır.

Faruk Kadri Timurtaş olmak üzere bazı Türkologlar, bu meseleyle ilgili olarak Uygur devrinde yazılan metinlerin esas alınmasının doğru bir fikir olacağını beyan etmişlerdir (Timurtaş, 2005: 35). Metinde dar-yuvarlaklık ve geniş-yuvarlaklık meselesi doğru ayrıştırılabilmek için özellikle harfe yakın olan diğer sesler doğru şekilde incelenmiştir. Ayrıca daha önce yapılmış olan sözlük ve indeks çalışmaları ile bunların ses bilgisi bölümleri de tarafıca irdelenmiştir (Topaloğlu, 1978; Develi, 1995; Duman, 2000, Meninski, 2000).

a.) Metinde Dar-Yuvarlak “u / ü” Ünlüleriyle Tespit Edilen Kelimeler

sürüp (7b/21)

kubbelü (8a/8)

üç (8b/10)

urup (9a/19)

turursın (46b/15)

murādın (47a/4)

kuruyacağın (105a/15)

b.) Metinde Geniş-Yuvarlak “o / ö” Ünlüleriyle Tespit Edilen Kelimeler

döner (105a/16)

topşu (106a/5)

gördi (106b/4)

boynuña (107a/7)

dökdi (107b/17)

dönmezsın (10b/14)

dögerüm (128b/10)

2.2.1.6.4. *u>ı ; ü>i ; u>i değişmeleri*

Eski Türkçe dönemindeki metinlerde karşılaşılan bazı kelimelerin dar-yuvarlak “*u , ü*” ünlüsü Batı Türkçesine gelince düz-dar “*ı, i*” ünlüsüne dönüşmüştür. Eski Anadolu Türkçesinden sonra tamamıyla gerçekleşen bu değişim metinde aşağıdaki şekillerde gösterilmeye çalışılmıştır:

uçun > için “için” : cāsūslar Tanānūs-ı Ciger-dār yārın çeng için hıl‘at giydügin bildürdiler (129a/12)

büt- > bit- “bit-” : eyledi. Sen ıalğ var şol tarafa geç. Şu mel‘ün otursun. İş bitdükden soñra şandelı yine senüñdür didi (133a/7)

tüp / düp > dib “dip” : urup şehid eyledi. Hemān bu hāli görüp Melik Seyf ‘inān ihtiyārı elinden gidüp bir kerre ‘ālem dibinden rahşın sürüp ^{81a9}yanar āteş gibi meydāna girüp Dārāy Hindī’nüñ öñin alup ey ıolı ıopacağ la‘in öyle bir tāze nihāl nev-civāna nice kıyduñ. ^{81a10}Tiz hāmle eyle, senden ol mazlūmuñ ıanın alayum (81a/8)

tüzül > dizil- “dizil-” : oturup ‘işret ideler. Bu ıadar sāzende cāriyeler dizilfüp saz çalarlar (127b/11)

yokaru > yukarı “yukarı” : hāne girdi ol mağal yetişdi kim dārlarda dikilmiş. Tamām birer dāne cellād yukarı çııup ikişeri aşağıdan ^{86a15}pehlevānları ıaldırup

turur. Bişer pehlevānlar daḡı iplerine yapışup hemān çekmek üzre iken ahhār-ı Ā‘ zam gördi (86a/14)

Eski Türkçede dar-yuvarlak “u” ünlüsü ile tespit edilen iki kelime metinde de dar-yuvarlak “u” ünlüsü ile tespit edilmiştir. Fakat bu ünlü Türkiye Türkçesinde dar-düz “ı” ünlüsü ile kullanılmaktadır.

altun “altın” : ‘ askerine oḡru gideyüm. Şāyed şol Şabārū didükleri nā-bekārı ele getürem. Yine Muṭahhar Şāh’dan ve ahhār-ı Ā‘ zam’dan altun aluram ^{97b13} diyüp ‘ askerden ıkdı (97b/12)

açuk “açık” : def olup gördi, öñinde bir beyāz kinkāh açuk ve şovuqdan kendinüñ urıcaḡı daḡı alkup ulaqlanmış (105a/8)

Eski Türkçede dar-düz “ı” ünlüsü ile tespit edilen bir kelime metinde de dar-düz “ı” ünlüsü ile tespit edilmiştir. Fakat bu ünlü Türkiye Türkçesinde dar-yuvarlak “u” ünlüsü ile kullanılmaktadır.

anı “onu” : göre ol gün ve ol gice daḡı gidüp çün şabāḡ olduḡda anı gördiler (25b/13)

Standart Türkiye Türkçesinde düz “ı” ünlüsüyle yazılan birkaç kelime metinde, Eski Türkçedeki orijinal şekilleriyle yani dar-yuvarlak “u” ünlüsüyle yazılmış olarak tespit edilmiştir.

eyü “iyi” : ḡaberi zuhūr eyler. Eyü maḡallinde baḡduḡ dirken bir kütürdi opdı (102b/9)

kendü “kendi” : kendüyi söyleşürler ve Ferāmerz’ün sesi var. Bildi kim artās, Ferāmerz’e gelüp irişmiş bir kerre. artās’uñ cebinden hāy efendüm (102b/25)

berü “beri” : andan Ferāmerz, Şarşar’a gidelden berü olan vaḡ‘a’i söyledüp Arduvān hediye ve Laytān’a da kīn eyledi (103a/3)

ilerü “ileri” : idüp andan Tūran’a gidelüm didi. Andan şāḡib-ırān anı ahḡaşān-ı Zīr-dest diyince ahḡaşān ilerü geldi (110b/13)

çünki “çünkü” : ol gice şabāḡ olunca bu āyıdları görüp çünki şabāḡ oldu (103a/8)

2.2.1.6.5. *i > u değişmesi*

Eski Türkçe devrinde düz “*i*” ünlüsüyle tespit edilen kelime metinde dar-yuvarlak “*u*” ünlüsüyle tespit edilmiştir.

atlu < atlıg “atlı” : Keymurād Hān ordusından beş yüz miqdārı *atlu* peydā oldı. Eyitdiler, gelen Allāhu a‘lem Keymurād Hān’dur diyüp gelüp ^{109b5} Ferāmerz’e haber virdiler (109b/4)

başlu < başlıg “başı” : anda gördi. Evrān-ı dehān bir ‘acāyib tīri var, ādem başlu Evren-tenlü kaplan sīnelü arslan pençelü toğsan toğuz ^{35b16} eriş kıaddı, şīr ü bīr pūsenden yidi kıat mūnaqqāş Kıantūra giymiş (35b/15)

kapu < kapıg “kapı” : bu ki buña beñzer maħlūqāt ikinci *kapudan* girdi (109b/9)

bulut < bulıt “bulut” : bir tenhā yire varup başladı siħr eylemege. Nā-gāh anı gördiler ki hevānuñ yüzinde *bulutdan* eşer yoğiken anı gördiler (84a/5)

yavuz < yabız “yavuz” : kütür kütür bendin kırup Şarşar’uñ üzerine yürüyince Şarşar’uñ cān başına şıçrayup hāy nā-bekār zengī ne *yavuz* kıuvvete mālīk ^{35a21} imişsin diyüp murād eyledi (35a/20)

2.2.1.6.6. *i > ü değişmesi*

Eski Türkçede düz-dar “*i*” ünlüsüyle kullanılmış olan bir kelime metinde dar-yuvarlak “*ü*” ünlüsüyle kullanılmış olarak tespit edilmiştir. Kelime Türkiye Türkçesinde de dar-yuvarlak “*ü*” ünlülü şekliyle kullanılmaktadır.

küçük < kiçig “küçük” : Diyüp dibelik ğama düşdi ammā Kıahhār-ı Ā‘zam kıafesi kırup taşra kıçdı. Gördi, kendinüñ küçük ğürzi şöyle тұrur (46a/1)

2.2.1.6.7. *i > u değişmesi*

Eski Türkçede düz-dar “*i*” ünlüsüyle kullanılmış olan bir kelime metinde dar-yuvarlak “*u*” ünlüsüyle kullanılmış olarak tespit edilmiştir. Kelime Türkiye Türkçesinde bu özelliğiyle yani dar-yuvarlak “*u*” ünlülü olarak kullanılmaya devam etmektedir.

timur < **temir** “demir” : iskeleden timur kopardılar. Yelken açup rüy-ı deryāya revāne oldılar (25b/4)

2.2.1.6.8. ı > ü değişmesi

Eski Türkçede düz-dar “ı” ünlüsüyle kullanılmış olan bir kelime metinde dar-yuvarlak “ü” ünlüsüyle kullanılmış olarak tespit edilmiştir. Kelime Türkiye Türkçesinde de dar-yuvarlak “ü” ünlülü şekliyle kullanılmaktadır.

yürü- < **yori-** “yürü-” : bir al‘ ası vardur didi. Ferāmerz eyitdi, imdi *yürüñ* ol arafa gidelüm diyü Rehvār’a bindi. Seāb ve Keytfān rikābına ^{76b7} düşüp girdiler (76b/6)

2.2.1.6.9. u > a değişmesi

Eski Türkçede dar-yuvarlak “u” ünlüsü ile gösterilen kelime metinde düz-geniş ünlü “a” ile karşılanmıştır. Tespit edilen kelime Türkiye Türkçesinde de “a” ünlüsü ile kullanılmaktadır.

boğaz < **boğuz** “boğaz” : cümlenüñ *boğaz*larında sicim, birer ucın dāra atmışlar dururlar (86a/23)

2.2.1.6.10. ü > e değişmesi

Eski Türkçede dar-yuvarlak “ü” ünlüsü ile görülen bir kelime metinde düz-geniş “e” ünlüsü ile tespit edilmiştir. Kelime Türkiye Türkçesinde de “e” ünlüsü ile karşılanmaktadır.

tepe < **töpü** “tepe” : Baş açırup araya alınca dem-i nefesi sīnesinde bend olup ^{9b4} ve ayakları rikābdan boşanup *tepesinüñ* üzerine zemīne yıkılacak maall Ferāmerz’üñ mī üzerinden dönüp iridi (9b/4)

2.2.1.6.11. a > e değişmesi

Eski Türkçede söylemek, konuşmak manasına gelen ve Türkçenin bazı lehçelerinde de varlığını devam ettiren “ay-” ve “ayıt-” kelimelerinin ön ünlüsü a sesinin zamanla incilmesi sonucu kelime “eyit-” şeklini almış ve metinde de bu şekilde tespit edilmiştir. Ayrıca yine metinde Eski Türkçede yaş kökünden türetilen “yaşıl” sözcüğü de metinde “yeşil” şeklinde tespit edilmiştir. Bu sözcük Türkiye Türkçesinde de ince ünlü olarak kullanılmaktadır.

eyit- < **ayıt-** : daħmede olan eşyāmı ol zemān tāşıdıram. Göreyüm seni daħmeye yad ayak başdırma didi. Şir-nāk eyitdi (60a/7)

yeşil < **yaşıl** “yeşil” : gördi, zemānde bir yeşil kubbeye görünür ammā öyle mücellādur ki pār pār yanup durur. Bağanlaruñ gözi kamaşır. Bu kerre Ferāmerz, ^{72b22} Seħāb baķup eyitdi, yā Seħāb eyā şol zemānde görinen mücellā kubbeye nedür didi (72b/21)

2.2.1.6.12. e > a değişmesi

Eski Türkçede düz-geniş-ince “e” ünlüsü ile görülen bir kelime metinde düz-geniş-kalın “a” ünlüsü ile tespit edilmiştir. Kelime Türkiye Türkçesinde de “a” ünlüsü ile karşılanmaktadır.

yukarı < **yökerü** “yukarı” : ve eyitdi, yā Ferāmerz işte bir kemer mādāmki senüñ miyānuñdadur dünyā halkı bir yire gelse seni zemānden yukarı kimseye kaldıramaz (93b/3)

2.2.1.6.13. ı > i değişmesi

Eski Türkçede düz-kalın “ı” ünlüsü ile görülen bir kelime metinde düz-ince “i” ünlüsü ile tespit edilmiştir. Kelime Türkiye Türkçesinde de “i” ünlüsü ile karşılanmaktadır.

yeşil < **yaşıl** “yeşil” : pāre bir yeşil kubbeyür kim aşlā kapaşu yok ve eţrafı hendek su-y-ıla töludur (73a/3)

2.2.1.6.14. o > ü değişmesi

Eski Türkçede geniş-yuvarlak “o” ünlüsü ile görülen bir kelime metinde dar-yuvarlak “ü” ünlüsü ile tespit edilmiştir. Kelime standart Türkiye Türkçesinde de “ü” ünlüsü ile karşılanmaktadır.

yürü- < **yori-** “yürü-” : ism şâhibi olan dil-âver yirinden tururken bir kerre hây diyüp aldı yürüyivirdi (84a/22)

2.2.1.6.15. ö > u değişmesi

Eski Türkçede geniş-yuvarlak-ince “ö” ünlüsü ile görülen bir kelime metinde dar-yuvarlak-kalın “u” ünlüsü ile tespit edilmiştir. Kelime standart Türkiye Türkçesinde de “u” ünlüsü ile karşılanmaktadır.

yukarı < **yökerü** “yukarı” : kaçruñ kapusu yek-pâre zümrüdden ve yitmiş iki ayak nerd-bâni var. Ferâmerz nerd-bândan yukarı çıkdı (94a/18)

2.2.2. Ünsüzler

Türkiye Türkçesi yazı dilinde 21 ünsüz ses mevcuttur. Çıkış sırasında bir engele (ses yolunun kapanması veya açılması) takılan ve bu engel sayesinde şekil alan seslerdir. Tek başlarına telâffuz edilemezler (özellikle süreksiz olanlar); kendilerinden sonra gelen “e” ünlüsü yardımıyla dile getirilirler. “Bu ses birimleri hava borusunun burun-ağız organından geçerken oluşan gürültüden çıktıkları için bunları tabii olarak, soluk borusunun çıkışına göre sınıflandırmak gereği görülmüştür (Deny, 2012: 40)” Ünsüzler için “sessiz, konsonant” gibi terimsel adlandırmalar da yapılmaktadır.

Ünsüzler öncelikle kendi aralarında tonlu (sedalı) ve tonsuz (sedasız) olmak üzere ikiye ayrılır. “Teşekküllerinde ses telleri titreyen ünsüzler sedalı, titremeyenler ise sedasız ünsüzler olarak adlandırılır (Aça vd., 2011: 69).”

Sedalı Ünsüzler: b-c-d-g-ğ-j-v-z

Sedasız Ünsüzler: f-s-t-k-ç-ş-h-p

Sedasız Karşılığı Bulunmayan Sedalı Ünsüzler: l-m-n-r-y

Ünsüzler bu sınıflandırmadan ayrı teşekkül bölgelerine göre 7 gruba ayrılmaktadır (Aça vd., 2011: 69):

Dudak Ünsüzleri: İki dudağın birbirine değmesi ile meydana gelen ünsüzlerdir (b-m-p).

Diş-Dudak Ünsüzleri: Alt dudağın üst dişlere değmesi ile meydana gelen ünsüzlerdir (f-v)

Diş Ünsüzleri: Dilin ucunun dişlere değmesi veya yaklaşması ile meydana gelen ünsüzlerdir (d-t-n-s-z-l-r)

Diş Eti Ünsüzleri: Dilin ucunun diş etlerine değmesi veya yaklaşması ile meydana gelen ünsüzlerdir (c-ç-j-ş)

Ön Damak Ünsüzleri: Dilin ön damağa değmesi ile meydana gelen ünsüzlerdir (g-k-y-ğ)

Art Damak Ünsüzleri: Dilin art damağa değmesi ile meydana gelen ünsüzlerdir. Ön damak ünsüzlerinin kalın şekilleridir (ğ-k-ğ)

Gırtlak Ünsüzü: Gırtlakta bulunan ses tellerinin birbirine yaklaşması ile oluşan ünsüzdür (h)

Türkiye Türkçesinde ünsüzlerin genel durumları bu şekildedir. Ayrıca Türkçede bazı istisnalar dışında kelime sonunda “b, c, d, g” ünsüzleri bulunmadığı gibi Türkçe kelimenin hiçbir yerinde “f, h, j” ünsüzleri bulunmaz. Ünsüzlerle ilgili metinde tespit edilen ses olayları aşağıda gösterilmeye çalışılacaktır:

2.2.2.1. Ünsüz türemesi

Ünsüz türemesi, Türkçedeki bazı sözcüklerin ünlü harfle başlayan ek aldıklarında veya başka bir sözcükle birleşmesi sonucunda, sözcüğün sonundaki ünsüz harfin tekrarlanmasıyla oluşan ses olayıdır. Ayrıca Eski Türkçe ile kıyaslandığı zaman kelime başında meydana gelen ünsüz türemeleri ile kelime içinde kaynaştırma ünsüzü olarak bilinen “y” harfinin türemesi de bu kategoride değerlendirilmektedir. İyelik eki ile isim çekim ekleri arasına giren “n” ünsüzü de bu grup içindedir.

a.) “y” Türemesi

Sonu ünlü ile biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek veya edat geldiği zaman arada “y” ünsüzü türemektedir. Türkiye Türkçesinde de aynı özellikler devam etmektedir.

diyüp (85a/7)

ordüya (86b/14)

cümleye (86b/17)

şuyı (118a/19)

eyleye (119a/7)

Yukarıda Türkçe kelimelere gelen ek ve edatların arasında türediği görülen “y” ünsüzü metinde yabancı kökenli kelimelere gelen ek ve edatların arasında da türemiştir. Örnekleri aşağıdadır:

dünyâyı (115b/2)

helvayı (117a/19)

şahrâyı (119a/4)

velveleye (119a/4)

zelzeleye (119a/4)

‘ayyārları-y-ıla (133a/13)

namı-y-ıla (133b/16)

b.) “n” Türemesi

Türkçede “ı, i, sı, si” iyelik eklerinden sonra isim çekim ekleri geldiği zaman araya yardımcı ünsüz “n” harfi girmektedir. Standart Türkiye Türkçesinde de varlığını devam ettiren bu olay metinde de tespit edilmiştir. Metinde “n” ünsüz türemesinin örnekleri vardır.

yirine (87b/2)

berüsine (112a/16)

birine (112b/5)

üzerine (113b/)

yüzine (113b/8)

birbirine (113b/15)

Metinde Türkçe kelimelerin yanında yabancı kökenli kelimelerde de “n” ünsüz türemesi görülmektedir.

haberine (113a/17)

şehrine (113a/23)

teberine (113b/22)

‘ askerine (114a/11)

kahbelerini (126b/20)

sihrine (135a/23)

c.) “ş” Türemesi

Eski Türkçede “emdi, imdi” şekillerinde kullanılan “şimdi” kelimesi metinde bazı yerlerde “imdi” bazı yerlerde ise standart Türkiye Türkçesinde kullanıldığı gibi “şimdi” olarak tespit edilmiştir. Mevcut kelime Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de “imdi” olarak kullanılmıştır. Ek, Dîvânü Lugât-it-Türk’te “amdı” ve “imdi” şekillerindedir. “*amdı keldim*: Şimdi geldim. Oğuzlar elif’i dar düz ünlülü (esre) [ı / i] söyler ve *imdi* der (Bozkurt 2012: 51).” Ek, metinde çoğu yerde başta “ş” ünsüz türemesine uğramıştır.

amdı / imdi > şimdi “şimdi” : şimdi (57b/18), şimdi (58a/14), şimdi (58a/25)

2.2.2.2. Ünsüz ikizleşmesi

İç seste iki ünlü arasında bulunan ve vurguyu üzerinde bulunduran ikinci hece başındaki ünsüzlerin, açık ve zayıf boğumlanmalı ilk hece ünlülerinin etkisi altında, kendi hece sınırlarını aşacak bir yoğunlukla boğumlanmaları sonucunda, söz konusu ünsüzdeki tekrarlanmayı gösteren ses olayıdır. Örnekleri şu şekildedir: “aşağı > aşıağı, aman > ammān, azık > azzıh, ışık > işşih, ısır- > ıssır-, kaşık > gaşşih, küçük > güççük, döşek > döşşek vb.” Bu olay sonunda açık ilk

heceler zayıflıktan kurtulmakta ve birer kapalı heceye dönüşmektedir. Ünsüz ikizleşmesi, ünsüz türemesinin özel bir türü olarak da değerlendirilebilir.

Metinde, Eski Türkçede tek ünsüzle yazıldığı görülen bir kelimedede ünsüz ikizleşmesi tespit edilmiştir.

elig > elli (26a/17) “elli”

Yabancı kökenli bazı kelimeler Türkiye Türkçesinde tek ünsüzle kullanılmasına rağmen metinde orijinal şekilleriyle yani ikiz ünsüzlü olarak kullanılmaktadır.

kefe : keffesi (13b/13)

kere > kerre (141a/3)

ama > ammā (25b/15)

Arapçadan Türkçeye giren ve özgün biçimlerinde sonunda ikiz ünsüz bulunan kelimeler standart Türkiye Türkçesinde tek ünsüzle kullanılmaktadır. Bu kelimeler ünlüyle başlayan ek veya yardımcı fiille kullanıldıklarında sondaki ünsüzün ikizleştiği görülür. Metinde bu şekilde ünsüz ikizleşmesine uğrayan Arapça kelimeler mevcuttur.

saf : şaffında (110a/10)

hak : Hâkkuñ (102a/10)

Metinde, standart Türkiye Türkçesinde de ikiz ünsüzlü olarak kullanılan yabancı kelimeler de tespit edilmiştir.

Muzaffer : *Muzaffer* Şâh (110b/17)

teneffüs : teneffüs (126b/22)

tecessüs : tecessüs (53a/8)

tevekkül : tevekkül (55b/16)

2.2.2.3. Ünsüz değişmeleri

Bir sözcüğün içerisinde bulunan seslerin belli nedenlere dayanarak değişmesi olayıdır. Bu ünsüz değişmeleri, ünsüz sertleşmesi ve yumuşamasından farklı nedenlere dayanmaktadır. Zira örneğın “*b>m*” değişmesinde, bir sesin sert veya yumuşak biçimleri arasında değişme görülmemektedir. Dilin kendi yapısından veya kendisinden sonra gelen ünlülerin / ünsüzlerin etkisinden, ünsüzlerde bu tarz değişiklikler olmaktadır. Metinde görülen ünsüz değişmeleri Eski Türkçe temel alınarak maddeler şeklinde verilecektir:

2.2.2.3.1. *k > g değişmesi*

Eski Türkçede kelime başında bulunan “*k*”lerin büyük bir bölümü Batı Türkçesi’ne geçerken ses değişikliğine uğramıştır. Eski Anadolu Türkçesinde de görülen bu durum hâlâ devam etmektedir. Tam anlamıyla “*k>g*” değişiminin bittiği söylenemez. Türkiye Türkçesinde bu değişikliğe uğramayan Türkçe kelimeler de mevcuttur. “*k>g*” değişimi kelime başında olan bir ses olayıdır.

Arap Alfabesinin kullanıldığı metinlerde “/k/, /g/” ayrımı yapılmadığı için bu ayrımı yazıdan anlamak pek mümkün olmamaktadır. Türkiye Türkçesinde /g/ sesiyle karşılanan kelimeler Eski Türkçede /k/ sesi ile başlamaktaydı. Değişiklik olan birçok kelime bugün Azerbaycan Türkçesinde özelliğini hâlâ muhafaza etmektedir (Yavuz, 2013: 63-64). Eski Türkçeden metnin yazıldığı döneme kadar olan değişim süreci göz önüne alındığında metinde “*k*” ile okunan kelimeler aşağıdaki gibidir:

küçük (13b/20)

kesilüp (106b/25)

kim (110b/22)

kimse (112a/5)

kimesneler (116a/19)

kendü (116b/18)

kişi (129a/6)

köpek (133a/24)

Kelime başında “*k* > *g*” değişikliğinin olduğu düşünülerek okunulan kelimeler aşağıdadır: Bu kelimelerin standart Türkiye Türkçesindeki “g”li biçimleri bizi bu istikamete götürmüştür. Metinde olup da aşağıda yazmadığımız “g”li biçimler de mevcuttur:

geldi (1b/1)

gördi (1b/1)

gönlünden (2b/7)

gözleri (2b/9)

getürüp (2b/17)

güzel (3a/6)

geçüp (3b/20)

gücine (4b/5)

gök (13b/25)

gösterüp (14a/6)

giyürüp (15b/6)

gice (16b/5)

gün (16b/6)

göbegiyle (17a/17)

gibi (144a/5)

gitdi (144a/6)

girdi (144b/6)

gönderdi (144b/20)

gövdeleri (32a/23)

geyik (46a/8)

2.2.2.3.2. *ķ > ħ değişmesi*

Eski Türkçede “ķ”li olarak kullanılan bazı kelimeler Eski Anadolu Türkçesi devresinde ve Osmanlı Türkçesi’nin başlarında “ķ” ve “ħ” karışık olarak kullanılmıştır. Türkiye Türkçesinde de “ħ” li olarak kullanılan “dahı” kelimesi metinde “ķ” ve “ħ” değişiminin en çok tespit edildiği kelimedir. Ayrıca Türkiye Türkçesi ağızlarında da görülen bu değişim metinde başka örneklerde de görülmüştür.

taķı : dahı (4b/8), (9a/25), (9b/5)

aķşam : aħşam (5a/3), (6a/23), (9a/24)

yoksa : yoħsa (9b/13), (56b/11), yoħsa (57a/4)

Standart Türkiye Türkçesinde “ķ” ve “ħ” değişimine uğradığı görülen bir kelime, metinde Eski Türkçedeki gibi “ķ” li olarak tespit edilmiştir. Kelime bu haliyle kalınlık-incelik uyumuna da uymaktadır.

ķankı : ķankısıdur (24b/20), ķangısıdur (66b/18), ķankı (110b/5),

herķanęı : herķanęı (3a/5)

2.2.2.3.3. *b > v değişmesi*

Eski Türkçe döneminde kelime başında bulunan “b” ünsüzü Eski Anadolu Türkçesi metinlerinden itibaren yerini “v” ünsüzüne bırakmıştır. Metine tespit ettiğimiz örnekler standart Türkiye Türkçesinde de “v” ile başlamaktadır.

bir- > vir- “ver-” : virürsin (3b/5)

bar > var : varduķ (3b/14)

bar- > var- : var (6b/13)

Kelimelerin yanında eklerin başında da “b” – “v” değişimi meydana gelmektedir. Metinde bu durumun meydana geldiği bir ek mevcuttur. “biz” zamirinden türetilen 1. çokluk şahıs eki “-vuz / -vüz”ün metinde 3 sözcüğe eklendiği görülmüştür.

idevüz (77a/13)

eyleyevüz (102a/19)

gidevüz (118a/25)

Kelime başında meydana gelen bu “b” – “v” değişimleri kelime içinde de görülmüştür. Eski Türkçede kelime ortasında “b” bulunduran bir kelime metinde “v” ile tespit edilmiştir.

sebin- > **sevin-** “sevinmek” : sevincinden (4a/10), sevinüp (4a/11), sevindi (45b/14), sevindirelüm (101b/15)

2.2.2.3.4. *b > p değişmesi*

Eski Anadolu metinlerde birkaç kelimedede görülen kelime başı “b” ünsüzleri, Türkiye Türkçesinde “p” olarak varlığını devam ettirmektedir. 15. yüzyıl metinlerinde hem “b” li hem de “p” li örneklerinin bir arada kullanıldığı görülen bu “b-p” değişimi metinde değişim sürecini tamamlamıştır. Metinde bu kelime başı “b”ler “p” olarak tespit edilmiştir.

parmak (22b/18), parmağı (135a/17), parmakları (30a/7), parmak (31b/20)

pişürüp (98a/12), pişürüp (134a/22)

2.2.2.3.5. *v > f değişimi*

Divânü Lügâti’t-Türk’te geçen iki kelime metinde ünsüz değişimine uğramış olarak tespit edilmiştir. Dîvânü Lügâti’t-Türk’te “yuwqa: herhangi bir şeyin ince olanı. Şu atasözünde de geçer: *anası tewlüg yuwqa yapār, oğlı tétig qoşa qapār* (Anası kurnaz somunu ince yapar, oğlu zeki (onları) ikişer ikişer çalar.) (Bozkurt, 2012: 657). Yine Dîvânü Lügâti’t-Türk’te “uw- : ufala-” (Bozkurt, 2012: 565) anlamına gelmektedir. Gördüğümüz üzere Orhun Abidelerinde tespit edilmeyen bu iki kelime 1072 yılında Kaşgarlı Mahmud tarafından kaleme alınan Dîvânü Lügâti’t-Türk’te “w (çift dudak v’si)” dolayısıyla “v” ile tespit edilmiştir. Metinde bu iki kelimedede “v” – “f” değişimi görülmüştür. Bu iki kelime hem metinde hem de standart Türkiye Türkçesinde “f” ile kullanılmaktadır.

ufalanup (34a/25)

yufkaldup (83a/16), yufkacuk (101b/2), yufka (116a/11)

Metinde hem Dīvānū Lügāti't-Türk'teki şekliyle kullanılan hem de bir örnekte “v” – “f” değişikliğine uğrayan kelime tespit edilmiştir. Bu kelime metinde genel olarak “v” li kullanılmakla birlikte bir örnekte “f” li olarak da kullanılmıştır. Sözü geçen kelime standart Türkiye Türkçesinde de “v” li olarak kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında “f” li şeklinin olduğunu varsayarsak tespit edilen “f”li şeklin ağızsalsal bir özellik olabileceğini varsaymak yerinde olacaktır.

yuvarlandı (98a/25), yuvarlanup (98b/1), yuvarlamışdur (98b/5)

2.2.2.3.6. *ñg > ñ değişmesi*

Eski Türkçede farklı bir işaret ile gösterilen “ñg” sesi özellikle Köktürkler zamanında kullanılan etkin seslerden biridir. Bu ses, Uygurlar, Gök Türk alfabesini değil de Soğdça kökenli yabancı bir alfabeyle kullandıkları için Uygurlar zamanında kullanılmamıştır. Bu “ñg” sesi özellikle Orhun abidelerinde küçük bir kelime grubunda karşımıza çıkmaktadır. “Genizcil n” olarak da adlandırılan bu ses daha sonraki yüzyıllarda özellikle Arap alfabesini kullanan Türkler (Karahanlılar, Gazneliler, Selçuklular, Osmanlılar vs...) tarafından üstü üç noktalı kef (nazal nûn veya kef-i nûn) ile gösterilmiştir. Standart Türkiye Türkçesinde harf karşılığı olmayan bu ses, diğer Türk lehçelerinin birçoğunda ve Türkiye Türkçesi ağızlarında varlığını devam ettirmektedir.

Eski Türkçede “ñg” ile gösterilen fakat metinde “nazal n (ñ)” ile gösterilen iki kişi zamiri tespit edilmiştir.

mañga > baña “bana” : baña (1a/5)

sañga / señge > saña “sana” : saña (3b/6)

2.2.2.3.7. *ñg > ñ > g değişmesi*

Eski Türkçe metinlerde “ñg” olarak geçen kelime zamanla “ñ (nazal n)” şeklini almıştır. Eski Türkçe metinler “öñg / öñ” olarak geçen kelime metinde “ög”

olarak görülmüştür. Kelime standart Türkiye Türkçesinde de “n” harfi ile “ön” olarak kullanılmaktadır.

önġ > **öñ** > **ög** “ön” : **öñin** (143b/2)

2.2.2.3.8. *nġ > m değişmesi*

Eski Türkçede “nġ” ile gösterilen fakat metinde “m” ile gösterilen “ben/men” kişi zamirine eklenen 1. tekil kişi ilgi hal eki tespit edilmiştir.

meniġ > **benüm** “benüm” : benüm (104a/5), benüm (105a/20), benüm (105b/2)

beniġ > **benüm** “benüm” : benüm (104a/5), benüm (105a/20), benüm (105b/2)

2.2.2.3.9. *z > y değişmesi*

Eski Türkçede “sözleş-“ şeklinde kullanılan ve “söyleşmek, sözleşmek, konuşmak” gibi karşılıklı konuşmak anlamlarına gelen kelime metinde “söyleş-” olarak tespit edilmiştir.

sözleş- > **söyleş-** “söyleşmek” : söyleşürken (111b/10), söyleşürler (117a/14), söyleşürek (120a/5)

2.2.2.3.10. *d > y değişmesi*

Eski Türkçede kelime içi ve kelime sonunda bulunan birçok “d” harfi standart Türkiye Türkçesinde “y”lidir. Ana Türkçedeki “d” sesi Türk lehçelerinde “d, t, z, y” gibi farklı harflerle karşılanmıştır. Türk lehçelerinin sınıflandırılmasında da özellikle Samoyloviç¹²’in tasnifinde ana kriterlerden biridir. Misal Eski Türkçede “d”li olarak kullanılan “adak” sözcüğü Türk lehçelerinde “adak, ayak, azak, atak” gibi farklı şekillerde kullanılmaktadır. Metinde görülen “y” li kullanımların örnekleri şunlardır:

¹² Türk lehçelerinin ilk bilimsel tasnifi Rus Türkolog A.N. Samoyloviç tarafından yapılmıştır. 1922 yılında Petrograd (Leningrad) şehrinde yayımlanan “*Nekotorie Dopolneniya K Klassifikatsi Turetskih Yazukov* (Türk Dillerinin Sınıflandırılmasına Bazı İlaveler)” adlı eserinde Samoyloviç Türk lehçelerini sınıflamıştır.

adır- > **ayır-** “ayırmaq” : ayıran (5a/14), ayırup (7b/9), ayıramadı (7b/22)

adrıl- > **ayrıl-** “ayrılmak” : ayrılmazsa (108a/24), ayrılmayup (123b/5), ayrıldı (123b/23)

bod > **boy** “boy” : boyı (40a/9), boyılı boyunca (76b/16), boynuña (107a/7)

edgü > **eyü** “iyi” : eyü (107b/24), eyü (108a/21), eyüce (111b/5)

udı- > **uyu-** “uyumak” : uyumağa (138a/10), uyurdı (144b/12), uyandı (144b/12)

udıķu > **uyķu** “uyku” : uyķusı (43a/10), uyķuya (55a/3), uyuklamağa (138a/12),

ked- > **gey-** / **giy-** “giymek” : giydiler (62a/19), giyürdi (62a/20), giyer (96a/20)

ķod- > **ķoy-** “koymak” : ķoyayım (96b/11), ķoyam (97a/7), ķoyup (98b/18)

adaķ > **ayaķ** “ayak” : ayaķ (2b/23), ayāğ (30a/11), ayaķları (135a/18), ayaķlu (137a/2),

tod- > **doym-** “doymak” : doymaz (1a/10), doyunca (6b/18)

Metinde Eski Türkçedeki şekliyle “d”li olarak kullanılmaya devam eden kelime de tespit edilmiştir.

öd > **öd** “öd: öd kesesi, iç” : ‘aşķ olsun ey pehlevān didükde Keyyūs’uñ öd ağızına geleyazdı (20a/11)

2.2.2.3.11. *y > g değişmesi*

Eski Türkçe metinlerinde “yana” kelimesi tespit edilebildiğini Hacıeminoğlu (Hacıeminoğlu, 2015: 211) aktarmaktadır. Eski Türkçe metinlerinde görülen bu “yana” kelimesi metinde hem “gine” şekliyle hem de “yine” şekliyle tespit edilmiştir. Burada “yana” ünlü değişikliğine uğrayarak “yine” şekline bürünmüştür. “gine” şekli ise “yine” nin “/y/ - /g/” ünsüz değişimine uğramış versiyonu olmalıdır.

yine : yine (81a/6), yine (81b/2), yine (82a/5)

gine : gene (108b/10), gene (112a/15), gene (112a/21)

2.2.2.3.12. ğ > v değişmesi

Eski Türkçede söz içi “ğ” seslerinin Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlülerin etkisiyle “v”ye dönüştüğü görülmektedir. Bazı kelimelerde görülen bu değişiklik standart Türkiye Türkçesinde de mevcuttur. Bu “ğ”lerden çoğu “v”leşmeden önce “ğ”leşmişlerdir. Metinde tespit edilen kelimeler şunlardır:

şoğı- > **şovuk** “soğuk” : şovukluk (2b/16), şovuk (16b/2), şovuk (33a/4)

oğ- > **ov-** “ovmak” : ovuşturdı (30a/6), ovuşturmağa (101b/3),

koğ > **kov** “kovmak” : kovup (50a/6), kovaruz (133b/7),

Metinde Ana Türkçedeki asli şekliyle kullanılan fakat standart Türkiye Türkçesinde “v”li olarak kullanılan kelimeler de tespit edilmiştir.

söğ- “sövmek” : söğdi (100a/15), söğmege (123b/18),

dög- “dövmek” : dögüp (92b/9), dögünmez (101b/6), döge döge (101b/11)

döğiş- “dövüşmek” : döğüşe döğüşe (94a/2), döğüşerek (97a/6)

ög- “övmek” : öğinsün (103b/20)

2.2.2.3.13. t > d değişmesi

Eski Türkçede kelime başında “d-” sesi bulunmaz, bu durum Çağdaş Türk Lehçelerinden Batı Türkçesi hariç hepsinde halen devam etmektedir. Ancak 13. yüzyıl Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ET’de “t-” ile başlayan birçok kelimenin “d-” ile başladığı görülmektedir. Ancak bu ses değişimi sistemli bir ses değişimi değildir. “top, töre-, tepe” gibi “t-”yi koruyanlar yanında “davşan, demür, dağ, de-, dil” gibi birçok kelimedede “t- > d-” değişimi meydana gelmiştir; ayrıca bu dönemde *taş~daş* “dış”, *tolu~dolu*, *tavar~davar* gibi bazı kelimelerin de EAT’de ikili kullanıldıkları görülmektedir (Ergin, 2013: 91). Standart Türkiye Türkçesinde “t-/ d-” meselesinde sistem yoktur, bazı kelimeler *taş*, *tüken-*, *toplan-* gibi “t-” ile başlarken, bazı kelimeler de *dışarı*, *düş-*, *dil*, *diken* gibi “d-” ile başlamaktadır (Öztürk, 2003: 2).

Görüldüğü gibi Eski Türkçede kelime başı “d-” yoktur ve bu kelimeler standart Türkiye Türkçesinde bazı kelimelerde “d-” ile bazı kelimelerde ise “t-” ile

başlamaktadır. Eski Türkçede “t-” ile başlayan ve metinde “d-”li olarak kullanılan kelimeler vardır. Bu kelimeler aşağıda verilen listeden daha fazladır.

degildür (1b/3), dursa (1b/8), düşünde (1b/25), donatdılar (2a/7), dökdiler (2b/10), dayanmaz (2b/25), diz (3a/1), döndi (3a/2), dünki (3b/7), doymaz (1a/10), dirüm (2b/16), dil (4a/14), durğurdılar (4a/24), dolanup (4a/25), deldi (4b/22), dölli döşli (5a/4), doqınup (5a/14), deger (5a/24), degişüp (5b/4), düzdi (5b/9), daraldı (6b/23), dudaqları (42b/4), deñizine (77a/17), diyüp (143b/15), deler (143b/18), didi (143b/19), dönüp (143b/20), derilerin (143b/21), düşdi (144a/5), dağı (144a/8), diyü (144a/12), dökseñ (144a/14), döğünür (144a/15), dönüp (144a/17), dört (144a/21), dilerseñ (144b/21)

Metindeki bazı kelimelerin Eski Türkçedeki gibi “t-”li olarak kullanıldıkları görülmektedir. Metinde “t-”li olarak kullanılan fakat standart Türkiye Türkçesinde “d-”li olan kelimeler şunlardır:

tağdur (32a/23), toqsan (41a/4),

Metinde Eski Türkçedeki ve standart Türkiye Türkçesindeki gibi “t-”li kullanılan kelimeler de tespit edilmiştir.

taşra (2b/14), taşa (77a/20), tulumı (36a/24), taban (36b/7), tarāk (37a/20), tutup (38a/12), topuqlarına (38b/3), taqup (39a/16), tırnāğ (39a/20), toza (39b/18), toprağa (39b/18), tapup (41a/11), tutuşdılar (47b/4), Türkistan (50b/11)

Metinde hem “t-”li hem de “d-”li olarak iki şekilde kullanılan kelimeler de mevcuttur.

doğru (2b/12), doğrı (5a/6) / toğrı (77a/25)

dağıtdı (42b/22), dağılır (139b/6) / tağıtmağ (121a/8), tağılup (79b/21)

doldurup (125a/1) / toldurup (125b/2), tolmış (36a/22)

durur (6b/16) / tıururlar (127b/12)

duyulup (133b/6) / tıuyuldı (44a/17)

dayanmaz (2b/25) / tıayanup (43a/7) , tıayanıgördi (143b/20),

doqındı (22a/23) / toqınma (42a/6)

doğuz (27a/19) / tokuzuncı (37b/23)

duymasun (6a/8) / tıyarsa (42b/24)

Metinde, Eski Türkçede ve standart Türkçesinde “t-”li olarak kullanılan iki kelime “d-”li olarak tespit edilmiştir.

dürlü (4a/20)

duzağa (44b/22)

2.2.2.4. Ünsüz düşmesi

Kelime içinde (bir ünsüzden önce), kelime sonunda veya kaynaşma olayı ile iç seste “r, n, l, f” gibi akıcı ve sızıcı ünsüzler ile “y, g, ğ, k, h” gibi ünlüleşme ve sızıcılaşarak erime özelliği taşıyan ünsüzlerin kaybolması olayı:¹³

“*ET. keltür-> TT. getir-, oltur-> otur-, büyük+çek > büyücek, alçak+cık > alçacık, ufak+rak > ufarak, söyle-> söle-, cephe > cepe, eksik <ET. egsük> Anad. ağız. esik, çift sür- > çif sür-, üst kat > üsgat, çiftçi > çifçi, gençler > geşler, eğer > eye, giderler > giderle, gayri > gari, öğretmen > öretmen, yoksam > yosam «yoksa» ET. ögsüz > TT. öksüz > ösüz, yazıhane > yazane, evimiz > emiz, doğru > doru* (Korkmaz, 1994: 77-82 ; Korkmaz, 1994a: 106-110)”

g/ğ Düşmesi

Oğuz grubuna giren lehçelerde, Eski Türkçenin iç seste hece başı, hece sonu ve kelime sonu “g/ğ” lerinin eriyip kaybolması standart Türkiye Türkçesi’ni etkileyen ünsüz düşmesi olaylarından: *acığ > acı, çerig > çeri, kuduğ > kuyu, uluğ > ulu, gışlağ > gışla, yaylağ > yayla; kırtğar- > kırtar, suvğar- > suvar-, başğar- > başar-”* gibi kelimeler bu durumun örneklerindedir. Bu düşme olayı Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde açıkça görülmeye başlanmıştır. Metinde tespit edilen “g/ğ” düşmesi örnekleri aşağıdadır:

acığ > acı “acı” : acı (29b/20),

kapığ > kapu “kapı” : kapu (59a/1)

¹³ Nadir İlhan ünsüz düşmesini üç temel nedene bağlamaktadır: 1. Türkçenin aslı sesi olmayan ünsüzlerin düşürülmesi / Alınma kelimelerin dilin bünyesine uydurularak alınırken meydana gelen düşmeler. 2. Türkçenin aslı ünsüzlerinin lehçe, şive ve ağızların oluşumunda toplumsal tercihlere bağlı olarak düşürülmesi. 3. Sesin özelliğine bağlı olarak düşürülmeler. Örneğin akıcı ünsüz r’nin telaffuz zorluğu, y’nin yarı ünlü değerinde ve akıcı olması vb. sebeplerden bazı ünsüzler kolayca düşürülmektedir (İlhan, 2009: 45).

elig > **ellig** > **elli** “elli” : yüz *elli* biñ (61b/3)

katıg > **katı** “katı” : katı (80b/2)

şarıg > **şarı** “sarı” : bir *şarı* arslan (73a/18)

isig > **issi** > **ısıcağ** “sıcak” : issi (112a/8), ısıcağ (105a/20)

uluğ > **ulu** “ulu” : ulular (113b/19), ulu (121a/6)

ölüg > **ölü** “ölü” : ölü (83a/2)

“g/ğ” sesleri kelimeler de düştüğü gibi eklerde de düşme eğilimindedir. Eski Türkçede bünyesinde “g/ğ” seslerini barındıran bazı ekler, Eski Anadolu Türkçesi metinleriyle beraber düşmüştür. Metinde düşme görülen ekler aşağıdadır:

-ğınca, -gince > **-Inca** : **Zarf Fiil Eki** :

görince (1b/2)

virince (1b/23)

diyince (2a/5)

gelince (5a/7)

olınca (5a/5)

varınca (5a/15)

ardınca (8b/4)

-ğan, gen > **An** : **Sıfat Fiil Eki**:

olan (6a/15)

uran (15a/8)

oturan (15a/9)

varan (15a/16)

viren (41a/10)

getüren (41a/11)

gören (49b/12)

-ġa, -ge > -A : Yaklaşma Hali:

adına (49b/18)

yanına (50b/9)

bağrına (50b/25)

üzerine (91b/4)

vālidesine (91b/15)

cehenneme (91b/20)

ejderhāya (92b/20)

-lıġ, -lig > -IU : İsimden İsim Yapım Eki:

atlu (109b/4)

yollu (110b/25)

başlu (132a/17)

ḡayırlu (132b/4)

devletlü (133b/6)

yüzlü (7a/1)

-ı(ġ), -i(g) > -I : Yükleme Hâl Eki:

taşını (34b/1)

gözlerini (49a/22)

āteşini (52b/23)

gerisini (55a/8)

anasını (55a/12)

-ġaru, -geri > -ArU : Yön Gösterme Eki:

ilerü (59a/4)

içerüsi (73b/25)

Metinde bir kelime “*garu, / -geri*” eki almaksızın Eski Türkçedeki şekliyle tespit edilmiştir.

berü (59a/7)

Yine metinde bir kelime de Eski Türkçedeki kullanımına yakın bir şekilde tespit edilmiştir. Eski Türkçede “-gerü” yön gösterme ekiyle beraber “yökerü” şeklinde kullanılan kelime metinde “yuḡaru” şeklinde tespit edilmiştir. Kelimedeki art ünsüz “ḡ”nın ekin orijinalindeki “g”nın bir yansıması olabileceği ihtimali yüksektir.

yuḡaru (58b/4)

-y Ünsüzünün Düşmesi

Eski Türkçede kelime başlatabilen 6 aslî ünsüz sestten biri de “y”dir. Diğer beşi “b-, t-, k-, ç-,s-” ünsüzleridir (Alibekiroğlu, 2013: 695).

Eski Anadolu Türkçesinin Eski Türkçenin y-’li şekillerini devam ettirdiği görülmektedir. Kaşgarlı’nın Oğuz ve Kıpçakların y-’sini bazen düşürdüğünü, bazen de c-’ye değiştiğini kaydettiği bilinmektedir. Onun bahsettiği y- > ø- değişiminin, Eski Anadolu Türkçesinin Azeri kolunda ve Türkiye Türkçesinin Doğu Anadolu ağızlarında devam ettiği görülmektedir; y- > c- değişimine ise Oğuz grubu lehçelerinin yazılı ilk metinlerinde bile rastlanılmamaktadır (Alibekiroğlu, 2013: 697).

Eski Anadolu Türkçesi kelime örnekleri Cem Dilçin tarafından hazırlanan Süheyl ü Nev-Bahar’ın sözlük kısmından alınmıştır:

y- ~ y-:yağı “düşmen”, yaḡşı, yaḡ- / yaḡ-, yalın “çıplak”, yar- “ayır-”, yaḡıl- “yanıl-”, yep- “okşa-”, yetür- “uluştır-”, yılduz, yi- “yemek ye-”, yigen “yeğen”, yimiş “yemiş, meyve”, yiğit, yir “yer”, yol, yorı- “yürü-”, yudım “yudum”, yumşaq, yüce, yüreg, yüz, vb. (Dilçin, 1991: 646-654).

Türkiye Türkçesinde korunmaya devam eden ön ses “-y” ünsüzü, başta Azerbaycan Türkçesi olmak üzere bazı çağdaş Türk lehçelerinde düşmüştür. Düşmeyle ilgili önemli örnekler de mevcuttur:

y- > ø-: yılan > ilan, yıldırım > ıldırım, yıldız > ılduz (Dilçin, 1991: 612).

Metinde tespit edilen ön ses “-y” ünsüz düşmesinin örnekleri şunlardır:

yıḡaç > aḡaç “aḡaç” : dār aḡacı (84b/13), aḡaçlarını (86a/25)

yip > **ip** “ip” : ip (125a/2)

yıgla- > **ağla**- “ağlamak” : ağlayup (128b/12)

yinçge > **ince** “ince” : ince (5a/12)

yırağ > **ırak** “ırak, uzak” : ırakdan (20a/12)

yuncıt- > **incit**- “incitmek” : incitmeyüp (23b/7)

Orta Hece Ünsüzü “-l-”nin Düşmesi

Eski Türkçede kelimenin kökünde yer alan “-l-” ünsüzü Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde düşmüş olarak görülür. Metinde de aynı şekilde orta hece “-l-“ ünsüzü iki örnekte düşmüştür.

keltür- > **getür**- “getirmek” : getirüñ (3b/1), getürdiler (5a/3), getirmez (6a/10)

oltur- > **otur**- “oturmak” : oturup (3b/10), otur (4b/12), oturdı (4b/18)

Kelime Başı “b-” Ünsüzünün Düşmesi

“b- > ø” : “b” sesi özelliği itibarıyla sağlam bir ses olup Türkçenin bütün lehçelerinde kullanılmaktadır. Ancak “b-” sesinin lehçe özelliği olarak bazı lehçe ve şivelerde toplumsal tercihlere bağlı olarak “v-”ye, “m-”ye ve “p-”ye dönüştüğü görülmüştür. Bununla birlikte, Eski Türkçedeki “bol-” fiilinin Eski Anadolu Türkçesi döneminde, bazı çağdaş lehçe ve ağızlarda “b-”siz şekliyle kullanıldığı görülmektedir. “bol-” fiilinin “ol-” şeklindeki kullanıma bürünmesinde metinlerde, herhangi bir ara devre veya şekil görülmemektedir. Eski Türkçe metinlerde “ol-” şekli görülmediği için, kelimenin “bol-” fiilinin başındaki “b-”nin düşmesiyle ortaya çıktığı düşünülmektedir (İlhan, 2009: 45-46).

Hatta bu dönemde yazılan karışık dilli eserler hem Eski Türkçe hem Oğuz Türkçesi hem de diğer lehçelerin özelliklerini aynı anda gösterdiği için bu ikilik “olga-bolga sorunu” olarak da dile getirilmiştir. Metinde kelime başı “b-” düşmesinin bir adet örneği mevcuttur:

bol- > **ol**- “olmak” : olan (6a/15), olup (6a/17), oldılar (6a/17)

2.2.2.5. Hece yutulması

Bir kelimedeki ses bakımından birbirine benzer veya eşit seslerden oluşmuş iki heceden birinin zamanla eriyip kaybolması olayı hece yutulmasıdır. Buna hece kaynaşması da denir: “*pazar ertesi>pazartesi; bar-ur (var olmak[tan]) >bar>var; dur->dur-ur>-dur; yorı-r>-yor vb. Örnek olarak atlıdır<atlıg tutur, gel-iyor<kel-e yorı-ı gibi.*”

Metinde görülen en belirgin hece yutulması örneği Eski Türkçede “turur” olarak kullanılan ve “dur, dür” anlamına gelen ekin metinde “-dur, -dür” şeklinde kullanılmasıdır. Ortak Türk dili döneminden beri varlığı belirlenen bu gramatikal yapı, Türkiye Türkçesinin tarihî dönemlerinden birini oluşturan Eski Anadolu Türkçesinde süreklilik fiili “*dur-ur (tur-ur)*” yanında genellikle “-dur” biçiminde yüklem eki olarak kullanılmıştır. Bu çekimli fiil, Harezmi Türkçesinden başlayarak hece yutulması (haplology) sonucu isim soylu kelimelere, fiil zaman çekimlerine ve kiplik ifadelerine ek olarak gelmeye başlamıştır (Küçük, 2010: 59-60). Metinde görülen örnekler şunlardır:

yoğdur (1b/1), zürdur (4b/1)0, olmuşdur (5a/10), tutmuşdur (5b/25), aşıamludur (9a/24), bağludur (17b/6), maḥbusdur (28b/20)

2.2.2.6. Ünsüz benzeşmesi

2.2.2.6.1. Ötümlüleşme yoluyla benzeşme

Ötümsüz p, ç, t, k gibi ünsüzler ile biten kelimelerin sonuna ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde, kelime sonundaki ötümsüz sert ünsüzlerin yumuşayarak ötümlü b, c, d, g (ğ) ünsüzlerine dönüşmesi olayıdır. Buna tonlulaşma da denir. “*sebep > sebebi, kebab > kebaba, ağaç > ağacı, topaç > topaca, art > arda, dört > dörde, denk > dengi, eşik > eşige, köpük > köpüğün*” gibi.

2.2.2.6.1.1. Kelime sonunda ötümlüleşme

Eski Türkçeden standart Türkiye Türkçesi’ne değin kelime sonunda ötümsüz ünsüzler yer almıştır. Kelime sonunda yer alan ötümsüz ünsüzler (p, ç, t, k),

kendilerinden sonra ünlüyle başlayan bir ek geldiği zaman ötümlüleşerek “b, c, d, g, ğ” ünsüzlerine dönüşür. Metinde tespit edilen ötümsüzleşme örnekleri şunlardır:

k / g Ötümlüleşmesi

kök > gök > göge “gök” : şeddādī binā mısın. Ben seni göge çekerüm, sen yire geçersin diyüp Ferāmerz’uñ düvālin şalıvirdi (31b/23)

yimek > yimege : “yemeğe” : gidüp elverişine göre giderlerdi. Günlerde bir gün ırakdan kaşabalar göz yimege başladı (32b/14)

yürek > yüregi “yüreği” : pādīşāhum pehlevān eyü söyledi şoñra yüregimde ol küdüret qalmasun, gelsün niçe dilerse imtiḥān olalum didi (3a/11)

bilek > bilegi “bileği” : ḥak ideyüm diyüp Ferāmerz’e bir tiğ ḥavāle eyledi. Ferāmerz tiğ-i enīn-ken bilegimden tutup şıkdı (9a/14)

göbek > göbegi “göbeği” : **Hāşılı** Ferāmerz, ‘Umrān’uñ nīzesine siper ber-ā-ber virüp siper göbegi-y-ile nīzesin çarpdı ve cevrenden ālarğa men‘ eyledi (17a/17)

esnek > esnegi “esneği” : virdi ammā ki gürz esnegime inince Melik Seyf’uñ gürzine indi (22b/4)

kerek > gerek > geregi “gereği” : söyledüp geregi gibi ḥaber alup oradan ṭaban aldı (36b/7)

emgek > emek > emegü “emeği” : vāfir yine söyledi. Qāhhār eyitdi, ḥayr yā Qattāl hiç beyhüde emegim zāyi‘ eyleme (47a/23)

ekmek > ekmeği “ekmeği” : ekmegim yidüm. Ölmeden ḥalāş ideyüm za‘ mına düşüp inkār eyledi (48b/23)

Metinde Arapça’dan Türkçeye geçen bir adet kelimedede de “k > g” ötümsüzleşmesi tespit edilmiştir.

felek > felege “feleğe” : meydāna girüp Ferāmerz’uñ öñin aldı, başladılar yine çenge. Tā qubbe-i felege gün gelince çeng idüp ‘āqıbet^{122b21} Ferāmerz bir çarb-ı şedīd urdı

ķ / ğ Ötümlüleşmesi

yataķ > **yatağı** “yatağı” : ben bunlaruñ vilāyetine bile gidüp bir tarīķ-ile isteyüp alurum didi. Ol yirden bunları alup taşra çıkdılar. Ya‘ni Egvāl-i Nerre yatağma^{1a15} çıkdılar (1a/14)

kulaķ > **kulağı** “kulağı” : meger dahme-i İskender-i Kübrā’dan bir şanduk altun halka çıkarmışdı. Ol halkadan bir halka getürdüp Hişām’uñ kulağm deldi (4b/22)

ırmaķ > **ırmağı** “ırmağı” : Hayāt ırmağmuñ^{5a21} ser-çeşmesinden, görindi (5a/20)

kolçaķ > **kolçağı** “kolçağı” : nīzeye urup irişüp Ferāmerz’e bir nīze havāle eyledi. Ferāmerz, Hırasan için Ğazbān’ın nīzesine siper ber-ā-ber virmeyüp kolçağı-y-ıla çarpup men‘ eyledi (9a/9)

yapraķ > **yaprağı** “yaprağı” : başın kaçurayum şandı. Bir hoş kaçuramadı. Gürzūñ bir yaprağı Keyyūs’uñ miĝferine rāst gelüp iki şaķķ oldı (18b/6)

mızraķ > **mızrağı** “mızrağı” : mızraķ mızraķa çetilüp tururlar. Kanātūr yüz yigirmi eriş kadd-ıla önlerinde bir ‘azīmü’l-çete gergedāna binüp mızrağma tayanup^{24a9} turur (24a/8)

ayaķ > **ayağı** “ayağı” : ayağmuz karaya başup deryā rahmetinden bir iki gün daha bulup birāz rāhat idelüm (25b/17)

kabaķ > **kabağı** “kabağı” : diyüp Hāmūn’uñ kellesine öyle bir müşt şāhib-ķırānī urdı kim kelle-i Hāmūn tuz kabağı gibi tār-mār oldı (33a/24)

bacak > **baçağı** “baçağı” : eyledi. Şarşar eyitdi, göreyüm şol zengī nice ider diyüp temāşāya turdı ammā Ferāmerz bu kerre arslanı baçağmdan kapup eyitdi (34a/17)

tuzak > **duzağa** “tuzağa” : cümelden muķaddem duzağa girüp Jivek duzağı çekince iki pāy birden bend olup yüzünñ üzerine kapandı (44b/22)

bırak- > **bırağa** “bıraka / bıraksın” : ğazlayup indi. Güyā nice urup kapa ve getürüp Deryā-yı Muħiṭ’e bırağa (48b/3)

yaylak > **yaylağa** “yaylağa” : bir gün *yaylağa* giderken Kalendarht Bānū’yı görüp bakımış ve ‘amimden dileyüp elbetde baña vir diyü istemiş (50a/14)

barmaq > **parmağı** “parmağı” : tırnak üzerine diküp ziyāde idemedi. Feraḥ-zād, Melik Seyf’ün düvālinden tutup ibtidā zūrda baş *parmağı* üzre dikdi (54a/18)

aqarmak > **ağarmağa** “ağarmağa” : urdı ammā Ferāmerz sengin ğayret idüp ordū-yı İslām’dan çıkardı ammā şabāḥ olup ortalık ağarmağa başladı (45a/8)

Metinde bazı yabancı kökenli kelimelerden sonra ünü gelmesine rağmen son seste yer alan “k” ünsüzünün “ğ” olmadığı örneklere de rastlanmıştır. Bu kelimeler standart Türkiye Türkçesinde de aynı özelliklere sahiptir.

hak > **hakķum** “hak” : bir gürz *hakķum* vardır (5b/18)

hālīķ > **hālīķī** “hālīķ: yaratıcı, yaradan” : dīn diyānet nedür bilmezsiniz. Bundan sonra sizi yaradan *hālīķmūz* bilmeyüp ma‘būd diyüp tapduġıñuz kendüye fā’idesi yok (7b/1)

halk > **halkū** “halkı” : kaldı ki sizlere bundan ğayrı bu aralarda bāzergānlar öldirüp *halkūñ* mālın alursız (7b/2)

rızķ > **rızķū** “rızık” : **degül** mi benden ķorķmadın mı dirsın. Ben beni yaradan Allāh’dan ķorķarum ki *rızķum* viricidir yoḥsa senüñ gibi mel’ūndan ne korkarım (7b/4)

‘aşķ > ‘aşķī “aşķ” : süvār olup yirlerinde durdılar ammā Ferāmerz gelüp Behzād’a ‘aşķ ile gide. Behzād şadāsından ve hem alup yüzine baķup *aşķm* alınca ^{17a6} başmūñ tüyleri miġferüñ yuķarı kaldırdı (17a/5)

t / d Ötümlüleşmesi

it- > **id-** “etmek” : bir çeşme-sāra geldi. Yorgun aç ve şusuz eyitdi, bāri şunda birāz ārām *idüp* hem bir miķdār āsāyiş ideyüm (54a/19)

kit- > **git-** > **gid-** “gitmek” : üçinci zūrda bir ķarış ķadar zemīnden yuķaru pāyların kaldırdı. Melik Seyf’ün ‘aķlı *gidüp* ğayret-ile öyle lenger viridi (54a/19)

at > **ad** “ad, isim” : ādem sen nerelisin ve hem *adın* nedür ve niçün böyle küçük olduñ didi (55a/20)

Arapça ve Farsça kökenli bazı kelimeler standart Türkiye Türkçesinde “t”li olarak kullanılmasına rağmen metinde “d”li olarak tespit edilmiştir. Metinde bu kelimeler kendilerinden sonra ünlü harf gelmese de orijinal şekilleriyle yani “d”li olarak kullanılmışlardır.

evlad “evlat” : cezirelerinden bir cezire var idi, adına cezire-i ‘Aynü'l-bakâr dirler idi. Ol cezirede dağı nerre *evlad*larından bir güher-âb olurdu (70a/18)

pülâd “polat” : bu kerre Kehkeşân Nerre, Ferâmerz’i sağ ve sâlim görünce hayrân oldu. Hây nâ-bekâr hâkî senüñ vücüduñ *pülâd* mıdur ki benüm ‘amüdümdan ^{76a4} halâş buldun (76a/3)

murâd “murat” : *murâduñ* nedür didi. Arduvân da eyitdi, nolsa gerek murâdum seni tütup iki yırtmağdur (101a/20)

dāmād “damat” : zātında *dāmādum* şāhib-kırân-ı ‘âlem ne çok eglendi (102b/6)

imdād “imdat” : perestler bizi zebün eyledi. Niçün gelüp bir kerre *imdādımıza* da bulunmaz didi (127a/6)

ümîd “ümit” : zengî imiş diyüp medh eyledi. Rây-ı Ā‘zam gönünden bu da Kattâl’a cevâb viremez Ra‘d’dan da *ümîdüm* yoğdur (130b/9)

Metinde bazı yabancı kökenli kelimeler kendisinden sonra ünlü gelmesine rağmen son seste yer alan “t” ünsüzünü korumuştur. Bu kelimeler standart Türkiye Türkçesinde de aynı özelliklere sahiptir.

hareket > **hareketi** “hareket” : yâ Kattâl Zengî diyü bir nîze havâle eyledi. Ferâmerz gördi ‘Umrân’uñ *hareketi* Behzâd’a benzemez, metin dil-âverdür. Aña göre tedârük görülür (17a/16)

devlet > **devleti** “devlet” : olmañuz anlar Hüdâ-perest oldu ise Nâr-ı Nür devletinde bir Kattâl Zengî’nüñ haqqından gelince anlar (18a/6)

vakt > **vakti** “vakit” : idüp şöyle bırağdı. Bu arada ‘ayyârlar kendülere gelüp Ser-bâz geldi. Cihân-bağş öñinde temennâ idüp âferin sultānum eyü *vaktinde* ^{19a7} uyanup bu haram-zâde’i tutduñ diyüp aşlı ile nağl eyledi (19a/6)

hidmet > hidmeti “hidmet: hizmet” : nola Müselmān olayum ancak ben o eşnāda Aḥzar Şāh’uñ ‘ ayyār başısı iderseñ ölince hidmetnde olurum didi (19b/5)

kuvvet > kuvveti “kuvvet” : zāhir bura meydāndur. Maḥall-i imtiḥandur, el elden üstündür. ‘ Arşa çıkınca eger güci ve kuvveti yetüp anlar (20b/10)

Metinde bazı Türkçe kökenli kelimeler kendisinden sonra ünlü gelmesine rağmen son seste yir alan “t” ünsüzünü korumuştur. Bu kelimeler standart Türkiye Türkçesinde de aynı özelliklere sahiptir.

üst > üsti “üst” : ḥāşıl-ı kelām başladı çeng eylemege. Ferāmerz, Cumhūr’a ruşat virüp aḥşam olunca çeng eylediler. Aḥşam üsti Ferāmerz, Cumhūr’a ^{17b4} daḥı bir darb urup ālūde eyledi (17b/3)

ç / c Ötümlüleşmesi

küç > güç > güci “güç” : begler ve pādişāhlar içinde kendüsin böyle Ferāmerz tāziyāne ile dökdüğine ziyāde ‘ār idüp güçme geldi (49a/6)

uç > ucu “uç” : yine kanuñ saña cibā naşibüñ var ise vir. Vaḳtde seni ben yine bulurum diyüp tezkere’i başı ucma bıraktı (49a/17)

kılıç > kılıcı “kılıç” : ḥavāle eyledi. Ferāmerz tiğ-i āteşi çeküp Arduvān’uñ kılıcma karşı viridi (106b/24)

yığaç > ağaç > ağacı “ağaç” : ne ise bildürdiler. ‘Aḳrebe Cāzū da rızā virüp Layṫān kendi ḳalḳup toḳsan dār ağacı dikdürdi (84b/13)

aç > acık- “acıkmak” : ben geldüm. Senüñ işüñ bitdi. Saña tutup kebāb idüp yiyeyüm, bir dānesi ḳalmasun didi. Daḥı birāzdan la‘iniñ ḳarnı ^{133a11} acıkdı (133a/10)

avuç > avucu “avuç” : deste-çübı ḳazā buludı gibi iner. Hemān pençe açup ya‘ni el ayasın ber-ā-ber viridi. Deste-çüb Cihān-baḥş’uñ avucma (134a/10)

Standart Türkiye Türkçesinde “ç / c ötümsüzleşmesi görülen bazı Arapça ve Farsça kelimeler, metinde de aynı özellikleriyle tespit edilmiştir.

ilaç > ilacı “ilaç” : ‘Ammā ḳorḳaram anlar da çok bilür, ḥekimler çokdur. Bir ṫarıḳ ile ilacm bulup ḥalāş iderler didi (138a/1)

ḥarac “haraç” ikrām itdiler. Ferāmerz gelüp ḳayınatası Muṭahhar Şāh’a baş ḳoyup durdı. Muṭahhar Şāh emr eyledi, Ferāmerz’e Rum ḥaracı deger güveyügülük ḥil’atı ^{5a25} giyürdi (5a/24)

tāc “taç” : küşelü tāci ḥazīneden çıkarup Muṭahhar Şāh’uñ başına giydürdi (13a/12)

p / b Ötümlüleşmesi

tüp > tip > dip > dibi “dip” : oldılar. Zengī’nüñ tā mağarasına yakın hemān bir dıraḥt dibine inüp şabāḥa dek āsāyiş eylediler (6b/11)

Metinde aynı kelimeler hem “b”li hem de “p”li olarak tespit edilmiştir. Bu kelimeler standart Türkiye Türkçesinde “p” li olarak kullanılmaktadırlar ve kendilerinden sonra ünlüyle başlayan bir ek geldiği zaman bu özelliklerini kaybetmemektedirler.

topu / tobu “topu” : on toḳuz topuñ ḳanḡı birine siper irişse gerek. Hemān Ḥudā’ya emānet didiler (82a/21) / siperi dürüst yetiştiremeyüp topuñ biri altında olan gergedānuñ kellesine rāst gelüp ḥurd-ı ḥām eyledi (83a/12)

kopup > kobup “kopup” : anuñ da tutḳalı erimiş idi. Burnı kopup eline geldi (49b/8) / ṭurup Zengī’nüñ ‘ayyārın dārūdan geçürüp gelem. Perdesine kobup heykel-i hidāyeti ihfā niyyetine doḳunup zengī’i aldı (58a/9)

Metinde bir adet Türkçe kökenli kelimedenden sonra ünlü geldiği halde kelime sonundaki “p”, “b”leşmeyerek mevcudiyetini korumuştur.

yip > ip > ipü “ip” : Cihān- ^{137a12} –baḡş’uñ üzerine ḥavāle eyledi ve hevāya atdı. Ol ipiñ ḥalkası hevāya çıkınca gitdükçe ḥalka açılup buyurdı (137a/12)

Arapça ve Farsça kökenli bazı kelimeler orijinalinde kelime sonunda “b” olmasına rağmen metinde “p”li olarak tespit edilmişlerdir. Ayrıca bu kelimeler kendilerinden sonra ünlü gelmesine rağmen “b” leşmemişlerdir. Bu kelimeler standart Türkiye Türkçesinde de “p”li olarak varlığını devam ettirmektedir.

çap > çapu “çap” : zebūn oldı hemān irüp anı da yıḳdı Ser-bāzı da bende çekdiler bu arada Jivek ḡāyet çapuñ piyāde idi (67b/19)

Standart Türkiye Türkçesinde kendisinden sonra ünlü geldiği zaman kelime sonundaki “p”lerin “b”leştiği görülen bazı Arapça ve Farsça kelime metinde de aynı özellikleriyle tespit edilmiştir. Bu kelimelerin ana dillerindeki orijinal şekilleri de “b”lidir.

kalb > kalp > kalbü “kalp” : *kalbüm* kırılmışdur (117b/21)

garb > garp > garbu “garp” : şāhib-ķırān-ı şark ve *garbum* var. Ol Seyf'e, oğlana söyle edebiyle otursun (15b/4)

gālib > gālip > gālibü “galip” : şimdiki hâlde büyük birāderümsin ve *gālibümsin* (17b/24)

cānib > cānip > cānibi “canip” : birin sağ cānibine ve birin şol *cānibine* oturtdı (18a/2)

sebeb > sebep > sebebi “sebeb” : gerekdür. Bir cāzū *sebebi* ile buralara gelüp senüñ devletüñ aña naşib olsa gerekdür didiler (73b/10)

2.2.2.6.1.2. Kelimelerin içinde ötümlüleşme

t / d Ötümlüleşmesi

katun > kadın “hatun, kadın” : başladı bunlara niyāz eylemege. Cānum küçük *kadın*larını incitmeñ, şalivirüñ, size hizmet ideyüm didi (56a/3)

2.2.2.6.1.3. Eklerde ötümlüleşme

-lık, -lik / -lığ, -lig İsimden İsim Yapım Eki

Somut ve soyut isimler yapan bu ek 8. yüzyıldan önce kullanılan eklerden biridir (Clouston ve Özalın, 2007: 189). Standart Türkiye Türkçesinde de hâlâ işlek olarak varlığına devam eden bu ek metinde de aynı şekilde tespit edilmiştir. Metinde ekten sonra ünlü geldiği zaman son seste yer alan “k”nın ötümlüleşerek “g” olduğu görülmüştür.

dāmadlık > **dāmādlığa** “damatlık” : beni dađı *dāmādlığa* kabūl idüp Ferāmerz’ün ũađt-ı nigāhında olan menkūhası Gül-çehre Bānū’yı baña viresin (13a/16)

ķorşanlık > **ķorşanlıđa** “korsanlık” : ziyāde kuvvet-i kāhireye mālīk idi. Ekşer kārı *ķorsanlıđa* çıkup rāst geldüği gemileri alup ve içinde olan ādemleri esir idüp ^{27a21} mālların ğāret eylerdi (27a/20)

taraklık > **taraklığa** “taraklık” : ĥāh nā-ĥāh Ferāmerz’i *taraklığa* dikdi. Ferāmerz öyle lenger virdi (31b/22)

eksiklik > **eksikliği** “eksikliği” : bir ‘araz *eksikliği* olurdu didi. Bu kerre Ferāmerz dağı Şarşar’a eyitdi (38b/9)

erlik > **erlige** “erlik” : bu *erligin* görüp bi’z-zarūrī taĥsīn eyledi (53a/4)

-(ı)ķ, -(i)k / -(ı)ĝ, -(i)g : Fiilden İsim Yapım Eki

Fiil kök ve gövdelerinden genel olarak sıfatlar üreten işlek eklerden biridir. Metinde birçok örneği tespit edilmekle birlikte bir örnekte ötümlüleşme görölmüşür. Ek, standart Türkiye Türkçesinde yaygın olarak kullanılan eklerdendir.

bölik > **bölige** “bölüğe” : eylemek için gelirler *bölige* ele gire idiler (44b/18)

-cık, -cik / -cıĝ, -cig : İsimden İsim Yapım Eki

Kaşgarlı Mahmut, “*çuk, çük*” ekinin küçültme eki olduğunu belirtir. Hâlâ işlek olan bu ek 11. yüzyılda nadir olarak kullanılan yeni bir ekti (Clauson ve Özalan, 2007: 189). Bu ek Türkçede 8. yüzyıldan önce de kullanılan en eski eklerden biridir. Ek, metinde “ç” – “c” ötümlüleşmesi sonucunda “cık, cik” şeklinde tespit edilmiştir. Ek standart Türkiye Türkçesinde “cık, cik, cuk, cük” olmak üzere dört şekilde de kullanılmaktadır.

ķurıcık > **ķurıcıđı** “kurucuğu” : def olup görđi öñinde bir beyāz kinkāh açuķ ve şovuķdan kendinün *ķurıcıđı* dağı ķalķup ķulaķlanmış (105a/8)

-duḡ, -dük / -duḡ, -düg : Sıfat-Fiil (Partisip) Eki

Bu da geçmiş zaman ifade eden ve çok kullanılan partisip ekidir. “*bil-dik, tanı-dık, duyulma-dık (söz), gör-düḡ-ü-m, yap-tıḡ-ı-n, geç-tiḡ-i, ol-duḡ-u-muz, sök-tüḡ-ü-müz, koş-tuk-ları*” misallerinde olduğu gibi. Bu ekin dikkati çeken tarafı bilhassa iyelik eki alarak kullanılmasıdır. İyelik eki almayan şekilleri pek fazla kullanılmaz. Kullanış sahasına hemen hemen daima iyelik ekli şekilleri ile çıkar ve böylece en geniş ölçüde kullanılır. İyelik eki tabii diğer partisiplere de gelir. Fakat bu partisipte iyelik eki partisip eki ile adeta kaynaşmış bir durumda bulunur.

Bu ek de şekil ve zaman eki durumuna geçmeyen bir partisip ekidir. Görülen geçmiş zamanın çokluk birinci şahsını kendisine benzeterek ikinci tipteki şahıs eklerinin çokluk birinci şahıslarının “-ḡ, -k” olmasına bu ek sebep olmuştur. Eskiden bu ekin yalnız “-duḡ, -dük” şekli vardı. Vokal uyumuna Osmanlıca içinde bağlanmış, diğer şekilleri ancak son zamanlarda ortaya çıkmıştır.

Bu partisibin de eşitlik eki almış şekli gerundium fonksiyonuna bürünmüş, böylece partisip manasını kaybetmiştir: “*al-dık-ça, gel-dik-çe*” misallerinde olduğu gibi. Ağızlardaki “*vardıḡınan < varınca (< vardıḡı ilen), geldiḡinen < gelince (< geldiḡi ilen)*” gibi şekillerde de böyle gerundium ifadesi vardır. Metinde çok sayıda örneḡi tespit edilen ekin son sesteki ünsüzü “ḡ” çoḡu yirde ötümlüleşerek “ḡ” olmuştur. Ek, standart Türkiye Türkçesinde “-dık, -dik, -duk, -dük, -tik, -tik, -tuk, -tüḡ,” olmak üzere sekiz şekilli olarak varlığını devam ettirmektedir.

itdük > itdüḡi “ettiḡi” : idüp yakıldı ve yandı. Eyitdi, ol nā-bekāruñ baña itdüḡi rengi dünyāda Alaman kāfirine bile olmamışdur (79a/24)

bindük > bindüḡi “bindiḡi” : eyledi ammā dūrdest yolundan uramayup meḡer eksik urulmaḡla gürz gelmedi illā Melik Seyf’ün bindüḡi raḡşuñ kellesine ^{81a21} rāst gelüp ḡurd-ı ḡām eyledi (81a/20)

eyledük > eyledüḡi “eyledik” : eyledi ve Ḥudā-perestlerden ḡekvā eyledi. Layḡān daḡı aḡlayup ḡarḡar’uñ kendüye eyledüḡi rengleri naḡl idüp burnun, ḡulaḡın (83b/25)

olduk > **olduđı** “olduk” : andan tođsan nefer-i dil-āveri keřān-ber-keřān varup ĥapsden cümlesin alup getürdiler ammā rāvī eydür. Bunlar maĥbūs olduđı^{84b15} yirde meshūr idiler (85b/14)

çıkarduğ > **çıkarduğı** “çıkardık” : olup Ķahhār’uñ daĥmeden çıkarduğı bār-gāhı yüz kırk sekiz ĳubbe üzerine ĳurdılar (86b/15)

-mağ, -mek / -mağ, -mek : İsim-Fiil Eki

8. yüzyıldan önce de kullanılan isim-fiil eklerindedir (Clauson ve Özalan, 2007: 193). Fiillere gelerek onlardan isimler yapan bu ek standart Türkiye Türkçesinde de yaygın olarak kullanılmaktadır. Metinde birçok örneği tespit edilen ekin, bazı örneklerde son seste yer alan “ĳ, k” ünsüzünün “ğ, g” olarak ötümlüleştiği görülür.

urulmađ > **urulmađ** “bindiđi” : eyledi ammā dūrdest yolundan uramayup meger eksik urulmađla gürz gelmedi. İllā Melik Seyf’uñ bindüđi raĥsuñ kellesine^{81a21} rāst gelüp ĥurd-ı ĥām eyledi (81a/20)

olmađ > **olmađ** “olmak” : ol vađtin boyları uzun olmađla geče inerdi (127b/20)

-cı, -ci / -cı, -ci : İsimden İsim Yapım Eki

8. yüzyıldan önce de kullanılan bu ek fail isimleri yapmaktadır (Clauson ve Özalan, 2007: 188). Metinde örnekleri tespit edilen ek, standart Türkiye Türkçesinde kullanılan yaygın ve işlek eklerdendir. Ekin, Türkiye Türkçesinde “cı, ci, cu, cü, ĳı, ĳi, ĳu, ĳü” şekilleri mevcuttur.

Ekin, metinde Eski Türkçe ve Türkiye Türkçesinde ötümsüz olarak kullanıldığı kelimelerde, ötümlü olarak kullanıldığı görülmüştür.

ĳonakĳı > **ĳonakĳı** “konakĳı” :_ey pādiřāhum bunlar Ķattāl Zengi’nüñ menzilcileridir ya’ ni ĳonakĳıdır (114b/5)

aşı > **aşı** “aşı” : Ser-bāz fikriyle bağmayup ta’āmı oradan ĳalkıup ařımuñ aĳçasın virdi (97b/10)

Ek, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi metinde de bazı örneklerde ötümsüz olarak tespit edilmiştir.

yabancı (yaban + çı) > yabancı “yabancı” : biri yabancı ‘ayyār kim idügin bilmedi (19a/4)

onıncı (onın + çı) > onıncı “onuncu” : begendi çok kuvvete mâlik server imiş didi. Melik Seyf öteden dönüp bir kerre Ferāmerz’e gürz-i İskender’i kapup onıncı kıraṭdan ^{21b4} Melik Seyf’e bir ḍarb urup Melik Seyf daḥı gürzin ber-ā-ber virdükde kolları büküldi (21b/13)

sekizinci (sekizin + çı) > sekizinci “sekizinci” : idüp döndiler. Şabāḥ yine bindiler. Yidi gün çeng eyleyüp sekizinci gün āsāyiş eylediler (37b/23)

tokuzuncı (tokuzın + çı) > tokuzuncı “dokuzuncu” : tokuzuncı gün yine bindiler (37b/23)

-t- : Fiilden Fiil Yapım Eki

Geçişli fiillere “-r, -tır, -t” ekleri getirildiğinde fiil geçişliliğini devam ettiriyorsa bu fiillere ettirgen fiiller denir. Geçişsiz fiillere “-r, -tır, -t” ekleri getirildiğinde geçişli oluyorsa bu fiillere oldurgan fiiller denir. Fiillere “-r, -tır, -t” ekleri getirilerek yapılır. “-t” eki de bu görevdeki işlek eklerdendir. Ek, standart Türkiye Türkçesinde varlığını devam ettirmektedir.

yumuşa-t- > yumuşa-d- “yumuşatmak” : balmumu gibi iderdi, yumuşadır idi (57a/14)

közet- (köz + (e)t-) > göze-d- “gözetmek” : idüp nümāyān olmuş. Şarşar hem bunları temāşā idüp hem göz ucuyla nāme-i Ferāmerz’i gözedirdi (41a/6)

acağ, ecek / acağ, eceg : Gelecek Zaman Eki

Türkiye Türkçesinde gelecek zaman çekimi -(y)AcAk ekine zamir menşeli şahıs eklerinin getirilmesiyle kurulur (Ergin 2013: 303). -(y)AcAk eki, Menges (1968: 131)’e göre -a yā da -ğa fiil ismine çağ ‘zaman, çağ’ kelimesinin gelmesiyle veya eşitlik eki +ça + kuvvetlendirme edatı ök > -çağ gelmesiyle oluşmuştur.

Korkmaz (1995: 4-5)'ın kanaatine göre de -(y)AcAK eki -a + cağ < -a +ça+ok 'gelecek zaman', eşitlik hâli' ekleri ve 'pekiştirme edatı' birleşmesinden meydana gelmiştir (Gültekin, 2006: 39). Metinde bir örnekte Eski Anadolu Türkçesi dönemi gelecek zaman eklerinden “-ısar, -iser” tespit edilmiştir. -(y)AcAk eki metinde ötümsüz olarak tespit edilmiş fakat ekten sonra ünlü geldiği zaman ekin ötümlüleştiği görülmüştür.

idecek > idecegin “edeceğin” : Ğazbān ğazaba gelüp iḳdāmıla bir gürz daḳı urdı. Ferāmerz ānide çarpup bī-pāk men‘ eyledi. Ğazbān ğazabından nice *idecegin* ^{9a13} bilmeyüp gürzün ṯarafıyla ṣaldı (9a/12)

idecek > idecegin “edecek” : zabṯ ideceğine iṣtibāh yoḳdur (114b/8)

olacağ > olacağum “olacak” : urursa ṯüṯyā-yı çeṣm ‘alil olacağum (119b/7)

oynayacağ > oynayacağum “oynayacak” : Hemān cāriyelerden biri ŧevḳe gelüp ābū kızlar benüm oynayacağum geldi, ḳalkḳar ŧarṣar ile oynaram didi (126b/14)

acağ, ecek / acağ, eceg : Sıfat-Fiil Eki

Standart Türkiye Türkçesi'nin işlek sıfat-fiil eklerindedir. Gelecek zaman eki “*acak, ecek*” ile karıştırılmamalıdır. Bu ek 15. yüzyılda Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de görülen eklerdendir. Metinde sıfat fiil olarak kullanıldığı örnekler fazladır. Sadece iki farklı kelimedede beş altı kez son ünsüzünün kendisinden sonra gelen ünlü ekten dolayı ötümlüleştiği görülmüştür.

gelecek > gelecegi “geleceği” : ṯarīḳi üzre süvār olup vardılar, sāye-bān altında ḳarār eylediler. Birāzdan gördiler, ŧarṣar’uñ gelecegi ṯarafdan tozlar ^{65b12} nümāyān oldu (65b/11)

ḳuruyacağ > ḳuruyacağın “kuruyacak” : *ḳuruyacağın* eline alup Sündiyār Zengī’nuñ yüzine gözine serpe serpe iṣedi (135b/11)

ğaç, gek / ğağ, geg : Fiilden İsim Yapma Eki

Bu ek Türkçede 8. yüzyıldan önce kullanılan eklerdendir. Bazı durumlarda alışkanlık bildiren isimler türetir. **İç>içgek** “*vampir*”. Bu eki almış kelimelerin

etimoloji belli değildir. İşlek olmayan çok eski bir ektir (Clauson ve Özalın, 2007: 193).

Bu ek standart Türkiye Türkçesi yazı dilinde mevcut olan “-an / -en” sıfat fiil eki ile “-cı / -ci” isimden isim yapım ekinin anlamında fiillerden isim türetir.

tezgek < ez-gek “kaçan, çekingen” (DLT)

tutgak < tut-gak “öncü” (KB)

Bu ek pek yaygın olmayan eklerdendir. Bu ek standart Türkiye Türkçesinde yoktur. Bu sebeple bu eklerin eklendiği kelimelerden bu ekleri ayırmak çok zordur. Ekler artık kelimenin gövdesi haline gelmiştir. Metinde bir adet örnek tespit edilmiştir.

kürgek > kürek > küregi “küreği” : kapup sağ *küregi* üzerine bir zaħm irişdürdi (28b/9)

2.2.2.6.2. İmlası kalıplaşmış olanlar

Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde olduğu gibi 17 ve 18. yüzyıllarda da bazı eklerin tonlu ünsüzlerle başlaması ünsüz uyumunu bozmuştur. Bu sebepten dolayı uyuma girmeyen ekler, o dönemlerde yazılan metinlerde görülmüştür. Aynı şekilde metinde de uyuma girmediği görülen kalıplaşmış ekler aşağıdadır:

-dUr : Bildirme Eki

vardur “vardır” : sultānum şunda bir ġarīb temāşā *vardur* (101b/24)

vācibdür “vaciptir” : sultānım şunda bir ġarīb temāşā vardur deyri *vācibdür* (101b/24)

eylemişdür “eylemiştir” : Eylemişdür, çift olmaz Ĥaħħ Te‘ālā biñ yıl ‘ömr taħdīr *eylemişdür* (102a/1)

siyāhdur “siyāhtır” : *siyāhdur* diyü Ĥartās varayum ĥaber getüreyüm diyüp fi'l-ħāl zemīne indi (102a/16)

işdür “iştir” : aldı ve Laytān’ı şalıvirdi. Laytān Vezīr götinüñ acısından fir fir döner ve hem Arduvān’a söger bu naşıl *işdür*^{105a17} senüñ itdügüñ (105a/17)

yokdur “yoktur” : zīrā benüm arada şuçum *yokdur* (54a/25)

çoğdur “çoktur” : tutup yine kendi elin öpdi. Kargun didi kim ma‘rifetüm çoğdur (55b/4)

kapudur “kapıdır” : kadar kilid aşılı. Çeküp kilidi kopardı ve kapuya bir depme urup kapudur, birden küşād oldı (73a/17)

olmuşdur “olmuştur” : meyl arasına vaż ‘ olmuşdur (96a/4)

mahpüsdur “mahpustur” : Arduvān Hindī dağı yā Şabārū benüm qarındaşum Erdāl Hindī’i Yezdān-perestlerūn elinden mahpüsdur (97b/22)

-dUr : Fiilden Fiil Yapım Eki

Ek metinde genel olarak yuvarlak ünlülü olmakla birlikte bazı yerlerde düz ünlülü şekilleri de mevcuttur. Bu durum düzlük-yuvarlık uyumuna tabi olmaya başladığını göstermektedir.

bindür- “bindirmek” : Erdāl’a kendin bildürdi. Oradan çıkarup bir raḡş peydā eyledi. Erdāl’ı bindürüp ‘ asker-i İslām’ dan çıkardı (98a/6)

boşandur- “boşandırmak” : ‘ Ayyār dağı Ser-bāz ‘ Ayyār kafesle bār-gāh-ı Keymurād Hān’ da āsılı olup Şabārū ve Nīrnek ‘ Ayyār’ ı niçe dārūlayup geçerken boşandurduğın ^{98b14} naql eylediler (98b/13)

itdür- “ettirmek” : geldi. Olan muşāḡabatleri naql eyledi. Yārın çeng nidā itdürdiler didi (100b/11)

dikdür- “diktirmek” : çalınan taḡlları dikdürüp bülend-āvāz eyle (101a/6)

tutuşdur- “tutuşturmak” : yürüdi ve birāzı Arduvān’a gitdiler. Şarşar-ı Sebük-bār kendü üzerine gelenleri hemān k̄āzūre-i neft urup bunları tutuşdurdu (101b/14)

Ekin düz ünlülü kullanımları aşağıdadır:

gezdür- “gezdirmek” : Ferāmerz ^{4b17} üç fil ile pehlevānı tekrār on iki kerre gezdürüp ol meydānı devr itdürdi ve yine yirine getürüp zemīne k̄odı (4b/17)

Ekin yuvarlak ünlülü kökten sonra tespit edilen düz ünlülü kullanımları da mevcuttur.

öldür- “öldürmek” : Kanda ^{7b2} k̄aldı ki sizlere bundan ḡayrı bu aralarda bāzergānlar öldürüp ḡalkūn mālın alursız (7b/2)

-duğ, dük : Sıfat Fiil Eki

eyledük > eylediği “eylediği” : dīvānda şandelī çeker, pehlevāndur Hun-hār Hindī dirler. Rāy Ā‘zam murād eylediği zemān bütün Hind şāhlarına ^{108a16} haber gönderüp ne kadar şāhlar ve ‘asker ve pehlevānlar var ise gelürler (108a/15)

itdük > itdüğü “ettiği” : Laytān ^{111b22} Vezīr hemān nuṭqa gelüp Rāy-ı Ā‘zam’a du‘ā idüp ağlayarak Ferāmerz’in Hüruc’ın ve itdüğü işleri cümle taḳrīr eyledi (111b/22)

virdük > virdüğü “verdiği” : dīvāna girdi. Ferāmerz buluşup Rāy-ı Ā‘zam’uñ virdüğü cevābları söyledi (114a/16)

gördük > gördüğü “gördüğü” : bir zengī pehlevānı ile bir piyāde kendünüñ zaḥm-ı hūrda şikārın almışlar. Gördüğü ve bildüğü kimesneler degüldür (116a/16)

olduk > olduğı “olduğı” : serāy-ı Rāy-ı ^{118b6} Ā‘zam’a varup Pür-‘İşve’nüñ olduğı hücreye vardı (118b/6)

yatduk > yatduğı “yattığı” : Kendi yatduğı yir pülād-ı kafes ihāta eyledi (138a/9)

-dI : Görülen Geçmiş zaman Eki

çıkıldılar “çıktılar : çıkıldılar Pervīz Şāh ile Gül-çehre Bānū, Ekvāl’uñ lāşesin görüp Ferāmerz’e taḥsīn eylediler (1a/15)

şıkdı “sıktı” : öyle şıkdı kim belki bu daḥı olunca ol şıkış cāme-hābda bile bulunmaz (1b/9)

kapdı “kaptı” : yā Qarṭas sen ilerüvā Muṭahhar Şāh-ı Mu‘azzam’a müjde eyle. Gelsünler şeh-zādeleri alup getürsünler didi. Qarṭas nola diyüp teberrük kapdı ve çıkup ^{1b12} gitdi (1b/11)

eyitdi “eyitti” : bu arada Qarṭas dīvān ^{1b22} kapusına gelüp bevvāblara eyitdi, varuñ pād-şāhiñuza söyleñ, baña düstür isteyin, kendüye oğlından ve kızından müjdem var, korkmañ ben yabancı degülüm, dostum didi (1b/22)

gitdi “gitti” : bir iki biñ ādem süvār olup karşı gitdiler (2a/7)

-dA : Bulunm Hâl Eki

sohbetde “sohbette” : Gül-çehre Bānū da naḳl eyledi. Bunlar bunda sohbetde ammā bu taraftan Muṭahhar Şāh ve Ferāmerz, ser-āmed-i serāy Muṭahhar Şāh’a gelüp dīvāna irdiler (2b/11)

vaktde “vakitte” : çıktı. Meger bu Evren-tenlerüñ bir şāhları var idi. Şa‘bān Şāh-ı Evren-ten dirlerdi. Anuñ tahtı idi ve ol vaktde taht üzerinde ^{27a9} idi (27a/8)

rivāyetde “rivayette” : alup Arduvān’ı haps eyledi ammā Meşhūn Zengī bir rivāyetde Gülgūn Zengī’nūñ qarındaşı idi (28b/14)

hey’etde “heyette” : yüregi kopardı. Eyitdi, buyuruñ diyüp öñine düşdi ammā Kartas, Sebük-bār’ı ol hey’etde gördükde gönünden eyitdi (35b/21)

tahtda “tahtta” : Pāy-ı tahtda Pilten-i Pil-Efgen’i gördi (41a/1)

-dAn : Ayrılma Hâl Eki

kıyāmetden “kıyametten” : . bre yelken ^{25b7} elek bre şöyle ilk, böyle ilk dirken bir ‘azīm rüzgār çıkup bir kaşırğa kopardı kim güyā kıyāmetden bir nişān oldu (25b/7)

tahtdan “tahttan” : işidüp bir zemān fikre daldı bir nuṭqa kâdir olmadı. Hemān pāy-ı tahtdan Pilten eyitdi (41a/17)

bulutdan “buluttan” : bir tenhā yire varup başladı sihr eylemege. Nā-gāh anı gördiler ki, hevānuñ yüzinde bulutdan eşer yoğiken anı gördiler (84a/5)

katdan “kattan” : görüp Şabārū vehm aldı. Hele biñ meḥāfet-ile üçinci katdan içeri büyük büyük dīvāna girdi (97a/20)

seyāhatden “seyahatten” : ba‘zı seyāhatden gezerken filān yire uğradum, anda şöyle bir ^{117a23} garībe nesne gördüm diyince ḥayret-fezā efsāneler naql eyledi. (117a/22)

2.2.2.7. Göçüşme (metatez)

Kelime içerisindeki iki sesin sıralanışının değişmesi, diğer bir tabirle yer değiştirmesi olayıdır. Meydana gelmesi belirli kıstas ve düzene bağlanamaz, yani belli ses düzenlerinin göçüşmeyi beraberinde getirdiği düşünülemez; ancak söyleyiş kolaylığı sağlama eğilimi genel etken kabul edilebilir. Genelde ardışık sessizler arasında gerçekleşen göçüşme, sesli ile sessiz arasında ve uzak sesler arasında da görülebilir. Her dilde, her devirde görülen göçüşme olayının tipik örneklerine ağızlarda ve çocuk dilinde sıkça rastlanır. Bazı örnekleri şunlardır: *köprü-körpü*, *öğretmek-örgetmek*, *çömlük-çölmek*, *toprak-torpak*, *yaprak-yarpak*, *yalnız-yanlız*,

kibrit-kirbit, memleket-melmeket/melmekat, akşam-aşkam, ekşi-eşki, reçel-leçer, kirpik-kiprik, sarımsak-sarmısak, perhiz-pehriz.

Metinde ekin bir adet örneği tespit edilmiştir. Bu örnek Farsça kökenli “**gāşiye-dār** (At uşağı)” kelimesidir. Müstensih kelimeyi üç yerde de aynı şekilde yazmıştır. Bu bir yanlışlık da olabilir fakat üç yerde bu şekilde yazılmış olması göçüşme ihtimalini artırmıştır.

gāşiye-dār ~ gāyişe-dār (4b/3)

2.3. Şekil Bilgisi (Morfoloji)

Bir dildeki kök ve ekleri, bunların birleşme yollarını, eklerin anlam ve görevlerini, dilin türetme ve çekim özelliklerini ve şekille ilgili öteki konuları inceleyen gramer dalına şekil bilgisi nedir. İngilizce “morphologie” den dolayı morfoloji olarak da adlandırılan bu bilim dalı güncel Türkçe Sözlük’te, “Yapı Bilgisi (TS, 2011: 2526)” olarak karşılanmaktadır. Metinde yer alan yapıyla alakalı bilgiler, müellifin diline ve kalemine bağlı kalınarak verilmeye çalışılacaktır.

2.3.1. Fiil (eylem)

Fiil veya eylem, varlıkların yaptığı işi, hareketi, oluşu çeşitli ekler alarak şahıs ve zamana bağlı olarak anlatan kelimedir. Türkçede fiiller; haber ve dilek kip ekleri ile zaman ve tasarlama anlamı kazanır; şahıs ekleri ile işin veya oluşun kim tarafından gerçekleştirildiğini belirtir. Fiiller; iş, durum ve oluş fiilleri olmak üzere üç gruba ayrılır:

yürümek, düşünmek, yazmak (iş fiili)

büyümek, eskimek (oluş fiili)

uyumak, durmak (durum fiili)

Türkçenin hemen her devresinde olduğu gibi Eski Türkçede de iki kelime çeşidi vardır: ad (isim, sıfat, zamir; sayı sözleri, zarf ve edatlar) ve fiil (isim-fiiller, zarf-fiiller) (Tekin, 1992: 79). Eski Anadolu Türkçesi ve standart Türkiye

Türkçesi'nin de şekil bilgisinde isimlerle beraber en önemli parçası olan fiiller Eski Türkçeden beri bol çeşitleriyle beraber varlığını devam ettirmiştir.

2.3.1.1. Fiil çekimi

2.3.1.1.1. Dilek kipleri

2.3.1.1.1.1. İstek kipi

İstek kipinin fonksiyonu hakkında Türkiye'deki Türkologlar arasında bir birlik yoktur. Bunun nedeni olarak istek kipi ile emir kipi arasındaki anlam farklılığının tam olarak ayırt edilmemesi olarak söylenebilir.

“Konuyla ilgili olarak Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun ‘Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine’ adlı makalesinde bu zamana kadar değinilmeyen emir ve istek kipleri arasındaki farkları bu makalede açıklamıştır. Ercilasun’a göre –ayım/-eyim ve –alım elim eklerin (istek kipi ekleri) emirden çok istek işlevinde kullanıldığı yirine onların emir kipine girmesi gerektiğini düşünmektedir. (Ercilasun, 1993: 1; D. Canhasi, 2013: 28).”

Konuyu netleştirmek ve bir çözüm önerisi getirmek için öncelikle emir ve istek olarak adlandırılan bu iki kipin Türk gramerindeki genel görünümüne bakmakta fayda vardır: Köktürkçe, Uygur Türkçesi ve Karahanlı Türkçesiyle ilgili hazırlanan gramer kitaplarında istek kipi başlığı bulunmamaktadır (Tekin 2000: 180-182; Eraslan, 2012: 345-35; Hacıeminoğlu 2008: 182-194). Talat Tekin, birinci kişi çekimlerinde gönüllülük kipi başlığını; ikinci ve üçüncü kişilerde ise buyurma kipi başlığını kullanarak emir kipinin birinci kişilerde işletilemeyeceğini vurgulamıştır (Tekin 2000: 182). Diğer tarihsel lehçelerde gelecek zamanı karşılayan “-GAy” morfeminden ortaya çıkan şekiller istek olarak değerlendirilmiştir: Eski Anadolu Türkçesinde “-(y)A” (Özkan 2000: 138-143), Harezmi Türkçesinde “-A, -GA, -Ay” (Hacıeminoğlu 1997: 156-157), Çağatay Türkçesinde teklik birinci kişi: “-(A)y, -(A)yIm, -(A)yIn”; çokluk 1. kişi: “-(A)Il, -(A)Ilı, -(A)Ilm” (Eckmann 2005: 114). Kıpçak Türkçesinde doğrudan isteği ifade eden bir ek yoktur (Karamanlıoğlu 1994: 133). Bugün “-(y)A” biçiminde verilen istek kipinin, Türkçenin başlangıç dönemlerinde bulunmadığı, daha sonraki dönemlerinde ise sadece istek için değil,

diğer başka fonksiyonlar için de kullanıldığı (gelecek zaman, emir vb.) anlaşılmaktadır (Gümüş, 2016: 254-255).

İstek kipinin Eski Anadolu Türkçesindeki şahıs çekimleri standart Türkiye Türkçesindekinden çok farklıdır: “*dur-a-m, gör-e-m, toldur-a-van, bil-e-ven ; an-a-sın, gör-e-sin ; bul-a, del-e ; sor-a-vuz, di-y-e-vüz ; koy-a-sız, ilt-e-siz ; al-a-lar, di-y-e-ler*. İstek bâzen şimdiki zaman, gelecek zaman ve geniş zaman da bildirmektedir (Timurtaş, 2005: 362).” Ek, tüm bu değişimlerden sonra standart Türkiye Türkçesi’ne “-(y)a, -(y)e” şeklinde geçmiştir ve metinde de bu şekilde tespit edilmiştir.

Teklik 1. Şahıs Eki

gidem (6a/16), eyleyem (11b/6),

Olumsuz fiillerden sonra da “-(y)a, -(y)e” kullanılmıştır.

söylemeyem (35b/3), itmeyem (56b/18)

Teklik 2. Şahıs Eki

olasın (56a/1), alasin (59b/21), idesin (60a/1), eyleyesin (71a/13),

Olumsuz fiillerden sonra da “-(y)a, -(y)e” kullanılmıştır.

dimeyesin (65a/25), eylemeyesin (73b/17), gitmeyesin (82a/1)

Teklik 3. Şahıs Eki

kağa (48b/3), zehrleyme (48b/11), ola (96a/11), gide (97b/13), vire (139a/19)

Olumsuz fiillerden sonra da “-(y)a, -(y)e” kullanılmıştır.

ayrılmaya (60a/2), başmaya (79a/8), olmaya (100a/14)

Çokluk 1. Şahıs Eki

İstek birinci çokluk şahıs eki “-vUz” : *idevüz, sevinevüz, çıkmayavuz* (Buran, 2004: 277). Eski Anadolu Türkçesinde 1. Çokluk istek eki olarak -a-vuz, -e-vüz kullanılmıştır. İstek çokluk 1.-şahıs eki -a-vuz, -e-vüz (-a + biz, -e + biz) : kurtıl-a-vuz, ir-e-vüz (Timurtaş, (Timurtaş: 2005: 337). Kelime başında meydana gelen “b>v” değişiminden dolayı ek başındaki ünsüz değişime uğramıştır. Metinde ekin

sadece üç örneği tespit edilmiştir. Bu da Eski Anadolu Türkçesi'nin metindeki izlerindedir.

idevüz (77a/13), eyleyevüz (102a/19), gidevüz (118a/25)

Çokluk 2. Şahıs Eki

2. kişi çokluk “-(y)AsIz” dir. *anlara muhâlefet eylemeñ kim sonra peşîmân olmayasız* (Gülsevin, 2002: 42).

olasız (5a/9), göresiz (10a/2), gidesiz (10a/6), idesiz (11b/8), eyleyesiz (28a/5), bilesiz (58a/16), bildüresiz (59a/18), gelesiz (140b/14)

Metinde, standart Türkiye Türkçesinde kullanılan “-(y)AsIñIz” çokluk 2. şahıs istek ekinin iki örneğine rastlanmıştır.

gidesiñüz (11b/5), bulasıñız (77a/23)

Olumsuz fiillerden sonra da “-(y)asız, -(y)esiz” kullanılmıştır. Metinde bir adet olumsuz fiille kullanılmış örnek tespit edilmiştir.

dimeyesiz (11b/7),

Çokluk 3. Şahıs Eki

çekeler (7a/6), olalar (26b/11), irgüreler (32a/21), uralar (46b/14), getüreler (67b/1), kaldıralar (70b/7), ideler (127b/11), öldüreler (138a/15), bulalar (138a/17), vireler (140a/13)

Olumsuz fiillerden sonra da “-(y)alar, -(y)eler” kullanılmıştır. Metinde bir adet olumsuz fiille kullanılmış örnek tespit edilmiştir.

kıalduramayalar (77a/11)

2.3.1.1.1.2. Emir kipi

Türkçede emir kipi bir dileği, isteği ya da gerekliliği bildirmek için kullanılmaktadır. Tarihsel süreçten bu güne gelinceye dek geçen her dönemde emir ve istek kipleri birbirine karıştırılmış ve konu sürekli tartışılmıştır. Gerek tarihsel dönemlerde gerekse Türkiye Türkçesinde emir kipi için standart bir çekimin olmaması, istek çekimiyle bazı örtüşmelerin olması, bu kipi tasnif ve tarifinde bazı

güçlülere yol açmıştır. En önemlisi de emir kipinde birinci tekil kişinin varlığı konusudur. Konuyla ilgili olarak Ahmet Bican Ercilasun'un farklı bir örneği mevcuttur. Ercilasun:

“İnsanın kendi kendisine emredemeyeceği doğru değildir. Şu örnek, insanın kendisine de emredebileceğini gösterir. Ahmet dedim kendi kendüme, kalk ve çalış. Bu cümledeki kalk ve çalış emir şekilleri değil midir? İşte Ahmet, kendi kendine kalk ve çalış diyerek kendisine emretmektedir.” (Ercilasun 2011: 61) demektedir.

Ercilasun, bu örnekte insanın ne kadar kendi kendine emir verdiğini ortaya koysa da aslında insan burada kendi içinde yer alan ikinci bir bene yani ikinci bir Ahmet'e emir veriyor gibidir. Çünkü ikinci cümlenin öznesi “sen” öznesidir, ‘Ahmet sen kalk ve sen çalış’ demektedir. Yine konuyla ilgili olarak Gümüş şunları söylemektedir:

“Ercilasun'un verdiği örnekler, emir çekiminin birinci kişisi için değil ikinci kişi çekimine uygun örneklerdir. Burada kişi kendisini soyutlayarak, karşı tarafa yani ikinci kişi (sen) konumuna getirmiş, böylelikle emir, ikinci kişi (sen) için işletilmiştir. Birinci kişi için olsa dahi, sonucunda cezaî bir yaptırım söz konusu olmayacağı için bu çekimler emir değil istek kategorisindedir (Gümüş, 2016: 256).”

Tahsin Banguoğlu, emir çekiminin birinci kişi çekimleri için mantıklı olmadığını vurgulamıştır: “Bu tek kip de tekli ve çoklu 2. ve 3. kişilerden ibarettir. Buyuru eydilen, veya sözü geçene eydeni nazarî olarak kesin eğilimini duyuran bir kip olduğu için 1. kişiye yönelmesi mantıkî değildir (Banguoğlu 2007: 473).” Zeynep Korkmaz, emir kipiyle ilgili görüşleri ve tarihsel dönemlerdeki durumunu ele aldıktan sonra birinci kişilerin de emir şekillerinin olabileceğini ileri sürer:

“Türkiye Türkçesine gelince: Bu konuda yapılan bir araştırma ve metinlere dayanan dikkatli bir inceleme; insanın kendi kendine de emredebileceğini ve emir kipinin yalnız şekil olarak değil, işlev bakımından da birinci şahıs çekimlerinin var olduğunu göstermektedir (Korkmaz 2007: 669).”

Ahmet Bican Ercilasun, Muharrem Ergin ve Zeynep Korkmaz dışındaki araştırmacıların emir kipinin birinci kişilerinin olamayacağı, bunların işlevden hareketle “istek” kategorisine alınması gerektiği ile ilgili görüşlerini eleştirerek bu biçimlerin “emir” kategorisinde verilmesi gerektiğini savunmuştur (Gümüş, 2016: 256).

Yukarıda da görüldüğü gibi emir ve istek kipinin alanı her zaman tartışma konusu olmuştur. Bazı Türk dilcileri 1. tekil kişinin de emir çekimi olacağını savunurken, bazıları bunun imkânsız olduğunu dile getirmiştir. Bu tez çalışmasında çoğunluktan hareketle 1. Tekil kişinin istek olduğu düşünülerek incelemeye 2. tekil kişiden başlanacaktır. Tekil 2. şahıs eki olmadığı için bu tarz fiiller eksizdir. Metin 18. yüzyıla ait olduğu için aşağıda Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesinde emir kipinin teklik ve çokluk şahıslara eklenişlerini gösteren ek listesi verilmiştir.

Tablo 2: Eski Anadolu Türkçesi

Kişiler	Teklik	Çokluk
1. Kişi	-AyIn / -AyIm	-AlUm
2. Kişi	ø ~ -gIl	-(X)η / -(X)ηUz
3. Kişi	-sUn	-sUnlAr

Kaynak: (Özkan, 2000: 143)

Tablo 3: Osmanlı Türkçesi

Kişiler	Teklik	Çokluk
1. Kişi	-AyIn / -AyIm	-(y)AlUm
2. Kişi	ø ~ -gIl	-(U)η / -UηUz
3. Kişi	-sUn / -sUη	-sUnlAr

Kaynak: (Demir-Yılmaz, 2006: 101)

Teklik 2. Şahıs Eki

Eski Türkçede ve Eski Anadolu Türkçesinde “gıl, gil” şeklinde kullanılan 2. Tekil şahıs emir eki, metnimizde tespit edilmemiştir. Bu ek yerine standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi metinde de ek kullanılmamaktadır.

git (33a/4), seyr it (92b/6), vir (113b/9), gör (117a/6), al (118a/24)

Olumsuz fiillerden sonra da ek kullanılmamıştır. Çekim “-ma, -me” olumsuzluk eki ile sona ermektedir. Bu durum standart Türkiye Türkçesinde de bu şekildedir.

virme (81a/4), öldürme (85b/18), çekme (87a/25),

Teklik 3. Şahıs Eki

Eski Anadolu Türkçesinde teklik 3. şahıs için “-sun, -sün” emir eki kullanılmıştır. Standart Türkiye Türkçesinde “-sXn” olmak üzere dört şekilli olarak kullanılan ek metinde de “-sun, -sün” olarak tespit edilmiştir.

yapsun (92b/7), olsun (97b/23), bulsun (99b/16), hazırlansun (102b/15), varsun (103b/20)

Ek, metinde olumsuz fiillerden sonra da “-sun, -sün” şeklinde tespit edilmiştir.

kalmasun (95b/24), olmasun (96b/3), uğramasun (98a/11), sormasun (99b/22), yıkdurmasun (114a/12)

Çokluk 1.Şahıs Eki

Eski Anadolu Türkçesinde Çokluk 1. şahıs için “-(y)alum, -(e)lüm” emir eki kullanılmıştır. 18. yüzyıla ait olan metinde de ek yuvarlak ünlülü şekilde kullanılmaktadır. Metinde ek, “-(y)alum, -(y)elüm” olmak üzere yuvarlak ünlülü şekilde tespit edilmiştir. Ek, standart Türkiye Türkçesinde istek kipi görevindedir.

tuşalum (39a/15), varalum (45b/9), yiyelüm (56a/4), diyelüm (61a/1), gelevelüm (63b/10), eyleyelüm (84b/10), görüşelüm (122b/8)

Ek, metinde olumsuz fiillerden sonra da “-(y)alum, -(y)elüm” şeklinde tespit edilmiştir. Metinde ek, olumsuzluk ekinden sonra üç defa tespit edilmiştir.

eylemeyelüm (2b/20), itdirmeyelüm (69b/10), bulunmayalum (111b/5),

Çokluk 2. Şahıs Eki

Eski Anadolu Türkçesinde Çokluk 2. şahıs için “-(X)η, -(X)ηUz” emir eki kullanılmıştır. Ek, Osmanlı Türkçesinde “-(U)η, -UηUz” şeklindedir. Ek metinde “-(y)Uñ” olarak tespit edilmiştir. Ekin metinde başka bir şekilde kullanımına rastlanmamıştır.

eyleyüñ (49b/6), açuñ (127a/3), saşınıñ (127b/6), gidüñ (131b/5), luřf *idüñ* (131b/5), gelüñ (132a/10), aluñ (134b/4), varuñ (139a/18)

Ek, ünlüyle biten bir fiilden sonra sadece “*ñ*” *şeklinde kullanılmıştır.*

yiñ (134a/22),

Ek birleşik fiillerden sonra “*-(y)Uñ*” *şeklinde kullanılmıştır.*

açıvirüñ (127b/4), şalıvirüñ (133b/8),

Ekin, metinde olumsuzluk eki alan fiillerden sonraki kullanımına rastlanmamıştır.

Çokluk 3. Şahıs Eki

Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi metinlerinde 3. Çokluk şahıs emir eki “*-sUnlAr*” *şeklinde*dir. Ek metinde de benzer şekilde yuvarlak ünlülü olarak tespit edilmiştir. Standart Türkiye Türkçesinde “*-sXnlAr*” olmak üzere 4 şekilli kullanılan ek metinde sadece yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır.

getürsünler (2b/19), disünler (6a/14), gelsünler (10a/5), irgürmesünler (26a/10), gitsünler (27b/11), eylesünler (30b/21), geçsünler (39b/9)

Ek, metinde olumsuzluk eki alan fiillerden sonra da “*-sUnlAr*” *şeklinde* kullanılmıştır. Metinde, olumsuzluk ekinden sonra 3. çokluk şahıs eki sadece 4 kez kullanılmıştır.

irgürmesünler (26a/10), eylesünler (32a/21), görmesünler (98a/23), dimesünler (120a/3)

2.3.1.1.1.3. Şart kipi

Standart Türkiye Türkçesinde şart kipi, fiil kök ve gövdelerine eklenen “*-sA*” ekiyle yapılmaktadır. Şart kipinin dilek anlamında kullanıldığı cümlelerin dışında tek başına ele alınabilecek bir yargısı yoktur. Şart kipleri eklendikleri kelimelere koşul anlamı katarlar. Paragraflarda bu koşul anlamına bağlantılı olan yeni cümleler ortaya çıkar. Dilek-şart anlamının dışında çeşitli anlamlar da taşıyan şart kipleri, fiil kök ve gövdelerine gelerek şart tasarlama kipleri meydana getirirler. Şart kiplerinin çekimi iyelik kökenli kişi ekleriyle yapılmaktadır. Şart kiplerinden olumsuzluk yapmak için

fiil köküne “-mA” olumsuzluk ekini eklemek yeterlidir. Yine aynı şekilde şart kiplerinin sorusunu yapmak için soru eki “mI” yeterlidir. Ek fiille yapılan çekimlerinde “değil” edatından faydalanılmaktadır.

Şart ekinin zarf fiil mi yoksa cümle içinde yer alan koşulluk bildiren bir öge mi olduğu konusu sürekli tartışılmıştır. Konuyla ilgili en dikkat çekici görüş Gürer Gülsevin’e aittir (Gülsevin, 1990). Gürer Gülsevin, kendi deyimiyle “*şart gerundiumu*” hakkında üç maddelik sonuca varmıştır:

“1- Cümlede hiçbir zaman yüklem görevi taşımayan (dilek bildiren birkaç özel kullanım dışında) “-sA” eki, gramerlerin, devamlı yüklem görevi üstlenen “*fiil kipleri*” bölümünde değil, fiilden türemiş zarflar olan “*gerundiumlar*” kısmında verilmelidir. 2- Kişi eki alıyor olması, “-sA” ekinin gerundium fonksiyonu taşımasını engellemez. Çünkü ‘-DİK + kişi eki+ dA (... gel-diğinde gideriz)’ şeklinde de kişi eki almış bir gerundium söz konusudur. Ayrıca, bu ekin Eski Türkçedeki kullanımında da kişi işareti kullanılmayan örnekler bulunmaktadır. (*bar-sar bargıl ‘gidersen git!’*). 3- “-sA” eki, gramerlerimizin gerundiumlar bahsinde “*şart gerundiumu*” adı altında verilebilir (Gülsevin, 1990: 279).

Leyla Karahan, Gülsevin’in yukarıda sözü geçen görüşlerini içeren makalesini “*bu konunun ele alındığı dikkate değer bir yazı*” olarak nitelemiş ve Gülsevin’in makalesinde dile getirdiği görüşleri Türkçenin değişik dönemleri ve lehçelerinden konu ile ilgili örnekler vererek desteklemiştir:

“O halde ‘-InCA’ ve ‘-sa’ eki, aynı ek grubu içinde bulunmalıdır. Bu da “*zarf-fiil ekleri*” grubudur. Nasıl ‘-ArAk’ ekleri tarz, ‘-InCA’ zaman bildiren birer zarf-fiil eki iseler, ‘-sA’ eki şart, zaman, sebep vs. bildiren bir zarf-fiil ekidir. Kip ekleriyle çekimlenmiş bütün fiiller, ‘-sA’ ekli fiiller hariç, yargı taşır. ‘-sA’ eki, istek bildirdiği durumlarda grubun diğer üyeleriyle bu bakımdan bir uyum içindedir. “şart, zaman, sebep” fonksiyonlu ‘-sA’ eki ise yargı taşımadığı için grubun uyumlu yapısını bozar. Sonuç olarak, -sA şart eki, yukarıda açıklamaya çalıştığımız sebeplerden dolayı zarf-fiil ekleri grubunda yer almalıdır. Böyle bir yaklaşım, tabii olarak “*şartlı birleşik cümle*” anlayışımızı da yeniden gözden geçirmeyi gerekli kılmaktadır (Karahan, 1994: 474.)”

Bu iki görüşün Eski Türkçe açısından doğru olduğu söylenebilir fakat bugün için bu eke zarf-fiil demek çok zordur. Konuyla ilgili Bulak (Bulak, 2011) şunları söylemektedir:

“Bugün için şart kipine zarf-fiil demek mümkün değildir. Çünkü şart cümlelerinin ana cümlelerin zarfı olarak görev yapması onların zarf-fiil olduğunu göstermez. Çünkü zarf

olmadıkları halde zarf görevinde kullanılan çeşitli kelime grupları olduğu gibi, zarf-fiil olmadıkları halde zarf-fiil görevinde kullanılan kelime grupları da mevcuttur (Bulak, 2011: 89).”

Eski Türkçede “-sAr” olarak kullanılan şart kipi, metinde de standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi “sA” şeklinde kullanılmıştır.

Teklik 1. Şahıs Eki

Ek, metinde kök halindeki fiillerden sonra “sA” şeklinde kullanılmıştır.

alsam (5b/7), gitsem (8b/18), varsam (10a/3), söylesem (48b/22), disem (49a/1), göndersem (61b/10), virsem (64a/7), çeksem (95b/2), kessem (106b/22),

Ek, metinde birleşik fiillerden sonra da “-sA” şeklindedir.

mālik olsam (33b/20), helāk eylesem (70a/14),

Ek, metinde birkaç örnekte türemiş sözcüklerle beraber kullanılmıştır. Türemiş sözcüklerden sonra da “-sA” şeklindedir.

öldürsem (19b/24), çaldursam (46b/20), aşursam (76b/4), doldursam (105b/17),

Ek, metinde iki örnekte ünlü düşmesine bağlı olarak oluşan birleşik fiilden sonra tespit edilmiştir.

nolsam (118b/13), neylesem (75a/2),

Teklik 2. Şahıs Eki

Ek, metinde hem 2. şahıs kişi eki “-n” ile hem de “ñ” (*nazal n*) ile kullanılmıştır.

gösterseñ (20a/13), görseñ (27a/13), gelseñ (50a/24), alsan (80a/1), getürsen (142b/21),

Ek, metinde birleşik fiillerle de fazlaca kullanılmıştır. Birleşik fiillerden sonra da “-sA” şeklindedir.

tenbîh eyleseñ (88a/16), alvirseñ (13b/21), tebdîl eyleseñ (5b/6),

Ek, olumsuzluk ekinden sonra da “-sA” şeklindedir.

cost-u-cū eylemeseñ (26a/14),

Teklik 3. Şahıs

olsa (53b/15), ısrırsa (55b/1), kaçsa (55b/19), varsa (65a/7), bağlasa (66b/11), başarsa (79a/8), kopsa (103a/6), gelse (119b/9),

Ek, metinde birleşik fiillerle de kullanılmıştır. Birleşik fiillerden sonra da “-sA” şeklindedir.

halâş eylese (1a/7), fermân eylese (29a/20), murâd eylese (124a/4)

Ek, metinde birkaç örnekte türemiş sözcüklerle beraber kullanılmıştır. Türemiş sözcüklerden sonra da “-sA” şeklindedir.

alınsa (36a/11), yoğlansa (61b/9), kónsa (77a/16), ulaşırsa (102a/22), görülse (124a/4),

Ek, metinde olumsuz fiillerle birlikte de kullanılmıştır. Fiillerin olumsuzundan sonra da “-sA” şeklindedir.

virmese (36a/11), olmasa (128b/9),

Ek, metinde birleşik fiillerin olumsuz şekilleriyle de kullanılmıştır. Birleşik fiillerin olumsuzundan sonra da “-sA” şeklindedir.

halâş eylemese (1b/14), nâ-bekâr olmasa (43b/19), bahâne eylemese (88a/17)

Çokluk 1. Şahıs

Ek, metinde 1. çokluk şahıs eki “-k, -k” ile birlikte kullanılmıştır. Ek, standart Türkiye Türkçesinde de aynı ekle beraber kullanılmaktadır.

döksek (15a/25), kosağ (26a/4), alsak (27a/2), yanaşsak (30a/22), göndersek (43a/1), getirsek (84b/19), varsağ (88a/14), gitsek (88a/25),

Ek, metinde bir örnekte türemiş sözcüklerle beraber kullanılmıştır. Türemiş sözcüklerden sonra da “-sağ, -sek” şeklindedir.

bulunsak (86a/5)

Ek, metinde birleşik fiillerle fazlaca kullanılmıştır. Birleşik fiillerden sonra da “-sağ, -sek” şeklindedir.

şayd eylesek (26a/4), teneffüs eylesek (30a/22), haber eylesek (30b/14), hareket eylesek (30b/15), temâşâ^{65b10} eylesek (65b/9), tedârük eylesek (79b/2), zıkr eylesek (115a/6), da‘vet eylesek (124a/6)

Çokluk 2. Şahıs Eki

Ek, metinde 2. çokluk şahıs eki “-ñUZ” ile birlikte kullanılmıştır.

Ekin, metinde iki adet örneği mevcuttur. Bu örnekler birleşik fiillerden meydana gelmektedir.

şatlı eyleseñüz (6a/5), güş eyleseñüz (77a/23)

Çokluk 3. Şahıs Eki

Ek, metinde 3. çokluk şahıs eki “-lAr” ile birlikte kullanılmıştır. Ek, standart Türkiye Türkçesinde de aynı ekle beraber kullanılmaktadır.

diseler (13a/24), bilseler (84b/20), baqsalar (98a/22)

Ek, metinde iki adet birleşik fiille beraber kullanılmıştır. Birleşik fiillerden sonra da “-salar, -seler” şeklindedir.

zahm-dār olsalar (76a/12), kulağumça eyleseler (106a/22)

Şart eki “-sA” nin kalıplaşmış olarak kullanıldığı yapılar da mevcuttur. Buna kalıplaşmış cümle bağlayıcısı olma işlevi demek yerinde olacaktır. Konuyla ilgili Bulak şunları söylemektedir:

“Bu yapılar daha çok kalıplaşarak şart anlamı zayıflayan kelime ya da kelime gruplarıdır. Şart cümlesinden çok, bir bağlaç veya cümle başı edatı işleviyle kullanılan cümle bağlayıcısı işlevindedirler. Cümle bağlayıcısı olmanın yanı sıra cümleye birtakım anlamlar da katarlar. Bu işlev, “-sA” ekinin şart işlevi, zaman işlevi ve dilek-istek işlevine göre çok daha sonraki dönemlerde oluşmuş bir işlevdir. Türkiye Türkçesinde de kalıplaşma devam ettiği için hızla genişleyen bir işlevdir (Bulak, 2011: 33).”

Metinde bu işleve uygun olarak zıtlık görevinde kullanılan “*yoḥsa*” sözcüğü tespit edilmiştir.

İki pehlevānlar tereddüde vardılar. Ferāmerz dönüp eyitdi, dil-āverler yā siz niçün tereddüd eylediñüz, murādıñuz nedür *yoḥsa* muḥālefet midür ^{51a12} didi (51a/11)

2.3.1.1.1.4. Gereklilik kipi

Türkçede gereklilik kipi bir oluşun, bir kılışın veya tasarlanan bir eylemin yapılması gereğini bildirmektedir. Gereklilik kipinin ana işlevi, yapılması tasarlanan bir işin gerekli olduğunu bildirmektir (Korkmaz, 2007: 563). Bu kip, eylemin yapılması, olması gerektiği anlamını verir. Bu anlam, “*gerek, lazım, icap etmek*”

sözcükleriyle de sağlanır. Gereklilik Kipi Türkiye Türkçesinde eylem kök ya da gövdelerine “-malı, -meli” ekinin getirilmesiyle yapılır.

Türkiye Türkçesi’yle ilgili çalışmalarda gereklilik çekimi “-mAlI” ile yapılmaktadır. Fakat “-mAk gerek”, “-mA + iyelik eki gerek”li şekillere çok fazla yer verilmemektedir. Bununla birlikte, bazılarında gereklilik anlamı “-mAk gerek; -mA lazım; mAk, -mA icap etmek” ile de karşılanabilmektedir (Zülfikar, 1980:125).

Eski Türkçede gerekliliği karşılayan özel bir ek bulunmamakla birlikte “-gU/-mIş/-mAk kergek (kerek)” gibi şekillerle bu çekim karşılanmıştır (Clauson, 1972: 742; Özmen, 2003:179).

“gerek” kelimesi ve bu kelimeyle kurulan gereklilik yapıları her ne kadar Türkiye Türkçesi gramer kitaplarında hak ettiği yeri bulamamışsa da, tarihi süreç içindeki durumu pek çok dilcinin dikkatini çekmiş, bu konuda müstakil çalışmalar da yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi bizce M. Özmen’in Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumunda sunduğu “Gerek, Gerekmek ve Gereklilik Çekimi” adlı bildirisidir (Özmen, 2003). Özmen bu bildirisinde “gerek, gerek- ve gereklilik kipi” ilişkilerini Eski Anadolu Türkçesi açısından incelemiş ve örneklerle açıkça ortaya koymuştur. Ayrıca bu bildirisinde gerek ismi ve gerek fiilinin tarihçelerini de detaylı bir şekilde açıklamıştır. “Gerek” kelimesinin isim olarak kullanılmasının “gerek-” fiilinden çok daha önceye dayandığı da yine bu bildiride belirtilmiştir (Oruç Aslan, 2015: 1247).

Kouyla ilgili J. Deny, “Eski Anadolu Türkçesi için *kul karavaş yazılmalu olsa ‘yazılmak gerekiyorsa’ nefer diyü yazalar* örneğini vermektedir (Deny, 1941: 468; Akt.: Korkmaz, 2007: 694).” Yine Deny, “sevmeli-, uyumalı-, olmalı-” örneklerini vererek ekin “-malı, -meli” şeklinde olduğunu izah etmektedir (Deny, 2012: 357).

Konuyla ilgili çalışma yapan bir diğer isim Hikmet Koraş (Koraş, 2005) da şunları söylemektedir:

“Koraş, Türkiye Türkçesi gramer kitaplarıyla bazı kompozisyon kitaplarını inceleyerek ‘gerek, lazım, icap etmek, zorunda’ gibi yapılarla kurulan gereklilik üzerinde gerektiği kadar durulmadığını belirtmiş ve bu yapıların bugün Türkiye Türkçesi gramerinde hak ettiği yeri bulması gerektiğini savunmuştur (Koraş, 2005: 137).”

Konuyla ilgili en dikkat çekici görüş Zeynep Korkmaz (Korkmaz, 2007)'a aittir. Korkmaz:

“Eski Anadolu Türkçesinde gereklilik kipi için özel bir ek yoktur. Bu görev, *-mAk*, *-mA* mastar ekleri *-sA* şart ve *-A* istek kipleri üzerine *gerek* kelimesinin getirilmesiyle (*bilmeñ gerek, söylemek gerek, gitse gerek, gerekdür kim korkmayasın, vâcibdür ki ‘aybın saklayalar* vb.) karşılandığı için *-mAIU* eki gereklilik kipi kurma görevini daha geç bir dönemde kazanmış olmalıdır. Nitekim *Kitâbü'l-İdrâk ve Ettuhfetü'z-Zekiyye*'de böyle bir ek yoktur. Bergamalı Kadri'nin *Müeyssiret'ül-ulûm*'unda *-mAIU* eki vardır. Ancak yazarın ekle ilgil iyaptığı açıklamadan da anlaşılıyor ki *-mAIU* eki bu dönemde daha bir ad niteliğindedir. Ekin *-mAIU* > *-mAll* değişimi ile gereklilik bildirme işlevini kazanabilmesi herhâlde daha sonraki Osmanlı Türkçesi döneminde (Korkmaz, 2007: 694).”

Ekle ilgili verilen bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere gereklilik kipinin *-mAll* şeklini alması geç dönemde meydana gelmiştir. Kip, metinde de Zeynep Korkmaz'ın belirttiği gibi *mAk gerek* ve *şart eki +kişi eki + gerek* şeklinde kullanılmıştır. Kip, metinde sadece bir yerde “*geçmelidir*” şeklinde *-mAll* eki ile beraber tespit edilmiştir.

Metinde sadece bir yerde *-malı*, *-meli* eki tespit edilmiştir.

Beriyeler ve ba' z müzî cānverler kenārına¹⁴ uğrayup *geçmelidir* ammā bir yol^{24b16} daḥı deryā kenārına iner. (24b/15)

Metinde az da olsa ‘*maḥ gerek*’ ve ‘*mek gerek*’ şeklinde tespit edilen örnekler şunlardır:

getürmek gerek (88a/14)

Metinde birleşik fiillerle beraber kullanılan ‘*maḥ gerek*, *mek gerek*’ yapıları da mevcuttur.

Aḥzār Ṣāh olmaḥ gerek (16a/12), ber-ṭaraf eylemek gerek (32b/1), pehlevān olmaḥ gerekdür (33a/14), bu olmaḥ gerekdür (35b/17), Ṣarṣar olmaḥ gerek (69a/14), ḳal'asında olmaḥ gerek (76b/5),

¹⁴ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde mürekkebin de kabarmış olması sebebi-y-ile net okunamamaktadır. Metinde “**mim** (م)” harfinin varlığı net değildir. Müstensihin kelimeyi “ (كنامينه)” şeklinde yazdığı düşünülmektedir. Fakat bu şekilde yazılan bir kelime literatürde mevcut değildir. Kelimenin “**kenān** (ok kılıfı, okluk)” olabileceği düşünülmüş fakat o da cümleye uymamıştır. Müstensihin metnin genelinde yaptığı yaznışlar da düşünülürse burada “**r** (ر)” harfini unutmuş olabileceği söylenebilir. Kelime çevriyaziya “**kenārına**” şeklinde aktarılmıştır.

Metinde gereklilik yapısı *şart eki sA + kişi eki + gerek* şeklinde daha fazla kullanılmıştır.

Teklik 1. Kişi

gitsem gerek (8b/18), olsam gerek (10a/23), iletsem gerek (19b/1), görsem gerek (21b/20), disem gerek (32a/12), disem gerek (108b/3), getirsem gerek (117b/2), söylesem gerek (126b/1), döğsem gerekdür (142a/20)

Metinde teklik 1. kişi ekiyle beraber kullanılan birleşik fiiller de mevcuttur.

ta^çzîr eylesem gerekdür (69a/15) bî-nişân eylesem gerekdür (101a/7), ne eylesem gerek (105b/16), katl eylesem gerekdür (106a/8),

Metinde sesli harf düşmesine bağlı olarak oluşan birleşik fiillerle beraber kullanılan teklik 1. şahıs eki de mevcuttur.

neylesem gerek (75a/2), nolsam gerek (118b/13),

Teklik 2. Kişi

görseñ gerek (12b/17)

Metinde teklik 2. kişi ekiyle beraber kullanılan birleşik fiiller de mevcuttur.

rast gelseñ gerekdür (50a/24), bünyād eyleseñ gerekdür (59b/13), ne eyleseñ gerek (105b/16), cevāb virseñ gerekdür (143a/3),

Teklik 3. Kişi

olsa gerek (5a/1), kırtarsa gerek (15a/25), başsa gerek (33a/23), kıosa gerek (48a/4), öldürse gerek (48b/19), düşse gerekdür (59b/15), virse gerekdür (69b/3), ursa gerek (69b/18), şorsa gerekdür (70b/22), irişse gerek (82a/21), dise gerek (82b/16), alsa gerek (111b/17)

Metinde teklik 3. kişi ekiyle beraber kullanılan birleşik fiiller de mevcuttur.

zağmet virse gerekdür (58b/8), zühür eylese gerekdür (70a/2), katl eylese gerekdür (77a/9), meskūn eylese gerek (78a/25), bahāne eylese gerekdür (88a/15), tābi^ç olsa gerek (108a/5), intikām eylese gerekdür (137b/18),

Metinde sesli harf düşmesine bağlı olarak oluşan birleşik fiillerle beraber kullanılan teklik 3. şahıs eki de mevcuttur.

nolsa gerek (87b/17)

Çokluk 1. Kişi

görsek gerek (17b/10), götürsek gerekdür (55a/14)

Metinde çokluk 1. kişi ekiyle beraber kullanılan birleşik fiiller de mevcuttur.

cevāb virsek gerek (9a/1), ayırd olunsağ gerekdür (62b/22), niçe eylesek gerek (131b/20)

Çokluk 2. Kişi

Metinde gereklilik kipinin çokluk 2. şahıs ekiyle beraber kullanıldığı sadece bir örnek tespit edilmiştir. Bu örnek, birleşik fiillerin çokluk 2. şahıs ekiyle beraber kullanılması sonucu ortaya çıkmıştır.

ne eyleseñüz gerek (100b/3)

Çokluk 3. Kişi

ķonsalar gerek (16a/1), geçseler gerekdür (33a/19), gitseler gerek (81b/8), gitseler gerek (101b/13), otursalar gerekdür (131a/5)

Metinde çokluk 3. kişi ekiyle beraber kullanılan birleşik fiiller de mevcuttur.

mübāşeret eyleseler gerek (38a/4), zemīn itseler gerekdür (64b/25)

Olumsuz

Metinde ekin olumsuzluk ekiyle beraber kullanılan sadece bir örneğine rastlanmıştır. Bu örnek teklik 3. kişi ekine aittir.

yol virmese gerekdür (36a/11)

2.3.1.1.2. Haber kipleri

2.3.1.1.2.1. Öğrenilen geçmiş zaman

“{-mIş} : Öğrenilen geçmiş zaman eki, 16. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde düz ünlülüdür. 17. yüzyılda *Delâil-i Nübüvvet* dışındaki bütün eserlerde ek, düz ünlülüdür ve *Delâil*'de yuvarlak tabanlardan sonra % 96 oranında (buyrulmuş, düzülmüş, örtmüş, düşmüş) dudak uyumuna bağlıdır. 18. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ek, genellikle düz ünlülü olmasına rağmen, 3 yuvarlak tabandan sonra dudak uyumuna bağlıdır. Bu

ek, 18. yüzyıldaki transkripsiyon metinlerinde dudak uyumuna bağlanmıştır. 17. yüzyılın son çeyreğinde yuvarlak tabanlardan sonra uyumlu şekilleri görülen ek, 18. yüzyılın sonunda dudak uyumuna bağlanmıştır. Bence 18. yüzyılın sonundan itibaren ek, yuvarlak tabanlardan sonra {+muş, +müş} şeklinde okunmalıdır (Kartallıoğlu, 2008: 466)”

Metin tam olarak 18. yüzyıl sonlarına ait değildir.

Ek, metinde tüm ünlülerden sonra Arap harfli olarak “mim” ve “şe” (مش) şeklinde yazılmıştır. Dönem özelliklerini de dikkate alarak ek metinde düz ve yuvarlak ünlülerden sonra “-mış” ve “-müş” şeklinde düz ünlülü olarak okunmuştur.

Teklik 1. Şahıs

Ekin metinde teklik 1. şahısla kullanılan 3 adet örneği mevcuttur.

bađlamıŝam (35a/18), uğramışam (117b/15)

Ek, metinde bir birleşik fiilden sonra tespit edilmiştir.

ele virmişem (82b/15)

Teklik 2. Şahıs

gözetmişsin (47a/22), gitmişsin (142a/23)

Metinde teklik 2. kişi ekiyle beraber kullanılan birleşik fiiller de mevcuttur.

mübāŝeret eylemişsin (14b/5), ittiḥāz eylemişsin (41a/12), va^c de eylemişsin (47b/15), murād eylemişsin (51b/12), tedbīr eylemişsin (109a/2), rāy-ı ŝevāb itmişsin (109a/2), fikr eylemişsin (129a/8),

Teklik 3. Şahıs

dimiş (52a/16), varmış (5a/3), uyanmış (55a/13), kesilmıŝ (56b/3), inmiş (56b/9), istemiş (57b/18), gitmiş (58b/18), görmış (71a/16)

Metinde teklik 3. kişi ekiyle beraber kullanılan birleşik fiiller de mevcuttur.

tamām eylemiş (51b/16), ārāste eylemiş (52a/8), kaşd eylemiş (55b/13), cem^c olmış (56a/25), ḥatm eylemiş (57b/2), ḥizmet itmiş (140b/18)

Ek, metinde olumsuz fiillerle birlikte de kullanılmıştır. Fillerin olumsuzundan sonra da “-mış, -müş” şeklindedir.

gidememiş (10a/4), ölmemiş (10b/3), öldürmemiş (17a/13), varmamış (55a/25), gelmemiş (62a/13),

Çokluk 1. Şahıs

Ekin, metinde sadece bir adet örneği bulunabilmiştir.

gelmişüz (15a/11)

Çokluk 2. Şahıs

Ekin, metinde sadece bir adet örneği bulunabilmiştir.

tedbîr eylemişsiñüz (5b/22)

Çokluk 3. Şahıs

çekmişler (19a/9), gelmişler (25b/13), dizmişler (47a/4), getürmişler (55a/9), yidürmişler (55a/25)

Metinde çokluk 3. kişi ekiyle beraber kullanılan birleşik fiiller de mevcuttur.

maṭbaḥ itmişler (8a/7), vehm eylemişlerdi (8b/25), ḥaber virmişler (26a/8), naṣb eylemişler (32b/19), vaż' eylemişler (94a/16)

Ek, metinde bir örnekte olumsuz fiillerle birlikte kullanılmıştır. Fiillerin olumsuzundan sonra da “-miş + lar, -miş + ler” şeklindedir

görmemişlerdi (107b/3)

2.3.1.1.2.2. Bilinen geçmiş zaman

Bilinen Geçmiş zaman, hareketin konuşma anından önce yapıldığını ve konuşanın hareketin gerçekleşip gerçekleşmediğini kesin olarak bildiğini belirten bir zamandır. Bu zaman eki yanına şimdiki zaman ve geniş zaman belirten ekleri alarak kullanılabilir (Şahin, 2008: 652).

Eski Türkçede kesin geçmiş zaman çekimi “DI + şahıs zamiri” şeklindedir. Eski Türkçe dönemi eserlerinde bu zamanın çekimi şöyledir. 1. tekil şahıs {-DXm}, 2. tekil şahıs {-DXh yā da -DXg}, 3. tekil şahıs {-DI}, 1.çoğul şahıs {-DXmXz}, 2.çoğul şahıs {-DXnIz ya da DXglz} 3. çoğul şahıs {-DI} (Tekin, 2000: 182-185; Nalbant, 2002: 195).

Eski Türkçe döneminde “-DI” belirli geçmiş zaman kipi dışındaki bütün eylem adı ve eylem sıfatları, isimleri yüklem konumuna getiren yüklem bağlayıcıları gibi sonlarına gelen zamirlerle belirli bir kişiye bağlanarak yüklem olurlar (Tekin, 2000: 208).

Belirli geçmiş zaman 1. çoğul şahıs eki HŞ’de sistemli olarak “-DUK”tur. Fakat KE’da bu çekim “-DUK” yanında-sıklıkla-daha eski şekliyle yani “-DImlz” olarak devam etmektedir. NF’de birkaç örnekte “-dımız” şekli yaşamakta olup genelde “-DUK”tur: *yıgladımız* (Ata, 2002: 74 ; Akt.: Yavuzarslan, 2015: 1958). Bilinen geçmiş zaman çokluk 1. kişi eki değişmiş; “-dlmlz”ın yerini “-dUk” almıştır: *alduk, keldük, kördük* (Ercilasun, 2013: 403). Metinde de “-dlmlz” şeklinde bir adet örnek tespit edilmiştir.

Ek, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde hem *-dl*, hem de *-dU* olmak üzere hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü şekilde tespit edilmiştir. Ekin, bu özelliği metinde de görülmektedir. Ek, standart Türkiye Türkçesinde *-dX* olmak üzere dört şekillidir.

Teklik 1. Şahıs

Metinde birinci teklik şahıs eki “-du + m, -dü + m” şeklinde tespit edilmiştir. Örnekler aşağıdadır:

didüm (20b/18), bildirdüm (24b/18), bildüm (17b/17), geldüm (117b/13), yidüm (117b/13), gördüm (11a/9), getürdüm (11a/24), itdürdüm (19b/3), öldürdüm (71a/5), düşdüm (73b/5)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra da “-du + m, -dü + m” şeklindedir:

getürebildüm (19a/19), men^c eyledüm (22b/2), şayd eyledüm (117b/6), cevāb aldum (117b/13), niyet eyledüm (117b/24), zaḥmet^{124b17} çekdüm (124b/16),

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumsuz örnekleri de tespit edilmiştir:

bilmedüm (8a/17), kaldıramadum (22b/23), gelemedüm (125b/4), işitmedüm (126b/4), görmedüm (141b/19)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumsuz şekilleri birleşik fiillerden sonra da “-du + m, -dü + m”şeklindedir:

şalıvirmedüm (14b/16), gidebilmedüm (15a/19), fikr eylemedüm (20b/9), t̄alib olmadum (20b/9), h̄amle eylemedüm (56b/18), r̄ast gelmedüm (117b/20)

Teklik 2. Şahıs

Metinde ikinci teklik şahıs eki “-du + ñ, -dü + ñ, -dı + n, -di + n”şeklinde tespit edilmiştir.

alduñ (28a/2), gönderdüñ (31a/8), girdüñ (33b/4), degdüñ (42a/3), ayırdüñ (49b/14), döndün (16b/13), düşdüñ (56a/16), getürdüñ (58a/15), gördüñ (62a/20), olduñ (66b/13), oturduñ (69a/16), gördün (107b/22),

Metinde ikinci teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra da “-du + ñ, -dü + ñ”şeklindedir:

olayazduñ (26a/2), ğalebe eyledüñ (32a/5), h̄amle ^{34b4} eyledüñ (34b/3), kıyās eyledüñ (35a/13), da‘ vet eyledüñ (42a/7),

Metinde ikinci teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri ünlü düşmesine bağlı olarak oluşan birleşik fiillerden sonra da “-du + ñ, -dü + ñ”şeklindedir:

neylerdüñ (38b/7), nolduñ (44b/2),

Metinde ikinci teklik şahıs ekinin olumsuz şekilleri şu şekildedir:

bildirmedin (24b/18), yimedın (38b/10), bilmedüñ (42a/1), görmedüñ (47a/11), gelmedüñ (47b/15), k̄omadüñ (54a/24), düşmedüñ (56b/11)

Metinde ikinci teklik şahıs ekinin olumsuz şekilleri birleşik fiillerden sonra da “-du + ñ, -dü + ñ”şeklindedir:

fikr eylemedüñ (20b/9), ‘āmil olmaduñ (29b/6), müşāvere eylemedüñ (100a/15), helāk ^{139a13} eylemedüñ (139a/12),

Metinde standart Türkiye Türkçesinde bir yerden gelenler için kullanılan kalıplaşmış bir adet kalıp söz de tespit edilmiştir. Bu söz standart Türkiye Türkçesinde hem ikinci tekil şeklinde hem de ikinci çokluk şeklinde kullanılabilir. Metinde standart Türkiye Türkçesinde bir yerden gelenler için kullanılan kalıplaşmış bir adet kalıp söz de tespit edilmiştir. Bu söz standart Türkiye Türkçesinde hem ikinci tekil şeklinde hem de ikinci çokluk şeklinde kullanılabilir.

hoş geldün (47b/13)

Teklik 3. Şahıs

Metinde üçüncü teklik şahıs eki, fiillerden sonra düz şekilli olarak “-*dt*, -*di*” şeklinde tespit edilmiştir. Ek, yuvarlak ünlülü fiillerden sonra da “-*dt*, -*di*”dir.

öldürdi (16b/13), fırlatdı (144a/6), gitdi (144a/6), kıpıdı (144a/7), gördi (144a/10)

Ek, metinde sadece iki fiilin olumlu şeklinden sonra “-*du*, -*dü*” olarak görülmüştür.

indü (46b/14), bildü (69a/21),

Metinde üçüncü teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra “-*dt* -*di*” şeklindedir:

pāre eyledi (144a/6), taleb eyledi (144a/8), alkış eyledi (144a/9)

Ek, metinde bir birleşik fiilden sonra da “-*du*, -*dü*” şeklindedir.

hıfz eyledü (116a/2)

Metinde üçüncü teklik şahıs ekinin olumsuz şekilleri şu şekildedir:

diñlemedi (118a/5), gelmedi (118b/4), çekemedi (120a/11), göremedi (124a/19), istemedi (125a/13)

Metinde üçüncü teklik şahıs ekinin olumsuz şekilleri birleşik fiillerden sonra da “-*dt*, -*di*” şeklindedir:

āşikāre itmedi (2b/21), cevāb virmedi (6b/14), izhār eylemedi (133a/8), te’şīr eylemedi (139a/10), kıarār eylemedi (143a/25)

Çokluk 1. Şahıs

bildirdük (7a/17), geldük (11a/23), gönderdük (14b/16), irdük (26b/14), bildük (65a/23)

Metinde birinci çokluk şahıs eki, yuvarlak ünlülü fiillerden sonra da “-*du* + *k*, -*dü* + *k*” şeklindedir.

öldürdük (11a/6), düşdük (26b/13), kurtulduğ (66b/15), gördük (98b/4), bulduğ (100a/12)

Metinde, “-dlmIz” şeklinde tespit edilen birinci çokluk ekinin örneği şu şekildedir:

didimiz (108a/11)

Metinde birinci çokluk şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra “-du + k, dü + k” şeklindedir:

teslîm eyledük (3b/14), çeng eyledük (5b/15), yâr ^{15a23} idindük (15a/22), kabûl eyledük (17b/15), alabildük (44b/14), nâ’îl olduğ (65b/1), sebep olduğ (65b/2), kaçabildük (67b/13), getürebildük (97a/11), koyuvirdük (118b/14)

Metinde, birinci çokluk şahıs eki olumsuzluk ekinden sonra “-du + k, -dü + k” şeklindedir.

virmedük (3a3), görülmedük (4a/19), beñzedemedük (49b/1), görmedük (135b/15), gelmedük (143a/7)

Metinde birinci çokluk şahıs ekinin olumsuz şekilleri birleşik fiillerden sonra “-du + k, -dü + k” şeklindedir:

cevâb viremedük (108b/18)

Metinde, standart Türkiye Türkçesinde bir yerden gelenlerin kendilerine “hoş geldin/geldiniz” şeklinde söylediği kalıp söze verilen iki adet cevap tespit edilmiştir. Bu söz standart Türkiye Türkçesinde kalıp söz olarak kullanılmaktadır.

hoş bulduğ (47b/13), hoş ^{110a11} bulduğ (110a/10)

Çokluk 2. Şahıs

aldıñuz (8a/15), geldiñüz (14b/2), bildiñüz (69b/4), söylediñüz (78b/24), kurtıldıñuz (86b/5), gördiñüz (108b/18)

Metinde ikinci çokluk şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra “-dı + ñuz, -di + ñüz” şeklindedir:

zuhûr eylediñüz (1a/8), hâlâş oldıñuz (1a/9), tevbe etdiñüz (8a/19), tereddüd eylediñüz (51a/11)

Metinde, ikinci çokluk şahıs eki olumsuzluk ekinden sonra “-*dı + ñuz, -di + ñüz*”şeklindedir.

diñlemediñüz (27b/23), bildürmediñüz (30b/2), virmediñüz (124b/17), gelmediñüz (125b/4), kıomadıñüz (126b/20)

Metinde ikinci çokluk şahıs ekinin olumsuz şekilleri birleşik fiillerden sonra “-*dı + ñuz, -di + ñüz*”şeklindedir:

i‘timād eylemediñüz (2b/22), haber virmediñüz (61b/8), imdād-ı lisān eylemediñüz (69b/8), muķayyed olmadıñüz (89a/13), ĥalāş oldıñüz (107b/25)

Metinde, birleşik fiillerde kullanılan olumsuzluk ekinden sonra ek, yuvarlak ünlülü olarak görülmüştür.

yüz çevirmedüñüz (113a/15)

Metinde standart Türkiye Türkçesinde bir yerden gelenler için kullanılan kalıplaşmış bir adet kalıp söz de tespit edilmiştir. Bu söz standart Türkiye Türkçesinde hem ikinci tekil şeklinde hem de ikinci çokluk şeklinde kullanılabilir.

ĥoş ^{6a14} geldiñüz (6a/13), ĥoş geldüñüz (13a/2), ĥoş geldiñüz (110a/10) ĥoş geldiñüz (111b/19), ĥoş geldiñüz (124b/3)

Çokluk 3. Şahıs

didiler (113b/6), eyitdiler (113b/17), gördiler (114a/25), begendiler (114b/4), geçdiler (15a/5)

Ek, yuvarlak ünlülü fiillerden sonra da “-*dı + lar, -di + ler*”şeklindedir.

ķondılar (132b/12)

Metinde üçüncü çokluk şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra “-*dı + lar, -di + ler*”şeklindedir:

isti‘āze eylediler (113b/20), vehm eylediler (113b/25), haber virdiler (114a/19)

Metinde, üçüncü çokluk şahıs eki olumsuzluk ekinden sonra “-*dı + lar, -di + ler*”şeklindedir.

idemediler (77a/19), bildürmediler (84a/2), geçmediler (94a/3)

Metinde ikinci çokluk şahıs ekinin olumsuz şekilleri birleşik fiillerden sonra “-*dı + lar, -di + ler*” şeklindedir:

şalvirmediler (45b/6), i‘ tibā eylemediler (61a/3), cesāret idemediler (127b/15)

2.3.1.1.2.3. Geniş zaman

Geniş zaman “-*r, -Ar, -(I)r, -(U)r*” ekleri ile karşılanmaktadır. “Geniş zaman kipinin olumsuzluğu, birinci teklik ve çokluk şahıslarında ‘-*mA-*’ olumsuzluk; ikinci, üçüncü teklik ve çokluk şahıslarında ise olumsuz geniş zaman eki durumlarındaki ‘-*mAz-*’ eki ile kurulur (Korkmaz, 2007: 638).”

Gelecek zamana yönelmiş olan geniş zaman kipi yakın gelecekte gerçekleşmesi niyet ve istek halinde olan; ancak gerçekleşmesinde bir kesinlik bulunmayan durumlarda kullanılır. Dolayısıyla, bu anlatım kalıbında istek, ihtimal, tahmin, vaat gibi işlevler de yer alır (Korkmaz, 2007: 644; Şahin, 2008: 651).

Türkçedeki tüm zamanları; geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanı kapsayan her zaman, sürekli yapılan işleri anlatan bir zaman dilimidir. Türkçede müstakil bir şimdiki zaman ekinin kullanılmasına kadar olan dönemde şimdiki zamanı da karşılamıştır. Zaman belirleyicileriyle kullanımı ele alındığında farklı zamanları ve kipliği anlatması bakımından en ilginç örnekleri ortaya koyduğu görülmektedir (Şahin, 2008: 650).

Göktürkçede geniş ve şimdiki zaman ayrılmamıştır. Bu kip sözün gelişine göre bazen geniş, bazen şimdiki zamanla Türkiye Türkçesine aktarılır. Olumlu geniş zaman eki “-*Ar*” ve “-*Ur*”; olumsuz geniş zaman eki “-*mAz*”dır. Olumlu geniş zaman eki yerine bazen “-*Ir*” eki de kullanılır. Ayrıca bu ekin ne zemān “-*Ar*” ne zaman “-*Ur*” olacağı da kesin bir kurala bağlı değildir: “*birür men*” (veririm, veriyorum), “*kazanur men*” (kazanırım, kazanıyorum), “*bilir siz*” (bilirsiniz, biliyorsunuz), “*körür*” (görür, görüyor), “*korkur biz*” (korkarız, korkuyoruz). Ek, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ve eserimizin ait olduğu 17.-18. yüzyıl metinlerinde de aynı şekilde kullanılmıştır. Ek, standart Türkiye Türkçesinde de olumlu fiillerden sonra “-*r, -Ar, -(I)r, -(U)r*” ; olumsuz fiillerden sonra ise “-*mA-, -mAz-*” şeklinde kullanılmaya devam etmektedir.

Teklik 1. Şahıs

aluram (1a/14), korçarum (1b/6), dirüm (2b/16), yaşarum (6b/8), dilerüm (6b/22), varıram (8b/4), çıkaram (9a/1)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra “-r + (I)m, -(U)r + (I)m, -(I)r + (I)m” şeklindedir:

tebdil eylerüm (5b/19), çeng eylerüm (8b/22), zabt iderüm (11a/21)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri ünlü düşmesine bağlı olarak oluşan birleşik fiillerden sonra da “-r + (I)m, -(U)r + (I)m, -(I)r + (I)m” şeklindedir:

neylerüm (10a/2)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumsuz örnekleri fiillerden sonra “-mA + m” olarak tespit edilmiştir:

geçürmem (36b/10), gitmem (41a/21), idemem (43a/4), bilmem (44a/7), gülmem (92a/17)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumsuz şekilleri birleşik fiillerden sonra “-mA + m” olarak görülmüştür:

çeng eylemem (38a/6), hamle eylemem (38a/9), kabül eylemem (68b/14)

Teklik 2. Şahıs

tırursun (29b/10), görürsün (37a/10), yıkdurursun (43b/5), gidersin (46a/18), tırursun (46b/15), dirsın (46b/19), çekersin (47a/19), dirsün (55b/4), dilersün (91b/25)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra da tespit edilmiştir:

çeng eylersin (38a/8), inkâr eylersin (48b/24), katl idersin (49a/5), peşimân olursun (118a/6)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri ünlü düşmesine bağlı olarak oluşan birleşik fiillerden sonra da aynı özellikleriyle tespit edilmiştir:

neylersin (39a/9)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumsuz örnekleri fiillerden sonra “-*mAz + sIn*” olarak tespit edilmiştir:

gitmezsin (47b/18), bilmezsin (65a/13), söylemezsin (61a/16), gidemezsin (83b/17), dönmezsin (108b/14), yemezsin (131b/12)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumsuz şekilleri birleşik fiillerden sonra “-*mAz + sIn*” olarak görülmüştür:

çeng eylemezsin (38a/6), cevâb viremezsin (91b/25), kabûl eylemezsin (137b/17)

Teklik 3. Şahıs

tırur (39a/24), oturur (41a/3), alur (41b/1), uyur (49a/19), oğur (50a/18)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra “-*r, -(U)r, -(I)r*” şeklindedir:

kifâyet eyler (39a/9), yazık olur (39a/10), belli olur (39a/15), tâbi⁶ olur (47a/13), nağl olunur (49a/18), tebdîl olur (99b/9)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri ünlü düşmesine bağlı olarak oluşan birleşik fiillerden sonra da “-*r, -(U)r, -(I)r*” şeklindedir:

neyler (70b/18), neyler (99a/21),

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumsuz örnekleri fiillerden sonra “-*mAz*” olarak tespit edilmiştir:

bilinmez (99b/9), yetişmez (101a/17), dögünmez (101b/6)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumsuz şekilleri birleşik fiillerden sonra “-*mAz*” olarak görülmüştür:

rast gelmez (101b/24), fâ⁷ide eylemez (107a/6), hayr eylemez (109a/3)

Çokluk 1. Şahıs

giderüz (7a/5), gönderüz (14b/6), isterüz (14b/7), aluruz (14b/8), dilerüz (15b/16), buluruz (25b/12), korğaruz (33b/18)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra “-*r + (U)z / (U)z, -(U)r + (U)z*” şeklindedir:

hizmet iderüz (8a/19), hareket eylerüz (8b/9), çeng eylerüz (39a/14), tedbir iderüz (59a/17), tâbi‘ oluruz (61b/23)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumsuz örnekleri fiillerden sonra “-mA + yUz” olarak tespit edilmiştir:

gelmeyüz (83b/3),

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumsuz şekilleri birleşik fiillerden sonra “-mA + yUz” olarak görülmüştür:

hâyır virmeyüz (58a/11), cevâb ^{57b4} viremeyüz (57b/3), alış veriş idemeyüz (69a/7), cevâb viremeyüz (88a/25)

Çokluk 2. Şahıs

çıkarşıñuz (2b/25), istersîñüz (17b/17), görürsüñüz (23a/22), yanaşursîñuz (30a/24), dirsiñuz (108b/20), bilürsîñüz (108b/22), gelürsîñüz (111b/21),

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra “-r + sIñUz / sUñUz, -(U)r + sIñUz / sUñUz, -(I)r + sIñUz / sUñUz” şeklindedir:

ittihād idersîñüz (17b/22), bakup тұrursîñuz (23b/6), peşimān olursuñuz (41b/3), su’āl idersîñüz (135b/14)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumsuz örnekleri fiillerden sonra “-mAz + sIñUz” olarak tespit edilmiştir:

gelemezsîñüz (49a/24), getürmezsiñüz (67a/25)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumsuz şekli birleşik fiillerden sonra “-mAz + sIñUz” olarak görülmüştür:

zabıt idemezsîñüz (43b/25)

Çokluk 3. Şahıs

söyleşürler (67b/2), dirler (68b/14), giderler (77a/1), çekerler (78a/19), gelürler (79b/1)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra “-r + IAr, -(U)r + IAr” şeklindedir:

temāşā eylerler (67b/4), tâbi‘ olurlar (121b/10), murād iderler (123b/11)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri ünlü düşmesine bağlı olarak oluşan birleşik fiillerden sonra da “-r + IAr, -(U)r + IAr” şeklindedir:

neylerler (17b/6)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumsuz örnekleri fiillerden sonra “-mAz + IAr” olarak tespit edilmiştir:

diñlemezler (56a/3), görmezler (56b/19), inanmazlar (61a/5)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumsuz şekli birleşik fiillerden sonra “-mAz + IAr” olarak görülmüştür:

muñhālefet^{61a3} eylemezler (61a/2), tañammül eylemezler (115a/6)

2.3.1.1.2.4. Gelecek zaman

Tarih ve coğrafya bakımından çok geniş bir alanda lehçeler ve ağızlar hâlinde dallanmış bulunan Türkçede, gelecek zaman kavramını ifâde etmek için “-gU, -gAy, -gA, -A, -tAcI, -IsAr, -AcAk” gibi ekler kullanılmıştır (Korkmaz, 2012: 159). Bu belirtilen ekler Eski Türkçeden standart Türkiye Türkçesi’ne gelinceye kadar kullanılan gelecek zaman ekleridir.

Metinde ilk olarak Eski Anadolu Türkçesi ve Türkmencede kullanılmaya başlamış olan, bugün de Güney-Batı Türkçesi ile Kıpçak grubuna giren bazı lehçelerde ve seyrek olarak Özbekçede kullanılan “-AcAk” eki daha fazla kullanılmıştır. Metinde “-AcAk” eki zarf-fiil fonksiyonuyla da kullanılan bir ektir.

Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan bir diğer gelecek zaman eki olan “-IsAr” metinde sadece bir örnekte tespit edilmiştir. Bu tespit edilen örnek metin içinde yer alan beyitlerden birindedir.

Teklik 1. Şahıs

Metinde ekin teklik birinci şahısla kullanılan iki adet örneği tespit edilmiştir. Birinci teklik şahısın olumsuzuyla kullanılan gelecek zaman eki tespit edilememiştir.

oynayacağum (126b/14),

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra “-AcAğ + (U)m” şeklindedir:

‘alil olacağum (119b/7)

Metinde birinci teklik şahıs ekinin olumsuz örnekleri tespit edilememiştir. Metinde bir örnekte gelecek zamanın olumsuz şekli için “AcAḳ” ekiyle beraber “*degil (değil)*” sözcüğü kullanılmıştır.

bağacaḳ digülüm (54a/25),

Teklik 2. Şahıs

Metinde teklik ikinci şahısla ilgili sadece bir adet örnek tespit edilmiştir.

Metinde ikinci teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra “-AcAḳ +sIn” şeklindedir:

şāhib-ḳırān olacaḳsın (11a/10)

Teklik 3. Şahıs

olacaḳdur (56a/7), gidecek (32a/17), yedürecedür (134b/2)

Metinde teklik üçüncü şahısla beraber kullanılan bir adet “-IsAr” gelecek zaman eki örneği tespit edilmiştir:

Başım üstüne ṭapuñ her ne ki fermān buyurur,

Ḳul kaçan *tutmayısar* anı ki sultān buyurur (137b/20)

Metinde üçüncü teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra da tespit edilmiştir:

cevāb virecek (16b/3), çeng ^{57b6} idecek (57b/6), ḥizmet idecek (57b/22), ḥamle idecek (82a/22)

Metinde ekin olumsuz örnekleri tespit edilmemiştir.

Çokluk 1. Şahıs

Metinde çokluk birinci şahısla ilgili örnek görülememiştir.

Çokluk 2. Şahıs

Metinde çokluk ikinci şahısla ilgili örnek görülememiştir.

Çokluk 3. Şahıs

Metinde çokluk üçüncü şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra “-AcAḳ + IAr” şeklindedir:

cevāb virecekler (9a/2),

Metinde ekin olumsuz örnekleri tespit edilmemiştir.

2.3.1.1.2.5. Şimdiki zaman

Şimdiki zaman kipi fiilin gösterdiği oluş ve kılışın içinde bulunulan zamanda başladığını gösteren ektir. Bu ek hem şekil hem zaman ifade eden eklerden biridir. Şekil eki olarak bildirme, zaman eki olarak da şimdiki zaman ifade eder (Özek, 2012: 1752).

Şimdiki zaman kavramı Türkçenin ilk yazılı belgelerinden itibaren Türkçenin tüm dönemlerinde farklı birçok ekle ifade edilmiştir. Eski Türkçe (ET) döneminde Şimdiki zaman için özel bir ek kullanılmamış, geniş zaman eki olan “-r/-Ir/-Ar” eki hem geniş zamanı hem şimdiki zamanı bazen de gelecek zamanı ifade etmiştir (Gabain, 2003: 80). Karahanlı ve Harezmi Türkçesi döneminde de şimdiki zaman ifadesi ET’de olduğu gibi çoğunlukla geniş zaman ekiyle karşılanmıştır. Karahanlı Türkçesinde şimdiki zamanı ifade etmek için ayrıca “-a, -e” ve “-may, -mey” ekleri mevcuttur. Harezmi Türkçesinde de geniş zaman ekleri dışında şimdiki zaman eki olarak ET’de de kullanılmış olan “-yur, -yür” eki kullanılmıştır (Türk, 1999: 10-11).

Eski Anadolu Türkçesi (EAT) döneminde “-r,-Ir,-Ar” geniş zaman ekleri daha önceki dönemlerde olduğu gibi şimdiki zaman ve geniş zaman işlevleriyle kullanılmış olmakla beraber, “-makta, -mekte” ; “-a, -e” ; “-ga, -ge” ekleri hususi olarak şimdiki zamanı ifade etmiştir. EAT’nin ilk dönemlerinde az sayıdaki örnekte zarf-fiil eki yardımıyla birleşerek fiil olarak kullanılan “-a yorur” yapısı, 16. yüzyıldan itibaren ekleşmeye başlayarak “-yor<-yori<-yorur” şekilleriyle ve gelişimiyle Türkiye Türkçesine (TT) kadar gelmiştir (Gülensoy, 1995: 283; Akt.: Özek, 2012: 1752).

Ek, metinde de “-yor” şeklinde tespit edilmiştir.

Teklik 1. Şahıs

Ekin, metinde birinci teklik şahısla kullanılan sadece iki örneği mevcuttur. gideyorum (73b/7), geliyorum (114a/7)

Teklik 2. Şahıs

Ekin, metinde ikinci teklik şahısla kullanılan sadece bir örneği bulunabilmiştir.

sen ne çarışi yorsın (124b/15)

Teklik 3. Şahıs

gelüyor (10b/9), geliyor (15b/17), işidiyor (46a/5), fısıldıyor (82a/25), bayılıyor (100a/8), gideyor (100b/13), iniyor (127b/19)

Metinde üçüncü teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra “-yor, -A + yor, -(U) + yor, -(I) + yor” şeklindedir:

rüsvây oluyor (12a/18), fuzüllük ideyor (33a/4), çeng ideyor (37b/25)

Metinde üçüncü teklik şahıs ekinin olumsuz örnekleri fiillerden sonra “-*mI + yor*”olarak tespit edilmiştir:

itmiyor (42b/5)

Metinde üçüncü teklik şahıs ekinin olumsuz şekli birleşik fiillerden sonra da “-*mI + yor*”olarak görülmüştür:

tenezzül eylemiyor (36b/25), kâdir olamıyor (99a/2)

Çokluk 1. Şahıs

Metinde çokluk birinci şahısla alakalı örnek tespit edilememiştir.

Çokluk 2. Şahıs

Metinde ekin, çokluk ikinci şahısla beraber kullanılan sadece bir örneği mevcuttur.

Metinde üçüncü teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra “-(*A*) / (*I*) / (*U*) + *yor + sInUz / sUnUz*”şeklindedir:

çeng ideyorsuñuz (20b/9),

Çokluk 3. Şahıs

Metinde ekin, sekiz örneği tespit edilmiştir.

geliyorlar (44b/20), gideyorlar (67b/15), öldürüyorlar (128b/7), pişürüyorlar (134b/2)

Metinde üçüncü teklik şahıs ekinin olumlu şekilleri birleşik fiillerden sonra “-*A + yor + lar*”şeklindedir:

güft-gü ideyorlar (8a/2), hâlâş ideyorlar (53b/6), şöhet ideyorlar (59b/8), temâşâ ideyorlar (143b/15)

2.3.1.2. Ek-fiil

Ek fiil (Ek eylem): Ad soylu sözcüklere eklenerek onları yüklem yapan ya da basit çekimli fiillere eklenerek onları bileşik çekimli yapan “-*imek*” fiilidir. Ek-fiilin ad soylu sözcükleri yüklem yapan dört çekimi vardır. Fakat birçok kaynak zarf-fiil eki “iken” i de bu guruba dâhil eder. Biz de ek-fiilin beş çekimi olduğunu varsayarak örneklerimizi ele alacağız: Şartı (ise), Geniş zaman çekimi (-dIr, -dUr), Bilinen geçmiş zaman çekimi (idi), Öğrenilen geçmiş zaman (imış), Zarf-fiili (iken).

2.3.1.2.1. Ek-fiilin şartı

Ek, metinde genel itibariyle kelimelerden ayrı olarak “ise” şeklinde tespit edilmiştir.

altun ise (14a/7), siz ise (15b/1), çeng ise (18b/9), ne ise (19a/23), öyle ise (23b/17), vezir ise (118a/4), hâl ise (119b/6), var ise (126a/8),

Ek, metinde bazı örneklerde isimlerle birleşerek “-sA” şeklinde görülmüştür. Bu birleşim sırasında bazı örneklerde araya “-y” kaynaştırma ünsüzü de dâhil olmuştur.

yoḥsa (26b/14), varsa (65a/7), öyleyse (128a/21)

Metinde, standart Türkiye Türkçesinde şart ekiyle birleşerek kalıplaşmış olan “yoḥsa (yoksa)” kelimesi de fazlaca kullanılmıştır.

yoḥsa (26b/14)

2.3.1.2.2. Ek-fiilin geniş zamanı

Ek, metinde yuvarlak ünlülü olarak “-dur, -dür” şeklinde kullanılmıştır.

güçdür (3b/7), eydür (3b/9), ilerüdür (9a/18), yokdur (124b/15), ma^ç lumdur (125a/18), budur (125b/17), odur (126a/7), oldur (128a/13), odundur (129b/22), toḫdur (131b/11), çengdür (132a/2), kimdür (132a/18), vardur (132a/21), cānverdur (132a/23), degüldür (132b/4)

2.3.1.2.3. Ek-fiilin bilinen geçmiş zamanı

Ek, metinde genel itibariyle kelimelerden ayrı olarak “idi” şeklinde tespit edilmiştir.

taḫtı idi (27a/8), üzerinde ^{27a9} idi (27a/9), mālīk idi (27a/19), var idi (27b/17), degül idi (44a/2), yok idi (124a/24)

Ek, metinde bazı örneklerde isimlerle birleşerek “-dI” şeklinde görülmüştür. Bu birleşim sırasında bazı örneklerde araya “-y” kaynaştırma ünsüzü de dâhil olmuştur.

dīvānı-y-ıdı (88b/1), teferrüc-gāhı-y-ıdı (94b/8), ^ç ayyārları-y-ıdı (139b/16)

2.3.1.2.4. Ek-fiilin öğrenilen geçmiş zamanı

Ek, metinde genel itibariyle kelimelerden ayrı olarak “*imiş*” şeklinde tespit edilmiştir.

var imiş (9b/17), yakın imiş (10a/9), kim imiş (10b/20), bu imiş (11a/18), oğlu imiş (14a/1), pehlevân imiş (14a/17), onda imiş (128a/21)

Ek, metinde birkaç örnekte örneklerde isimlerle birleşerek “*-miş*” şeklinde görülmüştür.

varmış (32a/7), varmış (74b/5)

2.3.1.2.5. Ek-fiilin zarf-fiili

Ek, metinde genel itibariyle kelimelerden ayrı olarak “*iken*” şeklinde tespit edilmiştir.

küçük iken (71b/10), üzerinde iken (78b/1), gâfil iken (78b/4), nâzır iken (119b/24), siyâh iken (135b/9),

Ek, iki örnekte “*yoğ*” kelimesi ile aradaki “*-i*” ünlüsü düşmemesine rağmen bitişik olarak kullanılmıştır. Bu kullanım sırasında “*yoğ*” kelimesinin son sesinde “*ğ* > *g*” ünsüz değişimi meydana gelmiştir.

yoğ-ıkan (84a/5), yoğ-ıkan (117b/8)

2.3.1.3. Birleşik zamanlı çekimler

Birden çok kip-zaman ekiyle çekimlenerek iki kip zaman anlamı kazanmış fiillere birleşik zamanlı fiiller denir. Bu birleşim: “*Fiil kök ya da gövdesi + Basit zaman (haber / dilek kipi) + ek-fiil + kişi eki = Birleşik zamanlı eylem*” şeklinde oluşmaktadır.

Fiilin birleşik çekimi, haber ya da dilek kiplerinden biriyle çekimlenmiş fiile ek-fiilin getirilmesiyle sağlanır. Böylece fiilin kipine yeni bir boyut kazandırılmış olur. Birleşik zamanlı çekimler: Hikâye Birleşik zaman (idi), Rivayet Birleşik zaman (imiş) ve Şart (Koşul) Birleşik zaman (ise) olmak üzere üç şekilde meydana gelirler.

2.3.1.3.1. Hikâye birleşik zaman

Ek, metinde zaman eklerinden sonra genel itibariyle bitişik şekilde “-*dI*” olarak kullanılmıştır.

İstek Kipinin Hikâyesi: geleydi (29a/19), olaydı (73b/2), göreydi (91b/17), bileydi (109a/10)

Geniş Zamanın Hikâyesi: bilürdi (137a/23), inlerlerdi (137b/7), çekerdi (138b/5)

Ek, metinde geniş zamanla kullanılan üç örnekte fiilden ayrılmış şekilde “-*idi*” olarak görülmüştür.

ğâldırur idi (13b/11), alur idi (32b/20), oturur idi (138b/21)

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi: göndermişdi (16a/2), gitmişdi (34a/12), nişanlamışdı (40a/4)

Ek, birleşik fiillerden sonra da kullanılmıştır.

sipâriş eylemişdi (3a/7) şöhet eylediler idi (127a/8), sihr eylerdi (45a/14)

2.3.1.3.2. Rivâyet birleşik zaman

Ek, metinde zaman eklerinden sonra genel itibariyle bitişik şekilde “-*mIş*” olarak kullanılmıştır.

Geniş Zamanın Hikâyesi: gelürmiş (58a/12), gözedirmiş (69a/19), dirlermiş (72b/25)

Ek, metinde geniş zamanla kullanılan bazı fiillerden sonra ayrılmış şekilde “-*imiş*” olarak görülmüştür.

dirler imiş (11a/15), yirler imiş (25b/16), giderler imiş (26b/8), gözedir imiş (64a/1), tapar imiş (74b/16)

Ek, metinde geniş zamanın olumsuzundan sonra olumsuzluk ekinden ayrılmış şekilde “-*imiş*” olarak görülmüştür.

çıkılmaz imiş (26b/9),

Ek, birleşik fiillerden sonra da kullanılmıştır.

perestiş eylermişsin (51b/14), da‘ vā eyler imiş (11a/22)

2.3.1.3.3. Şart (koşul) birleşik zaman

Ek, metinde zaman eklerinden sonra genel itibariyle bitişik şekilde “-sA” olarak kullanılmıştır.

Geniş Zamanın Şartı: olursa (50b/7), yıkārsa (59b/3), kırsa (79b/23), tutarsa (101a/2), varırsa (117b/21)

Ek, geniş zamanın olumsuzundan sonra da “-sA”şeklindedir.

Geniş Zamanın Olumsuzu: çıkmazsa (76a/9), ayrılmazsa (108a/24), cevāb virmezse (121b/6)

Ek, metinde birkaç örnekte bilinen geçmiş zaman eki “-dI, -dU” ve araya giren “-y-” kaynaştırma ekiyle beraber kullanılmıştır. Ek, geçmiş zaman ekinden sonra da “-sA”şeklindedir.

Bilinen Geçmiş Zamanın Şartı: çıkārdıysa (74b/13), tokundıysa (76a/4), oldıysa (96a/15), urduysa (102a/24), neylediye (124b/19)

Ek, birleşik fiillerden sonra da “-sA”şeklindedir.

ķabūl iderse (128a/11), virebilürse (130b/10), zūr eylediye (75b/8)

Ek, metinde ünlü düşmesine bağlı olarak oluşan birleşik fiillerden sonra da araya giren “y” kaynaştırma ekiyle beraber “-sA” şeklinde kullanılmıştır.

neylediye (124b/19)

Ek, metinde birkaç örnekte kelimededen ayrı olarak “ise” şeklinde tespit edilmiştir.

fırlatdı ise (121a/19), girer ise (127b/1), murād ider ise (20b/17)

2.3.1.4. Şahıs ekleri

Şahıs ekleri, “fiil çekimlerinde yüklemi şahsa bağlayan eklerdir” diyebiliriz. Şahıs ekleri, büyük çoğunlukla fiil kökünden gelen yüklemelerin çekiminde; iş, oluş veya kılışın kim veya kimler tarafından yapıldığını göstermek amacıyla kullanılır. Yani hareketi şahsa bağlayan eklerdir.

Türk dilinin fiil çekimlerinde yer alan kişi eklerini bazı gramerciler 3 gruba (Korkmaz, 2007: 572; Banguoğlu, 2007: 445; Ergin, 2013: 282-283) bazı gramerciler ise emir ve istek kipleri üzerine gelen kişi eklerini de ayırarak dört gruba ayırmaktadırlar (Kornfilt 2001: 382; Aslı Göksel ve Celia Kerslake, 2005: 88-90; Demir ve Yılmaz, 2003: 191; Lewis, 2000: 105; Akt.: Yavuzarslan, 2011: 1954)

Şahıs ekleri genel itibariyle Türk gramercileri tarafından üçe ayrılmıştır.

- a. I. tip kişi ekleri (zamir kökenli),
- b. II. tip kişi ekleri (iyelik kökenli),
- c. III. tip kişi ekleri (emir-istek çekiminde kullanılanlar)

Eski Türkçe döneminde belirli geçmiş zamanın çekimi ile emir-istek kipi dışındaki bütün fiil çekimlerine gelen kişi ekleri, I. tip yani zamir kökenli eklerdir. Eski Türkçe'nin bu yapısı, Türkiye Türkçesi'nin yazı dilinde –şart kipi hariç– hiç bozulmadan, ancak bazı ses değişimlerine uğrayarak kendini korumuştur (Yavuzarslan, 2011: 1954).

Metinde, dönemin şahıs ekleri özellikleri görülmektedir. Sadece istek kipi zamir kökenli şahıs ekleri ile çekimlenmektedir.

İyelik Menşeli Şahıs Ekleri: Şart kipi ile bilinen geçmiş zaman kiplerinin çekiminde kullanılan şahıs ekleridir.

Teklik : 1. Şahıs: -m	(geldü-m, gelse-m)
: 2. Şahıs: - ñ	(geldü-ñ, gelse-ñ)
: 3. Şahıs: -	(geldi, gelse)
Çokluk: 1. Şahıs: -k, -k	(geldü-k, alsa-k)
: 2. Şahıs: -ñüz, -ñüz	(geldi-ñüz, eylese-ñüz)

: 3. Şahıs: -lar, -ler (geldi-ler, dise-ler)

Emir Ekleri:

Teklik : 1. Şahıs: -ayın, -eyin, -ayum, -eyüm (ur-ayın, gel-eyüm)

: 2. Şahıs: -eksiz (gel, git)

: 3. Şahıs: -sın, -sin, -sun, -sün (kim-sin, gel-sün)

Çokluk: 1. Şahıs: -alum, -elüm (al-alum, gör-elüm)

: 2. Şahıs: -y(U)ñ (gel-üñ, getir-üñ)

: 3. Şahıs: -sunlar, -sünler (çal-sunlar, eyle-sünler)

Zamir Menşeli Şahıs Ekleri: Eserin yazıldığı dönemde zamir menşeli şahıs ekleri öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman, gelecek zaman, şimdiki zaman, istek kipi ve gereklilik çekimlerinde kullanılmıştır.

Teklik: 1. Şahıs: -am, -em, -um, -üm (gelmiş-üm, gel-em,)

: 2. Şahıs: -sın, -sin (gelmiş-sin, gider-sin)

: 3. Şahıs: -(-dur, -dür) (yok-dur)

Çokluk: 1. Şahıs: -z, -uz, -üz (korçar-uz, görüşür-üz)

: 2. Şahıs: -sIz, -sUz (idebile-siz, düşer-siz)

: 3. Şahıs: -lar, -ler (ideyor-lar, virecek-ler)

2.3.1.5. Olumsuzluk ekleri

Olumsuzluk iki ek ile yapılmaktadır. Bunlar “-mA” olumsuzluk eki ile “-mAz” sıfat-fiil ekidir.

-mA olumsuz çatı eki: Türkçenin bilinen ilk metinlerinden bu güne kadar yüklem olan çekimli fiillerle beraber kullanılan olumsuzluk ekidir. Fiil kök ve gövdelerinden sonra gelip onların manalarını olumsuzluk yönüyle genişleten “-mA” eki olumsuz fiil cümleleri oluşturulurken kullanılmaktadır (İlhan, 2005: 271). Ekle ilgili olarak Zeynep Korkmaz “Fiil kök ve gövdelerinden olumsuz fiiller türeten bir

ektir. İ- ek-fiili dışındaki her fiil kök ve gövdesine gelebildiği için Türk dilinin en işlek türetme eki durumundadır.” (Korkmaz 2007: 128) demektedir. Leyla Karahan da eserinin olumsuz cümlelerden bahsettiği bölümünde, “-mA” ekiyle olumsuz cümleler kurulduğunu, bu ekin, fiil cümlelerini olumsuz yaptığını anlatmaktadır (İlhan, 2005: 271).

olmadı (9a/2), virmeyüp (9a/9), komañ (9b/6), bilmem (9b/23), durmasunlar (10b/10), almaduqça (11b/9), kıymam (12b/19)

-mAz sıfat fiil eki: Olumsuzluk kavramını içinde bulduran bu ek fiil kök ve gövdelerine gelerek onları sıfatlaştırır. Bu sıfat fiil eki muhtemelen “-ma olumsuzluk eki ve -z geniş zaman eki”nin kendi işlevleri dışında kaynaşarak meydana getirdikleri yeni bir ek olduğu için çekimli fiillerdeki yapının aksine bitişik olarak değerlendirilmelidir (İlhan, 2005: 272). Bu ek sadece geniş zamanın olumsuz örneklerinde görülmüştür.

eylemezse (8b/20), gelmezse (8b/22), olmaz (9b/23), korkmaz (10a/8), bakamaz (10b/14), komamız (10b/24), bulunmaz (13b/25)

2.3.1.6. Birleşik fiiller

Birleşik fiiller, bir ad ile bir yardımcı fiilin veya iki ayrı fiil şeklinin yahut da ad soylu bir veya birden fazla kelime ile bir esas fiilin birleşmesinden oluşan ve tek bir kavrama karşılık olan fiil türleridir (Korkmaz 2007: 791).

Türkçede yeni kelime yapma yollarından biri de birleştirme yoludur. Birleşik fiiller birleştirme yoluyla oluşturulan fiillerdir. Birleşik fiilde isim veya fiil unsuru önce yardımcı fiil unsuru sonra gelir. Birleşik fiillerde esas anlamı birinci unsur taşır. İsimlerle oluşturulan yapılarda yardımcı veya esas fiilin işlevi isimleri fiilleştirmek, yani ismi fiil durumuna getirmektir. Türkçede yabancı kökenli isimleri fiilleştirmede birleşik fiil kalıbından yaygın bir şekilde yararlanılmaktadır. Birleşik fiiller ne şekilde oluşturulursa oluşturulsun tek bir kavramı karşılarlar. Her zaman birleşik fiilde anlamca bir kaynaşma mevcuttur (Özkan, 2013: 13-14).

2.3.1.6.1. Birinci yanı isim ikinci yanı fiil olan yardımcı fiiller

Bunlar bir ad veya sıfat ile “*et-, eyle-, yap-, kıl-, ol-, ve bulun-*” yardımcı fiillerinin birleşmesinden oluşmuştur. Birleştikleri yardımcı fiilin görevi, bir adı fiil durumuna getirmektir (Korkmaz, 2007: 792)¹⁵.

eyle-¹⁶ : su’âl eyledükde (1a/4), helāk eyleyen (7a/8), kıyās eyledi (7b/13), havāle eyledi (42a/19), naẓar eyledi (77a/15), hareket eylemez (84a/20), qabūl eylemez (117b/25), muḥalefet eylemez (127b/5)

it- : ẓaleb itdügin (10b/16), men’ idemeyüp (17a/24), ẓabt idemeziñüz (43b/25), muḥalefet itmeyüp (51a/10), ḥalāş ideyüm (129a/21), peydā itdirüp (129b/20), nidā itdürdi (130a/12)

ol- : devr olmazın (9b/18), ḥüḍaperest olalum (51a/13), ḥaber-dār olup (83b/4), şād olup (83b/19), mālīk oldum (118a/9), ḥāzır ola (119b/7), ḥāşıl olmaz (130b/19)

yap- : gönlin^{4a9} yapdum (4a/9), ẓa’ām yapup (97b/7)

kıl- : rāst kıldı (21b/8), suḥte kıldı (37a/17), güfte kılıp (62a/14), geç kılıp (141b/7)

bul- / bulun- : *Bul-* fiili, seyrek hallerde yalın veya *bulun-* edilgenlik biçimiyle, esas anlamı dışında *et-, ol-, ve yap- yap-* yardımcı fiillerine koşut bir yardımcı fiil gibi de kullanılabilir (Korkmaz, 2007: 798).

vuşūl bulduqda (15a/16), fırsat bulunmaz (43a/5), tedārükli bulunmaduq (43a/13), hoş bulduq (47b/13), ḥalāş bulduñ (76a/4), ğāfil bulunmayalum (111b/5), tedārük üzre bulunmaq (112a/3), yakın bulunan (138a/19), mevcut bulunan (140b/18)

buyur- : Yalnız başına “emretmek”, “söylemek” anlamlarını taşıyan *buyur-* fiili bir yardımcı fiil olarak da kullanılır ve *et-* yardımcı fiilinin yerini tutar. Ancak, bu yardımcı fiil ince nezaket üslubu taşıyan saygı bildiren ifadelerde yer alır (Korkmaz, 2007: 796-797).

¹⁵ Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için Zeynep Korkmaz (2007), *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara, isimli eserin 791-861 sayfaları arasına bakınız.

¹⁶ “*Eylemek*” yardımcı fiili hem metnin ait olduğu dönemde hem de metin içinde “*olmak*” fiiliyle beraber en fazla kullanılan yardımcı fiillerdendir.

hareket buyuruñ (6a/5), teşrif buyuruñ (125a/17), fermān buyurur (137b/20)

Yardımcı fiil olmadığı halde Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerde birleşip kaynaşarak birleşik fiiller meydana getiren kelime grupları da metnimizde bulunmaktadır. Bu birleşik fiilleri oluşturan kelimeler gerçek anlamı dışında kullanılarak mecazi anlamlarda ve deyim olarak kullanılmaktadır (Yavuz, 2013: 96). Metnimizde bu şekilde tespit ettiğimiz birleşik fiiller aşağıdadır:

kaldu- : taban kaldurup (56a/14), el kaldurup (73b/18), baş kaldurup (9b/25)

al- : ögin aldı (54a/1), yol aldı (54b/18), ağızından aldı (59a/15), haber aldı (60b/11), elinden aldı (64a/4)

çal- : oturup ^{76a15} çaldı (76a/15), şaşup çaldılar (76a/21), ‘āciz çalursağ (90b/24)

kağ- : ayağa kağup (73/24)

bağla- : bil bağladılar (8a/21), el bağlayup durdılar (131a/23)

getür- : haber getürsün (19a/21), ‘ağlın başına getürüp (35a/9), haberi getürdi (39b/19), ele getürebildük (97a/11)

çek- : kâmet çeker (2b/21), el çekdi (6a/4), zahmet çekdi (7b/15), dem çeküp (19a/9), elem çekme (6b/6)

vir- : cevāb virebileler (88a/23), cevāb virebilürüz (88b/4), ele vireyazdılar (132b/7)

gör- : tedārük görüp (78a/24), iş görebildi (104a/21)

ka-/kağ- : baş kağup durdı (5a/24)

kağ- : başa kağup dura (29b/21)

gel- : ‘ağlı başına geldi (63b/18), ödi azgına geleyazdı (121a/10)

git- : elinden fırlayup gideyazdı (9a/11)

2.3.1.6.2. İki yanı da fiil olan (bir yanı zarf-fiil bir yanı fiil) birleşik fiiller:
tasvir fiilleri

Tasvir fiilleri, iki ayrı fiilin kaynaşmasından oluşmuş birleşiklerdir. Bu birleşikler içindeki birinci fiil, bir *-A*, *-I* veya *-(y)-Ip* zarf-fiil yapısındadır ve asıl anlam bu fiildedir. İkinci fiil ise, aslında bir esas fiil olduğu halde, anlam kayması yoluyla, yavaş yavaş hem sözlük anlamından farklı yeni bir anlam kazanmış hem de esas fiil olmaktan çıkıp esas fiile bazı anlam incelikleri katan bir yardımcı fiil durumuna gelmiştir (Korkmaz, 2007: 811).

Tasvir fiilleri kendi içinde beş alt gruba ayrılırlar. Bunlar (Korkmaz, 2007: 811-812):

- A. Yeterlik fiilleri
- B. Tezlik fiilleri
- C. Süreklilik fiilleri
- D. Yaklaşma fiilleri
- E. Uzaklaşma fiilleri

Metinde bu birleşik fiillerden tespit ettiğimiz örnekler aşağıdadır:

Yeterlilik Fiili

Türkçede yeterlik yapısı *bil-* yardımcı fiilinin, *-(y)-A* zarf-fiil ekinin üzerine getirilmesiyle elde edilir: *gid-e-bil-*, *uyu-y-a-bil-* gibi. Metinde tespit edilen örnekler şunlardır:

idebilesiz (4b/5), öldürebilürse (6b/22), getürebildüm (19a/19), bulabilürüm (22a/16), çekebilürdi (49b/22), yürüeyebilür (57b/23), irişdürebildük (86a/9), görebildüm (91a/9)

Yeterlik fiillerinin bir yanı isim, bir yanı fiil şeklinde oluşan birleşik fiillerin üzerine geldiği örnekler de mevcuttur:

galebe idebilürseñ (20b/19), haber alabildük (44b/14), cevāb virebileler (88a/23), ele getürebildük (97a/11), ḥalāş idebilürseñ (97b/22), iş görebildi (104a/21)

Metinde, ekin olumsuzluk ekiyle kullanılan bir örneği de mevcuttur:

gidebilmedüm (15a/19)

Tezlik Fiili

Türkçede tezlik yapısı *vir-/ver-* yardımcı fiilinin, *-(y)-I*, *-(y)-U* zarf-fiil ekinin üzerine getirilmesiyle elde edilir: *gid-i-ver-*, *uyu-y-u-ver-* gibi. Metinde, ek sadece dönem özelliklerini de dikkate alırsak “-*vir-*” yardımcı fiili ve “-*(y)-I*” zarf-fiili kullanılarak elde edilmiştir. Metinde ekin biri olumlu biri olumsuz olmak üzere iki örneği mevcuttur.

yüriyiverdi (70b/1)

Olumsuzluk ekiyle kullanılan örnek aşağıdadır:

şalıvermediler (141a/11)

Süreklilik Filli

Türkçede süreklilik yapısı *dur-*, *kal-*, *gör-*, *gel*, *koy-* (*ko-*) yardımcı fiillerinin, *-(y)-A*, *-(y)-I* veya *-(y)Ip* zarf-fiil eklerinin üzerine getirilmesiyle elde edilir: *gid-e-dur-*, *uyu-y-a-kal-*, *çek-e-gör-*, *alış-a-gel-*, *bak-ıp dur-*, *al-ı-koy-*, *al-ı-ko-* gibi. Metinde tespit edilen örnekler şunlardır:

-(y)-A-gör- : çekegördi (8a/1), zür *idegördi* (20a/21), viрегördi (23a/3), diyegördiler (84a/23), men^c *idegördi* (136a/4)

-(y)-A-kał- : kırılakaldı (97b/15), uyuyakaldı (98a/14)

-(y)-A-gel- : çıkageldi (135a/9), olagelmemişdür (20b/14), çıkageldiler (89b/16)

-(y)-A-koy- / **-(y)-A-ko-** : Eski Türkçede ve Eski Anadolu Türkçesinde canlı bir kullanışa sahip olan *koy-* tasvir fiili, yazı dilimizde kaybolmuş gibidir. Varlığını ancak *alakoy-*, *alıkoy-* gibi süreklilik işlevi körelmiş ya da başka bir gruba sokulabilecek bir birleşik fiil içinde sürdürülmüştür. Yalnız *dur-* tasvir fiili, Anadolu ağızlarından aktarılmış bir tür olarak bugün *bekleyekoy-*, *çalkalayakoy-*, *gidekoy-*, *yapakoy-*, *okuyakoy-* vb. şekillerde ve süreklilik işlevi ile daha çok konuşma dilinde yer almıştır (Korkmaz, 2007: 830). Ek, metinde sadece bir örnekte iki kez yazılmak kaydıyla “-*(y)-A-ko-*” yardımcı fiiliyle beraber kullanılmış olarak tespit edilmiştir.

şarağodı(74a/17), şarağodı (104b/14),

+(y)+Ip dur- / +(y)+Up dur- /+(y)+Up tur-: Ek, dönem özelliklerini de dikkate alırsak yuvarlaklaşmanın da etkisiyle metinde sadece *+(y)+Up dur-* ve *+(y)+Up tur-* şekliyle kullanılmıştır.

çık^{ar}up durgurdılar (4a/24), baş koy^{up dur}dı (5a/24), tayan^{up dur}dı (11a/3), başa çık^{up dura} (29b/21), al^{up dur}dı (36b/16), yan^{up durur} (72b/21), el bağlay^{up dur}dılar (131a/23), karar^{up turur} (135a/9)

-(y)-Up gel- : gönli ol^{up ge}leydi (80a/6), birağ^{up ge}ldi (83b/16), boşan^{up ge}füp (84b/22), al^{up ge}lüm (86b/17), kaç^{up ge}len (91a/3)

Yaklaşma Fiili

Türkçede yaklaşma yapısı *yaz-* yardımcı fiilinin, *-(y)-A* zarf-fiil ekinin üzerine getirilmesiyle elde edilir: *gid-e-yaz-*, *uyu-y-a-yaz-* gibi. Bu tasvir fiili esas fiile ‘*az kalsın olacaktı, gerçekleşmeye çok yaklaştı*’ anlamları vermektedir. Bu tasvir fiili yalnızca öğrenilen geçmiş zaman ve görülen geçmiş zaman ekleriyle çekime girmektedir.

Bugün *yaz-* tasvir fiilinin kullanılmadığı yerlerde, bu anlam ve işlev inceliği “az kalsın, neredeyse” gibi zarflarla da karşılanabilmektedir (Korkmaz, 2007: 831).

gideyazdı (9a/11), gireyazdı (30a/7), boğılayazdı (33a/8), tutilayazdum (69a/18), öleyazdı (84b/24), ideyazdı (92a/20), geleyazdı (121a/10), gebereyazdılar (131b/15)

Yeterlik fiillerinin bir yanı isim, bir yanı fiil şeklinde oluşan birleşik fiillerin üzerine geldiği örnekler de mevcuttur:

elinden fırlay^{up ge}deyazdı (9a/11), helāk ideyazdılar (56b/10), bi-hoş^{72b17} olayazdı (72b/17), ödi azğına geleyazdı (121a/10), ele vireyazdılar (132b/7)

Metinde “az kaldı (kalsın)” zarfı da yaklaşma tasviri için kullanılmıştır.

az kaldı: *az kaldı* parmakları Gülgün’uñ karnına gireyazdı (30a/7), yüzi gözi bütün taşta kuma sürünerek deryāya varup şuya girdi. *Az kaldı* kim boğılayazdı. (33a/8), gullar *az kaldı* seni helāk ideyazdılar (56b/10)

Uzaklaşma Fiili

Git- yardımcı fiiliyle beraber kullanılan uzaklaşma fiilleri, esas fiil üzerindeki olayın “uzaklaştığını” belirtmek için kullanılan tasvir fiilleridir.

Bu tasvir fiilinin, *-(y)-A* zarf-fiilinden sonra *git-* yardımcı fiili alarak oluşturulmuş *eylige kemik olagelmiş olagider, söylenegider, kovagitti* gibi bir iki örneğine dayanarak, bazı gramerlerimiz bunu da süreklilik fiilleri arasına katmışlardır.¹⁷ Zeynep Korkmaz’a göre, “bu şekiller Türkiye Türkçesinde değil, alınma yerlerinde de belirtildiği üzere Eski Anadolu Türkçesine özgü şekillerdir. Bugün görülen birkaç örnek de o dönemden uzanagelmiş kalıntılardır (Korkmaz, 2007: 831).” Metinde uzaklaşma tasvir fiilinin herhangi bir örneğine rastlanmamıştır.

2.3.1.7. Fiilden fiil yapım ekleri

+Ar- : giderdüm (55a/24), çıkardı (78a/4), kıparup (85b/12)

+l- : girilindükde (59b/17), ayrılmaya (60a/2), virildi (60b/25), şarılır (63b/18), kırılazdı (75b/3), yıkıldı (75b/6)

+n- : sevinüp (4a/11), bilinmelidür (47b/2), olındı (53a/7), girilindükde (59b/17), sevindirelüm (101b/15)

+dİr- / +dUr- : şatdururdu (57a/21), toldurup (59a/8), öldürme (74b/20), itdüremedi (77a/5), yondurup (77a/10), karşıdurdu (77b/15), sevindirelüm (101b/15), döndürüp (137a/17)

+(U)ş- / +(I)ş- : söyleşürüz (57b/5), görüşürüz (91b/7), ötüşürler (94a/24), bağışdılar (98a/25), gülüşürsüz (125b/18), görüşüp (133a/2)

+Ur- : düşürün (60a/10), pişürüp (98a/12), içürdiler (100a/25), geçürdiler (134a/24), baturup (139b/4)

+t- : getürtdüm (131b/12), çıkartdı (8a/12), çağırtdı (51b/20)

Türkiye Türkçesinde bulunmadığından O. Nedim Tuna tarafından verilmemiş olan, fakat Eski Anadolu Türkçesinde geçişli-ettirgen ekleri olarak bilinen eklerden

¹⁷ John Deny, *Türk Dil Bilgisi*, Kabalcı Yayınevi, (Çev.: Ali Ulvi Elöve, 1941 ; Ahmet Benzer, 2012), İstanbul, s.446 ; M. Kaya Bilgegil (1984). *Türkçe Dilbilgisi*, Dergah Yayınları, İstanbul, s. 281. ; Haydar Ediskun, (1996). *Yeni Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, s.259.

Gürer Gülsevin (Gülsevin, 2007: 140) örnekler vererek bahsetmektedir. Bu ekler işlek olmayan eklerdir. Metinde bu eklerden birçoğuna rastlanmıştır:

+GUr- : *hata ırgümesünler* (26a/10), *darb ırgüreler* (32a/21), *ırgürmek* (86a/5)

+der-¹⁸ : *dönderdi* (123a/3), *dönderüp* (137a/16)

2.3.1.8. İsimden fiil yapım ekleri

+A: Hem geçişli hem geçişsiz fiiller yapan ektir (Gülsevin, 2007: 120-121). Muhtemelen en eski isimden fiil yapma eki olan bu ek, 8. yüzyıldan önce işlekliliğini yitirmeye başlamıştır (Clouston ve Çev. Özalan, 2007: 194). Standart Türkiye Türkçesinde de ekin örnekleri mevcuttur.

yaşarum (6b/8), *oynadırağ* (11b/20), *diledi* (20a/8), *boşandı* (22b/8), *uzadı* (64a/1), *benzer* (92b/2)

+(A)l- : *dirilik* (19b/4), *dirildi* (83a/2), *yufkaldup* (83a/16), *buñalup* (92a/19)

+(A)r- : Bu ek isimden hem geçişli hem de geçişsiz fiiller türetmektedir (Gülsevin, 2007: 120). Özellikle renk isimlerinden türemekle birlikte başka isimlerden de türeyen örnekleri vardır. Standart Türkiye Türkçesinde de örnekleri mevcuttur.

ağarmağa (45a/8), *kabarda* (40b/25), *ağardı* (56a/23), *kararup* *tırur* (135a/9)

+dA- : Çok seyrek kullanılan bir ektir.¹⁹

aldamış (118b/14), *istemem* (119a/13)

+(e)t- : Tek kelimedede görülen geçişli bir ektir.

gözetdi (124a/23)

+(I)k : *biriktürdi* (116a/17)

¹⁸ Bu ekle alakalı daha detaylı bilgi için, Gürer Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s.140'a bakınız.

¹⁹ Bu ekle alakalı daha detaylı bilgi için, Gürer Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s.140'a bakınız.

+**IA-** : avlayup (68b/14), karşılayup (72b/11), bağladı (74b/23), azarladı (118a/8), başladılar (116b/11), kucaklayup (121a/16), işleyelüm (139b/7)

+**IA-** : Bu ek +IA isimden fiil yapım ekinin *-n-* çatısı ile genişletilmiş şeklidir. Bu ekle yapılan fiillerin +IA-’ı şekilleri kullanılmaz (Gülsevin, 2007: 121).

öykелendi (öfkелendi) (6b/23), zedelendi (17b/5), kösteklendi (46a/19), bağlandı (136a/11), kemerlendirüp (137a/6)

2.3.1.9. Fiillerde soru eki

Çekimli bir fiili soru şekline sokmak için fiildeki şahıs eklerinden sonra *mI-* / *mU-* soru eki getirilir. Fiilin soru şekli, bir oluş ve kılışın bir şahıs tarafından yapılp yapılmadığını anlamak ve öğrenmek amacına dayanan ve gramerimizde soru kategorisini oluşturan ektir (Korkmaz, 2007: 575). Bu ek, edat menşeli olup, sonradan ekleşmiştir. Soru eki, hem isimleri, hem fiilleri işleklik sahasına alan umumi bir işletme eki durumundadır. Bu ek, bütün isim çeşitlerini, bütün edatları, bütün fiilleri işleklik sahası içine alır (Ergin, 2013: 243). Bu ek; görülen geçmiş zaman, şart, emir ve istek kiplerinde şahıs eklerinden sonra gelirken, Duyulan geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman ve gereklilik kiplerinde ise, şahıs eklerinden önce gelir. Emir kipinin ikinci teklik ve çokluk şahıs çekimlerinde soru eki getirilmemektedir.

Standart Türkiye Türkçesinde *+mI*, *+mU* şeklinde olan ek, metinde sadece düz ünlülü olarak *+mI* şeklindedir. Ek, standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, eklendiği fiilden ayrı yazılmış ve kendisinden sonra gelen eklerle birleşmiştir. Ek, dudak uyumuna tabî değildir. Metinde çok örneği olan ekin, 10 örneği aşağıda verilecektir. Olumlu, olumsuz, birleşik fiil farketmeksizin ek, tüm fiillere eklenmiştir.

imdi ^{6b3} dil-āver boyayı *begenür misin* (6b/3)

ey mekārım kara yüzlü nā-bekār hiç benüm nāmum *ışitmedün mi* (7a/23)

baña tābī^c olursañuz güzel yohsa başıñuz *keseñüm mi* didükde bunlar emān diyüp derün-ı ^{9b14} İslām’a gelüp Ferāmerz’e tābī^c oldılar (9b/13)

hiç devr-i Ādem'den berü olmuş mı (15a/24)

cānibe gelür mi yoḥsa gelmez mi (79b/2)

benümle gider misin didi (91a/11)

sen şimdi Ḥudā-perest olup Nār-ı Nūr'dan yüz döndürmez misin didi (106a/2)

ey pehlevān şimdi Keymurād Ḥān'uñ ^{108a4} murādı ne olduğın bilür misin didi (108a/4)

Ferāmerz ne turursın daḥı hamle eylemez misin didi (130b/1)

ol dil-āverlerüñ şuçı ne idi, niçün öldürdüñ dimez misin (143b/8)

2.3.2. Zarf

Zarflar, fiilleri yer, zaman, durum miktar ve soru bakımından niteleyen isimlerdir. Tek başına sıfat olmadığı gibi tek başına zarf da yoktur. Sıfatlar da zarflar gibi tek başlarına isimden başka bir şey değildirler (Ergin, 2013: 258). Türkçede zarf (katmaç), sıfat ve addan Fransızcada olduğu kadar açık bir biçimde ayrılmış değildir (Deny, 2012: 232-233). Metinde tespit ettiğimiz zarflar aşağıdadır:

2.3.2.1. Zaman zarfları

Bunlar zarf olarak kullanılan çeşitli zaman isimleridir. Başlıcaları şunlardır: *dün, yarın, şimdi, şimdicek, gece, gündüz, demin, demincek, akşam, sabah, erken, er, geç, erken, daha, gene, yine, akşamleyin, sabahleyin, şimdilik, artık, sonra, öğleyin, öğleleyin*. *Daha* aynı zamanda azlık-çokluk zarfı olup *daha gelmedi* gibi misallerde zaman zarfı durumunda bulunur (Ergin, 2013: 260).

bir hafta ^{25b5} muāfik hevā ile bir kaç ayyām gitdiler (25b/4)

pehlüvān bugün saña ruḥṣat virdim yarın yine görüşelim ^{29b24} diyüp döndi (29b/23)

Şarşar'a bakup yā Ḳattāl Zengī bu nā-bekār dün pādişāhumuzuñ dīvānına elçilik ile gelüp şöyle bir ḳabāḥat eyledi (42a/2)

cevelān eyledükden soñra na‘ ra urup benüm Keylān-ı Evren-süvār, ey Hudā-perestler meydānuma gelüñ, size Nār-ı Nūr kılların rencide eylemek ^{132a11} niçe olur göstereyüm didi. (132a/10)

ağşam olınca cümle serverler Ferāmerz öñine düşüp gerdek-ğāne kaçırına getürdiler (5a/3)

çün ol gice geçüp sabāh oldı (6a/17)

hemān erkence tedārük ^{108a12} eyleyelüm didi (108a/11)

Metinde ayrıca Eski Anadolu Türkçesinde yaygın olarak kullanılan fakat bugün standart Türkiye Türkçesinde unutulmuş kaçan (*ne zemān*) zarfı da kullanılmaktadır. Bu zarf Türkiye Türkçesi Ağızlarında “*haçan, haçen*” şeklinde varlığını devam ettirmektedir. Yine Eski Anadolu Türkçesinde çok kullanılan “*imdi* (*şu+imdi:şimdi*)” ile Eski Anadolu Türkçesinde *önce*, *evvel* anlamlarında kullanılan “*ilerü*” *zaman* zarfları da metinde tespit edilmiştir. *İlerü*, metinde genel olarak yer yön zarfı olarak kullanılmıştır.

müdevvir çeki taşı gibi taşlar yapıdırup bir haşmla kaçan çeng idüp haşmınıñ elinden ‘āciz kalduğda ol deste-çübü eline alup ^{13b15} ol üç keffeye üç seng siyāh koyup vezn ile birkaç kerre başı üzerinden şapan vādī devr itdirüp haşmına atardı (13b/14)

imdi hazır ol kaçan Keymurād ^{108a22} Hān mağlūb olup Kattāl Zengī tarafına gitmek murād eyleye (108a/21)

saña olmaz didi. Melik Seyf eyitdi, devletüm ata niçün olmaz babasınıñ benden ilerü kimseye virecek hāli yoğ didükde ‘ Adlān ^{14a14} Şāh eyitdi (14a/13)

bir gayrı yirden dağı yoğlansun didi (14a/17)

Metinde şimden girü (şu andan sonra) zarfı da zaman zarfı olarak kullanılmıştır.

ancağ şimden girü nevbet benümdür (105b/14)

Metinde şimdiye dek, çokdan zarfları da zaman zarfı olarak tespit edilmiştir.

şimdiye dek çokdan ^{83b23} helāk oldı (83b/23)

yā Āteş oğluñ Şementāl çokdan gitdi didi (91b/19)

2.3.2.2. Hâl (durum) zarfları

Bunlar hâl ve tavır ifade eden zarflardır. Hâl ve tavır ifade eden isim nasıllık-nicelik zarfı olarak kullanılabilirdi için bu zarflar sayılamayacak kadar çoktur. Hâl ve tavır bildiren isimlerin yanında birçok isimler de eşitlik ve instrumental eki alarak nasıllık-nicelik zarfı durumuna geçerler. Bu zarfların daha çok kullanılan kısa adı hâl zarflarıdır (Ergin, 2013: 261).

Hâl zarfı deyince aklımıza ilk gelen zarflar *böyle, şöyle, öyle* sözcükleridir. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde “*eyle*” şeklinde görülen “*öyle*” zarfı metinde ve standart Türkiye Türkçesinde “*öyle*” şeklinde kullanılmıştır. Metinde tespit edilen hâl zarfı örnekleri şunlardır:

Ser-bâz eñsesinden per-tâb idüp añsuzın iki dalınuñ ortasına bir teber dökdisi *öyle* urdı (18b/25)

Keyyüs’uñ Müselmân oldüğın görüp gelüp *böyle* haber virdi (22a/4)

Gülgün Zengî on iki biñ ‘askeri ile gelüp *söyle*^{27b4} bir tarafa tırdı (27b/3)

Gülgün Zengî’nüñ qarındaşı idi. Eyitdi, raħmum *eyü* olsun da çıķup^{28b15} anlaruñ cümlesin ta‘ me’i dendân tığ-i berrân ideyüm didi (28b/14)

ilgâr ile *yalıñız* derbende yürüdi (36b/11)

omuzına *bir göñli taze dıraht-ı muntehâ almış kaıran tulumı gibi* gelir (46a/16)

2.3.2.3. Yer-yön zarfları

Bunlar boşlukta bir yer ifade eden yer isimleridir. Sayıları çok değildir. Aşağı yukarı hepsinde bir yön ifadesi olduğu için zarf olarak fiilin yönünü gösterirler. Zaten çoğu yön eki ile zarf yapılmıştır. Eskiden beri en çok kullanılanları: *ileri, geri, aşağı, yukarı, içeri, dışarı, beri* kelimeleridir (Ergin, 2013: 259). Ergin’in belirttiği bu yer yön zarfları, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ve bizim metnimizde de *ilerü, girü, yukaru/yukarı, aşağı, içerü, dışaru, berü*, şeklinde kullanılmıştır. Ayrıca metinde *alt, yan, karşı* isimleri de yer yön zarfı olarak karşımıza çıkmıştır.

bir adım ilerü gidemedi (46a/19)

Feraḥ-zād^{63a9} hoş imdi diyüp gergedāndan *aşağa* indi (63a/9)

tāziyāne urup ḥaḫḫım alurum diyü tāziyāne 'i yuḫarı ḫaldurdu (69b/18)

Şimdi Şabārū ' Ayyār ol yoldan giderken pehlevānlar *yukaru* baḫsalar^{98a23}
Şabārū'yı görürlerdi (98a/22)

ma' nādur diyü hele vezīre ser-heng gönderüp *karşu* gitdi (140b/1)

alt yanına oturmağa 'ār eylemem didi (3a/8)

berü yanı İslām ordusına iner (98a/22)

meydāna getirüp selamlayup *girü* döndiler (106a/6)

2.3.2.4. Azlık-çokluk (miktar) zarfları

Bunlar azlık-çokluk ifade eden, miktar, derece bildiren zarflardır. Sayıları çok değildir. Başlıcaları şunlardır: *en, daha pek, çok, az, biraz*. Bunlardan *en* (< eñ) en tipik zarftır. Diğer zarflardan farklı olarak tek başına bir şey ifade etmez, isim gibi kullanılmaz. Bu hâli ile edat karakterindedir. Başına geldiği sıfat veya zarfın azlık-çokluk bakımından en yüksek derecesini bildirir (Ergin, 2013: 262). Metinde tespit edilen örnekler şunlardır:

eñ büyük oğluna Farğül-ı Çehār-dest dirler idi (70b/15)

tecessüs eyleseñ *pek* ma' ḫül olurdu (79b/2)

dāmādum şāḫib-ḫırān-ı 'ālem *ne çok* eglendi (102b/6)

birāz daḫı yürüdiler (25b/6)

anlara *az* gelür (134b/4)

Ḳattāl Zengī *bir pāre* āteş oldu (7a/1)

Aḫzar Şāḫ *birāz* fikr idüp eyitdi (14b/4)

2.3.2.5. Zarf-fiiller (gerundiumlar)

Fiilleri başka fiillerle bağlamak üzere zarflaştırılan eklerdir. Aslen zarf-fiil eki olan şekiller bulunduğu gibi, başka eklerin bir araya gelmesi ile zarf-fiil fonksiyonunu üstlenen yapılar da vardır (*-dUk+dA gibi*). Ayrıca, cümlenin içindeki başka unsurlarla bir araya gelerek zarf-fiil görevinde kullanılmış olan zaman veya kip ekleri de bulunmaktadır (Gülsevin, 2007: 125). Metinde tespit edilen zarf-fiil ekleri aşağıdadır:

-AlI : -DAn beri maanlarına gelen zarf-fiil ekidir. Metinde çok fazla görülmemiştir. Standart Türkiye Türkçesinde de çok kullanılan zarf-fiil eklerinden değildir.

dünyā yaradılaldan berü (76b/23-24)

-(y)Up : yazup (14b/6), kalkup (14b/8), koşup (14b/14), söyleyüp (19b/13), bulup (53a/16), yatmayup (53a/18), alup (87b/3), idüp (87b/3), diyüp (105a/9), girüp (105a/12), işidüp (105a/13), dönüp (117b/18), gelüp (127a/25), segirdüp (142a/10)

-mAdAn : göndermeden (6a/4), görmeden (7b/23), düşmeden (12a/8), utanmadan (15b/2), atmadan (42a/1), gelmeden (46b/25), çıkmadan (48b/7), olmadan (49a/10), konmadan (104a/3), düşünmeden (129a/1)

-(y)Inca : olinca (47a/9), çağırinca (49a/24), yapışinca (49b/7), şıçrayinca (85b/6), yuminca (86a/12), görince (86b/9), diyince (87b/23), idince (107b/17), gelince (107b/20), işidince (108a/1)

-(y)U : arayu (26b/2), ağlayu ağlayu (54b/16), diyü (108a/6)

-ken : eylerken (27b/2), giderken (27b/7), dirken (44b/23), bakımurken (59a/7), yaturken (60b/14), gelürken (66b/3), iderken (91a/17), uyurken (91b/25), ararken (96a/2), otururken (98a/19)

-(y)ıcağ, -(y)icek : isteyicek (57b/7), gelicek (84b/21)

-mAdIn : Diğer zaman zarf-fiilleri esas fiile zaman bakımından sonralık kazandırır. Bu ise, diğerlerinin tersine, esas fiile zamanda öncelik verir. Yani esas fiilin yapıldığı zamanda, zarf-fiil ekinin geldiği fiilin yapılmamış olması gerektiği şartını koyar. Eski şekli *-mAtI, -mAtIn*'dir (Gülsevin, 2007: 127).

‘ Adlān’uñ elinden teberi fırlayup yire düş^{medin} Şarşar ıapdı (127b/22)

-**duğda** / -**dükde** : gör^{dükde} (13a/19), sürdükde (17a/3), dön^{dükde} (37b/17), ol^{dukda} (38a/14), ur^{dukda} (38a/18), al^{dukda} (62a/7), var^{dukda} (63a/24), ayıl^{dukda} (66b/7), ıaleb eyle^{dükde} (67a/19), di^{dükde} (68a/20)

-**dıgında** / -**diginde** : dön^{diginde} (75b/20)

-**mAzdan** : gir^{mezden} (65a/5), aç^{mazdan} (141b/24)

-**mAzsa** : eyle^{mezse} (8b/20), ol^{mazsa} (47b/9), çık^{mazsa} (76a/9), ayrıl^{mazsa} (108a/24), vir^{mezse} (121b/6)

-**duğça**, -**duğca** / -**dükce**, -**dükçe** : alma^{duğça} (11b/9), virme^{dükçe} (24a/19), bildürme^{dükçe} (26b/6), imtiñān olma^{duğca} (29a/23), git^{dükce} (32b/15), ol^{duğça} (90a/16), saçma^{duğça} (138a/3), düş^{dükçe} (141b/12)

-(**y**)**arak** / -(**y**)**erek** : id^{erek} (5a/18), çek^{erek} (17b/9), çalarak (20a/4), yatarak (22b/9), yiyerek (66a/8), döğerek (144b/11)

eger.....**Fiil Kökü-(y)Aydl** : -sAydl anlamı verir.²⁰ Buna şart zarf-fiili denmektedir.

eger dilden gelen elden gel^{eydi} (29a/19)

eger altıñda Kıtıb-ı Āteş-dem olmayup bir ğayrı rahş ol^{aydı} (38b/8)

eger sen de zengī gel^{eydi} (124a/11)

2.3.3. Edat

Tek başlarına manaları olmayıp, ancak cümledeki başka kelime ve öbekler arasında çeşitli münasebetler kurmaya yarayan alet sözlerdir, vasitalardır (Hacıeminoğlu, 2015: 5). Bunlar: *için, ile, gibi, kadar, öte, yana, başka, doğru, dolay, ötürü, beri, itibaren, nazaran, göre* vb.dir.

Edatların cümle içinde kurdukları anlam ilişkileri geçicidir. Bunlar benzerlik, beraberlik, başkalık, miktar, sebep, vasıta, zaman, mekân, yön gösterme vb. ilişkilerdir (Korkmaz, 2007: 1052). Edatlar eklendikleri isim, zamir, sıfat gibi isim

²⁰ Bu ekle alakalı daha detaylı bilgi için, Gürer Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s.132’ye bakınız.

soylu kelimeler veya kelime grupları ile edat grubu oluştururlar. Metinde tespit edilen edatlar aşağıdadır.

2.3.3.1. Son çekim edatları

İsimlerden sonra gelerek, bağlı olduğu isimle cümlenin diğer unsurları arasında zaman, mekân cihet, tarz, benzerlik, başkalık vb. gibi bakımlardan çeşitli ilgiler kuran kelimelere çekim edatı denir (Hacıeminoğlu, 2015: 1). Çekim edatları Türkçede karşılaştırma ve sınırlandırma bağlantıları ile kullanılır (Öner, 1999: 147-157; Akt.: Yavuz, 2013: 86). Metinde tespit edilen son çekim edatları aşağıdaki gibidir:

gibi : *gibi* edatı Türkiye Türkçesinin Türkçe kökenli olan isim soylu edatlarından. Türkiye Türkçesindeki *gibi* edatı Divânu Lügâti't-Türk'teki *kibi* biçimiyle yeni bir edat olarak karşımıza çıkmıştır.²¹

Çahhâr da Ferâmerz *gibi* men^ç idüp bunlar yine tâ ahşam olunca piyâde gürz^{39a4} cengi eylediler (39a/3)

öyle zür^{39a23} eyledi kim zür evvelde Çahhâr gibi bir küh-cesed müntehâ kıdd-i baṭṭâl dil-âveri zânūsına ber-â-ber kaldıradüşdi ve öyle tutup bir miqdâr ṭurdu (39a/23)

ammâ ne mümkün Ferâmerz'ün ḳolları bükilür mi pülâd-ı sûtün *gibi* ṭurur (39a/24)

için /içün : *için* edatı Türkiye Türkçesinin Türkçe kökenli olan isim soylu edatlarından. İçin: (*uç* 'sebep' + *u+n vasıta durumu eki* > *üçün*>*içün*>*için*).

Şubaşı halka tekrâr fânüs ve^{129b20} meş^ç ale peydâ itdirüp şehriñ için aramağa başladılar (129b/20)

Cihân-bahş üzerine yürüdi ki varup Çamṭur'ün ḳanı *içün* Cihân-bahş'ün haḳḳından^{135a9} gele (135a/8)

Cihân-bahş *içün*^ç ayyâr var ise cāzū öldürmege gelmişlerdür (138b/11)

²¹ *Kibi* edatı için Kaşgârlı Mahmut (Çev.: Besim Atalay) (1998). *Divanü Lügât-it-Türk Tercümesi*, TDK Yayınları, Ankara. C.I, s.483: *kuşlar kibi* ; C.III, s.23: *it kibi* (köpek gibi) ; C.III, s.62: *karum kibi* (*kaya kibi*) örneklerini inceleyiniz.

bile : *bile* edatı Türkiye Türkçesinin Türkçe kökenli olan fiil soylu edatlarındandır.

ben bunların vilāyetine *bile* gidüp bir tarīkile isteyüp aluram didi (1a/14)

yoḥsa ‘ asker tedārükünde olup *bile* giderüz ^{141a11} diyü vezīri de şalıvermediler mi (141a/10)

haber ^{141a20} alup karşıcular ile bile gitdi (141a/20)

göre: *göre* edatı Türkiye Türkçesinin Türkçe kökenli olan fiil soylu edatlarındandır. Korkmaz eki “*göre* (<gör-e ‘görerek, bakarak’), şeklinde izah etmektedir (Korkmaz, 2013: 1057).

eger ğalebe ^{8b9} idüp elinden ‘ āciz olursañ hā ol zemān bir de müşāvere idüp ma‘ kŭli ne ise aña *göre* hareket eylerüz didiler (8b/9)

Ferāmerz daḥı el nīze-i İskendere urup Şaff-der’üñ miqdārına *göre* bir nīze ḥavāle eyledi (9a/21)

ne cevāb virürse aña *göre* ^{14b14} haber getir didi (14b/13)

ile : *ile* edatı Türkiye Türkçesinin Türkçe kökenli olan fiil soylu edatlarındandır. Korkmaz eki, “*ile* ‘birlikte, beraber’ (<il-e ‘iliştirerek’), *ilişkin* ‘dair’ (<*il-iş-kin*)” şeklinde ifade etmektedir (Korkmaz, 2013: 1057).

Ḳamhūr’uñ yanına ḳoşup otuz ḳadar ādem *ile* irsāl eyledi (14b/14)

eger virmez ise özine ‘ asker çeküp zūr *ile* aluruz (14b/17)

bütün İslām ‘ askeriniñ dā’iresine esmā *ile* cizdi (84a/4)

seni nikāḥ *ile* alayum (85b/1)

Sārık’ı kilim perde *ile* meydāna ḳodı (124b/11)

üzre : *üzre* edatı Türkiye Türkçesinin Türkçe kökenli olan isim soylu edatlarındandır. Ek, *üzere* / *üzre* < *öze* ‘yukarı’ + *rA yön gösterme eki* şeklinde oluşmuştur.

yā Ḳarṯas sen gidince bir ḳazā daḥı zuhūr eyledi diyüp olduḡı minvāl *üzre* naḳl eyledi (1b/4)

ol hāl *üzre* ḳaldılar (125a/10)

bunlar bu hâl üzre yiyüp içüp cān şöbetin eylemekde (125b/8)

ičre : *ičre* edatı Türkiye Türkçesinin Türkçe kökenli olan isim soylu edatlarındandır. Ek, *ičre* (<*ič* + *re* ‘yön gösterme eki’) şeklinde oluşmuştur.

ol gice ordudan çıķup gice ičre bir cānibi tıutup ađlayu ađlayu gitdi (54b/16)

bir mūr-ı siyāh ya‘ni ķarınca Őeb-dār-ı gice ičre ayađın ĥareket iderse görirlerdi ve Őadāsın dađı belki ^{67a6} iŐidirlerdi (67a/5)

az zemān ičre Cevāhir-ābād’a geldi (79b/3)

diyü : *diyü* edatı Türkiye Türkçesinin Türkçe kökenli olan fiil soylu edatlarındandır. Ek (ti-y-e) şeklinde oluşmuştur ve ‘diyerek’ manasına gelmektedir.

Behmen, İslām ‘askerinde yārin ķengdür diyü ^{41b15} yir yir nidā itdirüp iki cānibden tedārüklerin gördiler (41b/14)

biz aña cevāb virirüz diyü Cevāhir Őāh’uñ ķasāvetin bir miķdār teskīn eylediler (42b/21)

ele getüreyüm diyü gözün ^{44a11} dört açup gözetmege başladı (44a/10)

-A dek : *-e dek* edatı Türkiye Türkçesinin Türkçe kökenli olan isim soylu edatlarındandır.

üç gün dek gelüñ diyü söyledi (3b/7)

ĥāşılı üç gün dek kırķ elli biñ ^{8b11} ķadar ‘asker geldi (8b/10)

ol gice yataķ vaķtin dek ‘iŐret idüp vaķt-i ĥāb irdükde ^{58a8} Őumtūrāķ cāme-ĥāba girüp yatdı (58a/7)

-A toğrı “A doğru” : *-A toğrı* edatı Türkiye Türkçesinin Türkçe kökenli olan fiil soylu edatlarındandır. Edat, *doğru* / *toğrı* (*tog-ur-u* ‘aÇarak, üzerinden geķerek’) şeklinde oluşmuştur.

Ferāmerz’e toğrı yürüdi (1b/2)

bir gergedān-ı metīn bulup üzerine binüp cenge toğrı yürüdi (46a/2)

üzerine toğrı yürür (139b/1)

-A karşı : *-A karşı* edatı Türkiye Türkçesinin Türkçe kökenli olan fiil soylu edatlarındandır. Edat, karşı / *karşı* (<*kar-ış-u* ‘karşılıyarak, karşı koyarak’) şeklinde oluşmuştur.

Cihān-baḥş şıçrayup bir eliyle birin bir eliyle birin çapup kaldırup kolına aldı ve şem‘ aya *karşı* tutup bakdı (19a/3)

binüp qarındaşıma *karşı* gitdi (78b/12)

Küh-ı Heft-gān‘da saña karşı turur (91b/6)

-dAn sonra : *-dAn sonra* edatı Türkiye Türkçesinin Türkçe kökenli olan isim soylu edatlarındandır. Sonra sözcüğü (< *soñ + ra* ‘Eski Türkçe yön gösterme eki’) şeklinde oluşmuştur.

Ferāmerz-i ser-āmed, ‘ālem seyāhatinde Egvāl-i Nerre‘yi mağarasında katl idüp an*dan sonra* bir çapu görüp açdı (1a/3)

cekerdi bun*dan sonra* Behmen-i Hışt-endāz dirlerdi (1b/19)

bir miqdār tarīd ^{132a10}cevelān eyledük*den sonra* na‘ra urup benüm Keylān-ı Evren-süvār, ey Hudā-perestler meydānuma gelüñ, size Nār-ı Nūr çulların rencide eylemek ^{132a11}niçe olur göstereyüm didi (132a/10)

iş bitdük*den sonra* şandelī yine senüñdür didi (133a/7)

-dAn gayrı : *gayrı* edatı yabancı kökenli edatlardandır. Bu sözcük Türkçe “*dAn*” çıkma haliyle birleşerek edat olmuştur.

sizlere bun*dan gayrı* bu aralarda bāzergānlar öldirüp halkuñ mālın alursız (7b/2)

andan gayrı yolu yoçdur didi (27a/6)

kim hadd u haşrın Allāh*dan gayrı* kimse bilmez (93b/22)

-dAn beri / -dAn berü: *-dAn beri / -dAn berü* edatları Türkiye Türkçesinin Türkçe kökenli olan isim soylu edatlarındandır. Edatın kökeni Eski Türkçe *berü* sözcüğünden gelmektedir.

öte*den berü* kånün-ı çadīmdür (41a/20)

kim devr-i Ādem'den beri İskender ile Süleymān'dan ğayrı kimse mālīk olmamışdur (103b/6)

öteden beri k̄ānūn ^{117b16} selef-i pādīshāhı öldür ki elçiye zevāl olmaz (117b/6)

ol zemāndan beri ^{117b21} k̄albüm kırılmışdur (117b/20)

bunca zemāndan berü firāş penbe içinde perverde ^{128a20} eyledüğüm tavşanımı eyüce şaklayup kimse k̄okulatmayup baña ğālib gelene virürem (128a/19)

-dAn ötüri: *-dAn beri / -dAn berü* edatları Türkiye Türkçesinin Türkçe kökenli olan fiil soylu edatlarındandır. Edat, *ötürü* (<öt-ür-ü) şeklinde oluşmuş ve “geçirerek” anlamlarına gelmektedir.

andan ötüri ğazaba gelüp baña üç tāziyāne urdı (58a/24)

Ķattāl Zengī ol zemān beni bir mel'ūndan ötüri tutup tāziyāne ^{69b8} ile d̄arb idüp 'ırzum pāy-māl eyledi (69b/8)

korķarum ma'tūh k̄oca-i bir huşūşdan ötüri darlatdıñuz da zengī-bāra dek gitdi (134b/7)

2.3.4. Bağlaç

Türkçede çok geniş bir yer tutan bağlaçlar; kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri ve kimi zaman da paragrafları şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan ve yükledikleri işlevler ile bağladıkları sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran gramer öğeleridir (Korkmaz, 2007: 1091).

Bağlaçlar Türkçeye sonradan girdiği düşünülen dil öğeleridir. Hatta Muharrem Ergin²² Bağlaçlar için ‘Bağlama edatı’ terimini kullanmaktadır. Ergin’e göre:

“Türkçede aslında bağlama edatı yoktur. Bağlama edatları Türkçede sonradan ve yabancı dillerin tesiri ile ortaya çıkmıştır. Onun için Türkçede kullanılan bağlama edatlarının büyük bir kısmı yabancı asıllıdır. Türkçede olanlar da bazı isim ve fiil şekillerinin sonradan edatlaşması ile ortaya çıkmıştır (Ergin, 2013: 352).”

²² Bağlama Edatlarıyla alakalı ayrıntılı bilgi için; Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul, s.352'ye bakınız.

Konuyu destekleyen bir başka görüşe göre; “Türkçede bağlaçlar ancak Karahanlı devrinden itibaren kendisini belli etmeye başlamıştır (Güneş, 1997: 251).” Bağlaçların Eski Türkçede olmamasıyla alakalı Zeynep Korkmaz’ın verdiği örnekler de bağlaçların batı kaynaklı olduğunu kuvvetlendirmektedir. Korkmaz’a göre:

“Eski Türkçeden başlayarak Türkiye Türkçesine kadar uzanan dönemde eş değerli sözlerin araya herhangi bir bağlaç almadan art arda sıralandığı doğrudur. Köktürk Yazıtlarında: *Türk budun atı küsi yok bolmazun tiyin* ‘Türk ulusunun adı (ve) sanı yok olmasın *diye*’, Uygurca: *ög kang* ‘ana ve baba’, *tengrili yirlide* ‘yerde ve gökte’, *nomug törüg* ‘kanun ve töreyi’ ; Türkiye Türkçesinde *ana baba* ‘ana ve baba’, *bakımlı bakımsız* ‘bakımlı ve bakımsız’, *bişer bişer*, *gece gündüz*, *ince kalın*, *ön arka*, *Salı Çarşamba* (günleri) gibi (Korkmaz, 2007: 1091).”

Eski Türkçede varlıkları örneklerle beraber tartışmaya açık olan bağlaçlar, özellikle Karahanlı döneminde İslamiyet’in de Türk yazı dilini Arapça ve Farsça ile tanıştırmalarıyla beraber Türkçede egemenliğini fazlasıyla artırmıştır.

Bağlaçların bu tartışmalı durumu ve edatlarla olan karışıklığına *Serdar Yavuz* şöyle yaklaşmaktadır:

“Bağlaçların isim soylu kelimeler grubunda anlamlı ve görevli kelimeler içerisinde incelenmesi daha doğru olacaktır. Anlamlıdır, çünkü; sözcükler ve cümleler arasında anlamsal ilişkiler kurar. Görevlidir, çünkü; sözcükleri ve cümleleri bağlayıcılık fonksiyonu ile birbirine bağlar (Yavuz, 2011: 61).

Metinde bağlaçların yeri bu doğrultuda *Serdar Yavuz*²³,a göre ele alınmıştır.

Metinde tespit ettiğimiz bağlaçlar büyük oranda Türkiye Türkçesindeki bağlaçlarla eş değerdir. Tespit edilen bağlaçlar aşağıdadır:

2.3.4.1. İşlevlerine Göre Bağlaçlar

2.3.4.1.1. Kelimeleri Birbirine Bağlayan Bağlaçlar

ile: *İle* edatı Türkçe olan belli başlı sıralama edatıdır. Aslında son çekim edatı olup sonradan bağlama edatı olarak da kullanılmaya başlanmıştır (Ergin, 2007: 353). *İle* edatı metinde de bir iki örnek dışında son çekim edatı olarak kullanılmıştır. Bu bir iki örnekte özel isimleri bağlarken, Türkiye Türkçesindeki gibi “ve” bağlacı ile

²³ Daha detaylı bilgi için; *Serdar Yavuz, Türkiye Türkçesi Ağzlarında Bağlaçlar*, Diyalektoloji Dergisi, Sayı: 3, Kış, 2011, s. 59-107’ye bakınız.

benzer şekilde kullanılmıştır. Bu durum *ile*'nin bu dönemlerde artık bağlaç olarak kullanılmaya başladığını gösterir.

bir taht hâzır idüp Ferāmerz *ile* Seḫab ol tahtuñ üzerine oturup oğlu Çehār-dest öñlerince kırk biñ ^{72a22} güher-āb kafālarınca Süleymān-vārī hevāya ‘urüc eylediler (72a/21)

ziyāret idüp andan *başum ucında* ^{73b17} olan sanduk *ile ālāti* cümlesini alup benüm rūḫum ḫayr du‘ādan ferāmūş eylemeyesin ve raḫş-ı Rehvā-i Baḫrī’nüñ ḫuddāmı olan ^{73b18} ‘İfrīt-i Padūn’dan şaḫınasın diyüp levḫi tamām itmiş (73b/17)

Ferāmerz ile Seḫab Nerre oturup seyr eylediler (74a/24)

hem.....ve hem : Bağlaç standart Türkiye Türkçesinde cümleleri birbirine bağlamak üzere kullanılmaktadır. Bağlacın aslı “*hem....hem*” dir fakat metinde “*hem.....ve hem*” olarak kullanılmıştır.

hem anuñ yanında *ve hem* kendi pādīşāhum Keymurād Ḥān gibi (129a/5)

Bağlacın metinde cümleleri birbirine bağladığı örnekler de tespit edilmiştir.

hem öykelendi *ve hem* daraldı (6b/23)

hem intikām almış oluruz *ve hem* eşyāyı ^{12b10} yine aluruz (12b/9)

şimdi gitmezseñüz *hem* Rāy-ı Ā‘ zam’uñ ḫāḫırını ḫalır *ve hem* ^{140b17} Nār-ı Nūr bizden incinüp yüz döndürür (140b/16)

bizüm *hem* misāfirimüzdür *ve hem* bize şöyle bir iyilik eyledi (3a/9)

gerek.....gerek / gerek.....ve gerek: Eski Türkçede *kerge*-fiilinden > *ker-ge-k* > *gerek* gelişmesiyle oluşan bu bağlaç, kelimeleri, kelime gruplarını veya görevdeş öğeleri sıralama yoluyla birbirine bağlar (Korkmaz, 2014:936). Metinde *gerek* kelimesi genel olarak gereklilik kipi manasında kullanılmıştır. Fakat birkaç örnekte bağlaç göreviyle kelimeleri birbirine bağladığı tespit edilmiştir.

Standart Türkiye Türkçesinde de aynı şekliyle kelimeleri bağlamakta kullanılan bu bağlaç metinde farklı bir şekilde *gerek.....ve gerek*” şeklinde de tespit edilmiştir. Dikkat çekici olan bu şeklin örnekleri de aşağıda mevcuttur. Metinde bu bağlacın sadece üç örneği tespit edilmiştir.

gerek Ferāmerz *gerek* begleri ahhār'ũn bu uvvetin görüp tahsĩn ^{38a24} ve āferĩn eylediler (38a/23)

ayyādlar gerek u ısmı ve gerek cānver ısmı ibtidā-i ikāra alduları zemān alduı ikārı ^{97b25} aña virürler ankısun diyü (97b/24)

gerek ālem sāyesinde Keymurād Hān ve sā'irler ve *gerek* Arduvān Hindĩ ta' accp idüp eyitdiler (101a/22)

olsun.....olsun : *ol-* fiilinin cnc ahıs emir kipinden kalıplamı olan *olsun...olsun* balacı, sıraladıı ögelerden sonra gelen; *de...de*, *hem...hem*, ve *ister...ister* balalarında olduu gibi, baladıı ögeler arasında birletirici, benimseyici bir ilev yüklenir (Korkmaz, 2007: 1112). Bu bala metinde sınırlı sayıdadır ve kelimeleri arka arkaya sıralayarak birbirine balar.

ayvānāt *olsun* ^{139a12} insan *olsun* uya mutāc idiler (139a/11 ve 139a/12)

2.3.4.1.2. Cümleleri birbirine balayan balalar

kim: *kim* balacı *ki*'nin Trkesi olarak Osmanlıcanın sonuna kadar onunla yan yana kullanılmı, sonra yerini tamamıyla *ki*'ye bırakarak Türkiye Trkesinde kullanıtan kalkmıtır (Ergin, 2013: 364). ou zaman soru zamiriyle de karıtırılan bu balacın kullanılıı *ki* ile aynıdır. Metinde de hem *ki* hem de *kim* beraber kullanılmılardır.

murād eylese ikisin birden düvāllerinden āldırur idi ve Seng-endāz dimegi sebeb bu idi *kim* bir plād-ı deste-b ^{13b12} yapıdırup deste-bun ucına zencir berkitmidi (13b/11)

oul saña olmaz didügüm alı *budur kim ben* iitdm (14a/14)

bir tenhā yire *geldi kim orada* tebdil olup Keymurād Hān ordusına gide (97b/13)

ki : “*ki*” tipik bir balatır. Sonuna geldii unsuru kendisinden sonra gelen bir unsura balar. *ki*'den sonra gelen unsur, kendisinden önce gelen unsurun izahı ve neticesi mahiyetindedir. “*ki*”den sonra gelen ve izah mahiyetinde olan unsur daima cümle, *ki*'den evvelki unsuru destekleyen ona yardım eden bir cümle olur (Ergin, 2013: 361). Kısaca yabancı dillerden Trkeye giren *ki* balacı en ok kullanılan

bağlaçlardan biri olmakla birlikte cümleleri birbirine bağlayan bir bağlaç olarak karşımıza çıkar. “*kim*” bağlacı ile benzerdir. Metinde tespit edilen örneklerden birkaçı şu şekildedir:

Sündiyār babamı helāk eyleyen nā-bekārı isterem *ki* ben de anı öldürüp pederüm Ẓamṭūr Zengī’nuñ intikāmum alam (136a/24)

zīrā bu ‘amel cāzūların²⁴ 137b5 nihāyet ‘ilmidür *ki* kendi için ‘amel idüp ya ölür ya ḥaşmı ol ḥālde kalur, (137b/5)

hey sefīh oğlan, sen ḥamle eyle *ki* eger ben evvel ḥamle eylersem şoñra saña nevbet iḳlīm-i ‘ademde^{143b11} gelür (143b/10)

şöyle kim: *şöyle ki* bağlacı ile aynı anlamdadır. Metinde *şöyle ki* şeklinde bağlaç tespit edilememiştir. Bu bağlaçları kuvvetlendiren ve *şöyle* sözcüğünün bağlaç görevini üstlenmesini sağlayan *ki* bağlacıdır. Çünkü *ki* çok kuvvetli bir bağlaçtır.

ol ḳadar güzeldür kim bakmağā göz doymaz. *Şöyle kim* serv-i ḳadd lāle-ḥad kemān ebrū ‘anberīn gīsū çeşm āhū ḡamzesi cāzū^{1a11} gerdeni şem‘a-i kāfūra beñzer (1a/10)

başı insan başına beñzer, elleri arslan pençesi gibi düşünde evren-i dehān bir ‘acāyib beter mi var. Şöyle kim [2a]^{2a1} yidi ḳat şīr büstünden ‘ayyārāne ḳanṭuraları var (1b/25)

ḡāyırī şimden şoñra senden bir sā‘at devr olmazın.^{9b19} *Şöyle kim* kemter kimine ḳuluñuz her ḳanda dirseñüz ayrılmazuz (9b/19)

meger ki : Bir kısım bağlaçlar Arapça-Farsça, Farsça-Arapça, Arapça-Türkçe, Farsça-Türkçe veya Arapça-Farsça-Türkçe bağlaçların birbirine karışmasından oluşmuş karışık nitelikteki bağlaçlardır (Korkmaz, 2007: 1095). Standart Türkiye Türkçesinde *meger ki* şeklinde varlığını devam ettiren bu bağlaç da karışık nitelikteki bağlaçlardandır.

efendimüz^{11a5} Ẓattāl Zengī elinde helāk oldı *meger ki* nā-bekār zengī çok ḳuvvete mālīk imiş (11a/5)

²⁴ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “*çārū* (چارو)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çeviriyazıya “*cāzū*” şeklinde aktarılmıştır.

ğayrı saña hamle nevbeti degmez meger ki iklim-i ‘ademde saña nevbet gele didi (82a/2)

Şementāl-ı Üştür-ser’i dağı yıkup iki pāre idüp ^{91b15} yırtmış idi. Meger ki ol Şementāl Nerre’nün vālidesine Āteş Cāzū dirler (91b/15)

halbuki: Standart Türkiye Türkçesinde varlığını devam ettiren bu bağlaç, tek başına kullanılan *ki* bağlacının bitişik yazıldığı ender bağlaçlardan biridir. Bu bağlaç da karışık nitelikteki bağlaçlardan biridir. Metinde iki örneği tespit edilmiştir.

ğanda ıaldı ki el yetişdürmek ħāl**bu**ki bir rağşa mālİK ol dağı zengīlerden birıaçın ayağıle ^{7a16} çarpup helāk eyler (7a/15)

Ĥudā-perest olanlara kāfire kıız virmek evvelā Nār-ı Nūr didügiñüz şey’ kendi eliñüz ile yağup aña ma‘būd ^{15a25} diyü ħaparsız ħāl**bu**ki üzerine řu döksek söner (15a/25)

hele: Farsça kökenli bir bağlaçtır. Farsçada *halâ* ve *hala* olmak üzere iki şekli mevcuttur. Hele, yalnız bağlaç olarak değil, ünlem ve hatta zarf olarak bile görülmektedir (Tiken, 2004: 71). *Hele; çünkü, mademki, bundan dolayı, bu sebepten, öyleyse, o hâlde, fakat, ve de* gibi anlamlara gelerek iki cümleyi birbirine bağlamaktadır.

ğullar az ıaldı seni helāk ideyazdılar hele hidāyet-i rabbānī olup ol rağşdan ^{56b11} düşmedüñ yoğsa ol rağş senüñ başına çok felāket getirür idi (56b/10)

Şarşar’ı görüp ‘acıya bu piyāde bunda ne gezer yoğsa cāsüslük mı geldi ^{57a5} hele ne ise ħutup sultān-ı Zengī-bāra götürelim (57a/5)

‘acabā nice oldı diyü ^{67a11} dürlü dürlü ma‘nālar virdiler hele süvār olup muğābil oldılar meydāndur açıldı (67a/11)

çün: Farsça kökenli olan bu bağlacın görevi cümleleri neden-sonuç ilişkisi içinde birbirine bağlamaktır. Bu bağlaç yerini standart Türkiye Türkçesinde “çünkü” bağlacına bırakmıştır. Metinde tespit edilen örnekler şunlardır:

Eger yoğ dir iseñ üzeriñe geliyorum ve ħāzır olasın diyüp nāme’i ħatm eylemiş. Çün Rāy-ı Ā‘zam nāmeden bu cevābı ^{114a8} işidüp bir zemān fikre ħaldı (114a/7)

Bu attāl Zengī deryāyıla Kūh-ı Sepīd'den gelürken ^{114b14} furtına ile Cezīre-i Rūni'ye düşüp kendüsine tābi' eyler ve bāş ser-aplān ider. ūn Cevāhir-ābād'a geldügi ^{114b15} zemān benüm pād-şāhum Cevāhir Şāh'uñ dāmādı vardur, ahhār-ı Ā' zam dirler (114b/14)

Ol gice mürür idüp ūn şabāh oldu (119b/22)

ünkü: Bu bağlaç Türkiye Türkçesine Farsçadan girmiştir. Standart Türkiye Türkçesinde kullanımını devam ettiren bu bağlaç düzlük-yuvarlaklık uyumunun da etkisiyle standart Türkiye Türkçesinde “ünkü” şeklinde kullanılmaktadır. Metinde tespit edilen örnekler aşığıdadır:

Şāhlar ve pehlevānlar her biri bu söz söyleyüp ol gün başa iletdiler. ünkü aşam oldu. (19b/13)

umturāk dahı eyitdi yā Loma-hor ^{58a15} ünkü düşmen degülisen niün bizi bend idüp bunda böyle getürdüñ didi (58a/15)

anlar da eyitdiler. ünkü sultān-ı ^{140b16} Hindistān sizden imdād istemiş (140b/15)

ünkü bağlacı devrik cümlelere de eklenerek cümleleri birbirine bağlamıştır.

başladılar çeng eylemege tā ki aşām *olinca* ünkü aşām olinca dönüp ^{108b11} şabāh olinca yine bindiler (108b/11)

ünkim: Farsçadan Türkçeye giren *ünkü* bağlacının Türkçeleştirilmeye çalışılmış hālidir. *ünkü* bağlacı ile aynı anlama gelen bağlaç, zamanla yerini standart Türkiye Türkçesinde kullanılan “ünkü”ye bırakmıştır. Bağlacın görevi cümleleri birbirine bağlamaktır. Metinde *ünkim* şekli *ünkü*'den daha fazla kullanılmıştır.

bu attāl Zengī naşıl kimesnedür diyüp şabāha müterākib oldılar. ünkim şabāh ^{103a12} oldu (103a/11)

gözciler ta'yin eyledi ki eger gelürse haber idüñ diyüp tenbīh eyledi. ünkim ^{109b3} ol gice geçüp şabāh oldu (109b/2)

iki cānibden tedārükleri ^{129a14} görüp şabāha muntazır oldılar. ünkim şeb gidüp rüşen olup iki 'asker yirlerinden urup raşşlarına süvār olup ^{129a15} meydān merkezine geldiler (129a/14)

ammā : Bu bağlaç Türkçeye Arapçadan giren bağlaçlardandır. Standart Türkiye Türkçesinde “*ama*” şeklinde varlığını devam ettiren bu bağlaç, metinde orijinal şekliyle yani “*ammā*” şeklinde kullanılmıştır. Biri olumlu diğeri olumsuz olan iki cümleyi birbirine bağlamak üzere kullanılmaktadır.

baş kaçırıp arķaya alduķda başı at başına ber-ā-ber olup ne hāl ise men‘ eyledi ammā māderinden ^{9a24} emdügi süd dimāğında lezzet virdi (9a/23)

Ḳanāṭūr’uñ gürzün elde zabṭ eyledi ammā Ferāmerz bilürdi kim ne çekdi (24a/24)

ben bunu kendi mekānuma götürüp eşedd ‘ azābıla helāk eylerüm didi ammā göñlünden ^{84b5} eyitdi eger beni bu dil-āver ‘ avretlige ḳabül iderse ben daḫı helāk eylemem (84b/4)

kendi yine Hākāniyye üzre Keymurād Hān yanına gitdi ammā beride ‘ Aḳrebe Cāzū gidince ^{84b10} Layṭān Keymurād Hān’a eyitdi (84b/9)

ancaḳ : *Ancaḳ* en çok kullanılan başlıca edatlardandır. Fakat kullanıldığı anlamına göre edat ve bağlaç olma özelliğine sahiptir. Bu kelime, cümlede “*sadece, bir tek*” anlamında kullanılırsa edat; “*fakat, ama*” anlamında kullanılırsa bağlaç olan benzersiz kelimelerdendir. Standart Türkiye Türkçesinde *yalnız* sözcüğü de bu özelliklere sahiptir. *Ancaḳ* sözcüğü metinde hem edat hem bağlaç olarak kullanılmıştır.

yārın ^{24b15} yolumuz iki olur, biri ḳara yolıdur ancaḳ uzaḳdur (24b/15)

Gülgün eyitdi, var anlara söyle bu cezāreye düşenlerde aṣlā selāmet ^{27b10} bulmuş yoḳdur ancaḳ kendülere ṣu ḳadar ideyüm ki ne ḳadar eşyāları var ise cümlesin birağup kendülere hemān ḳurı cān ile ^{27b11} varsunlar (27b/10)

cümleler ṣikār varup rub‘ -ı meskūn semtine giderler ancaḳ Deṣt-i Muḫterikān’ın birisi başına bir ‘ amīḳ vardur (77a/1)

ancaḳ bağlacının “*sadece*” edatı manasında kullanıldığı örnekler de tespit edilmiştir.

üç yüz pāre gemiden ancaḳ altmış gemi ḳalmış (25b/10)

illā / ve-illā Bu bağlaç Türkçeye Arapçadan giren bağlaçlardandır. Standart Türkiye Türkçesinde *illā* şekliyle de kullanılmaktadır.

eger ol beni öldürebilürse kırtulur *ve-illā* ben anı dilerüm didi (6b/22)

yok dirseñ yetdüm *illā* yine vardum (9a/6)

semāda aqça kadar bir buluṭ yok *illā* bu ʿalāmet faḳat İslām ʿaskeri
üzerindedür (139a/7)

daḥı: Karahanlı dönemiyle beraber görülmeye başlayan *daḥı* bağlacı metinde cümleleri birbirine bağlama görevini üstlenmiştir.

Feraḥ-zād tesellī virüp elem çekme pehlevānlar pes piyādedür *daḥı*
metinlerimiz ^{52a25} gerisinde gör pādişāhum didi (52a/24)

Eger ʿāciz ḳalursaḳ daḥı Ḳalʿa-i ^{90b25} Elmās muṭalsımdur, zafer bulımaz
(90b/24)

dönüp ey nev-civānum sen işitmedüñ mi evvelā neñdür *daḥı* ḥācetüñ ise
muḳayyedlüce urmaḳ ^{116a25} gerek idüñ (116a/24)

ʿayyārlar alup ʿālem sāyesine ilettiler *daḥı* bir Hindī girdi (119a/10)

lākin: Türkçeye Arapçadan geçmiş yabancı kökenli bir bağlaçtır. Anlam olarak *ama*, *fakat* ile aynı anlama gelmektedir. *Lakin* bağlacı cümleleri bağlama göreviyle kullanılır. Bağladığı cümleler genellikle anlamca zıt yönde cümlelerdir.

yā Nırnek şimdiki ḥālde benüm ʿayyār başım vardur lakin seni işte Cihān-
baḥşʿa ʿayyār başı ideyüm (19b/6)

sen de ḥaḳḳ el-inşāf metin pehlevānsın lakin bilmezlik ile küf ^{23b2} ve ḳalālet
içinde ḳalmışsıñuz (23b/1)

pādişāhum şöyle bir ʿazīm leşker er geliyor lakin bilmeziz murādları nedir
diyüp ḥaber virdiler (25a/2)

pes: Çağatay ve Kıpçak sahaları ile Batı Türkçesinin ilk devrelerinde görülen
“*pes*” (Hacıeminoğlu, 1984: 188-189; Akt.: Tiken, 2004: 99), esas itibariyle zarf ve
bağlaç; nadiren de ünlem olarak kullanılmış bulunmaktadır (Tiken, 2004: 99). *Pes*;
çünkü, bundan dolayı, bu sebepten, öyleyse, o halde, kısacası, fakat gibi anlamlara

gelerek iki cümleyi birbirine bağlamaktadır. Metinde ekin, tespit edilen örnekleri mevcuttur.

zīrā bilürdi ki Ḥudā-perest ‘ayyārları bu gice gelüp Ser-bāz’ı ḥalāş eylemege sa‘y iderler ^{98b20} *pes* ol üç ‘ayyār ol gice ayak kesilince bār-gāh-ı Keymurād Ḥān’a girmek murād eylediler (98b/20)

kerem idüp gelüp baña imdād eylesesin dimiş *pes* Ṭumturāk bunu işidince Siyāmek Şāh- Sīmīn-tāc’a raḥm eyleyüp Eşkbūd ^{57b11} Hindī gelürse lā-büdd derbendin geçer ola varuñ siz derbendi alup duruñ (57b/10)

ve-lākin: Türkiye Türkçesine Arapçadan girmiş olan bağlaçlardan olan ve-lākin, yukarıda açıkladığımız lakin bağlacı ile aynı özelliklere sahiptir. Bağlaç, biri olumlu diğeri olumsuz olan iki cümleyi birbirine bağlamaktadır. Metinde bağlacın yedi örneği tespit edilmiştir:

ḥāşā ey server senüñ şandelīni istemem ve-lākin ^{23b7} kendüñe ser-қаплан idesin (23b/6)

bugün ğālibümsin ^{32a5} ve her vechle ğalebe eylediñ ve-lākin senden ricā ve niyāz eylerüm ki hemān başımı kesesin (32a/5)

Şarşar nuṭқа gelüp ben kimsenüñ ‘ayyārı degülüm ve-lākin ^{57b21} kendüme bir efendi ararum (57b/20)

Ey Ḥudā-perestler meydānuma er gönderüñ ve-lākin ğāyet dil-āver gönderüñ didi (80b/19)

vallāhi bilmezüz ve-lākin Layṭān Vezīr ile ikisi tenhā müşāvere ^{109a18} iderlerdi (109a/17)

2.3.4.1.3. Hem kelimeleri hem de cümleleri birbirine bağlayan bağlaçlar

ve: Türkiye Türkçesinde en çok kullanılan bağlaç hiç şüphesiz yabancı kökenli olan ve” bağlacıdır. Bu bağlaç kelimelerin yanında cümleleri de birbirine bağlama özelliğine sahiptir. Bağlaç metinde cümleleri birbirine bağlama özelliğini daha fazla hissettirmiştir. Metinde en çok kullanılan bağlaç “ve” bağlacıdır.

Ve bağlacının kelimeleri birbirine bağlayan örnekleri şunlardır:

ağzından ve burnundan kan fevvāre gibi atılıp depesinüñ üzerine mu‘allak yıkıldı (75a/8)

Ferāmerz, Kehkeşān’uñ uyuluklarından ^{76b16} kapup ol kadar kıadd ve kāmēt ile kaldırup boylı boyınca zemīne urup şāhin mişāl gögsine bindi (76b/16)

yā Kehkeşān ^{76b22} bu kerre sorhan nihāyeti kıanda vardur diyü ve Kūh-ı Sürh’de ‘acāibāt ve ğarāibāt dan dağı ne vardur didi (76b/22)

ve bağlacının metinde eklenmesi gerektiğı halde eklenmediğı yerler de tespit edilmiştir.

ak at kara at hem reng olup kıoca ve civān belürsiz oldu (123a/11)

Bağlaç, metinde Türkiye Türkçesinin aksine fiilimsilerle fiilimsilerin devamında gelen kelimelerin arasında da kullanılmıştır.

Ferāmerz ^{75b8} ğazaba gelüp hemān iki ayağı-y-ıla bir ayağın basup ve iki eli-y-ile bir ayağından tıutup nice kim zūr eyledi-y-ise iki yüz tıoksan eriş ^{75b9} kadar kıadd çeküp Güher-ābı tā hılkumuna varınca çürük bez gibi çayır çayır iki pāre eyledi (75b/8)

yā Kehkeşān ^{76b22} bu kerre sorhan nihāyeti kıanda vardur diyü ve Kūh-ı Sürh’de ‘acāibāt ve ğarāibāt dan dağı ne vardur didi (76b/22)

Bağlaç, metinde Türkiye Türkçesinin aksine ikilemelerin arasına da girmiştir.

bu kerre Kehkeşān nerre Ferāmerz’i sag ve salim görince hayrān oldu (76a/3)

Bağlaç, metinde kelimeleri bağlaması özelliğinden daha fazla cümleleri bağlama özelliğı ile karşımıza çıkmıştır.

tekrār Āşaf Şāh rūhına du‘ā eyledi ve dönüp dağmeden çıkup dağmenüñ kıapusın kıapadı (74a/25)

andan dıvler bār-gāhı iki yüz seksen kıubbe üzerine kurdılar ^{74b2} ve yanına dağı hazīne bār-gāhın kıurup eşyāyı içine kıodılar (74b/1)

Rāy-ı Ā‘ zam, serā-perde’i görüp engüşt-ber-dehān eyledi ve eyitdi (114b/20)

veyā: Asıl işlevi kelime veya kelime gruplarını bağlamak olan veyā bağlacı, metinde cümleleri bağlama görevinde de kullanılmıştır. Bu özelliğı standart Türkiye

Türkçesinde de devam eden *veyā* bağlacı Arapça kökenli bağlaçlardandır. Metinde iki göreviyle de kullanılmıştır.

meger Hudā-perest olasin ^{14a16} veyā cümlesin ser-ā-pā kılıçdan geçürüp kırasın (14a/16)

ey dil-āverler yārin Arduvān Hindī meydāna girüp Feraḥ-zād'ı bende çekerüm veyā katl iderüm diyü der-^{82a19} uhde eyledi didiler (82a/18)

şimdi ben anı yā bende çeksem veyā öldürsem (95b/2)

veyā bağlacının metinde bağladığı kelimelerle ilgili sadece bir örnek tespit edilmiştir.

mel' ün oğlu mel' ün Allāh bilür қаngımız қаngımızı bend veyā katl eyler didi (82a/19)

ve-yāḥud: Asıl işlevi kelime veya kelime gruplarını bağlamak olan *ve-yāḥud* bağlacı, metinde cümleleri bağlama görevinde de kullanılmıştır. Bu özelliği standart Türkiye Türkçesinde de devam eden *ve--yāḥud* bağlacı Arapça kökenli bağlaçlardandır. Metinde iki göreviyle de kullanılmıştır.

Licūr öteden döndi kim ^{16b14} Ğazbān'ı yā öldüre ve-yāḥud bende çeke (16b/14)

Bir iki gün Husrev gelmedi ve nereye gitdügin ^{50b22} bilmeyüp Ğazanfer Şāh ḥayf oğlan kız sevdası ile başın alup bir tarafa gitdi ve-yāḥud Husrev 'aşq galebe eyleyüp Feraḥ-zād ^{50b23} ile çeng eylemege Ḥākān-ı zemīne gitdi diyüp bu telāşa düşdi (50b/22)

çeng idelüm yā beni de öldürür ve-yāḥud oğlum yirine ^{64b14} ben de seni öldürürüm didi (64b/13)

veyāḥud bağlacının kelimeleri bağladığı kullanımların örnekleri de mevcuttur:

ancaḳ bāri zemīne seccāde ve-yāḥud pister ^{3a3} ḳonsun didükde Ferāmerz eyitdi, ḥayr pādişāhum beni çeker (3a/2)

benüm gibi meydānı üç kerre ve-yāḥud ^{4b3} bir kerre dolanursa olınca aña ḳul olup daḡı ḡāyişedārlıḡın ideyüm didi (4b/2)

zāhir ikisi kelbden ^{133b5} veyāḥud bir kediden süd emmişlerdür didiler (134b/4)

yāḥud: Birbirine eşit olan, biri diğerinin yerini tutabilecek olan farklı iki unsuru birbirine bağlamak amacıyla kullanılan bağlaçtır (Yavuz, 2011: 78). Bu bağlaca denkleştirme bağlacı²⁵ da denir. Arapça kökenli bağlaçlardan olan *yāḥud* bağlacı *ve-yāḥud* bağlacı ile benzer kullanıma sahiptir. Bu bağlacın 19. yüzyılda kitap başlıklarında da fazlaca tercih edildiği görülür. Konuyla ilgili araştırma yapan Cem Şems Tümer (Tümer, 2008)’e göre:

“19. yüzyılda, bariz bir şekilde, kitap başlıklarında “*yahut*” bağlacının tercih edildiği görülmektedir. Hatta bazı araştırmacılar tarafından Türk aydınının ve bütünüyle Türk toplumunun, sancıları bugüne kadar uzanacak bir biçimde, gelenekle modernlik, kendisi kalmakla Batılılaşma tercihleri arasında bocaladığı bir zaman dilimi olan 19 yüzyıl bir kitaba ad koyma bakımından “*Yahutlar Asrı*” olarak değerlendirilebilmektedir (Tümer: 2008: 383).”

Bu durum bağlacın çok kullanılan bağlaçlardan olduğunu gösterir.

yāḥud bağlacı metinde kullanılırken bazen *yā* bağlacı ile bazen de *yoḥsa* bağlacı ile kullanımı kuvvetlendirilmiştir. Bu bağlaç metinde genel olarak cümleleri birbirine bağlamıştır fakat iki örnekte kelimeleri de birbirine bağladığı tespit edilmiştir. Metinde tespit edilen örnekler aşağıdadır:

Bağlacın cümleleri birbirine bağladığı örnekler şunlardır:

ya katl ide *yāḥud* yirin āḥire vire (47b/9)

nā-bekār delü mi olduñ yoḥsa esrār mı yidüñ *yāḥud* ‘avret bügüsine mi uğraduñ (66b/13)

yārın Nār-ı Nūr devletinde Feraḥ-zād’ı ya bende çekerüm *yāḥud* katl eylerüm (82a/15)

Bağlacın metinde kelimeleri birbirine bağladığı örnekler şunlardır:

ya dīv *yāḥud* cāzūdur didiler (48b/9)

Rāy-ı Ā^c zam imdādına gelen şāhlardan birinüñ pehlevānı *yāḥud* başlı başına^{116a21} bir pehlevān mıdur hele āḥüyı virmek olmaz diyüp ileri geldi (116a/20)

²⁵ Denkleştirme Bağlaçları için: Serdar Yavuz (2011). Türkiye Türkçesi Ağızlarında Bağlaçlar, *Diyalektolog Dergisi*, Kış, Sayı:3, s 78’e bakınız.

Sāmūr Hindī ğazaba gelüp gireni ya öldürüp yāhud zaḥm-dār eylemek sevdāsına düşdi (120a/12)

ya.....ya : Kelime, kelime grupları ve cümleleri bağlama özelliğine sahip olan bu bağlaç, bağladığı unsurların başına gelerek iki unsurdan birini seçme ya da bu iki unsuru karşılaştırma imkanı oluşturur. Bağlacın metinde tespit edilen örnekleri şunlardır:

Bağlacın cümleleri birbirine bağladığı iki örnek tespit edilmiştir.

kendi için ‘ amel idüp ya olur ya ḥaşmı ol ḥâlde ḳalur (137b/5)

ya öte olsun ya beri göre ne cevāb virür didi (139b/24)

Bağlacın metinde kelimeleri birbirine bağladığı bir örnek tespit edilmiştir.

İran’da ^{117b24}ya Rüstem’e ya Īrān şāhına yenaşup ḥidmetin eylerüm diyü niyet eyledüm idi (117b/25)

ya bağlacı metinde “*veyā, veyāhud, yāhud*” bağlaçları ile de kullanılmıştır. Metinde tespit edilen örnekler şunlardır:

Şimdi ben anı ya bende çeksem veyā öldürsem Ornaṭūs, ḥākī’i ğāfil avlayup şöyle eyledi dirler ammā yārın ^{95b3} meydāna çıkar da‘ vet eylerüm (95b/2)

ya Ḥudā-perest oluñ ve-yāhud cümleñüzi tiğden geçürirüm (111a/20)

Sāmūr Hindī ğazaba gelüp gireni yā öldürüp yāhud zaḥm-dār eylemek sevdāsına düşdi (120a/12)

gāh.....gāh: Türkçeye Farsçadan girmiş olan ve “bazen, kimi zaman” anlamlarını taşıyan bu tekrarlı bağlaç da, bağladığı öğelerden sonra gelir ve onlar arasında zamanda nöbetleşme ilişkisi kurar. İki den fazla da tekrarlanabilir. Ancak gittikçe seyrekleşen bir kullanıştıdır (Korkmaz, 2007: 1120). Metinde sınırlı sayıda örneği tespit edilen bu bağlaç, nöbetleşme bağlacı görevini genel olarak kelimeleri birbirine bağlayarak ortaya koymaktadır. Fakat iki örnekte bağlaç, cümleleri de birbirine bağlamıştır.

gāh rebāb çalup gāh şīrīn-kārlık eyleyüp avuç avuç altun alurdı (4a/15)

Ferāmerz ^{5b3} ser-āmed işte Muṭahhar Şāh’a göyñü alup gāh şayd u şikārda gāh zevḳ-i şoḥbetde ammā göñlünde bu idi (5b/3)

gāh Bānūya ve *gāh* Ferāmerz'e virmege başladı (125b/2)

Bağlaç, metinde üçlü kullanımıyla da karşımıza çıkmıştır.

gāh evc *gāh* hüseyinî ve *gāh* şabāya uğradı (126b/80)

Bağlaç metinde sınırlı sayıda olsa da cümleleri bağlama görevini de üstlenmiştir.

gāh yok olur *gāh* var ^{50b4} olur (50b/4)

gāh Kattāl Zengî'den şikāyet eyledi ve *gāh* Şarşar dirler bir 'ayyārî ^{141b4} vardır (141b/3)

2.3.4.2. Anlamlarına göre bağlaçlar

2.3.4.2.1. Sıralama bildiren bağlaçlar

Bunlar art arda gelen eş değer veya eş görevde kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağlayan bağlaçlardır. Yer olarak, tek kelimedenden oluşan bağlaçlar cümle içinde sıraladıkları öğelerin arasına, tekrarlı olanlar, sıraladıkları öğelerin başına veya sonuna getirirler (Korkmaz, 2007: 1104). Standart Türkiye Türkçesinde *ile*, *dahi*, *gerek.....gerek(se)*, *hem...hem*, *ister...ister*, *ne...ne*, *olsun...olsun* gibi örnekleri olan bu bağlaçlardan metinde tespit edilen örnekler aşağıdadır:

ammā:: Bu bağlaç Türkçeye Arapçadan giren bağlaçlardandır. Standart Türkiye Türkçesinde “*ama*” şeklinde varlığını devam ettiren bu bağlaç, metinde orijinal şekliyle yani “*ammā*” şeklinde kullanılmıştır. Biri olumlu diğeri olumsuz olan iki cümleyi birbirine bağlamak üzere kullanılmaktadır. İşlevi açısından cümleleri bağlama görevi üstlenen bu bağlacın;

“bunun dışında uyarma ve şartlı bir ifade niteliğindeki bir cümleyi başka bir cümleye bağlama, beklenmeyen bir sonucu anlatan iki cümleyi onun sebebinde olan bir cümleye bağlama, bir yargıyı veya bir buyruğu pekiştirmek için kullanılma, bazen dikkati çekmek için cümlenin sonunda kullanılma gibi işlevleri de vardır (TS, 2011: 115).”

Bağlaç bu şekilde benzer anlamdaki cümleleri arka arkaya sıralamaktadır.

bir nefesinde bahādır ceri vü cüsūr pādīşāh iki kerre yüz biñ ^{13b6} mālīk idi ve dīvānında pehlevānları çok idi ammā sağ pāy-ı taht pehlevānına Cumhūr-ı Aḥzerī dirlerdi (13b/6)

Gūyā ki şālīk resmine ammā şālīk uñ zencīrinūñ ucunda toplar olurdu (13b/12)

Muṭahhar Şāh daḥı kızını ol Ferāmerz'e virdi ammā küçük kızına ^{14a3} Lāle-i Ruḥ Bānū dirler, büyük hemşiresinden daḥı güzeldür dirler didi (14a/2)

ile: Türkçe kökenli olan *ile* bağlacı, sıralama bildiren bağlaçlardandır. Bu bağlaç, Eski Türkçedeki *il-* fiiline *-e* zarf-fiilin eklenip kalıplaşmasıyla meydana gelmiştir. *İle* bağlacı eklendiği kelimelere *+la*, *+le* şeklinde de gelebilir. Kelimeleri birbirine bağlama özelliğine de sahip olan bu bağlaç, metinde anlamlarına göre aşağıdaki şekillerde tespit edilmiştir.

bir taht hāzır idüp Ferāmerz ile Seḥab ol tahtuñ üzerine oturup oḡlı Çehārdest önlerince kırk biñ ^{72a22} güher-āb kafālarınca Süleymān-vārī hevāya ‘urūc eylediler (72a/21)

ziyāret idüp andan başım ucında ^{73b17} olan sanduk ile ālātı cümlesini alup benüm rūḥum ḥayr du‘ādan ferāmūş eylemeyesin ve raḥş-ı Rehvā-i Baḥrī ḥuddāmı olan ^{73b18} ‘İfrīt-i Padūn’dan şaḫınasın diyüp levḥi tamā itmiş (73b/17)

ve: Türkiye Türkçesinde en çok kullanılan bağlaç hiç şüphesiz yabancı kökenli olan “*ve*” bağlacıdır. Bu bağlaç kelimeleri ve cümleleri birbirine bağlayan sıralama bağlaçlarındandır. Metinde tespit edilen örnekler şunlardır:

Eṭrāf ü eknāfa nāmeler gönderüp ‘asker tedārükine meşḡül oldı ve birāderleri tarafına ^{14b16} daḥı nāmeler gönderdi (14b/15)

Ordūya ^{14b21} dāḥil olup serā-perde-i İskender-i Kübrā öñine irdiler ve serā-perde öñinde kendülerin ‘arz eylediler (14b/21)

Kendü ordūlarına getüremez belki duyılup ardımdan irişüp hem elimden alurlar ve hem beni de tutarlar (45a/9)

2.3.4.2.2. Şart bildiren bağlaçlar

Yapılması istenen bir eylemin belirli şartlara bağlı olarak gerçekleşeceğini anlatan yargılara koşul (şart) anlamlı cümleler denir. Yani şart anlamlı cümlelerde temel yargının gerçekleşmesi belirli bir şarta bağlanır. Buna göre cümledeki birinci

bölüm koşul iken, ikinci bölüm ise o koşula bağlı olarak ortaya çıkan sonuçtur. İlgili cümleye bu anlamı veren bağlaçlara da *şart bildiren bağlaçlar* denir.

şāyed / şāyed ki: *Şāyed* bağlacı genellikle cümle başında kullanılan bir bağlaçtır. Önüne geldiği cümleyi bir sonraki cümleye şart ilgisiyle bağlar. *Eger* bağlacı gibi Türkçeye Farsçadan geçmiş bir bağlaçtır. Her iki bağlacın da işlevi aynı olduğundan birbirini yerine kullanılabilir. Bugün Türkiye Türkçesinde *şayet* şeklinde kullanılmaktadır. *Şāyed* bağlacı metinde *eger* kadar yoğun kullanılmamıştır. Bağlaç metinde *ki* bağlacı ile birlikte *şāyed ki* şeklinde de kullanılmıştır. Metinde tespit edilen örnekler aşağıdadır:

dervişden güli alup şāhib-kırāna ^{69a20} iletem diyü yanına varup dervişden güli aldum daħı oklayam dirken ‘aqluma geldi ki *şāyed* bir hīle ola diyü yüzine baınca ^{69a21} Zeng-reng ‘Ayyār idügin bildüm (69a/20)

şāyed ^{69b6} kendüni Şarşar şüretine omış olasın didiler (69b/5)

şāyed ki Zeberced Şāh’a furşat ^{89a21} bulup oradan bu cānibe gele (89a/20)

eger: *Eger* bağlacı bugün Türkiye Türkçesi ağızlarında fonetik farklılığın en fazla olduğu bağlaçtır (Yavuz, 2010: 214). Bu bağlaç kendinden sonra gelen cümleyi şart koşuluyla kendisine bağlar. Cümle başı bağlaçlarındandır. Farsça kökenli olan bağlaç, standart Türkiye Türkçesinde de kullanımını aynı şekilde devam ettirmektedir. Metinde tespit edilen örnekler aşağıdadır:

Evrān-ı Büm-ser birāz atup ıtdı ve eyitdi, ol arayüzlü hākī *eger* bunda gelürse ben hemān anı bir ‘amüd ile ^{89b15} aşlına āvuşdurayum diyüp birāz lāf-ı güzāf urdı (89b/14)

Bu kez Elmās Şāh bunda gelsünler, lā-büdd gelürse bu cānibde ber-arī ile belki cevāb virürüz *eger* ‘āciz alursaq daħı al‘a-i ^{90b25} Elmās mualsımdur, zafer bulımaz. (90b/24)

Günlerde bir gün āyesini bir tenhāca yire çeküp ey āye benüm ^{91a10} saña bir niyāzum vardur eger yirine getürür iseñ ben de saña her ne isterseñ vireyüm (91a/10)

2.3.4.2.3. Sebep bildiren bağlaçlar

Bu bağlaçlar kullanıldıkları yerde kendinden önce kullanılan cümlelerin nedenini kendinden sonra gelen cümleyle beraber ortaya koyar.

çünkü: Sebep bildiren bağlaçlardandır. Türkçeye Farsçadan geçmiştir. *Çünkü* bağlacının Türkiye Türkçesindeki kullanımını (çünkü) gibi dudak uyumu yoktur. Metinde sınırlı örnekte kullanılmıştır.

İki ^{105b22} tarafından tedārükler görölüp şabāha muntazır oldılar. Çünkü şabāh olup āftāb-ı ‘ālem-tāb Kulle-i Ufğ’dan baş gösterüp ^{105b23} ‘ālem nūrıyla mütenevvir olduḡda Keymurād Hān ‘askerinden çeng-i harbīler çalınup iki kerre yüz biñ ‘askeriy-ile ^{105b24} Keymurād Hān süvār olup şahn-ı ḡāye yürüdi (105b/22)

başladılar çeng eylemege tā ki aḡşām olunca *çünkü* aḡşām olunca dönüp ^{108b11} şabāh olunca yine bindiler (108b/10)

Muḡarrem Şāh nāmeden bu cevābı işidüp vūzerāsına ne dirsiz niçe idelüm didi. Anlar da eyitdiler, *çünkü* sultān-ı ^{140b16} Hindistān sizden imdād istemiş (140b/15)

çünkim: *Çünkim* bağlacı da *çünkü* bağlacı ile aynı özelliklere sahiptir. Bu bağlacın *çünkü*’nin Türkçesi olarak kullanılmaktadır. Metinde bu bağlaç *çünkü*’den daha fazla tespit edilmiştir.

Ol şandelīyete bu server otursun çünkim ḡayrı şandelī çekmedi anda otursun seni herḡangı şandelī olursa çeker didi (3a/5)

iki cānibden ^{80b13} ol gün ol gice tedārüklerin görüp şabāha muntazır oldılar *çünkim* gice geçüp şabāh oldu (80b/13)

hey baba bizi nāfile zaḡmete koyduñ diyüp gideyüm diyince Sārık gel imdi oḡul *çünkim* ol ḡadarca ^{142a7} arayup zaḡmete girdüñ saña biş on altuncuḡ vireyüm de emegüñ helāl eyle (142a/6)

zīrā: *Zīrā* bağlacı anlamca *çünkü* ve *çünkim* bağlaçlarına benzemektedir. Bu bağlaç da sebep bildiren bağlaçlardandır. Birbiri yerine kullanılabilen yakınlıktadır. Türkçeye Arapçadan geçmiş yabancı kökenli bir bağlaçtır. Türkiye Türkçesinde sık kullanılan bu bağlaç Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanımdan düşmüştür (Yavuz, 2010: 560). Bağlacın metinde tespit edilen örnekleri aşağıdadır:

ey pehlevān-ı ‘ālem ol yanıñdaki dīve ne söylersin *zīrā* ^{85a18} anuñ ‘aḡlı başında yoḡdur ki saña söz söyleye (85a/17)

çāre saña olursa ^{87a12} andan olur *zīrā* ḡālib-i şırf bir dilaverdür (87a/12)

zāhirde ḡal‘ anuñ ḡapusu yoḡdur *zīrā* perrīler üzerinden aşarlar ve bir düşmen gelüp ^{87a17} ḡal‘ aya girmek murād eylese hemān āteşden bir bārū çekilür (87a/16)

zīrā kim: Bu bağlaç zīrā bağlacı ile aynı anlamdadır. Standart Türkçesinde *zīrā ki* şeklinde kullanılan bu bağlaç, metinde daha sonra unutulmuş *kim* bağlacı ile birleşmiş kullanımıyla da tespit edilmiştir. Metinde bağlacın iki örneğine rastlanmıştır.

bir yüz qaralığı eylerüz *zīrā kim* anuñla dīv-i perīden ašlā bir kimesne aña muķāvemmet idemedügi şūretde ĥile ile elbetde cevāb virür (33b/19)

‘ asker alay ile geçüp qonsunlar *zīrā kim* elbetde anlar seyre tururlar didi (114a/20)

2.3.4.2.4. İstisna bildiren bağlaçlar

meger: *Meger* bağlacı, bilinmeyen, farkında olunmayan durumlar için kullanılmaktadır (Yavuz, 2010: 391). Farsça kökenli olan bu bağlaç anlatıma beklenmezlik anlamı vermektedir. Bu bağlaç, kendisinden sonra gelen cümleyi kendinden önceki cümleye bağlar. Metinde tespit edilen örnekler şunlardır:

bir teber nice kim urdı ise arslanı iki pāre eyledi ammā Ferāmerz bunı görüp taḥsīn eyledi ammā *meger* ol helāk olan arslanuñ ^{34a16} eşi var imiş (34/15)

ṭoṣtoğrı serā-perde-i İskender-i Kübrā öñine gelüp birāz temāşā eyledi *meger* Şarşar’uñ böyle serā-perde gördügi ^{35b14} yok idi (35b/13)

dördinci gün der-bende geldiler ^{36b15} *meger* bir gün muķaddem Ferāmerz yine der-bendi yoķlatmış-ıdı, kimse yoķdur didiler (36b/15)

meger ki : meger bağlacı ile aynı anlamda kullanılan *meger ki* bağlacı Farsça kökenli olan *meger* ve *ki* bağlaçlarının birleşmesi ile oluşmuştur. İstisna bildiren bağlaçlardan olan meger ki cümleleri birbirine bağlama özelliğine sahiptir.

evvel ben ḥamle idecek olursam ġayrı saña ḥamle nevbeti degmez *meger ki* iķlīm-i ‘ ademde saña nevbet gele didi (82a/2)

bu kerre Qahhār-ı ^{84b3} Ā‘zam’uñ ismin yaķup ol daḥı geldükde *meger ki* ‘ Aķrebe Cāzū muķaddemā Qahhār-ı Ā‘zam’uñ na‘rasından gözi qorqup kīn eylemiş ^{84b4} idi (84b/3)

Zeberced ^{91b14} Şāh'ıñ pehlevānları olan Şemātur'ı kendi 'amūdı-y-ıla hırd idüp dağı Şementāl-ı Üştür-ser'i dağı yıķup iki pāre idüp ^{91b15} yırtmış idi. *Meger ki* ol Şementāl Nerre'nüñ vālidesine Āteş Cāzū dirler (91b/15)

meger kim : *meger* ve *meger ki* bağlaçları ile aynı anlamda kullanılan *meger kim* bağlacı Farsça kökenli olan *meger* ve *ki* bağlaçlarının birleşmesi olan *meger ki*'nin Türkçesidir. Metinde iki adet örneği tespit edilmiştir.

ikiden ^{82a16} hālī degüldür diyüp birāz lāf-ı güzāf eyledi *meger kim* ol maħalde Celdek ile Jivek tebdil-i şüret andan gelüp bār-gāh-ı ^{82a17} Keymurād Hān'da temāşā iderlerdi (82a/16)

işte imdi ne ķadar dağı Şarşarları toķundı didi *meger kim* Tāntānūş'ıñ zaħmı eyü olmışdı (130a/7)

2.3.4.2.5. Pekiştirme bildiren bağlaçlar

Bu gruba girenler, cümlede birbiriyle ilişkili iki ögeden birini ötekine anlamca güçlendirerek bağlayanlardır: *da*, *dahi*, *bile*, *ml/mU*, *ise*, *-sa*, *yā* gibi. Bu bağlaçların hep si de bağlandıkları ögeden sonra gelirler (Korkmaz, 2007: 1115). Bu bağlaçlardan metinde tespit edilenleri aşağıdadır:

da: Eski Türkçedeki *taki* edatından gelişen *da* bağlacı cümle içinde her türlü kelimeye eklenebilme ve o kelimeyle ilişki kurma özelliğine sahiptir. Bu bağlaç eklendiği kelimeyi kuvvetlendirerek kendisinden sonra gelen kelimeye bağlamaktadır. “*da* bağlacı, bağlandığı ögenin anlamını güçlendiren sıradan bir pekiştirme işlevi görmektedir (Korkmaz, 2007: 1115).” Bu bağlaç standart Türkiye Türkçesine de aynı özellikleriyle geçmiştir. *da* bağlacı diğer bağlaçların aksine kendisinden önce gelen kelimelerle dudak uyumuna girmektedir. Metinde tespit edilen örneklerden birkaçı şunlardır:

bir *de* Gül-çehre Bānū'nuñ vāķı'asında naşibiñdür didükleri var (2a/13)

andan Ferāmerz, Şarşar'a gidelden berü olan vāķ'a'ı söyledüp Arduvān hediyye ve Laytān'a *da* kīn eyledi (103a/3)

Keymurād Hān dağı biş kise altun *da* ^{103b22} ben vireyüm didi (103b/21)

dağı: Dağı bağlacı bazı kullanımlarında *da/de* bağlacının fonksiyonunu üstlense de *da*'dan daha kuvvetli pekiştirme işlevine sahiptir. Fakat bağlama işlevi

yönünden *da*'dan daha zayıftır. Bu bağlaç, Eski Türkçedeki *taḫı* edatının gelişmiş hâlidir. Metinde tespit edilen örneklerden birkaçı aşağıdadır:

Keymurād Hān *daḫı* biş kise altun da ^{103b22}ben vireyüm didi (103b/21)

Şarşar-ı Sebük-bār'a Şabārū'dur diyü iki kise altun virdi. Anı görünce Keymurād ^{104b5}Hān *daḫı* emr eyledi (104b/5)

şimdi ol zevkden *daḫı* maḫrūm ^{118b11}oldı (108b10)

bile: *Bile* bağlacı kuvvetlendirme, pekiştirme, bağlama görevleriyle kullanılır. Ergine'e göre *bile* bağlacı *dahi*'nin daha kuvvetlisi olan bir bağlama ve kuvvetlendirme edatıdır. Sonuna geldiği unsuru daha önce gelen ya da bahis konusu olan bir unsura bağlarken kuvvetle belirtir. Ayrıca Ergin, *birle*'nin yapısının aslında *bir* ve *ile*'nin birleşmesinden doğan *birle* vasıta edatı olduğunu belirtir (Ergin, 2012: 364). Bu bağlaç *da*'dan ve *dahi*'den daha güçlü bir pekiştirme işlevi görür ancak bağlama işlevi daha zayıf kalır (Korkmaz, 2007: 1116). Metinde tespit edilen örnekler şunlardır:

Şabārū 'Ayyār düşüp Nırnek boşanınca şimdi beni görüñ belki boğazı alavirem ^{98b7}diyüp *bile* göremediler (98b/7)

siz beni 'ayyārāna ve şenlik ile meydāna *bile* getirüñ didi (100b/24)

Ḳıyās olunur, kırık gün evvel odun üzerinde öyle feryād eyler, kırkıncı gün kınaḫların ^{102a5}birbirine urup āh eyler, bir āteş peydā olup odun yanar, kendi daḫı *bile* yanup kül olur (102a/5)

hem: Tek olarak kullanılan *hem* bağlacı, kendinden önce gelen ögeyi kendinden sonra gelen ögeye üsteleme yoluyla bağlayan bir pekiştirme bağlacıdır. Sonuna eklenen *de* bağlacı ile anlam daha da güçlendirilir. İki cümleyi bağlama özelliği ağırlıklıdır (Korkmaz, 2007: 1117). Metinde bağlacın *hem de* şekli tespit edilememiştir. Bu bağlaç bu şekliyle sınırlı sayıda örnekte tespit edilmiştir.

ey nerre var ol bī-^caḫl dīve söyle daḫme mālından anuñ dişine taş bile yokdur ve *hem* ben anı ^{74b16}döge döge imāna getürmege geldim (74b/15)

Hürmüz ^{87a23}Şāh *hem* dirsın ki yapmışlar ve niçe ma^cbūdımız dirsın (87a/23)

Hem cīnān-ı hūsnde bī nazīr olduđı gibi kuvvet ve şecā'atde dađı 'adīmü'l-akrān idi. Ra' d-ı Cihān-sūz ile [116a] ^{116a1} birkaç def'a kuvvet-i mūbāheşe idüp imtiḥān olmışlardı (115b/25)

2.3.4.2.6. Açıklama bildiren bağlaçlar

Açıklama bildiren bağlaçlar, başlarında veya içinde buldukları cümleleri, kendilerinden önce veya sonra gelen cümlelere açıklama işlevi ile bağlamaktadır (Korkmaz, 2007: 1124). Standart Türkiye Türkçesinde çok fazla örneği olan bu bağlaçlardan metinde tespit edilenler aşağıdadır:

belki: Bu bağlaç Arapça *bel* ve Farsça *ki*'nin birleşmesinden meydana gelmiştir. İlk cümledeki düşünceye ihtimale dayanan karşıt bir düşünce söylenilmek istendiği zaman ikinci cümlenin başına getirilir (Ediskun, 1996: 304). Metinde de açıklama göreviyle karşımıza çıkan ve cümleleri bu yolla birbirine bağlayan *belki* bağlacı, standart Türkiye Türkçesinde varlığını devam ettirmektedir.

Cihān-baḥşa açmadılar ^{4a2}belki vālidesi ḥatırı için kā'ıl olmayup men' eyleye (4a/2)

ol nā-bekāruñ baña itdüği rengi dünyāda Alaman kāfirine bile olmamışdur *belki* ^{79a25}pederüm 'Azrā'ıl'e dağı olmuş iş degüldür diyüp ağladı (79a/24)

bāri bir ḥīle ideyüm *belki* ol tarīḫ ile ḥulūş bulam diyüp yine kendüsine eyitdi (82b/17)

tā ki: Bu bağlaç da karışık nitelikteki bağlaçlardan biridir. Farsça kökenlidir. Cümlelerin başına gelerek önceki cümlede geçen konuyla ilgili açıklama yapılmasını sağlarlar. Metinde tespit edilen örneklerinden birkaçı aşağıdadır:

tā ki taḥtuñ öñince gidene Melik Seyf-i Seng-endāz der didi (16a/19)

tā ki ölince senüñ gāşiye-dāruñ olurum didi (23b/5)

tā ki ol şevḳle varup anı da getürem (142b/8)

tā kim: Bu bağlaç yukarıdaki *tā ki* bağlacının 19. yüzyılın sonuna kadar kullanılan Türkçeleştirilmiş şeklidir. Özellik olarak *tā ki* bağlacından hiçbir farkı yoktur.

tā kim orduya gelüp Remed Şāh' uñ bār-gāhına irdi (9b/11)

tā kim Aḥzar-^{14a22} ābād'a gelüp doğrı dīvān-ı Aḥzar Şāh'a vardı (14a/21)

tā kim aḥşam olunca çeng idüp dönüp ḳondılar (22a/11)

eksere: Arapçada zarf göreviyle kullanılan bu bağlaç metinde bağlaç özelliğiyle görölmektedir. Bu dönem metinlerinde *ekser*, *ekseri* ve *eksere* şekillerinde kullanılmaktadır. Metinde sadece bir örneğine rastlanan bağlaç, ilişki kurduğu cümleye genelleme anlamı katmaktadır. Bağlaç, standart Türkiye Türkçesinde *ekseri* şeklinde varlığını devam ettirmektedir.

Lakin gene Şarşar geldükde ḥālüm nice olsa gerekdür eksere vaḳārında^{112a22} ve kon-gāhda mücrimüz hoş ḳuşūrına dađı Nār-ı Nūr kerīmdür derdi (112a/21)

gerekdür ki: Gereklilik manasında kullanılan Türkçe kökenli gerek ile Arapça kökenli *ki* bağlacının birleşmesiyle oluşan *gerekdür ki* bağlacı, kendisinden sonra gelen cümleyle beraber açıklama görevi üstlenmektedir. Metinde bağlacın iki adet örneği tespit edilmiştir.

işte buña dađı cāzūnuñ ḳanı gerekdür ki^{137b14} bu siḥr bāzūsına şaça, maḥv ola didi (137b/13)

ol dağı Nār-ı Nūr' uñ ḥaş ḳulıdur diyüp ben de bu nāme' i irsāl eyledüm. Gerekdür ki birāderüñ Ḥürrem Şāh'a da bu aḥvāli^{140b14} ifāde idüp gelesiz (140b/13)

gerekdür kim: Bu bağlaç, yukarıda bahsedilen *gerekdür ki* bağlacının Türkçeleştirilmiş şeklidir. *Gerekdür ki* bağlacı ile tüm özellikleri aynı olan bağlaç, metinde *gerekdür ki*'den daha fazla kullanılmıştır.

nāmem vuşul^{8b21} bulduḳda gerekdür kim pehlevānlaruñ vezīrlēruñ alup gelüp ḥāk-pāyuma yüz sürüp imān ve İslām' ı ḳabül idüp baña tābi' olasın (8b/21)

imdi nāmum vuşulünde gerekdür kim Ferāmerz' uñ mālīk olduğumu ālāt u ātdan^{11b4} serā-perde vü ḥazīneden ḥulāşa-i kelām daḥme-i İskender-i Kübrā'dan ḳıḳardıđı eşyāyı getirüp cümlesin bī-ḳuşūr baña teslīm idüp^{11b5} kendüñ dağı Ferāmerz' uñ ođluñ ve pehlevānların alup gelüp ḥāk-pāyuma yüz sürüp baña tābi' olasın (11b/3)

imdi nāmem vuşul bulduḡda gerekdür kim Lāle-i Ruḡ Bānū’yı cihāzı ile varan pehlevānum Ḳumhūr’a teslīm idüp ve yanına daḡı tarafından adamlar Ḳoşup ^{15a17} bu ḡarafa gönderesin (15a/16)

ḡāşılı : “Sözün özü, sözün kısası, işin özü şudur ki” gibi anlamalara gelen ḡāşılı bağlacının görevi kendisinden önce anlatılan olayın anlanacak şekilde kısaltılarak izah edilmesine öncülük etmesidir. Türkçeye Arapçadan geçen bu bağlaç, metinde müellif tarafından kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Metnin birçok yerinde bu bağlaç kırmızı mürekkepli olarak tespit edilmiştir.

kim pādişāhları ve pehlevānları Ḳudā-perest olup Ḳattāl’a tābi‘ oldı. Anlar da olup ḡāsılı yüz biñ ‘ askerile Remed Şāh, Müselmān olup Ferāmerz’e üç gün ^{9b16} ziyāfet idüp şehirde olanları daḡı cümle İslām’a getürdiler (9b/15)

Ḡazbān-ı Tīg-zen’e ‘ asker de yārn çengdür diyü ḡaraf ḡaraf münādiler nidā etdürdi. ^{11b12} Ḡāsılı iki leşker āḡāh olup şabāha munḡazır oldılar (11b/12)

urduḡı ālet mülāḡazadur. Ḡāsılı Ferāmerz, Cihān-baḡş’a bir miḡdar ruḡşat virüp on ikişer ḡarb urışdılar (12b/5)

ḡāşıl-ı kelām: Kullanımı ḡāşılı bağlacı ile benzer olan bu bağlaç da metinde müellif tarafından kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Metinde tespit edilen örneklerden birkaçı aşağıdadır:

Ferāmerz gürzünde men‘ idüp ^{17b3} ḡāşıl-ı kelām başladı çeng eylemege (17b/3)

tā kim aḡşam olunca çeng idüp dönüp ḡondılar. Ḡāsıl-ı ^{22a12} kelām yidi gün kelle-ber-kelle çeng eylediler (22a/11 ve 22a/12)

zencir Ḡüsām’uñ başın yardı. Ḡāsıl-ı kelām Brehmen-zād İslām dil-āverlerinden girenüñ kimin esir ve kimin zaḡm-dār idüp meydānı ^{52b15} ḡıtdı (52b/14)

ḡattā: Arapça kökenli olan ḡattā bağlacı, kendisinden sonra gelen cümlede kendisinden önceki cümleyi açıklar. Metinde tespit edilen örneklerden birkaçı aşağıdadır:

Firāzında Şedād Şāh-ı İbn-i ‘ Ād bir metin ḡal‘ a ve müstāḡkem ḡulle bünyād idüp ^{83b12} ḡattā bir daḡme daḡı vaż‘ eylemiş-idi (83b/12)

çeküp deste-çübı elinden aldı hattā ^{134a12} Kāmṭūr virmemek murād eyledi ammā olmadı (134a/11)

Cihān-baḥş daḥı aṣlā ^{134b20} bu taraflara gūyā kim gelmemiş eyā yañlış mı geldüñ ola diyü Sārık dört yaña baḳdı hattā ba‘ zı nişān eylemişdi (134b/20)

gūyā / gūyā ki: Yabancı kökenli bağlaçlardır. Bunlar, ortak İslam kültürünün etkisi altında, dilimize Arap ve Fars dillerinden girmiş olan bağlaçlar veya bunların bugüne uzanan kalıntılarıdır (Korkmaz, 2005: 120). Standart Türkiye Türkçesinde “*güya*” şeklinde varlığını devam ettiren bu bağlaç, açıklama göreviyle karşımıza çıkmaktadır. Metinde tespit edilen örneklerden birkaçı aşağıdadır:

daḥı ol ḳadar berḳ-i bārān oldı ki gūyā ḳıyāmetden bir nişān oldı ve ol ḳadar mār yağdı (139a/9)

ya ṣimdi ne dimek istersin gūyā bir ḥıle ḳurup elimden ḥalāş olmak mı dilersin (142b/20)

Gül-çehre Bānū’yı baña viresin hemān gūyā ki Ferāmerz ^{13a17} ölmedi (13a/16)

gerçi: Farsça *garçi* kökünden Türkçeye dahil olan bu bağlaç, metin içinde açıklayıcı görev üstlenen bağlaçlardır. Metinde tespit edilen örneklerden birkaçı aşağıdadır:

adına Melik Seyf-i Seng-endāz dirlerdi gerçi yüz on beş eriş ḳaddı var idi ammā ‘Umrān ve Behzād niçesine yapışmağa ḳādir ^{13b11} degüller idi (13b/10)

yā Melik Seyf gerçi pederüñ rızā virmediği yolunda ammā ^{14b5} gūyūr-ı ādeme münāsib degildir (14b/4)

Melik Seyf ^{21b8} ne ḥāl ise kendin cem‘ idüp miyānın rāst ḳıldı, vücūdın yoḳladı gerçi bir müyına ḥatā gelmiş (21b/8)

ola ki: *ki* bağlacı tek başına kullanılmasının yanında kuvvetlenerek vazife görmek isteyen ve tek başlarına kullanılamayan kelimelerle beraber kullanılarak o kelimelere bağlaç özelliği kazandırır. Metinde sadece iki örneği mevcuttur.

ayā bura nere ola ki ben ‘askerde ṫururken ḳalḳup Keymurād Ḥān ordusına doḒrı gitdüm (85a/13)

bundan ma‘ lüm ola ki aṣıl ^{108b8} ve nesl fā’ide virmez imiş (108b/7)

elbetde: Arapça *elbet* kelimesine Türkçe bulunma hal eki *da/de*'nin eklenmesiyle oluşan bir bağlaçtır (Yavuz, 2010: 227). Cümleleri birbirine bağlama görevini de üstlenen bu bağlaç, kendisinden sonra gelen cümleyle birleşerek kendisinden önce gelen cümlede yer alan konuya açıklık getirir. Standart Türkiye Türkçesinde varlığını devam ettiren bu bağlaç, metinde de birçok örnekte kullanılmıştır.

bu derbend benüm zabtumdudur elbetde bu derbendüñ geçen baña bac ve ħaraç virmedükçe^{24a20} geçemez (24a/19)

Ķanāṭūr Zengī, Evren-tenler aĥvālin bilmez elbetde ben anları ħırarum ve zāyi‘ olanları bulurum (26a/19)

Nāhoşnek Şāh zemānından elçilik ile^{41a21} gelen nāme getüren ‘ayyārlaruñ cā’izesi vardur elbetde ol cā’izemi almaduĥça gitmem didi (41a/21)

ola kim : “*ola ki*” bağlacı ile aynı doğrultuda kullanılmaktadır. Bu bağlaç kendisinden sonra gelen cümleyle beraber açıklama görevi üstlenmektedir. Metinde sadece iki örneği mevcuttur.

Muṭahhar^{11b2} Şāh’sın ma‘lüm ola kim dāmāduñ Ferāmerz üzerüme gelüp başın kesüp cüdāya dıkdüm (11b/2)

Muṭahhar Şāh’sın^{15a14} ma‘lüm ola kim birāder-i bezer-güvārum Bedeḥşān şāhı ‘Adlān Şāh’uñ ciger küşesi Melik Seyf-i Seng-endāz-ı te’ehhül eylemek murād idüp^{15a15} senüñ siper perde-i ‘işmetüñde bir duĥter-i pākize aĥterüñ irişmiş (15a/14)

şöyle kim: *şöyle ki* bağlacı ile aynı anlamdadır. Metinde *şöyle ki* şeklinde bağlaç tespit edilememiştir. Bu bağlaçları kuvvetlendiren ve *şöyle* sözcüğünün bağlaç görevini üstlenmesini sağlayan *ki* bağlacıdır. Çünkü *ki* çok kuvvetli bir bağlaçtır. Bu bağlaç cümleleri bağlama özelliğine sahip olduğu gibi kendisinden sonra gelen cümleyle beraber açıklama görevi de üstlenmektedir.

Ol ħadar güzeldür kim bakmaĥa göz doymaz. Şöyle kim serv-i ħadd lāle-ħad keman-ebürü ‘anberīn-gīsü çeşm-i āhū ĥamzesi cāzū^{1a11} gerdeni şem‘a-i kāfūra beñzer (1a/10)

Başı insan başına beñzer, elleri arslan pençesi gibi düşünde evren-i dehân bir ‘acâyib beter mi var. Söyle kim [2a]^{2a1} yidi kıat şır büstinden ‘ayyārâne kıaıturaları var. (1b/25)

ğāyır şimden şoñra senden bir sâ‘at devr olmazın. ^{9b19} Söyle kim kemter kimine kıuluñuz her kıanda dirseñüz ayrılmazuz (9b/19)

besbellü: Bağlaçların bir kısmı doğrudan doğruya isim, sıfat, edat ve zarf olan sözlerin aynı zamanda birer bağlama görevi yüklenmiş olmalarıyla oluşmuştur. *Ancak, artık, ayrıca, besbelli, böylece, demek, dolayısıyla, evvela, işte, kısaca, kuşkusuz, nihayet, önce, öyle, sonra, şimdi, şöyle, yalnız, yok vb.* (Korkmaz, 2005: 121). *Besbelli* Türkçe kökenli bağlaçlardandır. Metinde açıklama göreviyle birkaç yerde kullanılmıştır.

giderken bir dervîş helva virdi yidüm. Besbellü yañılış helvâ imiş didi (117b/13)

2.3.4.2.7. Atıv vavı (*harf-i atıf / vav-ı atıf*)

Atıf vavı, kelimeyi veya cümleyi birbirine bağlamaya yarayan vav (و) harfidir. “Arapça, Farsça ve Türkçede kullanılan bu ‘ve bağlacı’ kelimeleri, kelime gruplarını ve cümlecikleri birbirine atfetmektedir. Atıf vavı sözcükler arasında sekte meydana getirerek bir ritim oluşturur (Selçuk, 2013:2).” Bu özelliklere sahip olan atıf vavı Eski Anadolu Türkçesi metinleri başta olmak üzere Türkiye Türkçesi metinlerine kadar varlığını sürdürögelmiş bağlaçlardandır. Standart Türkiye Türkçesinde “ve” bağlacı ile karşılanan bu vav, metinde “u, ü” ile de gösterilmiştir.

u / ü: En çok bilinen atıf bağlacıdır.

Cüneyd ü Behmen (4b/16), şayd u şikârda (5b/3), bî-ħad ü bî-kıyās (8a/7), tîr ü kemânın (10a/11), ħār u ħāşāk (10a/12), ħur u ħālā (11b/1), kıurb-ı ‘ayş u nūşa (29a/2), ādāb u erkānı (117a/9), zîr ü zeber (122b/25), tîr ü bārān (123b/10)

Ve: Metinde sıralama bağlacı olarak da kullanılan *ve* bağlacı bir ritim aracı olarak atıf bağlacı görevinde de kullanılmıştır.

Ol kimse eyitdi, buña Qattāl Zengī ^{10b15} dirler, filān mağarada olurdu, merdom-
hor idi ve düşünde şāhib-kırānlık virildigin ve Ferāmerz'i öldürdigin Sepīd-i
Ā' zam'a varup ^{10b16} eşyā-yı Ferāmerz'i taleb itdugin beyān eyledi (10b/15)

ve yaqamdan tutup yire urdu ve ellerüm bağlayup baña elbetde tābi' ol yok
dirseñ seni dahı öldürürüm didi (11a/9)

ve cümle māl ve eşyāsın virdi ^{11a19} ve Remed Şāh tarafına göndedi (11a/18 ve
11a/19)

2.3.5. Zamir

Zamirler adların yerini tutan, kişileri ve nesnelere temsil veya işaret ederek karşılayan bir gramer kategorisidir: *Ben burayı çok beğendim. Sen kimin kızısın? Şunu bana verir misin? Kitapların hepsini buraya getirin* gibi (Korkmaz, 2007: 399). Şahısların ve nesnelere yerini tutan sözcükler oldukları için sayıları sınırlıdır; fakat bir işaret sözcüğü ile birçok varlığı işaret edebilir. İsim soylu kelimeler içerisinde anlam sahası en geniş olan zamirlerdir (Bilgegil, 1984: 203).

“Türkçede Şahıs Zamirleri adıyla ayrıntılı bir inceleme yapan Yıldız Kocasavaş, eserinde zamirler ile ilgili gramerlerimizde verilenleri sıraladıktan sonra şu değerlendirmeyi yapmaktadır: ‘O halde zamir, diğer nesne adları gibi direkt nesneyi karşılayan kelimeler olmayıp konuşan (mütekellim), konuşulan (hitap edilen), üçüncü şahıs (mütekellim ve muhatabın dışındaki) gibi varlıkları temsili olarak veya işaret etmek suretiyle belirleyen kelimelerdir’ (Kocasavaş, 2004: 29; Akt.: Ay, 2013: 14).”

Zamirler, kişilerin ve nesnelere yerini tutan belirli kelimeler oldukları için sayıları da çok sınırlıdır (Korkmaz, 2007: 399). Metinde tespit edilen zamir çeşitleri aşağıdadır.

2.3.5.1. Soru zamirleri

Soru zamirleri, canlı ve cansız varlıkları soru yoluyla temsil eden zamirlerdir: *kim, kimin, kime, ne, neden nere, nereye, nereden, kaç, kaçınıcı, hani, hangisi, hangisinden* vb. Soru zamirlerinin birkaçı asıl soru zamirleridir: *kim, ne, nere* gibi. Öteki bir kaç da başka kelime sınıfından alınan sözlerin iyelik eki ilavesiyle zamire

dönüştürülmüş türleridir: *hangisi*, *kaçı* gibi (Korkmaz, 2007: 441). Kim sorusu insanları soru yoluyla temsil eder, ne sorusu ise insan dışındaki varlıkları temsil eder. Asıl soru zamirleri dışında metnimizde *kağısı* soru zamiri de tespit edilmiştir. Metinde tespit ettiğimiz soru zamirleri şunlardır:

kim: İnsanları temsil eden asıl soru zamiridir. Standart Türkiye Türkçesinde aynı özelliğiyle kullanılmaya devam edilmektedir. Bu zamiri, metinde *ki* bağlacının Türkçe versiyonu olarak kullanılan *kim* bağlacı ile karıştırmamak lazım.

kim gire erlik hünerin *kim* göstere dirken anı gördiler (41b/18)

ayā meydāna *kim* gire dirlerken Cevāhir Şāh tarafından yüz on yidi eriş kıdd u kāmēt^{43a21} ile bir dil-āver at sürüp meydāna girdi (43a/20)

kime: Bu zamir *kim* zamirinin *e* yönelme hali almış şeklidir. Görev ve özellik itibariyle *kim* zamiri ile aynıdır. Metinde sınırlı sayıda kullanılmıştır.

kime kısmet olsa gerekdir (73b/8)

kim *kime* dirken hemān anı gördiler (80b/15)

sen beni *kime* beñzetdüñ (142b/19)

ne: İnsan dışındaki varlıkları temsil eden asıl soru zamirlerindedir. Standart Türkiye Türkçesinde aynı özelliğiyle kullanılmaya devam edilmektedir. Metinde tespit edilen örneklerden birkaçı aşağıdadır:

ne var ise getirüp yirine vekīl naşb eyledi (64b/11)

Nirnek ‘Ayyār’uñ ħazīnesine girüp *ne* var ise^{19a13} alup geldi (19a/12)

bre *bu* ne ħāldür (19a/16)

nerre: Soru zamirlerinden olan *nerre* metinde sadece bir kez kullanılmıştır.

ey küçük^{55a20} ādem sen *nerrelisin* (55a/20)

nerden: Bu zamir, *nerre* soru zamiri ile, *den* ayrılma hal ekinin birleşmesi sonucu oluşmuştur. Metinde sadece bir yerde kullanılmıştır.

bu güher-āb *nerden* geldi (72b/13)

kanğı: Bu zamir, standart Türkiye Türkçesindeki *hangi* soru zamirinin kalınlık-incelik uyumuna uyan öz Türkçe şeklidir. Metinde tespit edilen örneklerden birkaçı aşağıdadır:

helāk itmek *kanğı* edyānda vardır ki (7a/25)

şimdi *kanğı* cānun [55b] ^{55b1} cānver etüm ısrısa ölür didi

ey dīvler *kanğı* Āşaf Şāh şimdi devr-i ‘Uṭārid’dür (74a/13)

kanğısı: Bu zamir yukarıdaki *kanğı* zamirinin *-sı/-sı* iyelik eki almış şeklidir.

Jivek bunlaruñ *kanğısı*dur didi (66b/18)

bunuñ *kanğısı* Ĥurūc’dur (126a/7)

*kanğısı*nıñ ıtuşu var ise ^{126a9} aşıĤ Ĥurūc oldur didi (126a/8)

kaça: Alınan bir şeyin fiyatını sormak için kullanılan bu soru zamiri, metinde sadece bir örnekte iki kez kullanılmış olarak tespit edilmiştir.

şu ıaşu *kaça* ve bu ıaşu *kaça* virürsin (124b/6)

2.3.5.2. Dönüşlülük zamirleri

Dönüşlülük zamirleri, şahıs zamirlerinden daha güçlü bir anlam taşıyan, onları anlamca katmerli kılan pekiştirilmiş bir tür şahıs zamirleridir. Bunlara dönüşlülük zamiri denilmesinin sebebi, zamirin yapılan işin yapana dönüşünü gösteren biri işlev yüklenmiş olmasındandır. Şahısların “aslımı”, “özünü” bildiren ve *kendi* sözüne iyelik eklerinin getirilmesiyle kurulan bu zamir; *kendim*, *kendin*, *kendi*, *kendisi*, *kendimiz*, *kendiniz*, *kendileri* biçimleriyle bütün şahısları temsil eder (Korkmaz, 2007: 414-415).

Martti Räsänen, *Versuch Eines Etymologischen Wörterbuchs Der Türksprachen* adlı eserinde, *kendi* kelimesinin, Eski Türkçede *kāntü*; Uygurca ve Karahanlıcada *kāndü*; Osmanlı Türkçesinde *kāndü*, *kāndi*, *gāndi*; Kırım Türkçesinde *gāndi*, Kuman Türkçesinde *kendi*, *kensi*, Balkar Türkçesinde *kesi*, Karaçay Türkçesinde *kesi*; Yakut Türkçesinde *kini*, Moğolcada *gendün* şekillerinde kullanıldığını belirtmiş, kökeni hakkında bir bilgi vermemiştir (Räsänen, 1969: 252; Akt. Ay, 2013: 15).

Bu zamir metinde hem *kendü* hem de *kendi* şeklinde kullanılmıştır. Fakat özellikle Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde bu zamir *kendü* şeklinde tespit edilmiştir. Metinde de *kendü* şeklinin fazla olduğunu söyleyebiliriz.

kendü: otur diyü hemān *kendü* kılçup ol tahta altına girdi (4b/12)

kendü de eyü berzağa uğradı didiler (137b/25)

‘Āşım’ı kendü şüretine koyup kendi ‘Āşım şüretine [142b]^{142b1} şüretine girüp ve yine kilim perdesine koyup şallaşırt eyledi (142a/25)

kendi: *kendi* hâline kodi (6a/4)

kendi dönüp hemān Ferāmerz’ün yanına geldi (6b/9)

kendi başına geldi (7b/22)

2.3.5.3. İşaret zamirleri

Varlıkların yerini işaret yoluyla tutan zamirlerdir. İşaret anlamı taşıyan *bu*, *şu*, *o* ve *bu* kelimelerin isim çekim eki almış halleri işaret zamiri olarak kullanılan kelimelerdir. Bu kelimeler yalın halde bulduklarında işaret sıfatları ile benzerlik gösterdiklerinden karıştırılmamalıdır. İşaret zamirleri isim çekim eklerinden sadece vasita hal eki ile yön hali ekini alamazlar (Ergin, 2012: 275).

Tarihî lehçelerde yönelme hâlindeki *ol/o*, *bu*, *ben*, *sen* zamirlerinin r’li ve r’siz şekilleri, aynı metinlerde ve aynı anlamlarda kullanılmıştır. A. von Gabain, Eski Türkçede *muñar* ve *muña* ile *añar* ve *aña*’nın aynı metinde ve aynı anlamda kullanıldığını belirtir. Mukaddimetü’l-Edeb’de *aña* ve *añar*, aynı söz dizisi içinde *teg-* fiilinin tamlayıcısı olarak yer alır (Karahan, 2009: 6). Metinde tespit edilen örnekler aşağıdadır.

aña: “ona” manasına gelen işaret zamiridir.

ben *aña* neyerüm (10a/2), bu *aña* hâlîfe ola (13a/13), şey’ kendi eliñüz ile yakup *aña* ma’ büd^{15a25} diyü taparsız (15a/24)

andan: “ondan” manasına gelen işaret zamiridir.

Ferāmerz’i muhkem bende çekdi andan ‘ilāc idüp Ferāmerz’üñ dārūsı def’ oldı (35a/10), Cevāhir Şāh ^{36a16} yanına gitmiş andan yine dönüp Ferāmerz’e geldi (36a/16), Qahhār’uñ öñin aldı. Andan ‘aşq eyleyüp bunlar birāz muşāḥabatden şoñra çenge ^{37b14} āgāz eylediler (37b/13)

anı: “onu” manasına gelen işaret zamiridir.

anı ber-ā-ber şundı (38b/18), derbend-i ^{40a11} Qahremān-ābād’a nāzır iken anı gördiler (40a/11), ben ^{41a25} anı iyilik ile de aluram kemlik ile de aluram didi (41a/25)

anlar: “onlar” manasına gelen işaret zamiridir.

anları alup gitmege geldi (3b/16), bu aḥvāli anlara daḥı bildürmedükçe olmaz (6a/8), anlaruñ söziyle fermān eyledi (143a/9),

bu / bunlar: bu kimdür didi (40b/3), Şarşar hem bunlar temāşā idüp hem göz ucıyla nāme-i Ferāmerz’i gözedürdi (41a/6), Ferāmerz bunlara birāz naşihat eyleyüp imāna da’vet eyledi (42b/13), hidāyet-i rabbānī irüp bunlar da İslām’a geldiler (42b/13), Ferāmerz bunlaruñ bendlerin alup ḥil’at giyürdi (42b/14), bunı görüp yine Cevāhir Şāh’a gelüp olduḡı gibi naql ü beyān eyledi (42b/20), feylesofa eyitdi, bu ne ḥāldür (44b/10)

ol: “o” manasına gelen işaret zamiridir.

meger ol üç ‘ayyār idi (44b/21), ol dört ‘ayyāra siz bunları bende çeküñ (44b/24), ol daḥı başımuza bir belā olur (45b/14), ol daḥı ^{47a6} kırdı (47a/5), ol da elimüzden ^{49a10} çıqup gitdi (49a/9)

ondan: ondan niyāz iderek gürzi ber-ā-ber virdi (75b/16)

şu / şundan: şunı bir ṭarīḫ ile Ferāmerz’e teklif idüp virürsin (3b/5), şundan iki zengī ṭarafdan yaqasına yapışuñ (7a/2), şundan ‘asker tedārük idüp ben pederüñ ve ‘ammiñ daḥı da’vet idüp bundan getürdüm (14b/7), var şundan bir ḥaber getür didi (133b/25)

şunlar: imdi aluñ şunlaruñ bendlerin diyüp emr eyledi (17b/17), yā Qarṭas şunlardan bir ikisin şayd idüp getürseñ de ḥaber alsaq (27a/2), ṭutuñ şunlar didi (134a/5)

şol: “şu” manasına gelen işaret zamiridir.

hemān sol ilerüde düşürdüm diyüp taşuñ olduğı ^{141b23} semti gösterdi (141b/22)

2.3.5.4. Bağlama zamirleri

Bağlama zamirleri “*kim*” ve “*ki*”dir. Bu zamirler “*ki o*” manasını verir ve sonuna geldiği ismin açıklaması yani sıfatı veya zarfı niteliğindedir (Erdem, 2007: 84). Eski Anadolu Türkçesinde bu işlev, yalnız başına bir soru zamiri olan, ancak söz içinde iki ögeyi birbirine bağlama görevi de yüklenmiş olan *kim* zamiri ile karşılanmıştır. Eski Anadolu ve Osmanlı metinlerinde Türkçe kökenli *kim* bağlama zamiri ile Farsça kökenli *ki* zamiri yan yana kullanılmıştır. Ne var ki, Osmanlı Türkçesinden Türkiye Türkçesine uzanan gelişme sürecinde *kim* zamiri yerini bütünüyle *ki*'ye bırakmıştır. Bu nedenle bütün Türkiye Türkçesinde *ki* tek bağlama zamiri olarak kullanılmaktadır (Korkmaz, 2007: 450). Metinde hem *ki* hem de *kim* bağlama zamiri olarak kullanılmıştır.

kim: erāmerziñ düvāline el şundi ve zūr eyledi kim rahşından ayırup yire ^{7b22} ura (7b/21)

şu kadar ^{7b23} itdi kim Kutb-ı Āteş-dem'üñ şāğ dizi egildi (7b/23)

lākin göñlüme bu geldi kim mağarada elbetde ħora geçürecek ^{8a4} ādem esirleri vardur (8a/3)

ki: üzerinde olan mevzileri def^c etmek ^{10a2} için bir yılandur ki anuñ korşusından doğrı yolımız koyup uzađ yollara gitmek neden lazımdur (10a/1)

Ferāmerz üzerime gelüp başın kesüp cüdāya dikdüm ve bunda geldim ki Ferāmerz'üñ cümle dārātın ^{11b3} alup Īrān'a gidem (11b/2)

ol zengīye bir reng ideyüm ki beni atdan ayırmasun diyüp uylukların muhkem şıkdı (12a/17)

2.3.5.5. Şahıs zamirleri

Şahıs zamirleri, varlıkları kişi olarak temsil eden ve kişi adlarının yerine geçen zamirlerdir. Bütün şahıslar teklik ve çokluk biçimleri ile üç şahısta toplanır. Bunlardan birincisi konuşan veya konuşanlar: *ben*, *biz*, ikincisi kendisine söz

söyleyen veya söyleyenler: *sen, siz* üçüncüsü de sözü edilen şahıs, nesne veya şahısları ve nesnelere karşılayan: *o, onlar*'dır (Korkmaz, 2007: 405). Metinde tespit edilen şahıs zamirleri aşağıdadır.

Teklik 1. Şahıs Zamiri

Metinde *ben* ve *ben* kelimesinin yaklaşma hali almış şekli *baña* fazlasıyla tespit edilmiştir.

ben : *ben* işitdüm (14a/14),

ben varup yalıñız Sepīd-i Ā' zam'a Muṭahhar Şāh'dan kızını isterüm (14a/19)

şundan ' asker tedārük idüp *ben* pederüñ ve ' ammiñ dañı da' vet idüp bundan getürdüm (14b/7)

baña : Melik Seyf *baña* gelüp bunda alıkoyp yalıñız şalıvirmedüm (14b/16)

dünki gün *baña* Nırnek ' Ayyār eyitdi (19a/19)

baña da miqdārum bildirebilür misin (20a/13)

Teklik 2. Şahıs Zamiri

Metinde *sen* ve *sen* kelimesinin yaklaşma hali almış şekli *saña* fazlasıyla tespit edilmiştir.

sen : yā Keyyūs *sen* hünerde māhir^{20a23} degül imişsin (20a/22)

Yā rabbi *sen* şol dil-āvere İslām naşib eyle (20b/6)

sen niçün māni' olduñ didi (20b/14)

saña : ben *saña* mukaddem nāme ile cevāb gönderdüm (20b/16)

kızını *saña* alıvirüp ve-illā ser-geştelik idüp imāna gelmezseñ başın keserüm didi (20b/20)

ey zengī şimdi *saña* istedüğinden ziyāde umduğın kadardan^{24a22} çok virem diyüp Kanāṭūr'a heybetle bir bakış bakdı (24a/21)

Teklik 3. Şahıs Zamiri

Metinde 3. teklik şahıs eki olarak standart Türkiye Türkçesinde kullanılan *o* ve yönelme eki almış olan Eski Türkçe kökenli *aña* zamiri tespit edilmiştir. Ayrıca *ol* zamirine de rastlanmıştır.

o: bu kerre yine *o* yeñilürse belki öldürür (33a/10)

evvel o hançer çekdi (54a/25)

eger fırsat bulup haqqından gelürseñ hoş eger gelmezseñ o bize gālib gelürse
 al‘ aya apanur (57b/6)

ol: benüm bildügüm Nırnek ise o/Hudā-perest ^{19b12} olmaz (19b/11)

aña: dahme aña naşib olsa gerekdür didiler (59b/15)

begendügi yire gitsün. ^{61a5} Buradan aña varur yokdur diyü cevāb gönderdi
 (61a/5)

Eşkbüd‘a tābi‘ ol. Aña şāhib-ırānlı ^{61a15} virildi didiler (61a/14)

anı: Süheyl‘üñ öñin aldı, ^{67a20} söyleşürek azgısup çenge başladılar.
 Aralarından yidişer hamle haā geçdi. ‘ Āıbet Süheyl anı da bir arb urup yıdı
 (67a/20)

yolına gitsün yosa anı bir ‘ amüd ile uraca olursam alına avuşdırırım
 (72b/18)

içeri girdi. Anı gördi ki ‘ ālı dīvāndur (73a/23)

Çokluk 1. Şahıs Zamiri

Metinde çokluk 1. şahıs zamiri olarak *biz* zamiri yer almaktadır. Bu zamir bazı örneklerde yalın haldeyken, bazı örneklerde isim çekim ekleriyle çekime girmiş olarak tespit edilmiştir.

biz: biz geledüm (78a/25), biz mālīk olayduk (79a/11),

attāl Zengī bu cānibe gelür mi yosa gelmez mi bir hāber alsañ biz de aña göre tedārük eylesek ^{79b3} didi (79b/2)

eger bizi bunda bulımazañ dorı Haāniyye üzerine ardımızdan gelüp yetişesin (80a/5)

dil-āverler bu bizim ^{84a3} İslām ‘ askerinde biraç gün navest ve şılet vardır
 (84a/2)

Çokluk 2. Şahıs Zamiri

Metinde çokluk 2. şahıs zamiri olarak *siz* zamiri yer almaktadır. Bu zamir bazı örneklerde yalın haldeyken, bazı örneklerde isim çekim ekleriyle çekime girmiş olarak tespit edilmiştir.

siz: Feylesof-ı Dānā ise dil-āver siz elem çekmeñ anlara zevāl yokdur (85a/1)
yā Hürmüz Şāh evvelā siz ne dīne taparsıñuz didi (87a/15)

bu kerre bunlar cümlesi birden siz bilürsiñüz devletlü şāhib-kırān-ı ‘ālem didiler (88a/17)

ammā sizüñ gidişñüz ile iki aylık yirdedür didi (94b/18)

bunları dīne ^{95b19} da‘ vet eyledi, gelmezseñüz sizi helāk eylerüm didi (95b/19)

Çokluk 3. Şahıs Zamiri

Metinde çokluk 3. tekil şahıs zamiri olarak sadece *anlar* zamiri ve bu zamirin bazı isim çekim eki almış şekilleri yer almaktadır. Bu zamirin standart Türkiye Türkçesindeki karşılığı *onlar*’dır.

anlar: anlar da bār-gāh öñine çıkup temāşāya tırdılar (103a/12)

Keymurād Hān ve Laytān Vezīr ve Arduvān Hindī hālın su’āl idüp anlar dahı olduğı ^{103b15} gibi naql ü beyān eylediler (103b/14)

anlar dahı gördiler, muhālefet vaḫti degüldür. Anlar dahı siz bilürsiñüz ^{108b23} didiler (108b/22)

anlaruñ öyle firār ideceklerin bileydi gündüzden ikisin de bende çekerdi (109a/10)

ben anları inşā ‘allāh anda bulurum didi (110a/13)

2.3.5.6. Belirsizlik zamirleri

Belirsizlik zamirleri, kişileri ve nesnelere belirsiz olarak temsil eden zamirlerdir. Aslında belirsizlik zamiri olan sözler birkaçı geçmeyecek kadar azdır: *adam*, *insan*, *kimse*, Farsça-Türkçe karışımı *herkes*, Arapça-Türkçe karışımı *cümlesi*, Arapça’dan alıntı *falan*, *fılān* ve *şey* gibi. Bunların dışında kalan belirsizlik zamirleri; bazı belirsiz sıfatlara, soru zamirlerine ve zarflara iyelik eklerinin getirilmesiyle oluşturulur (Korkmaz, 2007: 433). Metinde tespit edilen örnekler aşağıdadır:

bir: bir kız birisi erkek ikisi dahı kardaşlar imiş (1a/4)

Ḳahhār-ı Ā'zam'ıñ daḡı Cevāhir-ābād tarafından biri on iki biñ 'askeri gelüp
Ḳahhār-ı Ā'zam'ıñ ^{37b20} bār-gāhların ḡurdılar (27b/19)

Ḳattāl ordūsından biri bir ince muşāḡabat ile bir ayak ^{44b20} paturdusı zuhūr
eyledi (44b/19)

birbiri: birbiri ardınca yidi dil-āver yıḡdı (119a/11)

bu kerre germ olup birbiri üzerine ṡoḡuz pehlevān yıḡdı (119a/13)

perī 'askerinden ḡayrısı cümle yürüyüp iki 'asker birbirilerine ḡarıldı ^{123a10} ve
ḡatıldı (123a/9)

birisi: biri ḡız birisi erkek ikisi daḡı ḡardaşlar imiḡ (1a/4)

gelen pehlevānı yıḡdı ammā birisinde ^{36b24} baḡlamaḡa tenezzül eylemedi
(36b/23)

birisi yoklasın ḡangısınıñ ḡutusu var ise ^{126a9} aḡıl Ḥurūc oldur didi (126a/8)

birine: andan zoc idüp ḡuddāmuñ birine virdi (62b/6)

ol kimse oralarda at ^{64a11} ḡoḡ, birine süvār olup 'azm-i Lā-hor eyledi (64a/11)

on ṡoḡuz ṡopuñ ḡaḡı birine siper iriḡse gerek hemān Ḥudāya emānet didiler
(82a/21)

cümle: ḡarşar ḡördi kim begler cümle fisıldıyor (82a/21)

öyle bir 'azīm rahmet boşandı kim ol āteşüñ cümlesin söyündirüp maḡv
eyledi (84a/13)

ḡüzide pehlevānları ve ser-ḡaplanları getürüp cümle bende ḡekdiler (84b/2)

her biri / her birisi: her birisi ḡalkān cürmünden büyük idi (92b/1)

her biri at, fıl, cāmus ḡadar var (92b/23)

her biri tazu ḡadar şarı ḡarınca Ferāmerz'e her ^{94a7} tarafından ḡıḡup ıḡırmaḡa
başladılar (94a/6)

herkes: dīvān şavulınca bekleyüp herkes gitdi (98b/17)

fermān-ı pādişāhī öyle ^{100a5} vārid olmuşdur diyüp bu kerre herkes aḡlını bilüp
muḡayyed olmadı (100a/5)

herkes Şarşar'ın yüzine baktılar (101a/8)

her kim: her kim başa gâlib gelürse başa varuram dir idi (116a/2)

Ferâmerz sen elem çekme ey nâzenînum, varuñ bâğuñ kapusun açırıruñ, her kim gelürse gelsün ^{127b5} didi (127b/4)

Her kimün murğ-ı dili düşdi (142b/15)

kimi / kimin(i): kimin helâk idüp kimi firâr ile halâş oldılar (6a/3)

yitmiş kadar kimi bāzargān kimi bāzargānlaruñ huddāmı ikişer kat māl alup du'ā iderek herkes ^{8a22} diyârlarına gitdiler (8a/21)

Ferâmerz marançozlara baħşışler virüp ve kimi re'islerine hil'atler giyürdi (25b/1)

kimse: vâfir kimse kapup gitdiler (26a/23)

her gedâ bir sultān-ı 'ālem olup kimseye muhtâc olmazdı (29a/19)

kim başa yine kendi cinsimden ğayrı bir kimse ğalebe idemiye dirdüm (32a/7)

kimesne: ammâ hâlidür bizden ğayrı bir kimesne olmaz ancak ^{32a23} bir yanı tağdur (32a/22)

aşlâ bir kimesne başa muķāvemmet idemedügi şüretde hîle ile elbetde cevâb virür (33b/19)

Hudâ-perestlerden ^{44b17} bir kimesne zafer bulmasın diyü ammâ Jivek birâz şabr idüp fikr eyledi (44b/17)

kişi: zîrâ kişi ğālibine kul olmak mâni' degüldür (47a/23)

kişi yañlış ^{104a5} gördüñ, benüm senüñ altunuñdan haberüm yoğdur diyüp cehd eyledi (104a/4)

kendi pâdişāhum Keymurād Hān gibi er hān ^{129a6} yanında hoş kişi oluram evlādur diyüp tevâbi' in aldı, (129a/6)

sey: böyle yoluşmağdan bir sey hâşıl olmaz (130b/19)

kimseye söylememege yemîn eyle, ben de bir sey ^{35b3} söyleyeyüm (35b/2)

zīrā ol kadar sey^{41a23} virilmez (41a/22)

ne: hele ne ise Kattāl Zengī'î alup ordūya indireyüm (46a/15)

her ne ise hāzır ol didi (50a/5)

Şabārū dahı görüp işitdügi ne ise cümle bir bir taqrır eyledi (79b/18)

2.3.6. Sıfat

Geleneksel dil bilgisinde, ad soyundan sözcüklerin bir bölümünü sıfat olarak nitelendirilen sözcükler oluşturur. Sıfatlar Almanca ve Türkçede söz varlığı içinde önemli bir yer tutar. Sıfatlar, “bir ismi, nitelik, nicelik, yer, sıra vb. bakımdan niteleyen, belirten (TS, 2011: 2088).” Sıfatlar genel olarak özellikleri, nitelikleri vs. belirtir. Konuşan ya da yazan kişi sıfatlarla bir kişinin ya da bir şeyin nasıl olduğunu, bir şeyin nasıl vuku bulduğunu, olup bittiğini vs. dile getirir (Duden, 1984: 285; Akt.: Zengin, 2003: 85). Sıfatlar, isimleri çeşitli yönlerden niteleyen ya da belirten isim soylu kelimelerdir. Varlıkların taşıdıkları her türden özellik isimleridir. Türkiye Türkçesinde olduğu gibi metinde de kullanılan sıfatların bazıları Türkçe kökenli bazıları yabancı kökenli ve bazıları da karışık kökenlidir. Sıfatlar kendi içinde Niteleme Sıfatları ve Belirtme Sıfatları olmak üzere iki grupta ele alınacaktır.

2.3.6.1. Niteleme sıfatları

Niteleme sıfatları canlı ve cansız varlıkların renk, şekil, biçim, tat, koku, mesafe, huy, alışkanlık, yetenek, beceri gibi çeşitli iç ve dış özelliklerini bildiren sıfatlardır (Korkmaz, 2014:356). Metinde niteleme sıfatlarının fazlaca kullanıldığı görülmektedir.

güzel pādişāhum sözün yirinde ammā pehlevānlar arasında bir kâ'ide vardır (3a/6)

her ne kimler ise eyü yağlu şikār elimüze girdi (27a/24)

bir tāze nev-civān, Kāhkaşān'ı gördi (36a/25)

Ahşam olunca cāzūya ^{55b7} dürlü şirin-kārlıklar gösterüp cāzū, Şarşar'dan ziyāde hazz eyledi (55b/7)

Şarşar'ın burnuna sarb sirke ile ^{117b12} acı bādem yağı sürüp bir kerre aksırdı (117b/11 ve 117b/12)

giderken bir dervīş helva virdi yidüm. Besbellü yañlıs helvā imiş didi (117b/13)

gönlümce bir pādişāha rāst gelmedüm (117b/20)

2.3.6.2. *Belirtme sıfatları*

Belirtme sıfatları, niteleme sıfatlarından farklı olarak varlıkları *niteleme* değil, *belirtme* işlevi yüklenmiş olan sıfatlardır. Bu işlev ya adları işaret etme, gösterme; ya sayısını, miktarını belirtme, ya sorma yahut da belirsizlik gösterme biçiminde karşılır (Korkmaz, 2007: 385). Belirtme sıfatları kendi içinde *Belirsizlik Sıfatları*, *İşaret Sıfatları*, *Sayı Sıfatları* ve *Soru Sıfatları* olmak üzere dört grupta incelenmektedir.

2.3.6.2.1. *Belirsizlik sıfatları*

Belirsizlik sıfatları, varlık ve nesnelerin sayı ve miktarını açık ve kesin olarak değil, kabataslak, belirsiz olarak bildiren sıfatlardır. Yalın ya da birleşik sıfat yapısındaki başlıca belirsizlik sıfatları şunlardır: *az*, *az buçuk*, *başka*, *bazı*, *belli*, *bir*, *Biraz*, *birçok*, *birkaç*, *bir hayli*, *birtakım*, *bir sürü*, *bir yığın*, *bunca*, *bütün*, *çok*, *çoğu*, *fazla*, *her*, *hiç*, *hiçbir*, *hudutsuz*, *kaç*, *kimi*, *nice*, *sınırsız*, *yığın yığın* vb. (Korkmaz, 2007: 395). Metinde bu belirsizlik sıfatlarından tespit edilen örneklerden birkaçı aşağıdadır:

az: Muḥārrem Şāh az zemān içinde iki kerre yüz biñ asker peydā eyledi (112b/22)

düşmenün az ömri gibi mürür idüp çün şabāḥ oldı (130a/12)

az zemānda ^{131b18} leşkere yakın beride indiler (131b/17)

başka: gerden ve ruḥsārında ḥāller başka bir gūne zīnet virmiş (1a/12)

Ferāmerz, Keyyūs için başka bār-gāh ḥadm ve ḥışm ta' yin eyledi (22a/1)

Ḳahhār-ı Ā^ç zam muḳābelesinde şöyle başka bir mücevher şandelî ḳonmuş (97a/24)

bir: kendi daḡı ^{98b19} bir yirden gözetmege ṭırdı (98b/19)

Nirnek'ün ayaḡı bir çadır ṭababına ilüp yüzi üzerine yıḳıldı (98b/22)

imdi senünle bu gice bolay kim bir iş görüp Ser-bāz ^{99a5} ile Nirnek'i ḡalāş idelüm (99a/4)

birāz: birāz ta^ç lim eyledi (118b/8)

birāz sāz ta^ç lim idüp pādīşāh ister diyü bir ^ç işveyi aldemiş (118b/14)

Ḳattāl Zengī'ye neler ^{119b22} eylerüz diyüp birāz lāf-ı ḡüzāflar urup Rāy-ı Ā^ç zam'a tesellī eylediler (119b/22)

birkaç: bevvāblar içeri girüp ^{120b4} şāhum birkaç atlu geldi (120b/4)

çengçi filler sürüp birkaç şaf ^{121b13} eylediler (121b/12)

Ferāmerz nizeye ṭayanup Ḥun-ḡār'ün birkaç duzaḡ ḡalkaların ^{122a12} söküp geçdi (122a/11)

bir sürü: yüzine ^{5a12} bir sürü ḳadd lāle-ḡad-i sīm-beden lebleri ḡül boyı yāsemen ince miyān ruḡları māh şacı sünbül ḳaşı kemān āfet-i cān olmuş (5a/12)

bunca: bunca mürḡān ḡoş elḡān ^{94a13} feryād ve naḡamāt eyler (94a/12)

bunca zemāndan berü firāş penbe içinde perverde ^{128a20} eyledüḡüm ṭavşanımı eyüce şaḳlayup kimse ḳoḳulatmayup baña ḡālib gelene virürem (128a/19)

Mihr-efrüz eyitdi, devletlü şāḡib-ḳırān ne ^ç aceb bu cāriyeñüzi ḡāṭırdan ferāmüş ^{125b4} idüp bunca ḡündür gelmediñüz didi (125b/4)

bütün: bütün ^{3b23} dārāt-ı İskender-i Kübrā'yı ve Evrān-ı Āhen-derīd'i ve birāderi Arduvān'ı ve Feylesof-ı Dānāyı ve Cihān-baḡş'ı alup bunda ^{3b24} getür didi (3b/22)

Rāy-ı Ā^ç zam emr eyledi. Bütün filleri bir uğurdan ^{123a6} sürüp ardınca ^ç askere dest-māl şaldı (123a/5)

ne gördi, bütün baḡı dā'iren-mā-dār ^ç asker ḳuşatmış (127a/17)

cümle: şabâh olduğda cümle pehlevânlar dīvân-ı Ferâmerz'e gelüp temennâdan şoñra yirlerinde ^{130a10} karar eyledi (130a/9)

Ferâmerz dīvân idüp cümle şâhlar ve begler serâ-perde-i İskender'e geldiler (132b/4)

Ser-bâz, Sâriķ cümle zengîler ile olan bâz kişi naķl eyledi (135a/5)

çok: Şeyh Necdî baña sen dağı çok 'ömr ^{138a4} sürüp elinden niçe işler zühûra gelse gerekdür diyü müjde eylemişdür (138a/3)

taħmînum çok uzak degüldür (141b/22)

ķiřşadan ĩiřşe ^{142a9} insanı tama' çok belâya giriftâr eyler (142a/8)

hayli: hayli iztırâb gördi (54a/10)

benüm bu sâz çalmada hayli maharetüm vardur (125b/22)

az zemânda hayli metîn nâ-bekâr idi (134a/9)

her: gerdeni şem' a-i kâfûra beñzer her vechle tenâsüp a' zâ yirinde illâ iki ķuřûrı var (1a/11)

yâ Sa' d her zemâm bir bilüp fuzulluķ eylersin (3a/8)

Gül-çehre Bânü sevincinden her yini bütün oynamağa başladı (4a/10)

her bir: bu taħtanuñ her bir kûşesinde bir pûlâd ĩalka-i büzürg bend eylemişler (4a/21)

her bir ķüllede [77a] ^{77a1} bir perî pâdişâhı ĩükm (76b/25)

biř altı yüz miķdâr 'ayyâr řarřar' uñ iki tarafından öñine dūřüp ^{101a13} her bir 'ayyâruñ elinde bir sâz hây hüy iderek řarřar' ı meydâna getürdiler (101a/13)

hiç: hiç nesne ķalmamıř (19b/19)

Sâriķ eyitdi, ođul hiç kimseden güç görmedüm ancak bir emânet ^{141b20} taş var idi, řimdi elimden dūřürdüm (141b/19)

Ėazanfer şâh hiç muĩâlefet itmeyüp (51a/10)

hiçbir: sizden hiçbir kimse 'i istemem (41b/20)

sultânnum biz seni hiçbir şey'e beñzedemedük (49b/1)

hiçbir kimesne bizden taşra gitdi mi didi (127a/19)

kimi: Ferāmerz marançozlara bahşişler virüp ve *kimi* re'islerine hil'atler giyürdi (25b/1)

nice: kırk destiyarı bier birer her biri *nice* hünerler gösterdiler kim ^{4a19} görülmedük (4a/18)

kubbe-i felege varduğda yeter diyüp *nice* bir darb-ı gürz urdı (17a/23)

tiz mel'unlar sā'irlerin *nice* kebāb idüp yirseñüz bu şanarı mel'unları da pişürüp yiñ (134a/22)

herkanğı: Bu kelime standart Türkiye Türkçesinde *herhangi* şeklinde kullanılmaktadır. Metinde hep *herkanğı* şeklinde yazılmıştır.

seni *herkanğı* şandelī olursa çeker didi (3a/5)

2.3.6.2.2. İşaret sıfatları

İşaret sıfatları nesnelere yerlerine işaret etmek suretiyle belirten kelimelerdir. Bunlar aslında ve tek başlarına işaret zamirleridir (Ergin, 2013: 247). Bunlar biçimce işaret zamirlerinden farklı değildir; fakat değişmez olmasıyla onlardan ayrılırlar: *bu* taraf, *şu* taraf, *o* taraf vb. (Deny, 2012: 216). Demek ki işaret zamirleri ismin önüne gelerek onu belirttikleri zaman işaret sıfatı olmaktadır. Bunları Ergin²⁶ şu şekilde listelemektedir: *bu, şu, o, ol, şol, şoluğ, işbu* (Ergin, 2013: 248-249). Bu işaret sıfatlarından metinde tespit edilenler aşağıdadır:

bu: Āteş Cāzū *bu* sözi gerçek şanup kaçır şiveleri iderek Ferāmerz'ün yanına gelüp kolların Ferāmerz'ün ^{92a19} boynına atup şarıldı (92a/18)

Ferāmerz eyitdi, eyā bu meşgalelerin ne ola diyüp birāz dağı gidüp yaqın ^{92b2} vardı. (92b/1)

bu *yidi* tır, ejderün yidi başın urup helāk eyle didiler (93a/1)

şu: yārın bundan kalkup *şu* tarafa toğrı git (93b/4)

²⁶ Ayrıntılı bilgi için: Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul, ss.248-249'a bakınız.

hele şu nā-bekār ‘ayyāruñ itdügi²⁷ rengi kimse kimseye itmemişdür didi (103b/19)

su köpek gidi hemān gelüp beni yok yire bī-zār eylerdi didi (118a/20)

o: ben o eşnāda Aḥzar Şāh’uñ ‘ayyār başısı iderseñ ölince ḥidmetinde olurum didi (19b/5)

o şāhlar ile ^{124a3}tenhā müşāvere idüp bezm-i Ḥudā-perestler ile ḥālimüz nice olsa gerekdür (124a/2)

Keylān Cāzū ‘ayyāları o kıyāfete ḳoduḳdan şoñra ^{133b23}şimden girü bunda oturmaḳ olmaz diyüp Rāy-ı Ā‘zam’a ḥaber gönderüp ḳalkdı (113b/22)

ol: Nīrnek ^{19b7}ḳābil olup o/sā‘ at Müselmān oldı (19b/7)

şāhlar ve pehlevānlar her biri bu söz söyleyüp o/gün başa iletdiler (19b/13)

çünkim o/gice geçüp şabāḥ oldı (19b/21)

şol: Yā rabbi sen şol dil-āvere İslām naşīb eyle diyü du‘ā eyledi (20b/6)

ey ciger küşem şol ḳavmden dört beş yüz miḳdār ^{26a4}şayd eylesek ve alup gemilere ḳosaḳ (26a/3)

Ḳartas’a eyitdi, yā Ḳartas şol perrīlerden bir ḥaber eyleseñ ^{30b15}ki ne ma‘ḳüle perrīlerdür ve ne dīndedürler (30b/14)

işbu: ḳafāsınuñ üzerinden işbu ^{138a16}iç yüze girmek murād eylediler (138a/15)

2.3.6.2.3. Sayı sıfatları

Sayı sıfatları, adları sayı gösterme yoluyla belirten sıfatlardır. Bu sıfatlar aslında birer sayı adı iseler de, adlar önünde artık tam bir sıfat görevi yüklenmişler, kalıcı birer sıfata dönüşmüşlerdir (Korkmaz, 2007: 387). Bazı gramerler bunları “sayı adları” veya “sayı adlarının sıfat olarak kullanılması” (Deny, 2012: 283-292) diye vermişlerdir. Ancak burada önemli olan işlevdir. Sayı adları, adlar önünde sürekli birer sıfat kalıbına girmiş olduklarından bunları elbette sayı sıfatları olarak değerlendirmek gerekir (Korkmaz, 2007: 387-388). Sayı sıfatları; *Asıl sayı sıfatları*,

²⁷ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih’in “te (ت)” harfinin noktalarını unutması sonucunda “idügi (ایدوگی)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çeviri yazıya “itdügi” şeklinde aktarılmıştır.

Sıra sayı sıfatları, Üleştirme sıfatları, Kesirli sayı sıfatları ve Topluluk sayı sıfatları olmak üzere beşe ayrılır. Bunlardan metinde tespit edilenler türlerine göre aşağıda verilecektir.

2.3.6.2.3.1. Asıl sayı sıfatları

Asıl sayı sıfatları²⁸, eklendikleri adla birer sıfat tamlaması oluşturan ve adın sayısını belirten sıfatlardır. Türkçenin bağlı bulunduğu basamaklı sayı sistemi içinde yer alan ve birden ona kadar olan sayılar ile *yirmi, otuz, kırk, yüz, bin, milyon, tümen (on bin)* gibi tekli sayılar, adla sıfat tamlaması kuran sayılar; yani sayı sıfatlarıdır (Korkmaz, 2007: 388). Metinde çok sayıda asıl sayı sıfatı vardır. Aşağıda bunlardan sadece bir kaçını vermiştir.

bir: yā Allāh ^{138a21} diyüp gerdānına bir teber öyle urdı kim kellesi top gibi fırladı. Tizīyye karnın yarup cigeri karnından *bir* şişe taldurdu (138a/21)

yidi hālīfesi bir çadırda yaturlardı (139a/13)

Şarşar'a *bir* avuç ^{140a12} altun ihsān eyledi (140a/11)

iki: az zemānda *iki kerre* yüz biñ ‘ asker miqdārı peydā eyledi (140b/25)

Sārīk bunı yaqasından k̄apup niçe ^{142a14} silkti ise yıķıldı. Andan *iki* ellerin k̄afāsına bend eyledi (142a/14)

pādişāhum Īrān ‘ ayyārlarından *iki* ‘ ayyār bir yirde oturur iken bir şan‘at ile ikisin de ^{142b4} dārūladum (142b/3)

üç: bir dahı bir dahı *üç* kerre zūr eyledi (3a/16)

üç güne dek gelüñ diyü söyledi (3b/7)

üç güne dek kırk elli biñ ^{8b11} kadar ‘ asker geldi (8b/10)

dört: yine tahtda *dört* küngürelü tāc başında, baş vüzerā maķāmında Feylesof-ı Ekber dahı bu kadar şağ şol vüzerā ve hükemā ve müneccimān oturmuşlar (15a/6)

²⁸ Sayı sıfatlarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için: Zeki Kaymaz, Eski Anadolu Türkçesinde Sayı Adları ve Kullanılışları, *TDAY-Belleten*, TDK Yayınları, 1991, Ankara, s.9-17 ve Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi*, TDK Yayınları, 2007, Ankara, s.387-393'e bakınız.

biş: belki *biş* yılda bu kâdar ʿ asker ile cāy-ı selāmete irilmez (24b/22)

altı: *altı* gün bu minvāl üzre ^{25b9} Allāh Allāh diyüp gitdiler (25b/8)

yidi: *yidi* gün daḥı Ferāmerz piyāde ^{39a12} muntehā gürzi menʿ idüp kırk gün tamām oldı (39a/11)

sekiz: Ferāmerz'ün iki pāyların daḥı *sekiz* parmak kâdar zemīnden kâldurdı (39a/17)

toḳuz: *toḳuz* kulaç zencir kullandır (51b/3)

on: günde *on* kerre ol diyüp alup yürüyi [70b] ^{70b1} yürüiverdi (70a/25)

on iki: aḥşam olunca yine *on iki pehlevān* bende çekdi (67a/12)

on üç: Sāmūr Hindī meydānı tıtdı. *On üç* pehlevān aḳtardı ammā ki birin bende çekemedi (120a/11)

on dört: İskender-i Kübrā'nuñ emānet kōduḡı *on dört* ^{13a12} küşelü tācı ḥazīneden çıkarup Muṭahhar Şāh' uñ başına giydürdi (13a/11)

başında *on dört* küngürelü ^{15a4} bir efser şehinşāhı kim gözler görmüş degül (15a/3)

on biş: Şarşar ile ʿ ayyārlar varup *on beş* ^{130a3} raḥş bulup getürdiler. *On biş* serveri süvār eylediler (130a/2 ve 130a/3)

on altı: *on* ^{59b19} *altı* cevāhir kabzalı ḥançer kōdum didi (59b/19 ve 59b/20)

on yidi: Ğazanfer Şāh tedārükün görüp bir gün *on yidi* kerre yüz biñ erile kâlkup kandasın ^{51b24} Ḥaḳān-ı zemīn diyüp revāne oldılar (51b/23)

on sekiz: Ferāmerz, Tımturāk'a *on sekiz* gün ruḥşat virüp *on sekiz* ^{68b7} gün öyle vaktinde raḥşlarından yire inüp piyāde düvāl tıtuşdılar (68b/6)

on toḳuz: ol gün aḥşam olunca be-nām serverlerden *on toḳuz* dil-āver ālūde eyledi (53b/3)

yigirmi: rāvī-yi şirīn- ^{4a17} zebān öyle naḳl eyler kim sürüñ *yigirmi* günü oldı (4a/17)

yigirmi dört: bu bir kaşr-ı ʿ ālī yigirmi beş kubbeye üzerine yapılıp orta yirinde bir ʿ aẓīm kubbeye ve eṭrāfında *yigirmi dört* ^{94a15} nīm kubbeler tarḥ eylemişler (94a/14)

yigirmi biş: bu bir kaçır-ı ʿālī yigirmi biş kubbeye üzerine yapı olup orta yirinde bir ʿazīm kubbeye ve etrafında yigirmi dört ^{94a15}nīm kubbeler tarh eylemişler (94a/14)

otuz: otuz kadar pehlevān dahil gelüp ^{51a21}yapışdılar (51a/20)

otuz tokuz: bu minvāl üzre otuz tokuz gün sür oldı (5a/1)

kırk: Kattāl Zengī'nün ʿayyār başısıyam. On iki biñ şākirdüm ve kırk halifem vardur (58a/20)

elli: Şehāb dört oğlu ile elli nefer güher-āb gönderüp ^{71a12}bunlardur gelüp gördiler (71a/11)

yitmiş: yitmiş küngürelü taht-ı İskender-i Kübrā ^{109b12}üzerinde Muṭahhār Şāh oturmuş (109b/11)

seksen: giryānına varınca döneyüm idüp içinden seksen aʿlem zāhir oldı (40a/12)

toksan: ʿAkrēbe Cāzū da rızā virüp Layṭān kendi ıalķup toksan dār ağacı dikdürdi (84b/13)

toksan yidi: toksan ^{31a4}yidi eriş ıaddı var (31a/3 ve 31a/4)

yüz: bu kerre yüz güher-āb birden yürüdi (90a/22)

yüz on üç: yüz on üç eriş ıaddı ^{112b15}var idi (112b/14)

yüz on dört: yüz on dört eriş ıadd çekerdı (13b/18)

yüz on beş: yüz on beş eriş ıadd ve ıāmeti var (20b/5)

yüz on altı: yüz on altı eriş ıaddı var idi (112b/14)

yüz yigirmi: yüz yigirmi eriş ıadd çekerdı ve şol ıolda oturan pehlevānına Sāviye-i Hindī dırler (141a/1)

yüz yigirmi dört: yüz ^{140a22}yigirmi dört eriş ıadd ve ıāmeti var idi (140a/21 - 140a/22)

yüz yigirmi üç: yüz yigirmi üç eriş ıaddı var ^{57a13}idi (57a/12)

yüz yigirmi altı: yüz yigirmi altı eriş ıadd ve ıāmet çekerdı (50a/11)

yüz kırk: yüz kırk eriş ıadd ve ıāmet çekerdı (2b/21)

yüz kırk dört: *yüz kırk dört* eriş kıddı var idi (79a/19)

üç yüz otuz üç: serā-perde-i İskender'i ^{3b23} *üç yüz otuz üç* kûbbe üzerine kırdılar (3b/23)

üç yüz altmış: dā'iren-mā-dār kaşruñ eṭrāfına *üç yüz altmış* düzen kômışlar (94a/15)

on biñ: *on biñ* cirid ^{64a4} atlu ḥarāmiye mālikdür (64a/3)

on iki biñ: cümlesi *on iki biñ* cāzū idi (56b/23)

on beş biñ: Lā-hor Hindī tizīyye on beş biñ kadar ʿ asker ile būnup at boynına düşüp gelürdi (64a/12)

yüz elli biñ: mecmūʿ ı yüz elli biñ ʿ asker olup ^{61b4} Eşkbūd ʿ askerinden maʿ adā külliyyet ile daḥme fetḥ olunca inandılar (61b/3)

iki yüz elli biñ: *iki yüz elli biñ* ʿ asker olup Süheyl kıız ile ^{64b17} kâlkup Qalʿ a-i Var-derāz'a vardılar (64b/16)

2.3.6.2.3.2. Sıra sayı sıfatları

Bunlar asıl sayılara *+ncI* getirmekle yapılır (Uygurcada *+inç veya +inc*; Azericede *+inci* ve Çağataycada *+lânçi* ekleri bu işi yapar) (Deny, 2012: 289). Metinde çok daha fazla örnek olmasına rağmen sadece 1-10 arasındaki rakamlara gelen *+ncI* ekli örnekler aşağıda verilmiştir.

tütüne ^{102b19} müşābih sen de felegüñ *birinci* katına irdi (102b/19)

Kehkeşān'ı baş ser-kaḫlān idüp Şehāb'ı *ikinci* ser-kaḫlān eyledi (103b/8)

Ornaṭūs-ı Ne-ser *üçüncü* ser-kaḫlān yirinde oturdı (103b/9)

üç gün ^{115b17} āsāyiş idüp *dördüncü* gün dīvandur diyü Qahkaşān-ı Zir-dest daḫı ʿ asker-i İslām içinde nidā itdirüp münādiler de ^{115b18} ey leşker-i İslām üç gün āsāyiş *dördüncü* gün dīvandur diyü ʿ askeri āgāh eyledi (115b/17 ve 115b/18)

Şarşar'ı baş ḫalīfesi Jivek, ikinci Sārıq, üçüncü Şabārū, ^{139b9} dördüncü Ser-bāz, beşinci Nırnek ve altıncı Cüneyd bādaşup ḫançerlerin ellerine alup yāp yāp bu laʿ inlerüñ kaḫfālarından ^{139b10} tā eñselerine vardılar. (139b/8 ve 139b/9)

ammā yidinci gün Melik Seyf pederi olsun ‘ammileri olsun ‘azım ta‘n ve şeni^c idüp ğayrete getürdiler (22a/13)

yidi gün ^{31b11} çeng idüp sekizinci gün şikāra bindiler (31b/10)

tokuzinci gün yine bindiler (37b/23)

Ferāmerz oninci kırātından ^{9b3} tutup ikdām üzre bir çarb urdı (9b/2)

2.3.6.2.3.3. Üleştirme sayı sıfatları

Üleştirme sıfatları, sayıları bölüştürme yoluyla belirten sıfatlardır. Bu sıfatlar ünsüz ile biten sayılara +Ar, ünlü ile biten sayılara +şAr ekinin getirilmesi ile oluşturulur: *bir-er, dörd-er, beş-er, iki-şer, altı-şar, yedi-şer* gibi. Yalnız *yarımşar* üleştirme sıfatında, kural dışı bir istisna olarak, +şAr eki ünsüzden sonra gelmiştir (Korkmaz, 2007: 391). Metinde tespit edilen örneklerden birkaçı aşağıdadır:

bunuñ zencirinüñ ucu yine üçer çatal ve tezād ve keffesi gibi polatdan birer keffesi var idi (13b/13)

Maḥşuş siyāh mermerden tokuzar batman^{13b14} müdevvir çeki taşı gibi taşlar yapıdırup bir ḥaşmla kaçan çeng idüp ḥaşmınıñ elinden ‘āciz kalduğda ol deste-çübü eline alup ^{13b15} ol üç keffeye üç seng siyāh koyup vezn ile birkaç kerre başı üzerinden şapan vādī devr itdirüp ḥaşmına atardı (13b/13)

aralarında dörder ḥamle-i ḥatā geçdi (16b/12)

ḥāşıl-ı kelām yidişer gürz uruşdılar (28a/18)

Sālūs ve Kālūs yüz onar eriş ḫadd çekerlerdi (112b/6)

2.3.6.2.3.4. Kesir sayı sıfatları

Kesirli sayı sıfatları, belirttikleri adların sayısını kesirli olarak gösteren sıfatlardır. Bunların öteki sıfat türlerinden ayrılan yanı, tek kelimeye değil bir kelime grubuna dayanmış olmalarıdır. Kesirli sıfatlar, yapıcı bulunma eki almış bir sayı adının başka bir sayı adı ile oluşturduğu bulunma grubuna dayanır (Korkmaz, 2007: 392). Metinde kesir sayı sıfatları *buçuk* rakamı ile birleşen diğer sayı sıfatlarının

oluşturduğu kelime grubu şeklinde tespit edilmiştir. Bu şekilde metinde sadece üç örnek tespit edilmiştir.

şāğ omuzına bir buçuk karşı zahm-ı şedîd açdı (83a/16)

müdevver kim üçer buçuk vaqiyyedür (101b/5)

her biri üçer buçuk batman olmak üzere simyâ ile düzelmiştir (59b/20)

1/2'nin sözle ifadesi olan *yarım* sıfatı da kesirli sıfat sayılabilir. *Yarım gün Edremit'te kaldılar* (R. N. Güntekin, *EH*, 47) gibi (Korkmaz, 2007: 392). Fakat metinde *yarım* ve *çeyrek* sıfatları tespit edilememiştir.

2.3.6.2.3.5. Belirsiz sayı sıfatları

Literatürde belirsiz sayı sıfatları diye bir başlık yer almamaktadır. Zeynep Korkmaz, 'belirsizlik sıfatları, varlık ve nesnelerin sayı ve miktarını açık ve kesin olarak değil, kabataslak, belirsiz olarak bildiren sıfatlardır' demektedir (Korkmaz, 2007: 395). Yine Zeynep Korkmaz, Asıl sayı sıfatları için ise 'eklendikleri adla birer sıfat tamlaması oluşturan ve adın sayısını belirten sıfatlardır' demektedir (Korkmaz, 2007: 388). Yani, belirsizlik sıfatları varlık ve nesnelerin miktarını net olarak ortaya koyamazken, asıl sayı sıfatları ise varlık ve nesnelerin sayısını asıl sayı yönünden net olarak ortaya koymaktadır. Metinde şekil itibariyle asıl sayı sıfatı, anlam itibariyle ise belirsizlik sıfatı özelliği gösteren sıfatlar tespit edilmiştir. Bu sıfatlar asıl sayı sıfatları ile belirsizlik sıfatlarının birleşimi izlenimi vermektedir. Biz bu sıfatları sayı sıfatlarının altına bir başlık daha ekleyerek *Belirsiz Sayı Sıfatları* şeklinde ele alacağız. Ayrıca metinde üleştirme sayı sıfatlarıyla beraber kullanılan ve belirsizlik anlamı veren sayılar da tespit edilmiştir. Metinde tespit edilen örneklerden bazıları aşağıdadır:

biş on: biş on adım yir gidince dārūnu+ñ^{69a11} hükmi irüp depesinüñ üzerine yıkıldı (69a/10)

kırk elli: Tımtırâk'a ve Şarşar'a buluşup Eşkbüd kırk elli asker ile kılçup ol bir yoldan^{58b19} Siyâmek üzerine gitmiş didi (58b/18)

otuzar kırkar: birbirlerine otuzar kırkar kadar gürz urdılar (116b/12)

2.3.6.2.4. Soru Sıfatları

Kendisinden sonra gelen isimleri, soru sorarak belirten sıfatlardır. Soru sıfatları isimlerin önün getirilen *hangi*, *kaç*, *kaçar*, *kaçıncı*, *ne*, *nasıl* gibi soru kelimeleriyle yapılmaktadır.

kanı: standart Türkiye Türkçesinde *hangi* şeklinde varlığını devam ettiren bu kelime, Eski Türkçe kökenli öz Türkçe kelimelerdendir. Metinde de hep *kanı* şeklinde görülmüştür.

şimdi *kanı* cānun [55b] ^{55b1} cānver *etüm ıdırsa ölür didi (55a/25)

ey dīvler *kanı* Āşaf Şāh şimdi devr-i ‘Uṭārid’dür (74a/13)

on toköz topuñ *kanı* birine siper irişse gerek (82a/21)

ne: görelüm *ne* zuhūr eyler didi (82a/25)

efendimüz Kattāl Zengī *ne* zemān zuhūr eyler (83b/6)

‘aceb *ne* haber ile gelür (83b/7)

kaç: Şabārū oğlan baqayum ta‘ āma bu *kaç* aqçalıkdür (97b/8)

seni *kaç* günde üstād idebilürsin didi (118a/17)

ya bu taşı kaç altuna virirsin diyerek taşın ikisin yutdı (124a/22)

2.3.6.2.5. Sıfat-fiil (partisip) ekleri

Fiillere getirilen “-an, -ası, -mez, -ar, -dik, -ecek, -miş” ekleri ile yapılır. Bu ekler de büyük ünlü uyumu kuralına göre eklendiği sözcük içinde değişiklik gösterecekleri için “-an, -en, -ası, -esi, -maz, -mez, -ar, -er, -dik, -dik, -duk, -dük, -acak, -ecek, -miş, -miş, -muş, -müş” şekillerinin olduğunu bilmeliyiz.

“Türkçedeki sıfat-fiil ekleri bazı açılardan diğer eklerden farklıdır. Sıfat-fiil eklerinin *düzen*, *keser*, *tanıdık*, *geçmiş*, *gelecek* gibi kalıcı isim yapabilme özellikleri ve sıfat-fiillerin isimlere gelebilen çokluk, iyelik ve hâl eki gibi ekleri alabilmeleri dolayısıyla bu ekleri fiilden isim yapan ekler sınıfına dâhil etmek yanlış olmaz. Ayrıca, sıfat-fiiller kalıcı isim olmadıkları durumlarda da cümle içerisinde isim görevinde kullanılabilir. Fakat Türkiye Türkçesinin grameriyle ilgili çalışmalarda sıfat-fiil

eklerinin kategorisi hakkında bir fikir birliği olduğu söylenemez (Karadoğan, 2008: 56).”

Metinde tespit edilen sıfat-fiiller aşağıdadır:

-An: Eski Türkçede bu ek –gAn şeklindedir. Ekle ilgili Muharrem Ergin, -GAN ekinin standart Türkiye Türkçesindeki -An partisip ekinin karşılığı olduğunu ve çok heceli fiillerden aşırılık ifade eden isimler yaptığını belirtmektedir (Ergin, 2013: 190). Ali Akar²⁹ ise,

“Oğuz grubu yazı dillerinde, -GAN sıfat-fiilinin yerini ve görevini -An yapısı üstlenirken -GAN eki de kalıplaşma yoluyla isim yapma görevini üstlenmiştir. Ek Türkiye Türkçesinde *çalışkan, yapışkan, üretken* vb. örneklerde kalıcı isimler yapmada kullanılmaktadır. -An sıfat-fiili ise kalıcı isim yapma görevini ‘adeta’ –GAN; -KAN ekine devretmiş gibidir. Çünkü diğer bütün sıfat-fiil eklerinden kalıcı isimler yapılırken -An ekiyle çok sınırlı sayıda kalıcı isimler yapılmakta, bu ekin isimle ilişkisi, yalnızca sıfat-fiillilik göreviyle, geçici olarak kurulmaktadır (Akar, 2003: 105-106)”

demektedir. –GAN eki Eski Anadolu Türkçesinden itibaren yerini standart Türkiye Türkçesinde varlığını devam ettiren –An sıfat fiil ekine bırakmıştır.

Sıfat görevine kullanıldığı yerler:

senüñ naşibüñ olan kimesne yarınki gün gelüp ekvāl-i nerre-i helāk idüp sizi halāş eylese gerekdür (1a/7)

pāy-ı taht şandelisine oturan dil-āver cümleye gālib olmağa ^{3a7} muhtacdur (3a/6)

nāmeler ile giden adamlar bir gün ‘Adlān Şāh’a andan La‘lān Şāh’a ^{14b19} varup nāmeleri virüp bunlar da aḥvāle muṭṭalī‘ olunca tezyīd yüz biñ ‘asker peydā idüp ‘azm-i Aḥzar-ābād eylediler (14b/18)

seni ketm-i ‘ademden vücūda getiren ḥālīk-ı ma‘yūdīñı bilmeyüp (41a/11)

İsim görevinde kullanıldığı yerler:

baña gālib gelene virürem (128a/20)

evvelā kaçam koğmazuz aman diyene kıymazuz (144a/21)

²⁹ Ekle ilgili ayrıntılı bilgi için: Ali Akar, -GAN Sıfat-Fiil Eki, *TÜBAR-XIV*, Güz, ss. 103-115’e bakınız .

-mAz: Menfi geniş zaman partisip eki olan bu ek de eskiden beri geniş ölçüde kullanılagelmiştir: *ağrı-maz (başım)*, *dīn-mez (ağrı)*, *sön-mez (ışık)*, *bit-mez tükenmez (iş)* misallerinde olduğu gibi. *-maz*, *-mez* ekinin aslında *-ma-*, *-me-* eki ile *-z* partisip veya isim yapma ekinin bileşmesinden ortaya çıktığı açıktır (Ergin, 2013: 336).

Hamza Zülfikar bu ek hakkında şunları söylemektedir: “Fiilden isim ve sıfat yapar: *inanılmaz (olay)*, *vazgeçilmez (durum)*, *tükenmez (kalem)*, *kaçmaz (çorap)*, *görünmez (kaza)*, *çıkamaz (sokak)* gibi sıfat örnekleri yanında ‘gayrimenkul’ karşılığı *taşınmaz* örneğinde ise, *-maz* doğrudan isim görevinde de kullanılmıştır (Zülfikar, 1991: 569; Akt.: Tufar, 2003: 204).

Gürer Gülsevin bu ekin Kâmûs-ı Türkî’de kullanımını hakkında şunları söylüyor: “Aslında ‘olumsuz geniş zaman’ partisibidir. Özellikle kalıcı sıfatlar da yapmıştır. İşlek eklerdendir (Gülsevin ve Gülsevin, 1993: Akt.: Tufar, 2003: 204).

Sıfat görevinde kullanıldığı yerler:

zīrā olmaz sevdāya düşmüş (27b/14)

olur olmaz pehlevān Feraḥ-zād meydānına heves eylemesün didi (53a/20)

la‘inüñ meydānına olur olmaz kimse girmesün (81a/1)

‘uşşākına görünmez bir kaçā idi (91a/6)

Ekin isim görevinde kullanıldığı yer tespit edilememiştir.

- duḡ, -dük: Bir sıfat-fiil eki olarak geçmiş zaman işlevinde bazı sıfatlar türetilmiştir: *bildik (adam)*, *tanıdık (kimse)* gibi. Sıfat biçimi daha çok olumsuz şekliyle kurulmuştur: *şılmadık güçlük*, *beklenmedik sonuç*, *bilinmedik sır*, *çıkmadık can*, *duyulmadık söz*, *görülmedik iş*, *saçı bitmedik yetim*, *ayrılmadık yol*, *yapılmadık ev* vb. (Korkmaz, 2007: 77).

Sıfat görevinde kullanıldığı yerler:

Muṭahhar Şāh’uñ ^{15b5} adın añmasun soñra kendü bilür diyüp gelen nāme’i alup Ḳam-hor’uñ üstine atup hışmıla bir baḡış baḡdı kim Ḳam-hor dur *duḡı* yirde ^{15b6} lertzān olup titredi (15b/5)

bu günlük görelim çıkma *duḡ* canda ümid vardur (60a/16)

İsim görevinde kullanıldığı yerler:

Ferāmerz, Muṭahhar Şāh'ıñ bozulduğın görüp bu Aḫzar Şāh ve Melik Seyf kimdür (15a/21)

Cihān-baḫş zaḫm-dār ^{18b8} olduğın görmüşidi (18b/8)

ben senüñ diduğün degülüm (44a/16)

Ḳahhār da ḫoş bulduk pādişāhum didi (47b/13)

bildük kim helāk oldu (65a/23)

-acaḳ / -ecek : Fiil kök ve gövdelerine gelen {-(y)AcAK} eki, gerçekleşmesi gelecek zamana yönelmiş geçici sıfatlar ve geçici hareket adları kurar (Korkmaz, 2007: 828; Gülsevin, 2016: 185). Gelecek zaman ifade eden bu ek en çok kullanılan partisip eklerinden biridir. Eski Anadolu Türkçesinin sonlarında ortaya çıkmış olan bu ek de aynı zamanda şekil ve zaman eki durumuna geçen partisip eklerindedir (Ergin, 2013: 336). Metinde gelecek zaman eki olarak da kullanılan bu ekin sıfat-fiil olarak tespit edilen çok sayıda örneği mevcuttur. Bunlardan birkaçı aşağıdadır:

Sıfat görevinde kullanıldığı yerler:

efendüñ olacaḳ mel'ūna di ki bundan geçen bāzergānlaruñ mālın alurmuş (6b/20)

eger öyle olursa benüm gidecek yirüm vardır (108a/12)

ğayrı ḳapuya gidecek ḫālüm yoğa (108b/4)

İsim görevinde kullanıldığı yerler:

mağlūb olacagına ^{63a4} delāetdür didi (63a/3)

zabṭ idecetine iştibāh yoḳdur (114b/18)

Ġazbān ġazabından nice idecegin ^{9a13} bilmeyüp ġürzüñ ṭarafıyla şaldı (9a/12)

-miş : Aslında bir sıfat-fiil eki olan *-miş / -muş* eki, eskiden beri yapılmış, bitmiş işleri gösteren sıfatlar türetmiştir. Bu sıfatlarda duyulan geçmiş zaman kiplerindeki duyuma dayanan belirsizlik yoktur. Aksine geçmişte “*bitmiş, ve tamamlanmış*” işleri gösteren bir kesinlik vardır (Korkmaz, 2007: 100). Tabii, bu ekin eskiden yalnız düz şekilleri vardır. Vokal uyumuna son devirlerde bağlanmıştır.

Bu ek de aynı zamanda şekil ve zaman eki durumuna geçen partisip eklerindedir (Ergin, 2013: 335). Ek, metinde sadece “*kudurmuş kelb*” şeklinde üç yerde görülmüştür.

Sıfat görevinde kullanıldığı yerler:

ğaðabından ^{105b8} kudurmış kelbe dönüp ol sâ‘ at filine binüp Keymurād Hân dīvānına vardı (105b/8)

Ḳaytān Zengī ğayrı kudurmış kelbe dönüp hemān miyānından ^{121a16} tîĝ-i āteŝ-rengīn çeküp ‘uryān eyledi (121a/15)

Sāviye kudurmıŝ kelbe dönüp be hey nā-bekār ŝu senūñ vücūduñ ŝahife-i ‘ālemden ḥak idince ^{144a3} ne lāzım gelür (144a/2)

Ekin isim grevinde kullanıldığı örnek tespit edilememiştir.

2.3.7. İsim

Varlıkları ve kavramları karşılayan kelimelere isim denir. İsimler; isim tamlaması kurar, isim çekim eki alabilirler ve cümlenin her türlü ögesi olabilirler.

Varlıkları ve mefhumları tek tek karşılayan isimlere *has isim (özel isim)*, cins cins karşılayan isimlere *ortak isim (cins isim)* denir (Ergin, 2013: 218). Metinde tespit edilen isim türleri aşağıdadır.

2.3.7.1. Aitlik eki

Aitlik eki, eklendiği isim soylu sözcüklere bir yerde veya zamanda bulunma veya bir varlığa ait olma anlamı katan “-ki” eki. Çoğunlukla ismin bulunma hâli (-de) ve ilgi hâli (-in) ile kalıplaşmış şekilde bulunur. Her zaman sözcüklere birleşik yazılır. Aitlik eki ve ilgi eki ile oluşturulmuş zamirlere “*ilgi zamiri*” denir. Bu nedenle “aitlik eki” kavramı, zaman zaman ilgi zamiri ile eş anlamlı olarak kullanılır. Ancak aitlik eki ile oluşturulmuş sözcükler cümlede farklı görevlerde kullanılabilirler:

Evdeki hesap çarşıya uymadı. (sıfat)

Seninki çok daha güzel olmuş. (zamir)

Aitlik eki “-ki”, metinde hem ince sıradan hem de kalın sıradan ünlülerden sonra uyuma girmeyerek “-ki” şeklinde kullanılmıştır. Ayrıca bu “-ki” hem isim yapma hem de sıfat yapma göreviyle kullanılmıştır. Standart Türkiye Türkçesinde sıfat yapan “-ki” olarak da bilinen “-ki” eki aitlik eki içinde ele alınacak ve sıfatlar bölümünde tekrar ele alınmayacaktır.

elimde^{ki} hançer sinesin çāk eyledi (8a/13) (sıfat)

çal‘a karşıusunda olan çeşmenüñ önünde^{ki} şuffede bir hākī gelmiş uyur bilmezüz (70b/13) (sıfat)

şaga ve şolda^{ki} pehlevānlara bakdı (120a/3) (sıfat)

ey Hūdā-perestler dün^{ki} gün karındaşum esİR iden pehlevān nā-bekār bugün meydānuma ^{81b19}gelsün (81b/18) (sıfat)

Mihr-efrüz Bānū ol günki şikārda Ferāmerz ile ^{125a16}buluşup bağa da‘ vet idüp Ferāmerz ile tā aḥşama dek şöḥbet idüp gitdi idi (125a/15) (sıfat)

Ekin, zamir şeklinde kullanılan örneği tespit edilememiştir.

2.3.7.2. İsim tamlaması

Aralarında anlamca ilgi bulunan, biri diğerini iyelik (sahiplik) yönünden bütünleyen, en az iki farklı isimden meydana gelmiş kelime grubudur. İsim tamlamalarında birinci sözcük grubuna *tamlayan*, ikinci sözcük grubuna *tamlanan* denir. İsim tamlamaları,

“arada ilgi durumu ekinin kullanılıp kullanılmamasına veya tamlayanın da bir ad tamlaması olup olmamasına göre ad tamlamaları; 1. Belirtili isim tamlaması, 2. Belirtisiz isim tamlaması ve 3. Zincirleme isim tamlaması olmak üzere üç grup ayrılır (Korkmaz, 2007: 270).”

Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde kuruluşları bakımından belirli isim tamlamasıyla, belirtisiz isim tamlaması çoğu örnekte aynı olduğu için anlama başvurmak yerinde olacaktır.

Türkçede isim tamlamasıyla ilgili olarak dil bilgisi kitaplarında gördüğümüz bir sorun “*isim tamlaması*”nın adlandırılması konusunda karşımıza çıkmaktadır. Eski dil bilgisi kitaplarında “*izâfet*” ve “*terkîb-i izâfî*” terimleriyle karşılanan isim tamlaması, yeni dil bilgisi kitaplarında farklı şekillerde isimlendirilmiştir: Bazı kaynaklarda “*isim tamlaması*” veya “*ad tamlaması*” terimi kullanılmış, bazılarında yalnızca “*tamlama*”, bazılarında “*takım*”, bazılarında ise “*ad takımı*” terimi tercih edilmiştir. Bazı kaynaklarda “*isimle tamlama*”, “*isim terkibi*”, bazılarında ise “*iyelik ardılı*” denmiştir (Demir: 2007: 30). Biz metinde gördüğümüz tamlamaları isim tamlaması terimini kullanarak göstermeye çalışacağız.

Belirtili İsim Tamlaması: Belirtili isim tamlaması, tamlayan adın sonun ilgi durumu eki, tamlanan adın sonuna da üçüncü şahıs iyelik eki getirilerek yapılan tamlama türüdür (Korkmaz, 2007: 271)

pādişāhuñ hatırı: ammā ol pādişāhuñ^{4a7} hatırı kalmasun (4a/6 ve 4a/7)

anuñ ‘ilacı: anuñ ‘ilacı terkîbin saña yazup virürüm didi (6b/8)

bāzergānlaruñ mālī: efendüñ olacağ mel‘ūna di ki bundan geçen bāzergānlaruñ mālī alurmuş (6b/20)

herifüñ omuzu: Bu kerre herifüñ omuznda giderken uşul^{82b25} ile hançerin ‘uryān idüp cüvāl içinden elin çıkardı (82b/24)

elinüñ derisi: elinüñ derisi şoyılup bile gitdi (134a/12)

Belirtili isim tamlamalarında bazen aynı tamlanana iki tane tamlayan eklenmiştir.

vālidesinüñ ve hemşiresinüñ gözleri: vālidesinüñ ve hemşiresinüñ gözleri yollarda idi (2b/9)

Belirtili isim tamlamalarında bazen aynı tamlayana iki tane tamlanan eklenmiştir. Aşağıdaki örnekte ana metinde “Onun” tamlayana yoktur fakat gizli olarak kendisini hissettirmektedir.

(Onun) **vālidesi ve anda olan hemşiresi:** vālidesi ve anda olan^{2b13} hemşiresi gelüp öpüşdiler (2b/12 ve 2b/13)

Metinde +*dAn* ayrılma durum eki bazen ilgi hâli eki görevinde kullanılarak belirtili isim tamlaması yapmıştır.

şunlardan biri: var şunlardan birine su'âl eyle ki bunlar bu cezîreye ne sebebden ^{27b5} gelmişler didi (27b/4)

Belirtisiz İsim Tamlaması: Birinci unsurunda ilgi hâli eki bulunmayan tamlama belirtisiz isim tamlamasıdır (Karahana, 2011: 44).

hazân yaprağı: bu kerre iki cānibden dīvler ^{75b10} Ferāmerz'ün bu hâlin görüp her birisi hazân yaprağı gibi lertzân olup olup diteremege başladılar (75b/10)

şoğan şuyı: Laytān'ı tā yanına alup 'azīm iltifāt eyledi ve hāl-i hūātir şordı. Laytān'ün ise evvelden şoğan şuyı ile perverde ^{79a5} olmuş maqramesi var idi (79a/4)

kılıc balığı: kuş ammā burnı gāyetle uzun 'aynı ile kılıc balığı burnı gibi ve delik delik cümle nağamāt ol deliklerden gelür (102a/9)

tuz kabağı: Bir ta' n öylesine urdı kim tuz kabağı gibi tār-mār olup beyni meydāna şaçıldı (107b/1)

acı bādem yağı: Andan 'Āşım'ün burnına şarb sirke ile acı bādem yağı sürüp dārūsı def' oldı ve ağsırup ^{142a17} göz açdı. (142a/16)

Zincirleme İsim Tamlaması: Zincirleme isim tamlaması bir isim tamlamasının başka bir adla oluşturduğu ikinci bir isim tamlamasıdır. Böylece, tamlayan, tamlananı veya her ikisi de isim tamlaması biçiminde olan iç içe girmiş yeni bir tamlama türü ortaya çıkarmaktır (Korkmaz, 2007: 275). Bu tamlamalar belirtili isim tamlamalarından meydana gelir. Ayrıca bu tamlamalarda araya sıfat da girebilir. Metinden tespit edilen örneklerden birkaçı aşağıdadır:

kendinün cihān pehlevānı : huşūşā kendinün cihān pehlevānıma Ra' d-1 ^{108a17} Cihān-süz dırler (108a/16)

kendülerinün mezāk-ı meşrebleri : . Bağ iki qarındaş anaları ve babaları bir ^{108b7} ammā kendülerinün mezāk-ı meşrebleri başka. (108b/7)

imdādına gelen şahlardan birinün oğı : yāhud imdādına gelen şahlardan ^{116a24} birinün oğıdur didi (116a/24 ve 116a/25)

bāġ kapusınuñ üzeri : *bāġ kapusınuñ üzerinde* olanlara tenbîh eyledi kim saķınıñ kimesne taşra kaçırmañ didi (127b/6)

Şarşar’uñ baş halîfesi : . *Sarşar’uñ baş halîfesi* Jivek, ikinci Sārık, üçüncü Şabārū, ^{139b9} dördüncü Ser-bāz, beşinci Nırnek ve altıncı Cüneyd bādaşup hañçerlerin ellerine alup yāp yāp bu la‘inlerüñ kafālarından ^{139b10} tā eñselerine vardılar (139b/8)

2.3.7.3. Hâl ekleri

Hâl ekleri ismi kendisine tabi olmayan, kendisinin tabi olduġu unsurlarla münasebete getiren eklerdir. Bu ekler ismi isimlere, edatlara ve bilhassa fiillere bağlayarak birçok münasebetler kurarlar ve bu münasebetlerden birçok isim, edat ve fiil grupları ile cümleler doğar. Hal ekleri içinde, dediğimiz gibi ismi bazen isme bağlayan ek de vardır. Fakat hâl ekleri esas itibariyle ismi fiile bağlayan eklerdir (Ergin, 2013: 226-227). Standart Türkiye Türkçesi ve Anadolu ağızlarında olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de hâl eklerinin bir kısmı birbirinin yerine kullanılabilmektedir (Köktekin, 2007: 63). Eski Anadolu Türkçesinin devamı niteliğindeki 17. ve 18. yüzyıl eserlerinde de benzer durumlar görülmektedir. Metinde tespit edilen hâl ekleri aşağıda türlerine göre verilmiştir:

2.3.7.3.1. Yalın (nominatif) hâl

İsimlerin başka unsurlara bağlı olmayan şekilleridir. Yalın hâldeki bir isim, karşıladığı nesne ve kendisine tabi olan isim dışında hiçbir münasebet ifade etmez (Buran, 1996: 37). Kelimenin yalın hâlde olması demek yapım eki almasından ziyade esas itibariyle hâl eklerinden birini almamış olmasıdır. Çünkü ismin çokluk eki ve iyelik ekleri alan şekilleri de yalın hâl olarak kabul edilmektedir.

pehlevān (1b/20), gice (3b/4), gündüz (3b/6), timur (25b/4), bulut (25b/5), göz (32b/14), yağmur (139a/22), nefer (139a/22), yel (139b/18), gün (140a/10)

2.3.7.3.2. Yaklaşma (Datif) Hâli

Bu hâl ismin kendisine yaklaşma ifade eden fiillere bağlanmak üzere girdiği hâldir. Bu hâl daima ekli olup eki de *datif* (-a/-e) eki'dir. Demek ki datif eki de ismi fiile bağlayan bir ektir (Ergin, 2013: 228). Yaklaşma hâl ekleri aşağıdaki gibidir:

+A: üzerine (31b/18), zemîne (31b/22), göge (31b/23), güne (54b/6), dışına (65b/4), İslâm'a (140a/14), adına (140a/22), kapısına (140a/24), diyâra (140b/4), 'aqlına (144a/17)

2.3.7.3.3. Belirtme (Akkuzatif) Hâli

Bu hâl³⁰, geçişli fiil taşıyan bir cümlede, fiilin etkisi altında kalan adın içinde bulunduğu durumdur. Yani addan fiile değil, fiilden ada doğru bir etki, bir yükleme ve bir bağlantı söz konusudur (Korkmaz, 2007: 277). Genel olarak Eski Türkçedeki (I)g belirtme durum ekinde g sesinin düşmesi sonucunda karşımıza çıktığı kabul edilen (-y)I eki, Eski Anadolu Türkçesinde hem isimlere hem iyelik eki almış isimlere hem de zamirlere getirilen belirtme durum eki olarak kullanılır (Şahin, 2009: 52). Aynı durum metnin ait olduğu 18. yüzyıl eserleri için de geçerlidir.

Eski Anadolu Türkçesinde iyelik eki almış bazı isimlerin +(y)I belirtme durum ekini almadan belirtme durumuna girdiği ve söz konusu eki almadan belirtili nesne olduğu görülür. Böyle örneklerde sıfır accusative söz konusudur. Bu durum yalnız iyelik eki almış kelimelerde görülür (Şahin, 2009: 52). Bu durum metinde zamir n'si (+n) ile yapılmıştır. Tüm örnekler aşağıdadır:

+I : altunlar_I (41b/1), esirler_I (46b/3), filân_I (66b/25), giren_I (66b/25), an_I (67a/21)

+n : Kattâl, Pileti'nün hamlesi_I şavup (46b/22)

Ḳahhâr-ı Ā' zam ṭabl şadâsı_I işidince vardı (47a/7)

begler ve pâdişâhlar içinde kendüsü_I böyle Ferâmerz tâziyâne ile dökdüğine ziyâde 'âr idüp (49a/6)

³⁰ Belirtme Durum ekiyle alakalı ayrıntılı bilgi için: Mustafa Canpolat, Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu (Accusatives) Ekinin Kökeni Üzerine, *Türkoloji Dergisi*, C. X, S.1, DTCF Yayınları, Ankara 1992'ye bakınız.

cümlesiñ süvâr eyledi (53a/17)

çal' a kapusıñ yirinden oynatdı (60b/12)

Ferāmerz' üñ yüzüñ ve gözüñ yıķayup (10b/4)

2.3.7.3.4. *Bulunma (lokatif) hâli*

İçinde bir fiilin olup geçtiği yeri veya zamanı gösteren yer (veya zamanı) bildirici dolaylı tümleç bulunma hâlini alırlar. *Nerede* sorusuna cevap olan bulunma hâli, yine yönelme hâli ve ayrılma hâlinde olduğu üzere cümlelerin bir hedefe doğru yöneliş veya bilakis bir yerden ayrılış ifade edip etmediğini düşünmeye gerek kalmaksızın bir fiili veya durumu olduğu yerde çerçevelemeye; o yerle sınırlı kalmaya yarar (Deny, 2012: 190-191). Eski Türkçe döneminde bulunma ve ayrılma hâlinin her ikisi için de “-*da*, -*de*, -*ta*, -*te*” eki kullanılmıştır (Gabain, 2003: 64). Metinde bulunma hâli için “-*da*, -*de*” kullanılmıştır.

+**da**: ormanda (60b/15), karşusunda (60b/16), başında (85a/8), ötede (88a/19), beride (90a/23)

2.3.7.3.5. *Ayrılma (ablatif) hâli*

+**DAn** çıkma hâli eki, kelime gruplarında veya cümlede fiilin gösterdiği hareketin kendinden uzaklaştığını ifade etmek amacıyla isme gelir (Ergin 2013:228). Ek, genellikle uzaklaşma ifade eder. Bu aynı zamanda +**Dan** ayrılma hâli ekinin temel işlevidir. Ancak bu temel işlevinin yanında kullanım biçimleri ve özellikleri dolayısıyla da “sebepler-sonuç, zaman bildirme, adın yapıldığı maddeyi gösterme, bir bütünü veya bütünün parçasını oluşturma, yer ve yön gösterme, edat grupları oluşturma, karşılaştırma, eş veya zıt anlamlı ilişkiler kurma gibi çeşitli işlevler ile de kullanılır.” (Özek ve Sağlam, 2014: 13-14).

Çıkma hâli eki Eski Türkçede bulunma eki -*da*, -*de* ile karşılanmıştır. “Daha sonra +*DIn* ve +*tAn* ekinin ortaya çıkmasıyla +*DA* ekinin çıkma işlevi daralmış, bu ek bulunma işleviyle kullanılmaya devam etmiştir. Ancak, Türk dilinin

çeşitli dönemlerinde, bulunma hali eki çıkma hâli işlevini; çıkma hali eki de bulunma hâli işlevini üstlenmiştir (Özek ve Sağlam 2014: 14).” Metinde tespit edilen örnekler:

+**dAn**: köprüden (10a/5), berüden (53a/22), işden (57a/7), tarafdan (95a/7), andan (95a/17), taşradan (96a/6), bizden (140b/17)

+**dIn**: olmadın (84b/22)

2.3.7.3.6. İlgi (genitif) hâli

Bu hâl ismin başka bir isimle münasebeti olduğunu ifade eden hâlidir. İlgi hâli ismin bir isimle ilgisi olduğunu, kendisinden sonra gelen bir isme tabi bulunduğunu gösterir. İsmi bu hâli bazen eksiz, çok defa da ekli olur (Ergin, 2013: 228). Bu hâl ismi isme bağlayarak tamlama kurar (Buran, 1996: 38). Bu eke belirtili ve zincirleme isim tamlamalarında tamlayan eki de denir. Ek, metinde yuvarlak ünlülü olarak tespit edilmiştir.

+**Uñ / +nUñ** : cümlesinüñ (13a/3), kendünüñ (17a/14), devletlünüñ (28a/2), sözüñ (35a/24), şunuñ (49a/9)

2.3.7.3.7. Eşitlik (ekvatif) hâli

Bu hâl ismin eşitlik, benzerlik, gibilik ifade eden hâlidir (Ergin, 2013: 228). Eşitlik hâl eki, Eski Türkçe döneminde sadece *-ca* ekiyle karşılanmıştır (Gabain, 2003: 65). Ek, metinde “-ca, -ce” ve bir örnekte “-leyin” şeklinde tespit edilmiştir.

+**ca** : ardınca (35b/21), kafâlarınca (39b/5), kadarca (47b/5), öñince (52a/9), eyüce (111b/5)

+**leyin** : sencileyin (29a/22)

nice : Bu kelime kalıplaşmış şekilde eşitlik hâl eki anlamı vermektedir: nice (63a/7)

2.3.7.3.8. Vasıta (instrumental) hâli

Eylemin birlikte yapıldığını belirten bu ek Eski Türkçede *+n*: (*In*) biçimindedir. Özellikle Eski Türkçe dönemi Uygur n ağzında ek *+an*, *+än* ve yuvarlak ünlülerden sonra yer yer *+un*, *+ün* olmaktadır (Gabain, 2003: 64). Eski Türkçeden bu yana gelen ve fiilin hangi vasıtayla yapıldığını bildiren durum eki

*+(I)n'*dir. Bu ek Eski Anadolu Türkçesinde işlek bir biçimde kullanılmıştır. Bunun yanında *ile* edatı da *ile* ve ekleşmiş biçimde *+(y)IIA* biçiminde araç durum eki olarak kullanılmıştır. Bunların dışında *bile* ve *birle* edatları da araç işlevinde kullanılır (Şahin, 2009: 54). Metinde tespit edilen vasıta hâli örnekleri aşağıdadır:

+n : *Ḳartas irüp ikisindaḥı öldürdi* (8a/2)

Līcur'ūn önin alup bunlar birbirin bilüp el nīze vü gürze urdılar (16b/12)

ağ bāzūsına bend eyledi ve üçün meydāna atdı (51a/14)

birle : *Ferāmerz'ūn du'āsı müstecāb olup Fermān-ı İlāhī birle Ḥazret-i İlyās Nebī zāhir oldı* (94a/9)

ḳubbe-i felekden baş gösterüp ālem nūr-ı Yezdānī birle münevver ve müzeyyen olduḡda iki 'asker sūvār olup meydān merkezine geldiler (18a/9)

Ferāmerz ^{49a4} altunı dökdüḡi birle bunı ḳolundan tutup itdi (49a/4)

bile : *Meydāna çıḳup ^{136a3} pederüm ḳanın ya aluram yāḥud ben daḥı varup pederüm ile saḳarda bile oluram diyüp ibrām eyledi* (136a/3)

ḳūb pāresi ^{55b16} bile yoḳ (55b/16)

andan sizūnle bile Ḳattāl Zengī üzerine ^{61a24} giderüz didi (61a/223)

+IIA : *raḥşıla* (18a/17), *ḡayretile* (71b/8), *suyıla* (73a/3), *siḫrile* (135b/21), *ḫālıla* (138a/15)

+IA : *ḫāşşasıyla* (61b/11), *bıyıḳla* (64b/23), *acıısıyla* (71a/9), *eliyle* (71a/21), *kuvvetiyle* (73b/15)

Vasıta hâl eki *içün* kelimesinde kalıplaşmış olarak kullanılmaktadır (Korkmaz, 1988: 31-35 ; Akt.: Yavuz, 2013: 77).

içün (81b/8), *içün* (130a/9), *içün* (134b/10)

Ek, bir örnekte de *için* şeklinde tespit edilmiştir.

için (129b/20)

içün kelimesinin *ne* soru edatı ile birleşmesi sonucu oluşan *niçün* kelimesinde de vasıta hâli bulunmaktadır.

niçün (131b/12)

Instrumental –n zaman isimlerine gelerek, onu daha fazla pekiştirir. Çağdaş lehçelerde de kullandığımız *yaz-ın*, *güz-ün*, *sabah-le-yin*, *öğle-yin* kelimelerinin şekilleri eski instrumentalın bakiyeleridir (Çağatay, 1977: 66). Metinde bu zaman örneklerinin hiç biri tespit edilememiştir.

2.3.7.3.9. Yön gösterme (direktif) hâli

Bu hâl³¹, ismin yön gösteren, cihet ifade eden hâlidir. Yön eklerinin bulunduğu kelime zarf görevindedir (Ergin, 2013: 228, 241).

“Eski Türkçeden bu yana gelen ve Türkiye Türkçesine kalıplaşmış birkaç kelimedede kullanılan işlek bir durum eki görünümü vermeyen bu ekin Eski Türkçedeki +GARU biçimi, Eski Anadolu Türkçesinde *g* sesinin düşmesi sonucunda +ARU biçiminde kullanılmıştır. Bunun yanında *taşra*, *arkaru* gibi örneklerde olduğu gibi +rU ve +rA ekleri de yön gösterme eki olarak görev yapmışlardır (Şahin, 2009: 54).”

Türkçe yazılan gramerlerde yaygın olan yön gösterme ekleri İngilizce yazılmış Türkçe gramerlerde genellikle durum ekleri içinde yer almamaktadır (Erdem, 2012: 627). Metinde Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki kullanım özellikleri aynen görülmektedir. Ayrıca kalıplaşmış şekilde standart Türkiye Türkçesinde de kullanılan *yukaru* örneğinde +GARU eki varlığını devam ettirmektedir.

+GARU : yukaru (73b/2)

+ARU : ilerü (63a/19), berü (76b/24), içerü (126a/5), girü (127b/25)

+rA : soñra (63a/190), taşra (65a/2), üzre (136b/18)

³¹ Yön Gösterme Ekleriyle alakalı daha ayrıntılı bilgi için: Mevlüt Erdem, Yön Ekleri: Çekim ve Türetim Özellikleri Bakımından Tarihsel Bir Değerlendirme, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Prof. Dr. Müne Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri*, Adana 2012, s. 623-632'ye bakınız.

2.3.7.4. Çokluk ekleri

Çokluk eki³², isimleri çokluk yapmak için kullanılan ektir. (Erdem ve Bölük, 2012: 156). Çokluk eki standart Türkiye Türkçesinde “-lar, -ler” dir. Metinde de bu çokluk eki kullanılmıştır.

Göktürkçede düzenli çokluk eki yoktur. Türkçede belirlilik–belirsizlik kategorisi olmadığı için nesnelere “belirli bir nesne” olarak adlandırılmamış; “nesnenin türü” adlandırılmıştır. Örneğin “ıgaç” (ağaç) denildiği zaman, belirli bir ağaç kastedilmemiştir; “ağaç türü” adlandırılmıştır. Bu nedenle dilin başlangıcında çokluk ekine gerek duyulmamıştır. Bunun yanında sadece insan belirten sözcüklerde kullanılan şu çokluk ekleri vardır:

- “+lAr”: “beg+ler”, “konçuy+lar” (hanım sultanlar), “ög+ler” (analar)
- “+An”: “og(u)l+an”, “er+en” (erler)
- “+(X)t”: “og(u)l+ıt” (oğullar), “tarkat” (tarkanlar), “yılıpagu+t” (alpagular, yiğitler)
- “+gUn”: “ini+y+gün” (küçük kardeşler), “kelin+gün” (gelinler)

Metinde tespit edilen çokluk örnekleri aşağıdadır:

+lAr : dil-āver^{lar} (13a/9), birāder^{leri} (14b/15), kız^{lar} (128a/19), belā^{lar} (128b/5), alay^{lar} (136a/11), pehlevān^{lar} (136a/19), beg^{leri} (140a/16), dilaver^{leri} (140b/11), el^{leri} (142a/14)

Bu çokluk eki dışında metinde, Göktürkçe zamanında kullanılan “-An” çokluk eki de iki örnekte tespit edilmiştir. Bu ekle ilgili Gabain: “ārān ‘erkek, erkekler’deki +An’ın bir küçültme değil, bir çokluk eki olarak kabul edilmesi gerektiği zikredilir (Gabain, 2003: 62)” demektedir. Metinde tespit edilen iki kelime, standart Türkiye Türkçesinde de aynı özelliği ile varlığına devam etmektedir.

+An : oğ^{lan} (15b/2), er^{en}lerüñdür (20b/22)

Ayrıca bazı örneklerde tespit edilen bir “-z” çokluk ekinin varlığı da tartışma konusudur. Bu ekle ilgili Yılmaz:

³² Çokluk ekleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için: Hikmet Yılmaz, Çokluk Ekleri: -lar / -ler Üzerine, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S.15, Bahar, s.125-130’a bakınız.

“Biz ‘biz’ (bän män ‘ben’), siz ‘siz’ (sän ‘sen’)’den ve köz ‘göz’, müñüz ‘boynuz’ ve Eski Moğolca +re çokluk eki iki+re ‘ikiz’, (Moğolca) müge+re+sün ‘kıkırdak’ kelimelerinde olduğu gibi ikilik bildiren isimlerden, artık canlı olmayan bir ekin varlığına hükmedilebilir (Yılmaz, 2003: 126)”

demektedir. Metinde ‘-z’ çokluk ekiyle ilgili tespit edilen örnekler aşağıdadır:

+z : bi_z (24a/2), si_z (24b/20), yü_z (25a/12), di_z (35a/19), omu_zna (46a/16), gö_z (49a/21)

2.3.7.5. İyelik ekleri

İyelik ekleri ismin karşıladığı nesnenin bir şahsa veya bir nesneye ait olduğunu ifade eden işletme ekleridir. Bir nesnenin başka bir nesnenin malı olduğu, başka bir nesneye bağlı olduğu veya başka bir nesnenin parçası olduğu ifade edilmek istenirse o nesneyi karşılayan ismin sonuna iyelik eki getirilir (Ergin, 2013: 222). Bu ekler, adın karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildiren, sahiplik gösteren ve adlar ile adlar arasında bağlantı kuran eklerdir. Dolayısıyla getirildikleri adların dışında fakat o adlara ait olan, o adların malı sayılan nesnelere şahıs olarak gösteren eklerdir (Korkmaz, 2007: 259). Metinde tespit edilen iyelik ekleri ait oldukları şahıslara göre aşağıda listelenmiştir:

Teklik 1. Şahıs : +Um

Teklik 1. şahıs iyelik eki, metinde Türkiye Türkçesinde olduğu gibi dudak uyumuna tamamen girmiştir. Ekin, hem düz hem de yuvarlak şekilleri metinde mevcuttur.

söz_{üm} (2b/22), aş_{um} (31a/11), ‘ırz_{um} (33a/6), cürm_{üm} (48b/17), göz_{üm} (50b/25), kol_{um} (51a/14), suç_{um} (54a/25), pādişāhum (122b/13)

Teklik 2. Şahıs : +ñ, +Uñ

Teklik 2. şahıs iyelik eki, metinde Türkiye Türkçesinde olduğu gibi dudak uyumuna tamamen girmiştir. Ekin, hem düz hem de yuvarlak şekilleri metinde mevcuttur.

emr_{üñe} (34b/15), göz_{üñ} (39b/22), el_{üñe} (56b/17)

Teklik 3. Şahıs : +I, +U, +sI, +sU

Teklik 3. şahıs iyelik eki Eski Türkçeden bu güne dek hep düz-dar ünlülü olarak kullanılmıştır. Metinde bu ek genel olarak düz-dar ünlülü olarak tespit edilmiştir. Fakat ekin, yuvarlak ünlülü örnekleri de metinde mevcuttur.

kul (35b/8), cümlesi (61a/2), babasi (63b/24), uykusu (82b/3), burnna (82b/6), ikisi (84b/18), köpegi (134a/19)

Metinde 3. teklik şahıs ekinin aynı kelimeye üst üste geldiği örnekler tespit edilmiştir. Bu durum ek yığılması olayıdır. Zeynep Korkmaz ek yığılması için: “Bir devirde pek işlek olarak kullanılmakta olan bir ekin, başka bir devirde işlekliliğini kaybedip, yerini aynı vazifeyi görecektir başka bir eke bıraktığı Türk dilinde sık görülen hallerdendir (Korkmaz, 2005: 173)” demektedir. İlk ek, ya birleştiği kelime ile kaynaşmış olarak kendini şekilce korumuş; ya da, zamanla sonradan gelen ek ile kaynaşarak birleşik bir ek meydana getirmiştir. ‘Ek yığılması’ olaylarının meydana gelişinde bazen de eski ekin vazifesinde kendini gösteren her hangi bir zayıflama bahis konusu olmamaktadır (Korkmaz, 2005: 173). Türkçenin tarihi devrelerinde gerekse yaşayan lehçe ve ağızlarında ek yığılması olayıyla karşılaşmaktadır. Metinde tespit edilen 3. teklik şahıs iyelik eki yığılması örnekleri şunlardır:

biris(i) (1a/4), kimis(i) (123b/17), ‘ayyār başsi (66b/11), binis(i) (134a/16)

Çokluk 1. Şahıs : +mUz, +ImUz, +UmUz

Çokluk 1. şahıs iyelik eki, metinde Türkiye Türkçesinde olduğu gibi dudak uyumuna tamamen girmiştir. Ekin, hem düz hem de yuvarlak şekilleri metinde mevcuttur.

yolimuzuñ (9b/21), yolumuz (10a/2), efendimüzüñ (10b/20), nāmumuz (14b/23), önümüzde (23b/24), kendümüze (56a/5), günümüzde (134a/18)

Çokluk 2. Şahıs : +ñUz, +İñUz, +UñUz,

Çokluk 2. şahıs iyelik eki, metinde Türkiye Türkçesinde olduğu gibi dudak uyumuna tamamen girmiştir. Ekin, hem düz hem de yuvarlak şekilleri metinde mevcuttur.

kül^{ñuz} (9b/19), ‘ arzu^{ñuz} (23b/16), el^{ñüz} (17b/12), yakduğ^{ñuz} (17b/12), didig^{ñüz} (56a/6), kırkı^{ñuzı} (57b/15), miqdār^{ñuzı} (65a/2)

Çokluk 3. Şahıs : +IArI

Çokluk 3. Şahıs iyelik eki, metinde Türkiye Türkçesinde olduğu gibi kalınlık-incecik uyumuna uygun şekilde kullanılmıştır.

+IArI : murād^{larm} (66a/6), yatdukları (66a/17), ara^{larmdan} (67a/20), aralarına (68a/9), evlad^{larmdan} (70a/18), göz^{lerine} (70b/5), el^{lerine} (71a/9), dirsek^{lerine} (71a/9),

Ekin ikinci ünlüsünün metinde yuvarlak ünlülü olarak kullanıldığı 2 örnek de tespit edilmiştir.

+IArU : serāyları (2b/1), diger^{lerü} (86a/7)

2.3.7.6. İsimden isim yapım ekleri

İsimden isim yapım ekleri, mevcut kök ya da gövdelerden yeni isim gövdeleri yapan eklerdir. Metinde tespit edilen isimden isim yapım ekleri aşağıdadır:

+ak/+ek : Genel olarak organla ilgili yeni isimler türeten ektir. Metinde bir iki örnekte tespit edilmiştir.

ku^{lak} (5a/13), yür^{ek} (24b/4)

+An : “*ärän* ‘erkek, erkekler’deki +An’ın bir küçültme değil, bir çokluk eki olarak kabul edilmesi gerektiği zikredilir (Gabain, 2003: 62). Bu ek Gabain’in de belirttiği üzere Eski Türkçe döneminde çokluk eki göreviyle kullanılmıştır. Fakat ek zamanla işlevini kaybetmiş ve yapım eki özelliği kazanmıştır.

er^{en}lerden (29b/7), oğlanuñ (48b/25), oğlan (50b/22)

+Ar, +şAr : Sayılara eklenen bu ek sayılardan üleştirme sayı sıfatları meydana getirmektedir. Metinde, ekin örnekleri mevcuttur.

iki^{ser} (8a/21), yidi^{ser} (9b/2), bir^{er} (13b/13), üçer (22a/17), toğuzar (81a/13)

+cA : Bu ek aslında isim işletme eklerinden eşitlik ekidir. Ancak bazı örneklerde türetme eki olarak da kullanılır: *Arabca, Türkce, karaca, yenice* (Şahin,

2009: 55). Metinde ekin, genel olarak eşitlik eki görevinde kullanıldığı örnekler vardır. Sadece bir örnekte türetme eki görevinde kullanılmıştır.

haylice (43b/6)

+**Cağ**, +**Cek** : İsimlere gelerek sıfat ve zarf fonksiyonunda kelimeler türetmeye yarar. *Gök+cek*, *delük+cek* > *delücek*, *ılık+cak* > *ılıcak* (Şahin, 2009: 55). Bu ek, Eski Türkçeden beri varlığını sürdürmektedir (Gabain, 2003: 43). +*CA* ekinin +*ok* pekiştirme ekiyle kaynaşmasından oluşmuş bulunan *CAk* (<*çA+ok*) eki; küçültme, sevgi ve tahsis işleviyle kullanılmaktadır (Korkmaz, 2007: 39). Metinde ekin, üç örneği tespit edilmiştir.

ıslı**cağ** (105a/20), kol**cağ** (143b/25)

Ek, *büyücek*, *küçücek* örneklerinde görüldüğü gibi sıfatın son sesindeki *-k* ünsüzü ile ekin son sesindeki *-k* ünsüzünün iki hecede art arda boğumlanmasından doğan ses uyumsuzluğunu (*kakophonie*, *tenafür*) gidermek için dil, sıfatın son ses *-k*'sını düşürmüştür (Korkmaz, 2007: 40). Bu düşmenin neticesinde metinde sıfattan türetilmiş bir tane zarf örneği tespit edilmiştir.

çabu**cağ** (141b/16)

+*CAk* eki, adlardan farklı nitelikte bazı tahsis adları da yapmıştır: *böcek* (*bögü + cek*), *boyuncak* 'gerdanlık', *bürümcek*, *elcek* 'ellik, el tutacağı', *ayakcak* 'merdiven', *kolcak* 'kolluk', *oyuncak*, *örümcek* gibi (Korkmaz, 2007: 40). Metinde bunlarla ilgili bir adet örnek tespit edilmiştir.

bö**cek** (131b/9)

+**cağız**, +**cegiz** : +*CAğIz* eki, +*CAk* ekinin yine bir pekiştirme eki olan +*Az* > +*Iz* ekiyle genişletilmesinden oluşmuş bir birleşik ektir. Adlardan ve ad niteliğinde olan sözlerden küçültme, sevgi ve acıma ifadesi veren küçültme adları türetir: *adamcağız*, *kediceğiz*, *yavrucağız* vb (Korkmaz, 2007: 41). Ek, Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde *cUGAz* şeklindedir (Şahin, 2009: 55). Metinde ekle ilgili sadece bir örnek mevcuttur.

şu**cağız** (54b/20)

+cık, +cik, +cuk, +cük : Küçültme eki olan bu ek Eski Anadolu Türkçesi döneminde sadece yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır (Şahin, 2009: 55). Ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlı *+Cık / +CUk* eki, adlara ve sıfatlara küçültme, pekiştirme sevgi ve acıma ifadesi katan bir ektir. Ayrıca adlar da türetmektedir. Kullanımda *-k* ile biten ad ve sıfatlara geldiğinde daha önce gördüğümüz küçültme eklerinde olduğu gibi, ses uyumsuzluğunu gidermek üzere kural olarak kelimenin son sesindeki *-k*'lar düşer (Korkmaz, 2007: 42).

yufkacık (101b/2), altuncukları (134a/21), altuncuk (142a/7),

Ek, metinde bitki isimi yapma göreviyle de karşımıza çıkmıştır.

kızcılık (142a/15)

+cI : Bu ek Türkçenin eskiden beri kullanılan ve işlekliliğini kaybetmemiş bulunan isimden isim yapma eklerinden biridir (Gabain, 2003: 43). Başlıca fonksiyonu umumiyetle meslek isimleri yapmak ve bazen de bir işi itiyat hâline getiren kimseyi göstermek olan ek (Timurtaş, 2005: 94), Çağatay Türkçesinde *+cI*, *+çi* (Eckman, 2003: 32), Özbek Türkçesinde ise *+cI*, *+ci* şeklindedir. Kullanım sahası çok geniş olan bu ekin işleklilik derecesi de çok yüksektir (Yıldırım, 2010: 257). Ek, Türkçe veya yabancı kelime farketmeksizin tüm isimlere eklenebilmektedir.

oyuncular (4a/14), yolculardan (9b/22), gemiciler (25b/5), gümrükçü (32b/20), teftişçü (87b/25), ihmalçüdür (89b/13), giceçü (94b/1), nevbetçü (99a/18), gözçüler (109b/3), kapuçular (113b/17), menzilçüleri (114b/5), müjdeçülere (120b/6), zindānçular (129b/24), cevāhirçü (142a/18)

Metinde, Eski Türkçe döneminden beri varlığını sürdüren ve artık standart Türkiye Türkçesinde “*+cI*” ekinin kalıplaşması sonucunda farklı bir isim gibi kullanılan kelimeler de tespit edilmiştir.

yabançü (yaban + cı ‘dışarı, başka yirli’), (1b/22), elçü (el ‘il, devlet’ + ci) (14b/6), bekçüleri (bek ‘sağlam, pek’ + ci) (98a/5)

+Incl, +ncl : Sayılara eklenen bu isimden isim yapım eki, sayılara sıra anlamı katar. Ayrıca sayılardan sıra sayı sıfatları meydana getirir. Bu ek Türkçede eskiden beri işlek bulunan eklerdendir. Fonksiyonu asıl sayı isimlerinden sıra, derece ifade

eden sayı isimleri yapmaktır (Gabain, 2003: 44; Yıldırım, 2010: 260-261). Metinde ek, düz ve yuvarlak ünlüler farketmeksizin tüm kelimelere *+ncI* ve *+IncI* şeklinde eklenmiştir. Metinde ekin, örnekleri epey fazladır.

Şarşar' uñ baş ħalifesi Jivek, iki nci Sārık, üç nci Şabārū, ^{139b9} dörd nci Ser-bāz, biş nci Nırnek ve altı nci Cüneyd bādaşup ħaçerlerin ellerine alup yāp yāp bu la^ç inlerüñ ħafālarından ^{139b10} tā eñselerine vardılar (139b/9 ve 139b/10)

on nci (9b/2), toğuz nci (37b/23), kırk nci (39a/12)

+dA: Bu ek aslında çekim eki olarak kullanılmaktadır. Fakat bazı isimlere gelerek onları sıfat ya da zarf görevine getirmektedir. Bu tür kullanımlarda ekin işlevi bulunma hâl ekinden çıkarak isimden isim yapma görevine geçmektedir.

gün de (17b/5), yıl da (24b/22), zür da (32a/2), gündüz de (94a/24), gice de (135a/9)

+dAn : Bu ek aslında çekim eki olarak kullanılmaktadır. Fakat bazı isimlere gelerek onları sıfat ya da zarf görevine getirmektedir. Bu tür kullanımlarda ekin işlevi ayrılma hâl ekinden çıkarak isimden isim yapma görevine geçmektedir.

bunlar gün den güne alışup muṭī^ç oldılar (26a/13)

bunlar bu cezireye ne sebeb den ^{27b5} gelmişler didi (27b/4)

şim den girü baña şāğ olmağdan ölmek yegdür (32a/8)

+dağ, +dek : Ses yansımali şekillerden fiil türeten *+dA-* ekine *-k* fiilden ad türetme ekinin gelmesiyle oluşmuş bir birleşik ektir. Ses taklidi bir hareketin sonucunu bildiren veya araç gereçleri karşılayan adlar türetir. İçlerinde sıfat ve zarf olarak kullanılanlar da vardır: *çakıldak, çekirdek, şakırdak, fııldak* vb. (Korkmaz, 2007: 45). Metinde ekin, bir adet örneği tespit edilmiştir.

larğadağ (138a/19)

+dAki : *+dA* bulunma durum ekiyle, *+ki* aitlik ekinin birleşmesinden oluşan bu ek, ad kök ve gövdelerinden niteleme sıfatları yapar. Yalnız, ek yalın *+ki +ki* veya *+daki* biçiminde, bir yandan eklendiği sözün anlamına yeni bir anlam katmadan adlar arasında geçici ilgi ve aitlik bağı kurduğu için bir çekim eki niteliğindedir. Öte yandan da sıfat sıfat görevi yaptığı ve kendinden sonra ad çekim ekleri alabildiği

(*evdeki+n+i*, *evdeki+n+e*, *evdeki+n+den*) için aynı zamanda bir yapım eki niteliğindedir (Korkmaz, 2007: 45).

altındaki (22b/6), ağzındaki (73a/13), yanındaki (85a/17), yirlerdeki (112b/2), elindeki (127b/17)

+DAsI : Zaman bildiren isimlere gelerek zaman zarfı yapmaya yarar (Şahin, 2009: 55). Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ekin *yarındası*, *irdesi* gibi kullanım alanı daha yaygındır. Ek, metinde sadece *+tesi* şeklinde eklendiği *irtesi* kelimesinde bulunmaktadır.

irtesi (61b/13)

daş : İsimlerden ortaklık ve beraberlik bildiren isim ve sıfatlar yapan bir ektir. Daha çok kalın sıradan kelimelere geldiği için *dındaş*, *ülküdaş*, *meslektaş* gibi bazı sözlere kalın olarak eklenmiştir. Oysa Eski Türkçeden beri ünlü ve ünsüz uyumlarına giren bir ektir. Türkçeleştirme döneminde eke daha çok işleklik kazandırılmıştır: *adaş*, *çağdaş*, *işteş*, *sesteş*, *kardeş*, *soydaş* vb (Korkmaz, 2007: 46). Ek, 8. yüzyıldan önce kullanılan eklerdendir (Clauson ve Çev. Özalan, 2007: 191). Metinde ekin, sadece “*+daş*” ekiyle kurulan 4 örneği mevcuttur.

kardaşlar (1a/4), yoldaş (23b/2), sınırdaşı (57a/15), karındaşı (140a/19)

+dU, dI: Ses yansımali kök veya gövdelerden yeni türetmeler yapmayan yarayan isim türetme eklerindedir. Metinde sadece bir örnekte kullanılmıştır.

gürüldi (103a/12)

+di : Kalıplaşmış olarak bulunan zaman zarfı *imdi*’yi bu ek meydana getirmektedir (Gülsevin, 2007: 116). Metinde de *imdi* ve *imdi*’en gelişerek oluşan *şimdi* tespit edilmiştir.

şimdi (45b/2), imdi (46a/22)

+dIn : Aslında Eski Türkçe dönemi ayrılma hâl eki olan bu ek, isimler yapar ve bazı kelimeleri zarflaştırır (Gülsevin, 2007: 116). Bu ekle kurulan kelimeler artık kalıplaşmış durumdadır. Metinde sadece bir örnek tespit edilmiştir ve bu örnek standart Türkiye Türkçesinde isim olarak kullanımını devam ettirmektedir.

gözün aydn (128a/22)

+dUz : İşlevi kesin olarak bilinmeyen ölü bir ektir. Eski Türkçede de işlek değildir. Herhâlde eski Türkçeden daha eski döneme ait bir ek türü olmalıdır (Korkmaz, 2007: 47). Clauson da ekin 8. yüzyıldan önce kullanılan eklerden olduğunu söylemektedir (Clauson ve Çev. Özalan, 2007: 191). Ek; *kunduz*, *kündüz* ‘gündüz’, *yıldız*, *idiz* / *yitiz* ‘yüksek’ örneklerinde mevcuttur. Metinde, sadece *gündüz* örneğinde kullanılmıştır.

gündüzde (94a/24)

+Duğ, +Dük : 8. yüzyıldan önce Türkçede var olan bu ekin işlevi belli değildir. –*duruk* ekinin kısaltmış şekli olabilir. Sık kullanılan bir ek değildir: *kol* > *koltuk* (Clauson ve Çev. Özalan, 2007: 189). Bu ek, Türkiye Türkçesinde işlek olmamakla birlikte sadece *koltuk* kelimesinde kalıplaşmış olarak varlığını sürdürmektedir. Yuvarlak ünlülü bir ektir.

kol^utuk (130a/24)

+Il : Renk isimlerine gelerek o renge yakın anlamı veren isimler yapar: *kız+ıl*, *yaş+ıl* ‘yeşil’ (Şahin, 2009: 55). Bu ek ölü eklerdendir (Korkmaz, 2007: 49).

kızıl (66a/7), *yeşil* (72b/21)

+Il, +Ul : Ses yansımali köklerden ikincil biçimler oluşturan bir ektir: *gürül*, *pırıl* gibi. Bu şekiller yeni türetmelere ad gövdeliği yaptıkları gibi (*gürül* + *de-* vb), ek almadan ikileme biçimiyle zarf olarak da kullanılır: *gürül gürül ak-*, *harıl harıl çalış-*, *horul horul uyu-*, *piril piril yan-*, *şırıl şırıl şırıl da-*, *tiril tiril titre-*, *zırıl zırıl ağla-* vb. (Korkmaz, 2007: 48). Metinde ek, bir örnekte tespit edilmiştir.

gürü^üdi (103a/12)

+In, Un : İsimlere gelerek zarf yapmaya yarayan bir ektir: *uz+un*, *yak+ın* vb. (Şahin, 2009: 56).

yakın (33b/14), *uzun* (82a/6)

+kek : Metinde bir örnekte görülen ek Türkiye Türkçesinde örnekteki “er” kökü ile kalıplaşarak isimleşmiş durumdadır.

er^kek (1a/4)

+IA : Bu ek hem zaman zarflarına eklenerek anlamı pekiştirir hem de isimlere eklenerek yer isimleri yapar (Gülsevin, 2007: 117). Bu ek Türkiye Türkçesinde eklendiği köklerde kalıplamış durumdadır.

yaylağa (50a/14), kışlamuz (61b/9), öyle (62b/13),

+lak, +lek : *+IAk* eki, addan fiil türeten *+IA-* ekiyle fiilden sıfat yapan *-k* ekinin kaynaşmasından oluşmuş bir birleşik ektir. Yalnız, ek kaynaşmaya uğradıktan sonra *+IAk* biçimiyle özel bir nitelik kazanarak çeşitli ad ve sıfatlar türetmiştir (Korkmaz, 2007: 50). Ek, standart Türkiye Türkçesinde eklendiği birçok kökle beraber kalıplaşmış isim olarak kullanılmaya devam etmektedir.

gömlek (5a/18), yaylağa (50a/14), yaylaka (64a/1)

+II, IU : Bu ek, isimden sıfat yapmak için kullanılır. Bu ekin Eski Türkçedeki şekli *+Iğ, +lig* teki *-ğ* ve *-g*'nin düşmesinden ileri gelmektedir (Timurtaş, 2005: 95). Türkiye Türkçesinde *-li, -li* olarak kullanılan ek, sık kullanılan işlek eklerdendir ve bu ek, 8. yüzyıldan önce Türkçede var olan eklerdendir (Clauson ve Çev. Özalan, 2007: 189).

ayağli (34a/11), başli (115a/20), kalkanli (115b/4), bendli (117a/24), dārīlu (117a/24), devletlü (117b/1), yirlü (130b/12), başlu (132a/17), hayrlu (132b/4)

+lık, +lik, +luk, +lük : Başlangıçtan beri Türkçenin belli başlı isimden isim yapma eklerinden biri olarak kullanılagelmiştir. Soyut ve müşahhas isimler ve sıfatlar yapmıştır. Moğolcada da aynıdır (Gabain, 2003: 44). Çağatay Türkçesi ve Özbek Türkçesinde *lık, +-lik, + luk, +lük* şeklinde olan ek (Yıldırım, 2010: 256) Türkçenin en işlek isimden isim yapma eklerinden biridir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde ek ünlü uyumuna girmekle birlikte yuvarlak ünlülü tabanlara düz ünlü ile geldiği örnekler de bulunur (Gülsevin, 2007: 117). Ekler metinde dört şekilli olarak kullanılmıştır. Türkçe ve yabancı kelime ayırt etmeksizin tüm kelimelere eklenebilmektedir.

pulluk (34b/6), tohumluk (42b/2), ortalık (45a/8), şaşkınlık (45a/16), sergeştelik (85a/24), tecävüzlük (87b/17), günlük (99b/23)

+mİş : Altı ve yedi sayı isimleri üzerinde kalıplaşmış olarak görülür. Çok eskiden 'on' anlamında kullanılmıştır (Gülsevin, 2007: 118).

yitmiş iki (84a/18), altmış biñ (89a/23)

+ndi, +ndü : ‘İki’ sayı isminin üzerine gelerek, vakit bildiren yeni bir isim yapmıştır (Gülsevin, 2007: 118). Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde *+ndü* olarak kullanılan bu ek metinde ve standart Türkiye Türkçesinde *+ndi* şeklindedir.

ikindi vañti (121a/1)

+rA : Bu ek yön gösteren zarflar ile zaman zarfları yapmaktadır (Gülsevin, 2007: 119). Ek artık eklendiği kökle kalıplaşmış durumdadır.

içre (10b/6), soñra (132a/10), taşra (133a/24)

+rak, +rek: Türkçede eskiden beri kullanılan bu ek çokluk, fazlalık ifade eden karşılaştırma ekidir. Eski Türkçede olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de çokça kullanılmıştır. Batı Türkçesinde kullanımı sonradan iyice azalmıştır (Ergin, 2013:172). İşlek olarak sıfat ve zarflar yapmıştır. *Ufak + rak > ufarak, büyük + rek > büyürek* örneklerinde olduğu gövdede kelime sonundaki “-k” harfleri eklenme sırasında düşmektedir. Metinde tespit edilen bir örnek aşağıdadır:

büyürek (124b/4)

+sAl: Türkçede çok tartışmalara sebebiyet veren bu ekin varlığını birçok bilim adamı tartışmaktadır. Hatta bu ek için “Türkçeyi sal’a bindirip, sel’e verdiler” sözü çokça kullanılmıştır. Bazı kesim ise bu ekin varlığını Eski Türkçeye bağlamıştır. Metinden yola çıkılırsa bu ek 1700’lü yıllarda kullanılan bir ektir. Ekin metinde sadece bir örneği tespit edilmiştir.

ķumsal (94a/5)

+sIz, +sUz : 8. yüzyıldan önce de Türkçede kullanılan bu ek sahiplik bildiren *+II, +IU* ekinin karşıtıdır (Clouston ve Çev. Özalan, 2007: 191). Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ünlüsü yuvarlak olan ek, yokluk bildiren ekler ve eklendiği ismin yokluğunu bildiren yeni kelimeler yapmaktadır (Gülsevin, 2007: 119). Ek, isimlerden hem sıfat hem isim olarak kullanılan vasıf isimleri yapmaktadır (Ergin, 2013: 160). Ek, standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi metinde de hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır. İşlek eklerdendir.

añsuzn (19a/8), kıuyutsuzlar (46b/20), şusuz (54b/19), uğursuz (109a/7), nursuz (131a/23), apansız (139b/12), nikaşız (144a/21)

2.3.7.7. Fiilden isim yapım ekleri

Fiilden isim türeten ekler, fiil kök ve gövdelerine yahut da ad kök ve gövdelerinden oluşturulmuş fiil gövdelerine getirilen eklerdir. Türkiye Türkçesinde fiilden ad türeten eklerin sayısı oldukça fazladır (Korkmaz, 2007: 67). Hatta bu eklerin Türkiye Türkçesinde tespit edilen sayısı seksen birdir (Gedizli, 2012: 3355). Türkçedeki isimlerin büyük bir kısmını bu şekilde fiilden yapılmış isimler teşkil etmektedir (Ergin, 2013: 185). Türkçede fiilden isim yapmağa karşı eskiden beri büyük bir temayül görülür ve bu temayüle uygun olarak fiilden isim yapma eklerinin sayısı da bir hayli fazladır. Yapım ekleri içinde sayısı en çok olan ekler bu fiilden isim yapma ekleridir (Ergin, 2013:185; Gedizli, 2012: 3355). Metinde ekin, tespit edilen örnekleri aşağıdadır:

+**Ak** : Tek veya çok heceli fiil kök ve gövdelerinden sıfat ve ad türeten işlek bir ektir. Birbirinden farklı türemeler yapmıştır (Korkmaz, 2007: 70). Standart Türkiye Türkçesinde işleklığı hâlâ devam etmektedir.

ķonaakdan (10b/8), otıraak (36b/13), yataak (44a/7), tırnaak (54a/18), pıçaak (54b/3)

+**ga**, +**ge** : Bu ek, 8. yüzyıldan önce Türkçede var olan eklerdendir: Bu ek *bil-* > *bilge*, *ö-* > *öge* örneklerinde görülen bu ek *avıçga* ‘yaşlı kişi’ gibi etimolojisini tam olarak bilemediğimiz birçok kelimedede bu ek karşımıza çıkmaktadır (Clouston ve Çev. Özalan, 2007: 191). Bu ek de Türkçede eskiden beri görülen, eskiden çok kullanılan, fakat sonradan işleklığını kaybeden bir ektir (Ergin, 2013: 189). Metinde bir örneği tespit edilen ekin, standart Türkiye Türkçesinde kalıplaşmış kullanımları varlığını devam ettirmektedir.

süpürgeleri (139b/3)

+**gi**, +**gi**, +**gu**, +**gü**: Bu ek, Eski Türkçeden beri işlek kullanılan eklerden biridir. Umumiyetle yapma ifade eden fiillerden isim yapar ve bu isimler daha çok yapılanı, bazen yapanı, bazen yapma işini; hülâsa fiilin gösterdiği hareketle ilgili

çeşitli nesnelere karşılar (Ergin, 2013: 189). Standart Türkiye Türkçesinde de varlığını devam ettiren ekin, metinde iki örneği tespit edilmiştir.

ör^güden (26a/9), *bil^gleyüp* (89a/11)

+Ġm, +Ġin, +Ġun, +Ġün: Hem sıfat (*ol-* ‘ol- > *olĠun*’), hem de isim yapım eki olarak (*ört-* > *örtĠün* ‘istif edilmiş mısır’) kullanılır. Orta Türkçe döneminde yuvarlak ünlülü olarak işlek olan bir ektir (Clouston ve Çev. Özalan, 2007: 194). Ekin geldiği bazı tek heceli fiil kökleri, o kökler bugün artık yalın olarak kullanışta olmadıkları hâlde, ekle birlikte varlıklarını sürdürmektedirler: *argin* (> *ar-* ‘yorulmak’), *bayĠin*, *bıĠkın*, *çapĠkın*, *çılĠgın*, *darĠgın*, *eşĠkin* vb (Banguoğlu, 2007: 243). Ek, standart Türkiye Türkçesinde hâlâ işlekliliğini devam ettirmektedir.

eng^{ine} (32b/13), *yor^gun* (54b/19), *diz^{gin}* (84a/23), *kes^{kin}* (143b/15),

+I, +U : Daha çok tek heceli geçişli ve geçişsiz fiillere gelen *-I / -U* eki çok işlek ve verimli bir ektir. Eski Türkçede fiilden isim türeten *-(I)g / -(U)g* eki Güney-Batı Türk lehçelerine uzanan gelişme sürecinde eriyip kaybolunca fiilin son ses ünsüzü ile eki kaynaştıran *-(I) / -(U)* bağlantı ünlüleri *-g* ekinin yerini almış, böylece fiilden ad türeten bir ek niteliği kazanmıştır: *kap-ı-g* > *kapı*, *sür-ü-g* > *sürü*, *yaz-ı-g* > *yazı* gibi (Korkmaz, 2007: 82). Ek, standart Türkiye Türkçesinde de kullanılan çok işlek bir ektir.

kor^{qu} (5b/16), *öl^ü* (83a/2), *dol^u* (84a/23), *sür^{üsüne}* (94a/2), *ayr^ı* (108b/5),

+IcI : Her türlü fiil kök ve gövdelerine getirilerek ad ve sıfat türeten çok işlek bir ektir. Geçişli fiillere getirilmesi geçişsizlere oranla daha yaygındır (Korkmaz, 2007: 83). Zeynep Korkmaz (Korkmaz, 2007: 83) ve Muharrem Ergin (Ergin, 2013: 191) bu ekin Eski Türkçede *-gUçI* kökenli olduğunu ortaya koymuşlardır. Ek, standart Türkiye Türkçesinde hem düz hem de yuvarlak ünlülü olmak üzere dört şekillidir. Fakat ekin, yuvarlak ünlülü örnekleri metinde tespit edilememiştir. Ekin, metinde tespit edilen iki örneği aşağıdadır:

geç^{ici} (25a/7), *kes^{ici}* (104a/3)

+Im, +Um, +m : *-m* eki nesne ismi yapan fiilden isim yapma eklerinin çok işlek olanlarından biridir. Başlıca fonksiyonu fiille ilgili bir hâl, durum, iş ifade

etmek olup o işle ilgili, o işten doğan varlık, eşya, âlet, yer v.s. gibi çeşitli isimler de yapar (Ergin, 2013: 188). Metinde tespit edilen birkaç örnek aşağıdadır:

ölümi (56b/13), içim (99b/20), boğum (106a/14)

+(ı)k, +(i)k, +(u)k, +(ü)k: Bu eskiden beri çok işlek olan fiilden isim yapma eklerinden biridir. Yaptığı isimler umumiyetle fiilin gösterdiği harekete uğramış olan, bazen de o hareketten doğmuş bulunan veya o hareketi yapan çeşitli nesnelere karşılar (Ergin, 2013: 188). Bu ek ünlüyle biten fiillerden sonra *-k*, ünsüzle biten fiillerden sonra ise *-ık, -ik, -uk, -ük* şeklinde eklenmektedir. Metinde örnekleri mevcut olmakla birlikte standart Türkiye Türkçesinde de hâlâ varlığını devam ettirmektedir.

açık (5a/13), büyüklerine (13b/8), bölük bölük (90b/3), delik (102a/9), kaçıklayup (121a/6), şovuk (139a/8), tükürük (139a/8)

+mUr: 8. yüzyıldan önce Türkçede var olan bu ekin işlevi belli değildir: *ya:g>yağmur*. İşlek olmayan bir ektir (Clouston ve Çev. Özalan, 2007: 194). Ek, metinde bir örnekte tespit edilmiştir ve bu örnek, standart Türkiye Türkçesinde kalıplaşmış isim olarak varlığını devam ettirmektedir.

yağmurlar yağup (84a/6), yağmurdur (84a/7), yağmur (139a/22)

+ç : Bu ek, eskiden beri görülen ve bugün birçok misalleri bulunan bir ektir. Bunun fonksiyonunda bir aşırılık ifadesi vardır. Yaptığı isimler, yapını veya yapılanı veya hareket hâlini gösterir: *kışkan-ç, igren-ç, korkun-ç, gülün-ç, inan-ç, sevin-ç, usan-ç* gibi (Ergin, 2013: 191). Bu ek dönüşlülük eki “-n-”nin üzerine gelmektedir. Standart Türkiye Türkçesinde varlığını devam ettirmektedir. Metinde sadece bir örnekte tespit edilmiştir.

sevinçinden (4a/10)

2.3.7.8. İsim-fiil (matar) ekleri

Bu gruba giren isimler, herhangi bir varlık veya nesneyi gösterme yerine, bir oluş ve kılışın veya bir durumun adıdır. Aslında fiillerdeki oluş ve kılışlar her zaman bir ad biçimi ile adlandırılır. Gramerdeki isim-fiiller, ad gibi kullanılan fiil

şekilleri olduklarından, biz fiillerdeki oluş ve kılışın ad şekillerini *isim-fiiller* veya *mastarlar* ile gösteririz (Korkmaz, 2007: 214-215). Konuyla ilgili çalışması olan Saadet Çağatay³³ isim-fiilleri *mastarlar* başlığı ile ele almış ve onların Eski Uygurca ile mukayeselerini yapmıştır ve bu şekillerin Eski Anadolu Türkçesindeki kullanımları üzerinde durmuştur. İsim-fiil ekleri bir nevi fiilden isim yapım ekleri olarak standart Türkiye Türkçesinde de varlığını devam ettirmektedir. Metinde de standart Türkiye Türkçesindeki kullanımlar mevcuttur.

+mA: En çok kullanılan isim-fiil şekillerinden biridir. Bu anlamda onu Batı Türkçesinde ve daha çok yakın zamanlarda yazı lehçemizde gelişmiş görüyoruz. Gerçekte eski Türkçeden, Eski Osmanlıcadan beri fiilin adını (mastar) yapan *-mAk* eki çekim halinde iki sesli arasında kalıp süreklileşen son damak sesini düşürerek (hafif mastar) yapan *-mA* haline gelmiştir (Banguoğlu, 2007: 264). Bu ek, fiilleri isimleştiren işlek bir ektir.

eşmesinde (5a/20), gelmesine (40a/1), kaçmaya (109a/8), girmesi ve çıkması (72b/11)

Metinde birleşik fiillere de *+mA* isim-fiil ekinin geldiği örnekler mevcuttur.

cevāb virilmesi (14a/17)

Metinde *-mA* isim-fiil ekini alarak yeni isim oluşturmuş kalıplaşmış şekiller de tespit edilmiştir.

tekmesine (47b/21), sıtması (85b/3), gözünden sürmesin çeker alurdı (79a/18)

Metinde bu isim-fiil ekini alan kelimededen sonra isim hâl eklerinin geldiği örnekler tespit edilmiştir.

gelmesinden (112a/5)

+(y)İş, +(y)Uş: Dilimizde isim-fiil şekillerinden biridir. Yatık fiil olarak geniş bir kullanılışı vardır. Bunlar kılış adı olarak özellikle *kılışın tarzı* anlamını taşırlar: *dur-uş, gel-iş, otur-uş* (Banguoğlu, 2007: 261). Zeynep Korkmaz bu ek için fiilleri ad kalıbına sokan çok yaygın kullanışı olan bir ek derken (Korkmaz, 2007: 217), Gürer Gülsevin ekin, işlek olmayan bir ek olduğunu söyler (Gülsevin, 2007: 122). Ek,

³³ Ayrıntılı bilgi için: Saadet Çağatay, Eski Osmanlıcada Fiil Müştakları, I. Mastarlar, *DTCF Dergisi*, VI, 1/2, 1947, s. 353-368'e bakınız.

standart Türkiye Türkçesinde ve metinde +*mAk* ve +*mA* eki kadar işlek ve yaygın olmasa da örnekleri kullanılmaya devam eden bir ektir. Fiilleri isimleştirir.

gel*ış*inden (29b/11), gid*ış* (57a/1), yürü*yış* (62b/23), bakış (90b/1)

+**mak**, +**mek**: Bu ek, fiilin mastar şeklidir, bir hareket ve oluşun mücerret ismidir. Her fiil tabanına getirilebilir. Mastarlar isim mahiyetinde oldukları için, ismin cümledeki bütün fonksiyonlarına sahiptirler; fâil, nesne, predikat v.s. olurlar (Timurtaş, 2005: 98). Bu ekler, edatlarla grup oluşturdukları gibi cümlede özne, nesne, tümleç ve yüklem de olabilirler. Belirtisiz ad tamlamalarında tamlayan görevindedirler. Öteki adlardan farklı –*mA*- olumsuzluk eki alırlar ancak –*Ar* çokluk eki almazlar (Korkmaz, 2007: 215). Standart Türkiye Türkçesinde de işlek olan ekin, metinde örneği çoktur.

şok*mak* (30a/6), öldür*mek* (38a/7), dök*mek* (43a/14), git*mek* (45b/7), di*mek* (50b/5), ol*mak* (133b/12), otur*mak* (133b/23), tut*mak* (134a/5), buluş*mak* (140a/25), barışmak (140b/17)

Metinde birleşik fiillere de +*mak*, +*mek* isim-fiil ekinin geldiği örnekler mevcuttur.

tâbi^c ol*mak* (35a/25), galebe eyle*mek* (39b/24), cevâb vir*mek* (43a/1), hâlâş bul*mak* (139a/14)

Metinde bu isim-fiil ekini alan kelimedenden sonra +*dUr* bildirme ekinin geldiği örnekler tespit edilmiştir.

al*makdur* (20a/17), çık*makdur* (25a/5), kuş*makdur* (142a/19)

Metinde bu isim-fiil ekini alan kelimedenden sonra isim hâl eklerinin geldiği örnekler tespit edilmiştir.

şâğ ol*makdan* ölmek yegdir (32a/8)

baña nâme yırtdur*makdan*^{42a6} ölmek yegdür didi (42a/5)

yüzi^{46b23} gözi taşâ kuma sürün*mekden* gök bere oldu (46b/23)

Metinde bu isim-fiil ekinin olumsuzluk eki –*mA*’dan sonra geldiği üç örnek tespit edilmiştir.

söyle*memege* (35b/2), vir*memek* (41b/2), vir*memek* (134a/12)

2.3.7.9. İsimlerde soru eki

Soru eki, ismin soru şeklini yapan işletme ekidir. İsim, fiile bağlanmak için daima sonuna soru eki alır (Ergin, 2013: 243). Çekimli fiillerde ve öteki kelime gruplarında olduğu gibi, isimlerde de soru *mI / mU* ekiyle karşılanır. Bu ek de isimleri soru yoluyla belirleyip fiillere bağlayan bir işletme ekidir (Korkmaz, 2007: 329). Bu ek, edat menşeli olup, sonradan ekleşmiştir. Soru eki, hem isimleri, hem fiilleri işleklik sahasına alan umumi bir işletme eki durumundadır. Bu ek, bütün isim çeşitlerini, bütün edatları, bütün fiilleri işleklik sahası içine alır (Ergin, 2013: 243). Bu ek, diğer eklere bakıldığı zaman isim işletme eklerinin en geniş alana sahip olan ekidir ve daima isimlerin en sonunda yer alır. Standart Türkiye Türkçesinde *+mI, +mU* şeklinde olan ek, metinde sadece düz ünlülü olarak *+mI* şeklindedir. Ek, dudak uyumuna tabî değildir.

bu piyâde bunda ne gezer yoḡsa lık mI geldi (57a/4)

sag mI yoḡsa öldi mi didi (60a/15)

‘ Acebā bizi tecrûbe eylemek içün mi söyledi diyü şübheye düşdiler (61a/2)

delü mi olduñ yoḡsa esrâr mI yidiñ yâḡud ‘avret bûgü sine mi uğraduñ (66b/13)

‘ acebā bizden ötürü mi söyledi (67b/7)

ey güher-âb sen mi urduñ beni didi (70b/21)

yâ Baḡtün gerçek mi söylersin didi (78b/23)

hay nâ-bekâr ḡākî sen misin (88a/2)

siz Ḥudâ-perest ‘ ayyârları degül misinüz (133a/22)

2.3.8. Ünlem

Ünlemler duygu, hitap ve tabiat sesini taklit ifade eden sözlerdir. Tabiat seslerini taklit veya duyguların yorumlanarak ses hâlinde ifadesi suretiyle meydana gelmişlerdir. En çok kullanılanları, duygu ifade edenlerdir. Uygu ifâde eden bu ünlemlerden bazılarını tek başlarına söylenirken bile, söyleniş sebebi bilinmedikçe yahut kendilerinden sonra açıklayıcı bir söz getirilmedikçe ne anlama geldikleri

anlaşılammamakla birlikte, bir hüküm ifade eder; bazıları da yalnızca cümle içerisinde kullanılır ve içinde yer aldığı cümle hükmünü destekler veya pekiştirir (Tiken, 2004: 113). Metinde tespit edilen ünlemler aşağıdadır.

‘*acebā* / ‘*aceb* : “*Aceb*”, Arapçadır. İ ‘*aceb* / iy ‘*aceb*’ ise, bunun Farsça “*i/iy*” ünlemiyle pekiştirilmiş şekli olup doğrudan söz konusu dilden geçmiştir. “ ‘*Acabā*” da, “ ‘*âceben*” den gelmektedir. Bugün Türkiye Türkçesinde bunlardan yalnız “ ‘*aceb*”ın zarf şekli “ ‘*aceben*”den gelen “*acaba*”kullanılmaktadır (Tiken, 2004: 114). Bu ünlemin görevleri: *mI*’ lı soru cümlesinde şüphe, tereddüt, merak ve sorma duyguları ifadesini pekiştirmektedir. Diğer soru kelimeleriyle kurulan soru cümlelerinde merak ve sorma duyguları ifadesini pekiştirmektedir. Metinde tespit edilen örnekler aşağıdadır.

devletlü şâhib-ķırān ne ‘*aceb* bu cāriyeñüzi hāṭırdan ferāmūş ^{125b4} idüp bunca gündür gelmediñüz didi (6a/12)

bunlar gönñlünden ^{51a17} ‘*aceb* fudūla beñzer zīrā bu olacaķ iş midür diyüp ibtidā Fīrüz Cihāngīr ķalkūp kemendi ṭıtdı (51a/17)

‘*Aceb* ne haber ile gelür diyüp Şabārū’ya ve cāzūya ^{83b8} muntazır ammā biz gelelüm (83b/7)

‘*Acebā* Ḳattāl Zengī’den mi gelür ola diyüp birbirine haber virüp işiden dīvāna segirtti (113b/15)

‘*aceb* meydāna evvel kim gire diyüp ṭarafeynden nazar-ı meydān iken anı gördiler (132a/7)

behey : Bre, hey gibi ünlemlerle benzerlik gösteren ve cümlede söylenen kişiye çıkışma bildiren ünlemdir. Metinde çokça kullanılmıştır. Bu ünlem standart Türkiye Türkçesinde de varlığını devam ettirmektedir.

behey nā-bekār zengī ṣeddādī binā mısın (22b/21)

Ḳahķaşān eyitdi, *behey* nā-bekār ^{31b23} ṣeddādī binā mısın, ben seni göge çekerüm, sen yire geçersin diyüp Ferāmerz’üñ düvālin ṣalıvirdi (31b/23)

Şarşar eyitdi, *behey* nā-bekār ^{34b7} zengī senüñ vücūdın ṣahife-i rüzgārdan ḥak idince ne lāzım gelür imiş (34b/6)

eyā : Farsça kökenli bir ünlemdir. Bu ünlem “*Ey*” hitap ünleminin, isimlerin sonuna eklenerek kullanılan aynı anlamdaki “*â*” hitap ünlemi ile pekiştirilmiş olan “*eyâ*” ünlemi, “*ey*” anlamında hitap ifadesiyle ünlem grubu oluşturmaktadır (Tiken, 2004: 118). Bu hitap ünlemi metinde en çok kullanılan ünlemlerdendir. Ek, standart Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılmaktadır.

açıldı herkes nāzır-ı ber-meydān olup *eyā* kim gire erlik hünerin kim göstere dirken anı gördiler (41b/18)

Ferāmerz dahı henüz yatmayup *eyā* Jivek ne haber getirür diyü muntażır iken nā-gāh Jivek pehlevānları ile ^{53a19} gelüp Ferāmerz’e bulışdılar (53a/18)

Eyā bu zemīn böyle niçün ^{102a16} siyāhdur diyü Qartās varayum haber getüreyüm diyüp fi'l-ḥāl zemīne indi (102a/15)

hāy : Azarlama, iyi dilek, şaşma, yalvarma, ilenme sevinç vb. bildirmede kullanılan bir hitap ünlemidir. “Hay yaramaz, hay! hāy Allāh razı olsun! hāy Allāh belanı versin!”

Sa‘ d ‘ askerden ‘ār idüp *hāy* nā-bekār zengī ^{12a14} sen misin baña bu işi iden diyüp el gürz urdı (12a/13)

Qattāl Zengī’i kıyās idüp *hāy* diyüp ödi ağzına geleyazdı (46a/7)

Şarşar-ı Sebük-bār bunı işidince hāy anasını şimdi buña bir ‘ayyārлық ^{55a13} gerekdür kim cāzūnuñ elinden ḥalāş bulavuz diyüp fikirde iken meger Farğun Cāzū uyanmış idi (55a/12)

hele : Farsça kökenli bir ünlemdir. *Hele*, sadece ünlem değil, kullanıldığı yere göre bağlaç ve zarf olarak da karşılık bulabilmektedir.

ey ciger küşem elḥamdülillāh *hele* seni dünyā göziyle gördüm (2b/3)

keşke : Farsça kökenli olan bu ünlem, standart Türkiye Türkçesinde “*n’olaydı!*, *n’olurdu!*, *olmayaydı!*” gibi anlamlarıyla iyice oturmuş durumdadır. Metinde sadece bir örnek tespit edilmiştir.

Mihr-efrüz Bānū eyitdi, ḥayr ey devletlü şāhib-kırān *keşke* yıllarca bunda ^{127a23} oturup ‘işret ideydük ancak aḥvāl şöyle oldı diyüp Fetīl didükleri la‘inüñ ibtidā gelüp kendüye söyledügi sözi ^{127a24} naql eyledi. (127a/22)

pes : Farsça kökenli bir bağlaçtır. Ünlem ve zarf olarak da kullanılmaktadır. Yenilgiyi kabul ettiğini belirtmek için ya da birinin şaşırtıcı bir davranışı karşısında

şaşkınlık duyulduğunu anlatmak için kullanıldığı zaman ünlemleşmektedir. Metinde bağlaç olarak kullanılan bu kelime, sadece bir örnekte *şaşırtıcı* manasına gelerek ünlemleşmiştir.

Feraḥ-zād tesellī virüp elem çekme pehlevānlar *pes* piyādedür daḥı metinlerimiz ^{52a25} gerisinde gör pādişāhum didi (52a/24)

şükr / hele şükr / şükrlers olsun : “Şükür”, “şükürler olsun!” sözünün kalıplaşmış şeklidir. Bu kullanım standart Türkiye Türkçesinde varlığını devam ettirmektedir.

hele şükr sağlığıla diyüp elin öpdi (60a/19)

Sükr Hudāya seni yine dünyā göziyle gördüm diyüp bir atılış atıldı (103a/1)

kıızlar *şükrlers olsun* bunca zemāndan berü firāş penbe içinde perverde ^{128a20} eyledüğüm tavşanımı eyüce şaklayup kimse koçulatmayup baña gālib gelene virürem (128a/19)

elḥamdülillāh : *Şükürler olsun* manasına gelen bir ünlemdir. Bu kullanım standart Türkiye Türkçesinde varlığını devam ettirmektedir.

ey ciger küşem *elḥamdülillāh* hele seni dünyā göziyle gördüm (2b/3)

devletlü şāhib-kırān *elḥamdülillāh* bütün devlet senüñ evveli de ^{13a15} yine dilek yirine durmağdan murād nedür (13a/14)

elḥamdülillāh sen de ehl-i İslām’dansın ^{47a23} diyü vāfir yine söyledi (47a/22)

inşa’allāh : Bu kullanım standart Türkiye Türkçesinde varlığını devam ettirmektedir.

inşa’allāh ötede sürdi yolu eyle iderüz didi (96b/25)

yā : Arapça kökenli hitap ünlemidir. Bu ünlem, “ey” anlamında, hitap ifadesiyle isim unsurunun önünde yer alarak ünlem grubu oluşturmaktadır (Tiken, 2004: 130). Bu ünlem standart Türkiye Türkçesinde varlığını devam ettirmektedir.

Ferāmerz bu yazuyı okıyunca şād olup hemān bir kerre ^{73a11} sütūna şarı olup *yā* Allāh diyüp nice bir zūr eylediyse sütünü yirinden kıparup bir cānibe bırağdı (73a/11)

ben daḥı *yā* Ferāmerz senüñçün ^{73b11} bu daḥme’i binā idüp bütün devlet ve dārātım senüñ için emānet kıdum (73b/10)

emān *yā* Āşaf Şāh luğ eyle ^{74a13} bizi şalıvir (74a/12)

3. Metin

3.1. Metnin Kısa Özeti

Feramerz, Dönemin İran kralı yenilmez karakter Zaloğlu Rüstem'in oğludur. Fakat bunu Rüstem bilmemektedir. Metin Egval-i Nerre yani gulyabani ve şeytan karışımı bir yaratığın mağarasında başlamaktadır. Bu yaratık Hint şahlarından Mutahhar Şah'ın kızı Gülçehre Banu ile oğlu Perviz Şah'ı esir almıştır. Bu yaratık bu iki kardeşi üç yıl bu mağarada tutmuştur. Feramerz bu iki kardeşi kurtarmadan bir gece önce Gülçehre Banu rüyasında bir nur yüzlü pir görmüştür. Bu pir ona dert çekmeyin yarın sizi bir yiğit kurtaracak ve o yiğit senin nasibindir diye müjde vermiştir. Bir gün sonra Feramerz, Egval-i Nerre (gulyabani)'yi öldürmüş ve bu iki kardeşi kurtarmıştır. Feramerz ve Gülçehre Banu'nun birbirilerine gönülleri düşmüştür. Feramerz, bu olay üzerine içinden varayım babaları Mutahhar Şah'a çocuklarını emanet edeyim ve kızı Gülçehre Banu'yu kendime alayım diye düşünmüştür. Bu sırada Feramerz'in sağ kol pehlivanı Kartas-ı Merdom-ser, Feramerz'in atı Kutb'ı Ateş-dem'i alıp Feramerz'in olduğu yere gelmiştir. İki kardeş Kartas'ı görünce korkmuşlar ve Feramerz'in arkasına saklanmışlardır. Feramerz kardeşlere korkmayın o benim dostumdur diye telkinde bulunmuştur. Feramerz, Kartas'a bu kardeşleri götürüp babalarına teslim edeceğiz demiş ve Perviz Şah'ı Kartas, Gülçehre Banu'yu da Feramerz atının arkasına bindirmiş ve Mutahhar Şah'ın kalesi olan Sepid-i Azam'a doğru yola çıkmışlardır. Bu yolculuğun sonunda Sepid-i Azam Kalesi'ne varmışlardır. Feramerz, Kartas'ı var çocuklarını getirdiğimi söyle diye Mutahhar Şah'ın huzuruna göndermiştir. Mutahhar Şah bu haberi alınca pehlivanları Cüneyd-i Hun-aşam, Sad-ı Sepid-endam ve Behmen-i Hişt-endaz ile beraber çocuklarını ve Feramerz'i karşılamak üzere yola çıkmıştır. Mutahhar Şah çocuklarını görünce çok mutlu olmuştur. Oğlunu çok seven Mutahhar Şah'ın bir de Lale-i Ruh Banu isimli bir kızı daha vardı. Mutahhar Şah, Feramerz'e bana yeniden iki evlat bağışladım diye çok teşekkürler etti. Daha sonra Mutahhar Şah'ın sarayına gidip tahtında sohbetler ettiler. Fakat Mutahhar Şah, Feramerz'i oturtacak bir sandalye bulamadı. Çünkü Feramerz için hazineden getirdikleri tüm sandalyeleri Feramerz kendini taşamayacağı gerekçesiyle kırmıştır. Bunu gören Mutahhar Şah sağ sandalyede oturan pehlivanı Sad-ı Sepid-endam'a o bizim misafirimiz sen kalk o otursun deyince Sad-ı Sepid-endam darılmış ve onunla savaşılmı beni yenerse

yerime oturabilir demiştir. Bunun üzerine Sad-ı Sepid-endam ile Feramerz cenk etmiş ve bu cengi Feramerz kazanmıştır. Bunun üzerine Mutahhar Şah, Feramerz'e ziyafetler vermiştir. Feramerz, Kartas'a Uzak Doğu'nun efsanevi şehri Cabülka'ya gidip oradan oğlu Cihan-Bahş'ı, İskender'i Kübra'yı, Evran-ı Ahen-derid'i, Feylesof-ı Dana'yı ve Arduvan'ı Mutahhar Şah'ın kalesine getirmesini söylemiştir. Bunun üzerine Kartas ve Serhab-ı Cinni Cabülka'ya varup Feramerz'in kayınpederi Semenzad Şah'a durumu anlatmıştır. Kartas, Cihanbahş, Feylesof ve Evran-ı Ahen-derid yola çıkıp Mutahhar Şah'ın sarayına gitmişler ve Feramerz'in pehlivanlarıyla beraber Hindistan yolculuğu başlamıştır. Feramerz Mutahhar Şah'ın kızı Gülçehre Banu ile evlilik hazırlığına girişmiştir. Feramerz ile Gülçehre Banu nikah kıyıp evlenmişlerdir.

Feramerz insanları öldürüp yiyen Kattal Zengi namındaki Kattal-ı Merdomhor'un üzerine pehlivanlarıyla beraber akın etmiştir. Kartas'ı ve Feramerz'i Kattal Zengi'nin askerleri karşılamıştır. Feramerz, Kartas ile beraber Kattal Zengi'nin tüm siyahi askerlerini katletmiştir. Bu işe çok bozulan Kattal Zengi, Feramerz'e seni sağ komayacağım diyerek saldırmıştır. Bu savaş sonucunda Feramerz, Kattal Zengi'yi öldürmüştür. Fakat Kartas ile bir plan yapmışlar ve beden değiştirip Kattal Zengi'nin suretine geçmiştir. Gidip Kattal Zengi'nin esirlerini serbest bırakmış ve onlara İran'dan Feramerz isimli bir yiğit geldi benimle savaştı fakat onu öldürdüm demiştir. Onlara bana üstün hükümdarlık verildi artık insan öldürüp yemeyi bıraktım sizi serbest bıraktım demiş ve onları hazineden bağışlar yapıp göndermiştir. İçlerinden Remed Şah'ın tüccarı Hacı Yartus'a hükümdarı Remed Şah'ı İslam'a davet etmek için ülkenize geleceğim haberi olsun diyerek yolculuğa hazırlanmıştır. Bu durumu Hacı Yartus, Remed Şah'a iletince Remed Şah hazırlıklara başlamıştır. Feramerz, Kartas ile Remed Şah'a mektup göndermiş ve mektupta İran Şahı Zaloğlu Rüstem'in oğlu Feramerz'i öldürdüğünü kendisinin bir rüya sonucu ulu hükümdar olduğunu ve bu sebeple İslamiyet'i kabul etmezse onunla savaşacağını yazmıştır. Bunun sonucunda Remed Şah İslamiyet'i kabul etmemiş ve Feramerz, Remed Şah'ın güçlü pehlivanları Saff-der-i Saff-şiken ile Gazban-ı Tig-zen'i yenerek onları kendi hâkimiyetine almış ve Remed Şah da 10 bin askeriyle beraber İslamiyet'i kabul etmiş, Feramerz'e üç gün ziyafet vermiş ve tüm malıyla beraber İslamiyet'e geçmiştir. Oradan hep beraber Mutahhar Şah'ın kalesine doğru yola çıkmışlardır.

Kılavuz yolda insanları yiyen bir ejder olduğunu söyleyince Kattal Zengi onun üzerine gitmiş ve ejderi öldürüp Mutahhar Şah'ın kalesine varmışlardır. Feramerz onlara Kartas'ı elçi olarak göndermiştir. Kartas Feramerz'in askerlerine ve kayın pederine yalandan ağlayıp Kattal Zengi çok güçlüymüş efendimiz Feramerz'i öldürdü, Kattal Zengi sizi de kendisine tabi etmek ister diyerek onlara Kattal Zengi'nin gönderdiği mektubu vermiştir. Mutahhar Şah kabul etmemiş ve bunu duyan Kattal Zengi cebk etmek üzere Mutahhar Şah'ın üzerine gitmiştir. Mutahhar Şah'ın pehlivanları ve onun öldüğünü sanan kendi pehlivanları ile cenk etmiş ve hepsini yenmiştir. Bunun sonucunda kendi eşyalarını alıp onları da kendine tabi edip Hint seferine devam etmiştir. Kartas'ın siyaha boyadığı Feramerz belindeki Keyümers sülalesine ait olduğunu bildiren mührü boyatmamış ve bunu gören Gülçehre Banu Kattal Zengi'nin Feramerz olduğunu anlamıştır.

Feramerz seferine devam etmiş ve bu yolculukta Ahzar-abad Kalesi'nin şahı Ahzar Şah'ın üzerine doğru yola çıkmıştır. Ahzar Şah'ın Adlan Şah-1 Bedahşani isimli bir kardeşi ile Cumhur-1 Ahzeri ve Kamhor-1 Ahzeri isimli iki pehlivanı vardır. Adlan Şah-1 Bedahşani'nin de Umaran- Bedahşani ve Behzad-1 Bedahşani isimli iki pehlivanı ile Melik Seyf isimli bir oğlu vardır. Ahzar Şah'ın Lalan Şah isimli bir ortanca kardeşi daha vardır. Lalaniyye devletine hükmeden Lalan Şah'ın Keyyus-1 Nize-dar ve Licud Laylani isimli iki pehlivanı vardır. Ahzar-abad ahali bu şahsiyerlerden oluşmuştur ve bu diyar Feramerz'in bir sonraki durağı olmuştur. Adlan Şah'ın oğlu melik Seyf, Mutahhar Şah'ın kızı Lale-i Ruh Banu ile evlenmek istemiştir. Fakat Mutahhar Şah İslamiyet'e geçtiği için Adlan Şah bu evliliğin olamayacağını çünkü kendilerinin ateşe taptıklarını, din farkı olduğu için de Mutahhar Şah'ın kızını Melik Seyf'e vermek istemeyeceğini söylemiştir. Bunun üzerine Melik Seyf emmisi Ahzar Şah'a fikr danışmaya gitmiştir. Bunun üzerine Ahzar Şah hilekar pehlivanı Nirnek Ayyar ile diğer pehlivanı Kam-hor-1 Ahzeri'yi Mutahhar Şah üzerine elçi olarak göndermiştir. Fakat Kattal Zengi görümlü Feramerz o elçileri Melik Seyf'e verilecek kız yok Ateş'e tapanlara kız verilmez diyerek göndermiştir. Bu haber üzerine Ahzar Şah ordusuyla beraber Mutahhar Şah üzerine gelmiştir. Hikaye genelinde hep birebir cenkler yapılmıştır. Ahzar Şah ordusuyla Feramerz pehlivanları da birebir cenk etmiş ve bu cenkleri kazanan Ahzar Şah pehlivanı Behzad-1 Bedahşani Feramerz ile cenk etmek istemiş ve yenilmiştir.

Cenk devam ederken yaralananlar fazla olduğu için cenge üç gün ara vermişlerdir. Tüm cenklerin sonunda Melik Seyf ile Feramerz cenk etmiş ve 7 günlük cengin sonunda Melik Seyf, Feramerz'e yenilmiştir. Tüm bunlardan sonra Feramerz, Melik Sseyf'in baabsı ve amcaları üzerine giderek onları da yenmiş ve esir almıştır. Bu olay üzerine Feramerz onları İslam'a davet etmiştir. Melik Seyf, Feramerz'e bir ricada bulunmuştur. Eğer baldızı Lale-i Ruh Banu'yu kendisine alıverirse ve amcaları ülkelerine geri dönerse Müslüman olacağını söylemiş ve Feramerz tüm şartları kabul edince hepsi Müslüman olmuştur. Melik Seyf de Feramerz'in baş askeri olmuştur. Tüm herkes Feramerz ile İran'a gitmek istemiş ve Feramerz ile yola çıkmışlardır.

Feramerz, İran yolculuğunda Kanatur Zengi isimli bir pehlivan ile de cenk eylemiştir. Kanatur Zengi, Feramerz'in tüm pehlivanlarını mağlup etmiştir ve en sonunda Feramerz, Kutb-ı Ateş-dem isimli atına binerek Kanatur Zengi ile cenk etmiş ve uzun cenkten sonra onu yenmiştir. Bu cenkten sonra Kanatur Zengi oğlu Kantur Zengi ve 40 bin askeriyle beraber Müslüman olmuştur. Hepsi oradan kalkıp yolculuğa devam ettiler. Feramerz yanındakilere Çin, Hindistan, Türkistan ve Haver-i Zemin (güneşin doğduğu yer) yani Horasan taraflarından hangisine gitmek istersiniz diye sormuştur. Herkes seçim hakkını ona bırakınca Beyaz Kale'ye doğru yol almışlardır. Beyaz Kale Şahı Eslem Şah, Feramerz ve yanındakilerin düşman olmadığını anlayınca onlara ziyafetler vermiştir. Feramerz de Eslem Şah'a birçok hediye bırakmış ve gemilerle beraber Çin sahillerine doğru yola çıkmışlardır. Bu yolculuk esnasında Gükan Adası'na uğramışlardır. Burada yaşayan 50 civarı gök-ser olarak adlandırılan yaratık bunlara saldırmıştır ve bu yaratıkların hepsini öldürmüşlerdir. Daha sonra ise Evren-ten-ane Adası'na fırtına sebebiyle uğramışlar ve orada bir hafta Evren-tenler olarak bilinen yaratıklarla savaş yapmışlar ve onları da yenerek yollarına devam etmişlerdir. Yolları Yendb Kalesi şahı Gülgün Zengi'nin kalesine düşmüştür. Gülgün Zengi Feramerz'in tüm askerlerini cenkte yendikten birkaç gün sonra Feramerz ile Kartas da Gülgün Zengi'nin sarayına gelmiştir. Gülgün Zengi ile cenk eden Feramerz onu da yenmiş ve Gülgün Zengi de 12 bin askeriyle beraber Müslüman olmuş ve kardeşi Meshun Zengi'yi yerine bırakarak Feramerz ile yolculuğa katılmıştır. Yolları bu kez Pervin Adası'na düşmüştür. Bu adanın Pervin Şah isimli bir peri padişahı vardır. Bu Pervin Şah'ın Kahkaşan-ı Zirdest isimli bir pehlivanı vardır. Feramerz, Kahkaşan ile üç gün cenk etmiş ve

Kahkaşan'ı da yenmiştir. Daha sonra Müslüman olan Kahkaşan-ı Zir-dest'i Feramerz birinci baş askeri yapmıştır. Pervin Şah Müslüman olmuş ve yöredeki ayine-tenler isimli yaratıkları Feramerz öldürünce Pervin Şah da yolculuğa katılmıştır.

Feramerz ve askerleri deniz yolculuğuna devam ederken Saba Kalesi'ne uğramışlardır. Bu kalenin kardeş olan iki hükümdarı varmış. Birisi Pir-efgen-i evren-guş diğeri ise Peleng-efgen-i Zirh-puş'tur. Bir de oranın gümrükçüsü Zergam-ı Fil-süvar vardır. Feramerz, Zergam'ı yenince Hamun-ı Derbend-nişin isimli pehlivan 40 bin askeriyle beraber Feramerz ile cenk etmeye gelmiştir. Fakat Feramerz hepsini yenmiş ve onları da yanına alarak Serbülend Kalesi ve Badpa Kalesi'ne doğru yola çıkmışlardır. Oradan Cevahir-abad ülkesine doğru yola koyulmuşlardır. Cevahir-abad ülkesinin şahı Cevahir Şah'dır ve damadı da Kahhar-ı Azam'dır. Kahhar-ı Azam'ın veziri çok hilekârdır ve adı Laytan Vezir'dir. Oraya doğru giderken Badpa Kalesinde Sarsar-ı Sebük-bar ile karşılaşmışlardır. Sarsar-ı Sebük-bar ile beraber Cevahir-abad'a doğru gitmişlerdir.

Feramerz yukarıda anlattığımız şekillerde günlerce ve aylarca Hindistan'da birçok kaleyi ziyaret etmiş ve birçok pehlivan ile onların hükümdarlarını yenerek Müslüman eylemiştir. Tüm cenklerin hepsini de kazanmıştır. Bir kez bile yenilmemiştir. Bu yolculuklarda özellikle Sarsar-ı Sebük-bar ve Jivek Ayyar isimli pehlivanları ile oğlu Cihan-bahş'ın, Kartas'ın ve Sarsar'ın oğlu Çeldek'in büyük katkıları olmuştur. Yine Feramerz yolculukları sırasında Keymurad Han, Nirnek Ayyar, Tumturak Zengi, Mihr-efruz Banu, Ferahzad Hakani, Tantanuş gibi Müslüman olan pehlivanlarla daha da güçlenmiştir. Özellikle Laytan Vezir ve cadılıkta hünerli olan Akrebe Cazu, Feramerz ile çok fazla uğraşmıştır. Feramerz bu yolculukta cin, cadı, ejderha ve yaratıklarla da savaşmış ve hepsini yenmiştir. Feramerz'in Hint ülkesinde yenmediği ve Müslüman yapmadığı kimse kalmamıştır. Fakat gönülden Müslüman olmayan Laytan Vezir ile ona inanan Erdal Hindi Ray-ı Azam isimli bir hükümdara sığınmış ve Feramerz bu hükümdarın üzerine giderek onu da yenmiştir. Feramerz, Ray-ı Azam ve onun askerlerini yendikten sonra Hint seferini bitirmiş ve Turan ülkesine doğru yola koyulmuştur. Turan ülkesiyle alakalı hikâyeler 1a-144b varakları arasında yoktur.

3.2. Metnin Oluşturulmasında İzlenen Yol

➤ Eserin başında üzerinde çalışılan eserin oluşturulmasına vesile olan İranlı şair Firdevsî ve onun İranî kahramanlık eseri Şâh-nâme hakkında uzun bilgiler verilmiştir. Daha sonra Şâh-nâme'nin Türk Edebiyatına yansımaları ve Selçuklu-Osmanlı sahasında yaygınlaşan Şâh-nâme geleneği ve Şâh-nâme yazarları hakkında da bilgiler verilmiştir. Yine bu bölümde Firdevsî'nin Türkleri Şâh-nâme'de işleyiş özellikleri de irdelenmeye çalışılmıştır.

➤ Metin çevriyazıya aktarılırken “*Times Turkish Transcription*” yazı fontu kullanılmıştır. Bu yazı fontuyla beraber herkes tarafından kullanılan transkripsiyon işaretlerine bağımlı kalınmıştır. Metin varak numaraları bold olarak köşeli parantez içinde [1a], [1b], [2a], [2b] şeklinde verilmiştir. Sayfalar arası satır araları ise 1a1, 1a2, 1a3, 1a4 şeklinde, üst simge halinde bold olarak verilmiştir. Bununla alakalı küçük bir örnek aşağıdadır:

[1b]^{1b1} –ılar.

Ez-in cānib bu tarafdan, Qarṭas-ı Merdom-ser, Qıṭb-ı Āteş-dem'i alup Ferāmerz olduğu maḥalle geldi. Gördi, Ferāmerz yokdur. Hemān dört cānibi arayuraq^{1b2} mağara öñine gelüp Ferāmerz'i gördi ve Ferāmerz'e toğrı yürüdi. Pervīz Şāh ile Gül-çehre Bānū, Qarṭas'ı görünce qorqularından Ferāmerz'ün ardına^{1b3} siñdiler. Ferāmerz bunların ḥavf eyledüklerin görüp eyitdi, qorqman bu yabandan degüldür, benüm munis-i ġamgusārum ġurbetde hem-rāhimdür didi. Qarṭas daḥı^{1b4} gelüp Ferāmerz öñinde temennā eyledi.

Metinde yazım ve noktalama işaretleri orijinalinde olmamasına rağmen sadece nokta ve virgülü kapsayacak şekilde gösterilmiştir. Noktadan sonra gelen kelimeler büyük harfle başlatılmıştır.

Andan Aḥzar Şāh, Melik Seyf'e ziyāfet idüp ešnā-yı şoḥbetde bu cānibe [14b]^{14b1} bu cānibe böyle yalnız gelmekden murādınız nedür didükde Melik Seyf nuṭqa gelüp Lāle-i Ruḥ Bānū'yı almak qaşdıyla yalnız Sepīd-i Ā'zam'a giderüm,^{14b2} yakın gelince ḥātıruma siz geldünüz, varayum 'ammim ile hem görüşüp ve hem bu şadedi müşāvere ideyüm diyü geldüm diyüp ve pederi 'Adlān Şāh^{14b3} ol kız olmaz didüğün ve Muṭahhar Şāh, Ḥudā-perestdür, kız degme ḥālıyla virmez didüğün ve cümlesin kıрмаq lāzım didigin andan kendüsi pederine^{14b4} kūsüp yalnız geldügin cümle beyān

eyledi. Aḥzar Şāh birāz fikr idüp eyitdi, yā Melik Seyf gerçi pederüñ rızā virmedügi yolunda ammā^{14b5} ğayūr-ı ādeme münāsib degüldür.

➤ Metinde yanlış yazılan kelimeler tanzim edilmiştir. Özellikle “p, ç, t, k” harfleriyle “b, c, d, g” harflerinin herhangi dil özelliği olmadan birbirinin yerlerine kullanıldıkları durumlarda yanlışlık giderilerek harfin doğru şekli yazılmıştır. İlgili düzeltmeler çevriyazıda dipnotlarla da gösterilmeye çalışılmıştır. Metinde “ub, üb” şeklinde yazılan zarf fiil eki de bu kategoride çevriyazıya “up, üp” olarak aktarılmıştır. İlgili düzeltmeler:

كورشوب : görüşüp

قلج : kılıç

➤ Metin oluşturulurken tıpkıbasım bölümündeki sayfa numaralarına, noktalama işaretlerine, düzyazı ve şiir şekillerine ve mürekkep renklerine bağlı kalınmıştır. Metinler arası geçişlerde kırmızı mürekkeple yazılan kelimeler kırmızı mürekkebin okuma sorunları da düşünülerek çevriyazıda bold (siyah) olarak yazılmıştır.

^{138a22} **Ammā ez-in cānib Rāvī eydür** meger Laytān Vezīr ol gice yaturken bir muḥavvef ve muḥālif rü’yā görüp dehşet-i rü’yādan bī-dār^{138a23} olup bu rü’yā ‘alāmet-i ḥayr degüldür. Varayum Ā‘zam bār-gāhında ne var göreyüm dirken kulağına bir şadā geldi, diñledi.

ammā Rāy-ı Ā‘zam gördi ki ‘ayyāruñ ‘aklı başına geldi. Ey siñirinden aşılacak^{142b15} ‘ayyār nicesin kendüñi niçe görürsin.

Beyt

Her kimüñ murğ-ı dili düşdi hevā vü hevese,

Anı şayyād^{142b16} felek eli-y-ile kopdı kafese,

bilür misin nā-bekār benüm bu kadar ni‘ metüm ile perverde olup ‘āqıbet ol. Güzelüm^{142b17} Nār-ı Nūr’dan yüz çevirüp varup Ḥudā-perest olup düşmenlerüme yār olduñ da benüm başuma kaçd eylersin.

➤ *i-* fiilinin çekimli şekillerinin (idi, imiş, ise, iken) yazımında metne bağlı kalınmıştır. *i-* fiili bazen bitişik bazen ayrı yazılmıştır. Ünlüsü ekleşerek

düşenler araya “y” kaynaştırma harfi girdiyse kaynaştırma harfli olarak gösterilmiştir:

ol dil-āverlerüñ şuçı ne idi (143b/8), bolay kim cāzūnuñ göñli olup gele-y-idi (80a/6)

ne kıatı çok metin pehlevānları var imis (80b/2)

ne hāl ise Dārāyuñ nizesin men‘ eyledi (81a/11), beni bu dil-āver ‘avretlige kabül iderse (84b/5)

bre pādīšāhum hemān böyle iken ber-dār olunsun (84b/20),

➤ Kelimeyle birleşen *ile* edatı yazılırken orijinal metinde *i* sesi düşüp araya *y* sesi ilave edildiği için, metnin çeviri yazımında da bu durum gösterilmiştir:

göresiz tenğrinüñ luḡfi-y-ıla ben aña neylerüm (10a/2)

➤ Metnin tamamı 12 punto ile yazılmıştır.

➤ Metinde geçen özellikle yabancı kelimelerin daha iyi anlaşılması için metnin sonuna seçme sözlük yapılmıştır. Bu seçme sözlükte madde başı kelimelerin hangi dile ait olduğu ve bu dilde “isim, sıfat, zarf, zamir, fiil” gibi türünün ne olduğu da verilmiştir. Bu kelimelerin metin içinde kullanıldığı bir örneğe de gönderme yapılmıştır. Ayrıca kelimeye ait tamlama benzeri kullanımlar varsa bunlar ilgili madde başının altına ok çıkarılarak verilmiştir.

➤ Metinde geçen özel isimler metnin sonunda yer alan “Metin Özel İsimler Dizini”nde verilmiştir. Burada hakkında bilgi sahibi olunanlar açıklanırken, diğerleri sadece insan, hayvan, yerleşim adı, soy ismi, devlet adı gibi hangi türe ait ise sadece bu türe ait olduğu bilgisi verilmiştir. Metin Özel İsimler Dizinde metinde yer alan tüm özel isimler eklerine göre ayrı ayrı gösterilmeden 1a-144b varakları arasında tüm geçtikleri yerler temel alınarak listeye eklenmiş ve gösterilmiştir.

➤ Üzerinde çalışılan metinlerin tıpkıbasımları eserin sonuna ilave edilmiştir.

3.3. Çevriyazılı Metin

[1a] ^{1a1} Rāviyān-ı güzīn ve nākīlān-ı sohen-çīn edā-yı şīrīn ve elfāz-ı sükkerīn birle bu dāstān-ı dilistānı öyle naql ü beyān iderler kim ^{1a2} ya' ni şāhib-ķırān-ı 'ālem ol güzīde-i nev'-i benī Ādem sūtūn-ı Īrān, ser-defterān-ı mübāzerān-ı pūr-dāstān, Rüstem-i Zābilī'nin ciger-güşesi³⁴ ^{1a3} Ferāmerz-i ser-āmed, 'ālem seyāhatinde³⁵ Egvāl-i Nerre'yi mağarasında katl idüp andan şoñra bir kapu görüp açdı. İçinde iki benī Ādem güzeli buldı. ^{1a4} Biri kıız birisi erkek ikisi dañı ķardaşlar imiş. Ferāmerz su'āl eyledükde eyitdiler, Sepīd-i Ā'zam dirler, bir kūhuñ şāhrāsında bir ķal'a vardur. ^{1a5} Şāhına Muṭahhar Şāh-ı Mu'azzam dirler. Biz anuñ evlādlarıyuz. Baña, Pervīz Şāh dirler ve bu hemşireme Gül-çehre-i Semen-büş dirler. Bizi Egvāl-i Nerre bağından ^{1a6} ķabup bunda getürdi. Üç yıldur tamām bunda maḥbūs oluğ ancağ bu gice vāķī'āsında bir pīr-i rüşen-zamīr zāhir olup hemşireme dimiş ki ^{1a7} elem cekme, senuñ naşībūñ olan kimesne yarınki gün gelüp Egvāl-i Nerre'yi helāk idüp sizi ḥalāş eylese gerekdür diyü beşāret eylemiş. ^{1a8} Şabāḥdan berü añna müterākķīb idük. Elḥamdülillāh işte siz zūhūr eylediñüz diyüp ol civān-ı tāze-rüy dañı kelimātın tamām eyledükde Ferāmerz ^{1a9} eyitdi, belī elḥamdülillāh Egvāl-i Nerre mürd oldı. Siz dañı ḥalāş oldıñuz, şimden girü ğamm yimeñ didi. Ammā Ferāmerz, Gül-çehre Bānū'ya göz ķuyruğı ^{1a10} ile nazar eyledi. Ol ķadar güzeldür kim bağmağā göz doymaz. Şöyle kim serv-ķadd, lāle-ḥadd, kemān-ebrū, 'anberīn-ğisū, çeşm-i āhū ğamzesi cāzū ^{1a11} gerdeni şem'-i kāfūra beñzer. Her vechle tenāsüb-i a'zā yirinde illā iki ķuşūrı var. Birisi ğāyetle beyaz ve biri dañı ķaşı ve gözleri ^{1a12} ğāyetle siyāh, gerden ve ruḥşārında ḥāllar başķa bir ğūna zīnet virmiş. Ḥāşılı Ferāmerz bağduğķa ķābildi. Ḥuşūşā ķarındaşı ^{1a13} Pervīz Şāh'dan rü'yā aḥvālīn dañı işidüp taḥķīķ bu Bānū-yı 'ālem-ārā baña naşībdür. Zīrā ğoñül 'alāķası zūhūr eyledi. Elbetde ^{1a14} ben bunlaruñ vilāyetine bile gidüp bir tarīķ ile isteyüp aluram didi. Ol yirden bunları alup ṭaşra çıkdılar, ya' ni Egvāl-i Nerre yatağına ^{1a15} çıkdılar.³⁶ Pervīz Şāh ile Gül-çehre

³⁴ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “**küşesi** (كوشه سی)” şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada “**şin** (ش)” harfinin noktalarını unutmuş olmalıdır. Kelime çevriyazıya metnin genelindeki yazımı da düşünülerek “**küşesi**” olarak aktarılmıştır.

³⁵ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “**y** (ی)” harfinin üzerine şedde işareti konması sonucunda “**seyyāhat**” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “**seyāhat**” olarak aktarılmıştır.

³⁶ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “**çık-** (جق)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensih’in “**c-ç**” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**çık-**” şeklinde aktarılmıştır.

Bānū, Egvāl'ün lāşesin görüp Ferāmerz'e taḥsīn eylediler. Andan lāşesine tükürüp mağaradan taşraya çıktılar. [1b] ^{1b1} [-ılar.]³⁷

Ez-in cānib bu tarafından, Qartas-ı Merdom-ser, Qutb-ı Ateş-dem'i alup Ferāmerz olduğu mahalle geldi. Gördi, Ferāmerz yokdur. Hemān dört cānibi arayurak ^{1b2} mağara önüne gelüp Ferāmerz'i gördi ve Ferāmerz'e toğrı yürüdi. Perviz Şāh ile Gül-çehre Bānū, Qartas'ı görünce korkularından Ferāmerz'ün ardına ^{1b3} siñdiler. Ferāmerz bunların havf eyledüklerin görüp eyitdi, korkman bu yabandan degüldür. Benüm mūnis-i gamm-gūsārum ğurbetde hem-rāhumdur didi. Qartas dağı ^{1b4} gelüp Ferāmerz önünde temennā eyledi. Ferāmerz eyitdi, yā Qartas sen gidince bir każā dağı zuhūr eyledi diyüp olduğu minvāl üzre naql eyledi ^{1b5} ve dönüp eyitdi, yā Qartas bu şeh-zādeleri vilāyetlerine iletmek iktizā eyledi ve hem varup pederleri Muṭahhar Şāh'ıla görüşürüz ve-lākin bunları sen arķana alup ^{1b6} götürürsün didi. Gül-çehre Bānū eyitdi, abu devletlü şāhib-kırān ben diyüm, benümki korkarum didi. Ferāmerz gülüp eyitdi, elem çekme³⁸, seni kendüm at ardına alayum diyüp ^{1b7} Qutb'a süvār oldu ve Gül-çehre Bānū'yı ardına alup eyitdi, ey Bānū beni bek tut, düşmeysin, korkma didi. Andan mālute-i İskender'i üstüne ^{1b8} örtüp dāmenlerin oyluķ altına alup ğayrı Bānū boş dursa bile düşmek ihtimāli yok idi ammā yine korkusundan Ferāmerz'i ^{1b9} öyle şıkdı kim belki bu dağı olunca ol şıkış cāme-ḥābda bile bulunmaz. Qartas-ı Merdom-ser dağı Perviz Şāh'ı alup ^{1b10} azm-i Sepīd-i Ā'zam eylediler. Az zemānda Sepīd-i Ā'zam'a gelüp bir sā' at khalası bir yire indiler. Ferāmerz, Qartas'a eyitdi, var imdi ^{1b11} yā Qartas sen ilerüvā Muṭahhar Şāh-ı Mu'azzam'a müjde eyle, gelsünler, şeh-zādeleri alup getürsünler didi. Qartas nola diyüp teberruk kabdı ve çıkup ^{1b12} gitdi. Ferāmerz ve Perviz Şāh, Gül-çehre Bānū ol yirde kaldılar. Muşāhabete başladılar. Perviz Şāh, Ferāmerz'ün, hemşiresi Gül-çehre Bānū'ya meyl ^{1b13} eyledüğüñ hayāl eyledi. Bir de Gül-çehre Bānū'nuñ vāqı'asında naşibüñdür didükleri var hele şehre varduķda elbette pederüm Muṭahhar Şāh'a ^{1b14} bildirüp bu dil-āvere Gül-çehre Bānū'yı virür. Zen iyüñ baş ḥaķķıdur. Eger gelüp bizi ḥalāş eylemese bir anda ölür giderdük diyüp bu mülāḥaza ile göñlinden Ferāmerz'i ^{1b15} güyegü itdi. İşte bunlar bunda biz gelem Qartas'a. Rāvī kavlince Qartas-ı Merdom-ser tarfet-ül-

³⁷ Metin dışı unsur.

³⁸ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “cekme (جكمه)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyaziya “çekme” şeklinde aktarılmıştır.

‘aynda şehri Sepīd-i Ā‘zam’a irüp serāy-ı Muṭahhar Şāh’uñ havlisine süzilüp indi ^{1b16} ve dīvān-ı Muṭahhar Şāh’a çıkdı ammā Qarṭas’ı görenler vehm idüp Muṭahhar Şāh huzūrına dek segirdişler itdiler. Pād-şāhum³⁹ şöyle bir bed şüretlü benī Ādem başlu ^{1b17} maḥlūk geldi. Ğālibā ecinnīdür ammā yek mühib kışsa bilmez zendür didiler. Muṭahhar Şāh ve erbāb-ı dīvān bunı işidüp cān başlarına şıcradı. ‘Acebā ne ola diyü Muṭahhar Şāh, pāy-ı taht ^{1b18} pehlevānı olan Sa‘d-ı Sefid-endām dirlerdi. Bir dil-āver idi kim yüz yigirmi eriş qadd-i kāmēt çekerdı. Kuvvet-i kāhire ussı bir sürür idi ammā bir miqdār ḥod-bīn ^{1b19} idi ve şol qolda pāy-ı tahtın çeken pehlevāna Cüneyd-i Hün-āşām dirlerdi. Yüz on altı eriş qadd çekerdı. Bundan şoñra Behmen-i Hişt-endāz dirlerdi, ser-‘askeri ^{1b20} var idi. Yüz on iki eriş qadd çekerdı. Bunlardan ma‘adā iki yüz kadar pehlevān daḥı var idi ancak cümlesinüñ içinde nām-dār ve ser-efrāzı bu üç ^{1b21} pehlevān idi ve Ser-bāz ‘Ayyār dirler bir metin ‘ayyārı var idi. Hāşılı Qarṭas varınca Muṭahhar Şāh’a haber oldı. Ortalık fiṭr diye vardı. Bu arada Qarṭas dīvān ^{1b22} qapusına gelüp bevvāblara eyitdi, varuñ pād-şāhuñuza söylen, baña düstür isteyin, kendüye oğlından ve kızından müjdem var, korqmañ ben yabancı degülüm, dostum didi. ^{1b23} Bevvāblar girüp Muṭahhar Şāh’a bu cevābı haber virince Muṭahhar Şāh şād olup bire meded düstur gelsün içerüvā⁴⁰ didi. Bevvāblar çıkup eyitdiler, buyur diyü aḡa içerüvā ^{1b24} diyüp korqularından Qarṭas’a nasıl ta‘zīm ideceklerin bilmezler. Qarṭas içerü girüp Muṭahhar Şāh öninde yir öpdı ve du‘ā eyledi. Muṭahhar Şāh ^{1b25} nazar eyledi. Qarṭas’ın toḡsan toḡuz eriş qaddı var. Başı insan başına beñzer, elleri arslan pençesi gibi, döşinde evren-i dehān bir ‘ecāyib teberi var. Şöyle kim [2a] ^{2a1} yidi kat şir büstinden ‘ayyārāne qanturaları var. Munakkaş öyle mühibdür kim yüzine baqan ḥavfindan lertzān olur. Muṭahhar Şāh eyitdi, ḥoş geldüñ ey Ser-bāz Nerre, kān ^{2a2} kimden gelürsin ve ne ḥizmete geldüñ didükde Qarṭas du‘ā idüp eyitdi, pād-şāhum şimdi gelişüm Kūh-ı Sepīd-i Ā‘zam’dan. Fülān mevzi‘ye gelüp efendüm Ferāmerz iki evlādın ^{2a3} kim biri Pervīz Şāh ve bir Gül-çehre Bānū’dur. Kūh-ı Sepīd’de Egvāl-i Nerre nām bir güher āb habsinde⁴¹ bulup güher ābı öldürdi ve şeh-zādeleri ḥalāş idüp getürdi ve beni ^{2a4} gönderdi. Var, Muṭahhar Şāh’a benden selām eyle. Ādem gönderüp şeh-zādeleri alsunlar didi. Ben de gelüp işte müjde eyledüm.

³⁹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “**bādşāh** (بادشاه)” şeklinde yazılmıştır. Müstensih kelimeyi “*b-p*” noktasındaki ikili yazımlarından dolayı bu şekilde yazmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**pād-şāh**” olarak aktarılmıştır.

⁴⁰ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “**çim** (چ)” yerine “**cim** (چ)” harfinin kullanılması sonucunda “**icerü** (ايجرو)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “**icerü**” şeklinde aktarılmıştır.

⁴¹ Metinde “**habs** (حبس)” kelimesi müstensih tarafından çokça “**haps** (حبس)” şeklinde yazılmıştır.

Bākī siz a'lem siz ^{2a5} diyince Muṭahhar Şāh eyitdi, beni isteyüp dileyen qarşuvā gitsün didi. Tīz Pervīz Şāh için at tonatdı. Gül-çehre Bānū için bir 'araba tertīb idüp ^{2a6} hādimler ve cāriyeler hazırlanup erbāb-ı dīvān ile Sa' d-ı Sepīd-endām ve Cüneyd-i Hūn-āşām ve Behmen-i Hişt-endāz bindi.

[MİNYATÜR]

^{2a7} Bir iki biñ ādem süvār olup qarşu gitdiler. Muṭahhar Şāh fermān eyledi, şehri donatdılar. Muṭahhar Şāh tamām Ferāmerz'e yakın kalduğda Qartas-ı Merdom-ser [2b] ^{2b1} serāyları varup haber eyledi. Pervīz Şāh yirinden durup piyāde ilerü vardı. Muṭahhar Şāh oğluñ görünce āh oğul diyüp getirüp ^{2b2} kendin rahşından zemīne atup ilerü geldi. Şeh-zāde varup hemān pederinüñ elin öpdi. Muṭahhar Şāh dağı Pervīz Şāh'ı der-āğüş ^{2b3} eyleyüp ey ciger-güşem elhamdülillāh hele seni dünyā gözi-y-ile gördüm diyüp girye-i şādī eyledi. Andan Gül-çehre Bānū gelüp elin öpdi. Anı da ^{2b4} der-āğüş idüp būs eyledi. Bundan soñra Ferāmerz ile görüşüp ey dil-āver-i 'ālem beni yeñiden ihyā idüp iki evlād bağışladın ^{2b5} didi. Vākı'ā Muṭahhar Şāh oğluñ pek severdi. Zirā bir dāne idi ve-lākin bir kızı dağı var idi. Adına Lāle-i Ruḥ Bānū dirlerdi. Sa' d-ı ^{2b6} Sepīd-endām gelüp Ferāmerz ile merḥabā eyledi. Cüneyd'e ve Behmen gelüp görışdiler. Ferāmerz, Sa' d-ı Sepīd-endām'ı gördi. Ḥayli metīn dil-āvere beñzer ^{2b7} ancak bir miqdar ḥod-bīn göñlinden hoş imdi sen dağı yola gelürsin didi. Muṭahhar Şāh meger sipāriş eylemiş-idi. Ta'ām getirüp yidiler. ^{2b8} Biraz da şerāb içüp keyflerüñ irişdürdiler. Andan Gül-çehre'yi қоçuya қоyup ilerü gönderdiler. Kendüler dağı rahşlarına binüp 'azm-i şehir ^{2b9} eylediler. Muqaddem Gül-çehre Bānū serāya gelüp hareme gitdi. Vālidesinüñ ve hemşiresinüñ gözleri yollarda idi. Gül-çehre Bānū varınca bunlar qarşulayup ^{2b10} öpişdiler ve қоçuşdılar. Şāzīlik yaşların dökdiler. Vālidesi Gül-çehre'den başına gelen ser-encām-ı ser-güzeştinden su 'āl eyledi. ^{2b11} Gül-çehre Bānū da naql eyledi. Bunlar bunda şöḥbetde,

Ammā bu tarafdān, Muṭahhar Şāh ve Ferāmerz-i ser-āmed, serāy-ı Muṭahhar Şāh'a gelüp dīvāna irdiler. Rahşlarından ^{2b12} inüp burada Qartas, Qutb'ı alup Pervīz Şāh doğru hareme, vālidesine gidüp vardı, elin öpdi. Vālidesi ve anda olan ^{2b13} hemşiresi gelüp öpişdiler. Biraz da şöḥbet idüp Ferāmerz'i nasıl dil-āverdür görelüm diyü vālidesi kızlar ile kafes ardına ^{2b14} gelüp seyr ü temāşāya durdılar. Pervīz Şāh yine taşra dīvāna çıkdı ammā Muṭahhar Şāh tahtına gelüp Ferāmerz'i tahta da'vet

eyledi. Ferāmerz ^{2b15} eyitdi, ḥayr pād-şāhum bizler taḥt-nişin degülüz, şandalī nişinlerüz diyü taḥta⁴² oturmadı. Muṭahhar Şāh bu kerre sağ ve şola baḳup Sa‘d-ı Sepīd-endām’a ^{2b16} ḳalkḳ oradan sen bu dil-āver otursın dirüm didi ammā bilürdi kim Sa‘d bir miḳdar mütekebbircedür, incinür de arada bir şovukluk olur ^{2b17} diyü yine muḳayyed olmayup fermān eyledi. Ḥazīneden bir pülād şandalī getürüp taḥt ber-ā-berine ḳodılar. Muṭahhar Şāh buyuruñ ey server-i ^{2b18} ‘ālem diyü ol şandalīyete Ferāmerz’i teklif eyledi. Ferāmerz oturmayup ayaḡ üzre durdı. Muṭahhar Şāh bozulup eyitdi, ey dil-āver-i ^{2b19} yegāne niçün oturmazsın yoḥsa şandalī’i begenmedüñ mi. Varsunlar daḥı eyüsin getürsünler didi. Ferāmerz eyitdi, yoḳ pād-şāhum şandalī ^{2b20} yirindedür ammā beni çekmez ḳırılır. Yazıḳ bir şandalīye zarar eylemeyelüm didi. Muṭahhar Şāh göñlinden eyitdi, bu dil-āver daḥı fodulca ancaḳ didi ^{2b21} ammā aşikāre itmedi. Eyitdi, behey dil-āver ol şandalī yüz yigirmi, yüz ḳırḳ eriş ḳadd u ḳāmet çeker, dil-āverleri çeker, metīndür hele buyuruñ didi. ^{2b22} Ferāmerz eyitdi, ḥoş imdi i‘timād eylemediñüz görüñ imdi sözüüm ḥilāf mıdur diyüp sağ zānūsın şandalīyeye ḳoyup lenger virince kütür ^{2b23} kütür şandalī ḳırılıp zemīne indi. Ferāmerz zānūsın alup yine ayaḳ üzre durdı ve eyitdi, gördüñ mi pād-şāhum didükde Muṭahhar ^{2b24} Şāh ḥicāba düşdi. Bre şunda bir daḥı metīn şandalī getürüñ diyüp bir daḥı metīn şandalī getürdiler. Muṭahhar Şāh buyuruñ imdi server ^{2b25} işte bu şandalī belki taḥammül eyler didi. Ferāmerz eyitdi, ḥayr pād-şāhum bu da dayanmaz hemān beyhüde şandalīyeden ḳıḳarsıñuz didi. Muṭahhar Şāh [3a] ^{3a1} eyitdi, hele buyuruñ diyü ibrām eyledükde Ferāmerz aña diz urup ḳırdı.

Ḥülāşa-i kelām, Ferāmerz yidi şandalī ḳırdı. Muṭahhar Şāh ḡayrı ḥayrete ^{3a2} varup şaşdı. Döndi, Ferāmerz’e eyitdi, server zāhir seni çeker şandalī benüm dīvānumda yoḳdur ancaḳ bāri zemīne seccāde ve-yāḥud pister ^{3a3} ḳonsun didükde Ferāmerz eyitdi, ḥayr pād-şāhum beni çeker şandalī dīvānında vardur ammā şāḥibi vardur diyü virmedüñ. Beni pāy-ı taḥt şandalīsinde ḡayrı ^{3a4} şandalī çekmez diyince Muṭahhar Şāh dönüp Sa‘d-ı Sepīd-endām’ın yüzine baḳdı. Yā Sa‘d ḳalkḳ sen ol şandalīden var bir ḡayrı şandalīde otur. ^{3a5} Ol şandalīyete bu server otursun çünkim ḡayrı şandalī çekmedi, anda otursun. Seni herḳanḡı şandalī olursa çeker didi. Sa‘d-ı Sepīd-endām ^{3a6} eyitdi, güzel pād-şāhum sözin yirinde ammā pehlevānlar arasında bir

⁴² Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde güncel kullanımının aksine “ḥ (ح) harfinin yerine “ḥ (ح) harfi ile “taḥt (تحت)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya sözlüklerdeki yazılışı temel alınarak “taḥt” şeklinde aktarılmıştır.

Ferāmerz, [3b] ^{3b1} Ferāmerz eyitdi, var imdi yā Serḥāb, Ḳartas ile bilece Cābülḳa'da olan eşyayı getirüñ didi. Serḥāb-ı Cinnī beser çeşm ^{3b2} diyüp Ḳartas-ı Merdom-ser ile 'azm-i Cābülḳa eylediler.

Ez-in cānib-i bu tarafdan, Ferāmerz Muṭahhar Şāh'ıla 'işret eylerdi ^{3b3} ammā 'aql ve fikri Gül-çehre Bānū'da idi. İşte bu zen dost olmak böyledir ammā Perviz Şāh bir gün pederi Muṭahhar Şāh'ı tenhālayup ^{3b4} Gül-çehre Bānū'nuñ ḥalāş oldukları gice vāḳı'ca görüp naşībüñdür diyüp bir pīr işāret eyledügin naql eyledi ve devletüm ata ol gündün ^{3b5} berü Ferāmerz'e daḥı ol 'alāḳa vardur. Şunu bir ṭarīḳ ile Ferāmerz'e teklīf idüp virürsin. Böyle dāmād bir daḥı eline girmez didi. ^{3b6} Muṭahhar Şāh eyitdi, ciger-güşem benüm daḥı bu ma'nā birkaç gündüz fikrümünden çıkmaz ammā birden bire gel kızum saña vireyüm al demek daḥı ^{3b7} güçdür ancaḳ anı fikr eyledüm ki dünki gün Ḳartas-ı merdom-ser'i Cābülḳa tarafına gönderdi. Üç güne dek gelüñ diyü söyledi. İşte yārın ^{3b8} üç gün olur, ḳo imdi kendinüñ ādemlerı gelsün, vezīr Feylesof-ı Dānā didüḡi daḥı gelsün anuñla müşāvere idüp lā-büdd bir āsān ṭarafeyn ^{3b9} buluruz didi. İşte bunlar bunda bu ḥāl üzre ḳalsun. Biz gelelim berüde Ḳartas ile Serḥāb-ı Cinnī'ye.

Rāvī eydür, Ḳartas ile Serḥāb ^{3b10} bir maḥallde Cābülḳa'ya irişdiler. Cābülḳa'da Semen-zād Şāh ve Cihān-baḥş ve Münīr Şāh oturup pehlevānlarla 'acebā serverimüz ne zemān ^{3b11} gelür dirken nā-gāh Ḳartas ile Serḥāb-ı Cinnī gelüp Semen-zād Şāh öninde yir öpüp Cihān-baḥş öninde temennālar eylediler. Ḳanı dāmādum ^{3b12} Ferāmerz didüklerinde Ḳartas du'ā idüp olan aḥvāli icmālen naql eyledi. Ben varınca Egvāl-i Nerre nām bir dīv ḳapup uyurken ^{3b13} mekānına iletmiş. Efendimüz Ferāmerz daḥı dīvi öldirüp maḡarasında iki benī Ādem maḥbūb bulup anlarıyla şoḥbet eylerken ben daḥı ^{3b14} varup buldum. Oradan Sepīd-i Ā'zam'a varduḳ. Şeh-zādeleri pederlerine teslīm eyledük. Şimdi ḥālā kendüsi ol arada zevḳ-i ^{3b15} şoḥbetdedür, bizi gönderdi. Bu tarafdan ciger-güşesi pehlevān Zūr Āzmā, Cihān-baḥş ve Feylesof-ı Dānā'yı istedi ve cümle ^{3b16} dārāt İskender-i Kübrā'yı istedi ve Evrān-ı Āhen-derīd'i istedi. Anları alup gitmege geldi diyince Semen-zād Şāh melūl oldu. ^{3b17} Ğayrı Ferāmerz buraya gelmez diyü ḥāşılı Feylesof-ı Dānā ve sā'irler tedārüklerin görüp daḥı su'lūk-ı zengī Semen-zād Şāh yanında ḳaldı. ^{3b18} Münīr Şāh vilāyetine

gitdi. Qartas ve Feylesof ve Cihān-baḥş ve Evrān⁴³ ve birāderi ile bütün dārātı, İskender-i Kübrā'yı qaldırıp ber-hevā 'azm-i^{3b19} Sepīd-i Ā'zam eylediler. Cinniler yüklü olmağ-ıla bir gün bir gicede Sepīd-i Ā'zam'a irdiler. Berüde Ferāmerz, Muṭahhar Şāh ile oturup bugün^{3b20} cinniler gelür dirken Qartas-ı Merdom-ser gelüp yir öpdi. İşte cinniler geldi diyince meger evvelden serā-perde-i İskender-i Kübrā'nuñ yirin taşmīm^{3b21} olunmuş-ıdı. Qartas ol edāyı gösterdiler. Qartas girü gidüp cinnileri qarşladı. Getürüp yüklü güher-ābları serā-perdenüñ^{3b22} yirine indürdi. Sepīd-i Ā'zam halkı haber-dār olup seyre durdılar. Cinnilerdür zemīne inüp fi-l-hāl serā-perde-i İskender'i^{3b23} üç yüz otuz üç kubbe üzerine qurdılar ve eñsesine ḥalvet-i bār-gāhı ve ḥazīne-i bār-gāhı ve ḥarem-i bār-gāhı^{3b24} qurdılar. Andan Feylesof ve Cihān-baḥş'ı ve Evrān, Arduvān'ı zemīne indirüp bunlar geldiler. Ferāmerz ile ve Muṭahhar Şāh ile görüştüler.^{3b25} Muṭahhar Şāh gelenlere ziyāfet idüp birkaç gün 'ayş-ı nüşda oldılar. İttifāq ziyāfetler arasında ol ešnāda Gül-çehre Bānū şadedin [4a]^{4a1} Muṭahhar Şāh tenhāca Feylesof'a açup müşāvere eyledi. Feylesof münāsib görüp Ferāmerz'e söyleyicek oldı. Cihān-baḥş'a açmadılar.^{4a2} Belki vālidesi ḥatırı için qā'il olmayup men' eyleye diyü Feylesof-ı Ekber, Ferāmerz'i tenhālayup şoḥbet iderken ešnā-yı şoḥbetde Gül-çehre Bānū^{4a3} şadedi açup rü'yā gördüğün naql eyledi. Ferāmerz ey dānā öyle olmuş kim bilür zāhiren kısmetdür, zemānı geldükde olur didi.^{4a4} Feylesof-ı Dānā gördi, Ferāmerz mumdur eyüsin diyüp döndi. Eyitdi, imdi ey server Muṭahhar Şāh'uñ daḥı murādı seni kendüye^{4a5} dāmād idüp devletüñ sāyesinde hoş ḥāl olup geçinmekdür. Hemān izn vir, varup Muṭahhar Şāh'a müjde ideyüm, ol daḥı tedārükün^{4a6} görüp hazır olsun didi. Ferāmerz gülüp hoş imdi ey dānā şimdi gurbet illerde evlenüp qalmağ münāsib degül ammā ol pād-şāhuñ^{4a7} ḥatırı qalmasun. Var imdi öyle olsun hemān bir gün muqaddem tedārükün gör, iş bitsün didi. Feylesof-ı Dānā gönlünden gülüp^{4a8} merḥabā yā Ferāmerz seni cümleden evvel dāmādlık raḥtın örünmişsin didi ve qalkup Muṭahhar Şāh'a vardı müjde eyledi, şāhib-kırānuñ göñlin^{4a9} yapdum didi. Muṭahhar Şāh şād olup ol sürür ile ḥareme vardı. Gül-çehre Bānū'nuñ vālidesi Semīn 'İzār Bānū'ya müjde eyledi.^{4a10} Ol daḥı şād olup Sīmīn 'İzār Bānū da varup Gül-çehre Bānū'ya haber virdi. Gül-çehre Bānū sevincinden her yiri bütün oynamāğa başladı.^{4a11} Ḥāşılı Pervīz Şāh daḥı sevinüp ḥazz itdi. Muṭahhar

⁴³ Bu özel isim tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından "Avdān/Evdān (اودان)" şeklinde yazılmıştır. Bu durum Osmanlı Türkçesi Alfabeti'nde yer alan "dal (د)" harfi ile "re (ر)" harfinin benzerliklerinden dolayı birbiri-y-ile karışmasından ötürü olmuş olmalıdır. Metin genelinde "Evrān" özel ismi kullanıldığı için bu kelime çeviri yazıya "Evrān" olarak aktarılmıştır.

Şāh sūr tedārükünde oldu. Cihān-baḥş daḥı ḥaber-dār olup bütün pehlevānlar ^{4a12} cümle ḥaber-dār oldılar. Muṭahhar Şāh üç gün tedārük görüp sūra bünyād urdılar. Qırk gün ‘ale-t-tevālī sūr dörd pundā olunup şehri ^{4a13} donatdılar ve çadırlar çıkarup Serā-perde-i İskender’üñ eṭrāfına kırdılar. Başladılar taraf taraf şenlik idüp ‘ayş u ‘işrete ve günā-gün ^{4a14} oyuncılar ve sāzendeler gelüp bir mertebe düğün oldu ki dil ile vaşf olunmaz. Ser-bāz ‘Ayyār ise Ferāmerz’üñ meclisinden bir an devr ^{4a15} olmayup gāh rübāb çalup gāh şīrīn-kārlık eyleyüp avuç⁴⁴ avuç altun alurdu. Şimdiki ‘aşr gibi eski zemān devletlusi nüdemāya dört poh- ^{4a16} -poh ile sekiz pāre bağışlamazdı. Eṭrāf-ı eknāfdan niçe şāḥib-i hūnerler gelüp hūnerlerin icrā eyleyüp altun aldılar ammā,

Rāvī-yi şīrīn- ^{4a17} zebān öyle naql eyler kim, sūruñ yigirmi günü oldu. Nā-gāh bir şu‘bede-bāz geldi. Adına Ḥūsām-ı Şu‘bede-bāz dirlerdi. Qırk dest-yārı ^{4a18} var idi. Gelüp kendin ‘arz eyledi. Düstūr alup meydāna girdi. Qırk dest-yārı birer birer her biri nice hūnerler gösterdiler kim ^{4a19} görölmedük, yidi gün kimseye nevbet virmediler. Cümlesi hūnerlerüñ gösterüp tamām eyledüken soñra üstādları olan Ḥūsām⁴⁵-ı Zūr-bāz ^{4a20} yalınız meydāna girüp çok dürlü hūnerler gösterdi. Eñ soñra şākirdlerine emr eyledi. Varup çār-dūşa beşik resminde bir taḥta ^{4a21} gördiler. Bu taḥtanuñ her bir kūşesinde bir pūlād ḥalkā-i büzürg bend eylemişler ve her iki ḥalkāya bir pūlād zencīr berkidüp iki zencīrüñ ^{4a22} ortalarından tutamaq yirler yapmışlar. Ḥūsām-ı Zūr-bāz’u bu taḥta meydāna getirüp qodı ve bir fil isteyüp getürdi. Zīrā ol zemānda file ^{4a23} biner pehlevānlar çok olmağ-ıla her pād-şāhuñ ṭavlasında filler bulunurdu. Fīli getürüp Ḥūsām’uñ t’ālīmi üzre fīli ol çār-gūşe ^{4a24} taḥta üzerine çıkarup durğurdılar. Ḥūsām bu taḥtanuñ altına girüp ol iki zencīrde olan tutamaqlardan yapışdı ve zūr ^{4a25} idüp ayāğ üzre kalkdı. Ol taḥta fil ile başında yidi kerre ol ma‘reke meydānın dolanup yine meydān ortasına gelüp başından, [4b] ^{4b1} başından zemīne indürdi. Herkes Ḥūsām’uñ bu kuvvetine ve ma‘rifetine taḥsīn eylediler ammā Ḥūsām-ı Zūr-bāz kerem olup eyitdi, ey pehlevānlar ^{4b2} cümleñüze şalādur. İşte meydān-ı hūner, her kim gelüp benüm bu taḥtamı fil ile qaldurduğum gibi qaldırup benüm gibi meydānı üç kerre ve-yāḥud ^{4b3} bir kerre dolanursa olunca

⁴⁴ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “avuc (أوج)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “avuç” şeklinde aktarılmıştır.

⁴⁵ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “Ḥūsām (حشام)” şeklinde yazılmıştır. Bu isim önceki yazımları ve müstensihin bu konudaki yanışları da dikkate alınarak çevriyazıya “Ḥūsām” şeklinde aktarılmıştır.

aña kul olup dağı gāsiye-dārlığın⁴⁶ ideyüm didi. Hüsām'ın bu kereminden pehlevānlara bir gayret gelüp Ferāmerz'ün^{4b4} yüzine bağıdılar. Ferāmerz eyitdi, ey dil-āverler māni^c degüldür, bir kerre varuñ idmān idüñ ancak ol sāde kuvvet-ile degüldür, idman-ıladur.^{4b5} Hele bir kerre varup kendüñüz imtiḥān idüñ. Kim bilür belki idebilesiz didükde Muṭahhar Şāh'ın dağı Hüsām'ın sözi gücine gelmiş idi.^{4b6} Pehlevānlara işāret eyledi ḳalkuñ diyü. Ebhemen-i⁴⁷ Ḥişt-endāz yirinden ḳalkup ol taḥtanuñ altına girdi ve zencirlerden tutup zür^{4b7} eyledi. Güc-ile ayağı ḳalkabildi ammā ṭuramayup yine zemāne ḳodı. Ardınca Arduvān-ı Pülād-puş ḳalkup taḥtanuñ altına girdi^{4b8} ve zür idüp ḳaldurdi. Ayāğ üzre durdı ammā ḥareket idüp gidemedi. Ol dağı zemāne ḳodı. Bu kerre Cüneyd-i Ḥün-āşām^{4b9} ḳalkup taḥtanuñ altına girüp ve ḳaldırup başına aldı ve ayāğ üzre durup üç adım gitti. Ğayı gidemeyüp zemāne ḳodı.^{4b10} Sa^c d-ı Sepīd-endām ḳalkup taḥtanuñ altına girüp ḳaldurdi ve yidi adım gidüp gördi, zürdur. Dönüp yine yirine^{4b11} gelüp zemāne ḳodı. Bu kerre Evrān-ı Āhen-derīd ḳalkdı. Taḥta'ı başına alup on iki adım ḳadar ol dağı dönüp yine yirine^{4b12} geldi. Cihān-baḥş ḳalkmak murād eyledi ammā Ferāmerz işāret eyledi otur diyü. Hemān kendü ḳalkup ol taḥta altına girdi^{4b13} ve başına alup ol meydānı on iki kerre devr itdirüp getürdi, yine zemāne ḳodı. Herkes Ferāmerz'e taḥsīn eyledi.^{4b14} Hüsām-ı Zür-bāz dağı parmak ışırup itdüğü da^c vāya nādīm oldı. Bu kerre dönüp Ferāmerz iki fil dağı getürdüp ol^{4b15} bir filüñ yanına ḳodılar. Bu kerre Ferāmerz yine ol taḥta'ı üç fil ile ḳaldırup on iki kerre dolanup geldi meydān ortasına^{4b16} ve emr eyledi⁴⁸, Sa^c d-ı Sepīd-endām ve Cüneyd ve Behmen ve Hüsām durdı. Ol taḥtanuñ dört küşesinden muḥkem tutup aşıldılar. Ferāmerz^{4b17} üç fil ile pehlevānı tekrār on iki kerre gezdirüp ol meydānı devr itdürdi ve yine yirine getürüp zemāne ḳodı ve Hüsām'a^{4b18} eyitdi, pehlevān şikeste ü beste mağrūr olsun diyüp varup yirine oturdi. Hüsām-ı Zür-bāz, Ferāmerz'de bu mehāreti görüp^{4b19} evvelden da^c vā itdüğü de var. Anda olan pehlevānlardan dağı ḥicāb idüp hemān segirtti. Ferāmerz'ün öninde temennā idüp dāmenin^{4b20} pūs idüp el arḳası yirde devletlü pehlevān bundan şoñra bu ma^c rifete tevbe olsun. Bir dağı icrā eylemeyem ancak beni dağı şol^{4b21} pehlevānlar gibi

⁴⁶ Müstensih bu kelimeyi tıpkıbasım bölümünde görüleceği üzere “gāsiye-dār” şeklinde yazmıştır. Kelime sözlüklerde “gāsiye-dār” şeklinde geçmektedir ve “at uşāğı, seyis” anlamına gelmektedir. Müstensih bu kelimeyi metinde iki kez bu şekilde yazmıştır. Müstensih burada metatez yapmış olmalıdır.

⁴⁷ Bu kelime bütün metinde “Behmen” şeklinde geçmektedir. Fakat sadece ilgili bölümde müstensihin hatasından dolayı “Ebhemen” şeklinde yazıldığını düşünmekteyiz.

⁴⁸ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde görüleceği üzere “lam (ل)” harfinin unutulması sonucunda “ (لى)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “eyledi” olarak aktarılmıştır.

hizmetinde istihdām idüp kulluğa qabül eyle ve bende-i halka-begüş eyle didükde Ferāmerz, Hüsām'a hil'at giyürüp ^{4b22} meger dağme-i İskender-i Kübrā'dan bir sanduq altun halka çıkarmışdı. Ol halkadan bir hālka getürdüp Hüsām'ın kulağın deldi ^{4b23} ve ol halka'ı kulağına geçürdi. İşte Ferāmerz de ibtidā bende-i halka-begüş olan Hüsām idi. Ferāmerz, Hüsām'ın adın Hüsām-ı ^{4b24} Zūr-Āver koyup serhalkalardan eyledi. Bundan sonra pehlevānlar bunu görüp cümlesi halka-begüş olup kendü hüsni ihtiyārları ile ^{4b25} kulaqlarına halka geçürdiler. Bundan sonra şafā el virüp 'ayş-ı nūşa bünyād urdılar. Ferāmerz, Hüsām'a hudūd-ı çeşm ve tabl-ı 'alem [5a] ^{5a1} virüp bār-gāh ve altun virüp ilerü pehlevānlardan olup bu minvāl üzre otuz toköz gün sūr oldı. Qırqıncı gice kim olsa gerek ^{5a2} ol gün Feylesof-ı Dānā ile Muṭahhar Şāh pehlevānlar bir yire gelüp ve Muṭahhar Şāh kızını Gül-çehre Bānū'nuñ vekili olup Feylesof-ı Dānā, Ferāmerz'ün ^{5a3} vekili olup 'ağd-ı nikāh oldı. Aşşam olunca cümle serverler Ferāmerz öñine düşüp gerdek-hāne kaşına getürdiler. Feylesof-ı ^{5a4} Ekber, maḥrem-i rāz-ı derāzdur. El ele virüp dölli döşli ol devletlü şāhib-kırān diyüp döndiler. Ol gice yine 'azīm sūr olup herkes ^{5a5} zevk u 'işretinde ammā Ferāmerz gerdek-hāneye dāhil olunca bu kadar cāriyeler cevāhirlere müzeyyen olup tiz Ferāmerz'i qarşulayup ^{5a6} i'zāz-ı ikrām ile alup ya'ni Gül-çehre Bānū'nuñ olduğı gerdek-hāne hālvetine doğı öñine düşüp götürdiler. Ferāmerz'dür, çün ^{5a7} gerdek-hāne hālvetine gelince cāriyelerün ellerinde tabaqlar ile cevāhirler Ferāmerz'ün üstine tabaq tabaq cevāhirleri nişār etdiler. ^{5a8} Andan sonra yenge kadın qarşulayup Ferāmerz'i hālvet-hāneye koyup ve nigār-ı nāzenin olan Gül-çehre Bānū'nuñ elin alup Ferāmerz'ün ^{5a9} eline virüp Allāh mübārek eyleye ve dölli döşli olasız didi. Ferāmerz dağı Gül-çehre Bānū'ya baqup im'an-ı nazar eyledi. Gerçi evvelde ^{5a10} görüşmedi lākin Gül-çehre Bānū şimdi cevāhirler ile tezyin olmışdur.

Beyt,

Müzeyyen olsa bir maḥbūb-ı zibā,

Giyüp envā' -ı elvan-ıla ^{5a11} dībā,

Vir her reng aña bir dürlü zinet,

Gelür 'uşşāka dürlü dürlü hālet,

fehvāsınca Gül-çehre evvelkiden besbeter, bakılmaz yüzine. ^{5a12} Bir sürü kıadd-ı lāle-
hadd, sīm-beden lebleri, gül boyı yāsemen, ince miyān ruḥları māh, saçı⁴⁹ sünbül,
kaşı kemān, āfet-i cān olmuş. Boyun ^{5a13} kulaḳ açık, iki cānibe zülflerin çin-ber-çin
idüp ḥalka ḥalka eylemiş. Müjgānlar ise ḥadeng mişāl ruḥlarına inmiş, cevāhirlere
^{5a14} müstaḡraḳ olmuş. Gül-çehre'nün kemāl-i ḡamzesinden bir tīri ḡamze çıkup
Ferāmerz'ün sīne-i pūr-kīnesine doḳınup serveri ayıran ^{5a15} Ferāmerz'ün ciger-gāhına
varınca şerḫa şerḫa eyledi. Dil-āver-i 'ālem āh idüp hemān 'inān-ı iḥtiyārī elden
gidüp şabr-ı metā'ın ^{5a16} tātār, bazarda⁵⁰ yağmaladup nigāruñ sīne-i billūrına el arḳası
koyup alt yanın üstine götürüp tuman-ı pīç pāyın çıkarup ^{5a17} 'aşā-yı ḥaḳīḳatı eline
alup gülçin-i şerī'ata idḫāl eyleyüp mihr-i bekāra ten fetḫ ve izāle idüp māh-ı
leblerüñ gāh gözin pūs ^{5a18} iderek murād üzre kām aldı. Sīne sīneye gömlek yabana
atup şabāḫa dek birbirine şarı olup gāh 'arz-ı niyāz gāh 'işve-i ^{5a19} nāz iderek şabāḫı
buldılar çünki şabāḫ oldu.

Beyt,

Çün şabāḫ oldu, āḡāz itdi ḫurūs,

Şāh serāyından çalındı ^{5a20} ḫabl-ı kūs,

Derūnı devr eyledi devvāreler,

Seyrini seyr eyledi seyyāreler,

Seḫer çün āb-ı Hızır'uñ eşmesinde,

Ḥayāt ırmaḡınuñ ^{5a21} ser-çeşmesinden,

Görindi gözlere ser-çeşme-i cān,

Ki zülmetden yudı el āb-ı ḫayvān,

Nesr, çün şabāḫ olup güneş Ḳulle-i Ḳāf'dan ^{5a22} baş gösterüp nūrı-y-ıla 'ālemi
münevver eyledi. Ferāmerz gerdek-ḫāneden taşra çıkup āyın-i ḡusli yirine getirüp
andan Muḫahhar Şāh'uñ ^{5a23} dīvānına 'azm itdi. Erbāb-ı dīvān Ferāmerz'i karşılayup

⁴⁹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “şac (صاج)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensih’in “-c-” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “şac” şeklinde aktarılmıştır.

⁵⁰ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “paza (پاذا)” şeklinde yazılmıştır. Müstensih kelimenin sonundaki “r (ر)” harfini unutmüş olmalıdır. Ayrıca kelimeyi standart Türkiye Türkçesindeki kullanımı-y-ıla beraber kullanmıştır. Bu durum “-p-” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “bazar” şeklinde aktarılmıştır.

ta‘ zīm ü tekrīm ile dīvāna götürüp ve cümle vüzerā ayağa çalkup ^{5a24} ikrām itdiler. Ferāmerz gelüp kayınatası Muṭahhar Şāh’a baş koyup durdı. Muṭahhar Şāh emr eyledi, Ferāmerz’e Rum hıracı deger güyegülük hil‘ atı ^{5a25} giyürdi. Erbāb-ı dīvān cümle mübārek-bād didiler. Ferāmerz geçüp pāy-ı taht şandalisinde karar eyledi. Bundan sonra zevk el virüp ‘ işrete, [5b] ^{5b1} ‘ işrete oturdılar. İşte gāh ‘ ayş-ı ‘ işret gāh zevk-i şöhet gāh şayd-ı şikār gāh nigār-ıla ‘ işve-i nāz eylemekde biş, on gün mürür ^{5b2} eyledi. İşte bunlar bu minvāl üzre zevk-i şafālarında sen kışsa’ı bir yüzden dağı gūş eyle.

Ez in cānib rāvi eydür, Ferāmerz-i ^{5b3} ser-āmed işte Muṭahhar Şāh’a güyegü olup gāh şayd u şikārda gāh zevk-i şöhetde ammā gönlünde bu idi kim bu aradan tebdil-i ^{5b4} cāme idüp şüret değışüp ĩrān-ı zemīne varup ba‘ zılarına bir gūşmāl vire ve cümleye dest-i berd gösterüp ser-efrāz ^{5b5} olsam dirdi. Bir gün tenhā düşürüp Feylesof-ı Dānā ile bunu müzākere eyledi. Eyitdi, ey dānā muḳaddem Cābülka’da dağı senüñle ^{5b6} bu şadedi söyleşüp ben seni tebdil eylerüm diyü va‘ ad eylemişdüñ. Luṭf idüp beni tebdil eyleseñ buradan çalkup önüme ^{5b7} geleni kendüme tābi‘ iderek ĩrān’a varup murādum üzre cümle ile imtiḫān olup intikām alsam didi. Feylesof-ı Dānā nola baş ^{5b8} üzerine şimden girü ğayrı vaḫtidür didi. Feylesof-ı Ekber tenhāsına varup simyā kuvveti-y-ile bir baş peydā ^{5b9} eyledi. ‘Eynī ile Ferāmerz’üñ ^{5b9} başına beñzer ve bir ḫamā’il düzdi. Her kimüñ üzerinde olsa kendü ḫaddinden ṭoḫuz eriş ziyāde gösterürdi. Aşlında Ferāmerz ^{5b10} seksān sekiz eriş ḫadd çekerdi, ḫahremān gibi. Şimdi ḫamā’il üzerine alduḫda ṭoḫsan yidi eriş ḫadd gösterse gerek. Hāşılı ^{5b11} Feylesof bu tedārükleri görüp Ferāmerz ile buluşdı. Andan ḫamā’il ve başı virdi ve eyitdi, devletlü şāhib-ḫırān buña ṭarīḫ ^{5b12} budur ki iki ādem peydā idüp ṭaşradan gelürler ve eyidürler. Fülān yirde bir zengī pehlevānı bizüm mālımız alup refiḫlerimiz ^{5b13} öldürdi. Dād-ı feryād diyü şikāyet iderler. Siz dağı yalıñız gidüp dāmen-i ^{5b14} kūhda, ormanda sizüñle buluşuruz ve seni ^{5b14} anda bir seyyāh boyaya çeküp zengī şüret bağılarsın. İşte seni tebdil idüp ben gelürüm. Sen dağı ol arada iki üç gün ^{5b15} gezüp saña virdüğüm başı bir cüdāya diküp dirsın ki, Ferāmerz üzerüme gelüp ceng eyledük. ‘ Āḫıbet Ferāmerz’i başup ^{5b16} bağılayam dirken çabaladı. Ben de

⁵¹ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “beydā (بيدا)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “b-p” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazyaya “peydā” şeklinde aktarılmıştır.

⁵² Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından yalışlıkla “nun (ن)” harfinin iki defa yazılması sonucunda “dāmenin (دامن)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazyaya “dāmen” şeklinde aktarılmıştır.

hançer çeküp kırkudāyūm dirken altumda balıķlayup hançer sīnesini çāk eyledi. Ol arada eyitdi, ^{5b17} baña oldı olacaķ bāri var Sepīd-i Ā‘zam üzerinde benüm dārātum vardur, al senüñ olsun. Oradan Īrān ‘a varup pederümde ^{5b18} bir gürz haķķum vardur, al didüm. Benüm de murādum ol cānibe varup daķı Rüstem‘den şāhib-kırānlığı almaķ idi. Bu bahāne ile geldüm ^{5b19} diyü ceng idüp soñra ħīn-i iktizādasını Rüstem‘e bildirüp yine beyaza tebdīl eylerüm ancaķ bu arada Muṭahhar Şāh ve oĝluñ ^{5b20} Cihān-baḫş ve ehlüñ Gül-çehre Bānū ve Ḳartas-ı Merdom-ser ve Evrān‘a kendüñ bildürmedükce olmaz. Bir kerre Muṭahhar Şāh ile daķı müşāvere ^{5b21} eyleyelüm diyüp Muṭahhar Şāh‘ı, Ferāmerz ḫalvet-ḫāne bār-gāhına Ḳartas‘ı gönderüp da‘vet itdürdi. Muṭahhar Şāh gelince Ferāmerz ^{5b22} ayaĝa ḳalķup yanına aldı ve meclis getürüp üç tenhā bu şadedi açdılar. Muṭahhar Şāh pek ma‘ḳül tebdīr eylemişñüz ve bu araya ^{5b23} yaķın bir ḳal‘a vardur, Ḳal‘a-i Madūn dirler, bir pād-şāhı vardur, adına Remed Şāh-ı Dīv-çeşm dirler. Andan soñra Şaff-der-i Şaff- ^{5b24} şiken ve Ğazbān-ı Tīĝ-zen nām iki cihān pehlevānı vardur, metīn dil-āverlerdür ammā Kūh-ı Madūn dāmeninde ḫālā bir maĝarada bir zengī ^{5b25} mekān tutmuşdur. Adına Ḳattāl-ı Merdom⁵³-ḫor dirler. Ṭoķsan toķuz eriş ḳaddı vardur. Yanında zengīler cem‘ itmişdür. Cümlesi merdom-ḫorlardur. [6a] ^{6a1} Bulduķları ādemleri ḫora geçürüp mālın alurlar. Geçen bazergānları cümle ĝāret iderler. Ḥattā Madūn Şāh‘ı işidüp üzerine ^{6a2} birḳaç⁵⁴ kerre ‘ asker gönderdi, def‘ine çāre⁵⁵ bulamadı. Ḳattāl-ı Merdom-ḫor didükleri zengī, Remed Şāh-ı Dīv-çeşm‘üñ ‘askerin perişān ^{6a3} idüp kimin esīr idüp ḫora geçirdi ve kimin helāk idüp kimi firār ile ḫalāş oldılar.

Elḫāşıl, Remed Şāh ‘āciz ḳalup ‘asker ^{6a4} göndermeden el çekdi. Kendi ḫālīne ḳodı. İmdi ey dil-āver sen ol maĝaraya yaķın varup Feylesof sizi zengī şüretine ḳoyup ^{6a5} andan ol zengī‘i ḳatl eyleseñüz leşin küm idüp anuñ şüreti-y-ile ḫareket buyurun. Kimse fehm idemez ve merdom-ḫorluĝa rü‘yāmda tevbe ^{6a6} virdiler. Andan şāhib-kırānlıķ virildi baña diyü da‘vāya düşersiz, kimse bilmez. İşte böylece olursa ma‘ḳuldur diyüp sözün ^{6a7} ḫatm eyledi. Ferāmerz gördi ki ḳayınatası Muṭahhar

⁵³ Bu kelime birçok kaynakta “**merdüm**” şeklinde de geçmektedir fakat kelimenin orijinali eski Pehlevicede “**merdom** (leş, yiyen, insan eti yiyen)” şeklinde olduğu için çevriyazıya da “**merdom**” şeklinde aktarılmıştır.

⁵⁴ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “**birkac** (بر قاج)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**birkaç**” şeklinde aktarılmıştır.

⁵⁵ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “**cāre** (جاره)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**çāre**” şeklinde aktarılmıştır.

Şāh'ıñ sözlere cümle ma'kūldur. Hemān Qartas'a emr eyledi, oğlı Cihān-bağş^{6a8} ve ehl-i Gül-çehre ve Evrān⁵⁶,ı bu ħalvet-ħāneye al gel lākin maħfi da'vet eyle kimse duymasun bu aħvāli anlara dağı bildürmedükçe olmaz.^{6a9} Zīrā Feylesof sözi yirinde anlar bilmedükçe olmaz didi. Qartas nola diyüp anlara da'vete gitdi.

Ammā bir rivāyetde, Gül-çehre Bānū'yı^{6a10} buraya getürmez. Zīrā münāsib degüldür ancak Gül-çehre Bānū'ya bu aħvāli Ferāmerz'ıñ murādın atası Muṭahhar Şāh bildürür. Bu tarafından^{6a11} Qartas gelüp Cihān-bağş'a ve Evrān'a eyitdi, efendüm şāhib-kırān sizleri fülān maħalilde ħalvetdedür, ister ve kimseye dimeyüp varasız didiler.^{6a12} Bunlara 'aceb aşlı nedür diyü qalkup Ferāmerz olduğı yire gelüp Ferāmerz'de temennā eylediler. Gördiler ki Muṭahhar Şāh'ıla Feylesof-ı^{6a13} Dānā oturur. Ferāmerz emr eyledi, bunlar da meclis kenarına oturup biraz 'işretten şoñra Ferāmerz baş qaldırup hoş^{6a14} geldiñüz diyüp murād ve maqşūdın bunlara naql eyledi. Bunlar işidüp ne disünler fermān sizüñdür didiler ve Allāh kolay^{6a15} getüre didiler. Ferāmerz dönüp Muṭahhar Şāh'a eyitdi, şimdi bize lāzım olan budur, yārınki gün dīvanda bir ādem gelüp Qattāl Zengī'den^{6a16} şikāyet ide. Biz dağı Qartas'ıla yalıñız qalkup gidem didi. Muṭahhar Şāh eyitdi, ol dağı qābildür diyü cevāb virdi. Ferāmerz^{6a17} şād olup hemān ol aradan qalkup mekānlarına gitdiler. İrteye muntazır oldılar çün ol gice geçüp şabāħ oldu,^{6a18} herkes dīvana geldi. Muṭahhar Şāh emri-y-ile bir ādem gelüp feryād eyledi. Tiz ol ādemi dīvāna getürüp nedür ādem didükde ol ādem^{6a19} hemān başdı şikāyeti, Qattāl-ı Merdom-ħor mālum aldı güc-ile, ben ħalāş oldum diyü feryād eyledi. Ferāmerz bilmezlikden gelüp^{6a20} su'al eyledükde Muṭahhar Şāh eyitdi, buraya yakın bir qal'a vardur. Qal'a-i Madün dirler. Anuñ pād-şāhı vardur. Remed Şāh-ı Dīv-çeşm^{6a21} dirler. İşte ol Kūh-ı Madün dāmeninde bir mağarada olur diyince Ferāmerz eyitdi, bre tiz raħşum getürüñ. Yā Qartas sen benümle^{6a22} git ğayrı kimse isteme didi. Qartas nola diyüp Ferāmerz tiz ālāta müstağrak olup Qartas'ı öñine qatup 'azm-i Qattāl Zengī^{6a23} eyledi çün aħşama dek gitdiler. Aħşam olduğda Ferāmerz emr eyledi, cāme⁵⁷-ħābında Feylesof gelüp bulışdı. Feylesof^{6a24} cümle tedārüküñ görmiş-idi. Hemān qalkup Qartas'ın şırtına

⁵⁶ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından yanlışlıkla "(اودای)" şeklinde yazılmıştır. '6a11' ile başlayan bölüm okunduğu zaman kelimenin metinde özel isim olarak kullanılan "Evrān" kelimesi olduğu anlaşılmalıdır. Bu yanlışlık düzeltilmiş ve kelime çevriyaziya "Evrān" şeklinde aktarılmıştır.

⁵⁷ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından "ħāme (خامة)" şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada "cim (ج)" harfi ile "ħı (خ)" harfini nokta koyarken karıştırmış olmalıdır. Çünkü "ħāme-ħāb" anlamlı bir sözcük değildir. Bu yanlışlık giderilmiş ve kelime çevriyaziya "cāme-ħāb" şeklinde aktarılmıştır.

binüp kimse duymayup ‘azm itdiler. Ferāmerz’ün ser-vaqtine gelüp ^{6a25} temennā eyledi. Ferāmerz eyitdi, hoş geldün ey dānā diyüp andan Qartas’a emr eyledi. Feylesof’ı Kūh-ı Madūn dāmeninde Qattāl, qarīb yire, [6b] ^{6b1} yire götürüp qodı. Andan Ferāmerz’i ve rahşın götürüp qodı. Andan şoñra Feylesof qalkup Ferāmerz’e bir a‘lā siyāh boya çeküp ^{6b2} şöyle kim Ferāmerz, zengī kıyāfet bağladı. Bir mühīb oldı ki yüzine bakılmaz. Feylesof, Ferāmerz’ün eline bir āyine virdi. Baq imdi ^{6b3} dil-āver boyayı begenür misin, qorqma hāricī boya degüldür, tiz çıkmaz didi. Çünkü Ferāmerz āyine alup kendüye nazār eyledi. Bir heybet ^{6b4} bağlamış ki yüzine dīvler bakamaz. Görenler bundan vehm eyler. Dönüp Feylesof’a eyitdi, ey dānā yā şimdi bu rengi baña virdün ^{6b5} ammā şoñra aq nice olur didi. Feylesof gülüp eyitdi, server bir zemān beyaz gezdün, bir zemān dağı siyāh gez ne māni‘ Allāh hemān ^{6b6} yüz aqlığı müyesser eyleye didi. Ferāmerz şeyhiye⁵⁸ varup qasāvete düşdi. Feylesof eyitdi, elem çekme server ben seni şoñra yine beyaza ^{6b7} tebdil eylerem didi. Ferāmerz eyitdi, yā Feylesof hatıra bir yir gelmesün. Ol zemāna dek sen ölürseñ niçe olur didi. Feylesof ^{6b8} eyitdi, ğamm yime ben dağı çok yaşarum ancak çünkim şühelenürsin anuñ ‘ilacı terkibin saña yazup virürüm didi. Andan Qartas ^{6b9} yine Feylesof’ı gice ile çadırına götürüp cāme-hāba qodı. Kendi dönüp hemān Ferāmerz’ün yanına geldi. Ol arada Ferāmerz ^{6b10} hamā’il-i Feylesof’ı taqınup tamām toqsan yidi eriş boy gösterdi. Qartas ile Qattāl Zengī’nün semtine doğrı revāne ^{6b11} oldılar. Zengī’nün tā mağarasına yakın hemān bir dıraht dibine inüp şabāha dek āsāyiş eylediler çünkim şabāh oldı. ^{6b12} Qattāl-ı Merdom-ğor’uñ zengiler’i Ferāmerz’i gördiler. Bir mühīb zengī dil-āveri bir dıraht sāyesinde oturmuş qarşusunda ^{6b13} bir ‘ayyārı dağı var ammā şuret-i simāda ‘eynī ile kendü başları olan Qattāl-ı Merdom-ğor’a beñzer ammā ğāyet mühīb. Ol ^{6b14} zengī hemān gelüp eyitdi, kimsin ve bunda ne ararsın, bellü sen dağı zengisin didi. Ferāmerz aqlā cevāb virmedi. Hemān zengī ^{6b15} dönüp başları olan Qattāl Zengī yanına gelüp eyitdi, ey Sulţān-ı Zengbār fülān dıraht dibinde bir mühīb zengī dil-āveri ^{6b16} durur ‘eynī-y-ile sizlere beñzer ve hem yanında bir ‘ayyārı da var. Ben yanına vardum, su’āl itdüm kimsin diyü. Aqlā bir cevāb virmedi didi. Qattāl ^{6b17} Zengī bir pehlevānına eyitdi, var su’āl eyle eger ol dağı merdom-ğor zengilerden ise ve qapu ararsa gelsün baña hizmet eylesün. ^{6b18} Hem doyunca ādem eti yisün ve qandan gelüp qanda gitmek murādıdur haber al gel didi. Ol zengī dağı nola diyüp

⁵⁸ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “güzel he (ه) ile (شهيد)” ile yazılmıştır. “Şeyh” kelimesi literatürlerde “hi (خ)” harfiyle yazılmış şekilde tespit edilmiştir.

segirdüp Ferāmerz'ün ^{6b19} nazarına geldi ve eyitdi, Sultān-ı Zengbār olan Ẓattāl-ı Merdom-ḥor sizden ⁵⁹ su 'āl ider ki қandan gelüp қanda gidersiz diyü ḥaber ister ^{6b20} diyüp Ferāmerz'e söyledi. Ferāmerz eyitdi, baқа ey nā-bekār var efendüñ olacaқ mel'ūna di ki, bundan geсen bāzergānlaruñ mālın alurmuş ^{6b21} ve kimini tūtup merdom-ḥorluқ daḥı eylermiş. Ben daḥı geldüm ki anı tūtup kebāb idüp size yedürem. Murādum işte budur. Var söyle ^{6b22} o қaltabāna gelsün anuñla ceng eyleyem eger ol beni öldürebilürse қurtulur ve-illā ben anı dilerüm didi. Zengī bu cevābı işidince ^{6b23} hem öykelendi ve hem daraldı ve ḡazaba geldi ammā җe-fā'ide daralmaқ aқça eylemez. Dönüp Ẓattāl Zengī'ye vardı. Ẓattāl Zengī ^{6b24} ise maғarada oturmuş felegüñ kebd-i ḥafisinden bī-ḥaber dünyāya ser-fürü eylemeyüp benüm diger nīst-i dīn zengīlerden idi. ^{6b25} Öñinde meclis ādem kebābı ile bāde-i қır-reng iсerdi. Zengī'yi görüp nedür yā zengī diyince zengī Ferāmerz'ün cümle söylediği sözleri [7a] ^{7a1} Ẓattāl Zengī'ye taқrīr eyledükde Ẓattāl Zengī bir pāre āteş oldu. Hāy nā-bekār mekārım қāra yüzlü zengī sen kim olasın kim baña böyle ḥaber ^{7a2} gönderesin. Bre varuñ şundan iki zengī tarafdan yaқasına yapışuñ sürüyirek қarşuma getirüñ. Göreyüm ne şüretlü zengīdür. Andan ^{7a3} kebāb idüp hemān öyle boқ-ıla, arқ-ıla yiyeyüm didi. Zengīlerden iki zengī varup Ferāmerz'e қалқ ey mekkār yimez zengī, Sultān-ı Zengbār ^{7a4} ister didiler. Ferāmerz eyitdi, yabana söylemiş kendü bunda gelmege 'ār mı eyler. Ben varursam başın kesmek iсün varurum didi. Zengīler ^{7a5} eyitdiler, hāy nā-bekār zengī senüñ ḥaddüñ ne ki Sultān-ı Zengbār'a öyle söylemek, қалқ yüri şimdi seni döğerek alup giderüz ^{7a6} diyüp iki cānibinden el uzatdılar kim Ferāmerz'i yaқasından tūtup çekeler. Ferāmerz oturduğı yirden bunuñ ikisin de қavrayup ^{7a7} düvāllerinden қapdı, zemīne urup ḥurd eyledi. Uzaқdan zengīler bakardı. Bunu görüp hāy nā-bekār zengī sen misin bizüm refiқimiz ^{7a8} helāk eyleyen diyüp birden Ferāmerz'ün üzerine yüridiler. Ferāmerz bunu görüp yirinden қалқdı ve Қartas'a işāret eyledi. ^{7a9} Қartas, Қutb'ı çekivirdi. Ferāmerz üzerine süvār olup bu zengīleri қarşuladı. Zengīler birden Ferāmerz'ün üzerine ālāt üşürdiler. ^{7a10} Bunlara bir kiriş gerdi kim ān-ı vāḥidde yigirmi қadaruñ ḥākka şaldı. On altısın daḥı Қartas'ıla Қutb öldürüp kırқ nefer zengīden ^{7a11} faқаt iki zengī қaldı. Bre bu ne zehr-i қātıl imiş diyüp Ẓattāl Zengī'ye segirttiler. Ẓattāl Zengī maғara iсinde oturup iki

⁵⁹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde görüleceği üzere müstensih tarafından “serden (سردن)” şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada harf benzerliğinden ötürü “ze (ز)” harfi ile “re (ر)” harfini karıştırmış olmalıdır. Müstensihin yanlış yazdığı düşünülerek kelime çevriyazıya “sizden” şeklinde aktarılmıştır.

zengī ^{7a12} gönderdi, varuñ ol zengī'yi getürüñ diyü zengiler gitdi, nā-bekārı getürdi. Kıpdi bre bu ğāvġā ne ola var ise zengī bunlara ser-geştelik ^{7a13} idüp el virmedi. Dirken baқыıye-i tıġ olan ol iki zengī gelüp bre ne durursın ey Sultān-ı Zengbār, refiklerimiz zengiler cümle ^{7a14} tıġ-i dendān oldılar. Ol nā-bekār ⁶⁰ zengī ise şanki yidi başlu ejder, kırk zengī birden hücum idüp tıġ üşürdük olmadı. ^{7a15} Nā-bekāra biz zaħm bile uramaduk. Kanda kaldı ki el yetişdürmek hālbuki bir raħşa malik. Ol daħı zengilerden birkaçın ayaġ-ıla ^{7a16} çarpup helāk eyler. Yanında ‘ayyārı var. Ol daħı teber-ile çalduġın mānend-i hıyār iki pāre eyler. Hele bir yanar āteşdür, karşıısına ^{7a17} Süleymān dıvleri taħammül idemez. İşte sizlere bildürdük. Siz a‘lem siz diyince Kattāl Zengī şöyle ġazaba geldi ki gözleri kan deryāsına ^{7a18} döndi. Eyitdi, bre baña tiz oluñ peleng-i baħr-i raħşum çekivirüñ didi.

Rāvī eydür, bu Kattāl Zengī deryādan bir baħr-i raħş-ı peleng- ^{7a19} -reng şayd itmiş idi. Kemend ile döge döge zebün idüp kendüye rām itmiş-idi ammā şöyle bir raħş idi, gergedān çetesi kadar ^{7a20} var idi. Cihānda mişli āz idi ve Kattāl Zengī daħı ġāyet kuvvetlü ve bahādır-ı la‘in idi. Ol diyārlarda degül çok yirlerde bunuñ gibi ^{7a21} zūr-ı bāzūya mālİK kimesne yoġ-ıdı. Çünkü peleng-i baħr-i raħşı istedi, hazır itdiler. Hemān toħsan toħuz eriş kaddın ser-ā-pā ^{7a22} āhen-i pūlāda ġarķ idüp ve raħşına süvār olup ‘azm-i Ferāmerz eyledi çün yakın geldi. Ferāmerz’e naħar itdi. Kendüye beñzer ^{7a23} bir siyāh zengīdür. Ta‘accüb idüp bir sehm-nāk na‘ra urup eyitdi, ey mekārım ⁶¹ kara yüzlü nā-bekār hiç benüm nāmum işitmedüñ mi. Gelüp ^{7a24} korķmadan bu kadar kabāħat idüp zengilerüm helāk eyledüñ. Yā beni Kattāl Zengī saġ mı kor dimedüñ mi. Şimdi seni ne ‘azāb-ıla helāk ^{7a25} ideyüm didi. Ferāmerz eyitdi, bre mel‘ün kabāħat mı bu bir ālāy merdom-ħor helāk itmek. Kañı edyānda vardur ki ādem yimek. Sizler dīn [7b] ^{7b1} dīn, diyānet nedür bilmezsiniz. Bundan şoñra sizi yaradan Hālık’uñuz bilmeyüp ma‘būd diyüp tapduġıñuz kendüye fā’idesi yoķ. Kanda ^{7b2} kaldı ki sizlere bundan ġayrı bu aralarda bāzergānlar öldirüp halkuñ mālın alursız. Kimüñ ġora geçürürsüz. Bre zehr-i zaķķum ^{7b3} yiyesi mel‘ünler böyle kimesneleri öldirüp helāk itmek kabāħat mı durmuş baña. Gene dirsın ki bu kadar

⁶⁰ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “nāngār (نانگار)” şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada “nun (ن)” harfi ile “be (ب)” harfini karıştırmış ve noktayı yanlış yere koymuş olmalıdır. Metnin geneli de göz önünde bulundurularak kelime çevriyazıya “nā-bekār” şeklinde aktarılmıştır.

⁶¹ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “(صكرم)” şeklinde yazılmıştır. Müstensih kelimenin yazımında “mim (م)” harfi ile “sad (ص)” harfini karıştırmış olmalıdır. Çünkü bu yazımda bir kelime bulunamamıştır. Kelime çevriyazıya “mekārım” şeklinde aktarılmıştır.

âdem öldürdüğün kabâhat ^{7b4} degül mi, benden korkmadın mı dirsın. Ben beni yaradan Allâh'dan korkaram ki rızkum viricidür yoḥsa senün gibi mel'undan ne korkaram. ^{7b5} Tîz ol cümle ile seni daḥı anlaruñ yanına ki cehennem deresine göndereyüm meger İslâm'a gelesin elümden öyle kırtulursın diyince ^{7b6} Qattâl Zengî kudurmuş gibi döndi. Öyle ğazaba geldi ki balsa kendüyi yirdi. Hemân ğazabla eline nîze-i berzah-âne sütünüñ⁶² alup ^{7b7} ve raḥş-ı peleng-i bahriye meydân virüp ḥıḣma at sürüp yetişüp Ferâmerz'e bir nîze şundi ammâ Ferâmerz bunuñ gelişinden añlayup ^{7b8} nîzeye siper-i İskender'i karşı virdi. Nîzedür sipere tokınup âyinelü raḣşa girdi ve âteşler şaçıldı. Ferâmerz'ün vücûdı şarşıldı. ^{7b9} Ferâmerz'dür, nîze'î yolından ayurup yan yana rikâb rikâba sürünerek geçdi. Qattâl-ı Merdom-ḥor öteden dönüp Ferâmerz'î şağ ve sâlim ^{7b10} görüp taḣsîn eyleyüp eyitdi, sen daḥı gel görelüm diyince Ferâmerz daḥı nîzesin ḣapup irişdi. Qattâl'a bir nîze urdı. Qattâl daḥı siper ḣapup ^{7b11} ber-â-ber virdi ammâ yalman-ı nîze âyine-i siperi püs eyledükde Qattâl'ün kolları bükilüp siper gögsine ḣapandı. Qattâl'ün cân başına şıçrayup ^{7b12} ğayret ile nîze'î ḣabancalayup güc-ile yolından ayırup ḣoltuḣ altından yol gösterdi. Cebe-i ḣalkalaruñ çağışdarak Ferâmerz nîzesin ^{7b13} zâbt idüp ser-meydâna vardı. Qattâl'ün 'aḣlı gidüp nîze bir yanın sökdı aldı, kıyâs eyledi. Ol öyke ile bir kerre ḣarafilinden ^{7b14} güzer-i girânın çeküp eline alup ve ayırup Ferâmerz'e bir ḣarb-ı gürz ḣavâle eyledi. Ferâmerz gürz ber-â-ber virüp ba' de arḣada olan sipere ^{7b15} aldı ammâ siper âyineleri çarḣ urup Ferâmerz men' idince ḣayli zaḣmet çekdi ve başın şalup Qattâl'a taḣsîn eyledi. Andan ḣapup ^{7b16} güzer İskender-i Kübrâ'yı irişdi. Qattâl'a bir ḣarb-ı gürz urdı. Qattâl daḥı gürz ber-â-ber virüp arḣaya alduḣda miyânı dü-tâ oldı. ^{7b17} Lenger virince altında olan raḣşınıñ şikemi zemîn buldı. Ne ḣâl ise men' idüp ol da ḣapup gürzin Ferâmerz'e bir ḣarb urdı. ^{7b18} Ferâmerz men' idüp ol daḥı Qattâl'a urdı. Qattâl daḥı biñ belâ ile men' idüp bunlar baña yek güzer cengine başladılar. Yidi sâ' at ḣadar ^{7b19} gürz cengi idüp aralarında kırḣ miḣdârı ḣamle-i ḣaḣâ geçdi. Ferâmerz'ün gitdükce ḣarbı girân olmaḣa başladı. Qattâl Zengî bu ḣâli ^{7b20} görüp gönllinden eyitdi, bu nâ-bekâr zengî ḣorḣarum gitdükce bir ḣaḣâ ider. Bu nâ-bekâra hemân miḣdârın bildürmek ma' ḣöldur diyüp ^{7b21} hemân gürzin ḣarafı-y-ıla şaldı ve at sürüp irişdi. Ferâmerz'ün düvâline el şundi ve zür eyledi kim raḣşından ayırup yire

⁶² Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde yazılırken “te (ت)” harfi “kaf (ق)” harfini anımsatacak şekilde yazılmıştır. Fakat kelimenin “sütün” olduğuna karar verilmiş ve kelime çevriyaziya “sütün” şeklinde aktarılmıştır.

^{7b22} ura ve üzerine atılıp başın kese ammā kendü çaşdı, kendi başına geldi, olmadı. Ferāmerz'i raşşından ayıramadı ancak şu kadar ^{7b23} itdi kim Kuṭb-ı Āteş-dem'ün şāğ dizi egildi. Ferāmerz ol ḥālî görüp şöyle gāzaba geldi ki dünyâyı görmeden kaldı. Hemān Ḳattāl ^{7b24} düvālinden öyke ile öyle kavradı kim parmakları Ḳattāl'ün bögrine batup cigerin ḥāk eyledi. Ḳattāl bayılıp kendin şalıvirdi. Ferāmerz ^{7b25} zür idüp kaldırdı, zemîne öyle urdı kim inüleri ḥurd olup kendü daḥı mürd oldu. Ferāmerz, Kuṭb'dan atılıp üzerine [8a] ^{8a1} atıldı kim bende çekegördi olmuş. Ḳattāl yine Ḳattāl'a acıdı. Zīrā pek metin dil-āver idi. Çāre ne başın kesdi. Ol iki zengī bu ḥālî görüp ^{8a2} firār eylemek dilediler. Ḳartas irüp ikisin daḥı öldürdi. Dil çıkmasun diyüp andan Ḳattāl'ün lāşesin göm idüp andan ^{8a3} Ḳartas'a eyitdi, yā Ḳartas gel Ḳattāl'ün mağarasına varalum, görelüm ne var lākin gönlüme bu geldi kim mağarada elbetde ḥora geçürecek ^{8a4} ādem esirleri vardur. Anları ḥalāş idelüm. Eñ son benüm Ḳattāl'a müşābehetüm var. Merdom-ḥorluğa ve ḥarāmiliğe tevbe itdüm ve sizi āzād itdüm ^{8a5} ve düşümde baña şāhib-kırānlık virildi diyüp bu güne ḥurūc ideyüm. Ne dirsın didükde Ḳartas eyitdi, server siz, a'lem siz didi. Ferāmerz ^{8a6} raşşuñ sürüp ol mağaraya geldi. İçerüye girüp nazar eyledi. Ḳattāl Zengī'nün mağarasını bir vāsi' mağaradur. Şöyle⁶³ kim biñ atlu alur ^{8a7} ve ol kadar māl ḥazīne vardur ki bī-ḥadd ü bī-ḳıyās ve mağaranuñ bir küşesin maṭbaḥ itmişler. Ādem esirlerinden anda kebāb iderlermiş ve tulumlar ^{8a8} ile bāde-i bī-nihāye ve ḳaṭar-ı deve esbābı ḥadden bīrūn ve çadır ve ḥayme daḥı çok ve kırk sekiz ḳubbelü bir bār-gāḥ var. Bunların meger Remed ^{8a9} Şāḥ'ı kaçurduḳda ḥayme vü ḥar-gāḥın zabṭ eylemiş-idi. Andan Ferāmerz emr eyledi, Ḳartas'a ol kırk sekiz ḳubbelü bār-gāḥı taşra çıkardı ^{8a10} ve ḳurdurdu ammā ādemī esirlerden nām-ı nişān yok lākin Ḳattāl Zengī'nün taḥṭı var. Anı kaldırup altından bir dehliz zāḥir oldu. Ferāmerz ^{8a11} eline kemend alup ol dehlize indi. Yüz kadar esir bulup ve çok māl bulup taşra çıkıdı ve Ḳartas'a emr eyledi, ol malı, esirleri ^{8a12} taşra çıkartdı. Andan bunlara eyitdi, baқа ādemler Īrān zemīninden Ferāmerz nāmında bir şāhib-kırān gelmiş, benümle ceng idüp galebe itdüm. ^{8a13} Üzerine düşüp bağlayam dirken çabaladı. Ḥançer ile ḳorḳudayum dirken elümdeki ḥançer sīnesin çāk eyledi ve düşümde baña ḥaramlığa ^{8a14} ve merdom-ḥorluğa tevbe virüp baña şāhib-kırānlık virildi. İmdi mālikiñüzi söyleñ size vireyüm, varuñ diyārlarıñuza gidüñ didükde içinden ^{8a15} biri eyitdi, sulṭānum baña Ḥāce Yartus

⁶³ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “söyle (سويله)” şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada “sin (س)” ve “şin (ش)” harflerini karıştırmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “şöyle” şeklinde aktarılmıştır.

dirler. Remed Şāh'ın bāzergānbaşısıyam. Şu kadar mālımız aldıñuz diyüp hāmūş oldu. ^{8a16} Ferāmerz çıkarup Hāce Yartūs'a iki ol kadar māl virüp eyitdi, var imdi Remed Şāh'a söyle⁶⁴, vaqtine hāzır olsun. ^{8a17} Üstine varurum. İslām'ı kabül eylesün yoḥsa başın kesüp tahtın āhire virürem. Bilmedüm dimesün, sözüme muḥālefet eylesün ^{8a18} diyüp andan esirleriñ mālının virüp yolladı lākin otuz kadar ādem kaldı ki meger efendilerini Qattāl ḥora geçürmiş. Anlar eyitdiler, sulḫānum ^{8a19} biz evvelden de ḥizmetkār idük çünkü efendimiz gitdi ve siz merdom-ḥorluḡa tevbe itdiñuz. İmdi sizlere ḥizmet iderüz kabül iderseñüz. ^{8a20} 'Ale-l-ḥuşūş rü'yāñuzda şāhib-kırānlıḡ virilmiş diyince Ferāmerz eyitdi, siz bilürsüz diyüp Qattāl'ın mālından bunlara çok māl virdi. Bunlar da ^{8a21} Ferāmerz'ın elin öpüp ḥizmete cān-ıla bil bağladılar. Yitmiş kadar kimi bāzergān kimi bāzergānların ḥuddāmı ikişer kat māl alup du'ā iderek herkes ^{8a22} diyārlarına gtdiler. Hāce Yartūs daḡı māl-ı firāvān ile 'azm-i Qal'a-i Madūn ve Remed Şāh diyüp gitdi.

Bu tarafdān, Ferāmerz daḡı maḡaradan taşra ^{8a23} kırk sekiz kubbelü bār-gāhı kurdurup otuz nefer ādeme on beş çadır kurup 'ayş-ı 'işretde oldu ammā irtesi gün maḡaradan kabıl ^{8a24} olduḡı kadar māl alup zengīleriñ raḡşlarına yükledüp ve kendüsi de Qutb-ı Āteş-dem'ın üzerine binüp 'zm-i Madūn ammā Hāce Yartūs ^{8a25} bir gün Şehr-i Madūn'a gelüp Remed Şāh'a bulaşdı. Remed Şāh ḥoş geldüñ yā Hāce Yartūs, Qattāl-ı Merdom-ḥor'ın ḥabsinden niçe ḥalāş olduñ didi, [8b] ^{8b1} didi. Hāce Yartūs için Remed Şāh 'asker çeküp bir kerre Qattāl Zengī üzerine varmış-ıdı. Qattāl Zengī, Remed Şāh'ın pehlevānlarına ḡalebe ^{8b2} idüp 'askerin bozmış-ıdı. Şimdi şāh niçe kırtıldıñ didükde Hāce Yartūs du'ā idüp pād-şāhum bir gün gelüp cümle ne kadar ḥabsde ^{8b3} ādem var ise şalıvirdi ve beni daḡı su'āl idüp cümle mālümü ma' a ziyāde-gir ve iḥsān idüp bu gice baña vāki'ümde şāhib-kırānlıḡ virildi. ^{8b4} Var pād-şāhın Remed Şāh'a söyle, vaqtine hāzır olsun. Ben daḡı ardınca varurum, ya Ḥudā-perest olup baña tābi' olur yāḡud kendüñ helāk ^{8b5} eylerem didi. Bākisin siz bilürsüz didükde Remed Şāh evvel sundı soñra bozıldı. Dönüp pehlevānları Şaff-der-i Şaff-şiken ile Ġāzbān-ı Tiḡ-zen ^{8b6} yüzine bakup ne dirsiniñuz bu işe, bu nā-bekār Qattāl Zengī, Ḥudā-perest mi imiş anuñ-çün Nār-ı Nūr kılların kebāb idüp ḥora geçürdi. Ol ise Āteş-perest ^{8b7} idi ammā ne dāinde olduḡun kimse bilmezdi.

⁶⁴ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “şöyle (شويله)” şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada “sin (س)” ve “şin (ش)” harflerini karıştırmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “söyle” şeklinde aktarılmıştır.

Pehlevānlar ne diyelüm didi. Eyitdiler, pād-şāhum zāhir hemān öyle dimekle varup Hudā-perest ^{8b8} olacaq degülüz. Yabana söylemiş bildüğinden kalmasun, gelürüm dimiş. Gelürse görelüm ne mu‘āmele eyler. Elbetde birer kerre elleşürüz eger galebe ^{8b9} idüp elinden ‘āciz olursañ hā ol zemān bir de müşāvere idüp ma‘kūli ne ise aña göre hareket eylerüz didiler ammā ‘asker de lāzım didiler. ^{8b10} Tiz Remed Şāh yakın yirlerde olan ‘askere haber gönderüp ve uzak olanlara ulaqlar gönderdi. Hāşılı üç güne dek kırk elli biñ ^{8b11} kadar ‘asker geldi. Bir taraftan dağı gelmekte idi.

Ez in cānib, bu taraftan üçüncü gün otuz nefer ādem ile Ferāmerz de gelüp Şehr-i Madūn ^{8b12} önüne kondu. Kırk sekiz kubbeli bār-gāh kurdılar, otuz nefer ādem için on beş bār-gāh dağı kuruldu. Ferāmerz gelüp üç gün ^{8b13} oturdu, hiç muqayyed olmadı. Remed Şāh görüp havfe düşdi. Gördiler, ne haber zühür eyler diyüp durdılar. Dördüncü gün ^{8b14} Ferāmerz bir nāme yazup Qartas ile Remed Şāh’a gönderdi. Remed Şāh dağı bār-gāhında dīvān eylemiş-idi. Qartas’a izn olup içeri ^{8b15} girdi. Qartas’ı görenler berg-i hazān gibi titreşdiler ammā Qartas, Remed Şāh önünde ādāb-ı erkān icrā eyledükden sonra nāme’i çıkarup Şāh’a ^{8b16} şundu. Remed Şāh nāme’i alup Dānā’ya viridi, kırā’at eyledi. Mefhūm-ı nāme ben ki Qattāl-ı Merdom-ğor’um, sen ki Remed Şāh’sın yā Remed Şāh ^{8b17} baña düşümde şāhib-kırānlık virildi ve Īrān şāhib-kırānı olan Rüstem İbn-i Zāl’uñ Ferāmerz nām bir oğlu geldi. Elümde helāk oldı. Sepīd-i ^{8b18} Ā‘zam’da⁶⁵ varup eşyāsın zabt idüp ol aradan Īrān’a gitsem gerek. Rehzenlige dağı tevbe eyleyüp bāzergān başın Hāce Yartus ^{8b19} cümle mālın virüp tarafına gönderdüm ve işitdüm, Āteş-perest imişsin. İmdi çünkim şāhib-kırān olduğayrı üzerüme lāzımdur, ^{8b20} Allāh’ı bilmeyenlere Allāh’ı bir bildirüp İslām’a getürmek. Eger ‘inād ve muhālefet idüp şerī‘at-ı Dāvūd’ı kabül eylemezse katl eylemek lāzımdur. Nāmem vuşul ^{8b21} bulduğda gerekdür kim pehlevānlaruñ vezirleruñ alup gelüp hāk-pāyuma yüz sürüp imān ve İslām’ı kabül idüp baña tābi‘ olasın, yok ^{8b22} dirseñ yarın meydāna çıkar ceng eylerüm ve eger meydānuma kimse gelmezse ben üzerine varup bār-gāh ve ben-gāhuñ cümle başına yıkup ve ‘askerin ^{8b23} ta‘me-i dendān-ı tīg-i berrān eylerüm. Şoñra baña niçün bildürmedüñ diyüp ‘özü bahāne eylemeyesin. Varan ‘ayyārum Qartas Nerre’ye cevāb-ı şāfi virüp ^{8b24} göndesin diyüp nāme hatm eylemiş. Remed Şāh çünkim nāmeden bu cevābları işitdi.

⁶⁵ Bu hāl eki tıpkıbasım bölümünde “**da/de** (د)” şeklinde yazılmıştır. Burada cümlelerin gidişine göre “**da/de**” bulunma hāl eki yerine “**a/e**” yönelme hāl eki yazılmalıdır. Metinde tıpkıbasım bölümüne bağlı kalındı fakat ilgili ek, “**a/e**” olarak düşünölmelidir. Metinde bu tür yazımlar çok fazladır.

biraz baħr-i fikre dalup andan bař aldırup řaff-der-i řaff-^{8b25} şiken ile Ğazbān-ı Tıĝ-zen'e baup ne cevāb virelüm diyince, řaff⁶⁶-der ve Ğazbān geri artas'dan vehm eylemişlerdi ammā yine baarak gözleri alışup [9a]^{9a1} Remed řāh'a eyitdiler, pād-řāhum ne cevāb virsek gerek, yārin meydāna ıkarum dimiş. Yārin meydānda cevāb alsun didiler. Remed řāh daħı^{9a2} artas'a öyle cevāb virdi. artas nāme alup döndi. Ferāmerz gelüp yārin meydānda cevāb virecekler didi. Ferāmerz ĥořmadı diyüp muayyed olmadı.^{9a3} Ol gice geüp řabāħ ir oldu. řems-i Enver Sūsi, Ĥāver'den ser-nümā olup basit ĥāki nūrı ile mūnevver eyledükde Ferāmerz, uťb'a binüp otuz nefer kimesne ile^{9a4} artas rikābında meydāna girdi. Remed řāh'ın bu maħalle gelince yüz biñ adar 'askeri cem' olmiş idi. Ceng-i ĥarbileri alarak yüz biñ er-ile binüp Ferāmerz'e muābil^{9a5} olup řaf tutdılar. Ferāmerz meydāna raħř sürüp lu' b-ı hūner gōsterüp andan na'ra urup benüm āttal⁶⁷-ı Merdom-ħor ey Remed řāh ünkü nāmum ile 'āmil olmadı.^{9a6} Meydānuma eř gōnder, dilersen ĥiř ĥiř gōnder, yok dirseñ yetdüm illā yine vardum 'askerine diyince Remed řāh pehlevānların yüzine badı. Hemān^{9a7} Ğazbān-ı Tıĝ-zen at sürüp Remed řāh'dan izn alup Ferāmerz'ın öñin kesdüdi. Ferāmerz kimsin pehlevān Remed řāh 'askerinde ne nāmla añılırsın^{9a8} didükde Ğazbān kendin ta'rif idüp Remed řāh'ın řol ol cihān pehlevānıyım didi. Ferāmerz didi, ey imdi cümle ile gōrelüm didükde Ğazbān el^{9a9} nizeye urup irişüp Ferāmerz'e bir nize ĥavāle eyledi. Ferāmerz, Ĥorāsān için Ğazbān'ın nizesine siper ber-ā-ber virmeyüp olaĝı-y-ıla arpup men' eyledi.^{9a10} Ğazbān nizesin zābt idüp meydān başına vardı. Öteden dönüp nizesin zemine zerk eyledi ve şarafilinden gürzin eküp eline alup^{9a11} Ferāmerz'e bir arb-ı gürz urdı. Ferāmerz gürz ile urup Ğazbān'ın gürzin arpup havāda men' eyledi. Ğazbān'ın az aldı gürz elinden fırlayup gideyazdı.^{9a12} Ğazbān ĝazaba gelüp idāmıla bir gürz daħı urdı. Ferāmerz āniden arpup bī-bāk men' eyledi. Ğazbān ĝazabından nice idecegin^{9a13} bilmeyüp gürzün şarafı-y-ıla şaldı. Tıĝ 'ilminde māhir idi. Tıĝin 'uryān idüp ey nā-bekār zengī bāri vücuduñ řāħife-i 'ālemden^{9a14} ĥak ideyüm diyüp Ferāmerz'e bir tıĝ ĥavāle eyledi. Ferāmerz tıĝ-i enin-ken bileginden

⁶⁶ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından "şaf-der (صفدر)" şeklinde şeddesiz olarak yazılmıştır. Kelime evriyaziya "şaff-der" şeklinde aktarılmıştır.

⁶⁷ "āttal (ok katleden)" kelimesi metinde özel isimlerle beraber kullanılan bir lakaptır. Bu isim tıpkıbasımında gōrüleceĝi üzere genel olarak şeddeli olarak yazılmıştır fakat müstensih burada kelimeyi şeddesiz olarak "ātl (اتل)" şeklinde yazmıştır. Kelime cümlelerin gidişine gōre evriyaziya "āttal" olarak aktarılmıştır.

tutup şıkıdı. Ğazbān'ũn parmakları açılıp kılıç⁶⁸ ^{9a15} elinden düşdi ve düvālinden kapup kolına aldı ve Kırtas'a bağla şunu diyüp teslim eyledi. Kırtas alup iki elin kafāsına ^{9a16} bağlayup ve alup gitdi. Çadırda habs eyledi. Ferāmerz na' ra urup er taleb eyledükde Remed Şāh, Şaff-der-i Şaff-şiken yüzine bağıdı. ^{9a17} Şaff-der-i Şaff-şiken at sürüp meydāna girdi. Ferāmerz'ũn öñin alup ey zengī ol pehlevānı öyle bende çekmek hüner degüldür, er iseñ ^{9a18} baña cevāb vir diyüp irişdi. Ferāmerz'e bir nīze havāle eyledi. Ferāmerz gördi, Şaff-der-i Şaff-şiken, Ğazbān'dan ilerüdü. Nīzeye siper ber-ā-ber ^{9a19} virüp iki kulaç⁶⁹dan ziyāde vücūdından alarga men' eyledi. Şaff-der-i Şaff-şiken nīzesinũn zemīne zerk idüp el gürz-i girāna urup ^{9a20} bir darb-ı gürz urdı. Ferāmerz gürz beraber virüp arķada men' eyledi. Şaff-der-i Şaff-şiken tekrār geldi. Ferāmerz tekrārında men' idüp ^{9a21} nevbet Ferāmerz'e geldi. Ferāmerz dağı el nīze-i İskender'e urup Şaff-der'ũn miķdārına göre bir nīze havāle eyledi. Şaff-der men' idince ecel ^{9a22} derleri dökdi. Andan Ferāmerz nīze'i birağıp el gürz-i İskender-i Kübrā'ya urdı. İrüp Şaff-der-i Şaff-şiken'e bir gürz urdı. Şaff-der, gürz ^{9a23} ber-ā-ber virüp kolları bükildi. Baş kaçurup arķaya aldudā başı at başına ber-ā-ber olup ne hāl ise men' eyledi ammā māderinden ^{9a24} emdügi süd dimāğında lezzet virdi. Ferāmerz öteden dönüp Şaff-der'e eyitdi, di imdi yā Şaff-der hamle ile gün aışamludur ^{9a25} didi. Şaff-der eyitdi, yā Kırtāl bir gürz haķķuñ dağı var, anı da ursaña didi. Ferāmerz eyitdi, yā Şaff-der ol gürz haķķı saña cibā, cengimüz yek-ā-yek, [9b] ^{9b1} yek-ā-yek olsun didi. Şaff-der hoş imdi diyüp kapdı gürzin irişdi. Ferāmerz'e bir darb urdı, āsān men' idüp Ferāmerz urdı. ^{9b2} Şaff-der güc-ile men' eyleyüp,

Hulāşa-i kelām, yidişer darb urışdılar. Ferāmerz yeter zīrā çok ruşsat vaķtı degül diyüp yidinci gürzi Ferāmerz, onıncı kırtasından ^{9b3} tutup ikdām üzre bir darb urdı. Şaff-der gürz ber-ā-ber virdükde gürz elinden fırladı. Baş kaçurup arķaya alınca dem-i nefesi sīnesinde bend olup ^{9b4} ve ayakları rikābdan boşanup tepesinũn üzerine zemīne yıkılacaķ maħall Ferāmerz'ũn mīh üzerinden dönüp irişdi. Şaff-der'i düvālinden kapup kolına ^{9b5} aldı ve yanında Kırtas'a virüp bağla eyledi. Kırtas dağı

⁶⁸ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “**kılıc** (کılıج)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**kılıç**” şeklinde aktarılmıştır.

⁶⁹ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “**kulaç** (کولاچ)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**kulaç**” şeklinde aktarılmıştır.

Şaff-der'i alup bende çekdi. Andan götürüp ol pehlevânın habs eyledi. Ferâmerz na'ra urup ^{9b6} tekrâr er taleb eyledükde Remed Şâh şaşup hây Nâr-ı Nûr hışmına uğrayacak zengî ne zehr-i kıtil olur. Bre ne durursuz diyüp yüz biñ 'askere komañ ^{9b7} eyledi. Yüz biñ 'asker birden hücum eyleyüp Ferâmerz'ün üzerine yürüdiler. Ferâmerz el tîğ-i sorhe urup yüz biñ eri karşıladı. Bunlara kılıç urup ^{9b8} allak bullak eyledi. Fi-l-hâl şaflar söküp Remed Şâh üzerine irdi. Remed Şâh meger ki nefsinde bahadır dil-âver idi. At sürüp Ferâmerz'i karşıladı ^{9b9} ve elinde kılıç Ferâmerz'e hamle eyledi. Ferâmerz tîğ-i sorhe karşı virüp Remed Şâh'ün kılıcın iki pâre eyledi ve el şunup Remed Şâh'ı düvâbinden kapdı, koluna alup ^{9b10} döndi. Ferâmerz'e âlât havâle idene Remed Şâh'ı siper yirine karşı virürdi. Herifler gördiler, pād-şahları Remed Şâh'dur. El çekince Ferâmerz urup iki pâre eyledi. ^{9b11} Tâ kim ordüya gelüp Remed Şâh'ün bār-gâhına irdi. Remed Şâh'ı zemîne urup bende çekdi. Tahtın kılıçlayup zabt eyledi. 'Asker bu hâli görüp gayrı ceng⁷⁰den ^{9b12} ellerin çekdiler. Ferâmerz, Şaff-der'ün şandalisinde geçüp karar eyledi ve Kartas'a fermân eyledi, var pehlevânları getir diyü⁷¹ Kartas varup getürdi. Ferâmerz için ^{9b13} dağı öñine getürüp nice görürseñüz kendüñüzi imân ve İslâm'ı kabûl idüp baña tâbi' olursañuz güzel yoħsa başıñuz keseyüm mi didükde bunlar emân diyüp derün-ı ^{9b14} İslâm'a gelüp Ferâmerz'e tâbi' oldılar. Ferâmerz bunlarıñ bendlerin alup gözlerinden öpdü. Remed Şâh Ferâmerz'e ziyâfet tedârüki görmege emr eyledi ve yüz biñ ^{9b15} 'asker haber-dâr oldılar kim pād-şahları ve pehlevânları Hudâ-perest olup Kattâl'a tâbi' oldı, anlar da olup.

Hâşılı, yüz biñ 'asker-ile Remed Şâh, Müselmân olup Ferâmerz'e üç gün ^{9b16} ziyâfet idüp şehrdede olanları dağı cümle İslâm'a getürdiler. Ferâmerz bunlara işte Ferâmerz üzerüme gelüp öldürdüm, başı nizededür ve gice düşümde gayrı şahib-kırân-ı ^{9b17} 'âlem sen olduñ, var İrân'da âlât-ı şahib-kırânî Rüstem'dedür, al didiler. Sepîd-i Mu'azzam'da dağı Ferâmerz'ün dârâtı var imiş, varup anları dağı alup 'askerün kendüme tâbi' ^{9b18} idüp ol aradan İrân'a gitsem gerek. Benümle İrân'a bile gider misiñüz didükde Remed Şâh ve pehlevânlar eytdiler, belî giderüz ve gayrı

⁷⁰ Bu kelime metin geneline bakdığımız zaman tıpkıbasım bölümünde hem “çeng (چنگ)” hem de “ceng (جنك)” olmak üzere iki türlü de yazılmıştır. Kelime konu itibariyle de metinde en çok tekrar eden kelimelerden biridir. Müstensih metin genelinde olduğu gibi bu kelimedede de “c-ç” noktasında ikili kullanımlar yapmıştır. Kelime çevriyazıya “ceng” şeklinde aktarılmıştır.

⁷¹ Burada müstensih “diyü” yazmak isterken “diyüp (ديوپ)” yazmış olmalıdır. Cümlemin gidişine göre kelime çevriyazıya “diyü” olarak aktarılmıştır.

şimden şoñra senden bir sâ' at devr olmazuz. ^{9b19} Şöyle kim kemter-i kemine kuluñuz her kanda dirseñüz ayrılmazuz bile giderüz didiler. Ferāmerz eyitdi, çünki öyledür. İmdi tedārüküleriñüz görüñ birkaç güne dek hāzır oluñ didi. ^{9b20} Remed Şāh nola diyüp üç dört güne dek cümle tedārükin gördi. Yirine vekīl naşb idüp işte yüz biñ erile bir gün Şehr-i Madūn öñinden kalkup 'azm-i Sepīd-i Ā'zam ve Muṭahhar Şāh ^{9b21} diyüp yola revāne oldılar. Gāh şayd u şikār iderek giderler idi. İttifāk bir gün yol çatal oldu. Ğulavuz, Remed Şāh'a gelüp eyitdi, devletlü yolumuzuñ yarısında birkaç senedür bir ejder ^{9b22} peydā oldu, geçenleri dem çeküp yudar lākin her gāh degül bir vāsi' şahrānuñ bir yanı bir şarp-ı der-benddür. Ol der-bend içinden çıkup gāh gāh geçen yolculardan ta' me alur. Bu dārgāh ^{9b23} olur ki beş on gün zāhir olmaz. Bilmem kanda gider. Ol der-bendüñ eñsesi bir kūh-ı mu'azzamdur. Bilmezüz, ol kūha mı çıkar gider. Beş gün eglenür lākin ol yol yakındur. ^{9b24} İhtimāldür, bizler ol şahrādan geçerken ādem rāyihası alup ser-rāhimuz kese geçmeyüp şakātlik vāki' ola, şoñra 'itāb-ı hışmıñuza mazhar olayuz. Niçün evvel bize ^{9b25} bunu bildürmedüñ dimeyesin bākī siz a'lem siz diyüp hāmüş oldu çünki Remed Şāh ve Ferāmerz kılağuzdan bu cevābları işitdi. Ferāmerz baş kaldırup kılağuz [10a] ^{10a1} eyitdi, bağa kılağuz bizleri ol yola götür, elem çekme. Allāhu Te'ālā bizleri niçün 'āleme şāhib-kırān itdi, işte böyle üzerinde olan mevzīleri def' etmek ^{10a2} için. Bir yılandur ki anuñ qorqusından doğru yolumuz koyup uzak yollara gitmek neden lāzımdur göresiz. Tengri'nüñ luṭfi-yıla ben aña neylerüm, bundan qorqınca ^{10a3} benüm vāki'ümde şāhib-kırān olduğum neye yarar, 'ale-l-ḥuşūş Īrān'a varsam gerek. Rüstem'den ālāt-ı şāhib-kırānı almağa zāhir, anlar da ne ādem ejderleri ^{10a4} vardur, kolayına baña ālāt-ı şāhib-kırānı virmezler. Hem işidenler diyeler ki, Qattāl Zengī bir yılanuñ havfindan dolaşup Sepīd-i Ā'zam'a gidememiş ^{10a5} didürmekden helākum ihtiyār iderüm, bu sözi didürmem didi ve hem 'asker qorqarsa girüden gelsünler, ben ilerüce giderüm. Eger ben ejdere ^{10a6} tama' olursam sizler girüye dönüp gidesiz didi. Bunlar da siz bilürsüz devletlü şāhib-kırān diyüp ol yola revān oldılar. Ferāmerz kılağuz ^{10a7} alup ilerüce gitdi. Qartas ile çün ol şahrāya geldiler. Kılağuz yir öpüp eyitdi, sulṭānum sizlere didüğim şahrā ve ejder mekānı budur, ilerü daḡı bir adım ^{10a8} gitmege qorqarum, sizler qorqmaz diyüp hāmüş oldu. Ferāmerz gülüp behey ādem ne qorqarsın çünki öyledür. Bunda durın 'ayyārumla gideyüm diyüp Kuṭb'ı ^{10a9} sürüp gitdiler ve ol şahrāyı dolaşup ol der-bend ağzına geldiler. Gördiler, ol aranuñ kiyāhı ejderüñ dem-i

nefesinden kapkara⁷² yanmış meger ejder dağı yakın imiş. ^{10a10} Ādem rāyihasın alup süzilüp Ferāmerz üzerine geldi. Kuṭb rāyihasın tıyup sehīl urdı. Tiz Ferāmerz rahşından inüp Qartas'a virüp eyitdi, ^{10a11} yā Qartas rahşımı uzak yire götür diyüp kendüsi cübbe eteklerüñ miyânına bend idüp ve tır ü kemānın eline alup piyāde ilerüye gitdi ^{10a12} çünkü ejdere yakın geldi. Ejder baş kaldırıp Ferāmerz'i görünce dem çekdi. Ferāmerz'ün öninden ejderin hār u hāşāk yuvarlanurak ^{10a13} ejderin ağzına geldi ammā gördi ta' me degül hemān taşra püfkürdi. Berüden Ferāmerz bir hadeng-i kazā-zede kemānı kapup ejderin gözin gözedüp,

[MİNYATÜR]

[10b] ^{10b1} tīre küşād virince oğ gelüp ejderün gözünde urup kafāsından çıkup varup yire mıhlandı. Ejder cān acısı-y-ıla ^{10b2} bir dem dağı çekeyüm diyince Ferāmerz ol bir gözine dağı bir oğ urup artık ejder 'amelden kalup hemān dögünmege başladı. Ferāmerz ^{10b3} bir miqdar şabr eyleyüp andan varup gördi, ejder dağı ölmemiş. Kellesine bir tīg urup kubbe-i mişāl kellesin yire düşürüp lākin ^{10b4} buhārından Ferāmerz de te'sir idüp girüye gelüp yıkıldı. Qartas gözedür idi. Tiz şu getirüp Ferāmerz'ün yüzün ve gözin yıkayup ^{10b5} 'aqlı başına gelüp ba' de yüz seksān kulaç kemendin bāz mohresin alup andan bir dıraht-ı muntehā sāyesinde karar eyledi ve Qartas'a ^{10b6} eyitdi, yā Qartas var 'askere bu ahvāli bildür, anlar dağı gelsünler didi. Qartas-ı Merdom-ser nola diyüp tārket-ül 'ayn içre Remed Şāh'a gelüp ^{10b7} vuḳū' ı bildürdi. Cümle 'asker kalup Ferāmerz olduğu yire gelüp ejderün cüşşesin temāşā idüp Ferāmerz'e hezār taḥsīn eylediler. İrtesi ^{10b8} gün ol konağdan kalup 'azm-i Muṭahhar Şāh eylediler. Yakın geldükde Muṭahhar Şāh'a haber oldu ki, üzerine Remed Şāh yüz biñ 'askerile ^{10b9} gelüyor diyü. Remed Şāh tecāhülde gelüp Ferāmerz'ün 'ayyārı olan Ser-bāz 'Ayyār'a bakup 'ayyār var efendün Ferāmerz'in haber getir, Qattāl ^{10b10} Zengī'yle hālleri yine müncer oldu. Hem üzerimize düşmen geldügin bildür, durmasunlar gelsünler. Oradan dönüp üzerimize gelen ^{10b11} 'askeri göre ne miqdardur, didükleri kadar var mıdur, 'adāvetleri bizümle ne içündür, haber al gel didi. Ser-bāz 'Ayyār nola diyüp teberin ^{10b12} kapup bunlara vedā' idüp evvel gelen 'askeri göreyüm diyüp tebdil-i cāme idüp evvel dīvān-ı Remed Şāh'a girüp Remed Şāh'ı ^{10b13} ve erbāb-ı dīvānı seyr idüp pāy-ı tahtda toḳsan sekiz eriş kaddıla

⁷² Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “**kapkara** (قَبْرَه)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “*b-p*” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**kapkara**” şeklinde aktarılmıştır.

Ferāmerz'i gördi. Bir siyāh zengī oturmuş yüzine nerre diyüler, ^{10b14} baķamaz bir mehībdür ki nerre-şirler ķan ķuşanurlar. Ser-bāz 'Ayyār taşra çıkup birinden su'āl eyledi. Ol kimse eyitdi, buña attāl Zengī ^{10b15} dirler, fūlān maġarada olurdu, merdom-ħor idi ve dūşinde şāhib-ķırānlık virildüġin ve Ferāmerz'i öldürdüġin Sepīd-i Ā'zam'a varup ^{10b16} eşyā-yı Ferāmerz'i taleb itdüġin beyān eyledi. Ser-bāz 'Ayyār āh idüp aġlayuraķ dönüp tekrār dīvān-ı Remed Şāh'a girüp nazar eyledi. ^{10b17} attāl Zengī didükleri atrana beñzer bir zengīdür. artas-ı Merdom-ser ise Sultān-ı 'Ayyārān şandalīsine geķmiş oturmuş. Ser-bāz tekrār derūnından ^{10b18} buħār çıkup aġladı ve eyitdi, göre nā-bekār artas'ı şöyle ķara yüzlü zengīye ser-fürü itmiş ola diyüp ķan yutdı. Nā-ķār Ser-bāz ^{10b19} 'Ayyār Ferāmerz için te'essüf idüp oradan döndi. Aġlayuraķ Muṭahhar Şāh bār-gāhına irdi. Muṭahhar Şāh ve Cihān-baħş eyitdiler, yā Ser-bāz ^{10b20} nedür aşlı niçün aġlarsın, bu gelen 'asker kim imiş diyü su'āl eyledükde, Ser-bāz 'Ayyār görüp işitdüġin naķl eyledi. Hāliyā efendimüzün ^{10b21} başın cüdāya diküp bār-gāhı önünde zemīne dikmiş. Sā'ir aħvāl şöyle dursun ne dirsün şol artas didükleri bī-vefā nerreye kim ^{10b22} ol daħı varup attāl-ı Merdom-ħor'a yanaşmış didi. Ser-bāz'dan bu ġaberi işidince birden bir vāveylā kopardılar. Bilenler saħteden, ^{10b23} bilmeyenler gerķekden itdiler. Çünkim bir işdür olmuş. Şimden girü aġlamanuñ fā'idesi yoķdur. Ol dil-āver bir daħı cihāna gelmez ancak efendimüz intiķāmın ^{10b24} ol nā-bekār zengī'ye ķomazuz. Baķalum ne ġāreket eyler didiler.

Ammā bu arafdan, Ferāmerz daħı gelüp ber-ā-ber ķondı. Ol ġün muķayyed olmadı. İrtesi ġün ^{10b25} dīvān idüp bir nāme inşā eyledi ve artas'ın eline virüp eyitdi, yā artas bu nāme'i Ferāmerz'ün 'askerine ilet ve ne cevāb iderler, baña ġaber [11a] ^{11a1} getür didi. artas da nola diyüp nāme aldı. Tebrīk ķapup ķara tütün mişāl çıkup aban aldı. Andan leşker, Sepīd-i Ā'zam'a geldi. Dīvān-ı Muṭahhar ^{11a2} Şāh'a gelüp izn⁷³ taleb eyledi. Bevvāblar girüp ġaber virdiler. Muṭahhar Şāh şüret-i mu'āmele gördiñüz mi nā-bekār ġüher-ābı şimdi düstür ile gelür diyüp ^{11a3} izn virdi. Bevvāblar çıkup artas'a buyuruñ didiler. artas iķerü girüp yir öpdü ve teberine ayanup durdı. Cihān-baħş olsun, Muṭahhar Şāh ^{11a4} olsun artas'a hoş geldüñ yā artas ne ġaber, efendüñ ķanı niķe oldu didiler. artas daħı saħteden aġlayup başıñuz

⁷³ Bu kelime Standart Türkiye Türkçesinde "izin" şeklinde kullanılmaktadır. Metinde de bu şekilde yazılan örnekler mevcuttur.

şâğ olsun, efendimüz ^{11a5} Kattâl Zengî elinde helâk oldu. Meger ki nâ-bekâr zengî çok kuvvete mâlik imiş, ibtidâ varduq. Zengîniñ kırk nefer zengî pehlevânı var imiş. Her biri ^{11a6} ehramene beñzer. Birden gelüp üzerimize hücüm eylediler. Biz dağı kırkın öldürdük. Şoñra Kattâl-ı Merdom-ğor gelüp efendüm Ferâmerz ile cenge durdı. ^{11a7} Yidi sâ'at kadar ceng eylediler ammâ Kattâl-ı Merdom-ğor kuvve-i kâhire şâhibi zengî, 'âkıbet bir darb-ı gürz urup Ferâmerz'ün cümle iyegülerün ħurd ^{11a8} eyledi. Ferâmerz yıkılıp nâ-bekâr zengî üzerine atıldı ve başın kesdi. Ben bu ħâli görünce teber ile ħamle eyledüm. Bir na'ra urup beni dağı şaşurdu ^{11a9} ve yaqamdan tutup yire urdu ve ellerim bağlayup baña elbetde tâbi' ol, yoq dirseñ seni dağı öldürürüm didi. Gördüm, elinden ħülâşa ^{11a10} çâre yoq, nâ-çâr ben dağı tâbi' oldum andan. Döndi baña ey nerre bu gice baña bir pîr gelüp vâki'ümde ħayrı sen şâhib-ğırân olacağsın, ^{11a11} var İrân'da Rüstem dirler bir şâhib-ğırân vardur, âlât-ı şâhib-ğırânî cümle andadur, al didi. Ben de uyandım, işte siz zühür eyledüñüz didi. ^{11a12} Evvelden Ferâmerz ile cenge mübâşeret eyledükde Ferâmerz'den su'âl idüp kimün oğlı olduğın burada dârât ve devleti olduğın efendüm Ferâmerz ^{11a13} cümle naql eylemiş. Baña dönüp yâ Kartaş şunda bir pād-şâh vardur. Ateş-perestdür. Benümle bir miğdar ħuşümeti vardur. Varup anı kendüme tâbi' idüp ^{11a14} oradan Sepîd-i Â'zam üzre varur. Ferâmerz, İbn-i Rüstem'ün anda olan dârâtın alup 'askerün kendüme tâbi' ider de İrân'a gider, pederi ^{11a15} Rüstem'den dağı âlât-ı şâhib-ğırânî alup ħayrı istiklâl-i şâhib-ğırân-ı 'âlem oluram didi. Ol pād-şâha Remed Şâh dirler imiş. Bâzergân ^{11a16} başısı olan Ĥâce Yârtus'a mekr-i sâbîkâ tutup mâlin alup kendün ħabs eylemiş ve tevâbi' in kebâb idüp yemiş imiş. Remed Şâh ^{11a17} duyup biraz 'askerile üzerine gelür kim Ĥâce Yartus'ı ħalâş eyleye. Kattâl Zengî 'askerin bozup pehlevânların zaħm-dâr idüp ^{11a18} cümlesin kaçurur. Ĥuşümetin aşlı dağı bu imiş. Ĥâce⁷⁴ Yartus'ı ħabsden çıkarup âzâd eyledi ve cümle mâl ve eşyâsın virdi ^{11a19} ve Remed Şâh tarafına gönderdi. Var söyle şâhına ben ħayrı rehzenlikden ve merdom-ğorluğdan ferâğat idüp tevbe eyledüm, ^{11a20} vâki'ümde baña şâhib-ğırânlık virildi, vaqtine ħâzır olsun, işte ben dağı ardınca varurum. Ya Müselmân olup baña bende ^{11a21} olur yâğud cümle katl idüp memleketin zabt iderüm diyü tenbîh eyledi. Andan ħabsden otuz nefer âdem kendüsine tâbi' ^{11a22} eyledi ve cümle eşyâsın ħaldırıp varduq. Ceng idüp Remed Şâh'ı yüz biñ 'askerile ve pehlevânlarıyla İslâm'a getürüp ^{11a23} oradan bunda

⁷⁴ Bu isim metnin genelinde çoğunlukla transkripsiyonlu olarak "Ĥâce" şeklinde yazılmıştır. Burası da dahil birkaç yerde ise müstensihin kelimeyi "Ĥâce" şeklinde yazdığı görülmüştür.

geldi didi. Bilmeyenler kavli kıpsun nā-bekār zengīnūñ diyü sögdiler. Qartas'a eyitdiler, sen ne için geldūñ diyü ^{11a24} Muṭahhar Şāh su'āl eyledi. Qartas eyitdi, elçilik ile geldüm, nāme getürdüm, bākī cevāb nāmededür diyüp nāme'i çıkarup kenār-ı tahta ^{11a25} kıodı. Muṭahhar Şāh alup Feylesof-ı Dānā eline viridi. Feylesof açup kıırā'at eyledi.

Şüret-i nāme, ser-nāme-i be-nām Hūdā kim oldur kadir, [11b] ^{11b1} kadir-i kayyūm ve dānā benüm kıatumda ki Qattāl-ı Merdom-ḥor ve ḥālā şahib-kırān-ı şark ve ğarbūm. Sen kim Sepīd-i Ā' zam şahı olan Muṭahhar ^{11b2} Şāh'sın. Ma' lūm ola kim dāmāduñ Ferāmerz üzerüme gelüp başın kesüp cüdāya dikdüm ve bunda geldüm ki Ferāmerz'ūñ cümle dārātın ^{11b3} alup Īrān'a gidem, varup Rüstem'den ālāt-ı şahib-kırānı alam. İmdi nāmum vuşülünde gerekdür kim Ferāmerz'ūñ mālīk olduğı ālāt u atdan ^{11b4} serā-perde vü ḥazīneden,

Hulāşa-i kelām, daḥme-i İskender-i Kübrā'dan çıkarduğı eşyāyı getürüp cümlesin bī-kuşūr baña teslīm idüp ^{11b5} kendūñ daḥı Ferāmerz'ūñ oğluñ ve pehlevānların alup gelüp ḥāk-pāyuma yüz sürüp baña tābi' olasın, benümle ber-ā-ber Īrān'a gidesinüz. Ben de ^{11b6} sizūñ her biriñüze Ferāmerz'den ziyāde ri'āyet idüp ke-l-evvel menşiblarıñuzda 'ulūfe ve ikrāmıñuz izdiyād eyleyem. Eger yok diyüp muḥālefet ^{11b7} iderseñüz yarın meydāna çıkar cümleñüze miqdārın bildürürüm. Şoñra bize niçün bildürmedūñ dimeyesüz. Vārān 'ayyārum Qartas-ı Merdom-ser ^{11b8} Nerre ile şāfi cevāb irsāl idesüz diyüp nāmesin tamām itmiş. Hemān pehlevānlar bir uğurdan yabana söylemiş. Yarın meydānda cevābın alsun. ^{11b9} Biz andan efendimüz Ferāmerz'ūñ intikāmın almaduqça fāriğ olmazuz didiler. Muṭahhar Şāh şir postundan Qartas'a bir ḥil'at virüp yolladı. ^{11b10} Qartas gitdükden şoñra Muṭahhar Şāh 'askerinde ceng-i nidā itdürdi. Qartas, Ferāmerz'e gelüp virdükleri cevābı didi. Ferāmerz hoş imdi ^{11b11} günāhı boyunlarına, kendileri bilür diyüp emr eyledi. Ğāzbān-ı Tiğ-zen'e 'asker de yarın cengdür diyü taraf taraf münādiler nidā itdürdi.

^{11b12} **Hāşılı**, iki leşker āgāh olup şabāha munṭazır oldılar çünkim ol gice mürür idüp şabāḥ oldı. Āf-tāb-ı 'ālem-tāb, süy-ı ufqdan nümāyān ^{11b13} olup 'ālem münevver olduqda 'askerden ceng-i ḥarbīler çalınup at, fil, gergedanlarına süvār olup 'azm-i meydān-ı rezm idüp birbirlerine ^{11b14} muqābil ve muqārin oldılar. Şaflar dönüp alaylar bağlandı. Meydān açıldı, kim gire meydāna diyü, herkes nāzır-ı ber-meydān

iken ^{11b15} amı gördiler. Ferāmerz, Qattāl Zengī namı-y-ıla kaṭran ṭulumuna beñzer, altında peleng-reng-i baḥrī'i sürüp yanar āteş gibi meydāna girdi. ^{11b16} Ol kadar sipāhīlik eyledi kim dost düşmen taḥsīn ü āferīn eyledi. Andan na'ra urup yā Muṭahhar Şāh nāmum ile 'āmil olmaduñ, meydānuma ^{11b17} er gönder, yok dirseñ şimdi tepüp alayına 'askerūñ fenāya virürem diyü heybetle öyle ḥaykırdı kim Ferāmerz'ūñ na'rası evvelden daḥı mühīb idi. ^{11b18} Feylesof-ı Dānā ma'cūn yidirüp daḥı ziyāde mühīb oldu ve tebdīl oldu. Herkes Ferāmerz na'rasından vehm aldı. Muṭahhar sağ ve şola baḳup bre ^{11b19} biriñüz girūñ şol zengīnūñ meydānına diyüp fermān eyledükde hemān Behmen-i Ḥişt-endāz kim Muṭahhar Şāh'ūñ ser-'askeridür. Bir kerre at sürüp Muṭahhar ^{11b20} Şāh öñine geldi. Yir öpüp Cihān-baḥş öñinde temennādan şoñra meydān istedi. İzn olup Behmen-i Ḥişt-endāz raḥşın oynadaraḳ Qattāl ^{11b21} Zengī diyü Ferāmerz'ūñ öñin aldı. Ferāmerz daḥı Behmen'e tecāhül den gelüp kimsin pehlevān bu 'askerde ne ismile yād olunursın didi. Behmen eyitdi, baña Behmen-i ^{11b22} Ḥişt-endāz dirler, Muṭahhar Şāh'ūñ ser-'askeriyüm didi. Ferāmerz, yā Behmen hiç öldürdüğüm Ferāmerz ile ceng idüp imtiḥān oldun mı idi, ^{11b23} Ferāmerz ile niçe idūñ didi. Behmen imtiḥān olmadum ammā ben anuñ yanında kaṭre idüm. Bir dil-āverūñ ḥaḳḳın inkār eylemek olmaz didi. Ferāmerz, Behmen'e ^{11b24} göñlünden āferīn eyledi. İmdi ḥamle eyle yā Behmen-i Ḥişt-endāz, maḳdūrını şarf eyle ve naşıl ālātda māhir iseñ anuñla ḥamle eyle, şoñra 'özr ^{11b25} ve bahāne eylemeyesin didi. Behmen el nīze ye urup Ferāmerz'e bir nīze ḥavāle eyledi. Ferāmerz, Behmen'ūñ nīzesin on sekiz baṭmān tāziyāne-i İskender ile [12a] ^{12a1} çarpup men' eyledi. Behmen gürzile geldi. Ferāmerz gürzin daḥı ḳolçağı-y-ıla çarpup men' eyledi. Cihān-baḥş, Ferāmerz'ūñ böyle meḥāretlerin ^{12a2} görüp göñlünden taḥsīn iderdi ammā bilmeyenlere heybet oturdu. Bu kerre Behmen ḡāzaba gelüp el ḥište urdu. Behmen'ūñ ise ḥiştin ol diyārlara men' ider yoḡ-ıdı. ^{12a3} Herkes ḥiştinden iḥtirāz iderdi. Ferāmerz'e çün Behmen, ḥişt ḥavāle eyledi. Ferāmerz el şunup Behmen'ūñ ḥiştūñ elinden aldı ve düvālınden ḳapup ḳoluna aldı ve Qarṭas'a ^{12a4} teslīm eyledi. Qarṭas rıfḳıla bende çeküp 'alem sāyesine ilette. Ferāmerz na'ra urup er ṭaleb eyledükde Arduvān-ı Pülād-puş at sürüp meydāna girdi. Ferāmerz'ūñ öñin ^{12a5} aldı. Ferāmerz eyitdi, kimsin aduñ nedür diyü su'al eyledükde Arduvān kendin ta'rīf eyledi. Ferāmerz eyitdi, di imdi ḥamle eyle diyince Arduvān, Ferāmerz'e ^{12a6} bir nīze, iki gürz urdu. Ferāmerz ikinci gürzde Arduvān'ın gürzin elinden alup ānīde

düvālinden apup artas'a teslim eyledi. ^{12a7} artas bend idüp Behmen'ün yanına ilettdi. Ferāmerz er aleb eyledi. Muahhar āh eyitdi, bre bu ne zehr-i ātıl zengī olur, biriñüz daı varuñ ^{12a8} diyince Cüneyd-i Hün-āām girdi. Ferāmerz'e üç amle eyledi. Ferāmerz amleleruñ men' idüp bir nīze ile raşından ayırdı ve zemīne düşmeden ^{12a9} apup oluna aldı ve artas'a teslim eyledi. artas bend idüp ol bir pehlevānlaruñ yanına ilettdi. Bu kerre Sa' d-ı Sepīd-endām ^{12a10} at sürüp Ferāmerz'ün öñiñ aldı, eyitdi, ey nā-bekār zengī nedür bu senüñ itdügin diyüp el nīze ye urdı, ayırup Ferāmerz'e ^{12a11} bir nīze urdı. Ferāmerz'ün evvelden daı Sa' d'a bir gūşmāl virmek muradı idi. Zīrā bir midar od-pesend pehlevān idi. el şunup ^{12a12} nīzesin op dibinden yalman girüsünde utup zaı ve raı eyledi. Yel gibi gelürken Sedd-i İskender mişāl duravardı. Sa' d nīzesin ^{12a13} ilerü itdi, işlemedi, girü çekdi olmadı. Ferāmerz silküp nīzesin elinden aldı. Sa' d ' askerden 'ār idüp hāy nā-bekār zengī ^{12a14} sen misin baña bu işi iden diyüp el gürz urdı. İrüp Ferāmerz'e bir arb-ı gürz avāle eyledi. Ferāmerz el şunup gürzin daı ^{12a15} elinden aldı ve kendü gürzin kendüsine avāle eyledükde Sa' d'ün cān başına şıçradı. Nā-ār neylesün siperden arşu tutdı ^{12a16} ammā Ferāmerz gürz atā yirine geldükde gürzi⁷⁵ zemīne bıraup bir kerre Sa' d'ı düvālinden apup Sa' d ne gördi, iş ayrı oldu. ^{12a17} Bārī ol zengīye bir reng ideyüm ki beni atdan ayırmason diyüp oyluların mukem şıdı. Bilmedi kim rengi kendüsine eyledi. Ferāmerz ^{12a18} öyle zūr eyledi kim Sa' d raşı-y-ıla bile zeminden alup raşuñ pāyları zeminden kesildi. Sa' d gördi, dibelik rüsvāy oluyor, uyluın ^{12a19} şalıvirdi. Raşın yine yire başdı. Ferāmerz, Sa' d'ı olına alup artas'a teslim eyledi. Hemāñ Evrān-ı Āhen-derīd girüp Ferāmerz'ün ^{12a20} öñin aldı ve afiyene temennā idüp el nīze-i gürze urup amle eyledi. Ferāmerz, Evrān'ın nīze vü gürzin ā'ide üzre men' idüp ^{12a21} Ferāmerz daı bir nīze ve bir gürz urup Evrān daı ne hāl ise men' eyledi. Üçinci gürzi Ferāmerz bir īrāt girüden tutup bir arb ^{12a22} urdı. Evrān'ün raşınuñ bili ırılıp Evrān raşı-y-ıla yıılıurken, Ferāmerz tīz destlik idüp yek-i mī üzerinden döndi ^{12a23} ve Evrān'ı apup artas'a virdi. artas āñide ol bir pehlevānlar yanına ilettdi. ayrı Cihān-baş at sürüp meydāna girdi. ^{12a24} Pederinüñ öñiñ alup iltiyām üzre 'aş eyledi ammā Ser-bāz ' Ayyār rikābında idi. Ferāmerz Cihān-baş'a ey nev-civān kimsin ālībā ^{12a25} Ferāmerz olı Cihān-baş

⁷⁵ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “r (ر)” harfinin unutulması sonucunda “göz/güz (كوز)” şeklinde yazılmıştır. Fakat cümlede “gürz” konusu geçtiğinden ötürü ve müstensihin bu tarz yanlışlıkları da göz önünde bulundurularak kelime çevriyazıya “gürz” şeklinde aktarılmıştır.

didükleri dil-âversin didi. Cihân-bağş eyitdi, beli, o'yum didi. Ferâmerz eyitdi, di imdi hamle eyle görelüm sen, [12b] ^{12b1} sen niçesin diyince Cihân-bağş el nîze ye urup irişdi. Ferâmerz'e bir nîze havâle eyledi. Ferâmerz siper ber-â-ber virüp ^{12b2} men' eyledi ammâ Cihân-bağş'ın dağı kuvvetin tecrube eylememiş-idi. Şimdi bilüp tağsîn ve iftiğâr eyledi. Ferâmerz de Cihân- ^{12b3} bağş'a bir nîze urup Cihân-bağş dağı merdâne men' eyledi. Andan el gürze urup irişdi. Ferâmerz'e bir çarb urdı. ^{12b4} Ferâmerz arçada men' eyledi. Ferâmerz urdı, Cihân-bağş men' eyledi ammâ pederi Ferâmerz nasıl kuvvete mâlik duydu. Bâ huşuş kim ^{12b5} urduğı âlet mülâhazadır. Hâşılı Ferâmerz, Cihân-bağş'a bir miğdar ruğşat virüp on ikişer çarb urışdılar. Andan nevbet ^{12b6} Ferâmerz'e geldükde Cihân-bağş bir çarb havâle idüp Sa'd gibi gürzin nezîh tarafl-y-ıla şalup Cihân-bağş'ı rağşından çapup çolına ^{12b7} aldı ve yine rağşına koyup var imdi yâ Cihân-bağş Muğahhar Şâh'ıla müşâvere idüp eşyâyı teslim idüp kendünüz dağı gelüp tâbi' ^{12b8} oluñ didi ve dönüp fermân eyledi. Tağl-ı ârâma turralar urdılar. Berüden Cihân-bağş dağı dönüp tağl-ı ârâm çaldurdu. İki ' asker ^{12b9} çondılar. Cihân-bağş, Muğahhar Şâh'a niçe idelüm işte bu zengî cümlemüze gâlib geldi, hüküm gâlibüñdür. Benüm bildüğüm budur kim hemân pederimün eşyâsın ^{12b10} cümle zengîye teslim idüp biz de teba' iyyet gösterüp bile Īrân'a giderüz didüm. Eger zengî'i öldürüz ise hem intikâm almış oluruz ve hem eşyâyı ^{12b11} yine aluruz. Eger zengî, dedeyi öldürüp şâhib-çırân postına geçirse yanında bulunmuş oluruz. Ol zemân yine bir dürlü mülâhaza dağı olunur didi ^{12b12} ve dönüp Feylesof'a ey dâñâ bu huşuşda sen ne dirsın didükde Feylesof-ı Dâñâ beli, söz budur, bundan münâsibi yokdur didi. Muğahhar Şâh ^{12b13} imdi öyle olınca çalkup Çattâl Zengî'ye varup temennâlar eylerüz ve serâ-perde-i İskender'e da' vet idüp cümle eşyâyı teslim eylerüz didi. ^{12b14} Andan Muğahhar Şâh çalkdı ve Cihân-bağş ve Feylesof-ı Dâñâ çalkdılar ve Hüsâm'ı da aldılar. Dağı vüzerâdan ba' zı ihtiyârlar ile binüp ^{12b15} Serbâz ' Ayyâr dağı bile ' azm-i leşker-i Çattâl Zengî eylediler. Ferâmerz dağı berüye gelüp çarâr itdi. Rezm câmelerün çıçardı, dīvân ^{12b16} libâsı giyüp dīvân-ı Remed Şâh'a geldi. Pây-ı tağt şandalisinde çarâr eyledi. Andan Çarğas'a emr eyledi, pehlevânları getür diyü. Çarğas ^{12b17} varup cümlesin çitâlayup getürdi, Ferâmerz'ün çarğasına durğurdu. Ferâmerz bunlara hiğtab idüp nice görürsünüz kendünüzi ^{12b18} ey Ferâmerz pehlevânları didükde hemân Evrân, nuğka gelüp eyitdi, niçe görseñ gerek pehlevân şimdiki hâlde mağlûbuñ ve elinde ^{12b19} esîrüz, dilerseñüz öldür, dilerseñüz

āzād eyle didi. Ferāmerz eyitdi, güzel söz pehlevān, sözün yirinde. Ben daḥı sizūñ gibi pehlevānlara ^{12b20} kıymam. Efendiñüz Ferāmerz'i daḥı murādum öldürmek degül idi ancak kazāya çāre yok. Ha bir ḥaḫādur oldı, soñradan ben daḥı acıdum ^{76 12b21} ammā ne fā'ide. Şimdiki ḥālde gelūñ, baña tābi' oluñ, yine her biriñüzi hoş görüp Ferāmerz'den ziyāde size ri'āyet eylerüm. Elḥamdülillāh arada 'adāvet-i ^{12b22} dīniyyemüz yok. Siz de Müselmān, biz de Müselmān. Kişi ġālibāne ḥizmet eylemek 'ayb degüldür didi. Evrān eyitdi, diñle pehlevān bizüm ^{12b23} başımız Muḫahhar Şāh'la Ferāmerz'üñ oğlu Cihān-baḫş'dur. Eger anlar tābi' olur ise biz de oluruz dirken bevvēblar içerü segirdüp devletlü şāhib-ķırān ^{12b24} Sepīd-i Ā'zam'dan berü biraz kimesneler geldi didüklerinde Ferāmerz duydu. Zirā geleceklerin bilürdi, istiķbāl idüñ didi. Ḥattā Remed Şāh'ı bile ^{12b25} karşı gönderdi. Bunlar bār-gāh ḫapusunda buluşup hele bunları içerü aldılar. Ferāmerz daḥı bunlar gelince şandaliden ayaġa ḫalkdı. Muḫahhar Şāh'ıla [13a] ^{13a1} Cihān-baḫş temennā idüp, Ferāmerz Muḫahhar Şāh'ı taḫta ḫıḫardı ve Cihān-baḫş için bir şandalī getürdüp ber-ā-berine ḫurdurdu ve Hüsām'a ^{13a2} şol ḫolda yir virdi. Ser-bāz 'Ayyār'a daḥı 'ayyār başı şandalisin virüp hoş geldiñüz didi. Andan pehlevānlar daḥı meydānda idiler. Ferāmerz ^{13a3} hemān Ḳarḫas'a işāret eyledi. Cümlesinüñ bendin alup Evrān alt yanına ser-ḫaplan şandalisine aldı. Anuñ altına Sa'd'ı, daḥı altına ^{13a4} Cüneyd'i, Behmen ve Arduvān'ı şola aldı. Andan Muḫahhar Şāh'a Feylesof-ı Ekber'e ri'āyetler eyleyüp teşriññüze bā' iş nedür diyü su'āl eyledükde ^{13a5} anlar daḥı murādaruñ bildirüp serā-perde-i İskender-i Kübrā'ya da'vet eylediler. Ferāmerz icābet idüp ḫalkdılar. Raḫşlarına süvār olup leşker-i ^{13a6} Muḫahhar Şāh'a geldiler. Doğru serā-perde-i İskender-i Kübrā'ya indiler. Remed Şāh ve Şaff-der-i Şaff-şiken ve Ġazbān-ı Tıġ-zen daḥı serā-perde-i İskender'i görmemişlerdi. ^{13a7} Üç ḫatın daḥı seyr idüp ḫayrān oldılar. Muḫahhar Şāh gelüp Ferāmerz'i pāy-ı taḫt şandalisine geçürüp Allāh mübārek eyleye devletlü şāhib-ķırān ^{13a8} didiler ve cümle ḫazīne ve eşyayı Ferāmerz'e teslim eylediler. Remed Şāh, Muḫahhar Şāh'ıla taḫta geçüp Evrān ser-ḫaplan şandalisinde sā'ir ^{13a9} dil-āverler sağ ve şol şandalilerde ḫarar eylediler. Evvel Muḫahhar Şāh ziyāfet idüp cümlesine yidürdiler ve içdiler. Andan soñra Ferāmerz ^{13a10} daḥı bir mülükī ziyāfet idüp ta'am yindükden soñra ḫazīne'i açup pehlevānlara

⁷⁶ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “acı- (اچى)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “acı-” şeklinde aktarılmıştır.

hil' at ve rahş virdi ve Cihān-baḥş'a peleng-reng-i baḥrī'yi ^{13a11} bağışladı ve dünyā vü āḫiret evlādum olsun diyüp Cihān-baḥş'ı oğul idindi ve İskender-i Kübrā'nuñ emānet koduğı on dört ^{13a12} küşelü tācı ḥazīneden çıkarup Muṭahhar Şāh'uñ başına giydürdi ve cümleye şehinşāh ve Feylesof-ı Dānā'yı baş vezīr eyledi ^{13a13} ve Ser-bāz 'Ayyār'ı 'ayyār başı eyledi. Şol şartıla ki kendinden ziyāde 'ayyār zuhūr eylerse ol baş, bu aña ḥalife ola. Bunlar ^{13a14} tamām olduḡdan soñra ḳalḳup Ferāmerz dilek durdı. Muṭahhar Şāh eyitdi, nedür devletlü şāḫib-ḳırān elḥamdülillāh bütün devlet senüñ olup da ^{13a15} yine dilek yirine durmaḡdan murād nedür didükde Ferāmerz du'ā idüp yā Muṭahhar Şāh işitdüm, Ferāmerz merḥum dāmādın imiş. İmdi ^{13a16} beni daḫı dāmādılığa ḳabül idüp Ferāmerz'üñ taḫt-ı nigāhında olan menkūḫası Gül-çehre Bānū'yı baña viresin hemān. Güyā ki Ferāmerz ^{13a17} ölmedi. Şimdiki ḫalde işte Ferāmerz benüm didi. Muṭahhar Şāh nola bāş üzerine diyüp Feylesof-ı Dānā 'aḳd-i nikāḫ eyledi. Ferāmerz sūr ^{13a18} istemedi. Hemān ol gice güyegü girdi. Gül-çehre Bānū ise evvelden ma'ḥūddur bilür. Ferāmerz, Gül-çehre'nüñ yanına girdükde Gül-çehre Bānū, ^{13a19} Ferāmerz'i ol 'acibe hey'etde gördükde ḳorḳdı. Ferāmerz yakın olmaḡ murād idince Gül-çehre ictināb eyledi. Ferāmerz gülüp nedür ^{13a20} yā Gül-çehre benden ne tiz uşanup utanduñ didi. Gül-çehre Bānū, Ferāmerz'üñ yüzine baḳarken senedin işitdi, gördi ses Ferāmerz ^{13a21} sesi degüldür, ağlamağa başladı. Beni 'an-ḳaşdın aldadup bir zengī'ye virdiler yoḫsa ne mümkün ādem şüret-i āḫire temesşül eylemek, ^{13a22} boyanup siyāḫ olmak. Ferāmerz eyitdi, ey nāzenīnüm şimdi senüñ şibḫüñ ne ile def' olur didi. Gül-çehre Bānū eyitdi, Ferāmerz'üñ ^{13a23} ketfinde bir beyaz ḫāl vardır. Āl-i Keyūmerş'den ve Nesl-i Ḳahremān'da olur ḫāle ḫāl-i Keyūmerş dirler. Eger sen de var ise olsun ^{13a24} ve-illā ol olmaduḡdan soñra dünyā bir yire gelüp işte bu zengī Ferāmerz'dür diseler inanmam didi. Ferāmerz gülüp şoyındı. ^{13a25} Ol ḫālī gösterdi. Feylesof, Ferāmerz'i boyaduḡda ḫāl üzre mum yapışdurdı, ḫālüñ cirmi boyanmasun diyü. Gül-çehre Bānū ḫāl, [13b] ^{13b1} ḫāl-i Keyūmerş'i görince inandı. Andan kendü daḫı şoyınup cāme-ḫāba girdiler. Ne yaptılar ise yaptılar, şabāḫ ba' de'l-ḡusl ^{13b2} Ferāmerz dīvāna gelüp Muṭahhar Şāh hil' at giyürdi. Beş on gün 'işret ve şoḫbet idüp bir gün Ferāmerz eyitdi, şimden soñra ḡayrı tedārük ^{13b3} görülsün, Īrān'a giderüz didi. Muṭahhar Şāh 'asker tedārükine meşḡul oldu ve yirine oḡlı Pervīz Şāh'ı vekīl ḳoyacaḡ oldu. Bu fikr ^{13b4} üzre tedārükde bezm-i dāstānımız bir āḫir şadede geldi.

Rāvi-yi şīrīn-zebān öyle naql ü beyān eyler kim, bu Sepīd-i Ā‘zam’dan berü bir diyār ^{13b5} var idi. Aḥzar-ābād dirler idi. Şāhına Aḥzar Şāh-ı Sebz-i Qıyād dirler idi. Bir nefesinde bahādır, cerī ve cesūr pād-şāh, iki kerre yüz biñ ‘askere ^{13b6} mālīk idi ve dīvānında pehlevānları çok idi ammā sağ pāy-ı taht pehlevānına Cumhūr-ı Aḥzerī dirlerdi. Yüz on sekiz eriş ḡadd ü ḡāmet ^{13b7} çekerdi. Bir ḡarındaşı var idi. Ḳam-hor-ı Aḥzerī dirler idi. Yüz on iki eriş ḡadd çekerdi ve bu Aḥzar Şāh’uñ iki birāderi daḡı ^{13b8} var idi. Eñ büyüklerine ‘Adlān Şāh-ı Bedeḡşānī dirler idi. Bedeḡşān diyārına ḡükm eylerdi. ‘Umrān-ı Bedeḡşānī nām bir pehlevānı var idi. ^{13b9} Yüz yigirmi eriş ḡadd çekerdi ve Behzād-ı Bedeḡşānī nām bir pehlevānı daḡı var idi. Yüz on altı eriş ḡadd çekerdi ve bir oḡlı var idi. ^{13b10} Adına Melik Seyf-i Seng-endāz dirlerdi. Gerḡi yüz on beş eriş ḡaddı var idi ammā ‘Umrān ve Behzād niḡesine yapışmaḡa ḡādir ^{13b11} degüller idi. Murād eylese ikisin birden düvāllerinden ḡāldırur idi ve Seng-endāz dimeḡe sebep bu idi kim bir pūlād-ı deste-ḡüb ^{13b12} yapıdırup deste-ḡübun ucına zencīr berkitmiş-idi⁷⁷. Güyā ki şālīḡ resminde ammā şālīḡuñ zencīrinuñ ucunda ḡoplar olurdu. ^{13b13} Bunuñ zencīrinuñ ucı yine üçer ḡatal ve tezād ve keffesi gibi pūlātdan birer keffesi var idi. Maḡşuş siyāh mermerden ḡoḡuzar batman^{13b14} müdevver çeki ḡaşı gibi ḡaşlar yapıdırup bir ḡaşmla ḡaçan ceng idüp ḡaşminuñ elinden ‘āciz ḡalduḡda ol deste-ḡübü eline alup ^{13b15} ol üç keffeye üç seng-i siyāh ḡoyup vezn ile birḡaç kerre başı üzerinden şapan-vārī devr itdirüp ḡaşmına atardı. Üç ḡaşuñ ^{13b16} ikisi ḡaşmına ve biri ḡaşminuñ bindüḡi raḡşuñ kellesine urup ḡurd-ı ḡām eylerdi. Men‘i bir vechle ḡābil degüldi elbetde. Ol taḡrīb ile ^{13b17} ḡaşma cevāb virürdi ve ḡaḡḡından gelürdi. Andan ol üç şāhın ortanca ḡarındaşlarına La‘lān Şāh-ı La‘līn-tāc dirler ^{13b18} idi. La‘lūniyye diyārına ḡükm eylerdi. Bir cihān pehlevānı var idi. Adına Keyyūs-ı Nīze-dār dirler idi. Yüz on dört eriş ḡadd çekerdi. ^{13b19} Bir muḡalsım nīzesi var idi. Bir ḡālī-y-ile men‘ olunmaz idi. Bir daḡı Līcūr-ı La‘lānī nām bir pehlevānı daḡı var idi. Bu Aḥzar Şāh ^{13b20} ise cümlesinden küçüḡ idi. Fe-emmā cümlesinden şecī‘ idi. Ceng-āverlik yolunda idi. Büyük birāderi ‘Adlān Şāh’uñ oḡlı Melik Seyf-i Seng- ^{13b21} endāz daḡı te’ehhül eylememiş-idi. Bir münāsib ḡız olsa Melik Seyf’e alıvirseñ diyü ‘Adlān Şāh vūzerā ile müşāvere eyledi. Ba‘zı yirde ^{13b22} ḡız buldılar. Melik Seyf istemedi. Bir gün Sepīd-i Ā‘zam ḡarafından bir ḡāfile gelüp meḡer

⁷⁷ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “**perkit-** (پركت)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “*b-p*” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**berkit-**” şeklinde aktarılmıştır.

‘Adlān Şāh vezīr ta‘yīn eylemişdi. Gelen kâfile ^{13b23} ve seyyāhından su’āl iderdi, haber alduğı kıızı gelüp Melik Seyf’e haber virürler idi, Melik Seyf begenmezdi. Ol vezīr Sepīd-i Ā‘zam ^{13b24} tarafından gelen kâfileden su’āl eyledi. Kâfile-i sālāra Hâce Sālīm dirlerdi. Ol Hâce Sālīm vezīre, Sepīd-i Ā‘zam pād-şāhı olan ^{13b25} şāhuñ iki kıızı vardur, hāliyā hüsnde gök kubbenuñ altında bulunmaz ancak yakında İrān memleketinden bir dil-āver zuhūr eyledi. Ferāmerz nām hāliyā [14a] ^{14a1} İrān’da şāhib-kırān-ı ‘ālem olan Rüstem’uñ oğlı imiş. Büyük kıızın bir güher-āb kapmış. Üç sene habsde kâlup ol Ferāmerz güher-ābı ^{14a2} öldürüp habsden hālāş eyleyüp babası Muṭahhar Şāh’a getürdi. Muṭahhar Şāh dağı kıızı ol Ferāmerz’e viridi ammā küçük kıızına ^{14a3} Lāle-i Ruḥ Bānū dirler. Büyük hemşiresinden dağı güzeldür dirler didi. Ol maḥall kâfileden bir kimse Hâce Sālīm’uñ yanında idi. Qoynundan ^{14a4} bir kağıd çıkarup vezīre şundi. Vezīr alup bağıdı. Bir kıızuñ taşviri ammā gāyet hüsñālardan bir kıız bu. Taşvīr kimuñ taşvīridür diyü ^{14a5} su’āl eyledükde, işte ol kimse Hâce Sālīm’uñ vaşf eyledüğü Lāle-i Ruḥ Bānū’nuñ taşvīridür didi. Meger ol kimse muşavver idi. Vardüğü ^{14a6} diyārda haber alduğı hüsñālardan olan kıızlaruñ taşvīruñ bir tarīki-y-ile alup böyle iktizā iden kimesnelere gösterüp üç yüz, iki yüz ^{14a7} altuna erbābına şatardı. Şimdi vezīr bu taşviri görünce begendi. Ol kimseden taşviri istedi. Bahāsı kaç altun ise söyle ^{14a8} saña getüreyüm didi. Ol kimse beş yüz altun istedi. Vezīr taşviri alup doğı Melik Seyf’e vardı. Taşviri gösterüp kıızı ^{14a9} vaşf eyledi. Melik Seyf taşviri gördüğü gibi biñ cānıla ‘āşık-ı dil-dādesi olup hā işte baña münāsib kıızı şimdi buldum, olursa ^{14a10} bu taşvīr şāhibi olan Lāle-i Ruḥ Bānū olur, andan gāyırısın almam didi. Vezīr ol aradan ‘Adlān Şāh’a varup aḥvāli bildürdi. ^{14a11} ‘Adlān Şāh biraz fikr idüp ol kıız olmaz didi ammā Melik Seyf biş yüz altun virüp taşviri aldı ve doğı babası ‘Adlān ^{14a12} Şāh’a gelüp devletüm ata işte şimdi baña münāsib kıızı buldum didi. ‘Adlān Şāh eyitdi, güzel yā Melik Seyf ammā ol kıız ^{14a13} saña olmaz didi. Melik Seyf eyitdi, devletüm ata niçün olmaz. Babasınuñ benden ilerü kimseye virecek hāli yoga didükde ‘Adlān ^{14a14} Şāh eyitdi, öyle degül oğul saña olmaz didügüm aşlı budur kim ben işitdüm Sepīd-i Ā‘zam halkı cümle Hudā-perestlerdür, zāhiren şāhları dağı ^{14a15} Hudā-perestdür. Biz Āteş-perest Nār-ı Nūr kullarıyuz, Hudā-perestler ise Nār-ı Nūr kılına bir hāl ile kıız virmez. Meger Hudā-perest olasin ^{14a16} veyā cümlesin ser-ā-pā kılıçdan geçürüp kızasın. Andan soñra kıızı alabilesin ve-illā mümkün degüldür ve bir de budur kim Ferāmerz didükleri Qattāl,

^{14a17} battāl pehlevān imiş. Anuñla ceng itmek iktizā idüp belki cevāb virilmesi kâbil olmaya. Bir ğayrı yirden dağı yoqlansun didi. Melik Seyf ^{14a18} gördi, babasınun bir tarîk ile rızāsı yoğdur, muqayyed olmadı ammā gönli kızda, ol aradan qalkup kendi mekânına gitdi. Üzerine ālāt-ı ħarbin ^{14a19} āreste eyleyüp ve rahşına binüp gönünden ben varup yalnız Sepīd-i Ā‘zam’a Muṭahhar Şāh’dan kızını isterüm eger virürse ne hoş virmez ise ħarb-ı ^{14a20} dest alurum, Ferāmerz kim imiş, Rüstem kim diyüp bu fikrile ‘azm-i Sepīd-ābād eyledi. Aḫzar-ābād ülkesinden geçerdı. Bir gün Aḫzar-ābād’a ^{14a21} yakın gelüp varayum ‘ammim Aḫzar Şāh’a uğrayup anuñla dağı bir müşāvere ideyüm, göreyüm ol ne söyler diyüp Aḫzar-ābād’a yüridi. Tā kim Aḫzar- ^{14a22} -ābād’a gelüp doğrı dīvān-ı Aḫzar Şāh’a vardı. Bevvāblardan bilen segirdüp Aḫzar Şāh’a varup müjde eylediler. Aḫzar Şāh ta‘accüb idüp ^{14a23} böyle yalnız gelmekden murādını ne ola diyüp hele qarşulatdı. Melik Seyf içerü girüp yir öpdı. Varup ‘ammisi Aḫzar Şāh’uñ elin öpdı. ^{14a24} Aḫzar Şāh hoş geldün yā Melik Seyf diyüp ikrām eyledi ve bilürlerdi kim Melik Seyf tahta oturmaz. Cumhūr-ı Aḫzerī pāy-ı tahtdan qalkup ^{14a25} Melik Seyf’e buyuruñ eyledi. Melik Seyf geçüp pāy-ı tahtda qarār eyledi. Andan Aḫzar Şāh, Melik Seyf’e ziyāfet idüp eşnā-yı şoḫbetde bu cānibe, [14b] ^{14b1} bu cānibe böyle yalnız gelmekden murādınıuz nedür didükde Melik Seyf nuṭqa gelüp Lāle-i Ruḫ Bānū’yı almaq qaşdı-y-ıla yalnız Sepīd-i Ā‘zam’a giderüm, ^{14b2} yakın gelince ḫāṭıruma siz geldiñüz, varayum ‘ammim ile hem görüşüp ve hem bu şadedi müşāvere ideyüm diyü geldüm diyüp ve pederi ‘Adlān Şāh ^{14b3} ol kız olmaz didüğün ve Muṭahhar Şāh, Ḥudā-perestdür, kız degme ḫāl-y-ıla virmez didüğün ve cümlesin kıрмаq lāzım didigin andan kendüsü pederine ^{14b4} kūsüp yalnız geldiğın cümle beyān eyledi. Aḫzar Şāh biraz fikr idüp eyitdi, yā Melik Seyf gerçi pederün rızā virmediği yolunda ammā ^{14b5} ğayūr-ı ādeme münāsib degüldür. Ğayret-i pehlevānī ol ḫesāba uymaz hoş imdi çünkim bu işe mübāşeret eylemişsin. Şimdi saña fāriğ ol ^{14b6} demek olmaz ancak yalnız dağı gitmek münāsib degüldür. Münāsib olan budur kim bundan elçi⁷⁸ düzüp bir nāme yazup Muṭahhar Şāh’a gönderüz, kızını ^{14b7} isterüz, virdi hoş virmedi şundan ‘asker tedārük idüp ben pederün ve ‘ammün dağı da‘vet idüp bundan getürdüm, ‘azīm cem‘iyyet ^{14b8} ile qalkup giderüz, ħarb-ı dest kızını Muṭahhar Şāh’dan aluruz. Eger merdlik ile olmazsak ḫīle ile olsun aluruz didi. Öyle ^{14b9} dimekten

⁷⁸ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “elci (العجى)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasında yaşadığı ikili kullanımlardan kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “elçi” şeklinde aktarılmıştır.

Ah̄zar Şāh'ıñ murādı ol idi kim bu Ah̄zar Şāh'ıñ bir 'ayyārı var idi, adına Nırnek 'Ayyār dirler, h̄ile-kārılıqda naz̄iri ^{14b10} yoğ-ıdı, qatı h̄aram-zāde idi ya' ni anuñ eli ile bir iş görürüz dimek ister. Melik Seyf, Ah̄zar Şāh'ıñ bu sözinden ziyāde h̄azz eyledi. ^{14b11} Hele Ah̄zar Şāh, Melik Seyf'e iki gün ziyāfet idüp üçinci gün Ah̄zar Şāh dānāsına emr eyledi. Bir mufaşşal nāme inşā idüp şol pāy-ı ^{14b12} tahtı olan Qam-hor-ı Ah̄zeri'ye işaret eyledi. Qam-hor-ı Ah̄zeri ayağa kalkup Ah̄zar Şāh öñinde zemīn-būs⁷⁹ idüp durdı. Ah̄zar ^{14b13} Şāh eyitdi, yā Qam-hor seni elçi naşb eyledüm. Al bu nāme'ı var Sepīd-i Ā'zam pād-şāhı Muṭahhar Şāh'a bu nāme'ı vir. Ne cevāb virürse añā göre ^{14b14} haber getür didi. Qam-hor-ı Ah̄zeri nola diyüp nāme'ı aldı. Ah̄zar Şāh, Nırnek 'Ayyār'ı daḡı Qam-hor'ıñ yanına қоşup otuz қadar ādem ile irsāl eyledi. ^{14b15} Kendü bilürdi kim Muṭahhar Şāh nāme ile қız virmez. Eṭrāf u eknāfa nāmeler gönderüp 'asker tedārükine meşğül oldı ve birāderleri ṭarafına ^{14b16} daḡı nāmeler gönderdi. Melik Seyf baña gelüp bunda alıқoyup yalnız şalıvirmedüm ve şöyle Muṭahhar Şāh'a daḡı nāme gönderdük. Eger қızı ^{14b17} virürse bunda 'azīm sūr idüp ber-murād olurlar eger virmez ise özine 'asker çeküp zūr ile aluruz, elbetde 'asker tedārük ^{14b18} idüp bu cānibe gele diyü nāmeler gönderdi. İşte nāmeler ile giden ādemler bir gün 'Adlān Şāh'a andan La'lān Şāh'a ^{14b19} varup nāmeleri virüp bunlar da aḡvāle muṭṭali' olunca tezyīd yüz biñ 'asker peydā idüp 'azm-i Ah̄zar-ābād eylediler.

Ez-in cānib, ^{14b20} Ah̄zar Şāh ṭarafından Qam-hor-ı Ah̄zeri ve Nırnek 'Ayyār otuz nefer ādem ile 'azm-i Sepīd-i Ā'zam idüp bir gün Sepīd-i Ā'zam'a geldiler. Ordūya ^{14b21} dāḡil olup serā-perde-i İskender-i Kübrā öñine irdiler ve serā-perde öñinde kendülerin 'arz eylediler. İçerüden Muṭahhar Şāh ve Ferāmerz ve sā'ir ^{14b22} pehlevānlar ile dīvān galebe idi. Ṭaşrada bir kütürdi oldı. Bre nedür diyince içeri girüp pād-şāhum otuz ādem-ile bir pehlevān ve bir piyāde ^{14b23} 'ayyār geldi. Elçiyüz nāmemüz vardur, 'arz eyleñ pād-şāhıñuza diyü şemāte iderler. Kütürdinüñ aşlı budur, içeri girmege izn ṭaleb iderler ^{14b24} didüklerinde āyā ne ola diyü Muṭahhar Şāh, Ferāmerz yüzine baқdı. Ferāmerz eyitdi, izn vir gelsünler görelüm murādları nedür didükde ^{14b25} Muṭahhar Şāh izn virdi. Bevvāblar çıkup Qam-hor ile Nırnek 'Ayyār öñine düşüp içeri getürdiler. Üçinci қapudan içeri girüp [15a] ^{15a1} Muṭahhar Şāh

⁷⁹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “pūs (پوس)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “b-p” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çeri yazıya eklendiği kelimeyle birlikte “zemīn-būs” şeklinde aktarılmıştır.

öñine geldiler. am-hor ile Nırnek ‘Ayyār, serā-perde-i İskender’i görüp hayrete vardılar. Zirā daı böyle serā-perde gördükleri yoğ-ıdı. ^{15a2} Muahhar Şāh emr eyledi, iki şandalı getürdiler. Birine am-hor ve birine Nırnek ‘Ayyār oturdu. Elleri şerbet virdiler. Anlar da alup içdiler⁸⁰ ammā ^{15a3} göz kıyruğı ile şāğ ve şol dıvānı gözden geçürüp seyr eylediler. Taht üzre Muahhar Şāh’ı gördiler. Şöyle kim başında on dört küngürelı ^{15a4} bir efser şehinşāhı kim gözler görmış degül. Zirā ol tacı Süleymān ‘Aleyhisselām ile İskender-i Kübrā’dan ğayrı kimse giymemişdür. Sā’ir mülük giydüğü ^{15a5} tēc yidi küngüreden ziyāde olmaz. Andan Muahhar Şāh’uñ yanında Remed Şāh’ı gördiler, gördiler dört küngürelı tēc ile Pervız Şāh daı ^{15a6} yine tahtda dört küngürelü tēc başında baş vüzerā maamında Feylesof-ı Ekber daı bu kadar şāğ, şol vüzerā ve hükemā ve müneccimān oturmuşlar. ^{15a7} Andan pāy-ı taht şandalisinde Ferāmerz’i gördiler. atrān tulumına beñzer tosan yidi eriş add-ıla öyle mühıbdür ki yüzine baan ğavf ^{15a8} ve ğaşyetinden berg-i ğazān gibi lertzān olur. Alt yanında Evrān-ı Āhen-derıd ve arşu direk dibinde bir şandalıde Cihān-baş ğālībā ^{15a9} Ferāmerz didükleri budur ammā zengıye kim dirler ola diyüp kezā ve kezā şāğ ve şolda oturan dil-āverleri gördiler. am-hor-ı Azerı göñlinden eyitdi, ^{15a10} hi ‘aqlum kesmez ki bunlar Melik Seyf’e kız vireler didi. Hele şerbeti içdiler. Andan Muahhar Şāh eyitdi, ey āşd nereden ve kimüñ tarafından ^{15a11} gelürsiñüz ve ne ğızmete geldiñüz diyü su’āl eyledi. am-hor-ı Azerı ayağa durup Muahhar Şāh’a du‘ā idüp gelmişüz. Azar-ābād’dandur āşd, ^{15a12} Azar Şāh’dan nāmemüz var. Bāı cevāb nāmededür diyüp ıkarup nāme’i şundi. Muahhar Şāh nāme’i alup dānā eline virdi. Dānā kırā’at ^{15a13} eyledi.

Şaffet-i nāme, be-nām-ı Nār-ı Nür benüm atumda ki Azar-ābād şāhı Azar Şāh-ı Sebz-i Kıyād’am, sen kim Sepıd-i Ā’zam şāhı olan Muahhar Şāh’sın. ^{15a14} Ma’lüm ola kim birāder-i bezr-ğüvārum Bedeşān şāhı ‘Adlān Şāh’uñ ciğer-ğüşesi Melik Seyf-i Seng-endāz te’ehhül eylemek murād idüp ^{15a15} senüñ siper-perde-i ‘iřmetüñde bir duter-i pākize aterüñ irişmiş. Adına Lāle-i Ru Bānū dirler imiř. Seyf tařvirüñ görüp ‘āřık oldı. ^{15a16} İmdi nāmem vuşul bulduda gerekdür kim Lāle-i Ru Bānū’yı cihāzı ile varan pehlevānum am-hor’a teslım idüp ve yanına daı tarafından ādemler ořup ^{15a17} bu tarafa gönderesin. Eger daı göñlüñ olursa kendüñ

⁸⁰ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “**ıcdiler** (ايجديلر)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “-c-” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**ıç-** / **ıcdiler**” şeklinde aktarılmıştır.

ber-ā-ber gelesin. Bunda ‘azīm sūr idüp ikisini ber-murād eyleyelüm. Eger yok diyüp muhālefet ve ‘inād ^{15a18} eylesen şoñra sen bilürsin. Melik Seyf-i Seng-endāz’a cevāb virmek müşkildür. ‘Asker çeküp üzerine varur. Hem darb-ı dest kıızı aluruz ^{15a19} ve hem belki arada senün de başuñ gāvğāya uğrayup tāt u tahtuñ elinden gide, bilmedüm ve işitmedüm dimeyesin. Varan pehlevānum Qam-hor’a şāfi ^{15a20} cevāb yāhud kıızı viresin diyüp nāme’i tamām eylemiş. Muṭahhar Şāh çünki nāmeden bu sözleri işidince bozıldı. Zirā Melik Seyf’ün aḥvālin ^{15a21} işidürdi. Ferāmerz, Muṭahhar Şāh’uñ bozıldığın görüp bu Aḥzar Şāh ve Melik Seyf kimdür, ne kıbālda şahşlardur diyü su’āl eyledükde Muṭahhar Şāh ^{15a22} ta’rīf eyledi. Ferāmerz, Melik Seyf’ün vaşfın işidince gönünden eyitdi, bolay kim şol dil-āvere İslām naşib ola idi ve kendümüze yār ^{15a23} ideydük diyüp andan baş kıaldırup Qam-hor-ı Aḥzerī’ye eyitdi, baqa pehlevān senün şāhuñ ašlā kendinden ḥaberi yok bir şāh imiş. ^{15a24} Hiç devr-i ādemden berü olmuş mı, Ḥudā-perest olanlara kāfire kıız virmek evvelā Nār-ı Nūr didüğüñüz şey’ kendi eliñüz ile yaqup aña ma’būd ^{15a25} diyü taparsız. Ḥālbuki üzerine şu döksek söner, kendüsin kıurtarmağa kādir degüldür, sizleri nice kıurtarsa gerek. Ma’būd oldur ki, [15b] ^{15b1} oldur ki yirleri ve gökleri ḥalk idüp cümle maḥlūka rızkın viricidür. Siz ise yaradanı kıoyup ğayrıdan istimdād taleb idersiz. ^{15b2} İmdi şāhuñuz ve sizün ‘aqlıñuz aña göredür. Utanmadan elçi düzüp göndere. Melik Seyf didükleri oğlan, kendinün edyān-ı bātılasın ^{15b3} tutar bir mel’unun kıızın bulup alamadı mı, evvelā Muṭahhar Şāh’uñ dāmādı olan Ferāmerz gibi bir şāhib-kırān idi. Şimdilik dāmādı benüm ve ḥālā ^{15b4} şāhib-kırān-ı şark ve ğarbım var. Ol Seyf’e, oğlana söyle edebi-y-ile otursun, mekkār-ı mel’unuñ kıızın alsun, bir daḥı Muṭahhar Şāh’uñ ^{15b5} adın añmasun şoñra kendü bilür diyüp gelen nāme’i alup Qam-hor’uñ üstine atup ḥışm-ıla bir baqış baqdı kim Qam-hor durduğı yirde ^{15b6} lerzān olup titredi. Emr eyleyüp Qam-hor’a ḥil’at giyürüp yolladı. Qam-hor’dur biñ ḥavf-ıla dīvandan çıkup ^{15b7} Nirmek ‘Ayyār’a bakup ‘ayyār ne dirsün nā-bekār zengī bir heybete mālīk ki taḥkīk yüregüm ağızuma geldi diyüp hemān kıalkup kıandasın ^{15b8} Aḥzar Şāh diyü gıtdiler. Günlerde⁸¹ bir gün gelüp yetişdiler. Aḥzar Şāh’a müjde itdiler. Muṭahhar Şāh’a elçilige giden Qam-hor-ı Aḥzerī ^{15b9} geldi didiler. Hele Qam-hor’dur, yolda giydüğü libāsın kııkarup libās-ı dīvānı giyüp andan bendenün ‘ayyārı-yla dīvān-ı Aḥzar Şāh’a ^{15b10} geldiler. Aḥzar Şāh ve Melik Seyf gördiler, Qam-

⁸¹ Bu kelimeye eklenen “-da/-de” bulunma hâl eki, bu kelimedede ayrılma eki “-dan/-den”in işlevinde kullanılmıştır. Bu tarz kullanımlar metnin gemelinde karşılaşılan bir durumdur.

hor' uñ yüzi gülmez, yüzinde beşâret yok. Hele hoş geldüñ ahvâli su 'âl ^{15b11} eylediler. Kām-hor lisāna gelüp Muṭahhar Şāh' uñ dārātın ve İskender-i Kübrā bār-gāhuñ cümle şevketin ve dil-āverlerüñ heybet-i şalābetin ^{15b12} vaşf idüp ve Ferāmerz' uñ cevāblaruñ bir bir naql eylediler. Cümle işidenlere vehm düşdi ammā Melik Seyf gāzaba gelüp elbette ^{15b13} gider, varup nā-bekār zenginüñ haqqından gelüp kıızı dārb-ı dest alurum didi. Aḥzar Şāh eyitdi, ciger-güşem hele birkaç gün ^{15b14} daḥı eglenüp şabr eyle, pederüñ ve 'ammüñ gelsün andan müşāvere idelüm, münāsib olan gitmek midür yoḥsa bunda gelür mi didi. Nā-gāh ^{15b15} birkaç ādemler gelüp dīvān kapusunda galebe kopdı. Bre nedür didükde bevāblar girüp Aḥzar Şāh'a eyitdiler, pād-şāhum taşrada birkaç ādem ^{15b16} geldi, müjdemüz var pād-şāha bulışmaḥ dilerüz didiler diyince izn olup bunlardur içerü girüp yir öpdiler ve eyitdiler, pād-şāhum müjde ^{15b17} birāderiñüz 'Adlān Şāh geliyor. Yārın gelüp buraya dāḥil olur didiler. Aḥzar Şāh şād olup fermān eyledi, tiz ordū yiri ḥāzır- ^{15b18} -ladılar. Kendü Melik Seyf ile pehlevānları ile süvār olup istikbāl eylediler.

Öte taraftan, 'Adlān Şāh gelüp yolda kavuşdılar, ^{15b19} görüşüp döndiler. 'Adlān Şāh' uñ kendü bār-gāhın Aḥzar Şāh bār-gāhı yanına kurup sā'irleri daḥı yollu yolınca kondılar. Aḥzar Şāh ^{15b20} dīvāna gelüp birāderi 'Adlān Şāh'ı yerine geçürdi. Kendi alt yanına oturup pehlevānları daḥı sağ ve şol oturdılar. Aḥzar Şāh ^{15b21} ziyāfet idüp ol gün yidiler içdiler ve elçi gönderüp getürdüğü cevābı 'Adlān Şāh'a naql eylediler. İkinci gün daḥı La' lān Şāh' uñ ^{15b22} müjdecileri gelüp La' lān Şāh gelecek haber virdiler. Aḥzar Şāh ve 'Adlān Şāh ile karşı gidüp istikbāl eylediler. Ol daḥı ^{15b23} yüz biñ er-ile gelüp kondı. Aña da ziyāfetler idüp ḥāşılı üç kardaş bir yire gelüp müşāvereye oturdılar. Sepīd-i Ā'zam üzerine gitmek ^{15b24} ma' kûl görildi. Hemān üç gün içinde tedārüklerin görüp dördüncü gün dört kerre yüz biñ leşker ile bār-gāh ve ḥaymeler çıkarup ^{15b25} kurdılar. Andan bir gün 'azm-i Sepīd-i Ā'zam eylediler. Yiye içe kona göçe tayy-ı merāḥil, kaṭ'-ı menāzil iderek bir gün gelüp bir menzile kondılar. [16a] ^{16a1} Yarın kalkup Sepīd-i Ā'zam önünde Muṭahhar Şāh 'askerine muḳābil kōnsalar gerek. Meger Ferāmerz 'askerinden yollarda cāsūsular var idi, ya' ni ^{16a2} Ser-bāz 'Ayyār ḥalīfelerinden birkaç 'ayyār göndermiş-idi. 'Askeri görüp geldiler. Ser-bāz'a bildürdiler. Ser-bāz daḥı gelüp Ferāmerz'e bildürdi. ^{16a3} Pehlevānlar Ferāmerz' uñ dest-i dāmenin öpüp geldüklerin seyr idelüm diyü ricā eylediler. Ferāmerz daḥı emr eyledi. Gelecekleri yol üzre bir sāye-bān ^{16a4} kurup

cümle pehlevānlar ile irtesi gün ‘ale-s-seher ol sāye-bān altına varup ‘işrete başladılar. Şahn-ı vaḡtı ānı gördiler. Aḡzar-ābād ^{16a5} tarafından tozlar belürdi. Bād-ı şabā karşılayup ol ‘ayyārı dāmeninden giribānına varınca iki şaḡḡ idüp içinden on iki ‘alem zāhir ^{16a6} oldu. On iki bin erüñ nişānesi zuhūr idüp ‘alem sāyesinde bir dil-āver gelüp geçdiler. Ferāmerz ‘askerinüñ muḡābelesinde bār-gāhların ^{16a7} ḡurdılar. Meger bunlar ‘Adlān Şāh’uñ muḡaddem ceş ‘askeri idi. Anuñ ardınca on iki biñ ‘askerile bir pehlevān daḡı gelüp geçdi. La‘lān Şāh ^{16a8} ser-‘askeri idi. Varup ‘Adlān Şāh bār-gāhı yanında La‘lān Şāh’uñ bār-gāhın ḡurdılar. Anlaruñ ardınca on iki biñ er-ile bir pehlevān ^{16a9} daḡı gelüp geçdi. Aḡzar Şāh’uñ ser-‘askeri idi. Varup La‘lān Şāh bār-gāhı yanında Aḡzar Şāh’uñ bār-gāhın ḡurdılar. Bundan şoñra ^{16a10} bir toz ḡopdı. İçinde iki yüz ‘alem zāhir oldu. Yaḡın gelince gördiler, ‘alem sāyesinde bir taḡt üzerinde bir ḡara şaḡallu yeşil cāmeler ^{16a11} giymiş bir pād-şāh öñince iki pehlevān gelüp geçdiler. Sāye-bān altında gördiler, pehlevānuñ biri elçilik ile gelen Ḳam-hor-ı Aḡzeri’dür, Ferāmerz ^{16a12} ḡālibā Aḡzar Şāh olmaḡ gerek didi. Meger Ser-bāz ‘Ayyār baş ḡalīfesi olan Fellāḡ ‘Ayyār varup diyü anlaruñ seyr idüp şāhları ^{16a13} ve cümle pehlevānları adlu adı-y-ıla nişanlamış idi. Gelüp belī devletlü şāhib-ḡirān Aḡzar Şāh kendidür. Öñince giden pehlevānuñ şaḡ ^{16a14} tarafında olan Ḳam-hor’un birāderi Cumhūr-ı Aḡzeri’dür. Aḡzar Şāh’uñ cihān pehlevānidür didi. Aḡzar Şāh varup ḡondı. Ardınca ^{16a15} yüz biñ ‘asker ile bir pād-şāh daḡı gelüp geçdi. Öñince pehlevān var idi. Fellāḡ eyitdi, işte bu La‘lān Şāh kendüsidür, öñince giden ^{16a16} pehlevānuñ şaḡ tarafında olan Keyyūs-ı Nize-dār dirler, şol tarafında olan pehlevāna Līcūr-ı La‘lānī dirler didi. Anlar da varup ḡondılar. ^{16a17} Yine bir toz belürdi. Yüz biñ er-ile bir pād-şāh geldi. Taḡt üzerinde taḡtuñ öñince iki dil-āver ilerüde bir dil-āver taḡtuñ öñinde andan ^{16a18} umūrunda üç zencirli bir deste-ḡüb gelüp geçdiler. Fellāḡ ‘Ayyār işte ‘Adlān Şāh budur ve Melik Seyf’uñ babasıdır. İlerüde ^{16a19} giden pehlevānlaruñ birine ‘Umrān-ı Bedeḡşānī ve birine Behzād-ı Bedeḡşānī dirler, tā ki taḡtuñ öñince gidene Melik Seyf-i Seng-endāz’dur didi. ^{16a20} Ferāmerz alur gözile Melik Seyf’e nazar eyledi, metīn dil-āver gördi. Bunlar da varup ḡondılar ammā Melik Seyf ḡonınca ‘askere nidā itdürdi. ^{16a21} Üḡ gün āsāyiş, dördinci gün dīvān⁸²dur diyü Ferāmerz daḡı sāye-bān altında aḡşam olunca oturup ‘ayş u nūş eyledi. Aḡşam

⁸² Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “vav (و)” hrfinin “r (ر)” gibi yazılması sonucu ‘evler, haneler’ anlamına gelen “dīrān (ديران)” şeklinde yazılmıştır. Fakat müstensih burada aşağıdaki cümleden de anlaşılacağı üzere “dīvān” yazmak istemiştir. Kelime çevriyaziya “dīvān” şeklinde aktarılmıştır.

16a22 serā-perde-i İskender-i Kübrā'ya geldi. Üç güne dek herkes yiyüp içüp zevk-i şöhetde oldu. Dördüncü gün 'Adlān Şāh dīvān idüp Melik 16a23 Seyf pāy-ı taht şandalisinde karar eyledi. Andan müşāvere idüp bir nāme dağı gönderelüm suç⁸³ bizden gitsün didiler. Bir nāme inşā idüp 16a24 Nīrnek 'Ayyār'a virüp gönderdiler. Nīrnek 'Ayyār nāme'i alup taban kıldurdu, leşker-i Ferāmerz'e geldi, serā-perde-i İskender'e gelüp kendin 16a25 'arz eyledi. Destūr olup içeri girdi. Ādāb-ı erkānı icrā eyledükden sonra nāmesin virdi, alup okudılar. Yine mefhūm evvelki nāme siyāk [16b] 16b1 siyāk üzre ancak 'Adlān Şāh ağzından Ferāmerz nāme'i alup Nīrnek 'Ayyār üzerine atıvirdi. Var, 'Ayyār-ı 'Adlān Şāh'a söyle, 16b2 anlarıñ başına şovuk geçmiş. Yarın meydānda cevāb alsun, dirūñ şol 'ayyāruñ cā'izesin didi. Nīrnek'e cā'izesi virdiler. Nīrnek 16b3 dīvāndan çıqup taban aldı. 'Adlān Şāh dīvānına varup yārın meydānda cevāb virecek oldılar didükde 'Adlān Şāh 16b4 dört kerre yüz biñ 'askerūñ içinde ceng-i nidā itdürdi. Ser-bāz 'Ayyār, Nīrnek ardınca gelmiş-idi. Cengi haber alup duydu, berüye gelüp 16b5 haber virdiler. Ferāmerz dağı üç kerre yüz biñ 'askerūñ içinde münādiler nidā itdirüp iki 'asker āgāh oldu. Ol gün ol gice tedārüklerūñ 16b6 görüp şabāha muntazir oldılar çünkim gice geçüp şabāh oldu. Gün kubbe-i felekden baş gösterüp 'ālemi nūr ile rovşenā 16b7 eyledükde iki taraftan ceng-i harbiler çalınup iki leşker rahşlarına süvār oldu. 'Alem ve sancağ şikkelerūñ küşād idüp 'azm-i meydān-ı 16b8 rezm eylediler. Şaflar düzüp alaylar bağladılar. İki cānibden sekkālar meydānı şulayup ferrāşlar süpürdi. Sipāh şahn-ı meydāna nigāh⁸⁴ endāz olup 16b9 eyā bu gün ol meydāna kim girer, erlik hūnerūñ kim göstere dirken anı gördiler. Āteş-perestler tarafından bir pehlevān at sürüp yanar āteş 16b10 gibi meydāna girdi. biraz tarīd-i cevelāndan sonra na'ra urdu. Beni bilen bilsün, bilmeyenler dağı āgāh olsun, Līcūr-ı La'lānī benüm ey Hūdā- 16b11 perestler, meydānuma gelūñ size erlik ve dil-āverlik nice olur göstereyüm didükde hemān Ferāmerz pehlevānlarından Ġāzbān-ı Tīğ-zen, Ferāmerz'den 16b12 izn alup meydāna girdi. Līcūr'uñ önün alup bunlar birbirin bilüp el nīze vü gürze urdılar. Aralarında dörder hāmler-i haṭā geçdi. 16b13 Bişinci hāmlerde Līcūr bir darb-ı şedīd urup Ġāzbān'uñ rahşım öldürdi. Ġāzbān rahş-ı-y-ıla bile yıkıldı. Līcūr öteden döndi kim

⁸³ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “şuc (صوح)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “şuç” şeklinde aktarılmıştır.

⁸⁴ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde görüleceği üzere “nun (ن)” harfinin noktası “kef (ك)” harfine yakın olduğu için nokta mürekkebin zafiyetine uğramıştır ve tam görülememektedir. Fakat kelime cümlelerin gidişine göre “nigāh” olmalıdır ve çevriyazıya da bu şekilde aktarılmıştır.

^{16b14} Ğazbān'ı yā öldüre ve-yāhud bende çeke. Berüden Behmen-i Hışt-endāz at sürüp Līcūr'uñ öñin kesdüdi. Ğazbān'ı Qartas ^{16b15} qapup 'alem sāyesine getürdi. Līcūr-ı La' lānī ol ğazabla Behmen-i Hışt-endāz'ıla cenge başladılar. Behmen gördi, Līcūr gürzde ^{16b16} ğālibdür, hemān nevbet kendüsine geldükde gürzin tarafı-y-ıla şalup el hışte urdı ve irüp Līcūr'a bir hışt endāhte eyledi. ^{16b17} Līcūr siper ber-ā-ber virdi. Behmen, hışti Līcūr'uñ dāmen-i siperinden güzer idüp şol döşine rāst gelüp yardı, atdı. ^{16b18} Līcūr'uñ şol kolu 'amelden qaldı. Līcūr ol ğazabla Behmen-i Hışt-endāz'a bir çarb-ı gürz urdı. Behmen'uñ başına toqunup yardı. ^{16b19} İki dağı 'amelden qaldı. Behmen, Qartas-ı Merdom-ser alup 'alem sāyesine iletdi. Līcūr'ı dağı Nīrnek 'Ayyār gelüp aldı gitdi, meydān hālī ^{16b20} qaldı. Āteş-perestlerden hemān Qam-hor-ı Aḥzerī meydāna girüp er taleb eyledükde ol dem Hūsām-ı Zūr-āver, Ferāmerz'den izīn alup ^{16b21} Qam-hor'uñ öñin aldı. Birbirin bilüp cenge durdılar. Aḥşama qaīb Hūsām, Qam-hor'uñ raḥşın öldirüp Qam-hor raḥşı-y-ıla ser-nigün olunca ^{16b22} Nīrnek 'Ayyār segirtti kim gelüp Qam-hor'ı qapup girü gide. Hemān Qartas berq-i hātīf gibi irüp bir niçe urdı. Qam-hor qapup 'alem ^{16b23} dibine iletdi. Aḥzar Şāh bunı görünce hāy Nār-ı Nūr hışmına uğrayacak diyüp gayrı aḥşam olmuş-ıdı, taḥl-ı ārām çalınup iki leşker dönüp ^{16b24} qondılar. Līcūr'uñ zaḥmın Āteş-perester şardı ve Behmen zaḥmın Hūdā-perestler şardı. Ol gice mürür idüp oldı. Gün qubbe-i felekden baş gösterüp ^{16b25} 'ālem nūr-ı yezdān-ıla rovşenā olduğda Āteş-perestlerden ceng-i ḥarbīler çalınup İslām tarafından kırk sekiz altun cenberlü kūs İskender'e [17a] ^{17a1} turrallar urup Şahrā-yı Sepīd-ābād'ı inletdiler. İki leşker atlarına binüp meydāna gelüp alaylar bağlandı ve şaflar düzildi. Meydān açıldı, ^{17a2} Āteş-perest-lerden Behzād-ı Bedeḥşānī at sürüp meydāna girdi. biraz tarīd ve cevalāndan şoñra ey Hūdā-perestler bugün meydānuma hiç kimse'i ^{17a3} istemem illā Qattāl Zengī gelsün diyü na'ra urduqda dil-āverler Ferāmerz'uñ yüzine baqđılar. Ferāmerz hemān Quṭb-ı Āteş-dem'i meydāna sürdükdē ^{17a4} hemān-dem cümle serverler raḥşlarından yire inüp piyāde öñine düşdiler. Ta'zīm ile meydāna getürüp ve selamlayup töndiler ve yine raḥşlarına ^{17a5} süvār olup yirlerinde durdılar ammā Ferāmerz gelüp Behzād'a 'aşq ile gide. Behzād şadāsından vehm alup yüzine baqup 'aşkın alınca ^{17a6} başınuñ tüyleri miğferüñ yuqarı qaldurđı. Ferāmerz, Behzād'a eyitdi, pehlevān beni istedüñ zāhir murāduñ ceng eylemekdür, durma imdi ^{17a7} ḥamle eyle görelüm beni meydāna da'vet eyledüğüñ kadar hūnerüñ var mıdur didi. Behzād-ı Bedeḥşānī, Ferāmerz'i da'vet

eyledüğine peşimân ^{17a8} oldu ammā çe-fâ'ide olacak oldu. Ğayret ile nîze ye urup irişdi. Ferāmerz'e Qattāl Zengī diyü bir çarb nîze urdı. ^{17a9} Ferāmerz, Hōrāsān için Behzād'ın nîzesin kolçağı-y-ıla çarpup men' eyledi. Behzād gürz-ile geldi. Ferāmerz gürzin el ^{17a10} ayasından zabt idüp yine şalıvirdi. Behzād tekrār geldi. Ferāmerz ānide men' idüp yanından geçerken bir el arçası urup ^{17a11} Behzād'ı eger kaşına yıkdı ve düvālinden kapup Qartas ile Ser-bāz rikābında Ser-bāz'a teslim eyledi. Ser-bāz, Behzād'ın boğazına ^{17a12} pālheng taçup ve ellerin kafāsına bend idüp 'alem sāyesine iletđi. Melik Seyf, Ferāmerz'ün ve fevt ve ceng ve erligün görüp taḥsīn ^{17a13} eyledi. Çok kuvvete mālīk, şemīle Ferāmerz'i öldürmemiş didi ammā Ferāmerz, Behzād'ı Ser-bāz'a virüp yine er taleb eyledükde 'Umrān-ı Bedeḥşānī at ^{17a14} sürüp geldi. Şāhlardan izn alup meydāna geldi. Ferāmerz'e muqābil oldu. Ferāmerz kimsin diyü su'āl eyledi. 'Umrān kendünün kim olduğın ^{17a15} ta'rif eyledi. Di imdi ḥamle eyle görelüm ne kıṭ'ada pehlevānsın, hüner göster didükde 'Umrān el nîze ye urup irişdi. Ferāmerz'e al ^{17a16} yā Qattāl Zengī diyü bir nîze ḥavāle eyledi. Ferāmerz gördi, 'Umrān'ın ḥareketi Behzād'a beñzemez, metīn dil-āverdür, āna göre tedārük görölür.

^{17a17} **Hāşılı**, Ferāmerz 'Umrān'ın nîzesine siper ber-ā-ber virüp siper göbegi-y-ile nîzesin çarpdı ve cevrenden ālarğa men' eyledi. 'Umrān ^{17a18} nîzesin zabt idüp geçüp ser-meydāna vardı. Öteden dönüp Ferāmerz'i gördi. Sedd-i İskender mişāl göğsin döğüp durur. ^{17a19} Nîzesin zemīne zerk idüp el gürze urdı, irişdi. Ferāmerz'e bir gürz ḥavāle eyledi. Ferāmerz gürz ber-ā-ber virdi. Çarpup ^{17a20} bī-bāk, bī-ber vāsī' eyledi. 'Umrān tekrār geldi. Ferāmerz tekrārın daḥı men' idüp nevbet Ferāmerz'e geldi. Ferāmerz daḥı el nîze'i dü-reme-i ^{17a21} İskender urup irişdi. 'Umrān'ın miqdārına göre bir nîze urdı. 'Umrān siper kápup kārşu virüp men' idince ecel terleri dökdi. ^{17a22} Ferāmerz bir gürz urdı. 'Umrān arçada gerçi men' eyledi ammā ser-nigün olmağa bir derece qaldı. Andan soñra Ferāmerz, 'Umrān'a gürzin ^{17a23} biri saña cibā ḥamle diyüp Ferāmerz, 'Umrān'a biraz ruḥşat virdi. Gün kúbbe-i felege varduqda yeter diyüp nice bir çarb-ı gürz urdı ^{17a24} ise 'Umrān ğayrı men' idemeyüp ser-nigün oldu. Qartas üzerine düşüp bağladı, 'alem dibine iletđi. Bu kerre Cumhūr-ı Aḥzerī şāhlardan ^{17a25} izn alup at sürdi, meydāna girüp Ferāmerz'ün öñin aldı. Nā-bekār Qattāl Zengī ol dil-āverlerün öyle 'arzuñ yıkmaq hüner degöldür. Hele baña da, [17b] ^{17b1} baña da cevāb virmekdür didi ve el nîze'i cān-sitāna urup irişdi. Ferāmerz'e bir

nīze şundi. Ferāmerz siper ile çarpup gerçi ^{17b2} men^ç eyledi ammā gördi, Cumhūr, ^çUmran’dan bir derece ilerüdür, aña göre redd eyledi. Cumhūr gürz ile geldi. Ferāmerz gürzin de men^ç idüp,

^{17b3} **Hāşıl-ı kelām**, başladı ceng eylemege. Ferāmerz, Cumhūr’a ruşat virüp aḥşam olunca ceng eylediler. Aḥşamüsti Ferāmerz, Cumhūr’a ^{17b4} dahı bir darb urup ālūde eyledi. Qartas bende çeküp ğayrı döndiler. İki cānibden ṭabl-ı ārām çalınup herkes bār-gāhına ^{17b5} gitdi. Rezm ṭonların çıkarup dīvāna gelüp cem^ç oldılar. Āteş-perestler ğama düşdi. İki günde cümle pehlevānlarımız zedelendi. ^{17b6} Faqad⁸⁵ şunda Keyyūs-ı Nīze-dār ile Melik Seyf kaldı diyü Nīrnek ^çAyyār’ı gönderdiler. Var, gör pehlevānları neylerler, öldürürler mi ^{17b7} yoḥsa ḥabs mi iderler diyü Nīrnek ^çAyyār tebdil idüp İslām ordūsuna geldi. Serā-perde-i İskender’den girüp bir küşede ^{17b8} seyre durdı. Ferāmerz ṭa^çāmdan şoñra Qartas eyitdi, var yā Qartas cümle pehlevānları getür didi. Qartas varup Kam-hor’ı ve Cumhūr’ı ^{17b9} ve Behzād’ı ve ^çUmran’ı keşān-ber-keşān çekerek Ferāmerz’ün karşısına getürdi. Yollı yolınca ayāğ üzerine cümle durğurdılar. Ferāmerz ^{17b10} bunlara ḥiṭāb idüp, ey pehlevānlar nice görürsüz kendüñüzi didükde bunlar eyitdiler, niçe görsek gerek şimdiki ḥāle işte elinde ^{17b11} esirüz, el elden üstündür ^çarşa çıkınca didiler. Ferāmerz eyitdi, yoḥ pehlevānlar siz de kim pehlevān degülsüz ancaḥ ḥilāf yolda bulunmuş. Siz ^{17b12} ve bizi yaradan Allāh’ı bilmeyüp kendi eliñüz ile yaḫduḡuñuz āteşe ḥāşā ma^çbūd diyü ittiḥād⁸⁶ idersiñüz. İmdi gelün Allāh’ı bir bilüp peygamberlerine ^{17b13} i^ç tirāf idün ve benümle yār-ı qarındaş olup bākī ^çömrümüzi ğazāda ve ceng-i şikārda geçürelüm didükde bunlar fikre vardılar, bir zemān ^{17b14} düşindiler. Ferāmerz muḫayyed olmayup boşladı. Nīrnek ^çAyyār ise bunları temāşā eylerdi. Ferāmerz bir zemāndan şoñra dönüp ne dirsiñüz ^{17b15} pehlevānlar cevāb virün didükde bunlardur bir uğurdan nuṭḫa gelüp eyitdiler, ey şir-i siyāhān sözüñ rastdur, cümlesin ḫabül eyledük ^{17b16} ancaḥ bizüm başımız Melik Seyf’e bağludur. Eger Melik Seyf bir ḥāl olursa ol zemān ḥāzırız ve ammā bir ^çaks olursa Melik Seyf şoñra ^{17b17} bizüm derimüz yüzer didiler. Ferāmerz eyitdi, bildüm murādıñuz ne dimek istersiñüz, hoş imdi aluñ şunlaruñ bendlerin diyüp emr eyledi. ^{17b18} Bu dört nefer pehlevānuñ bendleruñ

⁸⁵ Bu bağlaç müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde sadece iki yerde (17b/6, 55a/22) “**faqad** (فقاد)” şeklinde yazılmıştır. Bağlaç, metnin genelinde “**faḫat**” şeklindedir.

⁸⁶ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde kelimenin orijinal yazımından farklı olarak “**ha** (ح)” harfi yerine “**hi** (خ)” harfi kullanılarak yazılmıştır. Kelime tıpkıbasım bölümünde “**ittiḥād** (اتخاد)” şeklinde yazılmıştır.

aldılar. Ferāmerz işāret eyledi. Birer hil' at getürüp giyürdiler. Andan birer at dağı çekivirdiler. ^{17b19} Ferāmerz varuñ imdi pehlevānlarına şāhlarıñuz ve pehlevānuñuz yanına gidüñ. Eger Melik Seyf bizüm ile barışup yanımuza gelürse ^{17b20} siz dağı ol zemān ber-ā-berce gelüñ didi. Bunlar birbirlerine bakup bir yire geldiler. Cumhūr-ı Aḥzerī çüñkim cümleñüñ eşbehi idi. Dönüp ^{17b21} 'Umrān-ı Bedeḥşānī'ye yā ne dirsın yā 'Umrān bundan şoñra hele ben varup bir dağı Aḥzar Şāh'a ḥidmet idemem, ben bu zengīnūñ dīnine ^{17b22} girüp yanında ḳaloram. Zirā dīn-i ḥaḳḳ olduğunda aşlā şübhemüz ḳalmadı didi. 'Umrān-ı Bedeḥşānī, Cumhūr'a eyitdi, yā Cumhūr eger Ḥudā- ^{17b23} perest olup bunda ḳalursañ ben de ḳalurum didi. Cumhūr dönüp Ḳam-hor'a birāder sen ne dirsüñ didi. Ḳam-hor eyitdi, ben saña tābi'üm, ^{17b24} şimdiki ḥālde büyük birāderimsın ve ğālibümsın, sen nice eylersüñ, ben dağı öyle eylerem didi. Behzād eyitdi, ben de gitmem diyüp bunlar döndiler. ^{17b25} Ferāmerz'e eyitdiler, yā Ḳattāl Zengī şimden girü bir öte ḫarafa gitmezüz, hemān bize telḳīn eyle, Ḥudā-perest olup saña ḥizmet eylerüz didüklerinde Ferāmerz [18a] ^{18a1} bunlara telḳīn idüp İslām'a getürdi ve bunlara ḫayme ve ḥuddām ve ḫabl ve 'alem virdi. Cumhūr ile 'Umrān'ı ser-ḫalka idüp ^{18a2} birin sağ cānibine ve birin şol cānibine oturtdı. Yine Ḳam-hor, Cumhūr'uñ alt yanında Behzād, 'Umrān'uñ alt yanında oturup ğayrı ^{18a3} şevḳ el virdi. Ortaya meclis gelüp ele cām aldılar 'ayş u nūşa bünyād urdılar. Nīrnek 'Ayyār bu ḫālī görüp pehlevānlara te'essüf ^{18a4} iderek döndi. Dīvān-ı 'Adlān Şāh'a gelüp 'Adlān Şāh ne ḫaber Nīrnek didükde Nīrnek olduğı gibi naḳl eyledi. 'Adlān Şāh olsun, ^{18a5} Aḥzar Şāh olsun, bu ḫaberi işidince melül oldılar. Melik Seyf-i Seng-endāz pederinüñ ve 'ammisinüñ melāletin görüp eyitdi, elem üzre ^{18a6} olmañuz anlar Ḥudā-perest oldı ise Nār-ı Nūr devletinde bir Ḳattāl Zengī'nüñ ḫaḳḳından gelince anlar yine Nār-ı Nūr'a tābi' olurlar didükde hemān ^{18a7} Keyyūs-ı Nīze-dār ayağa durup yir öpdı. Andan eyitdi, ey şāhlar himmet idüñ, yārın ben dağı meydāna girüp Ḳattāl pehlevānlaruñ nīzeye dizüp ^{18a8} şoñra kendüñ ḫa' me-i yalmān-ı nīze ideyüm didi ve meydānı istedi. 'Adlān Şāh dağı Keyyūs'a ḫil' at güyürdi. Ol gice mūrūr idüp şabāḫ ^{18a9} oldı. Gün ḳubbe-i felekden baş gösterüp ālem nūr-ı Yezdānī birle münevver ve müzeyyen olduğda iki 'asker süvār olup meydān merkezine geldiler. ^{18a10} Alaylar bağlandı, şaflar düzildi, meydān açıldı, kim gire meydāna diyince Keyyūs-ı Nīze-dār at sürüp meydāna girdi ve na'ra urup eyitdi, ey Ḥudā-perestler ^{18a11} gelüñ meydānuma ceng idelüm didükde Cüneyd-i Ḥün-āşām, Keyyūs'uñ

meydânına girmeye izîn talep eyledi. Ferâmerz var imdi yâ Cüneyd ammâ hamle nizâ^c 1 eyleme ^{18a12} ve pek de ğâfil olma didi. Cüneyd at sürüp meydâna girdi ve Keyyūs’un öñin alup birbirlerin bilüp andan el nîze ve gürze urup ^{18a13} Keyyūs’a üç hamle eyledi. Keyyūs-ı Nîze-dâr mâni^c idüp nevbet giyüp geldükde ol muṭalsım nîze’i eline alup irişdi. Cüneyd bir nîze havâle ^{18a14} eyledi. Cüneyd siper ber-â-ber virdi. Yalman-ı nîze, âyine-i siperi⁸⁷ pūs eyledükde parmak, hemîrden ve süzen, atlaşdan ne resme geçerse daḥı ^{18a15} âsân güzër idüp Cüneyd’ün sînesine uğradı. Cüneyd’ün cân başına şıçrayup nîze’i bir miḳdâr yolından ayırdı ammâ yalman-ı nîze, Cüneyd’ün ^{18a16} şağ memesiniñ altından ḳoltuḳ altına doğrı yırtup Keyyūs geçdi gitdi. Cüneyd’ün zaḥmı ziyâde zaḥmet virüp ceng eylemekden ḳaldı. ^{18a17} Hemâñ Ḳartas berḳ-i ḥâtif gibi irüp Cüneyd’i meydândan ḳapdı, cinnî raḥş-ıla çıkarup ‘alem sâyesine getürdi. Hüsâm-ı Zür-âver at ^{18a18} sürüp meydâna girdi. Keyyūs-ı Nîze-dâr öteden dönince Hüsâm, Keyyūs’un öñin alup cenge durdılar. Keyyūs-ı Nîze-dâr âher Hüsâm’a ^{18a19} daḥı zaḥm-ı nîze irişdi. Bu kerre Sa^c d-ı Sepîd-endâm girdi. Anı da zaḥm-dâr eyledi. Evrân-ı Āhen-derîd girdi. Keyyūs nîze ile anı daḥı ^{18a20} zaḥm-dâr eyledükde Ferâmerz gireyüm dirken Cihân-baḥş gelüp pederiniñ elin öpüp Keyyūs’un meydânın istedi. Ferâmerz eyitdi, ciger-güşem ^{18a21} ḳo ben gireyüm zîrâ nîzesi muḥâlifdür. Şâyed saña da zaḥm irişdire didi. Cihân-baḥş eyitdi, devletüm ata şimdi dirler ki, Cihân-baḥş, Keyyūs ^{18a22} nîzesinden ḳorḳdı, anda nîze var ise bizde daḥı var diyüp tâzelik var biraz ğurūrâne ṭavr-ıla niyâz idüp ḥaşılı meydâna ^{18a23} girdi. Keyyūs’un öñin kesdirüp kendün bildürdi ve hamle eyle didükde Keyyūs-ı Nîze-dâr el nîzeye urup irişdi. Cihân-baḥş’a ^{18a24} bir nîze urdı. Cihân-baḥş böyle muṭalsım âlâtlar ḥâşşasın⁸⁸ daḥı bir ḥoş bilmezdi. Siper ber-â-ber virdi. Yalman-ı nîze, âyine-i siperi pūs eyledükde bir per tarafından ^{18a25} güzër idüp sîne-i Cihân-baḥş’a yürüdi. Cihân-baḥş şaşup bre bre diyüp düz eyledi. Nîze’i yolından ayırup hele ḳoltuḳ altından yol gösterdi, [18b] ^{18b1} gösterdi. Fe-emmâ Cihân-baḥş’un zırḥın yırtup ḳoltuḳ altın bir miḳdar yardı. Keyyūs nîzesin zaḳḳ idüp geçüp gitdi. ^{18b2} Meydân başına varup öteden döndi ammâ Cihân-baḥş çün⁸⁹ vücūdında ḳan görüp âteş-i maḥz oldu ve ‘ârlandı. Ğayret ^{18b3} idüp zaḥmın aşlâ bildürmedi. Sedd-i İskender

⁸⁷ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensihin “pe (پ) harfini unutması sonucunda “seri (سرى)” şeklinde yazılmıştır. Bu kelime metnin diğer yerlerinde “siper (سپر)” şeklinde yazıldığı için burada da düzeltilmiş ve çevriyazıya “siper” şeklinde aktarılmıştır.

⁸⁸ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde hem “hı (خ) hem de “ha (ح) harfiyle yazılmıştır (ḥâşşa ve ḥâşşa).

⁸⁹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “cün (جون)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “cün” olarak aktarılmıştır.

gibi durdu. Keyyūs öteden dönüp Cihān-baḥş'ı bī-pervā görüp ta' accüb eyledi. Zīrā bilürdi kim ^{18b4} Cihān-baḥş zaḥm-dār oldu. Keyyūs durup yā Cihān-baḥş sen de ḥamle eyle didükde Cihān-baḥş hemān el gürze urup irişdi. ^{18b5} Keyyūs'a bir ḍarb-ı gürz urdu. Keyyūs gürzden ber-ā-ber virdi ammā Cihān-baḥş'ün gürzi inince Keyyūs'ün kolları bükildi. Keyyūs ^{18b6} başın kaçurayum şandı. Bir hoş kaçuramadı. Gürzün bir yaprağı Keyyūs'ün miğferine rāst gelüp iki şakḳ oldu. Keyyūs āh idüp ^{18b7} raḥş-ı gerdānın kuca düşdi. Melik Seyf 'alem sāyesinden at sürüp meydāna girdi. Berüden Ferāmerz daḥı Cihān-baḥş zaḥm-dār ^{18b8} olduğın görmiş-idi. Melik Seyf, Keyyūs'ı meydāndan çıkarup var ey dil-āver⁹⁰-i 'ālem sen de zaḥm-dārsın, yine zaḥmlarıñuz ^{18b9} eyü olduğda görüşürüz didi. Cihān-baḥş māni' degüldür pehlevān, murādın ceng ise ḥamle eyle senüñle imtiḥān olalum ^{18b10} diyüp nizā' eyledi. Bu maḥalleden Ferāmerz, Ḳartas gönderüp Cihān-baḥş dönsün didi. Ḳartas girüp Cihān-baḥş'a ^{18b11} Ferāmerz'ün emrin bildirüp döndi. Ğayrı ceng olmayup iki cānibden ṭabl-ı ārām çaldılar. İki 'asker dönüp ḳondılar. Rezm ^{18b12} libāsların çıkarup bezm donların giydiler. Āteş-perestler Keyyūs'ün zaḥmın şardılar. Ferāmerz ve Cihān-baḥş'ün zaḥmına merhem-i Süleymānī ^{18b13} urup,

Hāşılı, iki cānibden üç gün ceng yokdur diyü nidā olundu. Herkes zevḳe meşgūl oldu. Ser-bāz 'Ayyār varayum Āteş-perestler ^{18b14} ordūsın gezeyüm, göreyüm fikirleri nedür diyü tebdil-i şüret ve tağyir-i cāme idüp 'azm-i leşker, āteş-i perīşān eyledi. Gelüp ^{18b15} dīvān-ı 'Adlān Şāh'a irdi. Gördi, üç birāder taḥt üzre oturmuş, Melik Seyf pāy-ı taḥt şandalīsinde geçüp ḳarār ^{18b16} eylemiş, şol pāy-ı taḥtda daḥı Keyyūs-ı Nīze-dār oturmuş, başı şarılı ve Nīrnek 'Ayyār daḥı 'ayyār başı şandalīsinde oturur. ^{18b17} Ser-bāz bir küşede sükūt-i temāşāya durdu. birazdan Nīrnek 'Ayyār yirinden ḳālḳup ṭaşra gitdi. Ser-bāz şol ḥaram-zāde ^{18b18} 'acebā ḳanda gider ola diyü ardınca dīvandān çıkup gördi, Nīrnek 'Ayyār çadırına doğrı gitdi. Ser-bāz daḥı ḳafāsına düşüp ^{18b19} uzakdan gözetdi ammā Nīrnek 'Ayyār çadırına gelüp başın ḫalīfesi Ḳılıcem 'Ayyār'a yā Ḳılıcem sen bu gice benüm yirümde yatup çadırı ^{18b20} gözet, ben Ḥudā-perestler ordūsına gidüp gice ḳalurum böyle kim elüme bir şikār gire idi didi. Ḳılıcem nola didi. Nīrnek 'Ayyār ol aradan ^{18b21} tebdil-i şüret eyleyüp 'azm-i ordū-yı Ferāmerz eyledi. Ser-bāz 'Ayyār, Nīrnek'ün ḳafāsına düşüp ordūya

⁹⁰ Müstensih bu kelimeyi tıpkıbasım bölümünde "r (ر)" harfini unuttuğu için "dilāv (دلای)" şeklinde yazmıştır. Aramalar neticesinde bu şekilde yazılan bir kelime bulunamadığı için ve "dilāver" kelimesi de cümleye uygun olduğu için kelime çevriyazıya "dilāver" şeklinde aktarılmıştır.

girince öñinden ğayb eyledi. ^{18b22} Korkarum bu kıaltabān ‘ayyār bu gice bir ħeđş eyler diyü aĥşama muntaızır oldu ammā Nırnek ‘Ayyār ordüyı aĥşam olunca gezüp gice Ferāmerz’uñ ^{18b23} dā’iresin dolanmaġa Kartaş’dan ħavf eyledi. Bārī varayum Cihān-baĥş’ı çalayum, hem zaĥm-dār diyüp Cihān-baĥş çadırına yürüdü. ^{18b24} Cihān-baĥş cāme-ĥāba girüp yatdı. Ser-bāz bir küşede siñüp durdı. birazdan Nırnek ‘Ayyār gelüp fırsat bulup çadırdan içerü girdi ^{18b25} ve Cihān-baĥş’a kaçdı eyledi. Hemān Ser-bāz eñsesinden per-tāb idüp añsuzın iki dalınuñ ortasına bir teber düğdüsi öyle urdı kim Nırnek ‘Ayyār [19a] ^{19a1} ġāfil bulınuş bir kerre yüzi üzerine kapandı. Ser-bāz ‘Ayyār üstüne düşüp bende çekince Nırnek ‘Ayyār ayaġ üzre gelüp Ser-bāz ile boġaz ^{19a2} boġaza oldu. Bu eñnāda Cihān-baĥş kütürdiden bī-dār olup göz açdı. Bu ĥālī görüp öyle bir na‘ ra urdı kim ‘ayyārlaruñ ikisi daĥı ^{19a3} şaşup kıaldı. Cihān-baĥş şıçrayup bir eli-y-ile birin, bir eli-y-ile birin kapup kıaldırup kıolına aldı ve şem‘aya kıarşı tutup baĥdı. ^{19a4} Biri yabancı ‘ayyār, kim idüġin bilmedi. Zırā Nırnek tebdil idi. Cihān-baĥş ‘uķelā bunı mülāĥaza eyledi ki bu ‘ayyār besbellü kendüye ^{19a5} gelüp kaçdı eylemiş. Ser-bāz ‘Ayyār daĥı ĥaber-dār olup gelmiş, boġaz boġaza olmışlar. Hele Cihān-baĥş, Nırnek ‘Ayyār’uñ iki elin kıafāsına bend ^{19a6} idüp şöyle bıraktı. Bu arada ‘ayyārlar kendülere gelüp Ser-bāz geldi. Cihān-baĥş öñinde temennā idüp āferin sultānum, eyü vaķtinde ^{19a7} uyanup bu ĥaram-zāde’i tutduñ diyüp aşlı ile naķl eyledi. Cihān-baĥş ol zemān bildi kim Nırnek ‘Ayyār’dur ammā bu eñnāda Kartaş, ^{19a8} Serā-perde-i İskender-i Kübrā’nuñ taşra kıapusında teberine tayanup uyuķlar iken añsuzın Cihān-baĥş’uñ bī-vaķt ve zemān na‘ rasın işidüp ^{19a9} ne ola diyü dem çeküp Cihān-baĥş bār-ġāhına gelüp girdi. Nırnek ‘Ayyār’ı bende çekmişler, aşlı ile ĥaber alup döndü. Serā-perdeye ^{19a10} geldi. Meger Ferāmerz de na‘ ra’yı işidüp ne ola kıanı Kartaş dirken Kartaş gelüp aĥvālī bildürdü. Bu taraşda Ser-bāz ‘Ayyār, Nırnek’i ĥabse ⁹¹ ^{19a11} kıaldırup ĥalifelerine sipāriş eyledi. Kendüsi ol aradan taban alup Āteş-perestleruñ ordüsüne vardı. Nırnek ‘Ayyār’uñ çadırına ^{19a12} girüp pāk Kılcem ‘Ayyār’ı muĥkem dāruladı ve çadırda her ne buldıysa silüp süpürüp aldı ve Nırnek ‘Ayyār’uñ ĥazinesine girüp ne var ise ^{19a13} alup geldi. Çadırında kendü ĥuzūr-ıla yatup ⁹² uyudu çün ol gice geçüp şabāĥ oldu. Herkes yirinden kıalkup erbāb-ı dīvāndan olanlar ^{19a14}

⁹¹ Bu kelime Arapça orijinalinde “حبس (habs) şeklinde olmasına rağmen tıpkıbasım bölümünde “habs (حبس)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensih’in “p-b” noktasındaki ikili yazımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “habs” şeklinde aktarılmıştır.

⁹² Bu kelimeyi müstensih tıpkıbasım bölümünde yanlışlıkla “tatup (تاتوب)” şeklinde yazmıştır fakat kelime cümlelenin ġidişine ġöre “yatup” şeklinde tamir edilmiş ve çevriyazıya da bu şekilde aktarılmıştır.

gelüp şahları dīvānına cem^ç oldılar ammā Nīrnek ‘Ayyār’uñ şākirdleri şabāh olunca çadıra girüp gördiler, çadır, görüſiciler tekyesine ^{19a15} dönmiſ. Aſlā ipe uracağ ve koyına koyacağ nesne qalmamıſ faqağ çaduruñ direkleri durur. Hemān ‘ayyārlar ſaſup gördiler, dağı Kılıcem ‘Ayyār ^{19a16} uyur, bildiler kim dārūdan geçmiſdür. Dārūsın giderüp güc-ile qaldırdılar. Bre bu ne hāldür, niçe oldı çadırda olan eſyā didiler. ^{19a17} Kılıcem ‘Ayyār anlara eyitdi, bre nice oldı bu qadar eſyā, dīvanlardan su’āl eyler. Tiz hazīne çadırına segirttiler. Anda dağı dāne-i hardāl yoğ, ^{19a18} bildiler kim ‘ayyār ſerrine uğradı. Varup dīvanda ‘Adlān Şāh ve Ağzar Şāh’a aḥvāli bildirdiler. Kılıcem ‘Ayyār eyitdi, dūnki gün baña Nīrnek ‘ayyār eyitdi, ^{19a19} yā Kılıcem sen bu gice benüm yirümde yat zīrā ben Ḥudā-perestler ordısına gitsem gerek. Böyle kim elüme bir ſikār getürebildüm ki ſāhlara armağan ola diyü gitdi, ^{19a20} dağı gelmedi. Ğālībā ſikār iderken kendüsi ſikār olup boğazı ele virdi didi. Şāhlar ve pehlevānlar eyitdiler, taḥkīk öyledür diyüp tiz Ḥudā-prestler ordūsına ^{19a21} cāsūs gidüp ḥaber getürsün didiler. Tiz cāsūsdur gitdi. İſte bunlar cāsūs ne ḥaber getürür diyü muntağır oldılar.

Ammā bu cānibden, ^{19a22} çūnki Ferāmerz’e dīvān idüp begler ve pād-ſāhlar gelüp yirlerinde qarār eyledükde Ferāmerz baſ qaldırup Cihān-bağſ’a bağup eyitdi, gözüm nūrı ^{19a23} bu gice na‘ranuñ aſlı ne idi diyü su’āl eyledükde Cihān-bağſ dağı mā-vaqa^ç ne ise naql ü beyān eyledi. Ferāmerz eyitdi, yā ſimdi Nīrnek ‘Ayyār qandadır ^{19a24} didükde Ser-bāz ‘Ayyār eyitdi, devletlü ſāhib-qırān bende maḥbusdur didi. Ferāmerz var imdi getür görelüm ne söyler didi. Ser-bāz nola diyüp varup ^{19a25} Nīrnek ‘Ayyār’ı ḥabsden getürdi. Ferāmerz, Nīrnek’e eyitdi, yā Nīrnek nice görürsin kendüni, ol nev-civān saña ne eyledi kim gice baſın kesmege geldüñ, [19b] ^{19b1} geldüñ didi. Nīrnek eyitdi, ḥayr devletlü ſāhib-qırān baſın kesmege gelmedüm ancağ ſikār idüp ſāhlara iletsem gerek didi. Baḥt-ı yār olmadı. ^{19b2} Kendüm ſikār oldum didi. Ferāmerz, Nīrnek’e gel imdi ‘ayyār-ı Müselmān ve bende-i Yezdān olup Āteſ-perestlikden fāriğ ol, seni öldürmeyüp ſalıvireyüm. ^{19b3} Eger yoğ dirseñ Ser-bāz ‘Ayyār’a fermān iderüm senüñ derüñi yüzüp ‘azāb-ı ſedīd-ile helāk itdürürüm didükde Nīrnek ‘Ayyār düşün-di, ^{19b4} ölmekden dirilik ve hem kendüsinden evvel Ḥudā-perest olan dil-āverler ‘azīm ‘izzet ve rif‘at bulup yüzleri münevver olmiſ. Dönüp devletlü ſāhib-qırān ^{19b5} nola Müselmān olayum ancağ ben ötede Ağzar Şāh’uñ ‘ayyār baſısı idüm, eger yine ‘ayyār baſı iderseñ ölince ḥidmetinde olurum didi. Ferāmerz ^{19b6} eyitdi, yā Nīrnek ſimdiki hālide benüm ‘ayyār baſum vardur lākin

seni işte Cihān-baḥş'a 'ayyār başı ideyüm, anuñ rikābında ol didi. Nīrnek ^{19b7} ḳābil olup ol sâ' at Müselmān oldu. Ferāmerz işāret eyledi, bendin aldılar. Gelüp ibtidā Ferāmerz'üñ, soñra Cihān-baḥş'üñ dest-i dāmenin ^{19b8} öpdi. Ferāmerz, Nīrnek'e ḥayme ve ḥüddām ve bir ḳat zī-ḳıymet 'ayyār ālātı bağışlayup on kise de altun virdi. Muṭahhar Şāh olsun Remed Şāh ^{19b9} olsun sâ'ir dil-āverler olsun birer ikişer kise altun virüp Nīrnek'i ḡanī olup ḥālī evvelkiden ziyāde oldu. Cāsūs bunları ^{19b10} görüp dīvandān çıḳup doḡrı kendü ordūlarına geldi. Dīvandān girüp yir öpdi. 'Adlān Şāh ne ḥaber didükde cāsūs ^{19b11} olduḡı üzre naḳl eyledi. Aḫzar Şāh, Nīrnek 'Ayyār'üñ Ḥudā-perest olduḡuna i'timād eylemedi. Benüm bildüḡüm Nīrnek ise ol Ḥudā-perest ^{19b12} olmaz ancaḳ ölüm ḥāvfindān ölüüm diyü öyle yalāndan olur. Arada murādı vardur, murādı ḥāşıl olduḡı gibi gene bunda gelür didi. ^{19b13} Şāhlar ve pehlevānlar her biri bu söz söyleyüp ol gün başa iletdiler çünki aḫşam oldu. Berhemēn-i bornos-pūş, felek-i nīlī reng siyeh ^{19b14} cāmesin üzerine āreste idüp 'ālemi ḫulmāt ḳapladı. Nīrnek 'Ayyār aḫşam olunca Ferāmerz'üñ meclisinden devr olmayup şīrīn- ^{19b15} -ḳārılıḳlar gösterdi ve Ser-bāz 'Ayyār'ıla rübāblaruñ seyr-i āhenk idüp iki rind-i ḳallāş 'ayyārlar meclisde ser-āḡāz eyleyüp erbāb-ı ^{19b16} bezm-i ḥālī-tāb eylediler çünki aḫşam ḳarīb oldu. Erbāb-ı dīvāna düstür olup herkes daḡılup çadırına gitdi. Cihān-baḥş'ıla ^{19b17} Nīrnek ḳalkup çadıra geldiler. biraz daḡı eglenüp Cihān-baḥş ḥāba vardı. Nīrnek daḡı düşünüp oturdu. Benüm ötede olan mālum ^{19b18} ve eşyalarum zāyi' olur diyüp tā kim gicenüñ nışfı olunca şabr eyledi çünkim gice nışf oldu. Nīrnek görđi, 'ālem aḡyārdān ḥālī ^{19b19} hemān ḳalkup Āteş-perestler ordūsına gelüp kendi çadırına varup görđi, hiç nesne ḳalmamış. Ḳılıcem 'Ayyār'ı uyandırıp ^{19b20} şordı, dün gice ḫırsız gelüp aldı didi. Nīrnek 'Ayyār bildi kim Ser-bāz'üñ işidür. Andan ne ḳādar ḥalīfe ve şākirdi ^{19b21} var ise ḥaber idüp cümlesin ḳaldırdı. Ferāmerz cānibine geçürüp ziyāfet eyledi çünkim ol gice geçüp şabāḫ oldu. İki ^{19b22} leşker yirlerinden ḳalkup erbāb-ı dīvān olanlar şāhları dīvānına cem' oldılar. 'Adlān Şāh dīvānında Nīrnek 'Ayyār'üñ cümle gelüp ^{19b23} ḥalīfeleri alup gitdüḡin bildürdiler. Aḫzar Şāh ḡayrı dürüst Ḥudā-perest olduḡına inanup ḡazaba geldi. Hemān Keyyūs-ı ^{19b24} Nīze-dār ayaḡa durup yārın meydān olsun, girüp Ḳattāl Zengī meydāna da'vet idüp anı da zaḫm-dār idersem ve-yāḥud öldürsem ^{19b25} sâ'irlerinüñ işi āsān olurdu didi. 'Adlān Şāh, Keyyūs'a ḥil' at giyürdi. Ferāmerz tarafından cāsūs var idi. Bu ḥaberi [20a] ^{20a1} virdi. Cihān-baḥş daḡı Keyyūs'üñ meydānına ḫazır oldu ve 'askeri āḡāḥ eylediler.

Yarın cengdür diyü iki leşker tedärüklerin ^{20a2} gördiler. Ol gice geçüp şabâh oldu. Gün kubbe-i felekden baş gösterüp ‘âlemi nür-ı Yezdân ile münevver ve müzeyyen eyledi. İki ‘asker ^{20a3} deryâ-yı ahterân gibi yirlerinden turup at, fil, gergedanlarına süvâr oldılar. ‘Alem ve sancağ şikşelerin küşâd idüp ceng-i harbîlerin ^{20a4} çalarak ‘azm-i meydân-ı rezm-gâh eylediler. Gelüp birbirlerine mukâbil olup şaflar düzüp alaylar düzüp meydân açıldı. Turup ^{20a5} sipâh-ı meydâna nazar idüp eyâ meydâna kim gire dirken nâ-gâh anı gördiler kim Āteş-perestler tarafından Keyyüs-ı Nîze-dâr hemân at ^{20a6} sürüp meydâna girdi. Tamâm tarîd ve cevelân eyledükden sonra kol kaldırıp çalınan küsları diñdirüp İslâm ‘askerine ^{20a7} dönüp eyitdi, ey Hudâ-perestler hiç kimesne’i istemem meydânuma illâ Kattâl Zengî isterüm, gelsün cümleñüze miqdârın bildürdüm, aña dağı bildüreyüm ^{20a8} diyüp na‘ra urınca Cihân-bağş’uñ keyfi bozıldı. Diledi kim kendü Keyyüs’uñ meydânına girüp haqqından gele ammâ bu yañadan Keyyüs’uñ na‘rasın ^{20a9} işidüp begler cümle Ferâmerz’uñ yüzine bağıdılar. Bu kerre Ferâmerz hemân altında olan Kuṭb-ı Āteş-dem’i sürüp Muṭahhar Şâh’a ‘aşk idüp pād-şâhum ^{20a10} himmet eyle diyüp yanar âteş mişâli meydâna girdi ammâ cümle pehlevânlar piyâde biraz geldiler. Ferâmerz kaçran tulumı gibi Keyyüs’uñ önün ^{20a11} alup ‘aşk olsun ey pehlevân didükde Keyyüs’uñ ödi ağzına geleyazdı. Göñlinden hây nâ-bekâr ne zehr-i Kattal Zengî imiş, ^{20a12} ırakdan görmek gibi degül imiş didi. Hele ne hâl ise ‘aşk eyedi. Ferâmerz, Keyyüs’a, di imdi pehlevân hamle eyle görelüm, ^{20a13} baña da miqdârum bildürebilür misin. Eger yañada bir dest-i berd gösterseñ gayrı kendüñe pehlevân, sâbâş didürürsin didi. ^{20a14} Keyyüs el nizeye urup ma‘hüd nîze ile irişdi. Ferâmerz’e iqdâm-ı tamm ve gayret-i ihtimâm birle nîze havâle eyledi. Ferâmerz meger maḥşüş ^{20a15} yedek almış idi. Keyyüs’uñ nizesine yedek siper ile men‘ eylemege zirâ tılsımdur. Rüstem’uñ kullandığı yigirmi dört âyineli siper-i ger-şasıb ^{93 20a16} dağı olsa bir bir yüzinde güzer eyler ammâ Ferâmerz fikr idüp şimdi bunu yedek siper ile men‘ eylemek hüner degüldür. İş bu nîze’i şahibinüñ ^{20a17} elinden almağdur diyüp ašlâ sipere muḳâyved olmayup öteden Melik Seyf-i Seng-endâz görüp ‘aqlı başından gitdi. Gâlibâ zengî ašlın ^{20a18} işitmiş ancağ dirken tamâm nîzedür ḥaṭâ yirine gelince bir kerre Ferâmerz el şunup Keyyüs’uñ nîzesin top dibinden ve yalman girüsünden ^{20a19} tutup lenger

⁹³ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “(کر شاسب)” şeklinde yazılmıştır. Tüm metinler ve sözlüklere bakılmış fakat bu şekilde yazılan bir kelime tespit edilememiştir. Müstensih bu kelimeyi yazarken yanlışlık yapmış olabilir.

virince Keyyūs tīz dārīl⁹⁴ gibi gelürken mīl gibi tıravardı. Keyyūs şaşup kaldı. Hele ne hāl ise kendin cem^c ^{20a20} idüp koyuvir nā-bekār zengi nīzemi, şimdi kaçup ciger sökerem didi. Ferāmerz gelüp tırma pehlevān iş gör, gün aḥşamlıdur, ^{20a21} ne bakarsın didükde Keyyūs āteş olup zūr idegördi, olmadı nīze’i zerre kadar hareket itdürmedi, dönüp eyitdi, şimdi ^{20a22} girüye çeküp elinüñ cümle derilerin bile şoyarum diyüp girü çekdi, yine olmadı. Ferāmerz eyitdi, yā Keyyūs sen hünerde māhir ^{20a23} degül imişsin diyüp niçe kim silkti ise Keyyūs’uñ elinden çayır çayır alup nīzesin üzerine toğrı şındı. Qartas ^{20a24} berķ-i hātīf gibi nīzeyi alup zabt eyledi. Āteş-perestler Ferāmerz’üñ bu hālın görüp engüşt-ber-dehān ta’accüb eyleyüp ḥayrete vardılar. ^{20a25} Keyyūs nīzesinüñ böyle alınduğına gāyetle gücine gelüp darıldı. El gürz-i girāna varup iḳdām-ı tām̄m ile irişüp Ferāmerz’e, [20b] ^{20b1} Ferāmerz’e bir darb-ı gürz ḥavāle eyledi. Ferāmerz, Keyyūs’uñ gözine el ayasın karşı virüp güzer inince Ferāmerz ucında zabt ^{20b2} idüp çeküp gürzi elinden aldı ve el şunup Keyyūs’uñ düvālinden kapup andan ayırup kolına alup Qartas’a teslim eyledi. ^{20b3} Qartas da bende çeküp ‘alem sāyesine ilette. Ferāmerz yalnız kalup cevelāna başladı ve er taleb eyledükde anı gördiler. Melik Seyf-i ^{20b4} Seng-endāz üç yedek ile meydāna girüp Ferāmerz’üñ önün alup ādāb-ıla ‘aşķ eyledi. Ferāmerz ‘aleyk alup andan Melik Seyf’e nazār ^{20b5} idüp gördi, yüz on beş eriş kadd u kām̄eti var ammā ziyāde mehābet-i issi pehlevān. Bıyıqları dem-i evren gibi, bināgūşından aşırı ^{20b6} gitmiş bir gösterişli dil-āver. Ferāmerz bu kez Melik Seyf’e muḥabbet idüp yā rabbi sen şol dil-āvere İslām naşīb eyle diyü du’ā eyledi. ^{20b7} Göñül evinden olan du’ā ise beher-ḥāl-i icābet ider. Ferāmerz’üñ du’āsı müstecāb olup ammā Melik Seyf, Ferāmerz’e baka, yā Qattāl ^{20b8} Zengī bir ālāy pehlevānları niçün öyle ‘arzların yıķup kendü dīnūñe döndürmek lā-büdd, bunlaruñ bir eşyası olur da benüm ‘arzüm yıķar ^{20b9} diyüp fikr eylemedüñ mi didükde Ferāmerz, yok hiç⁹⁵ oraları fikr eylemedüm ve hem ben t̄alīb olmadum. Siz bizüm üzerimize gelüp ceng ideyorsunuz, ^{20b10} zāhir bura meydāndur, maḥall-i imtiḥandur, el elden üstündür, ‘arşa çıkınca eger güci ve kuvveti yetüp anlar baña gālib gelelerdi, ^{20b11} anlar beni ya öldürüp yāḥud bende çekerlerdi. Güçleri bitmeyüp mağlūb oldılar. Eger senüñ de gücüñ yeter ise baña gālib gelürsüñ. ^{20b12}

⁹⁴ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “ (داریل) ” şeklinde yazılmıştır. Tüm metinler ve sözlüklere bakılmış fakat bu şekilde yazılan bir kelime tespit edilememiştir. Müstensih bu kelimeyi yazarken yanlışlık yapmış olabilir.

⁹⁵ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “hic (هیچ) ” şeklinde yazılmıştır. Müstensih metinde genel olarak “p-b” ve “c-ç” noktasında ikili kullanımları fazlasıyla yapmıştır. Bu kelime çevriyazıya “hiç” olarak aktarılmıştır.

Nice dilerseñ öyle idersin. Yok senüñ de gücüñ yetmeyüp mağlûb olursañ, seni dañı bend ile ‘alem sâyesine gönderür ^{20b13} ve senden ser-çeşmeñüz var ise ol meydâna gelür didi. Melik Seyf evvelâ yâ Kattâl Zengî Muṭahhar Şâh’dan ben kız isteyüp ^{20b14} sen niçün mâni‘ olduñ didi. Ferâmerz eyitdi, yâ Melik Seyf, devr-i Âdem’den berü bir olagelmışdür ki mezheb-i âhirde olup Allâh’ı bir bilmeyenlerden ^{20b15} olanlar Hudâ-perestlerden kız tezevvüc iderler. Meger ḍarb-ı dest fuzûlî alup zûlm ideler. Hâliyâ şimdi ben şâhib-kırānum öyle zûlme rızâ virüp ^{20b16} itdürmem. Ben saña mukaddem nâme ile cevâb gönderdüm. Eger kız ḥâcetüñ ise gelsün, Hudâ-perest olup el arkaşı yirde ^{20b17} eylesün. Muṭahhar Şâh’a virmek murâd ider ise ben zür idüp aña ol kızı alıvirürüm, kendü ile bacanağ olurum ^{20b18} didüm. Ol zemân niçün ‘âmil olmaduñ çünki söz kabûl itmeyüp geldüñ ḍarb-ı dest alurum diyü. İmdi ḥamle eyle eger baña ^{20b19} galebe idebilirseñ ger başımı, kızı da al ve bütün benüm dârâtum da zabṭ eyle, niçe dilerseñ öyle eyle. Eger ben saña gâlib olursam ^{20b20} yine Müselmân olup baña tâbi‘ olur mısın, kızı saña alıvirüp ve-illâ ser-geştelik idüp imâna gelmezseñ başın keserüm didi. ^{20b21} Melik Seyf eyitdi, yâ Kattâl Zengî neylersin o sözleri, vaḳti geldükde olur. Hele ḥamle eyle ceng idelüm didükde Ferâmerz yok ^{20b22} Melik Seyf, şâhib-kırān olan kimesne müddet-i ‘ömrinde evvel kimseye ḥamle eylemez. Cümle senüñ meydân erenlerüñdür. Eger murâduñ galebe idüp ^{20b23} kız almak ise hemân ṭurma ḥamle eyle didi. Melik Seyf gördi, olmaz, hoş imdi evvel ḥamlede senüñ ḥaḳqından gelmekdür eyüsi ^{20b24} diyüp el nîze-i cân-sitâna urdı. İrüp Ferâmerz’e bir nîze ‘aşḳ eyledi. Ferâmerz, Melik Seyf’üñ nîzesinüñ gelişinden Melik Seyf ^{20b25} ne rütbede pehlevân idügin fehm idüp on sekiz âyinelü Siper-i İskender-i Kübrâ’yı ber-â-ber virüp yalman-ı nîze, âyine-i siperi pūs eyledükde [21a] ^{21a1} gölov gölov âteşler çıkup etrâfda olan ḥâr-ı ḥaşâkı süzân eyledi. Ferâmerz’üñ kolları ḥareket idüp Ferâmerz nîze’i ṭabanca- ^{21a2} -layup yolından ḳoltuğ altından yol gösterdi. Melik Seyf nîzesin zabṭ idüp geçüp ser-meydâna vardı. Ferâmerz, Melik ^{21a3} Seyf’üñ nîze uruşına taḥsîn ü âferîn eyledi ve öteden Melik Seyf dönüp Ferâmerz’i Sedd-i İskender gibi ṭurur gördi, ^{21a4} sâbâş itdi ve öyle ṭurup ḥamliye müteraḳḳıb oldu. Ferâmerz bildi kim Melik Seyf’üñ murâdı akrân cengi eylemekden bir kerre nîze-i dü-reme-i İskender’i,

[MİNYATÜR]

^{21a5} eline alup devr itdirüp irişüp Melik Seyf'e bir nîze urdı. Melik Seyf nîze'î gördi, cān almağ qaşdına yalmanup ^{21a6} gelür. Hemān nîzeğe üç kat pülād-ı dimişķi siperin ber-ā-ber virüp yalman-ı nîze, āyine'î pūs eyledükde āteşler nümāyān olup ^{21a7} Melik Seyf'ün qolları bükildi. Siper sīnesine meyl idüp Melik Seyf breh breh diyüp ğayret-ile hele tabancaladı. Nîze'î cüz'î yolından ^{21a8} ayırdı. Qoltuğı altına uğrayup cebe-i hūlkaların birbirine katup Ferāmerz geçüp ser-meydāna vardı. Melik Seyf, Ferāmerz'den bir nîze ^{21a9} yidi kim uyurdu uyandı, mest idi ayıldı, māderinden emdügi süd dimağından lezzet virdi. Başın şalup, hāy nā-bekār ^{21a10} zengī ne yaman hūşm-ı kavī imiş zāhir Ferāmerz didükleri dil-āveri katl idüp cümle devlet-i dārātuñ zabt eyledügi beyhüde degül ^{21a11} imiş didi. Bu kerre öteden Ferāmerz dönince Melik Seyf sen misin yā qaṭṭāl baña böyle nîze uran diyüp tarafilenden gürz-i kūh, [21b] ^{21b1} kūh-peykerin çeküp eline aldı. On ikinci bahşından tutup irişdi. Ferāmerz'e bir darb-ı gürz havāle eyledi. Ferāmerz gürzin ^{21b2} ber-ā-ber virüp başın qaçurdu. Arqasında Süleymān İbn-i Dāver siperine alup gerçi bī-pervā men' eyledi ammā Melik Seyf'î ^{21b3} begendi. Çok kuvvete mālīk server imiş didi. Melik Seyf öteden dönüp bir kerre Ferāmerz'e gürz-i İskender'î qaup onıncı kīrāṭdan ^{21b4} Melik Seyf'e bir darb urup Melik Seyf daḡı gürzin ber-ā-ber virdükde qolları bükildi. Başın qaçurup arqada olan siperi ^{21b5} inince siperin āyineleri çarḡa girüp Melik Seyf'ün mebānī, dü-tā olup başı bindügi raḡşınıñ başına ber-ā-ber oldu. Şiddet-i ^{21b6} darb-ı gürzden Melik Seyf'ün lengerinden altında olan raḡşınıñ bili ḡam-ender-ḡam olup şikemi zemīni pūs eyledi. Melik Seyf ^{21b7} mest olup cebīninden dāne'î 'arağ ḡaşıl oldu. Ferāmerz gürzin zabt idüp geçüp ser-meydāna vardı. Melik Seyf ^{21b8} ne ḡāl ise kendin cem' idüp miyānın rāst kıldı, vücūdın yoqladı gerçi bir müyına ḡaṭā gelmiş, ṭamar-be-ṭamar ḡaber-dār ^{21b9} oldu, ra'şedār olmuş. Ol ğayret-ile licām silküp raḡş tozdan ṭaşraya çıkārdı ve Ferāmerz'e irüp bir darb-ı ^{21b10} şedīd urdı. Ferāmerz men' idüp Melik Seyf'e yine bir darb urdı. Melik ne ḡāl ise anı da men' idüp bu kerre bunlardur, ^{21b11} başladılar yek-ā-yek, küte küt cenge. Tā aḡşam olunca Ferāmerz, Melik Seyf'e bir darb urup Melik Seyf yine men' eyledi. Nevbet ^{21b12} Melik Seyf'e gelüp ḡamle eylese gerek. Ferāmerz, Kuṭb-ı Āteş-dem'ün başın çeküp ṭurdu ve Melik Seyf'e daḡı ṭūr eyledi. ^{21b13} Melik Seyf de ṭurdu. Bu kerre Ferāmerz, Melik Seyf'e eyitdi, var imdi dil-āver bugün senüñle bu qadarca ceng eyledük, bu gice ye ^{21b14} kebabuñ iç, şerābuñ taḡviyet-i beden ḡaşıl ile de yarın yine senüñle görüşürüz diyüp döndi. Ferāmerz

dönince, Melik Seyf ^{21b15} dönince iki taraftan taht-ı arāmā turralar urup iki ‘ asker dönüp kondılar. Rezm libasların çıkarup bezm tonların giydiler. ^{21b16} Ferāmerz tođrı serā-perde-i İskender-i Kübrā’ya gelüp ālāt-ı şāhib-kırānīsın üzerinden çıkarup dīvāna çıktı. Muṭahhar Şāh ve ^{21b17} Remed Şāh ve Pervīz Şāh tahta karar idüp ve pehlevānlar da gelüp yollu yolınca yirlerinde karar eylediler. Dīvān ta‘ āmı ^{21b18} gelüp yindi. Ba‘de meclis gelüp biraz yorgunluk def‘i için bāde içdiler. Andan sonra Ferāmerz emr eyledi, Keyyūs-ı Nīze-^{21b19} -dār’ı keşān-ber-keşān çekerek meydān-ı siyāsete getürdiler. Bu kerre Ferāmerz pāy-ı taht şandalīsinde baş kaldırup eyitdi, ^{21b20} nice görürsün kendüni yā Keyyūs didükde Keyyūs eyitdi, nice görsem gerek, şimdiki hāle elünde mağlūb ve esirūn, kuluñum ^{21b21} didi. Ferāmerz eyitdi, yā Keyyūs gel imdi sen dađı refiķlerūn gibi imān ve İslām’ı kabūl eyle, ‘ izz ü rif‘at bul diyünce Keyyūs dađı ^{21b22} muhālefet itmeyüp Müselmān oldu. Bu kerre Ferāmerz dađı bendin alup bađrına bađdı ve gözlerinden öpdü ve kulađın delüp ^{21b23} bir zerrīn halka geçürdi ve hil‘at virdi. Ser-halka idüp Sa‘d-i⁹⁶ Sepīd-endām’uñ alt yanında yir gösterdi. Keyyūs-ı ^{21b24} Nīze-dār dađı geçüp karar eyledi. Andan sonra Melik Seyf şadrı açıldı ve su‘āl olundu. Ferāmerz vāfir medđ idüp beglere ^{21b25} eyitdi, begler hātırıñuza bir yir gelmesün, cümleñuze ğālib bir serverdür didi. Ğayrı mūkayyed olmayup ‘ ayş u nūşa bünyād urdılar. [22a] ^{22a1} Bu kerre Ferāmerz, Keyyūs için bařka bār-gāh-ı hadem ve hıřm ta‘ yin eyledi.

Ol taraftan, dađı Ateş-perestler dönüp kondılar. ^{22a2} Melik Seyf dađı pederi ‘ Adlān Şāh dīvānına gelüp pāy-ı taht şandalīsinde geçüp karar eyledi. ‘ Adlān Şāh, Melik Seyf’e hil‘at ^{22a3} virüp Kattāl Zengī’i niçe gördüñ diyü su‘āl eyledi. Melik seyf eyitdi, çok metīn zengī imiş diyüp medđ eyledi. Bu kerre Keyyūs-ı ^{22a4} Nīze-dār’ı neyler diyüp cāsūs gönderdiler. Cāsūs gelüp Keyyūs’uñ Müselmān oldüğün görüp gelüp böyle haber virdi. ^{22a5} La‘lān Şāh ğamm-gin oldu. Melik Seyf görüp eyitdi, ey ‘ammī elem çekme, Kattāl Zengī bir hāl olunca anların cümlesi yine gelüp Nār-ı Nūr’a ^{22a6} tābi‘ olurlar diyüp tesellī virince ol gice geçüp şabāh oldu. Gün kubbe-i felekden baş kaldırup ‘ ālemi münevver eyledükde ^{22a7} iki leřker deryā-yı ađterān gibi yirlerinden tırup at ve fīl, gergedānlarına süvār oldılar ve ‘ alem ve sancaķ açup taht ve kūsaların ^{22a8} çalarak ‘azm-i meydān-zer eyledi ve alaylar düzüp, şaflar çeküp

⁹⁶ Müstensih burada yanlışlıkla “vav (و)” harfi kullanmıştır. Özel ismin metin içindeki yazımı düşünülerek “vav” harfi sadece burada olmak üzere çevriyazıya “ı” olarak aktarılmış ve tamlamaya bağlı kalınmıştır.

birbirlerine rû-be-rû ve muḳābil olup, naẓar-ı ber-meydān eyleyüp, ^{22a9} āyā meydāna kim gire diyince anı gördiler kim Melik Seyf yine at sürüp yanar āteş gibi meydāna girdi. biraz ẓarīd ve cevelān ^{22a10} idüp ba‘ de na‘ ra urup Ḳattāl Zengī’i istedi ammā Ferāmerz, İblāğ-ı Şeş-pāy-ı Baḫrī’ye sūvār olmuş idi. Hemān bu maḫallde İblāğ’ı ^{22a11} meydāna sürüp Melik Seyf’in öñin aldı, başladı ceng eylemege tā kim aḫşam olunca ceng idüp dönüp ḳondılar.

Hāşıl-ı ^{22a12} **kelām**, yidi gün kelle-ber-kelle ceng eylediler ammā Ferāmerz’ün murādı Melik Seyf’e on beş, yigirmi gün miḳdārı ruḫşat virmek ^{22a13} idi ammā yidinci gün Melik Seyf pederi olsun ‘ ammileri olsun ‘ aẓīm ẓa‘ n ve şenī‘ idüp ğayrete getürdiler. Melik Seyf ^{22a14} daḫı fikr idüp gördi. Ḳattāl Zengī’ye gürz ile dest-res⁹⁷ muḫaldür, belki Ḳattāl Zengī murād eylese kendüsine gürz ^{22a15} ile ğalebe idebilir. Melik Seyf buraları bilürdi. Kendü kendüye eyitdi, bāri eger ben fırsat bulursam Ḳattāl Zengī’ye ^{22a16} ma‘ hūd seng ile bulabilürüm diyüp gün ḳubbe’-i felege geldügi maḫall nevbet Melik Seyf’e geldükde hemān gürzin ẓarafı-y-ıla ^{22a17} şalup üç yedek raḫşuñ birinüñ üzerinden ol ma‘ hūd şālığı resminde olan ālātı bu kerre deste-çübından ^{22a18} ḳavrayup eline aldı. Daḫı ucunda üç⁹⁸ zencīr, her zencīrün ucı yine üçer çatal ve terāz ve keffesi gibi bir pūlāduñ ^{22a19} keffine bend olmuş. Üç keffenüñ her birine toḫuz batman üç müdevver sengi birer birer ḳapup beride Ferāmerz ise ^{22a20} temāşā eylerdi. Bu kerre dönüp Ferāmerz’e eyitdi, yā Ḳattāl Zengī işte eger er iseñ benüm bu ālātum men‘ eyle diyüp başınuñ üzerinden ^{22a21} devre başladı. Tamām veznin bulup bir kerre silküp küşād virdi. Üç dāne seng müdevver ḳara ḳuş gibi vızlayup bir kerre ^{22a22} Ferāmerz’ün üzerine geldi. Tiz yine Ferāmerz birine siper ber-ā-ber virdi ve birin daḫı ḳolcağa alup ḳolcağı-y-ıla çarpup men‘ eyledi ^{22a23} ammā beri gelmedi. İllā Ḳuṭb-ı Āteş-dem’ün tā kellesine öyle bir doḳundı kim Ḳuṭb-ı Āteş-dem serāsime olup dir dir ditremege ^{22a24} başladı ve kemāl-i şiddet, ḍarb-ı sengden şıḳılıp Ḳuṭb’uñ burnından bir iki ẓamla ḳan geldi. Ferāmerz, Ḳuṭb’uñ bu ḫālin görüp ^{22a25} ğazaba geldi. Eger Ḳuṭb’dan ğayrı raḫş olsa kellesi ḫurd-ı ḫām olurdu ammā Ḳuṭb’uñ vücūdına bir nesne kār itmezdi.

⁹⁷ Bu kelime genel olarak “**dest-res** (isteğine ulaşan, eline yetişen, kudret)” şeklinde birleşik sıfat olarak kullanılmaktadır. Müstensih kelimeyi tıpkıbasım bölümünde “**dest u res** (دست و رس)” şeklinde yazmıştır. Kelime çevriyazıya “**dest-res**” şeklinde aktarılmıştır.

⁹⁸ Bu kelimeyi müstensih tıpkıbasım bölümünde “**üç** (لوج)” şeklinde “c”li olarak yazmıştır. Kelime rakam anlamındaki “**üç**”tür ve çevriyazıya “**üç**” şeklinde aktarılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır.

[Hülā-]⁹⁹ [22b] ^{22b1} **Hülāşa-i kelām**, Ferāmerz, Melik Seyf'ün seng hamlesin men^c idüp bir kerre gürz-i İskender'i on birinci kıraatından ^{22b2} tutup eyitdi, yā Melik Seyf ben senün hamle-i sengüni men^c eyledüm. Eger er iseñ sen de benüm darb-ı gürzüm men^c eyle diyüp irişdi. ^{22b3} Melik Seyf'e bir darb-ı gürz öyle urdı kim Melik Seyf tiziyye gürzinün on ikinci bahşından iki eli-y-ile muhkem tutup ber-ā-ber ^{22b4} virdi ammā ki gürz-i İskender¹⁰⁰ inince Melik Seyf'ün gürzine indi ise Melik Seyf'ün gürzi elinden fırlayup ammā ^{22b5} bu maḥall Melik Seyf cān ḥavli-y-ile başın kaçırup arkasın ber-ā-ber virdi ammā baqıyye-i darb-ı gürz Melik Seyf'ün ketfinde olan ^{22b6} sipere indükde siper āyineleri ḥurd-ı ḥām olup Melik Seyf ketfine indükde Melik Seyf bī-hod oldu. Daḥı altındaki raḥşınıñ ^{22b7} miyānı kırılıp Melik Seyf bile yıkılıp yüzi üzerine iki dizi ve iki pençesi zemīne geldi ve burnından ^{22b8} ḳan boşandı. Bu kerre Ferāmerz gürzin zabt idüp öteden yine döndi. Melik Seyf'ün yanına gelüp Ḳuṭb'dan ^{22b9} zemīne indi ve gezinmege başladı ammā Melik Seyf'ün yatarak 'aḳlı başına gelüp kendüyi ol ḥâlde görince bir kerre āḥ ^{22b10} idüp ḳalkdı. Ne gördi, Ḳattāl Zengī inmiş, başı ucında dolanup gezer. Hāy nā-bekār zengī sen misin benüm raḥşum böyle ^{22b11} ḳoyan diyüp bir kerre muştun döküp Ferāmerz'ün üzerine yürüdi. Ferāmerz ḳarşu gelüp keff-i destin ber-ā-ber virdi. Melik Seyf ^{22b12} irüp bir muşt urdı. Ferāmerz'ün elinden ḳayup sīnesine irdükde Ferāmerz bir iki adım girü gitdi. Bu kerre Ferāmerz daḥı ^{22b13} muştun dögüp ala yā Melik Seyf diyüp Melik Seyf'ün meydān gibi sīnesin nişanlayup bir muşt ḥavāle eyledi. Meik Seyf de ^{22b14} iki ellerin ḳarşu virüp ellerinden sīnesine irdükde Melik Seyf bir iki ya^cni dört beş adım miḳdārı yir girüye gitdi.

Hāşıl-ı kelām, ^{22b15} bunlar muşt muştā, yaḳa yakaya, boğaz boğaza olup hemān Melik Seyf, Ferāmerz'ün düvāline şarıldı. Ferāmerz'ün işine muḳayyed ^{22b16} olmadı, teslim oldu. Melik Seyf iki eli-y-ile zūr eyledi. Ferāmerz'i iki parmak ḳadar ökçesin yirden güc-ile ayırdı. Ferāmerz lenger ^{22b17} virince Melik Seyf'ün ḳolları bükilüp Ferāmerz pāyların zemīne dürüst başdı. Melik Seyf öyle zūr eyledi kim Ferāmerz'ün ^{22b18} ḥāh-nā-ḥāh ökçelerin dört parmak miḳdārı zemīnden ayrıldı ammā Ferāmerz lenger virüp Melik Seyf ḳollar bükildi. ^{22b19} Ferāmerz pāyların zemīne

⁹⁹ Metib dışı unsur.

¹⁰⁰ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “(اسكندر)” şeklinde yazılmıştır. Fakat bu şekilde yazılan bir kelimenin bulunamamış olması ve metnin genelinin düşünülmesi sonucunda bu kelimeyi müstensihın yanlış yazdığı anlaşılmıştır. Kelime çevriyazıya “İskender” şeklinde aktarılmıştır. Müstensih burada harfleirn sıralamasını karıştırmış olmalıdır.

başdı. Melik Seyf üçinci zürda Ferāmerz'ün ökçesin altı parmak kadar kaldırdı. Ğayrı ziyāde ^{22b20} idemedi. Ferāmerz lenger virince Melik Seyf'ün kolları bükilüp Ferāmerz yine pāyların zemine başdı. Melik Seyf 'ākıbet 'āciz olup ^{22b21} eyitdi, behey nā-bekār zengī şeddādī binā mısın. Ben seni gövge çekerüm, sen ise yire geçersin didi ve kapdı. Ferāmerz'ün düvālin ^{22b22} şalıvırdı. biraz gezinüp teneffüsten soñra Ferāmerz eyitdi, yā Melik Seyf ne dirsın haqqa rāzı mısın, ben de senün düvāline ^{22b23} el urayum mı didükde Melik Seyf eyitdi, işte yapış, ben seni kaldıramadum, sen beni hiç kaldıramazsın didi. Zirā kendinün kağdı ^{22b24} yüz on beş eriş idi. Ferāmerz'ün ise toğsan yidi eriş idi. Melik Seyf o rāya zāhib oldu. Ferāmerz hoş imdi ^{22b25} yā Melik Seyf eger kaldıramazsam bir yüzden dağı senünle imtiḥān oluruz diyüp bir kerre Melik Seyf'ün düvāl zencir kemerine [23a] ^{23a1} el şunup nice kim yā Allāh diyüp zür eyledi ise Melik Seyf'i ibtidā zürda zānūya alup tıtdı. Murād eylese zür evvelde ^{23a2} başına ber-ā-ber ve belki dağı ziyadesi-y-ile kaldırur idi ammā kâ'ide yirin bulsun ve Melik Seyf dağı her ḥamlede lenger virüp ^{23a3} kuvvet ve kudretin bilsün diyüp öyle eyledi. Melik Seyf dağı lenger viregördi, olmadı ammā Ferāmerz dağı bir zür eyledi, ^{23a4} tā gögsine ber-ā-ber kaldırdı ve yine ruḥşat virdi. Melik Seyf çok çalışdı, lenger virdi ammā olmadı. Ferāmerz tamām mertebe Melik ^{23a5} Seyf'i kendüye milk idindi. Tā başına ber-ā-ber çıkarup ve sağ eline alup andan soñra yidi adım şağa ve yidi adım şola ^{23a6} ve yidi adım ilerüye ve yidi adım girüye şart-ı tāmme icrā eyledi. Andan soñra şırtı üzerine zemine koyup Kartas bende çekdi ^{23a7} ammā öteden pederi 'Adlān Şāh görüp bre ne baqup turursuñuz diyüp dört kerre yüz biñ 'askere maqreme şaldı ^{23a8} ve kendi dağı bir raḥşa süvār olup La' lān Şāh oñ alup huşuşā Aḥzar Şāh ḥayli bahādır idi. Bunlar cümleten binüp birden ^{23a9} Nār-ı Nūr diyerek yürüdiler. Ferāmerz dağı dört kerre yüz biñ 'askeri qarşulayup hemān fi-l-ḥāl sökdı dip ¹⁰¹ ālāya irüp ^{23a10} ibtidā ālāy oñine Aḥzar Şāh geldi. Elinde tiğ, Ferāmerz'e ḥavāle eyledi. Aḥzar Şāh'ün elinden tiğın alup düvālinden kapup raḥşından ^{23a11} ayırup kolına aldı. Kendüsine ḥamle idene Aḥzar Şāh'ı siper yerine tıtvırdı. Ceng iderek ilerüye vardı. Gördi, taḥtuñ ^{23a12} üzerinde kimesne yok ancak hemān taḥt hemān oñinde 'Adlān Şāh ve La' lān Şāh birer ata süvār olup 'askeri cenge terğib ^{23a13} iderler. Bu maḥalle dek Kartas-ı Merdom-ser dağı Melik Seyf'i 'alem sāyesine iletüp yine gelmiş-idi. Aḥzar Şāh'ı Kartas'a virüp kendi ilerü ^{23a14} 'Adlān Şāh ve

¹⁰¹ Bu kelime “diyüp” anlamına gelmektedir. Sözlük bölümünde de verilmiştir.

La‘lān Şāh üzerine yürüdü. Gencūr ile La‘lān’ı karşılayup kılıç havāle eyledi. Bu kerre Ferāmerz sinesine bir el ^{23a15} arkası öyle urdu kim dem-i nefesi sinesinde bende olup kılıç elinden fırladı. Ayaqları rikābdan boşanup ser-nigūn ^{23a16} oldu. Derāz-be-derāz zemīne yıkıldı. Şahbāz Cihān dağı üzerine düşüp bende çeküp Qartas, Gencūr’ı da alup ‘alem ^{23a17} sāyesine iletdiler. Ferāmerz gelüp bir na‘ra urdu. Bir eli-y-ile ‘Adlān Şāh’ı ve bir eli-y-ile La‘lān Şāh’ı kapup birin Ser-bāz’a ve birin dağı ^{23a18} Nīrnek’e virüp bağladılar. Ferāmerz dağı tahtların kılıçlayup oradan dönüp ordūya yürüdü. İslām ‘askeri yürümedi. ^{23a19} Zirā Ferāmerz öyle işāret eylemiş idi.

Hāşıl-ı kelām, ordūya gelüp bār-gāhların dağı zabt eyledi. Andan soñra Muṭahhar Şāh’a ^{23a20} Qartas’ı gönderüp yanına getürtdi. ‘Adlān Şāh yirine cülūs eyledi ve kendi dağı Melik Seyf yirine pāy-ı taht şandalisinde ^{23a21} geçüp karar eyledi. Andan soñra Qartas’a emr eyledi, varup Aḫzar Şāh’ı ve Melik Seyf’i ve Gencūr’ı dağı getürüp ‘Adlān Şāh ile ^{23a22} La‘lān Şāh’ı getürüp yanına turgurdılar. Ferāmerz baş kaldırup eyitdi, nice görürsünüz kendünüzü ey şāhlar ve ey ^{23a23} pehlevānlar didükde şāhlar havfından bir nuṭka mecālleri kalmayup dağı başların aşağı eylediler ammā Melik Seyf eyitdi, nice görsek ^{23a24} gerek yā Qattāl Zengī, şimdiki hālde maḡlūbuñ ve elüñde esirüz. El elden üstünden tā ‘arşa çıkınca bu āna gelince benüm bu sengümden ^{23a25} kimesne emān bulmamış idi, sen men‘ eyledüñ ve raḫşuñ da taḫammül eyledi ve baña gālib geldüñ didi. Bu kerre Ferāmerz eyitdi, yok yā Melik Seyf, [23b] ^{23b1} Seyf yine senüñ ol ālātını benden ḡayrı kimesne men‘ idemez ve sen de ḫaḫḫ el-inşāf metīn pehlevānsın lākin bilmezlik ile küfr ^{23b2} ü ḡalālet içinde kalmışsunuz, gelüñ imdi Müselmān olun, iki cihānda devlet ve sā‘ādet buluñ ve benümle yār-ı qarındaş ve yoldaş ^{23b3} oluñ diyüp vāfir naşīḫat eyledi. Bu kerre Melik Seyf dağı bir miḡdar tevaḫḫuf idüp fikre vardı. Andan soñra baş kaldırup ^{23b4} eyitdi, diñle imdi yā Qattāl Zengī senüñ didüklerine ben rāzı olurum ancaḫ benüm de senden üç ricām vardur eger ḫabül eylesen ^{23b5} ben de Müselmān olurum, tā ki ölince senüñ ḡaşiye-dāruñ olurum didi. Ferāmerz dağı nola baş üstine yā Melik Seyf, her ne ricā ^{23b6} eylesen maḫbülümdür, şandalīmi dağı isterseñ virirüm didi. Melik Seyf dağı eyitdi, ḫāşā ey server senüñ şandalīni istemem ve-lākin ^{23b7} kendüñe ser-ḫaplan idesin. İkinci Lāle-i Ruḫ Bānū’yı baña alıviresin, üçüncü pederüm ve ‘ammilerüm incitmeyüp yine diyārlaruñ kendülere ^{23b8} viresin didi. Ferāmerz, Melik

Seyf'ün ricâsınıñ üçin de qabûl eyledi. Melik Seyf dağı ol sâ'at İslâm'a geldi. Şâhlar dağı ^{23b9} gelüp Gencür da geldi.

Hulâşa-i kelâm, dört kerre yüz biñ 'asker cümle İslâm'a gelüp birlik oldılar. Oradan qalkup serâ-perde-i ^{23b10} İskender-i Kübrâ'yâ geldiler. Şâhlara tâc ve libâçe giydirüp Remed Şâh'uñ altına 'Adlân Şâh, anuñ altına Aḥzâr Şâh, La' lān Şâh ^{23b11} oturdı ammâ dağı alt yanına Gencür'a yir virdi. Bir kerre Ferâmerz, Evrân-ı Derîd'e baqup eyitdi, yâ Evrân bu dil-âver senden ziyadedür. ^{23b12} Şimdiki hâlde baş ser-kaqlan yirine otursun eger şübheñ var ise imtiḥân oluñ, öyle olınca şübheñ qalkup arada ^{23b13} incinmek olmasun didi. Evrân dağı râzı olup imtiḥân oldılar. Melik Seyf cümleye gâlib gelüp baş ser-kaqlan ^{23b14} oldu. Bundan soñra Ferâmerz bunlara ziyâfet idüp andan Muṭahhar Şâh'dan kıızı Lâle-i Rûḥ Bânû'yı ricâ idüp alıvirdi. ^{23b15} Yidi gün sūr idüp Melik Seyf'i Lâle-i Rûḥ Bânû ile gerdek idüp ber-murâd eylediler. Bu işler dağı tamâm oldı, ğayrı Īrân'a gitmek ^{23b16} şadedi açılıp bu kerre Ferâmerz bunlara eyitdi, benümle ber-â-ber Īrân'a gider misiñüz yoḥsa vilâyetüñüze 'arzuñuz var mı ^{23b17} didükde cümlesi birden eytidiler, devletlü şâḥib-kırân bizler sizden ayrılmazuz didiler. Bu kez Ferâmerz bunlara didi kim, imdi öyle ise ^{23b18} herkes diyârıñuza âdemiñüz gönderüp sipârişüñüz her ne ise eyleñ. Zîrâ ben bu aradan ğayrı toĝrı Īrân'a giderüm didi. ^{23b19} Bu kerre 'Adlân Şâh ve Aḥzâr Şâh ve La' lān Şâh bunlar diyârlarına âdemler gönderüp kendüler Ferâmerz ile Īrân'a gideceklerin ^{23b20} ifâde eylediler ve dānâlar gönderüp ol diyârları cümle Müselmân eylediler. Andan âteş-kedelerin yıqup yirine mescidler binâ itdürdiler ^{23b21} ammâ bu yire Muṭahhar Şâh oĝlı Pervîz Şâh'ı kendü taḥtında vekîl bıraĝup günlerde bir gün dört kerre yüz biñ er ile Sepîd-i Ā'zam ^{23b22} öñinden qalkup 'azm-i Īrân eylediler. Öñince yarar qulaĝuzlar gidüp yiye içe, kona göçe tayy-ı merḥale¹⁰² ve qaṭ' -ı menâzil iderek ^{23b23} on yidi gün gitdiler. Günlerde bir gün bir der-bende geldiler. Qulaĝuzlar gelüp Ferâmerz'e eytidiler, devletlü şâḥib-kırân-ı ^{23b24} 'âlem şimdi bizüm öñimüzde bir der-bend vardur, der-bendüñ öte başında bir qal'a vardur, Qanâṭür Zengî dirler bir zengî ^{23b25} olur, yüz yigirmi eriş qadd çeker, böyle bir pehlevân ḥükm eyler, ziyâde metîn zengîdür ve hem Āteş-perestdür. Bilmem mâni' olur mı, olmaz mı [24a] ^{24a1} ancak şol tarafa şapup gidersek ḥâ şu kadar vardur ki bir konaq miqdârı yoldan şapılır

¹⁰² Bu kelime tıpkıbasım bölümünde "merhal (مرحل)" şeklinde yazılmıştır. Burada müstesih kelimenin sonundaki "e (ة)" harfini unutmuş olmalıdır. Kelime çevriyazıya "merhale" şeklinde düzeltilmiştir.

ammā der-bende uğranılmaz didi. ^{24a2} Ferāmerz eyitdi, hemān toğrı der-bende gidüñ didi. Kulağuzlar baş üzre hemān siz ne emr iderseñüz biz dağı ol tarafa ^{24a3} giderüz didiler. İrtesi gün der-bende yürüdiler ammā bu kadardur ki ‘asker duyulur. Qanātūr Zengī bundan haber-dār oldı. ^{24a4} Didiler ki şöyle bir ‘azīm ‘asker geliyor, cümle Hudā-perestler imiş, bilmezüz niçün gelürler didiler. Bu kerre Qanātūr Zengī bu cevābı ^{24a5} işidüp tiziyye qal‘ ada seksān biñ ‘askeri var idi. Qırk biñin hāzır müheyyā idüp bir oğlı var idi, Qanātūr Zengī dirlerdi. ^{24a6} Yüz on iki eriş qadd çekerdı, anı da bile alup qırk biñ er-ile der-bende gelüp zabt eyleyüp İskender mişāl qarār eyledi. İrtesi ^{24a7} gün İslām ‘askeri gele gele der-bende gelüp ne gördiler, Qanātūr Zengī qırk biñ zengī ile der-bendi almış, qatran deryāsı gibi ^{24a8} mızraq mızraqa çitilüp tururlar. Qanātūr yüz yigirmi eriş qadd-ıla önlerinde bir ‘azīmü'l-cüşse gergedāna binüp mızraqına tayanup ^{24a9} turur. Muqaddem-i ceş Behmen-i Hişt-endāz idi. Ferāmerz’e girü haber gönderüp ahvāli bildürdi. Zengī der-bendi almış qonalum mı yoğsa ^{24a10} hemān ceng mi idelüm diyü bu haber Ferāmerz’e geldükde eyitdi, qonmasunlar işte ben dağı vardum diyüp pehlevānlar ile ilerü yürüdi ^{24a11} ammā bu arada Behmen-i Hişt-endāz, Qanātūr’uñ önün alup eyitdi, sen kim olasın kim ey nā-bekār gelüp şahib-qırān ‘askerinüñ önün ^{24a12} alup sed olasın diyüp irişdi. Qanātūr Zengī’ye bir qarabı gürz urdı. Qanātūr Zengī gürzin ber-ā-ber virüp Behmen’üñ gürzin ^{24a13} çarpdı, men‘ idemeyüp tehledi. Qartas irüp Behmen meydāndan qapdı. Bu kerre Qam-hor-ı Ahzeri gördi. Qanātūr Zengī anuñ da cümlesin ^{24a14} men‘ idüp bir qarab ile anı dağı yıqdı. Qazbān-ı Tiğ-zen girdi, Qanātūr anı da ālüde eyledi.

Hāşıl-ı kelām, İslam pehlevānlarına ^{24a15} ğayret gelüp birbiri ardınca girüp mağlūb oldılar. Bu kerre Ferāmerz gördi ki, Qanātūr Zengī çok metin dil-āverdür, hemān Quṭb-ı ^{24a16} Āteş-dem’i sürüp Qanātūr’uñ önün aldı, dağı ‘aşk eyledi. Bu kerre Qanātūr Zengī gördi, kendi gibi bir zengī pehlevānidur. Gerçi qaddı ^{24a17} kendüsine nisbet az ammā ol kadar mehābet vardur kim yüzine baqan havfindan berg-i hazān gibi lertzān olur. Dönüp Ferāmerz ^{24a18} eyitdi, baqa ey şinārim, kara yüzlü zengī bu ‘askerüñ böyle önün alup yol virmemekden senüñ murāduñ nedür didi. Qanātūr Zengī ^{24a19} eyitdi, ey nā-bekār zengī benüm murādum ne olsa gerek, bu der-bend benüm zabtumdudur. Elbetde bu der-bendüñ geçen baña bāc ve harāc virmedükçe ^{24a20} geçemez eger sizüñ de murādiñuz geçmek ise benüm istedüğüm kadar bāc ve harāc virüp geçüñ didükde Ferāmerz, Qanātūr Zengī’nüñ ^{24a21} bu vaz‘ından ol kadar

ğazaba geldi kim olmazdı. İmdi hamle eyle ey zengî, şimdi saña istediğinden ziyâde umduğun kadardan ^{24a22} çok virem diyüp Qanâtür'a heybetle bir bakış bakdı kim Ferâmerz'ün hod bakışı ma' lûm ve meşhûr. Bu kerre Qanâtür Zengî bî-tâb ^{24a23} olup nuţka mecâli kalmayup el gürze urdı, irişdi. Ferâmerz'e bir darb urdı. Ferâmerz bunun gürzine keff-i destin ^{24a24} virüp gürzün Ferâmerz ucına alup ğayret-ile gerçi Qanâtür'ün gürzin elde zabt eyledi ammâ Ferâmerz bilürdi kim ne çekdi. ^{24a25} Zîrâ Ferâmerz'den ğayrı bir kimse olsaydı elleri hurd-ı hâm olurdu. Hele ne hâl ise gürz Qanâtür'ı zabt idüp çeküp, [24b] ^{24b1} çeküp elinden aldı ve kendi gürzi-y-ile öyle bir darb-ı şedîd urdı kim Qanâtür men' idemeyüp yıkılacak maħall Ferâmerz bunu ^{24b2} düvâlinde kapup kolunu üzerine aldı ve Qartas'a virüp kendi ilerü der-bende yürüdü. Qanâtür Zengî'nün oğlu Qantür Zengî ^{24b3} ol hâli görüp eyitdi, bu ejderhâya karşı turmak hamâkatdur diyüp hemân kırk biñ kadar 'askeri alup girü dönüp kal'aya ^{24b4} girdi ve kal'a kapuların muhkem bend idüp burc-ı bârü üzerine geldiler ammâ Ferâmerz 'askere yürek idüp kendü kal'a kapusına ^{24b5} vardı. Andan gürz-i İskender'i çeküp eline alup ve on sekiz âyinelü Siper-i İskender'i başına alup kal'a kapusın gürz ^{24b6} ile döğmege başladı. Bu kerre yukarudan Ferâmerz üzerine bu kadar şeyler atdılar. Müfid olmadı. 'Âkıbet kal'a kapusın ^{24b7} yıkup içeri girdi. Pehlevânlar ardınca girdiler, ağırlık geçüp der-bendün öte tarafına kondılar. Ferâmerz kal'ada olan zengîlere ^{24b8} kılıç gösterince cümlesi emân dilediler. Bu kerre Qanâtür Zengî gelüp Ferâmerz emr eyledi. Qanâtür Zengî'yi bend-ile meydân-ı siyâsete çökürüp andan ^{24b9} imâna teklîf eyledi. Bu kerre Qanâtür Zengî ser-şaplanlık istedi. Ferâmerz de muhâlefet itmeyüp nola diyüp ikrâr eyledi. Qanâtür Zengî dahı kırk ^{24b10} biñ 'asker-ile imâna geldi ve kırk biñ 'asker-ile oğlu Qantür Zengî dahı imâna gelüp cümle birlik oldılar. Bu kerre Qanâtür imtiħân ^{24b11} olup Melik Seyf'den ğayrıya ğâlib gelüp andan ikinci ser-şaplan oldu. Bu kez Ferâmerz üç gün der-bend-i Qanâtür'da eglenüp kal'ada ^{24b12} olan âteş-kedelerin yıkup yirine mescidler yapup Ferâmerz, Kal'a-i Qanâtür'da dânalâr birağup cümlesine âyîn-i İslâm'ı ta'lim ^{24b13} eylemege ve kırk biñ er-ile Qanâtür Zengî kal'ada kaldı. Kırk biñ er-ile Qanâtür Zengî ber-â-ber kalkup 'azm-i râh eylediler. Beş on ^{24b14} gün gidüp günlerde bir gün gelüp bir yire kondılar. Kulağuz başı gelüp Ferâmerz'e buluşdı, eyitdi, devletlü şâhib-kırân yârın ^{24b15} yolumuz iki olur, biri kara yoldur ancak uzakdur. Beriyyeler

ve ba‘ z mūzī cānverler kenārına¹⁰³ uğrayup geçmelidir ammā bir yol^{24b16} daḥı deryā kenārına iner. Bir ḳal‘ a vardır, Ḳal‘ a-i Beyāz dirler, iskeledür, ‘ aẓīm kimler bulunur. Bu ḳaralarda olan ne ḳādar^{24b17} süvār var ise cümlesinüñ iskelesidür ve bu aradan tā Hindūsın’da ve Türkistān’a ve Çin’e ve Ḥāver-i zemīne gidilir.^{24b18} Cümle bu iskeleden sefinelere binüp giderler, soñra niçün baña bildürmedin diyüp bize ‘ itāb eylemeñ, işte size bildürdüm.^{24b19} Her ḳanḳısın iḥtiyār eyler iseñ aña gidelüm diyüp cevāb virdi. Bu kerre Ferāmerz dönüp şāhlara ve pehlevānlara eyitdi, sizler^{24b20} ne dirsiñüz münāsib olan ḳanḳısıdır didi. Şāhlar ve begler cümlesi eyitdiler, siz bilürsñüz ancak devletlü şāhib-ḳırān-ı ‘ ālem bizüm^{24b21} bildüğümüz ḳara ḫarafi ‘ aẓīm büyük berzahlu ve zaḫmeti çok ḳatı irāḳdur ve hem Baḫr-i İḳnānus’ı daḥı dolaşmaḡa muḫtācdur. Bu üç^{24b22} yılda ve belki beş yılda bu ḳādar ‘ asker ile cāy-ı selāmete irilmez ve ‘ askerin daḥı rebī‘ selamet-ile varmaz lākin³⁵¹deryā aḫvālī^{24b23} daḥı bu ḳadar vardır kim bu ‘ askere yetecek ḳadar gemide tedārūki ḫaylice müşkildür. Bāḳīsın siz bilürsiz didiler. Bu kerre Ferāmerz^{24b24} eyitdi, hele gemi tedārūki yine kabuldür. Hemān Ḳal‘ a-i Beyāz üzre gidelüm didi. Ol gice yatup çün şabāḫ oldu, güç¹⁰⁴ itdiler.^{24b25} Ḳal‘ a-i Beyāz üzerine revāne oldılar. Ḳal‘ a-i Beyāz’a bir ḳonaḳ ḳale bir yirde ḳondılar. Ferāmerz, Baḫtiyār Vezīr ile şāha şām-ı [25a]^{25a1} zūr urdı. Ta‘ yīn eyleyüp ilerü Eslem Şāh’a gönderdi. Bunlardur, yitmiş seksān nefer ādem ile Ḳal‘ a-i Beyāz’a gelüp taḳıldılar^{25a2} ammā Eslem Şāh’a daḥı ḫaber gelüp didiler kim pād-şāhum şöyle bir ‘ aẓīm leşker er geliyor lākin bilmezüz murādları nedür diyüp ḫaber virdiler^{25a3} ammā Eslem Şāh bu ḫaberi işidince şaşup eyitdi, ‘ acebā ne ola dūşmān ‘ askeri midür diyü fikr ve telāşda iken Baḫtiyār Vezīr ile Ḥūsām-ı^{25a4} Zūr-āver gelüp Eslem Şāh’a buluşdılar ve eyitdiler, bu ‘ askerüñ sālārına Ḳattāl-ı Merdom-ḫor dirler. Īrān-ı zemīne gidüp Rüstem’den şāhib-ḳırānlıḡ^{25a5} ālātın almaḡa gider. Şimdi yolu bunda gelmege sebep murādı bu aradan gemilere binüp Çin yaḳasına çıkmaḡdur. İskelede mevcut olan gemileri zabt idüp^{25a6} bir yire göndermeyesin ve gelen gemileri daḥı aḫz idüp ḳalāfata yatarsunlar. Eger yetişmez ise beş güne dek yeñiden gemiler yapılısun diyüp bizi ol gönderdi^{25a7} didiler. Bu

¹⁰³ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde mürekkebin de kabarmış olması sebebiyle net okunamamaktadır. Metinde “**mim** (م)” harfinin varlığı net değildir. Müstensihin kelimeyi “ (كنامينه)” şeklinde yazdığı düşünülmektedir. Fakat bu şekilde yazılan bir kelime literatürde mevcut değildir. Kelimenin “**kenān** (ok kılıfı, okluk)” olabileceği düşünülmüş fakat o da cümleye uymamıştır. Müstensihin metnin genelinde yaptığı yazılışlar da düşünülürse burada “**r** (ر)” harfini unutmuş olabileceği söylenebilir. Kelime çevriyazıya “**kenārına**” şeklinde aktarılmıştır.

¹⁰⁴ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “**güc** (كوج)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “**c-ç**” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**güç**” şeklinde aktarılmıştır.

kerre Eslem Şāh bu haberi işidince şād olup bildi kim bu gelen düşmen ‘askeri degül imiş, geçici imiş ve hem huşūşā şöyle bir şāhib-kırān ^{25a8} ‘askeri imiş. Hemān tiz iskele kethüdāların ve anda mevcut olan iki yüz pāre kadar gemileri bulındı ve Eslem Şāh ordū yirin hāzr idüp Ferāmerz’e ^{25a9} a‘yān-ı vilāyet ile karşı geldi. Ferāmerz’e buluşup temennā eyledi ve Muṭahhar Şāh öninde yir öpdi. Muṭahhar Şāh daḥı Eslem Şāh’a ri‘āyet eyledi. Tāc ^{25a10} ve libāçe giyürdi ve sâ’ir pehlevānlara daḥı hil‘atlar giyürdi. Andan ol menzilden kalkup Qal‘a-i Beyāz şahrāsına gelüp serā-perde-i İskender-i Kübrā’yı üç yüz otuz üç ^{25a11} kubbeye üzerine kurdılar. Qal‘a-i Beyāz halkı böyle serā-perde gördükleri yok idi. Cümle temāşāya turdılar. Eslem Şāh, Ferāmerz’e ve sâ’ir şāhlara ziyāfet eyledi. Ferāmerz, ^{25a12} Eslem Şāh’a çok şeyler bağışladı. Kırk elli pāre yeñiden gemiler kurdurup ol gemiler tamām olunca gelen gemileri daḥı aḥz eyleyüp üç yüz pāre gemi tekmil,

[MİNYATÜR]

[25b] ^{25b1} olındı. Bir gün Ferāmerz’e haber virdiler. Ferāmerz marankozlara bahşişler virüp ve kimi re’islerine hil‘atlar giyürdi. ^{25b2} Kapudāne olan gemiye Ferāmerz harem ile Muṭahhar Şāh ile ve Cihān-baḥş ile ol gemiye binüp her pehlevāna birer ikişer gemi ^{25b3} ‘askeri-y-ile ta‘yīn olup yidi kerre yüz biñ ‘asker, üç yüz pāre gemiye yirleşüp günlerde bir gün hevā-i muvāfiq olup ^{25b4} iskeleden timur kopardılar. Yelken açup rüy-ı deryāya revāne oldılar. Güyā bunlar sevāhil-i Çīn diyüp gitdiler. Bir hafta ^{25b5} muvāfiq hevā ile bir kaç eyyām gitdiler ammā ḥikmet-i Ḥudā bir gün hevāda bir bulut peydā oldu, gitdükce yayıldı ammā gemiciler ^{25b6} bu buludı görüp birbirlerine gösterdiler. biraz daḥı yüridiler ‘ākıbet giderek furtına ziyāde oldu. Bre yelken, ^{25b7} elek bre şöyle ilk, böyle ilk dirken bir ‘azīm rüzgār çıkup bir kaşırğa kopdı kim güyā kıyāmetden bir nişān oldu. ^{25b8} Bu kerre bu üç yüz pāre gemi çil yavrusı gibi tağılup cümlesi perākende ve perişān oldılar. Altı gün bu minvāl üzre ^{25b9} Allāh Allāh diyüp gitdiler. Yidinci gün ikindi vaḫti olunca rüzgār biraz sākin olup hevā mülāyimledi. Kaçan kim gemilere baḫdılar. ^{25b10} Üç yüz pāre gemiden ancaḫ altmış gemi kalmış, kalan gemiler yokdur. Melik Seyf ve pederi ‘Adlān Şāh ve ‘ammīleri Aḥzar Şāh ve La‘lān Şāhān ^{25b11} ve Qanātūr Zengī ve Evrān-ı Āhen-derid ve Remed Şāh ve Şaff-der-i Şaff-şiken ve Ġazbān-ı Tiğ-zen gibi bunlardan ašlā nām-

ı nişān yokdur. ^{25b12} Bu kerre Ferāmerz eyitdi, hele bir selāmete¹⁰⁵ varalum da soñra anları da yokladup buluruz. Eger ğarq olmadılar ise diyüp yine rüzgāruñ el virdüğine ^{25b13} göre ol gün ve ol gice dañı gidüp çün şabāh olduĝda anı gördiler kim cezire yakınına gelmişler. Hemān Ferāmerz, mellāhlara¹⁰⁶ ^{25b14} eyitdi, sürekle gemileri şol arada çıkup biraz teneffüs idelüm didi. Mellāhlar eyitdiler, devletlü şahib-kırān bizüm bu adaya gerçi geldigümüz ^{25b15} yokdur ammā puşula ve ğartı hesabınca bu cezire, Cezire-i Gür-serān olmağ vardır. Eger ol cezire ise bunda Korek-serler olurmuş. ^{25b16} Yeni ādemi ğaparlar, meskenlerine getürüp anda yirler imiş. Esaslı mellāhlardan öyle işidirüz didiler. Ferāmerz eyitdi, bre bir kerre ^{25b17} ayağımız ğaraya başup deryā rahmetinden bir iki gün daha bulup biraz rāhat idelüm ve anuñ dañı ğaydı görilür didükde mellāhlar ^{25b18} siz a‘lem siz diyüp cezireye toĝrı iskeleye vardılar ve yanaşup timur atdılar ve iskele ğurup taşra çıkdılar. Gemileri ğayalara ^{25b19} bend eyleyüp andan ‘askerdür, taşra çıkdılar. Ferāmerz için bir sāye-bān çıkārup leb-i deryāya ğurdılar. Ferāmerz, Muṭahhar Şāh, Cihān-bağş ^{25b20} bunlar dañı taşra çıkup sāye-bān altında oturdılar.

Öyle merviyāt 353iderler kim, vāqı‘ā bu cezireye Cezire-i Gükān idi. Gök-serler¹⁰⁷ ^{25b21} gemilerün353gelüp öyle yanaşduĝların görüp birbirlerine ğaber eylediler. Deryā furtunasından ğurtılmış ‘asker ğarayı görünce cezireye ^{25b22} yayılıp gezinmege başladılar. Ğatta Nırnek ‘Ayyār da şöyle bir miğdar alargada ğazā-i ğacet için gitdi. Korek-serler gelüp vāfir ^{25b23} ādem ğapdılar ammā biri de Nırnek ‘Ayyār’ı ğapdı, bir feryāddur ğopdı. Nırnek ‘Ayyārī bre meded devletlü şahib-kırān ben gitdüm diyüp ^{25b24} feryād idince Nırnek ‘Ayyār’ı sesinden bildiler. Bu kerre Ferāmerz eyitdi, bre baña at gerek diyince Ğartas, Ğutb’ı çekivirdi. Ferāmerz ^{25b25} üzerine gelüp feryād gelen ğarafa yıldırım gibi irüp gördi, Korek-serler vāfir ādem ğapmışlar, tağa toĝrı giderler. Hemān Ferāmerz [26a] ^{26a1} bunları görünce bir na‘ra nice urdı ise Korek-serler serāsime olup aldıkları ādemleri cümle bırağdılar. Nırnek ‘Ayyār ğurtulup ğaçarağ ^{26a2} Ferāmerz yanına gelüp ammā Ferāmerz gördi, Nırnek beñzinde ğan ğalmamış, bu mağallde Cihān-bağş dañı binüp geldi. Ferāmerz gülüp

¹⁰⁵ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “lam-elif (ل)”in “lam-vav (لو)”ı andracak şekilde yazılmasından ötürü ilk bakışta yanlış okumalara sebebiyet verebilir. Fakat müstensih burada “selāmet” yazmak istemiştir ve kelime çevriyazıya da bu şekilde aktarılmıştır.

¹⁰⁶ Müstensih tıpkıbasım bölümünde “lam (ل)” harfinin üzerine şedde koymamıştır. Fakat kelime metnin gidişine göre çevriyazıya “mellāh” olarak aktarılmıştır.

¹⁰⁷ **Gök-serler** ve **Korek-serler** insan, cin ve yaratık karışımı bir topluluktur.

eyitdi, yā Nîrnek ^{26a3} ‘Ayyār az qaldı ki Korek-serlere ğıdā olayazduñ didi. Dönüp Cihān-bağş’a eyitdi, ey ciger-güşem, şol kavmden dört beş yüz miqdār ^{26a4} şayd eylesek ve alup gemilere qosaq lâkin biraz kemend-endāz¹⁰⁸ dil-āverler gelüp kemend ile şayd olsa ma’kül idi didükde Nîrnek ‘Ayyār’a eyitdi ^{26a5} var Melik Seyf’e söyle beş yüz kadar kemend-endāz göndersün didi. Nîrnek ‘Ayyār nola diyüp Melik Seyf’e varup şāhib-kırān-ı ‘ālemüñ emri ^{26a6} budur kim beş yüz miqdārı kemend-endāzlar göndersin didi. Melik Seyf dağı beş yüz miqdārı kemend-endāz dil-āverleri intihāb eyleyüp Ferāmerz’üñ ^{26a7} ardınca gönderdi ammā berüden Ferāmerz, Cihān-bağş’ıla tağa toğrı yap yap çekilüp gitdiler. Dāmen-i kūha irüp Ferāmerz anı gördi, ^{26a8} tağdan berü ol qadar Gök-serler gelür kim hadd ü hesabı yok. Meger qaçanlar varup ol birlerine haber virmişler ammā bunlar dağı ^{26a9} Ferāmerz’i görüp bildiler kim na’ra urup kendülerin ürküden kimesnedür. Bu kerre qurd gibi olup yürüdiler. Ferāmerz dağı ^{26a10} Cihān-bağş’ıla ğāfil olma ey ciger-güşem ve rağşını pek şağın zīrā bir haq ırgürmesünler diyüp ziyāde tenbīh eyledi ve kendi ^{26a11} Gök-serleri qarşuladı. Bir na’ra urup dāl-ı tīğ olup yürüdi. Bir tarafdān dağı Cihān-bağş na’ra urup tīğın ‘uryān eyledi. ^{26a12} Bunlar başdılar Gök-serlere tīği, öyle bir kırdılar kim leş leşe söykendi ammā bu arada kemend-endāzlar dağı gelüp irişdiler.

Netice-i ^{26a13} **kelām**, bunlardır. Biş yüz kadar Gök-seri gemiye gönderüp yir ta’yin eyledi. Bunlar günden güne alışup muṭi’ oldılar. Andan ^{26a14} Ferāmerz, Qartas’a eyitdi, yā Qartas sen bir kerre varup Bağr-i oqyānūs cezirelerin cost-u-cū eylemeseñ belki zāyi’ olan gemilerden ^{26a15} bir haber alup getürürsün didi. Qartas dağı nola diyüp dem çekdi. Hevā yüzine ağıp toqsan pāre gemiden bir nişān aramağa Bağr-i ^{26a16} Oqyānūs’üñ cezirelerin dolaşmağa başladı.

Ammā rāvī eydür, Melik Seyf pederi ‘Adlān Şāh ve ‘ammileri La’lān Şāh ve Ağzar Şāh ^{26a17} ile Qanātūr Zengī’nüñ gemileri elli beş pāre gemi furtına ile Cezire-i Evren-ten-āne düşdi. Gemilerden bunlar da taşra çıkup ^{26a18} deryā kenārında oturdılar. Ba’de Evren-tenler ol gice gelüp vāfir ādemi çaldılar. Gicedür, feryād qopdı, şabāh gördiler ki vāfir ^{26a19} ādem telef olmuş. Qanātūr Zengī, Evren-tenler aqvālin bilmez, elbetde ben anları kırarum ve zāyi’ olanları bulurum diyüp biraz kimesne ile ^{26a20} bindi. Bunlaruñ geldükleri tarafa doğrı gitdi. biraz gidüp bir Qal’a-i

¹⁰⁸ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde 5 defa “**kemendāz** (كمننداز)” şeklinde yazılmıştır. Literatürde böyle bir kelime yoktur ki kelimenin doğru yazılışını müstensih metnin genelinde de yazmıştır. Kelime çevriyazıya cümleye uygun şekilde “**kemend-endāz** (Kemend atan)” şeklinde aktarılmıştır.

Metin göründi, dağı yakın gelüp gördiler, al' a burcunda ^{26a21} Evren-tenler arınca gibi gezerler ammā aşra ıkmazlar. anātūr Zengī hemān el tīr ü kemāna urup yanında olan dil-āverler ile bunları ^{26a22} burc üzerinde ağıtdılar. Bunlar ayrı baş göstermeyüp bu kerre anātūr Zengī nā-ār dönüp āhların yanına geldi. Gice ^{26a23} yatdılar, yine nısf-ül-leylde bir ferydād opdı, vāfir kimse apup gitdiler. İrtesi gün anātūr Zengī yine binüp al' a arafına vardı. ^{26a24} Bunları burc üzerinde cümle perīšan eyledi ammā e-fā'ide bu kerre gelüp berüde āhlar eyitdiler, gel pehlevān alanlar bunda alsun biz hemān gemilere ^{26a25} binüp yoluza gidelüm didiler. anātūr Zengī eyitdi, ayr elbetde ben ol zāyi' olanları bırağup gitmek erlik degüldür ve efendimüz attāl Zengī elbetde, [26b] ^{26b1} elbetde bir selāmete varmışdur. artas gibi ' ayyārı gönderüp bizi bulur, öyle gidelüm yoħsa tevekküli anda giderüz diyüp söylerken ^{26b2} Merdom-ser dağı bunları arayugelüp bunda buldı. Bunlar dağı artas'ı görüp elli beř pāre gemi ile ' Adlān āh ve La' lān āh ^{26b3} ve Aħzar āh ve anātūr Zengī ayrı bir kimesne yoķ. Yakın otuz beř pāre gemi, Remed āh ve Evrān-ı Āhen-derīd āh' uñ pehlevānları ^{26b4} aff-der-i aff-şiken ve Ğāzbān-ı tīĝ-zen yoķdur. Besbellü anlar dağı bir yire dūřmiřlerdür didi. artas'dan Ferāmerz'i şordılar. ^{26b5} artas eyitdi, Cezīre-i Gerkān'da oturur, sizi aramağa beni gönderdi, iřte sizi bunda buldum didi. anātūr Zengī Evren-tenlerüñ ^{26b6} aħvālin naql eyledi, iki gice gelüp vāfir ādemlerimiz apdılar, ben bunu āhib-ırāna bildürmedükçe olmaz didi. artas dem eküp ^{26b7} Ferāmerz'e geldi. Ferāmerz ne aber yā artas didükde artas eyitdi, sultānum elli beř pāre gemi-y-ile ' Adlān āh, La' lān āh ve Aħzar āh ^{26b8} ve anātūr Zengī'i Cezīre-i Evren-ten-āne dūřmiřler. İki gice imiř, gelüp ' askerden ādem apup giderler imiř. anātūr ardlarınca varmış ^{26b9} meğer bir al' aları var imiř, açup al' aya girüp ařlā aşra ıkmazlar imiř, iřte aħvāl böyle olmiş, fermānuñuz nicedür didi. ^{26b10} Bu kerre Ferāmerz eyitdi, imdi iktizā eyledi kim biz buradan alkup ol cezīreye varup Evren-tenlere bir āre bulavuz. Zīrā ^{26b11} anātūr' uñ didüği gibi alduķları ādemler ihtimāldür kim şağ olalar. Anları öyle bırağup gitmek olmaz didi. Dağı mellāhları ^{26b12} ağırup Evren-tenler cezīresin bilüriñüz var mıdur didi. İçlerinden bir pīr mellāh eyitdi, devletlü āhib-ırān ben ulñuz ^{26b13} bilürem. Zīrā zemānı-y-ıla benüm yigitligüm vaķtinde bir kerre yine böyle furtına ile biř on gemi gelüp ol araya dūřdük, bizden dağı ^{26b14} gice vāfir ādem āyb oldu, hemān irtesi gün demür oparup gemiler ile ol aradan

çalıup ‘ākıbet selāmete irdik ^{26b15} yoħsa eger anda bir iki gūn oturmaı lāzım gelse çok ādemlerimiz zāyi‘ olurdı. Bu kerre Ferāmerz ol pīr mellāhı kulavuz idūp ^{26b16} hemān oradan çalıup ‘azm-i Cezīre-i Evren-ten-āne eylediler. Bunlar gitmekde,

Bu tarafından Kanātūr Zengī, Evren-tenler ile gūndūz varup ıal‘ ada ^{26b17} ceng idūp biraz tīr u bārān idūp ve yine dōnūp gelūrdi. Gice meş‘al ve fānus yaıup ‘askerūñ bekleirdi ammā yine öyle ^{26b18} iken gicelerde vāfir ādem ıapulurdı.

Hāşıl-1 kelām, Kanātūr Zengī bir hafta ıadar bu cezīrede Evren-tenler ile şavaşıldı. Gerıı biraz ^{26b19} Evren-tenlerden helāk eyledi ammā ‘askerūñ daıı nışfı ıadar zāyi‘ oldu. Yidinci gūn anı gōrdiler kim, deryādan vāfir sefīneler ^{26b20} gōrindi. Gitdūkce yaıın gelūp ğayrı seıildi. Gōrdiler kim, bu gelen şāhib-ıırān-ı ‘ālem ıattāl Zengī’dür. Bunı gōrūp şād u ħandān ^{26b21} oldılar. Gemiler daıı gelūp yanaşdılar, iskele ıurup taşra ııkdılar. Şāhlar ve Kanātūr Zengī ile ıarşu gelūp Ferāmerz’ūñ dest-i ^{26b22} dāmenin būs¹⁰⁹ itdiler. Andan Ferāmerz iıün bir ğayrı sāye-bān ııııarup şāhlar ile sāye-bān altında oturup biraz teneffūs ^{26b23} eyledi. Andan şoñra Ferāmerz, Kanātūr Zengī’den Evren-tenler aııvālin su’āl eyledi. Kanātūr olduıı gibi öyle naıı ü beyān “Ferāmerz at gerek eyledi”¹¹⁰ ^{26b24} eyledi. ıartas, ıuııb’ı hāzır eyledi ve ıekivirdi. Ferāmerz, ıuııb’ūñ ūzerine binūp ve yanına Kanātūr Zengī bile aldı. ıartas rikābınca ^{26b25} gidūp Evren-tenler ıal‘asına toıırı revān oldılar. Tā kim Evren-tenler ıal‘ası öñine geldiler. Bu kerre Ferāmerz gōrdi kim, burc [27a] ^{27a1} ūzerinde Evren-tenler girişūp bunları gōrince nā-būd-ı nā-peydā oldılar. Ferāmerz bir kerre ıal‘aya baıdı, ıal‘anuñ aşlā bir yirden ^{27a2} ıapusu yoııdur. ıartas’a eyitdi, yā ıartas şunlardan bir ikisin şayd idūp getürseñ de ħaber alsak, ıal‘anuñ ıapusu ^{27a3} var mıdur yoıısa aşlında ıapusu yoıı mıdur, yā bunlar bizden girūp ııkarlar, lā-büdd bir yolu vardur didi. Bu kerre ıartas nola ^{27a4} diyūp dem ıekūp taııa toıırı gitdi. Gōrdi kim, taııda iki dāne Evren-ten sekūp tūrurlar. ıartas bunlarūñ ūzerine ^{27a5} varınca meger bunlar laıım yolından işlerler imiş. Yine bunlar ol laııma toıırı firār eylediler ammā ıartas bunları berıı-i ħāııf gibi irūp ^{27a6} iıinde Ferāmerz’e gōtürdi ve naşıl tııdı-y-ısa naıı eyledi ve laıımdan girūp ııkarlar, andan ğayrı yolu yoııdur didi. Ferāmerz, ıartas’ı ^{27a7} öñine ıatup laıım ıapusına geldi. Gōrdi, bir vāsi‘ yoldur. Ferāmerz

¹⁰⁹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “pūs (پوس)” şeklinde yazılmıştır. Kelimeyi müstensih metnin genelinde olduıı gibi “b-p” karışıklııından dolayı “p” li olarak yazmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “būs (öpmek, öpen)” şeklinde aktarılmıştır.

¹¹⁰ Bu bölümü müstensih tıpkıbasım bölümünde görüleceıı üzere sol tarafta kaııdın dışına yazmıştır. Bu bölüm yüksek ihtimal metne uygun olması aıısından sonradan eklenmiş olmalıdır.

hemān Kūṭb'dan inüp lağm yolına girdi. Gele gele bir taht altına ^{27a8} çıkdı. Meger bu Evren-tenlerüñ bir şāhları var idi, Şa' bān Şāh-ı Evren-ten dirlerdi. Anuñ tahtı idi ve ol vaqtda taht üzerinde ^{27a9} idi. Ferāmerz hemān tahtı kaldırup Şa' bān-ı Evren-ten ile bile yire urdı ve Şa' bān Şāh'ı bende çekdi. Şa' bān-ı Evren-ten ^{27a10} bu hāli görünce emān diledi ve Ferāmerz'e tābi' oldı. Ferāmerz ve ne kadar çalınan ādemler var ise cümlesin getürdiler. Ferāmerz, Şa' bān ^{27a11} Şāh ile on iki biñ Evren-ten alup leşkere getürdi. Bunlara hep¹¹¹ ri' āyet idüp yir gösterdi. Bunlar dañı mūnis oldılar. Ferāmerz ^{27a12} ikinci qatda bunlara yir ta' yin eyledi. Bundan soñra otuz beş pāre gemi-y-ile Evrān-ı¹¹² Āhen-derid ve Remed Şāh, Şaff-der-i Şaff-şiken ve Ğazbān-ı ^{27a13} Tīğ-zen yokdur. Bu kerre Ferāmerz, Qartas'a varsañ bir kerre Baħr-i oqyānūs ceziresin bir yol dolaşup görseñ zāyi' olan gemilerden ^{27a14} belki ħaber alurduñ didi. Qartas nola diyüp dem çekdi ve hevāya ađup gitdi.

Ammā üstād öyle naql ü beyān eyler kim, otuz beş ^{27a15} pāre gemiler ile Remed Şāh ve Evrān-ı Āhen-derid ve birāderi Şaff-der-i Şaff-şiken ve Ğazbān furtınadan ayrılıp üç gün üç gice ^{27a16} gitdiler, dördinci gün önlerine bir cezire gelüp hemān lenger bırağup yanaşdılar ve iskele qurup taşra çıkdılar ve selāmete çıkdıklarına ^{27a17} şükrler eylediler. Sāye-bān çıkarup tamām hevā düzelince şunda eglenelüm, görelüm, sā'irlerüñ hāli nice oldı eger bu arada şāhib-kırān-ı ^{27a18} 'ālem selāmete irdi ise gelüp bizi bulur didi. Bu hāl üzre qaldılar.

Ammā rāvi kavlince, meger bu cezirede qal'a var idi. ^{27a19} Qal'a-i Yendb dirler. Bir zengī pehlevānı ħükm eylerdi, adına Gülgün Zengī dirler. Yüz on doquz eriş qadd u qāmete mālīk idi. ^{27a20} Ziyāde kuvvet-i qāhireye mālīk idi. Ekşer kārī qorşanlığa çıqup rāst geldügi gemileri alup ve içinde olan ādemleri esir idüp ^{27a21} mālīların ġāret eylerdi ve geminüñ eskisin yıqup yeñisin alıqordı. Şimdi bunlar gelüp yanaşup taşra çıkdıkların ^{27a22} zengīlerden birqaçı görüp varup Gülgün'a eytdiler, ey Sultān-ı Zengbār bil ve āğāh ol kim cezirenüñ fülān semtine otuz beş ^{27a23} pāre gemiler yanaşup içinden vāfir ' asker çıkdı, bilmezüz naşıl ' askerdür didiler. Gülgün Zengī bunu işidince belki furtına ile bu araya ^{27a24} düşmişlerdür, her ne kimler ise eyü yağlu şikār elimüze girdi, hemān ħāzır oluñ didükde tiz elden on iki biñ zengī

¹¹¹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “**heb** (هب)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “**heb**” olarak aktarılmıştır.

¹¹² Bu kelimeyi müstensih tıpkıbasım bölümünde hep “**Evrān** (اوران)” şeklinde yazmıştır fakat burada “ (اورن)” şeklinde yazmıştır. Kelime çevriyazıda “**Evrān**” olarak düzeltilmiştir.

bahādır^{27a25} hāzır olup Gülgün Zengī bendi ol yire ‘azm eyledi. Yakın geldükde İslam ‘askerinden bunları görüp Remed Şāh’a ve Evrān-ı Āhen’e, [27b] ^{27b1} Āhen’e haber virdiler. Şöyle biraz zengī ‘askeri geldi diyüp haber virince bunlar indü. Bend olup hemān tīz silahların hazır-^{27b2} -layup ‘askere de haber virüp Evrān-ı Āhen sen on biñ kadar ādem alup gemiler üzerinde tur, şāyed biz bunda şavaş eylerken belki gemilere ^{27b3} bir haṭā ire, bu kerre on biñ kadar ‘asker alup gemiler üzerine geldi ammā Gülgün Zengī on iki biñ ‘askeri ile gelüp şöyle ^{27b4} bir tarafa ṭurdı. Birbirlerin gördiler, bu kerre Gülgün Zengī pehlevānına eyitdi, var şunlardan birine su’āl eyle ki bunlar bu cezīreye ne sebebden ^{27b5} gelmişler didi. Pehlevānı daḥı hemān at sürüp Remed Şāh yanına gelüp kimlersiñüz ve buraya ne için geldiñüz. Zirā zengīler sulṭānı ^{27b6} Gülgün Zengī bilmek ister didi. Bunlar bildiler kim bunların re’islerine Gülgün Zengī dirler imiş. Evrān-ı Āhen ol zengīye eyitdi, pehlevān ^{27b7} bizler bir şāhib-kırānuñ ādemleriyüz, üç yüz pāre gemi ile Beyaz iskelesinden binüp Çin’e ṭoḡrı giderken bi-emr-i Ḥudā furtunaya dūş ^{27b8} olup perākende olduk. İşte biz daḥı otuz beş pāre gemi-y-ile bu cezīreye düşdük. Murādımız bir iki gün bunda eglenüp yine yolımuza ^{27b9} gitmekdür didükde zengī varup Gülgün Zengī’ye haber virdi. Gülgün eyitdi, var anlara söyle bu cezīreye düşenlerde aşlā selāmet ^{27b10} bulmuş yokdur ancak kendülere şu kadar ideyüm ki ne kadar eşyaları var ise cümlesin bıraḡup kendüleri hemān ḡurı cān ile ^{27b11} varsunlar, diledükleri yire gitsünler, yok eger muḥālefet iderler ise soñra hem eşyaların alurum ve hem kendülerin helāk idüp gemilerin ^{27b12} daḥı zabṭ eylerüm didi. Ol zengī yine dönüp Remed Şāh’a geldi eyitdi, işte Sulṭān-ı Zengbār şöyle söyledi, böyle söyledi diyüp ^{27b13} cevābiñuz nedür didükde Remed Şāh, Evrān-ı Āhen’üñ yüzine baḡdı. Evrān daḥı dönüp zengīye eyitdi, pehlevān var Gülgün Zengī’ye söyle, anuñ ^{27b14} başına şovuk geçmiş zirā olmaz sevdāya düşmiş, biz bāzergān degülüz, biz ceng-āverüz¹¹³ eger anuñ da murādı ceng itmek ise işte bizler hāzırız, ^{27b15} işte meydān hemān bildüğinden ḡalmasun, varsun edebi-y-ile ḡal’asına otursun yoḡsa ne bizden aña ziyān degsün ve ne andan bize ziyān ^{27b16} olsun. Eger yok diyüp dest-derāzlık eylese yine kendi bilür diyü cevāb virdi. Zengī dönüp yine Gülgün’a varup bu cevābı ^{27b17} söyledükde Gülgün Zengī dönüp Meşḥūn nām bir zengī pehlevānı var idi aña eyitdi, yā Meşḥūn

¹¹³ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “çengāver (چنگاور)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “cengāver” şeklinde aktarılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır.

sen şundan bir iki biñ ‘ asker ^{27b18} alup var iskelede olan gemileri bütün zabt eyle, ben dağı on biñ ādem ile bunlaruñ üzerine varup ceng eylerüm didi. ^{27b19} Bu kerre Meşhūn Zengī iki biñ zengī alup leb-i deryāda gemiler üzerine gitti. Beri tarafından Gülgūn Zengī on biñ zengī ile bunların ^{27b20} üzerine yürüdi. Evrān-ı Āhen-derīd ve Remed Şāh, Zengbār’uñ yürüdüklerin görüp breh breh bonek eylediler. Kırk elli biñ kadar ‘ asker ^{27b21} binüp karşı-be-karşı geldükde Gülgūn Zengī gördi, bunlar hāzır ve hem çok ‘ askerdür, gönünden eyitdi, şimdi beriden ben yürürsem ^{27b22} bunlar çok, belki çokluk ‘ askerin bize bir hařası vāķi‘ ola diyüp şaf bađladı. Ordū ve Remed Şāh dağı şaf tutup hemān Gülgūn ^{27b23} Zengī at sürüp meydāna girdi ve eyitdi, ey Hudā-perestler çünkim benüm sözüm diñlemediñüz, imdi meydānuma gelüñ size ben, kim olduđum ^{27b24} bildüreyüm diyüp yüz on tođuz eriř kadd u kāmetle öyle haykırdı kim ol vādī top çatlar¹¹⁴ gibi çatladı. İslām ‘ askerine ^{27b25} Gülgūn’uñ na‘ rasından dehşet geldi. Hemān Ğazbān-ı Tiğ-zen, Remed Şāh ve Evrān öñinde temennā idüp Gülgūn Zengī’nüñ meydānın istedi. Eyitdiler, [28a] ^{28a1} var imdi yā Ğazbān er gibi diren zīrā ol nā-bekār zengī katı zīr-dest zengīye beñzer didiler. Bu kerre Ğazbān at sürüp Gülgūn ^{28a2} Zengī’nüñ öñin alup eyitdi, baķa ey nā-bekār zengī sen kimsin kim gelüp şāhib-kırān-ı ‘ ālem olan devletlünüñ ‘ askerine dest- ^{28a3} derāzlık eylemek kaşdın idesin didükde Gülgūn eyitdi, ey nā-bekār Hudā-perestler ben şāhib-kırān fülān bilmem, bu cezāre benüm hükümmedür, ^{28a4} her kim bunda gelürse benüm şikārumdur ve yine ben size ri‘ āyet āmālñuz virüñ de cān başñuz selāmet olsun didüm ve gemileriñüze ^{28a5} binüp gidüñ didüm, diñlemediñüz. İmdi hemān hamle eylesüz, birer birer düşürüp soñra ‘ askerüñüz dağı ta‘ me-i dendān-ı tiğ-i ^{28a6} berrān ideyüm didi. Bu kerre Ğazbān el nīzeye urup Gülgūn’a bir nīze havāle eyledi. Gülgūn siper ile Ğazbān’uñ nīzesin ^{28a7} çarpup men‘ eyledi. Ğazbān gürz-ile geldi ammā Gülgūn Zengī gürzi dağı gürz ile çarpup men‘ eyledi. Evrān¹¹⁵ gördi kim ^{28a8} Gülgūn Zengī gāyet metin zengīdür ammā ki Ğazbān tekrār geldi. Gülgūn tekrār anı da men‘ eyledi. Nevbet kendüye geldükde bir kerre Gülgūn ^{28a9} Zengī el nīzeye urup iriřdi. Yā Nār-ı Nūr diyüp Ğazbān’a bir nīze havāle eyledi. Ğazbān tiziyye siperin kapup ber-ā-ber virdi. ^{28a10} Yalman-ı nīze, āyine-i siperi pūs itdükde āteřler şāçılıp

¹¹⁴ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “**catla-** (جاتلا)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**çatla-**” şeklinde aktarılmıştır.

¹¹⁵ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “**Evren** (اورن)” şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada “**elif** (ا)” harfini unutmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**Evrān**” şeklinde aktarılmıştır.

Ġazbān'ın kolları bükildi. Siper gögsine kapanayazdı ve seyrden haṭā ide. ^{28a11} Ġazbān'ın 'aklı gidüp siperi ber-ṭarafa münḥarif eyleyüp yalman-ı nīze, āyine-i siperden ḳopdı. Ḳoltuḳ altına uğrayup Ġazbān'ın cübbe ^{28a12} ve cevşenin sökdi. Rīze rīze idüp geḳüp gitdi. Ġazbān ḳıyās eyledi kim nīze bir ṭarafın yardı. Hele vücūdın yokladı. Görđi, ^{28a13} vücūdına aṣlā bir haṭā gelmemiş, řükr-i Yezdān eyledi ammā řaḳır řaḳır ditredi. Gülgün Zengī öteden dönüp yine geldi. Görđi, ^{28a14} ḥařmı řaḳ ve sālīm ṭurur, nīzesin zemīne zerk idüp el gürze urdı. İmdi irüp Ġazbān'a bir ḳarb-ı gürz ḥavāle eyledi. ^{28a15} Ġazbān gürzin ber-ā-ber virüp iki gürz birbirine urduḳda ṭaḳ ṭarāḳ ṭumṭurāḳ āfāḳa elṭāf oldı. Ġazbān'ın kolları ^{28a16} bükilüp bař ḳaçurdı. Arḳasında olan ¹¹⁶ sipere alduḳda siperi ḳenber ḳenber olup başı at başına ber-ā-ber oldı ve ayaḳları rikābda ^{28a17} ditremege başladı. Gülgün gürzin zaḅṭ idüp geḳüp gitdi. Öteden dönüp bir ḳarb daḥı urdı, Ġazbān anı daḥı ne ḥāl ^{28a18} ise men' eyledi ammā ecel terleri dökdi.

Hāřıl-ı kelām, yidişer gürz urışdılar. Ġazbān yidinci gürzde dīrāz-be-dīrāz ^{28a19} ser-nigün olduḳda Arduvān at sürüp Gülgün'ın öñin aldı. Ġazbān meydāndan ḳapup ya baḳladup ya öldürmege ḳomadılar. Gülgün ^{28a20} Zengī, oḳlan aldırmiş ṭiz boz gidisine dönüp Arduvān ile gürz cengine başladılar ammā Gülgün ḳoḳ idi. 'Āḳıbet Arduvān'ı daḥı ^{28a21} zebün eyledi. Evrān-ı Āhen-derīd görđi, Arduvān daḥı Gülgün'ın ḥarīfi degildür. şimdi bir haṭā olur diyüp at sürdi, meydāna ^{28a22} girüp Arduvān'a eyitdi, var birāder sen yorıldıñ biraz da ben elleşeyüm diyüp Arduvān'ı meydāndan ḳıḳardı. Kendi Gülgün Zengī'nün ^{28a23} öñin kesdürdi. Bu kerre Gülgün, Evrān'a eyitdi, ey nā-bekār niḳün gelüp benüm ālūde olmiş řikārum elümden alduñ, şimdi seni yıḳayum, ^{28a24} kim alur benüm elümden diyüp bu iki bu zūr-āver dīl-āverler başladılar küte küt cenge. Gülgün görđi, Evrān ol ^{28a25} birlere ḳıyās olunmaz, ḳāyet metīn dīl-āverdür. İşte bunlar bunuñ ile ceng eylemekde ammā biz geledüm gemiler üzerine giden zengīlere, [28b] ^{28b1} zengīlere.

Rāvī-yi řirīn eydür, Gülgün, zuḥūr eyledükde Evrān-ı Āhen-derīd, řaff-der-i řaff-şiken on biñ ḳadar 'asker ile var ^{28b2} gemiler üzerinde buluñ řāyed zengīlerden varup gemilere bir haṭā irgürmesünler diyüp ta'yīn eyledi. Bu kerre Evrān-ı Āhen-derīd ^{28b3} on biñ 'asker ile gemiler üzre gelüp ḥāzır oldı. Bu ṭarafdan zengīler daḥı

¹¹⁶ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından "ola (لولا)" şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada "nun (ن)" harfini unutmuş olmalıdır. Kelime çevriyazıya "olan" şeklinde aktarılmıştır.

gelüp bir iki meşâf ceng idüp Evrân-ı Āhen-^{28b4} derîd, Meşhûn Zengî esîr idüp ba‘ de ordüya gelüp gördi, bir ceng-i aşûbdur ki olmaz ammâ Gülgün Zengî ceng içre Arduvân’a^{28b5} râst gelüp yıkdı. Zengîler üzerine düşüp bende çekdiler. Evrân-ı Āhen-derîd’e eyitdiler, qarındaşuñ zengîler esîr eylediler diyü^{28b6} haber virdiler. Evrân-ı Āhen âh idüp yürüdi. Gülgün’uñ öñin alup ol elem ile irişdi. Gülgün Zengî’ye bir kılıç havâle^{28b7} eyledi. Gülgün tiziyye siper çapup ber-â-ber virdi ammâ kılıç dâmen-i siperden çapup Gülgün’uñ omuzı başına bir zaħm-ı şedîd açdı. Kan fevvâre^{28b8} mişâl atıldı. Gülgün hây nâ-bekâr sen misin baña zaħm uran diyüp ol da Evrân’a bir kılıç urup Evrân siper ber-â-ber virince dâmen-i siperden^{28b9} çapup sağ küregi üzerine bir zaħm irişdüdi.

Hâşıl-ı kelâm, ikisi daħı ‘amelden kaldılar. Zengîler bu hâli görüp Gülgün Zengî’i^{28b10} alup kal‘aya gıtdiler. İslâm ‘askeri Evrân’ı alup döndiler. İki ‘asker birbirinden ayrılıp Remed Şâh, Evrân’uñ zaħmın şardı^{28b11} ammâ Evrân yine yatmayup Remed Şâh yanında oturdı. Bu arada Şaff-şiken gelmiş idi. Meşhûn Zengî’i ‘arz eyledi. Arduvân anlara^{28b12} esîrdür, görelüm şoñı yine vardur diyüp Meşhûn Zengî’i hâbs eylediler ve Evrân’uñ, Ġazbân’uñ zaħmları eyü olmasına muntazır olup^{28b13} kaldılar ammâ bu tarafından Gülgün Zengî kal‘asına gelüp zaħmın şardı ve zengîlerden Meşhûn Zengî’nüñ esîr olduğın haber^{28b14} alup Arduvân’ı hâbs eyledi ammâ Meşhûn Zengî bir rivâyetde Gülgün Zengî’nüñ qarındaşı idi. Eyitdi, zaħmum eyü olsun da çıkup^{28b15} anlaruñ cümlesin ta‘me-i dendân-ı tîğ-i berrân ideyüm didi. İki tarafından bu hâl üzre kaldılar.

Ammâ üstâd eydür, Ferâmerz de Evren-tenler^{28b16} cezîresinden Qartas’ı otuz¹¹⁷ beş pâre gemi için göndermiş idi. Var, Baħr-i Oqyânüs cezîrelerin ara belki bir cezîreye düşmişlerdür^{28b17} diyü Qartas’ı Merdom-ser bir hevâ cezîrelere nazar iderek gelüp Cezîre-i Gülgün’a gelmişler. Bunları gördi, süzilüp aşğa eyitdi.^{28b18} Remed Şâh ile Evrân bulışdı.¹¹⁸ Bunlar daħı Qartas’ı görünce şâd u ħandân oldılar. Bu kerre Qartas gördi, Evrân-ı^{28b19} Āhen-derîd’e zaħm eşeri var, su’âl eyledi. Bu dil-âvere ne oldu didükde Gülgün aħvâlin naql eylediler, yâ Qartas^{28b20} hâlâ Evrân anlarda maħbusdur. Gülgün’uñ qarındaşı Meşhûn bizde hâbsdür didiler. Bu kerre

¹¹⁷ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “**otur** (اوتور)” şeklinde yazılmıştır. Bu müstensihden kaynaklanan bir hatadır. Kelime çevriyazıda “**otuz**” olarak düzeltilmiştir.

¹¹⁸ Bukelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “**şin** (ش)” harfinin noktalarının unutulması sonucunda “**bulis**- (بولس)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “**buluş**-” şeklinde aktarılmıştır.

artas eyitdi, imdi ben varayum ^{28b21} attāl Zengī'ye bu hālī añā bildüreyüm zīrā haber virdüğünde göre Gülgün Zengī ziyāde pehlevāna beñzer diyüp hemān dem çeküp ^{28b22} arfet-ül 'ayn içre Ferāmerz'ün olduğı cezīreye geldi ve aḥvāli bildürdi. Ferāmerz eyitdi, ben gitmedükce olmaz, hemān ^{28b23} re'islere emr itdi, ḥāzır oluñ didi. Anlar daḥı ḥāzır oldılar. 'Asker daḥı gemilere yirleşüp lenger opardılar ve yelken açup ^{28b24} rüy-yı deryāya revāne oldılar. İki gün gidüp bir gün Cezīre-i Gülgün'a gelüp yanaşdılar. Remed Şāh ve Arduvān ve Ğāzbān bunları arşuya ^{28b25} gelüp Ferāmerz'ün dest-i dāmenüñ pūs eylediler. Ferāmerz için tiziyye bir sāye-bān ıkarup urdılar. Ferāmerz, Gülgün aḥvālin su'al eyledi. [29a] ^{29a1} Evrān ve Remed Şāh vuḫū'ı üzre haber virdiler. Ferāmerz eyitdi, hoş imdi bu günlük hele ārām eyleyelüm de yārın bir haber göndereyüm ve kendüyi ^{29a2} daḥı da'vet ideyüm, görelüm ne cevāb virür diyüp deryānuñ 'ufünetin def' eylemek için meclis urup 'ayş u nūşa başladılar. ^{29a3} Ol gün tā aḥşam olunca çün gice mürür idüp şabāḥdur oldı. Gün ubbe-i felekden baş gösterdükte Ferāmerz, artas'ı da'vet ^{29a4} idüp artas daḥı gelüp temennā eyledükde Ferāmerz eyitdi, yā artas var al'ada Gülgün'a benden 'aşḫ ile söyle, Arduvān'ı alup gelsün ^{29a5} zīrā biz dil-āver adrin bilürüz. Añā cebr ve zūlm yoḫdur. Eger yoḫ diyüp 'inād-ı muḥalefet eylemse sonra kendi bilür, al'asın yıḫup ve kendin ^{29a6} utup bend-i belāya giriftār eylerüm, daḥı göñlüm olursa belki başın kesüp yirine ğayrı pehlevān bir cezīreye ḥākim eylerüm didi. artas ^{29a7} teberin apup nola diyüp 'azm-i al'a-i Gülgün eyledi.

Ammā rāvī eydür, meger Ferāmerz'ün gemiler ile geldügin zengīler al'adan ^{29a8} görüp Gülgün Zengī'ye haber virdiler. Gülgün Zengī bunu işidince meger muḫaddemā biz şāḥib-ırān 'askeriyüz diyü Evrān haber ^{29a9} virüp bildirmiş idi. İşte şimdi ṭaḫḫīḫ attāl Zengī gelmişdür. Elbetde bir haberi zūḥūr eyler diyüp habere munṭazır oldı. Nā-gāḥ ^{29a10} artas ıkağeldi. Zengīler, artas'ı görüp ḥavf eylediler, eyitdiler, bu āfet-i semāvī kimdür ve kimden gelüp ve yine geldi diyüp birbirlerine ^{29a11} söyleşdiler ammā artas, Gülgün Zengī'nün serāyına girüp bevvāblara eyitdi, varuñ pehlevānuñuza söylen, elçiyüm didi. Bevvāblar daḥı girüp ^{29a12} Gülgün'a eyitdiler, ey Sultān-ı Zengbār söyle bir dīv şüret kimesne geldi, elçiyüm diyüp ḥuzūrıñuza girmege izīn ṭaleb eyler didükde Gülgün ^{29a13} Zengī eyitdi, gelsün kimdür baḫayum didi. ıḫup artas'a buyuruñ didiler. İçeri girüp, gelüp Gülgün öninde temennādan sonra teberine ^{29b14} ṭayanup ṭırdı. Gülgün Zengī, artas'ı ibtidā görince

ürküp vehme düşdi ammā bakaraq alışup haber kimden gelürsin, murāduñ ^{29a15} nedür didükde Qarṭas eyitdi, ey pehlevān, şāhib-ķırāndan gelürüm, efendüm şöyle buyurdu diyüp cevāb virdi. Gülgün, Qarṭas'dan ^{29a16} bu cevābları işidince dil-teng olup fikre vardı. Andan soñra baş kaldırup eyitdi, yā Qarṭas, Qattāl'ıñ sözi hep yirinde ^{29a17} ammā anlar da benüm qarındaşum tutup esir eylediler. Qattāl Zengī qarındaşum baña göndersün ben de aña pehlevānın göndereyüm, varsun qanda ^{29a18} giderse gitsün, bizden ol cānibe vārid ādem yoqdur. Eger qal'asın yıqarum, kendin şöyle böyle iderüm diyüp üñ ile beni ^{29a19} qorqadayum dirse ben öyle palavra almam. Eger dilden gelen elden gele-y-idi her gedā bir sultān-ı 'ālem olup kimseye muhtāc olmazdı. ^{29a20} Qarṭas eyitdi, yā Gülgün kendi elinden gelmek şöyle tursun eger baña fermān eylese ben seni qal'a ve 'askerüñ ile bir hevā kaldırup ^{29a21} Deryā-yı Muḥiṭ'e dökerüm ancak rızā virmez. Sā'ir kimesne eli-y-ile iş görmez, hemān eger 'aqluñ var ise kendi ayağıñla varup 'özr dileyüp ^{29a22} bendeligin qabül eyle, yanında hoş kişi ol yoḥsa Qattāl Zengī senüñ añladuḡuñ gibi degüldür. Zirā sencileyin hezār dil-āveri ^{29a23} darb-ı dest ile ser-fürü itdürmişdür didi. Gülgün eyitdi, yā Qarṭas hele bir kendi-y-ile imtiḥān olmaduqca olmaz, varsun öyle ^{29a24} cevāb vir didi. Qarṭas eyitdi, hoş imdi sen bilürsin diyüp döndi. Dem çeküp tārket-ül 'ayn içre Ferāmerz ḥuzūrına ^{29a25} irüp Gülgün Zengī ile olan mu'āmele'i naql ü beyān eyledi. Ferāmerz daḡı eyitdi, hoş imdi ey dil-āver ḥāzır olun, 'asker lāzım degüldür, [29b] ^{29b1} degüldür didi. Yitmiş nefer pehlevān alup Qıṭb'a süvār oldı, tā kim qal'a öñine toḡrı revāne oldı. Qal'a öñine geldükde ^{29b2} zengīler görüp gelüp haber virdiler. Gülgün daḡı yitmiş nefer zengī ile binüp qal'adan taşra çıqdı. Ferāmerz'e muqābil olup tırdı. ^{29b3} Ferāmerz, Qıṭb'ı sürüp meydāna girüp Gülgün'ı da'vet idüp eyitdi, gele yā Gülgün Zengī meydānuma, senüñle imtiḥān olalum diyince Gülgün Zengī ^{29b4} daḡı at sürüp Ferāmerz'üñ öñin aldı. Ferāmerz, Gülgün'a nazār idüp gördi, yüz on toquz eriş qaddı var bir mehābet-i issi ^{29b5} zengīdür. Gülgün Zengī daḡı Ferāmerz'e nazār eyledi, egerçi kendüye göre qaddı az ammā ol qadar mehābet ve şalābet vardur kim yüzine baqan ^{29b6} ḥavfindan lertzān olur. Ferāmerz dönüp eyitdi, yā Gülgün ben saña Qarṭas ile haber gönderdüm niçün 'āmil olmaduñ didükde ^{29b7} Gülgün eyitdi, yā Qattāl erenlerden dest bir degürmedükce ser-fürü eylemez. Eger baña galebe idebilirseñ ol zemān ne dirseñ yiridür ^{29b8} yoḥsa şimdi tevekküli söz olmaz ammā Ferāmerz gönünden eyitdi, inşāllah bu pehlevānda merdānelik vardur, İslām'a gelür didi.

Andan ^{29b9} di imdi yā Gülgün öyle ise hamle eyle görelüm didi. Gülgün Zengī el nīze ye urup hamle eyledi. Ferāmerz de men^c eyledi ^{29b10} ammā Gülgün tırđı. Ferāmerz eyitdi, ne tırursun hamle eylesene. Gülgün eyitdi, sen de hamle eyle didi. Hemān Ferāmerz el nīze^{’i} ^{29b11} dü-reme-i İskender’e urup irişdi. Gülgün’a bir nīze şundı. Gülgün nīzenüñ gelişinden vehm-dār olup siper ber-ā-ber virdi ^{29b12} ammā yalman-ı nīze, āyine-i siperi pūs eyledükde Gülgün’uñ kolları bükildi ve siper gögsine şapandı. Az şaldı kim nīze yalmanı bir yir yüzinden ^{29b13} güzer eyleye ammā yine Ferāmerz elin zabt idüp nīze^{’i} dāmen-i siperden şapdırup **zırıkla** uğratdı ve cebe-i halkasınuñ birine ^{29b14} ilişdirüp zūr idince halka yalmān-ı nīzede şaldı. Gülgün öyle kıyās eyledi kim nīze bir yanın söküp aldı. Zann ^{29b15} idüp ‘aklı başından gitdi. Bu kerre Ferāmerz geçüp gitdi. Gülgün gördi kim zırhınuñ bir yanı sökilmiş, dağı vücūdı ra[’]şe- ^{29b16} endāz olup berg-i hazān mānend lertzān olmiş. Başın şalup Ferāmerz’üñ kuvvetine bakup bi-z-żarūrī tařsīn eyledi. Ferāmerz öteden dönüp ^{29b17} Gülgün’uñ eger şaşında olan řabl-bāzınuñ üzerine nīze-i yalmānda şalan halka^{’ı} silküp al, yā Gülgün halka^{’ı} yine dikdür, lāzım olur didi ^{29b18} ammā Gülgün bu sözden ziyāde şıkılup ol hiçāb ile nīze^{’i} zemīne zerķ eyledi ve şarafilinden güzrin çeküp eline alup Ferāmerz’e ^{29b19} bir đarb-ı güzr urdı. Ferāmerz güzr-i İskender ber-ā-ber virüp arķada men^c eyledi ammā Gülgün da çok kuvvet gördi. Ferāmerz dağı Gülgün’a ^{29b20} miķdārına göre bir đarb urdı. Gülgün dağı arķada gerçi men^c eyledi ammā burnından acı¹¹⁹ acı tütünler geldi. Bu kerre Gülgün dağı Ferāmerz’e ^{29b21} tařsīn idüp toprak ol řařmuñ başına kim senüñle şuşümet eyleyüp başa çıkup dura. Hemān şapup güzrüñ irişdi. Ferāmerz ^{29b22} bir đarb dağı urdı. Ferāmerz men^c idüp Ferāmerz urdı. Gülgün men^c eyledi.

Hülāřa-i kelām, bunlardur. Yek-ā-yek tā aşşam olunca ^{29b23} ceng eylediler. Aşşam vaķti olduķda Ferāmerz, Gülgün’a řavr idüp var pehlevān bugün saña ruşşat virdüm, yārın yine görüşelüm ^{29b24} diyüp döndi. Gülgün da şal[’]asına gitdi. Ol gice ārām idüp řabāh oldu. Ferāmerz yirinden tırup yitmiş ķadar pehlevān ile süvār ^{29b25} olup şal[’] a öñine geldi. Gülgün Zengī de çıkup ikisi meydāna girdiler. Aşşam olunca ceng eylediler, döndiler. Üçinci gün öyle vaķti olunca [30a] ^{30a1} ceng idüp Ferāmerz

¹¹⁹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “acı (اچى)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-c” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “acı” şeklinde ktarılmıştır.

ğayrı bes¹²⁰ der. Zîrâ ruḥşat maḥalli degüldür. Hemân iş görelüm diyüp nevbet kendüye geldükde bir gürz urup Gülgün^{30a2} arkasında men' eyledi ammâ lenger virince altında olan raḥşın miyânı çenber çenber olup Gülgün zemîne indi. Ferâmerz de inüp Gülgün ile^{30a3} muşt muştâ, yağa yağa oldılar. Gülgün Zengî Ferâmerz'ün düvâline el şokdı kim kaldıra, Ferâmerz karnın gerdi, Gülgün elin Ferâmerz'ün^{30a4} düvâline şokamadı. Bu kerre Ferâmerz gülüp boş kodı. Gülgün ellerin geçürüp üç kerre zür eyledi, nesne idemedi. Murâd eyledi kim^{30a5} ellerin çeküp eli, Ferâmerz yine karnın girdi. Gülgün ellerin Ferâmerz'ün düvâlinde çıkarmadı. Ferâmerz yine boşlayup Gülgün^{30a6} ellerin alup hây nâ-bekâr diyüp biraz ellerin ovuşdurdı. Andan Ferâmerz de Gülgün'ün düvâline el şokmak murâd eyledükde Gülgün gönünden^{30a7} eyitdi, şol nâ-bekâra bir reng ideyüm diyüp karnın gerdi. Ferâmerz pençe şokdukda az kaldı parmakları Gülgün'ün karnına gireyazdı.^{30a8} Gülgün eyitdi, behey nâ-bekâr karnımı dilersin diyüp karnın boş kodı. Ferâmerz daḥı Gülgün'ı düvâlinde kâpup zür evvelde başına ber-â-ber^{30a9} kaldırup elinde tutdı, dönüp eyitdi, ne dirsın yâ Gülgün imâna gelüp baña tâbi' olur mısın yoḥsa seni yire urup eşkâl-i tılısmâta^{30a10} döndüreyüm mi didükde Gülgün aman server-i 'âlem miqdârumı bildüm, beni şalıvir, her ne dirseñ kabûl iderüm didi. Ferâmerz, Gülgün'ı zemîne^{30a11} ayâğ üzre kodı. Ol dem Gülgün, Ferâmerz öninde temennâ idüp dest-i dâmenin öpüp eyitdi, ne demek ile saña bende olurum didi.^{30a12} Ferâmerz de telkîn eyledi. Gülgün Zengî, İslâm'a gelüp Ferâmerz'e tâbi' oldu, andan soñra Ferâmerz'i kal'asına da'vet eyledi.^{30a13} Ferâmerz de da'vete icâbet idüp Gülgün ile kal'aya gitdi. Bundan Kârtaş'ı gönderüp Gülgün'ün imâna gelüp kendüye tâbi' olduğın^{30a14} bildürdi. Bu kerre Kârtaş varup Muṭahhar Şâh'a ve Cihân-baḥş'a müjde eyledi kim Gülgün imâna geldi ve şâhib-kırâna tâbi' oldu diyü ve Meşhûn^{30a15} Zengî'i daḥı ḥabsden çıkarup at ve ḥil'at virüp kal'aya getürdi. Meşhûn Zengî birâderine buluşup aḥvâli ḥaber aldı. Ol daḥı gelüp Ferâmerz'e^{30a16} el arkası yirde idüp Hudâ-perest oldu. Gülgün da Arduvân'ı çıkarup ikrâm eyledi. Arduvân gelüp Ferâmerz'ün destin būs eyledi. Bu kerre^{30a17} Gülgün Zengî begler ile Ferâmerz'e ziyâfet eyleyüp ve kal'ada olan zengîleri daḥı İslâm'a getürdi. Ba'de Gülgün ḥazine'i açup gelen gidenden^{30a18} aldığı tefârûklardan pād-şâhlara ve beglere ve pehlevânlara hediye düzüp andan

¹²⁰ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde mğstensih tarafından “pes (پَس)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihın metnin genelinde yaptığı “b-p” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime cümlelerin gidişine göre “Kâfî, yeter” manalarına gelen “bes” olmalıdır. Bu nedenle kelime çevriyaziya “bes” olarak aktarılmıştır.

kalıup Mutahhar Şāh yanına geldiler. Ferāmerz, Gülgün Zengî'ye, Qanātur¹²¹ ile Evrān^{30a19} mabeyninde yir virüp üçüncü ser-kaşlan eyledi. Gülgün cümleye hedâyası virüp andan Gülgün birkaç gün içinde tedārükün görüp^{30a20} qarındaşı Meşhūn Zengî'yi yirine birağup on iki biñ zengî intihāb idüp aldı ve biraz gemiden aldı. Günlerde bir gün bir muvāfiq^{30a21} hevā ile gemilere binüp yelken döküp 'azm-i rāh eylediler. Biş on gün nerm hevā ile gitdiler ammā Ferāmerz deryādan usandı. Nā-gāh bir gün^{30a22} qarşularında bir aṭa zuhūr eyledi. Bu kerre Ferāmerz eyitdi, bre baquñ şol cezīre nedür, varup yanaşsaq, bir iki gün teneffüs eylesek didi.^{30a23} Mellāhlar nola diyüp gemileri ol cezīreye toğrı sürdiler. Yaşın geldükde mellāhlardan bir ihtiyār mellāh eyitdi, ey mellāhlar siz bu cezīreye^{30a24} yanaşursuñuz ammā hiç¹²² bilür misuñuz ol cezīre nedür didi. Mellāhlar eyitdiler, ḥayr bilmezüz, hā bir cezīredür, uğrımuza geldi, şāhib-ķırān-ı 'ālem^{30a25} yanaşalum didi, bizüm de ḥükmümüz anuñ elindedür, ol ne dirse biz anı işlerüz didiler. İhtiyār eyitdi, belī ammā bir kerre ben bu cezīreye furtına ile düşdüm, [30b]^{30b1} düşdüm. Bu cezīreye Cezīre-i Pervīn dirler, bunda perrīler olur, belki 'askere bir zarar işābet eyleye hele geluñ bir kerre şāhib-ķırāna^{30b2} ifāde eyleñ, suç bizden gitsün şoñra 'itāb eyleyüp evvel baña niçün bildürmediñuz dimesün didi. Mellāhlar bu sözi ma'kül görüp^{30b3} vardılar, bu aḥvāli Ferāmerz'e bildürdiler ammā Ferāmerz eyitdi, bre ne olursa olsun hemān sizler yanaşuñ didi. Mellāhlar ḡayrı cezīre'yi arzulayup^{30b4} gitdiler. Sā'ir gemiler ise kaşudāne her nereye 'azm eyleyse anlar daḡı şayunca giderlerdi. Ḥāşılı bunlar gelüp Cezīre-i Pervīn'e yanaşdılar.^{30b5} İskele kurup taşra çıkdılar. Sāye-bān çıkarup herkes kendi dā'iresi-y-ile oturup kesb-i hevā eylemege başladı.

Ammā rāvi eydür, vāqı'ā bu cezīreye^{30b6} Cezīre-i Pervīn dirlerdi. Pervīn Şāh nām bir perrī pād-şāhınuñ zabtında idi ve bir cihān pehlevānı var idi kim benī Ādem ve nesl-i Keyūmerş'den^{30b7} idi. Adına Qahkaşān-ı Zīr-dest dirler idi. Yüz yigirmi tokuz eriş kaş u kaşmete mālīk idi. Zemānı-y-ıla dīvler gelüp bu Qahkaşān'ı^{30b8} ma'şüm iken kaşup Kūh-ı Qāf'a götürür iken Qahkaşān duyup kendin dīvler bu cezīreye biraşdurdı. Pervīn Şāh bulup ve alup^{30b9} besledi. Qahkaşān daḡı büyüyüp

¹²¹ Bu özel isim tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından "Qatānur (قطانور)" şeklinde yazılmıştır. Fakat bu isim metnin genelinde "Qanātur (قناطور)" olarak yazıldığı için burada da düzeltilmiştir. Bu yanlışlık kelime içindeki harflerin sırasının yanlış yazılmasından kaynaklanmış olmalıdır.

¹²² Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde "hic (هيج)" şeklinde yazılmıştır. Bu duurm müstensih'in "c-c" konusundaki ikili yazımından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya "hiç" olarak aktarılmıştır.

tüvānā yigit oldu ammā perrīler arasında büyüdüğinden ğayrı rub^c-ı meskūne gitmeyüp Pervīn Şāh yanında ^{30b10} kaldı ammā aşlında Pervīn Şāh Sünni idi. Bunlar Hāzret-i Süleymān'a tābi^c idi. Şimdi Ferāmerz üç yüz elli pāre gemileri perrīler görüp vardılar. ^{30b11} Pervīn Şāh'a haber virdiler. Pervīn Şāh eyitdi, bu kadar gemi bāzergān olmaz. Bu bir ^c askerdür ammā nereden gelüp nereye giderler yoħsa maħşuş ^{30b12} bizüm için mi geldiler, dost mıdur düşmen midür nedür, varın bir haber aluñ diyüp iki perrī gönderdi. Ol perrīler daħı ber-hevā çıķup geldiler. ^{30b13} ^c Askeri ve gemileri gördiler ki, İslām āyini üzre ve bunda ba^c zı ecnās-ı muħtelife daħı vardur, baķup bir tarīķ ile yire inüp gemileri ^{30b14} haber alup Pervīn Şāh'a haber eylesek diyüp tırdılar.

Ammā bu tarīķden, Kārtas'a eyitdi, yā Kārtas şol perrīlerden bir haber eyleseñ ^{30b15} ki ne ma^c ķüle perrīlerdür ve ne dīndedürler. Biz daħı aña göre hareket eylesek didi. Kārtas nola diyüp bir kerre hevāya dem çekdi. Gördi kim, ^{30b16} iki dāne perrī ber-hevā tırup ^c askeri temāşā iderler ammā Kārtas berķ-i hāţif gibi irüp ikisin de ķapup Ferāmerz'üñ öñine getürdi ^{30b17} ammā perrīler şaşdı. Ferāmerz, Kārtas'a eyitdi, yā Kārtas nedür bunlar didükde Kārtas eyitdi, sulţānum bunlar ber-hevā tırup bizi temāşā ^{30b18} iderlerdi, işte ben de varup ikisin ķapup getürdüm didükde Ferāmerz eyitdi, yā perrīler Pervīn Şāh ne dīne tıpar ve ne kadar ^c askere mālikdür ve dīvānında ^{30b19} nām-dar-ı güher-ābdan ve perī pehlevānlarından kimler vardur didi. Perrīler eyitdi, biz cümle Sünnilerüz ve Pervīn Şāh yanında dīv ve perrī pehlevānlarından öyle ^{30b20} nām-dar kimesne yoķdur ancak bir pehlevānı vardur, benī Ādem'dür, adına Kāhķaşān-ı Zīr-dest dirler diyüp aşlı ile naķl eyledi. Ferāmerz varuñ ^{30b21} şāhuñuza söyleñ, gelüp baña istiķbāl eylesünler eger Kāhķaşān māñi^c olursa bend idüp baña göndersin. Eger bende çekmege ķādir ^{30b22} degül ise baña haber göndersün, ben varup döge döge bende çekerüm didi. Perrīler nola diyüp oradan çıķup ķanad büküp ^{30b23} Kā^c a'-i Pervīn'e irüp Pervīn Şāh öñine girdiler. Pervīn Şāh bunlara ne haber didükde perrīler de olduğı gibi naķl-i beyān eylediler. ^{30b24} Kāçan Kāhķaşān bu cevābları işitdi, bir mertebe ğazaba geldi ki hiç olmaz. Pervīn Şāh, Kāhķaşān'uñ bu mertebe ğazaba geldügin görmemiş ^{30b25} idi. Böyle görünce bayağı Pervīn Şāh, Kāhķaşān'dan vehm aldı. Tiz Kāhķaşān ķalķup silāhın üzerine āreste ve pīraste idüp [31a] ^{31a1} raħşına süvār olup seksān biñ perrī ^c askeri ile Pervīn Şāh daħı hāzır olup ķal^c adan tışra çıķup gelüp, Ferāmerz ^c askerine ^{31a2} muķābil şaf bağlayup hemān

na'ra urup rahşın meydāna sürdi. Ferāmerz bildi kim Qahqaşān-ı Zīr-dest ziyāde gāzaba gelmiş, hemān ^{31a3} ol da Qıṭb'ı sürüp Qahqaşān'ıñ öñin alup 'aşq eyledi. Qahqaşān-ı Zīr-dest, Ferāmerz'üñ 'aşkın alup nazār eyledi. Görđi, toqsan ^{31a4} yidi eriş qaddı var ammā öyle bir mehābet ve şalābet vardır ki yüzine baķan ḥavfindan mānend-i berg-i ḥazān lertzān olur. Ferāmerz daḥı ^{31a5} Qahqaşān'a nazār eyledi. Görđi kim, bir bālā-i qadd u kūh-cesed dīv palazına beñzer bir mühīb dil-āverdür, henüz bıyıklar ırışmış lākin ^{31a6} yine bināgūşından aşurı gitmiş. Tamām acı kuvvete melik olduğı maḥaller. Bu kerre dönüp Qahqaşān, Ferāmerz'e eyitdi, baķa ey zengī işte ^{31a7} ma'lūm oldu kim Qattāl Zengī sensin ammā ben senüñ köleñ oğlumuyam ki böyle sözler söylersin didükde Ferāmerz yok didi. Qahqaşān ^{31a8} eyitdi, ey nā-bekār çünki öyle degüldür niçün böyle ḥaber gönderdüñ. Ben Āl-i Keyūmerş'den 'an'ane ile nesl-i şāhib-qırān olmada baña böyle ^{31a9} söylersin. Evvelā şāhib-qırānlık da'vāsın idermişsin, senüñ şāhib-qırānlık da'vāsına düşmek ne ḥaddüñdür. Elbette şāhib-qırān ^{31a10} olanlar Nesl-i Keyūmerş'den ve silsile-i Qahremān'dan olmağa muḥtācdur yoḥsa biraz kuvvete mālīk olmağla ecnebīden bir zengī ^{31a11} gelüp şāhib-qırān olımaz ammā ben da'vā eylesem yiri vardır. Zīrā ben ol şoydanum, aşlum Keyūmerş'e çıkar didi. Ferāmerz eyitdi, yā Qahqaşān ^{31a12} sen oraları neylersin, bunda aşl-ı nesl fā'ide virmez. Ḥükm gālibüñdür eger sen baña galebe eylersen ol zemān her ne dirseñ māni' degüldür, ^{31a13} imdi hemān ḥamle eyle görelüm didi. Qahqaşān eyitdi, ḥayr yā Qattāl ben evvel ḥamle eylemem, sen eyle diyüp vāfir ḥamle nizā'ı¹²³ eylediler. 'Āķıbet ^{31a14} Ferāmerz eyitdi, yā Qahqaşān eger murāduñ ceng eylemek ise hemān ṭurma ḥamle eyle yok dirseñ çık meydandan, bir ğayrısı gelsün ^{31a15} diyince hemān Qahqaşān gāzaba gelüp bre yūri ḥamlenüñ evveli, āḥiri hemān senüñ ḥaķķuñdan gelmekdür diyüp bir kerre nīzesin eline alup ve at ^{31a16} sürüp Ferāmerz'de bir nīze ḥavāle eyledi. Ferāmerz daḥı tiziyye Siper-i İskender'i ber-ā-ber virdi ammā yalman-ı nīze, āyine-i siperi pūs eyledükde ^{31a17} āteşler nümāyān oldu. Ferāmerz'üñ qolları ḥareket eyledi ve siper gögsine meyl eyleyüp bu kerre Ferāmerz bre bre diyüp nīze'yi ṭabancaladı, yolundan ^{31a18} ayırup qoltuķ altından yol gösterdi. Yan yana, rikāb rikāba Qahqaşān nīzesin zabṭ ser-meydāna vardı. Ferāmerz, Qahqaşān'dan bir nīze ^{31a19} yidi kim daḥı seyāḥate çıķalı öyle bir nīze yidügi yok. İki güyā ḥüsrev-i ejderhā-bend ile ceng ide, yüz taḥşin eyledi. Qahqaşān öteden ^{31a20} dönüp geldi. Görđi kim, Qattāl

¹²³ Bu kelime müstensih tarafından yanlışlıkla “ayn (ع)” harfine nokta konulması sonucunda “nizāğ (نزاع)” şeklinde yazılmıştır. Bu kelime çevriyazıya “nizā” şeklinde aktarılmıştır.

Zengī, Sedd-i İskender gibi tırur. Qahqaşān da Ferāmerz'ün men' idişine taḥsīn eyledi ve tırurdu. Ferāmerz el nīze ye urup ^{31a21} irişdi. Qahqaşān siper ber-ā-ber virüp kolları bükildi. Siper gögsine qapandı. Qahqaşān'ün 'aqlı gitdi. Hele ne ḥāl ise tıabancalayup ^{31a22} qoltuq altından yol gösterdi. Ferāmerz nīzesin zabt idüp geçüp gitdi. Qahqaşān bir nīze yidi kim 'ömrinde böyle bir nīze yimedi idi. ^{31a23} Bu kerre başın şalup gözlerin fal taşu gibi açdı. Bildi kim Qattāl Zengī qavī ḥaşmdur. Gönlinden eyitdi, yā Qahqaşān-ı gāfil ^{31a24} sābāş, bu Qattāl çok metin zengīdür. Olmasun kim 'arzuñı ḥāke ber-ā-ber eyleye. Nesl-i Keyūmers' denüm diyüp itdüğün da' vā bāṭıl ola didi ve kendüye ^{31a25} gayret virüp nīzesin zemīne zerk idüp el gürze urup ala yā Qattāl Zengī bu yād-gārı diyüp irişdi. Ferāmerz'e bir dārb gürz, [31b] ^{31b1} gürz ḥavāle eyledi. Ferāmerz gürz ber-ā-ber virüp gürz gürze itdükte tāk tārāq-ı tımtırāq āfāku't-tāk olup Ferāmerz'ün kolları ^{31b2} bükilüp ḥarekete geldi. Başın qaçırup arqada olan sipere aldı. Siper āyineleri çerḥe girüp Ferāmerz gerçi Qahqaşān'ün gürzin arqada ^{31b3} men' eyledi ammā tamar-be-tamar ḥaber-dār olup Qahqaşān ne mertebe dil-āverdür bilüp taḥsīn eyledi ve tozdan taşra qıqıup Qahqaşān'a bir dārb ^{31b4} urdu. Qahqaşān gürzin ber-ā-ber virüp arqada men' eyledi ammā māni' idince burqāq¹²⁴ burqāq¹²⁵ derildi, başu at başına ber-ā-ber oldu.

^{31b5} **Hülāşa-i kelām**, tā aḥşam olunca birbirlerinün vücudların sindān-ı āhen-girān mişāl dögdiler. Yitmiş, seksān, toqsan nār-ı dārb urışdılar. ^{31b6} Ferāmerz, Qahqaşān'a tırur eyleyüp Qahqaşān da tırurdu. Ferāmerz eyitdi, yā Qahqaşān bugün senünle ayırd olımaduq, var bu gice ye kebābuñ, iç şerābuñ, ^{31b7} taqviye-i beden ḥāşıl eyle de yārın yine görüselüm diyüp döndi. Qahqaşān da qal' aya gitmeyüp sāye-bān getürtdi. Hemān ol arada qonup qarār ^{31b8} eylediler. Pervīn Şāh seksān biñ perī ile Qahqaşān ile sāye-bānda bile qaldı. Beride Ferāmerz daḥı Qahqaşān'ı ziyāde medḥ eyledi ve eyitdi, ^{31b9} ben daḥı böyle bir metin dil-āver görmedüm diyüp ol gice geçüp çün şabāḥ oldu. Qahqaşān ile Ferāmerz meydāna girüp yine aḥşam olunca ^{31b10} ceng eylediler. Aḥşam olduqda dönüp qondılar, irtesi gün yine bindiler. Aḥşam olunca ceng idüp el-qışşa bunlar yidi gün ^{31b11} ceng idüp sekizinci gün şikāra bindiler. Ḥattā Ferāmerz beride inüp 'işret eylerken Qahqaşān ol taraftan geçerken Ferāmerz da' vet

¹²⁴ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “burcak (بورجق)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ilkili yazımlarından kaynaklanmaktadır. Bu durum çevriyazıda düzeltilmiştir.

¹²⁵ Bu kelime yukarıda görüldüğü gibi “burqāq burqāq” ikilemesinin ikincisidir. Müstensih tıpkıbasım bölümünde bu ikilemelerin yazımında farklılığa gitmiştir. Müstensih kelimeleri şu şekilde yazmıştır: “بورجق”.

eyledi. Qahqaşān ^{31b12} da‘vete icābet idüp geldi. Ferāmerz kıyām gösterüp ikrām eyledi ve oturup şöhet eylediler. Ferāmerz bu diyāra ne tarīk ile düşdügin ^{31b13} şordı. Qahqaşān dīvler qapduğın bunda gelince zūr ile kendin bıraқdırup soñra Pervīn Şāh görüp kendüsine pehlevān eyledügin ^{31b14} söyledi. Andan qalkdılar, yirlerine gitdiler. Ol gice ārām idüp şabāh oldu. Yine Qahqaşān meydāna girüp Ferāmerz öñin aldı. Aşşam ^{31b15} olunca yine ceng idüp döndiler. Yine yidi gün oldu sekizinci gün āsāyiş,

El-‘uhde-i ‘ale-l-rāvī, otuz altı gün Ferāmerz ile Qahqaşān ^{31b16} kelle-ber-kelle ceng eylediler. Ferāmerz ise kırk gün ruşat virüp andan soñra idi ammā ol gün Ferāmerz şevke gelüp Qahqaşān’a bir şedīd darb ^{31b17} urup Qahqaşān arқaya alup lenger virince altında olan raşsuñ bili kırılıp Qahqaşān kendin zemīne atdı. Sen misin beni piyāde eyleyen diyüp ^{31b18} Ferāmerz’üñ üzerine yüridi. Ferāmerz kendin Qutb’dan inüp muşt muşt oldu. Āhir Qahqaşān, Ferāmerz’üñ düvāline şarıldı. Ferāmerz ^{31b19} muqayyed olmadı. Qahqaşān zūr eyleyüp zūr-ı evvelde dört parmaq kadar Ferāmerz’üñ ökçesin zemīnden ayırdı. Ferāmerz lenger virüp zemīne ^{31b20} başdı. Qahqaşān bir zūr dağı idüp ikinci zūrda Ferāmerz ökçesin altı parmaq miqdarı zemīnden ayırdı. Ferāmerz yine lenger ^{31b21} viridi. Qahqaşān qolları bükilüp Ferāmerz yine ökçelerin zemīne başdı. Qahqaşān başın şalup gayret-ile üçinci de öyle bir zūr eyledi kim ^{31b22} ḥāh-nā-ḥāh Ferāmerz’i taraqlığa dikdi. Ferāmerz öyle lenger viridi kim pāyları topuqlarına varınca zemīne gömildi. Qahqaşān eyitdi, behey nā-bekār ^{31b23} şeddādī binā mısın, ben seni göge çekerüm, sen yire geçersin diyüp Ferāmerz’üñ düvālin şalıviridi. biraz teneffüsten soñra Ferāmerz dönüp Qahqaşān’a ^{31b24} ey pehlevān ḥaқkuña rāzı mısın, ben de senüñ düvāline el urayın mı didi. Qahqaşān da nola diyüp düvālin Ferāmerz’e teslim eyledi. Ferāmerz bir kerre Qahqaşān’uñ ^{31b25} düvāline el urup yā ma‘būd diyüp öyle zūr eyledi kim zūr-ı evvelde Qahqaşān’ı zānūsına ber-ā-ber qaldırdı. Bu kez Qahqaşān bu ḥālī görünce [32a] ^{32a1} ‘aқlı başından gidüp gayrı gayret ile zūr idüp lenger viregördi, olmadı pāyların ¹²⁶ zemīne başmadı. Ferāmerz öyle tutup mīzān bekledi, ^{32a2} gördi kim olmaz, bir dağı zūr idince Qahqaşān’ı gögsine ber-ā-ber qaldırdı. Qahqaşān yine lenger viridi, olmadı. Ferāmerz üçinci zūrda Qahqaşān’ı ^{32a3} tā başına ber-ā-ber qaldırıp şartnāmesin icrāsından soñra Qahqaşān’ı yine ayāğ üzre zemīne qoyup eyitdi, şikeste ü beste mağrūr olsun yā

¹²⁶ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “bāy (بای)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “b-p” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “pāy” şeklinde aktarılmıştır.

ahařān ^{32a4} eger dil-āver iseñ haa ā'il olup inřāf idersin didükde ahařān alayup eyitdi, diñle imdi yā attāl Zengī arası yirde bu güne bugün ālibümsin ^{32a5} ve her vechle alebe eyledüñ ve-lākin senden ricā ve niyāz eylerüm ki hemān başımı kesesin ve Pervīn řāh'ı ařlā incitmeyesin didükde Ferāmerz dönüp eyitdi, ^{32a6} estaqfurullāh la'net ol nā-merde kim senüñ gibi serverüñ bir murdār, ılına hālel getüre, bu sözler naşıl sözlerdür ki sen söylersin. ahařān ^{32a7} eyitdi, yā attāl Zengī aşlumda haā varmış, ben öyle ıyās eyledüm kim baña yine kendi cinsümden ayrı bir kimse alebe idemiye dirdüm lākin ^{32a8} didügüm ıkmadı. Ben daı bildüm ki neslümde haā vāi' olmuş, şimden girü baña řāğ olmadan ölmek yegdür eger sen öldürmezseñ ben kendümi ^{32a9} öldürürem didi. Ferāmerz ok söz söyledi, olmadı. 'Aıbet bir tenhāya eküp kendin bildürdi ve murādın daı bildürdi ve hāl-i Keyümerz'i ^{32a10} gösterdi. Bu kerre ahařān avāli bilüp ayrı teslim olup tābi' oldu ve eyitdi, ey pehlevān ancak beni bař ser-aplan eylersin ^{32a11} didi. Ferāmerz nola yā ahařān ancak Melik Seyf ile bir kerre imtiħān olup ālib gelürseñ ideyüm ve bir de řoñra bir pehlevān zuhūr idüp ^{32a12} senden ālib gelürse ol zemān nice idersin didükde ahařān eyitdi, ol zemān ne disem gerek, zāhir baña ālib olursa yirimüze geer didi. ^{32a13} Andan ahařān ile Ferāmerz dönüp sāye-bān altına geldiler. Ferāmerz dönüp pehlevānlara eyitdi, ey dil-āverler iřte ahařān ^{32a14} daı bizimle yār-ı arındaş oldu lākin dīvanda bir řandalī gerekdür, bir kerre imtiħān oluñ mertebesi bellü olsun, aña göre řandalī ^{32a15} ta'yīn idelüm didi. Cümlesi rāzı olup birer birer imtiħān oldılar. Melik Seyf'e daı ālib geldi, ahařān bař ser-aplān oldu. Melik ^{32a16} Seyf ikinci ser-aplān oldu, anāūr Zengī üçüncü ser-aplan oldu, Gülgün Zengī dördüncü ser kaplan oldu, Evrān-ı Āhen-derīd ^{32a17} beşinci ser-aplan. Bundan řoñra ahařān daı varup Pervīn řāh'a eyitdi, ey řāh ben attāl Zengī'ye tābi' olup Ārān'a gidecek ^{32a18} oldum, sen daı tābi' olur mısın, seni daı ricā eyledüm didi. Bu kerre Pervīn řāh rāzı olup alkdılar peşkeşlerin düzüp ^{32a19} Ferāmerz'e geldiler. Peřkeřlerin 'arz idüp Ferāmerz, Pervīn řāh'a ikrām eyledi ve ziyāfet eyledi. Pervīn řāh daı Ferāmerz'e ve beglere ^{32a20} ziyāfet eyledi. Ferāmerz, Pervīn řāh'a su'al idüp eyitdi, yā Pervīn řāh hi bu cezīrede size bir hařm var mıdur, siz benümle gidince gelüp ^{32a21} al'aya bir arb irgüreler. Hemān var-ısa söyleñ evvel anlarıñ haından gelüp maźarratın def' eyleyem řoñra gelüp bir haā eylemesünler didi. ^{32a22} Pervīn řāh du'ā idüp eyitdi, devletlü řāhib-ırān bu cezīre

gerçi vāsi^c cezāredür ammā hālīdür, bizden ğayrı bir kimesne olmaz ancak ^{32a23} bir yanı tağdur, ol tağda āyīne-tenler olur, gövdeleri āyīne gibi yanar, ašlā bir nesne kār eylemez, işte ol kavmden ğayrı yokdur, ekşer ^{32a24} anlar gelüp küdeklerimiz kapup yirlerdi. Qahqaşān birkaç kerre tağa varup ceng eyledi ammā fā`ide olmadı, yine ehyānen gelürler, ^{32a25} buldukların kaparlar, biz gitdükden sonra anlar ortalığı hālī bulup gelürlerse anı bilmem didi. Bu kerre Ferāmerz eyitdi, imdi iktizā, [32b] ^{32b1} iktizā eyledi kim evvel varup anlarıñ haqlarından gelüp ber-ṭaraf eylemek gerek didi ve hemān at gerek eyledi. Qartas, Qutb`ı çekivirdi. ^{32b2} Ferāmerz üzerine binüp Qartas rikābında ol tağa toğrı çeküp gitdi. Tā kim dāmen-i kūha gelüp Ferāmerz nazar eyledi. Gördi kim, ^{32b3} bu bir çıplak tağdur, ašlā bu tağda dıraht ve kiyāha müte^c allıq bir nesne yokdur. Ol tağda ol kadar ğārlar var kim hadd ve haşrı yokdur. ^{32b4} Ol ğārlarıñ içinde olurlar. Ferāmerz bir na`ra urdı, āyīne-tenler Ferāmerz`üñ na`rasın işidince belünleyüp cümlesi ğārlardan taşra ^{32b5} dökildiler ve Ferāmerz`i görüp bunlar bir uğurdan Ferāmerz`üñ üzerine hücum eylediler. Bunlarıñ ellerinde āletleri dendān-ı māhī idi. Öyle ^{32b6} tiz idi kim pūlāddan geçerdı. Meger tağrıñ öte yūzi deryā idi. Ol deryādan māhī beden maḥlūkı çıkup böyle ile ceng iderler. ^{32b7} Ekşerī anlarıñ dendānı cengde düşenlerden alup kullandılar didi.

Hāşıl-ı kelām, Ferāmerz bunlar ile cenge ṭurup üç sā`at miqdārı ^{32b8} bunları kırdı. Hemān Qutb`ı sürüp anıñ üzerine irişdi. Bir ḍarb urup yıkdı ammā Ferāmerz ceng idüp giderken gördi, bunlarıñ ^{32b9} içlerinde bir bālā qaddları var. Ekşerī anıñ başına dönerler. Ferāmerz hiss eyledi kim bu bālā qadd bunlarıñ begidür. Hemān Qutb`ı sürüp anıñ üzerine irişdi. ^{32b10} Bir ḍarb urup yıkdı. Qartas bende çekdi, cengden taşra çıkardı, āyīne-tenler ğayrı şandı. Meger bu ele giren bālā qadd āyīne-ten, fi-l-ḥaḳīka ^{32b11} şāhları idi. Adına Eşkel-i Āyīne-ten dirlerdi. Ferāmerz, Eşkal`i şuret-i mu^c āmele öldürmek diledi. Eşkal emān diyüp tābi^c oldı. Andan ^{32b12} on iki biñ āyīne-ten ile Ferāmerz`e tābi^c oldılar. Ferāmerz bunları götürüp gemilere qodı. Birkaç gün dağı tedārüklerin görüp seksān biñ ^{32b13} perī ile Pervīn Şāh ber-hevā ve sālār gemiler ile bir gün lenger qoparup yelkeni açup rüy-ı deryāya revāne oldılar. Bād u¹²⁷ ufq ile engine ^{32b14} girüp elverişine göre giderlerdi. Günlerde bir gün irāqdan qaşabalar göz yimege başladı. Bunlar görüp şād oldılar ve görinen qaraltuyı ^{32b15} arzulayup gitdiler. Gitdükce yakın varup ğayrı bir eyü seçildi. Ferāmerz mellāhlara

¹²⁷ Müstensih burada iki kuyruklu birleşik “vav (و)” yapmıştır. Bu yanlışlık çevriyazıda düzeltilmiştir.

emr eyledi kim yanaşuñ didi. Mellâhlardur, yanaşup iskele ^{32b16} kurdılar ve lenger bıraқdılar, taşra çıқdılar.

Ammâ üstâd eydür, meger bunlaruñ yanaşduқları yire yaқın bir sevâd-ı â‘ zam var idi, Қal‘ a-i ^{32b17} Şa‘ bâ dirlerdi, bu қal‘ aya iki birâderler һükm eylerdi, birine Pîr-Efgen-i Evren-güş ve birine Peleng-Efgen-i Zırh-püş dirlerdi. Ğâyetle ^{32b18} metîn pehlevânlar idi ve қal‘ a ile deryâ mâbeyninde bir der-bend var idi. Hâmün-ı Der-bend-nişîn nâm bir pehlevân ta‘yîn eylemiş idiler. Қırқ biñ ^{32b19} er-ile ol der-bendi bekler idi ve leb-i deryâda iskele қurup üzerinde bir âdem emîn naşb eylemişler idi. Zergâm-ı Fîl-süvâr dirlerdi. ^{32b20} Gümrikci idi. Bütün ol sevâhil bunlaruñ һükmünde idi. Nereye bir gemi yanaşsa Zergâm-ı Fîl-süvâr varup gümrik alur idi. Şimdi ^{32b21} Ferâmerz қaraya çıқınca dîde-bânlar görüp Zergâm’a müjde eylediler kim ey dil-âver hâlâ üç yüz elli iki pâre gemi gelüp fülân maһalle yanaşup ^{32b22} cümle taşra çıқdılar didiler. Bu kerre Fîl-süvâr yitmiş seksân қadar kimesneler ile binüp Ferâmerz’uñ olduğı yire geldi. Görenler gelüp Ferâmerz’e eyitdiler, devletlü ^{32b23} şâhib-қırân şöyle bir pehlevân geliyor, bilesince yitmiş seksân қadar atlu ile bilmezüz aşlı nedür didiler. Ferâmerz eyitdi, қоñ gelsün diyüp ^{32b24} kendü sâye-bân altına geçüp oturdı. Zergâm daһı tamâm sâye-bân öninde eyitdi, taşrada olanlara su’âl eyledi kim ey âdemler sâlâruñuz ^{32b25} kimdür didi. Anlar da Ferâmerz’i gösterdiler. Zergâm bî-muһbâ¹²⁸ Ferâmerz’uñ yanına girüp ‘aşқ eyledi. Ferâmerz merһabâ idüp eyitdi, nedür pehlevân [33a] ^{33a1} didükde Zergâm kendin bildirüp gümrik istedi. Bu kez Ferâmerz eyitdi, ey dil-âver bizler tâcir ve bâzergân degülüz, bizüm metâ‘ imuz âlât-ı ^{33a2} cengdür. Bâc ve gümrik bâzergânlarda olur didi. Zergâm eyitdi, ben oraları bilmem, şâhlarımız baһa öyle tenbîh eylemişdür kim eger yidi ^{33a3} iқlim şâhi daһı gemi ile sevâhile gelüp yanaşursa bâc ve gümrik al. Eger iyilik ile virmezse đarb-ı dest alurum didi. Bu kerre ^{33a4} Ferâmerz gördi kim, Zergâm fuзülluқ ideyor, bunuñ vaz‘ indan darılıp eyitdi, var git pehlevân zîrâ senüñ başına şovuқ geçmiş kendüni ^{33a5} ‘ilâc ile ‘ırzuñ yirinde iken hemân adınla тұr soñra ziyân görürsün, bizden saһa fâ’ide yoқdur didükde Zergâm ziyâde ğazaba gelüp ^{33a6} eyitdi, hây nâ-bekâr zengî sen misin benüm ‘ırzum yıқacaқ diyüp elinde meger şeş-per var idi, hemân Ferâmerz’e havâle eyledi. Ferâmerz oturuğı ^{33a7} yirden bir kerre el şunup bile

¹²⁸ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde yanlışlıkla “ elif ()” harfi yerine “güzel he ()” nin tercih edilmesi sonucu “(محابه)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “muһbâ” olarak aktarılmıştır.

kendin kapdı. Şeş-perin elinden aldı ve düvâlinde kapup deryâya atdı. Niççe kim fırlatdı-y-ısa Zergâm'ıñ ^{33a8}yüzi gözi bütün taşta kuma sürünerek deryâya varup şuya girdi. Az kaldı kim boğılayazdı. Hele yanında olan etbâ'ı ^{33a9}yetişüp bunu şudan çıkardılar, şuyın akıdarak diledi kim gelüp Ferâmerz'üñ üzerine vara. **Etbâ'ı** eyitdiler, ey pehlevân gel ferâgat ^{33a10}eyle zîrâ sen zengînüñ aḥvâlin işte gözle gördüñ, dârîlup seni şuya atdı, bu kerre yine o yeñilürse belki öldürür hemân ^{33a11}bunu şâhımuza ifâde eyle, lâ-büdd anlaruñ ḥaḳḳından gelürler, sen ne zahmet çekesin didiler. Bu kerre Zergâm'ı raḥşına süvâr eyleyüp ve alup yürüyü- ^{33a12}–virdiler. Ferâmerz'i bu hoş bilmeyenler bildiler ve ğazabından iḥtirâz üzre oldılar ammâ Zergâm hemân ol kıyâfetle toĝrı şapa yolın ^{33a13}tutup gitdi. Evvel der-bende uğradı. Hâmün-ı der-bend-nişin'e buluşup aḥvâli bildirdi. Hâmün-ı der-bend-nişin belüñleyüp eyitdi, ^{33a14}yâ Zergâm yâ bu naşıl 'askerdür böyle, bir zengî ne mertebe-i kuvvete mâlikdür ve pehlevân olmaḳ gerekdür kim Zergâm gibi ehramen'i deryâya ata diyüp ^{33a15}fikre vardı. Zergâm andan geçüp gitdi, toĝrı Şabâ ḳal'asına irüp ol şüret ile bekleşdi. İki birâderler de Zergâm'ıñ ^{33a16}aḥvâlin görüp eyitdiler, yâ Zergâm bu ne ḥaldür, deryâya mı düşdüñ yoḥsa balçıĝa mı batdı didiler. Zergâm olan aḥvâli naḳl ^{33a17}eyleyüp eyitdi, şöyle bir 'aḫim leşkeri zühür eyledi, deryâya geldiler. Ben de varup gümrük istedüm işte beni başları olan zengî ^{33a18}böyle eyledi diyüp şikâyet eyledi çün bunlar Zergâm'dan bu şadedi işidüp fikre vardılar. İki birâderler müşâvere eylediler. ^{33a19}Zâhir bu 'asker bundan geçseler gerekdür, memleketi ḥarâb iderler. Hemân buña tedârük lâzım geldi diyüp Hâmün-ı Der-bend-nişin'e haber gönderdiler ^{33a20}ve eyitdiler, elbetde varup ol zengînüñ ḥaḳḳından gel didiler. Ḥaberdür, Hâmün'a gelince Hâmün kırık biñ 'asker ile binüp Ferâmerz'üñ olduĝı ^{33a21}yire geldi, eyitdi, 'askeri de şaf bağlayup ḳanı Ḳattâl Zengî didükleri nâ-bekâr zengî, Zergâm gibi dil-âveri deryâya atmış, ben daḳı anı atayum didi. ^{33a22}Bu kerre Ferâmerz'i buña gösterdivirdiler. Hemân ilerü gelüp raḥşından indi. Bir kerre Ferâmerz'üñ üzerine hücum eyleyüp ^{33a23}yüridi ve söğerek bir kerre el şundu kim Ferâmerz'üñ yaḳasından çeküp baḳsa gerek idi. Ferâmerz eyitdi, çek elüñ bre mel'un-ı abdî ^{33a24}diyüp Hâmün'üñ kellesine öyle bir muşt şâhib-ḳırânî urdı kim kelle-i Hâmün tuz ḳabaĝı gibi târ-mâr oldu. 'Askeri bu ḥâli görüp ^{33a25}cümlesi birden hücum idelüm şandılar ammâ pehlevân-ı 'âlem ḳarşulayup fi-l-ḥâl bunları perişân eylediler. Ḳaçanlar varup şâhların ḥaber **[33b]** ^{33b1}ḥaber virdiler. Şehr-i Şabâ begleri

seksān biñ er-ile süvār olup Ferāmerz'ün üzerine yürüdiler. Berüde Ferāmerz'e dañı haber eylediler. ^{33b2} Ferāmerz işidince hemān at gerek eyledi ammā bunlar seksān biñ er-ile iki birāderler 'askere fenā virdiler ve pehlevānlardan çok ^{33b3} pehlevān ālūde eylediler. Bu arada Ferāmerz, Kuṭb'a süvār olup bunlaruñ üzerine yürüdiler. Ceng içinde bunlara rāst geldi. Bunlar dañı ^{33b4} Ferāmerz'i görüp hāy nā-bekār Ḳattāl eyü elimüze girdüñ, yā biz saña kor mıyuz Hāmūn¹²⁹-ı Der-bend-niñin'ün intikāmın diyüp Peleng-efgen-i Zirh- ^{33b5} -pūş bu tarafından, Pīr-i Evren-güş bir tarafından ikisi birden Ferāmerz'e kılıç havāle eylediler. Ferāmerz bir na'ra urup hemān ikisinüñ arasına ^{33b6} girüp bir eli-y-ile birin ve bir eli-y-ile birin kapup kolına aldı ve eyitdi, nicesiñüz ey nā-bekārlar şimdi sizi birbiriñüze çarpup ^{33b7} hürd-ı hām ideyüm mi didükde bunlar gördiler kim iş ğayrı oldu, didükleri gibi degül. Hemān emān dimekden ğayrı çāre yok. Eyitdiler, ^{33b8} ey dil-āver-i 'ālem kıyma, olınca ğaşiye-dār¹³⁰ olalum didiler. Ferāmerz bunları rahşlarına kodı, bunlar rahşlarından atılıp Ferāmerz'ün rikābın ^{33b9} öpdiler ve 'askerlerine haykırışup eyitdiler, cengden el çeküñ didüklerinde seksān biñ 'asker cengden ferāgat eyledi. Ferāmerz ^{33b10} 'askeri de fāriğ olup döndiler. Ferāmerz dañı Şehr-i Şabā beglerine hil' at giyürdi ve ziyāfet eyledi. Anlar dañı Ferāmerz'i begler ile şehre ^{33b11} da'vet idüp kalkdılar. Şehr-i Şabā'ya vardılar. 'Asker dañı göçüp Şehr-i Şabā öñine kondılar. Bir hafta kadar eglenüp Şehr-i Şabā begleri ^{33b12} tedārüklerin gördiler, seksān biñ er-ile hāzır oldılar. Ferāmerz'e şāhlar ziyāfetler eylediler. Ferāmerz bunlardan Īrān yolların su'āl ^{33b13} eyledi. Bunlar Ferāmerz'e eyitdiler, devletlü şāhib-kırān-ı 'ālem bundan Īrān yol ikidür, biri hem ırak ve hem beriyyeler vardur, ot ve şu bulunmaz, ^{33b14} ağır 'asker der dayanmaz, 'azīm muhātaradur ammā yoluñ biri hem yakın ve hem şenlikdür ammā anda dañı iki berzah vardur didükde Ferāmerz eyitdi, ^{33b15} ol iki berzah. Bunlar eyitdiler, devletlü şāhib-kırān berzahuñ biri oldur kim öñimüzde yola yakın bir kal' a-i ser-bülend vardur, Kal' a-i Bādpā¹³¹ ^{33b16} dirler, Ḳazret-i Süleymān'ün 'ayyārı olan

¹²⁹ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde yanlışlıkla "hemān (همان)" şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada kelimelerin yazımının yakın olmasından dolayı yanlışlık yapmış olmalıdır. Metin geneli de düşünülerek kelime çevriyazıya "Hāmūn" şeklinde aktarılmıştır.

¹³⁰ Bu kelimeyi müstensih tıpkıbasım bölümünde "ğaşiye-dār (غاشيه دار)" şeklinde yazmıştır. Müstensih kelimeyi "4b/3" bölümünde de bu şekilde yazmıştır. Müstensihin kelimeyi iki kez bu şekilde yazmış olması tartışma konusudur. Fakat müstensih kelimeyi "23b/5" bölümünde "ğaşiye-dār (غاشيه دار)" şeklinde yazmıştır. Bu durum bir yanlışlık olabileceği gibi metatez (göçüşme) olarak da açıklanabilir. Kelime çevriyazıya "ğaşiye-dār" olarak aktarılmıştır.

¹³¹ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde "bādbā (بادبا)" şeklinde yazılmıştır. Müstensihin metnin genelinde karşılaşılan "b-p" noktasındaki ikili kullanımları da dikkate alınarak kelime çevriyazıya "bādpā" şeklinde aktarılmıştır.

Bādpā binā eylemişdür, hālā şimdi Bādpā ‘Ayyār’uñ bir oğlu vardır, adına Şarşar-ı Sebük-bār dirler.^{33b17} On sekiz eriş kıddı var, babası Bādpā gibi üç yüz batman teber kullanur. ‘Ayyārılığda ve pehlevānılığda babası Bādpā ve dedesi Gerden-keşān’dan^{33b18} ziyādedür. Bütün bu diyārlar anuñ şerrinden ser-fürū idüp beher sene ‘avā’id ve hediyeye gönderürler. Eger toyar-ısa tama‘ kārduz, kırkaruz^{33b19} bir yüz qaralığı eyler. Zīrā kim anuñla dīv-i perriden ašlā bir kimesne aña muķāvemmet idemedügi şüretde hīle ile elbetde cevāb virür diyüp^{33b20} ol kadar vaşf eylediler kim Şarşar-ı Sebük-bār’a görmeden Ferāmerz kulakdan ‘āşık oldu ve eyitdi, āh şöyle bir ‘ayyāra ben de mālīk olsam diyüp^{33b21} intizārda oldu. Andan eyitdiler, devletlü şāhib-kırān anuñ da bir oğlu vardır adına Çeldek dirler. Ol da babasından biş beter ziyāde haram-zādedür.^{33b22} On iki şākirdi ve kırk hālīfesi vardır didiler. Ferāmerz eyitdi, ikinci berzah nedür didi. Şehr-i Şabā begleri eyitdiler, devletlü server ikinci^{33b23} berzah oldur kim andan öte bir memleket vardır, Cevāhir-ābād dirler, sekiz toköz kerre yüz biñ ‘asker cem‘ine kādirdür ve metīn pehlevānları çoğdur,^{33b24} pād-şāhına Cevāhir Şāh dirler, cümlesi āftāb-perestlerdür ve dāmādı vardır, Qahhār-ı ‘Āzam dirler. Qahremān neslindendür. Yüz üç eriş kıddı^{33b25} vardır. Toköz biñ toköz yüz toksan toköz batman bir muṭalsım gürz kullanur. Kimse men‘ine kādīr degüldür ve Lāyṭān-ı Hīle-kār nām bir vezīri [34a]^{34a1} vardır ve Jivek bir rind u qallāş ‘ayyārı vardır. Toköz eriş kıddı çeker. Cin yavrusına beñzer, elde avuçda tırmaz, ziyāde haram-zāde ‘ayyārdur ancak^{34a2} Qahhār-ı Ā‘zam Sünni’dür. Beride bir der-bend vardır, der-bend-i Cevāhir-ābād dirler. Ol der-bendde bir qal‘a vardır. Qahremān-ābād dirler. Qahremān-ı Qattal yapırmışdur.^{34a3} Qahhār-ı Ā‘zam ol qal‘ada olur didiler. Bu kerre Ferāmerz eyitdi, hoş imdi Hudā-kerīmdür, lā-büdd anlara da cevāb virilür. Hemān siz toğrı yol-ıla^{34a4} gidüñ didi. Bunlaruñ seksān biñ er-ile bu yolda muṭaddem ceşş eyledi. Tamām tedārüklerin görüp günlerde bir gün qal‘a öninden^{34a5} göç¹³² eyleyüp sekiz kerre yüz biñ ‘asker ile qandasın Īrān-ı zemīn diyüp revān oldılar. Yiye içe, kona göçe bir gün Qal‘a-i^{34a6} Bādpā’ya bir menzil qala gelüp qondılar. Ol gün Ferāmerz anda qonup irtesi gün seheri qalkup keyfin irişdirüp Ferāmerz, Qutb’a^{34a7} süvār olup tek tenhā Qal‘a-i Bādpā tarafına revāne oldu.

¹³² Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “göç (كوج)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “göç” şeklinde aktarılmıştır.

Ammā üstād öyle rivāyet eyler kim, Şarşar-ı Sebük-bār meger ol gün beş ^{34a8} on kadar ḫalīfeleri ile şikāra çıkup dāmen-i kūhda bir müferriḫ yirde oturup ‘işrete başladı. Ferāmerz ol maḥall gelüp Şarşar-ı Sebük-bār’ı ^{34a9} iraqdan görüp taḥmīn eyledi kim bunlar ‘ayyārlardur¹³³ ve içlerinde Şarşar-ı Sebük-bār oturmuş cümleñ üst yanına sâ’ir ‘ayyārlar cümlesi aña ḫizmet ^{34a10} iderler. Bu kez Ferāmerz ferāset ile bildi kim Şarşar kendidür ammā bu arada Şarşar yaturdı. Ses işidüp ḳalkup baḳdı. Ferāmerz’i gördi, ^{34a11} bir zengī pehlevānı geliyor, altında sekiz ayaklu bir raḫş-ı cānveri var. ‘Ecāyib tarz üzre bu zengī bunda ne gezer ola diyüp dururken ^{34a12} ḫikmet-i Ḥudā Şarşar’uñ ḫalīfelerinden biri mişe-zāra yakın teşāşüre gitmiş-idi. Nā-gāh mişe-zārdan bir fiḡān-ı arslan ḡijḡirup ^{34a13} çıḳdı. Bu kerre per-tāb idüp ol ḫalīfenüñ üzerine irdüḡi gibi çeküp başın ḳopardı ammā ḫalīfe cān ḫavli-y-ile nice kim ^{34a14} ḫayḳırdı ise Şarşar-ı Sebük-bār bu ḫālī görüp ḫāy nā-bekār mūzī ḳaltabān diyüp yirinden şıçrayup bād-ı şarşar mişālī irişdi. ^{34a15} Bir teber nice kim urdı ise arslanı iki pāre eyledi ammā Ferāmerz bunı görüp taḫsīn eyledi ammā meger ol helāk olan arslanıñ ^{34a16} eşi var imiş, eşin helāk olmuş görince kükreyüp nā-gāh gözi Ferāmerz’e rāst gelüp hemān Ferāmerz’üñ üzerine atilup ḫamle ^{34a17} eyledi. Şarşar eyitdi, göreyüm şol zengī nice ider diyüp temāşāya ḫırdı ammā Ferāmerz bu kerre arslanı bacaḡından ḳapup eyitdi, ^{34a18} al yā ‘ayyār bunı daḡı diyüp arslanı Şarşar’a fırlatdı. Şarşar’uñ ‘aḳlı başından gidüp per-tāb eyledi. Arslanı, Şarşar’uñ ḫırdıḡı ^{34a19} yire öyle geldi kim ḫurd-ı ḫām oldı ve yiri ḫendek ḫendek eyledi. Bu kerre Şarşar bunı görüp ḫāy nā-bekār zengī sen misin baña arslanı fırladan, ^{34a20} sen kimsin kim bu evzā’ı baña idesin diyüp celbinden bir seng-i metīn çıkarup ve şapanın çözüp eline alup ol sengi keffesine ḳodı ^{34a21} ve başından çevirüp al imdi nā-bekār zengī diyüp bir taş niçe atdı ise taşdur keffe-i şapandan boşanup yidinci ḳat gökden ^{34a22} ḳara ḳuş iner gibi öyle gelüp Ferāmerz, Şarşar’a ‘arz-ı mehāret için bu taşa keff-i destin ber-ā-ber virdi ammā taşdur tamām Ferāmerz’üñ ^{34a23} eli ayasına gelüp öyle bir ḫoḳunış ḫoḳındı kim hemān ḡüyā ḳıyās eyledi kim Ferāmerz’üñ eli bileginden ḳopup yire düşdi ammā ^{34a24} şecā’ at medār olup ḡayret-ile taşı ḫutup el ayasından zābt idüp öyle bir şıḳdı kim taş Ferāmerz’üñ elinde sorme-i İşfeḫān’a dönüp ^{34a25} daḳıḳ-i kendüm mişāl ḡubār-ı hebā oldı ve ufalanup rüzḡāra ḳarışdı. Hevāya üfürdi. Şarşar bu ḫālī görince şaşdı zīrā daḡı, [34b] ^{34b1} daḡı ol āna gelince hiç Şarşar’uñ taşını öyle

¹³³ Müstensih tıpkıbasım bölümünde bu kelimeyi yazarken “r (ر)” harfini unutmuş olmalıdır. Kelime tıpkıbasım bölümünde “‘ayyā (عينا)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “‘ayyār” olarak aktarılmıştır.

eli-y-ile tutmak degül bir âlet ile bile men' eylemiş yok idi. Kanda kaldı kim elinde hurde^{134 34b2} eyleye. Bu kerre bre ne yabana söyler bu zengî nâ-bekârı, bu bir belâ-yı siyâh ancak diyüp bir taş dağı atdı. Ferâmerz ânide tutup un eyledi.^{34b3} Şarşar dağı ğazaba gelüp bir taş dağı atdı. Bu kerre Ferâmerz ânide tutup eyitdi, behey nâ-bekâr siñirinden aşılması ' ayyârsın, baña üç hamle^{34b4} eyledüñ, al imdi sen de benden bu yâd-gârı zîrâ kendi bağıñ meyvesidür diyüp bir kerre ol taş Şarşar-ı Sebük-bâr'a fırlatdı. Şarşar dağı^{34b5} gördi kim, eger tırursa kendüsin hurd-ı hām eyler, hemân bir cânibe per-tâb eyledi. Bu kerre taşdur gelüp tâ kim Şarşar' uñ tırduğı^{34b6} yire öyle bir urdı kim zemîn pulluğ demiri gibi yarup hendek hendek eyledi ve çarpup yine bir yaña gitdi. Şarşar eyitdi, behey nâ-bekâr^{34b7} zengî senüñ vücüdın şahife-i rüzgârdan hak idince ne lâzım gelür imiş diyüp hemân bir kerre ol üç yüz batman teber-i mu' teberin^{34b8} alup Ferâmerz' üñ üzerine yürüdi ve teberi Ferâmerz'e havâle eyledi. Ferâmerz tiziyye Siper-i İskender ile çarpup teberi men' eyledi ve üzerine^{34b9} sürince Şarşar diledi kim bir tarafa şavuşa ammâ Ferâmerz irüp Kutb'a göğüsletdi. Şarşar teker meker olunca Ferâmerz egilüp düvâlinde^{34b10} bir kerre çapup kolına aldı ve Şarşar'a eyitdi, nice görürsün kendüñi nâ-bekâr ' ayyâr, baña tâbi' olur mısın yoğsa şimdi seni yire urup^{34b11} hurd-ı hām ideyüm mi didükde ğazabından Şarşar eyitdi, nâ-bekâr kış ağşamı çehrelî rüy-ı siyâh sen kimsin kim ben saña tâbi' olam diyüp hemân^{34b12} miyânından hañcer-i ser-tizin ' uryân idüp Ferâmerz' üñ kolında iken Ferâmerz'i urup yâhud kendi düvâlin kesüp Ferâmerz' üñ^{34b13} elinden hâlâş olmak murâd eyledi ammâ Ferâmerz bunuñ zamîrin tutup hemân şol eli-y-ile bunuñ hañcerin tutup elinden aldı. Bu kerre^{34b14} Şarşar ' âciz olup gördi kim âşikâre bu zengîye cevâb virilmez, ğayrı madaradan özge çäre yokdur diyüp hayliyye sâlik^{34b15} oldu. Dönüp eyitdi, ey şîr-i siyâh beni şalivir, bildüm ki senüñ elüñden kurtılmaz, ne dirseñ emrüñe râm olayum diyüp mülâyemet^{34b16} gösterdi. Bu kerre Ferâmerz bunu şalivirdi. Şarşar berây-i maşlahat Ferâmerz'e temennâ eyleyüp eyitdi, ey dil-âver buyuruñ imdi bir miğdâr^{34b17} oturup şöhet idelüm ve hem birbirimizüñ kim olduğın bilüp ve elbetde kişi hizmet itdüğü serveri bile ol devletlü dağı hizmetkârın^{34b18} bilmek lâzımdur diyüp Ferâmerz' üñ öñine düşüp biraz yüzine güldi. Tâ kim hâlîfelerinüñ olduğü yire getürdi ammâ Şarşar' uñ Ferâmerz^{34b19} ile olan ma' rekesin

¹³⁴ Müstensih bu kelimeyi tıpkıbasım bölümünde "hurde (خورده)" şeklinde yazmıştır. Müstensih burada kelime benzerliğinden dolayı "vav (و)" harfini fazladan yazmış olmalıdır. Kelime cümlelerin anlamına uygun gelecek şekilde çevriyaziya "hurde" şeklinde aktarılmıştır.

temāşā eyleyüp şaşup almışları. Hele Ferāmerz, uţb'dan inüp Şarşar'uñ yirine geçüp arār eyledi. Şarşar'a dağı ^{34b20} otur diyüp yanına oturdu. 'Ayyārın biri sākīlikde alup sā'ire ayāğ üzre urdılar. Şarşar işāret idüp sākī oldırup ^{34b21} ol Şarşar'a şundı. Şarşar alup içdi. Bir dağı oldırup Ferāmerz'e şundı. Ferāmerz alup nüş eyledi.

Hāşıl-1 kelām, üç cām ^{34b22} nüş eyledükden şoñra Şarşar eyitdi, ey benüm sulţānum evvelā sizler kimlersiz ve bu diyārlarda böyle gelüp tek ü tenhā gezüp bu semte ^{34b23} gelmekden murādıñuz nedür didi. Ferāmerz gülüp eyitdi, benüm aduma attāl Zengī dirler, hāliyā şimdi şāhib-ırānum ve bu diyāra yakın bir yirde ^{34b24} sekiz okuz kerre yüz biñ 'askerüm ve 'azīm dārātum ve metīn pehlevānlarum vardur ve bentīz 'ayyārlarum vardur. Hālā Īrān'da şāhib-ırān ^{34b25} olan Rüstem ki Nesl-i ahremān'dan imiş ve selefimüzden geçen şāhib-ırānlaruñ ālātları cümlesi anda imiş. Şimdi ben anları almaa giderüm. [35a] ^{35a1} Hā bu yakında ol Rüstem didükleri şāhib-ırānuñ Ferāmerz-i nām bir oğlı var imiş. Benüm üzerime geldi, hīkmet-i Hūdā heţā' öldürdüm ve başın ^{35a2} alup cüdāya diküp uđlar arasında bile çekerler. Babasına armağan iletürüm ve bunda gelmege bā' iş bu oldu kim tā kim ötede hāber aldum ki nīze-i ^{35a3} gürz keřān ve bād-pā 'ayyār-ı arrār hāner-i güzār idüğüñ ve senüñ gibi 'ayyār benüm rikābumda gitmege lāyī ve hem yaraşur. Ben dağı anuñ-çün geldüm ki seni kendüme ^{35a4} yār-ı arındaş idem ve 'ayyār başı ideyüm. Rikābumda ayrılmayup benümle niçe zemān ğazālarda bulunasın didi ammā Şarşar-ı Sebük-bār cümle bu sözlere ^{35a5} diñleyüp göñlinden eyitdi, ey nā-bekār zengī ben de seni eger şāğ orsam sen de varup Īrān'da Rüstem'den ālāt-ı şāhib-ırānı alasın didi. ^{35a6} Hele biraz dağı 'işret idüp tamām olduda Ferāmerz'i şoħbete çeküp fırsat bulup hemān sākīye işāret eyledi. Şerābı dārūlayup ^{35a7} Ferāmerz'e virdiler. Ferāmerz leb urup bilā-cor'e ü lā-tereddüd nüş eyledi. Biraz urınca dārū irüp Ferāmerz dārūdan geçdi. uţb-ı ^{35a8} Āteř-dem'i ota şalmış idi. Şarşar, Ferāmerz'i eyüce bende çekdi ve al'aya iletđi. Serāyına varup Ferāmerz'i öldürmek murād eyledi ^{35a9} ammā kendin bilmez bu kerre eyitdi, bāri ben bunuñ 'alın başına getürüp biraz söyledeyüm ol da kendin bilsün nice helāk olur diyüp ^{35a10} tekrār Ferāmerz'i muhķem bende çekdi. Andan 'ilāc idüp Ferāmerz'üñ dārūsı def' oldu. Ferāmerz bir kerre aksırdı, gözin açup ^{35a11} gördi, kendüyi bir ağırda buldı. Muhķem bağlu ammā Şarşar arřusunda urur. Ferāmerz bildi kim Şarşar kendüye tābi' olmayup böyle hīle

^{35a12} eylemiş ammā Şarşar, Ferāmerz'e hitāb idüp niçesin şimdi ey nā-bekār Qattāl Zengī, kanı Şarşar'ı ele getirüp kendüme tābi' eyledüm, ^{35a13} kıyās eyledüñ. Söyle imdi seni nice 'azāb ile qatl ideyüm zīrā senüñ şāhib-kırānıluñ işte bu qadardur kim benüm gibi bir 'ayyāruñ bend ve belāsına ^{35a14} düşüp giriftār olduñ didi. Ferāmerz gülüp eyitdi, yā Şarşar yā senüñ şimdi Bādpā oğlu olduğına düşer mi kim böyle hīle ^{35a15} eyleyüp bir şāhib-kırāna tābi' oluram diyesin de tekrār hīle-i irtikāb eylesesin. Senüñ şāniña düşer mi diyüp eyitdi, gel yā Şarşar ^{35a16} yabana söyleme beni şalivir yine sözüüm sözdür evvelki qavl üzre duralum ve hem senüñ şuçıñdan geçüp seni 'ayyārbaşı ideyüm ^{35a17} zīrā bu bend baña luḫ-ı haḫḫ-ıla hā'il olmaz. Şoñra elemden hālāş olup qurtılmazsın, hemān gel bendüm al didi. Bu kerre Şarşar gülüp ^{35a18} eyitdi, ey nā-bekār zengī ben seni bu mertebede baḫlamışam kim sen degül yatuñca Qahremān ve Sām-süvār olsa hālāş olımaz. Hemān cānuña ^{35a19} vedā' eyle diyüp hañcerin çeküp Ferāmerz'e qaşd idince hemān Ferāmerz bir kerre iki dizi üzerine gelüp niçe kim zūr eyledi ise ^{35a20} kütür kütür bendin kırup Şarşar'ıñ üzerine yürüyince Şarşar'ıñ cān başına şıçrayup hāy nā-bekār zengī ne yavuz kuvvete mālīk ^{35a21} imişsin diyüp murād eyledi kim firār eyleye. Ferāmerz eyitdi, tura bre nā-bekār 'ayyār diyü hañkırup bir kerre yürüyince faqir Şarşar ^{35a22} şaşdı ve tıravardı. Ferāmerz ardından irüp Şarşar'ı yaqasından tıutup bucaqlıq çeker gibi şalladı, zemīne urup tiziyye ^{35a23} yıqıldı. Ne dirsın nā-bekār 'ayyār tābi' olur mısın yoḫsa şimdi senüñ başuñ keseyüm mi didükde Şarşar dönüp eyitdi, ey nā-bekār ^{35a24} zengī hemān beni öldür saña sözüñ toḫrusı budur kim benden saña fā'ide yoḫdur. Eger ben hālāş olup her ne zemān senüñ fırsatın ^{35a25} bulursam ben seni qatl eylerüm. Eger ben tābi' olmaq lāzım gelse yine Āl-i Qahremān'dan 'an'ane ile şāhib-kırāna hizmet eylerüm yoḫsa senüñ, [35b] ^{35b1} senüñ gibi aşlı ve nesli mechül 'Arab'a qul olmam didi. Bu kerre Ferāmerz çok söz söyledi, olmadı. 'Āḫıbet-ül-emr gördi, olmaz. Dönüp ^{35b2} eyitdi, diñle imdi yā Şarşar saña bir söz diyeyüm ancak ol şart-ıla kim benüm iznüm olmaduqça kimseye söylememege yemīn eyle ben de bir şey ^{35b3} söyleyeyüm diyince Şarşar yemīn eyledi kim bir ferde söylemiyem. Bu kerre Ferāmerz eyitdi, yā Şarşar ben hālā Nesl-i Qahremān'dan Rüstem İbn-i ^{35b4} Zāl kim hālā şāhib-kırān-ı 'ālemdür, ben anuñ oḫluyum ve aduma Ferāmerz dirler diyüp ne kim başına geldi-y-ise hikāyet eyleyüp Feylesof-ı Dānā ^{35b5} kendüsin siyāha boyayup ve adın Qattāl Zengī qoyup 'ilm ve simyā ile bir baş düzüp Ferāmerz başıdur diyü bir cüdāya ^{35b6} diküp murādı

hem babasından kan intikâmın alup ve hem işbât-ı vücüd eylemek idüğün bildürdi ve ketfinde olan hâl-i Keyümers'i ^{35b7} gösterdi. Bu kerre Şarşar bu sözlerden soñra inanup gayrı Ferâmerz'ün kim olduğun bildi. Gâyet haz idüp hemân ^{35b8} yirinden şıçrayup Ferâmerz'ün dest-i dâmenin öpüp eyitdi, devletlü şâhib-kırân-ı 'âlem şimden girü ben ölince kuluñum diyüp tekrâr ^{35b9} Ferâmerz'ün elin öpdi. Ferâmerz dağı bağına başup gözlerinden öpdi.

Hülâşa-i kelâm, Şarşar-ı Sebük-bâr, Ferâmerz'e derün-ı bende ^{35b10} olup bu kerre Ferâmerz kal'ada kalup Şarşar'a eyitdi, var imdi yâ Şarşar 'askere bu ahvâlin haber vir, beni aramasunlar. Anlar dağı kalkup ^{35b11} yârın buraya gelsünler ancak anda benüm bir div 'ayyârum vardır, adına Kartas-ı Merdom-ser dirler, andan hazer eyle didi. Şarşar dağı ^{35b12} nola diyüp teberin kapdı, taban kaldırup 'azm-i leşker eyledi. Zîrâ Şarşar ol tarafları ve yolları pek eyü bilürdi. Az zemân ^{35b13} içinde leşkere geldi, tostoğrı serâ-perde-i İskender-i Kübrâ öñine gelüp biraz temâşâ eyledi meger Şarşar'ın böyle serâ-perde gördüğü ^{35b14} yok idi. Görince hayrân olup kaldı ve Ferâmerz'ün dârât ve devletin añladı. Andan soñra kendin 'arz eyledi. Nâ-gâh Kartas ^{35b15} anda gördi. Evren-i dehân bir 'ecâyib teberi var, âdem başlu, evren-tenlü, kaplan sinelü, arslan pençelü, toksan toköz ^{35b16} eriş kaddı, şîr ü bebr postından yidi kat munağkaş kançura giymiş. Başında murğ-ı bukaemun perinden otağasın ve bir mühib nerredür kim ^{35b17} Şarşar-ı Sebük-bâr görünce vehm eyledi ve gönünden eyitdi, besbellü efendüm Ferâmerz'ün didüğü nerre bu olmağ gerekdür diyüp biraz temâşâ ^{35b18} eyleyüp taşsin eyledi ammâ bu arada dağı Muṭahhar Şâh'a haber olup Ser-bâz 'Ayyâr taşra çıkdı. Şarşar'ı gördi, on sekiz eriş kaddı ^{35b19} var. Bürc-ı şıfat bir 'ayyârdur ve üç yüz batman bir 'ecâyib teberi var, başında Sîmurğ-ı 'Ankâ otağası var, bir mühibdür ki yüzine bakılmaz. ^{35b20} Ser-bâz, Şarşar'ı gördükde ^{35b21} yüregi kopdı, eyitdi, buyuruñ diyüp öñine düşdi ammâ Kartas, Sebük-bâr'ı ol hey'etde gördükde gönünden eyitdi, eyâ bu 'ayyâr kandan gelür ola diyüp ardınca içeri girdi ammâ Şarşar-ı Sebük-bâr'dur gelüp Muṭahhar Şâh'ın öñinde ^{35b22} yir öpüp du'â eyledi ve Cihân-bağş öñinde temennâ eyleyüp tırdı. Muṭahhar Şâh, Şarşar'a nazar idüp bakınca tüyleri urutırdı. Dönüp ^{35b23} eyitdi, ey 'ayyâr kandan gelürsin didükde Şarşar dağı tekrâr temennâ idüp kendin bildirüp eyitdi, hâlâ efendimiz Kattâl Zengî benüm kal'amdudur, beni ^{35b24} bu tarafa irsâl eyledi. 'Askeri kaldırup sizler dağı oraya buyuruñ zîrâ şâhib-kırân-ı 'âlem size muntazırdur didükde bu dem Muṭahhar

Şāh ^{35b25} fermān idüp Şarşar'a bir zī-kıymet hañçer ve bir zerrin-i āftābe ve biş kīse altun virüp Qartas ile Şarşar ma'an Qal'a-i Bādpā'ya döndiler. [36a] ^{36a1} Muṭahhar Şāh 'askere fermān eyledi kim ḥāzır-ı müheyyā oluñ. Çin-seher göçdür diyüp seheri göçdiler. 'Azm-i Qal'a-i Bādpā eylediler ammā Qartas'ıla Şarşar ^{36a2} yolda muşāḥabat iderek Bādpā'ya geldiler. Ferāmerz'e buluşup qademinde baş qodılar ve 'askerüñ gelecegin ḥaber virdiler. Andan Qartas varup ^{36a3} Kuṭb'ı getürdi. Zīrā Kuṭb'uñ yanına Qartas ile Ser-ḥāb-ı Cinnī'den gayrı bir kimse yanına varmağa qādir degüldi. İşte ol gice Qal'a-i Bādpā'da ^{36a4} 'ayş-ı nüş eyleyüp irtesi gün bütün 'askerde gelüp qondılar. Üç gün Şarşar, Ferāmerz'e ol vādilerüñ şayd u şikārın itdirüp ^{36a5} ve tedārüklerin görüp on iki biñ 'ayyār-ı ṭarrār ile oğlu Çeltek 'Ayyār'ı bile alup dördinci gün güç eylediler. Cevāhir-ābād üzerinden ^{36a6} qalkup qandasın İrān-ı zemīn diyüp gitdiler.

Ammā rāvī kavlince, Ferāmerz, sekiz toquz kerre yüz biñ 'asker ile yine eyice on yidi ^{36a7} gün muttaşıl gidüp bir gün bir laṭif yire gelüp qondılar. Bu kez Ferāmerz ol yirden ḥaz eyleyüp oturaq eyledi. Andan şoñra qulağuz başı ile ^{36a8} Şarşar'ı da' vet idüp yol su'al eyledi. Şarşar eyitdi, devletlü şāhib-qırān şimdi bundan Cevāhir Şāh memleketine girmege dört menzil ^{36a9} yirimüz qaldı, beşinci gün der-bend-i Cevāhir-ābād'dur ve hem şınur başıdur. Der-benden öte yidi qonaq yirdür. Qal'a-i Ābād kim Cevāhir Şāh'uñ ^{36a10} taḥt-gāhıdur didi. Ferāmerz eyitdi, 'acebā Qahhār-ı Ā'zam didükleri dil-āver ḥālā der-bende midür yoḥsa qayınatası yanına mı gitmişdür. ^{36a11} Varup bakup anda ise bize bir ḥaber alınsa zīrā eger kendiler der-bende ise beher-ḥāl bize yol virmese gerekdür. Biz daḥı aña göre tedārük ^{36a12} görelüm didi. Tiz Qartas'ı da' vet idüp Qartas da gelüp Ferāmerz'üñ qademinde baş qodı. Ferāmerz dönüp Qartas'a eyitdi, yā Qartas ^{36a13} varsañ fi-l-ḥāl der-bend-i Cevāhir-ābād'ı bir kerre tecessüs eyleseñ, görseñ, Qahhār-ı Ā'zam didükleri dil-āver der-bende midür yoḥsa bir gayrı ^{36a14} yirde midür, bize bir şāfi cevāb görseñ ma'kül olurdu didi. Qartas nola diyüp hemān dem çeküp ṭarfet-ül-'ayn içinde der-bend-i ^{36a15} Cevāhir-ābād'a geldi. Gördi kim, der-bend ḥālī hemān dönüp Qal'a-i Qahremān'a vardı, ḥaber aldı kim Qahhār-ı Ā'zam ya'ni qayınatası Cevāhir Şāh ^{36a16} yanına gitmiş. Andan yine dönüp Ferāmerz'e geldi. Ferāmerz ne ḥaber didükde Qartas eyitdi, ey dil-āver şöyle ḥaber aldum ki Qahhār-ı Ā'zam qayın- ^{36a17} -atası yanına gitmiş. Der-bend ḥālī bir ferd

yoğdur didi. Ferāmerz eyitdi, hoş imdi Cevāhir-ābād öninde görüşürüz diyüp muğayyed olmayup ^{36a18} kaldı.

Ammā rāvī eydür, Qahhār-ı Ā'zam bir gün qalkup on iki biñ leşkerin alup kayınatası Cevāhir Şāh yanına gitdi. Biş on gün anda ^{36a19} eglendi ammā bir gün Şehr-i Şabā tarafından qāfile gelüp şöyle bir miqdār Ferāmerz'ün yir götürmez 'asker ile Şehr-i Şabā sāhiline gemilerden ^{36a20} çıquğın haber virmişlerdi. Cevāhir Şāh dağı işidince eyitdi, 'acebā bunlar kim ola ve 'azimetleri ne cānibedür diyüp haber taleb ^{36a21} eyledükde Jivek 'Ayyār eyitdi, pād-şāhum ben bir kerre varayum bir haber alup geleyüm diyüp taban aldı. Jivek ziyāde yügrük 'ayyār idi. Az zemānda ^{36a22} Ferāmerz'ün oturaq idüp qonduğı yire geldi. Ne gördi, tağ taş 'asker ile tolmış, tebdil-i şuret ve tağyir-i cāme eyleyüp 'askerün ^{36a23} içine girdi. Tā kim serā-perde-i İskender önine gelüp temāşā eyledi. Qaçan Jivek 'Ayyār bu dārātı görünce şaşup kaldı. Hele bir tarıq ^{36a24} ile üçinci qatından içeri girdi ve bir küşede turup bir zemān temāşā eyledi ve Ferāmerz'i gördi, bir mühib zengi, qatrān tulumu ^{36a25} gibi pāy-ı taht şandalisinde oturmuş ber-ā-berinde bir şandalide Cihān-bağş oturur gördi. Bir taze nev-civān-ı Qahqaşān'ı gördi ve taht, [36b] ^{36b1} ve taht üzerinde Muṭahhar Şāh'ı gördi. On dört küngürelü tāc başında ve anuñ alt yanında dağı Remed Şāh ve 'Adlān Şāh ve La'lān Şāh ^{36b2} ve Aḫzar Şāh ve dağı bu qadar biñ timur kuşaklı ve āhen yürekli pūlād-ı dil dil-āverler ve pehlevānlar vardur ki ḥesāba gelemez. Bu bir dīvandur ki ^{36b3} dīvān-ı İskender'den nişān virür çünki Jivek 'Ayyār bunları gördükde 'aqlı başından gitdi. Ötede 'ayyār başı şandalisinde Şarşar-ı ^{36b4} Sebük-bār'ı gördi. Bu kerre Jivek 'Ayyār vehme düşdi ammā bu arada Ferāmerz, Qartas'ı da'vet eyleyüp der-bende gönderdi. Qartas dağı ^{36b5 fi-1-ḥāl} der-bende varup yine geldi. Qahhār-ı Ā'zam öteye gitmiş diyüp haber virdi. Jivek 'Ayyār hep bir bir bunları cümle diñleyüp işitdi ^{36b6} ve birkaç kimesneden su'al eyleyüp ve uşul ile haber aldı. Bu 'asker qandan gelüp ve qanda giderler ve başlarına kim dirler diyüp bunları ^{36b7} söyledüp geregi gibi haber alup oradan taban aldı. Toğrı Cevāhir-ābād'a gelüp dīvān-ı Cevāhir Şāh'a girdi. Pāy-ı taht şandalisinde ^{36b8} Qahhār-ı Ā'zam otururdu. Bu kerre Jivek 'Ayyār gelüp yir öpdü. Cevāhir Şāh eyitdi, ne haber yā Jivek, ne gördün didükde Jivek başladı ^{36b9} taqrīre, aşlı ile ne gördi ve ne işitdi haber virdi ve ol qadar vaşf eyledi kim Cevāhir Şāh pehlevānlarına vehm geldi ammā Qahhār-ı ^{36b10} Ā'zam bunı eşidicek. Hemān yirinden turup eyitdi, ben der-bende giderüm, anları bu cānibe

geçürmem diyüp hemân gergedânına süvâr olup ^{36b11} ılgâr ile yalñuz der-bende yürüdi. Cevâhir Şâh eyitdi, belki ihtimâldür iş bir ‘aks ola diyüp tîz etrâf-ı eknâfa haberler gönderüp ^{36b12} nâmeler perâkende idüp ‘ale-l-‘acele ‘asker cem‘ eylemege başladı. Biş on güne dek altı kerre yüz biñ ‘asker peydâ eyledi. Bunlar bunda ^{36b13} ‘asker tedârükünde ammâ Jivek ‘Ayyâr ile Qahhâr-ı Ā‘zam der-bende geldi ammâ beride Ferâmerz dağı ol gün ol menzilde oturağ idüp irtesi ^{36b14} gün şayd u şikâr eyledi ve ol gice anda ārâm idüp irtesi gün göçüp ‘azm-ı der-bend eylediler. Dördinci gün der-bende geldiler ^{36b15} meger bir gün muqaddem Ferâmerz yine der-bendi yoqlatmış-ıdı, kimse yoğdur didiler. Bu kerre Ferâmerz der-bende yürüyüp öte cânibe konuñ didi. ^{36b16} Bu kerre ‘asker irtesi gün qalqup der-bende yürüdiler ammâ hikmet-i Hudâ, Qahhâr-ı Ā‘zam ol gün yalñız der-bendi alup durdı. birazdan ^{36b17} anı gördiler kim Qal‘a-i Ābâd tarafından seksân biñ er-ile der-bend ağzına Şehr-i Şabâ begleri gelüp ne gördiler. Anı gördiler kim Qahhâr-ı ^{36b18} Ā‘zam der-bendi zabı eyleyüp almış. Yalñız Sedd-i İskender gibi turur. ‘Askerdür yığılup qaldı. Pîr-efgen ilerü gelüp Qahhâr-ı Ā‘zam’a eyitdi, ^{36b19} ey pehlevân bu der-bendi ne almışsın, luğ eyle şağın oradan biz de geçelüm diyince Qahhâr-ı Ā‘zam eyitdi, varuñ qandan geçerseñüz geçün ^{36b20} zirâ bu der-bendden size yol yoğdur didi. Bu kerre Pîr-efgen gürze urup irişdi. Qahhâr-ı Ā‘zam’a bir darb urdı. Qahhâr-ı Ā‘zam ^{36b21} dağı altı biñ batman gürzi-y-ile Pîr-efgen’ün gürzün çarpup bir darb öyle urdı kim Pîr-efgen rağşından zemîne ser-nigün eyledi. ^{36b22} Jivek gelüp bend ideyüm didükde Qahhâr-ı Ā‘zam kâ’il olmadı ve gelüp Pîr-efgen’i qapdılar. Bu kerre Peleng-efgen vardı, bir darb urdı. ^{36b23} Qahhâr-ı Ā‘zam men‘ idüp anı da bir darb ile yıqdı.

Hâşıl-ı kelâm, girüden gelen pehlevânı yıqdı. Gelen pehlevânı yıqdı ammâ birisin de ^{36b24} bağlamağa tenezzül eylemedi. ‘Askerdür, gitdükçe gelüp bağladı. Ferâmerz eyitdi, be cânım bu ‘asker niçün yürimez didükde, Qartas gelüp eyitdi, ^{36b25} ey şâhib-kırân-ı ‘âlem, Qahhâr-ı Ā‘zam gelüp der-bendi almış ve gelen pehlevânı birer darb ile yıqup bağlamağa bile tenezzül eylemiyor didi. [37a] ^{37a1} Bu kerre Ferâmerz fikre varup ‘asker der-bendün beri tarafına qonsunlar didi. Qartas varup Behmen’e söyledi. Behmen dağı qonup bir mürtefi‘ ^{37a2} yire serâ-perde-i İskender-i Kübrâ’yı qurdurup ‘askerdür qondı. İşte bunlardur varan qondı. Bütün ‘asker de gelüp qondılar, karar eylediler. ^{37a3} Ferâmerz ol gün muqayyed olmayup irtesi gün bir ‘âlî divân eyledi ve emr idüp bir mufaşşal nâme yazup Şarşar-ı Sebük-

bār ile ahhār-ı zām'a ^{37a4} gönderdi. arar daı sürüp der-bend azına gelüp ahhār'a buladı ve nāme'i viridi. ahhār-ı zām daı nazar eyleyüp hoş geldüñ 'ayyār, ^{37a5} ne haber didükde arar du'ā idüp nāme'i viridi. ahhār-ı zām alup oıdı. Nāmede yazmı kim yā ahhār niün bundan geçmege böyle bize ^{37a6} māni' olduñ. İllā sen de İslam'dansın, biz de İslam'dan olup da Hüdā'yı bilmez bir avme böyle mu'ayyen olmak neden iktizā eyler ^{37a7} ve lāyık-ı ināf daı degüldür. İmdi lu eyleyüp bir arafa urasın, 'asker geçüp öte arafa onsunlar ve sen de gönül alaklıı eyleyüp gelüp ^{37a8} didār görüelüm ve obet idüp ve dost olalum ve benümle yār-ı arında olup İrān'a bilece gidelüm ve cenābıñuzı ser-aplān ideyüm ^{37a9} eger isterseñ benümle imtiān eyle. Zırā ben er ısmın iyü bilürüm. Eger yok diyüp 'inād ve muālefet iderseñ oñra aramızda bürüdet olmaa ^{37a10} sebep olur ve hem ziyān görürsün dimi. Bu kerre ahhār-ı zām daı nāme'i tekrār arar'a virüp eyitdi, var ey 'ayyār efendüñ olan ^{37a11} attāl Zengī'ye söyle, bu der-bendden aña yol yokdur, varsun nereden giderse gitsün zırā ben aña der-bendden yol virüp ayın- ^{37a12} -atamuñ memleketin ignetdüm ve bir de bu kim baa ahhār-ı zām, attāl Zengī'den orup yol virmi didürmem didi. arar da dönüp ^{37a13} Ferāmerz'e geldi. Ferāmerz irtesi gün biraz pehlevān ile binüp geldi. ahhār öñin aldı. ahhār'a muābil olup nāmede yazduı sözleri yine ^{37a14} söyledi. ahhār-ı zām ā'il olmayup ceng-i muarrer oldu. Ferāmerz, ahhār'a hamle eyle didükde ahhār hayr, eger senüñ yol almak ācetüñ ise ^{37a15} ibtidā hamle eyle diyüp vāfir mücadele olındı. 'Aıbet arar aralarına girüp ber-ā-ber ul eyledi. İkisi de āil olup ba-ber-ā-berce ellerine ^{37a16} nızelerin alup birbirlerine birer nize avāle eylediler. Nize tamām atā yirine geldükde siperlerin ber-ā-ber virdiler. Yalman-ı nize, āyine-i siperi pūs eyledükde ^{37a17} āteler nümāyān olup erāfda olan ār-ı āakı suhte ıldı. İkisinüñ daı olları bükilüp siperler gögüslerine apandı. oltu altından ^{37a18} yol gösterüp cebe-i ālaların birbirine atup yan yana, rikāb rikāba na'leyn dögerek ser-meydāna vardılar. Bir daı, bir daı,

Hāıl-ı kelām ^{37a19} üçer nizeden oñra ahhār-ı zām hemān bir kerre ol altı biñ batman gürzin apup iridi. Ferāmerz'e bir arb-ı gürz urup Ferāmerz ^{37a20} daı gürz-i İskender'i ber-ā-ber virüp ammā gürz gürze inüp āk arā-ı umturāk āfāa peyveste oldu. Ferāmerz'üñ olları bükildi, ^{37a21} baın açurup baıyye-i arb arada olan sipere aldı. Siper āyinesi er urup Ferāmerz'üñ baın ub-ı Āte-dem'üñ

başına ^{37a22} ber-ā-ber oldu. utb’uñ Őikemi zemīni būs¹³⁵ eyledi. Baıyye’i arb zemīne inüp toz hevāya alkup Ferāmerz’i toz bürüyedüŐdi. Ferāmerz ^{37a23} toz içinde aldı. ahhār gürzin zabt idüp geup gitdi. artas ile Sebük-bār toz içine girüp gördiler kim Ferāmerz’uñ cebīninden ^{37a24} dāne-i ‘arak hāŐl olmuŐ. Ferāmerz daı kendüye gelüp licām silkti. Tozdan taŐra ıkdı ve iriŐup ahhār-ı Ā‘zam’a bir arb-ı gürz ^{37a25} öyle urdı kim ancak olur. ahhār daı gürzin ber-ā-ber virüp arkaya alduda ahhār’uñ baŐı gergedānuñ baŐına ber-ā-ber olup mest, [37b] ^{37b1} mest oldu. Gergedānuñ miyāni iki at olup Őikemi tahte-Ő-Őerāya döŐendi. Baıyye-i arb-ı gürz zemīne inüp toz cihāni büridi. Ferāmerz ^{37b2} gürzin zabt idüp geurüp ser-meydāna vardı. Jīvek ‘Ayyār tozdan içeri girdi. Gördi, ahhār-ı Ā‘zam mest olup dāne-i ^{37b3} ‘arak¹³⁶ cebīninden ekīde olup ahhār-ı Ā‘zam kendüye gelüp gürz adı. Gördi kim Jīvek ‘Ayyār tırmayup derin seyyār ahhār’a eyitdi, ^{37b4} ey dil-āver-i ‘ālem attāl Zengī’nüñ daı sen bir gürzinde bu hāle girdüñ, niŐlersin ayret eyle didükde bu kerre ahhār, Jīvek’e eyitdi, ey ‘ayyār ^{37b5} dīnüm hakcün ben daı ‘ömrümde böyle bir pehlevāna rāst gelmedüm. Hemān Allāh ayrlar virsün diyüp ve licām silkup tozdan taŐra oldu. ^{37b6} azab ile iriŐup Ferāmerz’e bir arb urdı. Ferāmerz biñ belā ile men‘ eyledi. Bu kerre Ferāmerz urdı. ahhār-ı Ā‘zam yine zahmet-ile men‘ eyledi. ^{37b7} Ferāmerz urdı, ahhār men‘ idüp daı hem-enān iŐte bunlar yek-ā-yek, küte küt tā kim aŐam olunca ceng eylediler. ün aŐam olduda ^{37b8} Ferāmerz, ahhār’a devr eyleyüp eyitdi, var imdi ey pehlevān bu gice ārām eyle de yārın senüñle yine göriŐelüm diyüp döndi. ^{37b9} ahhār-ı Ā‘zam da der-bend azına geldi. Jīvek ‘Ayyār’ı al‘aya gönderüp biraz ādem ile bir sāye-bān getürdüp urdurdu ve geup ^{37b10} altında arār eyledi. Ferāmerz de serā-perdeye gelüp geup pāy-ı taht Őandalisinde oturdu. Muahhar Őāh ve begler ve Cihān-baŐ, ahhār-ı ^{37b11} Ā‘zam’ı su’āl eylediler. Ferāmerz eyitdi, ziyāde metīn dil-āverdür. Allāh’a sıgınduk diyüp vāfir med eyledi ve malüb olanlara tesellī virdi. ^{37b12} Ol gice bu hāl üzre mürür idüp Őabāh oldu. ahhār-ı Ā‘zam binüp der-bendüñ öñinde gelüp cevelāna baŐladı. Beri taraftan Ferāmerz ^{37b13} daı ol gün İblāg-ı ŐeŐ-pāy-ı Barī’ye süvār olup ahhār’uñ öñin aldı. Andan ‘aŐ eyleyüp bunlar biraz muŐāabatdan Őoñra cenge

¹³⁵ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “pūs (وس)” Őeklinde yazılmıŐtır. Kelime evriyazıya “būs” olarak aktarılmıŐtır. İlgili örnekte birlikte kullanılmıŐ olmasa da “zemin-būs” ‘yeri öpen’ manasına gelmektedir.

¹³⁶ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensihin “ayn (ع)” harfi yerine yanlışlıkla “gayn (غ)” harfini yazması sonucunda “(غرق)” Şeklinde yazılmıştır. Kelime evriyazıya cümleye uygun gelecek Şekilde “arak” olarak aktarılmıştır.

^{37b14} āgāz eylediler. El-kıışsa tā aḥşam olunca ceng idüp birbirlerinin yine vücudlarına yitmiş seksān ɗarb-ı gürz urup meydān-ı ^{37b15} āhen-girān mişāl güfte kıldılar. Tā kim yine aḥşam oldu. Ferāmerz, Ẓahhār'a tūr idüp eyitdi, var pehlevān bu gice daḥı yārın yine görüšelüm ^{37b16} diyüp döndi. İrtesi gün yine bindiler, aḥşam olunca ceng eyleyüp döndiler.

Hāşılı yidi gün, kelle-ber-kelle ceng idüp aḥşam ^{37b17} vaḫti döndükde Ferāmerz eyitdi, yā Ẓahhār yārın cengimüz yoḫdur, āsāyiş idelüm irte gün yine ceng idelüm diyüp döndi. Ẓahhār daḥı ^{37b18} dönüp der-bend aḡzına gelüp ɓondı. Nā-gāh Ẓahhār'a ḫaber geldi kim yārın 'asker gelür diyü. Ol gice mürür idüp rüz-ı rüşen oldu. ^{37b19} Ferāmerz binüp begleri-y-ile şikāra giḫti. Duḫā vaḫti Ẓahhār-ı Ā'zam'uñ daḥı Cevāhir-ābād tarafından beri on iki biñ 'askeri gelüp Ẓahhār-ı Ā'zam'uñ ^{37b20} bār-gāhların ɓurdılar. Andan soñra ɓonup ɓarār eylediler. Bu kerre Ferāmerz ol gün ol vādīnūñ şayd u şikārın idüp aḥşamüsti yine ^{37b21} döndi. Ol gice ārām idüp şabāḫ oldu. Ẓahhār-ı Ā'zam on iki biñ erūñ güzidesi-y-ile süvār olup şaf tutdı. Ferāmerz daḥı berüden ^{37b22} iki yüz miḫdārı server ile binüp Ẓahhār-ı Ā'zam'a muḫābil oldu. Ẓahhār meydāna girüp Ferāmerz öñin aldı. Yine küte küt aḥşam olunca ceng ^{37b23} idüp döndiler. Şabāḫ yine bindiler, yidi gün ceng eyleyüp sekizinci gün āsāyiş eylediler, toḫuzıncı gün yine bindiler.

El-'uhdeti 'al- ^{37b24} **-e-l-rāvi,** otuz iki gün bu minvāl üzre ceng eylediler ammā Ferāmerz beglerinin içinde bir goftugū peydā oldu. Şarşar bunu ḫiss eyleyüp ^{37b25} ḫaber aldı. Goftugū bu idi kim Ẓattāl Zengī, Ẓahhār-ı Ā'zam ile gerçi ceng ideyor ammā Ẓahhār'uñ müntehā gürzine degmede kim ɓarşu tūrüp **[38a]** ^{38a1} ceng eyleye ve men' idebile. Zīrā anuñ men' i ḡāyet müşkindür diyüp söyleşürler. Ammā Şarşar bu şadedi işidüp bir tenhāda Ferāmerz'e bildürdi. ^{38a2} Begler şöyle bir zanna düşüp mābeynlerinde goftugū ideyorlar didi. Bu kerre Ferāmerz daḥı eyitdi, ḫoş imdi yā Şarşar iḫtizā eyledi kim biz Ẓahhār ^{38a3} ile ol gürzi eyle ceng eylemeñ diyüp mukāyyed olmadı. Otuz üçüncü gün yine Ẓahhār-ı Ā'zam meydāna girüp Ferāmerz öñin aldı. Bir er şoḫbetden ^{38a4} soñra yine cenge mübāşeret eyleseler gerek idi. Bu kerre Ferāmerz dönüp eyitdi, yā Ẓahhār ɓanı senūñ bir müntehā gürzūñ var imiş, ol gürzūñ ɓandadur ^{38a5} didi. Ẓahhār-ı Ā'zam belī vardur işte şaf arasında filūñ üzerinde ɓırmızı ḡılāfla tūrān ol gürzdür didi. Ferāmerz eyitdi, yā Ẓahhār yā niçün ^{38a6} ol gürz-ile ceng eylemezsin didi. Bu kerre Ẓahhār eyitdi, yā Ẓattāl ben anuñ-çün ol gürz-ile

ceng eylemem ki zîrâ ol gürzün men' i gâyet müşkildür. ^{38a7} Meger bir haşmdan 'âciz kalup ol haşmı öldürmek murâd eyleyem ol zemân anuñla ceng eylerüm yoħsa anuñla eyledüğüm yoħdur didi. Bu kerre ^{38a8} Ferâmerz daħı eyitdi, imdi yâ Qahhâr-ı Ā' zam sen elbetde ol gürzi getürdüp benümle öyle ceng eylersin didi. Qahhâr eyitdi, ħayr yâ Qattâl ^{38a9} sen saña ol gürz ile ħamle eylemem zîrâ senden ne dest-bord görüp 'âciz oldum ki ħattâ ol gürz ile ħamle eyleyem didi. Bu kez Ferâmerz ^{38a10} eyitdi, yâ öyle ise di imdi ħamle eyle didi. Hemân Qahhâr-ı Ā' zam daħı ol altı biñ batman gürzin ħapup irişdi. Ferâmerz'e bir ħarb ^{38a11} urdı. Ferâmerz, gürz-i İskender-i Kübrâ'yı ber-â-ber virüp baqıyye-i ħarb-ı gürzi arħada men' eyledi. Nevbet Ferâmerz'e geldi. Gürz-i İskender'ün ^{38a12} on ikinci baħşından tutup Qahhâr'a bir ħarb urdı. Qahhâr da gürzün ber-â-ber virüp gürz gürzden ħaydı. Baş ħaçırup arħaya ^{38a13} alduħda arħada olan sipere indükde siper oluħ oluħ olup şiddet-i ħarbdan Qahhâr'ün miyânı iki ħat olup başı gergedân başına ber-â-ber ^{38a14} oldu. Lenger virince altında olan gergedânun bili kırılıp ser-nigün olduħda Qahhâr cest atılıp zemîne indi. Tiz Jivek 'Ayyâr bir yedek ^{38a15} gergedân çeküp Qahhâr-ı Ā' zam bindi. Ol öyke ile el gürze urup irişdi. Ferâmerz'e bir ħarb-ı şedîd ħavâle eyledi. Ferâmerz daħı gürz ^{38a16} ber-â-ber virüp ne ħâl ise men' eyledi. Andan soñra Ferâmerz yine gürz-i İskender'ün on ikinci baħşından tutup bir ħarb urdı. ^{38a17} Qahhâr yine arħaya alduħda altında olan gergedânun miyânı ħâlel-pezîr olup Qahhâr yine zemîne inüp piyâde oldu. Andan bir gergedân daħı irişdürdiler. ^{38a18} Qahhâr binüp aħdâm ile Ferâmerz'e bir ħarb urdı. Ferâmerz men' idüp bir ħarb daħı urduħda yine Qahhâr'ün gergedânı helâk oldu. ^{38a19} Bu kerre Qahhâr-ı Ā' zam ħazaba gelüp âteş-i maħz olup getürün şu benüm muntehâ gürzümi diyince Qahhâr'a muħaddem bir gergedân-ı metîn daħı getürmişler ^{38a20} idi. Aña süvâr oldu ve gürz-bânlar acele ile fili çekdiler. Bu kerre gürz-i muntehâ üzerinde hemân Qahhâr ol öyke ile bir kerre gürzün ^{38a21} deste-çübına el urup gürz-bânlar daħı bendin almaħa ħatlanmayup nice zür eyledi ise fil ile gürzi bile ħaldıra- ^{38a22} -düşdi. Bî-çäre filün ayaħları zemînden kesilüp debelenmege başladı. Bre bre idüp yine yire indürdi. Gürz-bânlar gelüp hele ^{38a23} bendin ve ħilâfin aldılar. Qahhâr tekrâr gürzi ħavrayup eline aldı ammâ gerek Ferâmerz gerek begleri Qahhâr'ün bu ħuvvetin görüp taħsîn ^{38a24} ve âferîn eylediler. Bu arada hemân Qahhâr-ı Ā' zam ol muntehâ gürzi Ferâmerz'e ħavâle eyledi. Ferâmerz de gürz-i İskender'ün on ikinci ^{38a25} ħirâtından tutup ber-â-ber virdi. Niçe

kim gürz-i müntehā gürz-i İskender'e indi ise Ferāmerz'ün bāzūları uyuşup gürz gürzden kaydı, [38b] ^{38b1} kaydı. Ferāmerz baş kaçurup arçada sipere aldı. Siper āyineleri yuğrulup Ferāmerz'ün başı Kuṭb'ün başına ber-ā-ber oldu ve murğ-ı buḳālemun ^{38b2} otağalarının ucu zemīni būs eyledi. Ferāmerz mest olup cebīninden dāne-i 'araḳ peydā oldu ve Kuṭb'ün zānūları ditreyüp biraz ^{38b3} iñledi ve ḳabīḥ ayakları topuḳlarına varınca zemīne gömilüp ditremege başladı. Bakıyye-i ḍarb-ı gürz zemīne irüp toz ^{38b4} Ferāmerz'i bürüdi. Ḳartas ve Şarşar tozdan girüp ne gördiler, Ferāmerz'ün iki ayakları gerçi rikābda dürüst ammā başı ^{38b5} Kuṭb'ün başına ber-ā-ber olup mest 'ālemine varmış. Tiz Şarşar celbinden[den] ¹³⁷ kelā bedān çıkarup Ferāmerz'ün yüzine gelüp ^{38b6} şaçdı. Miyānın rāst ḳılıp vücūdın yokladı. Gerçi bir mūyına ḥaṭā gelmemiş Şükr-i Yezdān eyledi ammā bir ḍarb yidi kim ṭamar-be-ṭamar ^{38b7} haber-dār olup vücūdi ra'şenāk olmuş. Şarşar eyitdi, ey dil-āver-i 'ālem neylerdüñ bir nā-bekāruñ müntehā gürzin ¹³⁸ isteyüp bak ^{38b8} işte ne ḥāle giriftār olduñ eger altuñda Kuṭb-ı Āteş-dem olmayup bir ḡayrı raḥş ola-y-ıdı helāk olup belki saña daḥı ^{38b9} bir 'araz eksikligi olurdu didi. Bu kerre Ferāmerz daḥı Şarşar'a eyitdi, yā Şarşar dīnüm ḥaḳḳıçün seyāḥate çıḳalı daḥı böyle bir ḍarb ^{38b10} yimedüm. Bu nā-bekār ne Ḳahḳaşān'a beñzer ve ne Melik Seyf ve Ḳanāṭūr'a beñzer. Benüm [benüm] ¹³⁹ İrān'da bir ser-ḳaplānum vardur, adına Ḥusrev-i Ejderhā- ^{38b11} bend dirler, anuñla bunuñ aşlā farkın bulmadum, hemān soñı ḡayr ola didi ammā Şarşar eyitdi, behey server hele şimdi bu sözleri ^{38b12} ḳo da ṭaşra çıḳ, dost düşmen saña muntazırdur didi. Ferāmerz daḥı licām silküp tozdan ṭaşra çıḳdı. Kuṭb bir kerre ^{38b13} pufḳurup ḳan ḳuşandı. Ferāmerz, Kuṭb'ün ḥālin görüp acıdı. Bu arada Ḳahhār-ı Ā'zam daḥı gürz-i müntehāyı zabt idüp ser-meydāna ^{38b14} gitmiş-idi. Öteden dönüp murād eyledi kim gürz-i müntehāyı yine yirine ḳoya zīrā Ferāmerz'e acıdı. Ḳorḳārum şu zengī dil-āverine ^{38b15} bir zarar oldu dirken Ferāmerz tozdan çıḳup Ḳahhār'ün öñin aldı. Ḳahhār, Ferāmerz'i sağ ve sālīm gördükde ziyāde ḥazḗ eyleyüp ^{38b16} eyü hele bir zarar olmamış didi ammā Ferāmerz el gürz-i İskender'e urup başınuñ üzerinden devre başladı. Gürz-i İskender ḥod muṭalsımdur ^{38b17} ve ḥükmi oldur ki her devrede biñer baṭman sengīn olur.

¹³⁷ Metin dışı unsur.

¹³⁸ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde "(كوز)" şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada "r (ر)" harfini unutmuş olmalıdır. Kelime çevriyazıya "gürz" olarak aktarılmıştır.

¹³⁹ Bu kelime yanlışlıkla fazladan yazılmış olmalıdır.

Hāşılı, Qahhār'a eyitdi, yā Qahhār işte sen de benüm bu gürzümnden gāfil ^{38b18} olma diyüp Qahhār-ı Ā'zam'a bir darb-ı gürz havāle eyledi. Qahhār elinde gürz-i müntehā bulındı. Tiziyye yirine koyamadı. Anı ber-ā-ber şundı. ^{38b19} Niçe kim Ferāmerz'ün gürzi gürz-i müntehāya indi ise Qahhār'ün kolları bükilüp gürz elinden fırladı. Baş kaçurup arqaya ^{38b20} alduğda arqada olan siper hurd olup Qahhār'ün ketfine indükde Qahhār'ün ağzından kan gelüp bī-hod oldı ve şiddet-i ^{38b21} darb-ı gürz Ferāmerz'den ve kendinün lengerinden altında olan gergedān-ı metinün yine miyānı şikest olup Qahhār-ı Ā'zam gergedān-ıla ^{38b22} bile ser-nigün olup iki dizi ve bir pençesi zemine geldi. Ferāmerz gürzin zabı idüp ser-meydāna gitdi. Öteden dönüp ^{38b23} Qıtb'dan indi ve Qahhār'ün yanında gezinmege başladı ammā Jivek 'Ayyār bu hāli görüp 'aqlı gitdi. Qahhār-ı Ā'zam'ün yanına gelüp tiziyye ağzınıñ ^{38b24} kanın sildi ve 'aqlın getürdi. Qahhār gürzin açdı. Kendin ol hālde görüp öyle gāzaba geldi kim hiç olmaz. Nā-gāh gözi ^{38b25} Ferāmerz'e düş olup gördi, raşşından inmiş görünür. Hemān Qahhār gāzabından yine yirden gürz-i müntehāyı qapup irişdi. Piyāde [39a] ^{39a1} Ferāmerz'e bir darb-ı şedid havāle eyledi. Ferāmerz de gürz ber-ā-ber virüp arqaya alduğda iki elin zānūya qodı. Gürz Ferāmerz'ün ketfine ^{39a2} inüp şiddet-i gürz darbindan Ferāmerz'ün pāyları topuqlarına varınca zemine gömilüp toz Ferāmerz'i bürüdi. Ferāmerz kendin dirüp pāyların ^{39a3} zeminden alup taşra çıqdı. İrüp Qahhār'a bir darb urdı. Qahhār da Ferāmerz gibi men' idüp bunlar yine tā aḥşam olunca piyāde gürz ^{39a4} cengi eylediler. Aḥşam olduğda Ferāmerz, Qahhār'a tur idüp eyitdi, yā Qahhār var bu gice ārām eyle de yārın yine görışelüm didi. ^{39a5} İki taraftan dönüp qondılar. Bu kerre Qahhār'a bir gergedān getürdiler. Binüp kendi 'askerine dönüp bār-gāhına vardı. Ferāmerz de Qıtb'a süvār ^{39a6} olup dönüp serā-perdesine geldi. İki 'asker bu iki dāne merd-i güzinün dil-āverligin söyleşürdi ve ikisine daḥı taḥsīn-i belīg iderlerdi. ^{39a7} Hele,

Hülāşa-i kelām, ol gice mürür idüp şabāh irdi, yine iki cānibden binüp muqābil oldılar. Qahhār-ı Ā'zam meydāna girüp Ferāmerz ^{39a8} öñin aldı, 'aşq idüp gördi kim, ol müntehā gürzi getürmemiş. Dönüp eyitdi, yā Qahhār kanı müntehā gürzün niçün getürmedün didi. Qahhār ^{39a9} eyitdi, neylersin yā Qattāl, ol gürzi işte bu gürz daḥı kifāyet eyler didi. Ferāmerz eyitdi, ḥayr yā Qahhār elbetde ol gürz ile ceng eylersin ^{39a10} tā ayırd olunca ancaḥ piyāde ceng eyleyelüm zīrā raşşarımızu yazıq

olur didi ve ibrām idüp Qāhhār'a ol müntehā gürzi getürtdi. ^{39a11} Başladılar cenge, yine aḥşam olunca ceng idüp döndiler, şabāḥ yine cenge başladılar.

El-kıṣṣa, yidi gün daḥı Ferāmerz piyāde ^{39a12} müntehā gürzi men' idüp kırk gün tamām oldı. Kırkıncı gün Ferāmerz evvel ceng-i ḥarbī çaldırup evvel meydāna girdi. Qāhhār ^{39a13} öñin alup aşlın su'āl eyledükde Ferāmerz eyitdi, kâ'ide-i şāhib-kırānī budur didi. Başladılar yine gürz cengine, gün kûbbe-i felege ^{39a14} dikilince Ferāmerz, Qāhhār'a tır idüp eyitdi, diñle imdi yā Qāhhār senüñle kırk gündür ceng eylerüz ammā cengüñ evveli nīze āhiri düvāl-i ^{39a15} kemerdür. Senüñle düvāl tuṭuşalum ġālib ve maġlûb anda belli olur didi. Bu kez Qāhhār daḥı rāzı olup gürzleri bıraktılar. Andan ^{39a16} Ferāmerz düvālin Qāhhār'a teslim idüp Qāhhār daḥı Ferāmerz'üñ miyānında olan yitmiş kat düvāl zencir¹⁴⁰ kemerine ellerin taḥup zür eyledi. ^{39a17} Ferāmerz'üñ iki pāyların daḥı sekiz parmak kadar zemānden kaldırdı. Ferāmerz lenger virüp Qāhhār'üñ kolları bükildi. Ferāmerz pāyların zemāne ^{39a18} başdı. Qāhhār bir zür daḥı eyledi, ikinci zürda Ferāmerz'i taraḫlığa dikdi. Ferāmerz yine lenger virüp pāyların zemāne başdı. Qāhhār ^{39a19} ġayret ile üçüncü de öyle zür eyledi kim Ferāmerz'i baş parmakları üzerine dikdi. Şarşar ḥattā teber yüzi ile yokladı, rüzgār degül ^{39a20} daḥı tırnāġ ucına bile kaḫmamış. Ferāmerz yine zür idüp Qāhhār'üñ kolları bükildi. Ferāmerz pāyların zemāne başdı. Bu kez Qāhhār'üñ ^{39a21} ḥamlesi tamām oldı. Andan şoñra eyitdi, yā Qattāl, şeddādī binā mısın diyüp şalıvirdi. Bir miḫdār teneffüs eyleyüp andan Ferāmerz eyitdi, yā Qāhhār, ḥaḫḫuñna ^{39a22} daḥı rāzı mısın didükde Qāhhār daḥı düvālin Ferāmerz'e teslim eyledi. Ferāmerz bir kerre Qāhhār'üñ düvāline dest urup yā ma' bûd-ı bî-hemtā diyüp öyle zür ^{39a23} eyledi kim zür-ı evvelde Qāhhār gibi bir kûh-cesed müntehā ḫadd-i battāl dil-āveri zānūsına ber-ā-ber kaldıradüşdi ve öyle tuṭup bir miḫdār tırdı. ^{39a24} Tā kim Qāhhār lenger virüp pāyların zemāne başa ammā ne mümkün Ferāmerz'üñ kolları bükilür mi, pülād-ı sûtün gibi tırdı. Qāhhār lenger viregördi, ^{39a25} olmadı. Ferāmerz bir zür daḥı idüp gögsine ber-ā-ber kaldırdı, yine ruḫşat virdi, bu kerre Qāhhār daḥı lenger virdi, yine olmadı. Ferāmerz'üñ, **[39b]** ^{39b1} Ferāmerz'üñ kolların bükilüp pāyların zemāne basmadı. Ferāmerz üçüncü zürü öyle eyledi kim Qāhhār'ı tā başına kaldırup baş ^{39b2} zeminde, ayak zeminde, miyān bālāda yidi adım şaġa ve yidi adım şola ve yidi adım

¹⁴⁰ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “zi (ذ)” harfinin yerine “dal (د)” harfinin yazılması sonucunda “(دنجير)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “zencir” şeklinde aktarılmıştır.

ilerü ve yidi adım girü şart-ı nemîkayı¹⁴¹ ^{39b3} icrâdan soñra şırtı üzerine zemîne koymadı. Hemân yine Qartas'a bağla diyü teslîm eyledi. Qahhâr dahı muhâlefet eylemeyüp teslîm ^{39b4} oldu. Qartas-ı Merdom-ser dahı Qahhâr'ı muhkem bende çekdi. Andan soñra Ferâmerz rahşına binüp der-bende yürüdi. Qahhâr'ıñ on iki biñ ^{39b5} 'askeri Qal'a-i Fermân-âbâd'a kaçdı. Ferâmerz kâfâlarınca der-bendi geçüp qal'anuñ kapusına irdi. Gördi, kapuyı fi-l-hâl kapamışlar, ^{39b6} açuñ kapuyı diyü na'ra urdı ammâ burc üzerinden alarga ey zengî diyü na'ra urdılar. Ferâmerz hemân gürzin alup bir darb ^{39b7} urdı, bir dahı urdı, bir dahı urınca kapudur iç yüze yıkıldı. Ferâmerz içeri girüp qal'a'ı zabt eyledi. Bu tedbîr Jivek ^{39b8} 'Ayyâr'ıñ idi. Gördi kim Qattal Zengî qal'a kapusın yıkup içeri girdi, on iki biñ 'asker ile ol bu kapudan çıkup Cevher-^{39b9} âbâd'a eylediler. Ferâmerz Qal'a-i Âbâd'ı zabt idüp Qartas'ı 'askere gönderdi. Qartas gelüp der-bendi geçsünler diyüp Qartas ^{39b10} 'askere gelüp Ferâmerz'ıñ emrin bildürdi. 'Asker qal'a'ı geçüp öte yüze serâ-perde'i kurup kındılar. Bu kerre Ferâmerz serâ-perdeye gelüp ^{39b11} Qahhâr'ı karşusına getürdi ve eyitdi, gel baña tâbi' ol seni ben kendüme ser-kaplan ideyüm didi. Qahhâr-ı Â'zam olmadı. Ferâmerz çok ^{39b12} te'vîller getürdi, Qahhâr'ıñ gönlin idemedi. Bu kerre dönüp Ferâmerz'e eyitdi, yâ Qattâl hiç beyhüde zahmet çekme zîrâ ben senüñ gibi ^{39b13} mechülü'n-neseb zengîye kul olmam didi. Ferâmerz gördi, olmaz, tîz emr eyledi, âhen-gerler gelüp Qahhâr'ıñ kaddına göre bir pülâd ^{39b14} kafes yapup Qahhâr'ı bend ü girân ile ol pülâd kafesde habs eyledi ve ol kafesi iki fil mengolusı üzerine taht-ı revân gibi ^{39b15} bend idüp ol gün eglendi. İrtesi gün güç eylediler, kandasın, Qal'a-i Cevher-âbâd diyüp revân oldılar. Bizüm dâstânımız Cevher-^{39b16} âbâd öñine Cevâhir Şâh'a geldi.

Râvî-yi şîrîn-zebân öyle nakl eyler kim, Cevâhir Şâh, Cevâhir-âbâd öñinde yidi sekiz kerre ^{39b17} yüz biñ kadar 'asker ile ve dört yüz miqdârı âhenden dil-âver ile oturup dâmâdı Qahhâr-ı Â'zam'dan ne haber zühür eyler diyüp müterakķıb ^{39b18} ve muntazır iken bir gün Jivek 'Ayyâr çıkageldi. Toza toprağa ğark olmuş, 'acele ile Cevâhir Şâh'a buluşup Cevâhir Şâh ise ^{39b19} Qahhâr-ı Â'zam, Qattâl Zengî'nüñ haķķından gelüp 'askerin perîşân eyledüginüñ müjde haberi getürdi didi ammâ Jivek 'Ayyâr yir öpüp ^{39b20} Cevâhir Şâh'a eyitdi, pād-şâhum ol Qattâl Zengî, Qahhâr 'âķıbet-ül-emr yıkup bende çekdi ve qal'ayı dahı zabt idüp der-bendüñ beri tarafına

¹⁴¹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından "nāmīka (نامیقه)" şeklinde yazılmıştır. Fakat böyle bir kelime yoktur. Kelime "mektup, name" anlamına gelen "nemīkā (نمیقه)" olarak yazılmak istenmiş olmalıdır. Kelime çevriyazıda "nemīkā (نمیقه)" olarak düzeltilmiştir.

^{39b21} geçdi ve Qahhār'ı bir pülād kafese qodı. İşte Qahhār'uñ on iki biñ 'askeri cümle kaçup bunda geliyor diyince Qattāl Zengī dañı ^{39b22} yir getürmez 'asker ile geliyor. Gāfil mebaş tedārük gör. Gözüñ aç didükde Cevāhir Şāh'uñ cān başına şıçradı. Bre 'ayyār gerçek mi söylersin ^{39b23} didi. Jivek eyitdi, āf-tāb hışmına uğrayum eger hilāf söylersen diyüp yemīn eyledi ve olduğı gibi naql ü beyān eyledi. Cevāhir Şāh ^{39b24} havfe düşüp ammā yir yir dīvānında olan pehlevānlar gümreşüp eyitdiler, elem çekme pād-şāhum Qahhār'a gāfil galebe eylemek ile gayrı ^{39b25} hemān cevāb virilmez mi eger bunda gelürse Qattāl Zengī'ye āf-tāb devletinde işler idelüm ki işlere beñzemesin diyüp biraz lāf-ı güzāf [40a] ^{40a1} urdılar. Cevāhir Şāh bu pehlevānlar gerçek bir iş görür kıyās idüp tesellī yāb olup Qattāl'uñ gelmesine muntazır oldu. Bunuñ arası ^{40a2} birkaç gün geçdi. Bir gün Cevāhir Şāh'a haber geldi kim yārın Qattāl Zengī gelüp muqābil qonar diyü. Bu kerre Cevāhir Şāh begleri ile tāc-ḥānede ^{40a3} oturup temāşāya tūrdı. Jivek yanında gelüp qonanları bir bir ta'rif eylese gerek. Zīrā kırk gün Ferāmerz, Qahhār ile ceng idüp ^{40a4} Jivek bütün Ferāmerz pehlevānların isimlerin nişanlamış-ıdı.

Ez-īn cānib, Ferāmerz-i ser-āmed Qal'a-i Qahremān-ābād'ı alup Qahhār'ı bir pülād kafese ^{40a5} koyup der-bendi geçüp 'azm-i Cevāhir-ābād eylemişdi. Bir gün bir yire gelüp qondılar. Bu kerre yārın Cevāhir-ābād öninde Cevāhir Şāh 'askerine mukābil ^{40a6} qonaruz didiler. Ferāmerz beglere tenbīh eyledi ki yārın ālāy ile Cevāhir Şāh'uñ muqābelesine varuñ didi. Esb ü ālātı olmayana ḥazīneden ^{40a7} esb-i ālāt virdi. Ol gice mürūr idüp şabāh oldu. Hemān der-bend-i Şabā begleri Peleng-efgen-i Zırḥ-pūş ve Pīr-efgen-i Evren-gūş ^{40a8} seksān biñ emr-ile ibtidā qalkup Cevāhir-ābād tarafına yürüdi. Ardınca Behmen-i Hışt-endāz kırk biñ er-ile serā-perde-i İskender-i Kübrā'yı ^{40a9} qaldırup cinnīler ber-hevā iki ādem boyı yirden getürürler. Anuñ ardınca begler ve pād-şāhlar yollı yolınca qalkup cümleden şoñra Ferāmerz on ^{40a10} iki biñ cevher-pūş iç ağıları ile qalkup revān oldılar.

Ammā bu tarafdan, Cevāhir Şāh tāc-ḥānede oturup begleri ile der-bend-i ^{40a11} Qahremān-ābād'a nāzır iken anı gördiler. Der-bend tarafından tozlar āsmāna peyveste oldu. Pehlevān bād-ı şabā ol gubārı qarşulayup dāmeninden ^{40a12} giryānına varınca dōneyüm idüp içinden seksān a'lem zāhir oldu. 'Alem sāyesinde der-bend-i Şabā begleri gelüp Cevāhir Şāh ^{40a13} 'askerinuñ muqābelesinde ordū yiri ta'mīr idüp ve bir mürtefi' maḥalle serā-perde-i İskender-i Kübrā'yı üç yüz otuz üç qubbe

üzerine ^{40a14} fi-l-hāl cinnilere kırdurdu. Cevāhir Şāh, serā-perde'ı görüp şaşdı. Böyle serā-perdeye dünyāda mālİK olmış yokdur didi ammā Behmen, ^{40a15} serā-perdenüñ kafāsında hazīne bār-gāhın ve 'ibādet-hāne bār-gāhın ve 'işret bār-gāhın kırup sağ yanına Muṭahhar Şāh bār-gāhın ve sā'ır ^{40a16} şeh-zādeler bār-gāhın ve Cihān-bağş bār-gāhın ve ser-қапланlarıñ cümle kırdılar. Nā-gāh yine toz kıpodı ammā bu gelenleri Cevāhir Şāh, Jivek ^{40a17} 'Ayyār'a su'al idüp ol da cümlesin ta'rif eyledi.

Bu taraıdan, kıopan toz nāzır oldılar. Nā-gāh rüzgār tozu def' idüp içinden ^{40a18} yüz 'ālem zāhir oldı. 'Alem sāyesinde iki pehlevān ve bir taht üzerinde bir pād-şāh gelüp kıondılar. Cevāhir Şāh bu pād-şāh kimdir didi. ^{40a19} Jivek 'Ayyār eyitdi, bu pād-şāh Remed Şāh dirler imiş, ol pehlevānlarıñ birine Şaff-der-i Şaff-şiken ve birine Ğazbān-ı Tiğ-zen dirlermiş didi. ^{40a20} Anlar da gelüp kıondılar, ardınca bir toz dağı belürdi, yüz biñ 'asker ile bir pād-şāh gelüp geçdi, öñince iki pehlevānı var, varup ^{40a21} kıondılar. Cevāhir Şāh şordı. Jivek, Aḫzar-ābād pād-şāhı Aḫzar Şāh-ı Sebzi Kıyād dirler, pehlevānları Kıam-hor-ı Aḫzeri ve Cumhūr-ı Aḫzeri'dür ^{40a22} didi. Der-'ākāb yüz biñ er-ile bir pād-şāh dağı geldi. İki pehlevān öñince bu da La'lāniyye şāhı'dur, La'lān Şāh dirler, pehlevānlarına Behzād-ı ^{40a23} La'lānī, Licūr Lā'lānī dirler didi. Anuñ ardınca iki kerre yüz biñ er-ile pād-şāh dağı geçdi. Jivek 'Ayyār eyitdi, bu evvel gelen şāhlarıñ ^{40a24} büyük birāderleridür. Bedeşşān şāhı imiş, 'Adlān Şāh dirler, öñce giden pehlevānuñ birine 'Umrān-ı Bedeşşānī ve birine Melik Seyf-i Seng- ^{40a25} endāz dirler imiş. 'Adlān Şāh'ıñ oğludur ve Kıattāl Zengī'nüñ ikinci ser-қаплanıdur didi. Anuñ ardınca kırık biñ er-ile Kıanātūr Zengī, [40b] ^{40b1} Zengī geçdi. Jivek, bu zengī dağı Kıattāl'ıñ üçüncü ser-қаплanıdur didi. Anuñ ardınca on iki biñ zengī ile Gülgün Zengī geçdi. ^{40b2} Jivek anı da ta'rif idüp Kıattāl'ıñ bu zengī dağı dördüncü ser-қаплanı imiş didi. Anuñ ardınca Pervīn Şāh-ı Perrīn geçdi. Benī Ādem şüret ^{40b3} seksān biñ perī ile öñince Kıahқаşān-ı Zīr-dest. Cevāhir Şāh, Kıahқаşān'ı görince tüyleri ülperdi. Bu kimdür didi. Jivek eyitdi, ^{40b4} işte pād-şāhum bu Kıattāl Zengī'nüñ baş ser-қаплanıdur didi. Andan şoñra Evren-tenler ve Gök-serler ve āyine-tenler geçdi. Anlardan şoñra kafes ^{40b5} ile Kıahhār-ı Ā'zam'ı geçürdiler. Cevāhir Şāh olsun ve sā'irleri olsun Kıahhār'ı öyle görüp vehm aldılar. Andan kırık sekiz çift kūs-ı ^{40b6} harbī şadāsı 'ālemi tutdı. Üç yüz 'ālem zāhir oldı. Üç kerre yüz biñ erüñ nişānesi 'ālem sāyesinde iki küngürelı bir taht-ı ^{40b7} şehinşāhı üzerinde bir dāne pād-şāh başında on dört küngürelı bir tāk, sağ ve şol bu kıadar vüzerā ve hükemā

ve münecimān taht öninde ^{40b8} üç pehlevān bir dārātı-y-ıla gelüp geçdi. Bu kerre Jivek eyitdi, bu pād-şāha Muṭahhar Şāh dirler. Qattāl Zengī'nün kayınatasıdur ve cümlenün şehinşāhı- ^{40b9} -dur ve önce¹⁴² olan pehlevānlara Sa' d-ı Sepīd-endām ve Hüsām-ı Zūr-āver ve Cüneyd-i Hün-āşām dirler didi. Anuñ ardınca Cihān-bağş-ı Cihān- ^{40b10} arā geldi. Rikābında Nırnek 'Ayyār. Jivek 'Ayyār anı da ta'rif eyledi. Anuñ ardınca iki biñ iç ağaları ile Ferāmerz, Kuṭb-ı Āteş-dem'ün ^{40b11} üzerinde, öninde Şeş-pāy-ı Bahrī yedek ve 'alem-i ejderhā-peyker ve kendinün başı, şüreti Qattāl'ın nizesinde Keyyūs-ı Nīze-dār'ın elinde ^{40b12} bu dārātla gelüp geçince cümle şāhlār ve pehlevānlar piyāde qarşu gelüp selāma ṭurdılar ve rikābına düşüp Ferāmerz'i serā-perde ^{40b13} kapusına indürdiler. Bu kerre Ferāmerz gelüp inince üç gün anda āsāyiş diyü dellāllar nidā eyledi. Cevāhir Şāh ise tēc-ḥāneden ^{40b14} temāşā eyleyüp Ferāmerz'ün bu dārāt-ı devletin gördükde gāşy oldı, ḥayrete vardı. Pehlevānlar gayret virüp taşra çıkdılar. Cevāhir Şāh ^{40b15} daḥı bār-gāhına gelüp qarār eyledi.

Hāşıl-ı kelām, üç gün mürūr idüp dördinci gün Ferāmerz dīvān idüp cümle şāhlār ve pehlevānlar ^{40b16} gelüp cem' oldı. Andan Ferāmerz, Feylesof-ı Dānā'ya emr eyledi. Cevāhir Şāh'a bir nāme inşā idüp Ferāmerz mühr urdı ve Şarşar-ı Sebük-bār'a ^{40b17} virüp Cevāhir Şāh'a gönderdi. Şarşar daḥı nāme'i alup Cevāhir Şāh ordūsına ṭogrı yürüdi. Ötede Cevāhir Şāh daḥı dīvān ^{40b18} idüp eyitdi, lā-büdd bir gün Qattāl Zengī'nün bir ḥaberi gelür dirken nā-gāh Şarşar bār-gāh kapusına gelüp na'ra urdı. Elçiyüm bir ṭarīḳ-i ^{40b19} resül nāmem vardur, 'arz eyleñ, pād-şāhuñuza diyü bevvāblar ve ser-hengler segirdişüp Cevāhir Şāh'a 'arz eylediler. Cevāhir Şāh destūr ^{40b20} virüp Şarşar'ı, Jivek qarşulayup içeri getürdi. Şarşar, Jivek'e nazar eyledi, bir rind-i ḳallāş ḥaram-zāde 'ayyārdur. Jivek daḥı ^{40b21} Şarşar'a nazar eyledi, on sekiz eriş ḳaddı var ammā mirriḥ-şifat bir 'ayyārdur ki hiç olmaz. Düşında üç yüz batman teber-i mu'teber, ^{40b22} miyānında on altı ḥançer sağ ve şol zīn eylemiş. Jivek 'Ayyār'ın tüyleri ürperdi. Hele Şarşar'dur, içeri girüp Cevāhir ^{40b23} Şāh öninde ādāb ve erkānı icrā eyledi ve çıkarup nāme'-i Ferāmerz'i, kenār-ı tahta ḳodı. Cevāhir Şāh, Şarşar'a baḳup vehm aldı ^{40b24} ve eyitdi, kimden gelürsin didi. Şarşar-ı Sebük-bār daḥı eyitdi, ḥālīyā şāḥib-ḳırān-ı 'ālem olan Qattāl Zengī'den gelürüm, nāme anuñdur, bāḳı ^{40b25}

¹⁴² Bu kelime tıpkıbasım blümünde “çim (چ)” harfli olarak “(اچ)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyaziya “önce” şeklinde aktarılmıştır.

cevāb nāmede meşūrdur didi ve teberine ṭayanup ṭurdi. Eger nāmeye bir ḳaşd iderlerse ḳapup ve belki sille ile eñselerin ḳabarda [41a] ^{41a1} ammā burada ṣağ ve ṣol dīvānı gözden geḳürdi. Pāy-ı taḫtda Piletin-i Pīl-efgen'i gördi. Yüz yigirmi dört eriş ḳaddı ^{41a2} var, bıyıḳları dem-i evren mişāl bināgūşından aşmış bir metīn pehlevān. Anuñ altında Çapur-ı Fīl-süvār nām bir pehlevān oturur, ^{41a3} yüz on iki eriş ḳaddı var. Ṣol ḳolda Ğaşmışam-ı Gürbüz-ten nām bir dil-āver oturur. Yüz on yidi eriş ḳaddı var. ^{41a4} Anuñ altında Şifāyur-ı Tīg-zen nām bir pehlevān oturur, ṭoḳsan sekiz eriş ḳaddı var. Kezā ve kezā ṣağ ve ṣol daḫı niḳe dil-āver ^{41a5} otururlar. Vezāret menziline Layṭān'ı daḫı gördi. Şeyṭan ḳadar ḳābiliyeti var. Hīle ve mel'anet gūyā zamīrinden sīmāsına 'aks ^{41a6} idüp nümāyān olmuş. Şarşar hem bunları temāşā idüp hem göz ucı-y-ıla nāme-i Ferāmerz'i gözedürdi. Cevāhir Şāh nāme'i alup ^{41a7} mührin giderüp Layṭān Vezīr'ün eline virdi. Layṭān Vezīr daḫı ḳırā'at eyledi.

Şıfat-ı nāme, ser-nāme-i be-nām īzed-i pāk, kim oldur ^{41a8} ḫālīḳ-ı arzın ve eflāk, nezīri yoḳ şerīki yoḳ eḫaddur, münezzehdür pederden bī-veleddür, odur ḫālīḳ eyleyen, ḫurşid ü māhī, ^{41a9} odur 'ālemlerün ancaḳ ilāhı, benüm ḳatumdan ki ḫālīyā rub'-ı meskūndan zuhūr eyleyen şāhib-ḳırān-ı 'ālem Ḳattāl Zengīyem, sen kim Cevher-i ābād ^{41a10} şāhı olan Cevāhir Şāh'sın, işitdüm bu ḳadar devlet ve dārāt ve 'askere mālīk imişsin ammā ol devlet ve dārātı viren ^{41a11} ve seni ketm-i 'ademden vücūda getüren ḫālīḳ-ı ma'būduñı bilmeyüp ma'būd-ı bi-z-zāt olan Rabb-ül-'āleminün maḫlūḳı olan güneşe ṭapup ^{41a12} kendüñe güneşi ma'būd-ı ittiḫāz eylemişsin. İmdi nāmum vuşul bulduḳda içinde olan naşihatum ile 'āmil olup ve gelüp ḫāk-pāy-ı ^{41a13} devletüme yüz sürüp imān ve İslām'ı ḳabul idesin. Ben de senün dostuña dost ve düşmeniñe düşmen olup benümle yār-ı ^{41a14} ḳarındaş olasın. Eger 'askerine ve devletüñe maḡrūr olup 'inād ve muḫālefet eylerseñ saña bir iş eylerüm kim tāt ve taḫtuñı elüñden alup ^{41a15} āḫire virüp seni 'ibret-i 'ālem eylerüm ve dāmāduñ Ḳahhār-ı Ā'zam'dan 'ibret alup fikr idesin. Münāfiḳ sözine 'amel eylemeyesin, soñ peşīmanlık ^{41a16} fā'ide virmez. Varan 'ayyārum Şarşar-ı Sebük-bār ile bir şāfī cevāb irsāl idesin diyüp nāme'i tamām eylemiş. Cevāhir Şāh nāmeden bu sözleri ^{41a17} işidüp bir zemān fikre daldı. Bir nuṭḳa ḳadır olmadı. Hemān pāy-ı taḫtdan Pilten eyitdi, pād-şāhum 'ayyāra cevāb virseñe bildüğinden ^{41a18} ḳalmasun, anlar pehlevāndur da biz şoğan cücügi degülüze, nāmenün cevābın yārın meydānda alsun didi. Cevāhir Şāh da Şarşar 'Ayyār'a ^{41a19} eyitdi, var 'ayyār efendün Ḳattāl Zengī'ye

bu cevābı vir didi. Şarşar nola diyüp tırdı, Cevāhir Şāh eyitdi, ne tırursun dağı ^{41a20} bir sözüñ var mı didi. Şarşar eyitdi, sözüñ yokdur ancağ öteden berü kânün-ı kâdimdür. Nāhoşnek Şāh zemānından elçilik ile ^{41a21} gelen, nāme getüren ‘ayyārlaruñ cā’izesi vardur. Elbetde ol cā’ize almadağça gitmem didi. Bu kez Cevāhir Şāh eyitdi, nedür ol cā’ize didi. ^{41a22} Şarşar eyitdi, biñ altun, bir hañçer ve bir teber ve bir āftābedür didi. Cevāhir Şāh gülüp eyitdi, ‘ayyār senüñ başuña şovuk geçmiş zīrā ol kadar şey ^{41a23} virilmez, hā biraz nesne vireyüm. Qanı Gencür didükde Gencür Ağa ilerü geldi. Var şol a‘yyāra iki yüz altun getür didi. Gencür varup ^{41a24} getürdi. Andan Şarşar’a al imdi ‘ayyār didi. Şarşar almadı. Eyitdi, hañr pād-şāhum ben cerrār degülüm, kânun olan ‘avāidüm isterüm. Ben ^{41a25} anı eylik ile de aluram ¹⁴³, kemlik ile de aluram didi. Hemān Laytān Vezīr öteden atılup bađ nā-bekār ‘ayyāruñ söyledüğü sözi, **[41b]** ^{41b1} sözi, kemlik ile niçe alursın didi ve dönüp Cevāhir Şāh’a eyitdi, pād-şāhum bu altunları dağı virme görelüm niçe alur didi. ^{41b2} Cevāhir Şāh da Laytān sözi-y-ile altunı virmemek murād eyledi ammā Şarşar gördi, bu altunlar da gider hemān fi-l-hāl iki yüz altunı düşürüp ^{41b3} der-enbān eyledi ve dönüp Cevāhir Şāh’a eyitdi, yā Cevāhir Şāh gel şu benüm ‘avāidüm kesme, ben anı alurum şoñra siz peşimān olursuñuz ^{41b4} didi. Cevāhir Şāh bre ne yabana söyler şu nā-bekār ‘ayyār, uruñ şunu didükde dört tarañdan Şarşar’uñ üzerine hücüm eylediler. ^{41b5} Şarşar gördi, iş işden geçdi bir kerre āftābesin başından çıkarup enbāna şaldı ve teberin biline şoşup bir per-tāb ^{41b6} eyledi. Taht üzre çıkup evvel Cevāhir Şāh’uñ tācın başından kapup yidi küngürelı bir mücevher tāc idi, enbāna şaldı. Bre bre ^{41b7} diyince Laytān’uñ eñsesine geçüp bir dimişķi sille-i ‘ayyārı öyle bir urdı Laytān Vezīr oğ diyüp bir kerre yüzi üzre kapandı, ^{41b8} tācı başından fırladı. Şarşar, tāc yire düşmeden kapup enbāna şaldı. Andan tahtdan şıçrayup bir kerre teberin çekdi. Dīvān-ı halkın ^{41b9} ayırup taşra uğradı. Jivek irüp teberi havāle eyledi ammā Şarşar dönüp Jivek’uñ iki talyasanuñ ortasına bir teber düğdüsü ^{41b10} urdı. Jivek yüzi üzerine yıķıldı. Şarşar dağı bār-gāhdan taşra oldı. Oradan bir tenhāya çıkup tiziyye tebdil yine ^{41b11} ordüya girdi. Cevāhir Şāh gāzaba gelüp bir tāc getürdüp giydi. Laytān’uñ Hūdā kesesi ‘imāret kazanı kadar şişdi. Hele ısıcağ ^{41b12} şıgır māyesi bulup getürüp Laytān’uñ eñsesine sürüp acısı biraz tesķin oldı ammā Cevāhir Şāh ol öyke ile ceng nidā itdürdi.

¹⁴³ Müstensih tıpkıbasım bölümünde kelime sonundaki “mim (م)” harfini yazmamış ve kelimeyi “alura (آلوره)” şeklinde yazmıştır. Metin genelindeki yazım yanlışları da dikkate alınırsa müstensihin burada da ilgili harfi unutmuş olabileceği düşünülmüş ve kelime çevriyaziya “aluram” şeklinde aktarılmıştır.

^{41b13} Şarşar haber alup döndi. Ordusu İslâm'a gelüp serâ-perdeye girüp Ferâmerz'e yârin meydânda cevâb alsunlar didi ve ceng-i nidâ ^{41b14} itdürdi diyüp cevâb virdi. Ferâmerz hoş imdi günâhı boynına diyüp fermân eyledi. Behmen, İslâm 'askerinde yârin cengdür diyü ^{41b15} yir yir nidâ itdirüp iki cânibden tedârüklerin gördiler ve şabâha muntazır oldılar. Çünkim şabâh oldı. Āftâb-ı 'âlem-tâb Kulle-i ^{41b16} Ufk'dan baş gösterüp 'âlemi münevver ve müzeyyen eyledükde iki 'asker yirlerinden tırup at ve fil, gergedânlarına süvâr oldılar. Ceng-i ^{41b17} tablların dögerek meydân-ı gâye 'azm eylediler. Birbirlerine mukâbil ve mukârin olup alaylar bağlandı ve şaflar düzildi. Meydân ^{41b18} açıldı, herkes nâzır-ı ber-meydân olup eyâ kim gire erlik hünerin kim göstere dirken anı gördiler. Cevâhir Şâh tarafından bir pehlevân ^{41b19} at sürüp meydâna girdi. Tarîd-i cevelân eyledükden sonra kol kaldırıp çalınan kûs-i harbîleri dikdürdi ve na'ra urup ey Hudâ- ^{41b20} perestler sizden hiçbir kimse'î istemem illâ Kattâl Zengî meydânuma gelsün, benüm Silân Ser-â-ser-i Kemer didi. Bu kerre 'âlem sâyesinden Ferâmerz, Kuṭb-ı Āteş-dem'i ^{41b21} sürüp 'azm-i meydân eyledi. Şol ve sağ pehlevânlar rahşlarından dökilüp Ferâmerz'i ta'zîm ile meydâna getürdiler ve selamlayup döndiler ^{41b22} faḳaṭ Ferâmerz'ün rikâbında Kartaş ile Şarşar kaldı. Ferâmerz, Silân Ser-â-ser-i Kemer'ün tamâm muḳâbelesine geldükde âdâb-ıla 'aşḳ eyledi. ^{41b23} Ammâ Silân'ün ödi ağzına geleyazdı. Bu kerre Ferâmerz'i da'vet eyledüğine nâdim ve peşimân oldı ammâ çe-fâ'ide dönüp Ferâmerz'e ^{41b24} eyitdi, ey zengî sen Hudâ-perestlerde ne nâm ile yâd olursın kim eger elemde olursañ bî-nâm ve bî-nişân gitme, aduñ bildür didi. ^{41b25} Bu kerre Ferâmerz de eyitdi, yâ pehlevân sen na'ra urup kimi da'vet eyledüñ idi didi. Seylân¹⁴⁴ eyitdi, Kattâl Zengî'î didi. Ferâmerz, yâ Seylân [42a] ^{42a1} yâ saña bu kadar eşeklik çoğa. Benüm Kattâl Zengî olduğum atumdan, âlâtumdan ve rikâbımda olan 'ayyâlarumdan da mı bilmedüñ didi. Seylân, ^{42a2} Şarşar'a baḳup yâ Kattâl Zengî bu nâ-bekâr dün pād-şâhımuñ dîvânına elçilik ile gelüp şöyle bir ḳabâhat eyledi diyü Şarşar'ün itdüğü ^{42a3} işi cümle vukû'ı üzre Ferâmerz'e naḳl eyledi. Ferâmerz dönüp Şarşar'ün yüzine baḳup niçün ol pād-şâhuñ 'ırzına degdüñ eger bir daḳı ^{42a4} böyle iderseñ seni ḳatlı eylerüm didi. Bu kerre Şarşar diñle imdi devletlü şâhib-ḳırân eger bir daḳı 'avâid¹⁴⁵ içün idersem ḳan

¹⁴⁴ "Silân" ve "Seylân" özel isimleri aynı şahsiyeti karşılamaktadır. Müstensih tıpkıbasım bölümünde "Silân" ismini yazarken "y (ع)" harfini unutmuş olmalıdır.

¹⁴⁵ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde yanlışlıkla "avâid (عوايد)" şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada kelimenin yazılışına fazladan "y (ع)" harfi eklemiştir. Kelime çevriyaziya "avâid" şeklinde aktarılmıştır.

ve katlüm helâl ^{42a5} olsun, beni helāk eyle fe-emmā eger nāme’i yırtmak murād iderlerse o zemān her ne eylersem sen de söylemezsin zīrā baña nāme yırtturmakdan ^{42a6} ölmek yegdür didi. Ferāmerz hoş imdi ol hāl başka ammā sâ’ir madde için bir kimsenüñ ‘ırzına toğunma soñra sen bilürsin ^{42a7} didi. Andan dönüp Seylān’a eyitdi, di imdi pehlevān çünkim beni meydāna da’vet eyledüñ, turma hāmle eyle görelüm ne kıt’ada pehlevānsın ^{42a8} didi. Seylān da el nīze ye urup irişdi. Ferāmerz’e bir nīze havāle eyledi. Ferāmerz kolçağı-y-ıla çarpup men’ eyledi. Seylān gürz ile geldi. ^{42a9} Ferāmerz gürzi de çarpup bī-pāk men’ eyledi. Seylān tekrār geldi. Ferāmerz tekrārın da men’ idüp giderken Seylān’a bir el arķası ^{42a10} niçe urdı ise Seylān dīrāz-be-derāz zemīne nakş oldu. Şarşar üzerine düşüp döge döge iki elin kafaşına bend ^{42a11} idüp boğazına pālheng taķdı. Piyāde teber dügdüsi ile dögerek ‘alem dibine iletđi. Ya’ni Şarşar-ı Sebük-bār gamz eyledüğü için ^{42a12} Şarşar dağı aħz-i intikām eyledi. Dönüp Ferāmerz’üñ rikābına irdi ammā Seylān’ı Ferāmerz ālūde idüp na’ra urdı. Yine Cevāhir ^{42a13} Şāh tarafından er taleb eyledi. Ğaylān Āhen-i Cebe nāmında Seylān’uñ bir kardaşı var idi. At depüp meydāna girdi. Eyitdi, ey nā-bekār ^{42a14} zengī sen misin benüm kardaşum bende çeken, eyü bir nīze iki gürz urdı. Bu kez Ferāmerz anuñ da hāmlelerin men’ eyleyüp Ğaylān geçerken Ferāmerz ^{42a15} ayağın üzengiden çıkarup Ğaylān’a püşt-pāyınca urdı ise Ğaylān dīrāz-be-derāz zemīne nakş oldu. Şarşar üzerine düşüp ^{42a16} bende çeküp ‘alem dibine iletđi. Bir pehlevān dağı girdi. Ferāmerz anı da yıķdı.

El-kışsa, birbiri ardınca Cevāhir Şāh’uñ tarafından ^{42a17} on yidi pehlevān girdi ammā Ferāmerz ašlā ālāta el urmayup her birin bir lu’b ile ser-nigün eyledi. Cevāhir Şāh bu hālī görüp bre ^{42a18} şol nā-bekār zenginüñ meydānına bir metīn pehlevān girsın diyince şol taraftan Şağāpūr¹⁴⁶-ı Tiğ-zen toķsan sekiz eriş kadd-ıla raħşın ^{42a19} sürüp meydāna girdi. Ferāmerz öñin alup irişdi. Ferāmerz’e bir nīze havāle eyledi. Ferāmerz gördi, bu anlardan hāllicedür. ^{42a20} Siper ile nīzesin çarpup men’ eyledi. Şağāpūr gürz-ile geldi. Ferāmerz gürzin dağı men’ eyledi. Bu kerre Şağāpūr fikr eyledi. ^{42a21} Şimdi bir darb-ı gürz dağı urursam yine men’ ider ğayrı nevbet aña deger bir hāmlede kārüm ol pehlevānlara döner. Bāri ^{42a22} bir tiğ hāmlesi de ideyüm şāyed āf-tāb devletinde bir iş görem diyüp hemān gürzin tarafı-y-ıla şaldı ve miyānından

¹⁴⁶ Bu özel isim müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “Şağābūr (شغابور)” şeklinde yazılmıştır. Müstensihin metnin genelinde “b-p” noktasındaki ikili kullanımları da dikkate alınarak kelime çevriyaziya bütünlük arz etmek adına “Şağāpūr” şeklinde aktarılmıştır.

tîğın ‘uryān ^{42a23} idüp ey nā-bekār zengī nīze vü gürzümden rehā bulduñ ammā er iseñ tîğümden dağı rehā bul diyüp irişdi. Ferāmerz’e doborā ^{42a24} bir tîğ-i āteş-engiz öyle urdı kim Āteş-perestler zengīnün işi bitdi didiler. Zīrā Şağāpūr, tîğ-zenlik ile meşhūr idi ammā dil-āver-i ^{42a25} ‘ālem gördi, Şağāpūr, tîğ havāle eyledi ašlā sipere muqayyed olmadı. Āftāb-perestler, zengī şaşdı didiler ammā Ferāmerz tamām tîğ ḥaṭā, [42b] ^{42b1} ḥaṭā yirine geldükde Kūṭb’ı kıcıklıyup ¹⁴⁷ bir kerre Şağāpūr’uñ koltuğı altına girdi. Şol eli-y-ile kılıç tutan bileginden kavrayup öyle ^{42b2} bir şıkdı kim Şağāpūr’uñ parmakları tohumluk ḥıyara dönüp el açıldı ve kılıç elinden düşüp bendinde aşılaqaldı. Şağ eli-y-ile Şağāpūr’ı ^{42b3} düvālinden kapup Qartas’a virüp bağladdı. Qartas alup bağlayup ‘ālem sāyesine ilettdi. Āftāb-perestler, Ferāmerz’uñ bu ḥālin ^{42b4} görüp vehm aldılar. Cevāhir Şāh ise eleminden dudakları yarıldı. Bre pehlevān yok mıdur şol nā-bekār zengīnün ḥaḳḳından gele, ḳanı ^{42b5} ğayret-i āf-tāb didi. Şağ ve şol, pād-şāhum ğayret aḳça itmeyor zīrā zengī pek yañlış didiler. Hele cānib-i Yemen’den Çapur-ı Fīl-süvār fīlin sürüp ^{42b6} meydāna girdi. Ferāmerz’uñ öñine gelüp ‘aşḳ eyledi. Ferāmerz de merḥabā idüp nazār eyledi. Yüz on eriş ḳaddı var bir mehābetlü ^{42b7} pehlevāndur, ismin su’āl eyledi Çāpur dağı ḥaber virdi. Ferāmerz didi, imdi pehlevān ḥamle eyle diyince el nīzeye ve gürze urup ^{42b8} Ferāmerz ile cenge başladı, aḥşamda ḳarīb idi. Ferāmerz gördi, Çapur bir ma’ḳül pehlevāndur aḥşam olunca ruḥşat virüp anı da ^{42b9} ālūde idüp Şarşar da bende çeküp ‘ālem dibine ilettdi. Cevāhir Şāh gördi, Çapur da gitdi. āf-tāb ḥışmına uğrayasın bu zengī diyüp ^{42b10} fermān eyledi. Ṭabl-ı ārāma ṭurralar urdılar. ‘Asker-i İslām’dan dağı çalınup Ferāmerz döndi. İki leşker dağı dönüp ḳondılar. Ferāmerz ^{42b11} serā-perdeye gelüp üzerinden rezm ālātın çıkardı. Andan dīvāna çıkdı. Begler ve şāhlar gelüp yirlerinde ḳarār eylediler. Ṭa‘ām gelüp yindi. ^{42b12} Şükri dindi. Meclis ālātı gelüp biraz bāde içildi, keyfler irişdükde Ferāmerz emr eyledi. Ol gün esīr olan yigirmi nefer pehlevānı ^{42b13} meydān-ı siyāsete getürdiler. Ferāmerz bunlara biraz naşīḥat eyleyüp imāna da‘vet eyledi. Hidāyet-i rabbānī irüp bunlar da İslām’a geldiler. ^{42b14} Ferāmerz bunlaruñ bendlerin alup ḥil‘ at giyürdi. Ḥedem-i ḥaşem ¹⁴⁸ virüp şāğ ve şola

¹⁴⁷ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “çim (چ)” harfiyle “kıcıklıyup (قچقلايپ)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “kıcıkla-” şeklinde aktarılmıştır.

¹⁴⁸ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “ḥ (خ)” harfi ile “ḥaşem (حشم)” şeklinde yazılmıştır. Fakat kelime sözlüklerde “ḥaşem (حشم)” şeklinde tespit edilmiştir. Müstensih burada yanlışlık yapmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “ḥaşem” şeklinde aktarılmıştır.

her birinüñ miqdârına göre şandaliler virdi. ^{42b15} Bu şevke biraz ‘işret idüp yârın yine cengdür diyü bār-gâhlarına gidüp hâba vardılar.

Ammâ bu tarafdan, Cevâhir Şâh dağı ^{42b16} dönüp bār-gâhına geldi ammâ melûl ve maḥzûn dîvân-ı erbâb-ı dîvâna geldiler. Ba‘de ol günün ceng-i şadedi açıldı. Cevâhir Şâh eyitdi, ^{42b17} nice olur begler bu zengî ile bizüm ḥâlimüz bu kadar pehlevânımız esîr oldı. Yarını da ceng idersek hiç kimse qalmaz didi ammâ Piletin-i ^{42b18} Pîl-Efgen bundan elem çekdi ammâ yine muḥayyed olmadı. Bu kerre Cevâhir Şâh eyitdi, ‘acebâ tutilan pehlevânları Qattâl öldürdi mi yoḥsa ^{42b19} neyler bir cāsūs varup ḥaber getürse didi. Andan tîz bir cāsūs gönderdiler. Bu kerre cāsūs ol maḥallde geldi kim Ferâmerz pehlevânları ^{42b20} imâna getürmiş-idi, bunu görüp yine Cevâhir Şâh’a gelüp olduğı gibi naql ü beyân eyledi. Cevâhir Şâh tekrâr qasâvete batdı ammâ Ğaşmışam ^{42b21} ve Piletin tesellî virüp eyitdiler, pād-şâhum elem çekme biz aña cevâb virirüz diyü Cevâhir Şâh’uñ qasâvetin bir miqdâr teskîn eylediler ammâ yine ^{42b22} Cevâhir Şâh’a itmînân-ı qalb geldi. biraz oturup irkenden dîvânı dağıtdı. Andan Layṭân Vezîr ile tenhâ müşâvere idüp eyitdi, ^{42b23} yâ Layṭân biz şimdi nice idelüm ğayrı benüm ‘aqlum kesdi kim bu Qattâl Zengî’ye Piletin ve Ğaşmışam degül ki bütün ‘asker cevâb virmez diyince Layṭân eyitdi, şuş ^{42b24} pād-şâhum öyle dime zîrâ soñra âf-tâb tıyarsa size incinür didi. Cevâhir Şâh eyitdi, yâ ne tedbîr ideyüm işte sen dağı bu ‘âlemde ^{42b25} şeytâna ders virmege qâdir ve ḥîle bâbında yegâne bir veled-i zînâsın didi. Layṭân eyitdi, pād-şâhum benüm ‘aqluma bir şey geldi. Jîvek ‘Ayyâr’ı bir kerre [43a] ^{43a1} göndersek varsa bu gice Qattâl Zengî’i bir tarîq ile çalup getürse ğayrı sâyirîne cevâb virmek âsân idi didi. ^{43a2} Cevâhir Şâh burayı münâsib görüp Jîvek ‘Ayyâr’ı da‘vet itdürdi. Jîvek gelüp Jîvek’e bu şadedi açdılar. Cevâhir Şâh eyitdi, ‘ayyâr ^{43a3} saña beş kise altun vireyüm Qattâl Zengî’i çalup bunda getürürsün didi. Layṭân da iki kise de ben de vireyüm didi. Bu kez Jîvek ^{43a4} yidi kise altunı işidüp yumuşadı ammâ yine fikr idüp eyitdi, qorqarum pād-şâhum idemem zîrâ o Qartas didükleri nerre ve Şarşar ^{43a5} didükleri ḥaram-zâde bunlar anı beklerler anlardan fırsat bulunmaz didi. Cevâhir Şâh eyitdi, yâ Jîvek hele bir kerre var belki fırsat bulasın ^{43a6} diyüp Layṭân dağı niyâz eyledi. Jîvek ḥoş imdi diyüp tebdîl-i şüret ve tağyîr-i câme eyledi ve ‘azm-i ordū-yı İslâm eyleyüp ^{43a7} tâ kim qarâvoldan uğurlanup ordūya girdi. Serâ-perde-i İskender önine geldi ne gördi, Qartas teberine

ṭayanup ṭurur, ādem ^{43a8} degül siñek geçürmez, üçinci kapuda Şarşar teberine dayanup gözi Ferāmerz cāme-ḥābında hele,

Hāşılı, bir ṭarīḫ ile yol bulmadı, ^{43a9} şabāḥa yakın dönüp me'yus yine Cevāhir bar-gāhına geldi. Cevāhir Şah, Layṭān ile Jivek'i biraz bekletiler. Gördiler, Jivek'den eşer ^{43a10} belürmedi. Besbellü Jivek de boğazı ele virdi diyü söyleşürek Cevāhir Şāh'ın uyqusı gelüp biraz rāḥat ideyüm diyüp ^{43a11} yatup ḥāba vardı ammā Layṭān-ı La'ın şabāḥa yakına dek uyumayup Jivek'i bekletiler. Jivek gelüp Layṭān ile buluştu. Olmadı, ^{43a12} Kartas ile Şarşar'dan bir fırsat bulmadum, bir an serā-perde'yi ḥāli ḳomazlar didi. Layṭān ḡamm-ḡin olup eyitdi, neyleyüm ben anlaruñ kārların ^{43a13} tamām iderüm ammā evvelden tedārükli bulunmaduk, ḳahhāra ve pehlevānlara dayanduk eger 'Aḳrebe Cāzū'ya bir da'vet-nāme gönderüp yāḥud ^{43a14} kendüm varup getürmüş ola-y-ıdum bir siḥr ile cümlesin ḳaldırup Deryā-yı Muḥīt'e dökme yanında şey'-i ḳalīl idi ammā ne çāre, ^{43a15} mesken-i irāḳdur. Tiziyye varup gelinmez, beride iş tamām olur didi.

Ammā rāvī eydür, vāḳı'ā bu Layṭān-ı La'ın'ın bir cāzū-yı mekkāre ^{43a16} dostı var idi. Adına 'Aḳrebe Cāzū dirlerdi. Bir şāḥire idi. Ol 'aşırda aḳrānı nādīr cāzūlardan idi. Kūh-ı Bercesīd'e olurdu. ^{43a17} Gāḥ ve gāḥ gelüp nihānī Layṭān'ı ziyāret eyleyüp görüştü. Layṭān'ın didüğü ol idi. Hele şabāḥ oldu yirlerinden ḳalkdılar. ^{43a18} İki leşker raḥşlarına binüp ceng-i ḥarbīlerin çalarak 'azm-i meydān eylediler. Cevāhir Şāh daḥı yirinden ḳalkup Layṭān ile Jivek ^{43a19} buluştu. Aḥvāli naḳl-i beyān eylediler. Andan 'azm-i meydān idüp iki sipāḥ birbirlerine muḳābil olup şaflar düzildi, alaylar bağlandı. ^{43a20} Ḳalb-i cenāḥ āreste ve pīraste ḳılınup eyā meydāna kim gire dirlerken Cevāhir Şāh tarafından yüz on yidi eriş ḳadd ü ḳāmet ^{43a21} ile bir dil-āver at sürüp meydāna girdi. Ṭarīd-i cevelān eyledükden soñra na'ra urup benüm Ğaşmışam-ı Gürbüz-ten ey Ḥudā-perestler ^{43a22} meydānuma gelüñ didükde Ferāmerz, murād eyledi kim Ğaşmışam'ın meydānına girüp ceng ide. Yine fikr eyledi, baḳ Ḳattāl Zengī hemān meydāna ^{43a23} dā'imā kendi girer bize izn virmez. Cümle nām benüm olsun dir diyü pehlevānlar belki gücenürler diyüp dönüp eyitdi, ey dil-āverler ^{43a24} ceng isteyen girüp şu Ğaşmışam ile muḥārebe eylesin didi. Hemān cānib-i yesārdan Ḳam-hor-ı Aḥzerī at sürüp meydāna girdi. ^{43a25} Ğaşmışam'ın öñin alup söyleşürek azḡısdılar ve cenge başladılar.

Hülāsa-i kelām, Ğaşmışam bir darb urup Qam-hor'ı ālūde eyledi, [43b] ^{43b1} eyledi. Ğazbān-ı Tıg-zen girüp Ğaşmışam'ıñ öñin aldı ammā Qartas, Qam-hor'ı bağlatmağa qomayup qapdı, raqşı ile meydāndan ^{43b2} giri çekdi. Ğaşmışam, Ğazbān ile cenge girüp 'āqıbet anı da ālūde eyledi. Meşhūn Zengī girdi. biraz cengden soñra Ğaşmışam anı da ^{43b3} yıqdı. Hāşılı gün zevāle varınca Ğaşmışam, İslām dil-āverlerinden on dört pehlevān aqđardı. Qartas birisin de bağlatmayup ^{43b4} qapardı. Ğaşmışam ğayrı germ olup eyitdi, yā Qattāl Zengī meydānuma sen gel bir ālāy derd-mendleri niçün benüm cengüme gönderüp 'ırzların böyle ^{43b5} yıqđırursın diyü na' ra urınca Ferāmerz dağı Qıtb'ı sürüp meydāna girdi ve Ğaşmışam'ıñ öñin alup 'aşq eyledi. Ğaşmışam merhabā idüp ^{43b6} el nize ve gürze urdılar. Ferāmerz gördi, Ğaşmışam bir haylice bahādır dil-āvere beñzer. biraz ruqşat virüp aqşama dek ceng eylediler. ^{43b7} Aqşamüsti bir darb urup raqş gerdānına qapadı, irüp düvālınden qapdı, qoluna alup Şarşar'a viridi. Şarşar bende çeküp 'alem ^{43b8} dibine gitdi. Cevāhir Şāh gördi, aqşamdur, āf-tāb hışmına uqrasın diyüp tabl-ı ārām çaldırup döndi. Ferāmerz de dönüp ^{43b9} iki cānıbden dönüp qondılar. Herkes silahların çıkarup şāhları bār-ğāhına cem' oldılar. Ferāmerz dönüp serā-perdeye geldükde ^{43b10} Ğaşmışam'ı getirüp biraz naşihatden soñra İslām'a da'vet eyledi. Ğaşmışam dağı muhālefet eylemeyüp imāna geldi. Ferāmerz de Ğaşmışam'ı ser-ğalkā ^{43b11} idüp hedem-i haşem, tabl ve 'alem viridi. Cāsūslar bu haberi Cevāhir Şāh'a getirince Cevāhir Şāh'ıñ eleminden dudaqları yarıldı. Al qan ^{43b12} şaqalına toqırı aqđı. Ol sā'at dīvānı bozup halvet bār-ğāhına girdi. Jivek ile Laytān'ı çağırup eyitdi, nice olur bizüm ^{43b13} aqvālimüz işte Ğaşmışam da gitdi faqat Piletin qaldı. Ol dağı Hudā-perestler ile muqāvemet idemez elbetde bir çāre ve tedbīr bulıñ didi. ^{43b14} Bu kerre Laytān eyitdi, pād-şāhum ben varup kendi halvet-ğānemde hile türbelerin açup qarışdurayum bolay kim bir hile de qarār ^{43b15} ide-y-idük diyüp qalkup gitdi. Bār-ğāhına gitmedi, halvet idüp fikirlenürken hikmet-i Hudā 'Aqrebe Cāzū, Laytān'ı ziyārete gelüp aqsuzın ^{43b16} qarşusunda nümāyān oldı. Laytān, 'Aqrebe Cāzū'yı görince leş bulmuş kelbe döndi. Hoş geldüñ ey meleke-i şāhirān diyüp ayağa ^{43b17} turup ta'zīm eyledi ve 'Aqrebe Cāzū'nuñ ol murdār elin öpdı. Cāzū da haqq idüp oğul bu cem' iyyet ve bu ceng nedür didi. ^{43b18} Laytān Vezīr hile yüzünden başladı aqlamağa. Şöyle bir zengī zuhūr eyledi diyüp Ferāmerz'ıñ aqvālin bildürdi ve ol qadar şikāyet ^{43b19} eyledi kim olmaz. Andan soñra kendi şöyle tursun bir nerre 'ayyārı var, bir vechle el irişmez. Eger o

nā-bekār olmasa belki yine bir hîle ile Qattāl'ı ^{43b20} ele getürmek mümkün olurdu didi. 'Akrbe Cāzū eyitdi, elem çekme yā Laytān ben saña anlaruñ cümlesin tıutup elüñe vireyüm didi. Laytān, ^{43b21} 'Akrbe'yi alup Cevāhir Şāh yanına getürdi ve Cevāhir Şāh'a ta'rif idüp aşlı ile bildürdi. Bu kerre Cevāhir Şāh ta'zīm idüp ^{43b22} yalvardı. Cāzū dağı olsun diyüp gice içre serā-perde-i İskender'e vardı. Ferāmerz'ün sihr kuvveti-y-ile seher vaqtine girüp Ferāmerz'e mehābetinden ^{43b23} yanaşmadı. Bu kadar sihr eyledi te'sir itdüremedi. Pırāhen meger Ferāmerz'ün arkasında idi. 'Āciz olup 'ākıbet Qartas'ı seherden geçürüp ^{43b24} kaptı ve Cevāhir Şāh'ın yanına getürdi. Bunlar Qartas'ı görünce şād oldılar. 'Akrbe Cāzū dönüp bunlara eyitdi, siz bu nerre'yi bunda ^{43b25} zabt idemezsiñüz, ben bunu varup kendi mekānuma iletüp habs ideyüm yine geleyüm didi ve Qartas'ı alup Kūh-ı Bercesid'e kendi [44a] ^{44a1} mekānına götürdi. Meger mekānı bir harāb kal'a idi. Sābıkā Şeddād Şāh yapıdırması idi. Anda olurdu. Bir kıızı var idi, Şemle Bānū dirlerdi. ^{44a2} Ziyāde hūsnālardan idi ammā ol kadar sihre mā'il degül idi. Belki hiç bilmezdi. 'Akrbe Cāzū, Qartas'ı sihr ile bir yirde habs idüp kıızı ^{44a3} Şemle Bānū'ya ađvāli bildürdi ve eyitdi, ben yine ol cānibe giderüm diyüp yine 'azm-i Cevāhir-ābād eyledi ammā Cāzū, Qartas'ı alup gitdüğü ^{44a4} şabāha yakın idi. Şabāhdur oldu. Herkes yirinden kılup gördiler, aşı Cevāhir Şāh tarafından ceng-i harbī şadāsı yoğdur. Gelüp ^{44a5} Ferāmerz'e haber virdiler. Ferāmerz de muqayyed olmañ, Cevāhir Şāh tarafından ne zemān ceng-i harbī çalınursa siz dağı ol zemān çaluñ didi ^{44a6} ammā her şabāh Ferāmerz cāme-hābından kılınca Qartas gelüp bir kerre yine görünürdi. Ol gün zuhūr eylemedi. Şarşar'a eyitdi, 'ayyār ^{44a7} Qartas bugün hiç görünmedi. Aşlı nedür didi. Şarşar da bilmem diyüp yatağ yirlerin aradılar, yoğdur. 'Acebā niçe oldu diyüp ol ^{44a8} hāde kaldılar. Şarşar eyitdi, varayum bir kerre Cevāhir Şāh dīvānı tecessüs ideyüm, bu gün ceng itmedüklerine sebep nedür ve hem Qartas ^{44a9} ol taraflarda mıdur diyü tebdil-i şüret idüp 'azm-i leşker Cevāhir Şāh eyledi. O taraftan Cevāhir Şāh dağı 'Akrbe Cāzū ümīdi ile ^{44a10} cenge binmedi. Dīvān eyledi ammā Jivek bu gün lā-büdd İrān tarafına gidecek 'askerden bunda 'ayyār gelür, ele getüreyüm diyü gözin ^{44a11} dört açup gözetmege başladı. Bu arada Şarşar dağı tebdil-i şüret dīvān-ı Cevāhir Şāh'dan içeri girdi. Bir küşede ^{44a12} tırup dīvānı temāşāya başladı ammā Jivek-i haram-zāde bütün dīvānda olan halkı gözden geçürüp gözi Şarşar'a geldi. Rāst gördi, ^{44a13} bir yirde tırmış dīvānı seyr eyler ammā hiç sā'ir günlerde bunu dīvānda

görmezdi. Diġkat ile baġdı. Bildi kim Ĥudā-perestlerdendir. Uşul ^{44a14} ile yirinden kalkup dolaşarak Şarşar'ın yanına geldi. Bir hoş baġdı, Şarşar'dur hāy nā-bekār diyüp bir kerre Şarşar'ı kolından ^{44a15} tutup bre komañ yezdān-perest 'ayyārı, Şarşar 'Ayyār'dur, nice halk Şarşar'ın üzerine ġolov eyledi. Şarşar daġı gördi kim Jivek ^{44a16} 'Ayyār kendüsin fāş eyledi. Bre şalıvir, ben senün didüġün degülüm diyüp silküp kendüyi Jivek'ün elinden aldı ammā Jivek ^{44a17} yine şarıldı. Şarşar gördi, ġayrı tıyıldı. Jivek'ün sinesine bir muşt öyle urdı kim Jivek oġı diyüp depesinün ^{44a18} üzerine mu'allak itdi. Hemān Şarşar miyānından bir kerre ġançer-i ser-tizin çıkarup döġüşe döġüşe erbāb-ı dīvānı aralayup kapudan ^{44a19} taşra çıkarken ayaġına tınāb ilüp bu zerīnün üzerine kapandı. Kalkayum dirken Piletin-i Pıl-Efgen, Cevāhir Şāh'ın iġdāmı ile ^{44a20} irüp Şarşar'ın iki ketfinün ortasına bir gürz urup Şarşar tekrār yıġıldı. Üzerine düşüp Şarşar'ı muġkem bende çeküp andan ^{44a21} getirüp Cevāhir Şāh'a işte pād-şāhum sitem eyledüġün 'ayyār didi. Cevāhir Şāh şād olup öldürmek diledi. Yine Piletin kâ'il ^{44a22} olmayup eyitdi, pād-şāhum hele şimdi bunu ġabs eylesünler. Kattāl Zengī daġı ele gelsün de ber-ā-ber öldür didi. Şarşar'ı ġabs eylediler. ^{44a23} Şarşar każāya rızā diyüp ġabsde nā-gāh 'Aġrebe Cāzū gelüp Laytān'a ġaber oldu. Dīvandan kalkup çadırına geldi. 'Aġrebe ile ^{44a24} görüşüp Şarşar'ın ele girdüġün söyledi. 'Aġrebe eyitdi, ben de Kārtas'ı getirüp kal' amda ġabs eyledüm didi. Ol gün aġşam oldu. ^{44a25} Ferāmerz gördi, Şarşar 'Ayyār daġı gelmedi. Eyitdi, bunda bir iş vardır didi. Ol gice 'Aġrebe Cāzū, Jivek 'Ayyār'a bir efsün öğretdi. Her, [44b] ^{44b1} her kimün çadırına varırsañ bu efsünü oġı didi. Jivek ol efsünü okuyup leşker-i İslām'a geldi. Ferāmerz'e kaşd ^{44b2} eylemek diledi. Yine fikr eyledi. Evvel pehlevānlardan başlayayum diyüp çadıra girdi. Meger Kānātūr Zengī'nün idi. Kānātūr'ı dārūlayup ^{44b3} kilim perde içine kōdı ve arġasına urup gice içre götürdi. Şarşar'ın yanında muġkem bende urdı. Oradan yine dönüp Melik Seyf'ün ^{44b4} bār-gāhına girdi. Anı da dārūlayup kilim perdeye koyup şallaşirt idüp götürüp Melik Seyf'i de Kānātūr'ın yanında bende urdı. ^{44b5} Yine dönüp geldi. Evrān-ı Āhen-derīd'i çalup götürdi. Ol birlerinin yanında ġabs eyledi. ġayrı şabāġ da oldu. Cevāhir Şāh irkenden ^{44b6} ceng-i ġarbī çaldırup sevād oldu. Beride Ferāmerz de işidüp fermān eyledi. Kūsleri çalup 'asker-i İslām'da süvār olmaġa başladı. ^{44b7} Gördiler, üç ser-ġaplān yokdur. ġulāmları arayup bulmayup feryāda başladılar ve gelüp Ferāmerz'e bildürdiler. Ferāmerz ġamm-gīn oldu ammā ^{44b8} ne çāre binüp meydān merkezine geldiler.

Alaylar bağlayup şaflar düzdiler. Piletin-i Pîl Efgen meydâna girüp er taleb eyledi. Pehlevânlardan ^{44b09} gireni yıçup bende çekdi. Aḥşam olunca on dört pehlevân esîr eyledi, tabl-ı ârâm çalup döndiler. Ferâmerz de dönüp serâ-perdeye ^{44b10} geldükde Feylesof'a eyitdi, bu ne ḥâldür. İbtidâ Kartas ğayb oldu, ardınca Şarşar daḥı ardınca ser-kaḫlanlar ğayb oldu didi. ^{44b11} Feylesof-ı Dâna eyitdi, devletlü şâhib-kırân Kartas, cāzū mekrine dūş olup diyâr-ı âḫere gitmişdür ancak Şarşar ile pehlevânlar ^{44b12} ırak yirde degüldür. Yine tîz ḫalâş olup gelürler didi. Ferâmerz'ün biraz yüregine şu serpildi. Yatacaḫ maḫall olunca biraz şoḫbet ^{44b13} idüp herkes çadırlarına gidüp yatdılar ammâ Çeldek 'Ayyār ve Ser-bāz ve Nîrnek 'Ayyār'lar üçü bir yirde gelüp müşāvere eylediler. Varup ^{44b14} āftāb-perestler ordūsın bir kerre teccessüs idelüm belki ğāib olanlardan bir ḫaber alabile-y-idük didiler. Şüret-i tebdîl idüp ilk ^{44b15} aḫşamdan āftāb-perestler ordūsına gitdiler ammâ Cevāhir Şāh dönüp bār-ġāhına geldükde Piletin'e ḫil' at giyürüp esîrleri ol bir ^{44b16} esîrlerün yanına ḫabs eylediler ve 'Akrebe Cāzū siḫr idüp ḫabs-ḫāne çadırın bir āhen dīvār dā'iren-mā-dār iḫāta eyledi. Ḥudā-perestlerden ^{44b17} bir kimesne zafer bulmasın diyü ammâ Jivek biraz şabr idüp fikr eyledi. Ḥudā-perest 'ayyārlarından lā-büdd bu gice bunda esîrleri ḫalâş ^{44b18} eylemek için gelürler bölige ele gire idiler diyüp geleceklere yol üzre duzāġ-ı 'ayyārı kırdı ve kendi dört nefer 'ayyār ^{44b19} ile kimine girüp tırdı. Aḫşam karañusu olduḫda Jivek gördi, Kattāl ordūsından biri birince muşāḫabat ile bir ayak ^{44b20} paturdusu zūhūr eyledi. Jivek ha işte geliyorlar diyüp yanında olanlara ḫāzır baş oluñ didi. Anlar da ārāste olup tırdılar. ^{44b21} Vākı'ā meger ol üç 'ayyār idi işte varup görelüm diyüp muşāḫabat idüp gelürler. Jivek'ün gidenden ğāfil ḫikmet-i Ḥudā, Çeldek ^{44b22} cümelden muḫaddem duzaġa girüp Jivek duzaġı çekince iki pāy birden bend olup yüzünün üzerine kaḫandı. Bre nolduñ diyü ^{44b23} Ser-bāz 'Ayyār daḫı bunu kaḫdırayım dirken anuñ daḫı pāyları duzaġa girüp ol daḫı anuñ yanına kaḫandı. Nîrnek 'Ayyār kışsa'ı duyup ^{44b24} girü çekildi. Jivek gördi, ikisi duzaġa girdi, biri girmedi. Ol dört 'ayyāra siz bunları bende çeküñ, ol birin ben ele ^{44b25} getüreyüm diyü [diyü]¹⁴⁹ per-tāb idüp Nîrnek'ün kaḫfāsından ayırdı. Añsuzın bir teber düġdüsü urup Nîrnek yüzi üzre kaḫandı. [45a] ^{45a1} Jivek üzerine düşüp bende çekdi. Berüde 'ayyārlar daḫı Çeldek ile Ser-bāz'ı bağlamaġa ikişer ikişer üzerlerine düşüp ^{45a2} bende çekmege çalışırlar iken Jivek anları da bende çekdi. Üçin daḫı alup götürdi. Ol birlerinin

¹⁴⁹ Bu kelime müstensih tarafından yanlışlıkla yazılmış olmalıdır. Metin dışı unsur olarak değerlendirilmelidir.

yanına habs eyledi. Pehlevānlar ^{45a3} gördiler, üç ‘ayyārı daḥı getürdiler. Jivek ise Şarşar’uñ ḥavfından Şarşar’ı dā’imā dārū ile tūtop ‘aqlın başına getürmezdi. ^{45a4} Yine dönüp doğrı Ferāmerz ordūsına geldi. İbtidā Gülgün Zengī’nüñ bār-gāhına girüp ol efsūnı oğıdı. Bir kimse ^{45a5} duymadı. Gülgün’ı dārūlayup arķasına urup toğrı ḥabs-ḥāne bār-gāhına gelüp indi. Pehlevānlaruñ yanında zencire urup ^{45a6} döndi. Gelüp Qahqāşān’uñ bār-gāhına girüp anı da alup eylenüp habs eyledi ve gelüp Cihān-baḥş’ı çaldı. Ne ḥāl ise iñleyü ^{45a7} iñleyü anı da götürüp dārūlı bende urup döndi. Bu kerre Ferāmerz bār-gāhına girdi. Ferāmerz’i daḥı dārūlayup arķasına ^{45a8} urdı ammā Ferāmerz sengin ğayret idüp ordū-yı İslām’dan çıkardı ammā şabāḥ olup ortalıķ ağarmağa başladı. Jivek ^{45a9} taḥmīn eyledi. Kendü ordūlarına götüremez belki duyulup ardumdan irişüp hem elümden alurlar ve hem beni de tūtarlar, boğazı ^{45a10} ele virürüm diyüp üst yanı tađ idi, Ferāmerz’i biñ belā ile ormana götürüp bir yirde çalılar bitüp ortası ev gibi ^{45a11} ḥālī. Anda götürüp Ferāmerz’i bıraktı. Oradan varup Cevāhir Şāh’a bulışdı. Bu maḥalleden Cevāhir Şāh ceng-i ḥarbī çaldırup ^{45a12} ‘asker maḥall yirine varmışlar idi. Jivek, Ferāmerz’i çalup ormana kōduđın söyledi. Nā-bekār Qattāl Zengī ol kōadar ağırdur kim ^{45a13} yirinden kımıldanmaz hele biñ belā ile ormana iletüp bıraktım didi. Cevāhir Şāh şād olup cāzū ise bir tenhāya çıkup ^{45a14} İslām ‘askeri üzerine siḥr eylerdi ammā Feylesof-ı Dānā ‘alāmetinden bildi kim bunlaruñ içinde cāzū var. İbtāl-i siḥr için ^{45a15} ‘azāim okuyup ‘asker-i İslām üzerine üfürdi ve işāret ile ordūya dā’ire çizdi. Ğayrı siḥr te’şir eylemedi ammā ^{45a16} gördiler, ol gicede Qahqāşān ve Cihān-baḥş ve Qattāl Zengī ğayb oldu. ‘Askere bir şaşkınlıķ gelüp bu ne ḥāldür diyüp ^{45a17} herkes ḥavf u ta’accübde iken ceng-i ḥarbīler çalup ‘asker-i küffār yürüdü. Nā-çār pehlevānlar sözi-y-ile Muḥahhar Şāh daḥı emr ^{45a18} eyledi. Ceng-i ḥarbīlere tūrralar urup meydān merkezine yürüdü. İki leşker muķābil olup Piletin meydāna girdi. Na’ra urup ^{45a19} er taleb eyledi. Pehlevānlardan gireni yıkdı. Gördiler, Piletin’e birer birer cevāb müşkindür, birden yürüdü. Cevāhir Şāh da ‘askeri birden ^{45a20} yürüdü iki ‘asker birbirine kārılıp kātıldı. İslām ‘askerinde pehlevānlar çok olmağla āftāb-perestleri giri sürdiler. ^{45a21} ‘Aķrebe Cāzū bir siḥr idüp ‘asker-i İslām üzerine üfürdi. ‘Asker-i İslām’uñ kuvvetleri sākıt olup sost oldılar. Piletin ^{45a22} ferce bulup rāst geldüği pehlevānı ālūde idüp esir eylemeğe başladı. Ğayrı İslām ‘askeri zebūn olup münhezim olmağa ^{45a23} yaklaştı. Pād-şāhlar feryād ve

niyāza başladılar. Pervān Şāh perī ‘askerine izn virdi ammā ‘Akrēbe Cāzū’nuñ sihrinden harekete ^{45a24} mecālleri olmadı.

Ammā üstād eydür, Qahhār-ı Ā‘zam pülād kafes içinde maḥbūs ammā ‘asker-i İslām içinde bir vāveylādur kopdı. ^{45a25} Üzerine nigh-bān olanlara eyitdi, bu vāveylāya ve feryāda sebep nedür ve ‘asker-i İslām’a ne āfet irişdi didi. Nigh-bānlar da aḥvāli, [45b] ^{45b1} aḥvāli naql idüp ser-qaḫlānlar ve pehlevānlar üç gicedür ğayb olup bu gice daḫı efendimüz Qattāl Zengī ğayb oldu. İşte ^{45b2} şimdi āftāb-perestler birden yürüyüp ‘askeri zebūn eylediler. Şimdi münhezim iderler didiler. Bu kerre Qahhār bunı işidine ^{45b3} ḫayf idüp tekrār nigh-bānlara eyitdi, gelüñ benüm bendümi alup kafesümi açuñ taşra çıkup ol mel‘ūnlaruñ ḫaḫḫından geleyüm ^{45b4} zīrā lāyıḫ degüldür kim küffār, İslām ‘askerin perīşān eyleye didi. Bunlar birbirine baḫup eyitdiler, pehlevān biz ḫorḫaruz ^{45b5} seni şalıvirmege, bize fermān olmaduḫça hele idemezüz didiler. Qahhār yemān eyledi, dīnüm ḫaḫḫıçün yine kendüm gelüp size teslīm ^{45b6} olayum didi ammā bunlar cesāret idüp şalıvirmediler. Bu kerre tekrār Qahhār-ı Ā‘zam bunlara bre gelüñ beni şalıvirüñ, bu bend ^{45b7} ve bu kafes beni tutmaz ancaḫ Qattāl Zengī baña ğālib gelüp bunda ḫodı, bıraḫup gitmek merdlik degüldür, benüm bunda durduḫumuñ ^{45b8} aşlı budur yoḫsa şimdi ben murād eylesem bu kafesden yine çıkarum didi. Nigh-bānlar eyitdiler, öz kes ey pehlevān biz seni ^{45b9} şalıvirmege ḫorḫaruz, varalum bir şehinşāh olan Muṭahhar Şāh’a danışalum eger rızā virürse gelüp şalıvirelüm didiler. ^{45b10} Qahhār-ı Ā‘zam gördi, olmaz bunlardan fā’ide yoḫdur. Yürü hey nā-bekārlar diyüp bir kerre iki dizi üzerine gelüp nice zūr ^{45b11} eyledi-y-ise bend ü peyvendin bādemī ḫelva gibi kütür kütür ḫoparup ayak üzre tırdı. Kafese daḫı bir muşt urup āhen kafesi kırup taşra çıkdı. ^{45b12} Nigh-bānlar bu ḫāli görüp şimdi belki bize ḫaşd eyler diyü ḫaçdılar. Varup Muṭahhar Şāh’a ḫaber virdiler. Muṭahhar Şāh ^{45b13} ise ağlayup aḫ saḫalın yire sürüp ḫaḫḫ Te‘ālā Ḥazretleri’nden yardım ve isti‘anat ṭaleb eylerken nigh-bānlar gelüp ^{45b14} olduḫı gibi naql eylediler. Muṭahhar Şāh, Qahhār’uñ sözine bir sevindi bir de ḫorḫarum murādı ğayırdur. Ol daḫı başımuza bir belā olur [46a] ^{46a1} diyüp dibelik ğama düşdi ammā Qahhār-ı Ā‘zam kafesi kırup taşra çıkdı. Gördi, kendinüñ küçük ğürzi şöyle tırdı. ^{46a2} Anı ḫapup bir gergedān-ı metīn bulup üzerine binüp cenge toḫrı yürüdi.

Ammā o yañadan, Layṭān-ı La‘īn meger Cevāhir Şāh’ı ^{46a3} izlāl idüp bütün esīrleri bār-ğāh öñine getürtdi. Cellādılara fermān eyledi. Boyunların urdı ve

pehlevānlar ve ‘ayyārlar ^{46a4} birerleri ile bu hāli görüp helālleşmeğe başladı. Bunlar bu hālde ammā biz gelelüm Ferāmerz’e. Ferāmerz’ün hāy huydan dārūsı ^{46a5} bir miğdar gidüp şamatayı işidiyor ammā kendüye bu düş gibi gelür. Bu arada Qahhār dağı ceng mağalline gelüp bir kerre iki kat ^{46a6} olup añsuzın öyle bir na‘ra-i tañtana-i Allāhu ekber bahş eyledi kim iki leşker derya-yı ahterān gibi çalkānup bunlar birbirine ^{46a7} urmuşdılar. ‘Akrebe Cāzū dağı añsuz bu na‘ra’ı işidince Qattāl Zengī’i kıyās idüp hāy diyüp ödi ağzına geleyazdı. ^{46a8} İtdügi sihrı dağı unudup serāsime oldı ve bir geyik yire kaçdı. Ferāmerz de na‘ra’ı işidince ‘aqlı başına gelüp göz ^{46a9} açdı. Ne gördi, cāme-hāb libāsı ile kendüsin bende çeküp bir ormana bırakmışlar. Bu ne hāldür diyü fikr eylerken bir hāy ^{46a10} hūy ve ceng aşup vardur kim olmaz. Ferāmerz’ün ‘aqlı gidüp eyitdi, korqarum ‘asker-i İslām muzāyaqadadur diyüp ^{46a11} ve zūr idüp bendin kırup ol ormandan taşra çıkup ‘asker toğrı baqdı. Ne gördi, bir vāveylādur gider. Gūyā kim ^{46a12} kıyāmetden bir ‘alāmetdür. Hemān Ferāmerz bir münāsib dırahta şarılup çeküp kopardı ve ‘askere yürüdi. Jivek ‘Ayyār dağı ^{46a13} Ferāmerz’i alup gitmege gelürken Ferāmerz’ün olduğı yire yakın qalmış idi. Añsuzdan Qahhār’ün na‘rasın işidüp serāsime ^{46a14} oldı ammā na‘ra gördi kim Qahhār-ı Ā‘zam’ün na‘rasına beñzer. Bu kerre Jivek şaşup ‘acebā Qahhār bu kütürdi de bize mi imdād ^{46a15} eyler hele ne ise Qattāl Zengī’i alup ordūya indireyüm dirken bir paturdı oldı. Ne ola diyü qarşuya ^{46a16} baqdı. Ne gördi, Qattāl Zengī bendinden boşanmış ve omuzına bir gönli tāze dıraht-ı müntehā almış, qatran tulumı gibi gelür. ^{46a17} Jivek ‘Ayyār’ün ödi ağzına gelüp hāy nā-bekār Qattāl Zengī gördüñ mi yine boşanmış diyüp ters izīne döndi ki kaçup ^{46a18} gide. Ferāmerz’ün gözi Jivek’e rāst gelüp taḥkik beni çalup bunda götüren bu nā-bekārdur diyü tura bre nā-bekār ‘ayyār nereye gidersin ^{46a19} diyü hayqırınca Jivek şaşup ayağı kösteklendi. Bir adım ilerü gidemedi. Ferāmerz gelüp bunu buçaqlık çekü ¹⁵⁰ gibi qaldırup ^{46a20} eyitdi, söyle ey nā-bekār ‘ayyār tiz ol beni sen mi getürdüñ toğrı söyle yoḥsa dīnüm ḥaḥkīçün seni yire urup merheme ^{46a21} döndirürüm diyüp qolın harekete getirince Jivek eyitdi, aman cānum pehlevān ḥacı efendi baña kıyımā, āf-tāb ‘aşqına toğrısın ^{46a22} dirüm diyü yarasa gibi Ferāmerz’ün qolına şarıldı. Ferāmerz söyle imdi didi. Jivek dağı vuḫū’ı üzre ‘Akrebe Cāzū gelüp ^{46a23} Qartas’ı sihrden geçürüp kendi mekānına götürüp Şarşar’a dīvānda üşündi ile tūtup ba‘de cāzū gelüp kendüye ^{46a24} bir efsün

¹⁵⁰ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “cekü (جكو)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyaziya “cekü” olarak aktarılmıştır.

ta^clim idüp ol efsün ile cümle kaplanları birer birer çadıra gelüp soñra kendüsin çalup sengin^{46a25} olmağ ile ordüya getüremedi ve bunda getürdügin cümle nağl eyledi. Ferāmerz eyitdi, yā şimdi bu kütürdi nedür. İki ‘asker birbirine, [46b]^{46b1} birbirine girmiş. Arada bir şedid na^cra zāhir oldı. Ol na^cra kimüñdür didi. Jivek eyitdi, ğālibā Qāhhār-ı Ā^czam’uñ idi ammā^{46b2} aşlın ben de bilmem didi. Ferāmerz yā şimdi pehlevānlar kandanur didi. Jivek eyitdi, pehlevānlar ħabs-ğāne çadırında idi. Soñra Laytān^{46b3} Vezir pād-şāhum Cevāhir Şāh’ı izlāl eyleyüp eyitdi, elbetde esirleri getürsünler de katl eyleñ didi. Cevāhir Şāh dağı^{46b4} esirleri getürmege ādem gönderdi idi. Ben de bunda geldüm ki seni dağı alup gidem şimdi bilmem nice oldı didi. Bu kerre Ferāmerz^{46b5} bu ħaberi işidine keyfi bozıldı. Dönüp Jivek’e eyitdi, tiz imāna gel yoğsa şimdi seni helāk iderüm didükde Jivek’uñ^{46b6} cān başına şıçradı. Nola diyüp dil ucı-y-ıla qorqusından Müselmān oldı. Ferāmerz, Jivek’i şalıvirüp eyitdi, düş önüme.^{46b7} Jivek, Ferāmerz’uñ önüne düşüp ordüya yürüdi ammā Qāhhār-ı Ā^czam na^cra’ı urup der-‘ağab ‘asker-i küffāra bir toğınış^{46b8} toğındı kim gürz-ile urduğın ħurd-ı ħām iderek Piletin’uñ üzerine geldi. Cevāhir Şāh’uñ ‘askeri fi-l-ğāl yüzi döndi.^{46b9} Piletin iğdām idüp çalışğördi olmadı. Ol mağall Qāhhār ile muğābil olup Qāhhār’a, Piletin bir çarb urdı. Qāhhār, Piletin’uñ^{46b10} çarbin men^c idüp bir gürz öyle urdı kim Piletin’i bir çarbda zir-i zeber¹⁵¹ eyledi. Āftāb-perestler görüp ğolov eylediler. Qāhhār’uñ^{46b11} önünden çapdılar ammā ‘asker ğayrı bozıldı. Piletin tekrār süvār olup ħikmet-i Ĥudā Ferāmerz’e rāst geldi. Piyāde görüp^{46b12} şikārdur diyü ħamle eyledi. Ferāmerz bunuñ ħamlesin men^c idüp buña bir dırağt öyle ‘aşğ eyledi kim atı-y-ıla bile ser-nigün^{46b13} oldı. Eyler tutar yiri çalmadı. Bu arada Cevāhir Şāh esirleri önüne getürdüp ‘ağılların getürüp cellād eyledi. Cellādlar dağı ħazırlandı kim^{46b14} boyunların uralar. Nā-ğāh Qāhhār-ı Ā^czam’uñ na^crası zāhir oladışdı. Cevāhir Şāh indü. Bend olup ne ola diyü tiz bir ħaber getürsünler^{46b15} görelüm aşlı nedür diyü cellādları te’ğir itdirüp ħabere ādem gönderdiler. Giden ādem varup geldi. Eyitdi, pād-şāhum ne çurursın^{46b16} Qāhhār-ı Ā^czam āf-tāb kulların kırup geçürdi. Şimdi ‘askerimüzi bozar didi. Bu kerre Cevāhir Şāh şaşup eyitdi, bu naşıl işdür kim^{46b17} Qāhhār-ı Ā^czam öteden beri baña ħidmet idüp ve benüm dāmādum ola da şimdi Ĥudā-perestlere imdād eyleye. Belki iş yañlışdur^{46b18} dirken yine feryādcı geldi kim pād-şāhum Qāhhār-ı Ā^czam, Piletin’i bir çarb-ıla yıçup

¹⁵¹ Bu tamlama sözlüklerde “zır ü zeber” olarak geçmektedir.

‘askeri bozdı, tabl-ı ārāma fermān eyleñ yoḥsa ^{46b19} ‘ālemi fenāya virür didiler. Bu kerre Cevāhir Şāh esīrleri helāk eylemek kaydın unudup Qahhār-ı Ā‘zam’uñ fikrine düşdi. Ne dirsın ^{46b20} tabl-ı ārām çaldursam mı dirken bir haber daḥı geldi kim pād-şāhum kaputansuzlar tedārüki Qattāl Zengī cāme-ḥāb libāsı ile elinde ^{46b21} bir dıraḥt, Jivek ‘Ayyār öñince şāg cānibinden beri gelüp Piletin daḥı tekrār süvār olmuş-ıdı. Qattāl’ıla muḳābil olup Piletin, ^{46b22} Qattāl’a ḥamle eyledi. Qattāl, Piletin’uñ ḥamlesin şavup ol dıraḥt ile urup Piletin raḥşı ile bile teker meker olup yüzi ^{46b23} gözi taşa kuma sürinmekden gök bere oldu. Güc-ile qaldırup çadıra iletdiler ammā Qattāl Zengī ol kıyāfet ile işte ^{46b24} bunda geliyor didüklerinde Cevāhir Şāh’uñ beñzinde qan qalmadı. Bre Cāzū qanda gitdi didi. Meger Cāzū ise Qahhār-ı Ā‘zam’uñ ^{46b25} na‘rasından ḥavf idüp qaçmış-ıdı. Layṭān Vezīr eyitdi, pād-şāhum hemān esīrleri Qattāl Zengī gelmeden qatl eyleyelüm didi. Cevāhir Şāh [47a] ^{47a1} eyitdi, behey mel‘ün ibn-i mel‘ün hiç senüñ saña süreceq kadar ‘aqluñ yoḥ mıdır. Şimdi bunları helāk eyleseñ işte Qattāl geldi. Zengī’ye ^{47a2} sen mi cevāb virürsın kim cevāb virse gerekdür pehlevānlaruñ yirine bizüm cümlemüzi qatl eyler. ‘Acebā binüp qal‘a tarafına firār idebilür miyüz ^{47a3} dirken Qattāl Zengī işte geldi didiler. Bunlar dibelik şaşdılar. Bu arada Ferāmerz apul apul bār-gāh-ı Cevāhir Şāh öñine gelüp gördi, ^{47a4} cümle pehlevānları şıravardı dizmişler. Her birinüñ qafāsında bir cellād tırur. Hemān Ferāmerz toḡrı oḡlı Cihān-baḥş’a yürüdi. ^{47a5} Cihān-baḥş pederinüñ murādın bilüp şevke geldi. Bir kerre zür idüp bendin kırdı. Qahqaşān daḥı ḡayrete gelüp ol daḥı ^{47a6} kırdı. Cellādlar qarşu qoyam şandılar, başlarına birer muşt urup helāk eylediler. Andan sā’ir pehlevānlaruñ bendlerin aldılar. ^{47a7} Cevāhir Şāh bu vaqte dek darb-ı ārām çaldırup Qahhār-ı Ā‘zam tabl şadāsın işidince vardı, qafes yanında oturdu. ^{47a8} Muṭahhar Şāh daḥı tabl-ı ārām çaldırup iki leşker birbirinden ayrılıp dönüp qondılar. Berüde cümle ‘ayyārlaruñ bendlerin alup Şarşar-ı ^{47a9} Sebük-bār ḥalāş olınca gözi Jivek’e rāst gelüp bir muşt urup yıqdı, bende çekdi. Jivek ‘Ayyār feryād idüp ammān devletlü ^{47a10} şāhib-qırān qoma, sulṭān-ı ‘ayyārān beni bende çekdi didükde Ferāmerz eyitdi, incitme yā Şarşar ol imāna gelüp baña tābi‘ oldu didi. ^{47a11} Şarşar da eyitdi, inanma server zīrā sen daḥı ‘ayyārlaruñ ḥilelerinden bilmezsin ve görmedüñ diyüp Ser-bāz ‘Ayyār’a teslīm eyledi. Andan ^{47a12} Ferāmerz toḡrı pāy-ı taḥt şandalīsine geçüp qarār eyledi. Dönüp Cevāhir Şāh’a eyitdi, ne dirsın yā Cevāhir Şāh imāna ^{47a13} gelüp baña tābi‘ olur mısın yoḥsa şimdi seni bende çeküp götüreyüm mi didükde

Cevāhir Şāh temennā itdi. Baş üstine ^{47a14} devletlü şāhib-kırān siz sa' ādetle buyuruñ ben de tedārüküm görüp hāk-pāya varayum didi. Bu kerre Ferāmerz, Şarşar'a eyitdi, var benüm ^{47a15} esbābum ve raḥşum getür didi ve pehlevānlaruñ daḥı esbāb-ı ālātın getürmege tenbīh eyledi. Anlar da varup gelince cümle pehlevānlar daḥı ^{47a16} sağ, şol şandalilerde oturup yiyüp içmege başladılar. Şarşar, 'ayyārlar ile ordū-yı İslām'a gelüp 'ayyārlar, pehlevānlaruñ esb ü eşvābına ^{47a17} gitdi. Şarşar, serā-perde-i İskender-i Kübrā'ya gelüp müjde eyledi ve olan aḥvāli naql eyledi ve Qāhhār-ı Ā'zam'uñ eyledügi merdliḡi ḡaber aldı. Oradan ^{47a18} Ferāmerz'uñ eşvābın ve raḥşın alup Cevāhir Şāh bār-gāhına geldiler. Ferāmerz ve pehlevānlar giyinüp cümle raḥşlarına süvār oldılar. Ferāmerz tekrār Cevāhir ^{47a19} Şāh'a tenbīh eyledi kim elbetde gel yoḡsa şoñra zarar çekersin didi ve pehlevānları alup 'azm-i ordū-yı İslām eyledi tā kim serā-perdeye ^{47a20} geldiler. Ferāmerz, Qāhhār-ı Ā'zam'uñ aḥvālin su'āl eyledi. Andan kaḡkup Qāhhār'uñ olduḡı çadıra vardı. Qāhhār'dur, Ferāmerz'i görince ayaḡa ^{47a21} kaḡkup ta'zīm eyledi. Ferāmerz gelüp Qāhhār'a 'aşḡ eyledi ve elinden yapışup oturdılar. Andan Ferāmerz eyitdi, āferin pehlevān eyü merdānelik ^{47a22} idüp ḡayret-i İslām'ı gözetmişsin. Gel baña tābi' ol seni kendüme ser-kaḡplan idüp taḡdīr-i ikrām ideyüm elḡamdülillāh sen de ehl-i İslām'dansın ^{47a23} diyü vāfir yine söyleydi. Qāhhār eyitdi, ḡayr yā Qattāl hiç beyhüde emegüñ zāyi' eyleme, belī ḡālibümsin zīrā kişi ḡālibine ḡul olmaḡ māni' degüldür ^{47a24} ancaḡ Nesl-i Qāhremān'dan ve Āl-i Keyūmers' den olanlara cānibden kimseye ḡul olmaz didi. Ferāmerz görđi, tā kendin bildürmedükce bir ḡāl-ıla Qāhhār ^{47a25} teslīm olmaz, 'āḡıbet kendin bildirüp ketfinde olan ḡāl-i Keyūmers'i gösterdi ve murādın ifāde eyledi. Bundan şoñra Qāhhār-ı Ā'zam kâ'il, [47b] ^{47b1} kâ'il olup Ferāmerz şād oldı. Oradan kaḡkup serā-perdeye geldiler. Ferāmerz dönüp Qāhqaşān'a ve Melik Seyf'e ve sâ'irlere baḡup ^{47b2} eyitdi, ey dil-āverler işte Qāhhār-ı Ā'zam bizümle yār-ı ḡarındaş oldı. İmdi bu serā-perdede herkesüñ miḡdārı ve menzili elbetde ^{47b3} bilinmelidir. Erenler meydānında imtiḡān oluñ didi. Cümlesi rāzı olup Qāhhār'ıla birer birer gelüp imtiḡān oldılar. Qāhhār cümlesine ^{47b4} ḡālib geldi. Qāhqaşān ile düvāl tutuşdılar. İki de birbirin ḡırnāḡ üzerine dek ḡaldurdılar ancaḡ Qāhhār lenger virüp ^{47b5} Qāhqaşān-ı Zīr-dest'uñ ḡolların bükdi. Pāyların zemīne başdı. Qāhqaşān, Qāhhār'uñ ḡolların bükemidi. Ol ḡadarca Qāhhār'uñ ^{47b6} ḡalebesi zāhir oldı. Ser-kaḡplanlık istemeyüp ser-'askerlik istedi. Ferāmerz, Qāhqaşān'a serā-perde-i İskender-i Kübrā'yı teslīm idüp ^{47b7}

cümlesine hil' at virdi. Bu server üzre ' ayş-ı nūşa bünyād urdılar. Ol gice mürür idüp şabāh oldı, kalkup yine ' işrete ^{47b8} başladılar ammā Ferāmerz gördi, Cevāhir Şāh gelmedi. Murād eyledi kim süvār olup vara, yaqasından tıutup melāmet-ile getüre. Eger Müselmān ^{47b9} olursa ne hoş eger olmazsa yā katl ide yāhud yirin āhire vire. Bu kere Qahhār-ı Ā' zam ayaga tıurup eyitdi, devletlü şāhib-ķırān ^{47b10} izniñüz ile ben bir kerre varup alayum getüreyüm didi. Ferāmerz pek güzel diyüp düstür virdi. Hemān Qahhār gergedānına binüp ' azm-i bār-gāh-ı ^{47b11} Cevāhir Şāh eyledi tā kim bār-gāh-ı Cevāhir Şāh'a gelüp görenler haber aldılar, pād-şāhum dāmādıñuz Qahhār-ı Ā' zam geldi diyü. Cevāhir Şāh ^{47b12} ' acebā ne için geldi ola didi ammā Qahhār, bār-gāh qapusında rahşından inüp içeri girdi. Cevāhir Şāh öninde yir öpdı. ^{47b13} Cevāhir Şāh gördi, Qahhār' uñ mu'amelesi hüsni mu'ameledür, hoş geldüñ yā Qahhār didi. Qahhār da hoş bulduq pād-şāhum didi ve ayāğ ^{47b14} üzre tıurdu. Cevāhir Şāh eyitdi, ne durursın otursaña didi. Qahhār eyitdi, oturmağa gelmedüm efendüm, Qattāl Zengī tarafına seni götürmege ^{47b15} geldüm. Dünki gün gelürüm diyü va' de eylemişsin, bu kerre gelmedüñ. Qattāl Zengī gāzaba gelüp seni katl eylemege gelürken ben ricā idüp geldüm, buyuruñ ^{47b16} gidelüm didi ammā Cevāhir Şāh gitmege bir miqdār gönli oldı ammā Laytān Vezir şeytan gibi düşünüp izlāl eyledi gitme diyü. Cevāhir Şāh da ^{47b17} eya idüp gitmedi. Bu kerre dağı pād-şāhum ben seni götürmege der-'uhde idüp geldüm. Be herhāl ben seni götürürem didi ^{47b18} ammā Cevāhir Şāh 'inād idüp gitmem didi. Qahhār eyitdi, çünkim pād-şāhum gitmezsen ben de sensiz gidemem. Bāri taht altına girüp ^{47b19} pinhān olayum diyüp tahtuñ altına girdi. Cevāhir Şāh' uñ tahtı yigirmi dört küngürelü, kırk sekiz pāyelü bir mu'azzam taht idi. Üzerinde ^{47b20} yüz kırk dört vezir ve bu kadar hükemā ve müneccimān ve kafasında iç ağaları,

Hāşılı, dört yüz kadar kimse var idi. Qahhār bir kerre tahtı ^{47b21} ortalayup başında olan miğferinüñ tekmesine alup ya Allāh diyüp nice zür eyledi ise yirinden tahtı kaldırıp başınuñ üzerine ^{47b22} aldı. Qımıldanmañ ey erbāb-ı dīvān yoğsa size bir taht ururum ki eşkāl¹⁵²-i tılısmāta döndürirüm didi. Aşlā ^{47b23} bir kimse harekete qādir olmadı. Qahhār-ı Ā' zam apul apul bir ordūdan bir ordūya öyle bir sengin tahtı başında getirüp ^{47b24} serā-perdeye geldi ammā ırāqdan görenler segirdüp Ferāmerz eyitdiler, hele server bir kerre taşraya çıkup Qahhār' ı temāşā eyleñ ne hālde ^{47b25}

¹⁵² Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “lam (ل)” harfinin unutulması sonucunda “(لشكأ)” şeklinde yazılmıştır. Metnin genelinde iki kez doğru yazılan kelime burada yanlış yazılmıştır. Bu yanlışlık giderilmiş ve “eşkāl” olarak düzeltilmiştir. Kelime çevriyaziya “eşkāl-i tılısmāt” olarak aktarılmıştır.

geliyor dağı diyince Ferāmerz ve Muṭahhar Şāh bütün begler ve sâ'ir erbāb-ı dīvān cümlesi taşra çıktı. Ne gördiler, koca Qahhār-ı Ā'zam öyle bir [48a] ^{48a1} ā'zametlü tahtı başınıñ üzrine almış götürür. Gūyā vāhī nerre Süleymān'ıñ taht-ı kudretin başına alup bu kadar maḥlūk ile yidi ^{48a2} gün gezdürdigi gibi herkes Qahhār'ıñ bu küvvetin görüp taḥsīn eylediler ve inşāf eyleyüp eyitdiler, ḥaḳkā ki baş ser-ḳaplanlığa ^{48a3} lāyık server imiş didiler ammā Qahhār, serā-perde önine gelüp gördi ki, cümle çıkmışlar kendüyi temāşā iderler. Tamām birle Ferāmerz'ıñ ^{48a4} önine geldükde üç kerre meydānı dolandı ve Ferāmerz'ıñ önine gelüp yire ḳosa gerek. Ferāmerz bir kerre tahtıñ kenārından ^{48a5} bir eli-y-ile tutup Qahhār'ıñ başından alup yidi kerre ol dağı dolanup sera-perde ḳapısından içeri olup tā taht-ı İskender-i ^{48a6} Kübrā'ya götürüp Muṭahhar Şāh ile Remed Şāh'ıñ arasına ḳodı. Andan herkes gelüp yirlerinde ḳarār eyledi. Bu kerre Ferāmerz'ıñ ^{48a7} dağı ḳuvvetine sābāş idüp zihī şāhib-ḳırānlık ancak olur diyü engüşt-ber-dehān eylediler. Qahhār dağı gelüp temennā eyledi ^{48a8} ve 'özü dileyüp eyitdi, devletlü şāhib-ḳırān sizüñ ḥuzūrıñuzda 'arz¹⁵³-ı mehāret küstaḥlıḳdur ammā öyle iḳtizā eyledi ve bu küstaḥlığı ^{48a9} 'afv eyle didi. Ferāmerz dağı eyitdi, berḥudār ol yā Qahhār ancak olur dil-āversin ve baña aḳrān-ı yegānesin diyü vāfir sitāyiş ^{48a10} eyledi ve ḥil'at virdi ve Cevāhir Şāh'a dağı tāc ve libāçe giyürdi. Layṭān'a ve cümle vüzerāya ḥil'atlar giyürüp tekrār ziyāfet ^{48a11} eyledi. Ziyāfet eṣnāsında dīn baḥşī açılıp İslam dīninüñ şerefiyyetin¹⁵⁴ bildirüp andan Cevāhir Şāh cümle vüzerası-y-ıla imāna ^{48a12} geldi. Layṭān dağı dil ucı-y-ıla ḥavfindan imāna geldi. Andan 'askere dānālar ta'yīn olunup cümlesin imāna getürdiler ve Piletin-i ^{48a13} Pīl-efgen'i dağı da'vet idüp geldi, Ferāmerz ta'zīm idüp 'alem-dār eyledi. Piletin dağı İslām'a gelüp cümle birlik oldılar. ^{48a14} Şarşar dağı Jivek 'Ayyār'a varup eyitdi, işte Cevāhir Şāh cümle pehlevānān ve 'askeri-y-ile İslām'a geldi, sen ne dirsın ^{48a15} didi. Jivek eyitdi, sultān-ı 'ayyārān sözüñ ṭoḡrısı bu kim ben evvel Ḳattāl Zengī'nüñ ḥavfindan imāna geldüm yalandan idi ^{48a16} ammā āferīn senüñ ferāsetüñe ancak eger beni kendüñe baş ḥalīfe eylerseñ ben de Müselmān olurum didi. Şarşar da olsun diyüp Jivek ^{48a17} dağı imāna geldi. Şarşar, Jivek'i kendüsine baş ḥalīfe eyledi. Bundan şoñra iki 'asker bir olup Ferāmerz,

¹⁵³ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “ayn (ع)” harfine müstensihin yanlışlıkla nokta koyması sonucunda “gayn (غ)” harfi gibi yazılmasıyla “(غرض)” şeklinde yazılmıştır. Bu yanlışlık giderilmiş ve kelime çevriyaziya “‘arz” olarak aktarılmıştır.

¹⁵⁴ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “şin (ش)” harfinin yerine yanlışlıkla “sin (س)” harfinin yazılması sonucunda “(سرفیت)” şeklinde yazılmıştır. Bu yanlışlık giderilmiş ve kelime çevriyaziya “‘şerefiyyet” şeklinde aktarılmıştır.

Cevāhir Şāh'a, Cevāhir Şāh ^{48a18} dağı cümle beglere ve Ferāmerz'e 'azīm ziyāfetler idüp peşkeşler virdi. Ğayrı 'ayş u nūşa bünyād urdılar. Bunlar bu hāl ^{48a19} üzre biz gelelüm 'Aķrebe Cāzū aĥvāline,

Rāvī kavlince, ol zemān kim Qahhār-ı Ā'zam kafesden boşanup na'ra urup meydāna ^{48a20} yüriyince 'Aķrebe Cāzū ĥavfindan firār idüp mekānına dek kaçmış-ıdı. Birkaç gün oturup eyitdi, varayum baķayum nice oldı ^{48a21} anlar diyüp kuvvet-i sihr-ile Cevāhir-ābād öñine geldi. Ne gördi, cümlesi Ĥudā-perest olup birlik olmuşlar. 'Aķrebe Cāzū ^{48a22} bir tarīķ ile maĥfi Laytān Vezīr'e bulışdı. Laytān, 'Aķrebe'i görince şād olup elin öpdı. 'Aķrebe Cāzū eyitdi, yā Laytān ^{48a23} gerçekden sen de Ĥudā-perest olduñ mı didi. Laytān eyitdi, bre yok yalandan Müselmān oldum zīrā āf-tābdan ben ne ziyān ^{48a24} gördüm ki yüz çevirem, neyleyüm şol Qattāl'a bir fırsat bulmadum didi. 'Aķrebe eyitdi, yā Laytān çok kerre çalışdum, ^{48a25} gice cāme-ĥābda iken ben de fırsat bulmadım ancak senüñ ĥatırıñ için ben yine fırsatın gözedeyüm eger fırsatın bulursam, [48b] ^{48b1} bulursam nā-bekār zengī'i kaķup Deryā-yı Muĥī' e atayum diyü va' de eyledi. Ĥikmet-i Ĥudā irtesi gün şikāra gitdiler. Ferāmerz bir şikār ^{48b2} ardınca biraz gidüp 'askerden cüdā olduķda 'Aķrebe Cāzū bir 'azīmü'l-cüşse murğ şekline girüp Ferāmerz'ün üzerine ^{48b3} ğıjlayup indi. Güyā nice urup kaķa ve getirüp Deryā-yı Muĥī' e biraĝa. Ferāmerz görünce tīz kırbandan bir tīr çeküp ^{48b4} baĥr-i kemāna vaz' idüp ve iç kaķzadan küşād virüp 'Aķrebe Cāzū'ya bir ĥadeng urdı, ĥadengdür gelüp 'Aķrebe'nüñ bāzūsına ^{48b5} urup ıraķdan kemlik ile bir yir yüzinden geçmeyüp maĥalline kaķdı. 'Aķrebe Cāzū cān ĥavli-y-ile pervāz urup Ferāmerz'ün ^{48b6} gözinden nihān oldı. Bu cāzūlarda bir hāl vardur bir yirinden kaķn çıkısa ĝayrı siĥre kādır olımazlar. 'Aķrebe ol ^{48b7} ĥavf-ıla kaķn çıkımadan selāmete düşeyüm diyü Kūh-ı Bercesīd'ün firār eyledi. Tā kim mekānına varup tīri bāzūsından çıkardı ^{48b8} ve fitīl şalup merhem urdı. Yarasıñ oñulmasına muntazır oldı.

Ammā bu yañadan, Ferāmerz dönüp şikārdan geldi. ^{48b9} Bu kışşa'ı naķl eyledi. Ya dīv yāĥud cāzūdur didiler. Laytān Vezīr bildi kim 'Aķrebe Cāzū zaĥm-dār olup gitdi. Ğayrı andan ^{48b10} imdi kaķ' idüp Ferāmerz'ün helākına dā'imā ĥile ve fikr eylemege başladı. 'Aķıbet bunı tedbīr eyledi kim bir hāl ile Ferāmerz'i ^{48b11} zehrleyle. Bir ziyāfet tertīb idüp bir kāse şerbet ile zehr ĥāzırladı ve bir tāze ĝulāma ısmarladı. Kaķan Qattāl Zengī ^{48b12} şı istedikde bu kāse'i alup Qattāl Zengī'ye vir didi. ĝulām dağı nola diyüp Laytān Vezīr, Ferāmerz'i begler ile da'vet ^{48b13} eyledi. Ferāmerz de

begler ile gelüp yidiler ve içdiler ammā ol ğulām Ferāmerz'e muḥabbet eylemiş idi. Kıyamayup bir tenhāya çıķup ^{48b14} Şarşar'a bu aḥvāli bildürdi. Şarşar'ın 'aķlı gidüp tiz içeri girdi. Hikmet-i Hudā ol maḥall Ferāmerz'de bir teşnelik gelüp ^{48b15} şı istedi. Layṭān Vezir gördi, ğulām yokdur hemān kendi varup kāse'i aldı. Ferāmerz'e virürken Şarşar ayırup tizlik ^{48b16} eyledi. Layṭān'a irüp şüretine bir sille nice urdı ise Layṭān'ın elinden kāse fırlayup şikest oldu ve içinde olan şerbet ^{48b17} dökildi. Layṭān Vezir ağlayup devletlü şāḥib-kırān benüm cürmüm nedür kim Şarşar böyle 'ırzum pāy-māl eyleye didükde Ferāmerz eyitdi, yā Şarşar ^{48b18} bunun aşlı nedür kim bu küstaḥlığı eyledün didi. Şarşar daḥı server bu la'ın kāsede olan şerbeti zehrelemiş, saña virüp ^{48b19} öldürse gerek idi, işte aşlı budur didi. Layṭān eyitdi, ḥāşā bu sözün aşlı yokdur, bu baña iftirādur, bühtān eyler ^{48b20} didi. Şarşar eyitdi, gerçektür benüm işbātum vardır diyüp varup ol ğulāmı getürdi. İşte bu ğulām söyledi didi. Layṭān ^{48b21} Vezir ğulāmuñ yüzine bakup ey ğulām ben ne zemān zehrlü şerbeti şāḥib-kırān istedikde vir didüm mi didükde ğulām düşündi ^{48b22} çünkim zehr dökilüp kāse daḥı şikest olmuş. Şimdi toĝrısın söylesem belki Layṭān'ı helāk eyler, bu kadar zemāndur ^{48b23} ekmeğin yidüm, ölmeden ḥalāş ideyüm ze' mine düşüp inkār eyledi. Ḥayr benüm bu sözden ḥaberüm yokdur didi ammā Şarşar ğulām böyle ^{48b24} kendüsi yalan çıkarduĝına 'ār idüp ḥāy nā-ḥalef nā-bekār hem baña ğamz idüp hem yine inkār eylersin diyü dal-ḥançer oldu. ^{48b25} Oĝlanuñ sinesine bir ḥançer öyle udı kim ucu şirtından çıķdı. Āh idüp cān virdi. Ferāmerz, Şarşar'ın böyle [49a] ^{49a1} eyledüĝinden ziyāde ğazaba gelüp şimdi ben bu nā-bekāra āzār idüp tutayum disem tütılmaz bāri şan'at ideyüm diyüp eyitdi, ^{49a2} āferin yā Şarşar eyü eyledün gel imdi saña biraz baḥşış vireyüm diyü el cebe soķup bir avuç altın çıkardı. Şarşar altını ^{48a3} görince yumuşayup ḥançerin ğılāfına ķodı. Bu kerre varup Ferāmerz'ün yanına dāmenin açdı kim Ferāmerz altını dōke. Ferāmerz ^{49a4} altını dōkdüĝi birle bunu ķolından tütüp itdi. Nā-bekār 'ayyār sen benüm ḥuzūrumda hem bir vezire sille urup 'ırzın ^{49a5} yıķasın ve hem ādem ķatlı idersin diyüp ğazabından Şarşar'a bir, bir daḥı üç tāziyāne urup şalıvirdi. Şarşar bu kadar ^{49a6} begler ve pād-şāḥlar içinde kendüsin böyle Ferāmerz tāziyāne ile dōkdüĝine ziyāde 'ār idüp gücine geldi ^{49a7} ve eleminden ağlayup şöyle alarĝa çıķup ḥoş imdi yā Kattāl Zengī ben senün ağzına ve muḥabbetüne bu işi itdüm de ^{49a8} sen benüm 'ırzum yıķasın unutma bu intikāmı eger saña ķalursa benüm adum Şarşar olmasun diyüp aldı yürüyüvirdi. ^{49a9} Ferāmerz bu kerre itdüĝi işe peşimān oldu

ammā çe-fā'ide. Vāh şunuñ gibi bir ' ayyāra mālīk olduğ idi, ol da elimüzden ^{49a10} çıkup gitdi. Ğayf u dirġ eyledi. Aġşam olmadan at diyüp Bilhūn Nerre, İblāġ-ı Şeş-pāy-ı Bahrī'ı çekivirdi. Ferāmerz ^{49a11} binüp begler ile serā-perde-i İskender'e geldi. biraz dağı oturup begler gördiler, Ferāmerz'ün keyfi yokdur. Seyr-i **baġr** idüp ^{49a12} bār-gāhlarına gitdiler. Ferāmerz dağı cāme-hāba yatdı. Ötede Laytān Vezīr dağı ġīlesi şübūt bulmadı. Ğāyet ġamm-ġīn olup ^{49a13} ol efkār-ıla yatup uyuyakaldı.

Üstād eydür, meġer Şarşar ' Ayyār ordūda ġalup bir yirde pinhān olmuş idi. ' Alem-i aġyārdan ^{49a14} ġālī olduġca kemīnden çıkup toġrı Laytān Vezīr'ün bār-gāhına geldi. Bir yirinden ġirüp yaturken muġkem dārūladı ^{49a15} ve uşura çıkup şaġalın ve bıyıġın ve ġaş kirpigın pāk tırāş idüp yüzün alaca boyalar ile boyadı ve burnın ^{49a16} kesüp yana yapışdırdı. Andan bir tezkere yazup mel'ün ' āġıbet beni efendūmden ayırmaġa sebeb olduñ, ben senūñ başuñ keserem ammā ^{49a17} yine ġanuñ saña cibā naşībūñ var ise vir, vaġtde seni ben yine bulurum diyüp tezkere'ı başı ucına bıraġdı ve bār-gāhdan ^{49a18} çıkup bir taraflı tutup çekilüp gitdi. İnşallāġ vaġtı geldükde aġvālī naġl olunur. Ol gice ġeġüp şabāġ oldu. Ğulāmlar, Laytān ^{49a19} Vezīr'ı ġaldırmaġa geldiler. Ne gördiler kim Laytān cāme-hābında yokdur, yirinde bir ' acibe kıyāfet diyü yatmış uyur. Bunlar ^{49a20} ta' accüb idüp ġavf eylediler, bu ne temāşādur diyüp bunlar söyleşürken Laytān'ün dārūsı def' olup gözün açdı. ^{49a21} Gözleri açılmaz ġüyā gözlerinūñ üzerinde bir nesne var meġer Şarşar gözlerinūñ üzerine göz resminde bir rāyidī cām ^{49a22} yapışdırmış-ıdı. Eli-y-ile yokladı, bir pek şey var ġalġup oturdı. Ğulāmlar Laytān'ün ġalġup oturduġın ve gözlerini ^{49a23} ġörince hemān taşra ġaçdılar. Laytān el ġalġup bre ġelūñ didi. Ğulāmlar baġdılar ses Laytān'ündür ammā cesāret idüp yanına ^{49a24} varamadılar. Bu kerre Laytān Vezīr eyitdi, ġandasıñuz niġün yanuma gelmezsiñüz diyü ġaġırınca ġulāmlar birbirine sen var, yok ^{49a25} sen var diyüp hele içlerinden bir yüreklücesi ilerü ġelüp eyitdi, sen kimsin didi. Laytān Vezīr eyitdi, bre ne poġ yir şu mel'ünler, [49b] ^{49b1} mel'ünler diyü ġazaba geldi kim hiç olmaz. Eyitdi, beni bilmez misiñüz didükde ol ġulām eyitdi, ġayr sultānum biz seni hiçbir şey'e beñzedemedük ^{49b2} meġer Kūh-ı Ğāf' da olan dīvlerden Buġalemun Nerre olasın didi. Laytān eyitdi, bre hey nā-bekār yā ben Laytān Vezīr deġül miyem ammā ^{49b3} bu gözlerüm üzerinde ne [ve] ¹⁵⁵ vardur kim açılmaz didi. Ğulām diġġat ile baġdı. Cām yapışdırmışlar, bu dağı bildi kim Laytān'dur ancak ^{49b4} bir renge uğramış, ol bir

¹⁵⁵ Bu baġlacı müstensih yanlışlıkla yazmış olmalıdır. Metin dış unsur.

ğulâmlara dağı bildirüp ibriğ ile şu getirüp Laytân elin yüzün yu, dağı çerişler eriyüp ^{49b5} gözlerinden câmlar düşdi. Laytân'ın gözleri açılıp ğulâmlara 'itâb idüp kim yapışdurdı benüm gözlerüme bu câmları ^{49b6} didi. Ğulâmlar da biz bilmezüz ancak bir kerre nâ-mübârek yüzün temâşâ eyleyün diyüp eline bir âyine virdiler. Laytân Vezîr bağup ^{49b7} âyinede ol şüreti görünce kaldırup âyine' i yire urdı. Bu arada burnı acır, benüm burnum niçün acır ¹⁵⁶ diyüp yapışınca ^{49b8} anın da tutkalı erimiş idi. Burnı şopup eline geldi. Ol hâli görüp Laytân kendin yire urdı. Bu işi baña kim itdi ^{49b9} diyü nâ-gâh şarşar yazduğı tezkere' i görüp şol kağıd nedür diyüp alup Laytân'a virdiler. Laytân açup okıdı, ^{49b10} şarşar yazmış, bildi kim kendüsine bu pâ-bendi geçen şarşar'dur, kâlkup giyindi ve yüzine niğâb aşup feryâd iderek ^{49b11} Ferâmerz'e gitdi. Ferâmerz dağı meger henüz kâlkup def' -i humâr eylememiş-idi. Laytân gelüp devletlü şâhib-ğırân bu zulm baña nedür, işte bu gice ^{49b12} şarşar 'Ayyâr gelüp beni bu hâle şodı diyü yüzünden niğâbı kaldurdı. Ferâmerz bağdı, bir şorfe kıyâfete girmiş kim gören vehm alur. ^{49b13} Laytân tezkere' i dağı gösterdi. Elbetde şarşar'ı buldırup hağğından gel diyü ibrâm eyledi. Ferâmerz'ün ise 'ayyârın gitdüğünden ^{49b14} yüregi yanardı ve kabâhat Laytân'ın idüğün dağı anlamişdı. Ğazaba gelüp eyitdi, bre nâ-bekâr beni bir 'ayyârdan ayırduñ dağı ^{49b15} gelüp şikâyet eylersin kim bilür şimdiye dek birğaç menzil yol almışdur. Var bul eger elünden gelürse intiğâmın al diyüp Laytân'a ^{49b16} yüz virmeyüp şodı. Laytân dönüp yine bâr-gâhına geldi ammâ bütün 'asker Laytân'ın ağvâlin tıyup oğ mağall olsun ^{49b17} mel'ûna diyü hağğ eylediler ammâ Laytân gördi, Ğattâl Zengî kendüye bir mu'âmele eyledi. Olsun nâ-bekâr zengî ben de saña bir iş ^{49b18} ideyüm ki başuña şoparayum kıyâmetler didi. Meger bu la' inün bir kârındaşı dağı var idi adına Bahtün dirlerdi. Sind ülkesine yağın ^{49b19} bir memleket var idi, Hüşeng-âbâd dirlerdi. Hüşeng şâh İbn-i Mühelhilân kıya itdürmiş idi. Yine Hüşeng şâh neslinden Keymurâd Hân ^{49b20} nâm bir pâd-şâğ hüküm eylerdi. Ziyâde cebbâr ve kuvvet-i kâhireye ve 'askere mâlik idi ve bir cihân pehlevânı var idi adına Arduvân ^{49b21} Hindî dirlerdi. Yüz kırğ dört eriş çadd çekerdi. Andan tağa beñzer bir beyâğ fil-i mengolusiye bindi. Bundan ğayrı kendüsin ^{49b22} ne at ve ne fil ve ne gergedân çekebilürdi. Bir merdom-ğor fil idi ve Arduvân Hindî on sekiz toplı bir şâğğ kullanurdi. ^{49b23} Her toplı biñ ikişer yüz bağman idi. Bütün memâlik-i Sind

¹⁵⁶ Bu kelimeyi müstensih tıpkıbasım bölümünde "acığ (اچر)" şeklinde yazmıştır. Bu durumun nedeni müstensihin "c-c" noktasındaki ikili yazımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya "acığ" şeklinde aktarılmıştır.

şāhları bu Arduvān Hindī hafvından ditreşüp Keymurād Hān'a ^{49b24} 'avāid virürlerdi. Bu Laytān Vezīr'ün qarındaşı Bahtūn Vezīr, Keymurād Hān'ün vezīri idi. Bu Laytān bunı fikr eyledi kim bu Arduvān ^{49b25} buradan qalkup Hūşeng-ābād'a vara ve birāderi Bahtūn Vezīr'e ağlayup hālin aña 'arz eyleye, ikisi bir olup Keymurād Hān'a [50a] ^{50a1} yalvarup Qattāl Zengī üzerine getüre. Şabr eyledi, tamām aḥşam oldı. Ğulāmlarından on nefer ğulām alup ilk aḥşamdan bindi. ^{50a2} Qandasın memālik-i Sind ve Qal' a-i Hūşeng-ābād diyüp gitdi. İşidesin kim netdi ol gice mürür idüp şabāh oldı. Gördiler, ^{50a3} Laytān Vezīr gitmiş. Gelüp Ferāmerz'e eyitdiler, server Laytān Vezīr bu gice firār eylemiş didiler. Ferāmerz daḥı eyitdi, cehenneme gitsün diyüp ^{50a4} muqayyed olmadı. Qahhār-ı Ā'zam ile Cevāhir Şāh daḥı Laytān'ün eyledügi mel' anetden hicāb idüp levm eylediler. Ferāmerz, Cevāhir Şāh'a eyitdi, ^{50a5} şimden girü gidelüm yā Cevāhir Şāh, tedārükün gör, her ne ise hāzır ol didi. Cevāhir Şāh daḥı tedārüke başladı. Mābeyni iki gün geçdi. ^{50a6} Ferāmerz yine şikāra çıkdı. Yalnız şikār qovup gezerken nā-gāh qarşudan bir süvār zāhir oldı. Yaḥın geldükde Ferāmerz gördi, ^{50a7} bir şeh-zādeye beñzer bir nev-civāndur. Bu kerre ol civān Ferāmerz'ün öñine gelince hemān raḥşından atılıp Ferāmerz'ün rikābına şarıldı. ^{50a8} Ferāmerz buña sen kimsin ey nev-civān-ı nāz-perver didi. Ol nev-civān eyitdi, sulṭānum buraya yaḥın bir qal' a vardur, ol qal' anuñ ^{50a9} adına Qal' a-i Cihān-efrüz dirler, pād-şāhına Ğazanfer Şāh-ı Mücevher-i Qabā dirler. Ben quluñ Ğazanfer Şāh'ün oğluyam, aduma Hūsev Şāh-ı ^{50a10} Zerrīn Tāc dirler. Pederimüñ büyük birāderi vardur, Muzaffer Şāh dirler. Hākān-ı zemīn memleketinüñ pād-şāhidur. Bir cihān pehlevānı ^{50a11} vardur, adına Feraḥ-zād Hākānī dirler. Yüz yigirmi altı eriş qadd u kāmēt çeker. Ziyāde kuvvet-i kāhire şāhibi bir pehlevāndur ammā 'ammüm ^{50a12} Muzaffer Şāh'ün pes-perde-i 'işmetinde hāşıl olmuş bir duḥter-i aḥteri vardur, adına Qalendaḥt Bānū dirler. İkimüz bir senede vücūda ^{50a13} gelüp beşikde iken baña virmege 'ahd olındı. Ol zemāndan beri nām-zedlumdür.¹⁵⁷ Şimdi ol Feraḥ-zād Hākānī kim hūsev-i şir neslidür. ^{50a14} Bir gün yaylağa giderken Qalendaḥt Bānū'yı görüp beğenmiş ve 'ammümden dileyüp elbetde baña vir diyü istemiş. 'Ammüm Muzaffer Şāh daḥı hafvından ^{50a15} virecek olmuş. Ben bu hālden ḥaber-dār olup 'ammüme ḥaber gönderdüm, kıızı Feraḥ-zād'a virmeyüp baña viresin diyü ve pederüme ^{50a16}

¹⁵⁷ Bu kelimeyi müstensih tıpkıbasım bölümünde de görüleceği üzere yanlışlıkla “nām-zād (نمزا د)” şeklinde yazmıştır. Fakat kelime metnin birkaç yerinde geçtiği gibi “nām-zed (نامند)” şeklinde olmalıdır. Bu kelime çevriyazıda “nām-zed (sözlü, nişanlı)” olarak düzeltilmiştir.

yalvardum. Pederüm Ğazanfer Şāh daħı nāme gönderüp benüm birāderüm, oğlum Ğusrev bunda ħaber işidüp dīvāne oluyor eger gerçekden ^{50a17} kıızı cihān pehlevānuñ olan Feraħ-zād'a virmek murād eyledüñ ise luţf-ı kerem idüp virmeyesin, nām-zedlisine virelüm ^{50a18} diyü. Nāme 'ammüm Mużaffer Şāh'a varup oğur, yine cevāb-ı nāme yazup göndermiş kim benüm birāderüm kıızı Ğusrev'e virmek benüm de cānuma ^{50a19} minnet ammā neyleyüm Bānū, Feraħ-zād'a murād eyledi. Bilürsin bir yāresin gönüllü serverdür soñra baña incinüp aramuza bir bürüdet düşer. Belkim ^{50a20} gücenüp ħarbī alur. Arada 'araz eksiklügi olur. Naşib böyle imiş, varsun Ğusrev naşibin ĝayrı yirde arasın dimiş. ^{50a21} Pederüm Ğazanfer Şāh daħı baña eyitdi, işte oğul aħvāl böyle neyleyüm elümden gelmez ki varam ħarbī alıvirem diyüp muĝayyed olmadı. ^{50a22} Ben dīvāneye dönüp dā'im ağlarum. Bir gice vāki'ümde bir pīr zāhir olup baña yā Ğusrev ağlama Ķalendaħt Bānū senüñ naşibüñdür ancak Cevāhir- ^{50a23} ābād'a Ķattāl Zengī namı ile bir şāhib-ķırān zuhūr eylemişdür. Var aña ħāluñı 'arż eyle, ol saña kıızı alıvirür ħattā ibtidā şikārda ol ^{50a24} şāhib-ķırāna rāst gelseñ gerekdür didi. İşte ibtidā size rāst geldüm, bildüm ki Ķattāl Zengī didükleri şāhib-ķırān sizsiniz. ^{50a25} Luţf ve kerem ile nā-murādum, beni ber-murād eyle diyü ayağın öpdi. Ferāmerz de Ğusrev Şāh'üñ ħāline baĝup acıdı ve Ğusrev'e baħt eyledi, [50b] ^{50b1} eyledi. Dönüp eyitdi, olsun şeh-zādem baş üzerine ben saña ol kıızı alıvireyüm ammā siz ne dīne ħizmet eylersiñüz didi. ^{50b2} Ğusrev eyitdi, sultānum biz cümle Nār-ı Nūr'a ħaparuz didi. Ferāmerz daħı yā Ğusrev benüm de senden ve pederüñden bir niyāzum vardur. Gelüñ Nār-ı Nūr'dan ^{50b3} ferāğat idüp Yezdān-perest oluñ zīrā āteş didüğüñ Yezdān-ı pākuñ bir maħlūķıdır. 'Adem ve zevāli var, gāħ yok olur gāħ var ^{50b4} olur ve üzerine şu dökince şoyınup zevāl olur ammā Yezdān-ı pāk ise ma'düm olmağdan ve zevāl bulmağdan ve zāt-ı pākı ^{50b5} televvün ve şirketden münezzeh ve müberrā, ma'būd-ı bī-hemtādur diyüp geregi gibi Ğusrev tefhīm eyledi. Bu kerre Ğusrev eyitdi, ne dimek ile Müselmān ^{50b6} olurum diyüp imāna geldi. Ferāmerz, Ğusrev Şāh'ı alup döndi. Serā-perdeye geldiler. Ğusrev Şāh, Ferāmerz'üñ 'asker ve dārātın ^{50b7} ve serā-perde'i görüp şaşdı. Eyitdi, dārāt ve devlet olursa böyle olsun didi. Serā-perdeden içeri girüp ^{50b8} pehlevānları gördi. Ķahhār'ı ve Ķahķaşān'ı, Ķanātur'ı ve Cihān-baħş'ı ve sā'irlerin görüp ħayrān oldu ve şübhesi ħalmadı kim ^{50b9} Ķattāl Zengī, Feraħ-zād'a cevāb virüp ħaĝķından gelür. Ferāmerz, Ğusrev'i şeh-zāde-gān şafında cümleñ üst yanına çıkarup ^{50b10} döndi. Ğusrev şadedin naĝl eyledi

ve su'âl eyledi. Şimdi bizüm yolumuz ne semte gider ve Qal' a-i Cihân-efrüz-ı Hâkânîyye ^{50b11} ne semte düşer diyü. Bilenler cevâb virüp devletlü şâhib-ķırân şimdi bizüm yolumuz bundan Türkistân ile Hind ülkesine ^{50b12} andan Tūrân'a andan İrân'a gider. Cihân-efrüz ve Hâkân-ı zemîn gerçi râst yolumuz degüldür ammâ yine semt-i hîlâf degüldür. ^{50b13} O ğerimüze yakın semtlerdür didiler. Bu kerre Ferâmerz eyitdi, imdi üç güne dek tedârük, dördinci gün gereçdür Qal' a-i Cihân- ^{50b14} efrüz üzerine didi. Andan üç gün tamâm tedârüklerin ğörüp hâzır oldılar. Cevâhir Şâh yirine bir vekîl naşb idüp ^{50b15} on altı kerre yüz biñ er-ile kandasın Qal' a-i Cihân-efrüz diyüp Cevâhir-âbâd öninden kâlkup 'azm-i râh eylediler. ^{50b16} Ol gün gidüp bir menzile kındılar. Bu kerre Ferâmerz, Qahhâr-ı Ā'zam'ı yirine vekîl eyleyüp Jivek 'Ayyâr'ı ve Husrev Şâh'ı alup ^{50b17} eyitdi, siz yap yap ardumca Qal' a-i Cihân-efrüz'a gelüñ diyüp gitdi. Az zemânda Qal' a-i Cihân-efrüz'a geldiler. Qal' a ^{50b18} ğörünince Ferâmerz bir dirâht sâyesine inüp Husrev'e eyitdi, var imdi şeh-zâdem pederüñ Ğazanfer Şâh'a haber eyle didi. ^{50b19} Kendi Jivek 'Ayyâr ile kâlup Jivek'üñ elbetde tedârüki yirindedür, bir miqdâr nevâle ile bir sürâhi bâde çıkarup 'işrete ^{50b20} başladılar. Qıtb-ı Āteş-dem dağı etrâfi dolanup gezmeye başladı.

Rāvî kavlince, Husrev Şâh, Qal' a-i Cihân-efrüz'a irüp ^{50b21} kal'adan içeri girdi meger Husrev Şâh pederine gitdüĝin bildürmemişdi. Bir iki gün Husrev gelmedi ve nereye gitdüĝin ^{50b22} bilmeyüp Ğazanfer Şâh hayf oĝlan kız sevdâsı ile başın alup bir tarafa gitdi ve-yâhud Husrev 'aşk ğalebe eyleyüp Ferağ-zâd ^{50b23} ile ceng eylemege Hâkân-ı zemîn'e gitdi diyüp bu telâşa düşdi. Nâ-gâh Husrev gelüp ğörenler segirdişüp Ğazanfer Şâh'a ^{50b24} müjde pād-şâhum işte şeh-zâde geldi didiler. Ğazanfer Şâh şâd olup bre kanı benüm ciger-ĝuşem dirken Husrev Şâh da gelüp pederinüñ ^{50b25} elin öpdü. Ğazanfer Şâh baĝrına başup ğözlerinden öpdü zîrâ Husrev'i pek severdi. Husrev'e eyitdi, ğözüm nûrı birkaç gün [51a] ^{51a1} kanda idüñ didükde Husrev dağı rü 'yâ ğörüp Qattâl Zengî için Cevâhir-âbâd'a varduĝın naķl eyledi. İşte Qattâl Zengî kendüsü ^{51a2} bir piyâde ile ilerü geldi. 'Askeri dağı geliyor didi. Cevâhir Şâh, İslâm'a ğetürüp Qahhâr-ı Ā'zam'ı başduĝın bildürdi. Cümle işidenler ^{51a3} ta'accüb eylediler zîrâ Qahhâr'üñ nâmı ol tarafda münteşir idi. Ğazanfer Şâh, Husrev'den bunı işidince tîz hâzır oluñ istikbâle diyüp ^{51a4} kendi vüzerâ pehlevânân ile süvâr olup Ferâmerz'üñ olduĝı yire geldiler. Rağşlarından inüp temennâ eylediler. Ferâmerz, Husrev-i hâtır için ^{51a5} Ğazanfer Şâh'a kıyâm idüp 'izzet eyledi. Oradan

alkup Şehre geldiler. Serāy-ı Ğazanfer Őāh'a irup dīvān-ı Ğazanfer'e girdiler. ^{51a6}
 Ğazanfer Őāh, Ferāmerz'i tahtına teklif eyledi. Ferāmerz gűlűp eyitdi, biz taht-niŐin
 degűlűz Őandalī-niŐinűz didi. Bu kerre Ğazanfer ^{51a7} Őāh'ũn Őađ pāy-ı taht
 pehlevānına Behmen-i Zűr-āver ve Őol pāy-ı tahtına Fīrűz Cihāngīr dirler idi.
 Ferāmerz pāy-ı taht Őandalīsine ^{51a8} geup arār eyledi. Ğazanfer Őāh, Ferāmerz'e
 ziyāfet eyledi. Ferāmerz de ziyāfet eŐnāsında Hűsrev Őāh Őadedin açup ^{51a9} inŐa 'allah
 hem kızı alıvireyűm ve hem cűmlesin imāna getűreyűm ancak benim dađı yā
 Ğazanfer Őāh bir ricām var diyűp bunu imāna teklif ^{51a10} eyledi. Meger Hűsrev yolu-
 y-ıla evvelden bildűrmiŐ iddi. Ğazanfer Őāh hiç muđālefet itmeyűp Műselmān ve
 bende-i sűbhān oldu ammā ol ^{51a11} iki pehlevānlar tereddűde vardılar. Ferāmerz dűnűp
 eyitdi, dil-āverler yā siz niun tereddűd eyledűnűz murādınűz nedűr yođsa muđālefet
 midűr ^{51a12} didi. Bunlar eyitdiler, hayr pehlevān murādımız muđālefet degűldűr
 ancak bir kerre bize gālebe gűstermelűsűnűz kim biz de gālebeműz bilűp aña gűre
^{51a13} bende olup Hűda-perest olalum didiler. Ferāmerz de nola dil-āverler diyűp
 hemān miyānından kemend-i ejderhā bendin bira at ^{51a14} űzűp Őađ bāzűsına bend
 eyledi ve űun meydāna atdı. Andan Őāđıye tűldűr idűp cāmı doldurdűp eline ^{51a15}
 aldı. Di imdi dil-āverler kemende yapıŐup ekűn, beni Őandalīde ayırma size cibā
 eger olum harekete getirűp elűmde olan ^{51a16} cāmdan bir atre bāde dűkilűrse siz
 baña gālib olmiŐ olursız gayrı imtiđāna hācet degűldűr didi. Bunlar gűnlűnden ^{51a17}
 'aceb fudűla beŐzer zirā bu olacađ iŐ midűr diyűp ibtidā Fīrűz Cihāngīr alkup
 kemendi tűtdű. Ol adar çekdi kim yűzi ^{51a18} pancara dűndi, olmadı. Ferāmerz'ũn
 olun ser-mű deŐlű hareket itdiremedi. Fīrűz dađı kemendi Őalıvirűp bu kerre ^{51a19}
 Behmen-i Zűr-āver tűtdű. Var uvvetin bāzűya getirűp ekegűrdi olmadı. Eyitdi,
 gelűn ikiűnűz birden tűtuű didi. ^{51a20} İki birden tűtup çekdiler yine olmadı. Bu kerre
 Ferāmerz eyitdi, gűnlinden geçen gelűp çeksin. Otuz adar pehlevān dađı gelűp ^{51a21}
 yapıŐdılar ol adar alıŐagűrdiler kim yorıldılar. AŐlā bir Őey hāŐıl idemediler. Ğayrı
 inŐāf idűp cűmlesi de imāna gelűp ^{51a22} Ğazanfer Őāh, yűz biŐ er-ile tābi' oldu. Bu
 kerre Ferāmerz bir nāme inŐā idűp oradan Hāķān-ı zemīn'e gűnderdi Jīvek ^{51a23}
 'Ayyār ile. Jīvek nāme'i alup gitdi. Bir gűn Hāķān-ı zemīn'e irup tűđrı Muzaffer
 Őāh'ũn dīvānında kendin bildűrdi. Muzaffer ^{51a24} Őāh'a haber virdiler. Muzaffer izīn
 virdi. Jīvek bār-gāhdan içeri girdi meger Muzaffer 'asker cem' idűp sűra bűnyād
 urılmıŐ-ıdı. ^{51a25} Bār-gāhlar ile al'adan ŐaŐra idiler. Jīvek, Muzaffer űŐine varup

ādāb-ı erkān icrāsından şöña nāme-i Ferāmerz'i çıkarup, [51b] ^{51b1} çıkarup Muẓaffer Şāh'a virdi ve göz ucu-y-ıla şağ ve şol dīvānı gözden geçürdi. Şağ pāy-ı taht şandalisinde Ferağ-zād ^{51b2} Hākānī'i gördi. Yüz yigirmi altı eriş kıdd-ıla oturmuş, bıyıklar dem-i evren mişāl bināgūşından aşurı gitmiş bir şecā' at ^{51b3} ve şalābet şāhibi dil-āverdür kim olmaz. Şol pāy-ı tahtında Berehmen-zād-ı Zencir'den nām bir pehlevān oturur, toköz kılaç zencir kıullanur, ^{51b4} men' i gāyet müşkil. Şağ ve şol dil-āverler çok. Bu arada Muẓaffer Şāh nāme alup Jivek'e ey piyāde kıandan gelürsin, adın nedür, ^{51b5} nāme'i kimden getürürsin didi. Jivek du'ā idüp eyitdi, pād-şāhum gelişüm hālā Cihān-efrüz kıal'asındadır. Benüm aduma Jivek ^{51b6} 'Ayyār dirler. Şimdi zengī dil-āveri zühür eyledi, adına Kıattāl Zengī-i Merdom-ğor dirler, şāhib-kırān-ı 'ālemdür. Yir götürmez 'asker ile ^{51b7} İrān'da Rüstem'den ālāt-ı şāhib-kırānı almağa gider, ben anuñ 'ayyāryum ve bu nāme anuñdur, bākī cevāb nāmededür didi. Muẓaffer ^{51b8} Şāh, nāmenüñ mührin giderüp dānāya virdi. Dānā da kırā'at eyledi. Ser-nāme-i be-nām, ħudāvend-i cihān-āferin¹⁵⁸ benüm kıatumdan ki ^{51b9} hāliyā rub' -ı meskūndan zühür eyleyen şāhib-kırān-ı 'ālem Kıattāl Zengī'yem. Sen kim Hākān-ı zemīn pād-şāhı olan Muẓaffer Şāh'sın. ^{51b10} Nāme vuşulında ma'lūm ola kim pesperde-i 'işmetünde perverde olan duğter-i ferğunde-ağterüñ Kıalendağt Bānū dağı ^{51b11} kıundakda iken birāderüñ Ğazanfer Şāh'uñ oğlı Ğusrev Şāh'a nām-zed¹⁵⁹ idüp şimdi cihān pehlevānuñ olan Ferağ-zād Hākānī ^{51b12} nām dil-āvere virmek murād eylemişsin. Ğusrev Şāh gelüp baña tazallüm idüp ben de kıızı alıvirmeye der-'uhde eyledüm. İmdi gerekdür kim ^{51b13} yine nām-zedlisine viresin ve hem işitdüm ki seni yokdan var iden rabbüñi bilmeyüp kendi elüñle yakduğüñ nāra -ğāşā şümme ħāşā- ^{51b14} ma' būd diyü perestiş eylemişsin. Allāh'ı bir bilüp imān-ı İslām'ı kıabül ve dīn-i mübine duğül idüp gelüp ħāk-pāyuma yüz sürüp ^{51b15} tābi' olasın ve-illā yok diyüp muğālefet eyleseñ meydānuma ħāzır olasın, şöña 'özr, bahāne eylemeyesin. Añsuzın geldi ^{51b16} tedārüksiz bulundum dimeyesin. Varan 'ayyārum Jivek-i mümtāz ile şāfi cevāb irsāl idesin diyüp nāme'i tamām eylemiş. ^{51b17} Muẓaffer Şāh nāmeden bu cevābı işidince münfa' il olup Ferağ-zād Hākānī'nüñ yüzine bağıdı, nāmeye ne cevāb vireyüm şeklinde. ^{51b18} Ferağ-zād da Muẓaffer Şāh'uñ bağışından murādın

¹⁵⁸ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde "āferid (افرید)" şeklinde yazılmıştır. Kelime tüm kaynaklarda "cihān" kelimesiyle bitişik şekilde "cihān-āferin" şeklinde tespit edilmiştir. Müstensih yazımda yanlışlık yapmış olmalıdır. Cümleye de uygun olduğu görüldüğü için kelime çevriyazıya "cihān-āferin" şeklinde aktarılmıştır.

¹⁵⁹ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde yanlışlıkla "nām-zād (نامزاد)" şeklinde yazılmıştır. Bu yanlışlık giderilmiş ve kelime çevriyazıya "nām-zed" şeklinde aktarılmıştır.

bilüp eyitdi, bildüğinden qalmasun pād-şāhum biz bunda hāzırız, her ne zemān ^{51b19} gelürse işte meydān didi ve süvārī ferāğat idüp ceng tedārükine meşğul oldılar. Mużaffer Şāh dağı Jivek'e böyle ^{51b20} cevāb virüp cā'izesin virdi ve yanında dellāllar çağırttı. Ey 'Asker-i Hākān-ı zemīn şöyle bir madde zuhūr eyledi. ^{51b21} Sürdan ferāğat olındı, cenge hāzır oluñ diyüp Jivek dağı bu nidāyı işidüp oradan yine taban qaldurup Qal'a-i ^{51b22} Cihān-efrüz'a gelüp Ferāmerz'e bulıdı ve Mużaffer Şāh'ın cevābın virdi. Nā-gāh 'asker de gelüp Qal'a-i Cihān-efrüz ^{51b23} öñine qondılar. İki gice anda yatup tamām Ğazanfer Şāh tedārükün görüp bir gün on yidi kerre yüz biñ er-ile qalkup qandasın ^{51b24} Hākān-ı zemīn diyüp revāne oldılar. Yiye içe bir gün Hākān-ı zemīn'e yarın varılır didükleri menzile gelüp qondılar ammā Ferāmerz ^{51b25} tenbīh idüp eli-y-ile irtesi gün qalkup gitdiler. Ötede Mużaffer Şāh'a haber oldı kim yārn Qattāl Zengī gelüp muqābil qonar didiler. Pehlevānlar [52a] ^{52a1} 'askerin seyr idelüm didiler. Mużaffer Şāh ādem gönderüp bir yüksek yire sāye-bān qurdılar. İrtesi gün qalkup sāye-bān ^{52a2} altına vardılar. Nā-gāh Cihān-efrüz tarafından tozlar āsmāna peyveste oldı. Bād-ı şabā qarşulayup ol gubārī dāmeninden ^{52a3} giribānına varınca iki şakq idüp seksān 'ālem zāhir oldı. Seksan biñ erüñ nişānesi 'ālem sāyesinde iki dil-āver gelüp ^{52a4} ordü yirin ve serā-perde yirin taşmīm eylediler. Andan şöñra kırk biñ er-ile Qahqaşān-ı Zir-dest geldi. Qafāsında serā-perde-i İskender-i ^{52a5} Kübrā, cinniler iki ādem boyı ber-hevā getirüp taşmīm olan yire fi-l-hāl qurdılar. Üç yüz otuz üç kubbe üzerine andan şöñra şāğ ^{52a6} ve şol altı biñ altı yüz altmış altı şandalilerin anda tertīb üzre qurdılar. Mużaffer Şāh ve Feraḥ-zād Hākānī serā-perde'ı görüp ^{52a7} hayrān oldılar. Ardınca sā'ir pehlevānlar ve şāhlar tertīb üzre gelüp qondılar. Muṭahhar Şāh gelüp qondı. Anuñ ardınca ecnās-ı muhtelif ^{52a8} cümleden şöñra Ferāmerz geldi. Yitmiş iki pāre ālātı vücūdına ārāste eylemiş, altında Qıṭb-ı Āteş-dem, şāğ rikābında Jivek ve Çeldek, şol ^{52a9} rikābında Ser-bāz ve Fellāḥ öñince İblāğ-ı Şeş-pāy-ı Baḥrī a'zamet-i tām ile gelüp mukaddem gelen pehlevānlar piyāde cümle qarşu gelüp öñine ^{52a10} düşdiler ve serā-perde qapusına varınca gitdiler. Andan raḥşından indirüp Ferāmerz'ün qoltuğuna girüp serā-perdeden içeri ^{52a11} girdiler. Ferāmerz qonduğı gibi üç gün āsāyişdür diyü münādilere nidā itdürdi. Mużaffer Şāh ile Feraḥ-zād qalkup bār-gāhlarına ^{52a12} geldiler.

Hülāşa-i kelām, üç gün āsāyiş idüp dördüncü gün tarafeynden dīvān kūslarına turrarlar urulup İslām güzidelere serā-perde-i ^{52a13} İskender'e cem' oldılar. Mużaffer

Şāh'ũn da erbāb-ı dīvānı Muẓaffer Şāh bār-gāhına cem' olup eyā bugün Ẓattāl Zengī cānibinden ne zuhūr eyler ^{52a14} diyü habere muntaẓır oldılar. Bu kerre Ferāmerz ğalebe-i dīvān idüp bir nāme daħı inşā idüp Jivek 'Ayyār'ıla Muẓaffer Şāh'a irsāl ^{52a15} eyledi. Jivek, nāme'ı alup Muẓaffer Şāh bār-gāhına varup izn alup içeri girdi ve nāme'ı virdi. Muẓaffer Şāh dānā eline virüp kırā'at olındı. ^{52a16} Mefhūm yine evvelki siyāk üzre kıızı viresin ve İslām'a gelesin dimiş. Bu kerre Ferāh-zād meydāna kılıç bırağup eyitdi, yārin meydānda ^{52a17} cevāb alsun didi. Jivek dönüp geldi. Yārin meydānda cevāb alsun didiler diyince Ferāmerz daħı Ẓahkaşān'a fermān eyledi. 'Asker de ^{52a18} yir yir münādiler nidā idüp ey 'asker-i İslām bilüñ ve āġāh oluñ kim yārin cengdür diyü herkes tedārük üzre oldı. Ol gice geçüp şabāh ^{52a19} oldı. İki leşker yirlerinden tırup ālātların giyüp ve raşşlarına binüp 'alem sancağ kaldurdılar. Kūs-ı ħarbilerin çalaraq 'azm-i meydān-ı rezm ^{52a20} eylediler. Birbirlerine muķābil olup alaylar düzildi ve meydān açıldı. İbtidā meydāna kim gire diyince Hüsām-ı Zūr-āver, Ferāmerz'den izn ^{52a21} alup at sürüp meydāna girdi ve na'ra urup Muẓaffer Şāh 'askerinden er taleb eyledi. Bir pehlevān girüp Hüsām bende çekdi. ^{52a22} Bir daħı girdi anı da.

Hāşılı, Hüsām ol gün aħşam olunca yidi pehlevān bende çekdi. Muẓaffer Şāh tabl-ı ārām çaldırup ^{52a23} döndiler. İrtesi yine bindiler. Ol gün Sa'd-ı Sepīd-endam meydāna girüp gireni bende çekdi. Aħşam olunca yine tabl-ı ārām ^{52a24} çalınup döndiler ve ķondılar. Muẓaffer Şāh melül oldı. Ferāh-zād tesellī virüp elem çekme pehlevānlar pespāyedür, daħı metinlerimiz ^{52a25} gerisinde gör pād-şāhum didi. Üçinci gün Muẓaffer Şāh tarafından Şir-merd Hākānī yüz altmış eriş ķadd-ıla meydāna girüp kendin, [52b] ^{52b1} kendin bildirüp er taleb eyledi. Ferāmerz tarafından Şaff-der-i Şaff-şiken izn alup Şir-merd Hākānī ile muķābil olup cenge başlayup ^{52b2} duhā vaķtine dek aķrān cengi eylediler. 'Aķıbet birbirin zaħm-dār idüp Muẓaffer Şāh tarafından Şir-merd'i aldılar. Ferāmerz tarafından daħı ^{52b3} Şaff-der'i aldılar lākin Şir-merd'ũn zaħmı ziyāde idi. Bu kerre Şir-Efgen Hākānī nām bir pehlevān daħı girüp er taleb eyledükde 'Umrān-ı ^{52b4} Bedeħşānī öñin alup aħşama ķarībe dek ceng eylediler. Dönecek maħallde Şaff-der ile Şir-merd gibi ġürz-ile birbirin zedeleyüp ^{52b5} döndiler. Tabl-ı ārām çalınup iki leşker dönüp ķondı. Zaħm-dār olan pehlevānlaruñ zaħmların şardılar. Ol gice daħı mürür idüp ^{52b6} şabāh oldı. Yine iki leşker süvār olup meydān merkezine geldiler. Alaylar baġlayup durdılar. Muẓaffer Şāh tarafından bir pehlevān

at ^{52b7} sürüp meydāna girdi. Tarīd-i cevelān idüp andan na‘ ra urup benüm Berehmen-zād-ı Zencīr’in¹⁶⁰ ey Hūdā-perestler meydānuma gelüñ didi. Ferāmerz ^{52b8} pehlevānlarından Cüneyd-i Hūn-āşām, Ferāmerz öñine gelüp meydāna girmege izīn istedi. Ferāmerz eyitdi, var yā Cüneyd ammā ^{52b9} merdāne diren zīrā bir Berehmen-zād kim ‘azīme beñzemez didi. Cüneyd at sürüp Berehmen-zād’uñ öñin alup söyleşürek azğaşup ^{52b10} cenge başladılar. Berehmen-zād **nize vü gürze** sonra el zencīre urup başınuñ üzerinden devr itdürerek geldi. Mīzān yirine ^{52b11} gelince bir kerre zencīr ile Cüneyd’i niçe çarpdı ise ellerin miyānına iki üç kat şarup yine döndi. Zūr idüp ^{52b12} at kuvveti-y-ile Cüneyd’i raşşından yıkdı ve bağlayup ‘alem dibine gönderdi. Tekrār cevelān idüp er taleb eyledi. Beriden Līcūr-ı La‘lānī izn ^{52b13} alup Berehmen-zād’uñ meydānına girdi. Berehmen-zād, Līcūr’ı da zencīr ile şarup yıkdı, bende çekdi. Hūsām-ı Zūr-āver girdi, biraz cengden ^{52b14} sonra zencīr, Hūsām’uñ başın yardı.

Hāşıl-ı kelām, Berehmen-zād, İslām dil-āverlerinden girenüñ kimin esīr ve kimin zaḥm-dār idüp meydānı ^{52b15} tutdı. Ferāmerz gördi kim, bu nā-bekāruñ cengi muḥālif ve men‘ i daḥı müşkildür. Kimse’i meydāna şalıvirmeyüp hemān kendi girdi. Berehmen-zād’uñ ^{52b16} öñin alup eyitdi, āferin dil-āver ceng-āver pehlevāna beñzersin ancaḡ elüñde olan ālātın miḥnet ālātıdır zīrā men‘ i müşkildür didi. ^{52b17} Berehmen-zād eyitdi, yā Ḳattāl er olan her ālātuñ men‘ ine ḳādirdür, aña bahāne dirler eger sen daḥı men‘ ine ḳādir degül iseñ saña anuñla ḥamle ^{52b18} itmeyüm didi. Ferāmerz eyitdi, yā Berehmen-zād benüm murādum seni āgāh eylemekdür yoḡsa baña anuñla ḥamle eyleme dimem, belki eylemeseñ ben senüñle ^{52b19} ceng eylemem çünki öyle didüñ. Düstūr saña maḳdūruñ şarf eyleyüp nice ḥamle eyleseseñ eyle. Zīrā ben saña Ferāmerz de el şunup ^{52b20} nīzesin çeküp elinden alup atıvirdi. Berehmen-zād bu ḥālī görüp ḡazaba geldi. Bu kerre gürzin ḳapup irişdi. Ferāmerz’e ^{52b21} bir darb urdı. Ferāmerz gürzin daḥı çeküp andan aldı, ānīde atıvirdi. Berehmen-zād eyitdi, eger er iseñ zencīrüm de men‘ eyle diyüp ^{52b22} el zencīre urdı, başınuñ üzerinden devr itdürerek tamām mīzān yirine gelüp Ferāmerz’üñ başın nişanlayup bir kerre zencīri ḥāvāle ^{52b23} eyledi. Ferāmerz cest miyānından tīg āteşini çeküp zencīre karşı virdi. Zencīr tīge şarılınca Ferāmerz tīgi niçe silkti ise ^{52b24} zencīr bir yirden

¹⁶⁰ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “re (ر)” harfine yanlışlıkla nokta konması sonucunda “ (زنجير)” şeklinde yazılmıştır. Bu yanlışlık giderilmiş ve kelime çevriyazıya “zencir” şeklinde aktarılmıştır.

kesilüp dökildi ammā Berehmen-zād ziyāde öykesinden elinde kalan zencir pāresin Ferāmerz'ün çehresine ^{52b25} fırlatdı. Ferāmerz kolçağı-y-ıla çarpup anı da men' eyledi ve tigi ğilāfına koyup el gürze urdı. İrüp Berehmen-zād'a bir darb [53a] ^{53a1} havāle eyledi. Berehmen-zād şaşup nice idecegin bilmedi zīrā gürzi yok kim ber-ā-ber vire ammā Ferāmerz gürzin zabt idüp tarafı-y-ıla ^{53a2} saldı. Bir de Berehmen-zād'ün düvāline el urup kapdı. Rağşından ayırup kolına aldı ve Jivek 'Ayyār'a teslim idüp Jivek ^{53a3} dağı bağlayup 'alem dibine iletdi. Ferāmerz na'ra urup er tāleb eyledi ammā aḥşamda qarīb olmış-ıdı. Feraḥ-zād Hākānī, Ferāmerz'ün ^{53a4} bu erligin görüp bi-ż-zarūri¹⁶¹ taḥsīn eyledi ve Muẓaffer Şāh'a eyitdi, pād-şāhum aḥşam yaqındur, fermān idüñ tabl-ı ārām çalsunlar ^{53a5} ğayrı nevbet benümdür didi. Muẓaffer Şāh da emr eyledi, tabl-ı ārām çaldurdılar. Ferāmerz işidüp döndi. İslām 'askerinde çalınup ^{53a6} iki leşker dönüp kōndılar. Ferāmerz, serā-perdeye gelüp rezm ālātın çıkārup bezm eşvābın giyüp dīvāna çıkup cümle şāhlar ^{53a7} ve pehlevānlar şem'ine cem' oldılar. Ta'ām yindi. Andan bezm ālātı gelüp biraz da 'işret olındı. Ferāmerz, Jivek 'Ayyār'a yā Jivek ^{53a8} varup bir kerre Hākān 'askerin tecessüs eyleseñ, Berehmen-zād'ün esir eylediği pehlevānları niçe ideler, öldürmek kaşdın ^{53a9} iderler ise gelüp baña haber vir, ben varayum Muẓaffer Şāh dīvānın başup pehlevānları ḥalāş ideyüm didi. Jivek nola diyüp ^{53a10} tebdil-i şuret Muẓaffer Şāh'ün bār-gāhına 'azm eyledi.

O tarafından, Muẓaffer Şāh dağı dönüp kōnınça dīvān eyledi. Cümle ^{53a11} erbāb-ı dīvān gelüp yirlerinde karar eylediler ta'ām gelüp yindi. biraz da bāde içilüp andan ol gün olan ceng şadedi ^{53a12} açıldı. Bu maḥall Jivek 'Ayyār tebdil gelüp dīvān-ı Muẓaffer Şāh'dan girüp bir küşede temāşaya tırdı. Bu kerre Muẓaffer Şāh ^{53a13} dönüp Feraḥ-zād'a eyitdi, ne dirsın yā Feraḥ-zād bugün Kattāl Zengī'nün cengine. Nā-bekār, Berehmen-zād'a ašlā göz açdurmadı, ^{53a14} korqārum biz bu nā-bekār zengīye cevāb viremezüz didi. Feraḥ-zād elem çekme pād-şāhum yārın meydāna ben gireyüm Nār-ı Nūr devletinde ^{53a15} anlara cevāb virürem diyü Muẓaffer Şāh'a biraz tesellī virdi. Andan herkes bār-gāhına gidüp yatdı. 'Ālem ağyār¹⁶²dan ^{53a16} ḥālī olduḡda Jivek 'Ayyār ḥabs-ḥāne bār-gāhın bulup üzerine nigeḥ-bān olanları dārūdān geçürüp pehlevānları ḥalāş ^{53a17} eyledi ve birer rağş peydā idüp cümlesin süvār eyledi ve önlerine düşüp bir tarīk ile qaravoldan geçürüp leşker-i ^{53a18} İslām'a getürdi.

¹⁶¹ Bu kelime sözlüklerde “bi-ż-zarūre” şeklinde geçmektedir.

¹⁶² Müstensih bu kelimeyi tıpkıbasım bölümünde “re (ر)” harfini unutarak “ağyā (اغيا)” şeklinde yazmıştır. Kelime çevriyazıya “ağyār” şeklinde aktarılmıştır.

Ferāmerz daḥı henüz yatmayup eyā Jivek ne haber getürür diyü muntaẓır iken nā-gāh Jivek pehlevānları ile ^{53a19} gelüp Ferāmerz'e bulıřdılar. Ferāmerz pehlevānları görince řād oldu. Jivek eyitdi, yārin meydāna Feraḥ-zād girse ^{53a20} gerekdür didi. Ferāmerz de pehlevānlara tenbīh idüp eyitdi, olur olmaz pehlevān Feraḥ-zād meydānına heves eylesün didi ^{53a21} ve izīn virüp herkes yirine gidüp ḥuzūra vardılar. Ferāmerz daḥı yatup řabāḥ olduḡda Muẓaffer řāh ceng-i ḥarbīlerin ^{53a22} çaldırup iki kerre yüz biñ leřker ile binüp 'azm-i meydān-ı rezm eyledi. Berüden Ferāmerz daḥı yidi kerre yüz biñ ^{53a23c} askerüñ güzīdeleri ile süvār olup Muẓaffer řāh'a muķābil ve řarafeynden meydān açılıp kim gire dirken Feraḥ-zād'a bir kerre ^{53a24} raḥş sürüp yanar āteř gibi meydāna girdi. Tamām sipāhīlign 'arz eyledükden řoñra ismin yād idüp er řaleb eyledi. ^{53a25} Sa' d-ı Sepīd-endām, Ferāmerz'den izn alup at sürüp Feraḥ-zād'uñ öñin kesdirüp cenge bařladılar. Feraḥ-zād Ḥāķānī, Sa' d'uñ, [53b] ^{53b1} Sa' d'uñ ḥamlelerüñ men' idüp 'āķıbet bir řarb urup Sa' d'ı ālūde eyledi. Bend eylemege muķayyed olmadı. Bu kerre řanātūr Zengī'nüñ ^{53b2} ođlı řantūr Zengī girdi. Feraḥ-zād anı da ālūde eyledi. řehr-i řabā begleri girdi. Anları da ālūde eyledi ammā birini de bend eylemege ^{53b3} muķayyed olmadı.

Ḥāřılı, ol gün aḥřam olunca be-nām serverlerden on toķuz dil-āver ālūde eyledi. Aḥřam olunca řabl-ı ārām ^{53b4} çalınup döndiler. Muẓaffer řāh, Feraḥ-zād'a ḥil' at virüp eyitdi, niçün yıķduđuñ pehlevānları bađlamaduñ didi. Feraḥ-zād eyitdi, ^{53b5} ne bağlayum pād-řāhum anlarda murād olan řattāl Zengī'dür, oña cevāb virince sā'irlerinüñ iři āsāndur. Bir de budur ki gice ^{53b6} 'ayyārlar gelüp ḥalāř ideyorlar. Beyhüde ne zaḥmet çekeyüm didi. Beride Ferāmerz de dönüp dīvān eyledi. Cümle begler cem' ^{53b7} oldılar. Ferāmerz ālūde olan pehlevānlara tesellī virüp eyitdi, begler Feraḥ-zād çoķ mefīn serverdür. Bolay kim İslām'a gelüp ^{53b8} serā-perdede bizümle bile olalar didi. Ol gice geçüp řabāḥ oldu. Yine iki leşker binüp muķābil olduḡda Feraḥ-zād Ḥāķānī meydāna ^{53b9} girüp er şaleb eyledi. Evrān-ı Āhen-derīd meydāna girdi ve Feraḥ-zād'uñ öñin alup cenge başladılar. Gün tā şubbe-i felege dikilince gürz ^{53b10} cengi idüp āḥir Feraḥ-zād, Evrān'a bir řarb urup raḥşın öldürdi. Evrān raḥşı-y-ıla bile ser-nigün olduḡda Gülgün Zengī ^{53b11} at sürüp Feraḥ-zād'a muķābil oldu. Evrān'a raḥş irişdirdiler, süvār olup 'alem sāyesine gitdi. Gülgün Zengī aḥřam ^{53b12} olunca ceng idüp dönicek maḥallde Feraḥ-zād, Gülgün Zengī'ye bir řarb urup Gülgün reddinde ḥařā eyledi. Gürzüñ bir yaprağı ^{53b13} Gülgün'uñ miğferi kenārına

ilüp başı iki şakķ oldu. Gülgün rahş gerdānın kuca düşdi. Jivek ‘Ayyār segirdüp Gülgün’ı ^{53b14} meydāndan kapdı ammā aḥşam daḥı olmış-ıdı ğayrı ṭabl-ı ārām çalınup döndiler ve ḳondılar. Ferāmerz daḥı Gülgün’uñ başına merhem-i ^{53b15} Süleymānī urup şardurđı. Yigirmi dört sā‘ at ḥükmi var idi. Yigirmi dörtde ne ḳadar şedīd zaḥmı olsa eyü olurđı. Mużaffer ^{53b16} Şāh dönüp ḳonduḳda Feraḥ-zād’a yine ḥil‘ at giyürüp āferīn eyledi. Feraḥ-zād daḥı germ olup eyitdi, pād-şāhum şunda ^{53b17} üç dört kimse ḳaldı anları da bir ḥāl idersem ğayrı iş tamāmdur didi. Ol gice daḥı mürür idüp şubḥ irdi. Yine iki ^{53b18} leşker süvār olup meydān merkezine geldiler, şaflar düzilüp Feraḥ-zād meydāna girüp lu‘b-i hüner gösterüp andan na‘ra urup ^{53b19} er ṭaleb eyledi. Bu kerre Ḳanātūr Zengī, Ferāmerz’den izn alup at sürüp meydāna girüp Feraḥ-zād’uñ öñin alup söyleşürek ^{53b20} azġışup el nīze ve gürze urup yine cenge başladılar. Günāgün ceng, aḥşam olunca Feraḥ-zād, Ḳanātūr’a bir ḍarb-ı şedīd ^{53b21} urdı. Ḳanātūr gürze alup ba‘de arḳaya alup lenger virince altında olan gergedānuñ bili ṭāḳat getüremeyüp kırıldı. Ḳanātūr ^{53b22} bile yıkılıp ḥikmet-i Ḥudā başı bir ṭaşa rāst gelüp yarıldı. Jivek cest Ḳanātūr’ı kapdı ve ṭabl-ı ārām da çalındı. İki ^{53b23} cānibden dönüp ḳondılar. Ferāmerz, Ḳanātūr’uñ zaḥmına merhem urup tesellī virđi. Ötede Mużaffer Şāh daḥı yine Feraḥ-zād’a ^{53b24} ḥil‘ at virüp āferīn eyledi. Ol gice de başa varup vaḳt-i şubḥ olduḳda yine iki leşker süvār olup birbirlerine ^{53b25} muḳābil olup meydān açıldı. Yine Feraḥ-zād gergedān sürüp meydāna girdi. Na‘ra urup er ṭaleb eyledükde Melik Seyf-endāz [54a] ^{54a1} izn alup meydāna girüp Feraḥ-zād’uñ öñin aldı ve ‘aşḳ eyledi. Feraḥ-zād merḥabā idüp adın şordı. Melik Seyf kendin bildirüp ^{54a2} ikinci ser-ḳaplan olduġın didi. Feraḥ-zād, di imdi ḥamle eyle göreyüm ne ḳıṭ‘ada pehlevānsın didi. Melik Seyf yok sen ^{54a3} diyüp ḥamle nizā‘ma düşdiler. Ferāmerz berüde ‘alem sāyesinden bunlaruñ nizā‘ın görüp Jivek ‘Ayyār’ıla ḥaber gönderdi. Melik ^{54a4} Seyf eylesün ḥamle didi. Jivek varup Melik Seyf’e Ferāmerz’uñ emrin bildürđi. Melik Seyf el nīzeye urup irişdi. Feraḥ-zād’a ^{54a5} bir nīze urdı. Feraḥ-zād siper ḳoyup ber-āber virđi. Yalmān-ı nīze, dāmen-i siperden ḳaydı. Ḳoltuḳ altından yol bulup yan yana rikāb ^{54a6} rikāba na‘leyn dögerek Melik Seyf nīzesin zābt idüp at ḳuvveti-y-ile sermeydāna vardı. Feraḥ-zād, Melik Seyf’uñ nīze uruşına ^{54a7} taḥşin eyledi. Melik Seyf yine öteden dönüp Feraḥ-zād’a eyitdi, sen de ḥamle eyle didükde Feraḥ-zād daḥı el nīzeye urup ^{54a8} irişdi. Melik Seyf’e bir nīze ḥavāle eyledi. Melik Seyf şabr ile ḳoltuḳ altından yol gösterüp men‘ eyledi ammā rahmet çekdi. ^{54a9} Ol öyke ile ṭarafilinden

gürzin çeküp eline aldı, ayırup Feraḥ-zād'a bir eyü darb urdı. Feraḥ-zād da arçada gerçi ^{54a10} men' eyledi ammā ḥayli ıztırāb gördi. Feraḥ-zād Ḥākānī daḥı Melik Seyf'e bir darb urup Melik Seyf biñ belā ile men' eyleyüp ^{54a11} bunlar yek-ā-yek gürz cengī eylediler. Aḥşam olunca gālīb maḡlūb bellü olmadı, dönüp ḳondılar. İki taraftan Melik Seyf'e yine ^{54a12} ḥil' at virüp şabāḥa muntazır oldılar çünkim sabāḥ oldı. Şems-i ḥāver ḥāb-gāḥından baş ḳaldırup şa'şaa-baḥş ^{54a13} heft-kişver olduḳda yine iki leşker binüp Feraḥ-zād ile Melik Seyf meydāna girüp aḥşam olunca ceng idüp döndiler. ^{54a14} Üçinci gün yine meydāna girüp vaḳt-i ḍuhā geçince ceng idüp Feraḥ-zād, Melik Seyf'e bir darb-ı şedīd urup Melik Seyf'ün ^{54a15} raḥşınıñ miyānı şiddet-i darbdan ḥālel-pezīr olduḳda Melik Seyf getirüp kendin zemīne atdı ve irüp Feraḥ-zād'ün gergedānınıñ ^{54a16} ḳabīḥ ayaḡından çeküp ḳopardı. Feraḥ-zād daḥı zemīne per-tāb idüp birbirlerine muşt ḥavāle eyledi. Āḥir boḡaz boḡaza ^{54a17} andan düvāl düvāle olup Melik Seyf, Feraḥ-zād Ḥākān'ün düvālinden ḳapup zūr eyledi.

Ḥāşılı, üçinci zūrda Feraḥ-zād'ı ^{54a18} tırnaḳ üzerine diküp ziyāde idemedi. Feraḥ-zād, Melik Seyf'ün düvālinden tutup ibtidā zūrda baş parmaḡı üzre dikdi. ^{54a19} Üçinci zūrda bir ḳarış ḳadar zemīnden yukarı pāyların ḳaldırdı. Melik Seyf'ün 'aḳlı gidüp ḡayret-ile öyle lenger virdi kim ^{54a20} düvāl kemeri iki zūra ṭāḳat getüremeyüp kütür kütür ḳırıldı. Melik Seyf pāyların zemīne başınca 'arından dāl-ḥançer olup ^{54a21} Feraḥ-zād'ün üzerine yürüdi. Feraḥ-zād daḥı dāl-ḥançer olup birbirlerine ḳaşd idince hemān Ferāmerz 'alem dibinden Ḳuṭb-ı Āteş- ^{54a22} dem'i berḳ-i ḥātīf gibi sürüp çekün eliñüz diyü ḥayḳırınca ikisi daḥı şaşup öyle ḳaldılar. Ferāmerz irüp bunların aralarına ^{54a23} girüp çek elün yā Melik Seyf diyince Melik Seyf girü çekildi. Ferāmerz dönüp Feraḥ-zād'a çek elün yā Feraḥ-zād merd olan birbirlerine ^{54a24} hiç tiḡ ü ḥançer çekmek olur mı 'ayıbdur didi. Bu kerre Feraḥ-zād eyitdi, neyleyüm yā Ḳattāl Zengī ḳomadunñ nā-bekāra miḳdārın bildireydüm ^{54a25} zīrā benüm arada şuçum yoḳdur. İbtidā evvel o ḥançer çekdi zāḥir ben ṭurup baḳacaḳ digülüm çünki sen geldün bizüm aramuza girdün, [54b] ^{54b1} girdün. Ḡayrı cengimüz senünle olsun didi. Ferāmerz nola yā Feraḥ-zād ancaḳ birḳaç gündüz her gün ceng eylersin, üç gün ceng ^{54b2} olmasun, hem 'asker diñlensün ve hem sen de biraz diñlen dördüncü gün cengimüz benüm senünle olsun, meydāna girüp imtiḥān olalum. ^{54b3} Eger baña da bıçaḳ arḳası ḳadar ḡālebe idebilirsenñ bilā-nizā' bütün devlet ve dārātum cümle senün olsun fe-emmā iş bir 'aks ^{54b4} olup eger ben saña gālīb gelürsem Müselmān olup sen de baña tābi' olur

mısın didi. Feraḥ-zād da eyitdi, yā Ḳattāl ol söz ^{54b5} galebe eyledüğüñ zemān da olur diyüp döndiler. İki taraftan Feraḥ-zād'a ve Melik Seyf'e raḥş irişdürdiler. Anlar da süvār oldılar. Şāhlar ^{54b6} pehlevānlaruñ döndüklerin görüp darb-ı ārām çaldurdılar. İki leşker dönüp ḳondılar. Andan şoñra üç güne dek ceng yoḳdur, ^{54b7} āsāyişdür diyü münādiler nidā eyledi. Feraḥ-zād daḥı dönüp ḳuvvetince Muzaffer Şāh'a yetdi. Pād-şāhum Ḳattāl Zengī ile şöyle bir ḳavl ^{54b8} eyledük diyüp anlar da üç gün āsāyiş nidā itdürdiler. İki leşker bildiler kim üç güne dek ceng yoḳdur, herkes zevḳinde ^{54b9} ve seyr ü şikārlarında oldılar. Bunlar bu hāl üzere bunda ḫursun şimdi bizüm dāstānımız Şarşar-ı Sebük-bār'ıñ aḥvāline ^{54b10} geldi.

Seyāhat-i Şarşar-ı Sebük-bār, rāviyān-ı güzīn

ve nāḳilān-ı soḫen-çīn bu dāstānı öyle rivāyet eylemişler kim, Şarşar-ı ^{54b11} Sebük-bār, Cevāhir-ābād üzere Layṭān Vezīr, Ferāmerz'e ḳaşd eyleyüp kāse ile zehrli şerbet virürken 'ayyār irüp ammā tizlik ^{54b12} ile Layṭān'ıñ şüretine bir sille urup kāse elinden düşüp şikest oldı. Ferāmerz niçün böyle eyledüñ didükde şerbet ^{54b13} zehrlidür, bu la'īnün saña ḳaşdı var diyince Layṭān inkār eyledi. Şarşar daḥı nīm işbātum vardır diyü oḳlanı getirüp oḳlan ^{54b14} Layṭān'ı şimdi öldürürler diyü tekrār inkār eyledükde Şarşar büzme düşüp ḥicāb eyledüğinden oḳlanı urup ḳatlı eyledi. ^{54b15} Bu kerre tutuñ şu nā-bekārı diyüp Ferāmerz üç tāziyāne urdı. Şarşar ḥoş imdi diyüp küsdi. Gice içre Layṭān Vezīr'e o gice 'azīm reng virüp yine ^{54b16} ol gice ordūdan ḳıḳup gice içre bir cānibi ḫutup aḳlayu aḳlayu gitdi. Kendiye yūri, ^{54b17} ey bī-vefā Ferāmerz, sen beni bir dāne mel'ūn için benüm 'ırzuma pāy-māl eyleyüp ḳadrüm bilmedüñ, gör imdi benüm de saña rengler ideyüm ^{54b18} diyüp ol āteş ile öyle gitdi kim üç biş günde kırḳ menzil yol aldı. Ğayrı Şarşar'ıñ tāb u tüvānı ḳalmayup bir dāmen-i kūhda ^{54b19} bir çeşme-sāra geldi. Yorgun aç ve şusuz eyitdi, bāri şunda biraz ārām idüp hem bir miḳdār āsāyiş ideyüm ve hem ^{54b20} bir loḳma tenāvül eyleyüp şucaḳız ¹⁶³ içeyüm diyüp ol çeşme-sāruñ öñi bir çemen-i şuffe. Ferāmerz'ıñ kendüye itdüğü ^{54b21} işi yād idüp elem-zede olur.

Hāşıl-ı kelām, ol şuffede oturup bir miḳdār teneffüs eyledi. Andan enbānından biraz nevāle ḳıḳarup biraz def' -i cū' eyledi ve bir taş ^{54b22} ḳıḳarup ol çeşmeden bir iki tāş şu içüp rāḫat oldı. Andan şoñra ^{54b23} ol şuffede oturup eṭrāfin temāşā eylerken

¹⁶³ Bu ek müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde "şu" kelimesiyle birlikte "çaḳız (چاغز)" şeklinde yazılmıştır. Ek çevriyazıya "caḳız" şeklinde aktarılmıştır.

kendüye nevm-i galebe eyleyüp meger üç gündür uyumamış idi. fi-l-hāl hāba vardı ^{54b24} ammā meger Kūh-ı Sürh'de, Farğün Cāzū nāmında bir mel'ün-ı ebedī ve sāhire cāzū olurdu. Qartās'ı çalup mekânına habs eyleyen 'Akrebe ^{54b25} Cāzū didükleri mel'ünüñ qarındaşı imiş ve merdom-ğor bir la'ın-i ebedī idi. Dā'imā kārı eṭrāf-ı eknāfdan ādem arayup nerede [55a] ^{55a1} bulunur ise derd-mendi qapup mekânına iletüp zehrlenür idi ammā Farğün Cāzū'nuñ cāzūlarından biri ol araya ^{55a2} gelüp Şarşar'ı uyur görüp hemān Şarşar'ı qapup Qal'a-i Sürh'de, Farğün'a getürdiler. Serāya irüp gördiler, ^{55a3} Farğün Cāzū uyquyavarmış. Şarşar'ı sāir cāzūlarıñ yanına qoyup ısmarladılar. Sultān-ı sāhirān uyqudan ^{55a4} uyandukda bu küçük ādemi 'arz idüñ diyüp yine ādem şikār eylemege gitdiler. Şarşar 'Ayyār'ıñ 'aqlı gelüp kendüsine şüm ^{55a5} idüp efendisine küsüp ğurbet-i iḫtiyār idenüñ ḫālī budur didi. Cāzūlar gitdukden soñra kendüsin sipāriş eyledügi ^{55a6} cāzūya yalvarup bura neredür ve beni bunda niçün getürdiler, cürmüm nedür didi. Ol cāzū gelüp ey bī-çāre bunda ^{55a7} cürm aranmaz, buraya Kūh-ı Sürh dirler. Bu qal'aya Farğün nām sultān-ı sāhirānuñ qal'asıdur. Biz ol Farğün'ıñ şākirdlerindenüz. ^{55a8} Gerisini bunda getürdiler. Farğün'ıñ şikārcılarıdur. Farğün günde bir ādem kebāb idüp yimedükce keyfi gelmez. Bugün ādem qalmadı ^{55a9} işte varup seni şayd idüp getürmişler. Yine ādem şayd itmege gitdiler. Seni bunda bırağdılar ammā cāzū uyqudan ^{55a10} uyanınca seni götürüp 'arz eylerüz. Farğün da varuñ kebāb idüñ dir. Biz de senüñ bunda getürüp pāk başın kesüp ^{55a11} gövdeñi şişe sancup kebāb çevirirüz. Kebāb olduqda öñine qoruz ğora gezer didi. Meger Şarşar'ı bırağduqları ^{55a12} maḫall cāzūnuñ maṭbahı idi. Bunlar 'aşçı şākirdleri idiler. Şarşar-ı Sebük-bār bunı işidine hāy anasını şimdi buña bir 'ayyārлық ^{55a13} gerekdür kim cāzūnuñ elinden ḫalāş bulavuz diyüp fikirde iken meger Farğün Cāzū uyanmış idi, ḫaber geldi, ^{55a14} cāzūlar daḫı Şarşar alup derd-mend iste Sultān-ı Cāzū uyanmış, seni alup anda götürsek gerekdür didiler ve gidüp ^{55a15} Farğün Cāzū'nuñ yanına girdiler. Şarşar gördi, kırk sekiz pāylu bir zerrīn ṭaḫt üzerinde bir cāzū oturmış, şaḫal ve ^{55a16} bıyık birbirine qarışmış, bir bed çehreli la'ındür, yüzine bakılmaz. Farğün daḫı Şarşar'ı gördi. Bir küçük ādemdür. Nedür ^{55a17} bu küçük ādem bunı yine getürdiler, bir büyük ādem bulunmamış mı didi. Cāzūlar işte bunı bulup getürdiler. Kendüler yine ^{55a18} gitdiler. Bunı begenmezseñüz lā-büdd şimdi yine birin getürürler didiler. Farğün Cāzū böyle didüğinden Şarşar 'Ayyār'ıñ ^{55a19} yüregine bir miqdār şu serpidi. Cāzū beni

küçükdür diyü begenmedi ammā Farḡūn Cāzū döndi Şarşar'a eyitdi, ey küçük ^{55a20} ādem sen nerelisin ve hem adın nedür ve niçün böyle küçük olduñ didi. Şarşar ağlayup āh eyledi. Benüm adum kim bilür diyü ^{55a21} nā-bedīd şehridenüm ve bir ma'rifet şāhibi kimesneyüm. Seyāhat ile çıkup bir yire gelüp uyudum. İşte bir de kendüm bunda ^{55a22} buldum. Cümle ma'rifeti taḥşil idüp faḡad sihr ḡaldı. Aña da 'arzum düşüp ḡālib oldum. Baña var eger sihr-i kemāl-ile ^{55a23} öğrenüp üstād olmaḡ isterseñ Kūh-ı Sürḡ'de Farḡūn Cāzū dirler bir kāil vardur, üstāddur diyü sağlıḡ virdiler. ^{55a24} Ben de anuñ yanına şākird olmaḡa giderdüm. Ol 'arzu ile giderken yolda uyudum işte, bunda getürmişler. Böyle küçük ^{55a25} ḡalduḡuma sebep küçük ma'şüm iken baña zehr yidirmişler. Yüregüme varmamış, etime yayılmış. Ölmedüm ammā şimdi ḡanḡı cānver, **[55b]** ^{55b1} cānver etüm ısrısa ölür didi. Farḡūn, Şarşar'ı yimek sevdāsından geçdi ve Şarşar'a eyitdi, yā kim bilür Farḡūn Cāzū didükleri ^{55b2} seni getürdikleri eyü olmuş, sen bunda gelince çok zaḡmet çekerdüñ, yā şimdi baña ḡizmet eyler misin didi. Şarşar ^{55b3} cānuma minnet benüm murādum öteden beri sen idüñ. Şükr ki murāduma nā'il oldum diyüp varup Farḡūn'uñ murdar elin ^{55b4} ḡutup yine kendi elin öpdi. Farḡūn didi kim ma'rifetüm çokdur dirsüñ, imdi birin icrā eyle görelüm didi. ^{55b5} Şarşar nola diyüp enbānından bir bāb çıkardı, düzüp Farḡūn'uñ hevāsına münāsib bir maḡām ḡutup bir faşl eyledi kim ^{55b6} Farḡūn Cazū'nuñ aḡzından şular aḡdı. Bre āferin sende gerçekten çok hüner var imiş didi. Aḡşam olunca cāzūya ^{55b7} dürlü şirin-kārlıḡlar gösterüp cāzū, Şarşar'dan ziyāde ḡazz eyledi. Şikārcıları cāzūnuñ ḡayrı ādem gönderüp ^{55b8} Farḡūn anı zehrlendi çünkim gice oldu. Yatacaḡ vaḡt olup taḡt üzre cāzūya yataḡ bıraḡdılar. Cāzū yatup ^{55b9} Şarşar'a yā kim bilür sen de benüm ayaḡum ucında yat didi. Şarşar'uñ daḡı istedüḡi ol idi. Nola diyüp yatdı, ^{55b10} fevrī ḡorlamaḡa başladı. Cāzū da uyudu. 'Ālem aḡyārdan ḡālī olduḡı gibi Şarşar-ı Sebük-bār bir kerre yataḡından ḡalkup ^{55b11} ḡançerin eline alup yap yap taḡta çıkup cāzūnuñ başın kese. Nā-gāḡ taḡtuñ altından bir ejderhā zūhūr idüp aḡzından ^{55b12} āteşler şaçaraḡ Şarşar'a ḡamle eyledi ve bir müḡīb şadā ile çaḡırdı. Cāzūdur, uyandı ve Şarşar'ı görüp elinde ḡançer kendüsine ^{55b13} ḡaşd eylemiş hemān la'in şıçrayup bir kerre Şarşar'uñ ḡolından ḡutup yire urup ve bir şıḡr idüp bir 'aḡimü'l-cüşse siyāḡ mürḡ ^{55b14} peydā olup Şarşar'ı bir pençe urup ḡapdı ve ber-hevā çıkardı. Şarşar'uñ 'aḡlı gidüp ol mürḡ-i siyāḡ, Şarşar'ı bir yire ^{55b15} bıraḡdı. birazdan Şarşar'uñ yatarak 'aḡlı başına gelüp göz açdı. Gördi, bir berr ü beyābān aḡlā dikilür, çüb pāresi ^{55b16}

bile yok. Nā-çār alup tevekküli bir cānibi utup gitdi. biraz gidüp bu beriyye neredür diyü fikr iderken a nsuzın arşusunda ^{55b17} iki meş‘ ale zāhir oldı. Şarşar bu meş‘ aleleri görüp bunlar diyüp eline teberrük alup biraz ilerüye varınca ^{55b18} ol meş‘ aleler dağı yakın geldi. Şarşar ne gördi, fil cüşsesinde bunlar nola diyü diat idüp baduda ne gördi, ^{55b19} bu bir arslan-ı mekr, ol dağı meş‘ ale gibi görünen gözleri idi. Şarşar’a yakın gelince bir kerre ıjırup Şarşar’uñ üzerine ^{55b20} amle eyledi. Şarşar gördi, açsa irişür hemān bir kerre per-tāb idüp şir iki pāre itmek iın teberi nice ^{55b21} urdı ise rāst gelüp şir iki pāre olunca bir arrāa olup arslan yııldı. Şarşar nazar eyledi, ol arslan ^{55b22} ıyāfetinde amle eyleyen bir müfred kim güher-āb ocasıdur. Şarşar bu güher-āb’uñ lāşesinden vehm eyledi. Bre meded bu er āırlü ^{55b23} yir degül diyüp avfindan sür‘ atle gitmege baqladı. biraz gidince afāsından bir mehīb şadā peydā oldı, şadā bir iken iki ^{55b24} oldı. Şarşar bu şadālar ne ola diyüp eñsesine baqladı. Ne gördi, iki dāne zıřt¹⁶⁴ dīv ‘ avratları ikişer yüz eriş ^{55b25} addları var. Ellerinde birer seng-i as-yābdan Kirmānları dār idüp cānibden Şarşar’ı utup aqlā davrandurmadılar. Ey nā-bekār [56a] ^{56a1} ākī irmez oldırup anda gidersin, or mıyuz kim selāmetle ilimüzden alāş olasın didiler. Şarşar dūnyāda ejderhādan ^{56a2} ormaz iken bu ‘ avratlardan ziyāde avf eyledi ve bildi kim girüde helāk eylediğı arslan hey’etinde görinen dīvüñ erkekleridür. ^{56a3} Baqladı bunlara niyāz eylemege. Cānum küük adınlar beni incitmeñ şalıvirüñ, size ızmet ideyüm didi ammā bunlar dinlemezler. Biri ^{56a4} gel bunı kebāb idüp yiyelüm dir, ol birisi yok meskenimüze götürüp hem üzerine binüp sekdirirüz kendimüzi didi. ^{56a5} Şarşar dağı gōñlinden emān dirdi. Bunlar birbirine hem biz bunı kendümüze oca idüp gice gündüz kendümüzi yef‘ alledirüz ^{56a6} didi. Şarşar’dur gōñlinden vay başuma azā geldi. Behey mel‘ üne ben küheylān atmıyam yosa bir atmıyam, bu sizüñ didiğüñüz açan ^{56a7} olacadur diyüp gōñül evinden udā’ya niyāza baqladı. Bunlar Şarşar’ı eküp biraz süriyüp bir yire geldiler. Nā-gāh ‘ aım meş‘ aller ^{56a8} görindi. Bir hāy-hūy gümbürdi var kim küslar göz olup biraz dağı ol engāmenüñ üzerine vardılar. Şarşar gördi, ^{56a9} bir ālāy bir ālāy bālā add cüşse ü bed ehre kimesnelerdür. Dā’ire olup oturmuşlar. Biraç benī Ādem şışlere sancup kebāb iderler. ^{56a10} Gözleri imiş, meş‘ al gibi görenler, bunlar dağı bu iki ‘ avratı görüp bu benī Ādem alup anda gidersiniz, getür bize virüñ ^{56a11} kebāb idüp yiyelüm didiler. ‘ Avratlar āyır virmeyüz bu ākī bizüm

¹⁶⁴ Bu kelime müstensih trafından tıpkıbasım bölümünde “ze ()” harfinin “je ()” harfi gibi yazılmasından dolayı “( )” şeklinde okunmaktadır. Kelime evriyazıya “zişt” şeklinde aktarılmıştır.

kanlımuzdur, kocamız öldürdi didiler. Anlar da aluruz diyüp ^{56a12} kalkıldılar. ‘Azîm ceng idüp ‘avratlar bunlardan birkaçın depelediler. ‘Ākıbet anlar da ‘avratlarıñ ikisin dağı öldürüp Şarşar’ı ^{56a13} ellerinden aldılar, şöyle kodılar. Hele şunları yiyüp soñra anı da qahve altı yirine yiyüp def^c-i humār eylerüz didiler ve oturup ^{56a14} ol kebābları yidiler ve şerābdan içüp Şarşar fırsat bulup kalkup cümlesinüñ başların kesdi. Oradan taban kaldırıp ^{56a15} havf ile öyle segirtti kim ardından kuş irişmezdi. Bir miqdār gidüp Şarşar’uñ táb-ı tüvānı kalmadı. Nā-gāh karşıusunda ^{56a16} bir atlu peydā oldu. Bir rahş-ı zomorodîn Şarşar’a gelüp ey bî-çāre bu cezāreye ne sebep ile düşdüñ, bu beriyye-i gūla düşen ^{56a17} bir dağı necāt bulmaz. Ben bu beriyyenüñ nigeħ-bānıyım, böyle ‘āciz dermānda qalmışlara ben kulavuz olup selāmete irişdürürüm. Şol ^{56a18} rahşa bin seni ol selāmete çıkārırım ammā şağın licāmın pek çekme. Hemān kendi hevāsına şalıvir didi. Şarşar dağı Hızr’a ^{56a19} rāst geldüm, selāmet bulurum diyüp şād olup şıçrayup ol rahşuñ üzerine binüp ve başın şalıviridi. ^{56a20} Rahşdur bād-ı şabā gibi çekilüp gitdi. Ol süvār gā’ib oldu ammā rahş giderek yorğalayup segirtmege başladı. Şarşar ^{56a21} breħ breħ diyüp rahşa pek şarıldı ammā rahş öyle segirdür kim Şarşar’uñ gözleri qarardı. Segirdüp giderken ^{56a22} gitdükce rahşuñ pāyları zeminden kalkup hevāya çıkdı. Şarşar şaşup pek tutup nevīne şarıldı. Ber-hevā ol qādar ^{56a23} dağı gitdi kim şabāħ oldu. Ortalık ağardı. Şarşar ne gördi, rahş diyüp şarılduğı bir ejderhā-i zebāndur. Hāy ^{56a24} diyüp Şarşar’uñ ‘aqlı gitdi. birazdan ol ejder zemīne inüp yine rahş oldu. Giderek bir yire irdi. Gördi, ^{56a25} ol qadar gūllar cem‘ olmuş kim hadd-i heşābın Hudā’dan gayrı kimse bilmez. Her birinüñ ellerinde bir gūne sāz, bunlar hem çalup hem, [56b] ^{56b1} hem oynarlar. Hemān Şarşar’uñ altında olan rahş bunlarıñ arasına girüp ayāğ üzerine gelüp ol qadar oynadı kim ^{56b2} Şarşar’uñ gayrı ‘aqlı zā’il oldu. Beyhūde¹⁶⁵ olup biazdan kendüye gelüp gördi, ne gūllar var ve ne altında olan rahş ^{56b3} var. Bir sengistān yirde yatur, kalkup ayāğ üzre tırdı. Dermānı kesilmiş ve her tarafı ağrur. Bu kez dört eṭrāfına ^{56b4} nazār idüp ne gördi, bu maħall kim keskin dükendi taş. Āħir nā-çār olup bir cānibi tutup gitdi. biraz gitdi ammā her yanı ^{56b5} pāre pāre oldu. Ağlayup itdügi işe nādım ü peşimān oldu. Niyāz idüp haqqa münācāta başladı. Nā-gāh beri gel yā Şarşar ^{56b6} diyü Şarşar’uñ gūşına bir şadā geldi. Şarşar’dur, dört tarafına bakup bu şadā kandan gelür diyü fikr iderken tekrār şadā gelüp ^{56b7} beri gel yā Şarşar qorqma diyince Şarşar gördi, dāmen-i

¹⁶⁵ Bu kelimeyi müstensih tıpkıbasım bölümünde “beyhūd (بيهود)” şeklinde yazmıştır. Müstensih kelimenin sonundaki “e (٤)” harfini unutmuş olmalıdır. Kelime çevriyazıda “beyhūde” olarak düzeltilmiştir.

kūhda bir mağara var, şadā ol ^{56b8} mağaradan gelür. Hemān doğrı mağara öñine varınca gel yā Şarşar diyü işāret ider. Şarşar'dur ol mağaraya girüp gördi, bir pīr-i rūşen zamīr, aķ şaķal ^{56b9} düvāl kemerine inmiş, yüzinde nūr-ı Hudā leme'ān ider. Şarşar'dur segirdüp varup elin öpdi. Pīr nuţķa gelüp hoş geldün ^{56b10} ayyār, beriyye-i ğūlda çok zahmet çekdüñ, ğūllar az kaldı seni helāk ideyazdılar. Hele hidāyet-i rabbānī olup ol raĥşdan ^{56b11} düşmedün yoĥsa ol raĥş senün başına çok felāket getürür idi diyü tīz mağara dīvārına el şunup ğā'ibden ^{56b12} bir nār geldi. Al şu nārı açlığuñ ve şusuzlığın gitsün didi. Müddet-i 'ömrinde böyle bir lezīz şey yimemişdi. Andan Bārī- ^{56b13} -Te'ālā'ya şükr eyledi. Andan ol pīr, Şarşar'a elem çekme Farġün Cāzū'nuñ ölümü senün elüñdedür, baña Pīr Selīm-i Hādī ^{56b14} dirler. Toķuz yüz yıldur ben bunda 'ibādet eylerüm ve koynından bir heykel çıkarup Şarşar'a virdi. Yā Şarşar bu ĥamā'il, heykel-i ^{56b15} hidāyet dirler. Mādāmki bu heykel sende ola, saña siĥr ķār itmeye ve her ne şūrete daĥı girmek dilerseñ çıkārup ^{56b16} üç kerre Rūĥ-ı Dāvūd'a şalavāt getüresin. Ol niyyete gerdānuña geçüresin. Tābiķu'l-na'l-bi'l-na'l ol murād eyledüĝin şūrete ^{56b17} girersin ve gözden nihān diledüĝin zemān yine gerdānuñdan çıkārup elüñe alursın. Üç kerre yine öyle idüp gerdānuña ^{56b18} geçüresin ĝayrı seni kimse görimez. Yüri imdi rub'-ı meskūn tarafına ancaķ ol Farġün'a var ihfādan heykeli gerdānuña taķup ^{56b19} anuñ niyyetle andan ķal'adan girüp andan mevcūd olan cāzūları cümle öldür, anlar seni görmezler. Andan dönüp Şarşar eyitdi, ^{56b20} yā sulţānum ben bundan Kūh-ı Sürĥ'e varup Ķal'a-i Farġün'ı nice bulayum didi. Andan ol pīr gülüp şimdi bulursın elem ^{56b21} çekme diyüp Şarşar'uñ elinden yapışdı. Yum gözün didi. Aç diyüp Şarşar gözün açdı, kendin Ķal'a-i Farġün öñinde ^{56b22} buldı. Ne mağara var ve ne pīr ancaķ didüĝi heykel gerdānında tīz çıkārup eline aldı ve üç kerre didüĝi gibi eyledi. Heykel-i ^{56b23} hidāyet gerdānına geçürüp ķal'aya yürüdi. Cāzūlardan kimse görmedi. Cümlesi on iki biñ cāzū idi. Şarşar, Ķal'a-i ^{56b24} Farġün'da üç gün eglenüp gice ve gündüzde cāzūları öyle kırdı kim bir dāne ķalmadı. Āĥir Farġün'ı da depeledi. Andan ^{56b25} ķal'a'ı ķarüre ile tutuşdırup çayır çayır yanmaĝa başladı Şarşar bir cāñibe teveccüh idüp gitdi.

Ammā rāvī eydür kim, [57a] ^{57a1} heykel-i hidāyet ĥāşşası ile Şarşar bir günde yitmiş ķonak yir alurdu. Ol gidiş ile 'ale-t-tevālī gitdi. Ğayrı rub'-ı meskūnuñ ^{57a2} ābādān olan memleketlerine çıkdı. Bir gün giderken yolu bir der-bende uğradı. Ne gördi, der-bendün iki cāñibinde yitmiş ^{57a3} ķadar siyāĥ zengiler her biri müntehā

ḳadd-i ḳaṭrān tulumuna beñzer nīzeve ṭayanup ṭururlar. Şarşar bir uğurdan bunları görince ^{57a4} şaşup girüye dönüp ḳaçamadı. Zengīlere daḫı Şarşar'ı görüp ‘acebā bu piyāde bunda ne gezer yoḫsa cāsūslik mı geldi. ^{57a5} Hele ne ise ṭutup Sulṭān-ı Zengbār'a götürelüm. Ol nice diler ise eylesün diyüp Şarşar'ı dört eṭrāfın alup ṭur bre ^{57a6} eylediler. Şarşar aşlın bilmez daḫı kendini bende çekmek isterler. Göz göre ¹⁶⁶ Şarşar'dur. Teslīm olmaḳ güçdür ammā Şarşar ṭuruñ ne istersinüz ^{57a7} ey nā-bekār, ḳış aḫşam şüretlüler diyüp na'ra urdı. Anlar ise hiddet ṭarafından hücum eylerler. Şarşar gördi, iş işden ^{57a8} geçdi hemān teber ile bunlara girişdi.

Hāşılı, kırk ḳadarın helāk idüp ‘ākıbet dört ṭarafdan kemendler atup şaşurdılar ^{57a9} ve yıḳup muḫkem iki elin ḳafāsına bend idüp yalın ḳılıç otuz ḳadar zengī, Şarşar'ı ortaya aldılar. Der-bendi geçürdiler. ^{57a10} Öte cānibi bir şahrā ve öte yanında bir ulu ṭāḡ ve ol ṭāḡuñ depesinde bir ḳal'a binā eylemişler. Zengīler, Şarşar'ı ol ḳal'aya ^{57a11} ṭoḡrı götürüp gitdiler.

Ammā rāvī eydür, meger bu Zengīler ol der-bendi beklemeden murādları oldur kim ol görinen ḳal'aya ^{57a12} Ḳal'a-i Ṭumṭurāḳ dirlerdi. Ṭumṭurāḳ-ı Pülād-dest nāmında bir zengī dil-āveri ḫükm eylerdi. Yüz yigirmi üç eriş ḳaddı var ^{57a13} idi. Ziyādesi-y-ile şalābet şāḫibi idi ve her mehāretinden ḡayrı elinde öyle ḳuvvet var idi. Āheni ṭutup şıḳduḳda ^{57a14} bal mumı gibi iderdi. Yumuşadur idi. Bu kez anuñ-çün bu dil-āvere pülād-dest dirler idi ve Sünnī Müselmān idi. Bu Ṭumṭurāḳ-ı ^{57a15} Pülād-dest'üñ daḫı sınırdası bir pād-şāh var idi, adına Siyāmek Şāh-ı Sīmīn-tāc dirler idi. Ol daḫı Müselmān idi. ^{57a16} Bir oḡlu var idi, Cemşid ¹⁶⁷ Şāh dirlerdi ve bu der-bendüñ bir ṭarafı ki Şarşar geldüḡi ṭarafdur. Ol ṭaraf ise Hindīstān ^{57a17} memleketlerinden Eşḳ-ābād nām bir ḳal'a var idi. şāhına Eşḳbūd Hindī dirlerdi. Yüz otuz ṭoḳuz eriş ḳadd çekerdı ^{57a18} ve ṭaḡa beñzer bir gürz ḳullanurdı. Bir zīr-dest-i la'ın idi. Āteş-perest idi. Bunuñ bāzergān başısı var idi, ^{57a19} adına Hāce Şemāḳlūs Hindī dirlerdi. Eşḳbūd Hindī bu Hāce Şemāḳlūs'a iki yüz biñ kise altun ^{57a20} virüp ticārete gönderdi idi. Hāce Şemāḳlūs ‘azīm ḳāfile ile çıḳup Ḳal'a-i Siyāmek'e uğradı. Birḳaç ^{57a21} gün yatup gündüzlerde parça çıkarup şatdururdu. Bir gün ḳalḳup ḳal'adan çıḳınca meger ḫarāmīler ardınca ^{57a22} cāsūs ta'yīn eylemişler, ḫaber virdi. Añsuzun öñin aldılar,

¹⁶⁶ Bu kullanım Türkiye Türkçesinde kullanılan “Göz göre göre” deyiimiyle aynı anlama sahiptir.

¹⁶⁷ Bu özel isim müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “**Cemşid** (چمشيد)” şeklinde yazılmıştır. Müstensihin metnin genelinde “c-ç” noktasında yaptığı ikili yazımlar da dikkate alınarak ilgili özel isim çevriyazıya “**Cemşid**” şeklinde aktarılmıştır.

urup cümle mālın gâret eylediler ammâ kâfileden ^{57a23} birkaç huddâm halâş bulup firâr eylediler. Toğrı Qal‘a-i Eşk-âbâd’a varup Eşkbüd’a aḥvâli ḥaber virdiler. Eşkbüd ^{57a24} daḥı bir nâme yazup Siyâmek Şâh’a gönderdi. Eyitdi kim, benüm bâzergānum seng diyârında qatl olunup. Bu kadar biñ kiselik ^{57a25} mālum gitdi. İmdi izâ‘et olan mālumu cümle bâzergānlarum daḥı bi-t-tamām gönderürseñ ne güzel. Eger göndermezseñ¹⁶⁸ Nâr-ı Nūr ḥaqqiçün, [57b] ^{57b1} ḥaqqiçün üzerine varup qal‘añ elinden alup zabt eylerüm ve seni daḥı ‘azâb-ı şedîd ile qatl eylerüm diyü nâme’-i ^{57b2} ḥatm eylemiş. Bu kerre Siyâmek Şâh bu cevâbları işidince cān başına şıçrayup anda mevcūd olan erbâb-ı dīvân ile ve pehlevānları-y-ıla ^{57b3} müşâvere eyledi. Bu kadar māl nice virilür ve qanda taḥşil olunur. Eger virmez iseñ Eşkbüd bir temerrüd la‘indür, qorqarum cevâb ^{57b4} viremeyüz de bize dürlü dürlü raḥne ider diyü müşâvere eylediler. ‘Aqıbet bunda qarâr eylediler kim nitekim cānımız tendedür, ^{57b5} bildüğünden qalmasun. Biz anuñla söyleşürüz diyü gelen elçiye cevâb virüp gönderdiler ve geldügi zemân çıqup ceng ^{57b6} idecek oldılar. Eger fırsat bulup ḥaqqından gelürsek hoş eger gelmezsek o bize gâlib gelürse qal‘aya kapanur, qal‘a cengi ^{57b7} eylerüz didiler. Andan Tımturâq-ı Pülâd-dest’e nâme gönderüp imdâd isteyicek olup bu mülâḥaza üzre bildüğünden qalmasun ^{57b8} diyü cevâb virdiler. Andan Eşkbüd¹⁶⁹’uñ elçisi gidince andan bir nâme yazup Siyâmek Şâh, Tımturak’a gönderdiler. Bir gün ^{57b9} nâme Tımturak’a gelüp oqıdı. Dimiş ki ey dil-âver ‘âlem-i İslâm gayretidür. Luḥf idüp başımuza şöyle bir ḥâl geldi. ^{57b10} Kerem idüp gelüp baña imdâd eylesin dimiş. Pes Tımturâq bunu işidince Siyâmek Şâh-ı Sîmîn-tâc’a raḥm eyleyüp Eşkbüd ^{57b11} Hindî gelürse lâ-büdd der-bendin geçer ola, varuñ siz der-bendi alup duruñ. Eger Eşkbüd gelürse baña ḥaber virüñ. Varup ^{57b12} der-bende oñin alup bu cāñibe geçürmeyem diyü yitmiş nefer zengî ta‘yîn eyledi idi. Ol idi kim Şarşar-ı Sebük-bâr. Eşkbüd Hindî ^{57b13} tarafından güyâ cāsüsdur diyü tutdılar. Alup Qal‘a-i Tımturak’a getürdiler, toğrı Tımturak-ı Pülâd-dest oñine getürüp ^{57b14} ey Şâh-ı Zengbâr şol ‘ayyârı der-bendde tuttuq ammâ tıttınca kırkımuza helâk eyledi. Zehr-i qâtîle beñzer bir ḥerîf diyü Eşkbüd ^{57b15} cāsüsıdur diyü Tımturak’a bildürdiler. Bu kerre Tımturak, Şarşar’uñ başından ayağına varınca baqup güldi. Bu midur sizüñ

¹⁶⁸ Müstensih tıpkıbasım bölümünde de görüleceği üzere bu kelimenin yazımında “ze (ز)” harfinin noktasını unutmuştur. Kelime “ (كوندرمرك)” şeklinde yazılmıştır fakat çevriyazıya “göndermezseñ” şeklinde aktarılmıştır.

¹⁶⁹ Müstensih tıpkıbasım bölümünde görüleceği üzere bu kelimenin yazımında “re (ر)” harfine yanlışlıkla nokta eklemiştir. Kelime “ (اشكوز)” şeklinde yazılmıştır fakat çevriyazıya “Eşkbüd” şeklinde aktarılmıştır.

kırkıñuzu helāk ^{57b16} iden didi. Zengīler belī bu ‘ayyārdur didiler. Tūmṭurāk bu söz-ile nedür bunda [bunda]¹⁷⁰ bir temāšā var ancak ey sulṭān-ı ‘ayyārān dirler. ^{57b17} Tūmṭurāk’uñ bir ‘ayyārı var idi, bu kez didi ki, varuñ bizüm ‘ayyārı getürüñ didi. Bu kez varup efendimüz Tūmṭurāk seni ister diyüp ^{57b18} çağırdılar. Ol da ne var ki beni istemiş didi. Anlar da didiler ki, der-bendde bir ‘ayyār tutup getürdiler şimdi Tūmṭurāk seni ister didiler. ^{57b19} ‘Ayyārdur, gelüp dīvān-ı Tūmṭurāk’da ṭurdu. Tūmṭurāk didi ki, baқа ‘ayyār bu ‘ayyār der-bendde ṭuṭmuşlar lākın kimüñ ‘ayyārıdur didükde ^{57b20} ‘ayyār su’āl idüp didi ki, ‘ayyār saña kim dirler ve aduñ nedür didükde Şarşar nuṭқа gelüp ben kimsenüñ ‘ayyārı degilüm ve-lakin ^{57b21} kendime bir efendi ararum ve şāhib-i ma‘rifetüm ve aduma Loқma-ḥor ‘Ayyār dirler didükde Tūmṭurāk bu kez gel ‘ayyār baña ḥizmet eyle didi. ^{57b22} Şarşar da cānuma minnet diyüp varup Tūmṭurāk’uñ ve ‘ayyāruñ elin öpüp ḥizmet idecek olup ḥalīfe oldu. Andan ^{57b23} Tūmṭurāk kendi ‘ayyār başısın ve Şarşar’a oturuñ öñümde birer bāb faşlı eyleñ, bu da senüñle yürüye bilür mi didi. Nola ^{57b24} diyüp diz çökdi ve rübābın eline alup Şarşar daḥı urdu ve rübābın çıkarup eline aldı. Bunlar seyr-i āheng idüp başladılar ^{57b25} maḳāmāta ammā Şarşar rübābda mücerrebāt ile yürüyüp peşrevler idüp güş idenler ḥayrān oldu. Zengneg ‘Ayyārı kendi sāzından ikrāh eyledi. [58a] ^{58a1} Tamām naḡamāt tutup sazın misāfir idüp daḥı başladı. Ba‘zı beste şarkı okuyup Tūmṭurāk ve sāiranda ḥāzır olanlara baḥş-ı şafālar ^{58a2} eylediler. Tūmṭurāk meclis didi. Fi-l-ḥāl bir meclis düzüp Tūmṭurāk’uñ öñine getürdiler. Daḥı Tūmṭurāk di imdi yā Loқma-ḥor ^{58a3} sāz sözüñ yirinde, sākīliḡin nicedür görelüm didi. Şarşar nola diyüp sürāḥi ve şāḡarı eline alup başladı şīr-in-kārılık ^{58a4} eylemege. Tamām kesb-i neşāt olındı. Maḥall-i Şarşar bir kerre sāḡarı kapup ayaḡa ṭurdu. Terennümāt iderek raḳş kim cüy şafāsından ^{58a5} aḡzınuñ şalyası aḳmaḡa başladı. Merḥabā yā Loқma-ḥor ḥaḳḳā ki şāhib-i ma‘rifet imişsin didi. Vāfir altun virdi. Ol gün aḥşam ^{58a6} olınca bu zevḳ-i şevk-ile ‘işret idüp Şarşar, zengīye ḥalīfe oldu. Zengīnüñ daḥı şöyle bir ḥalīfeye mālīk oldum, ben ^{58a7} bundan zarāfetle çok ma‘rifet-i aḡz eylerüm diyü şād oldu. Ol gice yataḳ vaḳtine dek ‘işret idüp vaḳt-i ḥāb irdükde ^{58a8} Tūmṭurāk, cāme-ḥāba girüp yatdı. Zengīneg ile Şarşar daḥı bir yirde yatdılar. ‘Ālem aḡyārdan ḥālī olduḡda Şarşar yirinden ^{58a9} ṭurup zengīnüñ ‘ayyārın dārūdan geḳürüp kilim perdesine ḳoyup heykel-i hidāyeti ihfā niyyetine doḳunup zengī’i aldı. ^{58a10} Ḳal‘adan ṭaşra çıkarup bir yirde

¹⁷⁰ Metin dışı unsur.

kodı. Dönüp yine geldi. Tım̄turāk'ı dağı çalup zengīnūñ yanına getürdi. Andan ^{58a11}
 ikisinūñ de 'aqlın başlarına getürüp cāme-ĥāb libāsı-y-ıla yabanda kendülerin göz
 açup gördiler ve karşılarında ^{58a12} Loĥma-ĥor 'Ayyār turur. Bu ĥāli görince ĥāy
 gördüñ mi 'ayyār meger düşmān tarafından gelürmiş. Şan'atı-y-ıla bize kendin ^{58a13}
 inandurdu ve elimüzden ĥalāş oldu ve bize bu pā-bendi itdi didiler ammā Şarşar
 dönüp Tım̄turāk'a yā Tım̄turāk ^{58a14} şimdi kendüñi nice nice görürsin ve şaĥın
 korĥma ben size düşmen degülüm didi. Tım̄turāk dağı eyitdi, yā Loĥma-ĥor ^{58a15}
 çünkü düşmen degül-isen niçün bizi bend idüp bunda böyle getürdüñ didi. Şarşar
 anuñ-çün sizi bunda ^{58a16} getürdüm ki ben evvelā kim olduğum bilesiz ve sizden bir
 ricām var anı yirine getürüp baña teslim olmağa yemīn iderseñüz ^{58a17} murādum oldur
 ki, sizi tā benüm iznüm olmaduĥça kimseye söylemeyüp benümle yār olasıñuz didi.
 Tım̄turāk Zengī yemīn eyledi. ^{58a18} Andan Şarşar bunların bendlerin alup Tım̄turāk'a
 diñle imdi ey Server-i Zengbār benüm adım Loĥma-ĥor degüldür, Şarşar-ı Sebük-bār
^{58a19} dirler. Bād̄pā 'Ayyār kim Ĥazret-i Süleymān 'ayyārı idi, işte ben ol Bād̄pā
 'Ayyār'uñ öz oğluyam ve ĥālā rub'-ı meskūnda ^{58a20} ĥurūc idüp şāhib-ķırān olan
 Ĥattāl Zengī'nūñ 'ayyār başısıyam. On iki biñ şākirdüm ve kırĥ ĥālīfem vardur. Her
 biri ^{58a21} felegūñ çenberinden ¹⁷¹ geçer. Yir götürmez 'asker ile Cevāĥir-ābād üzerinde
 gelüp Cevāĥir Şāĥ'uñ dāmādı Ĥahhār-ı Ā'zam ile ceng ^{58a22} idüp āĥir Ĥattāl Zengī
 başdı, kendüne tābi' ve ser-ķaplān eyledi. Cevāĥir Şāĥ'ı sekiz kerre yüz biñ er-ile
 cümle pehlevānları-y-ıla ^{58a23} İslām'a getürüp Laytān nām bir veziri Ĥattāl Zengī'ye
 bir şerbet ile zehrlemek murād idüp ben de duyup bir sille urdum. ^{58a24} Andan ötüri
 ĥazaba gelüp baña üç tāziyāne urdı, ben de kūsüp ĥurbet-i iĥtiyār eyledüm diyüp
 başına gelen ser-encāmı ^{58a25} naĥl eyledi. Şimdi murādum tebdīl-i şüret olup biraz
 'asker ile varam Ĥattāl Zengī'den intikām alam ancak sizden ricam, [58b] ^{58b1} ricām
 budur ki benümle gidesiz. 'Ahd olsun seni Ĥattāl Zengī'ye ser-ķaplān ideyüm diyüp
 serā-perde-i İskender'i ol ĥadar ^{58b2} vaşf eyledi kim Tım̄turāk Zengī ĥayrān olup āĥ
 serā-perde de şimdi bile buluna idük diyüp iştüyāka düşdi. Andan ^{58b3} bu mıdur ricāñ
 didi. Şarşar belī budur didi. Tım̄turāk baş üzerine ey sultān-ı 'ayyārān her ne dirseñ
 dīnüm ĥaĥķıçün ^{58b4} murāduñ üzre ĥareket ideyüm didi. Oradan Şarşar, Tım̄turāk'ı

¹⁷¹ Müstensih kelimeyi tıpkıbasım bölümünde görüleceği üzere "cenber (جنير)" şeklinde yazmıştır. Kelime çevriyazıya "çenber" şeklinde aktarılmıştır.

alup zeng̃iler bile burc dibine geldiler. Yuḡaru ıkdılar. ^{58b5} Şarşar kemendi alup i¹⁷² yüze aşdı, al‘ a içine girüp,

HŐılı, serya geldiler. Kimsenn hberi olmadı. Yine i de ^{58b6} cme-hblarına girüp yatdılar. Őabh oldu. Őumturk dvn idüp andan dvnı Őavdukdan ŐoŐra ve Şarşar ve Zeng-reng ^{58b7} i bir yire gelüp işrete oturdılar. EŐn-yı ŐoŐbetde Őumturk, EŞkbüd Hind Şadedin açup Zeng-reng ‘Ayyr bolay kim mel‘ n ^{58b8} gzab idüp yirinden hreket eylemeye didi. Zr bu cnibe gelür ise bize ‘aim zaŐmet virse gerekdür. Metn-i zr-dest ^{58b9} kfirdr didi. Şarşar, EŞkbüd Hind nmın işidince ‘alına bu geldi kim EŞkbüd’ı Şayd idüp eger Mselmn olursa ^{58b10} vilyetinde oyup kendi EŞkbüd nmı ile tebdl-i Şuret Fermerz zerine varup murdın hŐıl eyleye. Bu fikri ^{58b11} Őumturk’a Őyledi ve Zeng-reng mnsib gördi ve Őumturk ma‘kl görüp Zeng-reng’i¹⁷³ EŞk-bd’a gönderecek oldılar. ^{58b12} EŞkbüd Hind’den bir hber getüre. EŞkbüd, Siymek Őh zerine gelür mi gelmez mi bilüp ana göre hreket eylediler. Zeng-reng ^{58b13} hemn alkp ‘azm-i EŞk-bd eyledi. Der-bende urayup nige-hnlara EŞk-bd’a giderüm diyüp geçüp gitdi.

Amm rv ^{58b14} avlince, Siymek Őh nki bildginden almasun diyü cevb gönderdi. Bir gün cevb EŞkbüd’a varup gzaba ^{58b15} geldi. Tz elden kır bin adar ‘asker peyd idüp bir gün alkp ‘azm-i Siymek Őh eyledi. MŐvere idüp ^{58b16} Şimdi Őumturk’dan gidersn, Őumturk hber-dr olur, ol da Hd-perest’dr. Bil ki der-bendi alup yol virmeye, iŐimze g ^{58b17} çala diyüp air yol var idi. EŞkbüd ol yol ile çekilüp gitdi amm Zeng-reng bir gün EŞk-bd’a gelüp gördi, ^{58b18} EŞkbüd alkp gitmiş, dönüp geldi. Őumturk’a ve Şarşar’a buliŐup EŞkbüd kır elli ‘asker ile alkp ol bir yoldan ^{58b19} Siymek zerine gitmiş didi. Őumturk bunu işidince tedrk görüp Siymek Őh zerine gidüp imdd idelüm didi. ^{58b20}  gün tedrk dördinci gün gdr diyü mndiler nid itdürüp ol gice geçüp Őabh oldu. Şarşar ve Őumturk ve Zeng-reng¹⁷⁴ i ^{58b21} Őikra ıup bira Őikr alup bir ‘işret-ghda inüp Şayd itdükleri ahları kebb idüp biraz bde getrmiŐlerdi ‘işrete

¹⁷² Bu kelimeyi müstensih tıpkıbasım bölümünde “ic (ايج)” Şeklinde yazmıştır. Kelime evriyazıya “i” olarak aktarılmıştır.

¹⁷³ Bu zel isim müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “Zengreb (زنگرب)” olarak yazılmıştır. Müstensih burada yanlışlık yapmış olmalıdır. Kelime evriyazıya “Zeng-reng” olarak aktarılmıştır.

¹⁷⁴ Bu zel isim müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “Zengre (زنگره)” olarak yazılmıştır. Müstensih burada yanlışlık yapmış olmalıdır. Kelime evriyazıya “Zeng-reng” olarak aktarılmıştır.

başladılar. ^{58b22} Şarşar'ın cānı şıkılıp Zeng-reng'e ¹⁷⁵ kılç senüñle bir miqdār ayak oltası idelüm diyüp kılçıldılar. Dāmen-i kūha toğrı gitdiler. Şarşar'ın ^{58b23} gözine Dāmen-i kūhda bir kubbeye görindi. Zeng-reng 'Ayyār'a bu kubbeye nedür didi. Zeng-reng daħmedür diyüp kimse bilmez içinde ne vardır, kapaşı ^{58b24} ve bir girecek yiri yokdur. Etrāfı hendekdür ve şu ile töludur ve bir köprüsi vardır. Her kim köprüye başup yürürse köprü şallanur. ^{58b25} Nişfına varınca üzerinde olan ādemi şuya atup nā-būd-ı nā-peydā olur didi. Şarşar yuri yā Zeng-reng diyüp seyr için ol cānibe [59a] ^{59a1} revāne oldılar. Tā kim kubbeye yakın geldiler. Şarşar nazar eyledi. Bu kubbeye ser-bülend, aşıla bunda kapu görünmez, etrafı dā'iren-mā-dār hendek ^{59a2} ve şu ile töludur. Bir köprüsi var. Şarşar, Zeng-reng'e şimdi yā Zeng-reng bu köprüye başup yürüyince şalınur mı didi. Belī şalınur ^{59a3} didi. Daħı nişfına varınca gitdükce şalınması artar. Tamām nişfına varup başduğı gibi öyle bir şalınur kim üzerinde olan ādemi atup ^{59a4} ol şahş şuya düşer, nā-bedīd olur didi. Şarşar köprüye varup kadem başınca köprüdür harekete geldi. Bir kadem daħı ilerü vardı, daħı ^{59a5} ziyāde şalındı.

Hülāşa-i kelām, Şarşar kadem kadem nişfına yakın vardı. Ol kâdar şalınmağa başladı kim kendin zabt idemez ^{59a6} oldu. Gördi daħı ilerüye giderse haṭā olur zīrā bu tılsım pehlevānlık ve 'ayyārılıđa şığmaz. Bir raşadın bulmağa muḥtācdur. Şarşar ^{59a7} girü döndi. 'Acebā bir yerde bir işāret var mıdur diyü dört tarafına berü bakınurken köprünün beri başında gördi, bir sütun ^{59a8} dikmişler. Üzerine birkaç satır yazı yazmışlar ammā mürūr-ı eyyām ile rüzgār üzerine ğubār¹⁷⁶ tölürüp yazı maḥv olmuş. Şarşar ^{59a9} 'acebā şunda ne yazılmış ola diyüp yazunun üzerin silüp yazudur rüşen oldu. Andan Şarşar bir haṭṭı okıdı. Dimiş ki, ^{59a10} eger bu daħme'i fetḥ eylemek dilerseñ köprünün öte başında olan mīlün firāzında bir kebüter taşviri vardır, ol kebüter ağzında ^{59a11} bir dāne gevher tutar. Berü başında iki seng-i felāhen vardır. Ol gevheri urup taşvire ziyān eylemeyesin. Daħme fetḥ olur. ^{59a12} Andan Şarşar şād olup bunu Zeng-reng'e söyledi. Zeng-reng eyitdi, ey sultān-ı 'ayyārān bunca kâbildür ki gevheri urup ^{59a13} taşvire ziyān eylemeye didi. Şarşar belki Teñri rāst getüre başından şabanı çözüp eline aldı. Diş taşın parmağına ^{59a14} geçürüp üç ve kaya bir seng kapaş

¹⁷⁵ Bu özel isim müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde "Zengrig (زنگريك)" olarak yazılmıştır. Müstensih burada yanlışlık yapmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya "Zeng-reng" olarak aktarılmıştır. Müstensih bu ismin yazımında fazlaca farklılığa gitmiştir.

¹⁷⁶ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde de görüleceği üzere müstensih'in "gayn (غ)" harfinin noktasını unutması sonucunda " (عيار)" şeklinde yazılmıştır. Fakat kelime çevriyazıya cümle'nin anlamına uygun şekilde "ğubār" olarak aktarılmıştır.

başınıñ üzerinden devr itdürüp küşād viridi. Taş fırlayup varmadı. İllā o kebūteri ^{59a15} ağzında olan gevheri urup kebūterüñ ağzından aldı. Ol sa‘āt bir tarrāka olup köprü ğāib¹⁷⁷ oldu. Hendek başında ^{59a16} bir kıyık peydā oldu. İki küregi var. Şarşar besbellü bunuñla gitmelidir diyüp Zeng-reng’e eyitdi, işte ben bu kıyığa binüp giderüm, ^{59a17} beni du‘ādan unutma didi. Eger selāmetle daħmeden çıkarsam aña göre tedbīr iderüz. Eger daħmede helāk olur isem benim daħmede zāyi‘ ^{59a18} olduğum efendüm Qattāl Zengī’ye bildüresiz. Daħı varup Qattāl Zengī hizmetinde oluñ didi ve kıyığa binüp kürekler kendü kendüye ^{59a19} çekilüp gitdi. Şuyuñ ortasına varınca bir tarrāka olup kıyık şuya batdı ğāib oldu. Zeng-reng ‘Ayyār vāh gitdi ^{59a20} Şarşar diyüp hayf eyledi ammā birazdan durayum göreyüm ne zühūr ider diyüp Şarşar’a muntazır oldu. Biz gele Şarşar-ı Sebük-bār ^{59a21} aħvāline

Rāvī kavlince, çünkim Şarşar kıyık ile şuyuñ ortasında batdı. Şarşar göz açdı kendin bir meydānda buldı. Gördi, ^{59a22} etrāfı hücreler qarşuda bir hücre kapusunda perde aşılı. Şol perdelü hücreye varup bakayum dirken nā-gāh yüz yigirmi eriş kıddı ^{59a23} var. Arslan pençelü bir güher-āb elinde ‘amūdı var. Ey ħākī nicesin bu daħmede ne ararsın diyüp gürleyüp geldi. Şarşar’dur, ^{59a24} bir ‘amūd havāle eyledi. Şarşar hemān per-tāb idüp bunuñ iki dalınuñ ortasına bir teber düğdüsü öyle urdı kim güher-āb yüzi üzerine ^{59a25} kapandı. Qalkup emān yā Şarşar beni incitme zīrā ben daħme-i nigeħ-bānıyam, aduma Şīr-kāk-ı Şīr-pençe dirler. Pederüñ Bādpā beni bunda müvekkel ta‘yīn eyledi ve bu daħme, [59b] ^{59b1} ve bu daħme’i sizüñ için binā idüp çok yād-gārlar kıdı didi. Şarşar yā nerre benüm Şarşar olduğum neden bildüñ didi. Şīr-nāk Nerre kaçan ^{59b2} pederüñ bu daħme’i binā eyledükde üzerine nigeħ-bān ta‘yīn eyleyüp oğlum Şarşar gelüp daħme’i fetħ eylediği zemān içinde olan emānetleri ^{59b3} teslim eyle didi. Ben Şarşar’ı neden bileyüm didüm. Andan baña didi ki kaçan gelüp seni teber düğdüsü ile her kim yıķarsa ^{59b4} bil kim o Şarşar’dur didi. Ben de ol zemāndan beri beklerüm. Çok kimse düşdi, cān viridi. Bu āna gelince senden ğayrı kimse ^{59b5} gelüp beni böyle yıķmadı. İşte sen gelüp yıķduñ. Bildüm ki Şarşar sensin didi. Şarşar bunu işidince şād oldu. Yā Şīr-nāk ^{59b6} Nerre kıanı yā emānetler kıadadır. Şīr-nāk, hücrelerdedür ancak evvel dīvānı seyr idüp vaşıyyet-nāmesin okuyup aña göre ‘amel eyle didi. ^{59b7} Şarşar toğrı dīvān-ı Bādpā’ya varup

¹⁷⁷ Bu kelimeyi müstensih tıpkıbasım bölümünde de görüleceği üzere “ğāib (غائب)” şeklinde yazmıştır. Kelime sözlüklerde “ğāib (غائب)” şeklinde tespit edildiği için çevriyazıya “ğāib” olarak aktarılmıştır.

perde’i kaldırdı ve içeri girdi. Bir ‘azīm dīvān, Bādpā ‘Ayyār oturmuş gūyā Şarşar kendüsüdür. ^{59b8} Kaddı ve sīmāsı hemān kendüsine beñzer, şāğ ve şol bu kadar hālifelere oturmuş ‘ayyārāne vaz‘ gūyā şöhet ideyorlar. Bādpā’nuñ ^{59b9} elinde bir zerrīn levh var. Şarşar ilerü yürüdükde Bādpā elinde olan levhi Şarşar’a sundı. Şarşar alup müṭālā’a eyledi. Şıfat-ı ^{59b10} levh ne kim pederüñ Bādpā idüm yā Şarşar, bu daħmede bünyāda sebep bir gün hāl-i hayātda iken Hāzret-i Süleymān ile bunda gelüp te’ehhül ^{59b11} eyledüm ve murād idüp bu daħme’i daħı düzüp içine ba’zı yād-gārlar kōdum. Dānālarumdan su’āl eyledüm ki bir kıızdan oğuldan ^{59b12} olur mı diyü. Loķmān Hekīm ve Āşaf Berhıyā ve Kışāgürş tevħıdı yıķup Bādpā senüñ bu kıızdan evlāduñ vüçüda gelmez ancaķ ^{59b13} āħır ‘ömrüñde fülān maħallde bir ķal‘a bünyād eyleseñ gerekdür, adına yine Kāl‘a-i Bādpā¹⁷⁸ diyeler. Ol ķal‘ada bir veledüñ vüçüda gelse ^{59b14} gerek. Senüñ tıbķuñ olup dedesi Gerden-keşān gibi hem kuvvet-ile ve hem ‘ayyārlıķla daħı bī-gāne-i ‘ālem olup bir vaķtinde bu diyāra ^{59b15} düşse gerekdür. Daħme aña naşīb olsa gerekdür didiler. Ben de bu daħme’i bünyād idüp nicesine tılsım ve muşanna‘ yād-gārlar kōdum. ^{59b16} Ez-comle semender derisinden bir bār-gāh yapırup toķsan toķuz ķubbe üzerine ķurılı ve orta ķubbesinüñ toponda bir ħorus ^{59b17} taşviri var. Kaķan bār-gāha başına kaşd itmege bir düşmene girse ötüp ħaber eyler ve girilindükde āteş idersin. Giri yanıp ^{59b18} kendi beyāz ķalır ve bundan soñra yigirmi sekiz ķat ‘ayyār āleti kōdum ve üç yüz altmış baţmān bir elmās-tırāş teber kōdum ve on ^{59b19} altı cevāħır ķabzalı ħaņcer kōdum didi ve ķaņtura kōdum. Her biri bir yirde ķomuşam ve bir şaban kōdum ve bir yeşil ķise ile üç ^{59b20} müdevver seng kōdum ve her biri üçer buķuķ baţman olmaķ üzre simyā ile düzelmişdür. Kaķan ol taşuñ birin ħaşma atsañ ^{59b21} birin daħı alup atınca ol atduĖuñ taş yine celbinde gelür, aşlā eksilmez. Mü’ekkili alup yine yirinde ķor ve üç küşeli ^{59b22} bir ħātem vardur, parmağumdadur alasın ve her küşesinde bir ism¹⁷⁹ vardur. Biri ekl ü şürb¹⁸⁰ e müte‘allıķ nesneye mü’ekkildür. ^{59b23} Biri daħı ālāt ve esbāba da’ir mü’ekkildür. Biri daħı bir beyābānda ķalup uyuduķda düşmenden ħıfz idüp seni bekler, kimse zafer bulmaz ve ^{59b24} otuz iki dāvūdī zıller kōdum. Zengbār’a yāķūt-ı rummāniden terāşide

¹⁷⁸ Bu özel isim müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde bazen “Bādbā (بادبا)” bazen “Bādpā (بادپا)” bazen “Pādbā (پادبا)” bazen de “Pādpā (پادپا)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensih’in “p-b” noktasındaki ikili kullanımlarından meydana gelmektedir. Metnin genelinde bütünlük arzetmesi adına ilgili özel isim çevriyazıya “Bādpā (بادپا)” şeklinde aktarılmıştır.

¹⁷⁹ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde görüleceği üzere “ (ايسم)” şeklinde yazılmıştır. Fakat kelime sözlüklerde “ (اسم)” şeklinde geçmektedir.

¹⁸⁰ Bu kelimeyi müstensih tıpkıbasım bölümünde görüleceği üzere “ekl-i şürb (اكل شرب)” şeklinde yazmıştır. Fakat kelime sözlüklerde “ekl ü şürb” olarak geçtiği için çevriyazıya da bu şekilde aktarılmıştır.

bir āftābe ḳodum. Bunlaruñ pūlları elmāsdur ve üç sīm-i ^{59b25} murğ-ı ‘Anḳā āftābe otağasın ḳodum ve bir mah-peyker kırk sekiz şıḳḳeli ‘ālem ḳodum ve on iki biñ ‘ayyāra yeticek ālāt ve bār-gāh [60a] ^{60a1} ḳodum. İki yüz kırk şandalī-i altun ḳodum. Bunları alup rūḫumı ḫayr du‘ādan unutmayasın diyüp levḫi tamām eylemiş. Andan levḫi ^{60a2} alup ḫıfz idesin. Şīr-nāḳ Nerre senden ayrılmaya diyüp tamām oldu. Ba‘de Şarşar şād olup ol ḫātemi alup parmağına geçürdi. ^{60a3} Andan levḫi alup pederi Bādpā rūḫına oḳuyup du‘ā eyledi. Oradan çıḳup ḫücreleri gezdi. Kendüye lāzım olan eşyāyı şaban ^{60a4} gibi, teber gibi, tīr gibi ve enbān-ı ḫikmet nām bir enbān daḫı buldı. Ne isterseñ içinden çıkar ve içine ne ḳādar eşyā şıḳdırmış anı aldı. Altun ^{60a5} şanduklarına yüzün gözün sürüp ne dirsın yārān sorılmaz mı, darısı başımuza erylāsı şıçan başına olsun. Şarşar ^{60a6} oradan Şīr-nāḳ Nerre’ye beni daḫmeden taşra çıkar didi ve hem eyitdi, imdi yā Şīr-nāḳ benüm murādum vardır. Hāşıl olduḳda gelüp ^{60a7} daḫmede olan eşyāmı ol zemān tāşıdıram. Göreyüm seni daḫmeye yad ayak başdurma didi. Şīr-nāḳ eyitdi, elem çekme senden ḡayrı ^{60a8} kimse girmeḡe ḳādir degüldür didi. Andan Şarşar daḫmenüñ beri cānibine ‘azīmet eyledi ammā beride şıḳār-gāhda Ṭumṭurāk-ı Pūlād-dest daḫı ^{60a9} oturup gördi, ‘ayyārlar gidüp gelmedi. Aşlı ne ola diyü biraz daḫı ṭurdı. Gelür gider yokdur. ‘Acebā bunlara ne ḫāl oldu diyüp ^{60a10} bir raḫşa binüp ḡulāmlara sezā-var tālīḡi düşürüñ diyüp ‘ayyārlar gitdüḡi taraḫa gidüp dört taraḫa baḳınurken daḫme görindüḡi ^{60a11} yire geldi. Zeng-reng’i gördi, at sürüp yanına vardı. Zeng-reng gördi ki efendisi Ṭumṭurāk Zengī geldi, ayāḡ üzre ṭurdı. Ṭumṭurāk, ^{60a12} Zeng-reng’e eyitdi, bunda ne ṭurursın ḳanı Şarşar didi. Zeng-reng daḫme’i görüp ve şöyle bir yazu bilüp oḳıdı. Senüñ fellāḫ ile ^{60a13} kebūteri aḡzında ol cevheri urup bir ṭarrāḳa olup köpri ḡāib oldu ve bir ḳayıḳ peydā oldu. Baña şöyle vaşıyyet idüp ^{60a14} ḳayıḡa bindi. Şuyuñ ortasına varınca ḳayıḳ batdı. Nā-būd-ı nā-peydā oldu. Vaşıyyeti üzre ben de beklerüm. Daḫı bir şey zuḫūr eylemedi. ^{60a15} Bilmem nice oldu, sağ mı yohsa öldi mi didi. Ṭumṭurāk ḫayf idüp ḳorḳarum daḫmede helāk oldu. Yazıḳ şöyle ‘ayyār, nā-murād ^{60a16} gitdi diyüp acıdı. Ḥoş imdi bu ḡünlük ḡörelüm çıḳmaduḳ canda ümīd vardır. İḫtimāldür ki çıḳa ammā degmede diyüp biraz oralarda ^{60a17} gezüp ḳal‘aya gitdi. Zeng-reng ḳalup biraz daḫı bekledi. Zeng-reng daḫı nā-ümīd olup gitdi. Şarşar daḫmede helāk ^{60a18} oldu, ben de nideyüm dirken bir paturdı ¹⁸¹ oldu. Zeng-reng ne ola diyü baḳınca ne gördi, Şarşar geliyor. Şād olup

¹⁸¹ Bu kelimeyi müstensih tıpkıbasım bölümünde “**baturdi** (بالتوردي)” şeklinde yazmıştır. Bu durum müstensihnin

karşu ^{60a19} vardı, hoş geldün ey sultān-ı ‘ayyārān hele şükr sağlığıla diyüp elin öpdi ve gördi, üzerinde niçe tefārīkler var. ^{60a20} Su ’āl idüp Şarşar dağı dağmenün feth olduğunu haber virüp var yā Zeng-reng, Tūmtūrāk’ı baña alup getür benim ‘aqluma bir nesne geldi, ^{60a21} bundan eyü maḥall olmaz didi. Zeng-reng nola diyüp ve ḳal’ aya varup Tūmtūrāk’a aḥvāli bildürdi. Tūmtūrāk da binüp Zeng-reng ile ^{60a22} tenhā Şarşar’uñ olduğu yire geldiler. Tūmtūrāk, Şarşar’ı gördi, Bādpā’yā digerleri ile bir güne dağı olup ‘azīm şüret bağlamış ^{60a23} ḥatt eyledi. Dönüp Şarşar, Tūmtūrāk’a pehlevān işte el-ḥamdüli-llāh dağme dağı feth oldu. Hiç bundan özge fırsat olmaz. Dağme ^{60a24} şimdiki ḥālede böyle tūrursız. Ḳal’ aya dönüp Şarşar dağmede helāk oldu diyüp şāyi’ idersiñüz. Biz bundan Ḳal’ a-i Siyāmek üzerine ^{60a25} gidüp varup ne yüzden olursa olsun Eşkbūd Hindī’nüñ şekline girüp gelüp size haber gönderüp ve dağmede olan, [60b] ^{60b1} olan eşyāyı dağı şüret-i mu’āmele yeñiden çıkārup bundan ḳalḳup giderüz diyü ḳavli bunuñ üzerine ḳodılar. Tūmtūrāk yine ^{60b2} ḳal’ aya gitdi. Zeng-reng, Şarşar’a Siyāmek Şāh ḳal’ ası yolın gösterüp döndi. Ḳal’ a’-i Tūmtūrāk’a geldi. Şarşar dağmede ḳalup ^{60b3} helāk oldu diyü ‘asker-i Tūmtūrāk’a yaydı. Cümlesi Şarşar dağmede helāk oldu diyüp acıdı, kimi ḥayf eyledi. Zeng-reng, ^{60b4} Şarşar ta’ limi üzre baña vaşiyet eyledi eger ben dağmede zāyi’ olursam Ḳattāl Zengī yanında benim eşyām vardur alasın diyüp ^{60b5} Ḳattāl Zengī üzerine gitmege tedārükine başladı ve gönünden Şarşar’dan ne haber eyler diyü ḥabere munṭazır oldılar. Gelelüm ^{60b6} biz bu taraftan Şarşar aḥvāline,

Rāvī kavlince, Şarşar ‘Ayyār ṭaban ḳaldırup Ḳal’ a-i Siyāmek Şāh diyüp gitdi. Müddet-i sehl ^{60b7} içre Ḳal’ a-i Siyāmek üzerine geldi. Meger Eşkbūd Hindī kırk biñ er-ile gelüp Ḳal’ a-i Siyāmek önüne ḳondı. Siyāmek Şāh’a nāme yazup ^{60b8} gönderdi. Siyāmek Şāh dağı seksān biñ er-ile ḳal’ adan çıkup Eşkbūd’a muḳābil olup cenge başladı. Siyāmek Şāh idi. ‘Āḳıbet ceng-i ^{60b9} mağlūb olup eşnā-yı cengde Eşkbūd, Siyāmek Şāh ile rü-be-rü gelüp cenge başladılar. Eşkbūd müntehā gürz ile āḥir Siyāmek Şāh’ı ^{60b10} ḥurd-ı ḥām idüp şehīd eyledi. Siyāmek oğlu Cemşīd Şāh ‘askeri alup ḳal’ aya ḳapandı. Eşkbūd ḳal’ a ḳapusın döğmege başladı. Cemşīd ^{60b11} Şāh yukarı burcdan niyāza tūrup münācāt eylerdi. Bu maḥalldür Şarşar ḳal’ a önüne geldi. Bu ḥāli görüp cengi aşı ile ḥaber aldı ve Siyāmek ^{60b12} Şāh’uñ öldüğün duyup acıdı.

metnin genelinde sürekli “b (ب) ile p (پ)” harflerini birbirinin yerine yazmasından kaynaklanmaktadır. Bu kelime çevriyazıya “**paturdi**” olarak aktarılmıştır.

Eşkbūd Hindī'ye gāzab eyledi ammā Eşkbūd bayağı ƣal' a ƣapusın yirinden oynatdı. Aḥşamdur olup ^{60b13} döndi. Yārın yıƣup içeri girüp cümlesin helāk eylerüm didi ve cām cānibine girüp yatdı. 'Ālem aƣyārdan ḥālī olunca Şarşar ^{60b14} bir küşede ārām idüp andan Eşkbūd Hindī'nün bār-gāhına girdi. Eşkbūd yaturken dārūdan geçürüp kilim perdesine ƣoyup ^{60b15} arƣasına urup oradan taşra ƣıƣdı. Bir ormanda getürdi, 'ilāc eyledi. Eşkbūd'uñ dārūsı gidüp gözin açdı. ^{60b16} Kendüsin cāme-ḥāb libāsı-y-ıla baƣlu gördi, bir ormanda yatur, ƣarşusunda bir mirriḥ-şıfat kimse tūrur. Eşkbūd ḥayret aldı. Gözin ^{60b17} yumdı. Böyle vāƣı' anuñ ḥaṭṭı yok didi. Düş-i ƣıyās eyledi. Şarşar yā Eşkbūd gözin aç diyince Eşkbūd gözin açdı. Gördi ^{60b18} düş degüldür, taḥƣıƣdır. Döndi Şarşar'a beni bunda kim getürüp bend eyledi böyle didi. Şarşar ben getürdüm tiz imāna gelüp Müselmān ^{60b19} ol yoḥsa seni şimdi ƣatl eylerüm diyince Eşkbūd, ḥaṭṭ-ı kelām idüp Şarşar'a sögmege başladı ve bendin ƣırmaƣa gerindi ki ƣıra. ^{60b20} Şarşar gördi, bu mel' ün işlāḥ olur pelid degüldür. Hemān iyüsi bunu ƣatl eylemekdür diyüp bir teber öyle urdı kim top gibi Eşkbūd'uñ ^{60b21} kellesi zemāne ğaltān oldı. Şarşar, Eşkbūd'uñ başın ve leşin bir yire gömdi. Pinḥān eyledi. Heykel-i hidāyeti Eşkbūd'uñ boynına taƣınup ^{60b22} tābiƣu'l-na'l-bi'l-na'l Eşkbūd Hindī ölüp oradan gelüp Eşkbūd'uñ yirine yatdı çünkim şabāḥ oldı. Şarşar, Eşkbūd-ı şüret ^{60b23} cāme-ḥābından ƣaḥƣup dīvān eyledi. Ƙırƣ biñ ' askerin güzidesi cem' oldılar. Şarşar baş ƣaldırup eydür bu gice rü'yā ^{60b24} gördüm, rü'yāda Ḥudā-perest olup var yā Eşkbūd fülān yirde bir daḥme vardur senüñ naşibüñdür, var anuñ fetḥ idüp Tūmturāƣ ^{60b25} daḥı kendüñe tābi' eyle, oradan Cevher-ābād üzerinde Ƙattāl Zengī nām bir şāḥib-ƣırān vardur lākin şāḥib-ƣırānlıƣ andan alınup saña virildi. [61a] ^{61a1} Siz ne dirsiñüz didi. Bunlar da ne diyelüm yā Eşkbūd biz saña tābi'yüz. Siz ne murād iderseñüz biz de de saña uyaruz didiler ^{61a2} ammā çoƣı aşlı yoƣdur, 'acebā bizi tecribe eylemek için mi söyledi diyü şübheye düşdiler. Şarşar gördi, cümlesi muḥālefet ^{61a3} eylemezler ammā rü'yāya çendān i'tibār eylemediler. Şarşar muḥayyed olmadı. Tiz Cemşid Şāḥ'a ^{61a4} daḥı böyle ḥaber gönderdi. Cemşid Şāḥ daḥı i'timād eylemedi. Ḥile ile ƣal' aya girmek murād eyler didiler lākin sözi taḥƣıƣ ise varsun begendügi yire gitsün ^{61a5} buradan aña varur yoƣdur diyü cevāb gönderdi. Şarşar bildi kim inanmazlar. İƣtizā eyledi ki sırrı bildürmek ḥoş imdi ^{61a6} diyüp muḥayyed olmadı. Ol gün ceng eylemek olmaz aḥşām olup herkes bār-gāhına gidüp rāḥat olduƣda Şarşar daḥı ^{61a7} Eşkbūd-ı şüret-i cāme-ḥāb tiz-bīn eylediler. Şarşar

girüp yatdı. ‘ Ālem aġyārdan ḥālī olduġı gibi yirinden dört ^{61a8} tebdil-i ūret toġrı burc dibine gelüp bir yirinden kemend atdı, yukarı çıkup öte cāñibe indi. Cemşid Şāh’uñ serāyın ^{61a9} bulup ser-vaġtine girdi. Dārūlayup arġasına urdı. Daġı Eşkbūd Hindī ġatlı idüp gömdüġi yire getürdi. Andan ^{61a10} ‘ ilāc idüp ‘ aġlın getürüp Cemşid Şāh gözin açdı. Kendin öyle bir yirde gördi. Cāme-ḥāb libāsı-y-ıla ta‘ accüb idüp ^{61a11} bakınca ġarşusunda Şarşar’ı gördi. Cemşid Şāh ḥavf eyledi. Şarşar eyitdi, ġorkma yā Cemşid Şāh saña zararum yoġdur lākin ^{61a12} beni bildüñ mi ben kimüm didi. Cemşid Şāh seni gördüġüm yoġdur ne bileyüm ancak ḡannum budur ki melek-ül-mevt sensin lākin luḡ eyle baña ġıyma ^{61a13} didi. Şarşar gülüp yā Cemşid Şāh baña Şarşar-ı Sebük-bār dirler diyüp kendin bildürdi ve aşlın daġı bildürdi ve Eşkbūd’uñ laşesin ^{61a14} gösterüp eyitdi, yā Cemşid Şāh gerekdür kim cāme-ḥābından ġalkup bu gice baña rü’yāmda var Eşkbūd’a tābi‘ ol aña şāhib-ġırānlıġ ^{61a15} virildi didiler diyüp gelürsin. Ben Eşkbūd ūretinde saña ḥoş geldüñ dirüm. Sen de gelüp Eşkbūd diyü baña tābi‘ olursın ^{61a16} diyü sırrı kimseye söylemezsin didi ve Cemşid’i alup cāme-ḥābına bıraġup geldi. Eşkbūd ūretine girüp yirine ^{61a17} yatdı. Kimse bu ḥālden ḥaber-dār olmadı çün şabāḥ oldı. Herkes yirlerinden ġalkup Cemşid daġı ġalkınca ^{61a18} erbāb-ı dīvān cem‘ idüp şöyle bir rü’yā gördüm meġer Eşkbūd’uñ sözi yirinde imiş diyü cümlesin alup ve ġal‘a ^{61a19} ġapuların açup çıkdı. Eşkbūd ūretinde Şarşar’a geldi. Öñinde temennā eyledi ve şöyle bir rü’yā gördüm diyüp seksān ^{61a20} biñ ‘ askeri-y-ile tābi‘ oldı. Bu kerre Eşkbūd’uñ ġırġ biñ ‘ askeri daġı derūñi imāna gelüp Cemşid Şāh daġı ġal‘ada vekil ġodı. ^{61a21} Yüz yigirmi biñ er-ile bir gün ġalkup Ṭumṭurāġ’uñ olduġı ġal‘anuñ öñine gelüp ġondı. Gice olduġda varup tebdil-i ūret ^{61a22} Ṭumṭurāġ’a ve Zeng-reng’e buluşup olan aḥvāli naġl eyledi ve sizi da‘vet eylerüm. Sen dirsın ki şunda bir daḡme vardur anı fetḥ ^{61a23} idebilürseñ saña tābi‘ oluruz dirsın. Ben de varup ūret-i mu‘āmele daḡme’i fetḥ iderüm. Andan sizüñle bile ġattāl Zengī üzerine ^{61a24} giderüz didi. Sözi bunuñ üzerine ġoyup Şarşar yine gelüp yataġına girüp yatdı çün şabāḥ olup andan bir nāme yazup ^{61a25} bir Hindī ile Ṭumṭurāġ’a gönderdi. Ṭumṭurāġ Zengī okuyup eyitdi, var söyle şunda bir daḡme vardur eger varup anı fetḥ idebilürse **[61b]** ^{61b1} [-se]¹⁸² ol zemān bilürüm ki sözüñ gerġekdür. Ben de saña tābi‘ olurum. Ceng eylemege ḥācet degül. Eşkbūd-ı ūret Şarşar nola diyüp ^{61b2} yalnızca ġalkup daḡme öñine ālet-i mülāḥaza raşadın bulup,

¹⁸² Metin dışı unsur.

Hāşılı, feth eyledi. İçinde olan eşyâyı taşıdup bār-gāhı ^{61b3} çıkarup kırdı. Tımturāq dağı gelüp kırk biñ er-ile tābi^c olup, Şarşar ser-kaşlān eyledi. Mecmū^c yüz elli biñ ^{61b4} asker olup Eşkbūd ^c askerinden ma^c adā külliyyet ile dahme feth olunca inandılar. Bu arada Eşkbūd-ı şüret Şarşar üstād āhen-gerler¹⁸³ getirüp ^{61b5} bir gürz yapdurdı. Āhenden Eşkbūd’uñ evvelki gürzinüñ ikisi kadar mücevvef ve zinde yüz baţmān vardur diyü taħmīn iderlerdi. ^{61b6} Dağı bir ğılāf yapdurdı. Andan taht-ı revān resminde bir şey yapıdurup gürzi anuñ üzerine koyup iki fıl üzre ^{61b7} ħaml idüp cürmde dağı Qahhār’uñ gürz-i müntehāsınuñ iki cürmi kadar var idi. Eşkbūd’uñ aşıl gürzin bir fıl üzerine ^{61b8} yükledüp üç gün tedārük gördiler. Dördinci gün gitseler gerek. Şarşar’uñ ^c aqlına bir şey geldi, yā şimdi Qattāl ^{61b9} Zengī, Cevāhir Şāh memleketinde kışlamaz. Şehrūñ bir cāñibine dağı gitmişdür. Bir kerre varup yoqlansa didi. Dönüp Tımturāq’a ^{61b10} ve Zeng-reng’e benüm murādum bir kerre Qattāl Zengī’nüñ olduğı yiri ħaber almaqdur ancak şimdi seni göndersem geç gelürsin, ben kendüm yārına dek ^{61b11} gelürüm didi. Taban aldı. Heykel-i hidāyet ħāşşası-y-ıla yitmiş konaq yiri bir günde alurdı. Cevher-ābād ol maħalle otuz¹⁸⁴ konaq ^{61b12} yir idi. Varup ħaber aldı. Qattāl Zengī oradan Qal^c-a-i Cihān-efrüz üzerinden Hāķān-ı zemīn’e gitmiş oradan dönüp ^{61b13} irtesi gün ol maħall ^c askere irişdi. Hāķān-ı zemīn üzre gitmiş diyü bildürdi. İrtesi gün yüz altmış biñ ^c asker-ile ^{61b14} göçüp ^c azm-i Hāķān-ı zemīn diyüp işte Şarşar, Eşkbūd Hindī nāmında gelmekde,

Ammā rāvī eydür, Hāķān-ı zemīn’de Ferāmerz, ^{61b15} Mużaffer Şāh ile muķābil olup Hāķān, Ferāmerz, Qahhār-ı Ā^c zam ile Qahķaşān-ı Zīr-dest’den ğayrı cümle ser-kaşlanlarına ğālib gelüp üç gün ^{61b16} āsāyiş olsun da dördinci gün senüñle imtiħān olalum diyüp döndiler. Üç gün geçüp dördinci gün iki cāñibden ceng-i ^{61b17} ħarbīler çalınup iki leşker at, fıl, gergedānlarına süvār olup meydān açıldı. Meydāna kim gire diyü herkes nāzır-ı ber-meydān iken ^{61b18} Hāķānīlerüñ tarafından Feraĥ-zād Hāķānī gergedān sürüp yanar āteş gibi meydāna girdi. Tarīd-i cevelān idüp ve na^c ra urup gele ^{61b19} yā Qattāl Zengī diyüp Ferāmerz’i da^c vet eyledi. Ferāmerz de Kuţb-ı Āteş-

¹⁸³ Bu kelimeyi müstensih tıpkıbasım bölümünde yanlışlıkla “**āhengir** (آهنكیر)” şeklinde yazmıştır. Fakat kelime ^c demirci’ manasına gelen “**āhenger** (آهنكر)” şeklinde yazılmalıdır. Kelime çevriyazıda “**āhenger**” olarak düzeltilmiştir.

¹⁸⁴ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “**otur** (اوتور)” şeklinde yazılmıştır. Yolla ilgili bir uzaklıktan bahsettiği için kelimenin müstensih tarafından yanlış yazıldığı düşünülmektedir. Kelime çevriyazıda “**otuz**” olarak düzeltilmiştir.

dem'i meydāna sürüp Feraḥ-zād'uñ öñin aldı, ādāb-ıla ^{61b20} aşḥ eyledi. Feraḥ-zād da merḥabā idüp di imdi yā Ḳattāl Zengī ḥaml eyle ki senüñ de miḳdārın bildireyüm didi. Ferāmerz gelüp ^{61b21} yā Feraḥ-zād bu söz saña 'aybdur. Evvelā benüm üçinci ser-ḳaplānum saña ibtidā ḥamle'i bile irtikāb eylemedi. Ḳānda ḳaldı kim ben ḥāml eyleyem. ^{61b22} Ḥamle senüñ meydān erenlerüñdür. Eger murādın ceng ise ḥamle eyle yoḥsa biñ yıl böyle ḳarşumda ḥursañ ben saña evvel ḥamle ^{61b23} eylemem zīrā ben şāḥib-ḳırānum. Üç şey'e daḥı irtikābımız yoḳdur. Ḳaçanı ḳomayuz, emān diyene ḳıymayuz, nikāḥsız 'avret yanına varmayuz ^{61b24} diyüp vāfir nizā' eyledükden şoñra 'āḳıbet Feraḥ-zād el nīzeye urup irişdi. Ferāmerz de bir nīze urdı. Ferāmerz sipere alup dāmen-i ^{61b25} siperden yol buldı ve zırḥa uğrayup yan yana na'leyn dögerek ser-meydāna ḳıḳdı. Ferāmerz, Feraḥ-zād'dan bir nīze yidi kim Ḳahḳaşān ve Ḳahhār'ı [62a] ^{62a1} yāda götürdi ve taḥsīn āferīn eyledi. Öteden Feraḥ-zād dönüp Ferāmerz'i gördi, Sedd-i İskender gibi ḥurur. Ol daḥı Ferāmerz'üñ ^{62a2} nīzesin men' idüp nevbet Ferāmerz'e geldi. Ol daḥı nīze-i İskender'e el urup dimen-i baḡda zābṭ eyledi. Yalmān-ı nīze'i ^{62a3} raḥşınıñ bināḡuşından derāz idüp dört ḳulaç miḳdārı aşurdu. İrüp Ferāmerz'e bir nīze urdı. Siper ber-ā-ber virüp ^{62a4} hemān nīze'i āyine-i siperi pūs eyledükde āteşler şaçılup Ferāmerz'üñ ḳolları bükildi. Hemān nīze dāmen-i siperden ḥalāş olup ^{62a5} ḳoltuḳ altına uğradı. Cebe-i ḥalkaların oḥşayup daḥı nīzesin zābṭ idüp geçüp gitdi. Feraḥ-zād, Ferāmerz'den bir nīze yidi kim ^{62a6} uyurdu, uyandı. Mest idi, ayıldı. Vücūdı ser-ā-pā ḥaber-dār oldı. Ol ḥayret-ile ḳapdı gürz-i girānın irişüp Ferāmerz'e bir ^{62a7} gürz ḥavāle eyledi. Ferāmerz gürz ber-ā-ber virüp ba'de başın ḳaçurup arḳaya alduḳda siper āyineleri zırḥa girüp ^{62a8} Ḳuṭb-ı Āteş-dem şakır şakır ditredi. Ferāmerz gerçi bī-bāk¹⁸⁵ Feraḥ-zād'uñ gürzin men' eyledi ammā ^{62a9} begendi. Ferāmerz, Feraḥ-zād'ı begendi. Feraḥ-zād yine öteden dönince Ferāmerz de el gürz-i İskender'e urup irişdi. Feraḥ-zād gürzin ber-ā-ber virüp ^{62a10} gürz gürze inince Ferāmerz'üñ ḳarb-ı gürzinden Feraḥ-zād'uñ ḳolları bükilüp baş ḳaçurdu. Arḳasında olan sipere ^{62a11} inince āyineleri ḳarḥa gerüp Feraḥ-zād lenger virdükde altında olan gergedānuñ miyānı iki ḳat olup Feraḥ-zād'uñ başı ^{62a12} gergedān başına ber-ā-ber oldı. Ferāmerz gürzi zābṭ idüp ser-meydāna vardı. Feraḥ-zād kendin cem' idüp miyānın ṭoḡrıldı. ^{62a13} Vücūdın yoḳladı gerçi bir müyına ḥaṭā gelmemiş ammā

¹⁸⁵ Bu kelimeyi müstensih tıpkıbasım bölümünde de görüleceği üzere “bī-pāk (بی پاک)” şeklinde yazmıştır. Bu durum müstensihın “b-p” noktasındaki ikili yazımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “bī-bāk” şeklinde aktarılmıştır.

vücūdı tamar-be-tamar haber-dār oldı. Ferāmerz'ün kuvvetine ve gürz uruşına ^{62a14} taḥsīn ü āferīn eyledi.

Netice-i kelām, bunlar aḥşam olunca birbirlerinin vücūdların āhen-ger-ān mişāl güfte kılup yitmiş ^{62a15} seksānar gürz uruşdılar. Aḥşam oldı, gālib mağlūb belli olmadı. Ferāmerz, Kūṭb'ün licāmın keşide kılup Feraḥ-zād'a ^{62a16} tūr eyledi. Feraḥ-zād da virdi. Ferāmerz yā Feraḥ-zād işte bugün senünle ceng idüp yine ayırd olmaduk, imdi var ^{62a17} bu gice yi kebābuñ, iç şerābın, taḫviyyet-i beden ḥāşıl eyle de yārın yine senünle ayırd olalum diyüp döndi. Feraḥ-zād ^{62a18} Ḥākānī daḫı dönüp iki leşkerden ṭabl-ı ārām çalınup dönüp ḳondılar. Herkes bār-gāhlarına gidüp rezm ṭonların ^{62a19} çıkarup bezm ṭonların giydiler. Ferāmerz ve begler Muṭaḥhar Şāh'ün dīvānına cem' oldılar ve Muṭaffer Şāh beglerin dīvānına ^{62a20} cem' idüp Muṭaffer Şāh, Feraḥ-zād'a ḥil' at giyürdi. Yā Feraḥ-zād, Ḳattāl Zengī'ı gördün diyüp su'āl eyledi. Feraḥ-zād daḫı ^{62a21} medḥ idüp pād-şāhum bu āna gelince böyle bir kuvvet, ḳudret şāḫibi dil-āvere rāst gelmedüm idi. Çok metīn zengī imiş ^{62a22} ammā Nār-ı Nūr devletinde ḫaḳḳından gelürüm diyü Muṭaffer Şāh'a tesellī virdi ammā berüde Ferāmerz daḫı dīvāna geldükde Muṭaḥhar Şāh su'āl ^{62a23} idüp Ferāmerz, Ḳahḳaşān-ı Zīr-dest mānendi bir dil-āverdür diyü 'aẓīm medḥ eyledi. Ol gice'ı başa çıkarup çün ^{62a24} şabāḥ oldı. Şems-i enver, Sūy-ı Ḥāver'den zuhūr idüp zemīni nūr-ıla münevver eyledükde iki leşker süvār olup daḫı birbirlerine mukābil ^{62a25} oldılar. Ferāmerz ile Feraḥ-zād meydāna girüp tā aḥşam olunca gürz cengi eylediler ve döndiler. İrtesi gün yine bindiler. Bu ḫāl üzere, [62b] ^{62b1} üzere yidi gün ceng idüp ba' de sekizinci gün āsāyış olındı. İki cānibden şikāra bindiler. Kīş ḳaḳup ṭabl-^{62b2} bāz döğüp çerende ve perende oynayarak dāmen-i kūha ṭoğrı revāne oldılar. Nā-gāh ^{62b3} Ferāmerz'ün öñinden bir āhū per-tāb idüp Ferāmerz ḫadeng ile āhūyı urup yıkdı. Rikābında Jivek ile Çeldek 'Ayyār bile idi. Bir yire inüp āhū kebāb idüp ^{62b4} 'işrete başladı.

Ammā üstād eydür, meger Feraḥ-zād Ḥākānī ol da şikāra binmiş-idi. Öñinden bir āhū per-tāb idüp bir ḫadeng ^{62b5} endāḫte eyledi. Ḥadeng irāḳdan gelmek ile āhūyı yıkmadı. Cān ḫavli-y-ile ḳaçdı. Meger Ḳahḳaşān daḫı şikārda idi. Ol ^{62b6} ma' ḫūd āhū Ḳahḳaşān'ün öñine uğradı. Urup āhūyı yıkdı. Andan zoc idüp ḫuddāmuñ birine virdi. Nā-gāh Feraḥ-zād ^{62b7} gelüp gördi, Ḳahḳaşān āhūyı yıḳup almış. Āhū benümdür vir diyü azğışup bunlardur cenge başladılar ammā Ḳahḳaşān 'allāmlarından ^{62b8} biri belki bunlar birbirlerine ḫaṭā idüp soñra şāḫib-ḳırān baña niçün ḫaber virmedinüz

diyüp bize ‘itâb ider diyüp ilerü ^{62b9} segirdüp Ferâmerz’e varup devletlü şâhib-kırân efendimüz Qahqâşân şikârda Feraḥ-zâd’a râst gelüp şikâr için cenge ^{62b10} turdılar, ihtimâldür ki birbirine bir ḥaṭâ ideler didi. Ferâmerz bunu işidince hemân süvâr olup bunlar ceng eyledükleri yire ^{62b11} geldi. Bu maḥalle dek Qahqâşân gergedânın öldürüp Feraḥ-zâd da Qahqâşân’uñ gergedânın öldürüp ikisi daḥı piyâde qaldılar. Birbirlerine ^{62b12} muşt ḥavâle idüp âhir düvâl düvâle oldılar. Andan birbirlerine ruḥşat bulmayup ḥançer ḥançere oldılar. Ferâmerz bu ḥâli ^{62b13} görünce öyle bir na‘ ra urdı kim ikisi de bî-hod qaldılar. Ferâmerz aralarına girüp Qahqâşân’a çek elüñ andan pehlevân ^{62b14} ‘aybdır diyüp bunları ayırdı. Andan Feraḥ-zâd’a ve Qahqâşân’a raḥş irişdürdiler. Ferâmerz, Qahqâşân’ı alup ‘işret yirine ^{62b15} geldiler. biraz ‘işret idüp qalkup serâ-perdeye geldiler. Gice mürür idüp şabâḥdur oldı. İki cānibden ceng-i ḥarbîler çalındı. ^{62b16} Herkes süvâr olup ‘azm-i meydân eyledi. Birbirlerine muqâbil oldılar. Feraḥ-zâd Ḥâkânî meydâna girüp Ferâmerz’in önün aldı. ^{62b17} Aḥşam olunca ceng idüp döndiler, şabâḥ yine bindiler.

Hâşıl-ı kelâm, yidi gün ceng idüp sekizinci gün âsâyiş, ^{62b18} bu minvâl üzre otuz bir gün kelle-ber-kelle ceng eylediler. Otuz birinci gün aḥşam olup dönicek maḥallde Ferâmerz, ^{62b19} Feraḥ-zâd’a eyitdi, yâ Feraḥ-zâd yârin senüñle cengimüz otuz iki gün olur aña göre tedârük gör didi. Ferâmerz ve Feraḥ-zâd yine ^{62b20} dönüp iki cānibden ṭabl-ı ârâm çalınup iki leşker dönüp ‘azm-i bār-gâh eylediler. Ferâmerz dīvân-ı Muṭahhar Şâh’a gelüp ve begler de ^{62b21} cümle geldiler. Ferâmerz yârin Feraḥ-zâd ile ayırd oluruz diyü mehter başıya fermân eyledi. Evvel ṭabl çal diyü tenbîh eyledi. Ötede ^{62b22} Feraḥ-zâd Ḥâkânî, Muṣaffar Şâh dīvânına varup pād-şâhum yârin Qattâl şöyle didi, ayırd olunsaq gerekdür didi ve Muṣaffar ^{62b23} Şâh’a tenbîh eyledi. Şaḥın pād-şâhum Qattâl Zengî baña galebe eylerse yürüyiş idüp beni qurtarmaq sevdâsında olma. Yârin ^{62b24} çekersin ziyânın ben nice olursam sen daḥı öyle olursın didi. Ol gice mürür idüp şabâḥdur oldı. İbtidâ Ferâmerz tarafından ^{62b25} ceng-i ḥarbîler çalınup iki leşker süvâr oldı. Meydân merkezine gelüp şâflar düzildi ve meydân açıldı. Meydâna ibtidâ Ferâmerz [63a] ^{63a1} girüp ol qadar silâḥ-şörlük ‘arz eyledi kim dost düşmen taḥşîn âferîn eyledi. Andan na‘ ra urup Feraḥ-zâd’ı meydâna ^{63a2} da‘ vet eyledi. Feraḥ-zâd da gergedân sürüp meydâna girdi. Ferâmerz’uñ önün aldı ve ‘aşq eyledi. Merḥabâ idüp Feraḥ-zâd ^{63a3} eydür, yâ Qattâl Zengî nedür aşlı bugün ibtidâ meydâna girüp ceng-i ḥarbî çaldurduñ ‘aceleden murâduñ nedür gâlibâ maḡlûb

olacağına ^{63a4} delâletdür didi. Ferāmerz gülüp yā Feraḥ-zād ben saña dün dimedüm mi yārın bāri ayırd olalum kā‘ide-i şāhib-kırānī böyledür didi. ^{63a5} Andan başladılar cenge. Gün ḳubbe-i felege dikilince ceng eylediler. Nevbet Ferāmerz’e geldükde Feraḥ-zād’a ḫur idüp yā Feraḥ-zād ^{63a6} senünle bu gün otuz iki gündür ki ceng eylerüz. Ceng evveli nīze, āhiri düvāl kemer zencirdür. İn atundan ben de inüp senünle ^{63a7} düvāl ḫuṫşalum. Eger bana ğālib gelürseñ niçe bilürseñ eyle. Eger ben saña ğālib gelürsem ben de nice dilersem öyle ^{63a8} eylerüm didi. Feraḥ-zād yā Ḳattāl Zengī sen evvel inseñ olmaz mı didi. Ferāmerz yok yā Feraḥ-zād yol senüñdür didi. Feraḥ-zād ^{63a9} hoş imdi diyüp gergedāndan aşāğa indi. Ferāmerz de inüp düvālın teslīm eyledi. Feraḥ-zād, Ferāmerz’ün düvālını şarılıp ^{63a10} ibtidā zürda Ferāmerz’ün altı parmak ökçelerin ḳaldırdı. Ferāmerz lenger virüp pāyların zemīne başdı. Feraḥ-zād yine ^{63a11} bir zür daḫı eyledi. Ferāmerz’ün pāyların sekiz ṫoḫuz parmak ḳadar zemīnden ayırdı. Ferāmerz yine lenger virince Feraḥ-zād’ün ḳolları ^{63a12} bükilüp Ferāmerz pāyların zemīne başdı. Feraḥ-zād yā Nār-ı Nūr diyüp üçinci zürü öyle eyledi kim ḫāh-nā-ḫāh Ferāmerz’i ṫuruklīga ^{63a13} dökdi. Ferāmerz de öyle lenger virdi ki Feraḥ-zād’ün ḳolları bükildi. Ferāmerz’ün pāyları topuḳlarına varınca yire gömildi. ^{63a14} Feraḥ-zād ğayrı nā-ümīd oldı. Ferāmerz’ün de düvālın şalıvirdi. Yā Ḳattāl, şeddādī binā mısın, yire mi geçersin didi. Ferāmerz- ^{63a15} -dür biraz ruḫşat virüp tamām Feraḥ-zād diñlendükden soñra Ferāmerz daḫı Feraḥ-zād’ün düvāl kemerine şarılıp yā ma‘būd ^{63a16} diyüp öyle zür eyledi kim zür-ı evvelde Feraḥ-zād’ı zānūya ber-ā-ber ḳaldırdı ve öyle ṫutup ruḫşat virdi. Feraḥ-zād ^{63a17} zür ideğördi Ferāmerz’ün ḳolların bükemedi. Ferāmerz bir zür daḫı eyledi. İkinci zürda Feraḥ-zād’ı gögsine ber-ā-ber ḳaldırdı ^{63a18} ve yine ruḫşat virdi ve lenger virdi, olmadı. Ferāmerz üçinci zürda tā başına ber-ā-ber olup yidi adım şāğa ve yidi adım ^{63a19} şola, ilerü ve girü şart-ı mu‘ānaḳa icrādan soñra şırtın zemīne getürüp ne dirsın yā Feraḥ-zād diyince Feraḥ-zād da el ^{63a20} arḳası yirde, ey dil-āver ölince ḳulnım didi. Ferāmerz eyitdi, yā Feraḥ-zād baña ḳul olmaḳ dilerseñ ḳarındaş oluruz diyince ^{63a21} Ferāmerz’ün kelāmı Feraḥ-zād’a te’sīr idüp ne dimekle imāna gelürüm didi. Ferāmerz telḳin idüp Feraḥ-zād orada İslām’a ^{63a22} gelüp devletlü şāhib-kırān siz varuñ imdi sa‘adetle ben Muzaffer Şāh’ı alup yārın ḫāk-pāya varıruz didi. Ferāmerz de Ḳuṫb’a ^{63a23} binüp döndi. Feraḥ-zād da dönüp iki ṫarafdan ṫabl-ı ārām ḳalındı. Dönüp ḳondılar. Ferāmerz gelüp ziyāfet ṫa‘āmı ısmarladı. ^{63a24} Ötede Feraḥ-zād daḫı

dīvān-ı Muẓaffer Şāh'a varduḡda Muẓaffer Şāh eyitdi, yā Feraḡ-zād saña ḡālib gelmiş iken elinden ḡurtulduñ didi. ^{63a25} Feraḡ-zād pād-şāhum bir söz ile ḡurtuldum didi. Sen de ol sözi söyle de ḡurtul diyüp Ḥudā-perest olduḡın bildürdi. Muẓaffer Şāh bozıldı, [63b] ^{63b1} bozıldı. Feraḡ-zād pād-şāhum ma' ḡül olan varup iṡā' at-ı inḡiyād eylemekdür diyüp Muẓaffer Şāh'uñ daḡı ḡöñlin eyledi. Ol gice ^{63b2} peşkeşler ḡāzır idüp irte Feraḡ-zād, Muẓaffer Şāh'ı aldı. Erbāb-ı dīvān ile ḡalkup 'azm-i leşker-i Ferāmerz eyledi. Meger Ferāmerz nigeḡ-bānlar ^{63b3} ḡomış-ıdı. Gelüp ḡaber eylediler. Ferāmerz emr eyledi, pehlevānlar istiḡbāl idüp öñlerine düşüp serā-perde-i İskender-i Kübrā'ya geldiler. Muẓaffer ^{63b4} Şāh olsun Feraḡ-zād olsun serā-perde'i ḡörince ḡayrān oldılar. İçeri girüp Muṡahhar Şāh öñinde yir öpdiler. Ferāmerz öñinde ^{63b5} temennā idüp ḡetürdükleri peşkeşleri 'arz eylediler, maḡbūle ḡeçdi. Ḥazīneye ḡalkdı. Birāderi Muẓaffer Şāh yanında yir virdiler. Feraḡ-zād'ı ^{63b6} ikinci ser-ḡaplan yirine ḡeçürüp şandalī virdi. Ziyāfet ta'āmı gelüp yindi. Andan Muẓaffer Şāh, Ḥudā-perest olup cümle bile gelenler ^{63b7} İslām'a geldiler. Muẓaffer Şāh şād olup daḡı Ferāmerz'i begleri ile da'vet idüp Ḥāḡānīyye'de ziyāfetler eyledi ve şehirde olan āteş- ^{63b8} gedeleri daḡı yıḡup mescidler binā eylediler ve cümle ḡükm itdüḡi yirleri Muẓaffer Şāh ādemler ḡönderüp İslām'a da'vet ile müşerref ^{63b9} eylediler. Ferāmerz bunlara şimden girü tedārük ḡörilsün ḡayrı İrān semtine gidelüm didi. Muẓaffer Şāh daḡı tedārükde bunlar bu ḡālde ^{63b10} biz gelemüm Şarşar-ı Sebük-bār aḡvāline,

Ammā rāvi-i şīrīn-kelām eydür, Şarşar-ı Sebük-bār tebdil olup adını Eşkbüd Hindī ḡodı ^{63b11} ve ṡumṡurāḡ-ı Pūlād-dest'i ser-ḡaplan ve Zeng-reng¹⁸⁶'i 'ayyār başı idüp Cemşid Şāh taḡtında kendi şāhib-ḡırān menzilinde ḡarār eyledi. ^{63b12} Ḥaber aldı kim Ḥāḡān-ı zemīn üzre gitmiş. Yüz seksān biñ er-ile ḡalkup 'azm-i Ḥāḡān-ı zemīn eyledi. Birḡaç ḡün gidüp bir ḡün ^{63b13} beride ḡondılar. Şarşar ḡördi kim, bu bir müferriḡ hevā-dār cān-ı ferah-fezādur. Yārın oturaḡ olsun didi. 'Asker de yārın oturaḡ ^{63b14} diyüp münādiler nidā olındı. Herkes bildi kim yārın oturaḡ işlerine muḡayyed oldılar ammā ol ḡün ol gice mürür ^{63b15} idüp şabāḡ oldı. Şarşar yirinden ṡurup ṡumṡurāḡ'ı ḡoyup leşker de kendi Zeng-reng'i alup ikisi tenḡā şikāra ḡıḡdılar. ^{63b16} Ol vādileri ḡezüp seyr ü temāşā iderek bir yire geldiler. ḡördiler, iki yüzden ziyāde kimesne öldürmüşler. İçlerinde Zenān ^{63b17} ṡā'ifesi de var. Şarşar ta'accüb

¹⁸⁶ Bu özel ismi müstensih tıpkıbasım bölümünde ḡörüleceḡi üzere yanlışlıkla “ (زنگري) ” şeklinde yazmıştır. Kelime çevriyazıya özel ismin metindeki genel kullanımı da düşünülerek “Zeng-reng” olarak aktarılmıştır.

idüp ‘acebā bunları böyle kim kim eyledi diyüp küşteleri seyr iderken içlerinde biri hareket ^{63b18} eyledi. Ha şunuñ cānı var ancağ diyüp zaḥmın şardılar¹⁸⁷. ‘Aklı başına geldi. Şarşar su’āl eyledi. Siz ne t̄ā’ifesiz ^{63b19} ve hem sizi kim bu ḥāle ḳodı. Cenge bā’ iş-i bādī nedür didi. Ol kimse Şarşar’ı öyle müntehā ḳadd u kūh-cesed görüp ^{63b20} ‘İfrīt şandı. Dönüp ey dil-āver aşlı budur ki buraya yakın bir ḳal’ a vardur, adına Ḳal’ a-i Var-dīrāz dirler. Var-dīrāz ^{63b21} Hindī nām bir pād-şāhı vardur. Ğāyet pīrdür. Oğlı vardur, Merv-rāz Hindī dirler. Bir ḥaram-zāde ḳalṭabāndur ve Āteş-perestlerdür. ^{63b22} Bir ḳal’ a daḥı vardur, adına Ḳal’ a-i Lā-hor dirler, şāhına Lā-hor Hindī dirler. Hem pād-şāhdur ve hem pehlevāndur. Ol Lā-hor Hindī’nüñ ^{63b23} Hezīre Bānū nām bir duḥteri vardur. Ziyāde ḥüsnālardandur. Ol Demrā-zād Hindī’nüñ oğlı Merd-rāz Hindī ḳulaḳdan Hezīre Bānū’ya ^{63b24} ‘aşıḳ olup babası Lā-hor Hindū’ya nāme gönderüp istedi. Lā-hor virmedi. Merd-rāz Hindī ‘asker çeküp Lā-hor’uñ üzerine ^{63b25} geldi ya’ ni kızını ḳarb-ı dest ile ala. Lā-hor Hindī ḳıçup Merd-rāz Hindī’i münhezim idüp ḳaçurdu ve Merd-rāz-ı Ḥaram-zāde [64a] ^{64a1} arasın uzadup bu kerre Hezīre Bānū cāriyeleri ile yaylaḳa gitdi. Meger Merv-rāz gözedür imiş. Yaylaḳı başup kızını ^{64a2} cāriyeleri ile alup gider ammā tiziyye Lā-hor Hindī’ye ḥaber geldi. İki biñ ādem ta’ yīn idüp biz daḥı bile geldük. Merv-rāz’a bu maḥallde ^{64a3} irişdükdē Merv-rāz ile cenge başladuḳ. Ḳızı Merv-rāz’uñ elinden alacaḳ zemān Süheyl¹⁸⁸-i Kūhī dirler bir ḥarāmī vardur. On biñ cirid ^{64a4} atlu ḥarāmiye mālīkdür. Meger nıgeh-bān ādemleri var imiş. Görüp ḥaber eylemişler. Süheyl gelüp Merv-rāz’ı öldürdi ve kızını elinden aldı. Arada ^{64a5} niçe cāriyeler öldi. Ben de zaḥm-dār oldum. Süheyl kızını alup mekānına gitdi. Şoñı nice olsa gerekdür, bilmem didi. Şarşar ḥarīfe acıyup ^{64a6} eyitdi, şimdi kızını babası Lā-hor Şāh’a Süheyl’den ḥālāş idemez mi gelüp didi. Ḥarīf döğmede zīrā Süheyl-i Kūhī metīn ḥarāmīdür, ^{64a7} aña ḥarīf olımaz didi. Şarşar şimdi kızını varup Süheyl’den alup babasına virsem baña tābi’ olur mı didi. Ol şaḥşın cānına minnet ^{64a8} zīrā kızını pek sever didükde var imdi sen Lā-hor Şāh’a söyle eger kız ḥāceti ise gelüp baña tābi’ olsun, kızını Süheyl’den ^{64a9} alıvireyüm. Eger su’āl iderse baña Eşkbūd Hindī dirler. Vāḳi’ümde baña şāḥib-ḳırānlık virildi. Şimdi Ḥāḳān-ı zemīn üzre ^{64a10} giderüm anda Ḳattāl Zengī dirler bir şāḥib-ḳırān vardur anı başup kendüme tābi’ eylemege giderüm didi. Ol kimse oralarda at ^{64a11} çok birine süvār

¹⁸⁷ Bu kelimeyi müstensih tıpkıbasım bölümünde görüleceği üzere “d (د)” harfini unutarak “ (صاريير)” şeklinde yazmıştır. Kelime çevriyazıya “şardılar” şeklinde aktarılmıştır.

¹⁸⁸ Bu kelime müstensih tıpkıbasım bölümünde görüleceği üzere “ye (ی)” harfini unutması sonucunda “ (سيل)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “Süheyl” olarak aktarılmıştır.

olup ‘azm-i Lā-hor eyledi. Meger muḳaddem münhezim olan leşker-i firār Lā-hor Hindī’ye varup ḫaber ^{64a12} virmişler idi. Lā-hor Hindī tiziyye on beş biñ ḳadar ‘asker ile binüp at boynına düşüp gelürdi. Ol şahş yolda ^{64a13} rāst gelüp Şarşar’uñ virdügi cevābı söyledi. Lā-hor cānuma minnet hemān tek kızum Süheyl elinden ḫalāş eylesün didi ve Şarşar’uñ ^{64a14} olduğı yire ‘azm idüp gelmekde,

Ammā bu tarafdan, ol şahş gidince Şarşar, Zeng-reng’e yā Zeng-reng var sen ‘askere Ṭumṭurāk aḫvāli ^{64a15} bildür. Ben varup kızı Süheyl-i Kūhī’den çalup getüreyüm diyüp ‘askere gönderdi. Kendi Kūhīler’uñ birinüñ sekline girüp ^{64a16} Süheyl’uñ mekānına vardı. Süheyl-i Ḥarāmī daḫı eyü şikār aldum diyü kızı mağarasına götürüp tenhāca nedimleri ile meclis ḳurup ^{64a17} kızı yanına almış, ‘işret eylerdi. Şarşar şākī olan herīfi bir tarīḳ-ile yıḳup şekline girdi ve şerāba dārū ḳatup cümlesin ^{64a18} dārūdan geçürdi. Andan Süheyl ile kızı çalup bir tenhā yire çıkardı. Zeng-reng ‘Ayyār’uñ şüretine girüp Süheyl’uñ ‘aḳlını ^{64a19} getürdi. Süheyl-i Kūhī gözin açdı, kendin berr ü beyābānda eli baḡlu buldı. Ta‘accüb eyledi, bu ne ḫāldür diyü nā-gāḫ ḳarşusunda Şarşar’ı ^{64a20} gördi. Kimsin, beni bunda neye getürdüñ didi. Şarşar yā Süheyl seni ben baḡlayup bunda getürdüm ki baña Zeng-reng ‘Ayyār dirler. Benüm ^{64a21} bir şāḫib-ḳırānum vardur, Eşkbūd Hindī dirler, şāḫib-ḳırāndur ve şöyle bir pehlevāndur diyü kendüyi vāfir medḫ eyledi ve bu kızı ^{64a22} almışsın. Efendüm Eşkbūd Hindī daḫı beni gönderdi. Var kızı alup getür diyü ben de gelüp hem kızı ve hem seni alup efendüm ^{64a23} olan Eşkbūd’a tābi‘ olursun. Bu bendden ḫalāş olursın ve-illā başuñı keserüm didi. Süheyl gördi, ‘ayyār kendüsin gerçekten ^{64a24} öldürür. Emān ‘ayyār ne dirseñ ideyüm ancak şu şart-ıla kızı efendüñ baña virürse didi. Şarşar nola diyüp bunları aldı leşkere ^{64a25} getürdi. Zeng-reng’e aḫvāli bildürdi. Senüñ şüretinde Süheyl’e şöyle didüm, Süheyl daḫı şöyle didi. Yārin dīvānda ḳarşuma getürüp, [64b] ^{64b1} getürüp baña didüğüm gibi söyle diyü tenbīh eyledi ve kendi yine Eşkbūd şüretine girüp yirinde yatdı. Şabāḫ oldı. ^{64b2} Eşkbūd-ı şüret Şarşar yirinden ṭurup dīvān eyledi. Zeng-reng ‘Ayyār ol dem Süheyl-i Kūhī meydāna getürdi. Şarşar eyitdi, ^{64b3} yā Zeng-reng bu nedür didi. Zeng-reng eyitdi, devletlü şāḫib-ḳırān emr eyledüğün kızı getürdüm. İşte bu kızı ḳapan pehlevān Süheyl-i Kūhī ^{64b4} dirler bir ma‘ḳül dil-āverdür. Eger kızı virürseñüz size bende olurum didi. Pazar yapdı ve Süheyl daḫı i‘timād gelüp andan Süheyl ^{64b5} varup Eşkbūd öñine varduḳda muḫālefet eyleme diyü Zeng-reng böyle diyüp ne dirsın

pehlevān kavluñe tırur mısın didükde Süheyl de ^{64b6} dururum didi. Şarşar da kıızı virecek oldı ancak babası dağı bir hāl olunca şabr eylesün didi. Süheyl rāzı oldı. ^{64b7} Ol sâ‘at bendin aldılar. Süheyl kalkıp temennā eyledi. Şarşar, Süheyl’i ser-‘asker eyledi. Süheyl haber gönderüp on biñ ‘askeri geldi. ^{64b8} Şarşar bunlara bār-gāhlar virüp ser-‘asker yirinde Süheyl için bir mükellef bār-gāh kırdılar. Süheyl geçüp karar eyledi. İrtesi gün on ^{64b9} biñ er-ile Lā-hor Hindī gelüp şöyle kondı ve kıızı niçe olduğın haber alup baña gālib gelürse kızum Süheyl’e virürüm didi. İmtihān oldılar. ^{64b10} Süheyl-i Kūhī, Lā-hor Hindī’ye her vechle gālib geldi. Lā-hor dağı tābi‘ olup kal‘asına ādem gönderdi. Kızuñ cihāz eşyasın kendüye ^{64b11} lāzım olacağ ne var ise getirüp yirine vekīl naşb eyledi ve düğün idüp kıızı Süheyl’e ‘ağd-i nikāh eylediler. Bu arada ^{64b12} Merv-rāz Hindī’nüñ yanında olanlar dağı birkaçı varup karar idüp babası Var-derāz Hindī’ye haber virdiler. Var-derāz Hindī ^{64b13} tiziyye otuz biñ kadar ‘asker ile binüp geldi. Süheyl’den oğlı kanın taleb eyledi. Ceng idelüm ya beni de öldürür ve-yāhud oğlum yirine ^{64b14} ben de seni öldürürüm didi. Ol kavlı üzre meydāna girüp ceng eylediler. Süheyl-i Kūhī emān virmeyüp Var-derāz’ı katl ^{64b15} eyledi. Şarşar, Süheyl adını Süheyl-i Ser-efrāz kodı. Andan otuz bīn ‘askeri emān diyüp Müselmān oldılar. Şarşar, Var-derāz’uñ ^{64b16} ne kadar eşyası var ise hıfz idüp Kal‘a-i Var-derāz’ı Süheyl’e virdi. Cümle iki yüz elli biñ ‘asker olup Süheyl kıız ile ^{64b17} kalkıp Kal‘a-i Var-derāz’a vardılar. Halkını İslām’a getirüp kal‘a’ı Süheyl’e teslim eyledi. Süheyl yirine vekīl naşb idüp ^{64b18} andan kalkıp ‘azm-i Hākān-ı zemīn idüp zemīne, Hākān-ı zemīn’e iki konağ kala konup Şarşar üç gün oturağ nidā atdurdı. ^{64b19} Andan Tūmūrāk Zengī ve Zeng-reng’e varup bir kerre ben Kıttāl leşkerin teccüsüs ideyüm, göreyüm ne hāldedür. Sen Eşkbūd’uñ biraz ^{64b20} fikri vardur diyüp şavuşdurūñ eger iktizā eyler ise didi. Ba‘ de kendi tebdil-i şüret leşker-i Ferāmerz’e gitdi. Müddet ^{64b21} Süheyl içre Hākān-ı zemīn önüne irdi. Ne gördi, ‘asker-i İslām baħr-i bī-gerān gibi çalkanup yatur. Hele İskender-i Kübrā serā-perdesine ^{64b22} uyup içeri girüp Ferāmerz’i gördi. Pāy-ı taht şandalisinde kaṭrān tulumı gibi oturur. Baş ser-kaṭlān yirinde Feraħ-zād ^{64b23} Hākānī oturur gördi. Yüz yigirmi altı eriş kaddı var. Bıyıklar dem-i evren mişāl bināgūşından aşurı bir şalābet ve bir mehābet ^{64b24} şāhibi pehlevāndur kim Şarşar taħsīn eyledi ve Muzaffer Şāh’ı gördi. Bildi kim Ferāmerz bu pād-şāhı yeñi tābi‘ eylemiş. Bir tarīk ile haber ^{64b25} aldı. Adların ve nice tābi‘ oldukların birkaç günden ‘azm-i İrān-ı zemīn itseler gerekdür

didiler ve ‘ayyār başı yirinde Jivek [65a] ^{65a1c} Ayyār’ı gördi ve oğlu Çeldek’i gördi. Baş ḥalife maḳāmında aṣlā babası ḡā’ib olduğu ḥāceti bile degüldür. Olsun nā-bekārlar ^{65a2} ben de size miḳdārīñuzı bildürmez isem benüm de adum Şarşar olmasun diyüp yine uşul ile taşra çıkdı. Oradan yine kendi ^{65a3} leşkerine vardı. Andan dīvān idüp iki nāme yazdı. Biri Eşkbūd Hindī ağzından ki şāhib-kırānlık baña virildi, sende ^{65a4} olan ālāt-ı şāhib-kırānī’i gönderüp kendin daḥı gelüp ben da‘ vāsından geçdüm diyüb baña tābi‘ olasın. Yok dirseñ vaḳtiñe ^{65a5} ḥāzır olasın. Bir de Zeng-reng ağzından Şarşar nām bir ‘ayyāruñ vilāyetüme gelüp daḥmede helāk oldu ancak daḥmeye girmezden mükaddem ^{65a6} vaşiyet eyledi. Eger ben daḥmede helāk olursam Ḳattāl Zengī’ñün ḥuzūrında benüm eşyām vardır, alasın diyü sipāriş eyledi. İmdi ^{65a7} Şarşar ‘Ayyār’uñ nesi varsa baña teslim idesin diyüp nāmeleri Zeng-reng ‘Ayyār’a virüp şüret-i mu‘āmele Ḳattāl Zengī’ye ^{65a8} gönderdi. Zeng-reng ardından çıqup tebdil yine Zeng-reng şüretine girüp Zeng-reng döndi. Şarşar’dur nāme’leri alup ^{65a9} ṭaban ḳaldırup leşker-i Ferāmerz’e toḡrı serā-perde’i ḳapusına geldi. Elçiyüm nāmem var, ‘arz idüñ şāhib-kırānīñuza diyü na‘ra ^{65a10} urdı. Varup Ferāmerz’e devletlü şāhib-kırān serā-perde’i ḳapusına bir ‘ayyār geldi, elçiyüm nāmem vardır size buluşmaḳ ister didiler. ^{65a11} Ferāmerz gelsin görelüm didi. ‘Ayyārlar çıqup Şarşar’uñ önüne düşüp içeri getürdiler. Şarşar taḥt önüne gelince yir öpüp ^{65a12} nāme’i çıkarup Ferāmerz’e şundı. Ferāmerz, Şarşar’uñ yüzine bakup ‘ayyār senüñ elçilik ile pād-şāhlara varduḡın var mıdır ^{65a13} didi. Şarşar da çok didi. Ferāmerz ya niçün ḳā‘ide’i bilmezsin nāme’i pād-şāhlara viriliür baña niçün virdüñ didi. ^{65a14} Şarşar yā Ḳattāl ben ol ḳā‘ideleri bilürem ancak bu nāme maḥşuş saña yazılmışdur. Pād-şāha ‘ā’id olur. Bu nāmede bir nesne ^{65a15} yokdur didi. Ferāmerz yā öyle mi diyüp nāme’i alup mührin giderüp bir kerre kendi müṭāla‘a idüp güldi. Andan Feylesof-ı Dānā’nuñ ^{65a16} eline virdi. Dimiş ki benüm ḳatumdan Eşkbūd Hindī ve şāhib-kırān-ı ‘ālemüm. Sen ki şāhib-kırān nāmı ile şöhret viren Ḳattāl ^{65a17} Zengī’sin. İki şāhib-kırān bir ‘aşrda olmaz ve iki ‘Anḳā bir lānede yavrı çıkarmaz. Nāmum vuşul bulduḡda gelüp ḥāk-pāyuma ^{65a18} yüz sürüp şāhib-kırānlık da‘ vāsından ferāḡat idüp baña tābi‘ olasın. Yok dirseñ vaḳtine ḥāzır olasın dimiş. ^{65a19} Ferāmerz nāme’i alup Şarşar virdi. Yabana söylemiş, bu Eşkbūd kim imiş. Bilenler ta‘rīf eylediler. Bu arada Şarşar ol nāme’i alup ^{65a20} bir ḡayrı nāme daḥı çıkarup virdi. Ferāmerz anı da alup mührin bozup açup müṭāla‘a eyledi. Mefhüm-ı nāme ben kim

Zeng-reng ^{65a21} ‘Ayyār’um. Şarşar-ı Sebük-bār nāmında bir ‘ayyāruñ vilāyetüme gelüp dahmede helāk oldu ancak dahmeye girmezden muḳaddem baña vaşiyet eyledi. ^{65a22} Eger ben dahmede ḳalup helāk olursam Ḳattāl Zengī yanında benüm eşyām var anları ḳabz idüp rūhuma ḫayr du‘ā ile yād idesin ^{65a23} diyüp emānet eyledi ve dahmeye girüp ḡayrı çıkmadı. Bildük kim helāk oldu. İmdi Şarşar’uñ senüñ yanuñda her ne ḳadar eşyāsı ^{65a24} var ise bilā-ḳuşūr varan ‘ayyāruma teslīm idüp bu cānibe irsāl idesin. Eger yok diyüp virmekde ‘inād-ı muḫālefet eylesen ^{65a25} ben anı cebren dahı almaḡa ḳādirüm şoñra evveli niçün bildürmedüñ dimeyesin diyüp nāme’i tamām eylemiş. Ferāmerz, Şarşar’uñ helāk olduḡı, [65b] ^{65b1} olduḡı ḫaberin işidince gözleri yāş ile ṭolup dirīḡ şöyle bir ‘ayyāra nā’il olduḡ idi. Anuñ da ḳiymetin bilmeyüp elden çıḡarduḡ. ^{65b2} Bir mel‘ūn ḫātırı için ḡurbet-i ihtiyār idüp helākına sebep olduḡ diyüp te’essüf eyledi. Cümle begler dahı acıdılar ammā Ferāmerz’üñ ^{65b3} ḡaḫab deryāsı cūş idüp cebren aluram didüḡine āteş-i maḫz olup Şarşar döndi. Var ‘ayyār, Zeng-reng didükleri ‘ayyāra söyle, ^{65b4} Şarşar’uñ mālından anuñ dişine taş bile virmem. Eger dahı fi-l-vāḳi‘ Şarşar helāk oldu ise anuñ bunda şulb oḡlı ^{65b5} var elbetde eşyāsı aña ḳalır. Zeng-reng’üñ anda ‘alāḳası yoḡdur. Bildüḡinden ḳalmasun didi. Şarşar’a cā’izesin virüp ^{65b6} yolladı. Şarşar dönüp serā-perdeden çıḡup oradan ṭaban alup leşkerine geldi. Maḫfi, Ṭumturāḡ’a ve Zeng-reng ile ^{65b7} ḡorişüp olduḡ gibi naḳl eyledi. İrtesi dīvān idüp pāy-ı taḫtına geḫdi. Zeng-reng yoldan gelür gibi gelüp şüret-i ^{65b8} mu‘āmele nāmenin cevābın şanki ol getürdi. Şarşar dahı ‘askerine tenbīh idüp ālāy ile ol menzilden ḳalḳup ‘azm-i leşker-i ^{65b9} Ferāmerz eylediler. Berüde Şarşar gitdükden şoñra begler Ferāmerz’e devletlü şāḫib-ḳırān bir yirden Eşkbüd Hindī’nüñ ‘askerin temāşā ^{65b10} eylesek didiler. Ferāmerz’dür rızā virdi. Gelecekleri yol üzre bir sāye-bān ḳurıldı. İrtesi gün begler ile Ferāmerz’dür şikār ^{65b11} ṭarīḳi üzre süvār olup vardılar. Sāye-bān altında ḳarār eylediler. birazdan gördiler, Şarşar’uñ geleceḡi ṭarafdan tozlar ^{65b12} nümāyān oldu. Bād-ı şabā ḳarşu varup ol ḡubārı dāmeninden girībānına varınca iki şaḳḳ idüp kırḳ ‘ālem zāhir oldu. ^{65b13} Kırḳ biñ erüñ nişānidur, ‘ālem sāyesinde Süheyl-i Ser-efrāz bir zinde raḡş-ı cihān-peymāya süvār olmuş, gelüp geḫdi. Varup ^{65b14} leşker-i Ferāmerz’üñ muḳābelesinde bār-gāh-ı Bādpā’yı ṭoḡsan ṭoḡuz ḳubbe üzerine ḳurup Şarşar tenbīh eylemiş idi ki, bār-gāha dört cānibden ^{65b15} āteş eylediler. Ḫarıl ḫarıl bār-gāh yanmaḡa başladı. Begler görüp breh breh devletlü şāḫib-ḳırān hele baḳuñ Eşkbüd

Hindî'nün bar-gāhı ^{65b16} tutışdı, niçe yanar didiler. Ferāmerz daħı 'acebā neden yandı. Bunda bir sır var ancaħ diyüp ol ıarafa nigerān oldılar. Tamām bār-gāhuñ ^{65b17} kiri pāsı yanup āteş maħv oldu. Bār-gāh-ı beyaz öyle yirinde ıaldı. Ferāmerz bildi kim semender postındandır. Andan soñra eırafına ^{65b18} bār-gāh ıurdılar. Nā-gāh yine tozlar ıopup otuz 'alem zāhir oldu. Otuz biñ erüñ nişānesidür. 'Alem sāyesinde ıumıurāk Zengī ^{65b19} gelüp gördi, 'acebā Eşkbüd Hindī bu midur didiler ammā Zengī-i ıumıurāk daħı varup ıondı. Bir yañadan yine tozlar ıopup seksān ^{65b20} biñ er-ile Cemşid Şāh gelüp geıdı. Anuñ ardınca Lā-hor Hindī geldi otuz biñ er-ile. Andan soñra bir 'azım ğubār daħı zāhir ^{65b21} oldu. Gördiler, Eşkbüd Hindī yüz otuz dört eriş ıadd-ıla bir gergedāna süvār olmış öñince iki fil üzre bir taħt resminde ^{65b22} taħta bend ıatup üzerine ıağa beñzer bir ğürz ıomışlar. Anuñ ardınca bir fil üzerinde Zeng-reng 'Ayyār daħı üç biñ piyāde ^{65b23} ile öñinde 'ayyārāne lu'b-i hüner 'arz iderek gelüp geıdı. Şāhlar, pehlevānlar ıarşulayup Eşkbüd'ı bār-gāhına iletdiler. 'Askerüñ ^{65b24} ardı kesilüp Eşkbüd-ı şüret Şarşar ıonduğda kâ'ide-i şāhib-ıırān üzre üç ğün āsāyiş, dördinci ğün dīvān ^{65b25} idüp Şarşar ālet-i mülāhāza tekrār nāme yazup yine Zeng-reng şüretinde Ferāmerz'e iletdi. Ferāmerz okıyup 'ayyār ben Eşkbüd'a cevāb [66a] ^{66a1} virdük, yā söz ile imtiħān olunmaz. Eger meydānda baña ğālib gelebilürse ol zemān daħı bildüği elinde. Eger Ħudā fırsat virüp ^{66a2} ben aña ğālib gelürsem işte dā'ire-i dīvānda olan pehlevānlar gibi anuñ da ıulağına ğalkıa geıürüp miğdārına ğöre bir şandalī virüp ^{66a3} ğizmetümde ıullanurum didi. Şarşar serā-perdeden ııkup fi-l-ħāl tebdil oldu. ğöreyüm ne söyleşürler diyü yine dīvāna girdi ammā Şarşar, ^{66a4} Zeng-reng şüretinde dīvāndan ııkup gitdi. Jivek 'Ayyār, Şarşar'ın oğlı ıeldek, Ser-bāz'a işāret idüp dīvāndan ıaşra ııııldılar. ^{66a5} Şarşar bunları ğörüp uşul ile ardlarına düşdi. Bunlar bir yire gelüp varalum şol Zeng-reng 'Ayyār'ı şayd idüp bir raħne ^{66a6} geıelüm. Ol daħı bilsün bizüm 'ayyārlığımızı didiler. Şarşar bunlaruñ bu murādların bilüp anlardan evvel ıaban aldı. Gelecekleri yol üzerine ^{66a7} bir maıreme ile dārülü ıızıl üzüm ıoyup ammā insanuñ ıehresi ğörinürdi. Bunlar ğörince biri düşürmiş ancaħ üzüm imiş ^{66a8} diyüp bir avuı yiyerek ordü-yı Şarşar'a girdiler. Dārüdur irişüp birbirinün üzerine yıkıldılar. Şarşar, Zeng-reng şüret gelüp ^{66a9} üçin de bende ıeküp ıadıra gelüp Jivek'i alııodı ve ıeldek ile Ser-bāz'ı birer şanduka ıoyup bir ıār-pāya ğaml eyledi ^{66a10} ve Zeng-reng 'Ayyār şüretinde alup doğrı serā-perde-i İskender öñine ğötürüp Ferāmerz'ün ğuzürına girdi. Temennādan

soñra Eşkbūd Hindī ^{66a11} selām eyledi. Sizüñ ordü kenârında bir yük bulmışlar. İki şanduk Eşkbūd Hindī'ye getürdiler. Dellâl çağırtdı, kimse şāhib çıkmadı. ^{66a12} Kattāl Zengī ordü üstündendür diyüp size gönderdi. Yārın cengdür hāzr olsunlar didi diyüp çıkup gitdi. Ferāmerz şandukları ^{66a13} getürüp kilidlidür, dellâl çağırtdı, kimse benümdür dimedi. Ferāmerz ‘acebā bu şanduklarda ne vardur dirken Çeldek ile Ser-bāz’uñ ‘ağılları ^{66a14} gelüp kendülerin bir dār yirde gördiler. Neredür diyüp kılçup oturayum diyince başların şanduka urdılar. Oh diyüp ^{66a15} şalınınca şanduklar harekete geldi. Görüp bre görüñ, şanduklar hareket eyler, bunda bir iş vardur, açuñ şol şandukların ^{66a16} kilidüñ diyüp andan pehlevānuñ biri kılçup kilidi kırup kapaqların açdı. İçeri bağıdı. Birinde Çeldek ve birinde ^{66a17} Ser-bāz yatduqları yirden bağırlar. Gülp muqayyed olmadı. Ferāmerz nedür aşı pehlevān niçün gülersin didükde ol pehlevān dağı ^{66a18} şandukları devirdi. ‘Ayyārlar yuvarlanup çıqdılar. Cümle gördiler kim, Çeldek ile Ser-bāz’dur. Ferāmerz bunları böyle görünce āteş-i mağz ^{66a19} olup tüh bre nā-bekār ‘ayyārlar diyü bunları azar idüp kodi. Bunlar hacil oldılar. Şarşar bunlaruñ tebdil siperin çalup oradan ^{66a20} kendi leşkerine geldi. Jivek ‘Ayyār’ı dağı Zeng-reng ‘Ayyār şüretine koyup kendi Jivek oldu. Kilim perdeye koyup toğrı serā-perde-i ^{66a21} İskender’e gelüp içeri girüp Şarşar, Zeng-reng diyü Jivek’i yire kodi. Ferāmerz bakup nedür yā Jivek diyü. Şarşar’dur, devletlü ^{66a22} şāhib-kırān bugün Eşkbūd ordüsın siper idelüm diyü Çeldek ve Ser-bāz üçimüz kılçup ol cānibe varduk. Meger bu Zeng-reng ^{66a23} ‘Ayyār bizleri gözler imiş. Haram-zāde yol üzre bir maqreme ile üzüm bırakmış. Biz de bulup zāhir biri düşürmişdür diyü birer avuç ^{66a24} alup yidük. Meger dārīlu imiş. Üçimüz dağı dārū yetişüp yıkılduk. Bizi alup çadırına iletmiş. Bu vağtde dārūm def^c olup gözüm ^{66a25} açdum. Kendüm gayrı çadırda bend içre gördüm. Yanumda bir bekçi var gayrı kimse yok. Ol bekçiden su’āl itdüm, bu ara neredür diyü **[66b]** ^{66b1} diyü. Ol dağı eyitdi, bu ara sultān-ı ‘ayyārān olan Zeng-reng ‘Ayyār’uñ bār-gāhıdur, sizi bu araya getürüp ikiñüzi bir şanduka ^{66b2} koyup alup gitdi. Bilmem kanda götürdi didi ve kılçup kazā-i hācete gitdi. Ben de bir tarīk ile bendüm çözüp halāş oldum. ^{66b3} Oradan firār idüp gelürken gördüm, bizüm ordüdan biri gelür, tiziyye şafa-şüret oñin alup elümde bir taş dārūlu şu ^{66b4} var idi, buña virdüm. Ğāyet kendüsine teşnelik gelmiş. Şuyı alup içdi. biraz gidince yıkıldı. Bende çeküp işte bunda ^{66b5} getürdüm didi. Ferāmerz’uñ, ‘ayyārları şanduk ile getürdigi gücine gelmiş idi, hazz idüp Şarşar’a Jivek diyü beş

kise ^{66b6} altun bağısladı. Şarşar'dur, altunları alup enbāna yirleşdüirdi. Andan Zeng-reng 'Ayyār'a yā Jivek gel bu Zeng-reng'i benüm çadıra getir. ^{66b7} Dārūsın pek ziyādedür. Şimdi bilmez ayıldıkuğa yine getir. Şāhib-kırān-ı 'ālem söyledüp nice dilerse eylesün. Nırnek, Zeng-reng diyü ^{66b8} Jivek alup gitdi. Çadırına iletdi ve yanında 'aqlı gelince bekledi. Berüde Şarşar bir bahāne ile taşra çıkup fi-l-hāl tebdil ^{66b9} oldu ve yine içeri girüp bir küşede seyre tırdı. Ötede Jivek yatarak 'aqlı geldi. Göz açdı. Kendüsün yine kendü ^{66b10} çadırında buldı. Bağlu, karşıusunda Nırnek 'Ayyār tırrur. Jivek dönüp yā Nırnek beni böyle kim bağladı didi. Nā-bekār Zeng-reng ^{66b11} kim bağlasa gerek bār-gāh-ı Kattāl Zengī'nün 'ayyār başısı olan sulţān-ı 'ayyārān Jivek 'Ayyār getürdi didi. Jivek 'Ayyār ta'accüb idüp ^{66b12} yā nā-bekār ben kimüm didi. Nırnek, kim olsañ gerek, bellüye işte Eşkbüd Hindī ile gelen Zeng-reng 'Ayyār'sın didi. Jivek, ne yabana söylersin ^{66b13} nā-bekār delü mi olduñ yoħsa esrār mı yidüñ yāħud 'avret bögüsine mi uğraduñ, ben Jivek degül miyüm didi. Nırnek gülüp bak nā-bekār ^{66b14} ħile ile beni aldayup bir tarık ile ħalāş olmağ ister diyüp Jivek'i aldı dīvān-ı Ferāmerz'e götürdi. Devletlü şāhib-kırān hele ^{66b15} nā-bekār 'ayyārı söyledüñ, görüñ ne söyler. Ben Jivek 'Ayyār'um diyü ħile ile kırtılmağ ister didi. Ferāmerz dönüp 'ayyār sen kimsin didi. ^{66b16} Jivek şaşup behey devletlü şāhib-kırān bu ne aşl sözdür beni bilmezsiñüz zāhir Jivek 'Ayyār'um didi. Erbāb-ı dīvān Jivek ^{66b17} sözine gülişdiler. Jivek de bozulup begler ne gülersiz besbellü murādıñuz baña reng idüp irişmekdür didükde Ferāmerz bre kanı ^{66b18} Jivek'i çağırüñ gelsün görelüm. Jivek bunlaruñ kağsıdır didi. Jivek'i aradılar. Bu kadar 'ayārüñ biri Jivek'üñ öñine bir āyine ^{66b19} tutuvirdi. Jivek kıyāfetine bağıdı, Zeng-reng 'Ayyār şüretinde. Hāy nā-bekār Zeng-reng gördüñ mi beni kendi şüretine koymış diyüp ħāşılı ^{66b20} Jivek bilinüp şalıvirdiler. Ferāmerz, Jivek'i biraz ta'zir idüp öyke ile ceng nidā itdürdi, yārın cengdür diyü. Şarşar ^{66b21} hep bunları temāşa idüp ceng ħaberin alup oradan kağup kendi leşkerine geldi. Eşkbüd Hindī şüretine girüp ^{66b22} yirinde oturdı ve yārın cengdür diyü nidā itdürdi. İki cānibden şabāħa muntazır oldılar çün şabāħ oldu. İki taraıdan ^{66b23} ceng-i ħarbiler çalınup iki yüz elli biñ er ile Şarşar bendi pehlevānları bir miğdār 'asker ile berüden Ferāmerz binüp birbirlerine muğābil ^{66b24} oldılar. Meydān açılıp kim gire meydāna dirken Şarşar, Süheyl'e işāret idüp geldi. Var yā Süheyl meydāna gir ammā şağın Kattāl ^{66b25} filānı filānı da'vet eyle, er gibi olup gireni bilā-zāħm bende çek didi ve Zeng-reng daħı tenbīh eyledi. 'Ayyār ile

Süheyl'ün yanından [67a] ^{67a1} ayrılma. Yıkduğun bende çekün ve Süheyl'e eger bir haṭā olursa bağlatmayup meydāndan kapup çıkardı. Süheyl at sürüp meydāna ^{67a2} girdi ve na'ra urup er ṭaleb eyledi. Bir pehlevān öñin alup cenge ṭurdılar. Süheyl bunuñ ḥamlelerin men' idüp bir ḍarb ile ^{67a3} ālüde eyledi. 'Ayyārlar bağlayup 'alem sāyesine ilette. Bir daḥı girdi, anı da öyle eyledi. Ol gün tā aḥşam olunca Süheyl-i ^{67a4} Ser-efrāz on dört nefer pehlevān bende çekti. Aḥşam döndiler ve ḳondılar ammā Şarşar bir 'azīm ḥabs-ḥāne bār-gāḥı ḳurdurup eṭrāfın ^{67a5} öyle muḥafaẓa eyledi kim bir mūr-ı siyāḥ ya'ni ḳarınca şeb-dār-ı gice içre ayağın ḥareket iderse görürlerdi ve şadāsın daḥı belki ^{67a6} işidürlerdi. Andan soñra 'alem aḡyārdan ḥālī olduḡda ol tebdil-i şüret, leşker-i Ferāmerz'e gelüp Ḳahḳaşān-ı Zīr-dest'ün ^{67a7} bār-gāḥına girdi. Yatururken dārūlayup kilim perdesine koyup ve arḳasına urup ṭoḡrı ol ḥabs-ḥāne bār-gāḥına götürdi. ^{67a8} Zeng-reng-i şüret bekçilere buluşup Ḳahḳaşān'ı ol gün esir olan pehlevānların yanında bende urdu ve gelüp yirinde yatdı çünkim ^{67a9} şabāḥ oldı. İki 'asker yirlerinden ṭurup cenge ḥāzır olmaḡa başladılar. Nā-gāḥ Ḳahḳaşān'ın bār-gāḥında bir feryād ḳopdı. Bre nedür ^{67a10} aşlı diyince ḡulāmlar gelüp bu gice pehlevānımızı ḡāib eyledük. Araduk bulunmadı, ḳanda gitdüḡi bilinmez, 'acebā nice oldı diyü ^{67a11} dürlü dürlü ma'nālar virdiler. Hele süvār olup muḳābil oldılar. Meydāndur açıldı. Süheyl meydāna girüp er ṭaleb eyledi. Ferāmerz tarafından ^{67a12} gireni ālüde eyledi. Aḥşam olunca yine on iki pehlevān bende çekti. Ṭabl-ı ārām çalınup dönüp ḳondılar. Ol esir olan ^{67a13} pehlevānları ḥabs-ḥāne çadırına ilettiler. Ferāmerz daḥı dönüp ḳondı. Dīvāna begler gelüp ve pād-şāḥlar cem' oldılar. Ferāmerz, ^{67a14} begler Süheyl çok pehlevāndur, olur olmaz pehlevān meydānına girmesün didi. Vaḳt-i ḥāb gelince şoḥbet idüp herkes bār-gāḥına ^{67a15} gitdi. Yatup uyudu. Şarşar ol gice tebdil-i şüret gelüp Evrān-ı Āhen-derīd'e cāme-ḥābında yatururken dārūlayup arḳasına ^{67a16} urdu. Kendi leşkerine götürüp ḥabs-ḥānede Ḳahḳaşān'ın yanında bend eyledi ve gelüp yirinde yatup çünki yine şabāḥ ^{67a17} oldı. Evrān'ın bār-gāḥından bir feryād ḳopdı. Bu gice ḡāib oldı didiler. Bildiler kim 'ayyār¹⁸⁹ işidür. Nā-gāḥ Şarşar tarafından ceng-i ^{67a18} ḥarbiler çalınup iki leşker süvār olup birbirlerine muḳābil oldılar. Meydān açılıp Süheyl yine meydāna girdi. Na'ra urup ^{67a19} er ṭaleb eyledükde Ferāmerz tarafından Seylān-ı Siyeh-püş nāmında bir dil-āver at sürüp meydāna girdi. Süheyl'ün öñin aldı. ^{67a20} Söyleşürek azḡışup cenge

¹⁸⁹ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “‘Ayyā (عينا)” şeklinde yazılmıştır. Müstensih kelime sonundaki “r (ر)” harfini unutmuş olmalıdır. Kelime çevriyazıda “‘ayyār” olarak düzeltilmiştir.

başladılar. Aralarından yidişer hamle hatâ geçdi. ‘Ākıbet Süheyl anı da bir darb urup yıkdı. ‘Ayyārlar bende ^{67a21} çeküp ‘alem dibine iletdiler. Anuñ ardınca Ẓam-hor-ı Aḥzerī girdi. Toḫuz hamleden soñra Süheyl anı da yıqub bende çekdi. Ğazbān-ı ^{67a22} Tığ-zen girdi, on dört hamleden soñra Süheyl anı da bende eyledi. Meşḫūn Zengī girdi. Aḥşam yakın idi, Süheyl anı da ^{67a23} bend idüp iki cānibden ṭabl-ı ārām çalınup dönüp ḳondılar. Esīr olan pehlevānları ḫabs-ḫāne bār-gāhına ḳodılar

Bu taraftan, Ferāmerz de ^{67a24} dönüp serā-perdeye geldi. Begler, pād-şāhlar gelüp yirlerinde ḳarār eyledükde Ferāmerz ‘ayyārlara, nā-bekārlar işte pehlevānlarımız ḡā’ib olmağa başladılar. ^{67a25} Ma‘lūm oldı, ‘ayyār işidür. Sizler naşıl ‘ayyārsız, bu ḫaram-zāde’i ele getürmezsiñüz diyüp bunlara biraz ta‘zīr eyledi. Jivek ḡayrete gelüp Çeldek’i, [67b] ^{67b1} Çeldek’i ve Ser-bāz’ı ve Nīrnek ‘Ayyār’ı alup Şarşar ‘askerine gitdiler kim varup hem Zeng-reng’i’i ele getüreler ve hem esīrleri ḫalāş eyleyeler. ^{67b2} Bunlar leşker-i Şarşar’a gelüp bār-gāh-ı Bādpā’ya girdiler. Gördiler, Eşkbūd Hindī taḫtında oturmuş ol günūñ cengin söyleşürler ^{67b3} ve Zeng-reng ‘Ayyār ḳarşusunda laḫife ve şaḳalar eyler. Bunlar bir küşede ṭurup temāşāya başladılar. Nā-gāh Şarşar gözin ḳarardup ^{67b4} eṭrāfa nigāh-endāz olduḳda gözi ‘ayyārlara ilişdi. Gördi, dört nefer-i bī-gāneler ṭurup dīvānı temāşā eylelerler. Zeng-reng’e gel diyü ^{67b5} işāret eyledi. Zeng-reng de Şarşar’uñ yanına geldi. Şarşar, Zeng-reng’uñ ḳulaḡına Ḳattāl Zengī’nūñ ‘ayyārları tebdīl fūlān semtde ṭururlar, ^{67b6} göreyüm seni şunları uşūl ile ele getür ammā birden üzerine varma didi. Zeng-reng nola¹⁹⁰ diyüp döndi. Gelüp yine yirinde ^{67b7} oturdı. ‘Ayyārlar gördiler, Eşkbūd Hindī, Zeng-reng’i çağırup ḳulaḡına bir nesne didi. ‘Acebā bizden ötüri mi söyledi ola diyüp ^{67b8} ḫavfe düşdiler ammā gördiler yine Zeng-reng yirine gelüp oturdı. Bizden ötüri degül imiş diyüp muḳayyed olmadılar. biraz ṭurup ^{67b9} varalum ḫabs-ḫāne çadırın görelüm bir taraftından girilür mi diyüp serā-perdeden ṭaşra oldılar. Zeng-reng bunlaruñ ardından ^{67b10} ḳalkup ardlarınca ṭaşra çıkup bunlar daḡı ḫabs-ḫāne çadırı yanına gelüp dört nefer ‘ayyārlar ol ḳadar dolandılar kim ^{67b11} olmadı. Bir taraftından giricek maḫall bulmadılar. ‘Āciz olup bāri varup Zeng-reng’i ele getürelüm diyü döndiler. Zeng-reng bunları ^{67b12} ḳollayup ‘ayyārlara ḫaber eyledi. ‘Ayyārlar bunlaruñ eṭrāfin alup ey nā-bekār cāsūsar diyüp üzerine hücüm eylediler. Ferāmerz ‘ayyārları ^{67b13} bu ḫāli görüp nā-bekār Zeng-reng bizi ṭutdı, boḡazı ele virmeden

¹⁹⁰ Bu kelime standart Türkiye Türkçesinde “ne ola, ne olacak, ne oluyor” gibi şekillerde kullanılmaktadır.

kaçabildük diyüp bunlar cān kırtarmak ardınca oldılar. ^{67b14} Tiz silküp bunlaruñ ardından bunlar ‘ayyārlar ile tıruşurken Nırnek ‘Ayyār’uñ iki ketfi ortasına bir teber dügdüsi öyle urdı kim ^{67b15} fi-l-ḥāl Nırnek ‘Ayyār yüzünüñ üzerine kapandı. Zeng-reng kımıldatmayup bende çekdi. Üçi el ḥaṇçer urup ceng iderek gideyorlar. ^{67b16} Meger Şarşar, Zeng-reng’den soñra kılküp ḥalvet bār-gāhına girdi. Fi-l-ḥāl tebdil-i şüret ol taşra çıkıdı. Görđi, ‘ayyārlar ^{67b17} ile üç nefer kimesne ardından tutuñ sol nā-bekārları diyüp çağırup Şarşar oğlı Çeldek’i yıkıup bende çekdi. Zeng-reng, ^{67b18} Şarşar’ı görđi, gayrete geldi. İrüp Ser-bāz ile cenge tırdı. Ser-bāz ise metin ‘ayyār idi. Zeng-reng cevāba kıādir olmadı, ^{67b19} zebün oldı. Hemān irüp anı da yıkıdı. Ser-bāz’ı da bende çekdiler. Bu arada Jivek gāyet çābük¹⁹¹ piyāde idi. Taban alup ^{67b20} kıaranlıkıda gözden nihān olup tiziyye bir gayrı şürete girüp bir tarafa gitdi. Şarşar ve Zeng-reng, Jivek’i gāib eylediler. Üç ‘ayyār ^{67b21} getirüp ḥabs idüp bende çekdiler. Andan Şarşar taban kıaldırup Ferāmerz ordūsına geldi. Melik Seyf’uñ çadırına girüp ^{67b22} dārūdān geçürüp kilime kıoyup arķasına urup toğrı ḥabs-ḥāne ^{67b23} bār-gāhına getirđi. Kıahķaşān yanında bende çekdi. Evrān bār-gāh-ı Bādpā’ya gelüp yatdı. Gice geçüp şabāḥ oldı. Gün kıubbe-i felekden baş gösterüp ‘ālemi nūr-ı Yezdān ile münevver eyledükde ^{67b24} Melik Seyf’uñ gülāmları gelüp bağıdılar. Melik Seyf yokdur, aradılar bulunmadı. Bildiler kim ol dağı ol bir pehlevānlaruñ uğraduğına uğramışdur. ^{67b25} Gelüp Ferāmerz’e ḥaber virdiler. Ferāmerz elem çeküp bre cānum bu pehlevānları birer birer gelüp götüren ‘ayyār işidür. Gayrı bizüm ‘ayyārlarımız [68a] ^{68a1} ‘ayyār ḥesābında bile degüldür. Āḥ bu vaktde ḥāy Şarşar gerek idi. Şöyle bir ‘ayyāruñ kıymetin bilmeyüp elden kııkarduk diyü çok te’essüf ^{68a2} eyledi. Nā-gāḥ Eşkbüd Hindī’nüñ tarafından ceng-i ḥarbiler çalıdı. İki leşker süvār olup meydāna gelüp birbirlerine muķābil oldılar. ^{68a3} Süheyl-i Ser-firāz yine meydāna girüp er taleb eyledükde Ferāmerz tarafından Behzād-ı Bedeşānī girdi. Süheyl’uñ öñin alup cenge ^{68a4} başladılar. Aralarından on bişer ḥamle ḥaṭā geçdi. ‘Ākıbet Süheyl bir đarb urup Behzād’ı yıkıdı, bende çekdi. Anuñ ardınca Cüneyd-i ^{68a5} Ser-bāz girdi. biraz cengden soñra Süheyl, Cüneyd’i de ālüde eyledi. Bu kerre Kıanātür Zengī’nüñ oğlı Kıantür Zengī girüp beyn-eş-şalāteyn ^{68a6} olınca ceng eylediler. ‘Ākıbet bir đarb urup anı da ālüde eyledi. Andan Sa‘d-ı Sepid-endām na‘ra urup Süheyl’uñ öñin aldılar,

¹⁹¹ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “çāpük (چاپك)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “b-p” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmaktadır. Kelime “çabuk, hızlı” manasına gelen “çābük” olarak çevriyazıya aktarılmıştır.

başladılar ^{68a7} cenge. Aḥşam¹⁹² yakın olunca Süheyl, Sa‘d-ı Sepīd-endāz’uñ raḥşın öldürdi. Sa‘d piyāde ḳalınca dāl-tiğ olup Süheyl’uñ raḥşını ḳabīḥ ^{68a8} ayakların çalup andan Süheyl daḥı piyāde olup birbirlerine ḳılıç ḥavāle idüp birer zaḥm urdılar. Ferāmerz bunı görüp Ḳuṭb’ı sürdi. ^{68a9} Aralarına girüp bunları ayırdı. Ṭabl-ı ārām çalınup döndiler. Pehlevānlaruñ zaḥmların şarup tesellī virdiler. Şarşar ol gice ^{68a10} gelüp Ḳanāṭūr Zengī’i çaldı. İrkenden ṭabllar çaldırup meydāna yürüdi. Beride Ḳanāṭūr’uñ ḡāib olduḡın daḥı Ferāmerz’e ^{68a11} ḥaber virdiler. Ferāmerz melül olup kūs-i ḥarbīlere ṭurralar urdılar. Andan meydāna yürüdiler. İki leşker birbirlerine muḳābil olup ^{68a12} meydān açıldı. Şarşar tarafından Ṭumṭurāk-ı Pülād-pūş gergedān sürüp meydāna girdi. Ṭarīd-i cevelāndan şoñra na‘ra urup er ṭaleb eyledi. ^{68a13} Ferāmerz pehlevānlarından Şaff-der-i Şaff-şiken izīn alup meydāna girdi. Ṭumṭurāk Zengī’uñ öñin alup birbirlerine isimlerin ^{68a14} bildürdiler. Andan başladılar cenge. Ṭumṭurāk Zengī ‘ākıbet Şaff-şiken’i ālūde idüp ‘ayyārlar bende çekdi. Andan ‘Umrān-ı Bedeḥşānī ^{68a15} girdi. Ṭumṭurāk anı da ālūde eyledi.

Hāşılı, Ṭumṭurāk ol gün ḥalīfelerden yidi nefer-i dil-āver ālūde eyledi. Aḥşam dönüp ḳondılar. ^{68a16} Şarşar ol gice Gülgün Zengī’i çaldı. İrte yine muḳābil oldılar. Ṭumṭurāk yine meydāna girdi. Ser-ḥalīfelerden ol gün yine biş nefer ^{68a17} pehlevān ele getürdi. Gice olunca Şarşar gelüp Feraḥ-zād’ı çalup irtesi Ṭumṭurāk girüp er ṭaleb eyledükde Ferāmerz kendi girüp, ^{68a18} Ṭumṭurāk’uñ öñin aldı. ‘Aşḳ idüp yā Ṭumṭurāk bu naşıl işdür kim gice ‘ayyār gönderüp pehlevānları çaldırursuñuz didi. Yā Ḳattāl ^{68a19} biz ‘ayyār işine ḳarışmazuz, bizüm kārımız meydānda ceng eylemekdür. Eger cengümde ḥīle-kārılık var ise söyle diyüp Ferāmerz’i ilzām ^{68a20} eyledi. Ferāmerz de imdi ḥamle eyle didükde Ṭumṭurāk el nīze ye urup Ferāmerz’e bir nīze ḥavāle eyledi. Ferāmerz, nīze-i Ṭumṭurāk’uñ ^{68a21} gelişin görüp siper-i İskender’i ber-ā-ber virdi. Yalmān-ı nīze, āyine-i siperi pūs eyledükde ‘alev ‘alev āteşler nümāyān oldı. Ferāmerz ^{68a22} nīze’i ṭabancalayup yolundan ayırdı. Ḳoltuḳ altından yol gösterüp Ṭumṭurāk, nīze’i zabt idüp geçüp ser-meydāna vardı. Ferāmerz, ^{68a23} Ṭumṭurāk’uñ nīze uruşun görüp āferīn eyledi. Ṭumṭurāk öteden dönüp ṭurdi. Ferāmerz bildi kim murādı yek-ā-yekdür. El nīze-i İskender’e ^{68a24} urup irişdi. Ṭumṭurāk’a bir nīze urdı. Ṭumṭurāk Zengī sipere alup gerçi men‘ eyledi ammā vücūdı lerze-nāk idüp

¹⁹² Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “aḥşā (ا ح ش ا)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıda “aḥşām” olarak düzeltilmiştir.

Ferāmerz'ün ^{68a25} ne mertebe-i kuvvete mālīk idügin bildi. Andan el gürz-i girāna urup irişdi. Ferāmerz'e bir gürz urdı. Ferāmerz arka men' eyledi. Ferāmerz, [68b] ^{68b1} Ferāmerz urdı. Tūmturāk men' idüp bunlardur aḥşām olunca ceng idüp at başın çeküp Tūmturāk'a dur eyledi. Tūmturāk ^{68b2} daḥı durdı. Ferāmerz yā Tūmturāk bugün senüñle ayırd olmaduḡ, var bu gice yi kebabı, iç şerābın taḡviyet-i beden ḥāşıl eyle de yārın yine ^{68b3} cengimüz bākīdür diyüp döndi. Tūmturāk da dönüp iki leşkerden taḡl çalınup dönüp ḡondılar. Ferāmerz'e beride begler ve şāḥlar ^{68b4} su'āl eylediler. Ferāmerz, Ḳanātūr Zengī akrānı pehlevāndur diyüp medḡ eyledi. Ötede daḥı Eşkbūd-ı şüret Şarşar, Tūmturāk'dan ^{68b5} Ḳattāl Zengī'ı şordı. Tūmturāk da medḡ eyleyüp ol gice geḡdi. Şarşar pehlevān çalmadı, şabāḡ oldu. Yine Tūmturāk ile Ferāmerz ^{68b6} meydāna girüp tā aḥşām olunca ceng idüp döndiler. Şabāḡ oldu yine bindiler.

Hāşılı, Ferāmerz, Tūmturāk'a on sekiz ^{68b7} gün ruḡşat virüp on sekizinci gün öyle vaḡtinde raḡşlarından yire inüp piyāde düvāl tutuşdılar. Ferāmerz düvālde ^{68b8} başup Tūmturāk, Şarşar ta'limi ile Ferāmerz'e tābi' oldu. Hemān Ferāmerz, Ḳuṭb'a süvār olup er taleb eyledükde Şarşar-ı Eşkbūd-ı şüret ^{68b9} evvelden tenbīḡ olınmış-ıdı. Altında gergedān ve gürz-i müntehāyı ḡapup hemān meydāna girüp Ferāmerz'ün öñin aldı. Şarşar'ı ol hey'etde ^{68b10} ḡören ḡavf iderdi. Yā rabbi Ḳattāl'ı şol nā-bekāruñ şerrinden sen şaḡla diyü du'āya meşḡul oldılar ammā Şarşar, Ferāmerz'ün 'alem ^{68b11} öñine geldi, 'aşḡ eyledi. Andan dönüp yā Ḳattāl on sekiz gündür Tūmturāk gibi pehlevān ile ceng eyledüñ. Var üç gün āsāyiş ^{68b12} idüp taḡviyet-i beden ḥāşıl eyle de dördüncü gün ḡayrı cengimüz senüñle olsun didi. Ferāmerz gelüp eyitdi, yā Eşkbūd, bende ^{68b13} yorḡunluḡ yoḡdur, hemān ceng idelüm didi. Şarşar ḡayr yā Ḳattāl benüm 'arazum var, şimdi senüñle ceng idüp ḡālib gelsem baḡ Eşkbūd, ^{68b14} Ferāmerz'i yorḡun avlayup Ḳattāl'a ḡalebe eyledi dirler. Ben bu nāmı ḡabül eylemem didi döndi. Ferāmerz de dönüp ḡondılar. Ferāmerz ^{68b15} serā-perdeye gelüp pāy-ı taḡt şandalisinde ḡarār eyledi. Andan Tūmturāk'ı ser-ḡaplān şandalisine geḡürüp ḡadem ü ḡaşem ve taḡl-ı 'alem ^{68b16} virdi. Ol gün 'ayş u nüş eylediler. Yataḡ maḡalli olup yatdılar. Şarşar-ı Sebük-bār ol gice tebdil-i şüret gelüp Ḳahhār-ı Ā'zam'ün ^{68b17} bār-ḡāhına girdi ve Ḳahhār'ı dārūdān geḡürüp arḡasına urdı ve ḡötürüp ḡabs-ḡāne bār-ḡāhında bende çekdi ve gelüp yirinde ^{68b18} yatdı. Şabāḡ oldu. ḡördiler, Ḳahhār-ı Ā'zam cāme-ḡābında yoḡdur. Gelüp Ferāmerz'e ḡaber virdiler.

Ferāmerz, Qahhār'ın ğayb olduğına ^{68b19} müte'ellim oldu. Ol gün geçüp ahşam oldu. Şarşar gelüp ol gice de Cihān-bahş'ı çaldı. Ol birilerinün yanında ğabs eyledi. ^{68b20} Şabāh olduğda gördiler, Cihān-bahş, cāme-ğābında yokdur. Ğulāmlar gelüp Ferāmerz'e ğaber virdükde Ferāmerz ziyāde ğamm-ğān oldu. ^{68b21} Jivek 'Ayyār'a bre hey nā-bekār 'ayyār bu qadar gicedür kim her gice bir pehlevān zāyi' olur. Senün ise bir ğaber almağa bile qādir ^{68b22} degülsün. İqtizā eyledi kim bu gice kendüm varup bekleyüm didi. Jivek 'Ayyār i'tirāz idüp behey sulţānum ne bileyüm, her gice ^{68b23} gözedirüm, olmadı. Bir ğāl ile ğavrına vāşıl olamadum didi. Ol gün Jivek çok cidd ü sa'y eyledi olmadı. Pehlevānlardan bir ğaber ^{68b24} alımadı ve ğabs-ğāne çadırına dağı bir ğāl ile yol bulmadı. Zeng-reng 'Ayyār'ın ğilesinden ğāfil düşüp cengden herkes ^{68b25} şikāra gitdiler. Ferāmerz dağı eleminden Jivek 'Ayyār'ı alup şikāra gitdi. Birqāç dāne şikār alup bir müferriğ yurda oturup Ferāmerz [69a] ^{69a1} şikār eyledüği āhūları kebāb idüp 'işrete başladı. Jivek 'Ayyār da qarşusunda sākīlik iderdi ammā Ferāmerz'ün nūş ^{69a2} eyledüği bāde dükendi. Dağı ziyāde bāde istedi. Jivek 'Ayyār devletlü şāhib-qırān bāde qalması fi-l-ğāl varup ordudan ^{69a3} biraz bāde getirüp şafalanun diyüp gitdi. Meger Şarşar bir yirde gözedür idi. Jivek 'Ayyār'ın kafāsına düşüp bir ebdāl şüretine ^{69a4} girdi. Eline bir deste muşanna' gül-i dārūlı alup ordū kenārında bir yirde tūrdı. Jivek varup birqāç sürāği bāde ālup döndi. ^{69a5} Ferāmerz'e giderken ordū kenārında Şarşar'ı gördi. Bir derviş elinde bir deste gül tutar. Gülnün mevsimi degül idi. Jivek 'Ayyār görüp ^{69a6} şunu dervişden alup Qattāl Zengī'ye hediye götürüyüm, mağbūle gezer diyüp Şarşar'ın yanına varup ey derviş bu güli şatar mısın ^{69a7} didi. Şarşar bakup Jivek 'āşık ey-v-Allah biz dervişānuz, alış-viriş idemeyüz. Bizde olan niyāzdur. Eger güle senün meylün ^{69a8} var ise buyruñ diyüp Şarşar, Jivek 'Ayyār'ın eline virdi. Jivek alup bārek-Allah diyüp bir kerre qoqlayup andan çıkārup ^{69a9} bir qalb altun virdi. Şarşar bilürdi kim altun qalpdür. Muqayyed olmayup eyü güzel 'āşık, biz de sizün niyāziñuzı qabul ^{69a10} eyledük diyüp altunı aldı, yürüyivirdi. Jivek oradan Ferāmerz'e toğrı yürüdi ammā beş on adım yir gidince dārūnün ^{69a11} ğükmi irüp depesinün üzerine yıqıldı. Şarşar irāqdan kafāsına düşmiş-idi. Gelüp Jivek'i kıvraq bende çekdi. ^{69a12} kilim perdesine qoyup üst yanına tağa çıkardı ve bir dirāğta şarup 'aqlın getürdi. Jivek gözin açdı, kendin ^{69a13} ol ğālde gördi. Qarşusunda gül aldūğı derviş tūrur. Beni niçün bend eyledi, evvelde senünle

yā bir vazgeçdimüz¹⁹³ var mıdır ^{69a14} didi. Şarşar olmak gerek didi. Yā sen beni bilmez misin didi. Jivek yok bilmem kimsin didi. Şarşar yā Jivek baña Zeng-reng ‘Ayyār dirler. ^{69a15} Seni anuñ-çün bunda getürdüm ki Şarşar şandalisinde niçün oturursın, ta‘zır eylesem gerekdür didi ve iki yüz çil¹⁹⁴ frengi urdı ^{69a16} niçün Şarşar’uñ yirine oturduñ diyü. Jivek istigfār ve tevbe olsun diyüp yemīn eyledi. Şarşar, Jivek’i yine dārūlayup oradan ^{69a17} götürdi. Bāde’i Ferāmerz’e iriştürdi ammā anı da dārūladı. Ferāmerz bre ‘ayyār ne geç¹⁹⁵ geldüñ didi. Şarşar gelüp devletlü şāhib-kırān ^{69a18} az kaldı kim Zeng-reng ‘Ayyār’uñ hilesine tūtılayazdum. Nā-bekār derviş şüretinde gelüp eline bir deste gül almış yol üzre tūrup ^{69a19} meger beni gözedirmiş. Ben de bunu gözedüp hātıruma geldi ki gül mevsimi degül bāri şu dervişden güli alup şāhib-kırāna ^{69a20} iletem diyü yanına varup dervişden güli aldım dañı koqlayam dirken ‘aqluma geldi ki şāyed bir hīle ola diyü yüzine bañınca ^{69a21} Zeng-reng ‘Ayyār idügin bildüm. Tūtayum dirken nā-bekār bildü kim duyup kaçdı. Ben de ardına düşdüm. Qazārā ayağım bir taşa ^{69a22} yıkıldum. Yirümden tūrup ayağa kalkınca nā-bekār fırsat bulup kaçdı. Bırağup geldüm didi. Jivek’i bir yirde şakladı idi. ^{69a23} Ferāmerz hoş imdi bu gice ben kendüm oturup bekleyeyüm eger gelürse lā-büdd bir tārīk ile ele getürürüz diyüp bāde içmege başladı. ^{69a24} Dārūnuñ hūkmi irüp başınuñ üzerine taqla kıldı. Şarşar, Ferāmerz’i muhkem bende çeküp arqasına urdı, toğrı hābs-hāne ^{69a25} çadırına getürdi ammā kendi şüretine ya‘ni Şarşar ‘Ayyār şüretinde Ferāmerz’i şöyle koyup sā’ir pehlevānların cümle ‘ağılların başlarına [69b] ^{69b1} yine getürdi. Pehlevānlar göz açup kendülerin bende görüp qarşularında Şarşar’ı gördiler ve baqdılar. Qattāl Zengī dañı gelmiş. Öyle ^{69b2} bend ile bī-hod yatur. Ol zemān bildiler kim bu işi kendülere iden qarşularında Şarşar şüretinde tūran ‘ayyārdur. Bunlar şaşup ^{69b3} eger bu Şarşar ‘Ayyār degül ise taħkīk Zeng-reng’dür kim ‘ayyārlığındandır. Bu şürete girdügi bize reng virse gerekdür didükde dañı ^{69b4} pehlevānlar bu fikre vardılar ammā Şarşar dañı dönüp ey Qattāl Zengī pehlevānları şimdi beni bildiñüz mi ben kimüm didi. Pehlevānlar eytdiler, ^{69b5} bu qādar bilürüz

¹⁹³ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde görüleceği üzere müstensihin “ze (ز)” harfinin noktalarını unutması ve “çim (چ)” harfi yerine “cim (ج)” harfini kullanması sonucunda “(واركدبمز)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “vazgeçdimüz” olarak aktarılmıştır.

¹⁹⁴ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “cel (ج ل)” şeklinde yazılmıştır. Kelime müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımları da düşünüldeği zaman cümlemin akışına göre çevriyazıya “çil” olarak aktarılmıştır.

¹⁹⁵ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde görüleceği üzere “gec (ك ج)” şeklinde yazılmıştır. Kelime müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımları da düşünülerek cümlemin akışına göre çevriyazıya “geç” olarak aktarılmıştır.

kim ūretā Şarşar-ı Sebük-bār'sın lākin ḥadd-i zātinde taḥkīk o mısın anı bilmezüz zīrā 'ayyārlarda ūan' at çoğdur ūāyed ^{69b6} kendüni Şarşar ūretine ḳomıū olasıñ didiler. Şarşar eyitdi, begler hiç ūübheñüz olmasun kim işte ben Şarşar-ı Sebük-bār'um didi. ^{69b7} Pehlevānlar yā böyle eylemekden murāduñ nedür didiler. Şarşar murādum budur ki Ḳattāl Zengī ol zemān beni bir mel'undan öturi tutup tāziyāne ^{69b8} ile ḍarb idüp 'ırzum pāy-māl eyledi. Biriñüz ol maḥall Şarşar'uñ bunda ūuḳı yokdur diyü imdād-ı lisān eylemediñüz. Ben de ūimdi sizi ^{69b9} döğüp ḥaḳḳumı aluram diyü eline tāziyāne aldı bunları döğmege. Bunlar itme ey sulṫān-ı 'ayyārāñ ḥaṫā eyledük, bir daḫı öyle ^{69b10} bir nesne vāḳi' olursa itdürmeyelüm, cümlemüz helāk olınca ḳalışalum didiler. Şarşar, olmaz ancak beni Ḳattāl Zengī ile barıūdurmağa ^{69b11} yemīn eylerseñüz döğmeyem didi. Pehlevānlar cümle yemīn eylediler. Şarşar bunları döğmeden ferāğat eyledi. Andan ^{69b12} Ferāmerz'uñ 'aḳlın getirüp Ferāmerz gözin açdı. Kendin bir ḳadırdā bağlu gördi. Yanında cümle pehlevānlar ve ḳarşusunda Şarşar 'Ayyār, elinde tāziyāne ^{69b13} mirriḥ-ūıfat ṫurur. Şarşar 'Ayyār'ı görince ūād oldı ammā kendiyi böyle bend içinde olduğına ta'accüb idüp endiūe baḫrine ^{69b14} daldı. Şarşar dönüp Ferāmerz'e, yā Ḳattāl Zengī ūimdi senüñle niceyüz. Bir mel'un için bilür misin beni tāziyāne ile döğüp ^{69b15} 'ırzumı ūikeste eyledügin. Ben de seni döğüp ḥaḳḳum aluram didi. Ferāmerz, yā Şarşar bilürüm ben de ḥaṫā eyledüm, ol zemān 'ırzuña ^{69b16} doḳundum, peūimān olup sen gitdükden ūoñra vāfir te'essüf ḳekdüm lākin beni ūalıvir didi ve eyitdi, yā Şarşar saña da böyle eylemek ^{69b17} düūmez idi ammā ḳünkim eyledüñ. Ben de senüñ eyledügin küstaḫlığı 'afv eyledüm didi. Şarşar, ḫayr olmaz elbetde ben de saña üç ^{69b18} tāziyāne urup ḥaḳḳum alurum diyü tāziyāne'i yuḳarı ḳaldurdu. Güyā ursa gerek. Şarşar ḫod anı gerḳekden eylemez idi. ^{69b19} Murādı tecribe idi. Ferāmerz gördi, 'ayyār gerḳekden urmağa ḳaūd eyledi. Bir kerre Ferāmerz silkinüp bendin ḳırdı. Murād eyledi kim ^{69b20} Şarşar'ı ḳapup yire ura. Şarşar ḳadırdan ṫaūra firār eyledi. 'Ayyārları ūalıvirdi. 'Ayyālardı pehlevānlaruñ bendlerin aldılar.

^{69b21} **Hāūıllı**, cümlesi ḳurtulup ammā Ferāmerz, 'ayyārları ordüya gönderdi. Raḫūların getirtdi. Begler Ferāmerz'e niyāz idüp Şarşar ile ^{69b22} barıūdurdılar. Eūkbüd Hindī daḫı Şarşar olduğı ma'lüm oldı. Şarşar daḫı Cemūid ūāḫ'ı ve Lā-hor Hindī ve Zeng-reng 'Ayyār'ı ^{69b23} alup 'azīm hedāyā ile serā-perde-i İūkender'e geldi. Cümle begler ile görüūüp barıūdı ve yine 'ayyār baūı ūandalisine geḳüp ^{69b24}

Zeng-reng'i halife eyledi. Andan imtiḥān olup Pūlād-¹⁹⁶dest beşinci ser-kaḫlān oldu. Süheyl daḫı ser-ḫalife eyledi. Şarşar ordusın ^{69b25} kaldırıp berü cānibe geçürdi. Cümlesi birlik olup bu şevke birkaç gün ziyāfet ve 'ayş-i 'iṣret eylediler. Ferāmerz bir gün dīvān [70a] ^{70a1} idüp begler gayrı işimüz tamām oldu. Şimden girü Īrān tedārūki görilsün didi. Herkes tedārūkte oldılar ammā kimse bilmez ki ^{70a2} verā-yı ḫikmetden ne zūhūr eylese gerekdür.

Ammā rāvi-i şirīn-keḫām eydür, sābıḫā Ferāmerz, Cevher-ābād üzerinde geldükde Layṭān ^{70a3} Vezir, 'Aḫrebe Cāzū ile dostlaşup bir gün 'Aḫrebe Cāzū, Kūh-ı Bercīs'de Layṭān'ı ziyārete gelüp Layṭān Vezir, Ḳaṭṭāl'dan ^{70a4} şikāyet eyledi. 'Aḫrebe Cāzū daḫı Ferāmerz'e dolaşdı ammā pīrāhen-i Īskender'den fırsat bulmayup āḫir Ḳarṭās-ı Merdom-ser'i siḫrden ^{70a5} geçürüp kaḫdı. Mekānı Kūh-ı Çesid'e götürüp ḫabs eyledi. Gelüp 'askere siḫr eyleyüp Feylesof-ı Dānā esmā ile bāṭıl iderdi. Bu arada ^{70a6} Ḳahḫār-ı Ā'zam kaḫesden boşanup na'ra urınca Cāzū daḫı kaḫdı. Ferāmerz, Cevāḫir Şāḫ'ı Īslām'a getirüp Layṭān Vezir daḫı yalandan ^{70a7} Ḥudā-perest oldu. Cāzū yine şikārda gelüp murğ-şifat Ferāmerz'e kaḫş eyledi. Ferāmerz tīr ile zaḫm-dār idüp cāzū mekānına ^{70a8} güc-ile düşüp zaḫmın eyü eylemege muḫayyed oldu ve Layṭān Vezir, Ferāmerz'e zehirli şerbet virüp Şarşar duyup Layṭān'a bir sille ^{70a9} urup kāse elinden düşdi. Ferāmerz, Şarşar'a tāziyāne urup seyāḫate gitdi. Īrtesi gün Layṭān daḫı Hūşeng-ābād'a ^{70a10} Keymurād Ḥān yanında ḫarındaşı Baḫtūn Vezir'e gitdi. Īşte Şarşar tekmiḫ seyāḫat idüp geldi ammā 'Aḫrebe Cāzū zaḫmın eyü idüp ^{70a11} Ferāmerz'e kīn eylemiş-idi. Dā'imā fırsatın arar idi. Birkaḫ def'a geldi. Pīrāhen-i Īskender'den olmadı, fırsat bulımadı. ^{70a12} Şarşar'ıñ geldüğü şevke yiyüp içmekde ammā ḫikmet-i Ḥudā Ferāmerz bir gice ziyāde mest olup pīrāhen-i Īskender'i daḫı üzerinden ^{70a13} çıkardı öyle yatdı. 'Aḫrebe-i la'ine ol gice fırsat bulup Ferāmerz'i siḫrden geçürdi ve kaḫup ber-hevā çıkardı. 'Acebā ^{70a14} ben bu nā-bekārı nice helāk eylesem dirken Racīm 'Aleyh-il-la'ne zāḫir olup ey sāḫir ne fikr eylesin didi. 'Aḫrebe Cāzū ^{70a15} Īşte Ḳattāl Zengī'i şayd eyledüm. Naşıl eylesem ki, 'azāb-ı şedid ile helāk idüp intikām alsam. Racīm eyitdi, yā 'Aḫrebe var Cezire-i ^{70a16} 'Ayn-ül-baḫar'a biraḫ anda Şeḫāb Nerre anuñ ḫaḫḫından gelür didi.

¹⁹⁶ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde yanlışlıkla “būlād (بولاد)” olarak yazılmıştır. Bu durum müstensihin “b-p” noktasındaki ikili kullanımlarından meydana gelmiş olmalıdır. Kelime çevriyazıya “pūlād” olarak aktarılmıştır.

Aldı yürüyüvirdi. Bundan Racīm'ün murādı ol idi kim Ferāmerz, ^{70a17} Şehāb ile ceng idüp arada vāfir cān telef olursa yine fā'idedür diyü kesb-i sürür eyleye.

Rāvī kavlince, Deryā-yı Muḥīṭ ^{70a18} cezirelerinden bir cezire var idi. Adına Cezire-i 'Ayn-ül-bakar dirler idi. Ol cezirede daḡı nerre evlādlarından bir güher-āb olurdu. ^{70a19} Adına Çihil-dest Nerre dirler idi. Babası daḡı ol nerredür ki Ḥaḡḡ Te'ālā Ḥazretleri anı Kūh-ı Zemherī'den ḡalk idüp kaçan ḡabs-i nefes ^{70a20} idüp şişe. Kırk fersaḡ bir şovukdan kimse yanına varmazdı. Ḥazret-i Süleymān'a bu kadar ecnās-ı maḡlūkāt taḡt-ı ḡudretde iken ^{70a21} taḡt-ıla başında gezdürdi. Öyle bir dīvdür bu nerre, bir Şehāb Nerre, 'Aḡrebe Cāzū ve Ferāmerz'i götürdi. Cezire-i 'Ayn-ül-bakar'da Ḳal'a-i ^{70a22} Şehāb yanında bıraḡup üzerinden siḡrin alup ve ber-hevā çıḡdı. Andan na'ra urup Ferāmerz şadādan gözin açdı, kendüyi ^{70a23} bir ḡaranlık yirde buldı. Cāme-ḡāb libāsı ile ta'accüb idüp eyā bu ara neredür diyüp fikre vardı. 'Aḡrebe Cāzū, Ferāmerz'ün ^{70a24} 'aḡlı başına geldüḡini duyup yā Ḳattāl Zengī niçesin didi. Ferāmerz bu şadāyı işidüp sen kimsin didi. 'Aḡrebe Cāzū, kim ^{70a25} olsam gerek nā-bekār, 'Aḡrebe Cāzū'yum. Seni ḡoyup bunda getürdüm ki bu Cezire-i 'Ayn-ül-bakar dirler günde on kerre öl diyüp alup yürüyi [70b] ^{70b1} yürüyüvirdi. Ferāmerz aḡvāli bilüp nā-çār ḡazāya rıza didi. Ḳalkdı, ḡaranlık gice ḡālī yol bilmez iz bilmez biraz gidüp görđi, ^{70b2} olmaz ol yirde oturdu. Şabāḡ oldu, ortalıḡ açılmaḡa başladı. Ferāmerz görđi, bir taraḡda Ḳal'a-i Metīn görinür. ^{70b3} Ol cāñibe teveccüh eyledi. Tamām ḡal'a öñine geldi. Görđi, bir laḡif çeşme öñi çemen-i şuffe, şuyı āb-ı ḡayāta beñzer. Ferāmerz gelüp ^{70b4} andan tāze-kārliḡ eyledi. Piyāde yürümeden server yorıldı. Şunda biraz diñlenüp istirāḡat ideyüm de ba'de ḡalkup ḡal'aya gireyüm, ^{70b5} naşıl ḡal'adur ve kimler olur diyüp ol şuffeye oturdu. Ḳal'aya toḡrı baḡup temāşā iderek gözlerine ḡāb gelüp taḡayyür-i ḡāba ^{70b6} vardı. Ferāmerz bunda ḡo uyusun. Bizüm dāstānımız da berüde 'asker-i İslām'a geldi. Ol gice mürür idüp çün şabāḡ oldu. ^{70b7} Geldiler kim şāḡib-kırānı ḡaldıralar. Cāme-ḡābında bu yokdur, bir feryād ḡopdı. Şarşar ve begler ve şāḡlar duyup geldiler. Cost-u-cū¹⁹⁷ ^{70b8} eylediler olmadı. Bir ḡaber alımadılar. Hemān Feylesof-ı Dānā'ya mürāca'at eylediler. Feylesof-ı Dānā reml idüp cāzū şerrine uğramış, ^{70b9} bir müzāyaḡa maḡallinde şāḡ sālīm gelüp irişür didi. Bildiler

¹⁹⁷ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “**çüst** (چست)” olarak yazılmıştır. Bu kelime cümlelerin akışına göre ‘**arayış**, **arama**’ manalarına gelen “**cost/cüst**” olmalıdır. Bu yanlışlık müstensih’in “c-ç” noktasındaki ikili kullarılarından kaynaklanmış olmalıdır. Müstensih aynı zamanda kelimeyi tıpkıbasım bölümünde “**çost-cu** (چوست جو)” şeklinde yazmıştır. Kelime çevriyazıda ‘**aramak**, **arayış**, **araştırma yapmak**’ anlamlarındaki “**cost-u-cü**” olarak düzeltilmiştir.

kim attāl Zengī bir zemān gelmez. Hemān ahhār alkup pāy-ı şandalīsine ^{70b10} geçüp arār eyledi ve gitmekden fāriğ olup Ferāmerz gelmesine muntazır olup aldılar. Gelelüm biz Ferāmerz şadedine.

Rāvī ^{70b11} **eydür**, işte ol şuffede oturup al‘a cānibine baarak uyuyakaldı. Meger ol al‘a, al‘a-i Seāb Nerre idi. Dīvlerden ^{70b12} biracı gördiler, Ferāmerz‘i bir hākī gelüp çemen-i şuffede uyumuş. Bunlar segirdüp Seāb Nerre‘ye vardılar. Ey sultān-ı ^{70b13} güher-ābān bilmiş ol kim al‘a arşusunda olan çeşmenūñ öñindeki şuffede bir hākī gelmiş uyur, bilmezüz andan geldi. Dilerseñüz ^{70b14} varup bunda getürelüm didiler. Seāb ise kırk sekiz pāye bir altun tahtuñ üzerinde oturmuş otuzdan ziyāde oğlı ^{70b15} var idi. Eñ büyük oğluna Farğul-ı Çehār-dest dirler idi. İki yüz otuz eriş addı var idi. Seāb Nerre dīvlerden ^{70b16} bu haberi işidüp gerçek midür, bunda benī Ādem neyler, bre varuñ biriñüz su‘āl idüñ. Ol hākī andan geldi ve bunda neyler didi. ^{70b17} Yüz seksān touz eriş add çeker bir nerre pehlevānı var idi, adına Şimlāk Nerre dirlerdi. Bir zīr-dest güher-āb idi. Hemān ^{70b18} ‘amūdın apup ey sultān-ı güher-ābān varup getüreyüm didi. Dem çeküp al‘adan taşra oldı. Ferāmerz‘uñ yanına geldi. Gördi, ^{70b19} bir benī Ādem yatmış uyur ammā siyāh atrān tulumına beñzer. Şimlāk Nerre gelüp Ferāmerz‘e alk ey hākī ne yatarsın diyüp bir depme [urdu]¹⁹⁸ ^{70b20} urdu. Ferāmerz bekleyüp uyandı. Gözin açdı, alkup oturdu. arşusunda gördi, yüz seksān touz eriş add var bir güher-āb ^{70b21} ‘amūdına tayanup tırur. Ferāmerz, Şimlāk‘a eyitdi, ey güher-āb sen mi urduñ beni didi. Ben urdum didi. Ferāmerz yā ne urduñ, ne istersin ^{70b22} didükde Şimlāk Nerre eyitdi, alk ey hākī seni sultān-ı güher-ābān Seāb-ı Çihil-dest Nerre ister. Senden bir haber şorsa gerekdür didi. ^{70b23} Ferāmerz ise yorgun olduğundan uyqusın bir hoş almamış-ıdı. Yoħ imiş Seāb Nerre de sen de diyüp yine yatmağ diledi. ^{70b24} Şimlāk Nerre hāy nā-bekār hākī sen misin böyle söyleyen diyüp elinde olan ‘amūdı Ferāmerz‘e havāle eyledi. Ferāmerz oturduğı ^{70b25} yirden bir kerre el şunup Şimlāk‘uñ ‘amūdın çeküp elinden aldı. Kendi āmūdı-y-ıla çarpup Şimlāk‘ı yıkdı ve yaasından çeküp [71a] ^{71a1} öñine aldı ve tıtop başın oparup atıvirdi ammā ğazab müstevlī olup Ferāmerz‘uñ ğayrı uyqusı tağıldı.

O yañadan, ^{71a2} Seāb Nerre gördi, giden zemān geçdi, gelmedi. Oğullarından Rehvār-dest nām bir oğluna var yā Rehvār ba Şimlāk niçün ^{71a3} gelmedi ve hem

¹⁹⁸ Metin dışı unsur.

ḥākī'î getir didi. Rehvār 'amūdın apup al'adan ıup eme-āra geldi. Gōrdi, imlā helāk ^{71a4}olmı. Ol ḥākī oturup temāā eyler. Rehvār gelüp Ferāmerz'e bunda bu nerre'î sen mi öldürdüñ ^{71a5}didi. Ferāmerz belī ben öldürdüm didi. Rehvār niun öldürdüñ didi. Ferāmerz anuñ-un öldürdüm ki küstalık eyledi. Eger sen daı iderseñ seni daı öldürürüm ^{71a6}didükde Rehvār, Ferāmerz'üñ sözine hem darılıp hem öykelendi. Hemān 'amūdın apup hāy nā-bekār ḥākī sen misin böyle ^{71a7}söyleyen diyü on eli-y-ile tıtap Ferāmerz'e bir 'amüd havāle eyledi. Ferāmerz ellerin aup Rehvār'uñ 'amüdü inince eküp elinden ^{71a8}aldı. Yine kendüsine havāle eyledükde Rehvār daı Ferāmerz gibi on elin ber-ā-ber virüp 'amūdın zabt idüp tıta. 'Amüd Rehvār'uñ ^{71a9}ellerine öyle indi kim ellerinüñ onı daı dirseklerine varınca ḥurd-ı ḥām idüp Rehvār bir kerre cān acısı-y-ıla ^{71a10}öküz gibi baırdı ve cān virdi. Rehvār'uñ adāsın al'ada Seḥāb Nerre iidüp bre oqlum aırdı, orarum ol ḥākī ^{71a11}helāk eyledi. undan güher-āblardan biraçıñuz varup görüñ diyü Seḥāb dört oqlı ile elli nefer güher-āb gönderüp, ^{71a12}bunlardur gelüp gördiler. Ol ḥākī imlā, Rehvār'ı da öldürmi, küteleri meydānda yatur. Hemān hāy nā-bekār ḥākī sen kim ^{71a13}olursın imlā'ı ve Rehvār'ı böyle eyleyesin diyüp elli nefer güher-āb ile bir uurdan ḥamle eylediler. Ferāmerz gördi, bunlar gelmege ^{71a14}baladı. Cāme-ḥāb libāı-y-ıla üzerinde ālāt yo. Rehvār'ın 'amūdın apup öyle bir na'ra urdı kim ol vādiler baır tas gibi ^{71a15}ötüp al'a-i Seḥāb adā ile tıtdı. Seḥāb Nerre, Ferāmerz'üñ na'rasın iidüp Sām-süvār'ı kıyās eyledi. Zirā babası ^{71a16}Rāhī zemānında Sām'ı görmi idi. Breh breh ey güher-āblar bu na'ra āḥib-ırān-ı 'ālem Sām'uñ na'rasıdur, ḥāzır oluñ diyü kır ^{71a17}biñ güher-āb ile oullaruñ alup al'adan tara yüridi. Bu maḥalle dek Ferāmerz'üñ na'rasından güher-āblaruñ cümlesi gı olup almılar idi. ^{71a18}Ferāmerz irüp Seḥāb oullaruñ dōrdin de birer arb ile yıup bende ekdi. Nā-gāh Seḥāb gelüp gördi, bu ḥākī aṭrān tulumına beñzer ^{71a19}bir siyāh zengīdür. Bildi kim Sām degüldi. Hemān kır biñ güher-āb ile af balayup hemān Seḥāb oqlu Farul-ı ehār-dest 'amūdın ^{71a20}apup meydāna girdi. Ferāmerz'üñ öñin aldı, ey ḥākī sen kim olasın kim gelüp bunda böyle tecāvüzlük idüp erācil-i ^{71a21}ervāḥa el uzadasın diyüp iridi. Dört eli-y-ile Ferāmerz'e bir 'amüd urdı. Ferāmerz, Rehvār'ın 'amūdın ber-ā-ber ^{71a22}virüp men' eyledi. Ferāmerz daı Farul'a bir 'amüd urup Farul 'amūdın ber-ā-ber virüp araya alduda yüzünüñ ^{71a23}üzerine apanup hele yine alkdı. Yidier ḥamle üriüp Ferāmerz, bunlar ile böyle oynamā

olmaz diyüp Farğül'a aqdām ^{71a24} ile bir 'amūd urdı. Farğül men' idemeyüp ağzından burnından kan gelüp lāya'kil oldı. Güher-āblara Şehāb emr idüp Farğül ^{71a25} meydāndan kapdılar. Hemān Şehāb Nerre iki yüz toksan eriş kıdd-ıla 'amūdın Ferāmerz'ün muķābelesine geldi. Ferāmerz, [71b] ^{71b1} Ferāmerz gördi, Farğül'ün 'amūdı daḡı müntehādur. Rāhvār'ün 'amūdın birağup Farğül'ün 'amūdın aldı ve Şehāb ^{71b2} Nerre'ye nazar eyledi. İki yüz toksan eriş kıddı var. Kırk eli var. Her biri bir dıraḡt-ı müntehā dalına beñzer. Ḥaḡḡuñ ^{71b3} şun' -ı kudretine ḡayrān oldı. Şehāb Nerre daḡı Ferāmerz'e nazar eyledi. Bir siyāh ḡākī pehlevānı ammā heybetinden yüzine ^{71b4} baķılmaz. Üzerinde ālāt ve eşvāb yoķdur. Dönüp eyitdi, ey ḡākī sen bunda neye geldüñ. Besbellü seni bunda ecelüñ ^{71b5} getürmişdür diyüp elinde olan 'amūdı kırk eli-y-ile tutup Ferāmerz'e ḡavāle eyledi. Ferāmerz, Farğül'ün 'amūdın ber-ā-ber ^{71b6} virüp baķıyye-i ḡarbı arķaya alduķda şiddet-i ḡarb-ı 'amūddan Ferāmerz'ün pāyları topuķlama varınca zemīne gömildi. ^{71b7} Toz Ferāmerz'i büridi. Şehāb Nerre yat imdi ey ḡākī işte bir 'amūdlıķ ḡālin var idi, aşluña kavuşduñ diyüp ^{71b8} 'amūdın zabṭ idüp aldı, yürüyiverdi ammā Ferāmerz ḡayret-ile tozdan çıkup Nerre'ye yā Şehāb diyüp na' ra urınca Şehāb ^{71b9} döndi. Ferāmerz'i şāḡ ve sālīm kendüye çağırur. Şehāb Nerre, Ferāmerz'e zārūrī taḡsīn idüp ḡamlesin bī-bāk men' eyledi. Kendü ḡavfe ^{71b10} düşdi. Zīrā küçük iken pederi bu Şehāb'ün ṭālī'in ṭutdırup bunuñ eceli benī Ādem elinde olsa gerekdür dimiş-idi. ^{71b11} Şehāb şaķın bu olmasun diyü korķuya düşdi. Ḥāşılı Ferāmerz, Şehāb'ün 'amūdın men' idüp Ferāmerz daḡı bir 'amūd urdı.

[MİNYATÜR]

[72a] ^{72a1} Şehāb 'amūdın ber-ā-ber virüp arķaya alduķda Şehāb yüzü üzerine kapanup yine kalkdı. İrişüp Ferāmerz'e bir 'amūd ^{72a2} urdı. Ferāmerz biñ zaḡmet-ile men' idüp belā ile Şehāb'a bir 'amūd urdı. Şehāb daḡı biñ belā ile men' idüp bunlar ^{72a3} yek-ā-yek cenge başladı. Üç sā' at miķdārı ceng idüp 'aķıbet Ferāmerz, Şehāb'a bir ḡarb-ı şedid urup yüzü üzre ^{72a4} kapanup ağzından kan gelüp Şehāb bu ḡālī görüp hemān 'amūdın ellerinden birağup kırk eli-y-ile Ferāmerz'e şarıldı. Ferāmerz ^{72a5} daḡı 'amūdın elinden yire birağup Şehāb'a teslim oldı. Şehāb Ferāmerz el ḡadar zūr eyledi kim dermān ṭāķati kesliüp ^{72a6} olmadı. Yirinden ḡarekete ḡādir olmadı. Hemān Ferāmerz, Şehāb'ı tutup oyluķlarından kapup ḡaldurdı. Zemīne urup öyle ^{72a7} bir na' ra urdı kim kırk biñ güher-āb ile yıkılaķalup ḡarekete mecālleri olmadı. Ferāmerz, Şehāb'ün gögsine binüp Şehāb göz açdı, ^{72a8} kendin ol ḡālde görüp emān server baña

kıyma, olinca saña kul olayum didi. Ferāmerz emān ol zemān olur kim ^{72a9} Müselmān olasın ki seni öldürmeyem didi. Şehāb Nerre, ey şîr-i siyāh ben El-ḥamdüli-llāh-i Te‘ālā, Süleymān öñinde Süleymān’a ikrār ^{72a10} eyledüm didi. Ferāmerz bunuñ gögsinden çalkıp Şehāb Nerre, Ferāmerz öñinde temennā idüp dest-i dāmenin pūs eyledi. Andan ^{72a11} Ferāmerz’den su’āl eyledi. Siz kimsüñüz diyüp bu araya ne taqrīb ile geldiñüz diyü şordı. Ferāmerz de baña Qattāl Zengī [dirler]¹⁹⁹, şāhib-ķırānum. ^{72a12} İrān’da Rüstem’den şāhib-ķırānlık ālātın almağa giderken Hākāniyye’de ‘Akrebe Cāzū nām bir sāhire beni kapup bunda getürdi ^{72a13} diyü olduğı gibi naql eyledi. Hāliyā benüm yir götürmez ‘askerüm Hākāniyye üzerinde şimdi baña muntazırlardur ve nice olduğum dağı ^{72a14} bilmezler didi. Şehāb, Ferāmerz’üñ kim olduğın bilüp andan Ferāmerz’e buyuruñ imdi devletlü şāhib-ķırān, kal‘aya gidüp birkaç ^{72a15} gün ārām idüñ. Ba‘de tedārük görüp Hākāniyye üzerine gidelüm didi. Ferāmerz nola diyüp Şehāb Nerre güher-āblara fermān eyledi. ^{72a16} Bir zerrīn taht getürüp Ferāmerz üzerine oturdu. Dīvler tahtı kal‘aya getürdiler. Şehāb serāyına toğrı geldiler. Ferāmerz gördi, ^{72a17} Şehāb’uñ serāyı summākī mermerden şāfi bir ‘ālī serāy. Bir cānibi deryāya nāzır, üç tarafı qaraya. Şehāb, Ferāmerz’i kendi yerine teklif ^{72a18} eyledi. Ferāmerz oturmayup bir zerrīn şandalī getürdiler, anda qarār eyledi. Andan Şehāb, Ferāmerz’e ziyāfet idüp ^{72a19} bir iki gün yiyüp içüp şayd u şikār idüp bu arada Şehāb Nerre tedārükün gördi. Oğullarından birkaçın ^{72a20} kal‘ada koyup büyüğün ḥākim naşb eyledi. Qırk biñ güher-āb ḥāzır olup gitmege tedārük gördiler. Şehāb Nerre emr eyledi. ^{72a21} Bir taht ḥāzır idüp Ferāmerz ile Şehāb ol tahtuñ üzerine oturup oğlı Çehār-dest öñlerince kırk biñ ^{72a22} güher-āb kafālarınca Süleymān-vārī hevāya ‘uruc eylediler. Andan rub‘-ı meskūn cānibin tutup Deryā-yı Muḥīṭ cezīrelerinden ^{72a23} seyr-i temāşā iderek bunlardur, bir gün bir gice gitdiler. İkinci gün nā-gāh Deryā-yı Muḥīṭ’i aşup kara dağı görindi ammā bir taraftan ^{72a24} kan gibi bir nesne görünür. Ferāmerz ol kızıl kan gibi görinen nedür diyüp su’āl eyledi. Şehāb Nerre, Kūh-ı Sürḥ dirler. Kūh-ı Qāf’uñ ^{72a25} üçüncü külesidür dirler. Ferāmerz eyitdi, ol kūhda kim olur didükde Sürḥ-bād Nerre’nüñ oğlı Kehkeşān Dīv-i Şad-ser ü ‘Anqā [72b] ^{72b1} ‘Anqā-ser ü Heft-çeşm-i Āteş-efrüz dirler. Üç yüz²⁰⁰ yigirmi eriş qadd

¹⁹⁹ Müstensih tıpkıbasım bölümünde bu kelimeyi yazmayı unutmuş olmalıdır. Cümlelin anlamındaki bozukluğu gidermek için tıpkıbasım bölümünde yer almamasına rağmen bu kelime metne eklenmiştir.

²⁰⁰ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “üç yüz (اوچكوز)” şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada yanlışlık yapmış olmalıdır. Cümlelin akışı içerisinde kelime tıpkıbasım bölümünde “üç yüz” olarak düzeltilmiştir.

çeker ve iki yüz kanâdı vardır. Başı Sîmurğ-ı ‘Ankâ ^{72b2} başına beñzer lâkin yidi gözi vardır. Ağzından söyledükde âteş çıkar ve şişüp kabardukça üç fersah yir dâ’iresine ^{72b3} kimse varamaz. Harâretinden ziyâde yavuz güher-âbdur diyü Şehab ta‘rîf eyledi. Ferâmerz eyitdi, imdi iktizâ eyledi ki varup ^{72b4} ol güher-âbı bulup anuñla imtiñân olmağ isterüm. Zîrâ rub‘-ı meskûna vardukda bağ Qattâl Zengî, Kehkeşân Nerre’nün üzerine ^{72b5} havf idüp varmağa da yan urmuş dirler. Elbetde varup ya ol güher-âbı ele getürem ve-yâhud cân ve bâş fedâ eylerüm ^{72b6} didi. Şehab ne disün bu kerre dîvlere fermân eyledi. Kûh-ı Sürh’e toğrı revân oldılar. Tâ kim qaraya çıkup bir yire kondılar. ^{72b7} Andan Ferâmerz’ün üzerine bir sâye-bân kırdılar. Ferâmerz bir bakır levhe şeklini yazup Şehab Nerre’nin ulu oğlu Farğül-ı ^{72b8} Çehâr-dest’e virdi ve eyitdi, var bunu Kehkeşân’a ilet, gelsün hâk-pâyuma yüz sürüp imân ve İslâm’ı kabûl eylesin. ^{72b9} Yoğ dirse vaqtine hâzır olsun didi. Farğül neylesün yoğ dimek olmaz. Nâ-çar levhi alup dem çekdi. Qandasın ^{72b10} Qal‘a-i Kehkeşân diyüp gitdi. Az zemânda Qal‘a-i Kehkeşân’a geldi. İçeri girüp Kehkeşân Nerre’nün serâyına irdi. Dîvlerün ^{72b11} girmesi ve çıkması ve izdihâm ve nefeslerinden qal‘anuñ içi külhâna dönmiş. Dîvler Farğül’ı görüp qarşulayup eyitdiler, ^{72b12} ey Qarmadîc kıandan gelürsin didiler. Farğül dağı kim olup ve ne için geldügin bildürdi. Dîvler önine ^{72b13} düşüp Kehkeşân Nerre’nün yanına iletdiler. Bu kerre Kahekeşân Nerre bu kimdür. Bu güher-âb nerden geldi didükde ağzından ^{72b14} balyimez topunuñ ²⁰¹ güllesi gibi çıkardı. Dîvler de bildürdiler, Farğül dağı çıkarup levhi Kehkeşân’uñ eline ^{72b15} virdi ve Ferâmerz’ün kim olduğunu ve kendüye eyledüğünü ve eger gelmez ise vaqtine hâzır olsun didüğünü bir bir beyân eyledi. ^{72b16} Bu kerre Kehkeşân Nerre, Farğül’dan bu cevâbları işidince öyle bir güldi kim Farğül, Kehkeşân’uñ gülişi ve heybetinden bî-hüş ^{72b17} olayazdı. Bu kerre dönüp Farğül’a eyitdi, Qarmadîc var söyle ol ahmağ hâkîye varsun, nereden geldiy-ise yine ^{72b18} yolına gitsün yoğsa anı bir ‘amûd ile uracağ olursam aşlına kavuşdırırım didi. Farğül dönüp yine Ferâmerz’e geldi. ^{72b19} Ferâmerz gördi, Farğül-ı Çehâr-dest berg-i hâzân gibi ditrer. Bre ne olduñ didükde Farğül dağı işitdügi gibi bir bir beyân ^{72b20} eyledi. Ferâmerz ğazaba gelüp hoş imdi vebâli boynına diyüp ol aradan kalkdılar. Kûh-ı Sürh dâmenine yakın geldükde Ferâmerz ^{72b21} gördi, zemînde bir yeşil kıubbe görünür ammâ öyle mücellâdur ki par

²⁰¹ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “**ṭob** (طوب) şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “b-p” konusundaki ikili kullanımlarından kaynaklanmaktadır. Bu kelime çevriyaziya “**top**” olarak aktarılmıştır.

par yanup durur. Baĥanlaruñ gözi ĥamaşır. Bu kerre Ferāmerz, ^{72b22} Seĥāb baĥup eyitdi, yā Seĥāb eyā şol zeminde görinen mücellā ĥubbe nedür didi. Seĥāb Nerre bilmem sultānum ancaĥ güher-āblardan ^{72b23} şoralum eger anlarda bilür var ise şimdi ĥāber alurum diyüp varup bir güher-āba su ’āl eyledi. Ol güher-āb da ol görinen ^{72b24} ĥubbe Ĥubbe-i Ĥazar didiler. Daĥmedür, içinde ne var kimse bilmez didi. Andan Seĥāb, Ferāmerz’e gelüp devletlü şāhib-ķırān ol ĥubbeye ^{72b25} Ĥubbe-i Ĥazarā²⁰² dirlermiş, daĥme imiş. İçinde ne vardur bilmeziz didiler didükde bu kerre Ferāmerz daĥme nāmın işidine dīvlere [73a] ^{73a1} fermān eyledi ki Ĥubbe-i Ĥazarā yanına taĥtı indürel zemine ve Ferāmerz yalıñız varup göre kim ĥapusu var mıdur yoĥsa ^{73a2} yoĥ mıdur. Andan zemine indiler. Ferāmerz piyāde olup Ĥubbe-i Ĥazarā’ya yaĥın varup naĥar eyledi. Yeşim-i ĥaĥāi’den yek- ^{73a3} pāre bir yeşil ĥubbedür kim aşlā ĥapusu yoĥ ve eĥrāfi ĥenek su-y-ıla töludur ve ĥubbe bir bednus şekli yapup aĥzına bir ĥalkā ^{73a4} virmişler. Ferāmerz ĥubbenüñ dört cānibin dolaşup baĥınurken gördi ki, ĥubbeden kırĥ adım ba’id bir sūtün dikmişler. Ol ^{73a5} sūtūna yaĥın varup gördi ki, bir tarafında yine ĥubbede olan bednus gibi bir bednus daĥı taşvīr idüp bu bednusuñ ^{73a6} ĥarşusına kendinüñ taşvīrin eylemişler ve eline tīr ü kemān virüp güyā kim ol bednusuñ aĥzında olan ĥalkā ’ı ^{73a7} nişāne alup urmaĥa yapınmış gibi göstermişler ve alt yanına daĥı iki şaĥır yazu yazmışlar ammā ki zemān mürür eylemeklee ^{73a8} rüzĥār ĥubārı yazuya töldürüp belürsiz eylemiş. Bu kerre Ferāmerz yazunuñ ĥubārın silüp rüşen olduĥda naĥar ^{73a9} eyledi. Yazmış ki yā Ferāmerz eger bir sūtünü yirinden ĥoparabilürseñ altında bir kemān-ıla ĥadeng vardur, alasın. Eger ^{73a10} kemānı çekebilürseñ bu daĥme’i fetĥ idebilürsin dimiş. Ferāmerz bu yazuyı oĥuyınca şād olup hemān bir kerre ^{73a11} sūtūna şarılıp yā Allāh diyüp nice be-zür eyledi-y-ise sūtünü yirinden ĥoparup bir cānibe bıraĥdı. Altında bir tīr ü kemān ^{73a12} ĥıĥdı. Ferāmerz kemānı alup ĥırdı ve ĥekdi ammā daĥmenüñ fetĥin fikr idüp eyitdi, kim bu sūtün olan taşvīrlere ^{73a13} aña işāret olur kim bu tīr-i kemān ile ĥubbe firāzında olan bednusuñ aĥzındaki ĥalkā ’ı urmaĥdur diyüp el tīr-i ^{73a14} kemāna urdı ve ĥubbenüñ firāzında olan bednus şeklinde aĥzında olan ĥalkā ’ı nişāne alup ĥadenge küşād virdi. ^{73a15} Ĥadengdür, gelüp ĥalkadan geĥdükde bir ĥarrāĥa ĥopup ol sa’āt ĥadeng ve şu ĥayb oldu ve ĥubbe’i devr idüp ^{73a16} döndi. Sākin olunca bir ĥapu zāhir oldu. Bu kerre

²⁰² Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde hem “Ĥazarā (ĥضرا)” hem de “Ĥazar (ĥحضر)” olarak yazılmıştır. Özel isim olmasından ötürü orijinalliğine zarar vermemek adına çevriyazdıa hem “Ĥazar” hem de “Ĥazarā” isimleri birlikte kullanılmıştır.

Ferāmerz kapuya gelüp gördi, üzerinde üç yaşında bir ma‘şüm ^{73a17} kadar kilid aşılı. Çeküp kilidi kıopardı ve kapuya bir depme urup kapudur, birden küşād oldu. Ferāmerz bismillāh ^{73a18} diyüp içeri yürüdü. Bu kerre kapunuñ iç yüzünde üç fil cüssesinde bir şarı arslan durur. Hemān ki Ferāmerz’i ^{73a19} görünce bir kerre atilup hamle eyledi. Ferāmerz arslanuñ kellesine bir muşt urup hur-ı hām eyledükde arslan yanı ^{73a20} üzerine yıkıldı. Bu kerre Ferāmerz gördi, altundandır. Başında jīve var idi, hareketi al jīveden idi. Dökildüğü ^{73a21} gibi yıkıldı. Ferāmerz geçüp gitdi, bir meydāna çıktı. Gördi ki, bu meydānuñ eṭrāfı hücreler ammā karşıusunda bir büyük kapu var, ^{73a22} zünbūrī perde aşılı. Ferāmerz bildi kim, şāhib-i daḥmenüñ dīvān-hānesidür. Hemān ṭoğrı ol kapuya vardı. Ol ^{73a23} zünbūrī perde’i kıaldurup içeri girdi. Anı gördi ki, ‘ālī dīvāndur, iki taraḫda bu kadar bevvāblar düzilmiş ki olmaz. Ferāmerz’dür ^{73a24} içeri girince bu bevvāblar birden cümle ayağa kıalkup selāma ṭurdılar. Ferāmerz geçüp dīvānına girdi. Gördi kim, bir taḫt-ı ^{73a25} ‘ālī üzerinde bir pād-şāh oturur. Altında bir levḫ ve üzerinden iki cānibinde şandalilere bu kadar pehlevānlar oturmuş, [73b] ^{73b1} oturmuş. Bu kerre Ferāmerz taḫta ṭoğrı yürüdü. Orta yire varınca cümlesi bir uğurdan ayağa kıalkadışdı ammā Ferāmerz’den ^{73b2} ğayrı kimse ola-y-ıdı zehresi çāk olurdu. Yine Ferāmerz aldurmayup taḫta vardı. Ādāb-ıla yukaru çıkınca ol pād-şāhuñ ^{73b3} elinde olan levḫi Ferāmerz’e şındı. Ferāmerz daḫı nazar eyledi. Yazmış.

Beyt,

Ey zemān-ıla bunda gelen şehriyār,
Çün getüre ^{73b4} bunda seni rüzgār,

Ben kim zemānumda Keyūmerş-i İbn-i Ādem Şafī neslinden Āşaf Şāh-ı İbn-i Sā‘ uc idüm. Ben cihānı Kıāf’dan ^{73b5} Kıāf’a kıabza-yı taşarrufumda idi. Biñ üç yüz yigirmi sene ḫükm eyledüm. ‘Ömr sürüp āb-ı ḫayāt sevdāsına düşdüm. Kıırķ ^{73b6} sekiz kerre yüz biñ er-ile bunda gelüp nā-gāḫ vücūduma bir saķāmet ‘arız oldu. Dānālar ṭālī‘ m ṭutdı. Baña ^{73b7} eyitdiler, şāhum ecel geldi. Maraz-ı mevtdür bu, didiler. Ben daḫı gördüm ki, bu devletüm bunda kıoyup gideyorum. Yine dānālaruma ^{73b8} su’āl eyledüm ki, benden şoñra benüm devletüme kim mālik olur ve kime kıismet olsa gerekdür didüm. Yine dānālarum reml eyleyüp ^{73b9} eyitdiler, pād-şāhum devr-i ‘Uṭārit’de nesl-i Kıāhremān’dan ve Āl-i Keyūmerş’den bir şāhib-kıırān gelür. Adı Neyrem ve lağabı Ferāmerz olsa ^{73b10} gerekdür. Bir cāzū sebebi ile buralara gelüp

senüñ devletüñ aña naşib olsa gerekdür didiler. Ben dağı yâ Ferâmerz senüñçün ^{73b11} bu dağme’i binâ idüp bütün devlet ve dārātum senüñ için emānet kıodum ve nice tuhfē yād-gārlar kıodum. Evvelâ iki ^{73b12} yüz seksān iki kıubbe üzerine kıurulu peleng āteş postından bir kıızıl bār-gāh kıodum ve bir şanduk ile yitmiş iki ^{73b13} pāre ālāt-ı ceng kıodum ve bir Tīg-i Āşaf nām bir kıılıç ve bir Rehvār-ı Baħrī nām at, dorı bekrdür. Zīrā kimse binmemişdür ve on iki ^{73b14} kerre yüz biñ ere yetecek kıadar cebe- ħāne ve ħayme ve bār-gāh kıodum ve durmuş. ‘Anķā-peyker nām bir ‘alem dağı kıodum ve yüz yigirmi küp ^{73b15} altun kıodum ve ħücrenüñ birinde on iki güher-āb vardur. Vezīrüm ‘ilm-i esmā kıuvveti-y-ile bende eyleyüp bu levĥi meşur eylemişdür. Anları ^{73b16} dağı kendüñe meşur eylesin. Yine Sürāğ-zinde Nerre dirler. Merķadum ħücrenüñ birindedür. Ziyāret idüp andan başum ucında ^{73b17} olan şanduk ile ālātı cümlesini alup benüm rüĥum ħayr du‘ādan ferāmüş eylemeyesin ve raĥş-ı Rehvā-i Baħrī’nüñ ħuddāmı olan ^{73b18} ‘İfrīt-i Padūn’dan şakınasın diyüp levĥi tamām itmiş. Ferâmerz dağı el kıaldırup Āşaf Şāh rüĥına du‘ā eyledi. Andan soñra ^{73b19} yine edeb-ile dönüp kıçın kıçın dīvāñ-ı Āşaf Şāh’dan taşra kııķdı. Meydāna gelince nā-gāh yüz elli eriş kıadd çeker. ^{73b20} Bir mehīb güher-āb elinde ‘amūd bir kerre kııkarup ey nā-bekār ħākī sen kim olasın kim dağme-i Āşaf Şāh’a yol bulasın diyüp ^{73b21} elinde olan ‘amūdı Ferâmerz’e ħavāle eyledi. Ferâmerz dağı el şunup çekdi. ‘Amūdı elinden aldı ve kendi ‘amūdı-y-ıla bir ‘amūd ^{73b22} urup yķdı. Üzerine kııķdı. Güher-āb gözin açup Ferâmerz’i üzerinde görince eyitdi, emān ey dil-āver kııyma baña, ^{73b23} ben raĥşuñ ħuddāmıyam. ‘İfrīt-i Bedevī²⁰³ dirler diyince Ferâmerz bunüñ gögsinden kıalkdı. ‘İfrīt-i Bedevī, Ferâmerz’üñ kıademinde ^{73b24} baş kıodı. Ferâmerz raĥşı şordı. Bedevī eyitdi, devletlü şāhib-kırān bu ħücrelerüñ birinde bağludur. Raĥş bir bağda didi. Bu kerre ^{73b25} Ferâmerz ħücreyi bir bir açup eşyāya nazār eyledi. Andan soñra ħücrenüñ birin dağı açdı. İçerüsü bāğ ve bāğüñ orta yirinde bir kıaşr yapmışlar. [74a] ^{74a1} Āşaf Şāh’uñ merķadı anda idi. Ferâmerz aña da girüp ziyāret eyledi ve Tevrāt ve Zebūr’dan oķıyup şevābın rüĥına ^{74a2} ħīb eyledi ve gördi ki, üç şanduk тұrur. Birin açdı. Yitmiş iki pāre ālāt-ı şāhib-kırāñi var. Andan Ferâmerz birer birer ^{74a3} kııkarup üzerine ārāste eyledi. Birin dağı açdı. Yigirmi

²⁰³ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “**Pedevī** (پدوی)” olarak yazılmıştır. Bu durum müstensihin “*p-b*” noktasındaki ikili kullanımından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**Bedevī**” olarak aktarılmıştır.

[segirmi²⁰⁴] sekiz kat ‘ayyār ālātı birin dahı açdı. İçinde otuz ^{74a4} altı pāre rahş ālātı var. Bu kerre Ferāmerz bu şandukları çıkarup rahş istedi. ‘İfrīt-i Bedevī eyitdi, devletlü şāhib-ķırān ^{74a5} sen bir kerre bir na‘ra ur, rahş gelür didi. Ferāmerz bir na‘ra urınca bir süheyl peydā oldı. Anı gördi ki, der-‘aķab bir rahş-ı ^{74a6} cihān-peymā, iki fıl cüşsesinde dorı aralar. İraqdan Ferāmerz’i görüp ķulaķların şıķdı ve bir kerre Ferāmerz’üñ ^{74a7} özine atladı. Tamām yakın geldükde Ferāmerz, Rehvā’nuñ bināgüşına bir muşt urup at bir kerre ķıçınladı ve serāsime ^{74a8} oldı. Bu kerre Ferāmerz bunuñ perçemin yokladı. Arasında bir levh buldı. Ķoparup levhi kendü üzerine alınca Rehvār-ı ^{74a9} Bahrī, Ferāmerz’e rām oldı. Ferāmerz kendi eli-y-ile Rehvar’uñ ħamle raħt ve ālātın urdı. Üzerine süvār olup bāguñ ^{74a10} meydānında biraz oynadup lenger virdi. Andan soñra bāğdan çıķup gördi. Oyluğına münāsib andan yine dahmenüñ ^{74a11} meydānına geldi ve Rehvā’yı ‘İfrit-i Bedevī’ye virüp kendi dīvlerüñ olduğı hücre’i açup içeri girdi. Gördi, ^{74a12} on iki dīv dā’ire idüp bir ‘amūda bend eylemiş. Bunlar Ferāmerz’i görünce eyitdiler, emān yā Āşaf Şāh luřf eyle, ^{74a13} bizi şalıvir. Olinca saña ķul olalum didiler. Ferāmerz bunlara eyitdi, ey dīvler ķanğı Āşaf Şāh, şimdi devr-i ‘Uřarid’dür ^{74a14} diyüp kendünüñ kim olduğın bildürdi. Ya’ni Ķattāl Zengī dirler didükde dīvler eyitdi, ya bizi tutan Āşaf Şāh ^{74a15} ħavfidur diyüp yoħsa bizi bu bend tutmaz. Zür eylediler, bendlerin ķırup Ferāmerz’üñ üzerine hücum eylediler. ^{74a16} Ferāmerz dahı bir na‘ra urup on ikisin birden yıķup tekrār bunları bende çekdi. Yine ol ‘amūda şaraķodı. ^{74a17} Nā-gāh ol aradan gözi bir levhe düş geldi. Varup levhi aldı. Ol sā‘at bunlar emān dimege başladılar. ^{74a18} Derünī bende oldılar. Bu kez Ferāmerz bunları yine şalıvirüp başları olan Sürĥeng Nerre kim iki yüz yigirmi eriş ķaddı ^{74a19} var idi. Eyitdi, yā Sürĥeng var taşra Seĥāb Nerre’ye söyle, biraz güher-āb gönderüp dahme mālın taşra çıķarsın didi. ^{74a20} Sürĥeng Nerre nola diyüp dem çekdi. Taşra çıķdı. Seĥāb Nerre’i ‘aceb Ķattāl Zengī dahmede nice oldı diyüp dururken ^{74a21} Sürĥeng Nerre gelüp Seĥāb’a bulışdı. Ferāmerz’in emrin bildürdi. Seĥāb şād olup tiz biraz güher-āb alup dahmeye girdi. ^{74a22} Ferāmerz’e bulışdı, mübārek olsun dil-āver didi. Ferāmerz eyitdi, yā Seĥāb, El-ĥamdüli-İlāh dahme’i fetĥ eyledüñ. Sen de içinde olan ^{74a23} eşyayı dıvlere emr eyle, cümle taşusunlar didi. Nerre dahı nola diyüp dıvlere emr eyledi. Dahmenüñ eşyāsın

²⁰⁴ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından yanlışlıkla yazılmış olmalıdır. Büyük ihtimalle müstensih “sekiz” yazmak isterken “yigirmi”nin sonundaki “mi” ile “sekr” kelimelerini birleştirmiş olmalıdır. Bu kelimenin metin içerisinde herhangi bir etkisi yoktur. Metin dışı unsur.

taşımağa başladılar. ^{74a24} Ferāmerz ile Seḥab Nerre oturup seyr eylediler. Tamām dīvler daḥmeden eşyāyı taşıyup bir şey kalmadı. Andan sonra Ferāmerz ^{74a25} görüp bir nesne kalmadı. Tekrār Āşaf Şāh rūhına du‘ā eyledi ve dönüp daḥmeden çıkup daḥmenün kapusın kapadı. Zenberegi, [74b] ^{74b1} Zenberegi var idi. Kimse açup merḳadını çignemesün didi. Andan dīvler bār-gāhı iki yüz seksān kûbbe üzerine kurdılar ^{74b2} ve yanına daḥı ḥazîne bār-gāhın kûrup eşyāyı içine kûdılar. Bunlar burada iken,

Ammā ez-in cānib rāvī eydür, beride meger ^{74b3} Kehkeşān Nerre, Farḡül-ı Çehār-dest gidince ardınca bir güher-āb göndermiş idi. Var gör ol ḥākī’i dönüp gider mi yoḥsa ^{74b4} bunda gelür mi diyü ol güher-āb daḥı Farḡül’ün ardınca gelüp gördi ki, Ferāmerz daḥme’i fetḥ eylemiş. Dönüp yine Kehkeşān Nerre’ye ^{74b5} gelüp bu kez güher-ābı görünce nice oldu. Ḥākī dönüp gitdi mi didi. Güher-āb eyitdi, bre nasıl gitmek varmış Kûbbe’-i Ḥazarā’yı ^{74b6} fetḥ eylemiş ve içinde olan eşyāyı çıkardı diyüp bār-gāhı cümle bir bir ḥikāyet eyledi. Kehkeşān Nerre bu kerre tama‘a düşüp ^{74b7} tiz bir güher-āba emr eyledi ki, var ol ḥākīye söyle daḥmeden çıkardıḡı eşyāyı baña göndersin ve kendi varup ^{74b8} nereye gider ise gitsün. Eger ‘inād idüp yoḥ dirse sonra kendüsin helāk eylerem didi. Ol güher-āb nola diyüp ^{74b9} ‘amūdın alup dem çekdi. Toḡrı Ferāmerz olduḡı menzile geldi. Güher-āblar görüp kârşuladılar. Kandan gelürsin ^{74b10} didiler. Güher-āb eyitdi, Sulṫān-ı Cīnistān Nerre’den gelürem didi. Dīvler daḥı öñine düşüp Ferāmerz’e getürdiler. ^{74b11} Ferāmerz eyitdi, nedür ey güher-āb didükde ol güher-āb eyitdi, beni Sulṫān-ı Cīnistān olan Kehkeşān Nerre gönderdi ki, ^{74b12} var söyle ol ḥākīye daḥmeden eşyā almış ve daḥme’i fetḥ eylemiş. Ol daḥme benüm memleketümdedür. İçinde olan eşyā daḥı ^{74b13} benümdür. Daḥmeden ne ki çıkardı-y-ısa bī-kuşūr baña gönderüp kendi her kanda giderse gitsün ve eger yoḥ diyüp ^{74b14} muḥālefet iderse sonra kendin helāk idüp eşyāyı öyle alurum didi ve beni saña gönderdi diyince Ferāmerz ^{74b15} gelüp eyitdi, ey nerre var ol bī-‘aḳl dīve söyle daḥme mālından anuñ dişine taş bile yoḥdur ve hem ben anı ^{74b16} döge döge imāna getürmege geldüm. Zirā işitdüm ki āteşe tıpar imiş. Hemān vaḳtine ḥāzır olsun ben de kılḳup ^{74b17} ardınca varmak üzreyüm diyüp güher-ābı yolladı ve emr eyledi. Dīvler aḡırlıḡı yüklenüp göçüp Kûh-ı Sürḥ’ün ^{74b18} dāmenine kōndılar. Gelen güher-āb daḥı varup Kehkeşān Nerre’ye Ferāmerz’ün virdüḡi cevābı bildürdi. Kehkeşān ḡazaba ^{74b19} gelüp kendinün bir ser-ḳaplanı var idi, adına Keyṫfān Nerre dirlerdi. İki

yüz altmış iki eriş kıaddı var idi. Aña ^{74b20} eyitdi, yā Keyṭfān, var şundan altmış nefer āteş-i cinnī alup andan var ol ḥākī'ı tıutup baña getür ammā şaķın öldürme, ^{74b21} biraz söyledüp şoñra öldüreyüm didi. Keyṭfān Nerre dağı altmış nefer-i cinnī alup oğlı Hümām Nerre ile bile dem çeküp ^{74b22} az zemānda Ferāmerz'ün kıonduğı yire geldi ve oğlı Hümām Nerre'ye eyitdi. Yā Hümām meydāna gir diyüp kıarşı muķābil tırup ^{74b23} şaf bağladı ve babası Hümām Nerre'ye eyitdi, yā Hümām meydāna var, şol ḥākī'-i nā-bekārı da'vet eyle, biraz elleş andan şoñra ^{74b24} bağlayup getür didi. Bu kerre Hümām Nerre dağı 'amūdın eline alup 'azm-i meydān eyledükde tırup na'ra urup eyitdi, ey ḥākī ^{74b25} meydāna gel, saña vāfir sözüüm vardur. Eger gelmezseñ varup đarben getürürem didi. Bu kerre Ferāmerz at didi. 'İfrīt-i Bedevī, [75a] ^{75a1} Rehvār-ı Baḥrī'ı çekivirdi. Ferāmerz yitmiş iki pāre ālāt-ı Āşaf'a ğarķ olup Rehvār'a süvār olup 'azm-i meydān idüp ^{75a2} Hümām Nerre'nün öñin aldı. Eyitdi, nedür ey nerre beni neylersin didi. Hümām eyitdi, neylesem gerek ey ḥākī seni Sulṭān-ı Cīnistān ^{75a3} Kehkeşān Nerre ister. Aña iletsem gerekdür eger muḥālefet eylerseñ ađzuña bir sille urup bağlar da öyle iletürüm didi. Bu kerre ^{75a4} Ferāmerz eyitdi, di imdi mel'ün göreyüm nice urursın herzesin yimiş. Keyṭfān da sen de diyüp Hümām Nerre'ye heybet ^{75a5} ile baķınca Nerre'nün zehresi çāk olayazdı. Kendin düşürüp hāy nā-bekār ḥākī sen misin bu evzā'ı baña iden ^{75a6} diyüp 'amūdın kıapup irişdi. Bir kerre Ferāmerz'e bir 'amūd ḥavāle kııldı. Yaķın gelince Ferāmerz 'amūda muķāyyed olmayup Hümām'ün ^{75a7} çevre getürüp şüretine öyle bir sille-i şāḥib-kırānī urdı kim Hümām Nerre elinden 'amūd fırlayup başı döndi. Gözleri ^{75a8} kıarardı. Ağzından ve burnından kıan fevvāre gibi atıluپ depesinün üzerine mu'allāķ yıķıldı. Şeḥāb dīvleri gelüp ^{75a9} bende çekdiler. Bu kerre Keyṭfān Nerre ođlınuñ böyle esir olduğın gördükde bir kerre gürlüyüp 'amūdın kıapup ^{75a10} meydāna yürüdi. Ferāmerz'ün öñin kesüp eyitdi, sen kim olasın kim benüm oğlumı böyle bir sille ile yıķup esir eylesin. ^{75a11} Bārī senün ḥāķķından geleyüm diyüp elindeki 'amūdı Ferāmerz'e ḥavāle eyledi. Ferāmerz de gürz-i Āşaf Şāḥ'ı ber-ā-ber virüp ^{75a12} arķada men' eyledi ammā Keyṭfān Nerre begendi. Keyṭfān bir 'amūd dağı urdı. Ferāmerz anı da men' eyledi. Keyṭfān tekrār ^{75a13} bir 'amūd dağı urdı. Ferāmerz anı da men' eyledi. Nevbet kendüye geldükde gürzin on ikinci kııraṭından tıutup bir kerre Keyṭfān ^{75a14} Nerre'ye bir đarb-ı gürz öyle urdı ki Keyṭfān Nerre gerçi ol đarba 'amūd ber-ā-ber viridi ammā fā'ide itmedi. 'Amūd elinden ^{75a15} fırlayup baş kıaçurdı. Gürz-i Āşaf arķasına niçe

kim indi-y-ise Keytfān Nerre'nün dem-i nefesi bağlandı ve ağzından kan ^{75a16} gelüp depesi üzerine yıkılıp bî-hüş oldu. Güher-āblar üzerine düşüp bağladılar. Keytfān Nerre bile gelen cinniler, Keytfān ^{75a17} Nerre'î halāş idelüm diyü Ferāmerz'ün üzerine yüridiler. Ferāmerz daḥı bir na'ra urup Tiğ-i Āşaf'ı 'uryān idüp bunlara bir ^{75a18} giriş girdi kim t̄arfet-ül 'ayn içinde bunları kırk elli kadarın ḥāka şaldı. On nefer-i cinnî gördiler ki olmaz. Hemān ^{75a19} kaçmaḡdan eyüsi yoḡdur diyüp kaçdılar. Şoluḡı tā varup Kehkeşān ḡal'asında aldılar. Andan varup Kehkeşān'a ^{75a20} aḡvāli bildürdiler. Kehkeşān Nerre bre ḡāzır oluñ ey kırmadıciler diyüp fi-l-ḡāl kırk biñ kadar āteşī cinniler ile ḡal'a-i ^{75a21} Kehkeşān'dan çıkup ḡandasın Ferāmerz diyüp gitdiler.

Ammā bu t̄arafdan, Ferāmerz, Cinnileri kırup bozdı. Andan Keytfān Nerre ^{75a22} ile oḡlı Hümām Nerre'nün yanına gelüp bunları imāna da'vet eyledi. Eger gelmezseñüz öldürürüm didi. Bunlar da imāna gelüp Ferāmerz'e ^{75a23} tābi' oldılar. Nā-gāḡ anı gördiler, kırk biñ cinnî ile Kehkeşān Nerre geldi. Ferāmerz'i görüp şaf t̄uttı. Hemān Kehkeşān ^{75a24} Nerre'nün büyük oḡlı var idi. Adına Ġarḡanuş-ı Çihilpür-i Çār-çeşm dirler idi. Kırk ḡanādı ve dört gözi var idi. İki yüz ^{75a25} t̄oḡsan altı eriş ḡaddı var idi. Bu heybet ile gürleyüp meydāna geldi. Şütüm-ı ḡālīza eyledi ve eyitdi, ey ḡākī gel seni iki, [75b] ^{75b1} iki yırtayum diyüp Ferāmerz'i da'vet eyledi. Ferāmerz de Rehvār ile meydāna girüp Ġarḡanuş'ün öñin aldı. Ġarḡanuş ^{75b2} daḥı altında olan 'amūdı Ferāmerz'e ḡavāle eyledi. Bu kerre Ferāmerz de gürz-i Āşaf Şāḡ ile çarpup Ġarḡānuş'ün gerçi ^{75b3} 'amūdın men' eyledi ammā Rehvār-ı Baḡrī'nün miyānı iki ḡat olup bili kırılazdı. Ferāmerz'ün 'aḡlı gidüp getürdi. Kendüsin ^{75b4} raḡşdan zemīne atdı. Bu ḡāzab ile gürz-i Āşaf'ün on ikinci baḡşından t̄utup Ġarḡanuş'a eyitdi, ey la'in al imdi sen daḥı ^{75b5} benüm gürzümi men' eyle diyüp bir ḡarb ḡavāle eyledi. Ġarḡanuş 'amūdın ber-ā-ber virdi ammā gürz-i Āşaf ^{75b6} 'amūda öyle indi kim 'amūd Ġarḡānuş'ün elinden fırladı. Gördi, arḡasına inüp Ġarḡanuş'ün dem-i nefesi bağlanup ve yüzünün üzerine yıkıldı. ^{75b7} Hemān Ferāmerz gürzi biraḡup üzerine düşdi, bende çekmek murād eyledi. Ġarḡanuş, Ferāmerz'e söḡmege başladı. Ferāmerz ^{75b8} ḡāzaba gelüp hemān iki ayaḡı-y-ıla bir ayaḡın başup ve iki eli-y-ile bir ayaḡından t̄utup nice kim zūr eyledi-y-ise iki yüz t̄oḡsan eriş ^{75b9} ḡadar ḡadd çeküp güher-ābı tā ḡulḡumuna varınca çürük bez gibi çayır çayır iki pāre eyledi. Bu kerre iki cānibden dīvler ^{75b10} Ferāmerz'ün bu ḡālin görüp her birisi ḡazān yapraḡı gibi

lerzān olup diteremege başladılar. Hemān Kehkeşān Nerre oğlını ^{75b11} bu hālde görünce kararī qalmadı. On yidi biñ qantār pūlāddan bir ‘amūdī vā idi. Ferāmerz öñin ^{75b12} aldı. Ra‘ d-ı felek gibi gürleyüp eyitdi, ey hākī nā-bekārī sen misin benüm gözüm qarşusından böyle bir cilasun ve oğlum iki yırtarsın. ^{75b13} Yā ben seni qor muyum, anuñ intiqāmın senden elbetde alurum diyüp ‘amūd ile urdı kim Ferāmerz’i hurd-ı hām eylemek qaşdı-y-ıla çün ^{75b14} ‘amūdī havāle eyledi. Seḥāb Nerre’nüñ ‘aqlı gitdi. Zirā Kehkeşān’uñ ol ‘amūdın men‘ eylemek maqđūr-i beşer degül idi. Güher-āblar ^{75b15} meger men‘ eyler. Serd ü t̄ahī ola ammā Ferāmerz-i dilir, Kehkeşān Nerre’nüñ ‘amūdına nazar eyledi. Güyā bir ‘azīm tağı yirinden qoparup üzerine ^{75b16} bıraқdılar. Qıyās eyledi ammā neylesün qaçmaq olmaz. Hudā’ya şıgınuş göñül ondan niyāz iderek gürzi ber-ā-ber virdi. Meger ^{75b17} bu dīvlerüñ ise ibtidā qarbu ğayet girān olur. ‘Amūddur, gürz-i Āşaf’a niçe kim indi-y-ise Ferāmerz’üñ bāzūları uyuşup gürz-i ^{75b18} Āşaf elinden qaıdı. Bu kerre Ferāmerz gürzi şalıvirdi. İki zānūsına qoyup arqasın ber-ā-ber virdi. Kehkeşān ^{75b19} ‘amūdī Ferāmerz’üñ arqasına indükde pāyları topuqlarına varınca zemīne gömildi. Ferāmerz’dür, bī-hod ‘ālemine vardı. ^{75b20} Belki burnından bir iki qatre qan dağı geldi. Kehkeşān Nerre ‘amūdın zabt idüp döndi ki gide. İmdi ey Qırmediciler ^{75b21} görüñ ol hākī’i ki aşlā bir şağ yiri qalmadı, hurd-ı hām oldu diyüp kerem oldu ammā beride Seḥāb Nerre’nüñ ‘aqlı gitdi. Eger Qattāl ^{75b22} Zengī ölürse bize Kehkeşān şataşur diyüp tiz oğlu Çehār-dest’i gönderdi. Var baq, Qattāl Zengī niçe oldu didi. ^{75b23} Farğül dağı Ferāmerz’üñ yanına geldi. Gördi ki, öyle mest olup qalmış ve burnından bir iki qatre qan gelmiş ve pāyları ^{75b24} topuqlarına varınca yire gömilmiş. Eyitdi, gözün aç ey server-i ‘ālem, haşm kavīdür ve saña muntazırdur diyince Farğül’uñ şadası ^{75b25} Ferāmerz’üñ güşına girdi. Bir kerre gözlerin açdı, kendüni ol hālde gördi ve qanı dağı görüp ol ğazab ile bir kerre silkinüp [76a] ^{76a1} tüzden taşra geldi ve gürz-i Āşaf Şāh’uñ on ikinci baqşından tutup baqdı. Kehkeşān kendi ‘askerine toğrı gider. ^{76a2} Eyitdi, nereye gidersin ey nā-bekār nerre, sen de benüm bir hamlemi men‘ eyle diyüp Kehkeşān’a bir qarbu-ı gürz öyle havāle eyledi ki ^{76a3} bu kerre Kehkeşān Nerre, Ferāmerz’i şağ ve sālīm görünce hayrān oldu. Hāy nā-bekār hākī senüñ vücūduñ pūlād mıdur ki benüm ‘amūdumdan ^{76a4} hālāş bulduñ diyüp hemān Ferāmerz’üñ gürzine ol müntehā ‘amūdī ber-ā-ber virdi. Gürz-i Āşaf nice kim ‘amūda toқundı-y-ısa Kehkeşān’uñ ^{76a5} qolları uyuşup ol müntehā ‘amūd elinden fırladı, yire düşdi. Bu kez Kehkeşān baş qaçurup arqaya

alduğda yüzi üzerine kapandı. ^{76a6} Ağzından burnından kan, fevvāre gibi atılıp bî-hüş oldu. Bu kerre Kehkeşān'ın dīvleri bu hāli görüp tîz Kehkeşān'ı Ferāmerz'ün ^{76a7} önünden kapdılar. Andan kal'aya kaçdılar. Bu kerre Ferāmerz de dönüp çadırına geldi. Şehāb Nerre, Ferāmerz'e āferīn idüp eyitdi, ^{76a8} server-i Kehkeşān Nerre bir dağı kal'asından çıkmaz zīrā Kehkeşān bir kimseden böyle bir darb görmemişdür didi. Ferāmerz eyitdi, ^{76a9} eger çıkmazsa ben yārın kal'anuñ kapusın yıkup içeri girüp anuñ haqqından gelürüm didi ve bu hāl üzre bunlar bunda,

Ammā ^{76a10} bu tarafdan, Kehkeşān Nerre kal'ada serāyına gelüp karar eyledi ammā öksürdükçe ağzından burnından kan gelürdi. Gördi kim ^{76a11} bir yiri tutmaz. Yarın ben nice ideyüm eger Qattāl Zengī ceng idecek olursa diyüp hemān kendi dīvlerinden biñ ^{76a12} kadar güher-āb alup ol gice Ummu'l-hayāt'a gitdi. Zīrā güher-āblar zahm-dār olsalar ve-yāhud darbdan vücūdlarına bir elem ^{76a13} irişse varup Ummu'l-hayāt'da yunurlardı. Bu kerre Kehkeşān dağı Ummu'l-hayāt'a varup yundı. Vücūdında 'illet kalmadı ^{76a14} ammā Ferāmerz'ün darbindan gözi korğdı. Meger bu Kehkeşān anuñ Ummu'l-hayāt'da bir kal'ası dağı var idi, anda oturup ^{76a15} kaldı. İmdi Qattāl Zengī şimdi döner gider. Billūr-ı Ā'zam'ı aşup bunda dağı gelmek hāli yoğa diyüp oturdı ve güher-āb ^{76a16} ta'yīn eyledi. Varup tecessüs eyleñ, her kaçan kim ol hāki giderse baña gelüp haber idüñ didi.

Ez-in cānib-i rāvī ^{76a17} eydür, Ferāmerz dağı ol gice ārām idüp şabāh oldu. Yirinden kalkup gördi ki, Kehkeşān Nerre kal'adan çıkmadı. ^{76a18} Emr eyledi, Rehvār-i Bahrī'i hāzır eylediler. Üzerine süvār olup kal'a kapusına yürüdi. Raḥşından inüp gürzi çeküp ^{76a19} bir darb urdı, bir dağı urdı.

Hāşıl-ı kelām, döge döge kal'a kapusın yıkup içeri girdi. Tîg-i Huvām-ı Āşaf Şāh'ı ^{76a20} uryān idüp öyle bir na'ra-i ra'd-vār şā'ika gir-dār bahş eyledi kim Kal'a'ı Kehkeşān güyā yıkıldı. İçinde olan dīvler ^{76a21} şaşup kaldılar. Bu kerre Ferāmerz bunlar tîg ile kırmağa başladı. Dīvler zebūn olup ber-hevā çıkdılar kim firār eyleyeler. ^{76a22} Ferāmerz na'ra ile bunları zemīne indirüp helāk eyledi. 'Āqıbet dīvler gördiler, olmaz emān diyüp cümlesi Ferāmerz'e ^{76a23} tābi' oldılar. Ferāmerz dağı serāy-ı Kehkeşān'a varup tahtın zabt eyledi ve haber gönderdi. Şehāb Nerre'yi getürtdi. Andan soñra ^{76a24} Kehkeşān'ı şordı, dīvler eyitdiler, server-i Kehkeşān darbuñdan kan kusup Ummu'l-hayāt'a yunmağa gitdi didiler. Bu kerre Ferāmerz ^{76a25}

birkaç gün al' a-i Kehkeřān'da oturup bekledi. G6rdi kim nerre zuh6r eylemedi. Bu kerre Ferāmerz, Farġ6l-ı ehār-dest'i b6t6n, [76b] ^{76b1} b6t6n d6vlere baş id6p al' a-i Kehkeřān'da bıradı. Kendi Seġāb Nerre'ye s6vār olup Keytfān Nerre, Rehvār'ı ^{76b2} aldı. Ber-hevā alk6p 'azm-i Ummu'l-hayāt eyledi. Bill6r-ı Ā'zam'ı yidi g6nde aşup sekizinci g6n Ummu'l-hayāt vādīsine ^{76b3} indi. Seġāb Nerre, Ferāmerz'i zemīne oyup bir iki sā'at bī-huş yatdı. Hele kend6ye gel6p eyitdi, devletl6 ŗāhib-ırān ^{76b4} eger ben K6h-ı āf'ı arama alup bu Bill6r-ı Ā'zam'ı aşursam bu adar zaġmet ekmezd6m didi. Ferāmerz eyitdi, yā Seġāb ŗimdi ^{76b5} Kehkeřān andadır didi. Keytfān Nerre d6ndi eyitdi, server-i Kehkeřān kendi al'asında olma gerek zīrā anuñ bunda da ^{76b6} bir al'ası vardur didi. Ferāmerz eyitdi, imdi y6r6n ol arafa gidel6m diy6 Rehvār'a bindi. Seġāb ve Keytfān rikābına ^{76b7} d6ř6p gitdiler ammā Kehkeřān'uñ g6nderd6gi cās6slar gel6p g6rdiler kim, Ferāmerz al' a'ı yıup zabt eylemiş. Andan ^{76b8} Kehkeřān, Ummu'l-hayāt'da ġaber alup ardına d6şmişdi. Bu kerre d6vler cān atup Kehkeřān'a geldiler. Kehkeřān bunları ^{76b9} g6rince eyitdi, ġākī nice oldu, gitdi mi didi. D6vler eyitdiler, bre naşıl gitdiler. İşte ey Sulfān-ı Cīnistān al' a'ı yıup ^{76b10} taġtuñı zabt eylemiş ve seni bunda ġāber alup işte geldi did6klerinde Kehkeřān Nerre'n6n cān başına ŗıradı. Nā-ār ^{76b11} olup anda olan d6vler ile ġāzır oldu. Bu arada Ferāmerz de al' a 6ñine gel6p bir na'ra urup eyitdi, yā Kehkeřān ^{76b12} gel sen6ñle ceng idel6m, yok dirseñ bařuña al' añı yıarum did6kde ne işles6n Kehkeřān Nerre nā-ār olup anda ^{76b13} olan d6vler ile aşra ıdı. Ferāmerz'e muābil olup cenge başladılar. Ferāmerz yine Baġrī'den in6p piyāde oldu.

^{76b14} **Hāřıl-ı kelām**, bunlar 6ç g6n 6ç gice ceng id6p ġayrı Kehkeřān Nerre, Ferāmerz'6n arbından 'āciz oldu. Hemān elinden ^{76b15} 'am6dın bıraġup Ferāmerz'e ŗarıldı. Z6r ideg6rdi olmadı, Ferāmerz'i yirinden aldıramadı. Ferāmerz, Kehkeřān'uñ oylularından ^{76b16} apup ol adar add u āmet-ile aldırup boylı boyınca zemīne urup řāhin miřāl g6gsine bindi. Dāl-ġaner-i Āřaf ^{76b17} řāh olup t6rdı. Kehkeřān Nerre g6zin adı, Ferāmerz'i sīnesinde g6rdi. Elinde ġaner, tiz başın kesmek diler. Emān ^{76b18} ey dil-āver baña ıyma, olınca saña ul olayum didi. Ferāmerz eyitdi, ey nerre emān imānda olur. M6selmān ol seni atl itmey6p ^{76b19} emān virey6m diyince Kehkeřān Nerre, M6selmān oldu. Ferāmerz de g6gsinden alk6p Kehkeřān, Ferāmerz'6n ademinde baş ^{76b20} odı ve c6mle d6vler-ile bile

tābi^c oldılar. Ferāmerz daḥı Kehkeşān'ı cümle dīvlere baş ser-kaḫlān eyledi. Seḫāb Nerre ^{76b21} ikinci ser-kaḫlān oldı. Andan şoñra Ferāmerz, Ummu'l-ḫayāt'a varup Ḳal^c a-i Kehkeşān'a geldi. Ferāmerz bir gün Kehkeşān'a eyitdi, yā Kehkeşān ^{76b22} bu Kūh-ı Sürḫ'üñ nihāyeti ḳanda vardur diyü ve Kūh-ı Sürḫ'de ^c acāibāt ve ğarāibātđan daḥı ne vardur didi. Kehkeşān Nerre, Ferāmerz'e ^{76b23} eyitdi, devletlü şāḫib-ḳırān bu Kūh-ı Sürḫ'üñ bir cānibi Deryā-yı Muḫīṭ'dür ve bir ṫarafı daḥı Deşt²⁰⁵-i Muḫterikān²⁰⁶, dur kim dūnyā yaradılalığan ^{76b24} berü aşlā bir ḳatre āb-ı raḫmet nāzil olmamışđur. Bir şahrā-yı bī-pāyāndur ki bir ṫarafı Deryā-yı Āteş vārdur ve bir ṫarafı ins ü cāinden ^{76b25} bir ferd-i āferīd bilmez kim ḳanda nihāyet bulur. Kūḫ-ı Sürḫ'üñ beri cānibi Kūh-ı Heft-gān, didiler bir ṫağđur. Yidi ḳulledür. Her bir ḳüllede [77a] ^{77a1} bir perī pād-şāḫı ḫükm eyler. Cümleler şikār varup rub^c -ı meskūn semtine giderler ancaḳ Deşt-i Muḫterikān'ın beri başında bir ^{77a2} ^c amīḳ vardur kim biñ sekiz yüz ḳulaḳ ^c amīḳ vardur, dirler. Cān bin Cān ḳavmi ḳazmışđur. Ḥālā içinde bir dīv vardur, ^{77a3} maḫbūsdur, adına ^c Aḳrebe-i Ḳubbe-i Sererdān dirler. Üç yüz yigirmi eriş ḳaddı var. Vücūdına aşlā bir şey ve ālāt ^{77a4} te'şir eylemez. Sābıḳā Kūh-ı Elvān'da olurdu. Kūh-ı Ḳāf dīvleri elinden ^c āciz olup Ḥazret-i Süleymān'a şikāyet eylediler. ^{77a5} Sām gelüp yidi gün ceng eyledi. Vücūdına ālāt te'şir itdüremedi. ^c Āḳıbet-ül-emr, Loḳmān ve Āşaf ve Ḳışāğürs ^{77a6} Tevhīdī gibi dānālar ittifaḳ ile yitmiş iki dürlü cevherden bir tiğ düzüp adını Tīğ-i ^c Aḳrebe-i Süleymānī ḳodılar ammā ^c Aḳrebe-i ^{77a7} Rūyīn-ten ḫaber-dār olup tīği şandux ile ḳapup ol cāḫa ḳaçdı. Bu kerre Sām, cāḫa inüp dīvüñ elinden ^{77a8} tīği alup ḳatl eylemek murād eyledi ammā dānālar eyitdiler, yā Sām ol dīvüñ ölümü senüñ elinde degüldür. Yine senüñ neslinden ^{77a9} Neyrem nām bir dil-āver zuḫūr idüp ol dil-āver ḳatl eylese gerekdür didiler. Bu kerre Ḥazret-i Süleymān daḥı summāḳīden bir ṫaş ^{77a10} yondırup ol cāḫuñ ağızına münāsib andan Sām emr eyleyüp Sām daḥı ol ṫaşı cāḫuñ ağızına ḳapadı kim ol ^{77a11} ṫaşı şāḫib-ḳırāndan ğayrı kimse ḳalduramayalar. Öyle birağup gitdiler. Ḥālā şimdiki ḫalde ol güher-āb cāḫda mutavaṫṫındur, ^{77a12} didi. Bu kerre Ferāmerz daḥı bu şadedi işidince bildi kim ^c Aḳrebe-i Rūyīn-ten'üñ ölümü kendüsi elinden imiş ve Tīğ-i ^c Aḳrebe-i ^{77a13} Süleymānī'ye ^c aşıḳ olup döndi. Kehkeşān'a eyitdi, yā Kehkeşān iḳtizā eyledi kim

²⁰⁵ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “**dest** (دست)” şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada harf benerliğinden dolayı kelimeyi yanlış yazmış olmalıdır. Diğer yazımlar da dikkate alınarak kelime çevriyaziya “**deşt**” olarak aktarılmıştır.

²⁰⁶ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “**Muḫterikāt** (محترقات)” şeklinde yazılmıştır. Bu kelime diğer bölümlerdeki yazımlar da dikkate alınarak çevriyaziya “**Muḫterikān**” olarak aktarılmıştır.

ben varup cāhı temāşā idevüz. İmdi ^{77a14} hemān hāzır oluñ didi. Kehkeşān, Seḥāb ve Keyṭfān ve Fargūl biraz dīvler ile hāzırlanup Ferāmerz daḡı Rehvār-ı Baḡrī'ye süvār ^{77a15} olup ƣalkup cāha ƣoḡrı gitdiler. Tā kim cāhuñ aḡzına geldiler. Bu kerre Ferāmerz, Deşt-i Muḡterikān'a ƣoḡrı naẓar eyledi. ^{77a16} Bir şahrā-yı bī-pāyāndur ki aşlā nihāyeti görünmez ve öyle düzdür kim öte başında bir beyze ƣonsa beri başından ^{77a17} görünürdi ve öyle siyāhdur kim güyā Ƙaṭrāna deñizine beñzer. Andan cāha baƣup görđi, bir 'aẓīm cāh. Vāƣı' a ^{77a18} üzerine summākī mermerden cürmi ƣadar bir taş ƣapamışlar. Dönüp dīvler eyitdi, geluñ şol taş ƣaldıruñ didi. ^{77a19} Dīvler cümle derildiler idemedi. Keyṭfān geldi, idemedi. Seḥāb Nerre ve Kehkeşān Nerre birer birer gelüp idemediler. Bu kerre ^{77a20} Ferāmerz cübbe eteklerin dāmen miyānına bend idüp taş a yapışup yā ma' būd diyüp nice zūr eyledi ise taş ^{77a21} ƣaldırup bir ƣarafa fırlatdı. Dīvler, Ferāmerz'üñ bu ƣuvvetine taḡsīn eylediler. Andan şoñra Ferāmerz miyānından biñ iki yüz ^{77a22} ƣulaç kemend-i Āşaf Şāh'ı ƣözüp ucın ol taş a bend itdi. Andan dīvler eyitdi, ben cāha inüp elbetde ^{77a23} ol dīvi bulur ceng eylerüm. Ƙaçan kim üçinci na' ramı gūş eyleseñüz ol zemān cāha inüp beni bulasıñuz. Eger ^{77a24} üçinci na' ramı işitmezseñüz biluñ kim dīv elinde helāk olmışumdur. Siz de bu aradan gidüp rub'-ı meskūnda Ḥāƣāniyye ^{77a25} üzerinde 'askerüme öldüğüm ḡaber virüñ didi ve kemende yapışup cāhuñ ƣa' rına ƣoḡrı inüp gitdi. Kehkeşān, [77b] ^{77b1} Kehkeşān Nerre cāhı ḡaber virdüğine peşimān oldu ammā ne fā'ide. Eyitdi, yazıƣ şol dil-āvere, hevā yire telef-i nefes ^{77b2} olur didi. Yine ümīd iderdi ki belki selāmet bulur diyüp Ferāmerz'üñ na' ralarına muntazır oldılar.

Ammā bu ƣarafdan, ^{77b3} Ferāmerz cāha kemend ile ol ƣadar indi kim ḡayrı kemend dükendi ammā cāhuñ dibine ƣadar Allāh'dan ḡayrı kimse bilmez. ^{77b4} Bu kerre Ferāmerz fikre vardı. Oḡlān sen şimdi kemend yitişmedi diyü yuƣaru ƣıƣsañ. Baƣ Ƙattāl Zengī ƣorƣup ^{77b5} kemend bahāne eyledi diyüp yanlarında rezīl olmaƣdan ise bu yolda ölmek yegdür diyüp tevekkeltü 'āl-Allāh idüp ^{77b6} kemendi ƣapdı, şalıvirdi. Baş ƣıç dönerek cāha inüp gitdi ammā dā'ire-i 'aƣldan bīrūn oldu. Bu kerre Allāh ^{77b7} emri-y-ile ricāl-i ḡayb erenleri ƣutup yire ƣodı. birazdan yatarak Ferāmerz'üñ 'aƣlı başına gelüp ƣalkdı, oturdu. ^{77b8} Görđi kim, cāhuñ dibine inmiş ammā ziyāde ƣarañu miyānında ḡançer-i Āşaf Şāh'ı 'uryān idüp anuñ şu' lesi ile bir kesme ^{77b9} serāy gibi yire geldi. Meger sābıƣā bu Süleymān İbn-i Cān'üñ ḡabs-ḡānesi

imiş. Bu Ferāmerz biraz gidüp gördi, bir yirde ^{77b10} ‘Aķrebe-i Rūyīn-ten²⁰⁷ yatmış, bir dāne pūlād şandukı kucaklamış, ĥor ĥor uyur ammā burnından nefes alduķça külĥān ^{77b11} damı gibi duĥān çıkār. Bu kerre Ferāmerz biraz tırup temāşā eyledi. Andan depme ile urup kılķ bre nā-bekār ^{77b12} eyledi ammā ‘Aķrebe aşlā ĥareket eylemedi. Ferāmerz gördi kim, güher-āb uyanmadı. Bir na‘ra urdı, ol cāhuñ içi ^{77b13} şadā ile tölup çāk cāhuñ aġzına şadā çıkdı. Kehkeşān ve Seĥāb bildiler kim Ferāmerz dīve buluşdı. ^{77b14} Ĥazż eylediler ammā ‘Aķrebe yine uyanmadı. Bu kerre Ferāmerz behey mel‘ūn imdi öldüñ mi diyüp ĥançeri kábzasına ^{77b15} varınca burnına şokdı ve karışdırdı ve çekince burnın Tatar bārgiri gibi yardı. Bu kerre ‘Aķrebe Nerre burnunuñ ^{77b16} zaĥmından uyanup kılķup göti üzerine oturup burnın biraz ovuşdırdı ve murād eyledi kim yine yata ^{77b17} ammā Ferāmerz, ‘Aķrebe’ye kılķ bre mel‘ūn ne yatarsın diyü ĥayķurdı. ‘Aķrebe belünleyüp gözin açdı, Ferāmerz’i karşıusunda ^{77b18} gördi. Ĥāy nā-bekār ĥākī sen buraya kandan geldüñ. İmdi var ise seni ecelün getürdi diyüp bir kerre yanında ^{77b19} olan ‘amūdın kápup Ferāmerz’e bir ‘amūd urdı. Ferāmerz de arķasın ber-ā-ber virdi. Ėayret ile dīvüñ ‘amūdın men‘ ^{77b20} eyledi ammā Ferāmerz bilür, ne zaĥmet çekdi. Ferāmerz’ün yanında gürzi yok idi, nice eylesün. Miyānında dört ^{77b21} dāne Süleymānī kılıç var idi ammā şimdiki ĥālde tīg-i Āşaf‘dan ġayrı yok. Bu kerre tīg-i Āşaf‘ı ‘uryān idüp ^{77b22} ‘Aķrebe-i Rūyīn yine bir kúbbe ĥavāle kıldı. Ser-ġinde gibi gülle-i töp dirdi. Ferāmerz daĥı tīg-i Āşaf ile öyle bir tīg ^{77b23} urdı kim eger bu küh-ı pūlāda ursa iki pāre iderdi ammā ‘Aķrebe’nün kellesine indükde kılıç buzdan kayar gibi kaydı. ^{77b24} Aşlā ‘Aķrebe’nün kellesine eşer itmedi lākin ġarb-ı tīgden ‘Aķrebe bir kerre sendeleyüp kendin düşürdi ve yine ‘amūdın ^{77b25} kápup Ferāmerz’e bir ‘amūd daĥı urdı. Ferāmerz yine arķasın virüp men‘ eyledi. Tīg bu kerre muĥarref çaldı. Miyānından [78a] ^{78a1} iki pāre eylemek kaşdına urup yine kılıç kápup gitdi. Aşlā kesmedi. Bu kerre ‘Aķrebe tekrār ‘amūdın alup ĥavāle eyledükde Ferāmerz ^{78a2} gördi ki, olmaz. Hemān Ĥudā’ya şıġınup dīvüñ ‘amūdı inerken şarıldı. ‘Amūdı keff-i destinde zabt idüp çeküp ^{78a3} elinden aldı ve kendi ‘amūdı ile öyle bir ‘amūd devürdi kim ‘Aķrebe Nerre’nün aġzından kán atılıp yıkıldı. Lāya‘kıl ^{78a4} oldı. Hemān Ferāmerz, ‘Aķrebe-i Rūyīn-ten’i bende çeküp ve şandukı daĥı aldı. Açup içinde ‘Aķrebe-i Süleymānī çıkardı. ^{78a5} Baķup gördi kim, bu

²⁰⁷ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “ (روين تن) ” şeklinde yazılmıştır. Kelime kaynaklarda “ (رويين تن) ” şeklinde tespit edilmiştir. Müstensih burada aynı harfi iki kez yazmamak adına bir yanlışlık yapmış olmalıdır. Kelime çevriyazıda “rūyīn-ten” olarak düzeltilmiştir.

bir kılıçdur ki mişli bulunmaz. Şād olup miyānına bend eyledi. İşte Ferāmerz şimdi biş Süleymānī ^{78a6} tığe mālīk oldu. Tığ-i Āteşin ve Tığ-i Sepīd ve Tığ-i Sürh ve Tığ-i Hüzzām ve Tığ-i ‘Akrebe-i Süleymānī. Bundan soñra Ferāmerz ^{78a7} bir kerre bir şedīd na‘ra urdı. Bu kerre Ferāmerz’ün na‘rasından ‘Akrebe kendüye gelüp gözün açdı. Ne gördi, elleri ^{78a8} kafāsına beste ve şanduk şikeste, tığ Ferāmerz’ün bilinde āleste durur. ‘Akrebe neye uğraduğın bilüp başladı ^{78a9} dişlerin kıcırdatmağa ammā cāhuñ ağızından Şehāb ve Kehkeşān, Ferāmerz’ün üçinci na‘rasın işidine hemān cāhdan ^{78a10} aşığa indiler. Ferāmerz’ün yanına gelüp gördiler ki, ‘Akrebe-i Rüyīn-ten bende çekmiş, şād olup bu kez Ferāmerz emr eyledi. ^{78a11} ‘Akrebe’i Şehāb Nerre alup ve Ferāmerz’i Kehkeşān alup cāhdan taşra çıkardılar ammā Kehkeşān olsun ve Şehāb ^{78a12} olsun ve sā’ir dīvler olsun bütün şüpheye vardılar ki, Qattāl Zengī bu ‘Akrebe’i uyurken bağlamışdur. Yoğsa bu ^{78a13} dīv ile gerçek muqāvemēt āsān hüner degüldür, didiler. Hele Qal‘a-i Kehkeşān’a geldiler. Ferāmerz bunu dīne da‘vet eyledi. ^{78a14} ‘Akrebe söğüp dişlerin kıcırdatmağa başladı. Bu kerre Ferāmerz gördi kim, bu la‘in imāna gelmez, öldürmek murād eyledi. ^{78a15} Yine fikr idüp eyitdi, ben bunu ‘askere iletüp İrān’a götüreyüm. İrān dil-āverlerine ne temāşādur diyüp pülād ^{78a16} zencīrler ile bende çeküp dīvlere teslim eyledi ve Keytfān ile Farğül üzerine nıgeh-bān kodı ve eyitdi, üç gün ^{78a17} eglenüp soñra rub‘-ı meskūna gideyüm hemān tedārük üzre oluñ diyü tenbīh eyledi ammā Güher-āblar, ‘Akrebe’nün yanına üşüp ^{78a18} temāşāya durdılar. ‘Akrebe ğazaba gelüp zūr eyledi. Zencīr kırup dīvlere girişdi. Farğül ile Keytfān Nerre breh breh diyüp ^{78a19} buña qārşu vardılar ki iki cānıbden şaşurup yine bende çekeler. Hemān ‘Akrebe Nerre el şunup bir eli-y-ile Farğül’ı qapdı ^{78a20} ve bir eli-y-ile Keytfān’ı qapup firār eylemek diledi. Dīvler tiziyye varup Ferāmerz’e haber eylediler. Ferāmerz de segirdüp geldi. Bir na‘ra ^{78a21} urup ‘Akrebe’i alıqodı ve irişüp sīnesine bir muşt-i şāhib-qırānī öyle urdı kim ‘Akrebe Nerre elinden Keytfān ile ^{78a22} Farğül bırağup depesi üzerine geldi. Ferāmerz dağı üzerine düşüp döge döge bende çekdi. Dīvlere teslim ^{78a23} eyledi. Dīvler dağı şimdi bildiler kim cāhda dağı ele getirüp bend eylemiş. Bu kerre herkes Ferāmerz’ün kuvvetine engüşt- ^{78a24} ber-dehān idüp taħsīn eylediler ve havfe düşdiler. İşte Ferāmerz bunda üç gün tedārük görüp dördüncü gün ^{78a25} ‘azm-i rub‘-ı meskūn eylese gerek. Bu hāl üzre bunda dursun biz gelelüm Hākāniyye’de olan ‘askere ve Layfān Vezīr’ün, [78b] ^{78b1} Vezīr’ün aḥvāline.

Ammā ez-cānib rāvī eydür, Ferāmerz-i şir-dil muqaddemā Cevher-ābād üzerinde iken Laytān Vezir, Ferāmerz'e ^{78b2} kāse ile zehrlü şerbet virüp Şarşar-ı Sebük-bār duyup sille urup Ferāmerz de Şarşar'a tāziyāne urup Şarşar-ı ^{78b3} Sebük-bār dağı seyāhate gidüp Laytān Vezir dağı Hüşeng Şāh neslinden Keymurād Hān yanına qarındaşı Bahtūn Vezir'e ^{78b4} gitmiş-idi. Şarşar seyāhatden gelüp 'Akrebe Cāzū dağı Ferāmerz'i bir gice gāfil iken kapup Cezire-i 'Ayn-ül-bakar'a bıraktı. ^{78b5} İşte Ferāmerz'ün ser-güzeşti bu maħalle dek naql olındı.

Ammā rāvī eydür, Laytān Vezir ol zemān on kadar gulām alup ^{78b6} kandasın Hüşeng-ābād diyüp revān oldı. Günlerde bir gün Hüşeng-ābād'a varup taşrada bir maħalle eyitdi, ^{78b7} ve bir tezkere yazup bir gulām ile birāderi Bahtūn Vezir'e gönderdi. Gulām ol aradan tezkere'i alup kal'adan içeri ^{78b8} girdi. Serāy-ı Keymurād Hān'ı su'al idüp tođrı dīvāna vardı. Bevvābuñ birinden Bahtūn Vezir'i şordı. Didiler ki, ^{78b9} dağı serāyındadır, gelmedi didi. Gulām, Bahtūn Vezir'ün serāyın hāber alup vardı. Serāyında Bahtūn'a tezkere'i virdi. ^{78b10} Bahtūn tezkere'i okuyup gulāma eyitdi, kanı birāderüm şimdi nerededür didi. Gulām eyitdi, sulţānum kal'adan ^{78b11} taşra bir maħalle inüp bu tezkere'i irsāl eyledi diyince Bahtūn Vezir, tiz ittibā'ına at görüñ diyüp kırk elli kadar ^{78b12} kimse ile binüp qarındaşına qarşu gitdi. Gulām yakın gelince ilerü varup haber virdi. Laytān Vezir qarşu gelüp ^{78b13} Bahtūn yakın gelince rahşından inüp iki birāderler birbirlerine kucaqlaşup öpişdiler. Bahtūn Vezir, Laytān ^{78b14} Vezir'i gördi ki, burnı yok. Bir 'abūs-ül-vech olmuş ki olmaz. Eyitdi, birāder aşlı nedür ki burnuñ kanda gitdi, didi. ^{78b15} Laytān Vezir ağlayup icmālen ne ki başına geldi ise ser-encāmı bir bir hikāyet eyledi. Bahtūn Vezir görüp acıdı. ^{78b16} Hele binüp serāya geldiler. Bahtūn Vezir, Laytān'a pāk vezirāne libāslar giyürüp ziyāfet eyledi ve yine tekrār ser-güzeştinden ^{78b17} su'al eyledi. Laytān Vezir dağı naql eyledi ve ağlayup eyitdi, elbetde Keymurād Hān'a ve Ardūvān Hindū'ya benüm intiķāmum ^{78b18} Kattāl'dan aliviresin diyüp ziyāde tazarru' ve niyāz eyledi. Bahtūn Vezir'ün biraderi diyüp va'de eyledi ve kalçup dīvāna ^{78b19} gitdi. Keymurād Hān'ün öninde zemīn-būs idüp geçüp yirinde qarār eyledi. Keymurād Hān, vezire eyitdi, yā Bahtūn du'ā idüp ^{78b/20} eyitdi, pād-şāhum Cevāhir-ābād'dan birāderüm geldi. Bir şāhib-kırān zuhūr eylemiş. Hudā-perest imiş. Cevāhir Şāhı zār u zūr tutup ^{78b/21} Hudā-perest eylemiş. Andan şoñra memleketin elinden almış. Birāderüm Nār-ı Nūr'dan yüz döndürmeyüp 'azīm haķāret eylemiş. Bir hāl-ıla ^{78b/22} kaçup bunda gelmiş. Murādı bu

diyârlara toğrı gelüp bizi dağı Hudâ-perest eyleyüp memleketimüzi elimüzden almak imiş diyüp ^{78b23} Keymurâd'ı havfe bırağdı. Bu kerre Keymurâd Hân eyitdi, bre ne dirsın yâ Bađtün, gerçek mi söylersın didi. Bađtün eyitdi, ^{78b24} belî pād-şāhî isterseñüz birâderüm Laytân Vezîr'i getüreyüm de kendiñüz söylediñüz didi. Keymurâd Hân eyitdi, var imdi ^{78b25} getür göreyüm ne söyler didi. Bađtün Vezîr hemân kalkup kaçırına bindi ve serâyına gelüp Laytân'a eyitdi, birâder seni Keymurâd Hân'a [79a] ^{79a1} getüreyim zîrâ ben senüñ ađvâliñ söyledüm. Şimdi istedi. Kalk hemân gidelüm ve hem göreyüm seni nice cevâb virürsın ^{79a2} didi ve Laytân'ı alup dîvân-ı Keymurâd Hân'a götürdi. Laytân Vezîr dağı gelince yüz yire koyup zemîn-büs eyledi. Keymurâd Hân ^{79a3} eyitdi, hoş geldüñ ey vezîr-i hâş diyüp işaret eyledi. Laytân'ıñ koltuğına girüp tahta çıkardı. Keymurâd Hân, ^{79a4} Laytân'ı tâ yanına alup 'azîm iltifât eyledi ve hâl-i hâtır şordı. Laytân'ıñ ise evvelden şoğan suyu ile perverde ^{79a5} olmış mağramesi var idi. Uşul ile anı alup gözine sürüp başladı ağlamağa. Andan başladı ser-güzeştin ^{79a6} söylemeğe. Bu kerre anda olan erbâb-ı dîvân olsun ve gerek Keymurâd Hân olsun bütün Laytân Vezîr'üñ hâline ^{79a7} te'essüf idüp acıdılar. Bu kerre Laytân, Keymurâd Hân'a eyitdi, pād-şāhum, Kattâl Zengî'nüñ murâdı bütün bu deryâları Yezdân- ^{79a8} perest eylemekdür ve her ne diyâra kadem başarsa ol diyâr harâb olur. Şüm kademdür. Kâşki bu diyâra ayak başmaya ^{79a9} idi ve hem nâ-bekâr Ferâmerz nâm bir dil-âveri hîle ile öldürüp cümle mâlın elinden alup şimdi bütün dârâtı Kattâl ^{79a10} Zengî'dedür diyüp ol kadar vaşf eyledi ki serâ-perde-i İskender'i ve rahşların ve sâ'ir âlât-ı harbîlerin Arduvân Zengî ^{79a11} olsun Keymurâd Hân olsun cümle işidenler 'aşık olup eyitdiler, âh Kattâl'ı öldürüp şol dârâtı biz mâlik olayduğ ^{79a12} diyüp ol arzuya düşdiler. Bu kerre Keymurâd'a eyitdiler, hele pād-şāhum ğâfil olma, tedârük üzre buluñ. Kim bilür belki ^{79a13} añsuzın bu diyâra gelüp seni evveliyyede bir hâsâret vâki' ola diyüp neyledi ise eyledi. Laytân Vezîr, Keymurâd Hân'ı ^{79a14} havfe düşürüp eyitdi, yâ Laytân cümle sözüñ yirindedür. Ğâfil baş Türkî'de yaraşur, dirler. Meşeldür, imdi öyle olunca ^{79a15} tedârük lâzımdur diyüp tîz etrâfa, eknâfa hüküm eyledi ki diyâra hâber gönderüp leşker cem'ine meşğul oldu ^{79a16} ve müşâvere idüp bu kerre ol cânibe cäsüs gönderelüm. Görelüm 'azîmeti buraya mıdur, ne zemân gelür didi.

Ammâ ^{79a17} **râvî-i şîrîn-kelâm ider**, meger bu Keymurâd Hân'ıñ bir 'ayyârı var idi. Ol kâdar rind u kalâş 'ayyâr idi kim feleküñ çenberinden ^{79a18} tãrfet-ül 'ayn içre

güzer eylerdi ve mirrihüñ gözinden sürmesin çeker alurdi ve ol ‘ayyār’uñ adına Şabarū ‘Ayyār ^{79a19} dirlerdi ve pāy-ı taht pehlevānına Arduvān Hindī dirlerdi. Yüz kırk dört eriş kıddı var idi ve on sekiz ^{79a20} toplı bir şalıgı var idi. Anı kullanurdi. Zīrā anuñ men‘ i bir hāl-ıla kıabil degül idi. Ziyāde battāl nā-bekār idi. ^{79a21} Gerçi Hindī idi ammā aşlı şeddādilerden idi ve dīv-zād idi ve bu Alduvān’uñ bir qarındaşı var idi, adına ^{79a22} Erdāl Hindī dirlerdi. Yüz otuz sekiz eriş kıdd çekerdi ve Erdāl Hindī’nuñ bir oğlı var idi, Dārāy Hindī ^{79a23} dirlerdi. Yüz yigirmi eriş kıddı var idi. Ziyāde gürbüz nā-bekār idi. Laytān Vezīr biraz da Sebük-bār’dan şikāyet ^{79a24} idüp yakıldı ve yandı. Eyitdi, ol nā-bekāruñ baña itdügi rengi dünyāda Alaman kāfirine bile olmamışdur. Belki ^{79a25} pederüm ‘Azāzīl’e dağı olmuş iş degüldür diyüp ağladı. Bu kerre Şabār ‘Ayyār eyitdi kim elem çekme ey vezīr-i hāş eger bunda, [79b] ^{79b1} bunda gelürler ise ben saña anuñ haqqından gelüvireyin didi. Bu arada Keymurād Hān, Şabār’a eyitdi, sen bir kerre varup ^{79b2} teccüs eyleseñ pek ma‘kül olurdi kim Kıttāl Zengī bu cānibe gelür mi yoħsa gelmez mi bir hāber alsañ. Biz de aña göre tedārük eylesek ^{79b3} didi. Şabār dağı nola diyüp taban kıaldurup gitdi. Az zemān içre Cevāhir-ābād’a geldi. Gördi kim Cevāhir-ābād’da kimse yoqdur. ^{79b4} Su’āl idüp haber aldı kim Kıttāl, Hākāniyye üzerine gitmiş. Oradan dağı Hākāniyye üzerine geldi. Ne gördi, deryā-yı ^{79b5} oqyānūs gibi leşker bī-şümār çalkānup yatur. Tebdīl-i şuret olup ordū-yı İslām’a girüp gezerek serā-perde-i ^{79b6} İskender-i Kübrā öñine geldi. Serā-perde’i temāşā eyledi. Gözler görmüş degüldür. Şabā hayrān olup zihī şāhib-kırānlık zihī dārāt ^{79b7} bārī ādemüñ ‘ömri şöyle²⁰⁸ bir devlet ve dārāt şāhibi yanında geçse diyü reşk eyledi. Bu kerre bir hāl-ıla serā-perdeden içeri ^{79b8} girdi. Gördi, üç kıat bir serā-perdedür. Bu ki naşıl kıumaşdan olduğı mu‘ayyen degüldür ve üç yüz otuz üç kıubbesi var. ^{79b9} İbtidā kıatında ecnās-ı maħlūķāt var. İkinci kıatında dīvler ve perrīler var ammā cümlesi insān şüretinde. Üçüncü kıatında gördi, ^{79b10} bu kıadar pehlevān nerre-i şīrān iki cānibde zerrīn ü sīmīn şandalīlerde oturmuşlar. Pāy-ı taht şandalīsinde Kıahhār-ı Ā‘zam ^{79b11} oturur. Taht üzerinde Muṭahhar Şāh yidi küngürelī tāk-ıla alt yanında Cevāhir Şāh oturur. Muṭahhar Şāh’uñ ise başında ^{79b12} on dört küngürelī efser-i İskender. Kezā şāhlar ve bu kıadar vüzerā ve hūkemā ve

²⁰⁸ Müstensih bu kelimeyi tıpkıbasım bölümünde görüleceğı üzere “söyle (سويله)” şeklinde yazmıştır. Müstensih burada “şin (ش)” harfinin noktalarını unutmuş olmalıdır. Kelime çevriyazıya “şöyle” olarak aktarılmıştır.

müneccimān ellerinde kitāb, oturup ve baş vezāretde^{209 79b13} Feylesof-ı Ekber oturmuş ve ‘ayyār başı şandalisinde Şarşar-ı Sebük-bār’ı gördi. On sekiz eriş kıddı var ammā mirrīh-şifat heybetinden ^{79b14} yüzine bakılmaz. Şağ ve şol on altı hançer taqınmış. Şabāru’yı havfından sıtma tıtdı. Tiziyye taşra olup bir tarīk ile haber ^{79b15} aldı kim iki gündür Qattāl Zengī gice hābından gāib olmuş. Dānālar reml idüp cāzū şerrine uğramış diyüp cevāb-ı Şabārū ^{79b16} bunları haber alup hemān çok tırmayup belki yüzi ele virem diyüp taban aldı. Yine Hūşeneg-ābād’a gelüp Keymurād Hān’a ^{79b17} buluşdı ammā Keymurād Hān bu maħalle dek iki kerre yüz biñ ‘asker cem’ eylemiş idi. Bu kerre Keymurād Hān ^{79b18} Şabārū’ya eyitdi, ne haber var didi. Şabārū daħı görüp işitdügi ne ise cümle bir bir taqrīr eyledi. Hemān Laytān Vezīr bunı işidince sürūrından ‘ār nāmı ^{79b19} bırağup kılçup bura bura oynadı. Hiç degül benüm vālide-i mekrūhum ‘Akrēbe Cāzū almışdur. Şimdiye dek ol nā-bekārı çokdan katl ^{79b20} eylemişdür, didi ve eyitdi, öyle olunca ğayrı anlar bu diyārlara gelmez ve birkaç gün daħı bakup andan Qattāl’uñ cümle dārātın yağmalaşup ^{79b21} herkes diyārına tağılıp gider lākin münāsib olan budur ki buradan kılçup Hāqāniyye’de Qattāl’uñ bütün devlet ve dārātın ^{79b22} zabt eylemekdür. Qattāl anda olmaduğdan şoñra Cevāhir Şāh daħı tekrār Nār-ı Nūr’a tābi’ olur diyüp Keymurād ^{79b23} Hān’ı tama’ a düşürdi. Keymurād Hān eyitdi, çünkim öyle ise biz de buradan varup Hāqāniyye’de Qattāl’uñ cümle dārātın alup zabt idelüm. Eger karşı korsa ^{79b24} katl eylerüm diyüp fermān eyledi. ‘Askerde nidā olsun ki üç gün tedārük, dördinci gün göçdür Hāqāniyye üzerine didi ammā ^{79b25} bu arada Laytān Vezīr eyitdi, pād-şāhum benüm hatruma bir şey geldi eger iznüñ olursa söyleyeyüm, didi. Şāh eyitdi, söyle görelüm nedür, [80a] ^{80a1} didi. Laytān eyitdi, şāhum şuradan Kūh-ı Bercīs’e bir merd-i revende gönderüp haber alsun ki Qattāl Zengī gerçek av mı aldı yoħsa aşı ^{80a2} yoħ mıdur ve hem anı daħı da’vet eyleseñ zīrā anlarda dīv ve perrī ve ‘ayyār çokdur. Hemān yalnız pehlevānlık ile cevāb virmek müşkildür ^{80a3} diyüp Keymurād Hān’uñ gönlin eyledi. Bu kerre şāh eyitdi, yā şimdi aña kimi gönderelüm didükde Laytān Vezīr eyitdi, şāhum aña Şabārū’dan ^{80a4} münāsib yoħdur diyüp Şabārū’yı gönderecek oldılar. Şabārū’ya eyitdiler, yā Şabārū var imdi sen ‘Akrēbe Cāzū’yı alup getir. ^{80a5} Eger bizi bunda bulmazsañ doğrı Hāqāniyye üzerine ardımızdan gelüp yetişesin ve hem

²⁰⁹ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “vüzerāt (وزارت)” şeklinde yazılmıştır. Müstensih bu kelimeyi yazarken harflerin sıralanışı konusunda bir yanlışlık yapmış olmalıdır. Bu kelime kaynaklarda “vezāret (وزارت)” şeklinde tespit edilmiştir. Kelime çevriyazıya “vezāret” şeklinde aktarılmıştır.

Layṭān Vezīr'ün ağzından 'azīm^{80a6} niyāz beyān idüp bolay kim cāzūnuñ göñli olup geleydi, didiler. Hele Şabārū ne disün, biraz gitmege çekindi ammā Layṭān^{80a7} Vezīr yalvarup çıkarup bir kise aqça virdi. Zīrā 'ayyār kısmı ise altını görünce ṭama'a düşer. Ekşer 'ayyārlar ṭama' la dāma^{80a8} giriftār olurlar.

Hāşıl-1 kelām, Şabārū altını görünce göñli oldı. Altını alup filārın giydi. Vedā' idüp ḳandasın Kūh-ı Bercīs^{80a9} diyüp revān oldı. Bu kez 'ayyār gitdükden soñra üç gün tedārüklerin görüp dördinci gün iki kerre yüz biñ 'asker ile Hūşeng-ābād^{80a10} öninden ḳalkup 'Azm-i Hāḳāniyye diyüp gitdiler. Yiye iče günlerde bir gün Hāḳāniyye önine gelüp 'asker-i İslām'a muḳābil ḳondılar. İslām^{80a11} 'askeri bunları görüp cāsūs gönderüp aşlı ile haber aldılar kim Layṭān Vezīr varup getürmiş ammā pehlevānları Arduvān Hindī^{80a12} imiş. Bu kerre Arduvān Hindī'den ḳavf üzere oldılar ammā Ḳahhār-ı Ā'zam ve Feraḳ-zād Hāḳānī ve Ḳahḳaşān-ı Zir-dest ve Cihān-baḣş bunlar^{80a13} tesellī virüp eyitdiler, ey dil-āverler hiç elem çekmeñ. Mevlā kerīmdür. Anuñ da elbetde ḫaḳḳından gelür bulnur, didiler ammā bu cānibde Şarşar'a^{80a14} biraz laṭife idüp eyitdi, ey sultān-ı 'ayyārān hele gāfil olma zīrā aşıl senüñ ḫaşmuñ Layṭān'dur, didiler.

O yañadan, Keymurād Hān^{80a15} ol gün ārām idüp irtesi gün dīvān eyledi. Bir nāme yazup Dārāy Hindī ile irsāl eyledi. Dārāy Hindī de nāme'i alup ordū-yı^{80a16} İslām'a geldi. Toğrı serā-perde-i İskender-i Kübrā'nuñ ḳapusına gelüp kendin 'arz eyledi. Bevvāblar girüp haber virdiler. Bu kerre Ḳahhār-ı Ā'zam^{80a17} gelsin eyledi. Çıḳup Dārāy Hindū'yı içeri getürdiler. Dārāy Hindī daḫı içeri girdükde ādāb ve erkānı icrā eyledi. Muṭahhar Şāh^{80a18} işāret eyledi. Dārāy Hindī'nün altına bir şandālī ḳodılar, geçüp oturdı. Eline şerbet virdiler, içdi. Ba'de nāme'i çıkarup şundı.^{80a19} Muṭahhar Şāh alup nāme'i dānā eline virdi. Dānā ḳırā'at eyledi. Dimiş ki, Nār-ı Nūr benüm ḳatumda ki nesl-i Hūşeng Şāh ve sülāle-i şāḫib-ḳırān-ı Keymurād^{80a20} Hān'um ve siz kim Ḳattāl Zengī pehlevānlarısıñuz. İşitdüm ki, Ḳattāl Zengī'i bir cāzū ḳapup Cīnistān'a birağup dīvler helāk eylemiş. Şāḫib-ḳırānlaruñ^{80a21} vārişi yine şāḫib-ḳırāndur. İmdi nāmem vuşul bulduḳda Ḳattāl Zengī'nün her ne ḳadar dārātı var ise ve eşyāsı var ise bī-ḳuşūr baña gönderüp^{80a22} ve kendiñüz daḫı nice dilerseñüz öyle idüñ. Yok dirseñüz sizler bilürsıñüz. Vaḳtiñüze ḫāzır olasız diyüp tamām eylemiş. Bu kerre Muṭahhar Şāh,^{80a23} Ḳahhār'uñ yüzine baḳdı. Bu kerre Ḳahhār-ı Ā'zam daḫı dönüp Dārāy Hindī'ye eyitdi, ey pehlevān var Keymurād

Hān'a söyle ki anuñ başına ^{80a24} şovuk geçmiş ve hem Qattāl Zengī hāliyā şağdur. Yaqın zemānda gelür. Eger farazā Qattāl Zengī gerçek ölmüş olsa bile anuñ eşyası kimseye ^{80a25} virilmez. Ancak eger ol Laytān didükleri la'ın bende çeküp bu tarafa göndersin. Kendi dağı varup ādāb-ıla vilāyetine gidüp otursun, [80b] ^{80b1} [-sun].²¹⁰ Zīrā şoñra ziyān görür didi. Andan Dārāy'a hil' at giyürüp öyle yolladı. Bu kerre yolda giderken bu Qattāl Zengī'nün ^{80b2} ne qatı çok metin pehlevānları var imiş diyü söylenürek Dārāy Hindī, serā-perdeden taşra çıqup raşşına binüp Keymurād Hān ^{80b3} bār-gāhına vardı. Keymurād Hān yanına varup yir öpdi ve Qahhār'ın virdigi cevābları bir bir beyān eyledi. Hemān Arduvān Hindī ^{80b4} ağız açup eyitdi, pād-şāhum hemān yārın ceng nidā itdür, bir gün muqaddem Yezdān-perestlerün haqlarından gelüp Qattāl Zengī'nün ^{80b5} dārātın zabt idelüm yoğsa böyle nāme ile söz ile anlar bir şey virmezler, didi. Keymurād Hān dağı Arduvān Hindī sözi-y-ile ^{80b6} askerde ceng nidā itdürdi.

Ammā bu tarafdān, Dārāy Hindī nāme getürüp cevāb alup gidince Şarşar-ı Sebük-bār anuñ ardınca Keymurād ^{80b7} Hān ordūsına varmış idi. Tebdil-i şüret dīvān-ı Keymurād Hān'a girüp bir küşede turup seyr eyledi. Keymurād Hān ^{80b8} gördi ki bir şeci' pād-şāhdur ve Arduvān Hindī'yi gördi, pāy-ı taht şandalisinde oturur. Bir tağa beñzer bir la' indür. ^{80b9} Dönüp eyitdi, Allāhu Te'ālā bu la' inün şerrinden qulların hıfz eyleye, didi ve Laytān Vezir'i gördi, birāderi Bahtün Vezir ^{80b10} yanında oturur. Erdāl Hindī dağı Hind dil-āverleri vāfir var. Tamām bunları temāşā eyledi. Andan ceng nidāsın işidüp ^{80b11} döndi. Serā-perdeye gelüp Arduvān'ı ve Keymurād Hān'ı vaş eyledi ve yārın cengdür diyüp haber virdi. Muṭahhar Şāh dağı ^{80b12} Qahqāşān-ı Zir-dest'e fermān idüp Qahqāşān da asker-i İslām içinde yir yir cengdür diyü nidā eydürdi. İki cānibden ^{80b13} ol gün ol gice tedārüklerin görüp şabāha muntazır oldılar. Çünkü gice geçüp şabāh oldu. İki leşker yirlerinden turup ^{80b14} at, fil, gergedānlarına süvār olup meydān merkezine gelüp iki cānibden şāflar bağlayup alaylar düzdiler. İki tarafdān ^{80b15} nazār-ı ber-meydān idüp eyā bugün meydāna kim gire ve erlik nāmın kim qazana ve ecel pīrāhenin kim giye dirken hemān anı gördiler. ^{80b16} Keymurād Hān tarafından Dārāy Hindī at sürüp meydāna girdi ve biraz cevelān idüp lu' b-i hüner gösterdükdēn şoñra ^{80b17} el qaldırup iki cānibden çalınan ceng-i harbileri

²¹⁰ Metin dışı unsur.

diñdirüp bülend-āvāz-ıla na' ra urup eyitdi, beni bilen bilsün, ^{80b18} bilmeyenler āgāh olsun. Benüm Dārāy Hindī.

Beyt,

Var mıdur meydān-ı ' aşkuñ bir dil-āver serveri,

İşte er, işte meydān, merdüm ^{80b19} diyen gelsün beri,

Ey Hūdā-perestler meydānuma er gönderüñ ve-lākin gāyet dil-āver gönderüñ didi. ' Asker-i İslām tarafından dağı bir pehlevān ^{80b20} Qāhhār-ı Ā' zam'dan izīn²¹¹ alup ' azm-i meydān idüp meydāna girdi ve Dārāy Hindī'ye varup ' aşk eyleyüp önün aldı. Söyleşürek ^{80b21} azğışup bunlardur, birbiri-y-ile cenge başladılar. Dārāy Hindī ol dil-āverüñ üç hamlesin men' idüp bir nāze urup ol ^{80b22} dil-āveri zaḥm-dār idüp şehīd eyledi. Bir pehlevān dağı girdi. Anuñ da hamlelerin men' idüp anı da şehīd eyledi.

Hülāşa-i kelām, ^{80b23} Dārāy Hindī ol gün yidi dil-āver şehīd eyledi ve on beş kadarın zaḥm-dār eyledi. Bu kerre Şarşar zaḥm-dar olanları meydāndan ^{80b24} çıkarup bir bir getirüp aḥşām olup döndiler. İslām ' askeri kaşāvet-i elem ile bār-gāhlarına geldiler. Rezm libāsların ^{80b25} çıkarup bezm libāsların giydiler ve şehīd olanları defn idüp zaḥm-dār olanlarıñ zaḥmın şardılar. Bir yire cem' olup Qāhhār-ı Ā' zam **[81a]** ^{81a1} dönüp bunlara pehlevānlar, şol la' inüñ meydānına olur olmaz kimse girmesün. Zīrā la' in metīn nā-bekāra beñzer didi. ^{81a2} Öteden Keymurād Hān dağı dönüp bār-gāhına geldükde Dārāy Hindī'ye ḥil' at giyürdi. Laytān Vezīr dağı Dārāy Hindī'ye ^{81a3} du' ā idüp eyitdi, Nār-ı Nūr elüñ alup kuvvet virsün, boynuñ altında kılsun. Göreyüm seni, Hūdā-perestlere hiç āmāl ^{81a4} ve zemān virme, hemān öldür, didi. Çünkü ol gice düşmenüñ az ' ömri gibi geçüp yine şabāḥ olduğda iki taraftan ^{81a5} leşker binüp birbirlerine muqābil oldılar. Dārāy Hindī yine meydāna girüp ol gün gene kimin öldürdi ve kimin zaḥm-dār ^{81a6} eyledi. Dönüp kıondılar. Üçinci gün yine Dārāy Hindī meydāna girüp Melik Seyf'üñ aqrabāsından şeh-zāde-i Bedeḥşānī ^{81a7} nām bir nev-civānī var idi. At sürüp meydāna girüp Dārāy Hindī'ye ber-ā-ber olup cenge başladılar. Dārāy Hindī ol nev-civānī ^{81a8} urup şehīd eyledi. Hemān bu ḥālī görüp Melik Seyf ' inān-ı ihtiyārī elinden gidüp bir kerre ' alem dibinden rahşın sürüp ^{81a9} yanar āteş gibi meydāna girüp Dārāy Hindī'nüñ önün alup ey qolı kıopacaḳ la' in

²¹¹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde "āzīn (اذین) şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada "izn, izin" kelimelerini yazmak istemiş olmalıdır. Kelime cümlemin akışına göre çevriyazyıya "izīn" şeklinde aktarılmıştır.

öyle bir taze nihāl nev-civāna nice kıyduñ, ^{81a10} tiz hamle eyle. Senden ol mazlūmuñ kanın alayum diyüp haykırınca, Dārāy Hindī'yi vehm alup el nizeye urdı. İrüp Melik ^{81a11} Seyf'e bir nize havāle eyledi. Melik Seyf siper kapup ber-ā-ber viridi. Ne hāl ise Dārāy'ũñ nizesin men' eyledi. Bu kerre Dārāy ^{81a12} Hindī gürz-ile geldi. Melik Seyf gürzin de men' eyledi. Nevbet kendüye geldükde şeh-zādenũñ eleminden ziyāde gāzaba gelmiş ^{81a13} idi. Bir kerre hemān ol ma' hūd deste-çūba el urup üç keffesine toközar batmān üç taş vāz' idüp başınuñ ^{81a14} üzerinden devr itdirüp al imdi ey mel' ün sen de benden bu yād-gārı diyüp nice kim fırlatdı ise taşlar kara kuş ^{81a15} gibi hevādan gelüp Dārāy Hindī birin sipere aldı ammā biri kendinũñ kellesine ve biri bindügi raşşuñ kellesine urup ^{81a16} ikisinũñ de kellesi çinī tabağ gibi tağılup Dārāy Hindī cān-ber-cehennem eyledi. Atı-y-ıla bile kağşadağ zemīne yıkıldı. ^{81a17} Ol maħallde hemān Dārāy Hindī'nũñ babası Erdāl Hindī 'alem sāyesinde oğlunuñ helāk olduğın görince gāzabından ^{81a18} gözleri 'aķıķ-i Yemen'e dönüp bir kerre altında olan gergedānın sürüp Melik Seyf'ũñ öñin alup, ey nā-bekār Ĥudā-perest ^{81a19} yā ben seni ķor mıyum, oğlunuñ intikāmın sende diyüp elinde tağa beñzer bir gürz öyke ile Melik Seyf'e bir dārb havāle ^{81a20} eyledi ammā dūrüst yolından uramayup meger eksük urılmağla gürz gelmedi. İllā Melik Seyf'ũñ bindügi raşşuñ kellesine ^{81a21} rāst gelüp ĥurd-ı ĥām eyledi. Melik Seyf boş bulunup hemān raşş-ıla bile ser-nigün olup bir ayağı rikābda ^{81a22} ķaldı. Erdāl Hindī raşş kuvveti-y-ile geçüp gitdi ammā öteden döndi kim Melik Seyf'i helāk eyleye ammā bu tarafdan hemān ^{81a23} Feraĥ-zād Ĥāķānī gergedān sürüp Erdāl Hindī'ye ber-ā-ber oldı. Şarşar hemān Melik Seyf'i meydāndan ol demde bir yidek raşş ^{81a24} yetişdirdiler. Melik Seyf binüp 'alem sāyesine vardı. İki tarafdan Feraĥ-zād ile Erdāl Hindī'nũñ cengi ne yüzden ^{81a25} olur diyü temāşāya tūrdılar ammā Feraĥ-zād Ĥāķānī, Erdāl'ũñ öñin kesdirüp tırma nā-bekār hamle eyle diyince hemān Erdāl, **[81b]** ^{81b1} Erdāl Hindī el gürz-i girāna urup Feraĥ-zād'a 'āşıkāne bir gürz urdı. Feraĥ-zād Ĥāķānī arķada men' idüp nevbet ^{81b2} kendüye geldükde Feraĥ-zād dağı Erdāl'a urdı. Erdāl dağı biñ belā ile men' idüp bunlardur, yek-ā-yek olup gürz cengine başladılar. ^{81b3} Feraĥ-zād Ĥāķānī gördi ki, Erdāl Hindī çok kuvvet şāhibi nā-bekārdur diyüp hele tā aĥşām olunca ceng itdiler. Aĥşām dönicek ^{81b4} maħall Feraĥ-zād şevķe gelüp 'aşķ-ıla Erdāl Hindī'ye bir bir şedīd dārb urdı. Erdāl Hindī men' idüp lenger virince altında ^{81b5} olan gergedānuñ miyānı ĥālel-pezīr olup ya' ni kırılıp Erdāl Hindī raşş-ıla bile yıkılınca hemān-dem Şarşar üzerine

düşüp ^{81b6} bağladı ve alup döge döge ‘alem sāyesine ilette. Ol maḥallde iki cānibden ṭābl-ı ārām çalınup döndiler ve kōndılar. Şarşar, ^{81b7} Erdāl’ı getürüp gitte. Bār-gāhında ḥāps eyledi. Muṭahhar Şāh dīvāna gelince Feraḥ-zād’a ḥil‘at giyürte. Bu kerre Keymurād Ḥān ^{81b8} dönüp kōndı ammā Erdāl Hindī için ğama düşdiler.

Üstād eydür, ammā bu maḥallde hemān Arduvān eyitte, pād-şāhum hiç ^{81b9} elem çekme, yārın ben meydāna girüp ne Feraḥ-zād’ı kōyarum ve ne Ḳahḳaşān’ı ve ne Ḳahhār’ı ve ne sā’irin kōyayum didi. Bu kerre Keymurād ^{81b10} Ḥān, Arduvān’a ḥil‘at giyürte ammā bu maḥall-i İslām tarafından anda cāsūs var idi. Bu ḥaberi alup döndi. Serā-perdeye gelüp ^{81b11} eyitte, ma‘lūmuñuz olsun ki yārın Arduvān Hindī meydāna girmeye Keymurād Ḥān’dan ḥil‘at giydi, didi. Ol gice mürür idüp ^{81b12} çünkü şabāḥ oldu. Yine iki leşker tedārüklerin görüp iki cānibden ṭabl çalınup iki leşker ser-ā-pā süvār olup meydān ^{81b13} merkezine gelüp alaylar düzdiler ve şaflar bağladılar ve nāzır-ı ber-meydān olup bakārken anı gördiler. Arduvān Hindī yüz kırk ^{81b14} eriş kadd-ıla ve ol beyāz merdom-ḥor fil-ile vücūdı gök demüre müstağrak olup ve omuzında on sekiz toplı şalığın ^{81b15} alup ol heybet-i şalābetle meydāna girdi. Hindiler öninde beytler okuyarak,

Beyt,

Şīr-veş gürlüyü tā kıyruğı pāyin dögere,

^{81b16} Cānver avlayıcı kōca²¹² köpek böyle gelür,

diyüp medḥ-i şenā iderek miyān-ı şahn-ı ğāye geldiler ve selāmlayup girü döndiler. ^{81b17} Arduvān Hindī biraz tarīd-i cevelān eyledükden şöñra el kaldırup çalınan ceng-i ḥārbīleri diñdirüp kara ṭā‘līn ^{81b18} gürlüyüp na‘ra urup eyitte, ey Ḥudā-perestler dünki gün kārındaşum esīr iden pehlevān nā-bekār bugün meydānuma ^{81b19} gelsün. Ben de anı kārındaşum yirine tutup ḥabs ideyüm didi. Bu kerre İslām dil-āverleri Feraḥ-zād’uñ yüzine bakdılar. ^{81b20} Feraḥ-zād Ḥāḳānī daḥı Arduvān Hindī’i gördi ki, meydānda kendüsin da‘vet eyler. Hemān altında olan gergedān-ı metīne mahmūz ^{81b21} gösterüp ‘alem dibinden bir kerre kōpdı. Toğrı meydāna yanar āteş gibi sürüp gelüp Arduvān’uñ önün kesdürte ^{81b22} ve ādāb ile ‘aşk eyledi. Arduvān Hindī daḥı Feraḥ-zād’uñ ‘aşkın ‘unf ile alup eyitte, baḳa bre nā-bekār Ḥāḳānī, ^{81b23} dünki gün

²¹² Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “kōca (قوچا)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin metnin genelinde “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “kōca” şeklinde aktarılmıştır.

sen benim karındaşum öyle hîle tutup habs eylemek hüner degüldür. Hüner oldur ki bugün benim şalıgumdan ^{81b24} rehā bulasın diyüp di imdi hamle eyle saña miqdārıñı bildireyüm ve Nār-ı Nūr kullarını üzeriñe güldüreyüm, didi. ^{81b25} Feraḥ-zād Ḥākānī eyitdi, yā Arduvān sen hamle eyle zīrā yol senüñdür. Da‘ vācı sensin didi. Arduvān Hindī eyitdi, bre hey nā-bekār, [82a] ^{82a1} ben saña evvel hamle eyle didüğimüñ aşlı budur ki, bir hamle ben de idemedüm diyüp ḥasret ile gitmeyesin dirüm yoḥsa ^{82a2} evvel ben hamle idecek olursam ğayrı saña hamle nevbeti degmez. Meger ki iqlīm-i ‘ademde saña nevbet gele didi.

Ḥāşılı, buña beñzer ^{82a3} biraz ḥalt-ı kelām eyledi. Bu kerre bunlar biraz mücādeleden şoñra cenge mübāşeret idüp Arduvān Hindī ol gün Feraḥ-zād ^{82a4} Ḥākānī’nüñ yidi gergedānın helāk eyledi. Ma‘hūd şalaḥ ile Feraḥ-zād ğayretinden ziyāde müte’ellim oldu. Hele ne ḥāl ise ^{82a5} aḥşām olup bunlar ayrıldılar. Arduvān, Feraḥ-zād’a eyitdi, ey Ḥākān yārın meydānuma yine sen gel, yārın elbetde senüñ ^{82a6} ḳaydın görürem didi. Bu kerre Feraḥ-zād Ḥākānī eyitdi, yūri hey nā-bekār boyı uzun ‘aḳlı kısa Hindī, bildüğinden ḳalma ^{82a7} diyüp döndiler. İki cānibden ṭabl-ı ārām çalınup döndiler ve ḳondılar. Keymurād Ḥān dönüp ḳonınca dīvān idüp ^{82a8} Arduvān’a ḥil‘ at giyürdi ve Feraḥ-zād’ı şordı. Bugün yā Arduvān ne hoş Feraḥ-zād’ı bende çekmedüñ didi. Arduvān ^{82a9} eyitdi, pād-şāhum bugün ruḥşat virdüm ammā yārın bağlar götürürem. Zāhiren Feraḥ-zād Ḥākānī de bir diyāruñ şāhib-ḳırānī ^{82a10} geçinür. Aşıl Keyūmerş imiş didi. Vāḳı‘ ā yine bu Keymurād Ḥān ile Feraḥ-zād bir neslden idiler. Zīrā Ḥusreviler, Hūşeng Şāh’uñ ^{82a11} birāderi Şerif Şāh oğlıdur. Bu arada Layṭān daḫı hoş-āmedīye başlayup ve eyitdi, āferin ey şāhib-ḳırān-ı Hindīstān ^{82a12} eger bugün murād ideydüñ, Feraḥ-zād’uñ bende çekerdüñ ancaḳ biraz ihmāl eyledüñ ammā yārın hemān başın kes, emān ve zemān virme. ^{82a13} Zīrā anlaruñ girüsi çoḳdur. Feraḥ-zād’dan ğayrı üç dāne zehr-i ḳātil daḫı var ve onlaruñ her biri Feraḥ-zād’dan beş beterdür ^{82a14} didi. Evvelā Ḳahḳaşān andan şoñra Ḳahhār-ı Ā‘zam ve Cihān-baḥş bunlardur diyüp Arduvān Hindī’i biraz ğayrete getürdi. ^{82a15} Arduvān Hindī daḫı eyitdi, hoş imdi yārın Nār-ı Nūr devletinde Feraḥ-zād’ı ya bende çekerüm yāḫud ḳatlı eylerüm. İkidən ^{82a16} ḥālī degüldür diyüp biraz lāf-ı güzāf eyledi. Meger kim ol maḥallde Çeldek ile Jivek tebdil-i şüret andan gelüp bār-ğāh-ı ^{82a17} Keymurād Ḥān’da temāşā iderlerdi. Bu muşāḥabatları cümle işidüp oradan döndiler. Sürüp serā-perede-i İskender’e gelüp ^{82a18} eyitdiler, ey dil-āverler yārın Arduvān Hindī meydāna

girüp Feraḥ-zād'ı bende çekerüm veyā ḳatlı iderüm diyü der-^{82a19}uhde eyledi didiler. Feraḥ-zād eyitdi, yabana söylemiş mel^{82a20}ün oğlu mel^{82a21}ün, Allāh bilür ḳaḅımız ḳaḅımız bende veyā ḳatlı eyler didi ammā herkes fisılduya vardılar. Ḳorḳaruz, Arduvān Hindī beglere ḫālel virür. Zīrā mel^{82a22}ünün ḫālīḡı pek muḫālif ālātdur. On toḳuz toḫuñ ḳaḅı birine siper irişse gerek. Hemān Ḥudā'ya emānet didiler. Şarşar gördi kim begler cümle fisılduya başladı. Kendü kendüsine eyitdi, yā Şarşar işte gördüñ, İslām dil-āverleri ḫavfe düşdi. Nefs-ül-emrde sözleri de yirindedür. Şunda üç kimse vardır. Eger anlara da bir ḫaḫā olursa 'asker-i İslām'ün belki inhizāmına sebep olur. Gelendi oḅlan bu gice Arduvān Hindī'nün ser-vaḫtine girüp uyurken muḫkem dārūdan geçürüp bir yirde ḫabs ideyüm, birkaç gün öyle tursun, görelüm ne zuḫūr eyler didi. Zīrā öldürmege hem Ferāmerz'den ḳorḳar ve hem Feraḥ-zād'dan ve hem Ḳahḫār, [82b] Ḳahḫār-ı Ā^{82b1}ḫam'dan ve Ḳahḫaşān ve Cihān-baḫş bunlardan elem çeker.

Ḥülāşa-i kelām, aḫşam geçüp yatsu vaḫti olduḫda hemān Şarşar tebdil-i şüret ḳandasın ordū-yı Keymurād Ḥān diyüp gitdi. Keymurād Ḥān ordūsına varduḫda bir kūşede siñüp bekledi. Tamām dīvān ḫāḅı olup Arduvān Hindī bār-gāhına varup eyitdi, uyḫum vardır diyüp yatdı. Bu kerre Şarşar-ı Sebük-bār'dur, tamām şabr eyledi ve taḫmīn eyledi²¹³ ki Arduvān uyudu. Hele varup bār-gāhı yarup içeri girdi. Yāp yāp²¹⁴ Arduvān'ün başı ucına geldi. Gördi ki, uyumuş. Ol vaḫt hemān cebinden dārū-yı hūş-beri çıkarup Arduvān'ün burnına toḅrı elin arz itdi kim Arduvān'ı dārūdan geçürüp ele getüre. Ḥikmet-i Ḥudā, Arduvān Hindī eyā yārn Feraḥ-zād'ı nice eylesem diyüp fikr iderek uyumuş idi. Vāḫı'asında gördi kim Feraḥ-zād ile cenge tırup Feraḥ-zād Ḥāḫānī, Arduvān Hindī'nün beyāz filin urup helāk eyledi. Arduvān ise ol filden ḡayrı fil çekmezdi. Hāy nā-bekār neyledüñ beni, piyāde mi ḳoduñ diyüp Feraḥ-zād'a bir muşt urdı. Ḥikmet-i Ḥudā ḡāfil Şarşar'ün sīnesine gelüp Şarşar bir kerre oḫ diyüp elinden ol dem dārū dökildi ve kendü daḫı yıḫılıp bī-hod oldu. Bu kerre Arduvān daḫı bu düşden bī-dār olup gözin açdı. Gördi kim, bir 'ayyār yıḫılmış yatur. Ḳalkup hemān oturavardı ve Şarşar'ı tıḫup bende çekdi. Andan el ḳaḫup birkaç ḡulām geldi. Arduvān,

²¹³ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde görüleceği üzere “ (ا ب ی) ” şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada “**lam** (ل) ” harfini unutmuş olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**eyledi**” olarak aktarılmıştır.

²¹⁴ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “**yāb** (ي ا ب) ” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “*b-p*” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**yāp**” şeklinde aktarılmıştır.

Şarşar'ı gulâmlara viridi ve eyitdi, şol uğrı'ı bir şaklañ. Zîrâ ^{82b13} bu gice gelüp baña kaşd eyledi. Ben dañı şöyle bir düş görüp Ferağ-zād'ı urdum. Meger bunı urmuşam diyüp kendi yine ^{82b14} yatdı. Bu kerre gulâm-ı derd-mend, Şarşar alup çādurda ħabs eyledi ammā birazdan Şarşar'ıñ 'aqlı başına gelüp kendüsin bend ^{82b15} içinde gördi. Hāy meded, boğazı ele virmişem. Bu nā-bekār taḥkīk beni Keymurād Hān'a söyleyüp Keymurād Hān dañı getir görelüm, ^{82b16} naşıl 'ayyārdur dise gerek gördükde Laytān-ı La'in beni görünce bilüp hemān emān virmeyüp qatl ider diyüp düşünmege ^{82b17} vardı. Kendü kendüzine eyitdi, bāri bir ħile ideyüm. Belki ol tarīk ile ħalāş bulam diyüp yine kendüsine eyitdi, ^{82b18} oldı baña olacağ diyüp gūyiyā üç günlük ölüye döndi. Çünkim şabāḥ oldı. Arduvān Hindī yirinden qalqup ^{82b19} giyindi. Biraz def -i ħumār eyledükden şoñra keyfī yetişüp filine binüp Keymurād Hān bār-gāhına vardı. Keymurād Hān'a ^{82b20} eyitdi, pād-şāhum bu gice şöyle bir 'ayyār tutdum diyüp vāqı'a aḥvālin dañı naql eyledi. Keymurād Hān eyitdi, varuñ ^{82b21} getirüñ, görelüm naşıl uğrı 'ayyārdur diyüp ādem gönderdi. Varup gördiler kim, 'ayyār dünden ölmüş. Tekrār Keymurād Hān'a ^{82b22} gelüp ölmüş didiler. Keymurād Hān eyitdi, varuñ Nār-ı Nūr'a atuñ didi. Bu maḥallde Arduvān Hindī eyitdi, yoğ yoğ anı benüm ^{82b23} merdom-ħor filüme götürüp virüñ, yisün didi. Yine tekrār bir ādem varup Şarşar'ı bir cüvāla koyup ve sırtına urdı ki ^{82b24} götürüp bir yirde şoyup üzerinde libāsların alup filüñ öñine bırağa. Bu kerre ħarīfüñ omuzında giderken uşul ^{82b25} ile ħançerin 'uryān idüp cüvāl içinden elin çıkardı. Andan ol ħarīfüñ boş bögrine niçe kim şoğdı ise [83a] ^{83a1} ħarīf bir kerre āh idüp cüvāl şalıvirdi ve kendi de düşüp helāk oldı. Bu kerre Şarşar cüvāluñ içinde yuvarlanup ^{83a2} taşra çığdı ve ayağa turup elinde ħançer, ħalğ bunı görünce breh breh komañ ölü dirildi diyüp ardına düşdiler ammā ^{83a3} Şarşar-ı Sebük-bār'a bir kimse qarşu duramaz. Hemān çığdı, gitdi. Bir tenhā yire geldükde fi-l-ħāl bir ħayrı şürete dañı girüp ^{83a4} yine döndi. Keymurād Hān'ıñ dīvānına vardı. Ol vağt geldi ki Keymurād ^{83a5} Hān, Şarşar'ıñ itdüğü ħile'ı söyleşürler. Keymurād Hān ħayrān oldı. Bu eşnāya dek ceng taḥlları dañı çalınup iki taraftan 'asker süvār oldılar. Şarşar dañı oradan ^{83a6} sürüp leşker-i İslām'a geldi. Beride dañı ceng-i ħarbīler çalınup pehlevānlar ve pād-şāhlar bindiler ammā Şarşar görünmez. 'Acebā sultān-ı ^{83a7} 'ayyārān niçe oldı diyüp cost-u-cū iderlerken Şarşar dañı gelüp başına gelen ser-encāmın naql eyledi. Bunlar işidüp ^{83a8} öyle ise şükr sağlığa diyüp vāfir laḥife eyledi. Andan süvār olup meydān kenārına gelüp iki

cānibden şāflar ^{83a9} düzdiler ve alaylar bağladılar. Keymurād Hān tarafından Arduvān Hindī fīl sürüp meydāna girdi ve na' ra urup Feraḥ-zād ^{83a10} Hākānī' i da' vet eyledi. Bu kerre Feraḥ-zād daḥı gergedānın sürüp yanar āteş gibi meydāna girüp Arduvān' uñ öñin alup ^{83a11} bunlardur, cenge başladılar. Arduvān, Feraḥ-zād' uñ yine iki gergedānın helāk idüp üçüncü ḥamlesinde Feraḥ-zād tiziyye ^{83a12} siperi dürüst yetişdiremeyüp topuñ biri altında olan gergedānuñ kellesine rāst gelüp ḥurd-ı ḥām eyledi. Biri daḥı ^{83a13} Feraḥ-zād' uñ miğferi kenārına ilüp başın iki şakḫ eyledi. Feraḥ-zād zemīne atılıp gergedān yıkıldı. Bu kerre Feraḥ-zād' a gergedān ^{83a14} irişdürdiler. Süvār olup başınuñ zaḥmına bakmayup yüzünden ḳanın silüp bir kerre el tīg-i ḥunfeşāna urdı. ^{83a15} İrüp Arduvān' a bir kılıç ḥavāle eyledi. Arduvān daḥı tiziyye siper ber-ā-ber virdi ammā Feraḥ-zād Hākānī, Arduvān' uñ ^{83a16} siperin yufḳaldup dāmeninden kesdi ve şāg omuzına bir bucuḫ ḳarış zaḥm-ı şedīd açdı. Arduvān Hindī ^{83a17} bir kerre āh idüp ḳolları ' amelden ḳaldı. Feraḥ-zād Hākānī murād eyledi kim bir daḥı ura. Keymurād Hān bu ḥāli görüp Feraḥ-zād' uñ ^{83a18} zamīrin añlayup ' askere ḳol şalup birden yürütdi. İki kerre yüz biñ ' asker hemān na' ralar urup yürüdiler. Feraḥ-zād' uñ ^{83a19} üzerine bir uğurdan ḥamle eylediler. Bu kerre beriden İslām ' askeri daḥı bu ḥāli görüp anlar da yürütdi. Yine ^{83a20} gör seyri. İki leşker birbirlerine ḳarılıp ḳatıldı ammā bu arada Hindīler, Arduvān' ı meydāndan ḳıḳārdılar. Zaḥmın şardılar. ^{83a21} Beri ḫarāfda daḥı İslām dil-āverleri Feraḥ-zād' ı meydāndan ḳıḳarup başın şardılar ammā İslām ' askerinde dil-āverler ḳoḫ olmağ-ıla ^{83a22} Keymurād Hān' uñ ' askerini ' amelleri üzre sürdiler. Bu kerre ol la' in oğlı Layḫān Vezīr gördi ki, ' askerleri bozulmaḫ mertebesine ^{83a23} vardı. Hemān Keymurād Hān' a varup eyitdi, bre meded pād-şāhum iş işde geḫdi. Şimdi ' askerimiz bozulur, ḫabl-ı ^{83a24} ārām ḳaldır diyince Keymurād Hān daḥı ḫabl-ı ārām ḳaldırup ' asker-i İslām ḫabl-ı ārām şadāsın işidince cengden el ḳekdiler. İki ^{83a25} leşker birbirlerinden ayrılıp dönüp ḳondılar. Ölenleri iki ḫarāfdan ayurup İslām ' askerinden düşen şehīdleri defn eylediler, [83b] ^{83b1} eylediler ammā beride kāfirleruñ ḳırılanların āteşe yaḳdı. Layḫān Vezīr, Keymurād Hān' a eyitdi, pād-şāhum birkaç gün ceng ^{83b2} eylemeyüp te' ḫīr idelüm. Arduvān Hindī' nüñ zaḥmı oñulınca ve hem şu arada belki ' Aḳrebe Cāzū da gelüp irişür. Mādām ki cāzū ^{83b3} la' ine gelmedükce biz bu ḫudā-perestleruñ ḫaḳlarından gelmeyüz didi. Keymurād Hān da birkaç gün ceng yoḫdur. Arduvān Hindī' nüñ zaḥmı ^{83b4} eyü olinca diyü ḫaber gönderdi. Birḳaç gün ceng olmayacağın iki

‘askerden haber-dār olup ‘asker āgāh oldılar ^{83b5} ve kendi ‘ālemlerinde oldılar. Herkes kūşe kūşe ‘ayş-ı ‘iřret üzre olup ‘ālemlerinde oldılar. İslām dil-āverleri ise eyā ^{83b6} efendimiz Kattāl Zengī ne zemān zūhūr eyler diyüp Ferāmerz’uñ gelmesine muntazır oldılar. Beride dađı Keymurād Hān ile Laytān ^{83b7} Vezīr dađı eyā Şabārū ‘Ayyār, Cāzū’yı bulup bunda getürebilür mi ‘aceb, ne haber ile gelür diyüp Şabārū’ya ve Cāzū’ya ^{83b8} muntazırılar ammā biz gelemiz Şabārū ađvāline,

Ez-in cānib rāvi-i řirīn öyle nađl ü beyān eyler kim, Keymurād Hān Hūşeng-^{83b9} ābād’dan Hākāniyye üzerine geldükde Şabārū ‘Ayyār’ı Kūh-ı Bercīs’de ‘Akrebe Cāzū’yı da‘vet eylemege göndermiş idi kim ^{83b10} alup bile getüre diyü göndermiş-idi. Şabārū ‘Ayyār, ‘azm-i Kūh-ı Bercīs idüp günlerde bir gün Kūh-ı Bercīs’e gelüp aşlında ^{83b11} bu Kūh-ı Bercīs bir bülend tğ idi. Degme ādem çıkamazdı. Firāzında Şeddād Şāh-ı İbn-i ‘Ād bir metīn kal‘a ve müstahkem kulle bünyād idüp ^{83b12} hattā bir dađme dađı vaz‘ eylemiş-idi ammā bu ‘Akrebe didükleri cāzū gelüp içinde olan halkı dađıdup kendi kal‘a’yı zabt ^{83b13} eylemiş-idi ve bir kıızı var idi. Şemle Bānū dirlerdi. Ziyāde mađbūbe idi. Mūkaddemā gelüp Kartās kapup mekānına getirüp ^{83b14} habs eylemiş-idi. Şimdi yine vardı. Ferāmerz’e fırsat bulup kapdı. Şeytān-ı ‘Aleyh-il-la‘ ne sözi ile Cezīre-i ‘Ayn-ül-bakar’a ^{83b15} birađup geldi. Kūh-ı Bercīs’de kal‘asında oturdu. Nā-gāh günlerde bir gün Şabārū ‘Ayyār çıkageldi. ‘Akrebe Cāzū’ya temennā idüp ^{83b16} Laytān Vezīr ile Keymurād Hān’uñ selāmın degürdi ve seni da‘vet eylediler didi. ‘Akrebe Cāzū dađı nola diyüp Şemle Bānū’yı ^{83b17} anda bıraktı. Şabārū ‘Ayyār’a eyitdi, sen yap yap gel zīrā sen benümle gidemezsin diyüp sihr kuvveti-y-ile kendi ileri ^{83b18} yüridi. Az zemān içinde Hākāniyye üzerine geldi. Gördi kim, Keymurād Hān gelüp ‘asker-i İslām-ıla muqābil konmuş, ^{83b19} oturur. Gelüp mađfice Laytān Vezīr’e bulıřdı. Bu kerre Laytān, Cāzū’yı görince řād olup eyitdi, hoş geldüñ ey meleke-i ^{83b20} řāhirān. Eyü vaktde gelüp iriřdüñ. İşte hāl řu yüzden oldu diyüp nađl eyledi ve Kattāl Zengī nice oldu, haberüñ ^{83b21} var mıdır didi. ‘Akrebe Cāzū eyitdi, belī bir gice ben varup kapup, Deryā-yı Muđit cezīrelerinden bir cezīreye bıraktım ki ^{83b22} aña Cezīre-i ‘Ayn-ül-bakar dirler, anda bıraktım. Ol cezīrede dahi nerre evlādlarından Şehāb-ı Çihil-dest olur, řimdiye dek çokdan ^{83b23} helāk oldu didi. Bu kez Laytān bu haberi iřidince dibelik řād oldu ve sevindi. Andan řonra ‘Akrebe Cāzū’yı alup ^{83b24} tenhāca Keymurād Hān’a götürüp halvetinde bulıřdurdu ve dađı ta‘rif eyledi. Keymurād Hān da ta‘zīm eyleyüp ziyāde ikrām ve

iltifāt ^{83b25} eyledi ve Hudā-perestlerden şekvā eyledi. Laytān daḥı ağlayup Şarşar’uñ kendüye eylediği rengleri naql idüp burnın, kulağın [84a] ^{84a1} gösterdi. Bu kerre ‘Aķrebe Cāzū eyitdi, elem çekmeñ ğayrı ben geldüm. Anlaruñ işi tamām oldu didi ve bu esrāri kimseye ^{84a2} bildürmediler.

Ammā rāvī eydür öte tarafda, ya‘ni İslām ‘askerinde Feylesof-ı Dānā, Muṭahhar Şāh’a ve beglere eyitdi, dil-āverler bu bizüm ^{84a3} İslām ‘askerinde birkaç gün nuḥūset ve şıķlet vardır. Aşlā ve kaṭ‘ā ṭaşra bir kimse gitmesün didi ve kendi şākirdlerin ^{84a4} alup bütün İslām ‘askerinüñ dā’iresine esmā ile cizi çizdi²¹⁵ ve kendi zuhūrāta müterakķıb oldu.

O yañadan, ‘Aķrebe Cāzū ^{84a5} bir tenhā yire varup başladı siḥr eylemege. Nā-gāh anı gördiler ki hevānuñ yüzinde bulutdan eşer yoğ-ıkan anı gördiler ki añsuzın ^{84a6} bir şedīd rüzgār çıkıdı, ra‘d ve berķ oldu. Der-‘aķāb yağmurlar yağup seller aķdı lākin Feylesof-ı Dānā’nuñ çizdüğü ^{84a7} dā’ireden içeri uğramadı. Yağmurdur, giderken kara çevirdi. Allāh öyle bir qar yağdı kim dā’ireden ṭaşra gūyā ki ^{84a8} kardan bir kāl‘a çevrildi. Āsmāna varınca öyle bir şovuk oldu kim zemherīde daḥı eyle bir şovuk olmaz idi. Ancak ^{84a9} dā’ireden içeri işlemezdi. Feylesof-ı Dānā siḥr ‘alāmeti olduğın bilüp tiz bir ‘azāim daḥı oķudı. İşāret ^{84a10} eyledi. Ol sā‘at bir ‘azim rüzgār çıkup ‘askerüñ dört cānibe ṭoğrı esüp qarı ṭār-mār eyledi. Bu kerre ‘Aķrebe ^{84a11} Cāzū da bildi kim siḥrini esmā’ullāh kuvveti-y-ile ibṭāl eylediler. Tiziyye ‘Aķrebe Cāzū bir dürlü siḥr daḥı idüp bu kerre başladı ^{84a12} hevādan āteş yağmağa. Ol kadar yağdı kim dā’ireden ṭaşra bütün cihānı āteş kapladı. ‘Asker-i İslām ḥavfe düşdi. Feylesof-ı ^{84a13} Ekber bir ‘azāim daḥı oķudı. Öyle bir ‘azim rahmet boşandı kim ol āteşüñ cümlesin söyündürüp maḥv eyledi. ‘Aķrebe ^{84a14} Cāzū bir efsün daḥı oķıyup bir avuç ṭopraq alup ‘asker-i İslām’a ṭoğrı atdı. Hevā yüzinden ol kadar ejderler, ^{84a15} yılanlar ve ‘aķrebler dökildi kim ḥadd-i pāyānı yoķ. Bu kerre dā’irenüñ eṭrāfına üşdiler. Dil-āverlerüñ ḥavfı daḥı ziyāde ^{84a16} oldu. Feylesof yine yirden bir avuç türāb aldı ve üzerine bir ‘azāim oķuyup saçdı. Ol kadar qarınca ‘askeri peydā ^{84a17} oldu kim ḥadd-i ḥaşrı yoķ. Bu kerre ol ejderlere üşüp cümlesin yidiler. Maḥv oldu, ejderlerden eşer kalmadı. Begler ^{84a18} ve şāhlar Feylesof-ı Ekber’üñ kemāline taḥsīn eylediler ammā ötede ‘Aķrebe Cāzū yitmiş iki dürlü siḥr eyledi. Cümlesin Feylesof-ı ^{84a19} Dānā

²¹⁵ Müstensih bu kelimeyi tıpkıbasım bölümünde görüleceği üzere “ciz- (ج ز)” şeklinde yazmıştır. Kelime çevriyazıya “ciz-” olarak aktarılmıştır.

ķuvvet-i esmā ile ibtāl eyledi. ‘Aķrebe Cāzū ġayrı ‘āciz oldı. Ol demde hemān bir ġıncır postı getürdüp ġuruş gibi ^{84a20} kesüp öñine yıġdı ve eline dīvit ķalem alup ġıncır ķanı ile ne ķādar İslām dil-āverleri var ise cümlesinüñ isimlerin ^{84a21} ol derilere yazdı. Andan öñine micmer ile āteş getürdüp her pehlevānuñ ismi yazılan deri’i āteşe bıraķdı. Hemān beride ^{84a22} ism şāġibi olan dil-āver yirinden tururken bir kerre hāy diyüp aldı yürüyivirdi. Görenler breh breh tur nolduñ nereye ^{84a23} gidersin diye. Gördiler, olmadı ve kimse’i diñlemedi. Hemān doludizgin segirdüp ķandasın diyüp dā’ireden taşra çıķdı ^{84a24} ve Keymurād Ĥān ‘askerine toġrı gidüp bār-gāh-ı Keymurād Ĥān öñine gelüp turavardı. Bu kerre ‘Aķrebe Cāzū işāret ^{84a25} eyledi. Hemān ol pehlevānı bende çeküp bir çadırda ġabs eylediler. Cāzū mel‘ün ismin daġı āteşe bıraķdı. Beride ol ismüñ şāġibi, [84b] ^{84b1} şāġibi daġı alup yürüyivirdi. Aña daġı bre saña noldı diyince öteye varup anı daġı bende çekdiler.

Ĥāşıl-ı kelām, ^{84b2} bu üslub üzre toķsān ķadar be-nām ve ġüzide pehlevānları ve ser-ķaplānları getürüp cümle bende çekdiler. Bu kerre Ķahhār-ı ^{84b3} Ā‘zam’uñ ismin yaķup ol daġı geldükde meġer ki ‘Aķrebe Cāzū muķaddemā Ķahhār-ı Ā‘zam’uñ na‘rasından ġözi ķorķup ķin eylemiş ^{84b4} idi. Hemān ġördüġi gibi eyitdi, ben bunu kendi mekānuma ġötürüp eşedd ‘azāb-ıla helāk eylerüm didi ammā ġöñlinden ^{84b5} eyitdi, eġer beni bu dil-āver ‘avretlige ķabül iderse ben daġı helāk eylemem diyüp ġāşılı ‘Aķrebe Cāzū hemān Ķahhār’ı aldı. ^{84b6} Varayum bu nā-bekārı ġabs idüp yine geleyüm diyüp bir siġr eyledi. Ķahhār ile bile nā-būd-ı nā-peydā oldı. Az zemānda ^{84b7} mekānı olan Kūh-ı Bercīs’e geldi. Ķahhār’ı ķal‘ada serāyına getürüp kıızı Şemle Bānū’ya sipāriş eyledi ve eyitdi, kızum ^{84b8} bu ziyāde ķuvvet-i ķāhire şāġibi nā-bekārdur. ġöreyüm seni bunu bir ġoşca ġıfz eyle diyüp tenbīh eyledi ve ġötürüp Ķarķās-ı ^{84b9} Merdom-ser’üñ yanında ġabs eyledi ve kendi yine Ĥāķāniyye üzre Keymurād Ĥān yanına ġitdi ammā beride ‘Aķrebe Cāzū ġidince ^{84b10} Layķān, Keymurād Ĥān’a eyitdi, pād-şāhum hemān elde olan Ĥudā-perestleri dār dikdirüp cümlesin ber-dār eyleyelüm didi. Bu kerre ^{84b11} Keymurād Ĥān eyitdi, yā Layķān hele ‘Aķrebe Cāzū ġelsin de yine anuñ re’yi-y-ile ber-dār idelüm. Belki şoñra bize ġāturı ķalup bize bir reng ^{84b12} eyler didi. Hele Cāzū ġelince şabr eylediler. Nā-gāh ‘Aķrebe Cāzū da ġelüp Keymurād Ĥān ile Layķān Vezīr, ‘Aķrebe’ye murādları ^{84b13} ne ise bildürdiler. ‘Aķrebe Cāzū da rızā virüp Layķān kendi ķalķup toķsan dāraġacı

dikdürdi. Bār-gāh önüne ^{84b14} andan toksan nefer-i dil-āveri keşān-ber-keşān varup ḥabsden cümlesin alup getürdiler.

Ammā rāvi eydür, bunlar maḥbūs olduğu ^{84b15} yirde meshūr idiler. Kendilerin bilmezlerdi çünkim şimdi dār dibine getürdiler. İbtidā başda Cihān-baḥş'ı daḥı yanına Ḳahḳaşān-ı Zir-dest ^{84b16} ve Feraḥ-zād Ḥākañi ve Melik Seyf ve Ṭumturāḳ-ı Pülād-dest ve Ḳanāṭūr Zengī ve Gülgün Zengī ve Arduvān-ı Āhen-derīd ve Keyyūs-ı Nīze-dār ve sâ'ir ^{84b17} dil-āverān-ı İslām cümlesin şıravardı. Dārlar dibine dizdiler. Andan sonra her pehlevānuñ kafāsına ikişer cellād geçüp bireri ^{84b18} daḥı dār üzre çıkdılar kim ikisi aşağıdan kaldırup biri daḥı yukarıdan çekeler ammā bu arada ise meshūr kendülerin ^{84b19} aşlā bilmezler. Bu kerre Keymurād Ḥān eyitdi, şimdi bunlar böylece öldüklerin bilmezler ve bāri 'aḳılların başlarına getürsek de ^{84b20} andan sonra kendilerinüñ öldin bilseler didi. Bu kez Layṭān ise feryād idüp bre pād-şāhum hemān böyle iken ber-dār olunsn ^{84b21} yoḥsa şimdi 'aḳıllar başlarına gelicek olursa cümlesi de ḥalāş olurlar diyüp ziyāde iḳdām eyledi. Zīrā muḳaddem Cevāhir ^{84b22} Şāh daḥı Müselmān olmadın Jivek 'Ayyār pehlevānları çalup böyle helāk eylerken Ḳahhār-ı Ā'zam kafesden boşanup gelüp pehlevānları ^{84b23} ḥalāş eylemiş idi. Andan ötüri Layṭān Vezīr'üñ gözi ḳorḳmış idi. Anuñ-çün iḳdām ider ki ol zemān 'Aḳrebe Cāzū ^{84b24} daḥı Ḳahhār'üñ uzaḳdan na'rasın işidüp az ḳalup zehresi çāk olup öleyazdı. Zīrā Cāzū kısmı ve dīv kısmı na'raya ^{84b25} ṭāḳat getüremezlerdi. İşte bunlar bu ḥāl üzre bu mücādelede beri ṭarafda İslām 'askeri daḥı pehlevānlaruñ ber-dār ideceklerin [85a] ^{85a1} duyup feryād u fiḡān vāveylā idüp ağlaşurlardı. Feylesof-ı Dānā ise dil-āver siz elem çekmeñ, anlara zevāl yoḳdur. Şimdi ^{85a2} ḥalāş olurlar diyüp bunlara tesellī virmekde. Bizüm dāstānımız Kūh-ı Bercīs'de Ḳahhār-ı Ā'zam ile Ḳartās-ı Merdom-ser aḥvāline ^{85a3} geldi.

Ez-in cānib rāvi-i 'acīb-ül-beyān ve faşih-ül-lisān bu dāstānı böyle naḳl-i beyān eyler kim, ol zemān kim 'Aḳrebe Cāzū ^{85a4} Ḳahhār-ı Ā'zama getürüp ḥabs eyledi ve kızı Şemle-i Şāḥire'ye sipāriş eyledi ve hem ziyāde medḥ eyledi ve biraḡup yine gitdi. ^{85a5} Bu kerre Şemle Bānū da gerçi daḥı bākire ve hem ḡāyet ḥüsnālardan idi ammā sāḥire idi ve tamām kestānesi ḳararup aḡız açmış idi. ^{85a6} Ḳaçan ki çün müzākeresi olsa hemān ḳahpe kızmış, iştiḥādan şarıl şarıl işemege başlar idi ammā vālidesi 'Aḳrebe ^{85a7} Cāzū gidince eyitdi, varayum şol anam getürdüḡi pehlevān naşıl kimsedür diyüp hemān ḳalkup Ḳahhār'üñ yanına geldi. Ḳahhār ^{85a8} ise öyle

meşhurdur ki kendin bilmezdi. Qartās'ın bu arada 'aklı başında ammā sihr bendinden öyle olmuş ki ašlā harekete ^{85a9} mecālî yok. Hemān hayvān gibi bel bel bakar. Nuṭqa kādîr degül idi. Bu kerre Şemle Bānū, Qahhār'ı görünce biñ cān-ıla 'āşık olup ^{85a10} iştihāsından dāb-ı mekrūh kadîmi üzre ferici şulanup bili boşanmağa başladı. Hemān bu Şemle Bānū bir sihr idüp Qahhār'ın ^{85a11} üzerine üfürince Qahhār-ı Ā'zam'ın 'aklı başına gelüp üzerinden sihrî zā'il olup olduğu gibi Qahhār'ın gözleri açıldı. Gördi ki, ^{85a12} bir zindān gibi yirde oturur ve karşusunda bir maḥbūbe-i devrān, ḥūb duḥter tırup kendüyi temāşā eyler. Bu kerre fikre varup ^{85a13} eyitdi, eyā bura nere ola ki, ben 'askerde tırurken qalkup Keymurād Ḥān ordūsına doğru gitdüm. Gayrı nice olduğum ^{85a14} bilmem ammā gālibā şehîd mi eylemişler beni ki bu kabrdür ve kārşumdaki ḥūrîdür. Yā 'amelümdür diyüp dört cānibe bakınurken gördi ki, ^{85a15} yanında Qartās-ı Merdom-ser, ol daḥı kendüsin seyr ider. Bu kerre Qahhār'ın dibelik ta'accūbi ziyāde oldu. Dönüp Qartās'a eyitdi, ^{85a16} yā Qartās sen ne bakarsın. Biz bunda ne araruz didi ammā Qartās da nuṭk yok, ašlā cevāb virmedi. Bu kerre Qahhār-ı Ā'zam'a ^{85a17} bir dehşet geldi ammā Şemle Bānū, Qahhār'a ḥiṭāb idüp eyitdi, ey pehlevān-ı 'ālem ol yanūdaki dīve ne söylersin zīrā ^{85a18} anuñ 'aklı başında yokdur ki saña söz söyleye ve saña cevāb vire. Sen benümle söyleş didükde Qahhār dönüp Şemle Bānū'ya ^{85a19} eyitdi, ey Bānū-yı cihān yā sen kimsin ve bura neredür ve beni bunda kim getürdi ve bu nerreye noldı kim 'aklı başında degüldür ^{85a20} didi. Şemle Bānū eyitdi, pehlevān bura Kūh-ı Bercīs'de Qal'a-i Şeddād Zindān'dur ve seni bunda 'Akrebe Cāzū didükleri ^{85a21} Cāzū getürdi ve ol güher-ābı daḥı Cāzū getürdi ammā anı getürelî vāfir zemān oldu. Ancak seni bugün getürdi. ^{85a22} Ben ḥod ol 'Akrebe Cāzū'nuñ kızıyam. Aduma Şemle Bānū dirler. Ben seni görüp saña 'āşık oldum ve senüñ sihrîni üzeründen ^{85a23} aldum. Elbetde benümle sīne-i şāf ol, seni bütün dünyāya Qāf-ber-Qāf pād-şāh ideyüm didi. Qahhār'ın 'aqlına yatup ašlāna ^{85a24} vākıf olup fikr eyledi. Şimdi ben bu mel'ūneye yok diyüp ser-geştelik idersem, belki kaçır soñra bunda qalup bir yire ^{85a25} gidemem. Ötede ise İslām 'askeri bilürem ki ziyāde muzāyaqa ve ıztırābdadur. Hemān buña müdārā ideyüm diyüp döndi, [85b] ^{85b1} döndi. Eyitdi, ey Bānū-yı cihānum olsun nola seni nikāḥ ile alayum ammā ancak şol güher-ābuñ daḥı sihrin zā'il eyle. Bunda ^{85b2} çıqup leşkere varalum, orada düğün idüp seni alayum didi. Şemle Bānū eyitdi, yok hemān şimdi beni bir kerre ^{85b3} yef' alleyüp ve bikrüm izāle eyle diyüp Qahhār'ın üzerine

düşdi ve kucaqlayup la'ine iştiḥāsından cuhūd sıtması ^{85b4} tıtmış gibi şakır şakır dıtreüyüp kapdı, şalıvırdı. Qahhār'uñ üzerin rüsyāv eyledi. Bu kerre Qahhār bu ḥālī görince ^{85b5} ol kadar gāzaba geldi kim olmaz. Eyitdi, girü tur behey mel'un diyüp başına bir muşt öyle urdı kim Şemle Bānū'nuñ ^{85b6} kellesi tār-mār olup beyni qan-ıla bile şaçıldı ve Qartās'uñ daḥı üzerine şıçrayınca bu kerre Qartās silkinüp ^{85b7} ve kendüsine gelüp ne gördi, anı gördi ki Qahhār-ı Ā'zam bir kıızı helāk eylemiş. Gelüp temennā eyledi. Eyitdi, ey dil-āver-i 'ālem ^{85b8} bu ne ḥāldür ve sen bunda ne ararsın ve helāk eyledügi kimdür didi. Zirā Qartās öyle meshūr gelüp Şemle'i gerçi ^{85b9} görmiş-idi ammā teşḥīş idemezdi. Qahhār daḥı aşlı-y-ıla naql eyledi. Andan zindāndan taşra çıqup serāy meydānına geldiler. ^{85b10} Bu kerre Qahhār bir qubbe gördi. Yanında bir sūtün dikmişler ve üzerinde birkaç satır yazı yazmışlar. Qahhār yakın varup oqıdı. Dimiş ki, ^{85b11} ben ki Şeddād Şāh idüm, bu daḥme'i bunda binā idüp içinde nice bār-gāhlar qodum. Sen kim Āl-i Qahremān'dan Qahhār-ı Ā'zam olasın. ^{85b12} Bu sūtünü qoparup daḥmeye yol bulup içinde olan emānetleri alasın dimiş ve benüm rūḥumı ḥayr du'ādan ferāmūş itmeyesin ^{85b13} dimiş. Bu kerre Qahhār şād olup zūr eyledi. Ol sūtünü yirinden qoparup bir tarafa qodı. Ol sâ'at bir tarafı qopdı ve ol ^{85b14} qubbenüñ qapusu zāhir oldı. Üzerinde bir 'azīm miftāḥ şokılmış. Bu kerre Qahhār ol miftāḥı üç kerre şāğına burup qaḳı- ^{85b15} -virdi. Qapudur, açıldı. Hemān bismillāh diyüp içeri girdi. Gördi, bir 'azīm ve vāsi' meydān, eṭrafı ḥücre ve birinde zünbūrī ^{85b16} perde aşılmış. Nā-gāh bir güher-āb zāhir olup yüz seksān eriş qadd-ıla elinde 'amūd-ı girān eyitdi, ey ḥākī sen bunda ne ararsın ^{85b17} diyüp geldi. Qahhār'a bir 'amūd ḥavāle eyledi. Qahhār daḥı el açup 'amūdın çekdi, elinden aldı ve kendi 'amūdī-y-ıla bir 'amūd urup ^{85b18} yıqdı. Bu kerre güher-āb emān yā Qahhār-ı Ā'zam beni öldürme. Ben bu daḥmenüñ müvekkeliyüm. Aduma Kāpūs Nerre dirler didi. Qahhār daḥı ^{85b19} incitmeyüp dīvān-ı Şeddād Şāh'ı girüp seyr eyledi. Gördi, bir dīvān-ı 'ālī qurılmış ki tertīb üzre gūyiyā cümlesi cānludur. ^{85b20} Vezīr-i vüzerā emīr ü ümerā, server-i selāṭīn, bevḡābān, ser-hengān, ḥuddām, cümlesi yirlü yirinde tırmışlar. Şeddād Şāh daḥı taht üzre yanında ^{85b21} şāğ ve şol vezīrlere ve ḥakīmlere, Qahhār bunları bu hey'etde görince ḥayrān oldı ve ilerü varup gördi, Şeddād Şāh'uñ boynında ^{85b22} bir levḥ var. Varup ādāb-ıla alup oqıdı. Dimiş ki, ey zemān-ıla bunda gelen şehriyār, kim getüre bunda seni rūzgār. Pes bunda ^{85b23} gelüp benüm dīvānumı seyr idüp benüm rūḥumı ḥayr ile yād idüp ben ki Şeddād Şāh idüm. Bu Qal'a-i Ābād,

bunda ve dahme 'i cümle tā senüñçün ^{85b24} binā eyledüm ve saña kırk sekiz päre ālāt-ı ceng kodum. Evvelā toköz biñ batmān muṭalsım gürz kodum ve bir kılıç daḥı kodum ki adına Tiğ-i Be-naqş-ı ^{85b25} Şeddādī dirler ve yeşil evren postından yüz kırk sekiz kubbeli bir bār-gāh kodum. Adına Şeb-reng²¹⁶-i Şīr-pāy²¹⁷-ı Şeddādī dirler. Arslān pençeli [86a] ^{86a1} bir raḥş daḥı kodum ve üç biñ ‘askere yetecek kadar ālāt ve bār-gāh kodum. Bu emānetleri alup kullandukça baña ḥayr du‘ā idesin ^{86a2} dimiş. Bu kerre Qāhhār-ı Ā‘zam bu levḥden bu ḥaberi işidince şād olup el kaldırıp Şeddād Şāh’uñ rūḥına du‘ā idüp oқıdı ^{86a3} ve taşra çıқdı ve Qartās’a eyitdi, yā Qartās dahme ‘i feth eyledük, şükr olsun Hudā’ya ve-lākin şimdi bu eşyāyı kim kaldırur. ^{86a4} Bāri varsañ ordudan biraz dīv, perī getürüp bu eşyaları yükletseñ ve hem görseñ, ‘Akrebe Cāzū anda ‘askere ve dil-āverlere ^{86a5} bir zarar irgürmek üzre ise yine ‘acele ile bunda gelüp ḥaber virseñ, imdādlarına bulunsaқ didi. Qartās da nola diyüp ^{86a6} dem çeküp az zemānda Ḥākāniyye üzerine geldi. Ne gördi, ‘asker-i İslām gāyet ile muzāyākada ve Keymurād Ḥān’uñ ordūsında bir hāy- ^{86a7} hūy vār. Dārlar dikerler ve daḥı pehlevānları ber-dār eylemege çalışurlar. Bu kerre Qartās Nerre, Muṭahhar Şāh’a buluşup Qāhhār’uñ ^{86a8} aḥvālin bildürdi. Şāhlar ve begler Qartās’a eyitdiler, bre meded yā Qartās pehlevānları ber-dār eylemek isterler, nice olur. Qāhhār ^{86a9} bir sā‘ at evvelce irişdürebildük didiler. Qartās hoş imdi Allāh oñara diyüp biraz dīv alup gitdi. Fi-l-ḥāl Kūh-ı ^{86a10} Bercīs’edür. Gelüp, Qāhhār’a buluşdı ve aḥvāli naql eyledi. Qāhhār dahmede olan eşyāyı dīvlere sipāriş idüp ve Kāpūs ^{86a11} Nerre’ye eyitdi, yā Kāpūs sen de raḥşı getür diyüp hemān kendi Qartās’a süvār olup ‘acele ile qandasın Ḥākāniyye ^{86a12} diyüp Qartās öyle gitdi kim işte Qartās birkaç yirde şıket çekmiş idi. Beride budur ki göz açup yumınca ^{86a13} Qāhhār gibi sengin dil-āveri Ḥākāniyye üzerine götürdi ve zemine indiler. Qāhhār yüzine niqāb aşup leşker-i Keymurād ^{86a14} Ḥān’a girdi. Ol maḥall yetişdi kim darlar da dikilmiş. Tamām birer dāne cellād yukarı çıkup ikişeri aşağıdan ^{86a15} pehlevānları kaldırıp tırur. Bişer pehlevānlar daḥı iplerine yapışup hemān çekmek üzre iken Qāhhār-ı Ā‘zam gördi kim, ^{86a16} Keymurād Ḥān ve Layṭān Vezīr ve Baḥtūn Vezīr ve Arduvān Hindī zaḥm-dār ammā bir miqdār zaḥmı oñulmuş idi. ‘Akrebe Cāzū ^{86a17} daḥı yanlarında şöyle eyleñ, böyle eyleñ diyüp

²¹⁶ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “b (ب)” harfinin “y (ى)” harfi gibi gösterilmesi sonucu “(شيرنك)” şekline benzer şekilde yazılmıştır. Bu duruma mürekkebin çift nokta gibi görünmesi de sebep olmuş olabilir. Kelime çevriyazıya anlamlı olacak şekilde “şeb-reng” olarak aktarılmıştır.

²¹⁷ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “bāy (بلى)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “b-p” noktasındaki ikili kullanımlarından ortaya çıkmış olmalıdır. Kelime cümlelerin akışına göre “şir (arslan)” kelimesiyle birleşik kelime oluşturacağı için çevriyazıya “pāy” olarak aktarılmıştır.

tururken ahhār-ı Ā'zam, Cāzū'ya yakın varup aınsuzdan bir kerre öyle ^{86a18} na'ra-ı ra'd-vār şā'ıka-kirdār bahş eyledi kim zemin-i āsmān şadā ile dolup 'asker-i Keymurād Hān birbirine tokundu ^{86a19} ve çok at ürküp şahibini yire urdı ve 'Akrebe Cāzū, ahhār'uñ na'rasından āh diyüp zehresi çāk olup ^{86a20} hemān ol sā'at helāk oldu ve cān-ber-cehenneme ısmarladı. Rūh-ı nā-pākına Ğaygur ve Laytān Vezir dahı bayıldı ve Keymurād ^{86a21} Hān ve Arduvān Hindī ğışş olup öyle kaldılar. Bu kerredür ahhār-ı Ā'zam ğayrı anlara muķāyyed olmayup hemān dār ^{86a22} üzerine yürüdü. Bu arada Cāzū helāk olunca dil-āverler cümle sihrden hālāş oldılar. Kendülere gelüp gördiler kim, ^{86a23} cümleñ boğazlarında sicim, birer ucın dāra atmışlar dururlar. Bir def'adan 'aķılları başlarına gelüp hemān ahķaşān-ı ^{86a24} Zir-dest gibi ve Feraħ-zād Hāķānī ve Cihān-bahş gibi dil-āverler birden bendlerin kırup ve artās dahı sā'ir dil-āverlerüñ bendin ^{86a25} alıvırdı. Bunlar da çeküp dār ağaçlarını koparup cenge girdiler. ahhār dönüp Keymurād Hān üzerine yürüdü. Arduvān, [86b] ^{86b1} Arduvān Hindī bu maħalle dek 'aķlı gelmiş idi. Hemān ahhār'a karşı gelüp şeş-per havāle eyledi. ahhār dahı Arduvān'uñ ^{86b2} sinesine bir muşt-i pehlevānī öyle urdı kim Arduvān Hindī kıçın kıçın gidüp göti üzre vardı, oturdu. Bu kerre ^{86b3} Keymurād Hān, Bahtūn Vezir ve Laytān Vezir ve Kübrān Rāhib ki āteş-kede üzre olanlaruñ re'isidür. Anlar bār-ğahlarına kaçdılar ^{86b4} ve tiz oluñ diyüp Laytān sözi ile tabl-ı ārām çaldırup çünkü tabl şadāsın işidüp ahhār ve pehlevānlar ^{86b5} ğayrı cümlesi cengden el çekdiler. ahhār eyitdi, yürüñ nā-bekārlar, elimüzden ucuz kırtıldıñuz diyüp döndiler. ^{86b6} artās fi-l-hāl 'asker-i İslām'a gelüp Cāzū helāk olduĝın ve ahhār'uñ geldiĝin ve Cāzū helāk olunca ne kadar zūlmāt ^{86b7} var ise 'asker-i İslām'dan def'oldı ve pehlevānlar hālāş olduĝın bir bir haber virdi ve pehlevānlaruñ rahşların ^{86b8} alup 'ayyārlar ile karşıladılar. Bu kerre pehlevānlar cümle rahşlarına süvār olup ordū-yı İslām'a geldiler. Muṭahhar Şāh ^{86b9} bunları görince şād oldu. Pehlevānlar dahı divāna gelüp herkes yirlü yirinde karar eyledi ve artās'uñ dahı hālāş olduĝına ^{86b10} ziyāde hāzz eylediler ammā beride İslām dil-āverleri gitdükden sonra Arduvān Hindī, Keymurād Hān'a eyitdi, pād-şāhum neyleyüm ^{86b11} ğāfil bulundum. Hele birkaç ğün geçsün de ben meydāna girüp cümlesinüñ haķķından geleyüm didi. Sözlerin bunuñ üzerine ^{86b12} kodılar ammā İslām tarafından cāsūs var idi. Bu cevābları işidüp gelüp İslām dil-āverlerine haber virdiler. Bu kerre ^{86b13} pehlevānlar dahı eyitdiler, bildüklerinden kalmasunlar didiler. artās yine Kūh-ı Bercīs'e gidüp dahmeden

çıkan eşyayı ^{86b14} cümle dıvlere Qartās taqsīm idüp miqdārlarına göre yükletdi. Berhevā kaļqup Hāqāniyye'ye geldiler. Ordūya dāhil ^{86b15} olup Qahhār'uñ daħmeden çıkardığı bār-gāhı yüz kırk sekiz kubbe üzerine qurdılar ve sār pehlevānlar Qahhār'a reşk eylediler. ^{86b16} Qartās çünkim birkaç gün ceng yoqdur. Varup efendüm olan Qattāl Zengī her kända ise bulup ya kendin ve-yāhud bir haberin ^{86b17} alup gelem diyüp cümleye vedā' eyledi ve dem çeküp ber-hevā Ferāmerz'i aramağa gitdi. İşidesin kim nitdi ve ne işledi ammā bizüm ^{86b18} destānımız Kūh-ı Ser-ħad'a, Ferāmerz'e geldi.

Ammā rāvī eydür, Ferāmerz, Ser-āmed-i Kūh-ı Ser-ħad'a 'Akrebe-i Rüyīnten' i Cāh-ı Cān-bin-cān'dan ^{86b19} taşra çıkarup Qal'a-i Kehkeşān'da birkaç gün tedārük görilsün de ğayrı rub'-ı meskūna gidelüm didi. Kehkeşān daħı tedārükde ^{86b20} oldu. Bir gün Ferāmerz yalnız şikāra çıktı. Biraz girüp bir çeşme-sāra geldi. Gördi, bir laṭif yirdür. Rehvār-ı Baħrī'den inüp ^{86b21} Rehvār'ı kiyāha şalup kendi çeşme-sārda olan çemen-i şuffede oturup etrāfı temāşā iderken nā-gāh bir perī-i nev-civānī ^{86b22} zāhir olup geldi. Ferāmerz'üñ ayağına düşdi. Eyitdi, emān devletlü şahib-kırān nā-murādam, beni ber-murād eyle diyüp ağladı ve cān ^{86b23} ciger dağladı. Ferāmerz bu nev-civāna acıdı ve muħabbet eyledi ve eyitdi, ey nev-civān kimsen ve ne diyārdan olursın ve kimden güç ^{86b24} gördüñ ki tā bu mertebe yanup yaqılırsın ve beni ne bilürsün didi. Ol perī-i nev-civānī daħı nuṭqa gelüp eyitdi, devletlü şahib-kırān [87a] ^{87a1} bu Kūh-ı Sürħ'üñ bir tarafında bir tağ vardır. Ol tağüñ adına Kūh-ı Heft-gān dirler. Yidi kullüdür. Her kullesine bir pād-şāh ^{87a2} ħükm eyler. Cümlesi perrīlerdür ve ol yidi kullenüñ evveline Qulle-i Lū'lū dirler. Ol kullenüñ pād-şāhına 'Aden Şāh dirler idi. ^{87a3} Ben ol 'Aden Şāh'üñ oğlıyam. Adıma Hürmüz-i Nev-civān dirler. Pederüm 'Aden Şāh vefāt idüp ben yirine pād-şāh oldum. ^{87a4} Bu kerre Qulle-i Şānī şāhına Zeberced Şāh dirlerdi. Gelüp fuzūlī benüm elümden taħtumı alup zabṭ eyledi. Üçüncü kulle şāhına ^{87a5} Pīrüz Şāh dirler. Zeberced Şāh'üñ birāderidür ve dördüncü kulle şāhına La'lūn Şāh dirler. Beşüncü kulle şāhına Zümürüd Şāh ^{87a6} dirler. Altıncı kulle şāhına Yāķūt Şāh dirler. Yidüncü kulle şāhına Elmās Şāh dirler. Cümlemüzüñ üzerine şehinşāhdur. Aña ^{87a7} varup ağladum. Zeberced Şāh'dan şikāyet eyledüm. Elmās Şāh cevāb virmedi ammā Elmās Şāh'üñ yanında bir dānā vardır ki ^{87a8} Dānā-yı Cīnistān añılır. Adına Sehlān-ı Ĥikmet-şinās dirler. Ziyāde kāmīl perīdür. Tenhāca aña varup buluşdum ve ħālümü 'arz ^{87a9} eyledüm. Şehinşāh-ı

perriyāna söyleseñ, pederüm tahtın baña alıvirse, yine Zeberced Şāh'dan pek laṭif iderdi didüm. Sehlān Perī ^{87a10} baña eyitdi, var şimdi yā Hürmüz Şāh, şimdiki ḥalde ḥālīyā Kūh-ı Sürḥ'e bir şāhib-kırān gelüp Kehkeşān Nerre'i bir ḍarb-ı dest-ile ^{87a11} kendüye ḳul eylemişdür. İşte şol sīmādadur, bir şīr-i siyāhdur. Aña varup niyāz idüp ayagına düş. Çāre saña olursa ^{87a12} andan olur. Zīrā gālib-i şırf bir dil-āverdür. Bu Kūh-ı Heft-gān'da anuñla muḳāvemem ider yokdur didi. Ben daḥı Sehlān Vezīr'ün ^{87a13} sözi ile gelüp seni buldum. Emān el-amān devletlü şāhib-kırān saña dāḥil düşdüm ve mürüvvetüñe ḥavāle eyledüm diyüp tekrār Ferāmerz'ün ^{87a14} ayagına yüz sürüp ziyāde tazarru' ve niyāz eyledi. Ğayrı Ferāmerz bi-ż-zarūrī²¹⁸ anuñ murādın ḥāşıl eylemek iḳtizā eyledi diyüp ^{87a15} dönüp Hürmüz Şāh'a eyitdi, yā Hürmüz Şāh evvelā siz ne dīne ṭaparsıñuz didi. Hürmüz eyitdi, devletlü şāhib-kırān yidinci ḳulle ^{87a16} kim Ḳulle-i Elmās'dur, ḳal'ası muṭalsamdur. Zāhirde ḳal'anuñ ḳapusu yokdur. Zīrā perriler üzerinden aşarlar ve bir düşmen gelüp ^{87a17} ḳal'aya girmek murād eylese hemān āteşden bir bārū çekilür. Ol düşmen hevāya çıḳduḳça ol bārū bile çıḳup bir vechle ^{87a18} üzerinden aşmaḳ ḳābil degüldür ve ol şehriñ tā ortasında bir 'aẓīm meydān vardur. Ol meydāna iki bülend mīl digüp ortasına ^{87a19} bir āyine-i mücellā vaẓ' eylemişler. Ol āyinenüñ cirmi bir fersaḥ yirdür. Adına Āyine-i Ḥikmet-nümā dirler. Kūh-ı Heft-gān'da her ne ḳadar ^{87a20} ḥavādiş zuhūr eyler ise cümle ol āyinede görünür. Üzerinde āyineye nāẓır periler vardur. Ne görünür ise varup ^{87a21} Elmās Şāh'a ḥaber ideler. Elmās Şāh daḥı ḥaber-dār olup her ne iḳtizā eylese aña göre ḥareket eyler. İşte bütün Kūh-ı Heft-gān'da ^{87a22} olan yidi pād-şāh ol āyineye ṭaparlar. Bizüm ma'būdımız -ḥāşā şümme ḥāşā- oldur didi. Bu kerre Ferāmerz gelüp eyitdi, yā Hürmüz ^{87a23} Şāh hem dirsın ki yapmışlar ve niçe ma'būdımız dirsın. Ma'būd bi-z-zāt oldur ki kimsenüñ re'yi ile olmaz. Ḳā'im-i nefsdür, ^{87a24} ezelīdür, ebedīdür. Görinmez ve şeklden ve şüretten münezzeh ve müberrādur diyüp ḥaḳḳı bildürdi ve ḥaḳḳ dīne teklīf eyledi. Hürmüz Şāh ^{87a25} daḥı muḥalefet itmeyüp imāna geldi. Bu kerre Ferāmerz, Hürmüz Şāh'a eyitdi, elem çekme yā Hürmüz, şimden girü iḳtizā eyledi kim varup, [87b] ^{87b1} varup Kūh-ı Heft-gān'ı daḥı fetḥ idüp içinde sākın olanları bütün ḥaḳḳ dīne da'vet idüp gelmeyenleri helāk eylemek ve seni ^{87b2} daḥı yine atañ yirine tahta cülūs eylemek bize lāzım geldi didi. Andan oradan ḳalḳup Rehvār'a binüp Hürmüz Şāh'ı yanına ^{87b3} alup bār-gāh-ı Āşaf'a geldi. Dīvān idüp

²¹⁸ Bu edat sözlüklerde "bi-ż-zarūre" şeklinde geçmektedir.

Kehkeşān ve Seḥāb'a bu aḥvāli bildürdi ve eyitdi, bize şöyle bir iş zühür ^{87b4} eyledi. Ben Hürmüz Şāh ile Kūh-ı Heft-gān'a giderem. Siz de eşyāyı kaldırıp ardumca tiz Ḳal'a-i Lū'lū'ya geldün didi ^{87b5} ve Rehvār'a süvār olup 'İfrīt-i Bedevī'i bile alup 'azm-i Kūh-ı Heft-gān ve Ḳal'a-i Lū'lū diyüp revāne oldı. Bir rivāyetde Ferāmerz ^{87b6} dāḥme'i Āşaf Şāh'da ḥabsden ḥalāş eyledügi Sürḥeng Nerre'ye süvār olup Rehvār-ı Baḥrī'i 'İfrīt-i Bedevī aldı. Ber-hevā gitdi. ^{87b7} Üç gündən sonra Kehkeşān yirine vekil ḳomış-ıdı ve kırk biñ āteşi Cinnī intihāb idüp andan bār-gāh-ı Āşaf Şāh'ı ^{87b8} ve sā'ir eşyāyı kaldırıp Ferāmerz'ün ḳafāsınca ber-hevā 'Aḳrebe'-i Evren-ten daḥı bile Kūh-ı Heft-gān diyüp revān oldı. ^{87b9} Biz gelem Ferāmerz'e. Ferāmerz az zemānda Kūh-ı Heft-gān'a dāḥil olup ḳoḡrı Ḳal'a-i Lū'lū'ya indi. Bir maḥalle indiler. Sürḥeng Nerre, Ferāmerz'i ^{87b10} yire indirüp kendi yayıldı. Biraz yatup hele 'aḳlı başına geldi. Ferāmerz oradan Rehvār'a binüp ḳal'aya ḳoḡrı yürüdiler. ^{87b11} Meger Zeberced Şāh, Hürmüz Şāh'ün Ferāmerz'e gitdügin ḥaber almış idi ve nigeḥ-bān perrīler ta'yin eylemiş idi. Eger Hürmüz Şāh gelürse ^{87b12} baña ḥaber eyleñ diyü tenbīh eylemiş idi. Bu kerre perrīler Ferāmerz ile Hürmüz Şāh ma'an geldügin görince varup Zeberced ^{87b13} Şāh'a ḥaber itdiler. Pād-şāhum Hürmüz Şāh şöyle bir benī Ādem ile geldi. Siyāḥ ḳatrān ḥulumına beñzer yanlarında iki güher-āb ^{87b14} daḥı var, ḳal'aya ḳoḡrı geliyor didiler. Bu kez Zeberced Şāh ḥavfe düşdi ammā Zeberced Şāh'ün iki cihān pehlevānı güher-ābları ^{87b15} var idi. Birine Şementāl-ı Üştür-ser dirler idi. Deve başlu bir cinnī idi. İki yüz altmış ḳoḳuz eriş ḳaddı var idi ve birine ^{87b16} daḥı Şemātur-ı Şir-dest dirler idi. Arslan pençeli bir la'in idi. İki yüz on ḳoḳuz eriş ḳaddı var idi. Bunlar Zeberced ^{87b17} Şāh'a eyitdiler, pād-şāhum şaḳın sen ḳoḳma, yā Zeberced Şāh bir ḥākī nolsa gerek, gelüp tecāvüzlük eylerse paḥlicān ^{87b18} ḥolması gibi larḳadaḳ ben anı yudup bir loḳma eyleserem didi. Bu kez Zeberced Şāh da eydürler, ḳıyās idüp ^{87b19} muḳayyed olmadı ammā Ferāmerz hemān doşḳoḡrı ḳal'adan içeri girdi. Zeberced Şāh'ün olduḡı serāya gelüp ^{87b20} Rehvār-ı Baḥrī'den aşaḡa indi. Rehvār'ı 'İfrīt-i Bedevī zabḥ eyledi. Sürḥeng Nerre'ye daḥı tenbīh eyledi ki Hürmüz Şāh'ı ^{87b21} şaḳın. Eger perrīlerden ve cinnīlerden eger bir kimse ḳaşd eyleserlerse ḳoma didi ve kendi bī-pervā apul apul dīvāndan içeri ^{87b22} yürüdi. Zeberced Şāh'ün tā önine geldi. Ne selām ve ne temenna, hemān eyitdi, baḳa yā Zeberced Şāh, bu nev-civānuñ babası ^{87b23} mülkini fuzūlī niçün elinden alduñ, zabḥ eyledün. Senün kendi diyāruñ saña yitmez miydi diyince hemān Zeberced Şāh, Ferāmerz'ün ^{87b24} söyledüginde ödi

ağzına geleyazdı, nuṭka mecāli ḳalmadı. Bu kerre Şemāṭūr Nerre bir kerre yirinden atılıp eyitdi, ^{87b25} ey nā-bekār ḥākī, seni bunda tefṭiṣci mi gönderdiler. Al imdi saña cevāb diyüp elinde olan ‘amūdı Ferāmerz’e ḥavāle eyledi. [88a] ^{88a1} Ferāmerz daḥı el şunup çekdi. Şemāṭūr Nerre’nün elinden ‘amūdın aldı ve kendin ‘amūdı ile Şemāṭūr’a nice bir ‘amūd urdı ^{88a2} ise hemān Şemāṭūr’ı ḥurd-ı ḥām eyledi. Bu kerre Şementāl Nerre bu ḥālī görüp ḥāy nā-bekār ḥākī sen misin Şemāṭūr gibi nerre’i bir ‘amūd ^{88a3} ile helāk eyleyen diyüp elinde olan ‘amūd-ı girānı Ferāmerz’e bir ‘amūd ḥavāle eyledi. Ferāmerz, Şamāṭūr’uñ ‘amūdın ber-ā-ber virüp ^{88a4} Şementāl’uñ ‘amūdın men’ eyledi ve bir ‘amūd öyle urdı kim Şementāl Nerre men’ idemeyüp zīr ü zeber oldı. Ferāmerz gögsine ^{88a5} binüp imāna da’ vet eyledi. Şementāl Nerre imāna gelmeyüp Ferāmerz’e sömgege başladı. Bu kerre Ferāmerz gördi ki, aṣlā ^{88a6} ilzām olmaz. Hemān iki ayağı-y-ıla bir ayağın başup iki eli-y-ile bir ayağın tutup nice kim zūr eyledi ise cayır²¹⁹ cayır ^{88a7} tā ḥulḳuma varınca Şamāṭāl Nerre’yi iki pāre eyledi. Bu kerre Şementāl Nerre cān-ber-cehennem eyledi. Zeberced Şāh bu ḥālī görünce ^{88a8} bildi kim bu ḥākī ile muḳāvemet muḥāldür diyüp hemān kendi perrīlerin alup Ḳulle-i Zeberced’e ḳaçdı. Anlar kim Hürmüz Şāh’a tābi’ ^{88a9} idi. Anda ḳaldı. Bu kerre Ferāmerz taḥtı ḳılıçlayup götürdi. Hürmüz Şāh’ı yine taḥtına geçürdi. Ḳülle-i Lu’lu’da olan perrīler cümle imāna geldiler. ^{88a10} İki gün Ḳulle-i Zeberced’de ḳalup Hürmüz Şāh, Ferāmerz’e ḥizmetler eyledi. Üçüncü gün Kehkeşān ve Seḥāb daḥı gelüp Keyṭfān ^{88a11} Nerre ser-‘asker zemīne indiler. Bār-gāh-ı Āşaf Şāh’ı ḳurdılar. Ferāmerz bār-gāha ḳıçup dīvān eyledi. Cümle perrī ve cinnī uluları ^{88a12} gelüp cem’ oldılar. Bu kerre Ferāmerz dönüp bunlara eyitdi, ey perrī ve cinnī uluları gerçi Zeberced ^{88a13} Şāh’ı ḳaçurup Hürmüz Şāh’ı da yine pederi taḥtını alıvirdük ammā elbetde şimden giri anları bütün imāna getürmedükce olmaz. Bu aradan ḳalḳup Ḳulle-i ^{88a14} Zeberced üzerine varup ol Zeberced Şāh’ı, İslām’a getürmek gerek ammā şimdi ḳalḳup oraya varsak, baḳ üzerüme gāfil ^{88a15} aṣuzın geldi diyüp bahāne eylese gerekdür lākin bir buradan evvel bir nāme yazup gönderelüm ve kendini da’ vet-i İslām idelüm. ^{88a16} Eger İslām’a gelmezseñ vāḳtine ḥāzır ol, üzerine varmaḳ üzreyüm diyü tenbīh eylesek, ol daḥı aña göre tedārük görüp şoñra ^{88a17} bize bir ‘özr, bahāne eylemese, münāsib degül midür didi. Bu kerre bunlar cümlesi birden siz

²¹⁹ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “çayır (چایر)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “çayır” şeklinde aktarılmıştır.

bilürsiñüz devletlü şāhib-ķırān-ı ‘ālem didiler. ^{88a18} Bu kerre Ferāmerz bir nāme yazup Farğūl-ı Çehār-dest’e virdi ve eyitdi, imdi al bu nāme’i Zeberced Şāh’a ilet ve yine bize bir şāfi ^{88a19} cevāb getir didi. Farğūl nola diyüp dem çekdi ve gitdi ammā ötede Zeberced Şāh daħı çünkim firār idüp kendi ķal‘asına ^{88a20} vardı. Taħtına oturup müşāvere eyledi ve eyitdi, bu hākī nā-bekārı ķorķaram buraya daħı gelür. Bāri biz de tedārük ^{88a21} üzre bulunalum diyüp tiz Ƙulle-i Pīrüz²²⁰, da birāderi olan Pīrüz Şāh’a bir perrī gönderdi ve başına gelen aħvāli ^{88a22} bildürdi ve eyitdi, benüm birāderüm ihtimāldür ki üzerüme gele. Beni bir hāl eyledükden şoñra ğayrı saña da varur. Bāri bunda ^{88a23} gelürse ikimüz bir olup ķarşu duralum. Belki senüñ pehlevānlaruñ aña cevāb virebileler diyüp ğaber gönderdi. Bu kerre perrī ^{88a24} Ƙulle-i Pīrüz’a varup Pīrüz Şāh’a buluşdı ve bu cevābları virdi ammā Pīrüz Şāh’uñ bu ğaberdan cān başına şıçrayup ^{88a25} ve eyitdi, yā nice idelüm, nice olur. Gitsek ķorķaram ta‘rif eyledüğine göre ise biz de cevāb viremeyüz didi ammā Pīrüz Şāh’uñ [88b] ^{88b1} [-ħuñ]²²¹ divanı-y-ıdı. Perrī ve cinnī dil-āverleri vāfir idi lākin iki dāne perrī dil-āveri var idi. Ziyāde nām-dārlar idi. Birine Arķāl Perī ^{88b2} dirler idi. Yüz altmış dōrt eriş ķadd-ı ķāmet çekerdı ve birine daħı Şehmār Perrī dirlerdi. Yüz elli iki eriş ķaddı var ^{88b3} idi. Bir de Ʀaytafūş Billūr-ten nām bir ğüher-āb-ı zīr-desti var idi. İki yüz on toķuz eriş ķadd çekerdı. Vücūdına bir şey ^{88b4} kār eylemezdi. Bunlar Pīrüz Şāh’a eyitdiler, pād-şāhum hemān gidelüm. Biz ol hākīye cevāb virebilürüz didiler. Bu kerre Pīrüz Şāh ^{88b5} daħı anlaruñ sözlerine ve lāflarına inanup hemāñ biraz perī cem‘ idüp seksān biñ perī ‘askeri-y-ile ķalkup Ƙal‘a-i Zeberced’e ^{88b6} duru geldi. Zeberced Şāh daħı geldüğin ğaber alup ķarşulayup bunları ğötürüp ķondurdi ve Ferāmerz şadedin naķl iderken ^{88b7} Farğūl-ı Çehār-dest gelüp kendin ‘arz eyledi. Farğūl’ı dīvāna getirüp nāmesin alup oķıdılar. Mefhūm-ı nāme dimiş ki, ^{88b8} gelüp ğāk-pāyuma yüz sürüp Müselmān olasın. Eger yoķ dirseñ işte üzerüñe vardum. Bildüm, bilmedüm dimeyesin ^{88b9} dimiş. Bu kerre ol pehlevānlar eyitdiler, bildüğinden ķalmasun. İşte biz ğāzırız diyüp cevāb virdiler. Farğūl daħı ^{88b10} dönüp Ƙulle-i Lū’lū’ya geldi ve Ferāmerz’e buluşup virdükleri cevābı bildürdi. Bu Pīrüz Şāh’uñ geldüğin ğaber virdi. ^{88b11} Ferāmerz eyitdi, ğoş imdi vebāli boynına diyüp hemān ğāzır oluñ ğoçdür didi. Kulle-i Zeberced üzerine diyüp fermān ^{88b12} eyledi. Ol ğün ve ol ğice Hürmüz Şāh daħı

²²⁰ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “Bīrüz (بيروز)” şeklinde yazılmıştır. Kelime özel isim olması hususuyla metindeki önceki yazımları de ğöz önünde bulunularak çevriyazıya “Pīrüz” şeklinde aktarılmıştır. Bu durum müstensihin “p-b” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır.

²²¹ Metin dışı unsur.

tedārükün görüp kırk biñ perī ile hāzır ve müheyyā eyledi. İrtesi gün bunlar ^{88b13} kalkıp ber-hevā ‘azm-i Qulle-i Zeberced diyüp revāne oldu. Ol gün yine Qulle-i Zeberced’e dāhıl olup zemīne indiler. Zeberced Şāh ^{88b14} ile Pīrüz Şāh’uñ muķābelesine ķondılar. Zeberced Şāh ve Pīrüz Şāh bār-gāh-ı Āşaf Şāh’ı gördiler. Bu kerre Kehkeşān ile ^{88b15} Seḫāb gördiler, ḫavfe düşdiler ve iki birāder tenhā müşāvere idüp eyitdiler, eger bunlara cevāb virebilürse Kūh-ı ^{88b16} Heft-gān şāhib-ķırānı Evrentus-ı Ne-ser cevāb virebilür yoḫsa ğayrı kimesneler cevāb viremezler didiler. Hele Ferāmerz ^{88b17} daḫı ol gün muķayyed olmayup irtesi gün bindi. Zeberced Şāh’ıla Pīruz Şāh daḫı binüp birbirlerine muķābil oldılar. ^{88b18} Hemān Ferāmerz, Rehvār-i Bahrī’i meydāna sürüp na‘ra urdı ve er taleb eyledi. Bu kerre Şehmār Perrī, Ferāmerz’uñ öñin alup başladılar ^{88b19} cenge. Bu kerre Ferāmerz, Şehmār’uñ ḫamlelerin men‘ idüp gürz-i Āşaf ile urup yıķdı. Sürḫeng Nerre bende çeküp ‘alem sāyesine ^{88b20} iletđi. Ardınca Arķāl Perrī girdi. Yidinci gürzde Arķal’ı da yıķup bende çekdi ve ‘alem dibine gönderdi. Bu kerre ^{88b21} hemān Ṭayṭafüş-ı Billūr-ten iki yüz on ṭoķuz eriş ķadd-ıla ‘amūdın ķapup meydāna yürüdi ve eyitdi, ey ḫākī, nedür bu senüñ ^{88b22} itdüĝin iş diyüp bir kerre ‘amūdın Ferāmerz’e ḫavāle eyledi. Ferāmerz de gürz-i Āşaf’ı ber-ā-ber virüp arķada gerçi ^{88b23} men‘ eyledi ammā Rehvār-ı Bahrī’nüñ miyānı iki ķat olup pāyları ṭopuķlarına varınca zemīne gömildi. Hele ne ḫāl ise ^{88b24} ol ‘amūdın ḫarbın şavup dīvlerüñ ise ibtidā ḫarḫı cümleden girāndur. Ne ķadar taķayyüd eylese andan ziyāde idemez. ^{88b25}

Hāşıl-ı kelām, Ferāmerz, Ṭayṭafüş ile üç dōrt sā‘at ķadar ceng eyledi. ‘Āķıbet Ferāmerz bir ḫarb-ı şedīd urup [89a] ^{89a1} Ṭayṭafüş’ı da yıķdı. Bu kerre Zeberced Şāh’ıla Pīrüz Şāh gördiler kim, böyle olmaz. Hemān ‘askerin alup ķal‘aya girdiler. Ferāmerz de ^{89a2} muķayyed olmayup döndi. Bār-gāh-ı Āşaf’a gelüp yirinde ķarār eyledükde Arķāl ve Şehmār ve Ṭayṭafüş’ı ķarşusına getürdüp bunları ^{89a3} dīnine da‘vet eyledi. Bunlar da Kehkeşān’ı gördiler. Seḫāb Nerre’i gördiler. Buña niçe güher-āblar tābi‘ olmuşlar didiler. İnşāf idüp ^{89a4} üçü de imāna gelüp Ferāmerz’e tābi‘ oldılar. Ferāmerz de bunlaruñ bendlerin alup ḫil‘at giyürdi ve eyitdi, bugün de ṭursun, ^{89a5} yārın ķal‘ada alup şāhları da esīr eyleyem didi. Meger perrīlerden cāsūs var imiş. Ḥaber alup vardılar. Bu cevābı ^{89a6} Zeberced Şāh ile Pīrüz Şāh’a bildürdiler. Bunlar daḫı işidüp ḫavfe düşüp ol gice zī-ķıymet olan şeyleri alup Qal‘a-i ^{89a7} Pīrüz’a kaçdılar. Anda daḫı ārām idemeyüp Qal‘a-i La‘lün’a kaçdılar.

Ammā rāvī eydür, Şehr-i Elmās'da Āyine-i Hikmet-nümā müvekkelleri ^{89a8} gördiler kim, Hürmüz Şāh iki nerre ve birini ādem ile Kūh-ı Heft-gān sınırından girüp Kulle-i Lū'lū'ya toğrı gitdiler. Bunlar temāşāya tırdılar. ^{89a9} Nā-gāh varup kıl'adan içeri girdiler. Dīvān-ı Zeberced Şāh'dan girüp ol siyāh hākī Zeberced Şāh'uñ pehlevānları olan Şamātur ^{89a10} ile Şementāl'ı öldirüp Hürmüz Şāh'ı tahta geçürdi ve Zeberced Şāh kaçup kendi kıl'asına geldi. Müvekkeller bu temāşāyı görince ^{89a11} varup Elmās Şāh'a bildürdiler. Bu kerre Elmās Şāh bekleyüp eyitdi, eyā bu hākī ne ola ve nereden geldi diyüp döndi. Sehlān ^{89a12} Vezīr'e su'al eyledi. Sehlān Vezīr eyitdi, pād-şāhum Kūh-ı Sürh'e bir şāhib-kırān geldi. Kehkeşān Nerre 'i başup kendüsine kıl ^{89a13} eyledi. Besbellü Hürmüz Şāh gelüp size Zeberced Şāh'dan şikāyet eyledi idi. Siz muqayyed olmadıñuz. Zāhir ol dağı varup ol şāhib-kırānı ^{89a14} bulup getürmiş. Yine babası tahtın Zeberced Şāh'dan aldurmuş didi. Bu kerre Elmās Şāh dibelik havfe düşüp eyitdi, ey Dānā-yı ^{89a15} Cīnistān luţf eyle, bir kerre reml eyle, görelüm bize de bir zararlı olur mı didi. Bu kerre Sehlān eyitdi, pād-şāhum ben anı işitdügüm ^{89a16} gibi reml eyledi ve yokladum. Bize fā'idesi olur ve senüñle pek yakın hāşm olur ve bu diyārlarda degül, belki bütün rub'-ı meskūnda ve ^{89a17} Cīnistān'da dağı kendüye yalnız kuvvet-ile gālib gelür bulunmaz didi. Bu kerre Elmās Şāh, Sehlān Vezīr'den bu cevābları işidince ^{89a18} biraz yüregine şu serpildi. Sehlān'uñ murādı ne olduğın fehm idemedi. Hele ol gün geçdi ammā birkaç gündən şoñra nāzırān-ı ^{89a19} āyine yine bir gün gelüp eyitdiler, pād-şāhum ol hākī yine Zeberced'e geldi. Zeberced Şāh ile cenge mübāşeret eyledi didüklerinde ^{89a20} Elmās Şāh eyitdi, bunu böyle boş komağ olmaz diyüp tiz altıncı kulle şāhı Yākūt Şāh ve beşinci kulle şāhı Zümürüd Şāh'a ^{89a21} perrīler gönderüp şöyle bir benī Ādem geldi. Kulle-i Zeberced'e hālā Zeberced Şāh'ı ile cengdedür. Şāyed ki Zeberced Şāh'a fırsat ^{89a22} bulup oradan bu cānibe gele. Hemān siz 'askeriñüz ve pehlevānlarıñuz alup dördüncü kulle şāhı La'lün Şāh'a toğrı varup ^{89a23} Zeberced Şāh'a imdād idesiz didi. Bu kerre varup Yākūt Şāh, Zümürüd Şāh'a bu hāberi ifāde eyledükde Yākūt Şāh ^{89a24} dağı altmış biñ perrī ile pehlevānları olan Tāl Nerre ki yüz toğsan eriş kadd çekerdı ve Baţtāl Nerre yüz seksān toğuz ^{89a25} eriş kaddı var idi ve pāy-ı taht pehlevānına Arkalāş-ı Evren-ten dirler idi. İki yüz elli toğuz eriş kaddı var idi, [89b] ^{89b1} var idi. Bütün vücūdı evren gibi pul pul idi. Anları alup 'azm-i Kulle-i Zümürüd eyledi ammā perrī oradan geçüp Zümürüd ^{89b2} Şāh'a varup haber aldı. Zümürüd Şāhı elli

biñ perrī ile ve pehlevānları Çelpūr-ı Çehār-dest ki iki yüz yigirmi toköz ^{89b3} eriş
 kıaddı var idi. Dört elli bir nerre idi ve birine dağı Akrātus-ı Heft-dest dirler idi. Yidi
 elli bir güher-āb idi. ^{89b4} İki yüz otuz sekiz eriş kıaddı var idi. Nā-gāh Yāķūt Şāh gelüp
 Zümüröd Şāh haber alup kıārşu vardı ve görüşüp āyinīlerince ^{89b5} birbirlerine ziyāfet
 idüp bu aĥvāli söyleşdiler ve Kulle-i Zeberced cānibine cāsūs gönderdiler ve
 kendüleri dağı oradan ^{89b6} kıalkup Kulle-i La‘lün Şāh dağı Zeberced aĥvālınden
 haber-dār olup şāyed ki bu taraĥa gele diyü ‘askerin ĥāzır müheyyā eyledi ve iki ^{89b7}
 metīn güher-ābı var idi. Birine Evrān-ı Büm-ser-best-dest dirler idi. Bayķuş başlı ve
 yigirmi elleri bir güher-āb idi. Yüz ^{89b8} toköz sekiz eriş kıadd çekerdı ve birine dağı
 Semāk-ı Māĥī-beden-i Māymün-ser dirlerdi. Balıķ tenli ve māymün²²² başlı bir
 güher-āb idi. ^{89b9} Nā-gāh Zeberced Şāh’a Pīrüz Şāh ikisi şıngun perrī ‘askeri-y-ile
 gelüp La‘lün Şāh bunları böyle görüp kıarşulatdı ve ^{89b10} ĥāl ĥātırların su’āl eyledi.
 Zeberced Şāh’ıla Pīrüz Şāh dağı olduğı minvāl üzre naķl ü beyān eylediler ve
 eyitdiler, ^{89b11} ĥālā taĥmīnen bizüm ardımızca buraya gelmekdür lākin bilmezüz ki
 nice idelüm didiler. Bu kerre La‘lün bunlara tesellī virüp ^{89b12} eyitdi, elem çekmeñ.
 Benüm pehlevānlarum anlara cevāb virür ammā lākin şehinşāĥ-ı perriyān olan Elmās
 Şāh’a bir kerre aña da bildürelüm. ^{89b13} Ol lā-büdd Āyine-i Ğayret ve Ĥikmet-
 nümā’da belki görmüşdür ammā Elmas Şāh biraz iĥmālcidür didiler ammā bu arada
 Semmāk-ı Māĥī- ^{89b14} beden ile oradan Evrān-ı Büm-ser biraz atup tıtdı ve eyitdi, ol
 kıarayüzlü ĥākī eger bunda gelürse ben hemān anı bir ‘amüd ile ^{89b15} aşlına
 kıāvüşdurayum diyüp biraz lāf-ı güzāf urdı. Hele ol gün geçdi. İrtesi gün bunlar
 Elmās Şāh’a perrī gönderelüm ^{89b16} dirken nā-gāh Yāķūt Şāh ile Zümüröd Şāh
 kıakageldiler. Bu kerre La‘lün Şāh, Zeberced Şāh, Pīrüz Şāh ile bile kıarşulayup ^{89b17}
 kıondurdılar. Biş pād-şāĥ bir yire geldi. La‘lün Şāh, Yāķūt Şāh’ıla Zümüröd Şāh’a
 eyitdiler, gelmeñüze sebeb ne oldı didiler. ^{89b18} Anlar dağı Elmās Şāh bize haber
 gönderdi idi diyüp bildürdiler ve Kıattāl Zengī gelür diyüp Ferāmerz’üñ gelmesine
 çeşm-i ^{89b19} güş eylediler ammā o yañadan Elmās Şāh dağı iĥtiyāten yüz biñ miķdārı
 perī ‘askeri peydā eyleyüp Elmās Şāh’uñ ^{89b20} çok pehlevānları var idi ammā
 dīvānında dört cihān pehlevānı otururdı. Birine Cāmūs-ser Nerre dirlerdi. Ököz ^{89b21}
 başlı bir güher-āb idi. İki yüz yigirmi eriş kıadd çekerdı ve birine dağı Arĥalūs-ı

²²² Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “meymün (ميمون)” olarak yazılmıştır. “meymün” Arapça’da “kutlu, uğurlu” gibi anlamlara geldiği için müstensihin bu kelimeyi yanlış yazdığı düşünölmektedir. Kelime çevriyazıya “māymün” olarak aktarılmıştır.

‘Ankā-ser Nerre dirler idi. İki yüz on ^{89b22} yidi eriş qaddı var idi ve birine Qahtamur-ı Kūh-ser dirler idi. İki yüz yitmiş toquz eriş qaddı var idi ve birine dağı ^{89b23} Evrentūs-ı Ne-ser dirler idi. Toquz başlı bir nerre idi. İki yüz seksān eriş qaddı var idi ammā ziyāde kuvvet şāhibi nerre ^{89b24} idi. Kūh-ı Heft-gān şāhib-qırānı añılurdı. Bunlar bunda şāhlar tarafında zuhūr idecek havādişe muntaızır olup oturmaqda ammā biz gelelüm ^{89b25} Ferāmerz tarafına,

Rāvī kavlınce, Ferāmerz, Qulle-i Zeberced’de Qal‘a-i Zeberced öñinde Zeberced Şāh’ıla Pīrūz Şāh’ı qal‘aya qaçurup pehlevānları [90a] ^{90a1} Şehmār ve Arqāl ve Taytafūş Nerre’yi Müselmān idüp kendüye tābi‘ eyledi ve ol gice ārām idüp irtesi gün qal‘aya yürüdi. ^{90a2} Aşlā bir kimse çıkmadı. Ferāmerz gürz ile qapusın yıqıp içeri girdi. Gördi kim, hiç kimse yoq. Serāy-ı Zeberced ^{90a3} Şāh’a varup tahtın kılıçladı ve qal‘a’ı zabt eyledi ve haber aldılar kim Qulle-i Pīrūz’a gitmişler. Ol gün anda eglenüp irtesi ^{90a4} gün qalkdı. Qulle-i Pīrūz’a vardı. Qal‘a öñine konup haber aldı, anda dağı yoqdur. Qal‘a’-i La‘lūn’a gitmişler. Hemān Ferāmerz, ^{90a5} Qal‘a-i Pīrūz’ı da alup zabt eyledi. Andan qalkdı, gelüp Qal‘a-i La‘lūn öñinde perri ve cinnī ‘askerine muqābil qondı. ^{90a6} Ol gün ārām idüp irtesi bunları dīne da‘vet eyledi. Dīvler muhālefet idüp ceng eylerüz didiler. Bu kerre Ferāmerz ^{90a7} irtesi gün binüp bunlara muqābil olup meydāna girdi ve na‘ra urup er taleb eyledi. La‘lūn Şāh’uñ ikinci ser-qaplanı ^{90a8} olan Evrān-ı Būm-ser meydāna girdi. Ferāmerz’uñ öñin alup ve eyitdi, ey hākī senüñ bu Kūh-ı Heft-gān’da işüñ nedür ^{90a9} ve seni evvel aşlına qavuşdırup soñra seni bunda getüren nā-bekārı dağı helāk ideyüm diyüp hemān Ferāmerz’e ^{90a10} bir ‘amūd havāle eyledi. Ferāmerz de gürz-i Āşaf Şāh’ı ber-ā-ber virüp arqada men‘ eyledi.

Hāşıl-ı kelām, Evrān-ı Būm-ser ^{90a11} üç ‘amūd urup Ferāmerz men‘ eyledi. Bu kerre bir gürz de Ferāmerz urdı. Evrān ‘amūd ber-ā-ber virüp arqaya alduqda ^{90a12} darb-ı gürzüñ şiddetinden yüzi üzerine kapanup yine qalkdı. Tekrār hamle eyledi. ‘Ākıbet Ferāmerz bir darb-ı şedīd urup ^{90a13} Evrān’ı yıqdı. Üzerine düşüp bende çekdi ve ‘alem dibine gönderdi. Hemān Zümürrūd Şāh pehlevānlarından Çelāpūr-ı ^{90a14} Çehār-dest ‘amūdın qapup meydāna girdi. Ferāmerz’e bir ‘amūd havāle eyledi. Andan biraz cengden soñra Çelāpūr gördi kim, ^{90a15} ‘amūd ile cevāb virilmez. Bir kerre hemān ‘amūdın elinden birağup Ferāmerz’e dört el-ile birden şarıldı. Ferāmerz’i ^{90a16} hūrd-ı hām eylemek qaşdı ile kuvveti oldukça şıqdı. Bu kez bir şey

idemeyüp kapup şalıvirdi ve söğmege başladı. ^{90a17} Dönüp Ferāmerz eyitdi, mel'ün adem öyle şıkmazlar, işte böyle şık diyüp bir kerre Çelāpūr'ı bilinden kavrayup nice kim ^{90a18} şıkdı ise Çelāpūr'uñ kütür kütür bili ve kemükleri kırılıp hurd-ı hām olup eşekler gibi bar bar bağırmağa başladı. ^{90a19} Bu kez Ferāmerz, Çelāpūr'ı kapdı, şalıvirdi. Çelāpūr biraz götin başın şalup bağıra bağıra cān-ber-cehennem eyledi. ^{90a20} Şāhlar bu hāli görüp eyitdiler, bu nā-bekār hākīye birer birer cevāb virmek güçdür diyüp kırık dīv-i zīr-destin birden ^{90a21} alup Ferāmerz'uñ üzerine havāle eylediler. Kırık güher-āb bir uğurdan Ferāmerz'e gelüp 'amūd havāle eylediler ammā Ferāmerz ^{90a22} hemān na'ra urup bu güher-āblaruñ kırık dānesin birden na'ra ile helāk eyledi. Bu kerre yüz güher-āb birden yürüdü. ^{90a23} Ferāmerz, Tiğ-i 'Akrebe-i Süleymānī'i çeküp bunları karşıladı ammā beride Seḥāb ve Kehkeşān birbirlerine bakup imdād idelüm ^{90a24} didiler ammā bu arada yine yüz dīvi daḥı perīşān eyledi. Şāhlar bütün 'askeri havāle eylediler. Ferāmerz bunları karşıladı. ^{90a25} Seḥāb ve Kehkeşān hemān anlar da yürüdüler. Ferāmerz'e kafā-dār olmaḥ murād eylediler ammā Ferāmerz dönüp bunlara eyitdi, nā-bekār, [90b] ^{90b1} nā-bekārlar nereye gelürseñüz, dönüñ yiriñüze. Dönüp bunlara heybet ile bir bakış baḥdı kim Seḥāb ve Kehkeşān'uñ ödleri ağızlarına gele- ^{90b2} -yazdı. Yine dönüp 'alem dibine vardılar. Bu kerre Ferāmerz yalnız dört yüz biñ perī ve cinnī 'askerin karşılayup [bunlara]²²³ ^{90b3} bunlara başdı tiği. Bölük bölük idüp hevāya ḳalkayum diyeni daḥı na'ra ile düşürdü. Bu kerre Ṭāl ^{90b4} Nerre ile ve Bāṭṭāl Nerre ikisi gelüp birden Ferāmerz'e 'amūd havāle eylediler. Ferāmerz bir na'ra urup bunlar aralarına girdi. Bir el-ile ^{90b5} birin ve bir el-ile birin tutup ḳaldırdı. İkisini daḥı yire urup birden zemīne çarpup geçdi, gitdi. Bir kerre beriden ^{90b6} dīvler görüp Keyṭfān Nerre ile Sürḥeng Nerre gelüp bunları bende çekdiler ammā şāhlar bu hāli görüp çokluk ^{90b7} 'asker daḥı fā'ide eylemedi. Az ḳaldı münhezim olmağa. Gördiler ki olmaz. Hemān ṭabl-ı ārām çalup cengden fāriğ oldılar. ^{90b8} Ferāmerz de dönüp gayrı bār-gāh-ı Āşaf Şāh'a geldi. Ṭāl Nerre ile Bāṭṭāl Nerre imāna geldi. Ol gice mürūr idüp ^{90b9} şabāḥ oldı. Yine iki leşker birbirlerine muḳābil olup meydān açıldı. Arḳalāş-ı Evren-ten meydāna girdi ammā ^{90b10} vücūdına ālāt kār eylemezdi. Seḥāb ve Kehkeşān dīvlerinden birkaç güher-āb girüp ^{90b11} Arḳalāş ile ceng eylediler. Arḳalāş bunları öldürdü. Bu kerre Ferāmerz girüp biraz ceng eyledi. Gördi ki, vücūdına ālāt işlemez. Hemān gürz-i ^{90b12} Āşaf Şāh ile 'aḳıbet

²²³ Metin dışı unsur.

bir kolın hürd eyledi. Arkalāş Nerre şol el-ile ‘amūd havāle ^{90b13} eyledi. Ferāmerz şol elin dağı hürd eyledi. Şoñra hañçer-i Āşaf Şāh ile baqıp başın kesdi. Bu kerre Akrātus-ı Heft-dest girüp üç sâ‘ at miqdārı ^{90b14} Ferāmerz buña ruşşat virüp āñir-ül-emr bir çarb-ı gürz ile yıkdı ve üzerine düşüp bende çekdi ve Sürheng Nerre‘ye ^{90b15} teslīm idüp ‘alem sāyesine gönderdi. Anuñ ardınca Semāk-ı Māhī-beden girdi. Anuñ dağı vücūdına bir şey kār eylemezdi. ^{90b16} Ferāmerz‘uñ hamlesine vücūdun ber-ā-ber tutardı. Ferāmerz bunu Tiğ-i Āşaf ile çaldı ammā kesmedi. Bu kerre Tiğ-i Āşaf ğılāfına ^{90b17} koyup Tiğ-i ‘Akrebe‘-i Süleymānī‘i çekdi. Anuñla urup Semmāk‘ı iki pāre eyledi. Şāhlar ve dīvler bu hāli görüp ‘azīm ^{90b18} havfe düşdiler. Hemān dīv pehlevānları dīvler ile birden yüridiler. Tekrār şāhlar dağı bütün cümle ‘asker ile yürüyüp ^{90b19} Ferāmerz yine bunlara girişdi. ‘Āķibet bunları bozup qal‘ aya kaçurdi. Ferāmerz dağı qal‘ a qapusına varup yıkdı, ^{90b20} içeri girdi. Bu kerre şāhlar gördiler ki, firārdan ğayrıya çāre yoqdur. Hemān qal‘ ayı bırağup kaçdılar. Şehāb Nerre‘nün ^{90b21} gözün Pīrüz Şāh‘a rāst gelüp tutdı. Sā‘irleri Qal‘ a-i Zümürüd‘e kaçdılar. Ferāmerz gelüp Qal‘ a-i La‘lün‘ı da zabt ^{90b22} eyledi. O yaña dört şāh kaçurup Qal‘ a-i Zümürüd‘e geldiler ve eytdiler, yā şimdi niçe idelüm diyü müşāvere eylediler. Elmās ^{90b23} Şāh‘a ifāde idelüm diyüp Elmās Şāh tarafına bir perī gönderdiler. Elmās Şāh‘a perī varup şāhların cevābın söyledi. ^{90b24} Bu kez Elmās Şāh bunda gelsünler, lā-büdd gelürse bu cānibde ber-tarīķ ile belki cevāb virürüz. Eger ‘āciz qalursağ dağı Qal‘ a-i ^{90b25} Elmās muñalsamdur, zafer bulımaz. Bu kerre bekleye bekleye uşanup bırağup gider diyüp haber gönderdi. Bu kez perī dönüp Qal‘ a-i [91a] ^{91a1} Zeberced‘e geldi ve bu hāberi söyledi. Bu kerre şāhlar dağı qalqıp yidinci qulleye Elmās Şāh yanına geldiler. Ferāmerz‘uñ cengin ^{91a2} ve kuvvetin vaşf idüp ziyāde şecā‘at ve şalābet ussı bir hākīdür didiler. Elmās Şāh‘uñ pehlevānları işidüp eytdiler, ^{91a3} hele ol hākī gelsün de görüñ, biz aña neler eylerüz didiler. Biraz lāf-ı güzāf urdılar. İşte Elmās Şāh‘uñ ve kaçup gelen ^{91a4} şāhlar ‘askerinden dört kerre yüz biñ perī ve dīv ‘askeri cem‘ oldı.

Ammā üstād eydür, bu Elmās Şāh‘uñ bir duñter-i ^{91a5} ferhunde añteri var idi, adına Semensāy-ı Simīn-tāc Bānū dirler idi. Ğāyet hüsñālardan bir perī mañbūbesi idi. Her kim ki ^{91a6} nihānī bir kerre yüzün görse zārūrī çarpılup deli dīvānesi olurdı.

Hāşıl-ı kelām, ‘uşşākıma görünmez bir qazā idi. ^{91a7} Ol hüsñ ile ziyāde bahādire ve yügrüg bānū idi ammā bu bānū, Ferāmerz‘uñ vaşfın işidüp Ferāmerz‘e qulağdan

^{91a8} ‘aşık olup eyitdi, şol hākī pehlevānı ‘acebā vaşf eyledükleri kadar var mıdur yoḥsa yoḥ mıdur, āh bir kerre şol ^{91a9} hākī dil-āverin görebileydüm diyüp derünuna arzu düşdi. Günlerde bir gün t̄āyesini bir tenhāca yire çeküp ey t̄āye benüm ^{91a10} saña bir niyāzum vardur eger yirine getürür iseñ ben de saña her ne isterseñ vireyüm. Cānum t̄āye, benüm murādum şol hākī dil-āverin ^{91a11} bir kerre varup temāşā eylemekdür, benümle gider misin didi. Bu kerre t̄āye dönüp eyitdi, nola kadınum giderüm didi. Semensā Bānū ^{91a12} t̄āyesin yanına alup ve bir cāriye daḥı alup a‘ lā bir meclis kurup ol cāriyeye meclisi virüp k̄anaḥ açup k̄andasın Ḳulle-i ^{91a13} Zümürüd diyüp gitdiler ammā Ferāmerz daḥı öteden k̄alkup Ḳulle-i La‘lün’dan Ḳulle-i Zümürüd öñine gelüp k̄ondı ammā gördi ki, şāhlar anda yoḥdur, ^{91a14} hep gitmişler. Ferāmerz, Ḳulle-i Zümürüd’i de zabḥ eyledi. Ḳulle-i Yāḳūt üzre göçmekde iken yine Ferāmerz göçmeyüp irtesi gün yalnız şikāra ^{91a15} çıḳdı. Gürzūñ bir dıraḥt sāyesine gelüp gördi ki, bir müheyyā bir meclis düzilmiş, üzeri pūşidedeli öylece ḥurur ammā yanında ^{91a16} aḣlā kimse yoḥ. Bir kerre Ferāmerz ta‘ accüb idüp eyitdi, eyā bu meclis bunda böyle tenhā yirde nedür ve kimūñ ola diyüp fikr eyledi. ^{91a17} Tefekkür iderken nā-gāh anı gördi ki, aḣsuzın k̄arşusunda bir dāne perī maḥbūbesi nümāyān oladışdı. Ferāmerz, Bānū’nuñ cemālin ^{91a18} gördiği sā‘at çarpilup hemān şaşdı. Bu kerre şaşduḡından ‘azāīm oḳumaḡa başladı ve buña baḳup eyitdi, ey Bānū ‘ālem hele ^{91a19} gel luḥf eyle, sen kimsin bildür baña didi. Meger ol ise Semensā Bānū idi. Ferāmerz’ūñ şikāra çıḳduḡın görüp geldi. Bu meclisi ^{91a20} kurup kendi pinhān olmuş idi. Gelüp Ferāmerz’e temennā idüp pāyına ser-nihād²²⁴ oldu ve biñ ‘işve ve nāz ile güftāra gelüp eyitdi, devletlü şāhib-kırān ^{91a21} ben cāriyeñe su’āl iderseñüz ḥāliyā şehinşāh-ı Kūh-ı Heft-gān olan Elmās Şāh’uñ duḥteriyüm, aduma Semensā Bānū dirler. Senūñ vaşfuñ işidüp ^{91a22} k̄ulaḳdan saña ‘aşık oldum ve geldüm ki senūñle āşinā ve dost olam. Bir miḳdār şoḥbet-i ḥāş eyleyem. Bu meclisi bunda k̄odum. Buyuruñ ^{91a23} sulḥānum, elimiz bir şofraya şunsun diyüp Ferāmerz’i meclise da‘ vet eyledi. Bu kerre Ferāmerz daḥı da‘ vete icābet idüp Rehvār-ı ^{91a24} Baḥrī’den aḣaḡa itdi ve licāmın alup kiyāha şaldı ve dıraḥta arḳa virüp oturdu. Bu kerre Semensā Bānū daḥı yanına oturup ^{91a25} meclisūñ pūşidesin alup buyuruñ efendüm diyüp başladı. Ferāmerz meclisde olan nevāleden tenāvül eylemege. Andan Semensā Bānū eline sūrāḥī [91b] ^{91b1} sūrāḥī ve sāḡar alup ḥoldurdu. Evvel kendi için şoñra Ferāmerz’e

²²⁴ Bu kelime sözlüklerde “ser-nihāden (başımı öne eğmek)” şeklinde geçmektedir.

virüp başladılar şöhbete. Semensā Bānū, Ferāmerz'e eyitdi, dil-āver ^{91b2} bu diyāra ne tarīk ile düşdüñ diyüp su 'āl eyledi. Ferāmerz'e icmālen başına gelen ser-encāmın bir bir naql ü beyān eyledi ve eyitdi, ^{91b3} benüm murādum bütün bu Kūh-ı Heft-gān'ı kendüme yār idüp şerī'at-i Dāvūd Nebī üzre İslām'a getürmekdür didi. Bu kerre Semensā Bānū eyitdi, ^{91b4} luṭf ile server pederüm Elmas Şāh'a kıyım diyüp ricā eyledi. Ferāmerz daḡı eyitdi, başım üzerine ey Bānū-yı Cihān senüñ ḡāṭıruñ ^{91b5} için eger kātle daḡı müstaḡak olursa biñ kabāḡati daḡı zuḡūr eylerse öldürmeyem diyüp yemīn eyledi. Andan şöñra Semensā ^{91b6} Bānū biraz daḡı şöḡbet idüp eyitdi, sulṭānum bu Kūh-ı Heft-gān'da saña karşı tūrur, kimse yoḡdur. Bütün bu diyārları daḡı kendüñe ^{91b7} meşḡur eylersin lākin ol zemānda ben cāriyeñi unutma diyüp ve yine Ḳulle-i Elmās'a geldükde görüşürüz didi ve Ferāmerz'e vedā' idüp ^{91b8} gitdi ammā Ferāmerz öyle ḡayrān u mest olup ḡaldı. Rūḡ ardı şıra dāde baḡar gibi bakakaldı. Hele ne ḡāl ise 'aḡlın ^{91b9} başına cem' idüp kendiye gelüp ḡalkdı. Biñ belā ile Rehvār-ı Baḡri'ye süvār olup leşkere geldi ammā fikri Bānū'da ḡaldı. ^{91b10} Hele ol gün ve ol gice ārām idüp irtesi gün ḡalkdılar. Kandasın Ḳal'a-i Yāḡūt diyüp 'azm eyledi. Tā kim Ḳal'a-i Yāḡūt'a geldiler. Ferāmerz görđi ki, ^{91b11} Ḳal'a-i Yāḡūt'da daḡı aşlā bir kimse yoḡdur. Bu kerre ḡaber aldı kim Ḳulle-i Elmās'a dek ^{91b12} gitmişler. Bu kerre Ḳulle-i Yāḡūt'ı daḡı zabṭ idüp hemān Elmās Şāh üzerine gitmege tedārükde oldu.

Ez-in cānib rāvī ^{91b13} **dāstān öyle naql ü beyān eyler kim,** muḡaddemā Ferāmerz Ḳal'a-i Lū'lū'ya geldükde dīvān-ı Zeberced Şāh'a girüp anda Zeberced ^{91b14} Şāh'ıñ pehlevānları olan Şemāṭur'ı kendi 'amūdı-y-ıla ḡurd idüp daḡı Şementāl-ı Üştür-ser'i daḡı yıḡup iki pāre idüp ^{91b15} yırtmış idi. Meger ki ol Şementāl Nerre'nüñ vālidesine Āteş Cāzū dirler. Bir 'ifrit idi. Kūh-ı Āteş'de olurđı. Racīm ^{91b16} 'Aleyh-il-la'ne Şementāl'ıñ öldüḡin görüp eyitdi, varayum anası olan Āteş Cāzū'ya ḡāber vireyüm. Bolay ki gelüp ^{91b17} göreydi. Ferāmerz anı da depeledi diyüp hemān sürüp Kūh-ı Āteş'e varup Āteş Cāzū'ya bulışdı ve eyitdi, ey la'ine ^{91b18} sen bunda kendi 'ālemüñdesin, hiç oḡluñ Şementāl-ı Üştür-ser Nerre'den ḡaberüñ var mı didi. Bu kerre Cāzū belünleyüp eyitdi, ^{91b19} ḡāberüm yoḡ ammā oḡluma ne oldu didi. Racīm eyitdi, yā Āteş oḡluñ Şementāl çoḡdan gitdi didi. Āteş Cāzū eyitdi, ^{91b20} nereye gitdi diyince la'in eyitdi, nereye gitse gerek, cehenneme gitdi didi. Cāzū eyitdi, bre ne söylersin ey ^{91b21} mesned-i melā'in yā kim işledi bu işi didi. Racīm

eyitdi, attāl Zengī nām hākī vardur. Āteş'e ol gönderdi ^{91b22} diyüp aşlını bir bir beyān eyledi. Bu kerre Cāzū bu haberini işidince yolınmağa başladı. Vāh hınzır dişli ve deve ^{91b23} başlı eşek kulaqlı sinek başlı oğulcuğum diyüp bār bār bağırdı. Andan dönüp Racīm eyitdi, varayum ben de ^{91b24} ol hākī'yi katlı idüp oğlumuñ intikāmın andan alayum didi. Racīm eyitdi, yā Āteş sen aña āşikāre varup ^{91b25} cevāb viremezsin zīrā ol hākī ism-i Ā'zam bilür lākin uyurken kapup sonra niçe dilersen öyle eyle diyüp [92a] ^{92a1} nā-bedīd oldu. Bu kerre Racīm gidince cāzū hemān sihrin tāzeleyüp 'Azm-i al'a-i Yāķūt eyledi. Kūh-ı Heft-gān'a gelüp ^{92a2} ulle-i Yāķūt öñinde Ferāmerz'i gördi. Şabr eyledi tā kim gice olunca Ferāmerz cāme-hābına girüp yatınca cāzū la'īn fırsat ^{92a3} bulup geldi. Ferāmerz'i sihrden geçirüp kapdı, Kūh-ı Āteş'de mekānına getürdi ammā la'īne Ferāmerz'i görünce 'āşık ^{92a4} olup hemān dilāverüñ 'aqlın başına getürdi. Ferāmerz gözin açup ve kendin düşürüp kendüsin cāme-hāb ^{92a5} libāsı-y-ıla bir muhālif yirde gördi ve karşıusunda bir maħbūbe kız turur. Ğāyet hūsnādur ki vaşfa gelmez. Meger cāzū ve la'īn sihri-y-ile ^{92a6} kendüsin bir maħbūbe kız şekline ķomışdı. Bu maħallde Ferāmerz bunu böyle görünce 'aqlına hemān Semensā Bānū gelüp eyitdi, 'acebā ^{92a7} o mı koyup beni bunda getürdi didi ammā pekçe diķkat idüp baķdı. Bu ol Bānū degüldür ve bunuñ aşlā hūsninde ān u tāb ^{92a8} yoķdur ammā bu arada Āteş Cāzū dönüp hemān eyitdi, niçesin ey attāl Zengī, beni bilür misin, ben kimüm diyince Ferāmerz eyitdi, ^{92a9} yoķ ben seni bilmeyem kim olduğun didi. Cāzū eyitdi, ey attāl Zengī bu ara Kūh-ı Āteş'dür ve baña Āteş Cāzū dirler. ulle-i ^{92a10} Lū'lū'da Zeberced Şāh dīvānında öldürdüğün Şementāl Nerre'nün ben anasıyam, oğlumuñ intikāmın ben senden almak için ^{92a11} varup seni kapdum. İşte bundan getürdüm. Murādum seni 'azab-ı şedīd ile bunda helāk eylemek idi ammā lākin seni ^{92a12} görüp 'āşık oldum. Eger benümle sine-i şāf olup ve baña bir kerre zāt-ül-'amūdı indirsen ben seni öldürmeyüp ^{92a13} bundan böyle seni bütün yiryüzine pād-şāh ideyüm didi. Bu kerre Ferāmerz'dür, bildi ki yine cāzū mekrine uğramış. ^{92a14} Göñlinden eyitdi, hāy mel'üne gördün mi meger cāzū imiş, ben ise Bānū kıyās itdüm idi lākin bu mel'üneye ^{92a15} müdārā ideyüm. Bolay ki la'īn firār itmeyüp elimden hālāş olup gitmeye idi diyüp dönüp yüzine güldi. Āteş ^{92a16} Cāzū, Ferāmerz'ün güldüğün görüp eyitdi, ne gülersin yā attāl yoħsa benüm elimden gelmez mi, kıyās idersin didi. ^{92a17} Ferāmerz yoķ elinden gelmez diyü gülmem, şāfā eyledüğümde gülerüm zīrā senün gibi nāzenin her zemān benüm elime girmez. ^{92a18}

Nice gülmeyem diyince Āteş Cāzū bu sözi gerçek şanup kaçır şīveleri iderek Ferāmerz'ün yanına gelüp kolların Ferāmerz'ün ^{92a19} boynına atup şarıldı ve çoçup Ferāmerz'i öpmek diledi. Ferāmerz bu la'inenün ağzınıñ bed-i rāhiyyesinden buñalup ^{92a20} kay ideyazdı, ya'ni kuşayazdı. Hele ne hāl ise şabr eyledi. Tamām Ferāmerz bu la'ineyi kucağına alup öyle ^{92a21} bir şıkdı kim o satħuvānları birbirine geçüp ħurd-ı ħām olup cān cehennem eyledi. Bu kerre bir țarrāka ħopdı. Ferāmerz ^{92a22} gördi, bir murdār pīrdür. Hele ol mağaradan taşra çıkdı. Meger bu Kūh-ı Āteş'ün bir yanı Deryā-yı Muħīṭ ve bir yanı Şahrā-yı ^{92a23} Heyhāt ve bir yanı daħı Beriyye-i Bī-emān dirler bir beriyye idi. Bir țarafı Şahrā-yı Heyhāt muttaşıl idi. Ferāmerz gördi ki, durmağ ^{92a24} ile olmaz. Hemān Kūh-ı Āteş'den aşığa inüp ol Beriyye-i Bī-emān'a toğrı çekilüp piyāde revāne oldı. Gicenün daħı ^{92a25} iki baħşı gidüp birincisi ħalmış idi. Ferāmerz biraz daħı gitdi. Nā-gāh ħārşusunda bir iki dāne 'azīm meş'ale zāhir oldı, [92b] ^{92b1} oldı. Her biri ħalkān cirminden büyük idi. Ferāmerz eyitdi, eyā bu meşgalelerin ne ola diyüp biraz daħı gidüp yaħın ^{92b2} vardı. Ne gördi, anı gördi ki dört fil cüşşesinde var. Bir dāne cānver başı arslān başına beñzer. Sekiz ^{92b3} ayağı var. Pençeleri yarasa pençesine beñzer. İki azusu var fil azularına beñzer. Vücūdı öyle münakkaşdur kim, ^{92b4} insan görince ħayrān olur. Meger ol meş'ale gibi görinen anuñ gözleri idi. cānver daħı yaħın gelüp bu dem ^{92b5} Ferāmerz'i görince hemān insan rāyiħasın alup ayağuma şikārum geldi şanup bir kerre atılup Ferāmerz'e bir loğma ^{92b6} eylemek kaşdı-y-ıla Ferāmerz ħamle idince bu kerre gel gör seyr it ki Ferāmerz ne yapsın üzerinde ālāt-ı ħarbden ^{92b7} ħiçbir nesne yok. Hemān cāme-ħāb libāsı-y-ıla cāzū ħapmış idi. Dilāver-i 'ālem nā-çār olup ne yapsun, ^{92b8} kaçmağ olmaz hemān dil-āver derūnundan Mevlā'ya şıgınuş yā Allāh ħudret sendendür, 'ināyet senden diyüp ^{92b9} hemāñ muştun dögüp bir kerre bu mūħiṣ ²²⁵ cānveruñ başına bir muşt-ı şāħib-ķırānī öyle urdı kim kellesi tār-mār oldı. ^{92b10} Bu kerre cānver ħarib şadā-y-ıla bir şayħa idüp cān-ber-cehennem eyledi. Bu kerre Ferāmerz ol mevziden ħalāş olduğına ^{92b11} şükrler idüp yine çekilüp yoluna gitdi. Şabāħ olunca dil-āver-i 'ālem biraz daħı gidüp çünkim şabāħ oldı. ^{92b12} Ferāmerz'dür, bir püşte gördi. Kendüye eyitdi ki, belki şol püştenün ardında bir şenlik olmağ var diyüp ^{92b13} hemān Ferāmerz ol püşteye toğrı yüridi. Giderek yaħın vardı.

²²⁵ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstemsih tarafından “mūħiṣ (موخش)”şeklinde yazılmıştır. Kelime kaynaklarda “mūħiṣ (موخش)” şeklinde tespit edilmiştir. Bu sebeple çevriyazıya da “mūħiṣ” şeklinde aktarılmıştır.

Ammā rāvi-i šīrīn kelām, meger ki ol Ferāmerz'ün ^{92b14} gördüğü püšte gibi görinen yidi yüz kulaç ve yidi başlu bir ejderhā idi. Bir 'azīm ejderhā imiş. Meger ^{92b15} gün kızınca harekete gelüp Ferāmerz'ün rāyihasın alınca bunda insān kamusu var. Şikārum ayağuma ^{92b16} gelmiş diyüp yidi dāne başın birden kaldırıp birbiri üzerine kodı. Balyimez topı gibi Ferāmerz'e ^{92b17} toğrı bakup sunduğundan demin zemīne çarpup yiri hendek hendek eyledi. Bu kerre Ferāmerz'i ^{92b18} deme çekdi. Ferāmerz dağı neye uğradığın bilüp lenger virdi. Ferāmerz'ün pāyları topuqlarına varınca ^{92b19} yire batdı ammā yine yiri şaban demiri yarar gibi yarup Ferāmerz öyle giderdi ve üzerinde dağı ālāta ^{92b20} mūte' allıķ bir nesne yok kim anuñla ejdere hamle eyleye. Nā-çār olup hemān muştun döğüp ejderhāya toğrı ^{92b21} öyle gitdi. Qatı yaydan oq çıkar gibi gitdi. Hele Allāh virdi ki Ferāmerz'ün ayakları bir yirlü kayaya ^{92b22} rāst gelüp hemān lenger virdi. Ejderüñ dem hamlesin men' eyledi ammā gönül evinden hālīķ-ı bī-çone ^{92b23} niyāz eylemege başladı. Ey benüm hālīķum ve ey benüm perverdigārum, şıgındum saña yardım eyle baña. Ne gele benden bir qatre ^{92b24} meniden ve bir kabza hākden kuvvet ve kudret ve 'ināyet cümle senüñdür diyüp niyāz eylerken Ferāmerz anı gördi kim, ^{92b25} yidi kimse zuhūr eyleyüp. İçlerinden bir pīr-i rüşen-i zamīr Ferāmerz'e bir tīrile bir kemān virdi. Altı nefer kimse dağı birer tīr virüp [93a] ^{93a1} bu yidi tīr, ejderüñ yidi başın urup helāk eyle didiler. Ferāmerz şükr-i yezdān idüp kemānı eline aldı ve hadengüñ ^{93a2} birin baħr-i kemāna vaz' idüp ejderüñ ortasında olan başını nişāne alup hadenge küşād virdi.

[MİNYATÜR]

^{93a3} Hadeng ejderüñ orta başın kafāsına mıhlayakodı. Ejder cān havli-y-ile qurılıp tørtop oldı. Yirüñ hār- ^{93a4} hāşākın cümle bir yire getürdi. Ferāmerz hadengüñ birini dağı atup ejderiñ bir başın dağı mıhladı.

Hāşıl-ı kelām, ^{93a5} Ferāmerz yidi hadeng ile ol ejderüñ yidi başını dağı kafāsına mıhlayup ejder çarpunı çarpunı helāk oldı. Andan ^{93a6} ol pīr, Ferāmerz'e yā Ferāmerz gel ardumca diyüp ol yidi kimse bir tarafa teveccüh eylediler. Ferāmerz dağı bunlaruñ kafāsına ^{93a7} düşüp biraz gitdiler. Ferāmerz gördi, bir mescid resminde binā var. Ol yidi kimesne andan içeri girdiler. Ferāmerz de ^{93a8} ardlarınca girüp gördi, vāķı' a bir mescid-i şerīf mihrābı var. Qandiller aşılımış. Varup ol pīr mihrāba geçüp ^{93a9} oturdu. Ferāmerz'e işāret eyledi gel diyü. Yanına aldı ve ol yidi kimse başladılar

Zikru'l-llāh'a. Ferāmerz de bunlar ^{93a10} ile bile zikr eyledi. Ol kadar bir zevk-i rūḥānī ḥāşıl eyledi kim olmaz tā kim aḥşām oldu. Ferāmerz anı ^{93a11} gördi, aşılı olan khandiller cümle kendüliginden yandı. Ol mescidüñ derūnı pür-zīyā oldu. Ol pīr kılçup ^{93a12} şalāt-ı mağribe niyyet idüp imāmete geçdi. Ol altı nefer kimse ile Ferāmerz iktidā idüp namāzı edā eylediler. Andan yine ^{93a13} zikru'l-llāh idüp ferāgat eylediler. Ol pīr işāret eyledi, gāibden bir şofra ta'ām gelüp orta yire döşendi. Ferāmerz'e, [93b] ^{93b1} Ferāmerz'e buyur idüp ta'āmı yidiler, şükriñ didiler. Andan dönüp ol pīr Ferāmerz'e yā Ferāmerz biz dilerüz, ben bunlaruñ ^{93b2} başıyam ki benüm aduma Berḥiyā-yı Pīr dirler diyüp bir kemer çıkardı ve tekbīrleyüp Ferāmerz'üñ biline kuşatdı ^{93b3} ve eyitdi, yā Ferāmerz işte bir kemer mādāmki senüñ miyānuñdadur, dünyā ḥalkı bir yire gelse seni zemīnden yukarı kimseye kaldıramaz ^{93b4} ve ne kadar piyāde yürüseñ yorulmazsın. Yārın bundan kılçup şu tarafa toğrı git. Öñine üç bir ruḥ daḥı var ammā ^{93b5} bu kemer²²⁶ ḥāşşası-y-ıla anlardan daḥı ḥalāş olursın, ötesi selāmetdür diyüp bu semt gösterdi. Bunlar yine ^{93b6} Zikru'l-llāh'a meşğül oldılar. Ferāmerz'üñ çeşmine ḥāb galebe idüp uyudu. Biradan gözin açdı, gördi ^{93b7} şabāḥı olmuş. Ol yidi nefer kimesne 'ālem-i gayba kadem başmışlar. Ferāmerz kılçup namazın kılduğdan soñra ber-ḥayāt ^{93b8} pīrūñ gösterdüğü cānibe teveccüh eyledi ammā aşlā Ferāmerz'e piyāde yürümekden bī-tablık gelmedi. Öyle vaḫti olunca ^{93b9} ol beriyyede gitdi. Öyle maḥalli Ferāmerz bir dirahşāna geldi. Bunda öyle ulu ağaçlar vardur kim Ferāmerz yine ^{93b10} göz irişmez ve yigirmi otuz ādem ancak kucaklar ve bu ağaçlaruñ üzerinde kıl kōdar daḥı küçük daḥı büyük kuşlar var. ^{93b11} Nihāyetin Allāh bilür Ferāmerz bunları seyr idüp ḥaḫkuñ şun' -ı kudretine ḥayrān oldu ammā ol ulu kuşlar ^{93b12} Ferāmerz'i görüp bir uğurdan gazlayup kanad kaçup Ferāmerz'üñ üzerine hücüm eylediler. Ferāmerz'e bunlaruñ mehābetinden ^{93b13} bir dehşet geldi ammā kendin cān ḥavli-y-ile dirüp ne eylesün üzerinde ālāt yok. Hemān iki kat olup öyle bir na'ra ^{93b14} urdı kim ol vādiler şadāsı-y-ıla tōldı. Kuşlar serāsime olup ağaçlardan ve ehvādan cümle şapur şapur zemīne dökildi. ^{93b15} Ferāmerz ol arada yine yolına gitdi. Bir sā'at kadar nā-gāḥ kuşlar kendilere gelüp yine Ferāmerz'e kaşd eylediler. Ferāmerz yine ^{93b16} na'ra urup kuşlar yine nīm sā'at miḫdārı bī-hod oldılar. Ferāmerz yine gitdi. birazdan kuşlar kılçup Ferāmerz'e yine

²²⁶ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “kemez (كمز)” şeklinde yazılmıştır. Metnin burasında “kemer” kelimesinin fazlaca geçmesi göz önünde bulunularak müstensihin fazladan nokta koyarak yanlışlık yapmış olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle kelime çevriyazıya “kemer” olarak aktarılmıştır.

hamle ^{93b17} eylediler. Ferāmerz bir na'ra daħı urdı. Kuşlar rub' sā'at kadar serāsime olup kalkdılar, yine hücum eylediler. Ferāmerz yine na'ra urdı. ^{93b18} Kuşlar ğayrı na'radan aldırmadılar. Ferāmerz gördi kim, kuşlardur, na'raya alışdılar. Hemān dıraħtuñ birinden bir 'azīm šāh koparup ^{93b19} bu kuşlar ile ceng iderek, olinca aħşam gitdi, dıraħtan dökündi ve kuşlar da kesildi. Ferāmerz vādī-i mürġāndan ^{93b20} ħalāř olduĝına ūkr-i yezdān eyledi ve ol gicenüñ ūlūsānı gidüp ūlūři ħalınca gitdi. Ğayrı nevm-i ĝalebe idüp bir ^{93b21} pīše-zāra yaħın yire geldi. Ol yirde pīše dibinde yatup uyudu. birazdan bir gü müldi peydā olup Ferāmerz uyandı. ^{93b22} Gördi, ūbāħ olmuş ammā eřrāfin ol kadar arslanlar iħāta eylemiş kim ħadd u ħařrın Allāħ'dan ğayrı kimse bilmez. Meger arslanlaruñ ^{93b23} gü müldüsi idi. Ferāmerz uyandı, ħalkup oturdu. Bu arslanları gördi. Her biri at, fil, cāmus kadar var. Ayaĝa ^{93b24} turup gitmek murād eyledükde dört cānibden arslanlar pençe açup atılmaĝa başladılar. Ferāmerz bunları daħı kuşlar gibi na'ra ^{93b25} ile def' idüp üç kerre vāfir-i menzil yürüdi. Dördüncü na'radan ürkmeüyüp hücum eylediler. Ğayrı Ferāmerz nā-ċār [94a] ^{94a1} muştla urup ve birinüñ bacaĝından ħapup dört yanına ċarpup arslanları öyle daĝıdurdı. Ğāħ birin ħapup ^{94a2} sürüsüne toĝrı fırladup başın önün birden helāk eylerdi. Bu üslüb üzre döĝüře döĝüře vādī-i řirāndan ^{94a3} daħı ċıkdı. Sınurı geċince arslanlar ħaldılar. Berü tarafa geċmediler. Ferāmerz ħamd idüp biraz dinlendi. Ķalkup ^{94a4} yine gitdi. Ol gice daħı nış-ül-leyle varınca gidüp bir yirde yatdı. biraz uyudu. Seħeri yine ħalkup gün ^{94a5} toĝduĝda bir ħumsal yire geldi. Bařduĝċa ayakları topuĝlarına dek zemīne gömilmege başladı, gitdükce daħı ziyāde olup ^{94a6} dizine dek batdı ve ħumdan ol kadar ħarınca ċıkdı kim ħadd ü ħesābın ne bilür. Her biri tazı ħadar şarı ħarınca Ferāmerz'e her ^{94a7} tarafdān ċıĝup ıřırmaĝa başladılar. Aċısı Ferāmerz'üñ de pesinden ċıĝardı. Ğayrı Ferāmerz eli-y-ile üzerinden řıyırmaĝdan ^{94a8} uşanup ve ħırmaĝdan fütür gelüp 'āciz ħaldı. Başladı Dergāħ-ı Ħaĝĝ'a yüz tutup ħādiyü'l-ħācāta 'arż niyāza. Ol sā'at ^{94a9} Ferāmerz'üñ du'āsı müstecāb olup Fermān-ı İllāħi birle Ħazret-i İlyās Nebi zāhir oldu ve Ferāmerz'i ħolundan tutup göz ^{94a10} yumup aċınca bir laşif mürĝ-zāra ħodı. Yā Ferāmerz ğayrı ħalāř olduñ. Ķarřuda görinen bāĝ-ı Süleymān'dur, var ziyāret ^{94a11} eyle. Anda āřinā bulursın diyüp 'ālem-i ĝayba ħadem başdı. Ferāmerz řād olup oradan baĝa teveccüh eyledi. Baĝ ħapusına ^{94a12} geldükde gördi, ħapu küşade, iċeri girdi. Bir ūkūfe-zār her dıraħt meyve-dār üzre bunca mürĝān ħoř elħān, ^{94a13} feryād ve naĝamāt eyler ammā baĝuñ orta yirinde bir ħařr-ı

muşanna‘ binā eylemişler. Kapusu açık, Ferāmerz kapudan içeri kaşruñ nerd-bānından ^{94a14} çıktı. Gördi, bu bir kaşr-ı ‘ālī. Yigirmi beş kûbbe üzerine yapılp orta yirinde bir ‘azīm kûbbe ve eṭrāfında yigirmi dört ^{94a15} nīm kûbbeler tarḥ eylemişler ve dā’iren-mā-dār kaşruñ eṭrāfına üç yüz altmış düzen komuşlar ammā açılmaz. Düzenler cümle necefden ^{94a16} ve kaşr-ı mīnā-yı reng-āmizden idi ve orta yirinde olan Kûbbe-i Bülend’ün fizārına bir ‘ālem važ‘ eylemişler. Şeb çerāğından ^{94a17} ol ‘ālemün üzerine Sīmurğ-ı ‘Anķāyı taşvīr eylemişler. Her sâ‘at geldükçe bir kerre kanād urup öter. Sâ‘at geldüğün bildiler. ^{94a18} Kaşruñ kapusu yek-pāre zümrüden ve yitmiş iki ayak nerd-bānı var. Ferāmerz nerd-bāndan yukarı çıktı. Yidinci pāyesine ^{94a19} kim başdı, bir tarrāka olup Ferāmerz kendin bir dehlīzde buldı ve karşıusunda bir ejderhā-yı zeban, ağızın ^{94a20} açmış turur ammā ašlā hareket eylemez. Ferāmerz bildi kim tılsımdur zīrā sābīka daḥmelerde rāst gelmiş idi. İlerü ^{94a21} yürüyüp kendin ol ejderün ağızından atdı. Deminden çıkup kendin tā kaşruñ ortasında buldı. Gördi, ^{94a22} bir kaşr-ı çār-güşe ve dört cānibi nīm şuffeler, şuffelerün orta yirinde yan yana iki ḥavz eylemişler. Ḥavzlaruñ ortalarında ^{94a23} birer kadeḥ ve kadeḥlerde birer murğ taşvīr eylemişler. Biri beyāz biri siyāh ve bu kuşlar sâ‘at başında bir kerre öterler. Bunlaruñ ^{94a24} şadāsından şükufe-zārda olan mürğān daḥı başlar sâ‘at tamām olunca ötüşürler ve gice geçüp gündüzde beyāz ^{94a25} kuş ötdi. Ol siyāh kuş öyle ḥāmūş olup dünedi. Aḥşām olduğı gibi ol beyāz kuş dünedi. Bu kerre, [94b] ^{94b1} bu kerre ol siyāh kuş kanad çarpup ötdi. Şükufe-zārda olan giceci kuşlar başladılar nağamāta, tā şabāḥ olunca ^{94b2} Ferāmerz bunları temāşā idüp ḥayrān ḳaldı ve bunları icād iden üstāda taḥsīn eyledi. Ne kim şeb-i mūrūr idüp ^{94b3} şabāḥ oldu. Yine ol beyāz kuş uyanup siyāh kuş dünedi. Ferāmerz temāşāsından ğayrı ğinā gelüp taşra ^{94b4} çıkmak murād eyledi. Kaşruñ kapusu yok kim çıka. Ol kadar kaşrı dolaşdı olmadı, bir tarīķ ile yol bulup çıkamadı. ^{94b5} Ferāmerz ğama düşdı, eyā nice olur diyüp tefekkürde iken nā-ğāḥ bir parıldı peydā oldu. Ferāmerz ne ki diyüp baķınca ^{94b6} karşıusunda biraz perrīler zāhir oladışdı ammā içlerinde bir maḥbûbe-i müsteşnā güyā kim ol birleri encum ve bu mihr-i dirāḥşāndur. ^{94b7} Bunlar ḳandan zūhūr eyledi ve kimlerdür diyüp diķķat eyledi. Baķdı, gördi kim, kendü ile dıraḥt sāyesinde şoḥbet iden ^{94b8} Elmās Şāḥ’uñ duḥteri Semensā Bānū’dur ammā Semensā Bānū’nuñ meger bu bāğ-ı Süleymānī teferrüc-ğāhıydı. Ekşerī gelür, bu ḳasrda cilvelenürdi ^{94b9} ve bir gice, iki gice eğlenürdi. Şimdi bir uğurdan Ferāmerz’i görince indü, bend olup geldi. Ferāmerz’ün

qademinde baş koyup ^{94b10} ey server-i ‘ālem sen bu bāğa qandan geldüñ, ötede ‘askerüñ senüñçün qasāvetdedür didi. Ferāmerz dağı Āteş Cāzū iline ^{94b11} geqen serencāmların ve yolda bir yirde qekdügi berzahları bir bir naql-i hikāyet eyledi. Semensā Bānū diñleyüp eyitdi, ey dil-āver-i ^{94b12} ‘ālem senüñ gayb olduğıñ haber alup pederüm Elmas Şāh’uñ dīvleri babamı kendi hāline qomayup Qulle-i Yāqūt’a gitdiler. Varup ^{94b13} ‘askerüñ bozup perişān ideler ve Hürmüz Şāh’ı ele getirüp öldüreler didi. Ferāmerz bunu işidince gamm-gīn oldı. ^{94b14} Egerçi Kehkeşān ve Seḫāb’a anlar da cevāb virür. Yoq idügin bilürdi ammā şāyed anlaruñ eline Elmās Şāh girüp ^{94b15} helāk ideler yāḫud bir tarīk ile anlar Hürmüz Şāh’ı ele getirüp qatl ideler didi. Dönüp eyitdi, ey Bānū şimdi ^{94b16} siz qāndan geldiñüz ve bu qaşrdan qıqmağa tarīk nedür didi. Semensā Bānū gülüp eyitdi, kendiñi şol siyāh quşlı ^{94b17} ḫavza atarsın didi. Ferāmerz eyitdi, ey Bānū-yı cihān şimdi bundan Qulle-i Yāqūt ırāq mıdur, yaqın mıdur didi. ^{94b18} Semensā Bānū server bizüm gidişimiz ile pek yaqındur ammā siziñ gidişinüz ile iki aylıq yirdedür didi. Ferāmerz imdi seni ^{94b19} Ḥudā’ya ışmarladuq ey Bānū diyüp getürdi. Kendüsin ol siyāh quşlı ḫavza atup kendü hemān qaşrdan ^{94b20} taşra bāğ içinde buldı. Tiz hemān ḫātem-i heft nāmuñ yidinci ismin oquyup Sürḫāb Cinnī zāhir oldı. Ferāmerz, Sürḫāb’a ^{94b21} yā Sürḫāb beni Kūh-ı Heft-gān’da Qulle-i Yāqūt’a ilet didi. Sürḫāb nola diyüp Ferāmerz’i döşine alup ‘Azmi ^{94b22} Qulle-i Yāqūt eyledi. Semensā Bānū, Ferāmerz’uñ bu hālin bilmezdi. Vāh şol dil-āveri getürelüm dimedüm, gücenüp gitdi ammā ^{94b23} piyāde qanda gider, varup Qulle-i Yāqūt’a iletelüm diyüp qaşrdan taşra qıqdılar. Ferāmerz’i aradılar, bulmadılar. Bildiler ki ^{94b24} gitmişdür.

Ammā ez-īn cānib rāvī eydür, bu tarafda Ferāmerz, Qulle-i Yāqūt’a gelüp gördi, şāhlar Elmās Şāh yanına gitmişler. ^{94b25} Yārın biz de Qulle-i Elmās’a göqelüm didi. Ol gice āşte²²⁷ Āteş Cāzū gelüp cāme-ḫābından meşḫur alup gitdi, şabāḫ oldı. [95a] ^{95a1} Gördiler, Qattāl Zengī cāme-ḫābında yoqdur, aradılar bulunmadı. Bildiler kim bir qazāya uğradı. Nice eylesünler, belki ^{95a2} bir yirden zūḫūr eyler diyüp ol arada qaldılar. Elmās Şāh cāsūs göndermişdi. Cāsūsular varup Elmās Şāh’a ^{95a3} bir gice Qattāl Zengī cāme-ḫābından gā’ib olmış, aqlā kimse bilmez nice olduğın didiler. Elmās Şāh dönüp Sehlān Vezir’e ^{95a4} yā Sehlān bir kerre görseñ şol Qattāl Zengī nice

²²⁷ Bu kelimeyi müstensih yanlışlıkla fazladan yazmış olmalıdır. Kaynaklarda bu şekilde yazılmış bir kelime tespit edilememiştir.

oldı, sağ mıdur yohsa öldi mi didi. Sehlān dağı yoğlayup sağdur, ^{95a5} bir cāzū şerrine uğramış, yakında yine gelür didi. Meger Ferāmerz ‘askerinden dağı Elmās Şāh dīvānında cāsūs var idi. ^{95a6} Sehlān’dan bu haberi işidüp cān atdı. Gelüp Seĥāb ve Kehkeşān’a bildürdi. Yine gelür, sağdur haberinden anlara kuvvet-i ħalb ^{95a7} ĥāşıl idüp Ferāmerz’ün gelmesine muntazır oldılar.

Ammā bu taraıdan, Elmās Şāh pehlevānları Elmās Şāh’a eyitdiler, yā pād-şāhum çüncim ^{95a8} Ķattāl Zengī ‘askerlerinde yođdur. Varup ol ‘askerin perīşān idüp āsāyişin zabı eylerüz. Her kaçān kendi dađı gelürse ^{95a9} ol zemānda anuñ da ĥađđından gelürüz diyüp Elmās Şāh’ı uyardılar. Şāhlar dađı böye diyüp dört kerre yüz biñ perī ^{95a10} ‘askeri-y-ile ħalkup Ķulle-i Yāĥūt’a geldiler. Ferāmerz ‘askeriniñ muĥābelesinde Ķondılar ve dīv gönderüp Ferāmerz’ün cümle eşyāsın ^{95a11} istediler. Kehkeşān ve Seĥāb virmeyüp cenge ħurdılar. Cāmūs-ser Nerre meydāna girüp vāfir güher-āb yıđdı. Keyĥfān Nerre girüp Cāmus- ^{95a12} ser’i ‘āĥıbet yıĥup esir eyledi. Arĥalūş Nerre girüp Keyĥfān anı da yıĥup bende çekdi. Bu kerre Ķaĥtamur-ı Kūh-ser Nerre girüp ^{95a13} Keyĥfān’ı yıđdı. Ķargül-ı Ķehār-dest girdi, Farĥül’ı da ālūde eyledükde hemān Seĥāb Nerre girüp Ķaĥtamūr ile cenge başladı. ^{95a14} Gerçi Seĥāb Nerre çok metin güher-āb idi ammā Ķaĥtamūr Nerre şedid-i la‘in idi. Bunlar küte küt cengde iken Ferāmerz gelüp gördi, ^{95a15} bir güher-āb ile Seĥāb Nerre ceng eyler. Bu arada Ķaĥtamur Nerre gördi kim, Seĥāb Nerre gitdükce artup kendüsin ālih-i la‘in ĥıleye ^{95a16} sālİK olup Seĥāb’a ĥıle ile bir ‘amūd urup başın yardı. Kehkeşān bu ĥāli görince murād eyledi kim on yidi biñ ^{95a17} ħañtār ‘amūd ile girüp Ķaĥtamūr’ı helāk eyleye. Andan evvel Ferāmerz ańsuzın bir na‘ra öyle urdı kim Kūh-ı Heft-gān ^{95a18} şadā-y-ıla ħolup bildiler ki Ķattāl Zengī na‘rasıdur ammā Ferāmerz apul apul piyāde meydāna girüp Ķaĥtamūr’a çek ^{95a19} elüñ ey ĥılekār la‘in diyüp öñin aldı. Ķaĥtamūr Nerre, Ferāmerz’i gördi, ħoĥsan yidi eriş ħaddı var ammā ĥiç ^{95a20} gözine şalındırmayup ey nā-bekār ĥāki eyü elime girdüñ, seni aşıñna ħavuşdurayım diyüp Ferāmerz’e bir ‘amūd ĥavāle eyledi. Ferāmerz ^{95a21} cāme-ĥāb libāsı ile üzerinde ālāt yođ. Seĥāb’a öyle eyledüğine dađı ziyāde ĥazāba gelmiş idi. Hemān el şunup ^{95a22} Ķaĥtamūr gibi Baĥtāl Güher-āb’ün ‘amūdına şarıldı ve çeküp elinden aldı ve kendi ‘amūdı ile ^{95a23} Ķaĥtamūr’a öyle bir ‘amūd urdı kim Ķaĥtamūr’ı miyānına varınca ĥurd-ı ĥām eyleyüp Ķaĥtamūr cān-ber-cehennem eyledi. Perī ve güher-āb ‘askeri Ferāmerz’ün bu kuvvet ve şecā‘atin ^{95a24} görüp berg-i ĥazān gibi ditreşmege

başladılar. Zîrâ Қаһтамұr Nerre kuvvetde Şehâb'dan çok aşğa güher-âb degül idi. Elmâs Şâh ^{95a25} ve sâ'ir şâhlar Ornatūs-ı Ne-ser'e ey şâhib-kırân-ı Kūh Heft-gân ne turursın girüp şol hâkînūñ haqqından gelseñe didiler, [95b] ^{95b1} didiler. Ornatūs hayr bugün ben anuñ meydânına girmem, 'arzum vardur zîrâ bugün henüz geldi, yorgundur. İkinci üzerinde ^{95b2} âlât yokdur. Şimdi ben anı ya bende çeksem veyâ öldürsem Ornatūs, hâkî'i ğâfil avlayup şöyle eyledi dirler ammâ yârın ^{95b3} meydâna çıkar da'vet eylerüm. Geldükde elbetde haqqından gelürem didi. Bu minvâl üzre meydâna kimse gelmeyüp ceng eylemedi. Dönüp ^{95b4} kondılar. Ferâmerz de döndi. Bu vakte dek 'İfrît-i Bedevî, Rehvâr'ı çekivirdi. Ferâmerz üzerine süvâr oldı. Kehkeşân ve Şehâb ^{95b5} gelüp rikâbın öpdiler. Ferâmerz bâr-gâh-ı Āşaf Şâh'a gelüp Rehvâr'dan indi ve libâs giyüp dîvâna çıktı. Güher-âb uluları ^{95b6} gelüp Ferâmerz'e su'âl eylediler, size ne hâl oldı diyü. Ferâmerz de Āteş Câzû ve kapup Kūh-ı Āteş'e mekânına iletüp Ferâmerz de ^{95b7} câzûyı öldürüp oradan beriyye-i bî-emâne düşüp cânver ve ejderhâ katlı idüp yidilere bulaşup andan vâdî-i ^{95b8} mürġâna ve vâdî²²⁸-i şîrâna ve vâdî-i mürâna düşüp İlyâs Nebî beni bâġ-ı Süleymân'a götürüp anda Semensâ ile buluşup haber ^{95b9} aldığın naql eyledi. Bunlar işidüp hayrân oldılar. Hele Şehâb'uñ zaħmın şarup Câmūs-ser ile Arġalus'ı 'arz ^{95b10} eylediler. Ferâmerz'e daħı götürdüp İslâm'a da'vet eyledi. Anlar da yok dimeyüp tâbî' olup İslâm'a geldiler. Ol gice mürür ^{95b11} idüp irtesi Ornatūs meydâna girdi ve Ferâmerz'i da'vet eyledi. Gele yâ Qattâl Zengî senüñle ceng idelüm didi. ^{95b12} Ferâmerz daħı piyâde Ortanūs'uñ önin aldı. Gördi, Ornatūs Nerre toköz başlu bir nerredür ammâ ziyâde şeci'dür ve tabî'atda ^{95b13} merdâne bir merddür. Söz çok hele cenge mübâşeret idüp Ferâmerz, Ornatūs'a üç gün ruħşat virüp üçüncü gün bir darb ^{95b14} ile âlûde eyledi. Üzerine düşüp bende çekdi. Elmâs Şâh, Ornatūs Nerre'yi halâş eylemek için 'askeri birden ^{95b15} yürütdi. Ferâmerz, Ornatūs'ı dîvlere teslim idüp Rehvâr'a bindi. Perrî 'askerin karşılayup cenge turdılar ve berüden ^{95b16} dîvler daħı yürüyüp çok perî esîr eylediler. Şöyle bir ceng-i 'azîm eylediler kim vaşf kâbil degül idi ve ceng içinde ^{95b17} La'lün Şâh ile Zümürüd Şâh ve Zeberced Şâh ele girüp esîr eylediler. Elmâs Şâh ile Yâķūt Şâh, Şehr-i Elmâs'a firâr eylediler. ^{95b18} Ferâmerz daħı dönüp bâr-gâh-ı Āşaf gelüp emr eyledi. Şâhlar ile Ornatūs'ı meydân-ı siyâsete getirüp bunları dîne ^{95b19} da'vet

²²⁸ Bu kelime müstendsih tarafından tıpkıbasım bölümünde yanlışlıkla "āvdi (اودى)" şeklinde yazılmıştır. Bu yanlışlık müstensihin harflerin sırasını karıştırmamasından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya "vâdî" şeklinde aktarılmıştır.

eyledi. Gelmezseñüz sizi helāk eylerüm didi. Şāhlar gördiler olmaz, cümle ĩmāna gelüp Ferāmerz'e tābi' oldılar. Ornañūs^{95b20} Nerre dañı ĩmāna gelüp üçinci serkaplān oldu. Dīvler tarafından üç gün Ferāmerz, Kulle-i Yāķūt'da eglenüp dördüncü gün Şehr-i Elmās'a^{95b21} göçdiler ve gelüp Şehr-i Elmas'ın önüne ķondılar ammā Şehr-i Elmās muñalsım idi. Zāhirde ķapusu yoğ-ıdı ve üzerinden aşmak^{95b22} murād eyleyen kimesne'ı bir āteş zuhūr idüp bārū gibi ķapları. Çıkdukça āsmāna bile çıkardı. Üzerine varanı yakardı.^{95b23} Bir vechle girmek ķābil degüldür ve fetħi dañı ne tarıķ ile olur kimse bilmezdi. İçerüde Elmās Şāh ile Yāķūt Şāh^{95b24} ve Sehlān Vezır, perrı uluları-y-ıla oturup Kattāl Zengı bildüğinden ķalmasun, ķal' aya giremez, otura otura^{95b25} uşanup bir gün bırağup gider dirler idi. Aşlā muķayyed olmadılar.

Ammā bu tarafından, taşrada Ferāmerz bir gün beş gün oturup [96a]^{96a1} ķal' aya girmege çāre aradı, olmadı. Bir tarıķ ile fetħine çāre idemeyüp 'āciz ķaldı. Bir gün yalnız raşşına süvār^{96a2} olup Kulle-i Elmās'ın dört cānibin dolaşup fetħine bir vesıle ararken ķal' a dıvārında bir summākı taş gördi. Üzerinde^{96a3} birkaç satır yazı va. Dimiş ki, her kim bu ķal' a'ı fetħ itmek murād eylerse şehriñ ortasında olan āyine-i hikmet-nümā ki iki^{96a4} meyl arasına vaz' olmuşdur. Meylün birisine bir 'ālem vaz' olup firāzına bir beyza-i zerrın ķonmuşdur. Ol yumurta'ı taş^{96a5} ile urabilürseñ ķal' a'ı fetħ ider dimiş. Ferāmerz'dür bu hañtı okuyınca şād oldu. Tiz Rehvār-ı Bahri'den inüp yirden^{96a6} bir müdevver-i münāsib seng alup ol didüğü meylün ber-āberine geldi. Gerçi taşradan Āyine-i Hikmet-nümā görünmezdi ammā^{96a7} meyller görünürdi. Ferāmerz ol 'ālem olduğı meylün firāzındaki beyza'ı nişāne alup bir taş atdı, taş hañā eylemeyüp^{96a8} ol beyza'ı urdı. Beyza ķopup zemıne düşince bir tarrāķa ķopdı ve Kāl' a-i Elmās çarħ olup²²⁹ birazdan tırdı.^{96a9} Anı gördiler, ķal' anuñ ķapusu zāhir oldu. Hemān Ferāmerz, Rehvār'a binüp ķapuya yüridi. Ötede Elmās Şāh, Yāķūt Şāh'ıla^{96a10} oturup 'acebā bu ķal' anuñ fetħine çāre olur mı diyü Sehlān Vezır'e su'āl eylediler. Sehlān Vezır pād-şāhum belki^{96a11} bulunmuşdur zirā fetħi pek yakın görünür didi. Ol dem bunlar bu sözde iken bir tarrāķadur ķopdı. Bunlar vehm idüp o yā ne ola^{96a12} dirken Kulle-i Elmās harekete gelüp ve devr idüp birazdan yine sākın oldu. Sehlān Vezır işte pād-şāhum^{96a13} ķal' a fetħ oldu, tedārükün gör dirken perriler gelüp emān pād-şāhum Kattāl Zengı ķal' a'ı fetħ idüp ķal' adan içeri^{96a14} girdi dirken

²²⁹ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde fazladan yazılan ikinci bir “vav (و)” harfinden dolayı (اولووب) şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “olup” şeklinde aktarılmıştır.

biri dağı geldi. Ol da öyle didi. Elmās Şāh şaşup yā nice idelüm, niçe olur didi. Sehlān ^{96a15} Vezīr niçe olsa gerek pād-şāhum ol birleri nice oldıysa sen de öyle olursın didi. Müdārādan ğayrı çāre yoğdur ^{96a16} didi. Elmās Şāh neylesün öyle ƙaldı. birazdan Ferāmerz ƙal‘adan girüp toğrı serāy-ı Elmās Şāh’a yüridi. ^{96a17} Perrīler gelüp Elmas Şāh’a işte geldi didiler. Sehlān Vezīr eyitdi, pād-şāhum ƙarşu çıƙalum diyüp Elmās Şāh’ı ve Yāƙūt ^{96a18} Şāh’ı alup önlerine düşüp Ferāmerz’e ƙarşu geldi. Ferāmerz de serāydan girüp Rehvār’dan indi. ‘İfrīt-i Bedevī, ^{96a19} Rehvār’ı aldı. Ferāmerz yuƙarı çıƙdı. Gördi, üç kimse gelüp temennā eyledi. İkişi şāhāne libas-ıla biri vezīrāne ^{96a20} libāslar ğiyer. Elmās Şāh’uñ başında yidi küngürelı tāc var. Ferāmerz bildi kim, Elmās Şāh’dur. Ferāmerz dağı bunlara luţf-ıla ^{96a21} selām virdi. Hāl-i hātırın su’āl eyledi. Elmās Şāh buyuruñ idüp içeri girdiler. Elmās Şāh, Ferāmerz’i ^{96a22} tahta teklīf eyledi. Ferāmerz hāyır yā Elmās Şāh biz taht-nişīn degülüz, bizüm yirimiz pāy-ı tahtdur diyüp geçdi. Ornaţūs’uñ ^{96a23} yirinde ƙarār eyledi. Andan Elmās Şāh ziyāfet tedārūki gördi ve perī gönderüp taşradan şāhları ve Kehkeşān’ı ^{96a24} ve Seĥāb’ı da‘vet idüp cümle birlik oldılar. Ferāmerz, Elmās Şāh’ı İslām’a da‘vet eyledi. Elmās Şāh, Sehlān Vezīr’e baƙdı. ^{96a25} Sehlān Vezīr işāret eyledi muĥalefet itme diyü. Hāşılı Elmās Şāh ve Yāƙūt Şāh dağı imāna gelüp Sehlān ise dağı evvelden, [96b] ^{96b1} evvelden Sünnī idi. Bir bunuñ üzerine birƙaç ğün yidiler içdiler. Ferāmerz, Āyine-i Hikmet-nümāyı seyr eyledi, ĥayrān oldı ^{96b2} ve murād eyledi ki şikest eyleye. Belki şoñra yine azup bu āyineye perest olurlar diyü ammā diyü ammā yine fikr idüp eyitdi, yazıƙ bir kāmīlūñ ^{96b3} icādıdur zāyi‘ olmasun didi. Bu arada Elmās Şāh, Sehlān Vezīr ile müşāvere idüp Semensā Bānū’yı Ferāmerz’e ‘arz eylediler. Ferāmerz de ^{96b4} ƙabūl idüp sūre-i bünyād urdılar. Ferāmerz, Hāƙāniyye’de ‘askerūñ ‘acebā hāli nice oldı ve benüm dağı nice olduğum bilmezler, ^{96b5} bir yüğrüg perī olsa varup bizden oraya, oradan bize getürse diyü müşāvere eylerken bir kütürdi ƙopdı. ^{96b6} Birƙaç perrīler beñizlerinde ƙan ƙalmamış, gelüp ey dil-āver şu şūretde bir güher-āb geldi, toğşan toğuz eriş ƙaddı var, başında ^{96b7} murğ-ı buƙalemun otağası vardur, düşünde bir teber-i ‘azīm evren-i dehān taşrada тұrur. İçeri ğirmege izin ister didiler. ^{96b8} Ferāmerz bu ĥaberi işidince şād oldı. Bildi ki gelen Ƙartās’dur. Bre gelsün görelüm, ol yabandan degüldür diyince perrīler ^{96b9} ƙıƙup buyuruñ didiler.

Ammā rāvī eydür, Qahhār-ı Ā'zam, Kūh-ı Bercīs'de 'Akrebe Cāzū'yı öldürüp Qartās, cāzū habsinden ^{96b10} hulaş idüp 'askere gelüp pehlevānları dārūdan hulaş eyledi. Arduvān Hindī birkaç gün geçsün de meydāna çıkarum ^{96b11} ne Qahhār'ı koyayım ne sāvīrlerin diyüp iki cānibinden āsāyiş nidā olundu. Ol aralıkda Qartās varayum efendüm Qattāl ^{96b12} Zengī kanda ise bulayım diyüp ve Feylesof-ı Dānā sözi ile Deryā-yı Muḥīṭ cezīrelerin gezüp Cezīre-i 'Ayn-ül-bakar'a Şehāb Nerre ^{96b13} ile ceng idüp 'āqıbet kendüye yār eyleyüp Kūh-ı Sürḥ üzerine gitdügin haber aldı. Oradan Kūh-ı Sürḥ'e geldi. Anda da Kehkeşān ^{96b14} ile olan ma'rekesin ve Kūh-ı Heft-gān üzre gitdügin haber alup dem çekdi. Kūh-ı Heft-gān'da Qulle-i Elmās'da buldı. Ol idi ki ^{96b15} gelüp istedi. Perrīler buyuruñ deyince Qartās-ı Merdom-ser içeri girdi. Şāhlara tapu kıilup vardı. Ferāmerz'ün kademinde baş kodı. ^{96b16} Ferāmerz daḥı hāy merḥabā, hoş geldüñ yā Qartās, bu kâdar zemāndur sen kanda gitdüñ ve buraya şimdi kandan gelürsin didükde ^{96b17} Qartās daḥı tekrār temennā idüp ibtidā kendüsin Cevāhir-ābād'da iken 'Akrebe Cāzū siḥrden geçürüp Kūh-ı Bercīs'de qal'asına iletüp ^{96b18} habs eyleyüp soñra Hāḳāniyye'de Qahhār-ı Ā'zam'ı daḥı qapup Kūh-ı Bercīs'e getirüp kızı Şemle-i Sāḥire, Qahhār'a 'āşık olup ^{96b19} Qahhār'uñ siḥrin giderüp Qahhār da Şemle'i helāk idince ben de hālāş olup Layṭān Vezīr ise muḳaddem Şarşar-ı Sebük-bār ile ^{96b20} bāz-küşti geçdükde Şarşar seyāḥate, Layṭān Vezīr, Hūşeng-ābād'a Keymurād Hān yanına varup şikāyet idüp Keymurād Hān daḥı ^{96b21} cihān pehlevānı Arduvān Hindī ki on sekiz toplı şālık kullanur. Anı alup iki kerre yüz biñ er ile gelmiş bizüm 'āskerden ^{96b22} cāzū pehlevānları siḥrile bende çekmiş. Bir dār eylerken gelüp irişdüñ Qahhār-ı Ā'zam pehlevānları, cümle hulaş eyledi. Şimdiki hālde ^{96b23} ceng yoḳdur. Ben de sizi arayı işte gelüp bunda buldum didi. Ferāmerz, Qartās'dan Arduvān Hindī şadādın işidince ^{96b24} dönüp Elmās Şāh'a yā Elmās Şāh sūrı ferāḡat idelüm de benümle bile gidersüñ, tedārük gör zīrā ötede 'āskerüm üzerine ^{96b25} kavī düşmen zuhūr eylemiş. İnşa'allāh ötede sūrı yolu ile iderüz didi. Elmās Şāh da sūr sevdāsından geçüp tedārüklerin gördiler. [97a] ^{97a1} Şāhlar qal'alarına vekiller naşb idüp yidi pād-şāh beş kerre yüz biñ perī ile ḥāzır oldılar. İki günde tedārükleri tamām olup üçüncü ^{97a2} gün Ferāmerz üçü bir taḥ-ı 'ālī düzüp perī şāhları ve Semensā Bānū ve Sehlān Vezīr oturup dīvler taḥtı düşlerine aldılar. ^{97a3} Ber-hevā kandasın rub'-ı meskūn diyüp revān oldılar. İşte Ferāmerz gelmekde bizüm dāstānımız Hāḳāniyye'de 'askere gelsün.

Rāvī-i ^{97a4} şīrīn-edā böyle naql eyler kim, Qahhār-ı Ā'zam, Kūh-ı Bercīs'den gelüp na'ra ile 'Akrebe Cāzū'yı helāk idüp pehlevānları dārdan ^{97a5} ḥalāş eyledi. Arduvān Hindī ileri gelüp şeş-per ḥāvāle eyledi. Hemān Qahhār-ı Ā'zam gögsine bir muşt urup Arduvān ^{97a6} Hindī göti üzerine oturavardı. Pehlevānlar dögüşerek leşkere geldiler. Arduvān Hindī eyitdi, birkaç gün geçsün ^{97a7} zahmum önlesün meydāna girüp ne Qahhār'ı koyam ve ne sā'irlerin didi. Qartās da Ferāmerz'i aramağa gitdi ammā 'Akrebe Cāzū, ^{97a8} Şabārū 'Ayyār'ı göndermişlerdi. Şabārū 'Ayyār'a cāzūsın yap yap gel diyüp ilerü geldi. Bu kâdar iş görüp soñra ^{97a9} mürd oldı. Şabārū daḥı irtesi gün çıkageldi. Keymurād Hān'a buluşup gördi, 'Akrebe Cāzū helāk olmuş. Keymurād Hān ^{97a10} ile Laytān Vezīr, Şabārū 'Ayyār'a iş saña kaldı, Arduvān Hindī pehlevānlar ḥaqqından gelür ammā anda nebtiz 'ayyārlar vardur, ^{97a11} Bolay kim 'ayyārları ele getürebildük didiler. Şabārū 'Ayyār elem çekmeñ anlara bir iş geçmeye ki Nār-ı Nūr bile begensün didi. Ferāmerz ^{97a12} 'ayyārlarından Ser-bāz 'Ayyār meger bahtına Keymurād Hān dīvānına gelmiş idi. Şabārū 'Ayyār'ıñ geldügin gördi ve Şabārū'yı ziyāde ^{97a13} rind u ḳalāş gördi. 'Ayyār gördi, oradan çıkup leşker-i İslām'a geldi. Serā-perdeye girüp Muṭahhar Şāh öninde temennādan soñra ^{97a14} Şabārū 'Ayyār'ı naql eyledi. Ziyāde rind 'ayyāa beñzer diyü vaşf eyledi. Qahhār-ı Ā'zam ve Cihān-baḥş, Şarşar Vezīr'e ki hele pek ^{97a15} şaḳınuñ Şabārū 'Ayyār'dan. Ser-bāz'ıñ didigüne göre pek rind 'ayyāra beñzer diyüp biraz laṭife yüzünden intibāh virdiler ammā ^{97a16} Şarşar-ı Sebük-bār ve Jivek ve Nırnek ve Çeldek gurūra düşüp bir bir şey midür öyle nā-bekārlar didiler.

Rāvī kavlince, Şabārū 'Ayyār ^{97a17} vāḳı'ā ziyāde rind ü ḥaram-zāde 'ayyār idi. Tebdil-i şüret ve taḡyir-i cāme idüp leşker-i İslām'a geldi. Dīvān-ı ^{97a18} İskender-i Kübrā'dan Ser-bāz 'Ayyār çıkup bir aşcı dükkāniye girdi. Şabārū 'Ayyār gördi bir 'ayyār-ı ṭarrār Serā-perde-i İskender'den ^{97a19} çıkup şöyle bir aşcı dükkānına girdi. Anı nişanlayup serā-perdeden içeri girdi. Bu kâdar ecnās-ı muḥtelife 'askerin ^{97a20} görüp Şabārū vehm aldı. Hele biñ meḥāfet-ile üçinci kâtdan içeri büyük dīvāna girdi. Taḥt üzre Muṭahhar Şāh'ı ^{97a21} gördi. On dört küngürelî tāc başında şāḡ ve şol bu kâdar dörder küngürelî şāḥlar oturur. Tabanında yidi küngürelî ^{97a22} tāc ile Cevāhir Şāh oturur. Pāy-ı taḥt şanalisinde Qahhār-ı Ā'zam oturmuş yüz otuz üç eriş kadd u ḳāmet ile. ^{97a23} Egerçi kaddı Arduvān Hindī kadar degüldür ammā meḥābet ve şalābeti andan ziyādedür. Anı geçince Feraḡ-zād Hāḳānī ve Melik Seyf ve Qanātūr

ve ^{97a24} Gülgün ve Tūmturāk ve Arduvān gibi dil-āverler oturur ve Qahhār-ı Ā‘zam muqābelesinde şöyle başka bir mücevher şandalī konmuş, üzerinde ^{97a25} bir nev-civān oturur. Egerçi dağı tāze ammā ziyāde secā‘at şāhibi oğlandır. Ol ise Cihān-baḥş‘dur ve baş direk dibinde Qahqaşān, [97b] ^{97b1} Qahqaşān-ı Zīr-dest‘i gördi. Qahhār-ı Ā‘zam‘a beñzer ve ‘ayyār başı şandalīsinde Şarşar-ı Sebük-bār‘ı gördi. Merrīḥ-şifat şāğ ve şol ^{97b2} on altı ḥançer taḳınmış. Başında āftābe üzre üç dāne Sīmurğ-ı ‘Ankā otağası şokmış, öyle heybet issi ‘ayyārdur ki gören ^{97b3} ḥavfindan berg-i ḥazān gibi lerzān olur ve baş ḥalifelerinde Jivek ‘Ayyār toḳuz eriş qadd-ıla Çin borusına beñzer ve dağı ^{97b4} Çeldek ‘Ayyār ve Nīrnek ‘Ayyār her biri rind ‘ayyāldur. Şabārū bunların cümlesin gözden geçürüp nişānladı ve uşūl ile serā-perdeden ²³⁰ ^{97b5} taşra çıkdı ve ol aşcı dükkānına girdi. Gördi, Ser-bāz ‘Ayyār yukarı çıkmış ta‘ām yemiş ammā dağı ğinā gelmeyüp tekrār ta‘ām ^{97b6} istedi. Şabārū bunu gördi, aşcıya **usta** sultān-ı ‘ayyārāna ta‘āmı yapduḳdan şoñra baña da yap ²³¹ diyüp vardı. Yol üzre ^{97b7} ya‘ni Ser-bāz ‘Ayyār‘uñ oturduğı yire varıcaḳ yirde yol üzerinde bir kenāra oturdu. Aşcı, Ser-bāz ‘Ayyār‘a ta‘ām yapup şākirdi ^{97b8} ile gönderdi. Şākird ta‘āmı giderken Şabārū‘nuñ öñine geldükde Şabārū oğlan baḳayım ta‘āma bu kaç aḳçalıkdur ^{97b9} diyüp uşūl ile ta‘āma dārūyı qatalum diyüp işledi. Oğlān dağı cevāb virüp gitdi. Ta‘āmı Ser-bāz virdi. ^{97b10} Ser-bāz fikri-y-ile baḳmayup ta‘āmı oradan qalḳup aşcınun aḳçasın virdi ve dükkāndan taşraya çıḳup gitdi. Şabārū ^{97b11} ‘Ayyār dağı ta‘āmdan yiyüp aḳçasın virüp Ser-bāz‘uñ kafāsına düşdi ammā Ser-bāz kendü kendüsine varayım, Keymurād Ḥān ^{97b12} ‘askerine toḳru gideyim şāyed şol Şabārū didükleri nā-bekārı ele getürem. Yine Muṭahhar Şāh‘dan ve Qahhār-ı Ā‘zam‘dan altun alurum ^{97b13} diyüp ‘askerden çıkdı. Bir tenhā yire geldi kim orada tebdīl olup Keymurād Ḥān ordūsına gide ammā ol maḥalle dek ^{97b14} dārū yetişüp Ser-bāz‘uñ boğazı qurıdı. Ser-bāz‘uñ cān başına şıçrayup bre baña noldı dirken orada ^{97b15} qurılaḳaldı. Şabārū ‘Ayyār ırāḳdan seyr eyler idi. Gelüp Ser-bāz ‘Ayyār‘ı bend eyledi ve kilim perde içine koyup ^{97b16} arḳasına urdı, ṭaban alup gitdi. ordūsına cān atdı, yolda İslām ‘ayyārları rāst gelüp elümden ^{97b17} almasunlar diyüp ne ḥāl ise ordūya düşüp oradan toḳru Keymurād Ḥān bār-gāhına geldi, içeri girdi ve yir ^{97b18}

²³⁰ Müstensih tıpkıbasım bölümünde “den (دن)” ekini satır içine sığdıramadığı için kenar çizgilerinin dışına yazmıştır. Tıpkıbasım bölümünde bu durum görülecektir.

²³¹ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde “yab (ياب)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensih’in “b-p” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “yap” olarak aktarılmıştır.

öpdü. Kilim perde'yi yire koyup şikeste ü beste pād-şāhum müjde bahşış isterüm didi. Laytān Vezīr bu hāberden şād oldı. ^{97b19} Şarşar ele getürdi, kıyās eyledi. Keymurād Hān nedür ol yā Şabārū şikāruñ mı var didi. Şabārū belī pād-şāhum diyüp Ser-bāz 'Ayyār'ı ^{97b20} kilim perdeden silkivirdi. Laytān Vezīr gördi, Şarşar degüldür, Ser-bāz 'Ayyār'dur. Hoş imdi bu ulusun böyle ki ^{97b21} Şarşar-ı Sebük-bār'ı ele getürebildük eger Şarşar'ı ele getürüp baña teslim eylerseñ saña on kise altun vireyüm didi. ^{97b22} Arduvān Hindī dahı yā Şabārū benüm qarındaşum Erdāl Hindī'yi Yezdān-perestlerüñ elinden maḥpūsdu, eger anı ḥalāş idebilirseñ ^{97b23} beş kise altun da ben vireyim didi. Şabārū olsun anları ben cümle ele getürem ancaḡ şimdi bu 'ayyār için bahşış ^{97b24} isterem didi. Zīrā meşhurdur. Şayyādlar gerek kuş kısmı ve gerek cānver kısmı ibtidā-i şikāra şalduḡları zemān alduḡı şikārı ^{97b25} aña virürler, ḡanḡısun diyü. İmdi siz de baña bir miḡdār iḡsān idüñ kim ben de kıvāma gelüp sā'irlerin dahı cān-ıla ḡalışup [98a] ^{98a1} ele getüreyim didi. Cümle erbāb-ı dīvān belī bu söz yirindedür didiler. Keymurād Hān emr eyledi ḡazīneye, dār-ı Şabārū 'Ayyār'a iki kise altun ^{98a2} virdi. Şabārū altunı alup andan bir ḡafes getür didi. Ser-bāz'ı içine koyup ḡaymeye aḡaḡodı. Lā-büdd yezdān-perestlerüñ ^{98a3} 'ayyārları bunı ḡalāş eylemek için gelürler, ol zemān anları dahı ele getürem didi. Ol gün aḡşām oldı, Şabārū tebdil-i ^{98a4} şüret İslām leşkerine geldi, ḡabs-ḡāne bār-ḡāhın buldı. 'Ayyārlar ile Şarşar-ı Sebük-bār ise Erdāl'ı unutup Serā-perde-i ^{98a5} İskender'yi ve pehlevānları gözedirler idi. Şabārū fırsat bulup bekçileri dārūladı. Andan ḡabs-ḡāne bār-ḡāhına girüp ^{98a6} Erdāl'a kendin bildirdi. Oradan ḡıkarup bir raḡş peydā eyledi. Erdāl'ı bindirüp 'asker-i İslām'dan ḡıḡardı, ordūya ^{98a7} getürüp Arduvān'a varup Erdāl'ı gösterdi ve biş kise altunı aldı. Gice geḡüp şabāḡ oldı, āftāb-ı 'ālem-tāb ile cihān, ^{98a8} rüşen olduḡda berüde gördiler ki, bekçileri dārūlayup Erdāl Hindī'yi ḡalmışlar. Bildiler ki Şabārū 'Ayyār'ıñ işidür ammā ol gün ^{98a9} ḡahhār-ı Ā'zam ile biraz pehlevānlar şikāra gitdi, birkaç şikār urup geldiler. Leşkere yaḡın dāmen-i kūhda bir 'işret-ḡāh var idi, aña inüp begler ^{98a10} ile şikār itledüklerin kebāb idüp 'işrete başladılar. Şarşar, Şabārū gelüp bir ḡabāḡat eylesün bu ordūda ḡaldı. Jivek ^{98a11} 'Ayyār, ḡeldek 'Ayyār ile Keymurād Hān 'askerine gitdiler zīrā gördiler, Ser-bāz 'Ayyār bu ḡadar Şabārū 'Ayyār'ıñ pā-bendine uğramasun ^{98a12} diyü tecessüse gitdiler. Nīrnek 'Ayyār, ḡahhār ile bile gitdi. Cihān-baḡş dahı bile idi. Nīrnek 'Ayyār kebābları pişürüp ^{98a13} biraz meclisde şir-i nigārliḡ eyledi. Cānı şıḡılup ol aradan ḡalḡdı, gezinürek üst yanı ḡāḡ-ı kūha toḡrı ^{98a14}

çıktı. Bir yirde oturup eṭrāfi temāṣā eylerken ḥikmet-i Ḥudā nevm-i ğalebe idüp uyuyaḳaldı. Meger Şabārū ‘Ayyār şabāḥ ^{98a15} olinca tebdil-i şüret irkenden İslām leşkerine geldi, göreyüm Erdāl Hindī için ne dirler diyü. Gelüp gördi, ^{98a16} Erdāl Hindī’nün ḥalāş olduĝın diyüp Şabārū ‘Ayyār’uñ işidür didiler ve sā’ir ‘ayyārlar arzuda ḳaldı. Nırnek ^{98a17} ile Ḳahhār şikāra gitdi. Kendüye eyitdi, evvel varayım şikārda Nırnek ‘Ayyār’ı daḫı ele getüreyim de şoñra ^{98a18} sā’irlerden daḫı şayd iderüm diyüp şikāra bile gitdi. Tamām gözetdi, ol ‘işret-gāha inüp birazdan Nırnek ṭaĝa ^{98a19} ṭoĝrı gitdi. Şabārū uzaktan gözetdi, uyuyınca fırsatdur diyüp yap yap vardı. Nırnek otururken ^{98a20} dārūladı ve kilim perdeye ḳoyup şallaşirt eyledi ammā ḥikmet-i Ḥudā, Nırnek uyuduĝı maḥall böyle bir maḥall idi ki ^{98a21} elbetde Ḳahhār-ı Ā’ zam pehlevānlar ile oturup ‘işret eyler ve üst yanı yalçın ḳaya. Şöyle bir yol var, oradan geçüp ^{98a22} Keymurād Ḥān ordūsına iner, berü yanı İslām ordūsına iner. Şimdi Şabārū ‘Ayyār ol yoldan giderken pehlevānlar yuḳaru baḳsalar ^{98a23} Şabārū’yı görürlerdi. Şabārū nā-çār ol yol ile gidüp ḥāvf-ıla aşıĝa baḳar bir giderdi, beni görmesünler diyü. Tamām pehlevānlaruñ ^{98a24} ber-ā-berine gelüp ḥāvf-ıla geçerken ayaĝı bir çalıya ilişüp yüzi üzre ḳapandı ve kilim perdenüñ ucu Şabārū’nuñ elinden çıkup ^{98a25} Nırnek ‘Ayyār içinden yuvarlandı. Pehlevānlar ‘işret eylerken bir paturdı oldı. Ne ki diyüp baḳışdılar. Gördiler, yuḳaru bayırdan, [98b] ^{98b1} bayırdan bir adım yuvarlanup iner. Bunuñ aşlı ne ola dirken Nırnek gelmedi. İllā pehlevānlaruñ önüne inüp ḳaldı. ^{98b2} Gördiler, Nırnek ‘Ayyār’dur, eli ayaĝı baĝlu ve ‘aḳlı başında yoḳdur. Hele yatarak dārūsı def’ oldı. Pehlevānlar ^{98b3} gülüşüp ṭururlar. Nırnek şaşup beni kim baĝladı didi. Pehlevānlar bilmezüz kim baĝladuĝın ancaḳ seni böyle ^{98b4} gördük, ṭaĝdan beri yuvarlanup indüñ, elüñ baĝlu ve ‘aḳluñ başında degül idi didiler ve bendin aldılar. Nırnek ‘Ayyār ^{98b5} düşünüp besbellü uyumışumdur, Şabārū da gelüp bend eyledi, dārūlayup zāhir ḳaşden yuvarlamışdur didi. Naşıl ^{98b6} olduĝın kimse fehm idemedi ammā Şabārū ‘Ayyār düşüp Nırnek boşanınca şimdi beni görüp belki boĝazı alavirem ^{98b7} diyüp ḳālḳup öyle ḳaçdı kim tozın bile göremediler. Oradan Keymurād Ḥān bār-gāhına gelüp Keymurād Ḥān’a bu ḳışsa’yı naḳl eyledi. ^{98b8} Keymurād Ḥān olsun ve sā’irler olsun bunu işidince gülüşdiler ve eyitdiler, eyüsini görüp ṭutḳap eylemişdür ^{98b9} didiler. Meger Jivek ile Çeldek ‘Ayyār, Ser-bāz’dan ḥaber almaḳ için Keymurād Ḥān ordūsına gelüp bār-gāh-ı Keymurād Ḥān’da ^{98b10} Ser-bāz’ı ḳafes ile aşlı gördiler. Orada ṭururlardı. Bir ṭarīḳ ile ḥülāşa çāre bulalum diyü beklerlerdi. ^{98b11}

Nā-gāh Şabārū gelüp bu kışşa'ı naql eyledükde anda idiler. Pradan çıkup berüye geldiler. Ya'ni bār-gāh-ı İskender'e geldiler. ^{98b12} Kāhhār-ı Ā'zam dağı pehlevānlar ile Serā-perde'ye geldiler. Nīrnek aḥvāline naql idüp gülüşdiler. Jivek 'Ayyār ile Çeldek ^{98b13} 'Ayyār dağı Ser-bāz 'Ayyār kafesle bār-gāh-ı Keymurād Hān'da āsılı olup Şabārū ve Nīrnek 'Ayyār'ı niçe dārūlayup geçerken boşandırdığın ^{98b14} naql eylediler. Aşlını bildiler ki Nīrnek 'Ayyār nasıl yuvarlanmış ve Şabārū'nun ḥaramzāde 'ayyār olduğın fehm eylediler. Şerrinden ^{98b15} iḥtirāz üzre oldılar ammā ol gice Jivek ve Çeldek ve Nīrnek 'Ayyār üçü ittifaḳ idüp anuñ üzerine ki varup ^{98b16} Ser-bāz 'Ayyār'ı kafesden ḥalāş eyleyeler ve fırsat bulabilürler ise Şabārū dağı ele getüreler. Kalkup üç ^{98b17} 'ayyār tebdil-i şüret idüp bār-gāh-ı Keymurād Hān'a vardılar. Tamām dīvān şavulınca bekleyüp herkes gitdi. Keymurād Hān'a ^{98b18} dağı serir üzre yir idüp yatdı ammā Şabārū 'Ayyār şakirdlerinden otuz kadar 'ayyārı gemine koyup kendi dağı ^{98b19} bir yirden gözetmege tırdı. Zīrā bilürdi ki Hūdā-perest 'ayyārı bu gice gelüp Ser-bāz'ı ḥalāş eylemege sa'y iderler. ^{98b20} Pes ol üç 'ayyār ol gice ayak kesilince bār-gāh-ı Keymurād Hān'a girmek murād eylediler. Hemān otuz kadar 'ayyār geminden ^{98b21} çıkup bunlara nereye ey uğrılar diyüp yürüyince hāy kaltabānlar geminde ādem var imiş diyüp bunlar kaçmak ^{98b22} istediler. Hikmet-i Hūdā, Nīrnek'ün ayağı bir çadır tababına ilüp yüzi üzerine yıkıldı. Şabārū 'Ayyār üzerine düşüp ^{98b23} bend eyledi. Çeldek ile Jivek firār idüp kurtuldılar ve Şabārū 'Ayyār, Nīrnek 'Ayyār'ı dağı alup getürdi, bir kafese ^{98b24} koyup Ser-bāz 'Ayyār'ın yanında aşakodı.

Bu yañadan, şabāḥ oldı. Çeldek ile Jivek 'Ayyār'lar bu aḥvāli Şarşar'a naql ^{98b25} eylediler. Nīrnek 'Ayyār'ı da tıtdılar, bilmezüz neylediler didiler. Cāsūs gönderüp ḥaber aldılar. Anı da kafese koyup Ser-bāz 'Ayyār'ın [99a] ^{99a1} yanına asmışlar.

Ez in cānib, Serā-perde-i İskender-i Kübrā'da begler ve şāhlar Şabārū 'Ayyār çok bentiz 'ayyār imiş, birer birer bizüm 'ayyārlarımız ^{99a2} ele getirüp kafese koyup şāhī bār-gāhına uyḥuta eylemekde kimse cevāba ḳādir olamıyor diyü biraz ta'n-āmiz cevāb-ı kelimāt ^{99a3} eylediler ammā Şarşar beglerün bu kelimātından alınıp ḡayrete geldi ammā muḳayyed olmadı. Jivek 'Ayyār'ı birazdan tenhāya çeküp yā Jivek ^{99a4} bugün beglerin ta'n-āmiz sözlerin işitdün mi, hep o nūkteler bizedür, imdi senünle bu gice bolay kim bir iş görüp Ser-bāz ^{99a5} ile Nīrnek'i ḥalāş idelüm ve hem Şabārū ile

sol Laytān Vezīr didükleri mel'ūnı rengleyelüm ancak sen baş rāhib olan ^{99a6} Kübrān Rāhib'i dārūlayup şekline gir. Ben Keymurād Hān bār-gāhına varup dārūlayup Keymurād Hān yirine yatup nişf-ül-leyl ^{99a7} geçdükdən sonra seni çağırırım, sen geldükde ben yā Kübrān bu gice düşümde Nār-ı Nūr'ı gördüm, baña 'itāb idüp yā Keymurād ^{99a8} Hān sen niçün gāfil olup baña 'iştān eyledüñ, tiz yirinden kalkup Kübrān Rāhibi da'vet ile bu tenbīhi aña ^{99a9} söyle, ben aña da tenbīh eylerüm, Laytān Vezīr ile Şabārū baña 'iştān eylediler anlaruñ ikisin de tutup bār-gāhuñ önünde ^{99a10} çarmıha gerüp kārınlarına birer taş ko, üçer gün öyle tursunlar, siz de üçer gün hılvete girüp baña 'ibādet idüñ, ^{99a11} kimse yüziñüz görüp yanuñıza gelmesün didi, dirüm. Sen de beni taşdıķ idüp belī baña da böyle tenbīh eyledi ^{99a12} dirsın, ötesin ben yaparum didi. Bu kavlı üzerine aḥşam olunca şabr eylediler. Aḥşam, oğlı Çeldek 'Ayyār'a tenbīh ^{99a13} eyledi, göreyüm seni 'ayyārlar ile serā-perde'yi bu hūş-ı hıfz-ı hırāset üzre ol, şāyed Şabārū 'Ayyār gelüp bir **rahme** geçmesün ^{99a14} didi. Andan Jivek'i alup toğrı Keymurād Hān bār-gāhına gitdiler. Tamām halk yatduğdan sonra Jivek, Kübrān Rāhib'üñ çadırına ^{99a15} varup Kübrān'ı dārūladı. Andan kendi Kübrān kıyāfetine girüp yirinde yatdı. Şarşar dağı ihfā için hātem-i bād-pāyı ^{99a16} parmağına geçürüp Keymurād Hān'üñ ser-vağtine vardı. Pāk dārūlayup uşul ile geçdi, taht altına şakladı. Şabārū ^{99a17} 'Ayyār ise bār-gāh kapusunda bekler 'ayyārlar gelmesün diyü. Andan Şarşar'a kalkup cāme-hāb üzre oturup breh breh diyü ^{99a18} el kağdı. Nevbetci uşaklar içeri girüp gördiler, pād-şāh kalkmış cāme-hāb üzerinde oturur, dikilüp kārşusunda ^{99a19} turdılar. Bunlara kanı Şabārū 'Ayyār didi. Bunlar bār-gāh kapusunda turdılar, tiz çağırüñ gelsin didi. Varup ^{99a20} çağırıldılar. Şabārū geldükde Şarşar, Şabārū'ya var yā Şabārū tiz baña Kübrān Rāhib'i çağır gelsün, sen oradan Laytān ^{99a21} Vezīr'e uğrayup Laytān'ı al getir didi. Şabārū 'Ayyār nola diyüp gidüp ammā şaşdı bu bī-vađt zemānda neyler bunları ^{99a22} diyü. Hele evvel Kübrān Rāhib çadırına varup Kübrān Rāhib kıyāfetinde Jivek 'Ayyār'a temennādan sonra buyuruñ ey dīn ulusı ^{99a23} sizi Keymurād Hān ister didi. Jivek 'Ayyār-ı rāhib kıyāfet nola gideyüm bilürem aslını, baña da işāret oldu diyüp yirinden ^{99a24} tırdı. Yanına hālīfelerinden birkaç rāhib alup Keymurād Hān çadırına gitti. Şabārū oradan bunda Nār-ı Nūr'üñ bir hikmeti ^{99a25} var ancak diyüp Laytān çadırına vardı. Laytān'ı kaldırup seni şāhimuz Keymurād Hān ister didi. Laytān-ı La'ın dağı, [99b] ^{99b1} dağı şaşup bu bī-vađt zemān bizi neyler ola didi. Şabārū eyitdi, ben de bilmem añsuzın cāme-

hâbindan alkup beni ^{99b2} aırttı, var tiz baa K br n R hib'i aır gelsün, sen oradan var Layt n Vezir al getir didi. Daı  tesin ^{99b3} bilmem ancak K br n R hib'e ki varup söyledüm olsun giderüm zir  baa da iaret oldu didi. Andan bildüm ki ^{99b4} N r-ı N r'u n bunda zuh ra gelicek bir hikmeti vardur didi. Mel' nlar baına ne gelicek bilmezler h şılı Layt n Vezir de alkup ^{99b5} ab r 'yla b r-g h-ı Keymur d H n'a geldiler. Meger muaddem Jivek 'Ayy r-ı r hib kıy fet gelmi idi. arar ile buluup iaretle ^{99b6} birbirin bildiler. Andan arar uaqlara imdi ab r  'Ayy r ile Layt n Vezir geldükde size tutu n unları diyü ferm n ^{99b7} eyled gimde ikisin de tutup bende ek n didi. G l mlar ferm n p d- h'u n didiler. Bu arada ab r  'Ayy r ile Layt n ^{99b8} Vezir gelip arar  ninde Keymur d H n divi temenn  kıldılar. Zir  arar'u n tebdil olması s 'ir 'ayy rlar gibi degüldür. P r P rs n'u n ^{99b9} ham 'il-i h as -y-ıla t biku'l-na'l-bi'l-na'l ol a olur, aql  bir h l-ıla bilinmez. Bir de h tem-i b d-p y  ile tebdil olur. ^{99b10} H şılı ab r  'Ayy r bu adar rind 'ayy r iken fark idemedi. arar-ı Keymur d H n kıy fet dönüp K br n R hib  retinde ^{99b11} Jivek'e hiab idup ey d n ulusı ben bu gice d  mde N r-ı N r'ı gördüm, baa 'azim-i 'it b eyledi. Bu Layt n ^{99b12} Vezir ile ab r  'Ayy r N r-ı N r'a 'iy n eylemiler, H d -perest olma istemiler. N r-ı N r da aımı. Eyitdi, c mle n zi ^{99b13} H d -perestler elinde 'az b-ı edid ile hel k iderüm l kin bu bel   zeri n zden gitsün dirse n z Layt n ile ab r 'y  ^{99b14} tutup  c gün ta'zir id n ve siz de  c gün h lvete girüp apanup bir nesne yiyüp ime n, baa niy z id n diyü tenbih ^{99b15} eyledi, ne dirsın didi. Jivek, K br n  retinde bel  y  Keymur d H n gereksın ve gerek s ylersın. N r-ı N r baa da ^{99b16} böyle tenbih eyledi didi. arar g l mlara iaret eyledi, tutu n unları N r-ı N r'u n hükmi yirinde bulsun diyince bunları ^{99b17} g l mlar tutup bende ekdiler. Bunlar bizüm H d -perest olmadan h berimiz yokdur diyüp fery d ideg rdiler amm  kim dinler, yok. ^{99b18} Tiz bunları b r-g h öninde armıha ger n didi. Gicen n iinde cell dlar h ber olup geldiler. B r-g h-ı Keymur d H n ^{99b19} öninde iki d ne armıh yapup birine Layt n Vezir ve birine ab r   retleri üzre yaturup arınlarına ikier yüz ^{99b20} vaiyye birer t  odılar. arar tenbih eyledi, y rın m n diler nid  olsun. Her kim bunlara bir loma n n ve bir iim u virürse ^{99b21} yirine anı armıha orum. Zir  bu i N r-ı N r tenbihid r didi ve ben daı K br n'ıla h lvete girüp  c güne dek ıkmazuz, ^{99b22} kimse bizi arayup ormasın diyü tenbih eyledi. G l mlar gidince arar ile Jivek 'Ayy r afesler ile

‘ayyārları ^{99b23} indirüp şalıvirdiler. Şarşar, Keymurād Hān’a üç günlük dārū virdi. Jivek dahı Kübrān’a öyle idüp rāhiblere üç güne dek ^{99b24} baña bakmañuz diyü tenbîh eyledi. Andan Şarşar, Keymurād Hān’uñ hazīnesin boşaldup aldı ve Jivek da āteş-kedenüñ zî-ķıymet şeylerin ^{99b25} ķaldırdı. Anuñ da yüzi güldi. Ser-bāz ‘Ayyār da Laytān Vezīr’uñ hazīnesin boşaltdı. Nīrnek ‘Ayyār da Arduvān Hindī’nüñ [100a] ^{100a1} hazīnesin boşaldup aldılar. ‘Alā ‘ayyārlaruñ keyfleri gelüp yüzleri güldi. Sürüp leşker-i İslām’a gelüp ^{100a2} çadırlarına gitdiler. Çünkim şeb-i mürür idüp şabāhı oldı. Keymurād Hān bār-gāhı öñinde Laytān Vezīr ile Şabārū ^{100a3} ‘Ayyār’ı halk çarmıħda görüp bre bunuñ aşlı nedür didüklerinde münādīler nidā eylemege başladı. Bu gice Nār-ı Nūr, Keymurād ^{100a4} Hān’a vāķı‘ a sen de şöyle tenbîh eylemişdür, üç güne dek kimse bir loķma nān ve bir içim şu virmesün, fermān-ı pād-şāhī öyle ^{100a5} vārid olmuşdur diyüp bu kerre herkes aşlını bilüp muķayyed olmadı. Bahtūn Vezīr birāderi için ğama düşdi. Gerçekden Nār-ı Nūr ^{100a6} tenbîh eyledi, kıyās eyledi, berü cānibde begler ve şāhlar dīvāna gelüp Ser-bāz ile Nīrnek’i gördiler, halāş olmuş, su’āl ^{100a7} eylediler. Şarşar da aşlını bir bir naķl eyledi. Nā-bekārlara eyü reng eylemişsiz didiler, gülüşdiler. Bunuñ üzerine üç gün geçdi. ^{100a8} Dördinci gün Keymurād Hān’uñ taht altında ‘aķlı başına gelüp gördi, Nīrnek yirde yatur ammā ķarnı öyle açdur ki bayılıyor. ^{100a9} Düşündi, ben bunda ne araram didi, şemāte eyledi. Ğulāmlar gelüp gördiler, şemāte taht altında gelür. Baķdılar, Keymurād Hān’dur, ^{100a10} feryād ider. Cāme-ħāb libāsı-y-ıla hele bunu çıkarup Keymurād Hān beni kim taht altına ķodı didi. Ğulāmlar şaşup pād-şāhum ^{100a11} fermānın idüp Laytān’ıla Şabārū’yı çarmıħa gerdiñüz ve üç güne dek taşra çıķmam didiñüz. İşte üç gün oldı. Şimdi ^{100a12} şemāte eyledüñüz. Girüp sizi bu şüretde bulduķ didiler. Keymurād Hān şaşup benüm bu didüģüñüz şeylerüñ birisinden ğaberüm ^{100a13} yokdur didi. Hele libās getirüñ didi. Libās aradılar yokdur. Bre Bahtūn Vezīr’i çağırüñ, gelsün didi. Varup çağırdılar. ^{100a14} Bahtūn Vezīr geldükde hemān Keymurād Hān, Bahtūn bu iş naşıl işdür kim senüñ benden ğaberüñ olmaya diyüp biraz ^{100a15} dārıldı ve söģdi. Bahtūn pād-şāhum ben ne bileyim, benüm ile müşāvere eylemedüñ. Gice ķalkup Nār-ı Nūr baña vāķi‘ümde ^{100a16} şöyle diyüp Kübrān Rāhib’i da‘vet idüp anuñla müşāvere eylemişsüñüz. Kübrān Rāhib dahı belī baña da Nār-ı Nur böyle tenbîh ^{100a17} eyledi diyüp ķarındaşum Laytān Vezīr ile Şabārū ‘Ayyār’ı çarmıħa urmuşsüñüz ve üç güne dek taşra çıķmam zīrā Nār-ı Nūr ^{100a18} öyle tenbîh eyledi dimişsüñüz. Bunda ne

benüm şuçum var didi. Bu kerre Keymurād Hān varuñ baña Kübrān Rāhib'i getirüñ didi. ^{100a19} Kübrān Rāhib'e ādem gitdi. Keymurād Hāna hele libās buldılar, giyindi. Kübrān Rāhib'üñ de ötede 'aqlı gelüp yatduğı yirde ^{100a20} şemāte eyledi. Rāhibler girüp şovme'ede ya'ni halvet bār-gāhında buldılar. Baña ne oldı didi. Rāhibler aḥvālī naql eylediler. ^{100a21} Kübrān Rāhib ne 'aceb, benüm bu işden ḥaberüm yoḫdur dirken Keymurād Hān'dan ādem gelüp buyuruñ ey dīn ulusı sizi pād-şāh ^{100a22} ister didiler. Kübrān ḫalkup Keymurād Hān bār-gāhına geldi. Keymurād Hān, Kübrān'dan bu ḫışsa-i 'acībe'i su'āl eyledi. Kübrān benüm ḫod ^{100a23} bundan aṣlā ḫaberüm ve āgāhum yoḫdur didi. Bu iş ḡālībā Ḥudā-perest 'ayyārlarınuñ işidür didiler. Bār-gāhdan ṭaşra çıḫup ^{100a24} Layṭān Vezīr ile Şabārū 'Ayyār'uñ ḫālīn gördiler. İki de kendülerden gitmiş, hele bunları çarmıḫdan indirdiler. İkisinde ^{100a25} daḫı ḫareket yoḫ. Ağızlarına birer fincān süd aḫıdup mūmyā içürdiler. birazdan kendülere gelüp reng olduḫın anlar da, [100b] ^{100b1} anlar da bildi. Ḥazīneler daḫı gitmiş, ḫafesler ile 'ayyārlar gitmiş. Meger ki Şarşar bir tezkere yazup bırakmış-ıdı. Bulup Keymurād Hān'a ^{100b2} gösterdiler. Keymurād Hān alup oḫıdı. Yazmış ki, ben ki Şarşar-ı Sebük-bār'um, mel'ünler efendüm Ḫattāl Zengī'den ḫavf eylerüm yoḫsa ^{100b3} bir gice böyle gelüp cümleñüzüñ başın keserdüm. 'Ayyār eli-y-ile iş görüp ne eyleseñüz gerek idi. Şimdilik bu ḫadarca yeter, ^{100b4} bir gelişde daḫı başuñüz keserüm dimiş. Bildiler ki bu işi iden Şarşar'dur. Arduvān Hindī bundan ziyāde ḡazaba geldi zīrā bütün ^{100b5} ḫazīnesi gitmiş-ıdı. Keymurād Hān'a pād-şāhum elbetde fermān eyle, 'asker binüp ceng olunsun, ben ^{100b6} meydāna gireyim, ibtidā o nā-bekār 'ayyārı meydānuma da'vet ideyim, meydāna girdüğü gibi bacağından ṭutup iki yırtam. Andan soñra her kim meydānuma girerse ^{100b7} şālīg ile ḫatlı ideyim, aṣlā emān virmem, virmeyeyim diyüp Nār-ı Nūr'a ḡalīz yemīnler eyledi ve ibrām eyledi. Keymurād Hān'uñ ^{100b8} daḫı ḡazabı var idi. Fermān eyledi, yārın cengdür diyü. Münādīler nidā eylediler ammā rāvī eydür meger Şarşar-ı Sebük-bār kendi ^{100b9} gelüp bunları tebdil seyr eyler idi. Arduvān'uñ kendüsi için eyitdüğü dā'vāyı diñledi, ḫoş imdi mel'ün ben de ^{100b10} saña bir iş ideyim ki benden ḡayrı meydāna kimse girmege ḫācet ḫalmaya didi. Oradan dönüp Serā-perde-i İskender'e ^{100b11} geldi. Olan muşāḫabatları naql eyledi. Yārın ceng nidā itdürdiler didi ve Arduvān Hindī benümle girüp meydānda ceng ^{100b12} eylese gerek didi. Muṭaḫhar Şāh daḫı fermān eyledi, yārın cengdir diyü. Yir yir münādīler nidā olundu. İki leşker şabāḫa ṭedārük ^{100b13} üzre oldılar. Çünkim ol gice

mürür idüp şabâh oldu. Āftâb-ı ‘âlem-tâb Kulle-i Ufğ’dan baş gösterüp rüy-ı ^{100b14} arzı pür-ziyâ eyledükde Keymurâd Hân ‘askerinden gümbür gümbür ceng taılları çalınup iki kerre yüz biñ leşker at, fil ^{100b15} ve gergedânlarına süvâr oldu. ‘Älemler ve bayraklar şikşelerin küşâd idüp gürühâ gürüh ‘azm-i meydân eylediler. Tamâm, meydân ^{100b16} merkezine gelüp alayların düzdiler. Kâlb-gâh-ı ‘askerde Keymurâd Hân’uñ taıhtını yidi fil-i mengolusı üzre perkidüp vüzerâ ^{100b17} ve ümerâ ve müneccimân ile taıht üzre karar eyledi. Arduvân Hindî daıı beyaz file süvâr olup vücüdın çin-i pülâd-ı ^{100b18} ârâste eyleyüp geldi. Keymurâd Hân’uñ taıhtın şâğ yanında kârâr eyledi, şol yanında kârındaşı Erdâl Hindî tırdı. ^{100b19} İslâm tarafından daıı ceng-i hârbîler çalınup deryâ mişâl ‘askerin güzîdeleri süvâr oldu. Muıahhar Şâh’uñ taıhtını kırk ^{100b20} dâne fil üzre bezeyüp bu kâdar şâhlar ve şeh-zâdeler şâğ ve şol karar eylediler. Şâhib-kırân menzilesinde Kâhhâr-ı Ā‘zam ^{100b21} tırup sâ’ir serkaplânlar daıı hep şâğ ve şol yollı yolınca tırup Şarşar-ı Sebük-bâr ol gün bir zebün ata ^{100b22} bindi ve bir gürz-i müntehâ peydâ eyledi. Tâğa beñzer ammâ içi mücevvef ve gül ile kirec tılı. Anı düşünce alup kâlb-gâh-ı ^{100b23} leşkere tırdı. Bütün pehlevânlar Şarşar’a bakıp gülüşürlerdi. Şarşar halîfelerine ısmarladı, beni Arduvân Hindî ^{100b24} da‘vet eyleyüp meydâna girdüğim zemân siz beni ‘ayyârâna ve şenlik ile meydâna bile getürüñ didi. İki cânibden tamâm ^{100b25} birbirlerine muqâbil olup meydândur açıldı. Anı gördiler, Arduvân Hindî yüz kırk dört eriş kadd-ıla fil sürüp [101a] ^{101a1} meydâna girdi. Cümle Keymurâd Hân ‘askerinde olan pehlevânlar piyâde Arduvân’uñ önüne düşüp ta‘zîm ile meydâna ^{101a2} getürdiler. Arduvân’ı meydânda bırağup dönüp gitdiler faıaı Arduvân’uñ yanında bir piyâde kaldı ki Şarşar’ı tıtarsa ^{101a3} bu alup ‘âlem dibine ilet. Zirâ Keymurâd Hân ısmarlamış idi, şakın ‘ayyârı öldürme, hemân tıutup baña gönder, ‘azâb-ı şedîd ^{101a4} ile bunda ben helâk iderem diyü. Şabârü ise Jivek, Laytân ile cenge gelicek hâlleri yoğ-ıdı. İkisi de çadırlarında ^{101a5} yaturlar idi. Hâşılı Arduvân Hindî meydânda bir miqdâr sipâhîlik ‘arz eyledükden sonra kol kaldırıp tarafeynden ^{101a6} çalınan taılları dikdirüp bülend-âvâz eyle, na‘ra urup ey Hudâ-perestler bugün ol gündür kim cümleñizi şâlığ ile ^{101a7} katıl idüp bî-nâm u bî-nişân eylesem gerekdür ancaı cümleden evvel meydânuma Şarşar-ı Sebük-bâr didükleri ‘ayyâr gelsün kim ^{101a8} anı bacağından tıutup iki yırtayım didi. Herkes Şarşar’uñ yüzine baıdılar. Şarşar hemân altında olan bârgîri sürüp ^{101a9} Muıahhar Şâh’a ve Kâhhâr’a ve Cihân-baıış’a beni du‘âdan unutmañ didi. Bunlar

eyitdiler, gel şabr eyle de gitme, şol la‘inüñ cengine ^{101a10} şâyed bir haṭā vāki‘ ola, soñra Ḳattāl Zengi geldükde niçün şalıvirdiñüz diyü bize ‘itāb eyler didiler. Şarşar gülüp siz ^{101a11} hemān himmet eylen, İnşallāhu Te‘ālā ben ol la‘ine görüñ ne işler keserem, seyr eyleñ diyüp ol bārgiri meydāna sürdi. ^{101a12} Bārgir ise hemān yıkıldum diyüp тұrur. Şarşar yürüyince biş altı yüz miqdār ‘ayyār Şarşar’uñ iki tarafından öñine düşüp ^{101a13} her bir ‘ayyāruñ elinde bir sāz, hāy-hūy iderek Şarşar’ı meydāna getürdiler. Andan şapan ile ‘azīm taş şenligi idüp ^{101a14} döndiler. Arduvān Hindī, Şarşar-ı Sebük-bār’ı meydānda o şüretde görüp hayrān oldu ve ğazaba geldi beni meşherye ^{101a15} alıvir diyü ammā Şarşar, Arduvān’uñ tamām muḳābelesine geldükde ol gürz ile işāret eyledi. Ya‘ni ‘aşḳ eyledi. Arduvān ^{101a16} Hindī dilüñ āteş alup baḳa nā-bekār ‘ayyār nedür bu senüñ itdüğüñ ḳabāḫat, ol derd-mendleri öyle itdüğüñ ^{101a17} ḳabāḫat yetişmez miydi kim pād-şāhumız ile ol dīn ulusı ḳoca mel‘ūnı öyle ḫabs idüp eziyyet eyledüñ didi. ^{101a18} Şarşar eyitdi, yā Arduvān senüñ gücine mi geldi, ol Şabārū didükleri ḫaram-zāde bizüm ‘ayyārlarımız tıttup ḳafes ile ^{101a19} ḫabs idüp bārgāh sūtünuna aşduğına hiç biz olmaduḳ, sen şimdi ol da‘vāyı ḳo da beni meydāna yine da‘vet eyledüñ, ^{101a20} murāduñ nedür didi. Arduvān da eyitdi, nolsa gerek murādum seni tıttup iki yırtmaḳdur, тұрма ḫamle eyle didi. Şarşar daḫı ^{101a21} olsun nā-bekār eger saña ḫamle nevbeti deger ise nice dilerseñ eyle diyüp bir kerre ol gürz-i müntehāyı elma gibi devr itdürerek ^{101a22} at sürdi ammā gerek ‘alem sāyesinde Keymurād Ḥān ve sār’irler ve gerek Arduvān Hindī ta‘accüb idüp eyitdiler, bu nā-bekār ‘ayyār ^{101a23} ne ‘acīb ḳuvvete mālīk imiş, elinde olan gürzi şöyle bī-pāk. Ben böyle ḳullanmam diyüp Arduvān’dur hele gürzin ber-ā-ber ^{101a24} virdi ammā Şarşar tamām maḫall yirine geldükde yekinüp Arduvān’a gürz ursa gerek ammā Arduvān’uñ ḳaddı derāz, Şarşar’uñ ^{101a25} ise az. Bu kerre Şarşar raḫş üzerinden ayağına tıttup raḫşa bir poşt-i pā urup niçe şıçradı ise tā Arduvān’uñ [101b] ^{101b1} ve anuñ başı ber-ā-ber yine çıḳdı. Raḫş bī-çāre ol depme’i yidükde yıkılıp cān virdi. Şarşar ol gürzi Arduvān’a çarpınca ^{101b2} gürz Arduvān’uñ gürzine rāst gelüp yufḳacuḳ gürz pāre pāre olup içinde olan kül ile kirec saçılıp ^{101b3} Arduvān’uñ gözlerine tıtdı. Arduvān oḫ diyüp elinden gürzi bıraḫup gözlerin eli-y-ile ovuşdurmağına başladı. ^{101b4} Şarşar’a şütüm-ı ğalīza ile söğmege başladı. Şarşar ise gürzi urup per-tāb idüp zemīne indi ve şapan-ı ^{101b5} bād-pāy başından çözüp ve ol üç seng müdevver kim üçer bucuḳ vaḳiyyedür ammā urduğı yiri yüz baṭmān taş ^{101b6} darbı ḳadar çüridürdi

ve mu'talsımdur. Atdu'ça yine yirine gelürdi. Aşlā dögünmez idi. Ol sengüñ birin çıkarup ^{101b7} keffe-i şapana kodi ve Arduvān'ın sinesin nişāne alup küşād virdi. Taş gazlayup geldi, Arduvān'ın sinesine ^{101b8} öyle urdı kim Arduvān kıyās eyledi ki sinesinüñ tahtası kopup sırtına yapışdı. Oñ diyüp el kabza-i kemāna urdı. ^{101b9} Tevekküli hādeng ile Şarşar'ı urmağa zīrā gözleri açılmaz ki göre. Şarşar bir seng dağı çıkarup kemān tutan eline ^{101b10} urdı. Arduvān oñ diyüp kemānı elinden zemāne atdı. Şarşar tolaşup bir taş dağı **eñsesi** kökine urdı. Arduvān ^{101b11} öñine kaptandı.

Hāşıl-ı kelām, Şarşar, Arduvān Hindī'yi döge döge taş-ıla bir kıyāfete kodi kim Arduvān eşekler gibi ^{101b12} bār bār bağırup ne tarafa gidecegin dağı bilmezdi ki gide. Keymurād Hān gördi kim, Arduvān'ın gayrı işi bitdi, mefte ^{101b13} gideyor. Emr eyledi, iki biñ miqdārı 'asker yürüyüp Arduvān'ı meydāndan alup gitseler gerek idi. birazı Şarşar üzerine ^{101b14} yürüdi ve birazı Arduvān'a gitdiler. Şarşar-ı Sebük-bār kendü üzerine gelenleri hemān k̄azüre²³²-i nefit urup bunları ^{101b15} tutışdırdı, bunları tutuşdırdı. Birbirin sevindirelüm dirken cümlesi tutuşup çağırı çağırı yandı. Şāğ ^{101b16} kаланlar da yüz, göz yanup ütülenmiş 'Arab taşāğına döndi. Bu aralıkda Arduvān'ı meydāndan çıkārup 'alem sāyesine ^{101b17} alup gitdiler. Keymurād Hān öykesinden tabl-ı ārām çaldırup dönüp kındılar. Berüden İslām 'askeri dağı tabl-ı ^{101b18} ārām çalup döndiler. Serā-perde-i İskender'e gelüp Şarşar'a āferin eylediler. Öteden Keymurād Hān dağı bār-gāhına gelüp ^{101b19} Arduvān Hindī'yi bār-gāhına iletüp yaturıkodılar. Bütün vücūdı bre ba'zı yirleri dağı zaḥm-dār idi.

Hāşılı, şīşe ^{101b20} çeküp berelerinin k̄anın aldılar ve zaḥmlarına merhem urdılar. İşte bunlar bunda bu hāl üzre k̄alup berüde İslām 'askeri dağı ^{101b21} Kattāl Zengī ne zemān gelür diyüp çeşm-i gūşda bizüm destānımız Ferāmerz'e gelsün.

Rāvī-yi mu'ciz beyān öyle nakl ü beyān ^{101b22} **eyler kim**, Ferāmerz ser-āmed altı kerre yüz biñ dīv-i perrī 'askeri-y-ile ber-hevā 'azm-i rub'-ı meskūn idüp gelürdi. Bir gün ^{101b23} bir yire kındılar. Ferāmerz sāye-bān altında otururken Kattās-ı Merdom-ser bilerek gelüp Ferāmerz öñinde temennā eyledi ve Ferāmerz'e ^{101b24} sulṭānum şunda bir gārīb temāşā vardur, seyri vācibdür zīrā bir dağı rāst gelmez didi. Ferāmerz nedür yā Kattās ol temāşā ^{101b25} didükde Kattās sulṭānum Cenāb-ı Hallāk-ı

²³² Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından "k̄azüre (قازوره)" şeklinde yazılmıştır. Kaynaklarda bu şekilde yazılan bir kelime tespit edilememiştir. Araştırmalar sonucunda müstensihin "za (ذ)" harfinin noktasını unutmış olacağı sonucuna varılmıştır. Kelime çevriyaziya cümleyle de bağlantılı olması hususuyla "k̄azüre" şeklinde aktarılmıştır.

‘ Ālem niçe dürlü maḥlūḳāt-ı ḥalk eylemişdür. Fe-emmā murğ-ı ḳaḳnūs dirler bir ḳuş ḥalk [102a] ^{102a1} eylemişdür. Çift olmaz. Ḥaḳḳ Te‘ālā biñ yıl ‘ömr ḫaḳdīr eylemişdür ve burnı ḡāyetle uzundur ve burnunda bir rivāyetde biñ bir ve bir rivāyetde ^{102a2} iki yüz miḳdārı surāḫlar vardur. Ḳaçan biñ yıl ‘ömri tamām olup vaḳt gelse varup bir yirde odun yığār ve üzerine ^{102a3} ḳıḳup ötmege başlar ve feryād eyler. Burnınuñ her bir sūrahından bir dürlü sāzuñ naḡamātı gelür. **Gūyā** bir iki yüz sāzuñ bir yirden ^{102a4} seyr-i āheng olup çalınur. Ḳıyās olunur, ḳırḳ gün evvel odun üzerinde öyle feryād eyler, ḳırḳıncı gün ḳanaḫların ^{102a5} birbirine urup āh eyler, bir āteş peydā olup odun yanar, kendi daḫı bile yanup kül olur. Üç gündən şöñra ^{102a6} ol külden bir ḳaḳnūs peydā olur ve uçup gider. İşte şimdi bir ḳaḳnūs bir yirde odun yığup ol odınuñ ^{102a7} üzerine ḳıḳmış öyle feryād ile naḡamāt eyler ki cigerler delinür didi. Ferāmerz imdi öyle ise temāşası lāzım ^{102a8} imiş diyüp seyr idelüm diyüp şāhlar ve dīvler ile vardılar, ırāḳdan seyre ḫurdılar. Ferāmerz nazār eyledi, bir mūnaḳḳaş ^{102a9} ḳuş ammā burnı ḡāyetle uzun, ‘eynī ile ḳılıç balığı burnı gibi ve delik delik. Cümle naḡamāt ol deliklerden gelür. Ferāmerz, ^{102a10} Ḥaḳḳuñ ḳudret-i şun‘ına ḫayrān olup ḳaldı. Meger ḳoḳdan oturmış, ḳırḳ gün olmuş. Ol gün anı gördiler. Bir kerre ^{102a11} ḳanadların birbirine urup insān gibi bir āh eyledi. Bir āteş zāhir olup parladı. Altında olan odunlar ^{102a12} ḫutuşup kendi de bile yandı ve inüp kül oldu. Ferāmerz görelüm ḳaḳnūs beçe ḳıḳar mı diyü üç gün daḫı ^{102a13} beklediler. Üçüncü gün anı gördiler, külün içinden bir dāne ḳaḳnūs silkinüp ḳıḳdı ve ḳanat açup uçup gitdi. ^{102a14} Ferāmerz oradan ḳalkup berüye geldiler ve taḫta oturup ber-hevā ḳalḳdılar. ‘azm-i rub‘-ı meskūn eylediler ammā bir maḫalle ^{102a15} gelüp Ferāmerz zemīne nazār eyledi. Bu yir bir siyāh yanmış aḫlā ot bitmemiş. Su‘āl eyledi, eyā bu zemīn böyle niçün ^{102a16} siyāhdur diyü. Ḳartās varayım ḫaber getüreyim diyüp fi-l-ḫāl zemīne indi. Gördi, ḫoḳuz başlu bir evren ol vādīde ^{102a17} mekān ḫutmuş. Gezdiği yirleri öyle nefsi ile sīmsiyāh itmiş ve ol araya yakın. Evin gördiler, daḫı ḫarāb olmuş. Ḳartās ^{102a18} gelüp Ferāmerz’e cevāb virdükde Ferāmerz eyitdi, imdi iḳtizā eyledi ki inüp ol cānveruñ şerrinden bu vādīleri ^{102a19} ḫalāş eyleyevüz didi. Fermān eyledi, dīvler taḫtı aḫaḡa yire indirüp Ferāmerz yalnız gürz-i Āşaf aldı. Bu azdur, ^{102a20} olduḡı cānibe revān oldu. Ḳartās daḫı ber-ā-ber tamām ejderuñ yaḳınına gelince ejder daḫı ādem rāyiḫasın alup Ferāmerz’e ^{102a21} ḫoḡrı geldi.

Rāvī kavlince, ekşer ejder kısmı dem-keş olur ammā bu Evren-i Ne-ser, dem-keş degüldi ancak dört pāy urdı. ^{102a22} Ya‘ni ayağı var idi. Kertenেকে gibi ve pençeleri arslān pençesi gibi tırnaklı ve tiz idi. Her neye niçesin alaşdırsa ^{102a23} çeküp kendüye alurdi. Şimdi Ferāmerz‘i görünce hamle idüp Ferāmerz‘üñ üzerine atıldı ki pençe ura. Ferāmerz ^{102a24} per-tāb idüp bir cānibe atıldı. Varup evreng orta başına bir gürz niçe urduysa Evren-i Ne-ser serāsime ^{102a25} olup Ferāmerz anı fikr eyledi ki bu rez-i siyāhdan geldügi zemān Ser-ser –i Bāhrī nām bir cānver getürmiş-idi. Ben de, [102b] ^{102b1} ben de bunu tutup getüreyüm diyüp gürzile döge döge zebün idüp Qartās‘a zencir getür diyüp tokuz başın ^{102b2} dağı bağıladı ve yedegine alup divlerin yanına götürdi ve divlere teslim idüp yine ber-hevā ‘azm-i rāh eylediler. Tā kim ^{102b3} rub‘-ı meskūn ilinde Hākāniyye‘ye yakın kalınca bir menzile inüp Ferāmerz, Qartās‘ı ilerü ‘askere müjdeye gönderdi. ^{102b4} Qartās dem çeküp Hākāniyye önünde ‘asker-i İslām‘a irdi. ‘Asker-i İslām‘uñ güzideleri serā-perdeye cem‘ olup ^{102b5} efendümüz Qattāl Zengī‘den ašlā bir haber zuhūr eylemedi. Qartās dağı gelüp çıkmadı didiler. Muṭahhar Şāh dönüp hadd-i ^{102b6} zātında dāmādum şāhib-kırān-ı ‘ālem ne çok eglendi, bāri bir şāhib haber alabildük, niçe oldu diyüp Feylesof-ı Dānā‘ya ^{102b7} eyitdi, ey dānā bāri sen bir meyl ile görseñ şāhib-kırānuñ aḥvāli neye müncer oldu didi. Feylesof-ı Dānā nola diyüp tahta-ı ^{102b8} remli öñine aldı. Uşurlāb ile nāzır-ı felek olup yokladı. Baş kaldırıp lā-ya‘lemü‘l-ğaybe illa‘l-lāh pād-şāhum, şimdi ^{102b9} haberi zuhūr eyler, eyü maḥallinde bağıduğ dirken bir kütürdi kopdı. Bre nedür aşlı diyince Qartās, serā-perdeden içeri ^{102b10} girdi. Muṭahhar Şāh öñine gelüp temennā idüp yir öpdü ve pehlevānlar önünde dağı yir öpüp eyitdi, müjde ey şāhlar ^{102b11} ve ey dil-āverler, efendümüz şāhib-kırān-ı ‘ālem geliyor, yārın inşa‘allāh gelüp dāḥil olur didükde bir mertebe-i server el virdi kim ^{102b12} dil-āverlere ve şāhlara kim olmaz ol sā‘at hemān Muṭahhar Şāh fermān eyledi. Taḥl-ı şād-māniye turrallar urup şāhrā-yı Hākāniyye ^{102b13} şādāyla taldı. Bütün leşker haber-dār olup şād oldılar güyā kim sūr yā ‘ıyd eylediler ve Qartās‘a şordılar ki, nice gelür, ^{102b14} karadan mı gelür yoḥsa ber-hevā mı gelür didiler. Qartās eyitdi, ber-hevā gelür ancak ‘Aḳrebe‘-i Evren-ten ile Evren-i Ne-ser için ^{102b15} ve div, perrī ‘askeri için Serā-perde-i İskender-i Kübrā‘nuñ kafāsında yir hazırlansun. Ben yine qarşu giderüm didi. Şarşar-ı ^{102b16} Sebük-bār, Qartās‘a beni bile götür diyü yalvardı. Qartās eyitdi, ben pek giderüm, şoñra belki korqarsın ve-yāḥud arqamda ^{102b17} tūramayup düşersin didi. Şarşar yok düşmem

diyüp Qartās'a şarıldı. Qartās neylesün fikr idüp Şarşar'ı ^{102b18} hele cebine şokdı, şaķın taşra baķayım dime diyüp tenbîh eyledi ve dem çeküp Qartās'dur, hevāya ağdı. Tütüne ^{102b19} müşābih sen de felegüñ birinci qatına irdi, qatına. Şarşar-ı Sebük-bār, Qartās'ıñ cebinde giderken 'acebā pek yüksege ^{102b20} çıķduķ mı, bir kerre baķayım diyüp başın ceb ağzından çıķārup zemāne baķayım dirken rüzgāruñ şiddeti çarpup ^{102b21} Qartās'ıñ cebinden Şarşar'ı aldı. Şarşar feryād idüp bre meded gitdüm yā Qartās didi ve kendüden gitdi. Qartās bildi kim ^{102b22} Şarşar düşdi. Hemān berķ-i hāţif gibi süzilüp hele güc-ile Şarşar'ı kaşdı, yine cebine koyup Ferāmerz'ıñ indügi yire indi. ^{102b23} Şarşar'ı 'aķlı başına gelmiş-idi. Ferāmerz öñinde yüz yire kodi. Ferāmerz ne haber yā Qartās, 'askerde bir nesne yok ola didükde ^{102b24} Qartās hayr efendüm, şimdiki hādde güzellikleri var diyüp olan vāķa'ı naķl eylerken Şarşar'ıñ 'aķlı başına gelüp kulaķ urdı ^{102b25} kendüyi söyleşürler ve Ferāmerz'ıñ sesi var. Bildi kim Qartās, Ferāmerz'e gelüp irişmiş. Bir kerre Qartās'ıñ cebinden hāy efendüm [103a] ^{103a1} şükr Hūdā'ya seni yine dünyā gözi-y-ile gördüm diyüp bir atılış atıldı kim Ferāmerz şaşdı. Şarşar daķı segirdüp Ferāmerz'ıñ ayağına ^{103a2} şarıldı. Ferāmerz yire yire yokanda idi didi. Qartās da olan aķvāli naķl eyledi. Ferāmerz düşdüğüne gülüp Şarşar'ı der-āğuş eyledi. ^{103a3} Andan Ferāmerz, Şarşar'a gidelden berü olan vaķ'a'ı söyledüp Arduvān Hindī'ye ve Layţān'a kīn eyledi. Hele ol gice ol menzilde qalup cān ^{103a4} şoşbetin eylediler. Şarşar gördi, Ferāmerz bir daķme daķı açmış ve Şehāb ve Kehkeşān-ı Vāran-ţus'ı ve sār'ir dīvleri görüp ve perrī şāhların görüp ^{103a5} Ferāmerz'e taķsīn eyledi. Ol gice geçüp şabāh oldu. Sihri kaķup Şarşar'ı da tahta aldılar. Ferāmerz eyitdi, şaķın 'ayyār tahtdan aşāğa baķayım ^{103a6} dime, yine düşersin didi. Şarşar eyitdi, estağfiru'l-İllāh bir daķı kıyāmet kopsa bile baķmam didi. Dīvler dem çeküp ber-hevā 'azm-i Hāķāniyye eylediler. ^{103a7} Berüde de 'asker-i İslām daķı Qartās'ıñ tenbîhi üzre serā-perdenüñ ardın taķliye eylediler ve bār-gāh-ı Āşaf Şāh için yir hāzır eylediler. ^{103a8} Ol gice şabāh olunca bu kaķıdılar görüp çünkü şabāh oldu. Neyyīr-i ā'zam, ufķ-ı mu'azzamadan baş gösterüp rüy-ı zemāni nūr ile ^{103a9} münevver eyledi. Cümle şāhlar ve begler Serā-perde kaķusından taşra çıķup hevā yüzine nāzırlar oldılar. Ötede Keymurād Hān daķı 'asker-i ^{103a10} İslām'da taķl-ı şād-mānī şadāsın işidüp eyā aşlı ne ola diyüp cāsūs gönderüp haber aldılar kim Qattal Zengī yārın ^{103a11} gelürmüş diyü. Anlar da bu haberi işidüp görelüm bu Qattāl Zengī naşıl kimesnedür diyüp şabāha müteraķķıb oldılar. Çünkü şabāh ^{103a12} oldu. Anlar da bār-

gāh öñine çıķup temāşāya tırdılar. birazdan anı gördiler kim, hevānuñ yüzi ķarardı. Bir güürldi ^{103a13} zāhir oldu. Dağı yakın gelince allı yeşilli bulutlar peydā oldu. Tamām ‘asker ber-ā-ber yine geldiler. Dıvler yuķarudan ķandıl ķandıl olup,

[MİNYATÜR]

[103b] ^{103b1} inmege başıladılar. Ferāmerz’i dağı taht-ıla zemīne indirüp Şarşar bir mināre boyı ķalkınca getürüp kendin zemīne atdı ^{103b2} ve segirdüp şāhlara müjde idüp bağşış aldı. Şāhlar ve pehlevānlar Ferāmerz’üñ tahtile indügi yire segirdüp ^{103b3} Ferāmerz zemine inince tahtdan inüp Rehvār-ı Bahrı’ye süvār olunca cümle şāhlar ve begler kimi elin ^{103b4} öpüp kimi de dāmenin öpüp görüşdiler. Hoş geldüñ devletlü şāhib-ķırān, sen gideli biz yetīm ķalduķ didiler ve du‘ā eylediler. Şāhib-ķırān ^{103b5} dağı bunlara du‘ā idüp hāl-i hātırların su’āl eyledi.

Ammā öteden, Keymurād Hān dağı Ferāmerz’üñ bu güne dārātın görüp ^{103b6} zarūrī reşķ ü taḥsīn eyledi. Zihī devlet ü dārāt kim devr-i Ādem’den beri İskender ile Süleymān’dan ğayrı kimse mālīk olmamışdur ^{103b7} didi. Berüde Ferāmerz, Serā-perde-i İskender-i Kübrā’ya gelüp pāy-ı taht şandalisinde ķarār eyledi ve ikinci ķatda perrī şāhları ^{103b8} oturdu ve cümlesinüñ üzerine Elmas Şāh’ı şehinşāh eyledi ve Kehkeşān’ı baş ser-ķaplān idüp Seḥāb’ı ikinci ser-ķaplān eyledi. ^{103b9} Geçüp oturup Ornaṫūs-ı Ne-ser üçüncü ser-ķaplān yirinde oturdu ve bār-gāh-ı Āşaf’ı dağı Serā-perde-i İskender yanına ķurdılar ve ‘Aķrebe-i ^{103b10} Evren-ten ile Evren-i Ne-ser’e serā-perde ardında yir idüp ikisine dağı dörder yüz nerre zābtına virüp dörder yüz nerre ^{103b11} zābt iderlerdi. Andan Muṫahhar Şāh olsun ķahhār-ı Ā‘zam ve Cihān-baḫş olsun Ferāmerz’e seyr ü temāşā²³³ ve seyāhatinden su’āl eylediler. ^{103b12} Ferāmerz de min-evvele-i el-i āḫire gidelden berü başına gelen ser-encāmı taķyir ü ķıtmir beyān ve taķrīr eyledi. Gūş eyleyenler ḫayrān olup ^{103b13} taḥsīn elediler. Ferāmerz daḫme-i Āşaf Şāh’dan ve cīnistān’da eline giren tefāruķdan şāhlara ve beglere şeyler bağışladı ve bunda ^{103b14} olan aḫvālden su’āl eyledi. Ya‘ni Keymurād Hān ve Layṫān Vezir ve Arduvān Hindī ḫālīn su’āl idüp anlar dağı olduğı ^{103b15} gibi naķl ü beyān eylediler. Ferāmerz de muķayyed olmayup ‘ayş u nūşa meşğul oldu. Bunuñ **mābeyni** bir gün geçdi. Bir gün Şarşar kendü ^{103b16} kendüsine eyitdi, varayım Keymurād Hān

²³³ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih’in “şin (ش)” harfinin noktalarını unutmaması sonucunda “temāsā (تماسا)” şeklinde yazılmıştır. Kelime önceki kullanımları ve cümlelerin akışı da göz önünde bulunularak çevriyaziya “temāşā” şeklinde aktarılmıştır.

leşkerinde göreyim ne var ne yok ve Keymurād Hān ne fikirdedir, hastalar şihhat buldı mı ^{103b17} diyüp tebdil-i şüret Keymurād Hān leşkerine vardı. Bār-gāh-ı Keymurād Hān'a girdi, Bir küşede tırdı ve dīvānı gözden ^{103b18} geçürdi. Gördi, Arduvān Hindī ebū olmuş pāy-ı taht şandalisinde oturur. Laytān Vezir dağı oturur. Şabārū 'Ayyār da ^{103b19} oturmuş kendüyi söyleşürler. Hele şu nā-bekār 'ayyāruñ itdügi²³⁴ rengi kimse kimseye itmemişdür didi. Şabārū dağı eyitdi, ^{103b20} hoş imdi ben de ol intikāmı aña kıorsam, varsun öginsün didi. Bu arada Laytān Vezir yā Şabārū eger varup ^{103b21} Şarşar'ı tıutup getürebilürseñ işte saña iki kise altun ben vireyim didi. Keymurād Hān dağı biş kise altun da ^{103b22} ben vireyim didi. Arduvān Hindī de üç kise altun da ben vireyim didi. Şabārū 'Ayyār tama'a düşüp varayım şimdi ^{103b23} getüreyim ancak ikrārıñuzdan dönmeñ didi. Bunlar yok dönmezüz, hemān iş gör didiler. Şabārū 'Ayyār dağı on kise ^{103b24} altun aluram ümīdi-y-ile yirinden tırup yā Nār-ı Nūr sen işim āsān eyle didi ve himmet eyleñ diyüp ol aradan ^{103b25} çıkdı. Tebdil-i şüret kıandasın leşker-i İslām diyüp ve kıaşd-ı Şarşar-ı Sebük-bār diyüp gitdi. Şarşar dağı bunu görüp hāy kıaram-zāde [104a] ^{104a1} gör imdi kim kimi tıtar diyüp Şabārū 'Ayyār'ıñ uzağıdan ardına düşüp gözetdi. Şabārū ise tığrı varup ^{104a2} Serā-perde-i İskender-i Kübrā'dan girüp bir küşede bevvāblar arasında tırdı. Şarşar dağı bir ser-heng şüretinde girüp ^{104a3} varup Şabārū'ya yanaşdı. Bir kerre añsuzın yağıasından tıutup hāy zālīm yan kesici kise ile altun mı kıoyunmadan ^{104a4} aldı. Şāhib-kırān dīvānında bağı eyledügi işi diyüp başdı feryādı. Şabārū 'Ayyār şaşup var kışi yañlış ^{104a5} gördüñ, benüm senüñ altunuñdan kıaberüm yokdur diyüp cehd eyledi ki Şarşar'ıñ elinden hālāş ola, kıaça, kıuyulurum ^{104a6} diyü kıor kıar ammā Şarşar muhkem tıtmış, elinden Süleymān dīvi olsa kıurtulmağı mümkün degül. Bunlaruñ keşākeşinden ^{104a7} ser-hengān ve bevvābān bir şadā²³⁵ işidüp bre nedür aşlı bunuñ diyüp başlarına üşdiler. Berü getürdider, ^{104a8} kıopdı. Ferāmerz tınyup bre nedür ol şemāte görüñ diyüp şunları görelüm ne gāvğādur diyüp hemān bevvāblar ^{104a9} Şarşar ile Şabārū 'Ayyār'ı ileri çeküp Ferāmerz'üñ öñine getürdi. Ferāmerz bağıdı bir bevvāb-ıla bir ser-hengdür. ^{104a10} Nedür ādemler birbirinüz ile gāvğāñuz diyü su'al eyledi. Hemān Şarşar-ı Sebük-bār feryād idüp devletlü şāhib-kırān ^{104a11} bu bevvāb ben tıururken uşül ile yanuma yanaşup kıoynumdan kise ile altunum aldı didi.

²³⁴ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih'in "te (ت)" harfinin noktalarını unutması sonucunda "idügi (ايدوكي)" şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya "itdügi" şeklinde aktarılmıştır.

²³⁵ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde kelime sonuna eklenen fazladan bir "dal (د)" harfinden dolayı "şadād (صداد)" şeklinde yazılmıştır. Cümle'nin akışına göre kelime çevriyazıya "şadā" şeklinde aktarılmıştır.

Ferāmerz, Şabārū ‘Ayyār’a ^{104a12} ne dirsın ey bevvāb alduñ mı didi. Şabārū hayr sultānum almadum didi ammā girüsi geçdi. Şimdi boğazı ^{104a13} ele virürem diyü Şarşar aldı, hālā üzerindedür şoyuñ baķıñ didükde Şabārū’yı tutup şoydılar. Gördiler, ^{104a14} üzerinde ‘ayyār ālātı vardır, hemāñ Şarşar daķı bir pertāv idüp çerķ urdı, kendi şüretine girdi. Gördiler ki, ^{104a15} Şarşar-ı Sebük-bār’dur ve Ferāmerz şaşup yā Şarşar bu ne hāldür didi. Şarşar daķı aķvāli naķl idüp Şabārū’ya ^{104a16} merhābā bevvāb, eyü hele Şarşar’ı ele getürebildük, şimdi varup otur da on kise altunı alursın didi ^{104a17} ve çeviregetürüp Şabārū’nuñ şüretine bir dimişķi sille-i ‘ayyārı öyle urdı kim Şabārū bir kerre çerķ urup ^{104a18} depesinüñ üzerine mu‘allāķ yıķıldı. Hemāñ Şarşar üzerine düşüp iki elin ķafāsına bend eyledi. Bu baña lazım, ^{104a19} varayım Keymurād Hān’a şatup on kise altunı alayım didi ve Şabārū’yı dārūdan geçürdi ve kendi şüretine ^{104a20} ķodı. Kendü de Şabārū şüretine girüp Şabārū’yı kilim perde içine ķodı ve ķandasın Keymurād Hān bār-gāhı ^{104a21} diyüp gitdi. Öteden Keymurād Hān ‘acebā Şabārū gitdi ammā bir iş görebildi mi ola didi. Laytān Vezir belı pād-şāhum ^{104a22} getürür ben zirā laķlaķ-nāmeğe baķdum, öyle yazar dirken Şarşar, Şabārū ‘Ayyār şüretinde bār-gāhdan içeri girüp ^{104a23} kilim perde içinde kendi şüretinde Şabārū ‘Ayyār’ı meydāna bıraķdı. İşte pād-şāhum getürdüm, bir şey midir ^{104a24} böyle ‘ayyārları ele getürmek ancaķ kendi ahālimizdür diyü biraz laf urdı şüret-i mu‘āmele. Keymurād Hān aķ ^{104a25} imdi görelüm didi. Şarşar klīm perdenüñ bir cānibin aķup baķdılar Şarşar’dur. Laytān Vezir şādlığında [104b] ^{104b1} -lığında çatlayayazdı. Keymurād Hān ķanı cellād gelüp şol nā-bekāruñ bunun ursun didükde Şabārū şüret-i ^{104b2} Şarşar hele şabr eyle pād-şāhum daķı digeri vardır, evvel Şarşar-ı Sebük-bār sizüñ olsun da andan sonra öldürüñ, ^{104b3} getürüñ kiseleri iķrār eyledüğüñ altunı, sonra ne hālñuz var ise görüñ didi. Laytān bre meded virelüm. ^{104b4} Dönüp cümleden muķaddem Şarşar-ı Sebük-bār’a, Şabārū’dur diyü iki kise altun virdi. Anı görince Keymurād ^{104b5} Hān daķı emr eyledi, biş kise altun getürüp Şarşar’a virdiler. Arduvān Hindı daķı üç kise altun ^{104b6} virdi. Şarşar cümle kiseleri enbān-ı hikmete yirleşdirüp andan tekrār Keymurād Hān cellād eyledi öldürmeğe ^{104b7} ammā Şarşar ķā’il olmadı. pād-şāhum şimdi bunı öldürürseñüz elbetde tıyulur sonra ‘ayyārlar tıyup gelürler, ^{104b8} bir büyük fesād iderler ancaķ bunı şimdi habs ķılalum ben varup refiklerin daķı tutup getüreyim, andan ^{104b9} Kattāl Zengı didükleri nā-bekārı da alup getüreyim, daķı sonra bildüğüñ gibi intikām aluñ didi. Laytān ^{104b10} ķorķarum yā Şabārū sen gidince

Yezdān-perest ‘ayyārları gelüp bunu halāş eylerler didi. Arduvān ^{104b11} Hindī getirüñ ben anı çadıra iletüp orta sütünuna bend eyler, karşusunda meclis kurup Şabārū gelince cor‘e- ^{104b12} feşāñlık idüp intikām alurum didi. Şarşar belī işte bu söz yirindedür şāhib-ķırān-ı Hindīstān’dan anı kimse almağa ^{104b13} kādīr degüldür diyüp Şabārū, Arduvān Hindī’ye virdiler. Arduvān Hindī, Şabārū, Şarşar’dur diyü ^{104b14} alup gitdi, kendi çadırına iletđi ve sütün-ı ħaymeye şarakodı. Andan kārşusına meclis kurup şerāb ^{104b15} içmege başladı. Cor‘esin Şabārū’nuñ yüzine saçardı. Şarşar-ı Sebük-bār’ın varayım yolına Kattāl’ı ala ^{104b16} getürebileydüm diyüp gitdi. Tebdil-i şüret eyleyüp yine döndi. Arduvān Hindī’nüñ bir yakın ādemlerinuñ ^{104b17} şekline girüp tırdı. birazdan dīvān-ı Keymurād Ĥān’dan Laytān Vezir’dür kılķınca toğrı Arduvān Hindī ^{104b18} çadırına uğrayup varayım şol nā-bekār ‘ayyāruñ ħālī nice olmuşdur göreyim diyüp Arduvān Hindī bār-gāhına ^{104b19} uğradı. Arduvān’a Laytān Vezir geliyor diyü ħāber virdiler. Arduvān kārşuladup Laytān esterinden indi, ^{104b20} bār-gāhdan içeri girdi. Arduvān Hindī ziyāde mütekebbir mel‘ün idi. Laytān’a oturduğı yirden hoş geldüñ ^{104b21} diyüp Laytān’ı yanına aldı ve şerāb virüp Laytān dağı Arduvān ile ber-ā-ber Şabārū’ya cor‘e-feşāñlığa ^{104b22} başladılar. biraz Şarşar dağı şabr idüp gözetdi. Sākī taşra gidince boğazın şıķup boğdı, küştesin ^{104b23} bir yirde pinhān idüp kendi sākī şüretinde içeri girüp yirine varup eline sürāĥī ve sāgar alup şerābı ^{104b24} dārūladı. İkisine dağı dārūlu şerāb virüp içürdi. Bunlardur, muşāĥabat iderek dārūdan geçdiler. ^{104b25} Hemān Şarşar eyitdi, pehlevān-ıla vezir keyf oldı, bir miķdār istirāĥat eylesünler diyü üzerlerine birer nesne [105a] ^{105a1} bıraktılar. Şarşar ġulāmlara fırsatdur bārī pehlevān kılķınca siz de keyfiñüz irişdirüñ diyüp cümlesin dārūdan ^{105a2} geçürdi. Şarşar kılķup ustura çıkārdı. Pāk Laytān’uñ şakalın tırāş idüp bir maĥbüb oğlan ^{105a3} şüretine ķodı ve Arduvān Hindī’nüñ dağı bıyıķlarına kedi necāseti sürdi. Meger Arduvān didükleri la‘in ‘ādilerden ^{105a4} idi. Ġāyet ġulām-pāre mel‘ün idi. Her gice biraz nāver oğlanı-y-ıla yatırdı zirā her oğlan mel‘ūna taĥammül ^{105a5} eylemezdi. Şarşar getirüp Laytān Vezir’i Arduvān’uñ ķoynına ķoyup götin açdı ve Arduvān’uñ da öñin açup ^{105a6} ĥarbe kılıfa ağızladı ve ikisin de cüz’i dārūlayup Arduvān’ı Laytān’uñ eñsesinden ķucaķlatdı ve Şabārū ^{105a7} ‘Ayyār’ı çözüp aldı ve bār-gāĥ kapusından çıkup leşker-i İslām’a geldi. Ötede birazdan Arduvān’uñ dārūsı ^{105a8} def‘ olup gördi, öñinde bir beyāz kon-gāĥ açuķ ve şovukdan kendinüñ ķurıcıđı dağı kılķup ķulaķlanmış ^{105a9} ve kon-gāĥa baş tıyamış.

La‘in hâzır şikârdur diyüp nice zür eyledi ise zât-ül-‘amüdü yirleşdirdi. ^{105a10} Meger Laytân’uñ dağı ol maħall dârūsı def‘ olup gözin açayım dir ammâ açılmaz zirâ Şarşar çeriş ile yapışdırmış ^{105a11} idi. Feryâd idüp emân çatladum, kimdür baña bu işi iden bre gidi çek kıruyacağũ patladum ^{105a12} diyüp bir vâveylâdur kırpdı. Ğulâm-päre yârâna ħod ma‘lûmdur eline göt girüp yirleşdirdükden şoñra hiç ^{105a13} işi bitmedükçe çeker mi.

Hâşılı, Arduvân cân alup cân virmege başladı ammâ taşrada dârūsuz olanlar bu feryâdı işidüp bre ^{105a14} bu feryâd nedür diyü içeri girdiler. Ne gördiler, Arduvân evi yanmış cuhûd gibi ^{105a15} çalışur, öñinde kimesne feryâd eyler. Hele ne ħâl ise Arduvân’uñ işi tamâm olup çekdi, kıruyacağın ^{105a16} aldı ve Laytân’ı şalıvirdi. Laytân Vezîr götinüñ acısından fır fır döner ve hem Arduvân’a söger bu naşıl işdür ^{105a17} senüñ itdüğũ diyü. Gözin açayım dir ammâ açamaz. Arduvân dönüp Laytân’a bağıdı, bir zırlak oğlandır. ^{105a18} Bre oğlan sen kimsin, bu araya kândan geldüñ didi. Gördi, kendi oğlanlarından degüldür ve hem gözleri de ^{105a19} kör. Laytân feryâd idüp öykesinden bre ne yabana söyler bu kâfir gidi, ben oğlan mıyım, beni bilmezsin kim ^{105a20} olduğum, benüm gözlerüme noldı diyüp gözlerin açmağa çalışur. Hele uşaklardır, ısıcağ şũ getirüp Laytân Vezîr gözlerin yudı, çerişdür ezilüp ^{105a21} Laytân’uñ gözleri açıldı. Laytân, Arduvân’a bağıp ^{105a22} bre sen delü mi olduñ, saña ne oldı didi. Arduvân dağı Laytân’ı bilmez, kimsin diyüp turur. Laytân bre hey ^{105a23} nâ-bekâr kim olsam gerek, Laytân Vezîr degül miyüm diyince Arduvân’a ħacâlet gelüp senüñ Laytân Vezîr’e nereñ beñzer, bre ^{105a24} şundan bir âyine getirüñ didi. Ğulâmlar âyine getirüp Laytân’uñ eline virdiler. Laytân çehre-i nâ-pâkına nazâr ^{105a25} eyledi. Gördi ki, bir torlak oğlana dönmiş. Bildi ki ‘ayyâr şerrine uğramışdur. Arduvân dağı kažiyye’i tıyup, **[105b]** ^{105b1} tıyup sütüna nazâr eylediler, Şarşar ‘Ayyâr yokdur. Arduvân düşünüp bıyıkların ağzına aldı, bir murdâr kırkı var, ^{105b2} ağzınıñ içini murdâr eyledi. Bre benüm bıyıklarımnda ne vardur, şũ getirüñ didi, şũ getürdiler. Arduvân Hindî ^{105b3} yuduğça kedi necâseti ezilüp kırhu dağı ziyâde oldı, yayıldı. Hele şabun-ıla yuya yuya güc-ile ^{105b4} bıyıkların pâk eyledi. Nâ-gâħ bir kırğıd buldılar. Laytân Vezîr alup okıdı. Ben ki Şarşar-ı Sebük-bâr’um, ey la‘inler ^{105b5} size bu raħne’i viren benüm ve Şabârü ‘Ayyâr’ı Şarşar’dur diyüp şatup altunuñuzı aldum ve buraya getirüp ^{105b6} sütüna şarup cor‘e-feşâñlık eyledüğümüz dağı Şabârü ‘Ayyâr idi, bir dağı beni lisânuñıza almañ, vallâ bir gice ^{105b7} gelüp

başıñuz keserüm dimiş. Arduvān kağıda da bu cevābları işidüp āteş-i mahz oldu. Ğāzabından ^{105b8} kudurmış kelbe dönüp ol sā'at filine binüp Keymurād Hān dīvānına vardı. Laytān Vezīr dağı götine rikkatlü ^{105b9} tupa urup yüzine niķāb aşdı ve ķalkup dīvāna vardı. Arduvān, Keymurād Hān'a aħvāli naķl eyledi. ^{105b10} Keymurād Hān ğışş olup kaldı ammā Arduvān elbetde yārın ceng olsun, meydāna girüp Kattāl Zengī'yi ^{105b11} bir nīze ile helāk eylemezsem Nār-ı Nūr'uñ tozına tükürmüşlerden olayım diyüp ğalīz yemīnler eyledi. Meger İslām ^{105b12} askerinden cāsūs var idi. Bu haberi alup geldi. Ferāmerz de bildirdi ve Şarşar'uñ itdügi rengi naķl ^{105b13} eyledi. Ferāmerz biraz Şarşar'a ta'zīr eyledi. Bu mel'ūmı böyle incidirsin, ol da dārulayup eviñi senden ^{105b14} almayın dil-āverlerden alur ancaķ şimden girü nevbet benümdür, cengi benümle olsun, inşa'allāh o la'īnūñ eceli gelmişdür, ^{105b15} şandugı başına gelür didi. Şarşar ise öteden gelince Şabārū'nuñ 'aķlın başına getirüp ķarşusunda ^{105b16} ustura bilemege başladı. Şabārū ne eyleseñ gerek didi. Şarşar eyitdi, ne eylesem gerek, bütün deriñi ^{105b17} üzüp içine şaman doldursam gerek didükde Şabārū ağlayup emān ey Sultān-ı 'Ayyārān kıyma baña, olınca ^{105b18} hizmetinde ķuluñ olayım didi. Şarşar hayr inanmam, soñra yine bir fesād eylesin ve hem baña hizmet eyleyin, Hudā- ^{105b19} perest olmağa muhtācdur didi. Şabārū yemīn eyledi. Derūnı Hudā-perest olup ķul olurum diyü Şarşar bunuñ ^{105b20} bendin alup ğalīfe eyledi. Şimdi Şarşar-ı Sebük-bār'uñ beş ğalīfesi oldu, ya'ni ğalīfeleri çoķdur lākin ^{105b21} sekiz 'ayyār başı olsa gerekdür. Şarşar cümlesine başdır.

Hülāşa-i kelām, ol gün geķup aħşam oldu. İki ^{105b22} tarafından tedārükler görilüp şabāha muntażır oldılar. Çünki şabāh olup āftāb-ı 'ālem-tāb Kulle-i Ufķ'dan baş gösterüp ^{105b23} 'ālem nūrı-y-ıla mütenevvir olduķda Keymurād Hān askerinden ceng-i ğarbīler ķalınup iki kerre yüz biñ 'askeri-y-ile ^{105b24} Keymurād Hān süvār olup şahn-ı ğāye yürüdi. Berüden Ferāmerz dağı fermān eyledi. İki daħmeden çıkan ^{105b25} toķsan altı çift kūs-i ğarbīlere turralar urup şahrā-yı Hākāniyye'yi inletdiler. 'Ālem-i ejderhā-peyker ve 'ālem-i ğurşīd- [106a] ^{106a1} peykerin şikķelerin küşād idüp Ferāmerz yitmiş iki pāre ceng ālātına ğarķ olup ve Kıtıb-ı Āteş-dem'e süvār ^{106a2} olup meydān merkezine geldiler. Muṭahhār Şāh taht-ı İskender ile ķalb-ğāh leşkerde durup tahtuñ şāğ yanında Ferāmerz ^{106a3} ve şol tarafında Cihān-baħş ve sā'ir ser-ğalka ve pehlevānlar şāğ ve şol yollu yolınca ķārār eylediler. İki cānibden ^{106a4} meydān açıldı kim gire meydāna diyince anı gördiler, yüz kırķ dört eriş ķaddı-y-ıla beyāz filin

meydāna sürüp ^{106a5} düşünde on sekiz toplı ma‘hūd ve şālīgı Arduvān Hindī girdi. Öñince Keymurād Hān pehlevānları piyāde medḥ ^{106a6} iderek meydāna getirüp selamlayup girü döndiler. Arduvān yalnız alup tamām t̄arid-i cevelān eyledükden şöñra ^{106a7} ol aldırup alınan küslari dikdirdi ve na‘ra urdı. Ey Hudā-perestler hiç kimse‘i istemem, meydānuma illā attāl ^{106a8} Zengī gelsün. Zīrā bugün anı atl eylesem gerekdür didi. Cümle pehlevānlar Ferāmerz‘e yıkdılar. Ferāmerz hemān uṭb‘ı ^{106a9} sürüp meydāna girdi. Cümle dil-āverler piyāde Ferāmerz‘üñ öñine düşdiler ālāy ile medḥ ü şenā iderek meydāna ^{106a10} getirüp selāmlayup döndiler. Rikābında ancak artās ile Şarşar aldı. Ferāmerz, Arduvān Hindī‘nüñ öñin ^{106a11} kesdirüp ‘aş eyledi. Arduvān, Ferāmerz‘e nazār eyledi, oqsān yidi eriş addı var ammā atrān ulumuna beñzer. ^{106a12} Ol adar heybet ü şalābet şāhibidür kim yüzine baan ḥavfindan lertzān olur. Üzerinde yitmiş iki pāre ^{106a13} ālāt-ı ceng miyānında reş-i Süleymānī kılı başında ejderha-ı ser-tuqluğı üzerinde idi. Dāne murđ-ı bualemun otağaları ^{106a14} fülāndere mişāl par par yanar, elinde uṭb-ı Āṭeş-dem sekiz pāyı var, elinde dağı oqsān oquz boğum nīze dü-reme-i ^{106a15} İskender her boğunu üçer eriş ve olunda on sekiz batmān tāziyāne-i Hızır Nebī, Arduvān Hindī, Ferāmerz‘i ^{106a16} bu tarz ile görüp vehm aldı. Huşūşā baışına nerre dīvler āat getüremezdi ammā yine kendi addına ^{106a17} göre Ferāmerz‘üñ addın az görüp gözine kesdirdi. İbtidā-yı kelā baka. Bre nā-bekār zengī bir ālāy ḥalkı başına ^{106a18} cem‘ idüp ben şāhib-rānum diyü vilāyet gezüp Nār-ı Nūr ulların niün Hudā-perest ol dīv rencīde ^{106a19} eylersün, senün kendün Hudā-perest olduđuñ abahāt yetmez iken bir ālāy Nār-ı Nūr ulların dağı izlāl eylersin. ^{106a20} Ḥamle eyle, şimdi seni atl eylesem gerekdür didi. Ferāmerz dönüp yā Arduvān, ^{106a21} Hudā-perest olmak abahāt mıdır, sen şimdi Hudā-perest olup Nār-ı Nūr‘dan yüz döndürmez misin didi. Arduvān Hindī, Ferāmerz‘e bre şuş nā-bekār, benüm her pāremi ^{106a22} ulađuma eyleseler ben yine Nār-ı Nūr‘dan yüz çevirmem ve Hudā-perestler‘e buđz-ı ‘adāvetüm dağı kessem didi. Ferāmerz gayrı ^{106a23} bildi kim bu la‘inde eşer-i hidāyet yodur, öldürmekden gayrı bir işe yaramaz. Dönüp fikr eyledi kim öyledür. ünkü ^{106a24} mel‘ün ḥamle‘i sen eyle kim itizā eyledi, ben de seni öldürem ve şimden girü vedā‘ eyle ve urma. Mađduruñı ^{106a25} şarf idüp her ne adar ḥamle iderseñ māni‘ degüldür eyle. Zīrā benüm ḥamlem saña birdür. Eger iki eylersem nā-merdlar defter, [106b] ^{106b1} defterine ayd olayım diyüp Arduvān‘a bir baış badı kim Arduvān Hindī gibi ‘İfrit vehme düşüp vücudı

re^çšenāk ^{106b2} oldu. Bir dağı söylemege mecālî kalmayup hemān berz-ḥāne sūtünundan nişā virür. Nīzesin eline aldı ve başınuñ üzerinden ^{106b3} devr itdirüp filūñ başına çangal urdı ve irişdi. Almağ qaşdı-y-ıla Ferāmerz'e bir nīze ḥavāle eyledi. Ferāmerz nīze'i ^{106b4} Arduvān'ıñ gelişin gördi. tiziyye on sekiz āyinelî Siper-i İskender'i ber-ā-ber virüp yalmān-ı nīze, āyine-i seyri ^{106b5} pūs eyledükde par par āteşler çıkup Ferāmerz tāziyāne-i ḥızrıla, nīze'i Arduvān'ı çarpup siperden ayırdı. Arduvān ^{106b6} nīzesin zābt idüp meydān başına vardı ve nīzesine baqup kan var mıdur diyü gördi, bir şey yokdur. ^{106b7} Öteden dönüp geldi. Gördi, Ferāmerz bī-pervā Sedd-i İskender gibi tırup kendüyi temāşā eyler. Arduvān'a ^{106b8} ziyāde 'ār geldi. Zīrā da' vāyı merd eyleyüp bir nīze ile ḥaqqından gelürüm dimişdi, idemedi. Nīze'i ^{106b9} zemīne zerk idüp tarafileynden gürzin eline alup Ferāmerz'e bir dārb-ı gürz ḥavāle eyledi. Ferāmerz-i dilir ^{106b10} nazar eyledi. Arduvān'ıñ gürzi Kūh-ı Qāf gibi gürleyüp iner. Ferāmerz dağı gürz-i İskender ber-ā-ber virüp ^{106b11} ol la' inūñ tağa beñzer gürzin öyle çarpdı kim Arduvān'ıñ gürzi yine yukarı gitdi, anı da men^ç ^{106b12} eyledi. Aşlā vücūdına elem virmedi ve Arduvān gürzin zābt idüp geçüp gitdi ammā gāzabdan dişlerin ^{106b13} ışırmağa başladı. Eyitdi, bāri nā-bekār zengī nīze ve gürzüm²³⁶ men^ç eyledi ise hele şalığımdan rehā bulmağ ihtimālūñ ^{106b14} yoğa diyüp öteden döndi. Gürzin birağup bir kerre şalığa el urdı. İki cānibden görenler ^{106b15} vāh gitdi Qattāl Zengī didiler. Qattāl Zengī ise ol şalığuñ ḥālin bilmez diyü İslām dil-āverleri gama düşdi. ^{106b16} Keymurād Ḥān 'askeri şādliğa başladı. Al imdi nā-bekār zengī şimdi ḥālūñi görürsin didiler ammā Arduvān ^{106b17} Hindī şalığı başı üzerinden devr itdirüp yürüdi. Ferāmerz nazar eyledi, on sekiz top her biri ^{106b18} bir tarafa açılıp ḥarman cirimi kadar yir tıtmış gelür. Men^ç i ziyāde-i müşkil kağı birin sipere alursın, hemān ^{106b19} Ferāmerz şol eline siper alup şāğ eline tāziyāne-i ḥızrı aldı ve gözetdi. Tamām şalığ sipere inerken ^{106b20} tāziyāne ile çarpup şalığuñ bütün toplarını şardı. Birbirine girift idüp bir yire getürdi ve cümlesin ^{106b21} birden sipere alup öyle men^ç eyledi. İki 'askerden Ferāmerz'üñ şalığ böyle men^ç idişin görüp zarūrī ^{106b22} dost düşmen taḥşin eyledi. Arduvān gördi kim, şalığ dağı olmadı. Ölüm eri olup behey ^{106b23} nā-bekār zengī bāri seni iki pāre ideyim diyüp bir kerre Tiğ-i Āteş-tābın 'uryān eyledi. İrüp, Ferāmerz'e bir kılıç ^{106b24} ḥavāle eyledi. Ferāmerz tiğ-i āteşi çeküp

²³⁶ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde yanlışlıkla “gür (كور)” şeklinde yazılmıştır. Burada müstensih harflerin yazımı birbirine yakın olduğu için “zel (ز)” harfinin noktasını unutmuş olmalıdır. Kelime cümlelerin akışına göre çevriyazıya “gürz” olarak aktarılmıştır.

Arduvān'ın kılıcına karşı virdi. Tığ-i Arduvān, tığ-i âteşine inüp ^{106b25} ef'î mişâl iki kılıç birbirine şarılup Ferāmerz tığı silkivirdi. Arduvān'ın tığı birkaç pāre kesilüp zemīne [107a] ^{107a1} düşdi. Balçağı elinde kaldı. Ğazabından balçağı Ferāmerz'ün çehresine atdı. Ferāmerz kolçağı-y-ıla çarpup anı da men' eyledi. ^{107a2} Dönüp Arduvān Hindī'ye yā Arduvān dağı idecek hamleñ var mı didi. Arduvān Hindī eyitdi, yokdur sen de eyle nevbet ^{107a3} baña gelürse yine eylem didi. Ferāmerz hoş imdi nevbet saña da gelürse eyle diyüp tığ-i âteşini ğılāfa kodı. ^{107a4} Andan nīze-i İskender'i eline alup ve Arduvān'a diñle imdi yā Arduvān işte saña bir hamle eylem, ziyāde eylemem ancak ^{107a5} yabana söyleme, İslām'ı kabül eyle, yazıkdur senün gibi pehlevān arada zāyi' olmasun, cān bostānda bitmez diyü vāfir ^{107a6} naşihat eyledi ammā hidāyet irişmedükce biñ söyleseñ fā'ide eylemez. La' in dilün ğazaba gelüp başladı. ^{107a7} Ferāmerz'e ve Hudā-perestler'e düşnām eylemege. Ferāmerz gördi, bu mel'ün imāna gelmez. Hoş imdi günāhı boynuña, ^{107a8} cānuña vedā' eyle ve ğāfil olma. Eger er iseñ benüm bu hamlemi men' eyle diyüp nīze'i ucundan tutdı ve Kuṭb-ı Āteş- ^{107a9} dem'ün başın döndürüp biraz meydān virdi ve öteden dönüp berķ-i ḥātīf gibi bir geliş geldi kim ^{107a10} Arduvān Hindī elinde siper öyle şaşup kaldı. Ferāmerz maḥall yirine gelüp Arduvān Hindī'nün kellesine [107b] ^{107b1} bir ta'n öylesine urdı kim tuz kabağı gibi tār-mār olup beyni meydāna saçıldı. Arduvān Hindī ^{107b2} kara tığ gibi beyaz filün üzerinden yire yıkıldı ve cān-ber-cehennem eyledi. İki leşker bu ḥālī görüp ğışş oldılar. ^{107b3} Zīrā böyle nīze uruş görmemişlerdi. Buña ta'n-ı nīze dirler şāhib-kırānlara maḥşūş fendür. Keymurād Ḥān gördi kim, ^{107b4} Arduvān Hindī de gitdi, ğayrı iş kendüye kaldı.

Ammā rāvi eydür, bu Keymurād Ḥān, Hüşeng Şāh evlādlarından ^{107b5} idi. Ziyāde kâhire şāhibi pād-şāh idi. Kuvvetde Arduvān'ı kirpigine almazdı. Fermān eyledi, ṭabl-ı ārām çaldırup ^{107b6} döndi. Ferāmerz dağı dönüp Arduvān Hindī'nün fil ve şalığın ve gürzin aldılar. Ferāmerz fili kendi için ^{107b7} alup yedek eyledi. Gāh u gāh ceng günleri bezdi. Şalığı Cihān-baḥş aldı, ta'lim ve idmān idüp soñra şalığ ^{107b8} zetlek ile meşhūr olsa gerekdür. Gürzin dağı Feraḥ-zād aldı. Hele ol gün ol gice geçüp şabāḥ ^{107b9} oldu. Keymurād Ḥān ceng-i harbī çaldırup bindi. Beriden Ferāmerz de binüp birbirlerine muḳābil oldılar. Meydān ^{107b10} açıldı, Keymurād Ḥān meydāna kendi girdi ve Ferāmerz'i da'vet eyledi. Ferāmerz at sürüp Keymurād Ḥān'a muḳābil oldu ve ^{107b11} edebi-y-ile selām virdi. Keymurād Ḥān 'aleyk alup diñle yā Kattāl

Zengī sen şāhib-ķırānum dirsın, ben de şāhib-ķırān nesliyem ^{107b12} eger baña ğalebe eylerseñ ben de saña sâ'irler gibi tâbi' olurum eger ben saña ğalebe eylersem bütün devletüñ zabt eylerem didi. ^{107b13} Ferāmerz nola diyüp bu ğavle rāzı olup di imdi yā Keymurād Hān ğamle eyle didi. Keymurād Hān nīze 'i cān-ġüzāra el ^{107b14} urup irişdi. Ferāmerz'e bir nīze ğavāle eyledi. Ferāmerz siper ğapup ber-ā-ber virdi. Keymurād Hān'ıñ nīzesin merdāne ve dilirān ^{107b15} men' eyledi ammā Keymurād Hān da ğayli ğuvvet ğördi, āferīn eyledi. Keymurād Hān nīzesin zabt idüp meydān başına vardı. ^{107b16} Öteden dönüp bir de ğürz urdı. Ferāmerz ğürz ber-ā-ber virüp arğada men' eyledi. Ferāmerz dağı Keymurād Hān'a ğuvvetine ^{107b17} ğöre bir nīze ve bir ğürz urup Keymurād Hān men idince ecel terleri dökdi.

Hāşılı, ağşām olunca yek-ā-yek ğürz ^{107b18} cengi idüp ağşam olduğda Ferāmerz, Keymurād Hān'a ğur eyledi. Keymurād Hān da ğurdı. Var imdi, bu gice yā Keymurād Hān ^{107b19} āsāyiř idüp yārın yine meydānuma gel, ğörelüm Hudā ne ğösterür diyüp döndi. Keymurād Hān dağı dönüp iki 'askerin ^{107b20} ğabl-ı ārām ğalınup döndiler ve ğondılar. Ferāmerz dağı dönüp bār-ġāhına gelince üzerinden ceng ālātın ğığarup dīvāna ^{107b21} ğığdı. Begler cümle ğelüp yirlü yirinde ğarār eyledi. Hūn ğeldi yindi, şükri dindi. Meclis ğelüp 'işrete başladılar. ^{107b22} Ešnā-i şoğbetde Keymurād Hān'ı niğe ğördün devletlü şāhib-ķırān diyü su'al eylediler. Ferāmerz medğ eyledi, ğayli ğuvvete mālīk pād-řāhdur ^{107b23} didi. Ötede Keymurād Hān dağı dönüp bār-ġāhına vardı. Layġān Vezīr, Baġtū Vezīr ve Dār Hindī'nüñ babası Erdāl ^{107b24} Hindī kim Arduvān Hindī'nüñ ğarındaşıdır. Keymurād Hān yanına ğelüp su'al eylediler. pād-řāh eyü bugün Ķattāl Zengī ile ceng ^{107b25} idüp elinden selāmet ile ğalāř oldıñuz, cengüñüz niğedür didiler. Keymurād Hān dağı Ķattāl ile şöyle ceng eyledük ve böyle [108a] ^{108a1} ğul eyledük diyüp nağl eyledi. Layġān Vezīr bu cevābı işidince ğama düşdi, ğitdi. Bu da didi ve biraz oturup ^{108a2} yārın cengdür diyüp herkes ğadırına ğalkup ğitdi rāğat itmek iğin ammā Layġān dağı ğalkup ğadırına giderken ^{108a3} Erdāl Hindī ğadırına uğradı. Erdāl Hindī ile biraz muřāğabat idüp ešnā-yı şoğbetde ey pehlevān şimdi Keymurād Hān'ıñ ^{108a4} murādı ne olduğın bilür misin didi. Erdāl ğayr bilmem didi. Layġān Vezīr yā Erdāl, Keymurād Hān, Ķattāl Zengī ile ^{108a5} ğul eylemiş eger Ķattāl Zengī kendüsine ğalebe eyler ise Ķattāl'a tâbi' olsa ğerek ve Ķattāl'a tâbi' olan elbetde Hudā-perest olmağa ^{108a6} muġtācdur. Ķattāl Zengī, Keymurād Hān'a ğālib olacağından ğerğegi yoğdur. Ķarındařıñ Arduvān

Hindî gibi dîvi bir nîze ile ^{108a7} katl eyleyen nâ-bekâra Keymurâd Hân gâlibi gelse gerek, olmayıcağ ma' nâdur. Lâ-büdd Qattâl Zengî, Keymurâd Hân'a gâlib gelüp Hudâ-perest ^{108a8} eylese gerekdür. Ol zemân sen dağı bile Hudâ-perest olur mısın didi. Erdâl Hindî eyitdi, niçün oluram, ben Nâr-ı Nür'dan ^{108a9} ne ziyân gördüm ki yüz çevirüp varam görünmez Teñri'ye kul olam didi. Laytân Vezîr bildi ki, Erdâl Hindî dağı ^{108a10} kendi gibi hidâyetsiz bir la' indür, hazz eyledi. Dönüp Erdâl'a imdi öyle ise başımızuñ tedârükin görelüm, yârın ^{108a11} öbür gün Keymurâd Hân dağı semeri yire urur. Ol zemân biz ele giricek olursak didümiz üzerler. Hemân erkence tedârük ^{108a12} eyleyelüm didi. Erdâl Hindî eyitdi, eger öyle olursa benüm gidecek yirüm vardır, seni de ber-â-ber alup giderüm ^{108a13} didi. Laytân Vezîr, neredür yâ Erdâl gidecek yirüñ, söyle münâsib ise gidelüm didi. Erdâl eyitdi, nere olsa ^{108a14} gerek, Sulţân-ı Ā'zam Hindîstân olan Rây-ı Ā'zam yanına giderüz. Anuñ yanında benüm 'ammi-zâdem vardır. Rây-ı Ā'zam yanında ^{108a15} dîvânda şandâlî çeker, pehlevândur, Hun-hâr Hindî dirler. Rây-ı Ā'zam murâd eylediği zemân bütün Hind şâhlarına ^{108a16} haber gönderüp ne kadar şâhlar ve 'asker ve pehlevânlar var ise gelirler. Huşuşâ kendinüñ cihân pehlevânına Ra' d-ı ^{108a17} Cihân-süz dirler. Ekalîm-i Hind'de pençesin bu kerre yokdur ve bir 'ayyâr vardır, adına Sârîk-ı Hîle-cüy dirler. Gözden ^{108a18} sürme'i çalar, ol kadar hilekâr 'ayyârdur kim Hudâ-perest 'ayyârları yanında bir şey degüldür. Anlardan kaç'-ı nazar bir ^{108a19} vezîri vardır. Samüsây Dânâ dirler, 'âlem kuvveti-y-ile dîv-i perrî zabtındadır ve cihânı zir ü zir eylemege kâdirdür ve bundan ^{108a20} ma'adâ 'askeri çok ve cengini filleri bî-nihâyedür. Qattâl Zengî 'askerine şalvirse bütün Qattâl Zengî 'askeri ^{108a21} fîl ayağı altında pâyma mâl olur didi. Laytân âferin yâ Erdâl eyü müjde hâberi virdüñ, imdi hâzır ol, kaçan Keymurâd ^{108a22} Hân mağlûb olup Qattâl Zengî tarafına gitmek murâd eyleye, biz de olsun diyüp gice senüñle firâd idüp Rây-ı ^{108a23} Ā'zam'a dek giderüz. Eger birâderüm Seyhün Vezîr yâd-garı Bahtün Vezîr dağı bizümle bile giderse üçimiz giderüz. ^{108a24} Eger ol gitmeyüp Keymurâd Hân'dan ayrılmazsa başı cehenneme, biz senüñle ikimiz giderüz didi. Sözi bunuñ üzerine ^{108a25} kodılar. Andan Laytân-ı La' in, Erdâl Hindî'ye şeb-bahîr idüp çadıra gitdi. Birâderi Bahtün Vezîr çadırına muttaşıl, [108b] ^{108b1} muttaşıl bir çadır virmişler idi. Bahtün Vezîr dağı kalkup çadırına geldi. Laytân Vezîr varup kendüsine buluşdı ^{108b2} ve bu şadedi açup birâder işte Arduvân gitdi, Keymurâd Hân'uñ ise sözi bu kim eger Qattâl Zengî gâlib gelürse Qattâl ^{108b3}

Zengî'ye tâbi' olasın, ne dirsın didi. Bahtûn Vezîr birâderine disem gerek, zâhir bunca zemândur Keymurâd Hân'uñ ni' meti ^{108b4} ile perverde olup luţf ve keremin görmiş-iken terk idüp ğayrı ğapuya gidecek hâlim yoĝa. Her naşıl ise ben de ^{108b5} bile oluram didi. Layţân gördi, bunuñ zamîrinde olan kendünüñ zan eyledüĝi gibi degüldür. Ayrı muĝayyed olmayup ^{108b6} ğalkıup ğadırına gitdi. İşte **yârân-ı şafâ** ğışşadan murâd ğışşedür. Baĝ iki ğarındaş anaları ve babaları bir ^{108b7} ammâ kendülerinüñ mezâĝ-ı meşrebleri başka. Biri hidâyetsüz biri hidâyetlü, birbirine benzememiş. Bundan ma'lûm ola ki aşl ^{108b8} ü nesl fâ'ide virmez imiş. İş hemân kendi zâtında olan cevherüñ ğâbiliyetinde imiş.

Hâşılı, ol gice mürür idüp ^{108b9} yine şabâh oldı. Yine iki leşker yirlerinden tırup ceng-i ğarbîlerüñ ğalup birbirlerine muĝâbil oldılar. Keymurâd Hân ^{108b10} gene meydâna ĝirüp Ferâmerz öñin aldı. Başladılar ceng eylemege tâ ki aĝşâm olunca. Çünki aĝşâm olunca dönüp ^{108b11} şabâh olunca yine bindiler.

Hülâşa-i kelâm, Keymurâd Hân, Ferâmerz'e luţf-ıla mu'amele eyledüĝinden Ferâmerz, Keymurâd Hân'a ^{108b12} on iki ĝün ruĝşat virdi.

Ammâ râvî kavlınce, eşnâ-yı cengde Ferâmerz ba'zı fırsat maĝalli ĝelüp saña cibâ ^{108b13} yâ Keymurâd Hân diyü boş tıtarđı. On ikinci ĝün öyle maĝalli Ferâmerz-i dilîr, Keymurâd Hân'a bir ğarb urup âlûde ^{108b14} eyledi. Andan düvâlınden ğapup ğoluna aldı. Yine raĝşına ğoyup yâ Keymurâd Hân merd iseñ ğavlınden dönmezsin, ^{108b15} dönerseñ de ziyân ĝörirsın diyüp Ğıţb'uñ başın ğevirdi. 'alem sâyesine ĝelüp ğabl-ı ârâm ğaldırdı. Keymurâd Hân ^{108b16} daĝı dönüp 'alem dibine gelince fermân eyledi, ğabl-ı ârâma tırralar urdılar. İki sipâh dönüp ğadırlarına ĝeldiler. ^{108b17} Keymurâd Hân bâr-ĝâha ĝeldükde dîvân idüp cümle leşkerüñ ĝüzîdeleri dîvân-ı Keymurâd Hân'a ĝeldiler. Keymurâd Hân bunlara ^{108b18} ey ulular işte ĝördiñüz Ğattâl Zengî'ye bir vechle cevâb viremedük, 'âĝıbet baña da ĝalebe eyledi ve kendü ile ^{108b19} muĝaddem şöyle bir ğavlımız de var idi. Şimdi benüm aĝşâ-yı murâdum Ğattâl Zengî ile dost olup emrine râm olmaĝđur. ^{108b20} Siz ne dirsıñüz didükde cümlesi bir aĝızdan pād-şâhum bizüm başımız saña baĝlıdur, sen ne murâd eyler iseñ biz saña baĝaruz ^{108b21} didiler. Keymurâd Hân dönüp Bahtûn Vezîr'e sen ne dirsın ey vezîr-i ğaş didükde Bahtûn daĝı öye didi. ^{108b22} Layţân ile Erdâl Hindî'ye daĝı su'âl eyledi. Anlar daĝı ĝördiler, muĝâlefet vâĝti degüldür. Anlar daĝı siz bilürsıñüz ^{108b23} didiler.

Bu kerre Keymurād Hān varuñ baña Kübrān Rāhib'i da' vet idüñ didi. Varup Kübrān Rāhib'e buyuruñ ey dīn ^{108b24} ulusu, seni pād-şāhumuz Keymurād Hān ister didiler. Kübrān Rāhib nola diyüp yirinden kalkdı. Rāhibleri yanına ^{108b25} alup Keymurād Hān dīvānına geldi. Meger ol gice Kübrān Rāhib vāqı'a görüp Hudā-perest olmışdı. Kübrān gelince [109a] ^{109a1} Keymurād Hān yanına alup eyitdi, ey Pīr-i Dānā söyle bir iş zühūr eyledi. Sen ne cevāb virürsin didi. Kübrān Rāhib ^{109a2} güzel tedbīr eylemişsin pād-şāhum, rāy-ı şevāb itmişsin, münāsib olan budur. Zīrā anlara 'āşī olup hīlāfına ^{109a3} bulunanlar hayr eylemez. Anlar 'ālemüñ maşlahatı ve muşlihi ve feryād-resleri ve zābiṭleridür. Anlara tābi' olan²³⁷ bu cihānda emn ü āsāyiş ^{109a4} bulur didi. Keymurād Hān rāhibden daḡı bu cevābı aldı. Tiz emr idüp hazīne açdı. Ba' zı hedāyāya dā'ir şeyler ^{109a5} hāzırladı ve şabāha muntazır oldu ammā Laytān Vezīr ile Erdāl Hindī ile işāretleşüp çadıra geldiler ve müşāvere ^{109a6} idüp Laytān Vezīr yine kendü ile gelen on nefer başı tāli' süz neketi kolları aldı. Erdāl Hindī de yigirmi nefer ^{109a7} bed-baḡt alup otuz iki nefer uğursuz ile alabildükleri kadar nesne aldılar. Herkes şabāha tedārükde bunlar daḡı ^{109a8} ilk aḡşāmdan ṭabana ḡapar virüp birer yügrüg ata bindiler. Birerin daḡı yedek alup kuşkuna kuvvet kaçmaya ^{109a9} bereket diyüp ḡandasın Rāy-ı Ā' zam diyüp oḡlanmış ṭoñuz gibi kaçup revān oldılar.

Ammā rāvī eydür, Keymurād Hān'uñ ^{109a10} bundan ḡaberi yoḡ idi. Anlaruñ öyle firār ideceklerin bileydi gündüzden ikisin de bende çekerdı. Hele gice ^{109a11} mürür idüp şabāh oldu. Keymurād Hān yirinden ṭurup hāzırlandı. Baḡtūn Vezīr geldi, Kübrān Rāhib geldi. ^{109a12} Laytān ile Erdāl Hindī gelmedi. Keymurād Hān baḡuñ şunlara niçün gelmezler, ḡattāl Zengī ṭarafına gitmege geḡ ḡaluruz ^{109a13} diyüp ādem gönderdi. Gelen ādem gördi, yoḡdurlar ikisinüñ de yirlerinde yeller eser, ikisi de yoḡdur. Ol şaḡş dönüp ^{109a14} girü gelüp Keymurād Hān'a pād-şāhum anlaruñ ikisi de yoḡdur. Ne Laytān var ve ne Erdāl Hindī var. Keymurād Hān ḡazaba ^{109a15} gelüp bre bunlar görüñ ḡanda gitdi. Tiz oluñ, varuñ baña bir ḡaber aluñ didi. Hemān ol maḡall Baḡtūn Vezīr kendi ḡalkup ^{109a16} varup gördi ki, ḡarındaşı tevābi' inden bir kimse bu kadar andan soñra Erdāl Hindī çadırına gelüp su'āl idüp ^{109a17} teftiş eyledi. Arduvān Hindī'nüñ ḡalan tevābi' inden eyitdiler, vallāhi bilmezüz ve-lākin Laytān Vezīr ile ikisi tenhā müşāvere ^{109a18} iderlerdi, ḡayrısın bilmezüz didiler. Meger ki Arduvān

²³⁷ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “nun (ن)” harfinin unutulması sonucu “ola (لولا)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya cümlelerin akışına göre “olan” şeklinde yazılmıştır.

Hindî'nün gûlâmlarından bir gûlâm serlerine bir cozvî vâkıf olmuşdı. ^{109a19} Ol gûlâm eyitdi, gâlibâ anlar Rây-ı Ā'zam tarafına gitdiler zîrâ müşâvereleri öyle idi, ben de ańsuzdan üzerlerine ^{109a20} gelüp beni görünce sūrı gâyrı yire çevirüp beni taşra qodılar didi. Bahtün Vezîr eyitdi, cānları cehenneme diyüp ^{109a21} ve ol gûlâmı alup Keymurād Hān'a geldi. Aḥvāli ne yüzden olduĝın bildirdi. Keymurād Hān gûlâmı qarşusına getürdüp ^{109a22} söyletdi. Andan sońra bildiler kim Rây-ı Ā'zam'a firār eylemişlerdür. Keymurād Hān bilüp neylesün biraz te'essüf eyledi ki aḥşāmdan ^{109a23} ikisin daĝı tıutup muḥkem bend itdirmedigine. Andan ḥāzır itdüĝi peşkeşlerin alup Bahtün Vezîr ile ve Kübrān Rāhib ^{109a24} ile qalkıp raḥşlarına binüp beş yüz qadar ittibā' alup 'azm-i leşker-i İslām eylediler. Bu yañā şāhib-qırān-ı 'ālem Ferāmerz, ^{109a25} Keymurād Hān'ı meydānda düvālınden qapup ma'zūr olsun yā Keymurād Hān eger merd iseñ qavlüñe tıurursın diyüp döndi, [109b] ^{109b1} döndi. Serā-perdeye geldükde su'āl eylediler. Ferāmerz daĝı olduĝı gibi naql idüp yārn Keymurād Hān ihtimāldür ki gelür ^{109b2} diyüp ziyāfet tedārüki gördi ve gözciler ta'yin eyledi ki eger gelürse ḥaber idüñ diyüp tenbîh eyledi. Çünkim ^{109b3} ol gice geçüp şabāḥ oldı. 'Ālem nūr-ı Yezdān'ıla münevver olup mār, mūr harekete geldükde duḥā vaḫti gözciler gördiler, ^{109b4} Keymurād Hān ordūsından beş yüz miqdārı atlu peydā oldı. Eyitdiler, gelen Allāhu ā'lem Keymurād Hān'dur diyüp gelüp ^{109b5} Ferāmerz'e ḥaber virdiler. Ferāmerz fermān eyledi, vüzerādan ve beglerden biraz kimse istiḫbāle gönderüp Keymurād Hān ^{109b6} geldükde ordū kenārında istiḫbāl idüp getürdiler. Serā-perde'yi qapusına geldükde binek taşına yanaşdırup ^{109b7} atından indirdiler. Keymurād Hān, Serā-perde-i İskender'e naḫar eyledi. Gördi, üç yüz otuz üç qubbe üzerine qurılır. ^{109b8} Üç qat evvelki qatdan içeri girdi. Gördi, ecnās-ı muḫtelife Korek-serler ve āyine-tenler ve eren-serler māhî-tenler daĝı ^{109b9} bu ki buña beñzer maḥlūqāt ikinci qapudan girdi. Gördi, bu qadar perri şāhları dīv ve ehramen uluları anlar daĝı ^{109b10} cümle seyr ü temāşā iderek üçüncü qatdan içeri girdi. Ne gördi, bir dīvān-ı 'ālīdür ki,

[MİNYATÜR]

^{109b11} gözler görmüş degül. Ḥāzret-i Süleymān'dan sońra bu dārāta kimse mālik olmamışdur. Yitmiş küngürelü taḫt-ı İskender-i Kübrā ^{109b12} üzerinde Muḫahhār Şāh oturmuş, aq şaḫal düvāl kemerde başında on döt küngürelü efser-i İskender-i Kübrā ālāt yanında ^{109b13} Cevāḫir Şāh oturmuş, yidi küngürelü tāc ile andan aşıĝa şāhlar oturmuş, dörder küngürelü tāclar ile ve bu qadar ^{109b14} vezîr-i vüzerā ve ḫakīm-i

ḥakīmān ve müneccimān dānālar oturmuş. Cümleden yukarı Feylesof-ı Dānā oturmuş, ğāyet **fāzıl** kimse idi. [110a] ^{110a1} Bu üslüb üzre oturmuşlar ve tahtuñ iki tarafında şāğ ve şol altı biñ altı yüz altmış altı zerrin ü simin şandaliler ^{110a2} üzerinde dil-āverān ve ser-ḥalka ve ser-ḳaplānān her biri meyl ü mināreye benzerler. Keymurād Ḥān nesl-i şāhib-ḳırāndan ^{110a3} bir pād-şāh iken Ferāmerz'üñ dīvānın ve dārātın görüp ḥayrete vardı ve dehşetinden az ḳaldı ki kendin şaşura. ^{110a4} Muḳaddem gelüp bu devlete nā'il olurum ümīdi ile ve muḳāvemem idüp ḥarb ve ḳıtāl eyledüğine peşimān oldu ^{110a5} ammā Ferāmerz, Keymurād Ḥān gelince ayağa ḳalkınca cümle erbāb-ı dīvān gürūh dek ayağa ḳalkdılar. Keymurād Ḥān'a bu ta'zimi ^{110a6} idince Keymurād Ḥān bundan ḥicāba gelüp estāğfiru'l-llāh devletlü şāhib-ḳırān böyle niçün idersin, bizi ḥicāba düşürdüñüz ^{110a7} diyüp yüz yire ḳodı ve devām-ı devletine du'ā ve senā eyledi ve Muṭahhar Şāh öninde yir öpdi ve getürdüğü ^{110a8} hedāyāyı 'arz eyledi. Hedāyāsı maḳbūle geçüp Ferāmerz emr eyledi, ḥazinedārlar ḳaldırdılar. Andan Ferāmerz emr eyledi, ^{110a9} Keymurād Ḥān'üñ ḳoltuğına girüp tahta ḳıḳardılar ve Baḥtūn Vezir ile Kübrān Rāhib'i daḥı vüzerā şaffına ḳıḳarup ^{110a10} vüzerā şaffında yir virdiler. Ferāmerz bunlara ḥoş geldiñüz diyüp ta'zim eyledi. Keymurād Ḥān daḥı ḥoş ^{110a11} bulduḳ devletlü şāhib-ḳırān diyüp i'tizār eyledi ve Keymurād Ḥān daḥı Erdāl Hindī ile Layṭān Vezir'üñ ^{110a12} Rāy-ı Ā'zam'a toğrı firār eyledügin naḳl eyledi. Ferāmerz daḥı cehennem gitsünler mel'unlar, elbetde benüm daḥı yolum ^{110a13} Allāhu Te'ālā ecelden emān virür ise Rāy-ı Ā'zam diyāridur. Ben anları İnşa'allāh anda bulurum didi ve Rāy-ı ^{110a14} Ā'zam üzerine varup Rāy-ı Ā'zam'ı tābi' eylemege anlar daḥı güzel vesile olur didi ve emr eyledi. Çāşnigir ^{110a15} gelüp simāt-ı şāhi çekilüp altun ve gümüş siniler ve şāhanlar ve fağfūrī ṭabaḳlar ile ta'āmlar gelüp döşendi, ^{110a16} ta'āma **şalā** olunup herkes murādı üzre yidiler. Andan simāt ḳālḳup eller yıḳandı ve pīrlar dilinden du'ālar ^{110a17} olunup andan Ferāmerz emr idüp bisāt-ı 'ayş geldi. Sim bilekli sākiler ele cām alup biraz da bade-nüş eylediler. ^{110a18} Tamāmdur keyfler germā germ olup ve ḥaṭālar nerm olduḳda Ferāmerz, Keymurād Ḥān'ı dīne da'vet eyledi. Keymurād Ḥān, Kübrān ^{110a19} Rāhib'üñ yüzine baḳdı. Kübrān Rāhib belī pād-şāhum ḥaḳḳ dīn bu dil-āverüñ gitdüğü dīndür, bizüm gitdügimiz ^{110a20} ḥilāfdur diyüp kendi vākı'a görüp İslām'a girdügin naḳl eyledi. Ğayrı Keymurād Ḥān yoḳ dimeyüp Ḥaḳḳ ^{110a21} Te'ālā hidāyet müyesser itmiş-idi. Baḥtūn Vezir ile Müselmān olup şerī'at-ı Dāvūd'a girdiler. Kübrān Rāhib'üñ adın

Ferāmerz, ^{110a22} Kāmran Pīr koyup vezīr eyledi. Andan Keymurād Hān ‘askerine dānā ta‘yīn idüp iki kerre yüz biñ ‘askeri ^{110a23} Keymurād Hān’ı İslām’a getürdiler. Keymurād Hān ‘askerin kaldırıp Ferāmerz ‘askerine getürdi, yir ta‘yīn olunup oraya ^{110a24} kondılar ve Keymurād Hān’uñ bār-gāhın kırdılar ve bundan soñra Ferāmerz fermān eyledi. Hākāniyye şahrāsında bir ‘azīm sūra bünyād ^{110a25} urdılar. Kıırk gün gice düğün olup yime içme şenlik şād-mānlık idüp ‘ayş-ı ‘işretde dem şöhetler eylediler. Ba‘de, [110b] ^{110b1} ba‘de bir mübārek sātde Sehlān Vezīr ‘ağd ü nikāh idüp cum‘a gicesi Ferāmerz, Semensā Bānū ile gerdege girüp ^{110b2} murād virüp murād aldılar. Bunuñ üzerine beş on gün geçdi. Bir gün Ferāmerz galebe dīvān idüp cümle şāhlar ^{110b3} ve sā‘ir erbāb-ı dīvān gelüp herkes yirli yirinde karar eyledi. Ferāmerz ol maħalde baş kaldırıp şāhlaruñ ve begleruñ yüzlerine ^{110b4} bağıdı ve hıñab idüp ey şāhlar ve ey dil-āverler elħamdüli‘l-lāhi Te‘ālā gayrı bu diyārlarda bir āram idecek işimiz kalmadı. ^{110b5} Hemān şimden girü tedārük görülsün, göçdür İrān diyārına ancak şimdi bizüm öñimizde kanķı memleket vardur, kanı ^{110b6} kılağuz başı gelsün su‘āl idelüm diyince kılağuz başıya hāber eylediler. Gel seni şāhib-kırānumız ister didiler. Kılağuz ^{110b7} başı gelüp dīvānda yir öpdi ve el bağlayup tırdı. Ferāmerz kılağuz başıya eyitdi, ey kılağuz başı şimdi ^{110b8} bizüm yolımız bundan İrān’a nasıl gider didi. Kılağuz başı tekrār yir öpüp du‘ā idüp devletlü şāhib-kırān ^{110b9} Hākķ seni hañālardan maħfūz eylesün bir yolımız bundan Hañā u Hoten üzerinden Deşt-i Kıpçak ^{110b10} üzerinden Ĥorāsān üzerinden vardur ancak Deşt-i Kıpçak’a varınca beriyyedür. Bu çokluk ‘asker-i şiklet çeker ve bir yolımız dağı bundan ^{110b11} Rāy-ı Ā‘zam üzerinden Türkistān’a varılır. Tūrān’dur andan İrān’a geçilür, yollar şenliklüdür. Öyle beriyyesi ^{110b12} yokdur didi. Ferāmerz dönüp eyitdi, öyle ise hemān Rāy-ı Ā‘zam üzerinden gidelüm, İklīm-i Hindī dağı meşhur ^{110b13} idüp andan Tūrān’a gidelüm didi. Andan şāhib-kırān kanı Qahqāşān-ı Zīr-dest diyince Qahqāşān ilerü geldi. ^{110b14} Ferāmerz, Qahqāşān’a fermān eyledi yā Qahqāşān var ‘askerde nidā ile yidi gün tedārük, sekizinci gün göçdür diyü Qahqāşān ^{110b15} yir öpüp nola diyüp oradan kendi çadırına gelüp andan ‘asker de taraf taraf münādiler şalup nidā itdürdi. ^{110b16} Ey ‘asākīr-i İslām bilüñ ve āgāh olun. Yidi gün tedārük, sekizinci gün göçdür diyü ‘asker-i İslām hāberdār olup tedārüke ^{110b17} meşgöl oldılar. Muzaffer Şāh dağı Hākāniyye’de yirine vekīl naşb idüp kendüsi hāzır oldu. Andan Ferāmerz, ^{110b18} Evrān-ı Āhen-derīd’e hil‘at giyürüp eyitdi, yā Evrān seni Serā-perde-i Āşaf Şāh’a

ta^ç yîn eyledüm, ikinci ser-^ç asker ^{110b19} olup ve sen ıaldur didi. Evrân-ı Āhen-derîd fermân şâhib-ı kırân-ı ^ç âlemûn diyüp kırk biñ er-ile bār-gâh-ı Āşaf ^{110b20} Şâh'ı ıaldırmağa me'mûr oldu ve bār-gâhı ıaldırıp ıurmağa müte^ç ayyin cinniler vardur, anlar ıurar ve bozar. Hemân ^{110b21} ancak ser-^ç askerler üzerlerine ta^ç yîn nigh-bânlardur.

Rāvî-i 'acibü'l-beyân olan Firdevsî Tûsî öyle nakl ü beyân ^{110b22} **eyler kim, tâ kim yidi gün tamâm oldu, 'asker-i İslâm'da sekizinci gün çîn-i seher göç boruları çalınup ibtidâ seksân** ^{110b23} biñ er-ile der-bend-i şabâ begleri Peleng-efgen-i Zırh-puş ve Bebr-efgen-i Evren-guş bunlar muqâddem çeyş ıalkup kafâsınca ^{110b24} Kahkaşân kırk biñ er-ile Serâ-perde-i İskender'i ıaldırıp gitdi. Anuñ ardınca kırk biñ er-ile Evrân-i Āhen- ^{110b25} derîd'e bār-gâh-ı Āşaf Şâh'ı ıaldırıp gitdi. Anuñ ardınca yollu yolınca gâyrı begler ve şâhlar bütün ıalkup [111a] ^{111a1} cümleden sonra Ferâmerz ıalkdı. Bu üslûb üzerine işte Ferâmerz'dür ıonak-be-ıonak Laytân Vezîr ve Erdâl Hindî ^{111a2} ol tarafa gitdi diyüp Rây-ı Ā^ç zam üzerine gelmekde,

Ammâ râvî eydür, Laytân Vezîr ile Erdâl Hindî otuz ^{111a3} nefer gulâm ile firâr idüp Rây-ı Ā^ç zam'a toğrı revân oldu. Bir gün Şehr-i Hamâya kim Rây-ı Ā^ç zam'uñ taht-gâhidur. ^{111a4} Aña gelüp dâhil oldılar. Erdâl Hindî oradan hemân toğrı şehre girüp Hun-hâr Hindî'nün serâyın su'al ^{111a5} eyledi. Meger Hun-hâr Hindî, Rây-ı Ā^ç zam'uñ ser-ıaplanlarından idi ve ser-^ç askeri idi. Hâşılı Erdâl Hindî ^{111a6} serây-ı Hun-hâr'ı haber alup toğrı varup Hun-hâr'uñ serâyına indi ve kendin bildirdi. Hun-hâr Hindî ^{111a7} haber alup geldi. Erdâl Hindî ile görüşdi ve Erdâl Hindî'den su'al eyledi ki ne yeller esdi seni bu diyâra ^{111a8} geldün. Bu kıyâfet nedür ve saña noldı didükde Erdâl Hindî âh idüp ağlayarak başına gelen ser-encâmın encâmına dek ^{111a9} nakl eyledi. Arduvân'uñ öldüğün ve oğlı Dârây Hindî'nün öldüğün ve Kıttâl Zengî'ye Keymurâd Hân tâbi^ç olduğın ^{111a10} cümle taqrîr eyledi ve Laytân Vezîr'uñ kendi ile bile geldüğün bildirdi. Hun-hâr Hindî, Erdâl Hindî'den bu vaç'aları ^{111a11} işidüp Arduvân için ^ç azîm te'essüf eyledi. Zîrâ çok metîn nâm-dâr idi ve Erdâl'a Laytân Vezîr'i şordı, ^{111a12} kıandadur diyü. Erdâl dağı şehruñ kenârında bırağup ben geldüm didi. Andan Hun-hâr âdem gönderüp vardılar ^{111a13} Laytân Vezîr'i alup Hun-hâr Hindî'nün serâyına getürdiler. Laytân Vezîr gelince Hun-hâr Hindî, Laytân'a **ta'zîm** ^{111a14} ikrâm idüp tesellî-i hâtır eyledi. Laytân Vezîr ol arada Erdâl Hindî'nün yüzine bağdı. Eyâ Arduvân Hindî ^{111a15} ile Şarşar-ı Sebük-bâr ^ç Ayyâr tarafından bizlere

zühür iden aḥvālimizi daḥı haber virdi mi ola diyüp muḳayyed olmadı ^{111a16} ammā
 Ḥun-ḥār Hindī, Layṭān'a eyitdi, elem çekme ey vezīr-i ḥāş, seni Rāy-ı Ā'zam'a ta'rif
 idüp yanında vezīr ^{111a17} ideyüm didi. Erdāl Hindī ile ikisine bir hücre virdi ve
 ma' sūnetleri her ne ise cümle ta'yin eyledi. ^{111a18} Andan kendi Ḥun-ḥār Hindī ḳalküp
 Dīvān-ı Rāy-ı Ā'zam'a vardı. Yir öpüp du'ā ve şenā eyledükden şoñra eyitdi, ^{111a19}
 pād-şāhum bil ve āgāh ol kim bu yakında şöyle bir şāhib-i ḥurūc zühür eylemiş.
 Şāhib-ḳırānum diyüp cihānı ḥarāba virüp ^{111a20} Nār-ı Nūr ḳullarına ḍarbā, elbetde ya
 Ḥudā-perest oluñ ve-yāḥud cümleñizi tiğden geçürirüm diyüp varduğı vilāyeti ^{111a21}
 Ḥudā-perest idüp niçe niçe mu'azzam pād-şāhları Ḥudā-perest eylemiş ve adına
 Ḳattāl Zengī-i Merdom-ḥor dirler imiş. ^{111a22} Şāhib-ḳırān-ı 'ālemüm diyü da'vā eyler
 imiş. Baḥr-i Oḳyānūs sevāḥilinde Kūh-ı Mu'azzam'dan berü zühür idüp ve öñine
 gelen ^{111a23} vilāyet şāhların kendüsine müsahḥar iderek ve Nār-ı Nūr ḳulların cebren
 Ḥudā-perest iderek gelmeyenleri ḳatl iderek ^{111a24} şimdi Ḥāḳāniyye üzerine gelmiş.
 Ḥāḳāniyye memleketin daḥı kendüsine tābi' idüp buradan Tūrān'a ve Īrān'a gidüp
^{111a25} ol diyārları daḥı murādı zār u zūr zabt, bütün 'āleme tiğ-i menşūr yürütmek
 imiş. Hatta benüm Hūşeng-ābād'da, [111b] ^{111b1} ābād'da 'ammi-zādem var idi.
 Arduvān Hindī dirler. Anı da ḳatl eylemiş. Cevāhir-ābād memleketin zabt idüp
 şehinşāhı ^{111b2} olan Cevāhir Şāh'ı kendüye tābi' eyleyüp Ḥudā-perest eylemiş, vezīri
 Layṭān firār idüp şimdi 'ammi-zādem Erdāl Hindī ^{111b3} ile Ḥudā-perest olmayup
 bunda gelmişler, ḥālā benüm serāyımdadur didükde Rāy-ı Ā'zam belünleyüp bre ne
 söylersin yā Ḥun-ḥār ^{111b4} bu senüñ taḳrīr eyledüğüñ madde çok işdür didi. Dönüp
 var yā Ḥun-ḥār, Erdāl Hindī ile Layṭān'ı bunda getür, ^{111b5} söyledüp anlardan bir
 eyüce haber alalum eger fi-l-ḥaḳīḳa tevcihi bu cānibe gelmek ise gāfil bulunmayalum
 ki nā-bekār zengī ^{111b6} añsuzın üzerimize gelüp bize zaḥmet virmeye didi. Ḥun-ḥār
 Hindī nola pād-şāhum diyüp dīvān-ı Rāy-ı Ā'zam'dan ^{111b7} ṭaşra çıḳdı, raḥşına binüp
 kendi serāyına gitdi. Ötede Layṭān-ı La'inüñ fikri ise eyā bunlar bir eyüce ḥavfe ^{111b8}
 düşüp ol vesīle ile bende getürmek acısın unudabilür miyüm diyüp fikrinden ma'adā
 Erdāl Hindī'ye şimdi ^{111b9} Ḥun-ḥār Hindī, Rāy-ı Ā'zam'a varup bu şadedi açup
 Ḳattāl Zengī aḥvālin anduḳda Rāy-ı Ā'zam ne cevāb eyler, Ḥun-ḥār ^{111b10} buraya ne
 ḥāber getürür 'acebā diyüp söyleşürken pehlevān geldi didiler. Bunlar da ḡayrı sözi
 kesdiler. Ḥun-ḥār ^{111b11} bunlaruñ yanına gelüp eyitdi, elem çekmeñ, işte sizi Rāy-ı
 Ā'zam'a söyledüm ve aḥvāliñizi cümle ifāde eyledüm ve Ḳattāl Zengī'nüñ ^{111b12}

cümle eylediği işleri tafşil üzere naql eyledüm ammā besbellü yā vezîr-i hâş senüñ kudümün ziyāde meymenettü ve senüñ kudümün ^{111b13} ile pād-şāhumuz nām-ı şān şāhibi olur. Ve-l-hāşıl senüñ dağı başuña kemā-hüve's-sābık devlet 'alāmeti kıpar ve şimdi ^{111b14} pād-şāhumuz Rāy-ı Ā'zam sizi istedi. Bir hoş geregi gibi yağlı yağlı taraflarından sizden haber almağ ister. Hod lezzeti şoñra ma'lüm ^{111b15} olur. Kudümünüz ve ta'rifünüz berekātı-y-ıla Qattāl Zengî'nün bunca zemāndan berü mālîk olduğı dārātına mālîk olduğumuzda “sizlere ikrām eyler.”²³⁸ ^{111b16} Hele buyuruñ diyüp bunları alup Dīvān-ı Rāy-ı Ā'zam'a getürdi ammā yolda giderken Hun-ğār, Erdāl Hindî ve Laytān'a ^{111b17} eyitdi, şimdi dīvān-ı pād-şāha varduğda pād-şāhumuz sizi söyledüp Qattāl Zengî'nün haberin alsa gerek, şakinuñ ^{111b18} hılāf itmeyüp cümle olduğı gibi taqrîr idüñ diyüp bunlara ısmarladı. Andan bunlardur Dīvān-ı Rāy-ı Ā'zam'a varup ^{111b19} içeri girüp zemîn-būs idüp devām-ı devletine du'ālar eylediler. Rāy-ı Ā'zam bunlara hoş geldiñüz diyüp ikrām eyledi ^{111b20} ve karşıısına iki şandalî kırdı ve bunlara oturuñ eyledi. Erdāl ile Laytān bunlar dağı ol şandalîlere geçüp ^{111b21} oturdılar. Andan Rāy-ı Ā'zam bunlara eyitdi, siz şimdi kıandan gelürsünüñ ve Qattāl Zengî naşıl kimsedür didi. Laytān ^{111b22} Vezîr hemān nuğka gelüp Rāy-ı Ā'zam'a du'ā idüp ağlayarak Ferāmerz'in Huruc'ın ve itdüğü işleri cümle taqrîr eyledi ^{111b23} ve eyitdi, devletlü şāh şimdi hālā Hākāniyye diyārındadır, murādı bu taraftan geçüp Tūrān'a andan İrān'a varmağdur. ^{111b24} lākin bütün Hind'i zabt idüp Yezdān-perest eylemedükçe geçüp gitmez, huyı öyledür. Biz Nār-ı Nūr'dan yüz çevirmeyüp ^{111b25} ata ve dedelerimizün dīnin terk itmeyüp kaçduğ. Bunda geldük, siz pād-şāhumuzuñ eyü adına devletlü efendüme geldüm [112a] ^{112a1} didi. Rāy-ı Ā'zam, Laytān'dan bu sözleri işidince ğama düşdi ve yüregine havf düşüp Dānā-yı Hind ^{112a2} olan Şemūsāy Dānā'nuñ yüzine bakup eyitdi, ey Dānā-yı Hindistān ne dirsın bu Qattāl Zengî şadedine, 'acābā bu diyāra ^{112a3} gelüp bizümle ceng eyler mi, tedārük üzere bulunmağ münāsib degül midür didi. Şemūsāy Dānā ise 'ilm-i kuvveti-y-ile Ferāmerz'ün ^{112a4} gelüp bütün memālîk-i Hind'i İslām'a götürüp kendüye tābi' idecegin bilmiş idi zîrā bu Şemūsāy Dānā ğāyet 'ālim ve fāzıl ^{112a5} kimse idi. 'İlm-i remlde akrānı yoğ-ıdı. Rāy-ı Ā'zam'a belî pād-şāhum bunda gelmesinden gerçeği yoğdur. Hemān tedārük üzere olunsun ^{112a6} zîrā ol şāhib-kırānuñ řālî' i ziyāde kuvvetde görinür didi. Rāy-ı Ā'zam dağı beter havfe düşdi.

²³⁸ Müstensih tıpkıbasım bölümünde tırnak içinde gösterilen bölümü kenar çizgilerinin dışında satırın dengine denk gelecek şekilde yazmıştır.

Ammā rāv'i şīrīn-kelām ^{112a7}öyle nakl eyler kim, meger bu Rāy-ı Ā'zam'ın bir pāy-ı taht pehlevānı var idi, adına Ra' d-ı Cihān-süz dirlerdi. Yüz ^{112a8}on beş eriş kıadd u kıamet çekerci ammā ğāyet kıuvvet ve şecā'at ussı merd dil-āver idi ve şol kıol pāy-ı tahtın çekerci bir pehlevānı ^{112a9}dağı var idi. Adına 'Adlān-ı Tīr-endāz dirlerdi. Yüz yigirmi eriş kıadd çekerci. Bir tīr kıullanurdı men'ine degme pehlevān ^{112a10}kādir degül idi. Hūn-hār Hindī dağı üçinci ser-kıaplānı idi ve hem ser-'askeri idi ve Süheyl-i Zerrīn-pūş nām bir dil-āver dağı ^{112a11}var idi. Yüz sekiz eriş kıadd çekerci ve 'Amalāk-ı 'Amūd-keş nām bir pehlevānı dağı var idi. Yüz altı eriş kıadd çekerci. Eyü ^{112a12}'amūd kıullanurdı. Bunlardan ma'adā üç yüz kııqdārı şandalī-nişīn pehlevānı var idi ve dağı Sārık-ı Hīle-cū nām ^{112a13}bir tītīz 'ayyār-ı fıarrārı var idi. Bunlar hemān bir uğurdan ğögüs ğerüp öksürerek Rāy-ı Ā'zam'a sen elem çekme benüm ^{112a14}pād-şāhum eger Kıattāl Zengī bunda ğelürse anı fıutup elüne virelüm ve devlet-i dārātı dağı cümle bütün zābt eylesen bizüm ^{112a15}kıuvvetimiz ile ğene nakd-i aķçaya varduñ diyüp kelāmı murābeħeye virüp recinden ziyāde lāf u ğüzāf urdılar. Rāy-ı Ā'zam dağı ^{112a16}bunlaruñ lāf-ı ğüzāfın ğörüp öteden berü sinā-ı derd-mendān ile huşümet eyledüği ğāvğālardan zan idüp ğerçek ^{112a17}bunlaruñ ellerinden iş ğelür kııyās eyledi ammā ğel ğör kı dağı Kıattāl Zengī kımdür ve ne sıyāķda kıuvvete mālīkdür kıılmazler idi ^{112a18}ancaķ 'asker ne kıadar çok olsa pād-şāhlaruñ 'ünvānıdur, mānī' degüldür. Hükme eyledüği memleket şāhlarına nāme ğönderüp ^{112a19}da'vet eyle ğelsünler didi. Rāy-ı Ā'zam dağı bu kıavli eyüce ğörüp tīz nāmeler inşā olunsun, yakın olan memleketlere ^{112a20}nāmeler ğidüp da'vet olunsun diyü fermān eyledi. Laytān-ı La'in ise ğazız idüp bunda dağı bir patırdı çıkardum, ^{112a21}eyü muşlıħ-i mizāc ādem imişüm diyüp ğazız iderdi. lākin ğene Şarşar ğeldükde ğālüm nice olsa ğerekdür eksere vaķārında ^{112a22}ve kon-ğāhda mücrimüz huş kıuşūrına dağı Nār-ı Nür kerīmdür derdi. Bu kerre kıtāb-ı dīvān fi-l-ħāl ellerine ğāme ü kağıd ^{112a23}alup nāme taħrīrine başladılar. Mefhüm-ı nāme bu kı şöyle bir şāhib-i Hūrüc Zengī zuħūr eyledi. Mükemmel 'askerlerüñüz ve pehlevānlaruñüz ^{112a24}alup ğelesiz diyü nāme inşā olundu. Evvelā bir nāme ibtidā Laysāniyye şāhı İlyās Şāh'a ğitdi. Bir nāme Kıabāliyye şāhı Muķbil ^{112a25}Şāh'a ğitdi. Bir nāme Şehr-i Nümā şāhı Tefāruķ Şāh'a ğitdi. Bir nāme Muħarrem-ābād şāhı Muħarrem Şāh'a ğitdi. Bir nāme de Muħarrem Şāh'ın, [112b] ^{112b1}Şāh'ın kıārındaşı Hūrrem Şāh'a ğitdi kı Hūrrem-ābād'a hükme eyler idi. Dağı etrāf-ı eknāfda olan yirlere ulaķlar menziller ta'yīn ^{112b2}idüp irsāl

eylediler. Nâmelerdür, yakın olan yirlerdeki şâhlara varun ‘asker gürüh u gürüh gelmege başladı.

^{112b3} **Ez-in cānib rāvī kavlince**, nāme bir gün Şehr-i Laysāniyye’de İlyās Şāh’a vardı. İlyās Şāh erbāb-ı dīvānın cem‘ idüp dīvānda ^{112b4} kırā’at itdürdi. Mefhūmuna muṭṭali‘ olunca tiz dā’iresinde olan ‘askerin cem‘ itmege başladı. Beş on gün içinde yüz biñ ^{112b5} leşker oldı ve üç cihān pehlevānı var idi, birine Sālūs Hindī ve birine Kālūs Hindī dirler ve iki qarındaşlar idi. ^{112b6} Pāy-ı taht çeken pehlevānına Sām-sin-püş dirler idi. ‘Azīm pehlevānlar idi. Sālūs ve Kālūs yüz onar eriş ḳadd çekerlerdi. ^{112b7} Sām-sin-püş yüz yigirmi üç eriş ḳadd çekerdi. İlyās Şāh bunları alup bir gün Laysāniyye’den ḳalkdı, ‘azm-i ^{112b8} Şehr-i Ḥamaya eyledi. Yiye iče ḳona göçe gelmekde,

Ez-in cānib nāmenūñ biri daḫı, Ḳabāliyye şāhı Muḳbil Şāh’a varup ^{112b9} oḳıdı. Tiz dīvān idüp ol daḫı dīvānda nāme’i oḳudup aḫvāli duyup tiz ol daḫı ḫükmi nāfiz olan yirlere ^{112b10} ādemler ta‘yīn idüp ‘acele ile ol da yüz biñ ‘asker peydā eyledi ve pehlevānları Sāmūr Hindī ve Behrām-ı Gerden-keş ve Ḥayrān ^{112b11} Zengī ile ḳalkup yola revān oldı. Yiye iče ḳona göçe ol daḫı gelmekde,

Ez-in cānib, nāmenūñ biri daḫı şehr-i ^{112b12} Nümā’da Tefāruḳ Şāh-ı Nümāyi’ye varup ol da aḫvāli bilüp vāḳıf olunca, ol daḫı nizā-demler gönderüp ‘asker cem‘ eyleyüp cümle ^{112b13} iki yüz biñ ‘asker peydā eyledi. Pāy-ı tahtına Ṭaṭānūş-ı Ciger-dār dirler. Yüz yigirmi beş eriş ḳaddı var idi. Birine daḫı Kiyāmez-i ²³⁹ ^{112b14} Kemān-dār dirler idi. Yüz on altı eriş ḳaddı var idi. Birine daḫı Ḳaytān Zengī dirlerdi. Yüz on üç eriş ḳaddı ^{112b15} var idi. Bir gün bu tedārükle Tefāruḳ Şāh daḫı ḳalkup iki kerre yüz biñ er-ile ‘azm-i şehr-i Ḥamāya eyledi. Yiye iče ḳona ^{112b16} göçe Rāy-ı Ā‘zam diyüp gelmekde,

Ez-in cānib, nāmenūñ biri daḫı Muḫarrem-ābād’da Muḫārrem Şāh’a vardı. Ol daḫı emīr-i ümerā, ^{112b17} vezīr-i vüzerāsın cem‘ idüp dīvānda nāme’i oḳudup mefhūmuna muṭṭali‘ olduğda ‘askerin cem‘ eylemege başladı. ^{112b18} Nāme getüren ḳāşid, bir nāme de birāderūñ Ḥürrem Şāh’a vardur, varup anı daḫı ḳaldırup bunda

²³⁹ Müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde buraya “ve” anlamında bir vav (و) harfi eklenmiştir. Bu harfin metne fazladan yazıldığı düşünölmüş ve bu harf çevriyazıya aktarılmamıştır.

gelince sen de hâzır ol ^{112b19} didi. Muharrem Şâh'ın pây-ı taht pehlevânına Ehremân-ı Âhen-dîl dirler, bir dil-âver idi. Yüz yigirmi eriş kıddı var idi. ^{112b20} İkinci pehlevânı Hârûn Hindî dirler idi. Yüz on altı eriş kıdd çekerdi. Dağı pehlevânları çok idi ammâ bu zıkr olunanları ^{112b21} meşhûr pehlevânlardur ve 'Āşım-ı Çehâr-dest nâm bir 'ayyârı var idi. Ğâyet ile mekkâr-ı tarrâr 'ayyâr idi. ^{112b22} Muharrem Şâh az zemân içinde iki kerre yüz biñ 'asker peydâ eyledi. Nehnek-i Deryâ-güş nâm yüz on iki eriş kıdd çeker pehlevân-ı ^{112b23} kavî bir de ser-'askeri var idi. Karındaşı Hürrem Şâh'ın gelmesine muntazır oldu ammâ kâşid bir gün Hürrem-âbâd'a varup ^{112b24} nâme-i Rây-ı Ā'zam'ı virdi. Hürrem Şâh galebe dîvân idüp nâme'i kırâ'at itdürüp mefhûmuna muṭṭalı' olunca tîz 'askerin ^{112b25} cem' eylemek için âdemler ta'yîn idüp 'asker cem'ine başladı. Anuñ da pây-ı taht pehlevânına Melhelân Hindî dirler idi. [113a] ^{113a1} Yüz yigirmi eriş kıdd çekerdi. Birine de Sâve Hindî dirler idi. Yüz on yidi eriş kıdd çekerdi ve bir de ser-'askeri var idi. ^{113a2} Ardupur Hindî dirler, yüz toköz eriş kıddı var idi. Hâşılı iki kerre yüz biñ er-ile hâzır olup pehlevânların dağı ^{113a3} yanına alup yirine kâ'im-maḳâm koyup Hürrem-âbâd'dan ḳalkup 'azm-i Hürrem eyledi. Yiye içe kona göçe bir gün Muharrem-âbâd'a geldi. ^{113a4} Muharrem Şâh birâderi Hürrem Şâh'ı ḳarşulayup istikbâl idüp ḳondurdu. Bir iki gün ziyâfet idüp yidirüp içürdi. ^{113a5} Bir gün iki birâder dört kerre yüz biñ 'asker ile ḳalkup 'azm-i Hamâya verâ-yı Ā'zam eylediler. Bunlar biraz geç gelür zîrâ memleketleri ^{113a6} ol bir şâhlardan ırâḳdur. Cümleden soñra gelür. Hele bunlar geleṭursun berüde bir gün Laysâniyye şâhı İlyâs Şâh ^{113a7} gelüp yüz biñ er-ile ḳondu. Ol gice ârâm idüp irtesi gün çîn-i şabâhdan vezîrlerin ve pehlevânların alup getürdüğü ^{113a8} hedâyâsı ile dîvân-ı Rây-ı Ā'zam'a hedâyâsın 'arz eyledi. Hedâyâsı maḳbûle geçüp Rây-ı ^{113a9} Ā'zam, İlyâs Şâh'ı tahta aldı ve pehlevânlarına dağı yir gösterdiler. Anlar dağı oturdu ve Rây-ı Ā'zam ziyâfet eyledi ammâ ^{113a10} bunuñ arası üç gün geçdi. Nâ-gâh Ḳabâliyye şâhı Muḳbil Şâh geldi. Rây-ı Ā'zam anı da ḳarşuladup 'askerin ḳondurdu. ^{113a11} Muḳbil Şâh dağı peşkeşlerin ve pehlevânların alup dîvân-ı Rây-ı Ā'zam'a geldi. Getürdüğü peşkeşlerin 'arz eyledi. ^{113a12} Rây-ı Ā'zam ḳabûl idüp anı da tahta aldı ve pehlevânlarına dağı şandalîler gösterdi. Birḳaç gün Muḳbil Şâh'a ziyâfet ^{113a13} idüp bu vakte gelince sekiz toköz kerre yüz biñ 'asker cem' oldu. Dağı bir ṭarafdan ṭurma gelüp cem' olmaḳda idi. ^{113a14} Dağı Tefârûḳ Şâh ile Muharrem Şâh ve Hürrem Şâh gelmedi. Erdâl Hindî ile Layṭân Vezîr maḳfice bir yirde şoḫbet idüp ^{113a15} eyitdiler,

gördüñ mi yalabuķ Teñri ne hoş, bizlere gene kuvvet virdi. Hele Nār-ı Nūr'dan yüz çevirmedüñüz, eyü oldı ^{113a16} didi ammā Laytān Vezir berü yanda Ferāmerz'üñ kuvvetin fikr idüp gene saķızı boķa düşürdi. İşte Rāy-ı Ā'zam ^{113a17} bu ķadarca tedārük görüp ol üç şāhuñ gelmesine ve Ķattāl Zengī'nüñ haberine muntazır oldı.

Ammā ez-ın cānib rāvī ^{113a18} eydür, bu tarafından Ferāmerz leşker-i bī-şümār ile 'azm-i Rāy-ı Ā'zam idüp gelürdi. Bir gün bir müferrih yire gelüp ķondılar. ^{113a19} Ferāmerz emr eyledi, üç gün şol mevzi'de 'asker-i İslām oturaķ idüp āsāyiş eylesünler. Münādiler nidā itdürdi. ^{113a20} Andan Ķartās-ı Merdom-ser'e eyitdi, yā Ķartās bu kerre varsañ, görseñ ^{113a21} Rāy-ı Ā'zam cānibine Laytān Vezir ile Erdāl Hindī, Rāy-ı Ā'zam cānibine varmışlar mı ve hem Rāy-ı Ā'zam'üñ daķı bizden haberi var mı, ne tedārükdedür bir haber getürseñ didi. ^{113a22} Ķartās-ı Merdom-ser daķı yüsr-i çeşm yā şāhib-ķırān diyüp dem çekdi. Ber-hevā ķandasın Şehr-i Ħamāya diyüp gitdi. Ħarfet-ül 'ayn ^{113a23} içre Ħamāya şehrine irüp gürzün nihān gördi, 'azim yıģanaķ var. Dīvān-ı Rāy-ı Ā'zam'a girdi. Gördi, 'azim dīvān ^{113a24} ķurılmış, keşret-i insāndan tırılmaz. Dīvānda Laytān Vezir ile Erdāl Hindī'yi gördi ve cümle gelen şāhları ve pehlevānları ^{113a25} gördi. Hele geregi gibi dīvān gözden geçürdi ve hāber aldı kim daķı gelicek şāhlar ve pehlevānlar var imiş ve Ķattāl Zengī bunda, [113b] ^{113b1} bunda gelicek imiş diyüp hāzır olup bakarlar. Ķartās oradan dönüp yine leşker-i İslām'a geldi. Ferāmerz'e buluşup ^{113b2} görüp işitdügi gibi naķl ü beyān eyledi ve Laytān Vezir ile Erdāl Hindī orada olduģın daķı haber virdi. ^{113b3} Ferāmerz eyitdi, ķünkim öyledür bāri bundan bir nāme yazup gönderüp Laytān Vezir ile Erdāl Hindī'yi isteyelüm ^{113b4} ve hem kendülerin dīne da'vet eyleyelüm soñra dimesün nāme ve haber göndermedin, añsuzın üzerime gelüp beni ĝāfil ^{113b5} avladı yoħsa bir nāme gönderse hāşmın tıutup gönderdürdüm ve kendüm daķı istikbāl idüp ķarşulayup yarışup görüşürdüm ^{113b6} diyüp 'özr-i bahāne eylemesün didi. Bu cevābı cümle erbāb-ı dīvān ma'ķül görüp pek münāsib server didiler. Bu kez Ferāmerz, ^{113b7} Feylesof-ı Dānā'ya ey dānā-yı zū-fünün şöyle bir nāme inşā eyle didi. Feylesof-ı Dānā nola diyüp Ferāmerz'üñ murādı üzre ^{113b8} muttaşıl nāme inşā eyledi. Ferāmerz müţāla'a idüp begendi ve üzerine 'ünvān-ı şāhib-ķırān urup Şarşar'üñ yüzine ^{113b9} baķdı ve eyitdi, al yā Şarşar bu nāme'yi var Rāy-ı Ā'zam'a vir, ne cevāb virirse getür didi. Şarşar-ı Sebük-bār nola diyüp ķalkdı ve nāme'yi ^{113b10} aldı ve kendüye çekdi düzen virüp ve ķantura zillerin taķınup teberin ķapup taķan ķaldırup 'azm-i Rāy-ı ^{113b11}

Ā'zam eyledi. Şarşar ise hamā'il-i pārşây pîr hâşşası ile kırk konak ve belki yitmiş seksân konak menzili bir günde ^{113b12} alurdu.

Hâşılı, ol gün gidüp aḥşâm olunca Hamāya önine vardı. Gördi, tokuz kerre yüz biñ 'askerüñ gölovsın gördi. ^{113b13} Hele ol gice beride ārām eyleyüp hele şabâhdur olup tamām kal'a kâpuları açılıp Şarşar kal'adan içeri girdi. Rây-ı ^{113b14} Ā'zam dīvân eylediği maḥall Şarşar zillerin şalivirüp şehre yürüdü. Zirâ Rây-ı Ā'zam kendi bār-gâha çıkmamış-ıdı. ^{113b15} Şarşar görenler, şâyî geldi 'acebâ Kattâl Zengî'den mi gelür ola diyüp birbirine haber virüp, işiden dīvâna segirtti ^{113b16} ammâ Şarşar, serây-ı Rây-ı Ā'zam'a gelüp hemân dīvân-hâne kâpusından na'ra urdu. Eyitdi, elçiyem bir tarîk-i resül nâmem vârdur. ^{113b17} 'Arz eyleñ Rây-ı Ā'zam'a didükde kapucılar ve serhengler girüp Rây-ı Ā'zam'a eyitdiler, pād-şâhum şöyle bir 'ayyâr geldi, içeri girmege ^{113b18} izn ister didüklerinde Rây-ı Ā'zam getirüñ gelsün didi. Hemân ol maḥallde Laytân Vezîr'i ra'şe tuttu. Yanında olanlar ey ^{113b19} vezîr-i hâş nolduñ ki böyle cuhüd sıtması tuttu didiler. Laytân bir âh-ı ser çeküp eyitdi, ey ulular gelen 'ayyâra Şarşar-ı ^{113b20} Sebük-bâr dirler, baña neler eylemişdür diyüp icmâlen nakl eyledi. Hây nâ-bekâr 'ayyâr şerrinden Nâr-ı Nür'a şıgınduk diyüp isti'âze eylediler. ^{113b21} Bu arada Şarşar'a izn olup Sârık-ı Hile-cü vardı önine düşüp içeri girdi. Şarşar âdâb-ı erkân icrâ eyledükden şoñra ^{113b22} teberine tayanup tırdı. Rây-ı Ā'zam, Şarşar'a nazâr eyledi, on sekiz eriş kaddı var. Üzerinde yidi kat kanta miyânında on ^{113b23} altı hançer var idi. Başında âftâba ve üzerine şabân-ı bād-pây şarmış, üç dâne murğ-ı bukalemün otağası şoğunmuş ^{113b24} ve elinde üç biñ batmân teber-i mu'teber, mirriḥ-şifat yüzine bağan lertzân olur. Erbâb-ı dīvân daḥı Şarşar'ı öyle görüp ^{113b25} vehm eylediler. Rây-ı Ā'zam hitâb idüp ey 'ayyâr kândan gelürsin ve ne hizmete geldüñ, kimüñ 'ayyârısın didi. Şarşar ey şehinşâh-ı [114a] ^{114a1} Hindîstân hâlâ gelişüm Hâkâniyye semtinden, Kattâl Zengî'nüñ leşkerindendir. Adıma Şarşar-ı Sebük-bâr dirler. Kattâl Zengî'nüñ ^{114a2} 'ayyâr başısıyam. Şimdiki hâlde elçiyem, nâmem var. Bâkî cevâb nâmede meştürdür diyüp nâme-i Ferâmerz'i çıkarup ^{114a3} Rây-ı Ā'zam'a virdi. Rây-ı Ā'zam alup mührin bozup Şemüsây Dâna'ya virdi Şemüsây alup ayağa tırup kırâ'ata ^{114a4} başladı. Ser-nâme-i be-nâm hây lem-yezel benüm katumdan ki hâliyâ Kûh-ı Sepîd'dür. Mu'azzam'dan zuḥur eyleyen şâhib-kırân-ı 'âlem Kattâl Zengî'yem. ^{114a5} Sen kim Rây-ı Ā'zam'sın, işitdüm. Benüm tığumden firâr iden Laytân Vezîr didükleri la'in Erdâl Hindî ile yanuña varmış. ^{114a6}

Gerekdür kim anları tutup kayd u bend ile baña gönderüp kendin dañı ħāk-pāyuma gelüp imānı ve İslām'ı kabul idesin. ^{114a7} Eger yok dir iseñ üzeriñe geliyorum ve ħāzır olasin diyüp nāme'i ħatm eylemiş. Çün Rāy-ı Ā'zam nāmeden bu cevābı ^{114a8} işidüp bir zemān fikre taldı. Dönüp Şarşar'a nāme'i virüp eyitdi, ey 'ayyār senüñ efendüñ olan Qattāl Zengī ^{114a9} dīvāne midür, ben bir şehinşāh-ı eķālīm-i Hind olup bu qadar memlekete ve 'askere ve pehlevānlara mālİK olmada baña böyle nāme göndermiş. ^{114a10} Evvelā bir kuş ħaşmı elinden kaçup varur, bir çalıya şıgınur. Ol çalı anı ħıfz idüp ħaşmı elinden kurtarır. Benüm bir çalı kadar ^{114a11} ħayretim yok midur didi ve dönüp var söyle ol Zengī'ye qanda giderse ħitsün bir ālāy ecnās-ı muħtelife 'askerine ^{114a12} mālİK oldum diyüp memālİKİ incitmesün, 'ırzı yirinde iken 'ırzın yıkdırmasun ve beni sā'ir pād-şāhlara dañı kıyās ^{114a13} eylesün didi ve Şarşar'a cā'izesin virüp yolladı. Şarşar-ı Sebük-bār dañı dīvān-ı Rāy gözden geçürüp pāy-ı taħt ^{114a14} şandalisinde Ra'd-ı Cihān-süz'ı gördi ve sā'ir pehlevānları dañı gördi ve Sārıķ 'Ayyār'a nazār eyledi. Bir rind 'ayyārdur. ^{114a15} ħāşılı dīvān-ı Rāy-ı Ā'zam'dan çıkup 'azm-i leşker eyledi. Yine ol gün aħşama yakın ordū-yı İslām'a gelüp ^{114a16} dīvāna girdi. Ferāmerz buluşup Rāy-ı Ā'zam'ıñ virdüħi cevābları söyledi ve Ra'd-ı Cihān-süz'ı medħ eyledi. Ferāmerz ^{114a17} ħoş imdi kendi bilür diyüp ol gice yatdılar, irtesi gün kılķup 'azm-i rāh eylediler.

O yañadan, Rāy-ı Ā'zam ^{114a18} Şarşar gidince ħayrı bildi kim Qattāl Zengī gelecekdür. Ol gün kendi bār-gāhına çıkdı. Berüde Ferāmerz yiye iče ^{114a19} qona göçe bir gün bir menzile gelüp qondılar, ħaber virdiler kim yārin Rāy-ı Ā'zam 'askerine muķābil qonarlar. Ferāmerz ^{114a20} irtesi gün oturaķ eyledi. 'Asker ālāy ile geçüp qonsunlar zīrā kim elbetde anlar seyre tūrurlar didi. Qahqāşān-ı ^{114a21} Zīr-dest 'askere tenbīh eyledi. Ol gice nişf-ül-leylden şoñra kılķup yola revān oldılar.

O yañadan, Rāy-ı ^{114a22} Ā'zam'a ħaber geldi. Yārin Qattāl Zengī 'askeri gelüp muķābil qonarlar didiler. Şāhlar ve pehlevānlar Rāy-ı Ā'zam'a niyāz idüp ^{114a23} pād-şāh um bir yirden Qattāl Zengī 'askerin temāşā eyleyelüm didiler. Rāy-ı Ā'zam dañı gelicek yol üzerinden alarħada bir yüksek ^{114a24} yirde sāye-bān qurdurup irtesi gün 'ale-s-seħerī varup ol sāye-bānuñ altında qarār eylediler ve 'asker-i İslām ^{114a25} gelicek semte nāzır olup tūrđılar. Đuħā vaķti olunca anı gördiler, Qattāl Zengī 'askeri geleceħi yoldan tozlar peydā oldı, [114b] ^{114b1} oldı. Gitdükçe avlayup bād-ı şabā qarşu varup ol tozı dāmeninden ħiribānına varınca iki şakķ idüp içinden ^{114b2} seksān

‘ālem zāhir oldı. Yaqın gelüp gördiler, baş ‘alem dibinde iki pehlevān meyl-i mināreye beñzer. Bıyıqları dem-i evren ^{114b3} mişāli bināgūşlarından aşmış gelüp geçdi. Kendi ‘askerine qarşu ordū-yı İslām yirin ve serā-perde yirin taħmīn idüp ^{114b4} bir münāsibe yiri beğendiler. Rāy-ı Ā‘zam, Laytān Vezīr’e su’āl idüp bu pehlevānlar kimlerdür didi. Laytān Vezīr eyitdi, ^{114b5} ey pād-şāhum bunlar Qattāl Zengī’nün menzilcileridür, ya‘ni konaqıcısıdur. der-bend-i şabā begleridür, birāderleridür. Birine Peleng- ^{114b6} efgen-i Zırh-puş ve birine Şīr-i Pīr-efgen-i Evren-puş dirler didi ve der-‘aķab bir toz daħı nümāyān oldı. İçinden kırk ^{114b7} ‘ālem zāhir oldı ve qaraltu zāhir oldı. Yaqın gelince gördiler, İskender Serā-perdesi ta‘yīn olan Cinnīler iki ^{114b8} ādem boyı yüksekden ellerinde götürürler ammā kendüleri görünmezler. Rāy-ı Ā‘zam bunu görüp ta‘accüb eyledi. Andan Laytān ^{114b9} Vezīr’e eyitdi, pād-şāhum bunlar müvekkil-i serā-perde olan Cinnīler vardur, anlar ber-hevā böyle götürürler didi ammā kırk biñ ^{114b10} ‘asker ile Qahqaşān-ı Zīr-dest gelüp geçdi. Ra‘d-ı Cihānsüz, Qahqaşān’ı görüp beğendi. Bu pehlevān kimdir diyü su’āl ^{114b11} eyledi. Laytān buña Qahqaşān-ı Zīr-dest dirler. Keyūmerş neslinden imiş, küçük iken dīvler bunu kapup Kūh-ı Qāf’a götürürken ^{114b12} Baħr-i oqyānūs’da bir cezīre vardur, Pervīn nām bir cezīrede kendin dīvlere cebren bıraķdırur, sonra Pervīn Şāh ^{114b13} nām bir perri pād-şāhı terbiyye idüp ve kendüye cihān pehlevānı eyler. Bu Qattāl Zengī derya-y-ıla Kūh-ı Sepīd’den gelürken ^{114b14} furtına ile Cezīre-i Rūni’ye düşüp kendüsine tābi‘ eyler ve baş ser-ķaplān ider. Çün Cevāhir-ābād’a geldüğü ^{114b15} zemān benüm pād-şāhum Cevāhir Şāh’uñ dāmādı vardur, Qahhār-ı Ā‘zam dirler. Aşlında yine Hudāperest idi, anı daħı ^{114b16} başup bu Qahqaşān’a cüz’i ğalebe gösterüp Qahhār-ı Ā‘zam şimdi ser-ķaplānıdur ve bu Qahqaşān ikinci ser-ķaplānıdur. ^{114b17} ‘Ār eyleyüp ser-‘askeri oldı didi. Ra‘d-ı Cihānsüz gönlünden öyle ise bu Qattāl Zengī bütün eķālīm-i Hind’i ^{114b18} zabt idecegine iştibāh yoķdur didi. Hele Qahqaşān varup taħmīn ü taşmīm olunan yire Serā-perde-i İskender-i Kübrā’yı ^{114b19} üç yüz otuz üç ķubbe üzerine üç ķat ķurup altı biñ altı yüz altmış altı zerrīn ü sīmīn şandalīlerin ^{114b20} ķurdılar. Rāy-ı Ā‘zam serā-perde’i görüp engüşt-ber-dehān eyledi ve eyitdi, hāliyā ben şehinşāh-ı Hindīstān olam, şöyle ^{114b21} bir bār-gāh-ı muā‘zzama ķādir degülem didi. Bu kerre Qahqaşān geçdükdün sonra yine bir ‘ayyār zāhir olup içinden kırk ‘ālem ^{114b22} göründi. Yine bir qaraltu-yı ber-hevā bār-gāh-ı Āşaf Şāh’ı getürdiler. Kırk biñ er-ile Evrān-ı Āhen gelüp geçdi. Varup ^{114b23} bār-gāh-ı Āşaf’ı daħı serā-

perdenüñ yanına kırdılar. Evrân geçdi şoñra yüz biñ er-ile Şehr-i Madün şāhı Remed Şāh-ı ^{114b24} Dīv-çeşm geçdi. Pehlevānları Şaff-şiken ve Ğāzbān-ı Tīğ-zen ile anuñ ardınca Aḥzar²⁴⁰ Şāh geçdi yüz biñ er-ile. ^{114b25} Ğam-hor-ı Aḥzerī ve Cumhūr-ı Aḥzerī ile gelüp geçdi. Andan şoñra birāderi Leylān Şāh geçdi yüz biñ er-ile. Sectūr Leylānī [115a] ^{115a1} ile Keyyūs-ı Nīze-dār bir mīr-i ‘ālem-dār andan şoñra büyük birāderleri ‘Adlān Şāh geçdi. ‘Ummān-ı Bedeḥşānī ve Behzād-ı Bedeḥşānī ^{115a2} āndan şoñra Eslem Ḥān geçdi altmış biñ er-ile. Andan şoñra Ğāzenfer Şāh geçdi. Fīrūz Cihāngīr ve Behmen-i Birūz²⁴¹ ile daḥı şoñra ^{115a3} Ḥāḳāniyye şāhı Muzaffer Şāh geçdi. Zencīr-zen ve Şīr-merd-i Şīr-efgen ve oḡlı Ḥusrev Şāh’ıla andan Cemşīd Şāh geçdi. Altı kerre ^{115a4} yüz biñ er-ile ve pehlevānları Piletin-i Pīl-efgen, Şaḳāyor-ı Tīğ-zen, Çapur-ı Fīl-süvār ile andan şoñra ser-ḳaplān olanlar geçdi. Gülgün Zengī, ^{115a5} Melik Seyf-endāz ve Ṭumturaḳ-ı Pūlād-dest ve Ḳānātūr Zengī ve Feraḥ-zād Ḥāḳānī, Ḳahhār-ı Ā‘zam başka başka ‘askeri ile geçdiler. Eger ^{115a6} her birin tafşīl üze zīkr eylesek ḳışsa ṭavīl olur. Müstemī‘an pek nāzik meşreb olanlar taḥammül eylemezler. El-ḳışsa Muṭahḥar Şāh ^{115a7} geçdi, başında yedi küngürelī tāc, āḥir yirine on dört küngürelü tāc daḥı. Rāy-ı Ā‘zam bu nā-bekār Ḳattāl Zengī, Süleymān ^{115a8} ḳadar devlete mālīk olmış, bu dārāta daḥı ne Ferīdūn Şāh ve ne Cemşīd Şāh mālīk olmamışdur diyüp başın şaldı ^{115a9} ve bu kimdir diyü su’āl eyledi. Bu kerre Layṭān daḥı ta‘rīf eyledi. Ḳattāl’uñ ḳaynatası Kūh-ı Sepīd mu‘azzam sultāndur didi. ^{115a10} Andan şoñra Pervīz Şāh, Zümürūd Şāh, Zeberced Şāh, Yāḳūt Şāh, Bīrūz Şāh, La‘lān Şāh, Hürmüz Şāh, Elmas Şāh geçdi. Taḥtlar ^{115a11} öñinde Nerre dil-āverleri her biri mīl-i mināreye beñzer. Daḥı ḥuşūşā Ornaṭus Sündī’i görüp vehm eylediler. Rāy-ı Ā‘zam bunları ^{115a12} su’āl eyledi. Layṭān eyitdi, ben de bilmem bunlar yiñilerdür. Ḳattāl bunları bu seferde Ḳāf’dan getürmüş didi. Rāy-ı Ā‘zam yā Ḳattāl ^{115a13} Zengī, Kūh-ı Ḳāf’a vardı mı diyince Layṭān eyitdi, belī ‘Aḳrebe Cāzū ḳapup Cezīre-i ‘Aynu’l-baḳar’a bırakmış, oradan ḥurūc ^{115a14} idüp Ḳāf iklimine düşüp bunları daḥı ele getürmüş didi. Daḥı var mıdur dirken Korek-serler, āyine-tenler, māhī- ^{115a15} bedenler evrān-serler geçdi. Anlardan şoñra bir ‘aḳīm ḡubār u kütürdi ḳopdı. Bize bu ne ‘alāmetdür dirken anı gördiler. ^{115a16} Dört yüz ḳadar zīr-dest, güher-āblar ‘Aḳrebe-

²⁴⁰ Bu özel isim tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından harfler birbirine yakın olduğu için “**dad** (ض)” harfinin noktasının unutulması sonucunda “**Aḥsar** (احصر)” şeklinde yazılmıştır. Kelime metnin geneli de gözden geçirilerek çevriyazıya “**Aḥzer**” şeklinde aktarılmıştır.

²⁴¹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “**Birūzer** (برورز)” şeklinde yazılmıştır. Kelimedeki “**r** (ر)” harfi yanlışlıkla fazladan yazılmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**Birūz**” şeklinde aktarılmıştır.

i K̄abr-i Servīn-ten'i zencīrlar ile miyānından ve bu yanından bend idüp birer ellerinde zencīrlarin ucı birer ^{115a17} ellerinde ‘amūdlar keşān-ber-keşān çekerek getürdiler. Rāy-ı Ā‘zam ve sâ’irleri buni görince ^{115a18} havf idüp beñüzlerinde kan kalmadı. Ra‘d-ı Cihān-süz k̄or̄kmañ diyüp bunlara tesellī virdi ammā böyle mūzī ^{115a19} güher-ābı ele getürdüğine taḥsīn ü āferīn eylediler ve bildi kim bu K̄attāl Zengī ile muḳāvemet idüp başa çıkılmaz. Bunlar bunuñ ^{115a20} hayretinde olup dehşetinde iken bir görüldi daḥı k̄opdı. Anı gördiler kim toḳuz başlı bir güher-ābı daḥı başlarından ^{115a21} zencīrlar ile bend idüp anı daḥı ellerinde ‘amūd iki cānibine ḥareket ideyüm didükçe dört yüz kadar zīr-dest ^{115a22} güher-āb ‘amūd ile urup ol kıyāfet ile geçürüp vardılar, serā perde ardında ikisin de zemīne ‘azīm mismārlar k̄açup ^{115a23} bende çekdiler. Rāy-ı Ā‘zam ve sâ’irler şaşup ḥavflarından berg-i ḥazān gibi lertzān oldılar. Anuñ ardınca Sincāb Nerre geçdi, ^{115a24} kırk altı oḅlı var, öñince Farḡül-ı Çehār-dest ol daḥı geçdi. Andan şoñra bir bālā kadd güher-āb daḥı iki yüz kanadı var. ^{115a25} Kehkeşān da gelüp geçdi. Ardınca on iki biñ ‘asker ile Cihān-baḥş-ı Cihān-ārā geçdi. Rāy-ı Ā‘zam bu nev-civān kimdür, [115b] ^{115b1} kimdür didükde Layḫān Vezīr, K̄attāl Zengī’nüñ oḅıllıḡıdır. Aşlı Ferāmerz’üñ oḅlı imiş, şoñra K̄attāl Zengī, Ferāmerz’i öldürüp ^{115b2} devletin zābṭ eylemiş didi. Der-‘aḳab kūsıların şadāsı dūnyāyı tṭdı. İşte bu gelen K̄attāl Zengī kendidür didi. Ġayrı ^{115b3} ol ṭarafa baḳdılar, anı gördiler, on iki ‘ilm kim Ferāmerz’i āsmāna irişmiş, biri ḥūrī-i²⁴² ḥurşīd-peykerī ve biri ^{115b4} ejderhā-peyker ve ‘ālemlerüñ öñinde Ferāmerz’üñ küllesi cidāra ve yitmiş cevāḥir k̄alkānlı yedekler kim her biri bir pād-şāḥ diyārında ^{115b5} bulunmaz ammā çe-fā’ide kim Ferāmerz de raḥş-ı pāydār olmaz ancaḳ metīn gergedānlar var. Gāḥ-ı gāḥ anlara ḥīn-i iḳtizāda süvār ^{115b6} olur gergedānlar geçince ba‘de Arduvān’uñ beyāz fili geçdi. Anuñ ardınca Rehvār-ı Baḥrī ardınca İblāḡ-ı Şeş-pāy-ı Baḥrī ^{115b7} anuñ k̄afāsından daḥı on sekiz biñ ‘ayyār gün-ā-gün şan‘atlar icrā iderek geçdiler. Anı gördiler, K̄attāl Zengī, K̄uṭb-ı Āteş- ^{115b8} dem’üñ üzerinde k̄aṭrān ṭulumu gibi oturmuş, yitmiş iki pāre ālāt-ı şāḥib-k̄ırānī, üzerinde ārāste olup miyānında ^{115b9} biş ‘aded Süleymānī tīḡ ve başında yidi murḡ-ı buḳalimūn otaḡası, elinde toḳsan toḳuz

²⁴² Kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “ḥūzī (حوزی)” şeklinde yazılmıştır. Müstensih burada harfler birbirine benzediḡi için “re (ر)” harfine fazladan bir nokta koymuş olmalıdır. Çünkü aramalarımız neticesinde cümleye uygun böyle bir kelime bulunamamıştır. Müstensihin bu noktada yaptığı yanlışlar ve cümlelerin akışı da düşünülerek kelime çevriyazıya “ḥūrī” şeklinde aktarılmıştır.

boğun dü-reme-i İskender kafasında ^{115b10} on sekiz āyineleri Siper-i İskender, on²⁴³ on dört āyinelik Aşaf Şāh, siper qolunda on sekiz batman tāziyāne-i hāzr ōñince ^{115b11} Şarşar-ı Sebük-bār, şağında Jivek ‘Ayyār ve şolunda Çeldek, ōñinde Ser-bāz ardında Nīrnek ‘Ayyār, ilerüde Cüneyd ile Çāpīñ ^{115b12} ‘Ayyār, ğayrı iki taraf hālīfelerün müsta‘idleri, şāğ rikābında ber-ā-ber Qartās-ı Merdom-ser, şol rikābında Ser-cenād Nerre qafāsında ^{115b13} on iki biñ kemān-keş dil-āverler dağı ardınca toqsan altı çift kūs-i tabla ve kerre nāy. Ol şahrā şadā ile māla ^{115b14} māl toldı. Bu üslub üzerine gelüp geçdi ammā anda olan şāhlar ve pehlevānlar cümle piyāde Ferāmerz’e qarşu gelüp ^{115b15} ōñine düşdiler. Ta‘zīm ile serā-perde qapusına getürüp selamladılar. Çavuşlar alkışlayup anı da indirdiler. Herkes ^{115b16} bār-ğāhlarına gittiler. Ferāmerz şoyunup ceng ālātın üzerinden çıkārup silah-dāra şanduk ile teslim eyledi. Üç gün ^{115b17} āsāyiş idüp dördinci gün dīvandur diyü Qahqāşān-ı Zīr-dest dağı ‘asker-i İslām içinde nidā itdirüp münādiler de ^{115b18} ey leşker-i İslām üç gün āsāyiş dördinci gün dīvandur diyü ‘askeri āğāh eyledi. Anlar dağı kendi şafāsında oldılar. ^{115b19} Rāy-ı Ā‘zam da oradan qalkup bār-ğāhına geldi. Ol gice mürür idüp yine şabāh oldı. Ferāmerz yirinden turup ^{115b20} ‘ibādetin eyledükden şoñra def‘-i humār idüp göñli şikār ‘arzu eyledi. Ba‘de at gerek eyledi. Qutb‘ı hāzırlayup süvār ^{115b21} olup Şarşar‘ı aldı ve Qartās’a tenbīh eyledi, Rāy-ı Ā‘zam tarafından ‘ayyār gelüp bir hasāret eylesün didi. Kendi ^{115b22} yalnız Şarşar ile kīş qakup tabl-bāz dögüp cerinde ve perrinde azmāyiş iderek dāmen-i kūha toğrı gitdi.

Ammā rāy-i ^{115b23} **güzin bu kışsa-i leṭāfet bahşı böyle beyān eyler kim,** bu Ra‘y-ı Ā‘zam’uñ pes-perde-i ‘işmetinde perverde olmuş bir duḡter-i ^{115b24} aḡteri var idi. Adına Mihr-efrüz Bānū dirlerdi. Ol qadar hüsñalardan idi kim Hindīstān diyārında nazīri ^{115b25} yoğ-ıdı. Hem cīnān-ı hüsnde bī nazīr olduğı gibi kuvvet ve şecā‘atde dağı ‘adīmü-l-aqrān idi. Ra‘d-ı Cihān-süz ile [116a] ^{116a1} birkaç def‘a kuvvet-i mübāheşede idüp imtiḡān olmuşlardı. Ra‘d-ı Cihān-süz’uñ Mihr-efrüz Bānū’ya ğalebesi zāhir olmayup ^{116a2} dā‘imā bahşı bu idi kim her kim baña ğālib gelürse aña varuram dir idi. Hāzīne-i meşṡurumda hıfz eyledü kim naqd-i göñlümi ve maṡbaḡ-ı ^{116a3} ‘āmire-i ma‘müre-i nādīdede perverde olan yıldur. cīn-i gögsini dirdi ve eḡālīm-i Hind’de baña ğalebe eyler bulunmaz iddi‘āsında ^{116a4} idi ve dāmen-i Kūh-

²⁴³ Bu kelime müstensih tarafından tıpkıbasım bölümünde harflerin yerinin yanlış yazılması sonucunda “vān (وان)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “on” şeklinde aktarılmıştır.

1 Hamāya'da bir yaylākı var idi. Palanķa'ya müşābih bir bāğ-ı behişt āsā idi. Ekşerī üç yüz kadar cāriye ve huddām ^{116a5} ile ol bāğda 'işret eylerdi. Haṭṭa Ḳattāl Zengī şadāsı zuhūr eyledükde pederi Rāy-ı Ā'zam'a haber göndermiş idi kim ^{116a6} şöyle bir şāhib-kırānlık iddi'ā eyler, şāhib-i Hurūc zuhūr eyledi, geliyor diyü Mihr-efrüz Bānū ašlā mühim eyleyüp her kaçan galebe ^{116a7} semtin gösterür ise ol zemān varup ālāt-ı şāhib-kırānī mü'tteşim ile ālūde idüp haḳḳından gelürem diyüp 'aş u nüşda ^{116a8} oldu ve kāhbece raḥşına süvār olup biraz cāriye ile şayd u şikāra çıkardı. Birkaç ḥargūş u āhū şayd idüp ^{116a9} gelüp bağda kebāb itdürüp 'işret eylerdi. Hikmet-i Hudā ol gün yine Mihr-efrüz Bānū kırk elli miḳdārı cāriye ile ^{116a10} süvār olup şikāra çıkdı. Nāgāh öninden bir āhū per-tāb eyledi. Mihr-efrüz Bānū el tīr ü kemāna urup āhūya sürüp ^{116a11} nişāne alup bir tīr atdı ammā āhū bir miḳdār aprāk bulunmaḳ ile ḥadeng, yufka yirine gelüp āhū yıkılmadı lākin cān ḥavli ^{116a12} ile mişe-zāra girdi. Mihr-efrüz Bānū daḫı at sürüp āhūnuñ üzerine düşdi ammā mişe-zārdan öte ^{116a13} cānibe çıkup aḥsuzdan Ferāmerz'ün önine geldi. Ferāmerz gördi, bir āhū mişe-zārdan çıkup önine uğradı, ^{116a14} tiz bir ḥadeng-i ciğer²⁴⁴-dūzı ḳurbānından çeküp baḥr-i kemāna vaz' eyledi ve āhūyı nişāne alup iç ḳabzadan küşād virdi. ^{116a15} Ḥadeng gelmedi illā āhūnuñ ketfinden urup zemīne miḫladı. Şarşar-ı Sebük-bār āhūyı aldı ve üzerinden Ferāmerz'ün oḳın ^{116a16} çıkardı ammā baḳdı āhūda bir zaḫm daḫı var. Şarşar ta' accüb idüp zāhiren şayyād elinden firār eylemiş diyüp Ferāmerz'e ^{116a17} gösterdi. Bundan soñra bir kütürdi ḳopdı. Ne ola diyüp baḳınca ormandan beri bir süvār çıkdı ammā ^{116a18} yüzinde niḳāb ve elinde tīr ü kemān. Şarşar bunu görince işte āhūnuñ şāhibi geldi didi ammā Mihr-efrüz Bānū daḫı gördi, ^{116a19} bir Zengī pehlevānı ile bir piyāde kendünüñ zaḫm-ı ḥorda şikārın almışlar, gördüğü ve bildüğü kimesneler degüldür. 'Acebā gelen ^{116a20} Hudā-perest 'askerinden midür yoḫsa pederüm Rāy-ı Ā'zam imdādına gelen şāhlardan birinüñ pehlevānı yāḫud başlı başına ^{116a21} bir pehlevān mıdur, hele āhūyı virmek olmaz diyüp ileri geldi. Hemān fetḫ-i kelām ey bi-gāneler benüm zaḫmlu şikārum niçün alduñız, ^{116a22} üzerinde olan zaḫmı görmediñüz mi, virüñ āhūyı didi. Ferāmerz bu süvāre naḫar eyledi. Şeh-zādeler tarzında bir niḳāb-dār-ı ^{116a23} nev-civān gösterür ammā ḥareket ve cünbüşi merdānedür. Besbellü Rāy-ı Ā'zam pehlevānlarındandır yāḫud imdādına gelen şāhlardan ^{116a24} birinüñ oḳıdur didi. Dönüp ey nev-civānum sen işitmedüñ mi evvelā nekdür daḫı ḥacetüñ ise

²⁴⁴ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde "çiger (چكر)" şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensih'in "c-ç" noktasındaki ikili kullanımından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya "ciger" şeklinde aktarılmıştır.

muqayyedlüce urmaq ^{116a25} gerek idüñ. Alınan şikâr girü virilmez didükde Mihr-efrüz bre ne yabana söyler ey Zengî vir âhüyı yoğsa şimdi ‘arazuñı, [116b] ^{116b1} ‘arazuñı yıkar öyle aluram didi. Ferâmerz bunuñ böyle ğazab ile evzâ‘ eyledüğine güçenüp yürü hey nâ-bekâr şuradan ^{116b2} eger âhüdan hâcetüñ ise şunda kebâb idüp bilece yiyelüm ve-illâ âhüyı saña virmem, soñra idâre ‘arazuñı yıqaram. Bildügünden ^{116b3} qalma, işte âhü elinden gelürse al didi. Mihr-efrüz Bânü kaqıyup nâ-bekâr zengî gör imdi niçe aluram diyüp tîr ü kemânuñ ^{116b4} zemîne qodı ve tarafilinden gürz-i girânuñ çeküp irişdi. Ferâmerz’e bir çarb urdı. Ferâmerz gördi, gürz r‘ ad gibi ^{116b5} gürleyüp iner. tiziyye gürz-i İskender’i ber-â-ber virdi. Gürz gürze indükde tāk-ı tarāk ‘ayyūka irdi. Ferâmerz’üñ qulları ^{116b6} harekete geldi. Ferâmerz başın qaçurup arqaya aldı. Gerçi arqada men‘ eyledi ammâ niqâb-dâruñ gürzin begenüp âferîn ^{116b7} eyledi. Mihr-efrüz Bânü gürzin zabt idüp gitdi. Öteden dönüp Ferâmerz’i bî-pâk men‘ eyledügin görüp taḥsîn idüp ^{116b8} durdı. Ferâmerz de gürz ile Mihr-efrüz Bânü’ya çarb urdı. Bânü da gürz ber-â-ber virüp qolları bukilüp arqaya aldı. ^{116b9} Ne ḥâl ise men‘ eyledi ammâ hemân hây nâ-bekâr sen misin baña böyle çarb uran diyüp qaçdı. Qapup gürzin irişdi. ^{116b10} Ferâmerz’e bir çarb urdı. Ferâmerz yine de men‘ eyledi.

El-kıṣṣa, bunlardur gürz cengî idüp birbirlerinüñ vücudların pülâd döger gibi ^{116b11} döğmege başladılar. Şarşar daḥı âhüyı bırağup bunların cengin temâşaya tırdı. Bunlardur, üç sâ‘at miqdârı ceng ^{116b12} idüp birbirlerine otuzar kırqar qadar gürz urdılar. ‘Āqıbet Mihr-efrüz, Ferâmerz’üñ gürzinden ‘âciz olup behey nâ-bekâr ^{116b13} Zengî diyüp gürzin tarafi-y-ile şaldı ve at sürüp geldi. Ferâmerz’üñ düvâlinde şarıldı, üç kerre zür eyledi, bir nesne ^{116b14} idemedi. Ferâmerz daḥı bunu düvâlinde qaçup qolına aldı ve niqâbı yüzünden açılıp Ferâmerz ne gördi, bu bir pençe-i âf-tâb ^{116b15} bânü-yı ‘âlem-ârâdur kim gördüğü gibi Ferâmerz’e ‘aşq ğalebe eyledi. Hây bu meger kız imiş diyüp yine raḥşına qodı. Andan ^{116b16} eyitdi, ey bânü-yı cihân dînüñ ‘aşqına toğrı söyle, kimsin ve kimüñ kızısın didükde Mihr-efrüz Bânü eyitdi, ey şîr-i ^{116b17} siyâh hele ibtidâ sen kimsin, baña kendüñ bildür zirâ bu iqlîm-i Hindîstân’da baña ğâlib gelür bir pehlevân yoğdur diyince Ferâmerz de ^{116b18} kim olduğın kendin bildirdi. Mihr-efrüz Bânü daḥı bildi kim Qattâl Zengî kendü imiş. Dönüp server ben çâr-yek daḥı Rây-ı ^{116b19} Ā‘zam’uñ kızıyam, adıma Mihr-efrüz Bânü dirler, şunda bir yaylağum vardur, anda oluram, buyuruñ anda varup biraz ‘işret ^{116b20} idelüm diyüp Ferâmerz’i bağa da‘vet eyledi. Ferâmerz daḥı da‘vete icâbet idüp meger Bânü’nuñ

cāriyeleri kafāsından ^{116b21} gelüp Ferāmerz ile Bānū’nuñ ceng eyledügin görüp şaf tutmuşlar idi. Oradan bağa geldiler, kaşra çıkup Şarşar şayd olan ^{116b22} ahüyı kebāb eyledi. Bānū da meclis-i müheyyā idüp Ferāmerz ile oturup biraz bāde içüp keyflerin irişdirdükde Ferāmerz Şarşar’a ^{116b23} işāret eyledi. Şarşar nāyin çıkarup bir faşl eyledi. Mihr-efrüz Bānū hazz eyledi. Şarşar’a vāfir şey bağışladı. Ahşama yakın ^{116b24} bağdan kılçup Ferāmerz, Mihr-efrüz Bānū’ya vedā^c eyledi. Mihr-efrüz Bānū devletlü şāhib-kırān irāde el degerse yine teşrifiñüz ^{116b25} ricā olınur didi. Ferāmerz baş üzerine diyüp Kuṭb’a bindi. Şarşar rikābına düşüp Rāy-ı Ā^c zam’uñ ordusu kenārından leşker-i [117a] ^{117a1} İslām’a geldiler. Serā-perdeye gelüp Ferāmerz, Şarşar’a şaķın bu ahvāli kimseye söyleme diyüp tenbīh eyledi. Andan üç gün geçüp ^{117a2} dördinci gün Ferāmerz dīvān eyledi. Cümle erbāb-ı dīvān gelüp yirlü yirlerinde karar eylediler. Andan Ferāmerz başın kaldırup Feylesof-ı ^{117a3} Dānā’ya baķdı. Ey dānā-yı zū-fünün gerçi Rāy-ı Ā^c zam’a muķaddem bir nāme inşā idüp irsāl itmiş idüñ ammā şimdi yine nāme daķı ^{117a4} gönderelüm suç bizden gitsün. Ol zemān da bizleri abdī görmemiş-idi. Şimdi gördi ve bildi. Belki inşāf idüp haķķ dīni ^{117a5} kabūl eyler didi. Feylesof pek ma^ckūl diyüp eline kalem kağıd alup bir mufaşşal nāme inşā eyledi ve Ferāmerz’e virdi. Ferāmerz mühürleyüp ^{117a6} Şarşar’a al yā ‘ayyār, nāme’i var Rāy-ı Ā^c zam’a vir, gör ne cevāb eyler didi. Şarşar da nola diyüp nāme’i aldı. Beterin kapup ‘azm-i leşker-i ^{117a7} Hind eyledi. Rāy-ı Ā^c zam daķı ol gün dīvān idüp eyā Kattāl Zengī’den ne haber zuhūr eyler diyü turur iken Şarşar ‘Ayyār’dur, ^{117a8} bār-gāh-ı Rāy-ı Ā^c zam kapusına gelüp kendin ‘arz eyledi. Bevvāblar gelüp Rāy’a bildirdiler. Rāy destūr virdi. Şarşar içeri girüp ^{117a9} ādāb u erkānı icrā eyledükden soñra nāme’i çıkārup virdi. Rāy alup dānā eline virdi. Dānā da kırā’at eyledi. Mefhūm yine ^{117a10} evvelki nāme gibi Layṭān Vezīr’i ve Erdāl Hindī gönderüp kendüñ de gelüp Hudā-perest olasın eger yok diyüp ‘inād-ı muḥālefet ^{117a11} iderseñ yārın cengdür, vaķtüne ḥāzır olasın dimiş. Rāy-ı Ā^c zam şāhlara baķup ne dirsüñüz diyince anlar da cümlesi ^{117a12} bildügünden kalmasun pād-şāhum, ceng eylerüz didiler. Rāy-ı Ā^c zam’dur, dönüp Şarşar işte ‘ayyār kuļağūñla işitdüñ ancak ^{117a13} şabr eyle, bir hoş işidesin diyüp fermān eyledi. Hun-ḥār Hindī leşker-i Hind’e yārın ceng-i sulṭānī ve tebrid-i ḥāķānīdür, ^{117a14} ḥāzır olsunlar diyü nidā itdürdi. Andan soñra var imdi ‘ayyār efendüñ Kattāl Zengī’ye haber vir, yārın meydānda söyleşürler ^{117a15} didi ve Şarşar’uñ cāizesin virüp yolladı. Şarşar daķı kılçup ‘azm-i leşker-i İslām eyledi.

Ammā ^{117a16} **naql ü beyān eyler kim**, muḳaddemā Layṭān Vezīr, Sārīḳ-ı Hīle-cū ‘ayyāra niyāz idüp eger şol Şarşar’ı ele getürüp Rāy-ı ^{117a17} Ā‘zam dīvānında eli bağlu ortaya bırağursañ işte saña biş kise altun vireyim dimişdi. şimdi Sārīḳ, Şarşar’dan ^{117a18} muḳaddem dīvān-ı Rāy’dan çıḳup fi-l-hāl dārülü bir helvā eyledi. Bir dervīş şüretinde leşker-i Hind’üñ kenārında oturup ^{117a19} dārūsız helvadan yemege başladı. Şarşar öteden gelürken helvayı ısıcaḳ görüp cānı çekildi. Hū ‘aşīḳ bize hişşe var mı ^{117a20} helvadan didi. Yazıḳ Şar’uñ iz‘ānına gūyāsından belüñleyüp baş ḳaldırup Şarşar’a baḳdı. ey-v-Allah ‘aşīḳ erenler şofrası ^{117a21} meydādadur, buyuruñ diyüp dārülü helvadan Şarşar’uñ öñine sürüvirdi. Şarşar gördi, ısıcaḳ laṭif helvadur, ^{117a22} ‘aşḳ-ıla yidi. Sārīḳ-ı Hīle-cū, Şarşar’ı söze çekdi. Ba‘zı seyāhatden gezerken fülān yire uğradum, anda şöyle bir ^{117a23} ğarībe nesne gördüm diyince ḳayret-fezā efsāneler²⁴⁵ naql eyledi. Şarşar’uñ tamām dārūsını irişdirdi ve yıḳıldı. Sārīḳ-ı ^{117a24} Hīle-cū, Şarşar’ı alup bendli, dārülü çadırına getürüp kendi ḳalīfelerine bir ḳoş gözedüñ diyüp tenbīh ^{117a25} eyledi. Kendi Şarşar şüretine girüp ṭaban ḳaldırup leşker-i İslām’a geldi. Bī-muḳāba-ı serā-perdeden içeri girdi. Ferāmerz’üñ, [117b] ^{117b1} Ferāmerz’üñ öñine varup eyitdi, işte devletlü şāhib-ḳırān, Rāy-ı Ā‘zam nāme’i okuyup bildügünden ḳalmasun didi. Ben ^{117b2} anda iken ceng çağırttı, yārın cengdür ancaḳ benüm biraz anda işüm vardur, beni araman, size bir ḳaber getürsem gerek didi. ^{117b3} Ferāmerz şaḳın ‘ayyār kimesnenüñ ‘arzna şān viricek iş eyleme, şoñra sen bilürsin didi. Sārīḳ-ı Hīle-cū, Şarşar ^{117b4} şüretinde estağfirullāh diyüp çıḳdı ve ṭaban getürüp ordū-yı Hind’e irişdi ve kendi bār-gāhına varup Şarşar’ı ^{117b5} alup dīvān-ı Rāy-ı Ā‘zam’a getürüp zemīne ḳodi. Rāy-ı Ā‘zam nedür bu ‘ayyār didükde Sārīḳ, du‘ā idüp işte pād-şāhum ^{117b6} Şarşar didükleri ‘ayyārdur kim şol ṭarz üzre şayd eyledüm diyüp naql u ḳikāyet eyledi. Sārīḳ ‘Ayyār’a taḳsīn ü āferīn ^{117b7} eylediler. Layṭān Vezīr, Şarşar’ı ol ḳāde görince ol ḳadar şād oldı kim ta‘bir olunmaz ve Rāy-ı Ā‘zam’a hemān helāk ^{117b8} eyle pād-şāhum dimege başladı. Rāy-ı Ā‘zam eyitdi, ‘aḳlı başında yoğ-ıkan öldürmenüñ fā’idesi olmaz diyince Layṭān’uñ ^{117b9} ‘aḳlı başından gitdi ve eyitdi, hāy meded ol nā-bekāruñ ‘aḳlı başına gelür ise cümlemizüñ ‘aḳlı başından gider. Nār-ı Nūr ^{117b10} ğālībā benden vaz geldi zīrā hiç sözüüm diñlemez oldı diyü göñlünden ḳumpas iderdi. Rāy-ı Ā‘zam döndi Sārīḳ’a ^{117b11} eyitdi, şunuñ ‘aḳlın

²⁴⁵ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “**efsān** (افسان)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin kelime sonundaki “e (ء)” harfini unutmasından kaynaklanmış olmalıdır. “**efsān**” kelimesinin anlamı ile cümlelerin herhangi bir bağlantısı olmadığı için kelime çevriyaziya “**efsāne**” şeklinde aktarılmıştır.

başına getir göreyüm kendüsin niçe görür didi. Sārık dağı Şarşar'ın burnuna şarb sirke ile ^{117b12} acı bādem yağı sürüp bir kerre aksırdı. Kendüye gelüp gözün açdı. Kendüyi bağılu Rāy-ı Ā' zam dīvānında buldı. ^{117b13} Düşünmege başladı, ben nāme ile geldüm, cevāb aldum, giderken bir dervīş hēlva viridi, yidüm. Besbellü yañlış hēlvā imiş didi ^{117b14} ammā bu aralıkda Rāy-ı Ā' zam hīṭāb idüp niçesin yā Şarşar diyince Şarşar niçe olsam gerek işte senüñ karşında ^{117b15} eli bağılu ṭururam, besbellü bir haram-zāde şerrine uğramışam zāhir ben elçilik ile bunda geldüm, öteden beri kânün ^{117b16} selef-i pād-şāhı öldür ki elçiye zevāl olmaz ben de ol mülāhaza ile gāfil bulundum. Öyle lā-büdd benüm de bir gün ^{117b17} elime fırsat girer ola didi. Rāy-ı Ā' zam gel imdi Şarşar baña hīzmet eyle, seni ben öldürmem didi. Şarşar gördi, ^{117b18} eger 'inād eylerse kurtuluş yokdur. Hūşūşā Layṭān gibi bir dostı da başı uçunda ṭurur. Dönüp Şarşar güldi. ^{117b19} Āfer'in pād-şāhum göñlüme nazar eyledüñ, benüm de zamīrümde geçen bu idi, ben Kattāl Zengī'den çokdan bī-zārum ammā neyleyem ^{117b20} göñlümce bir pād-şāha rāst gelmedüm. Zīrā geçenlerde işte bu vezīr için benüm 'ırzum pāy-māl eyledi. Ol zemāndan beri ^{117b21} kalbüm kırılmışdur. Eñ soñ Kattāl Zengī bu diyārlardan eger selāmet bulup Ṭūrān'a varırsa Ṭūrān'da lā-büdd öldürürler. ^{117b22} Oradan dağı şāğ sālīm çıkup Īrān'a varırsa Rüstem öldürür. Zīrā oğlın öldürdi. Andan hālāş olmağ ^{117b23} muhaldür. Derünümde geçen bu idi kim eger yollarda göñlümce bir pād-şāh bulunmazsa Īrān'a varmayınca olmaz, Īrān'da ^{117b24} ya Rüstem'e ya Īrān şāhına yenaşup hīdmetin eylerem diyü niyet eyledüm idi. Benüm kaderüm Kattāl Zengī bilmez, şimdi bu diyāra ^{117b25} gelüp seni gördükde neyleyem, beni pād-şāh-ı Hind kabül eylemez yoğsa ben aña hīzmet eylerdüm diyü bu fikirleri eyledüm. Şimdi keyfiyyet-i [118a] ^{118a1} hāl böyle vāki' oldı didi. Rāy-ı Ā' zam, Şarşar'dan bu güne mülāyemet sözler işidince Şarşar'a meyl eyledi. Eyitdi, ^{118a2} 'ayyār ben seni kabül eylerem ammā korqaram hīle idüp sözüñde sābit-kadem olmazsın didi. Şarşar şu and bu and olurum ^{118a3} diyüp göñlünden her ne kadar hīzmet isterseñ saña me'mūlından ziyāde ideyim didi ammā zāhirde sahte yemīnler eyledi. ^{118a4} Rāy-ı Ā' zam inandı. Layṭān Vezīr ise inanma pād-şāhum yalan söyler diyüp feryād idegördi. Gördi, olmaz. ^{118a5} Hemān başın öñine egüp eñsesin hazır eyledi. Zīrā ibtidā dostluklar sesler ile olmuşdı. Rāy-ı Ā' zam dinlemedi. Elin ^{118a6} bendin eyledi. Sārık 'Ayyār dağı inanma pād-şāhum, soñra peşimān olursun, bir kerre hālāş olursa gayrı ele girmesi ^{118a7} muhaldür didiler. Şarşar, pād-şāhum 'ayyār

ancağ hasedinden söyler, benüm yirüm alur diyü ancağ ben kimsenüñ yirine t̄alib ^{118a8} degülüm didi. Rāy-ı Ā‘zam, Sārık’ı azarladı. Andan bendin aldırđı. Şarşar varup Rāy-ı Ā‘zam’uñ elin būs eyledi ^{118a9} ve öperken h̄atemın dağı öpdi. Rāy-ı Ā‘zam şöyle bir ‘ayyāra mālīk oldum diyü şevke gelüp emr eyledi. Bir mülük-i ^{118a10} meclis h̄āzır idüp getürdiler. Şarşar-ı Sebük-bār eline şürāhī ve sāğar alup her k̄ādeğ virdükçe münāsib ebyāt ve đurüb-ı ^{118a11} emşāl diyüp erbāb-ı bezmi mest-i hayrān eyledi. Tamām keyfler germ ve h̄atırlar nerm olduğda şürāhī sāğarı birağup biraz da ^{118a12} rağş eyledi. Andan sākiliğī sākīye virüp kendi eline rübābın aldı. Sārık ile rübāb çalmağa başladılar. Sārık ‘Ayyār ^{118a13} āheng idemeyüp āh u vāh ile k̄aldı. Şarşar bir faşl eyledi kim Rāy-ı Ā‘zam hayrān k̄aldı. Şarşar’a iki kise altun bağışladı. ^{118a14}

Ammā rāvī eydür, meger bu Rāy-ı Ā‘zam’uñ bir sāzende cāriyesi var idi. Ġāyet hassālardan idi ve ġāyet şūrīde meşreb-i meclis- ^{118a15} ārā idi. Adına Pür-‘İşve Bānū dirler idi. Ġāh u ġāh bu Sārık ‘Ayyār varup bildüğü meretebe saz ta‘līm eylerdi ammā ^{118a16} Pür-‘İşve Bānū müsta‘id kıız olmağın, Sārık’dan sazı tatlı idi. Rāy-ı Ā‘zam Şarşar’a yā Şarşar benüm bir sāzende cāriyem vardır, ^{118a17} aña saz ta‘līm eyle, ġayrı anuñ üstādı ol, ġoreyim seni kaç günde üstād idebilürsin didi. Şarşar dağı ^{118a18} pād-şāhum murād eylediükden şoñra bir günde üstād eylerem didi. Rāy-ı Ā‘zam yanına ādem koşup Pür-‘İşve’nüñ yanına varup ^{118a19} biraz saz çaldı. Pür-‘İşve’nüñ ağızınuñ şuyı ağıdı şafāsından. Ġöñlinden ben işte üstādımı şimdi buldum, ^{118a20} Sārık ‘Ayyār hiçbir şey bilmez imiş, şu köpek gidi hemān gelüp beni yok yire bī-zār eylerdi didi ammā Şarşar ^{118a21} buña ba‘zı nağme ü perdeler ve niçe peşrev ü nağamāt gösterdi. Pür-‘İşve Bānū fi-l-hāl alup çalmağa başladı ammā Şarşar-ı Sebük-bār ^{118a22} çok dürlü şive-kārlıklar idüp Pür-‘İşve Bānū, Şarşar’a k̄apıldı. Şarşar neyleyüm yā ‘İşve sen K̄attāl Zengī’nüñ ^{118a23} olayduñ ġoreyduñ saña sāz öğretmek niçe olur didi ve K̄attāl Zengī şöyledür, böyledür diyüp ol k̄adar medğ eyledi kim ^{118a24} Pür-‘İşve Bānū, K̄attāl Zengī’ye t̄alib ve rāğīb olup elbetde beni al git didi. Şarşar nola diyüp Pür-‘İşve’i aldı, pād-şāha ^{118a25} gidevüz diyüp şehirden çıkarup tenhā yire varınca şırtına alup öyle gitdi ki ān-ı vāhıdde leşker-i İslāma irişdirdi, [118b] ^{118b1} irişdirdi ve Ferāmerz’e ‘arz eyledi. Pür-‘İşve’i şataram diyüp Ferāmerz’e biş kise altuna virdi ve Pür-‘İşve, Şarşar sözi-y-ile ^{118b2} İslām’a gel, gelmezseñ seni Rāy-ı Ā‘zam alur, şoñra öldürür ammā yine İslām’a geldükde ġayrı K̄attāl Zengī seni virmez didi.

^{118b3} **Hāşıl-ı kelām**, ‘İşve, Ferāmerz yanında kaldı.

Rāvī-i dāstān öyle naql eyler kim bu tarafından, Rāy-ı Ā‘zam, Şarşar’ı ^{118b4} bir ‘İşve’ye gönderdi ammā arası vāfir zemān geçdi, Şarşar gelmedi. Sārık ‘Ayyār’a var yā Sārık bak Şarşar ‘Ayyār ne ^{118b5} çok eglendi, gelsün biraz da bunda eglensün didi. Sārık ‘Ayyār nola diyüp şehre kalkup gitdi. serāy-ı Rāy-ı ^{118b6} Ā‘zam’a varup Pür-‘İşve’nün olduğu hücreye vardı. Ne Pür-‘İşve var ve ne Şarşar var, yirinde yeller eşer. Anda ^{118b7} olan cāriye ve huddāmlardan su‘āl eyledi. Anlardur eyitdiler, pād-şāhumuz bir yeñi ‘ayyār idinmiş ve Pür-‘İşve’ye göndermiş, ^{118b8} biraz ta‘līm eyledi, andan şoñra bunda alsun gelsün göreyim nice dir dimiş. Geldi şoñra şāha giderüz ^{118b9} diyü çıkup gitdiler. Ğayrı bilmezüz didiler. Sārık ‘Ayyār eyvāh kız gitdi diyüp yolunmağa başladı. Zīrā bir bu ki gāh u gāh ^{118b10} gelür, kıza ta‘līm eyler ve hem şöhbetile bir miqdār ‘arzū-yı vişāl idüp giderdi. Şimdi ol zevkden dañı mahrūm ^{118b11} oldu. Bir de bu kim Şarşar hālāş oldu. Elbetde bu intikāmı kendüsine kıomaz, ol havfe düşdi.

Hāşıl-ı kelām, ^{118b12} bu kadar haber alup döndi. Feryād iderek dīvān-ı Rāy-ı Ā‘zam’a geldi. Rāy-ı Ā‘zam bre nolduñ ‘ayyār didükde Sārık ‘Ayyār ^{118b13} nolsam gerek hey pād-şāhum ben saña dimedüm mi inanma ‘ayyārlara hīle-bāz olurlar diyü, işte nā-bekār ‘ayyāruñ sözine inanup ^{118b14} koyuvirdik ve bir ‘İşve’ye gönderdük, varup biraz sāz ta‘līm idüp pād-şāh ister diyü bir ‘İşve’yi aldemiş ve alup gitmiş didi. ^{118b15} Rāy-ı Ā‘zam bunu işidicek cān başına şıçradı. Bre gerçek mi dirsın ‘ayyār didi. Sārık yemīn eyledi, gerçekdür diyü. Rāy-ı ^{118b16} Ā‘zam cāsūslar gönderdi, var bak Şarşar, Kattāl Zengī’ nün yanına varmış mı didi. Cāsūs varup Şarşar’ı gördi ^{118b17} ve gülüp belī pād-şāhum andadur didi. Rāy-ı Ā‘zam bir nāme yazup Vezīr ile Ferāmerz’e gönderdi. Vezīr dañı Serā-perde-i İskender’e ^{118b18} gelüp kapuda izn taleb eyledi. Girüp Ferāmerz’e Rāy-ı Ā‘zam’dan vezīr geldi, **size** buluşmak ister didiler. Ferāmerz bildi kim ^{118b19} bir ‘İşve içündür. Düstür virdi, vezīri alup içeri getürdiler. Vezīr yir öpüp nāme’i virdi. Ferāmerz okudu, ^{118b20} Şarşar nām bir ‘ayyāruñ gelüp bir cāriyemi uğurladı, pehlevānlık ve şāhib-kırānlık yolu bu mıdur. İmdi kıızı buldurup ^{118b21} varan vezīrüm ile baña gönderesın dimiş. Ferāmerz, vezīre belī ey vezīr-i hūş, Şarşar bir ‘İşve’i getürüp baña şatdı, ^{118b22} hālā bendedür ancak Hūdā-perest oldu. Şimden girü ayīn dīnimüzde oldu. Şimdi saña virmek olmaz. Meger sen dañı imāna ^{118b23} gelesın ve Rāy-ı Ā‘zam dañı imāna gele, ol zemān virürem yoñsa şimdi

virmem. Var öyle söyle didi. Vezîre hil'at ^{118b24} virüp yoldı. Vezîr dönüp Rây-ı Ā'zam'a vardı, Ferāmerz'ün cevābın bildirdi. Rây-ı Ā'zam ğazaba gelüp yārın cengdür didi. ^{118b25} Ol gice iki cānibden tedārüklerin görüp şabāha muntaẓır oldılar çünkim şabāh oldı. Gün kıubbe-i felekden baş [119a] ^{119a1} gösterüp 'ālemi nūr-ı Yezdān ile münevver eyledükde Rây-ı Ā'zam tarafından günbür günbür ceng ħarbîleri çalınup toköz kerre ^{119a2} yüz biñ 'asker-i Hind āt, fil, gergedānlarına süvār olup gürühā gürüh 'azm-i meydān eylediler. Beri cānibden dağı yigirmi ^{119a3} dört kerre yüz biñden ziyāde 'askerün güzîdeleri süvār olup iki dağmeden çıkan toķsan altı çift altun ^{119a4} cenberli kūs ü taḅl nāylara turralar urup ol şahrāyı velveleye ve zelzeleye getürdiler ve 'ālem-i sancāķ şikķelerin ^{119a5} küşāde idüp meydāna yürüdiler. Tamām, birlerine muķābil ü muķārin olduķda alaylar bağlayup şaflar düzdiler. Meymene ^{119a6} ü meysere, ķalb-i cenāḅ, ārāste ü pīraste olup iki cānibden nazār ber-meydān eylediler. Eyā bugün meydāna evvel kim gire ^{119a7} ve erlik, dellāllık hünerin kim göstere ve ecel cāmın kim nüş eyleye ve devlet külāhı kimün başına geçe diyüp baķarken ^{119a8} nā-gāḅ Rây-ı Ā'zam tarafından mübāriz Hindī at sürüp meydāna girdi. Na'ra urup benüm Sāmān Hindī ey ^{119a9} Ḥudā-perestler meydānuma er gelsün didi. İslam leşkerinden Şāpūr Kūhī nām bir dil-āver izn alup Sāmān'ün öñin aldı. ^{119a10} biraz cengden şoñra Şāpūr²⁴⁶, Sāmān'ı yıķup bende çekdi. 'Ayyārlar alup 'ālem sāyesine iletdiler, dağı bir Hindī girdi, Şāpūr ^{119a11} anı da yıķdı.

Ḥülāsa-i kelām, birbiri ardınca yidi dil-āver yıķdı. Kālūs Laysānī at sürüp meydāna girdi. Şāpūr'ün ^{119a12} öñin aldı ve ḅamlelerin men' eyledi. Sārık gelüp bende çekmek murād eyledi. Kıartās-ı Merdom-ser kıapup girüye aldı. Kālūs ^{119a13} anı da yıķdı. Bu kerre germ olup birbiri üzerine toköz pehlevān yıķdı ve na'ra urup ey Ḥudā-perestler bir kimse 'i istemem ^{119a14} illā Kıattāl Zengī 'i meydānuma gelsün didi. Ferāmerz ol gün Rehvār-ı Baḅrī'ye süvār olup toğrı meydāna sürüp Kālūs'e ^{119a15} ber-ā-ber oldı ve 'aşķ eyledi. Kālūs Hindī 'aşķın alup nazār eyledi. Bir mühīb Zengī'dür. Ferāmerz, Kālūs'a di ^{119a16} imdi pehlevān ḅamle eyle göreyim seni, beni da'vet eyledüğüñ kıadar var mısın didi. Kālūs el nīzeye urup irişdi. ^{119a17} Ferāmerz'e bir nīze şundı. Ferāmerz kıolçağı-y-ıla Kālūs'ün nīzesin çarpup men' eyledi. Kālūs gürz ile geldi. Ferāmerz ^{119a18} gürzin dağı kıoçağı-y-ıla çarpup men' eyledi. Kālūs tekrār geldi.

²⁴⁶ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “Sābūr (سَابُور)” şeklinde yazılmıştır. Kelime diğerkullanışları da göz önüne alınarak çevriyazıya “Sāpūr” şeklinde aktarılmıştır.

Ferāmerz anı daḥı men^ç eyleyüp yanından geçerken Kālūs'ün ^{119a19} sinesine bir el arkası urup, at yelesine kapandı ve düvālinden kapup rikābında Qartās ve Şarşar var idi, ^{119a20} Şarşar'a virdi. Şarşar bende idüp 'alem sāyesine iletdi. Qarındaşı Sālūs Laysānī girdi. Ferāmerz kimsin ^{119a21} diyü su'āl eyledi. Sālūs kendin bildirdi. Ferāmerz ḥamle eyle diyince Sālūs daḥı el nīze ve gürze urup ^{119a22} Ferāmerz'e bir nīze, iki gürz urdı. Ferāmerz anı da āsān-ı vech üzre men^ç eyleyüp geçerken bir muşt urup raḥşından ^{119a23} yıkdı ve ser-nigün eyledi. Qartās kapup bađladı, 'alem dibine iletdi. Anuñ ardınca Pīrān Zengī girdi. Ferāmerz anuñ da ḥamlelerin ^{119a24} men^ç idüp bir ḍarb ile yıkup bende çekdi. Süheyl-i Zerrīn-pūş at sürüp Ferāmerz'ün öñin aldı. Ferāmerz gördi, ^{119a25} Süheyl anlardan bir derece ziyādedür. Nīzesin siper ile ve gürz cümlesin gürz ile çarpup men^ç eyledi. Nevbet kendüye, [119b] ^{119b1} kendüye geldükde bir ḍarb urup eger ḥānesine kapadı ve düvālinden kapup koluna aldı ve Qartās'a virdi. Qartās bend ^{119b2} idüp 'alem sāyesine iletdi. Ferāmerz cevelān eyleyüp er taleb eyledi. Rāy-ı Ā'zam'ün gözi 'Amalāk-ı 'Amūd-keş'e dūş olup ^{119b3} işaret eyledi. 'Amūd-keş nā-çār at sürüp meydāna girdi. Ferāmerz'e muqābil oldu. Ferāmerz, 'a ism-i resmin su'āl ^{119b4} eyledi ve ḥamle eyle didi. 'Amalāk el 'amūda urup birbiri ardınca üç 'amūd urup Ferāmerz āsān men^ç eyledi. Andan ^{119b5} kendi de 'Amalāk'a ḥaddine göre bir gürz urdı lākin iḳdām itmeyüp ḥaddine göre urduğun izḥār eyledi. 'Amalāk daḥı ne ^{119b6} ḥāl ise men^ç eyledi ammā ecel derleri dökdi ve eyitdi, ḥaddime göre urduğı gürzi beni bu ḥāl ḳodı. Eger ğažab idüp ^{119b7} urursa tūtyā-yı çeşm-i 'alīl olacağum, bī-iştibāhdur.²⁴⁷ Hoş imdi Nār-ı Nūr'ün himmet-i murdārı ḥāzır ola diyüp durdı. ^{119b8} Ferāmerz bir cümleden ziyāde itmeyüp yine 'Amalāk'a ḥamle eyle didi. 'Amalāk yine üç ḥamle-i 'amūd urup Ferāmerz āsān-ı vech üzre ^{119b9} men^ç eyledi. Hoş 'Amalāk'ün eger 'amūdı on biñ ḳantār pūlāda rāst gelse şiddet-i ḍarb-ı 'amūddan mahv olurdu. El-hāşıl ^{119b10} Ferāmerz bir gürz, bir gürz daḥı urdı. 'Amalāk anı da ne ḥāl ise güc-ile men^ç eyledi ve yine Ferāmerz üç 'amūd urdı. Ferāmerz bī-pervā ^{119b11} men^ç eyleyüp üçüncü gürzi bir miḳdār kīrānca üzeri 'Amalāk men^ç idemeyüp yıkıldı. Şarşar üzerine düşüp bađladı ve 'ālem ^{119b12} dibine götürdi. Bu vaḳte dek ğayrı aḥşam da olmuş idi. Rāy-ı Ā'zam bu ḥālī görüp Nār-ı Nūr ḥışmına uğrasun ^{119b13} bu nā-bekār Qattāl Zengī diyüp fermān eyledi. Tabl-ı

²⁴⁷ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından "istibāh (استباه)" şeklinde yazılmıştır. Kelime, yapılan araştırmalar sonucunda çevriyazıya "iştibāh" şeklinde aktarılmıştır. Bu yanlışlık yazımı benzer harflere noktanın eklenmesinin unutulmasından kaynaklanmış olmalıdır. Müstensih metnin genelinde bu tür yanlışları fazlaca yapmıştır.

ārām çaldılar. Ferāmerz tabl şadāsın işidüp meydāndan döndi. ‘Ālem ^{119b14} sāyesine gelüp tabl-ı ārām çaldırdı. İki ‘ asker dönüp kōndılar. Rāy-ı Ā‘ zam bār-gāhına gelüp şāhlar ve pehlevānlar ^{119b15} dīvānına cem‘ oldılar. Rāy-ı Ā‘ zam ol gün esir olan dil-āverler için cāsūslar gönderdi. Var baķ Ɔattāl Zengī pehlevānları ^{119b16} neyler didi.

Ammā rāvī eydür bu tarafdan, Ferāmerz dağı dönüp kōnınca dīvān eyledi. Ol gün esir olan pehlevānları ^{119b17} karşusına getürüp dīne da‘ vet eyledi. Anlar da serā-perdenüñ revnaķ u izdihāmın görüp reşk eylediler. Bāri ‘ ömrümüzde ^{119b18} şöyle bir devlet içinde mürür eylesün didiler. Muħalefet eylemeyüp cümlesi Ĥudā-perest oldılar. Ferāmerz bendlerin alup ^{119b19} kōlluķlarına ĥalka geçürüp ve ĥil‘ at virüp her birine miķdārına göre şandaliler virüp, cāsūs gelüp bunları ^{119b20} görüp Rāy-ı Ā‘ zam’a bildirdi. Rāy-ı Ā‘ zam ġama düşdi. Dört tarafdan begler ve pehlevānları, öyle olur ^{119b21} pād-şāhum elem üzre olma, ol esir olan pehlevānlar da pehlevānımızdur, biz dağı meydāna girelüm, görüñ Ɔattāl Zengī’ye neler ^{119b22} eylerüz diyüp biraz lāf-ı güzāflar urup Rāy-ı Ā‘ zam’a tesellī eylediler. Ol gice mürür idüp çün şabāħ oldı. ^{119b23} Yine iki leşkerden tabl-ı ceng çalınup raĥşlarına süvār olup meydāna ‘azm eylediler. Birbirlerine muķābil olup ^{119b24} şaflar düzdiler. Meydān açılıp kim gire meydāna diyü herkes nāzır iken Rāy-ı Ā‘ zam leşkerinden bir Hindī dil-āveri ^{119b25} at sürüp meydāna girdi ve tarīd-i cevelān eyledükden soñra kōl kōldürüp çalınan ceng-i ĥarbīleri diñdirüp [120a] ^{120a1} ve na‘ra urup benüm Sāmūr Hindī ey Ĥudā-perestler meydānuma gelüñ, size ĥaddiñüzi bildireyüm didi. Ferāmerz yine meydāna ^{120a2} girmek murād eyledi ammā ĥātırına bu geldi kim baķ Ɔattāl Zengī bizi meydāna girüp ceng eylemege kōmaz, hemān hep nām ^{120a3} benüm olsun dir yoĥsa biz de ĥaşma cevāb virebilürüz dimesünler diyüp saġa ve şoldaki pehlevānlara baķdı. Göñli ^{120a4} dileyen girsün meydāna diyüp fermān eyledi. Hemān dem-i şāġ tarafdan Cevāhir Şāh pehlevānlarından Şaġāpūr-ı Tiġ-zen at sürüp ^{120a5} meydāna girdi ve Sāmūr²⁴⁸ Hindī’nüñ öñin aldı, söyleşürek cenge mübāşeret eylediler. Dağı aralarında üç ĥamle ĥaťā geçince Sāmūr, ^{120a6} Şaġāpūr’ı bir ĥarb-ıla yıķdı. Ardeşir-i Dilir at sürüp Sāmūr’uñ öñin aldı. Ɔartās, Şaġāpūr’ı meydāndan kōpup ‘alem sāyesine ^{120a7} getürdi. Sāmūr Hindī, Ardeşir’e bre nā-bekār benüm maġlūbum olmış, ĥaşmum bend eylemege māni‘ olduñ, ĥamle eyle anuñ yirine seni bende ideyüm ^{120a8}

²⁴⁸ Bu özel isim tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından yanlışlıkla “Sāmūn (سامون)” şeklinde yazılmıştır. Özel ismin metin içindeki diğer kullanımları da incelenerek özel isim çevriyazıya “Sāmūr” şeklinde aktarılmıştır.

diyüp cenge başladılar. Mâbeynlerinde yidişer gürz hamlesi geçdi. Sāmūr Hindī ‘ākıbet Ardeşîr’i dağı ālūde eyledi. ^{120a9} Şeb-hūn Zengī girdi. Sāmūr Hindī toközuncı cümlede Şeb-hūn’ı da yıkdı ammā Qartās bende eylemege qomaz bunları qapardı. ^{120a10} Bu kerre Līcūr-ı La‘ lānī girdi. Sāmūr Hindī biraz cengden şoñra anı da yıkdı.

Hülāşa-i kelām, gün zevāle varınca ^{120a11} Sāmūr Hindī meydānı tıtdı, on üç pehlevān aqtardı ammā ki birin bende çekemedi. Qartās qapardı. Ğayrı ^{120a12} Sāmūr Hindī ğazaba gelüp gireni ya öldürüp yāhud zaħm-dār eylemek sevdāsına düşdi. Tekrār na‘ra urup er taleb ^{120a13} eyledi. Hākān-ı zemīn dil-āverlerinden Ardeşîr-i Merd Hākānī meydāna girüp Sāmūr’uñ öñin aldı ve cenge başladılar. Āħir, Sāmūr ^{120a14} gürz ile Ardeşîr-i Merd’uñ başını yardı. Şîr-efgen Hākānī girdi. Şîr-merd’i Qartās meydāndan çıkardılar. Sāmūr ^{120a15} Hindī biraz cengden şoñra anuñ da başın yardı. Behmen-i Zūr-āver girdi. Sāmūr gördi, Zūr-āver şeci‘dür. ^{120a16} biraz cengden şoñra Behmen’uñ raħşın öldürdi. Behmen yıkılınca hemān Sāmūr Hindī dāl-tiğ olup Behmen’uñ üzerine ^{120a17} vardı kim urup helāk eyleye ammā Ferāmerz ol gün Qıtb’a süvār olmış-ıdı. Çek elin nā-bekār Hindī andan siyüp ^{120a18} na‘ra urdı ve raħşın sürdi. Sāmūr’uñ öñin aldı. Qartās, Behmen’i meydāndan çıkardı. Sāmūr’uñ elinde kılıç ^{120a19} bulundu. nā-bekār zengī bārī Behmen’uñ yirine seni iki pāre ideyim diyüp Ferāmerz’e bir tiğ havāle eyledi. Ferāmerz bunuñ tiğın ^{120a20} qolcağı-y-ıla çarpup men‘ eyledi ve yanından geçerken şüretine bir sille-i şāhib-kırānī öyle urdı kim Sāmūr Hindī raħşın ^{120a21} üzerinden mu‘allaq yıkıldı. Ferāmerz irüp Sāmūr Hindī’i zemīne düşmeden düvālinden qapup Qartās’a el bağla diyü ^{120a22} elma gibi atıvirdi. Qartās dağı tıutup ‘alem sāyesine iletüp anı da bende çekdi. Rāy-ı Ā‘zam’uñ bunu görüp Qattāl ^{120a23} Zengī pehlevān ile top oynar ancak didi Ferāmerz na‘ra urup er taleb eyledi. Pehlevānlardan bir kimse Ferāmerz’uñ ^{120a24} meydānına varmadı, aħşamda yakın idi ammā Rāy-ı Ā‘zam gördi, meydāna kimse varmaz. Emr eyledi tabl-ı ārāma turalar ^{120a25} urdılar. Ferāmerz tabl-ı ārām şadāsın işidince döndi. ‘alem sāyesine gelüp iki cānibden dönüp qondılar. Ferāmerz, [120b] ^{120b1} Ferāmerz, serā-perdesine gelince Sāmūr’ı qarşısına getürdüp dīne da‘vet eyledi. Sāmūr dağı imāna gelüp Ferāmerz’e bend ^{120b2} oldı, ħil‘at ve şandalī virdi ve mağlup olan serverlere tesellī virdi.

Ammā rāvī eydür, Rāy-ı Ā‘zam dönüp ^{120b3} qondı, dīvān eyledi. Qattāl Zengī ile hālīmüz niçe olur dirken bir kütürdi oldı. Nedür diyince bevvāblar içeri girüp ^{120b4}

şāhum birkaç atlu geldi, Şehr-i Nümā şāhı Tefāruk Şāh'dan gelürüz, müjdeciyüz diyü izn taleb iderler, size buluşmağa ^{120b5} ister didiler. Rāy-ı Ā'zam'ıñ biraz yüzi gülüp izn virdi. Gelen atlular içeri girüp yir öpüp pād-şāhum müjde, şāhimuz ^{120b6} Tefrāuk Şāh yarın leşkere dāhil olur didiler. Rāy-ı Ā'zam hazz idüp gelen müjdecilere 'azīm bahşış virdi. ^{120b7} Varup orduların yakın eyledi ve istikbāle vezir gönderdi ve yārin ceng olmasun diyü tenbih eyledi. Cāsūslar ^{120b8} bu haberi alup varup Ferāmerz'e ifade eylediler. Ol gice geçüp çün şabāhı oldu. Şarşar varayım şu gelen şāhı ^{120b9} göreyim nasıl şahşdur, pehlevānları dağı var mıdur diyüp tebdil-i şuret olup Tefāruk Şāh'ıñ gelecegi yola toğrı ^{120b10} revāne oldu. Dağı çok gitmeden öteden Tefāruk Şāh iki kerre yüz biñ er-ile qarşucılar ile yürüdi. Şarşar ^{120b11} 'Ayyār bir yirden temāşāya tırdı, tamām geçdiler. Şarşar gördi, pehlevānları vāfir var ammā sağ ve şol pāy-ı tahtları olan ^{120b12} iki dil-āverüñ sağ pāy-ı taht pehlevānına dağı Tañtanuş-ı Ciger²⁴⁹-dār dirler, yüz yigirmi beş eriş kadd u kāmēt çekerdı ve şol ^{120b13} kol pāy-ı tahtına Kaytān Zengī dirler, bir zengī idi ve Kiyāmerz-i Kemān-endāz dirler bir ser-kađlānı ve ser-'askeri var idi. Şarşar ^{120b14} bunları hep seyr idüp döndi. Ferāmerz'e geldi, nađl eyledi ve Tañtanuş'ı medh eyledi. Ferāmerz māni' degüldür, ço gelsünler, ^{120b15} anlar da naşiblerin alurlar didi ammā Tefāruk Şāh iki kerre yüz biñ er ile ta'yin olunan yire nüzül idüp 'asker ^{120b16} hayme ve bār-gāh kırdılar. Tefāruk Şāh, pehlevānlarından, vüzerādan Rāy-ı Ā'zam öñinde temennādan şoñra getürdigi hedāyāları ^{120b17} virdi. Rāy-ı Ā'zam kabül idüp Tefāruk Şāh'ı tahta çıkardı, tā yanına aldı vüzerāya dağı şaf-ı vüzerāda yir ^{120b18} virdiler. Pehlevānları dağı sağ ve şol oturdup Tañtanuş, Behrām-ı Gerden-keş'üñ üst yanına yir virdiler. Andan şoñra ^{120b19} Rāy-ı Ā'zam, Tefāruk Şāh'a ziyāfet eyleyüp Kattāl Zengī'den şikāyet eyledi ve devlet-i dārātın nađl eyledi. Tefāruk Şāh ^{120b20} elem çekme pād-şāhum, benüm bunda pehlevānlarımız anlara cevāb virür diyüp tesellī virdi. Ol gün yidiler içdiler, irtē ^{120b21} gün ceng-i hārbiler çalınup meydāna yürüdiler. Beriden Ferāmerz 'askerinden dağı kūsar döğülüp leşker-i İslām ^{120b22} süvār oldu. Birbirlerine muqābil tırup şaf düzdiler. Meydāndur, açılıp meydāna kim gire dirken ol gün ^{120b23} Ferāmerz, İblāğ-ı Şeş-pāy-ı Bahri'ye süvār olmış-ıdı. Meydāna sürüp tamām hüner 'arz eyledükden şoñra na'ra urup er taleb eyledi. ^{120b24} Sām-ı Siyāh Kāba at sürüp meydāna girdi. Ferāmerz'e ber-ā-ber

²⁴⁹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından "çiger (چگر)" şeklinde yazılmıştır. Müstensih metnin genelinde benzer yazımlar yaptığı için kelime çevriyazıya "ciger" şeklinde aktarılmıştır. Bu durum müstensihin "c-ç" noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır.

gelüp ‘aşk eyledi. Ferāmerz, Sām’ı gördi, bir ma‘kül dil-āvere beñzer, ^{120b25} adın şordı. Sām dağı bildirdi. Ferāmerz di imdi ħamle eyle didi. Sām dağı eline nīze ve gürz alup cenge başladı. Ferāmerz, [121a] ^{121a1} Sām’a miqdārına göre ħamle eyledi. Öyle vaqtine dek ruĥşat virdi. İkinci vaqti düvālınden ħapup Şarşar ‘Ayyār’a teslīm ^{121a2} eyledi. Şarşar da alup ‘alem dibine gitdi. Ferāmerz meydānda ħalup cevelāna başladı ve er ħaleb eyledi. Tefāruĥ Şāh’uñ ser-‘askeri ^{121a3} olan Kiyāmerz-i kemān-endāz²⁵⁰ at sürüp Ferāmerz’uñ öñin aldı, başladılar cenge, aradan toĥuzar ħamle-i ħaĥā geçdi, Ferāmerz ^{121a4} bir ħarb urup Kiyāmerz’i de ser-nigūn eyledi. Ķartās bende çeküp alup ‘alem sāyesine gitdi. Ferāmerz yine er ħaleb ^{121a5} eyledi. Hemān-dem Ķaytān Zengī ki Tefāruĥ Şāh’uñ şol ħol pāy-ı taĥt pehlevānidur. Bir bed-aĥlāĥ zengī idi. Gergedān sürüp ^{121a6} Ferāmerz’e düñnām iderek meydāna girdi. Ey nā-bekār senüñ ne ĥaddüñdür ki gelüp Rāy-ı Ā‘zam gibi ulu pād-şāha muĥāvemet ^{121a7} eyleyüp pehlevānların böyle ālūde eylemek nice olur göstereyüm. Tiz ħamle eyle saña miqdārın bildüreyüm diyüp dişlerin ^{121a8} ħıçır ħıçır ötdürmege başladı ve Ferāmerz’e böyle nā-hemvār şaĥal başı taĥıtmāĥ ile şāĥib-i şecā‘at zann idüp kendüsinden ^{121a9} ĥavf ider şandı. Bu kerre Ferāmerz, Ķaytān Zengī’nüñ bu güne mu‘amelesine ĥazaba gelüp ħamlesinüñ meydān erenlerin bre küstāĥ ^{121a10} mel‘ün diyüp bir baĥış baĥdı kim Ķaytān Zengī’nüñ ödi azĥına geleyazdı. Hāy nā-bekār Sınāram Zengī sen misin baña ^{121a11} böyle baĥup ħamle itmeden baĥışuñla ‘ırzum siñeme geçürüp keyfümi ħarĥa burnı gibi boĥa daldıran diyüp nīzesin eline ^{121a12} aldı ve ayırup Ferāmerz’e bir nīze ĥavāle eyledi. Ferāmerz ziyāde ĥazaba gelmiş idi. el şunup çeküp Ķaytān’uñ nīzesin elinden ^{121a13} aldı ve dizine urup ħırdı ve atıvirdi. Ķaytān ħaĥıyup el gürz-i girāna urdı. Ferāmerz’e bir ħarb-ı şedīd ĥavāle ^{121a14} eyledi. Ferāmerz el açup gürzin dağı el ayasından zabĥ idüp çekdi. Elinden çayır çayır alup atıvirdi. Şarşar’a berekāt ^{121a15} vırsün yine bir pehlevāna şatup def‘-i zārūret eylerem didi. Ķaytān Zengī ĥayrı ħudurmış kelbe dönüp hemān miyānından ^{121a16} Tıĥ-i Āteş-rengin çeküp ‘uryān eyledi ve irüp Ferāmerz’e bir tıĥ ĥavāle eyledi. Ferāmerz, İblāĥ-ı Baĥrī’i kucaĥlayup Ķaytān Zengī’nüñ ^{121a17} ħoltuĥı altına girdi ve ħılıç tutan bileginden ħavrayup şöyle şıĥdı kim Ķaytān’uñ parmaĥları toĥumluĥ ĥıyara dönüp ^{121a18} ħan dağı çeşme mişāl atıldı ve ħılıç elinden zemīne düñecek maĥall Ferāmerz

²⁵⁰ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “**Kemandāz** (كمنذاز)” şeklinde yazılmıştır. Aynı kelime metinde “**Keman-endāz**” şeklinde kullanıldığı için ve bu şekilde anlamlı olduğu için çevriyazıya da “**Keman-endāz**” şeklinde aktarılmıştır.

kılıcı tutup şol eline aldı ve Qaytān Zengī'yi ^{121a19} hevāya toğrı niçe fırlatdı ise Qaytān Zengī mināre boyı hevāya çıkup baş kış aşığa inerken Ferāmerz altına kendi ^{121a20} kılıcın tutıvirdi. Qaytān Zengī kendi tığine uğrayup iki pāre oldu. Hindīler, Ferāmerzden bu heybeti görüp berk-i ^{121a21} hazān gibi ditreşdiler. Kendi cinsi zengīye merhameti olmayan gāyırıya niçe merhamet eyler didiler. Rāy-ı Ā'zam bu hāli görüp ^{121a22} bre bir kimse yok mıdur girüp Qattāl Zengī'den dağı Qaytān Zengī'nün intikāmın ala didi. Pehlevānlar pād-şāhum şimdi Qattāl ^{121a23} Zengī'nün gāzabı kemālindedür. Bugün tabl-ı ārām çaldur, aşışam da yaklaştı, yārin meydāna girüp haqqından gelelüm ^{121a24} didiler. Rāy-ı Ā'zam da fermān eyledi, tabl-ı ārām şadāsn işidince İblāğ'ı çevirüp 'alem sāyesine geldi. İslām ^{121a25} tarafından dağı tabl-ı ārām çaldılar. İki leşker dönüp kondılar. Ferāmerz serā-perdeye gelüp ba'de't-ṭa'ām Kiyāmerz ile [121b] ^{121b1} ile Sām'ı karşıısına getürüp imāna teklif eyledi. Anlar dağı yok dimeyüp ol dem imāna geldiler. Ferāmerz bendlerin alup ^{121b2} hil' at giyürüp ikisine dağı ser-ħalka şandalisi virdi.

Ammā bu yañadan, Rāy-ı Ā'zam, da dönüp kondı. Tefāruk ^{121b3} Şāh, Qaytān Zengī'nün küştesin meydāndan kaldırup Nār-ı Nūr'a kavuşdurdı. ^{121b4} Bu nā-bekār Qattāl ne Qattāl kimse imiş, buña pehlevānlarımızda cevāb virür yok ancak diyüp Rāy-ı Ā'zam biraz yandı, yakıldı ammā pehlevānlar bundan gücenüp ^{121b5} hemān biri ki kendi ser-'askeri olan Hun-ħār Hindī ayağa turup Qattāl Zengī'nün cengi benüm olsun ^{121b6} didi. Rāy-ı Ā'zam hil' at virdi. Anuñ ardınca Behrām-ı Gerden-keş ayağa turup eger Hun-ħār Hindī cevāb virmezse ^{121b7} ben girüp haqqından gelürem didi. Rāy-ı Ā'zam aña dağı hil' at getürdi ve cāsūslar Rāy-ı Ā'zam'a Sām ile Kiyāmerz ^{121b8} Hudā-perest oldılar diyü haber getürdiler. Rāy-ı Ā'zam başın şalup bu Qattāl Zengī'nün ne vardur kim esir olan dil-āverler ^{121b9} böyle Hudā-perest olur didi. Pehlevānlar öyle olur ey Şehinşāh-ı Hind, yārin Qattāl Zengī bir hāl olunca cümle pehlevānlar ^{121b10} gelüp yine Nār-ı Nūr'a tābi' olurlar diyüp teselli virdiler. Ol gice geçüp şabāhdur, oldu. āf-tāb Qule-i Qāf'dan baş ^{121b11} gösterüp 'ālemi nūr-ı Yezdān'ıla münevver eyledükde Rāy-ı Ā'zam tarafından günbür günbür ceng-i ħarbīler çalınup 'asker-i ^{121b12} Hindī, derya-yı kaṭrān gibi çalkānup at, fil ve gergedānlar üzre geldiler ve cengçi filler sürüp birkaç şaf ^{121b13} eylediler. Sā'ir 'asker-i Hind dağı yollu yolınca şafların düzüp alaylar bağlayup meymene, meysere, kabl-i cenāh ārāste ü ^{121b14} pīrāste eylediler. Qalb-gāh-ı leşkere Rāy-ı Ā'zam'ıñ

tahtını filler üzerinde kırdılar. Şağ ^{121b15} tarafından Ra‘d ile Behrām, şol tarafında Tanţanūş ile ‘Adlān-ı Tır-endāz turup ‘asker-i İslām’a muntazır oldılar

Bu yañadan, ‘asker-i İslām dağı ^{121b16} yirlerinden kalķup kūs-i tabl, sūrna, nefire turalar urup raķşlarına süvār olup ‘ālem ü sancaķ şaķların küşāde idüp ^{121b17} ‘azm-i rezm-i meydān eylediler. Ferāmerz dağı ‘ibādet bār-gāhından çıkup Kūţb-ı Āteş-dem’i hazır idüp yitmiş iki ^{121b18} pāre ālāt-ı sāhib-kırānī tezyīn idüp Kūţb’a süvār olup öñince pehlevānlar şahn-ı meydāna getürdiler. Taht-ı ^{121b19} İskender’i filler üzerine berkidüp kalb-gāh-ı leşkere Muţahhar Şāh, cümle şāhlar ve vüzerā ve hükemā ve müneccimān ^{121b20} ile oturup tahtuñ şāğ cānibinde Ferāmerz ve şāğ kol pehlevānları ile turup Cihān-baķş, şol ^{121b21} tarafda şol kol pehlevānları ile turup iki cānibden meydāna nāzır oldılar. Ba‘de anı gördiler ki, ^{121b22} Ra‘y-i Ā‘zam tarafından Hūn-hār Hindī gergedān sürüp meydāna girdi. Tarīd ve cevalāndan şoñra na‘ra urup ^{121b23} eyitdi, ey Kattāl Zengī meydānuma gel, senüñle ceng idelüm, görelüm Nār-ı Nūr devleti kangımuza virür didi ^{121b24} ammā Ferāmerz gördi kim, Hūn-hār kendüsin taleb eyler. Hemān-dem Kūţb-ı Āteş-dem’i sürüp yanar āteş ^{121b25} gibi Hūn-hār Hindī’nüñ öñin aldı ve ādāb-ıla ‘aşķ eyledi. Hūn-hār da merhabā idüp bunlar söyleşürek cenge [122a] ^{122a1} başladılar. Hūn-hār Hindī el nīzeye urup irişdi Ferāmerz’e bir nīze urdı Ferāmerz sabr ber-ā-ber virüp ^{122a2} Hūn-hār’uñ nīzesin bī-pervā men‘ eyledi ve sürüp meydān başına varup nīzenüñ ucunu yokladı. Gördi, ^{122a3} ķan eşeri yoķdur. Andan Ferāmerz’e nazar idüp Sedd-i İskender mişāl kendüsin seyr ider gördi. Zārūrī Ferāmerz’e ^{122a4} taķsīn idüp derūnı muķāvemmet idemeyecegin bildi. Bu kerre Hūn-hār nīzesin zemāne zerk eyleyüp yā Nār-ı Nūr diyüp ^{122a5} el gürze urdı. Dağı irüp Ferāmerz’e maķdūrın şarf idüp bir ķarb-ı şedīd havāle eyledi. Ferāmerz gürz-i İskender ^{122a6} ile ķarpup gürzin dağı āsān-ı vech üzre men‘ eyledi. Hūn-hār tekrāren geldi. Ferāmerz anı dağı men‘ ^{122a7} eyledi. Bu kerre nevbet kendüye geldükde el nīze’i devr-i mīre urup irişdi. Hūn-hār Hindī’ye miķdārına ^{122a8} göre bir nīze havāle eyledi. Hūn-hār gördi, nīze-i İskender cān almaķ ķaşdına gelür. tiziyye siperin ber-ā-ber virüp ^{122a9} yalmān-ı nīze, āyine-i siperi pūs idüp āteşler ķaķup siper-i Hūn-hāruñ göğsine ķapandı. Ferāmerz yine pūs tıutup ^{122a10} yā Hūn-hār senüñ gibi pehlevānuñ miķdārı ancaķ budur, gözüñ aç didükde Hūn-hār’uñ cān başına şıçrayup nīze’i ^{122a11} tabancaladı. Yolundan irüp duzaħdan yol gösterüp Ferāmerz nīzeye tayanup Hūn-hār’uñ birķaķ duzaħ halkāların ^{122a12} sōküp geķdi. Ser-meydāna vardı.

Ḥun-ḥār Hindī ecelden ḥalāş bulduğına Nār-ı Nūr'a şükr idüp kıyās ^{122a13} eyledi kim nīze bir yanın söküp aldı. Cān başına şıçradı. Hele gördi, vücūdına zarar işabet eylememiş ammā ra'şe- ^{122a14} -nāk olmuş. Ferāmerz öteden dönüp bir de gürz urdı. Ḥun-ḥār anı da men' idince ecel terleri dökdi. ^{122a15} Ferāmerz bir dağı urmayup ḥamle eyle didi. Ḥun-ḥār Hindī gürzin alup iḳdām-ı tām̄ ile Ferāmerz'e ^{122a16} bir ḍarb-ı şedīd dağı urdı. Ferāmerz anı dağı bī-pervā ve bī-bāk²⁵¹ men' eyledi.

Ḥāşıl-ı kelām, Ferāmerz, Ḥun-ḥār'a ^{122a17} ruḥşat virüp küt-ā-küt ceng eylediler. Öyle maḥalli olunca nevbet Ferāmerz'e geldi. Gürzün bir kırat girüden ^{122a18} tutup Ḥun-ḥār'a bir ḍarb urdı. Ḥun-ḥār maḳdūrın şarf idüp men' ideyüm ḳaydında olup āḫir men' ^{122a19} idemeyüp ser-nigün oldu. Ḳartās bende çeküp 'alem sāyesine iletđi. Ferāmerz meydānda ḳalup cevelāna ^{122a20} başladı ve na'ra urup er taleb eyledi. Hemān-dem Behrām-ı Gerden-keş raḥşın sürüp meydāna girdi. ^{122a21} Ferāmerz'e muḳābil olup 'aşḳ eyledi. Ferāmerz dağı merḥabā idüp Behrām'a nazar eyledi. Gördi, bir gösterişli ^{122a22} şah-bāz dil-āver görüp adın su'āl eyledi. Behrām dağı benüm adıma Behrām-ı Gerden-keş dirler, Tefāruḳ Şāh-ı Muḳbil ^{122a23} Şāh'ın pāy-ı taḫt-ı pehlevānyum didi. Ferāmerz di imdi yā Behrām ḥamle eyle göreyüm Muḳbil Şāh'a pāy-ı taḫt pehlevānı ^{122a24} olmağa lāyık mısın didi. Behrām el nīzeye urup irişdi. Ferāmerz'e bir nīze urdı. Ferāmerz siper ile men' ^{122a25} eyledi ammā Behrām'ı begendi. Ḥun-ḥār Hindī'den metīn dil-āverdür. Behrām dağı nīzesin zābt eyledi. Andan at başın, [122b] ^{122b1} başın çevirüp döndi. Ḳattāl Zengī'i şāğ ve sālīm görüp başın şalup eyitdi, hāy nā-bekār zengī güyā böyle ^{122b2} 'azīm pād-şāhla ceng itmeyüp gürūh gürūh pehlevānları imtiḫān ider, ḫayr ḳorḳaram bu zengī beni dağı ḫatır-nāk ^{122b3} idüp 'ırzum pāy-māl ider diyüp nīzesin zemīne zerk eyledi ve ḫarafileynden gürz kūh-ı peykerin çeküp ^{122b4} on ikinci baḫşından zābt-ı rabḫ idüp ve raḥşına meydān virüp irişdi. Terāzū-yı rikāba dürüst ^{122b5} başup Ferāmerz'e bir ḍarb urdı. Ferāmerz gürz-i İskender'i ber-ā-ber virüp arḳada men' eyledi. Andan nevbet ^{122b6} Ferāmerz'e gelüp Ferāmerz dağı bir nīze ve bu gürz urdı. Behrām-ı Gerden-keş men' idince ḫayli zaḫmet çekdi ^{122b7} ve bu siyāk üzre aḫşam olunca ceng idüp aḫşam olduḳda Ferāmerz, Behrām'a eyitdi, var dil-āver ^{122b8} bu gice, yi kebābın iç şerābın taḳviyet-i beden ḫāşıl eyle de yārın senüñle görüşelüm diyüp ^{122b9} döndi. Behrām da

²⁵¹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “pāk (پاک)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “bāk” şeklinde aktarılmıştır. Bu durum müstensihin “b-p” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır.

dönüp kondular. İki taraftan taht-ı arām çalındı. Behrām'ın selāmet ile döndüğünden Rāy-ı A'zam'ın ^{122b10} yüregine bir miktar şu serpildi. Zīrā Qattāl'ın meydana selāmet ile mağlūb olmadan gelmiş yoğ-ıdı. ^{122b11} Bu kerre Behrām-ı Gerden-keş dīvāna gelince Rāy-ı A'zam, Behrām'ın hil'at virüp āferīn yā Behrām bugün Qattāl ^{122b12} Zengī ile eyü merdāne şavaş eyledün, Nār-ı Nūr saña bugün nazar eyledi didi ve Qattāl'ı nice gördün didi. ^{122b13} Bu kerre Behrām-ı Gerden-keş, Ferāmerz'i ziyāde medh eyledi ve eyitdi, pād-şāhum bu Qattāl Zengī ile Qattāl Zengī'nün ^{122b14} ruşatı olmaduça ceng olunmaz zann iderüm lākin elem çekme cevāb virilür, bu dürlü olmazsa Qattāl'ın murādı ^{122b15} üzre ikrār virmege söz yokdur didükde bu kez yine Rāy-ı A'zam'ın keyfi bozıldı.

Ammā rāvi kavlince ^{122b16} bu taraftan, Ferāmerz dönüp dīvāna gelince Hun-hār Hindī'i getürdüp İslām'a teklif eyledi. Hun-hār dağı ^{122b17} Müselmān olup Ferāmerz'e bende oldu ve hil'at-i hāş virüp gūşına halka tağdı ve ser-halka yiri ^{122b18} gösterdi. Cāsūsardur, bu haberi alup andan Rāy-ı A'zam'a iletdiler. Rāy-ı A'zam'ın gāmı ziyāde oldu. Ol ^{122b19} gice dağı mürür idüp çün şabāh oldu. Yine iki leşker süvār olup 'azm-i meydān eylediler. Behrām-ı Gerden-keş ^{122b20} meydāna girüp Ferāmerz'ün önün aldı, başladılar yine cenge tā kubb-i felege gün gelince ceng idüp 'ākıbet ^{122b21} Ferāmerz bir darb-ı şedīd urdı. Behrām men' idemeyüp rahşından ser-nigün olurken Ferāmerz düvālından kapup ^{122b22} koluna aldı ve Qartās-ı Merdom-ser'e virüp 'alem sāyesine gönderdi. Rāy-ı A'zam eleminden fil-bānlara emr eyledi, ^{122b23} Ferāmerz'ün üzerine kırk elli kadar cengçi filleri sürüp havāle eylediler. Fillerdür, hortumların büküp ^{122b24} kükreyüp Ferāmerz'ün üzerine yürüdiler. Her birinün üzerinde gönden kal'alar içinde dörder Hindī, ellerinde ^{122b25} kemān, Ferāmerz bunları görüp fi-l-hāl Kuṭb'dan inüp zīr ü zeber tengine muhkem metānet virüp üzerine süvār [123a] ^{123a1} oldu ve girü 'askere bakup Qartās'a var söyle bir kimse yürimesün diyüp ve nīze-i İskender'i silküp ^{123a2} bu filleri karşıladı ve aralarına girüp nīze ile üzerlerinde olan gönden kal'aları yıkup Hindīler filler ayağı ^{123a3} altında pāy-māl oldılar. Filleri birbirlerine katup bunların hāh-nā-hāh yüzlerin dönderdi. Rāy-ı A'zam gördi, ^{123a4} fillerün yüzi döndi. Yüz elli fil dağı şaldı. Ferāmerz bu filler ile ceng idüp nīzeden usandı. ^{123a5} Bu kerre tīg-i āteşin 'uryān idüp fillerün hortumların kesüp 'ākıbet anlar dağı girüye sürdi. Rāy-ı A'zam emr eyledi, bütün filleri bir uğurdan,

[MİNYATÜR]

^{123a6} sürüp ardınca ‘askere dest-māl şaldı. On kerre yüz biñ ‘asker bir uğurdan na‘ralar urup tiğlerin ^{123a7} ‘uryān idüp yürüdiler. ‘Asker yürüyince ğāyır Ra‘d-ı Cihān-süz dağı na‘ra urup bir tarafından yürüdi. ^{123a8} ‘Adlān-ı Teber-dār bir tarafından yürüdi. Tañtanūs-ı Ciger-dār bir tarafından yürüdi. İslām ‘askeri bu hāli görüp ^{123a9} Muṭahhar Şāh dağı fermān eyledi. Dīv ve perī ‘askerinden ğayrısı cümle yürüyüp iki ‘asker birbirlerine kārıldı ^{123a10} ve katıldı. Yir yüzi penbe mişāl atıldı. Aq at, kara at hem-reng olup qoca ve civān belürsiz oldı. ^{123a11} Bir ceng-i mağlūbe oldı kim dīde-i bişer görmiş degül idi. Pehlevānlar taraf taraf ceng idüp giderken hikmet-i ^{123a12} Hudā, Cihān-bağş-ı Cihān-ārā filler arasına düşdi. Ne gördi, pederi Ferāmerz filler ile öyle ceng eyler kim felekde ^{123a13} melekler ğayrān olur. Bir tarafından Cihān-bağş da cenge tırdı. Nā-ğāh Ferāğ-zād Hākānī ol araya gelüp filler ^{123a14} gürühuna düşdi. ceng ide ceng ide Ferāmerz’e yakın vardı. Ferāmerz’i gördi, Ferāğ-zād’uñ gergedānı filler, [123b] ^{123b1} filler hortumla çalup düşürdiler. Bu kerre Ferāğ-zād piyāde kılqup piyāde ceng eylemege başladı ammā zebūn ^{123b2} oldı. Qartās görüp Ferāmerz’e haber eyledi. Ferāmerz dönüp irişdi. Gördi, Ferāğ-zād Hākānī ğayret cengin ^{123b3} eyler. Ğayrı şöyle kalmış na‘ra urup filleri Ferāğ-zād üzerinden perākende eyledi. Ferāğ-zād dağı Ferāmerz’i görince ^{123b4} kuvvet-i kalb hāşıl idüp ğayretlendi. ‘Aşiqāne cenge başladı. Qartās varup fi-l-hāl Ferāğ-zād’a bir gergedān ^{123b5} irişdürüp süvār eyledi. Bu kerre Ferāğ-zād, Ferāmerz’uñ kafāsından ayrılmayup ikisi ceng iderek Cihān-bağş’uñ ^{123b6} ceng eyledüğü yire geldiler. Gördiler, Cihān-bağş bir miqdār kalmış. Kılıç urup Cihān-bağş’uñ üzerinden filleri ^{123b7} irince Cihān-bağş kuvvet bulup üç filleruñ ğayrı yüzlerin Rāy-ı Ā‘zam ordūsuna döndürüp kafāsına ^{123b8} düşdiler. Berüde ceng eşnāsında ittifaq-ı Ra‘d ile Melik Seyf birbirlerine muqābil gelüp cenge tırdılar. Tañtanūs ^{123b9} dağı Kanātur Zengī’ye rāst gelüp cenge tırdı ammā Qahhār-ı Ā‘zam ceng idüp giderken gördi kim, ^{123b10} Evrān-ı Āhen-derid’uñ rağşı düşüp piyāde ‘asker-i Hind araya alup dört cānibden tır ü bārān idüp üzerine kırk ^{123b11} elli kadar yirden kemend itmişler. Ğayrı zaħm-dār idüp zebūn eylemişler. Bende çekmek murād iderler. Qahhār-ı Ā‘zam na‘ra ^{123b12} urup Evrān’uñ üzerinden ‘asker-i Hind’i perişān eyledi, kemendleri kesdi. Evrān, Qahhār’ı görince ğayrete ^{123b13} gelüp bir gergedāna süvār Hindī-i pehlevānın çeküp gergedānından indirdi ve

gergedāna süvār olup Qahhār-ı Ā'zam'a kafā-dār ^{123b14} oldu. Rāy-ı Ā'zam üzerine döndiler.

Bu taraftan, Qahkaşān-ı Zīr-dest, Tūmtūrāk-ı Pūlād-dest ile muşāhabat ^{123b15} iderken muşādif düşüp Tūmtūrāk, Qahkaşān'a kafā-dār oldu. Başdılar şaturı önlerinde olan 'askere. ^{123b16} Rāy-ı Ā'zam üzerine döndiler ammā cümleden muqaddem filler cān acısından girüye dönüp ordüya toğrı ^{123b17} yürüdiler. Kimisi dağı hāş alaya yürüdü. Rāy-ı Ā'zam bunu görüp şaşdı, nice idecegin bilemedi, ^{123b18} elin ovuşturmağa başladı ve Laytān Vezīr'e sağlık ile memlekete gelme mel'ün diyüp söğmege başladı. ^{123b19} Laytān-ı La'in dağı Rāy-ı Ā'zam'ın hıvfindan nuḡka kadir olmayup öyle taş kesildi. Şemūsāy Dānā gördi kim, 'asker ^{123b20} inhizāma bulmağa az kaldı. Rāy-ı Ā'zam'a şahum dağı ne tırırısın, fermān eyle ṭabl-ı ārām çalsunlar yoḡsa şimdi ^{123b21} 'asker bozulup ḡarāba vardı diyince Rāy-ı Ā'zam kendiye gelüp fermān eyledi. Ṭabl-ı ārām çaldılar. 'Asker-i İslām ^{123b22} ve pehlevānān-ı İslām ṭabl-ı ārām şadāsın işidine ġayrı cengden el çeküp tīglerin ġilāflarına şaldılar. Herkes ^{123b23} ordü-ġāhlarına dönüp iki 'asker birbirlerinden ayrıldı. Yine meydān 'asker-i İslām'da kalup manşūr-ı muḡaffer ^{123b24} 'alem dibine geldiler. Muḡahhar Şāh dağı fermān eyledi. Ṭabl-ı ārām-ı şahib-kırānī çaldılar. İki leşker dönüp ḡondılar ^{123b25} ve iki cānibden ādemler ta'yīn olup meydānda İslām küştelerin Āteş-perest küştelerinden ayrıldılar. İslām [124a] ^{124a1} 'askerinden şehīd olanları defn idüp zaḡm-dār olanların zaḡmın şardılar. Küffār 'askerinden mürd olanları āteşe ^{124a2} yaḡup zaḡm-dār olanları zaḡmların şardılar. Melül maḡzūn gelüp bār-ġāhda taḡtında ḡarār eyledi. O şahlar ile ^{124a3} tenhā müşāvere idüp bezm-i Ḥudā-perestler ile ḡālīmüz nice olsa gerekdür, ḡorḡarıa bu nā-bekār zengīye Ra'd-ı Cihān- ^{124a4} sūz ile Ṭanṭanūş cevāb viremez. Bu ki bir ġayrı yüzden tedārük görölse didi. Muḡbil Şāh eyitdi, şahum 'aḡluma ^{124a5} bir nesne geldi, benüm bir cāzū dostum vardur, Keylān Cāzū dirler. Öyle üstād-ı sāḡiredür kim murād eylese bir siḡr ^{124a6} ile dünyāyı ṭarfet-ül 'ayn içre altın üstüne getirüp ḡarāb u yabāb eyler. Eger anı da'vet eylesek gelse ^{124a7} hiç şübhe yoḡdur kim Ḥudā-perestleri siḡrile Deryā-yı Muḡḡe döker. Aña ne dīv ve ne perī ḡā'il olur didi. Rāy-ı Ā'zam'ın ^{124a8} bu ma'nā 'aḡlına yatup şād oldu ancak bu aḡvālī pehlevānlar duymasun ḡuşūşā Ra'd-ı Cihān-sūz ḡā'il olmaz ^{124a9} didi. Muḡbil Şāh'ın vezīrllerinden Bezbaḡt Vezīr dirlerdi. Cāzūyı bilürdi. Ol Bezbaḡt, cāzūyadur, müte'alliḡ ^{124a10} biraz hedāyā virüp gönderdiler. Andan Tefārūḡ Şāh dağı eyitdi, ey

şehinşāh-ı Hindīstān benüm senden bir merdom-ḥor ^{124a11} dirler bir zengī dostum vardur. Yüz otuz altı eriş ḳaddı vardur. Bir pūlād-ı deste-ḳūba bir ‘azīm seng-i esbābı geḳirüp ^{124a12} anı ḳullanur. Bu ḥāl-ıla ḥamlesine benī Ādem taḥammūl idemez. Eger sind zengī geleydi Ḥudā-perestleri bacaḳlarından ḫutup hemān ^{124a13} bütün bütün dipdiri paḫlīcān ḫolması gibi lüp lüp yudardı didi. Rāy-ı Ā‘zam aña da bir nāme yazup ^{124a14} Tefāruḳ Şāh’uñ Seyḳūr Vezīr’i ile biraz pişkeş düzüp aña daḫı irsāl eyledi. Andan birḳaç gün ceng ^{124a15} yoḳdur diyüp ‘askere tenbīh eyledi. İslām ḫarafından cāsūslar bu ḫāberi alup Ferāmerz’e getürdiler. Ferāmerz kendüleri ^{124a16} bilür didi ve Behrām-ı Gerden-keş’i daḫı İslām’a getürüp ser-ḫalḳa eyledi. İki ḫarafdan birḳaç gün ceng yoḳdur diyüp ^{124a17} herkes kendi zevḳine meşḡul oldılar.

Ammā bu ḫarafdan, Şarşar gördi kim, ceng yoḳdur. Şol Sārīḳ didükleri nā-bekār ^{124a18} baña ol zengī eyledi. Bu güne dek aralıḳ bulunmadı, ḳaldı ki varayum nā-bekārı bölige ele getürebileydüm diyüp tebdil-i ^{124a19} şüret leşker-i Rāy’a vardı. Dīvān-ı Rāy’dan girüp dīvānı gözden geḳürdi. Sārīḳ’ı göremedi. Bu ḫaram-zāde ḳanda ^{124a20} gitdi ola diyüp dīvāndan ḫaşra ḳıḳdı ve ordü içine ḫoḡrı gidüp gezerek bir cevher-fürüş dükkānı önüne ^{124a21} geldi. Gördi, Sārīḳ ‘Ayyār ol cevher-fürüş dükkānında oturur. Cevāḫir ḫaşlara bakar. Şu ḫāşı kiseye virürsin ^{124a22} ya bu ḫāşı ḳaç altuna virürsin diyerek ḫāşın ikisin yutdı. Cevher-fürüş duymadı. Şarşar bunu gördi, ha işte ^{124a23} bu nā-bekārı ḫāş sevdāsı-y-ıla ele getürebilürüm diyüp gözetdi. Sārīḳ oradan ḳalḳup gitdi. Şarşar tiz ^{124a24} biraz cevāḫir ḫāş peydā eyledi. Cümle cümle dārū ile perverde muşanna‘ kim ‘aḳlındaki ḫāşdan aşla farkı yoḳ idi ve gelüp ^{124a25} ol cevher-fürüşa yakın bir dükkān peydā eyledi ve oturup cevher-fürüşlük itmege başladı. Bu kerre Sārīḳ varayum, bir iki, [124b] ^{124b1} bir iki ḫāş daḫı serīḳa ideyüm diyü gezerek ol cānibe geldi. Gördi kim, yanında bir cevher-fürüş daḫı peydā ^{124b2} olmuş ammā Hindī ḳocası Sārīḳ varayum şol ḳocadan daḫı birḳaç ḫāş serīḳa ideyüm diyüp Şarşar’uñ ^{124b3} dükkānı önüne geldi. ‘Aşḳ ola baba didi. Şarşar merḫabā ḫoş geldiñüz diyüp ta‘zīm eyledi. Sārīḳ dükkān kenārına ^{124b4} oturayum didi. Şarşar buyuruñ sultānum yukarı diyüp dükkāna da‘vet eyledi. Sārīḳ daḫı ḳıḳup oturdu. ^{124b5} Şarşar’a baba eyü ḫaşlaruñ var mıdur didi. Şarşar belī vardur diyüp ol muşanna‘ ḫaşları önüne ḳodı. Sārīḳ ^{124b6} baḳup şu ḫāşı ḳaç ve bu ḫāşı ḳaç virürsin diyü ol ḫāş bu ḫāş baḳāraḳ birin azḡına atdı. Uşul ^{124b7} ile Şarşar anı gördi ammā görmezlendi.

Netice-i kelām, Sārık dört beş taş azğına atdı ammā taşlar dahı azğında ^{124b8} mahv oldı. Sārık ile Şarşar şöbete başlayup Sārık'ı söze tutdı. Dārūdur irüp kıvrılakaldı. Şarşar, ^{124b9} Sārık'ı muhkem bende çeküp kilim perdesine şardı ve şırtına urup dükkānı bırağdı ve tenhā yire çıkarup ^{124b10} getürdi. Sārık'ı kendi şuratına koyup kendi Sārık şüretine girdi ve Sārık'ı alup toğrı dīvān-ı Rāy'a ^{124b11} geldi. Sārık'ı kilim perde ile meydāna kodı. Rāy-ı Ā'zam gördi ve eyitdi, yā Sārık nedür bu getürüp bırağduğım ^{124b12} didi. Sārık eyitdi, ne olsa gerek işte şāhum, Şarşar 'Ayyār'ı yine götürdüm. Nā-bekār gelmiş, tebdil-i şüret ordū ^{124b13} içinde cevher-fürüşliğa başlayup güyā beni şayd eyleyüp bende çeke. Ben de tiz dönüp evvelce ben anı şayd eyleyüp ^{124b14} getürdüm diyüp kilimden zemine bırağdı. Gördiler, Şarşar 'Ayyār'dur. Laytān Vezir görince cān gövdesine gelüp şāhum ^{124b15} hemāñ öldür didi ammā Şarşar, Laytān'ın yüzine bakup yā Laytān senün umürda 'alākañ yokdur ve sen ne karışyorsun. ^{124b16} Şāh Hind niçe dilerse öyle eyler didi ve dönüp pād-şāhum gerçi ben 'ayyārı ele getürdüm ammā çok zağmet ^{124b17} çekdüm, biri bu kim müft virmem. Geçende dahı şayd idüp getürdüm, bir nesne virmediñüz, halāş olup gitdi. ^{124b18} Ol zemāndan beri benüm 'aqlum başumda yok idi. Korkumdan eyā şol nā-bekār ne zemān baña bir reng eyler ^{124b19} diyü bir de bu kim ben şağlaram zirā geçende de şayd eyleyüp getürdüm. 'Aqlın başına getürüp neylediyse eyledi. ^{124b20} Sizi aldadup gitdi. Hem bir cāriyeden de çıkdıñuz didi. Rāy-ı Ā'zam bu Sārık 'Ayyār'dur diyüp Şarşar'a vāfir ^{124b21} altun viridi. Şarşar altunları alup Sārık'ı aldı. Ben bunu kendi çadırında şağlaram ve hem varup ol bir ^{124b22} 'ayyārları da ele getüreyüm diyüp gitdi. Toğrı Sārık 'Ayyār'ın çadırına vardı. Alduğı altunı hazineye ^{124b23} koyayum diyüp Sārık 'Ayyār'ın hazinesin boşaltdı ve Sārık 'Ayyār'ı da alup leşkere geldi. Kendi çadırına ^{124b24} getürüp 'aqlın başına getürdi. Sārık göz açup kendin bağlu, Şarşar 'Ayyār'ın karşusunda gördi. Neye uğraduğın ^{124b25} bildi. Şarşar nicesin yā Sārık, cevāhir yudar mısın didi. Sārık aman ey sultān-ı 'ayyārān didi. Şarşar eyitdi, [125a] ^{125a1} eman mı nā-bekār, ben senün derün yüzüp şaman doldurup ancağ evvelünde kerpeden ile birer birer dişlerün çıkarup ^{125a2} soñra burnın kulağın keserem, soñra derün yüzerem didi ve şakirdlerine tiz baña ip getürün didi ve bir kerpeden ^{125a3} ile bir ustura getürün diyüp ve çıkarup bilemege başladı. Sārık bildi kim didüğün eyler. Emān ey sultān-ı ^{125a4} 'ayyārān kıyma baña. Olanca saña kul olayum didi, didi. Şarşar emān imanda olur ve baña kul olan Hūdā-perest ^{125a5}

olmağa muhtâcdur didi. Sâriķ oluram diyüp ol dem imāna geldi ancak beni halīfe eyle didi. Şarşar nola diyüp ^{125a6} bendin aldı ve halīfe eyledi ve alup Ferāmerz'e götürüp el öpdürdi ve aşlın naķl eyledi. Ferāmerz hazz eyleyüp ^{125a7} Sâriķ'a vāfir şey bağışladı. Meger Rāy-ı Ā'zam'ın tarafından cāsūs lar var idi. Bu ahvāli görüp varup Rāy-ı Ā'zam'a ^{125a8} haber viridi. Rāy-ı Ā'zam i' timād itmeyüp Sâriķ çadırına ādem gönderüp aratdı. Gördiler, ne Sâriķ var ve ne habsde ^{125a9} Şarşar var, hazzinesinde de bir şey kalmamış. Bildiler kim gerçektür. Rāy-ı Ā'zam dibelik dil-gir oldu. Hoş imdi ^{125a10} cāzū gelürse bu intikāmları Hudā-perestlerden hep alınur didi. Ol hāl üzre kaldılar. Ol gün geçüp aḥşam ^{125a11} oldu. Ferāmerz'ün 'aqlına Mihr-efrüz Bānū gelüp varayum bu gice yalnızca Mihr-efrüz Bānū ile bir şöhet ideyüm ^{125a12} diyüp at gerek eyledi. Kartās daḥı Kuṭb'ı hazır eyledi. Ferāmerz üzerine ālāt almayup öyle Kuṭb'a binüp ^{125a13} Kartās da bile gideyüm didi. Ferāmerz anı daḥı istemedi. yalnızca çıkup dāmen-i kūha toğrı revāne oldu. ^{125a14} Şarşar bundan hayāl eyledi kim Mihr-efrüz'ün bağına gider. Muḳayyed olmayup biraz şabr idüp andan tebdil-i şuret ^{125a15} Şarşar daḥı ol cānibe revāne oldu.

Ammā rāvi eydür, Mihr-efrüz Bānū ol günki şikārda Ferāmerz ile ^{125a16} buluşup bađa da' vet idüp Ferāmerz ile tā aḥşama dek şöhet idüp gitdi idi. Mihr-efrüz Bānū eyitdi, ^{125a17} devletlü şāhib-kırān luṭf idüp gāh-be-gāh teşrif buyuruñ dimiş idi. Ol zemāndan beri Ferāmerz ne zemān ^{125a18} gelür diyü yolları gözedüp dururdu. Zirā kızlaruñ kestānesi kızaranlar 'aşķ-perest olur, erbābına ma'lumdur. ^{125a19} Şimdi Ferāmerz yalnızca bāđ kapusına varup hādimler görince Bānū'ya haber eylediler. Mihr-efrüz bildi kim Ferāmerz'dür. ^{125a20} Abu emān gitdüm elden, baña şu serpuñ ve tiz kapuyı açuñ ve baña yabancıķ libāsum ile cevher şandugın getiruñ eyledi. ^{125a21} Hādimleruñ kimi libās ile şanduga segirdüp ve kimi kapuyı açup buyuruñ didiler. Ferāmerz içeri girüp kaşruñ ^{125a22} nerd-bānına geldükde Bānū karşılayup hoş gelduñ devletlü şāhib-kırān, ben kuluñ yollara bađa bađa hāl oldum diyüp ^{125a23} Ferāmerz'ün koľtuđına girdi ve Bānū'nuñ olduğı odaya geldiler. Mihr-efrüz, Ferāmerz'i kendi yirine oturdup ^{125a24} kendi de yanına oturdu, işāret eyledi. Bir mülükı meclisi önlerine getürdiler. Bānū buyuruñ sultānum evvel ta'am ^{125a25} soñra kelām dimişler. Bir miķdār keyfler gelsün diyüp üzerinden püşidesin kaldırup ammā Bānū'nuñ bir sāķi-i şirin-kāri, [125b] ^{125b1} kāri var idi. Adına Hurūc dilerdi. Ziyāde hoş şöhet ve maḥal-i hūn-fezā idi. Ol kıza eyitdi, gelüp ^{125b2} ele sāđarı alup başladı,

toldurup gāh Bānū'ya ve gāh Ferāmerz'e virmege başladı. Birer ikişer üçer cām-ı nūş^{125b3} eyledükden şoñra şoħbete şürü' idüp Mihr-efrüz eyitdi, devletlü şāħib-ķırān ne 'aceb bu cāriyeñüzi ħātırdan ferāmūş^{125b4} idüp bunca gündür gelmediñüz didi. Ferāmerz daħı efendüm nāzeninüm bir aralık olmadı, gelemedüm diyü i' tizār eyledi. ^{125b5} Mihr-efrüz Bānū hoş imdi hemān şāğ oluñ diyüp Ferāmerz'üñ zānūsın öpdı. Ol daħı Bānū'yı yüzinden ^{125b6} öpdı. Mihr-efrüz'üñ ħādımilerinden bir ħādım var idi, adına Fetil Ağa dirlerdi. Meger kāfir gidi göñlünden ^{125b7} Bānū'ya 'āşık geçinürdi. Mihr-efrüz'ı Ferāmerz pūs idince ħasede düşüp kışķandı. Yine şabr idüp ^{125b8} muķayyed olmadı. Bunlar bu ħāl üzre yiyüp içüp cān şoħbetin eylemekde ammā Şarşar-ı Sebük-bār, Ferāmerz'üñ ardınca ^{125b9} ol bāğa geldi. Gördi hāy-hüy var. Bāguñ dīvārına kemend atup çıķdı. Öte yüze inüp kaşruñ ^{125b10} nerd-bānından çıķdı. Perde ardından baķdı. Gördi, içerde 'işret iderler. Taşrada daħı Kıtıb'ı görmiş-idi. ^{125b11} Bildi ki Ferāmerz içerde kız ile 'işrettedir. Gördüñ mi nā-bekār piçe'i beni bile getürmedi. Kendi yalnız zevķ ider. ^{125b12} Yā ben seni qor mıyam yalnız zevķ itmege diyüp şabr eyledi ammā ħikmet-i Ĥudā, Ĥurūc sākıye teşāşür iķtizā eyledi. ^{125b13} Cāriyenüñ birine işāret eyledi gel diyü. Ol cāriye daħı gelüp sākınüñ yirine oturdı. Ĥurūc taşra ^{125b14} çıķdı. Şarşar, Ĥurūc'ı eñseden tutup boğazın şıķdı, boğup bir tenhā yire çeküp şoķdı. Kendi Ĥurūc ^{125b15} kıyāfetine girüp içeri girdi. Meclisi gözden geçürüp gördi, sāzende başı olan cāriyenüñ yiri ħālīdür. ^{125b16} Meger ol zemān şāzende başı olan cāriye kalķup sākiliğe meşgul idi. Şarşar zāħir boğduğum cāriyenüñ ^{125b17} yiri budur diyüp varup oraya oturdı. Bu kerre kızlar Şarşar'a baķup kaħkaħa ile gülüşmege başladılar. ^{125b18} Şarşar göñlünden eyitdi, hāy anasını yine qorqaram bir yañlış ħādiş eyledük diyüp döndi. Bre kaħpeler ne gülüşürsüñüz ^{125b19} didi. Cāriyeler abu yā Ĥurūc sen delü mi olduñ, sāzende başı yirine gelüp niçün oturduñ, varup sākiliğinde ^{125b20} olsaña didiler. Şarşar bildi kim boğduğı sākı imiş ve adı Ĥurūc imiş ammā tiziyye sır virmeyeyüm diyü abu kızlar ben eyü saz ^{125b21} çalaram didi ve eline sāz alup çalmağa başladı. Öyle bir faşl eyledi kim Bānū'nuñ ağızınuñ şuları aķdı. Bre āferin yā Ĥurūc ^{125b22} sen eyü sāzende imişsin, bunca zemāndur bu sazı çalmazduñ didi. Ĥurūc abu qadınım benüm bu sāz çalmada ħayli mehāretüm vardur ammā ^{125b23} aşlında sevmem. anuñ-çün çalmazdum didi. Bunlar bu şadedde iken taşrada bir bir gāvğā oldı. Bre nedür diyü su'āl eylediler. Meger Şarşar,

^{125b24} Hurūc'ı 'acele ile bir hoş sıkımayup dağı ölmemiş-idi. Kıyās eyledi kim cīn²⁵² boğdı hele 'aqlı başına gelüp ditreyirek ^{125b25} olduğu yirden taşra çıkdı, perde ardına geldi. Sünbül Ağa taşra çıkmış idi. Gördi, bir kimse perde'i kaldırup bakar ve yine [126a] ^{126a1} şalıvirür. Bunuñ yanına gelüp bağıdı. Hurūc'dur, ta' accüb idüp bre sen kimsin didi. Hurūc yā Sünbül Ağa kim olsam gerek işte Hurūc'um ^{126a2} didi. Sünbül Ağa, Hurūc içerüde sāzende başı yirinde oturup saz çalar didi. Hurūc bre yok Hurūc benüm içerüde olan^{126a3} Hurūc-ı cīnni'dür didi. Meger gāvğā bu imiş. Şimdi Mihr-efrūz nedür o şamağa diyince Kāfūr Ağa, Kanber Ağa, 'Anber ve Rencebīl Şoğan ^{126a4} ve Şārımsağ Ağalar segirdüp perdeden taşra çıkdılar. Bre nedür bu gāvğāñuz diyüp bağıdılar, bir Hurūc'a dağı taşrada var. ^{126a5} Bre bu kimdür didiler. Sünbül Ağa da aḥvāli naql eyledi. Bunlar hele Hurūc'ı da alup içerü girdiler. Bānū'ya sultānum iste ^{126a6} aḥvāl şöyle oldu. Hurūc der kim Hurūc benüm, beni cin boğdı, oturan cīnnidür, aşı budur didiler. Şarşar gördi, ^{126a7} boğduğı dirilmiş. Gönlünden illā bir kalaba dağı didi ammā çapalayup ḥayr ḥurūc benüm, cin odur didi. Bunuñ kağısı Hurūc'dur ^{126a8} kimse fark idemedi. Cāriyenüñ biri anuñ kolayı budur kim budu ārāsın, birisi yoklasın, kağısınuñ kuṭusu var ise ^{126a9} aşı Hurūc oldur didi. Kızuñ biri taḥmene cāriye kağıp Şarşar'uñ bir kerre budu ārāsına elin urdı. Zengüleleri kızuñ eline girdi. Üst yanın kağıdurmağa başladı. ^{126a10} Bre işte ben buldum diyüp Şarşar'uñ zekrine elin uzadınca Şarşar çeküp aldı. Abu kız nistersin çükümden, utanmaz mısın didi. Kızlar bir uğurdan gülüşdiler ammā Ferāmerz duydu, kışşa'i ^{126a11} eyitdi, gāvğāyı koñ kızlar o yabancı degüldür, bizüm Hurūc'dur didi. Andan yā Şarşar beni severseñ kıyāfetine gir didi. Şarşar da kendi şüretine girdi. Mihr-efrūz Bānū ve sā'irler gördiler kim Şarşar'dur. ^{126a12} Zīrā muḳaddem Ferāmerz ile bir def' a gelmiş idi. Cümlesi ḥazḫ eylediler, āferīn yā Şarşar eyü eyledüñ geldüñ gene benüm de 'aqlımdasın didi. ^{126a13} Andan Bānū eyitdi, devletlü şāḥīb-kırān 'ālem neşr eylemek murād eyledüğüñüzde sultān-ı 'ayyārānı niçün bile getürmediñüz. [126b] ^{126b1} Söylesem gerek idi. Bir maḥallin gözedürdüm hele şafā geldüñ, otur didi. Şarşar, Ferāmerz'üñ yüzine bağıdı. Ferāmerz de otur diyü ^{126b2} işāret eyledi. Şarşar diz çöküp oturdu. Hurūc da gelüp yine sākī oldu ammā Şarşar'a kın kın bakardı. biraz bāde içüp ^{126b3} Şarşar'uñ da keyfī geldükde Bānū, Şarşar'a eyitdi, luṭf eyle rübābuñ çıkarup bize bir faşl eyle. Biraz neşāṭ ḥāşıl idelüm. Ben de derüm Hurūc ^{126b4} bu kadar zemāndur

²⁵² Bu kelime tıpkıbasım bölümünde "cīn (چین)" şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensih'in "c-ç" noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çeviri yazıya "cīn" şeklinde aktarılmıştır.

hizmet eyler dağı bir sâz çalduğın işitmedüm, bunda bir iş vardır. Meger yine mülâhaza eyledigüm yirinde imiş didi. ^{126b5} Şarşar nola diyüp rübâbın eline alup sazın saza dem-sâz ve âhenge idüp tamâm uydurdu. Andan nihâvendde²⁵³ bir taşsime başlayup ^{126b6} râhat-ül-ervâh gösterdi. Bûselikden girüp nikrîz ve nişâbûr ile gerdâniyye'yi oğşayurak zîrgülede karâr eyledi. ^{126b7} nühüft yüzinden nevâya varup nihâvend eyledi. Andan İřfeĥân na' meleri ile neva-yı sünbüle eyitdi.

Hâşıl-ı kelâm, ^{126b8} gâh evc gâh hüseynî ve gâh şabâya uğradı. Yigirmi dört uşul ile on iki maķâmı kırk sekiz şu' be'yi ^{126b9} icrâ eyledi. Tařsîmi tamâm idüp đarb-ı fetĥ uşulünde bir ĥicâzda peşreve başladı. Mülâzımda sünbüle dört ĥâne'yi ^{126b10} tamâm idüp ġazel nağamâta başlayup iki beste bir kâr naķř-ı semâ'î ile faşlın tamâm eyledükde yine bir şehnâz taşsîm ^{126b11} idüp turavardı. şikeste ü beste ma' zür olsun diyüp sazın bıraķdı. Ol sâzende câriyeler ĥayrân ^{126b12} olup kendi sazlarından ikrâh eylediler. Câriyelerün çoğı zevķlerinden şonlarına işediler. Mihr-efrüz Bânü, ^{126b13} Sarsar 'Ayyâr'a vâfir altun bağışladı. Şarşar bu kerre řürâĥî ve şâğarı ĥapup ĥalkdı. Bir hevâya başlayup rakşa ^{126b14} girdi. Hemân câriyelerden biri řevķe gelüp abu kıızlar benüm oynayacağum geldi, ĥalkar Şarşar ile oynaram didi. ^{126b15} Kıızlar abu a kıız 'ayıbdur otur diyü dürdiler dağı diñlemeyüp ĥalkdı. Şarşar ile bura bura oynamağa başladı. ^{126b16} Mihr-efrüz ise ziyâde mest olmiş idi. Ķolın Ferâmerz'e atup bunları temâşâ eyledi. Bir nesne dimedi. Kıızlar ^{126b17} gördiler, Sulţân Bânü-vân bir nesne dimedi. Kıızuñ birine dağı istek gelüp abu kıızlar benüm de göñlüm oynamaķ ister diyüp ^{126b18} ĥalkdı, oynamağa başladı. Biri, biri dağı,

Hâşılı, cümlesi ĥalkup oynamağa başladılar. Hemân Mihr-efrüz Bânü dağı kıızlara baķarak ^{126b19} řevķe gelüp abu kıızlar beni dağı imrendürdiñüz diyüp ĥalkdı. Ol dağı oynamağa başladı. Mihr-Efrüz'uñ bir fertüte-tâbesi var idi. ^{126b20} Abu kıızmiş ĥahbeler beni bile kendi ĥâlüme ĥomadıñuz, ĥübân kıızlar diyüp ĥalkup oynamağa başladı. Şarşar dağı içlerinde řařaķlı ^{126b21} ĥâdim gibi bunları ol ĥadar oynatdı kim ġayrı tâb-ı tüvânları ĥalmayup andan řoñra Şarşar 'Ayyâr mola eyledi. Cümlesi birden oturup ^{126b22} biraz teneffüs eylediler. Burada Mihr-efrüz Bânü gelüp yirine oturdu ve yorđun şolın Ferâmerz'uñ boynuna atup bâlına dayandı. Ferâmerz ^{126b23} dağı keyf olmiş idi. Âferîn benüm nâzeninüm diyüp şarılıp Bânü'yi yañaklarından

²⁵³ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından yanlışlıkla "rehâvend (رهاوند)" şeklinde yazılmıştır. Bu yanlışlık düzeltilmiş ve kelime cümleinin anlamına göre çevriyazıya "nihâvend" şeklinde aktarılmıştır.

bir dağı gerdânından ve leblerinden öpdi dirler ^{126b24} Mihr-efrüz Bânü bir nesne dimedi ammâ Fetîl Ağa didükleri hâdim bunu hâzm idemeyüp hemân gelüp Bânü'ya sataşup ey Bânü sen ^{126b25} niçün böyle eylersin ammâ şoñra pederüñ Rây-ı Ā'zam duyup saña gâzab eyler. Bu zengî piçeyi böyle kabûl idersin, bir tarîk ile hemân [127a] ^{127a1} yoluña gitsün didi. Mihr-efrüz Bânü bu sözden gâzaba gelüp şuş bre mel'ün ne haddüñdür baña senüñ böyle söz söylemeñ ^{127a2} diyüp azğına urdı. Fetîl Ağa hoş imdi mekkâre ben de saña neyelerem diyüp oradan çıkdı. Bağ kapusına gelüp ^{127a3} açuñ kapuyı Sulţân Bānu-vān beni bir hizmete gönderdi diyüp kapuda olanlar Fetîl'i bilürlerdi, gerçek şanup bāg kapusın ^{127a4} açıvirdiler. Fetîl Ağa çıkup gitdi, togru ordū-yı Rây'a vardı. Bār-gāh-ı Rây-ı Ā'zam'a varup Rây-ı Ā'zam dağı yatmamış-ıdı, ^{127a5} içeri girüp yir öpdi. Rây-ı A'zam eyitdi, yā Fetîl ne hizmete geldüñ, kızum niçün gelmedi, bu kadar ceng eyledük, Yezdān- ^{127a6} perestler bizi zebün eyledi, niçün gelüp bir kerre imdādımızda bulunmaz didi. Fetîl Ağa şāhum naşıl imdād, hāliyā senüñ ^{127a7} düşmenüñ olan Kattāl Zengî ile bağda aḥşamdan beri 'işret iderler. Arada ba'zı işler dağı var. Geçenlerde ibtidā ^{127a8} geldüğü zemān dağı şikārda buluşup bağa geldiler. Çāk aḥşama dek 'işret ve şöḥbet eylediler idi. İşte ^{127a9} bu gice yine aḥşamdan gelüp hāliyā bağda 'işret ve şöḥbet iderler didi. Rây-ı Ā'zam, Fetîl'e bre mel'ün çünkim ^{127a10} sen togrusın evvel geldüğü zemān niçün baña gelüp haber virmedin diyüp Fetîl'in başın kesdi. Andan 'Adlān-ı ^{127a11} Teber-dār'a tiz şundan on biñ 'asker al, var bağı kuşat ve kendüñ bağa girüp ikisin de katl eyle zirā anlaruñ ^{127a12} ikisi de keyfdür çünki mecālleri yokdur didi. 'Adlān-ı Teber-dār nōla diyüp 'askerden on biñ güzide sipāh alup ^{127a13} gicenüñ²⁵⁴ içinde elğār ile 'azm-i bağ eyledi. Tā kim bağ kapusına gelüp on biñ 'asker bağı kuşatdılar. 'Adlān-ı ^{127a14} Teber-dār kırk kadar pehlevān ile bağ kapusına gelüp bevvāblara açuñ kapuyı Rây-ı A'zam gönderdi didi. Bevvāblar segirdüp ^{127a15} kaşra vardılar. 'Anber Ağa'yı bulup aña aḥvāli bildirdiler. 'Anber Ağa dağı içeri girüp Mihr-efrüz Bânü'nuñ kuṭucusı var idi, ^{127a16} Cān-ı Fedā Bânü dirlerdi, aña varup söyledi. Cān-ı Fedā Uşta dağı varup Mihr-efrüz'a yanaşup kulağına fisıldadı. ^{127a17} Bânü'nuñ levni müteğayyir olup kaşruñ düzenin açı, taşra bağıdı. Ne gördi, bütün bağı dā'iren-mā-dār 'asker kuşatmış. ^{127a18} Mihr-efrüz Bânü bunu böyle görünce sâzendelere işâret eyledi turuñ

²⁵⁴ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “gicēnūñ (كچنگ)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “gice” şeklinde aktarılmıştır.

diyü. Meclisi birden şadâyı kesdiler. Cāriyeler ^{127a19} birbirinden haber alup fisılduya başladılar. Mihr-efrüz Bānū bevvāblara su'āl eyledi. Hiçbir kimesne bizden taşra gitdi mi didi. ^{127a20} Belī Fetīl Ağa beni Bānū bir hizmete gönderdi diyü bize kapuyı açdırdı ve rahşına binüp gitdi didiler. Bānū hāy mel'ün abdī ^{127a21} didi. Bildi kim anuñ münāfikāyetdür. Ferāmerz bunlaruñ telāşın görüp eyitdi, ey Bānū-yı nāzenīn. Bu telāşın aşlı nedür, ^{127a22} yoħsa çok oturup şıķlet mi virdi didi. Mihr-efrüz Bānū eyitdi, ħayr ey devletlü şāhib-kırān keşke yıllarca bunda ^{127a23} oturup 'işret ideydük ancak aħvāl şöyle oldu diyüp Fetīl didükleri la'īnūñ ibtidā gelüp kendüye söylediği sözi ^{127a24} naķl eyledi. Ben de azğına bir sille urdum. İşte besbellü varup pederüm Rāy-ı Ā'zam'a ħamz eylemiş. Ol daħı 'asker ta'yīn eylemiş, ^{127a25} gelüp bağı bütün muħāşara eylemişler. 'Adlān-ı Teber-dār kim pederimūñ şol pāy-ı taħt pehlevānidur ve bir muħalif nīze kullanur. Eli, [127b] ^{127b1} eli ħaťalı nā-bekārdur. Şimdi içeri girer ise bir 'azīm ħāvġā olur. Devletūnde cevāb virmek asāndur ammā ħāfil bulunduğ ^{127b2} didi. Ferāmerz gülüp ey Bānū hemān bu mıdur senūñ telāşuñ, bildüğinden ħalmasun didi. Mihr-efrüz Bānū eyitdi, hey devletlü ^{127b3} şāhib-kırān yalıñız 'Adlān olsa yine ħamm degül idi ammā Ra'd-ı Cihān-süz bile gelür. Tanťanūş-ı Ciger-dār nām bir dil-āver gelmiş ^{127b4} oldu gelür, ħāvġā büyüür didi. Ferāmerz sen elem çekme ey nāzenīnum, varuñ bāġuñ ħapusın açıvirüñ, her kim gelürse gelsün ^{127b5} didi. Mihr-efrüz Bānū ne disün, muħalefet eylemez, varup bāġ ħapusın açıvirdiler. 'Adlān-ı Teber-dār kırķ nefer dil-āver ile içeri ^{127b6} yüridi ve bāġ ħapusınuñ üzerinde olanlara tenbīh eyledi kim saķınuñ kimesne taşra kaçurmañ didi ammā Ferāmerz içerüde tenbīh ^{127b7} eyledi kim aşlā ħareket idüp meclisi bozman, kendi zevķiñüzde oluñ didi ve daħı Ĥurūc'a taldurup cāmı ^{127b8} Ferāmerz'üñ eline virdi. Bu maħall 'Adlān, ħaşra çıkup perdenūñ taşrasına kırķ pehlevānı koyup tenbīh eyledi kim kaçan ^{127b9} ben içeri girüp Ķattāl Zengī'nūñ işin tamām idince na'ra ururam, ol zemān siz de hemān içeri girüp sā'irlerin ^{127b10} bende çeküñ didi ve kendüsi perde'i ħaldırup içeri girdi. Ne gördi, Ķattāl Zengī, Mihr-efrüz ile zānū-be-zānū ^{127b11} oturup 'işret iderler. Bu ħadar sāzende cāriyeler dizilüp saz çalarlar ve kırķ elli nefer cāriye daħı el baġlayup ^{127b12} dīvān tıururlar ve Şarşar 'Ayyār içlerinde şīrīn-kārlıķlar idüp erbāb-ı meclise şafā-baħş eyler ve Ķattāl ^{127b13} Zengī'nūñ daħı elinde cām, ol ħadar mest olmış kim ġüyā kim ħarekete mecāl yok. 'Adlān fırsatdur, Ķattāl Zengī'nūñ ^{127b14} ħaķķından gelürem diyüp şāz oldu. Hemān ma'ħūd olan teberin bir kerre çeküp eyitdi, ħımıldanma ey nā-

bekār diyüp ^{127b15} añsuzın teberi qaldırup Ferāmerz'i iki biçmek niyyeti ile bir teber havāle eyledi. Mihr-efrūz Bānū'nuñ ve sâ'ir erbāb-ı ^{127b16} meclisi 'ağılları gitdi. Qattāl Zengī pek keyf oldı. Yazık, harekete mecālī yoqdur. Bir hatā olur diyüp havfe düşdiler ammā ^{127b17} Şarşar, Ferāmerz'i bilür, muqayyed olmadı ammā Ferāmerz teber inerken elindeki cāmı qaldırup nüş eyledi. Tekrār Hurūc'a ^{127b18} tutup toldur eyledi. Hurūc'a dağı toldurup Ferāmerz'e viridi. Ferāmerz anı dağı nüş idüp yine toldur didi ^{127b19} ve toldurup içdi. Bu maħallde teber ise yuqarudan Ferāmerz'ün üzerine yıldırım gibi ineyor, eyü yılan derisin ya'ni ^{127b20} ol vaqtın boyları uzun olmağla **güççe** inerdi ħamleler.

Ĥulāşa-i kelām, şelāse-i ġassāle'i nüş idüp bir kerre cāmı ^{127b21} Hurūc'a virdüğü birle bir de şir-i ġarrān ve peleng-i zemān gibi atilup 'Adlān-ı Teber-dār'a bir sille-i sāhib-ķırānī öyle urdı kim ^{127b22} 'Adlān'ün elinden teberi fırlayup yire düşmedin Şarşar qapdı, öpüp ziyāde ola diyüp enbāne indirdi. 'Adlān-ı Teber-dār ^{127b23} zīr ü zeber oldı ve qapuya toğrı gidüp qaldı. Ferāmerz baq şu nā-bekāruñ evzā' - i eṭvārına diyüp oturdı ammā gögsi çifte ^{127b24} kūsar gibi gürelemege başladı. Mihr-efrūz Bānū'dur ve sâ'irleri Ferāmerz'den bu şecā'at ħālī görüp cümlesi ġeş olup qaldı. ^{127b25} Taşrada olan kırk nefer pehlevān perdeden bu ħālī görünce içeri girmege cesāret idemediler, girü qaçdılar. Bāğ [128a] ^{128a1} qapusından çıkup 'askere aħvālī bildirüp şöyle oldı, şimdi Qattāl Zengī daraldı çıkar cümlemüzi qarār ^{128a2} diyüp ordüya toğrı taban aldılar. Varup Rāy-ı Ā'zam'a aħvālī naql eylediler. Rāy-ı Ā'zam Ra' d-ı Cihān-süz'a dönüp ^{128a3} ey pehlevān sen var didi. Ra' d-ı Cihān-süz ħayr şāhum gice ile cenge varmağ erenler kārı degüldür, yārın meydāna girüp ħaqqından ^{128a4} geleyüm diyüp cevāb viridi, gitmedi. Andan Tañtanüş'a didi. Ol dağı öyle cevāb viridi. Rāy-ı Ā'zam ġayrı ^{128a5} muqayyed olmayup qaldı.

Ammā rāvī eydür bu yañadan, Ferāmerz oturup 'Adlān'a muqāyyed olmayup yine 'işrete başladı. ^{128a6} Zīrā kendü kendüsine kuvvet-i qalbi olup nesl-i şāhib-ķırān-ı 'ālem olduğın ve gene kendü dağı şāhib-ķırān olacağıñ ^{128a7} yaqīnen bilürdi. 'Adlān yirinden qalkmağā ħicāb idüp qaldı. Şarşar-ı Sebük-bār 'Ayyār varup 'Adlān'ı ^{128a8} qaldırup arqasın silkti. Öyle olur dil-āver bu yigitlikdür didi ammā 'Adlān düşündi, şimdi ben ^{128a9} Rāy-ı Ā'zam dīvānına ne yüz ile varayum, Qattāl Zengī'ye kul olmağ dağı evlādur diyüp dönüp Şarşar 'Ayyār'a eyitdi, ^{128a10} ey Sulṭān-ı 'Ayyārān şimdi ben Rāy-ı Ā'zam yanına varamam. Başum alup bir diyāra çıkar giderem ancak Qattāl

Zengī ^{128a11} eger beni kulluğa kabül iderse ölünce kulu olup hizmet-i şeriflerinde olayum didi. Bu kerre Şarşar ‘Ayyār ^{128a12} nola pehlevān pek ma‘kül, ben ricā ideyüm diyüp ‘Adlān’ı aldı. Ferāmerz’üñ öñine getürüp eyitdi, devletlü şāhib-kırān ^{128a13} pehlevān ‘Adlān’uñ sizden ricāsı ve niyāzı²⁵⁵ oldur ki beni kulluğa kabül eylesün, ölünce hizmetinde olayum dir, didi ve ‘Adlān’a ^{128a14} işāret eyledi, var dāmenüñ öp diyü. ‘Adlān dağı gelüp devletüñ dā’im olsun ve düşmenüñ maḫhūr olsun ^{128a15} devletlü şāhib-kırān diyüp cān-ı gönülden Ferāmerz’üñ kulluğın kabül idüp Ferāmerz’üñ dāmenin pūs eyledi. ^{128a16} Şāhib-kırān-ı ‘ālem dağı arḫasın şıgayup eyitdi, pehlevān bizlere bende olanlar her biri bir gūne sebep ile gelüp ^{128a17} şeref-i cihāna nā’il oldılar diyüp ve eyitdi, yā ‘Adlān seni kabül eyleyem ancak İslām’a gelürseñ didi. ‘Adlān ^{128a18} gelürem diyüp ol sā’at Müselmān olup bende-i sübhān oldı. Bu kerre Mihr-efrüz Bānū ol ḫālī görüp Ferāmerz’üñ ^{128a19} ne gūne dil-āver olduğun bilüp eyitdi, kızlar şükrler olsun bunca zemāndan berü firāş-ı penbe içinde perverde ^{128a20} eyledüğüm tavşanımı eyüce şaḫlayup kimse ḫoḫulatmayup baña gālib gelene virürem diyüp ve andan ma‘adā abu kız ^{128a21} eyü ḫatıruma geldi, üstüme iyilik saḡlık unutmşum. Benüm cevāḫir şandugumuñ anaḫтары dağı onda imiş. Öyleyse ḫadınım ^{128a22} gözin aydın diyüp bir miḫdār cāriyeler ile sürürından şoḫbet eyledi. Bu kerre Ferāmerz, ‘Adlān’ı baḡrına başup gözlerinden ^{128a23} öpdı ve meclise oturdup eline sāḡar şındı. ‘Adlān dağı ādābı-y-ıla alup nüş eyledi. Bundan şoñra şabāḫa dek Ferāmerz ^{128a24} baḡda yiyüp içdi. Mihr-efrüz Bānū’ya eyitdi, ey nāzeninüm şimden girü sen bunda olmazsın bile gidelüm didi. Mihr-efrüz Bānū’nuñ ^{128a25} ḫod cānına minnet idi. Tedārüklerin görüp baḡda nesi var ise aldı. Şabāḫ olup gün ḫubbe-i felekden baş gösterdükdı baḡdan göç eylediler. Bānū da üç yüz ḫadar cāriye ve ḫādimler ile,

[MİNYATÜR]

[128b] ^{128b1} süvār olup Rāy-ı Ā‘zam’uñ ordüsü kenārından bī-pervā geçüp gitdiler. Rāy-ı Ā‘zam ḫaber oldı. Rāy-ı Ā‘zam yine pehlevānlara ^{128b2} söyledi, meydānda cevāb virürüz didiler. Ferāmerz geçüp ordüsuna gitdi. Varup Mihr-efrüz Bānū için bir ḫarem bār-gāḫı ^{128b3} ḫurdurup cāriyeleri ile anda oldı ve ‘Adlān-ı Teber-dār’ı ser-ḫalka idüp ḫadim, ḫaşem ve ḫabl-ı ‘ālem virdi.

²⁵⁵ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “zel (ز)” harfinin yerine yanlışlıkla “re (ر)” harfinin yazılması sonucunda “niyār (نيار)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyaziya cümlelinin akışına uygun olarak “niyāz” şeklinde aktarılmıştır.

Bu yañadan, ^{128b4} Rāy-ı Ā'zam kıızı Mihr-efrūz gitdügi için ol kadar gāzaba geldi kim kan yutmuşa döndi. Öykesinden dönüp Laytān ^{128b5} Vezīr'e bre mel'un hep bu belālar benüm başıma senün bu diyāra gelüp Qattāl Zengī'i bu diyārlara getürdiginden ötüri geldi. Qanı ^{128b6} cellād, uruñ şu mel'unuñ boynın didi. Cellādlar gelüp Laytān'ı şağalından tutup aşığa indirdiler ve çökerdüp boynın ^{128b7} urmağ dilediler. Laytān gördi, öldürüyorlar. Ra'd-ı Cihān-süz'ün yüzine bakup emān ey dil-āver-i 'ālem ne olursa ^{128b8} senden olur diyüp yalvardı. Ra'd-ı Cihān-süz dağı Rāy-ı Ā'zam'a şāhum Laytān Vezīr'ün şuçın 'afv eyle zīrā ^{128b9} bu huşuşda anuñ cirmi yoğdur. Qattāl Zengī, Laytān Vezīr dağı olmasa bu diyāra gelmesi muqarrer idi diyüp ölmekden ^{128b10} halāş eyledi ammā Rāy-ı Ā'zam yemin eyledi, ricā eyleme dögerem diyü. Fermān eyledi ve yıqup beş yüz degnek urdılar. ^{128b11} Erdāl Hindī-i dağı dögmek diledi, pehlevānlar 'ırz-ı pehlevānı vardur eyleme şāhum diyüp kurtardılar ammā Erdāl ^{128b12} Hindī bundan ziyāde 'arlandı ammā yine muqayyed olmadı ammā Rāy-ı Ā'zam öykesinden ağlayup ne muşibetdür bu kim benüm [129a] ^{129a1} başuma geldi. Bu nā-bekār zengī cāriyemi aldı, kıızımı aldı. Bir pehlevāna mālİK degül mi ki mağallinde haşma cevāb virüp giri-bānumı düşmeden ^{129a2} halāş eyleye diyüp vāfir sitem-güne cevāblar söyledi. Hemān Tañtanuş-ı Ciger-dār ayağa ^{129a3} turup şāhum yārin meydāna girerse tutup huşūruña getüreyüm didi. Rāy-ı Ā'zam dağı Tañtanuş'a hil'at bağş eyledi. Andan ağışam olunca Erdāl Hindī kendü kendüsine ^{129a4} fikr idüp Rāy-ı Ā'zam bir gün beni ya öldürür yāğud erenler içinde 'ırzum pāy-māl eyler, Hun-hār Hindī bunda yoğdur ki aña ^{129a5} dağı istinād idem bāri varup Qattāl Zengī'ye kul olup hem anuñ yanında ve hem kendi pād-şāhum Keymurād Hān gibi er hān ^{129a6} yanında hoş kişi oluram evlādur diyüp tevābi'in aldı, qalkup gice karanluğunda 'azm-i leşker-i Ferāmerz eyledi. ^{129a7} Ordüya girüp serā-perdeye yaqınına gelüp Hun-hār Hindī çadırında idi. Çadırın şorup haber aldı. Varup ^{129a8} buluşdı ve görüşdi ve fikrin bildirdi. Hun-hār dağı eyü fikr eylemişsin diyüp Erdāl'ı alup serā-perde-i İskender'e ^{129a9} geldi. Ferāmerz'e Erdāl Hindī'nün geldüğün bildirdi. Ferāmerz gelsün hoş geldi didi. Erdāl Hindī dağı ^{129a10} gelüp Ferāmerz'ün dest-i dāmenin öpdı ve imāna gelüp Ferāmerz hadem ü haşem virdi ve yine kimi hān dā'iresinde ^{129a11} çadır ta'yin idüp Keymurād Hān'a pāy-ı taht eyledi ve ser-halka serverlerinden idüp aña göre şandalı virdi. ^{129a12} Cāsūslar Tañtanuş-ı Ciger-dār yārin ceng için hil'at giydüğün bildürdiler. Ferāmerz de Qahqaşān'a fermān ^{129a13} eyledi,

yārın ‘askere ceng-i sultānī ve neberdi-i hākānīdür diyü. Münādiler nidā itdiler, iki cānibden tedārüklerin ^{129a14} görüp şabāha muntazır oldılar çünkim şeb gidüp rüşen olup iki ‘asker yirlerinden tırup rahlarına süvār olup ^{129a15} meydān merkezine geldiler. Birbirlerine muqābil ve muqārin olup alaylar bağladılar, saflar düzdiler. Meydān açıldı, kim gire meydāna ^{129a16} diyince Rāy-ı Ā‘zam tarafından Tañtanüş-ı Ciger-dār gergedān sürüp meydāna girdi. [sürüp meydāna girdi.]²⁵⁶ Tarīd-i cevelān ^{129a17} eyledükden soñra kol kıldırup çalınan kūs-ı harbīleri diñdirdi ve na‘ra urup er taleb eyledi. İslām tarafından Hişām-ı ^{129a18} Zūr izn alup meydāna girdi. Tañtanüş’uñ öñin alup cenge başladılar. Tañtanüş birkaç hamleden soñra Hişām’ı ālūde idüp ^{129a19} bende çeküp ‘alem sāyesine gönderdi. Cüneyd-i Hūn-şām biraz cengden soñra anı da bende çekdi. Şaff-der-i Şaff-şiken girdi, anı da bend ^{129a20} eyledi.

Hülāşa-i kelām, Tañtanüş ol gün aḥşam olduḡda taḡl-ı ārām çalınup dönüp kıondılar. Ferāmerz daḡı Kartās’ı gönderdi, ^{129a21} var gör, var pehlevānları Ā‘zam neyler eger öldürmek murād eylerse gel haber eyle, varup ḡalāş ideyüm didi. Kartās’dur, ^{129a22} Rāy-ı Ā‘zam ‘askerine gitdi.

Ammā bu yañadan, Rāy-ı Ā‘zam dönüp kıonduḡda dīvān eyledi. Andan Tañtanüş-ı Ciger-dār’a ^{129a23} ḡil‘at giyürdi ve pehlevānları öldürmek murād eyledi. Tañtanüş ve Ra‘d-ı Cihān-süz kıa’il olmadılar, soñra birden öldürürüz ^{129a24} didiler. Rāy-ı Ā‘zam ya kıanda şaklırsın, Hūdā-perest ‘ayyārları gelüp ḡalāş iderler didi. Vüzerā şāhum çünki ḡalāş iderler ^{129a25} diyü ḡavf eylersin, kıal‘a zindāna gönder didiler. Rāy-ı Ā‘zam da anları kıal‘a zindānına gönderdi ve üzerlerine bekçiler [129b] ^{129b1} bekçiler²⁵⁷ ta‘yīn eyledi. Kartās bu haberi alup gelüp Ferāmerz’e aḡvāli bildirdi. Ferāmerz de muqayyed olmadı. Ol gice geçüp ^{129b2} şabāḡ oldu. Yine iki leşker binüp saflar düzdiler. Meydān açıldı, Tañtanüş meydāna girdi, er taleb eyledi. İslām ^{129b3} tarafından Cumhūr-ı Aḡzerī girdi. biraz cengden soñra Tañtanüş yıkıup bende çekdi. ‘Umrān-ı Bedeḡşānī girdi, ^{129b4} anı da bende çekdi.

Hāşıl-ı kelām, ol gün yine aḡşam olunca beş dil-āver bende çekdi. Aḡşam dönüp kıondılar. Rāy-ı ^{129b5} Ā‘zam anları da kıal‘aya gönderdi. İrtesi gün yine meydāna girüp üç pehlevān esīr eyledi, aḡşam dönince anları da ^{129b6} kıal‘aya

²⁵⁶ Metin dışı unsur.

²⁵⁷ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “bekci (بكجی)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “bekçi” şeklinde aktarılmıştır.

gönderdiler. Dördüncü gün yine Tañtanüş meydāna girüp er taleb eyledi. Evrān-ı Āhen-derāz izīn alup ^{129b7} meydāna girdi. Tañtanüş’uñ öñin alup cenge başladılar. beyn-eş-şalāteyn olinca ceng eylediler. Tañtanüş hatā’en ^{129b8} Evrān’uñ başın yardı gürz ile. Evrān da Tañtanüş’uñ tiğ ile omuzı başın kesdi. Andan Ferāmerz aralarına ^{129b9} girüp bunları ayırdı. Tañtanüş’a var pehlevān zaḥmuñ²⁵⁸ vardur, eyü eyle de gayrı cengin benümle olsun didi. Evrān’ı ^{129b10} daḥı alup döndi. Tañtanüş daḥı dönüp iki leşkerden tabl-ı ārām çalınup ḳondılar. Ā’zam’dur, Tañtanüş’uñ zaḥmın şarup ^{129b11} ḳaldı.

Bu yañadan, Ferāmerz daḥı Evrān’uñ zaḥmın şardı ve birkaç gün ceng olmadı. Ol arada Şarşar, Jivek ‘Ayyār’ı ^{129b12} ve Sārıḳ ‘Ayyār’ı aldı. Üçi bir gice şüret-i tebdil idüp ḳal’aya gitdiler, pehlevānları ḥalāş eylemek için ammā Sārıḳ ^{129b13} ‘Ayyār ḳal’anuñ āşān yirin bülürdi, oradan kemend atup burca çıktılar. Öte tarafına aşup üç ‘ayyār zindān ^{129b14} yolu-y-ıla çekilüp giderken qarşudan bir meş’al zuhūr eyledi. biraz ādemler gelürler meger şehrüñ şubaşısı idi. Ḳol ^{129b15} dolaşurdı. Sārıḳ görüp bildi, şubaşıdur didi. Şarşar şimdi bunlara bir şan’at idelüm ki zindān tarafı ḥālī ^{129b16} ḳala didi. Başından şapanın çıkarup kiseden bir taş çıkardı. Meş’ali nişāna alup şapana küşād virüp taşdur ^{129b17} gelmedi. İllā meş’alile urup tār-mār eyledi, saçılıp ādemleruñ üzerine tağıldı. Bunlar bir uğurdan ürküp ^{129b18} başladılar feryada. Bre ḳoma gitdi ‘ayyārlar diyü ün idüp ḥalḳ bu aḥvāli hengāmeden uyanup ḳapudan baş göstereyüm ^{129b19} diyeni şapan taşı-y-ıla urup bre şu tarafa gitdi diyü bir ḡulguledür ḳopdı. Şubaşı ḥalḳa tekrār fānūs ve ^{129b20} meş’ale peydā itdirüp şehrüñ için aramağa başladılar. ‘Ayyārlar daḥı bunlaruñ arasında ber-ā-ber gidüp zindāndan ^{129b21} alarğa bir yire geldiler. Şarşar ‘Ayyār gördi, bu meydānda vāfir odun yıḡmışlar. Hemān uşul ile ol oduna qarüre-i nefit ^{129b22} urup geçüp gitdi. biraz gidince odundur tutuşup pür-āteş zuhūr eyledi. Breh breh iḥrāḳ zuhūr eyledi diyüp ḥalḳ ^{129b23} bu hengāme’i bıraḳdı. Āteş tarafına gitdi. Varup anı söyündürmege yıḡıldılar. Nā-gāh Şarşar ‘Ayyār şehrüñ bir cānibine daḥı āteş ^{129b24} idüp ol tarafdān daḥı āteş zuhūr idince ḥalḳdur şaşup birazı da ol tarafa gitdi. Zindāncılar duyup bre bu ne ^{129b25} ‘alāmetdür diyüp zindānı biraḡup āteşi söyündürmege segirttiler. ‘Ayyārlar bu arada fırsat bulup zindana girdiler. [130a] ^{130a1} Pehlevānları ḥalāş idüp taşra çıkārdılar.

²⁵⁸ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “**raḥm** (رخم)” şeklinde yazılmıştır. Bu yanlışlık müstensihin harf benzerliğinden dolayı “**zel** (ز)” harfinin noktalarını unutması sonucunda harfin “**re** (ر)” harfi ile karışmasından ötürü olmuş olmalıdır. Kelime çevriyazıya “**zaḥm**” şeklinde aktarılmıştır.

Şarşar zindān apusunda dağı āteş idüp tıtuşdurdı. Pehlevānlar ile al' a ^{130a2} apusına geldiler, bekileri anlar da āteşe segirtmişlerdi. apuyı açup aşra oldılar. Şarşar ile 'ayyārlar varup on beş ^{130a3} raşş bulup getürdiler. On beş serveri süvār eylediler. Oradan herkes adırına geldi.

Ammā rāvī eydür bu arafdan, ^{130a4} şehir içinde āteşleri söyündürüp zindān apusunda olan āteşe geldiler. Āteş zindān içine tığrı gitmiş, breh breh ^{130a5} diyüp hele anı da söyündürdiler. Gördiler, zindān içinden esīrlere gitmiş, yokdur. Bu ki dibelik telāşa düşdiler. Şabāh ^{130a6} olunca bu ađvāli Rāy-ı Ā' am'a ifāde eylediler. Rāy-ı Ā' am eyitdi, ben size ol zemān dimedüm mi Hūdā-perestler 'ayyārları ^{130a7} omazlar. Cellādlar didüm, işte imdi ne adar dağı Şarşar'ları tığkındı didi. Meger kim aŋānūş'ıñ zağmı eyü olmuş-ıdı. ^{130a18} Ayađa tırup eyitdi, ey şāhum yārin meydāna girüp saña anlaruñ yirine attāl Zengī'yi getüreyüm didi. Rāy-ı Ā' am, ^{130a9} attāl Zengī için hil' at giyürdi.

Bu arafdan, şabāh olduğda cümle pehlevānlar dīvān-ı Ferāmerz'e gelüp temennādan şoñra yirlerinde ^{130a10} arār eyledi. Ferāmerz bu pehlevānları görüp ne zemān hıalāş olduñuz diyüp su'āl eyledi. Şarşar-ı Sebük-bār olduğı gibi ^{130a11} naql eyledi. Nā-gāh dağı cāsūsler gelüp yārin aŋānūş-ı Ciger-dār meydāna girmege hil' at giydi didiler. Ferāmerz dağı yārin ^{130a12} cengdür diyü münādilere nidā itdürdi. Ol gece düşmenüñ az 'ömri gibi mürür idüp ün şabāh oldu. Gün ubbe-i ^{130a13} felekden baş gösterüp 'ālem nūr-ı Yezdān'ıla münevver eyledükde Rāy-ı Ā' am arafından ceng-i hārbīler alınup leşker-i Hind'dür 'azm-i ^{130a14} meydān eylediler. Beri cānibden Ferāmerz 'askeri dağı ceng-i hārbīlerin alup raşşlarına süvār oldılar. 'Azm-i meydān idüp ^{130a15} birbirlerine muābil oldılar, şaflar bağladılar. Meydān açılıp eyā bugün meydāna kim gire, erlik hünerüñ kim göstere, ecel-i ^{130a16} cāmın kim nüş eyleye, devlet külāhı kimüñ başına gire diyüp iki cānibden herkes nazār-ı ber-meydān iken anı gördiler, aŋānūş-ı ^{130a17} Ciger-dār gergedān sürüp 'azm-i meydān eyledi. Tamām miyān-ı şāh-ı gāye geldükde sipāhīlik 'arż eyledi ve arafeynden ^{130a18} alınan kūs-ı hārbīleri dindirdi. Andan na'ra urup gele yā attāl Zengī meydānuma diyüp Ferāmerz'yi da'vet eyledi. ^{130a19} Ferāmerz ol gün Rehvār-ı Bahrī'ye süvār olmuş idi. Rehvār'ı sürüp aŋānūş'a muābil oldu. 'Aşık idüp yā aŋānūş ^{130a20} sen bu adar uvvet ve şecā'at şāhibi olup böyle bir dil-āver ile sen de seni halk eyleyen Rabb'üñi bilmeyüp kendi elüñle yağduğın ^{130a21} āteşi pua bilesin

lāyık degüldür saña, gel Müselmān ol benümle yār-i qarındaş ol, seni ser-kaqlān ideyüm diyüp vāfir naşihat ^{130a22} eyledi. Tañtanüş eyitdi, yā Qattāl Zengī bu sözlerüñ şimdi fā'idesi yoqdur, bu sözler ol zemān olur kim benüm şırtım zemāne getirüp ^{130a23} baña gālebe idesin didi ammā Ferāmerz bildi kim bu dil-āverde İslām 'alāmeti vardur. İmdi dil-āver hamle eyle didi. Tañtanüş nīze ile ^{130a24} irişüp Ferāmerz'e havāle eyledi. Ferāmerz dağı siperin kaqap ber-ā-ber virdi ve koqtuq altından yol gösterüp Tañtanüş nīzesin zaqtı ^{130a25} idüp geçdi, ser-meydāna vardı. Öteden dönüp tırdı. Ferāmerz, Tañtanüş'ün nīzesin beğendi. hadd-i zātinde ser-kaqlānlığa [130b] ^{130b1} -nlığa lāyık server gördi ve gördi. Tañtanüş meydān başında tırdı. Ferāmerz ne tıtırırın dağı hamle eylemez misin didi. Tañtanüş ^{130b2} yā Qattāl Zengī cengimüz ber-ā-ber olsun, sen de hamle eyle didi. Ferāmerz dağı irüp Tañtanüş'a bir nīze urdı. Tañtanüş gerçi men' eyledi ^{130b3} ammā hayli ıztırāb çekdi. Bu kerre gürzin alup irişdi. Ferāmerz'e bir darb gürz urdı. Ferāmerz'ün gürzin ber-ā-ber virüp arkağa ^{130b4} men' eyledi. Ferāmerz de bir darb urdı. Tañtanüş men' idince kañ kuşandı.

Hülāşa-i kelām, aqşam olunca kelle-ber-kelle ceng eylediler. Aqşam ^{130b5} olduqda Ferāmerz, Rehvār'ün başın çeküp Tañtanüş'a tır pehlevān eyledi. Tañtanüş dağı tırdı. Ferāmerz, Tañtanüş'a var imdi bu gice- ^{130b6} -yi kebābın iç, şerābın taqvıyet-i beden hāşıl eyle, yārın cengimüz bākīdür diyüp döndi. Tañtanüş da dönüp iki cānibden taql-ı ^{130b7} ārām çalınup iki 'asker döndi ve qondılar. Herkes rezm libāsın çıkarup bezm libāsın giyüp şāhları dīvānına cem' oldılar. ^{130b8} Rāy-ı Ā'zam, Tañtanüş gelince hil'at virüp Qattāl Zengī ile bugün nice idüñ diyü su'al eyledi. Tañtanüş çok metin ^{130b9} zengī imiş diyüp medh eyledi. Rāy-ı Ā'zam gönünden bu da Qattāl'a cevāb viremez. Ra'd'dan da ümīdüm yoqdur işte cevāb ^{130b10} virebilürse gelecekler de vardur, anlar da virmezlerse iş tamāmdur didi. biraz dağı şoqbet idüp yārın yine cengdür ^{130b11} diyü herkes çadırlarına gidüp hāba vardılar. Beri cānibden Ferāmerz dağı gelüp serā-perde-i İskender'e inüp ^{130b12} yirinde qarār eyledi. Begler gelüp yirlü yirinde qarār eyledükde Ferāmerz'den şāhlar Tañtanüş-ı Ciger-dār'ı suāl eylediler. Ferāmerz ^{130b13} dağı anı medh eyledi. Ziyāde kuvvet, şeçā'at şāhibi dil-āverdür didi ve maqlüb olanlara tesellī virdi. Bundan şoñra ^{130b14} bir miqdār dağı oturup herkes bār-gāhına gidüp yatdı çünkim şabāh oldı. Yine iki leşker süvār olup birbirlerine ^{130b15} muqābil oldılar. Meydān açılıp Tañtanüş meydāna girdi. Ferāmerz

öñin alup aḥşam olinca ceng eylediler. Aḥşam dönüp ^{130b16} ḳondılar, ṣabāḥ yine bindiler.

Hāşıl-ı kelām, Ferāmerz, Ṭaṭṭanūş'a on iki gün ruḥşat virüp kelle-ber-kelle ceng eylediler. ^{130b17} On üçüncü gün ḍuḥā vaḳti Ṭaṭṭanūş'a bir ḳirāṭ girüden bir ḍarb urdı. Ṭaṭṭanūş lenger virince altında olan ^{130b18} gergedānuñ miyānı taḥte-ş-şerāya ber-ā-ber olup Ṭaṭṭanūş kendin zemīne atdı. Ferāmerz de inüp bunlardur boğaz boğaza, muşt ^{130b19} muştta, yaḳa yaḳaya oldılar. Ferāmerz, Ṭaṭṭanūşı gögsünden ḳapup ṭur yā Ṭaṭṭanūş böyle yoluşmaḳdan bir şey ḥāşıl olmaz ancak ^{130b20} senüñle düvāl ṭuṭuşalum ḡālib ve maḡlüb düvāl-i kemerde bellü olur zīrā cengüñ ibtidāsı nīze-i āḥiri düvāl kemerdür didi ^{130b21} ve düvālin teslīm eyledi. Ṭaṭṭanūş, Ferāmerz'üñ miyānında yitmiş ḳat düvāl zencīr kemer-i İskender'e el ṭaḳup yā Nār-ı Nūr diyüp ^{130b22} zūr ol da Ferāmerz'üñ ökçesin zemīnden dört parmaḳ miḳdārı ayırdı. Ferāmerz lenger virüp Ṭaṭṭanūş ḳolları ^{130b23} bükildi. Ferāmerz pāyların dürüst zemīne başdı. Ṭaṭṭanūş bir zūr daḫı eyledi. İkincide Ferāmerz'üñ pāyların altı parmaḳ ^{130b24} ökçeden ḳaldırdı. Ferāmerz lenger virdi. Yine Ṭaṭṭanūş'üñ ḳolları bükilüp Ferāmerz pāyların dürüst başdı. ^{130b25} Ṭaṭṭanūş üçüncide öyle zūr eyledi kim dimāḡınuñ perdesi çāk olup burnından, aḡzından ḳan geldi. Ferāmerz'i [131a] ^{131a1} Ferāmerz'i sekiz parmaḳ, ṭoḳuz parmaḳ ökçeden ḳaldırıp biraz daḫı teneffüs eyledükden soñra ḡayrı idemedi ve ḳapup şalıvirdi. ^{131a2} Ferāmerz eyitdi, yā Ṭaṭṭanūş ḥaḳḳuña sen daḫı rāzı mısın, ben de senüñ düvāline el urayum mı didi. Ṭaṭṭanūş daḫı düvālin Ferāmerz'e teslīm ^{131a3} eyledi. Ferāmerz, Ṭaṭṭanūş'üñ düvāline elin urup yā Allāḥ diyüp niçe zūr eylediyse zūr ol da dizine ber-ā-ber ḳaldırdı. Öyle ^{131a4} ṭutdı, mīzān yañıldı. Ṭaṭṭanūş zūr ideḡördi. Ferāmerz'in ḳolları bükilmedi. Ferāmerz bir zūr daḫı idüp ikincide ^{131a5} gögsine ber-ā-ber ḳaldırdı. Yine ruḥşat virdi. üçüncü zūr da Ṭaṭṭanūş'ı tā başına ber-ā-ber aldı. Yidi adım şaḡa ve yidi adım ^{131a6} şola ve yidi adım girüye ve yidi adım ilerüye gidüp yine yirine geldi ve Ṭaṭṭanūş'ı sırtı üzerine zemīne ḳoyup ne dirsın ^{131a7} yā Ṭaṭṭanūş, İslām'a gelüp benümle yār-ı ḳārındaş olur mısın, yoḥsa bende çeküp öyle mi göndereyüm didi. Ṭaṭṭanūş inşāf idüp ol ^{131a8} sâ'at İslām'a geldi. Ferāmerz daḫı Ṭaṭṭanūş'ı zemīnden ḳaldırıp sırtın oḥşadı ve gözlerinden öpdı ve Ḳartās'a ^{131a9} emr eyledi. Varup Ferāmerz'üñ yedek gergedānından bir gergedān getirüp Ṭaṭṭanūş'a virdi. Var imdı yā Ṭaṭṭanūş, 'alem dibine ^{131a10} göreyüm Rāy-ı Ā'zam neyler diyüp ol gergedāna Ṭaṭṭanūş süvār oldı ve 'alem dibine gitdi.

Ferāmerz atına binüp meydānda cevelāna ^{131a11} başladı ve na' ra urup yā Rāy-ı Ā' zam meydānuma pehlevān gönder didi. Rāy-ı Ā' zam, Ra' d' uñ yüzine baqdı. Ra' d da şāhum ^{131a12} şimdi Qattāl Zengī yoruldı ve hem vaqt de geçdi. Fermān eyle tabl-ı ārām çalınup ' askere dönsün, üç gün āsāyiş ^{131a13} idelüm de dördinci gayrı meydān benüm olsun didi. Rāy-ı Ā' zam da tabl-ı ārām çaldırup döndiler. Ferāmerz dönüp iki ^{131a14} leşker qondılar. Ferāmerz, Tañtanūş'a Melik Seyf' uñ alt yanında şandalī virdi, soñra imtiḥān olup yolınca oturuñ didi. ^{131a15} Vāqı' ā sekiz ser-qaflan ve on iki ser-ḥalka tamām olduqda imtiḥān olup dīvānda aña göre otursalar gerekdür. Bundan soñra ^{131a16} üç güne dek iki taraftan ceng yoqdur diyü herkes kendi ' āleminde oldı. Bizüm dāstānımız Kelān Cāzū ile Sündiyār-ı Merdom-^{131a17} ḥor'a giden vezīrlere gelsün.

Rāvī-i şīrīn-zebān öyle naql ü beyān eyler kim, Keylān Cāzū'ya giden vezīr ^{131a18} bir gün Keylān Cāzū'nuñ mekānına vardı. Bu Keylān Cāzū, Kūh-ı Çeylāt dirler bir taqda bir mağarada olurdu. Toquz ^{131a19} ḥalīfesi var idi, her biri kendi gibi üstād-ı sāḥireler idiler. Vezīri görüp şikārdur diyüp qapdılar vezīrūñ ^{131a20} ' aqlı gitdi. Feryād idüp bre ben yabancı degülüm sulṭān-ı sāḥirān Keylān Cāzū'ya geldüm, yanında maşlahatum vardur didi. ^{131a21} Öyle diyince cāzūlar bunu alup Keylān Cāzū'nuñ önine getürdiler. Vezīrūñ yanında yidi gulāmı var idi. Anlar mağara taşrasında ^{131a22} qaldılar. Vezīr içeri girdi. Gördi, Keylān-ı La' ine oturmuş, şakalı, bıyıqları birbirine qarışmış, tırnaqları daḥı bir qarış ^{131a23} var. Bir pis menḥūs-ı pür-sīs, nursuz Kiryālus-ı la' indür. Toquz ḥalīfeleri qarşusunda el bağlayup durdılar. Vezīrdür, ^{131a24} varup Keylān Cāzū'nuñ ol murdār elin öpüp getürdüğü hedāyāları önine qodı. Keylān Cāzū, vezīre baqup kimden ^{131a25} gelürsin didi. Vezīr eyitdi, ey sulṭān-ı sāḥirān ben Qabāliyye şāhı Muqbil Şāh' uñ vezīriyem ve ḥālā gelişüm Hind iqliminūñ şehinşāhı, [131b] ^{131b1} şehinşāhı olan Rāy-ı Ā' zam yanından gelürem. Qattāl Zengī nām bir Ḥudā-perest zuhūr eyleyüp yir getürmez ' asker ile geldi. ^{131b2} Sulṭān-ı Hindistān zebūn olup elinden ' āciz qaldı. Muqbil Şāh seni ta' rīf eyledi ve beni saña gönderdi. Sulṭān-ı sāḥirāne ne qādar ^{131b3} zaḥmet ise gelsün bizi Ḥudā-perestlerūñ elinden ḥalāş eylesin diyü da' vet iderler. Kerem idüp buyuruñ diyüp şāhlarūñ ^{131b4} ağızından ' aẓīm niyāz eyledi. Keylān Cāzū ey vezīr benüm bir avuç Ḥudā-perestler üzerine varup ḥaqlarından gelmege ' arzūm vardur ^{131b5} didi. Vezīr eyitdi, sulṭānum hele luṭf idüñ, öyle gitmek ' arzuñı bunda biraqup öyle gidüñ. Tā kim ' arzuña noqşān gelmege ^{131b6}

didi. Keylān Cāzū meger öyle ola didi. Vezīr şimdiki hālde bizüm misāfirimüzdür diyüp öñine şofra ile ta‘ām getürün, ^{131b7} irāk yirden gelür, karnı açdur ancağ benüm hāş ta‘āmumdan getürün didi. Halifenün biri varup hıznır postundan bir şofra ^{131b8} getürüp vezīrün öñine yaydı. Andan hıznır ve kelb kafāsından kaplar ile ta‘āmlar getürdi. Vezīr bağıdı, kurbaga cinsi ^{131b9} ve kumpumbağa tölması sümükli böcek ekşilisi yılan ‘akreb kavurması ve şıçan kebabı ve çıyan tölması ve zift tırşusu ^{131b10} ve kaṭrān şerābı. Andan buyur ey vezīr-i hāş diyüp teklif eyledi. Vezīr bunları görince cigeri kópup azğına geldi. Böyle ^{131b11} şeyleri niçe yisün. İ‘tizār idüp karnum tölğdur ey sultān-ı sāḫirān didi ammā Keylān Cāzū darılup ey vezīr ^{131b12} niçün yimezsın yoḥsa ta‘āmı begenmedün mi, ol ta‘ām benüm hāş ta‘āmumdur, Ri‘ayeten saña getürtdüm diyüp gözlerin ^{131b13} belürtdi. Vezīr dibelik ḫavfe düşüp ne çäre her birinden biraz cümleden yidi. Gelüp hele kaldırup taşrada olan ^{131b14} gülāmlara virdiler. Anlar daḫı Rāy-ı Ā‘zam’a ve Muḫbil Şāh’a ve vezīre söğerek kimisin yiyüp kimisin döktiler. Kuşa kuşa ^{131b15} gebereyazdılar. Keylān Cāzū hazırlanup ḫalīfeleri ile bile küplerin meydāna getürdiler. Her gülāmı bir ḫalīfe küplerine ^{131b16} koyup baş ḫalīfe daḫı vezīri aldı ve raḫşlarına daḫı pençelerine alup birer ellerine yılanları alup tāziyāne eylediler. ^{131b17} Siḫr kuvveti-y-ile küplere tāziyāneler urup hevāya ağdılar ve kandasın Rāy-ı Ā‘zam ‘askeri diyüp revāne oldılar. Az zemānda ^{131b18} leşkere yakın bir yire indiler. Keylān Cāzū ve siḫr kuvveti-y-ile bār-gāḫ peydā idüp ḫalīfelerinden bir cāzūya vezīri koşup ^{131b19} Rāy-ı Ā‘zam’a gönderdi.

Ammā bu yañadan, Rāy-ı Ā‘zam melül ve maḫzün oturup Tañtanüş da gitdi, yārın Ra‘d-ı Cihān-süz ^{131b20} daḫı girüp birkaç gün ceng ider, Kaṭtāl Zengī anı da mağlūb ider, gayrı niçe eylesek gerek bāri şol Keylān Cāzū didükleri ^{131b21} mel‘ūna gelse görsek, ol mel‘ūn ne herze yir diyüp eleminden bār-gāḫ-ı Hind’de otururken añsuzın karşıusunda ^{131b22} bir duḫter zāhir oldı. Rāy-ı Ā‘zam belünleyüp kimsin ey Bānū, kandan geldün didi. Meger Cāzū, vezīre bir nāme inşā itdirmiş-idi. ^{131b23} Ol duḫter daḫı çıkarup Rāy-ı Ā‘zam’a virdi. Rāy-ı Ā‘zam nāme’i okudı. Ben ki Keylān Cāzū’yam, sen ki Rāy-ı Ā‘zam’san, ^{131b24} yārın ceng-i ḫarbīlerin çaldırup Ḥudā-perestler ile yine muḫabil olup bir kimesne meydāna girmesün, ben varup meydāna ^{131b25} girerem, Ḥudā-perestleri tutup saña bir bir gönderirem, sen ḫabs eyle, şoñra cümlesin birden katl idelüm dimiş. Rāy-ı Ā‘zam şād olup [132a] ^{132a1} ḫoş geldün didi. Ol ḫalīfe Rāy-ı Ā‘zam yanında kaldı Rāy-ı Ā‘zam da ol sā‘at fermān eyledi,

yārın cengdür didi. Meger cāsūslar ^{132a2} var idi. ceng nidāsın işidüp geldiler. Ferāmerz'e haber virdiler. Ferāmerz daḥı Qahqāşān-ı Zīr-dest'e emr eyledi. 'Asker-i İslām ^{132a3} daḥı yārın cengdür diyü münādiler nidā itdürdi. İki cānibden şabāḥa munṭazır oldılar. Vezīr daḥı Rāy-ı Ā'zam'a tenhā buluşun ^{132a4} ağızdan olduğı gibi naql eyledi. Ol gice mürür idüp çün şabāḥ oldı. Gün kubb-i felekden baş gösterüp 'ālemi nūr-ı ^{132a5} Yezdān'ıla münevver ve müzeyyen eyledükde Rāy-ı Ā'zam tarafından ceng-i ḥarbiler çalınup leşker-i Hind süvār olup 'azm-i meydān ^{132a6} eylediler. Beriden İslām 'askeri daḥı süvār olup kūs-i ḥarbilere turralar urılduḡda 'azm-i meydān eylediler.

Hāşıl-ı kelam, iki ^{132a7} leşker birbirlerine muḡābil olup meydān açıldı. 'Aceb meydāna evvel kim gire diyüp tarafeynden naḡar-ı ber-meydān iken anı gördiler. Şahrādan ^{132a8} beri bir toz zāhir oldı. İçinde bir süvār göründi. Rikābında bir piyāde bād-ı şarşar gibi gelüp meydāna girdi. Gördiler bir mehīb ^{132a9} şahşdur. Altında evren resminde bir raḡş-ı cihān-peymāsi var, rikābında bir piyāde 'ayyār şüretinde meydāna girüp bir miḡdār tarid ^{132a10} cevelān eyledükden soñra na'ra urup benüm Keylān-ı Evren-süvār, ey Hudā-perestler meydānuma gelüñ, size Nār-ı Nūr ḡulların rencide eylemek ^{132a11} niçe olur göstereyüm didi. İslām 'askerinden Ġazbān-ı Tiğ-zen izin alup at sürüp meydāna girdi. Keylān'uhn öñin ^{132a12} aldı. Keylān Cāzū ḡamle eyle didi ammā bir efsün oḡıyup Ġazbān'uhn kuvveti kesildi. Keylān nizesin çeküp aldı ve yaḡasından ^{132a13} ḡavrayup yıḡup baḡladı. Ol piyādeye virüp Rāy-ı Ā'zam tarafına gönderdi. Rāy-ı Ā'zam tarafından zabṭ eylediler. Keylān-ı Evren- ^{132a14} süvār tekrār na'ra urup er ṡaleb eyledi. Ferāmerz tarafından Behzād-ı Bedeḡşānī girdi. Keylān anı da bende çekdi. Ḳayṡur Zengī girdi, ^{132a15} anı da, Şeḡūn Zengī girdi anı da, Sām-ı Siyāḡ Ḳabā girdi anı da bende çekdi.

Hülāşa-i kelam, ol gün aḡşam olunca otuz ḡadar ^{132a16} pehlevān bende çekdi. Aḡşam olunca yine geldiğı cānibe çekilüp gitdi. Rāy-ı Ā'zam anda ḡalan cāzū ile esir olan serverleri ^{132a17} bir büyük çadıra ḡabs idüp ol cāzū efsün eyledi. Çadırı yidi başlu bir ejderhā iḡḡāta eyleyüp yidi yirden baş ^{132a18} gösterdi. İki 'askerden Keylān-ı Evren-süvār'ı söyleşürlerdi bu kimdir diyü. Hāşılı iki cānibden ṡabl-ı ārām çalınup ^{132a19} dönüp ḡondılar. Ferāmerz de serā-perdesine gelüp begler başına cem' oldı. Bugün ol Keylān didükleri pehlevān ḡandan ^{132a20} geldi ola zāhir Rāy-ı Ā'zam nāme gönderüp da'vet eylemişdür ammā niçün gelüp 'askere ḡarışmadı diyüp her biri ^{132a21} bir söz

söyledi. Feylesof-ı Dānā eyitdi, ‘asker-i İslām’da yidi gün nuḥusetlik vardır didi. Ol gice geçüp şabāḥ oldı. ^{132a22} İki leşker süvār olup birbirlerine muḳābil olup meydānda tūrdılar. Meydāndur, açıldı. Anı gördiler, nā-gāḥ yine ol süvār ^{132a23} altında sekiz pāylu evren, heybetlü cānverdūr. Rikābında ol piyāde gelüp meydāna girdi ve er ṭaleb eyledi. ‘Umrān-ı Bedeḥşānī ^{132a24} at sürüp Keylān’uñ öñin aldı ve ḥamle eyledi. Keylān siḥr ile ḥamlesin men‘ idüp bir ḍarb ile yıḳdı. Bende idüp ol ^{132a25} piyāde ile ‘alem dibine gönderdi. Behrām-ı Gerden-keş girdi, anı da yıḳup bende eyledi.

Hülāşa-i kelam, ser-ḥalkā dil-āverlerinden ol gün aḥşam, [132b] ^{132b1} aḥşam olunca yine otuz nefer pehlevān esir eyledi. Aḥşam oldı. Ṭabl-ı ārām çalınup döndiler. Rāy-ı Ā‘zam ol gün esir ^{132b2} olan pehlevānları daḫı ol birlerinin yanında ḥabs eyledi. Yine irtesi gün iki leşker muḳābil olup Keylān Cāzū ^{132b3} geldi. Meydāna giren dil-āverleri yıḳdı. Ol gün yine otuz nefer pehlevān tūtup gitdi daḫı dönüp ḳondılar. Ferāmerz ^{132b4} eyitdi, bu ḫayrlu ‘alāt degüldür diyüp Rāy-ı Ā‘zam ‘askerine cāsūslar gönderdi. Cāsūs varup geldi. Pehlevānları ^{132b5} bir çadırda ḥabs elemişler. Keylān-ı Evren-süvār’dan kimse bir ḫaber bilmez ki, nedür ve nereye gider didi. Bu kerre Şarşar-ı Sebük-bār ‘ayyārlarından ^{132b6} birḳaç ‘ayyār alup gice içre Rāy-ı Ā‘zam leşkerine vardı. ḥabs-ḫāne çadırın bulup ol esir olan dil-āverleri ^{132b7} ḫalāş idemediler. Az ḳaldı kim boğazı ele vireyazdılar. Gelüp gitdiler, irtesi yine iki leşker muḳābil olunca Keylān ^{132b8} Cāzū gelüp meydāna girdi. Berehmen-zāden-i zencir-zen girüp Keylān, zencirin tūtup kendin bende çekdi. Keyyūs-ı Nize-dār girdi. ^{132b9} Nizesini bir ḫāl-ıla men‘ olunmaz iken Keylān Cāzū eli-y-ile tūtup kendin bir ḍarb ile ālūde eyledi. Evrān-ı Āhen-dirāz girdi, ^{132b10} anı da yıḳdı. Gülgün Zengī, Ṭumṭurāk-ı Pūlād-dest, Ḳanāṭūr Zengī’ye varınca daḫı ol gün yıḳup bende çekdi. ‘Ayyār ḳapmağa el ^{132b11} degmezdi. Anlaruñ daḫı ḳuvvetleri kesilürdi. Ḳartās ise yanına varmazdı. Yine aḥşama ḳarīb geldüğü ṭarafa ḳıḳup giderdi. ^{132b12} Andan ṭabl-ı ārām çalınup dönüp ḳondılar. Ferāmerz melül oldı. Bu nā-bekār ḳandan zūḫūr eyledi. Lā-ya‘ lemü-l-ḡayb, bu mel‘ ün cāzū ^{132b13} ancaḳ didi. Berüde Ferāmerz bu ḡamda.

Ammā o yañadan, Rāy-ı Ā‘zam daḫı dönüp ḳonduḳda yine esirleri ol bir pehlevānlaruñ ^{132b14} yanına gönderüp kendi şāḫları ile bār-gāḫda şoḫbet eylerler iken bār-gāḫda bir kütürdi oldı. Bre nedür aşlı diyince ^{132b15} Sündiyār Zengī’den vezir gelüp içeri girdi. Varup Rāy-ı Ā‘zam’uñ öñinde yir öpdı. Şāhum müjde, Sulṭān-ı Zengbār Sündiyār-ı ^{132b16} Merdom-ḫor geliyor. Yārın bunda gelüp dāḫil olur didi.

Rāy-ı Ā'zam şād olup tiz istikbāle hāzır olunsun, yārın ^{132b17} ceng yoqdur didi ve maḥfī ḥabs çadırı üzerinde olan cāzūya ey ḥalife-i sāḥirān var birden sultān-ı sāḥirāne ^{132b18} du'ālar eyle, yārın şöyle bir pehlevān geliyor, yārınki cengi te'ḥīr idüp kendi 'āleminde olsun. Ol bir gün yine ceng ^{132b19} eylerüz didi. Ol cāzūyı Keylān Cāzū'ya yolladı. Kendi ol vezīre su'āl eyledi, niçe oldu diyü vezīr daḥı ^{132b20} şāhum bundan nāme ve hedāyā ile varup kendüsine buluşdum. Nāme'i alup oqıdı, ḥazz eyledi. Baş vezīrine diyüp ^{132b21} daḥı kalkdı. Kırk biñ zengī ile geldi didi. Rāy-ı Ā'zam aña göre ordū yiri hāzır idüp şabāḥa muntazır oldılar. ^{132b22} Nīrnek 'Ayyār tebdīl Rāy-ı Ā'zam dīvānında idi. Sündiyār Zengī, şadedin işidüp gelüp Ferāmerz'e aḥvāli bildirdi. Ferāmerz ^{132b23} hoş imi ço gelsün, aña daḥı Ḥudā kerīmdür didi. Ol gice geçüp çün şabāḥ oldu. İki cānibden çünkim ceng yoqdur. ^{132b24} Ferāmerz dīvān idüp cümle şāhlar ve begler serā-perde-i İskender'e geldiler. Oturup şöḥbete meşgūl oldılar. Şarşar, Ferāmerz'ün ^{132b25} karşıusunda keyfī gelsün diyü şīrīn-kārılık eylerdi ammā Ser-bāz 'Ayyār ile Sārīk 'Ayyār varalum şol Sündiyār-ı Merdom-ḥor nasıl [133a] ^{133a1} la'īndür, görelüm diyüp ikisi karşıucılar ile bile karşıup gitdiler. Bir maḥalle vardılar kim Sündiyār-ı Merdom-ḥor da menzilinden ^{133a2} kalkup gelürdi, karşıucılar ile görüşüp önine düşüp 'azm-i leşker eylediler. Sündiyār'a nazar eylediler, yüz otuz altı ^{133a3} eriş kaddı var. Bir 'ifrit-i hey'et zengīdür. Bir pūlād-ı deste-çubuñ ucına bir 'azīm degirmān taşı geçürüp omzına ^{133a4} urmuş ve bir mūntehā fil cüşşesinde gergedāna süvār olmuş, gören vehm alır. Bunuñ bir babası var Cumhūr Pīr dirler, biñ yaşından mütecāviz ^{133a5} gözleri dönmiş, bili bükilmiş. Ol ḥāl-ıla mel'ūn yine merdom-ḥorluk eylerdi. Sündiyār'dur, Rāy-ı Ā'zam ordūsına gelüp 'askeri kōndı. ^{133a6} Kendüsü pederi Cumhūr Pīr ile ve ser-kaḫlānları ile Rāy-ı Ā'zam dīvānına vardı. Rāy-ı Ā'zam ta'zīmen kıyām gösterüp Ra'd'a işāret ^{133a7} eyledi, sen kalk var şol tarafa geç, şu mel'ūn otursun, iş bitdükden soñra şandalī yine senüñdür didi. Ra'd-ı Cihān-sūz ^{133a8} ne disün bundan ziyāde gücendi ammā izḥār eylemedi ve kalkup şol kōla geçdi. Sündiyār'ı pāy-ı taḫt şandalīsine ^{133a9} geçürdiler. Rāy-ı Ā'zam, Sündiyār'a ziyāfetler idüp Ḥudā-perestlerden vāfir şikāyet eyledi. Sündiyār, elem çekme yā Rāy, şimden girü ^{133a10} ben geldüm, senüñ işüñ bitdi, saña tūtup kebāb idüp yiyeyüm, bir dānesi kalmāsın didi daḥı birazdan la'īnün kārını ^{133a11} acıkdı. Merdom-ḥorluk istedi. Kırk elli kadar zengī ile binüp leşkerden alarğa bir ormana vardı. Birkaç Hindī şikār ^{133a12} idüp şişe şançup kebāb çevirüp yemege başladı ammā Ser-

bāz ‘Ayyār ile Sārık ‘Ayyār çünkim Sündiyār’ı seyr eylediler. ^{133a13} Dönüp kendi ‘ayyārları-y-ıla müşāvere idüp Keylān-ı Evren-süvār’uñ geldüğü tarafa gidelüm, görelüm bu Keylān kıandan ^{133a14} gelür, ‘askeri var mıdur, bir haber alayum diyüp ol cāñibe taban eylediler. Cost-u-cū iderek dāmen-i kūha yakın yirde gördiler, ^{133a15} bir hınzır postundan bār-gāh kurlılmış, bār-gāhuñ öñinde bir siyāh kelb yatur. İşte Keylān’uñ bār-gāhı budur ammā ‘acebā bu la‘in ^{133a16} cāzū mıdur, nedür, şimdi niçe idelüm dirken nā-gāh ol kelb ‘ayyārları görüp ürmege başladı. Anı gördiler kim bār-gāhdan ^{133a17} bir ‘uryān herif çıkdı. Bunlara toğrı bakup bunlar da kaçalum dirken ‘uryān herif of didi. Herifüñ ağzından ^{133a18} iki çatal bir sicim gelüp bir, Ser-bāz’uñ boğazına girift, biri dağı Sārık ‘Ayyār’uñ boğazına girift oldu. Bunları çeküp ^{133a19} bār-gāh kıapusına iletđi. Bunlar çok çalışdılar kendülerin kıurtarmağa ammā kıadır olmadılar. Ol herif bunları bār-gāhdan ^{133a20} içeri getürđi. ‘Ayyārlar gördiler, bir taht üzerinde bir menhūs herif oturmuş, saçları fitil fitile olup şakal bıyık birbirine kıarışmış, ^{133a21} gözleri çiriş çanağına beñzer, tırnağları birer kıarışdan mütecaviz. Kıarşusunda toğuz dāne kendi gibi murdār la‘inler el bağlayup ^{133a22} tururlar. Tahtuñ üzerinde oturan la‘in ‘ayyārlara hiťab idüp siz Hudā-perest ‘ayyārları degül misiñüz, bunda cāsüsluđa mı ^{133a23} geldiñüz diyüp yanında bir degnek tururđı, eline alup bir degnek Ser-bāz’a urđı ve bir degnegüñ Sārık’a urup bunları ^{133a24} bār-gāhdan taşra bırağdılar. Ser-bāz söyleyem didi. Hav hav dimege başladı. Bre diyüp kendüye bağdı. Bir tızman köpek olmuş, ^{133a25} başladı köpek gibi ulumağa. Sārık ‘Ayyār, Ser-bāz’a bağdı. Bir dızmān kedi olmuş. Yā Ser-bāz saña ne oldu kim kelb olmuşsın, [133b] ^{133b1} -sın diyeyüm şandı. Mırnav mırnav dimege başladı. Kendüsine bağdı, bir ‘ecāyib tızman kedi olmuş. Sārık dağı havlamağa ^{133b2} başladı. Biri havlar, biri mavlar, bunlar bu şüret ile leşker-i İslām’a toğrı gitdiler. Leşkere varınca anda olan kelbler ^{133b3} bunları görüp başlarına üşdiler. İki birbirlerine arқа virüp kelbler ile hırılaşarak serā-perde öñine geldiler. ^{133b4} Halkđur bunları görüp ta‘accüb eylediler. Kedi ile köpek bir yirde ülfet idüp birbirlerinden ayrılmazlar. Zāhir ikisi kelbden ^{133b5} ve-yāhud bir kediden süd emmişlerdür didiler ammā bunlar serā-perdeden içeri girmek murād eylediler. Bevvāblar kıomadılar. Bunlar içerüye ^{133b6} hücüm iderler, bevvāblar kıomazlar. Bunlaruñ ahevāli içerüde duyulup Ferāmerz bre nedür bunuñ aşlı didi. Bevvāblar dağı devletlü şāhib-kırān ^{133b7} bir ğaribe temāşādur kim olmaz. Bir kelb ile kedi, ikisi kıarındaş meşābesinde geldiler. Kelbler görelüm diyü hücüm

iderler. Biz kıvaruz ammā ^{133b8}anlar yine hücum ider, gitmezler didiler. Bu kerre Ferāmerz eyitdi, şalivirūn görelüm ne eylerler didi. Bevvāblar dağı çıkup sā'ir ^{133b9} bevvāblara incitmeñ, göre mavlamaları nedür zīrā şāhib-kırān öyle fermān eyledi didüklerinde bunlar dağı muqayyed olmadılar. 'Ayyārlar ^{133b10} fırsat bulup içeri uğradılar. Dostoğrı segirdüp Ferāmerz'ün ayağına biri havlamağa başladı ve biri mavlağa başladı. ^{133b11} Ferāmerz bunların bu hāllerine ta'accüb idüp hayrān oldı. 'Acebā bunların hikmeti ne ola didi. Feylesof-ı Dānā dönüp eyitdi, ey ^{133b12} devletlü şāhib-kırān bunlar ādem olmağ ihtimāli vardur, sihre uğramışlardur diyüp tiz bir kabza hāk getürüp üzerine ism-i ^{133b13} ā'zam oğutdı ve yanlarına gelüp bunların üzerine ol hāki şaçdı. Ol sā'at eyledi. Lerze tutup yıkıldılar. Bunları ^{133b14} duman bürüdi. Bunlar görünmez oldı. birazdan duman kalkup gördiler, biri Ser-bāz 'Ayyār ve biri Sārık 'Ayyār'dur. ^{133b15} Ferāmerz bunlara eyitdi, 'ayyārlar bu ne hāldür, size ne seyrān oldı diyü su'al eyledi. Anlar da başlarına gelen ser-güzeşti ^{133b16} naql eylediler. Tahkik Keylān-ı Evren-süvār nāmı-y-ıla gelen pehlevānları esir iden ol mel'un idi, didiler ve Sündiyār-ı Merdom- ^{133b17} hor Zengī ahvālin söyleşüp ammā Cihān-bağş-ı Cihān-ārā biraz oturup kalkup bār-gāhına gitdi ve gulām gönderüp ^{133b18} Ser-bāz 'Ayyār'ı da'vet eyledi. Ser-bāz'dur gelüp Cihān-bağş öninde temennā eyledi. Andan buyur ey şāhib-kırān-zāde ne hizmetinüz ^{133b19} var didi. Cihān-bağş-ı Cihān-ārā eyitdi, yā Ser-bāz seni anuñ-çün da'vet eyledüm ki ol bār-gāh kāndadur, baña göster didi. ^{133b20} Ser-bāz 'Ayyār dağı nola diyüp Cihān-bağş rağşına bindi. Ser-bāz 'Ayyār rikābına düşüp ol cānibe revāne oldılar. Tā kim ^{133b21} ol yire geldiler. Ser-bāz 'Ayyār gördi, ne bār-gāh var, ve ne bir kimesne var. 'Acebā yañlış mı geldük diyüp ol kadar aradılar kim ^{133b22} tā ağşam oldı. Aşlā bār-gāhdan eşer ve nişān bulmadılar.

Ammā rāvi eydür, meger Keylān Cāzū 'ayyāları o kıyāfete koduğdan soñra ^{133b23} şimden girü bunda oturmağ olmaz diyüp Rāy-ı Ā'zam'a haber gönderüp kalkdı. Leşker-i Rāy-ı Ā'zam'a varup karar eyledi. ^{133b24} Cihān-bağş bulmaduğın aşlı ol idi. 'Ākibet nā-ümīd olup döndiler. Gelürken Cihān-bağş gördi, ormanda bir 'azim āteş ^{133b25} yanar. Ser-bāz 'Ayyār'a, 'ayyār bu yanan āteş nedür, var şundan bir haber getür didi. Ser-bāz nola diyüp vardı. Ormandan içeri girdi. [134a] ^{134a1} Ne gördi, kırk elli

kadar zengiler birkaç âdemı şişe şançup²⁵⁹ kebâb iderler. Bir kıoca aznāvur zengī oturmuş, öninde âdem kebâbı, şerâb^{134a2} içüp merdom-horluk eyler. Oradan çıkup ormandan taşra gelüp Cihân-bahş’a sulţānum kırk elli merdom-hor zengilerdür gālibe gelen^{134a3} Sündiyār Zengī babasıdur didi. Cihân-bahş rahşından inüp bir dırahta bend eyleyüp Ser-bāz ‘Ayyār ile ormandan içeri girdiler. Zengilere^{134a4} yakın varınca zengiler bunları gördiler, Qamţūr Pīr’e ey sulţān-ı Zengbār iki kimse geliyor diyü gösterdiler. Qamţūr dağı baqup gördi,^{134a5} iki kimse geliyor, ayağımuza şikār geldi tutuñ şunları didi. İki zengī gelüp bunları tutmağ diledi. Cihân-bahş ikisin bir eli-y-ile^{134a6} kavrayup birbirine çarpup hürd-ı hām eyledi. Zengiler bu hāli görüp Cihân-bahş’uñ üzerine yürüdi. Cihân-bahş^{134a7} bunları sille ile, muşt ile yıqup dağı Ser-bāz bende çekerdı. Qamţūr Zengī bu hāli görünce gāzaba geldi. Hāy nā-bekār^{134a8} oğlan sen kimsin kim benüm âdemlerum bende çekesin diyüp bir kerre deste-çübün kapup yirinden kalkdı. Gerçi pīr idi.^{134a9} Az zemānda hayli metīn nā-bekār idi. Bu kerre Cihân-bahş’a ol deste-çübü²⁶⁰ havāle eyledi. Cihân-bahş gördi, Qamţūr’uñ^{134a10} deste-çübü kaçā buludı gibi iner. Hemān pençe açup ya‘ni el ayasın ber-ā-ber virdi. Deste-çüb, Cihân-bahş’uñ avuçına^{134a11} indükde şapurdı ormanı tıldurdı. Cihân-bahş kavrayup zūr eyledi ve çeküp deste-çübü elinden aldı, hattā^{134a12} Qamţūr virmemek murād eyledi ammā olmadı, elinüñ derisi soyılıp bile gitdi. Ey mel‘ün abdī işte yine kendi bāguñ^{134a13} maşşülidür. Zābt eyle diyüp deste-çübü başınuñ üzerinden çevirüp Qamţūr’a bir deste-çüb urdı. Gerçi Qamţūr^{134a14} Zengī dağı Cihân-bahş gibi deste-çübü tutmağa ellerin açdı ammā deste-çüb inince idemeyüp elleri bileklerine varınca^{134a15} hürd-ı hām oldı. Qamţūr Zengī oğ diyüp ellerinüñ acısından kendin şaşurup baş kaçuramadı. Deste-çüb başına inüp^{134a16} döşine varınca hürde-hāş oldı ve beynisi burnından gelüp ol yire saçıldı. Qamţūr Zengī kara tağ gibi kağaşadağ^{134a17} yıqılıp cān-ber-cehennem eyledi. Sā’ir zengiler bu hāli gördükde breh breh bu nā-bekār neyledi, bizi şöyle bir hınzıruñ hizmetinde^{134a18} dūr ve çehre-i nā-pākinden mehcūr eyledi. Dağı ne günümüze turup baqarız diyüp kırk elli miqdārı kara cānverlar köy^{134a19} köpegi gibi arqalaşup her taraftan hücum eylediler. Cihân-bahş bunlaruñ hücumın görüp gelenleruñ deste-çübına Qamţūr’uñ deste-^{134a20} çübün ber-ā-ber virüp hamlelerin redd idüp birer deste-çüb-ıla kimin katl ve kimin helāk iderdi.

²⁵⁹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “şanc (صانچ)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “şanç” şeklinde aktarılmıştır.

²⁶⁰ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “çup (چوپ)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “çub” şeklinde aktarılmıştır.

Ser-bāz ‘Ayyār da ölenlerin ^{134a21} yoqlayup koyından, qoltuğundan bulunan altuncuqları celbinde indirdi. Bir miqdārın dağı öldürmeyüp yıkdı. Andan ^{134a22} bunlara eyitdi, tiz mel‘ünler sā’irlerin nice kebāb idüp yirsiñüz, bu şakar-ı mel‘ünları da pişürüp yiyüñ diyü zür eyledükde ^{134a23} zengiler nā-çār olup havfindan bir uzun şiş peydā idüp Qamtür’ı şişe şançup kebāb eylemege başladılar. Cihān-^{134a24} başş bunlarıñ temāşāsına tırdı. Tamām Qamtür’ı pişürdiler. Andan sağ qalan Zengiler çü қоşup Qamtür’ı hora geçürdiler. ^{134a25} Bu arada ‘ayyār iki şiş peydā idüp getürüp iki zenginüñ küştesin şişlere şançup çevirmege başladı. Zengiler, Ser-bāz’uñ, [134b] ^{134b1} Ser-bāz’uñ bu hālin görüp birbirlerine görüñ bunlar dağı merdom-ğorlar imiş zāhir bunları kendüleri yimege pişürür ammā şāhib-i tabī‘ at ^{134b2} nā-bekārlara beñzer. Hiç içlerin ayırılmayup poğı-y-ıla arğı-y-ıla pişüriyorlar. Mel‘ünler bilmezlerdi kim yine anları da kendülere yedürecekdür. Bu arada ^{134b3} Cihān-başş, Ser-bāz’uñ böyle eyledügin görüp eyitdi, ey ‘ayyār anları pişürüp neylersin didi. Ser-bāz gülüp ey dil-āver Qamtür’uñ ^{134b4} kebabı gördüm. Anlara az gelür. Bāri bir eyüce toysunlar didi ve bunları pişürüp ol zengilere aluñ bunları da zehrlenüñ diyüp ^{134b5} hāşılı ol zengilere yidürdi. Neylesünler zengiler nā-çār yidiler. Meger zenginüñ ruşşat bulup biri uşul ile ormandan firār ^{134b6} eylemiş-idi. Cān atup Sündiyār Zengi’ye varup ey şāhib-kırān-ı Zengbār ne tıurursun. Pederüñ Qamtür Pır size ‘ömr gitdi didükde ^{134b7} Sündiyār eyitdi, nereye gitdi, qorqaram ma‘tüh qoca’ı bir huşuşdan ötüri darlatdıñuz da Zengbāra dek gitdi didi. ^{134b8} Zengiler eyitdi, bre yoq naşıl Zengbār uzaq yire gitdi, degme de bir dağı gelmez diyince Sündiyār bre hey mel‘ün dağı nereye gider, ^{134b9} cehenneme mi gitdi didükde zengiler belī Nār-ı Nūr’a dek gitdi diyüp olan aḡvālī Sündiyār-ı Merdom-ğor’a cümle naql idince ^{134b10} Sündiyār pederi için biraz aḡlayup ḡazabından kāfir oldı ve āteşinden Nār-ı Nūr’a şütüm ḡalīzaya başladı ve filine süvār, ^{134b11} süvār olup ol gelen zengiye düş öñüme eyledi. Zengi-i Sündiyār-ı Merdom-ğor’uñ öñine düşüp işte Sündiyār gelmekde ammā ^{134b12}

Ez in cānib rāvī eydür, berüde Cihān-başş, Ser-bāz’a işāret idüp qalkup gitdiler. Ferāmerz qanda gidersin ciger-güşem ^{134b13} diyü su’āl eyledi. Şimdi gelürem didi ammā gelmedi. Bir zemān mürür eyledi. Ferāmerz tekrār su’āl eyledükde Sāriq ‘Ayyār ilerü ^{134b14} gelüp devletlü şāhib-kırān ḡalībā Ser-bāz ‘Ayyār ile anlar cāzūlarıñ ḡaymesine toḡrı gitdiler. Zīrā bunda şeh-zāde, Ser-bāz ^{134b15} ‘Ayyār’a işāret idüp qalkdı. Ardınca Ser-bāz dağı gitdi didi. Ferāmerz eyitdi, qorqaram anda

varup mel'ünler ^{134b16} Cihân-bağş'a da fırsat bulup bir hatâ irişdireler. Bre at görüñ eyledi. Ser-hâb, Kuṭb'ı hazırlayup bunuñ iskemlesine ^{134b17} yanaşdırdı. Server-i 'âlem yirinden ṭurup erbâb-ı bezme siz oturuñ diyüp apul apul serâ-perdeden çıkup Kuṭb-ı ^{134b18} Āteş-dem'e süvâr oldı. Sâriḳ-ı Hîle-cü'ya düş öñüme diyüp Sâriḳ öñine düşüp o çadır olan semte ^{134b19} ṭoğrı 'azm-i râh eylediler. Tâ kim ol maḥalle geldiler. Gördiler, ne çadır var, ne cāzûlardan bir eşer var. Cihân-bağş daḫı aşlâ ^{134b20} bu ṭaraflara güyâ kim gelmemiş. Eyâ yañlış mı geldük ola diyü Sâriḳ dört yaña baḫdı. Ḥattâ ba'zı nişân eylemiş-idi. Görđi, nişânlar ^{134b21} yirinde maḥall ol maḥaldür ammâ çadır gâib olmuş. Eṭrâfa segirdüp çüst cū²⁶¹ eylerken ormanda bir âteş var, ne ola diyü ^{134b22} orman kenârına gelüp görđi, bir gergedân baḫlu ṭurur. Diḳḳat-ıla baḫdı, gergedân Cihân-bağş'uñdur. Bunda şeh-zâde neyler. ^{134b23} Var ise ormanda görünen âteş olan yirdedür diyüp ormana girdi. Ne görđi, âteş yanar ve şeh-zâde oturmuş, ^{134b24} otuz kadar zengîler oturup kebâb yirler. Ser-bâz 'Ayyâr üzerlerine nâzır olmuş, elinde bir uzun ḳaluñ kebâb şışi ^{134b25} ṭurmañ yiyüñ işte sen loḳmanuñ küçügin alduñ, ber-â-ber aluñ diyüp ṭurur. Şeh-zâde bunları temâşâ idüp güler ve Sâriḳ [135a] ^{135a1} 'Ayyâr ta'accüb idüp ğarib temâşâ, bundan mâ'il ne ola diyüp daḫı ilerü varınca çatırdısından Ser-bâz belüñleyüp ol ṭarafa yıḳdı. ^{135a2} Görđi, Sâriḳ 'Ayyâr'dur. Şeh-zâde daḫı Sâriḳ'ı görđükde Sâriḳ gelüp şeh-zâdenüñ öñinde temennâ eyledi. Merḫabâ 'ayyâr ne ḫaber, bizi ^{135a3} nice bulduñ didükde Sâriḳ daḫı olduĝı gibi naḳl eyledi. Ḥâlâ şâhib-ḳırân-ı 'âlem Ḳattâl Zengî daḫı bile geldi. Çadırı bulımayup soñra ^{135a4} ben gergedanı görüp geldüm diyince Cihân-bağş ğayrı ayaĝa ḳalḳup yürüñ imdi gidelüm, zengîler anı bulur diyüp Ser-bâz ve Sâriḳ ^{135a5} yanınca gergedâna ṭoğrı geldiler ve Sarbâz, Sâriḳ cümle zengîler ile olan bâz-geşti naḳl eyledi. Tâ kim bunlardur, ormandan çıkup ^{135a6} gergedân yirine geldiler. Şeh-zâde gergedânına süvâr olup Ferâmerz'uñ olduĝı cānibe revâne oldılar. Sâriḳ ilerü Ferâmerz'e ^{135a7} gitdi müjde eylemege ammâ Ferâmerz daḫı bir yirde ṭurup Sâriḳ 'Ayyâr'a baḫardı gelsün diyü ammâ Sündiyâr Zengî'ye varan zengî ^{135a8} ḫaber idüp, Sündiyâr filine süvâr olup Cihân-bağş üzerine yüridi ki varup Ḳamṭür'uñ ḳanı için Cihân-bağş'uñ ḫaḳḳından ^{135a9} gele. Ḥikmet-i Ḥudâ, Ferâmerz'uñ üzerine çıkageldi. Ne görđi, Ḳattâl Zengî ḳarañu ğicede raḫşı-y-ıla ḳararup ṭurur. Sündiyâr, ^{135a10} Ferâmerz'i görince

²⁶¹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “çost cū (چست جو)” şeklinde yazılmıştır. Müstensihin metnin genelinde yaptığı yanlışlar da göz önünde bulunularak kelime çevriyazıya “cost-u-cū” şeklinde aktarılmıştır.

torbada yılan görmişe döndi ammā yine belki gice **içre** iş görem diyüp hemān Ferāmerz'ün üzerine ^{135a11} toğrıldı. Çıkarup ey nā-bekār mekārım zengī eyü elüme girdüñ, cān elümden kıanda hālāş idersin diyüp bir kerre miyānından ^{135a12} tīg-i āteş-tābın 'uryān idüp irişdi. Servere bir tīg-tiz-i ser-tiz, hūn-riz öyle 'aşk eyledi kim eger Ferāmerz'den ğayrı ^{135a13} pehlevān olsaydı taḥḫīk la'ın serden ferş-i zemīne varınca iki pāre eylerdi ammā Ferāmerz gördi kim Sündiyār Zengī'nün ^{135a14} tīgi yıldırım mişāl añsuzın parlayup iner. Ferāmerz böyle ibtidā ḥamlede tīg ḥavāle eyledüğine ol kıadar ğazaba geldi kim olmaz. ^{135a15} Huşūşā gice ola. Ferāmerz, Sündiyār'a ey la'ın er olan gice ḥaşmına kıılıçı ḥavāle eyler diyüp bunuñ çehre-i nā-pākine öyle bir sille-i ^{135a16} şāḥib-kırānī urdı kim şadāsı ol vādī'i pür eyledi. Esbāb-ı esāfilüñ Sündiyār-ı Merdom-ḥor'uñ fır-ā-fır başına dönüp Ferāmerz'ün ^{135a17} beş parmağı şuratında nişān olup siyāh iki mūr olup gözleri kıarardı, göñli bulandı ve tīg elinde aşılı kıaldı ^{135a18} ve ayakları rikābından boşanup tepesinüñ üzerine yıkıldı. Bu maḥalle dek Ser-bāz 'Ayyār gelüp bu cengi gördi. Ferāmerz'ün kıuvvet-i ^{135a19} şecā'atine taḥsīn idüp dürüst şāḥib-kırān olmağa şāyeste serverdür didi ve gelüp temennā eyledi. Āferīn devletlü şāḥib-kırān, ^{135a20} eyü la'ine miqdāruñ bildirdüñ diyüp bend eylemek murād eyledi. Ferāmerz incitme şol la'ini diyüp muḳayyed olmadı. Sārīk olan aḥvāli ^{135a21} naḳl idüp dönüp Cihān-baḥş'ı kıarşulayup Sündiyār Zengī aḥvālin bildirdi. Cihān-baḥş oradan Ferāmerz'ün olduğı ^{135a22} yire geldi ve Sündiyār nerre'i gördi, raḥşından ser-niğün olup lāya'kıl uzanup yatur. Gülüp la'ın miqdārın bulmuş didi. ^{135a23} Ferāmerz eyitdi, ciger-güşem işitdüm bu cānibe geldüğin şāyed cāzūların ğāfil dām-ı siḥrine giriftār olup bir ḥaḫā olur diyü geldüm. ^{135a24} Elḥamdülillāh yine seni selāmetde gördüm diyü du'ā ve sitāyiş iderek ol aradan döndiler. yap yap serā-perdeye geldiler. Henüz ^{135a25} daḫı pehlevānlar 'işret idüp Ferāmerz'e müterakḫıb idiler. Ne ḥaber ile gelür diyü. Gördiler, Cihān-baḥş ve 'ayyārlar ile geldiler. Ferāmerz içerü, [135b] ^{135b1} içerü girdükde ayāğa kıalkdılar. Ferāmerz 'aşk idüp geçüp yirinde kıarār eyledi, Dil-āverler daḫı yirlü yirinde oturup Ferāmerz'ün ^{135b2} niçe olduğın şordılar. Ferāmerz, Cihān-baḥş ve Ser-bāz cümle zengīlerin ve Sündiyār-ı Merdom-ḥor'uñ aḥvālin naḳl idüp begler ^{135b3} gülüşdiler. biraz daḫı 'işret idüp herkes bār-ğāhına gitdiler. Ferāmerz daḫı cāme-ḥāba girüp ḥāba vardı.

Ammā ez-in cānib ^{135b4} rāvī eydür, çünkü Cihān-baḥş, Ser-bāz ile gitdi. Zengīler daḫı önlerinde olan kebābı yiyüp kıalkdılar ve gördiler, Cihān-baḥş ^{135b5}

gitdi. Yā biz bunda ne turalum, varup ordūya gidelüm diyüp ormandan çıkdılar ve orman kenārınca biraz gitdiler. Şeh-zādeden ^{135b6} havf iderlerdi ki şāyed yine gele diyü. Nā-gāh Sündiyār Zengī'nün üzerine ^{135b7} geldiler. Gördiler, efendileri Sündiyār Zengī'dür, öyle rahşından yıkılıp bī-hūş yatur. Meger Sündiyār Zengī'ye varup haber ideñ ^{135b8} zengī, Ferāmerz ile Sündiyār'a muqābil olup Ferāmerz, Sündiyār'ı bir sille ile yıkdıkdā ol zengī firār eylemiş-idi. Ormandan ^{135b9} gelen zengīler, Sündiyār'ı kaldırup rahşına bindirelüm didiler. Biş parmak yiri siyāh iken lācüverdī olmuş. Breh ^{135b10} pehlevānı cin çarpmış ancak diyüp tiziyye şu da yok. Hele birinün akşānı gelmiş-idi. Şöyle tūruñ diyüp dal yarāk oldu. ^{135b11} Quruyacağın eline alup Sündiyār Zengī'nün yüzine gözine serpe serpe işedi. Sıcağ sıcağ sidik Sündiyār'ın ^{135b12} yüzine dökilince 'aqlı başına gelüp gözin açdı. Gördi, yigirmi kadar zengīler eṭrāfın alup kendüye baqārlar, qalkup ^{135b13} oturdu. Dört eṭrāfına baqup Ferāmerz'i göremedi, qanda gitdi didi. Zengīler birbirine baqup kimi şorar diyü işāret ^{135b14} itdiler. Cümlesi omuz şıqup döndiler. Ey sultān-ı Zengbār kimi su'āl idersinüz didiler. Sündiyār gördi kim, bunların ^{135b15} Ferāmerz'den haberleri yok. Siz geldiğininüz zemān benüm yanumda kimse yok mıydı didi. Zengīler hayr dil-āver kimse görmedük ancak seni ^{135b16} bu hālde bulduk, size ne hāl oldu yoḥsa bizden eyüler mi rāst geldiñüz, şūratıñuzda bir lācüverdī pençe taşviri ^{135b17} olunmuş didiler. Sündiyār ğayrı cevāb virmeyüp bir ğazab rahşına süvār oldu ve çadırına toğrı aldı yürüyüvirdi. ^{135b18} Zengīler de ardına düşdiler ammā muqaddem qaçup gelen zengī ordūya dek qaçup Zengbār 'askerine haber virdi. Cümlesi haber-dār ^{135b19} oldu ḥattā Rāy-ı Ā'zam daḥı dīvanda şāhlar ve begler ile oturlardı. Bu şadāyı gūş idüp ta'accüb iderken Sündiyār ^{135b20} çadırına inmeyüp toğrı Rāy-ı Ā'zam bār-gāhına yürüdi. Fīlinden inüp içeri girdi. Keylān Cāzū eli-y-ile 'ayyārları ^{135b21} sihrile kedi, köpek şūretine koydukdān soñra qalkup Rāy-ı Ā'zam ordūsına gelüp Layṭān Vezīr ile Muqbil Şāh ile ^{135b22} buluşup Rāy-ı Ā'zam dīvānına gelmiş idi. Rāy-ı Ā'zam ittifāk idüp yanına almış idi ve taḥtda bile oturup 'işret ^{135b23} ve şoḥbet iderlerdi. Sündiyār Zengī geçüp yirinde qarār eyledi. Rāy-ı Ā'zam ve ehl-i dīvān çehresine baqdılar. Hālā Ferāmerz'ün ^{135b24} pençe yiri nişān idüp qalmış idi. Ra'd-ı Cihān-süz ziyāde ḥazz idüp Ferāmerz'e āferīn eyledi ammā Rāy-ı Ā'zam tecāhüliden ^{135b25} gelüp ey sultān-ı Zengbār yüzine noldı, felek ṭabancasına mı rāst geldiñ yoḥsa Cinnī mi çarpdı didükde Sündiyār [136a] ^{136a1} Zengī hacāletinden dibelik āteş olup neylersin

ey şāh-ı Hindistān, oralar dursun ancak Hudā-perestler pederüm Qamṭūr Pīr'i ^{136a2} gāfil 'işret iderken ormanda kara cānver gibi başın ezüp öldürmişler. Yarın elbetde ceng olsun. Meydāna çıkup ^{136a3} pederüm qanın ya aluram yāhud ben daḥı varup pederüm ile saḡarda bile oluram diyüp ibrām eyledi. Rāy-ı Ā'zam şabr eyle pehlevān ^{136a4} çünkü bir işdür olmuş, yārın olmazsa ol bir gün olsun diyü men' idegördi. Sündiyār Zengī ḡayr elbetde yārın olsun ^{136a5} ceng eylerem eger sen muḡayyed olmazsañ kendi 'askerümle binüp meydāna girürem didi. Rāy gördi, olmaz. Nā-çār 'askere ceng ^{136a6} tenbīh eyledi. Keylān Cāzū'nuñ ise muradı, pehlevān şuret meydāna girüp Hudā-perestleri tekrār tıutup ol bir esīr eylediği ^{136a7} pehlevānların yanına ḡabs idüp birden helāk eyleye ammā Sündiyār Zengī araya girüp Keylān Cāzū daḥı muḡayyed olmadı.

El-kıṣṣa, ^{136a8} ol gice mürūr idüp şabāḡ oldu. Āftāb-ı 'ālem-tāb Qāf'dan baş gösterüp 'ālem nūr-ı yezdānı birle mūnevver olduḡda Rāy-ı Ā'zam ^{136a9} tarafından ceng-i ḡarbīlere tırralar urıldı. Ferāmerz āḡāḡ olup bildi ki murādı cengdür. Qahqāşān-ı Zīr-dest'e emr eyledi. Qahqāşān ^{136a10} daḥı mehter başıya ḡaber gönderdi. Kūs-ı İskender-i Kübrā'ya ve taḡl-ı Āşaf Şāḡ'a zahmeler urup ol vādiler velvele ve zelzeleye getürdiler. ^{136a11} Ḥāşılı ḡarafeynden at, fil ve gergedānlarına süvār olup alaylar baḡlandı, şaflar düzildi, meydān açıldı. Eyā bugün meydāna ^{136a12} kim girüp erlik hūnerin kim gösterür ve ecel cāmın kim nūş ider ve devlet külāhı kimüñ başına geçer diyüp nāzır ber-meydān ^{136a13} eylerken anı gördiler. Rāy-ı Ā'zam tarafından Sündiyār Zengī fil sürüp meydāna girdi. Öñince zengī dil-āverleri,

Beyt,

Budur ^{136a14} ol ḡük-ı yabāni, budur ol kelb-i 'aḡūr,

Ya çalar yā ıdırır gördüğün eyler buḡūr,

Şīr-i ner gibi gelür kıyruḡı yayın döğerek,

^{136a15} cānver avlayıcı ḡoca²⁶² köpek böyle gerek,

diyü sitāyiş iderek meydāna getürdiler ve selamlayup döndiler. Sündiyār Zengī biraz ^{136a16} aḡaḡa yuḡaru filin oynadup andan yönüñ İslām 'askerinden yaña döndi ve

²⁶² Bu kelime tıpkıbasım bölümünde "ḡoca (فوجہ)" şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensih'in "c-ç" noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Müstensih metinde bu tür kullanımları çokça yapmıştır. Kelime çevriyazıya "ḡoca" şeklinde aktarılmıştır.

miğferin başından çıkarup eger қаşına ^{136a17} geçürdi ve şāğ ayağın üzengüden çıkarup eger қаşına қодı ve бүлend-āvāz ile na‘ra urup benüm şāhib-қırān-ı Zengbār Sündiyār-ı ^{136a18} Merdom-қor, ey Hudā-perestler meydānuma kimse’i istemem illā babam Қамтūr Pir’i helāk eyleyen nā-bekār oğlan gelsün diyü eşekler gibi ^{136a19} bağırmağa başladı. Pehlevānlar Cihān-baḥş’uñ yüzine baқdılar. Cihān-baḥş altında olan Raḥş-ı Cihān-peymāsın sürüp ^{136a20} pederi Ferāmerz’uñ öñine gelüp temennā idüp devletüm ata baña icāzet vir gireyüm, şol mel‘ün-ıla ceng ideyüm zīrā beni ister didi. ^{136a21} Ferāmerz var imdi ciger-güşem, Hudā-yı müte‘āl işin āsān eyleye ammā şaқın gāfil olma, er gibi ol, mel‘ünüñ ziyāde gāzabı vardur ^{136a22} diyü naşīḥat eyledi. Cihān-baḥş raḥş sürüp meydāna girdi. Sündiyār’uñ öñin aldı ve ‘aşқ eyledi. Sündiyār, Cihān-baḥş’a nazar eyledi. ^{136a23} Yitmiş eriş қaddı var, bir tāze nev-civān ammā heybetinden yüzine baқан lertzān olur. Baқа oğlan kimsin didi. Cihān-baḥş eyitdi, ^{136a24} kimi istersin didi. Sündiyār babamı helāk eyleyen nā-bekārı isterem ki ben de anı öldürüp pederüm Қамтūr Zengī’nüñ intiқāmum alam ^{136a25} didükde Cihān-baḥş, Sündiyār’a işte ey la‘in babañ didükleri la‘ini helāk eyleyen benüm, bildüğinden қalma, elinden geleni dirīg [136b] ^{136b1} dirīg eyleme zīrā benüm niyyetüm seni de öldürüp babañ yanına göndermekdür didi. Zengī gāzaba gelüp bu la‘in kendi қuvvetine göre ^{136b2} bir ‘amūd қullanurdı. Bu kerre ‘amūdın başınuñ üzerinden devr itdirüp fil sürdi. Var қuvvetin bāzūya getürüp irişdi. ^{136b3} Cihān-baḥş’a bir ‘amūd ḥavāle eyledi. Cihān-baḥş nazar eyledi, ‘amūd қара tḡ gibi gürleyüp iner, tiziyye gürzin ber-ā-ber virüp тұrdı. ^{136b4} ‘Amūd gürze nice indi ise ikisinden ḥāşıl olan şadā meydānı tutdı ve āteşler şaқılıp eṭrāfa olan ḥār-ı ḥāşāқı ^{136b5} yaқdı. Cihān-baḥş’uñ қolları бүkilüp baş қаçурdı. Arқaya alduқda arқasında olan siper çenber çenber olup Cihān-baḥş’uñ ^{136b6} başı at başına ber-ā-ber oldı. Baқıyye’i darb-ı ‘amūd zemīne inüp toz бүridi. Cihān-baḥş toz içinde қaldı. Sündiyār Zengī ^{136b7} ‘amūduñ zabt idüp ser-meydāna geçdi gitdi. Ser-bāz ‘Ayyār segirdüp toz içine girdi. Cihān-baḥş bu maḥalle dek kendin ^{136b8} dirüp miyānın rāst қaldı. Ser-bāz eyitdi, ey dil-āver-i ‘ālem neylersüñ la‘inüñ bir darbindan tā bu қadar zebün mı olduñ diyince Cihān- ^{136b9} baḥş licām silküp raḥşına mahmūz urup tozdan таşra çıқdı. Sündiyār daḥı öteden dönmiş-idi. Cihān-baḥş’ı ^{136b10} şāğ ve sālīm görüp bi-ż-zarūrī taḥsīn eyledi. Cihān-baḥş ḥayқırup ey la‘in,

Beyt,

Sen itdüñ hamle 'i nevbet benümdür,

^{136b11} Kaçırduñ fırsatı devlet benümdür,

diyüp gürz-i peykerin çeküp eline aldı ve irüp Sündiyâr Zengî'ye bir darb-ı şedîd havâle eyledi. ^{136b12} Sündiyâr dañı 'amûdın ber-â-ber virüp gürz-i Cihân-bağş, Sündiyâr'uñ 'amûdına indükde kolları bükilüp baş kaçurdı. Darb-ı ^{136b13} gürz Sündiyâr'uñ arkasında olan sipere inince siper oluğ oluğ olup Sündiyâr Nerre'nüñ başı fil başına ber-â-ber olup mest ^{136b14} oldı. Bağıyye 'i darb-ı gürz zemîne inüp toz Sündiyâr'ı büridi. Cihân-bağş gürzin zabt idüp kağan arslan gibi ^{136b15} gümürdenürek geçüp ser-meydâna vardı. Sündiyâr'uñ 'ayyârları toza girüp gördiler, Sündiyâr mest olmuş hele yüzine âb-ı aqşân ^{136b16} idüp Sündiyâr göz açup gördi. Felek-i âsiyâb mişâl başınuñ üzerinden devr eyler. Hele licâm silküp tozdan taşra çıkdı ^{136b17} ve 'amûdın kapup Cihân-bağş'a bir 'amûd urdı, Cihân-bağş men' eyledi. Cihân-bağş urdı, Sündiyâr men' eyledi. Bu hâl ^{136b18} üzre üç sâ'at kadar ceng idüp Sündiyâr, Cihân-bağş'uñ üç gergedânın öldürdi. Cihân-bağş gazaba gelüp Sündiyâr'uñ ^{136b19} beş filüñ öldürdi ammâ Cihân-bağş gazabla emr eyledi, şalığ-ı Arduvân'ı getürdiler. Bir kerre deste-çubından devr itdürerek Sündiyâr'uñ üzerine geldi. ^{136b20} Sündiyâr gördi, on sekiz toplu çadır gibi açılıp bir dürlü heybetle gelür kim 'ağıllar çäk ^{136b21} olur. Nâ-çâr siperin başına çeküp yâ Nâr-ı Nür himmet mühmelâtın sen gönder diyüp tırdı ammâ Cihân-bağş mağall yirine geldükde ^{136b22} terâzû-yı rikâba dürüst başup yâ Hudâ diyüp Sündiyâr'a bir şalığ öyle çarpdı kim topunuñ biri filinüñ kellesine gelüp ^{136b23} on yidisi yek-pâre vücûdına urup Sündiyâr Zengî'yi eşkâl-i tılısmâta döndürdi. Ser-â-pâ üstühânları hurd olup ^{136b24} 'aşık torbasına döndi. Zengbâr 'askerinden giriv feryâd kopdı. İslâm 'askerinden 'aleyke 'avnullâh ey ciger-güşe-i ^{136b25} seyfullâh şadâsı 'ayyûka peyveste olup gül-bang ve tağşîn şadâsı şahrâ ve kühistânı pür eyledi. Dilediler kim Zengbâr [137a] ^{137a1} 'askeri birden hücum idüp Sündiyâr'uñ intikâmın alalar ammâ Keylân Câzû kımayup bir kerre efsün eyledi. On iki ^{137a2} ayaklu bir ejderhâ-yı zebân at resminde raht ve âlâtı müretteb zâhir oldı. La'în üzerine süvâr olup 'azm-i meydân eyledi ^{137a3} ve gelüp Cihân-bağş'a bir miqdâr alarga muqâbil olup ra'd-ı felek gibi heybetle haykırup benüm Keylân-ı Ejder-süvârî, nâ-bekâr Hudâ- ^{137a4} perest, Sündiyâr gibi şakâr la'ini helâk eyledüñ. Yâ kor mıyam anuñ intikâmın sende diyüp hemân kıoynundan bir ip çıkarup ^{137a5} yidi düğüm urdı ve bir efsün idüp Cihân-bağş'uñ üzerine atıvirdi. İp yire düşince yidi başlu ^{137a6} bir mehîb

ejderhā-yı zebān oldu ve başın birbiri üzerine koyup boyunların kemerlendirüp ağzından āteşler saçarak ^{137a7} Cihān-baḥş'ıñ üzerine hücūm eyledi. Cihān-baḥş'ıñ cān başına şıçradı. Bildi kim siḥr 'alāmetidür. tiziyye Esmā'ullāh'dan ^{137a8} ba'z ism okuyup tiğ-i ser-tizin 'uryān eyledi. İrişüp ejderhānuñ kellelerin şırasına götürüp bir tiğ-i tiz āteş- ^{137a9} engiz öyle 'aşk eyledi kim ejderhānuñ yidi başı birden künbed mişāl zemīne düşdi. Bir ṭarrāka olup yine ol ejderhā ip ^{137a10} pāresi oldu. Ḥāşılı Keylān Cāzū, Cihān-baḥş'a birkaç dürlü siḥr eyledi. Cihān-baḥş ibtāl eyledi. Keylān Cāzū'nuñ ^{137a11} gözi Cihān-baḥş'dan korkdı. Hemān koynında yidi kat bir ip çıkarup ḥalka eyledi ve bir efsūn idüp Cihān- ^{137a12} baḥş'ıñ üzerine ḥavāle eyledi ve hevāya atdı. Ol ipüñ ḥalkası hevāya çıkınca gitudükçe ḥalka açılıp büyüdi ve Cihān- ^{137a12} baḥş'ıñ üzerine indi. Bir efsūn daḥı okuyup üfürdi ve Cihān-baḥş'ıñ lisānı bağlandı, bir nesne okuyamadı. Ol ḥalka zemīne ^{137a14} indükde yidi kat āteşden **bārū** olup Cihān-baḥş'ı iḥāta eyledi ve Cihān-baḥş ol bārūdan iḥerüde kaldı. Cāzū ^{137a15} bir efsūn daḥı idüp bir ip pāresine atıvirdi. Āteşden ṭaşra bir 'azīm-ül-ḳadr ejderha, yidi kat āteşden ^{137a16} olan bārūyı ḳuşadup künbed gibi başın İslām 'askerine dönderüp heybetle nazār eyleyüp ṭurdı. Keylān Cāzū ^{137a17} yat imdi nā-bekār öyle olunca bu siyāseti çek diyüp altında olan raḥşın döndürüp 'alem sāyesine vardı. ^{137a18} Rāy-ı Ā'zam ṭabl-ı ārām çaldırup 'askeri döndür ḳonsunlar, benüm Ḥudā-perestlere daḥı işüm çokdur didi. Rāy-ı Ā'zam daḥı ^{137a19} Keylān Cāzū'nuñ sözi ile fermān eyledi. Ṭabl-ı ārāma ṭurralar urup Hindī 'askeri döndi ve nikler girüp Sündiyār ^{137a20} Zengī'nuñ küştesin meydāndan fīlinde ve üzerinde olan ālāt-ı esbābın ḥod-ı İslām 'ayyārları yağma eylediler idi. Bu ṭarafdan ^{137a21} Ferāmerz gördi, cāzū la'ın, Cihān-baḥş'a ol pā-bendi geçdi ve dönüp gitdi. Ṭabl-ı ārām daḥı çaldırup döndiler. ^{137a22} Ḥoş imdi la'ın diyüp güci özledi. Keylān Cāzū daḥı öyle eylediği Ferāmerz'üñ ḥavfindan idi. Meydāna girerse ^{137a23} iş müşkil olur zīrā Ferāmerz'e siḥr te'sir itdiremeyecegin bilürdi.

El-ḳıssa, küffārdan ṭabl-ı ārām çalındukda Ferāmerz daḥı ^{137a24} nā-çār emr eyledi. İki ṭarafdan ṭabl-ı ārām çalınup iki leşker birbirinden yüz döndürüp bār-gāhlarına gitdiler. Herkes rezm libāsların çıkarup bezm ^{137a25} libāsların giydiler. Ferāmerz daḥı serā-perdeye gelüp ālāt-ı şāhib-ḳırānın üzerinden çıkarup **[137b]** ^{137b1} çıkarup der-şanduk eyledi. Andan bezm cāmelerin giyüp geldi. Pāy-ı taḥt şandalisinde ḳarār eyledi. Cümle İslām begleri gelüp ^{137b2} herkes yirlerinde ḳarār

eylediler. Hün gelüp yindi, şükri dinildi. Andan bisât-ı ‘işret gelüp sîm-sâ‘id-i sâkiyân-ı mihr-bân ele cām^{137b3} alup devre başladılar. Ešnā-yı şöhetde Cihân-bağş ahvâli añılup ne yüzden hâlâş olur diyü müşâvere olundu. Dönüp^{137b4} Feylesof-ı Ekber eyitdi, buña bir vechle çâre yokdur. Tâ cāzūyı katl idüp qanın üzerine saçmayınca olmaz. Zîrâ bu ‘amel cāzūların^{263 137b5} nihāyet ‘ilmidür ki kendi için ‘amel idüp ya ölür ya haşmı ol hâlde qalır, tevārih kitablarında görmediñüz mi. Hüşeng^{137b6} Şâh, Bin Mühelhel Şâh zemânında Kūh-ı Āteş’de Azraq Cāzū Şâh-ı Cîn’ün kıızı ile Behrām-ı Cinnî karşı-be-karşı taş idüp^{137b7} qalbleri gün toğarken zârî zârî inlerlerdi. Kırk yıl öyle qalup yaz ve kış bunca germ ve sertligi çekdiler,^{137b8} olmadı. Bir hâl ile derdlerine bir devâ bulunmadı. Āhir Hüşeng Şâh, cîn²⁶⁴ diyârına geldükde bunları görüp su’âl^{137b9} eyledi. Aşluñ bilüp Gerden-keşân’ı gönderdi. Gerden-keşân ‘Ayyār dahı şîr-pençe ile ‘azîm berzahları geçüp ‘âkıbet-i Kūh-ı Āteş’e^{137b10} vardı. Azraq Cāzū’yı, ‘Attār Cāzū i’āneti-y-ile ele getirüp ol qâlbler üzerinde katl eylediler. Qanı ol qâblere^{137b11} şıçrayup ikisi de hâlâş bulmuşdur ve hâlâ Īrân’da şâhib-kırân olan Zâloğlı Rüstem-i Kāmurân, Māzenderân’da Dîv-i Sefid’in^{137b12} sihri ile a‘mā olup yidi yıl yidi kerre yüz biñ ‘asker ile a‘mā qaldı idi. Varup Dîv-i Sefid’i bulup qarnın yarup^{137b13} cigeri qanın şişeye alup getürdi. Cümlesinüñ gözlerine çeküp hâlâş oldılar. İşte buña dahı cāzūnuñ qanı gerekdür ki^{137b14} bu sihr bārūsına şaç²⁶⁵, mağv ola didi. Ferāmerz imdi ey dānā iktizā eyledi kim varup cāzū bulup helāk idüp^{137b15} Cihân-bağş’ı bu sihrden ve bu berzahdan hâlâş eyleyem didükde Feylesof eyitdi, devletlü şâhib-kırân bu gāruñ fetih senüñ eliñde^{137b16} degüldür ve bir de bu kim sen āşikāre varasuñ gerekdür. Cāzū haber-dār olup pinhân olup şöira bulunmayup hâl müşkil olur. Cāzū^{137b17} katl eylemege hîle ve tedbîr ister, sen ise hîle’i kabûl eylemezsin. Bu iş kimsenüñ elinden gelmez. İllâ sultân-ı ‘ayyārân Şarşar-ı Sebük-bār’uñ^{137b18} elinden gelür ve cāzūnuñ dahı katli anuñ elindedür. Ol sebab ile bir büyük düşmendan dahı katl idüp ahz-i intikām eylese gerekdür^{137b19} didükde Ferāmerz dönüp Şarşar’a baqup ne dirsın ey Ser-bāz-ı Cihân buña şürü‘ eyley misin didükde Şarşar ayaga turup eyitdi,

²⁶³ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “çārū (چارو)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “cāzū” şeklinde aktarılmıştır.

²⁶⁴ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “çîn (چین)” şeklinde yazılmıştır. Müstensihin bu noktadaki ikili kullanımları ve kelimenin metinde kullanılışı da dikkate alınarak kelime çevriyazıya “cîn” şeklinde aktarılmıştır.

²⁶⁵ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “şac (صاج)” şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya “şaç” şeklinde aktarılmıştır.

^{137b20} **Beyt,**

Başum üstüne tapuñ her ne ki fermān buyurur,

Ꞑul kaçan tutmayısar anı ki sultān buyurur,

diyüp gidecek oldı. ^{137b21} Ferāmerz şād olup Şarşar'a biş kise altun virdi. Şarşar yanına Jivek 'Ayyār'ı alup şir-āne tonlar giydiler ve bizi du'ādan ^{137b22} unutmañ diyüp Hind ordūsuna revāne oldılar. Tā kim Rāy-ı Ā'zam dīvānına vardılar. Bir hāl ile içerü girüp bir küşede temāşāya ^{137b23} tırdılar. Gördiler, Keylān Cāzū, Rāy-ı Ā'zam ile taht üzre cümle şahlardan yukarı oturmuş muşāhabāt iderler. ^{137b24} Bir zemān Sündiyār Zengī aḥvālūñ açup nā-bekār oğlan şöyle bir zīr-dest zengī pehlevānını ol muḥālif ālāt ile helāk eyledi ^{137b25} ammā kendü de eyü berzaḥa uğradı didiler. Rāy-ı Ā'zam dönüp Keylān Cāzū'ya ey sultān-ı cāzuyān oğlana ol rengi eyledüñ [138a] ^{138a1} ammā qorqaram anlar da çok bilür hekimler çokdur. Bir tarīk ile 'ilacın bulup ḥalāş iderler didi. Keylān Cāzū germ olup ^{138a2} qahqaha ile güldi. Ey şāh-ı Hind şimden girü anı Şeyḥ-i Necdī gelse ḥülāşa çāre bulımaz ve qādir degüldür. Meger ben helāk ^{138a3} olam öyle daḥı kurtulmaz. Tā benüm qanum ol siḥre şaçmaduqça ol ise muḥaldür. Zīrā Şeyḥ-i Necdī baña sen daḥı çok 'ömr ^{138a4} sürüp elinden niçe işler zuhūra gelse gerekdür diyü müjde eylemişdür. Daḥı anlar zuhūra gelmedi didi ve bu gūne niçe kelimāt ^{138a5} idüp elem çekme gayrı Ḥudā-perestlerin kārı tamām oldı. Şeyḥ-i Necdī himmetinde yarın bir siḥr ile cümlesin ḥuzūruña getüreyüm ^{138a6} diyüp vāfir lāf-ı güzāf eyledi. biraz daḥı şöḥbet idüp herkes bār-gāhlarına gitdiler. Keylān Cāzū daḥı qalkup çadırına ^{138a7} gitdi. Şarşar daḥı Jivek 'Ayyār ile Rāy-ı Ā'zam tarafından ta'yin olunan gūlām şekline girüp bile gitdiler. Keylān Cāzū ve bir çadırda ^{138a8} olurdı. Toḥuz ḥalīfesi var idi. Nevbetce gicede ikisi Keylān'a ḥizmet idüp çadırında nigeḥ-bān idiler. Yidisi ^{138a9} gayrı çadırda olurdı. Keylān Cāzū çadıra gelince bir efsün eyledi. Kendi yatduḡı yir pūlād-ı kafes iḥāṭa eyledi. ^{138a10} Cāzū ol kafes içinde qaldı ve girüp cāme-ḥābına yatdı ve ḥor ḥor uyumaḡa başladı. Ol iki cāzū ^{138a11} daḥı bār-gāh qapusında beklemeye gitdiler. Rāy tarafından ḥizmetine ta'yin olunan gūlāmlar daḥı çadıra gidüp yatdılar. Şarşar ile ^{138a12} Jivek ol qadar şabr eylediler ki ol iki cāzū uyuklamaḡa başladılar. Şarşar, Jivek birer dāne buḥūr-ı 'ayyārı yıqup yap yap ^{138a13} cāzūların kafāsından gelüp burunlarına tutuvirdiler. İki de dārūdan geçüp köpek ölusi gibi kıvrılaqaldılar. ^{138a14} Birin

Şarşar, birin Jivek çeküp bu iki cāzūnuñ başların kesdiler. Andan çadıra girüp ol kadar cehd eylediler kim ^{138a15} kafesden girüp Keylān Cāzū'yı öldüreler olmadı. Bir hāl-ıla giremediler. Bunlar ne kadar ki kafesün üzerinden aşup ^{138a16} iç yüze girmek murād eylediler. Bunlar yukarı çıkdukça kafes de bile çıkardı. 'Aciz olup āhır anı fikr eylediler ki yirden ^{138a17} lağm idüp öyle yol bulalar. Çadırdan çıkup bir yir bulup ol aradan iki ser-bāz-ı mümtāz hañcerlerin ellerine alup ^{138a18} hemān başladılar lağm urmağa. Ol kâdar ki şabāh yaklaşdı. Hele bunlar cidd ü sa'y ile cāzūnuñ altına varup kızarak cāzūya ^{138a19} irdiler. Cāzū cāme-hāb içre yaturken larkadağ kapuya düşer gibi düşünce cāzū belünleyüp huvf-ıla çağırdı. Yakın bulunan ^{138a20} çadırlardan ba'zıları işidüp eyā ne ola diyü kılkup kulağ urmağa başladılar ammā Şarşar cāzū haykırdığı gibi yā Allāh ^{138a21} diyüp gerdānına bir teber öyle urdı kim kellesi top gibi fırladı. tiziyye karnın yarup cigeri kanından bir şişe töldirdi.

^{138a22} **Ammā ez-in cānib Rāvī eydür**, meger Laytān Vezīr ol gice yaturken bir muhavvef ve muhālif rü'yā görüp dehşet-i rü'yādan bī-dār ^{138a23} olup bu rü'yā 'alāmet-i hayr degüldür. Varayum Rāy-ı Ā'zam bār-gāhında ne var göreyüm dirken kulağına bir şadā geldi, diñledi ^{138a24} cāzūnuñ çadırında ammā şadā kesildi lākin cāzūlardan kılkup söyleşmege başladılar. Bunda bir iş var ancak diyüp kılkup ^{138a25} hemān giyinüp iki gulām ile çadırdan çıkup cāzūnuñ çadırına gelüp gördi. İçerüde şadā yok ancak cāzūnuñ iki, [138b] ^{138b1} iki hālifesinün başın kesmişler, henüz kanları akar. Bre bunlara ne āfet irdi diyüp çadırdan içerü başın şokup gördi, ^{138b2} iki fedāyi ellerinde teber çadırdan olan ba'zı tefāruk kısmın dirüp ceblerine korlar. Hudā-perest uğırları ^{138b3} gelmiş. Bre komañ diyü feryād idince Jivek, Laytān Vezīr'i şadāsından bildi. Şarşar'a eyitdi, ey sultān-ı 'ayyārān şamata iden ^{138b4} Laytān Vezīr didükleri la'ındür, eyü fırsatdur diyince Şarşar şād oldu. Zīrā evvelden fırsatın arardı öldürmege, Ferāmerz'den ^{138b5} elem çekerdı. Şimdi araya gider, kim öldürdüğü bilinmez diyüp hemān segirdüp irüp bir teber öyle urdı kim la'ınün top gibi ^{138b6} kellesi gālān oldu ammā bu vaqte dek halk ayağa kılkup çadırlardan taşra oldılar. Kavme vardı, bre tutuñ ^{138b7} diyüp 'asker atlanmağa başladılar. 'Ayyārları görüp cenge başladılar. Şarşar ve Jivek dağı cenge girüp iki ser-bāz dögüşe ^{138b8} dögüşe kendilerin cengden uğurlayup taşra çıkdılar. Gayrı halk gāvğanuñ aşlın bilmezler. Hudā-perestler bizi şeb-hün ^{138b9} eyledi. Kıyās idüp gice hālinde birbirlerine urdılar tiği. Rāy-ı Ā'zam haber-dār olup bre bunuñ aşlı nedür didükde ^{138b10} aşlın bilmezüz

ammā ġālibā Hudā-perestler ŧeb-ħūn eyledi didiler. Bu arada ŧemūsāy Dānā da gelmiş idi. Rāy-ı Ā'zam'a ħayr pād-ŧāhum attāl ^{138b11} Zengī ŧeb-ħūn eylemege rızā virmez, ve irtikāb daħı eylemez ancak Cihān-baħŧ için 'ayyārlar var ise cāzū öldürmege gelmişlerdür ^{138b12} dirken Laytān'ın ġulāmları feryād iderek geldiler. Rāy nolduñuz didükde efendimiz Laytān vāı'a ġörüp cāzūnuñ ^{138b13} çadırından ŧadā iŧitdi, alkup Keylān Cāzū'nuñ çadırına geldükde içerüden iki sipeh-puŧ 'ayyārlar ıkup Laytān'ı ^{138b14} öldürdiler ve ceng iderek 'askerüñ arasından ġayb oldu didiler. Rāy-ı Ā'zam, ŧemūsāy'a baup ey dānā söz senüñdür ^{138b15} diyerek geldiler meger anlar da ŧamatādan uyanup alkdılar. Keylān Cāzū'nuñ çadırına ġelüp ne ġördiler, cāzūlar helāk ^{138b16} olmuş, cān baŧlarına ŧıçrayup Keylān'ın yatduđı yire badılar. Taħtı ile ukura düŧüp baŧı kesilmiş ve ārnı ^{138b17} yarı öyle mürd olmuş, yatur. Ol idi kim ġelüp Rāy-ı Ā'zam'a ħaber virdiler. Berüden ŧarŧar ve Jivek, leŧker-i Hind'den ıkup ^{138b18} ma'reke yirine geldiler. Cihān-baħŧ'ın eṫrafından olan āteŧden bārūya ŧiŧede olan Keylān Cāzū anın ŧaçduđda bir ṫarrāa ^{138b19} oldu. Bi-emr-il-llāhi Te'ālā ol bārū maħv olup Cihān-baħŧ ħalāŧ oldu. ŧarŧar aħvāli naql eyledi. Cihān-baħŧ murād eyledi ki ^{138b20} ol intiāma kendin cenge ura. Yine gice ceng eylemek erenler kārı degüldür diyüp ordūya geldiler. ṫođrı sera-perde-i İskender'e ^{138b21} geldiler. Meger Ferāmerz yatmamış idi, begler ile oturur idi. ŧarŧar ile Jivek ne ħaber ile ġelür diyü aña müterakıb idi. Nā-gāh, Jivek ^{138b22} ilerü segirdüp müjde eyledi ve niçe oldıysa vuu'uzre ħaber virdi. Ferāmerz ŧād olup cümle begler cāzūnuñ mürd ^{138b23A} olduğundan ħazz eyledi. Nā-gāh, ŧarŧar ile Cihān-baħŧ daħı ġelüp pederinüñ elin öpdi ve küffār 'askerinde bir ġāvġā var, ^{138b24} nedür aŧlı didükde ŧeb-ħūn kıyās idüp 'asker-i küffār cenge bend eyler didiler.

Hāŧılı, ŧabāħa dek birbirin ırup ŧabāħ ^{138b25} oldu. 'Ālem rüŧen olduğda badılar içlerinde yād kimse yo. cengden el ekdiler ammā Rāy-ı Ā'zam bu ħuŧuŧda ziyāde ġamm-ġin oldu. [139a] ^{139a1} Arada ölenlerüñ küŧtelerin bir yire cem' idüp āteŧe yadılar. Cāzūnuñ yidi ħalifesi Rāy-ı Ā'zam'a elbetde bir sultān-ı ŧāħirān ^{139a2} Keylān Cāzū'nuñ intiāmanın Hudā-perestlerden aluruz diyüp leŧkerden ṫaŧra ıkdılar. Üst ṫarafı ṫađ idi. Varup bir puŧte üzerine ^{139a3} ıkup yidisi de ŧıravardı oturdılar. Öñlerine siħr ṫorbaların döküp siħre baŧladılar.

Bu yañadan, Ferāmerz oğlu ^{139a4} Cihān-baħŧ ile ve begler ile oturup 'iŧret eylerken anı ġördiler. Añsuzuñ hevāda bir buluğ zāhir oldu, gitdükce rüy-ı ^{139a5} cihān

kapladı. ‘Ālem zūlmāt oldu. İslām dil-āverler bu hāli görüp ta‘accüb eylediler. Feylesof-ı Ekber, hevāya bakup bu sihr ‘alāmetidür ^{139a6} didi. Tiz allup ‘askerūn etrāfına esmā ile dā’ire cizdi. Emīn oldılar. Nā-gāh bārān-ı Őedīd olup seyiller amaa ^{139a7} başladı. Gördiler, ayrı yirde hevā aı ve semāda aa adar bir bulu yok. İllā bu ‘alāmet faat İslām ‘askeri üzerindedür. ^{139a8} Bārāndan Őoñra ‘azīm ar yaup öyle Őovuk oldu kim insanuñ azından tükürük dökilürdi. lākin dā’ireden içeri girmezdi. ^{139a9} Daı ol adar ber-i bārān oldu ki gūyā ıyāmetden bir niřān oldu ve ol adar mār yadı kim ‘askeri dā’iren-mā-dār ihāa ^{139a10} idüp al‘a dīvārı gibi dīvār oldu. Geri dā’ireden içerü te’Őir eylemedi ammā ‘asker Őovuk Őiddetinden bayaı zamet ^{139a11} ekerlerdi. Feylesof ta‘līmi üzre kimse kendi adırından ıkmadı. Ol gice bu hāl üzre gitdi. ayvānāt olsun ^{139a12} insan olsun Őuya mutāc idiler. Őusuzludan buñalmaa başladılar. Őarřar ayf ol zemān cāzūları muāddem helāk ^{139a13} eylemedüñ. Yidi alīfesi bir adırda yaturlardı. Bu sihr anlaruñ işidür didi. Feylesof eyitdi, aña ‘ilāc budur ki yidi ^{139a14} ser-bāz²⁶⁶ bař cāndan geup bu dā’ireden taşra ıup tā ol la‘inleri bulup atl eylemedüke yirinden alāř bulmaq yokdur ^{139a15} didi. Őarřar eyitdi, ey dānā ben alīfemi alup bu iře bil baqlaram ammā Őimdi bu ārdan nie geilür didi. Feylesof eyitdi, ^{139a16} anuñ iři āsāndur, hemān sen gidecek alīfelerin getür didi. Őarřar-ı Sebük-bār, Jivek ‘Ayyār’ı ve Sārı ‘Ayyār’ı ve Ser-bāz ‘Ayyār’ı ^{139a17} ve Cüneyd ‘Ayyār’ı ve Őabārū ‘Ayyār’ı ve Nırnek ‘Ayyār’ı da‘vet idüp geldiler. Feylesof-ı Ekber bu yidi ‘ayyārı öñine getürüp ^{139a18} anerlerine birer ism yazup varuñ imdi hemān ar dīvārına bir ādeme amle eyler gibi amle idüp yürüyüñ. Allāh ^{139a19} yol vire ve iřüñüz āsān eyleye didi. Bunlar du‘ā ve himmet taleb idüp yürüdiler. Dīvār gibi olan ara gelince eline ^{139a20} anerlerin alup hücum eyledüklerinde bi-emr-il-lāhi ardan yol aılıp bunlar ol yol ile gitdiler. Yine girüden ar avuşup ^{139a21} bütün olurdu. Bunlar ol hāl üzre ardan geup taşra ıkdılar. Gördiler, ‘ālem rüz-ı rüşen, ařlā ne ar var ^{139a22} ve ne yamur. Bu yidi nefer ‘ayyār ordū-yı Rāy-ı Ā‘zam’a gelüp cost-u-cū eylediler. Ařlā ordūda anlara müte‘allı Őayd u řadā ^{139a23} yok zırā cāzūlar öyle tenbīh eylemişlerdi.

El-kıřřa, ‘ayyārılar ordūda bir aber alımadılar. Ordūdan tařra ıkdılar. Őarřar ^{139a24} bir kerre bütün etrāfı gözden geürdi. Gördi, ber-i bārān tadan berü bir püřte

²⁶⁶ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde “serbār (سربار) Şeklinde yazılmıştır. Fakat bu müstensihin noktayı unutması sonucu yapmış olduu bir yanlışlık olmalıdır. Kelime metninin geneli düşünülererek “ser-bāz (korkusuz, cesur, yiit) Şeklinde düzeltilmiştir.

üzerinden gelür, var ise ol ^{139a25} la‘inler andadur diyüp ‘ayyârlara gösterdi. Cümle gördiler, ol püşteden ıkkıp hevāya çıkār ve İslām ‘askerinüñ üzerine, [139b] ^{139b1} üzerine toğrı yürür. Ol aradan hemān ol püşte cānibine gidüp yakın varınca tađa tırmandılar ve eñselerinden ^{139b2} dolanup ol püşteye nazar eylediler. Yidi dāne la‘in-i bī-dīn başların açup saçların tağıdup üzerlerinde birer hıncır ^{139b3} postından ğayrı nesne yok. Cümle zengiler²⁶⁷ ve zāt-ul-‘amüdları meydanda kıldan görünmez, turma ellerinde birer süpürgeleri var. Öñlerinde bir ^{139b4} sağsı pāresi-y-ile murdār şu efsün idüp ol süpürgeleri ol şuya baturup İslām ‘askeri üzerine saçarlar. ^{139b5} Kar, bārān olup sütün mişāl hevāya çıkup İslām ‘askerinüñ üzerine varur ammā hāşşa‘-i esmā‘-ıla dā‘ireden içeri ^{139b6} te‘şir eylemeyüp dağılır ve eţrafı dīvar gibi olur. Uzunluğu ya‘ni yüceliği mināre kadar olmış-ıdı. Şarşar yidi nefer ‘ayyāra ^{139b7} dīv perrī biz yidi, ol la‘inler yidi, birer dānesin nişanlayup yap yap eñselerinden varup birer hançer işleyelüm, birer leşi ^{139b8} bādaşuñ didi ve kendi başında olan cāzūyı nişanladı. Şarşar’uñ baş halīfesi Jivek, ikinci Sārık, üçüncü Şabārū, ^{139b9} dördüncü Ser-bāz, bişinci Nırnek ve altıncı Cüneyd bādaşup hançerlerin ellerine alup yap yap bu la‘inlerüñ kafālarından ^{139b10} tā eñselerine vardılar. Cāzūlar ise kendi sağgillerinde ‘ālemüñ keydi-i kaźāsından haberleri yok. Turma sihr ile muķayyed ^{139b11} idiler. Şarşar, ‘ayyârlara işāret idüp birden yidi nefer ‘ayyār, yidi cāzūnuñ niçe eñseleri kökine birer hançer işledilerse ^{139b12} tā kabzaya varınca hançerler girüp hançerlerüñ çekinçe kan atilup sihrleri bātıllı oldu. Cāzūlar da apansız ne kaźāya ^{139b13} uğraduğın bilmediler. ‘Ayyārlar cāzūları bende çeküp sürüyerek ol püşteden aşığa indirdiler ammā cāzūlar beride ^{139b14} zađm-dār olınca sihrleri bātıllı olup ol kar cümle mađv oldu. İslām ‘askeri gördiler ol zulmāt def‘ oldu, üzerlerinden ^{139b15} kalkdı. Bildiler ki ‘ayyārlar cāzūları bulup ya katl eylediler yāhud bend eylediler ki eyledükleri sihr bātıllı oldu. Nā-gāh ^{139b16} anı gördiler, tağdan berü yidi nefer ‘ayyārlar yidi la‘ini birer leşi sürüyüp getirürler. ‘Ayyārlar tamām serā-perde öñine bu la‘inleri ^{139b17} turğurdılar. Andan Şarşar fi-l-hāl yidi dār diküp cāzūların yidisin de çarmiħa gerüp bağırdı, çağırdı. ^{139b18} Derilerin yüzdi ve omuzlarına yel mumları diküp tamām yandukdan soñra dāra çeküp tır-i bārān itdürdi. Ba‘de ^{139b19} yağup küllerin hevāya viridi. Küffār tarafından cāsūslar var idi. Bu işkence‘i görüp havflarından tumanlarına haťā ^{139b20} idüp firār eylediler. Varup Rāy-ı Ā‘zam’a dīvānında gördükleri gibi nađl eylediler. Dīvānda

²⁶⁷ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “zengū (زنگو)” şeklinde yazılmıştır. Fakat kelime metnin genelinde “zengī (زنگی)” şeklinde görüldüğü için burada da bu şekilde düzeltilmiştir.

olanlar Şarşar'ın ğazābın ^{139b21} işidüp havfe düşdiler. Her biri gönüllerinden Nār-ı Nūr hışmına uğrasun, nā-bekār 'ayyār özge ğarīmdür didiler ^{139b22} ammā berü tarafdān Ferāmerz ziyāde ğazāba gelmiş idi. Cāzūlaruñ böyle 'asker-i İslām'a zahmet²⁶⁸ virdüğinden Şarşar'ın yanına ^{139b23} Kārtas'ı koşup tiz var Rāy-ı Ā'zam'a söyle, elbetde kendüler ile ayırd olalım, niçeye dek bu kadar 'askeri bunda eglendirürüz, ^{139b24} ya öte olsun ya beri göre ne cevāb virür didi. Şarşar nola diyüp Rāy ordūsına vardı. Kārtas dağı ^{139b25} bile bār-ġāh-ı Rāy-ı Ā'zam'a irüp destür ile içeri girdi. Rāy-ı Ā'zam öñinde ādāb-ı cihān-bānī ne ise icrā eyledükde [140a] ^{140a1} efendüm şāhib-ķırān-ı 'ālem Kattāl Zengī'nüñ murādı ayırd olmağdur. Niçe bir eglenelüm. Bu kadar 'asker ile benüm işüm vardır. Īrān'a gidüp ^{140a2} Rüstem'den ālāt-ı şāhib-ķırānī alsam gerekdür. Elbetde benümle ayırd olsun, gelüp öñümde serfūrü idüp İslām'a mı gelür yoğsa ^{140a3} ceng mi ider baña şāfī cevāb virsün didi. Ne dirsün diyince Rāy-ı Ā'zam'ın beñzi bozıldı. Dönüp Ra' d-ı Cihān-süz'a ^{140a4} yā Ra' d niçe idelüm, ġayrı iş saña kaldı didükde hemān Ra' d-ı Cihān-süz ben ħarışmam pād-şāhum, saña zengīler ve cāzūlar ^{140a5} yarar, beni neylersün didi. Zīrā cāzū huşuşında Rāy-ı Ā'zam'a incinmiş idi. Merd dil-āver olduğundan hīle yolın tutmazdı ^{140a6} ve hīle ile olan işi irtikāb eylemezdi. Bu kerre Rāy-ı Ā'zam, Ra' d'ın bu cevābından ġamm-ġin olup bildi ki Ra' d-ı ^{140a7} Cihān-süz'ın cāzū huşuşında hātırı kalmışdur. 'Özr dileyüp ey dil-āver-i 'ālem yā neyleyelüm, zāhir Kattāl Zengī gibi bir ħāzm-ı ^{140a8} kavī ħarşumda, taşdan ağaçdan²⁶⁹ imdād umaram. Ha bir ħaṭādur eyledüm. Ol dağı işe yaramadı, luṭf eyle, şol ^{140a9} 'ayyāra cevāb vir diyüp yalvardı. Ra' d-ı Cihān-süz yine Rāy-ı Ā'zam'a merḥamet idüp döndi. Şarşar'a eyitdi, ey Ser-bāz-ı ^{140a10} Cihān, var efendüñ Kattāl Zengī'ye benden selām eyle, üç gün āsāyiş olunsun da dördüncü gün meydāna girüp kendüsi ^{140a11} ile imtiḥān oluruz. Ğālib mağlup zāhir olduğdan soñra hāl bir ġayrı yüzden dağı olur diyüp Şarşar'a bir avuç ^{140a12} altun iḥsān eyledi ve Rāy-ı Ā'zam'a işāret eyledi, birer hīl'at virüp yolladılar. Şarşar ve Kārtas oradan çıkup ^{140a13} toġrı Ferāmerz'e geldiler. Ra' d'ın cevābın vireler. Şarşar, Ferāmerz'e devletlü şāhib-ķırān ben Ra' d'a bir şey müşāhede eyledüm, ^{140a14} Allāhu a'lem ol dil-āverüñ zamīrinde dağı İslām'a gelmek niyeti var lākin murādı bir kerre

²⁶⁸ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde görüleceği üzere müstesih tarafından "rahmet (رحمت)" şeklinde yazılmıştır. Cümlelerin anlamı düşünüldüğünde kelimenin müstensih tarafından yanlış yazıldığı sonucuna ulaşılmış ve kelime metinde "zahmet" şeklinde tamir edilmiştir.

²⁶⁹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde "ağac (اعاج)" şeklinde yazılmıştır. Bu durum müstensihin "c-ç" noktasındaki ikili kullanımlarından kaynaklanmış olmalıdır. Kelime çevriyazıya "ağaç" şeklinde aktarılmıştır.

sizüñle imtiḥān ola didi ve ne ^{140a15} mu‘āmele eylediye naḳl eyledi. Ferāmerz ṣād olup bu ḥāl üzre ol gün mürür eyledi, irtesi gün yine ceng ^{140a16} yokdur diyü Ferāmerz’e begleri ile ṣikāra bindiler. Rāy-ı Ā‘zam dīvān idüp imdād gelen ṣāhlar ile oturup ‘işret ^{140a17} ve ṣoḥbete muḳayyed oldılar.

Ammā ez in cāñib üstād-ı ṣīrīn-zebān öyle naḳl eyler kim, Ferāmerz-i Dilir ibtidā Rāy-ı Ā‘zam ^{140a18} ḥükm eylediği Hind ṣāhlarına da‘vet-nāmeler irsāl idüp Laysāniyye ṣāhlarından İlyās Ṣāh geldükde bir dostum ^{140a19} vardur, Muḥarrem-ābād’a ḥükm eyler. Muḥarrem Ṣāh dirler ve bir ḳarındaṣı vardur, Ḥürrem Ṣāh dirler diyüp vaṣf eyledi. Rāy-ı Ā‘zam ^{140a20} daḫı bir nāme yazup bir vezīr göndermiş-idi. Bir gün vezīr Muḥarrem Ṣāh diyārına gelüp dīvān-ı Muḥarrem Ṣāh’a vardı. ^{140a21} Ṣāh iki üç kerre yüz biñ ere mālīk idi. Cihān pehlevānına Ehremen-i Āhen-dīl dirler. Yüz biñ ere mālīk idi ve yüz ^{140a22} yigirmi dört eriṣ ḳadd u ḳāmeti var idi. Ḥayli merd mübārīz pehlevān idi ve ṣol pāy-ı taḫt pehlevānına Havrān Hindī ^{140a23} dirlerdi ve bir ‘ayyārı var idi, adına ‘Āṣım-ı Çehār²⁷⁰-dest dirler. Rind ve ḳallāṣ ‘ayyār idi. Vezīr izīn ṭaleb eyledükde ^{140a24} girüp pād-ṣāhum dīvān-ḫāne ḳapusına bir vezīr geldi. Elçiyem ṣehinṣāh-ı Hindīstān olan Rāy-ı Ā‘zam ṭarafından gelürem, ^{140a25} ṣāha nāmem var, buluşmaḳ dilerem dir. Fermānuñuz nedür didükde Muḥarrem Ṣāh fikre vardı. Rāy-ı Ā‘zam’dan elçi gelmek ne ma‘nādur, [140b] ^{140b1} ma‘nādur diyü hele vezīre ser-heng gönderüp ḳarṣu gitdi. Gelüp ḫoṣ geldüñ yā vezīr-i ḫāṣ diyüp önine düṣüp dīvāndan ^{140b2} iḳeri getürdiler. Vezīr gelüp ādāb-ı erkān icrā idüp du‘ā eyledi. Muḥarrem Ṣāh daḫı ta‘zīmen zānū-be-zānū gelüp ḫoṣ geldüñ ^{140b3} ey vezīr-i ḫāṣ diyü ikrām ve iltifāt idüp işāret eyledi. Ḳoltuḫına girüp vezāret maḳamında yir virdiler, geḳüp ^{140b4} oturdu. Ṣerbet virdiler, içdi. Andan Muḥārrem Ṣāh eyitdi, ey vezīr-i ḫāṣ bu diyāra gelmeñe sebeb nedür diyü su’āl eyledükde vezīr ^{140b5} daḫı ayaḫa ṭurup ḳoynından Rāy-ı Ā‘zam’uñ nāmesin ḳıḳarup Muḥarrem Ṣāh’a ṣundı. Bāḳī cevāb nāmededür ^{140b6} diyüp ḫāmūṣ oldı. Muḥarrem Ṣāh nāme’i dānā eline virdi, dānā ḳırā’at eyledi. Ol Nār-ı Nūr’ı medḫ eyledükden ṣoñra ^{140b7} benüm ḳatumdaki ḫāliyā ṣehinṣāh-ı Hind olan Rāy-ı Ā‘zam senüñ ḳatından ki Muḥarrem-ābād ṣāhı Muḥarrem Ṣāh’sın. Üzerüme Ḳattāl ^{140b8} Zengī nām bir pehlevān geldi. Yir getürmez ‘asker ile sāḫīb-ḳırānum diyü iddi‘ā ider. Murādı diyār-ı Īrān’a varup Ḳahremān^{140b9}

²⁷⁰ Bu isim tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “**Cehār** (چهار)” şeklinde yazılmıştır. Müstensihin “c-ç” noktasındaki ikili kullanımları da düşünülerek kelime çevriyaziya “**Çehār**” olarak aktarılmıştır.

oğullarından hāliyā Rüstem İbn-i Zāl'ın ki şāhib-kırān-ı 'ālemdür. Andan ālāt-ı şāhib-kırānī taleb idüp almağdur. Kendi ^{140b10} Hūdā-perest olmak ile bizi dağı Hūdā-perest eylemek ister. Ben de hüküm eyledüğüm şāhları imdāda da' vet idüp hattā ^{140b11} Laysāniyye şāhı İlyas Şāh da gelüp eşnā-yı kelāmda benüm şöyle bir dostum vardur, metīn dil-āverleri vardur, bir Nār-ı Nūr ^{140b12} ğayreti çeker pād-şāhdur. Aña nāme gönderüp da' vet idelüm, muhalefet eylemez gelür. Bir qarındaşı vardur, Hürrem Şāh ^{140b13} dirler. Ol dağı Nār-ı Nūr'ın haş kılıdır diyüp ben de bu nāme'yi irsāl eyledüm. Gerekdür ki birāderün Hürrem Şāh'a da bu aḥvāli ^{140b14} ifāde idüp gelesiz. Bolay kim nā-bekār zengī'nün çoqluğ ile haḳḳından gelüp Nār-ı Nūr'ın kulların şer-i şūrından ḫalāş idiyüz ^{140b15} dimiş. Muḫarrem Şāh nāmeden bu cevābı işidüp vüzerāsına ne dırsız, niçe idelüm didi. Anlar da eyitdiler, çünki sulṭān-ı ^{140b16} Hindīstān sizden imdād istemiş. Bā-ḫuṣuṣ Nār-ı Nūr ğayretidür, dimiş. Şimdi gitmezseñüz hem Rāy-ı Ā'zam'ın ḫāṭırı kalur ve hem ^{140b17} Nār-ı Nūr bizden incinüp yüz döndürür. Soñra barışmağ müşkil olur didi. Muḫarrem Şāh dağı nola bāş üzerine giderüz. Ma'nen ^{140b18} Nār-ı Nūr'a ḫizmet itmiş oluruz diyüp tiz bir nāme yazup bir vezīr ile birāderi Hürrem Şāh'a gönderdi. Kendi hemān ^{140b19} ol gün fermān eyledi. Şehirde mevcud bulunan 'asker ile ṭaşra bār-gāḫ çıkarup taḫt aḫkāmında olan 'askere ḫaber ^{140b20} irsāl idüp leşker-i cem'ine muḳayyed oldı ve Rāy-ı Ā'zam tarafından gelen vezīri şalıvirmeyüp ziyāfetler eylemekde ammā ^{140b21} Hürrem Şāh'a giden vezīr bir gün Hürrem zemīne irüp Hürrem Şāh'ın serāyına vardı ve qarındaşı Muḫarrem Şāh'dan geldüğün ^{140b22} bildirdi. İzin alup dīvān-ı Hürrem Şāh'a getürdiler. Şāh vezīre 'izzet idüp taḫta çıkardı ve ne ḫizmete geldüğün su'āl ^{140b23} eyledi. Vezīr dağı işitdği gibi ağızdan icmāl naḳl eyledi. Andan birāderi Muḫarrem Şāh'ın muḫabbet-nāmesin virdi. Hürrem ^{140b24} Şāh açup oḳutdı. Aḫvāli naḳl idüp 'ale-l-'acele 'askerün cem' idüp gelesin dimiş. Hürrem Şāh dağı ol sā'at bār-gāḫ ^{140b25} çıkārup eṭrāf-ı eknāfa ḫaber şaldı. Az zemānda iki kerre yüz biñ 'asker miḳdārı peydā²⁷¹ eyledi. Cihān pehlevānına Helhelān Hindī [141a] ^{141a1} dirler. Yüz yigirmi eriş ḳadd çekerdi ve şol ḳolda oturan pehlevānına Sāviye-i Hindī dirler. Yüz on altı eriş ḳadd çekerdi. ^{141a2} Bir gün Hürrem zemīn öninden ḳalkup iki kerre yüz biñ er-ile 'azm-i Muḫarrem-ābād idüp yaḳın varduḳda ol vezīr ilerü ^{141a3} gidüp Muḫarrem Şāh dağı ol maḫalleden iki kerre yüz biñ 'asker tedārük idüp qarındaşı Hürrem Şāh'ın gelmesine müterāḳḳıb

²⁷¹ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “beydā (بيدا)” şeklinde yazılmıştır. Kelime cümlelerin durumuna uygun olacak şekilde çevriyazıya “peyda” olarak aktarılmıştır.

iken ^{141a4} vezîr gelüp pād-şāhum işte birāderüñüz Hürrem Şāh geldi, fülān maħalle irişdi didükde Muħarrem Şāh karşıucılar gönderüp ^{141a5} birāderi Hürrem Şāh'ı istikbāl itdürdi ve kōndurup görüşdi. Muħarrem Şāh karşıdaşına üç gün ziyāfet ve ol ziyāfet eşnāsında ^{141a6} vāki' ħāli naql ve ħikāyet ve tedārük rāh-ı 'azîmet eyleyüp dördinci gün kūs-ı vedā'a turralar urılup dört kerre yüz biñ er ile Muħarrem- ^{141a7} ābād öñinden kākup kandasın Rāy-ı Ā'zam 'askerine bir menzil kala konup Rāy-ı Ā'zamdan elçilik ile da'vet-nāme getüren ^{141a8} vezîr ilerü yürüyüp leşker-i Rāy'a geldi. Rāy-ı Ā'zam daħı ceng yok, şāhlar ile oturup dīvānda 'işret eylerdi. ^{141a9} Eşnā-yı şöbetde Rāy-ı Ā'zam'uñ 'aqlına gelüp İlyās Şāh'a yā İlyās Şāh senüñ şol dostlaruñ olan Muħarrem Şāh ve Hürrem Şāh'a ^{141a10} giden vezîr de gelüp bir ħaber getürmedi. Eyā vardı mı yāħud vardı da gelmediler yoħsa 'asker tedārükünde olup bile giderüz ^{141a11} diyü vezîri de şalıvermediler mi dirken nā-gāħdur bār-gāħ Rāy-ı Ā'zam'da bir kütürdi oldı. Bre nedür ol kütürdinüñ ^{141a12} aşlı diyince bevvābān ve ser-hengān içeri girüp ey sulţān-ı Hindistān, Muħarrem-ābād cānibine giden vezîr geldi diyü müje ^{141a13} eylediler. Rāy-ı Ā'zam bre gelsün görelüm ne ħaber diyince vezîr içeri girüp yir öpdi. Rāy-ı Ā'zam eyitdi, yā vezîr ne ħaber getürdüñ ^{141a14} nice eyledüñ didükde vezîr du'ā idüp pād-şāhum Nār-ı Nūr devletinde varup nāmeñüz virdüm, Muħarrem Şāh nola diyüp hemān ol ^{141a15} sā'at bār-gāħın çıkarup birāderi Hürrem Şāh'a vezîr gönderdi. Beş on günden şöñra iki kerre yüz biñ er ile ^{141a16} Muħarrem Şāh daħı iki kerre yüz biñ 'asker tedārük idüp işte dört kerre yüz biñ er ile gelüp fülān yire kōndurdılar. ^{141a17} Ben müjdeye geldüm, yārın kendüleri de gelüp 'askere dāħil olurlar didi. Rāy-ı Ā'zam işidüp tiz tabl-ı şād-mānī çaldırup ^{141a18} kārşuya 'asker gönderdi. Berüde İslām 'askeri işidüp aşlı ne ola didükde Şarşar varayum göreyüm niçün şenlik ^{141a19} iderler, zāhir bir yirden imdād gelmişdür diyüp tebdil-i şüret Rāy-ı Ā'zam dīvānına geldi ve gördi, karşıu giderler, ħaber ^{141a20} alup karşıucılar ile bile gitdi. Muħarrem Şāh da irtesi gün ol menzilden kākup nışf-ı rāhda istikbāle ^{141a21} gidenlere buluşup görüşdiler. Andan öñlerine düşüp geldiler. Şarşar bunları seyr idüp Ehremān'ı görüp begendi ^{141a22} ve 'Āşım-ı Çehār-dest 'Ayyār'ı,

Hāşılı, bunlar gelüp ordūya dāħil oldılar. 'Asker ta'yin olunan maħalle bār-gāħlaruñ ^{141a23} kurup kōndılar. Şāhlar ve pehlevānlar Rāy-ı Ā'zam dīvānına varup Rāy-ı Ā'zam ikrām eyledi. Şāhları taħta çıkarup ^{141a24} Ehremān'ı şol pāy-ı taħta geçürüp 'Āşım'ı 'ayyār başı şandalisine oturdup ziyāfetde şikāyete başladılar. Şarşar

^{141a25} taban alup ordū-yı İslām'a geldi. Serā-perdeye girdi. Ferāmerz ol gün bir yire gitmemiş-idi. Aḥvālī naql ve Ehremān'ı medḥ eyledi, [141b] ^{141b1} eyledi. biraz durup Rāy-ı Ā'zam'a vardı. Bir küşede ṭurup temāşāya başladı. Gördi, şāhlar taḥt üzerinde oturup ^{141b2} Ehremān-ı Āhen-dīl'i şol pāy-ı taḥt şandalīsinde geçürmüşler ve 'Āşım-ı Çehār-dest 'Ayyār'ı daḥı Sārīḳ 'Ayyār'uñ birine ^{141b3} oturtmuşlar. Bunlar muşāḥabata şürü' idüp Rāy-ı Ā'zam gāḥ Ḳattāl Zengī'den şikāyet eyledi ve gāḥ Şarşar dirler bir 'ayyārı ^{141b4} vardur baña dürlü dürlü rengler idüp diyü kendiden şikāyet eyledi. Ehremān-ı Āhen-dīl, ey sultān-ı Hindīstān hele 'ayyār ^{141b5} işine ḳarışmam, merd-i meydān olan dil-āverlerüñ 'ayyār ile kārı yokdur ancak Nār-ı Nūr devletinde Ḳattāl Zengī'ye cevāb ^{141b6} virmek ḳābildür. Meydān olsun herkesüñ miḳdārı anda bellü olur diyüp bir miḳdār atdı ṭıtdı. Hemān 'Āşım-ı Çehār-dest ^{141b7} āftābesin geç ḳılıp elem çekme ey sultān-ı Hindīstān saña ol Şarşar didüğüñ 'ayyārı Nār-ı Nūr devletinde bir cins şayd ^{141b8} idüp deste ve beste ḥuzūrīñuza getüreyüm ki kendi de neye uğraduğın bilmesün diyüp mağrūrāne ol ḳādar atdı ṭıtdı kim ^{141b9} Hind şāhları gerçekten i'timād eylediler. Bu 'ayyārüñ elinden iş gelür diyü ammā Şarşar, 'Āşım'uñ bu mu'āmelesin görüp ḥalt ^{141b10} eyleme nā-bekār bu ğurur sende vardur, inşa'allāḥ tīz boğazı ele virürsin didi ve Āşım'uñ şaydına ḥīle fikrine düşdi ^{141b11} ammā ol gün de geçdi. Şarşar gelüp Sārīḳ'a 'Āşım'uñ yirine oturduğundan ḥaber virdi. İrtesi gün Sārīḳ daḥı tebdīl-i ^{141b12} şüret dīvān-ı Rāy-ı Ā'zam'a varup 'Āşım'ı gördi, kendi şandalīsine geçüp ḳarār eylemiş. maḥall düşdükçe eşnā-yı şoḥbetde Ḥudā- ^{141b13} perestleri şöyle ideyüm, böyle ideyüm diyüp lāf-ı güzāf eyler. Sārīḳ bunu böyle görünce ğayrete gelüp şol nā-bekāra bir reng ^{141b14} ideyüm ol da görsün ḥidetinden ziyāde laf urmaḳ nicedür diyüp gözetmege başladı. birazdan 'Āşım yirinden durup ^{141b15} taşra çıkdı. Varayum Ḥudā-perestlerüñ biraz ordūsın temāşa ideyüm, belki bir iş idem diyüp tenhā yire çıḳup tebdīl-i şüret ^{141b16} 'azm-i ordū-yı İslām eyledi. Sārīḳ bunu görüp çabucaḳ andan evvel leşker-i İslām kenārında 'Āşım'uñ gelecegi yol üzerine ^{141b17} oturup bir dārūlı 'aḳīdeye muḳāddem cilā virmişdi. Elmas gibi par par yanardı. Bırağup kendi ḥāceğī şüret ağlamağa ^{141b18} başladı. 'Āşım öteden gelüp gördi, bir ḥāce ihtiyār olup eli ayağı direr oturmuş ağlar. 'Āşım bunuñ yanına gelüp ^{141b19} ey pīr-i fānī nolduñ niçün ağlarsın, kimden güç gördüñ didi. Sārīḳ eyitdi, oğul hiç kimseden güç görmedüm ancak bir emānet ^{141b20} taş var idi, şimdi elimden düşürdüm, şāḥibine ne cevāb vireyüm. Zirā bir zī-ḳıymet

taş idi. İhtiyârlık hezâr-ı ‘illet, ^{141b21} gözlerüm öyle pek seçemez oldu, bulmadum
 kında gitdi diyüp ‘Āşım eyitdi, baba belki biri bulup almışdur didi. Sâriķ hayr ^{141b22}
 oğul dağı senden ğayrı kimse gelmedi, taħmînüm çok uzak degüldür. Hemân şol
 ilerüde düşürdüm diyüp taşuñ olduğı ^{141b23} semti gösterdi. ‘Āşım ol taraflara
 bakınurken gördi, bir yirde taş par par yanup yatur. ‘Āşım’uñ tama‘ından ‘aklı gitdi.
 Ekşer ^{141b24} bu ‘ayyâr kısmı berzaħa tama‘ı belâsından düşer. ‘Acebâ kında gitdi ola
 diyüp ol tarafa vardı. Sâriķ kûşe-i çeşmînle açmazdan ^{141b25} baķdı. Tâ üzerine vardı.
 Ğayrı bakmayup âhir semte baķdı. ‘Āşım da Sâriķ’a baķdı. Ğayrı semte baķâr.
 Hemân cest taşı yirden [142a] ^{142a1} kapduğı gibi azğına atdı. Sâriķ yine bakup var mı
 oğul didi. ‘Āşım eyitdi, yokdur baba kim bilür kim kında düşürdüñ diyüp ^{142a2}
 gitmek diledi. Sâriķ meded oğul bundadır, kerem eyle buluvir, saña yüz altuncuğum
 vardur vireyüm. Koynundan yüz dâne ħalp ^{142a3} parlaķ altun çıkardı. ‘Āşım altını
 görince dibelik tama‘a düşüp gönlünden biraz elet-i mülâħaza arayup altını da
 elinden ^{142a4} bir taķrîb ile kapaydum diyüp ararken ağızından taşı unıtdı. Nâ-ğâh
 ‘Āşım’uñ ağızı ħurumağa başladı. Taş ‘aklına gelüp ^{142a5} yokladı. Gördi kim, azğında
 eriyüp ğâib olmuş. Tıydı ki taşda bir ħile vardur, hây ħaram-zâde taħķiķ bu nâ-bekâr
 ħoca ^{142a6} ‘ayyârdur diyüp yokdur hey baba bizi nâfile zaħmete koyduñ diyüp
 gideyüm diyince Sâriķ gel imdi oğul çünkim ol ħadarca ^{142a7} arayup zaħmete girdüñ,
 saña beş on altuncuķ vireyüm de emegüñ ħelâl eyle diyüp altun içinden beş on altun
 ayırup ^{142a8} uzatdı. ‘Āşım bu ħadar hayalleşmiş iken yine altun tama‘ına düşdi.
 Gelecek ħazâ-yı fikr eylemedi. İşte kışşadan ħişşe ^{142a9} insanı tama‘ çok belâya
 giriftâr eyler. ‘Āşım’uñ altını görince ħarârı ħâlmayup bâri on beş altını alurken
 kisesi ile elinden ^{142a10} kapup firâr ideyüm, öyle ħoca ardumca segirdüp gelecek ħâlî
 yoğa diyüp ilerü geldi kim altını ala. Sâriķ cest yirinden ^{142a11} atıup ‘Āşım’ı
 bileğinden kavradı. Tîz toğrı söyle nâ-bekâr sen ‘ayyâr mısın zîrâ ben gördüm,
 benüm taşımı sen yirden alup ağızuña ^{142a12} atduñ. Neyledüñ taşı yutdun mı cevâb vir
 diyince ‘Āşım’uñ cân başına şıçradı. Koıuvir nâ baña elümi ‘ayyâr sensin ki baña
 şan‘at ide. ^{142a13} Yürisin ben bir misâfir kışiyem diyü elüñ silkti ammâ dârü irişmiş-
 idi, kuvvet yok. Bir kerre Sâriķ bunu yaķasından kapup niçe ^{142a14} silkti ise yıķıldı.
 Andan iki ellerin ħafâsına bend eyledi. ‘Āşım’uñ da dârüsü irüp kendiden geçdi.
 Kilim perdesine ^{142a15} koyup Sâriķ bunu omzına urdı. Üst yanı tığ idi. Tağa çıkırup
 bir yirde ħodı. Varup beş on ħadar kıızılıcık ^{142a16} çubuğı kesüp getürdi. Andan

‘Āşım’uñ burnına şarb sirke ile acı bādem yağı sürüp dārūsı def^c oldı ve ağsırup ^{142a17} göz açdı. Karşusunda bir ‘ayyār-ı tarrār turur ki felegüñ çenberinden güzer eyler. ZİRÄ Sārık kendi kıyāfetine girişdi. Gerçi ^{142a18} Sārık ‘Ayyār’uñ vaşfuñ Rāy-ı Ā‘zam’dan işitmiş idi ammā görmemiş-idi. Sārık ‘aşk ola yā ‘Āşım diyince ‘Āşım merhabā cevāhirci ^{142a19} baba didi. Sārık eyitdi, yā ‘Āşım cevāhir taşı yutmak hüner degüldür, iş anı kuşmağdur zİRÄ anı şimdi seni tā cevāhiri kuşınca ^{142a20} döğsem gerekdür diyüp dikine degnegin birin eline aldı. TİZ yutduğın cevāhiri kuş yāhud aşğıdan çıkar diyüp yestehleyince ^{142a21} döğdi. biraz ārām idüp ol degnegin tamām acısı geçdükte yine eline degnek alup yā ‘Āşım ‘aşk olsun, yola evvelā ^{142a22} nā-bekār benüm şandalīme niçün oturdıñ diyince ‘Āşım ol zemān bildi kim Sārık ‘ayyārdur. Aman yā Sārık yeter, inşāfuñ ^{142a23} yok mıdur, benüm ol şandalīye oturmağda ne cürmüm var zāhir sen Hudā-perest olup gitmişsin, şandalī hālī kalmış, ha biz de ^{142a24} misāfir geldük, baña ol şandalī’i virdiler, ben de oturdum. Bu zannadur soñra sen de bulursın didi ammā Sārık dinlemedi. ^{142a25} Biraz dağı döğüp andan tekrār burnına dārū koğladup bİ-hod eyledi ve ‘Āşım’ı kendü şüretine koyup kendi ‘Āşım şüretine [142b] ^{142b1} şüretine girüp ve yine kilim perdesine koyup şallaşirt eyledi. Taban kaldırup şuluyarak toştoğrı Rāy-ı Ā‘zam ^{142b2} dīvānından içeri girdi. ‘Āşım-ı Çehār-dest’i kilim perde ile meydāna koyup zemīn-būs eyledi. Rāy-ı Ā‘zam nedür yā ‘Āşım ^{142b3} şikāruñ var ancak didükde Sārık, belī pād-şāhum İrān ‘ayyārlarından iki ‘ayyār bir yirde oturur iken bir şan‘at ile ikisin de ^{142b4} dārūladum, işte birin getürdüm, biri dağı andadur. Varup anı da getüreyüm ammā gālībā ol biri Şarşar diyü şikāyet ^{142b5} eyledüğün ‘ayyāra beñzer. ZİRÄ buña temennā idüp ey sulţān-ı ‘ayyārān diyüp hiţāb eylerdi diyüp kendi şüretinde ^{142b6} ‘Āşım’ı kilim perde içinden çıkardı. Gördiler Sārık ‘Ayyār’dur. Rāy-ı Ā‘zam eyitdi, bre işte bu nā-bekār benüm ‘ayyārum ^{142b7} Sārık’dur ki benden yüz döndürüp vardı Hudā-perest oldı didi. Sārık eyitdi, imdi tahkik ol biri dağı ^{142b8} Şarşar’dur ancak bu ‘ayyār için sizden ihsān isterem. Tā ki ol şevkle varup anı da getürem. Korğarum biri gelüp ^{142b9} hālāş eyleye didi. Rāy-ı Ā‘zam emr eyledi, beş kise altun getürüp ‘Āşım diyü Sārık’a virdiler. Sārık altunı alup ^{142b10} enbāne yirleşdirüp varup ol birinde getüreyüm diyüp ‘acele ile çıkup fi-l-hāl bir gayrı şürete girüp yine ^{142b11} içerü girdi. Bir küşede temāşāya turdı. Rāy-ı Ā‘zam eyitdi, şu nā-bekāruñ ‘akluñ başına getürüñ, ‘Āşım ol bir ^{142b12} ‘ayyārı getürince bunı söyledüp biraz ‘itāb idelüm didi. ‘Āşım ‘Ayyār’uñ ‘aklın başına

getürdiler. Göz açup ^{142b13} kendin dīvān-ı Rāy-ı Ā'zam'da bulup fikre vardı. Sārık beni tağda döğdi ve dārūladı idi, 'acebā ol nā-bekār mı ^{142b14} getürdi ola diyüp düşündi ammā Rāy-ı Ā'zam gördi ki 'ayyāruñ 'aqlı başına geldi. Ey siñirinden aşılacağ ^{142b15} 'ayyār nicesin, şimdi kendüñi niçe görürsin.

Beyt,

Her kimüñ murğ-ı dili düşdi hevā vü hevese,

Anı şayyād ^{142b16} felek eli-y-ile koydı kafese,

Bilür misin nā-bekār benüm bu kadar ni' metüm ile perverde olup 'ākıbet ol güzelüm ^{142b17} Nār-ı Nūr'dan yüz çevirüp varup Hudā-perest olup düşmenlerüme yār olduñ da benüm başuma kaşd eylersin. ^{142b18} Şimdi seni ne 'azāb ile helāk eyleyem didi. 'Āşım eyitdi, pād-şāhum ben ne zemān Hudā-perest oldum ve naşıl ^{142b19} düşmenler ile yār oldum, sen beni kime beñzetdüñ didükde Rāy-ı Ā'zam gāzaba gelüp bağ şol nā-bekāruñ hīlesin ^{142b20} yā şimdi ne demek istersin. Güyā bir hīle qurup elimden hālāş olmağ mı dilersin. Ol fikirleri bırak, şimden girü ^{142b21} saña necāt yoğdur hele tūr şimdi 'Āşım rıfıklarını getürsin de ikiñüzi birden helāk ideyüm didi. 'Āşım eyitdi, ^{142b22} bre hey ahmağ mel'ün sen ne söylersin hele gör ben kimüm didi. Rāy-ı Ā'zam bre ne yabana söyler, bu nā-bekār kim olsañ ^{142b23} gerek, işte baña hizmet eyleyen Sārık 'Ayyār'sın didi. 'Āşım bi-ż-zarūrī güci üzildi ve eyitdi, behey pād-şāhum ^{142b24} benüm nerem Sārık'a beñzer, ben 'Āşım 'Ayyār'am ancağ Sārık 'Ayyār'uñ hīlesine uğradum zāhir beni kendi kıyāfetine qoşuğdur ^{142b25} diyüp üzerine bağdı. fi-l-ħağıka Sārık 'Ayyār'a beñzer.

Hāşılı, söz çoğ. Gördiler, 'Āşım da kendi arası hayli [143a] ^{143a1} zemān geçdi. Rāy-ı Ā'zam da şübheye varup 'Āşım'ı şoydılar. Üzerinden ol düzme şüret gidince gördiler, ^{143a2} 'Āşım 'Ayyār kendüsidür. Muħarrem Şāh, Rāy-ı Ā'zam'dan hicāb idüp tü yüziñe bre uğursuz, yazığ senüñ ^{143a3} kıyāfetiñe. Sārık gibi 'ayyār seni şikār eyleye. Yā Şarşar'a nice cevāb virseñ gerekdür diyüp koğdı. 'Āşım 'Ayyār dağı hacālete ^{143a4} düşüp Rāy-ı Ā'zam yine incinüp varup Hudā-perest olmasun diyü tesellī semtin tūtop öyle olur yā Muħarrem Şāh, ben Kattāl ^{143a5} Zengī 'ayyārlarından ne belālar çekmişümdür. Sārık 'Ayyār hod iklim-i Hind'de 'ayyārılığda baña neler itmişdür. 'Ayyārılığda yegānelerdendür. ^{143a6} Bir gün ol da Sārık'ı ele getürür dağı semtlerin bilmez. Bir kerre aldanmağ zarar virmez didi. Bu arada hemān pehlevānlar

^{143a7} ayaga ʔurup ey ʃāh-ı Hindīstān ‘ayyār aḥvāli ʔursun, biz bunda yiyüp içmege gelmedük. Fermān eyle, yārin ceng ^{143a8} olup meydāna girelüm, Ḥudā-perestler ile bir yol elleşelüm. Görelüm Nār-ı Nūr ne gösterür diyüp ḥāhiş gösterdiler. ^{143a9} Rāy-ı Ā‘zam daḥı anlaruñ sözi-y-ile fermān eyledi. Leşker de yir yir münādīler nidā eylediler. Sārık ‘Ayyār hep²⁷² bunları görüp ^{143a10} oradan ʔaban alup leşker-i İslām’a gelüp Ferāmerz’e geçen aḥvāli cümle naḥl eyledi ve yārin ceng nidā olundu ^{143a11} diyü ḥaber virdi. Ferāmerz daḥı Ḳahḳaşān-ı Zīr-dest’e emr eyledi, yārin cengdür diyü leşker-i İslām’da yir yir münādīler ^{143a12} nidā eyledi.

Beyt,

İki leşker ser-ā-ser oldı āgāh,

Kim olur ceng-i sultānī seḥer-gāh,

Ol gice düşünmek kütāh ‘ömri ^{143a13} gibi mürür eyledi. Çünki şabāḥ oldı. Neyyir-i Ā‘zam ufḳ-ı mu‘azzamdan baş gösterüp ‘ālem nūr-ıla ʔolduḳda iki cānibden ^{143a14} ceng-i ḥarbīlere ʔuralar urıluḫ iki leşker at ve fil gergedānlarına süvār oldılar ve ‘ālemler ḳaldırıp ʔuḫlar çeküp ^{143a15} ‘azm-i meydān-ı rezm idüp birbirlerine alaylar düzüḫ şaflar bezediler. Meymene ve meysere ḳalb-i cenāḥ āreste ve pīraste ^{143a16} olunca şaḳḳalar meydānı şuladı, ferrāşlar süpürdi. Andan Ṭuran sipāḥ nāzır-ı bermeydān olup eyā bugün meydāna ^{143a17} kim gire ve erlik hünerin kim göstere ve cām-ı memātı kim nüş ide dirken anı gördiler. Yüz on altı eriş ḳadd-ıla ^{143a18} bir pehlevān at sürüp yanar āteş gibi meydāna girdi. biraz ʔarīd-i cevelān²⁷³ idüp ba‘de ḳol ḳaldırıp çalınan ceng-i ^{143a19} ḥarbīleri diñdirüp bülend-āvāz ile ḥayḳırıp beni bilen bilsün, bilmeyenler āgāh olsun, benüm Sāviye-i Hindī. Her kim arzū-yı ^{143a20} mevt eylerse meydāna gelsün, aña cām-ı memātı nüş itdüreyüm didükde İslām dil-āverlerinden bir pehlevān Ferāmerz’den ^{143a21} izn alup meydāna girdi ve Sāviye-i Hindū’nuñ öñin aldı. Bunlar söyleşüreḳ azḫışup cenge başladılar. Ol ^{143a22} dil-āver nīze ve gürz ile ḥamle idüp Sāviye-i Hind’i men‘ eyledi. Nevbet kendüye geldükde nīze-i cān-sitānuñ ḳapup ^{143a23} irişdi. Ol dil-āvere ‘aşḳ eyledi. Ol dil-āver daḥı siperin ḳapup cān ḥavli-y-ile ber-ā-ber virdi ammā yalman-ı nīze’i, āyine-i ^{143a24} siperi pūs

²⁷² Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “**heb** (هب)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “**heb**” şeklinde aktarılmıştır.

²⁷³ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “**cevelān** (چولان)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “**cevelān**” olarak aktarılmıştır.

eyledükde parmak hemirden ve süzen harirden ne resme güzer eylerse dağı āsān güzer idüp hāy diyince ^{143a25} yalmān-ı nīze ol dil-āverüñ sīnesine uğrayup anda dağı karar eylemedi. Zahrından çığup ol dil-āver cām-ı memātı nūş, [143b] ^{143b1} nūş eyledi. Sāviye’i nīzesin çeküp alınca ol dil-āver rağşından bī-cān zemīne düşdi. İslām tarafından bir dil-āver ^{143b2} dağı at sürüp Sāviye-i Nīze-dār’uñ öñin kesdirüp ey kolu kópacađ Hindī nā-bekārı, ol dil-āvere nice ^{143b3} kıyduñ, al imdi benden bu yād-gārı diyüp irişdi. Bir nīze urdı, Sāviye siper göbegi-y-ile çarpup men’ eyledi. ^{143b4} Ol dil-āver gürz ile geldi. Sāviye gürzin men’ idüp anı da bir nīze ile helāk eyledi. Bir pehlevān dağı girdi. ^{143b5} Anı da şehīd eyledi.

Hülāşa-i kelām, İslām tarafından birbiri ardınca yidi dil-āver girdi. La’ in-i bī-dīn yidisın de ^{143b6} şehīd eyledi. Ferāmerz bu la’ inüñ böyle ħun-rīz ve bī-rahm olduğundan ğazaba gelüp murād eyledi kim kendi meydāna gire. Hemān ^{143b7} Cihān-bağş-ı Cihān-ārā altında olan rağş-ı cihān-peymāsına mahmūz gösterüp yanar āteş gibi meydāna girdi. Sāviye’nüñ ^{143b8} öñin alup bađa mel’ ün, ol dil-āverlerüñ suçı ne idi, niçün öldürdün. Dimez misin lā-büdd bir pehlevān gelüp beni öldürür ^{143b9} diyü. tīz tut, ħamle eyle senden ol dil-āverlerüñ kanın alsam gerekdür diyince Sāviye’nüñ endāmına lerze düşdi ammā ^{143b10} yine aldırmayup yabana söyleme hey sefīh oğlan, sen ħamle eyle ki eger ben evvel ħamle eylersem soñra saña nevbet iđlīm-i ‘ ademde ^{143b11} gelür didükde Cihān-bağş dibelik āteş alup ħamle eyle ey la’ in yoħsa şimdi gözüñ oyaram diyüp nīze-i ^{143b12} yalmanın gösterince Sāviye’nüñ ödi ağzına geleyazdı. behey nā-bekār, seni dağı katl idince ne lāzım gelür diyüp nīzesin ^{143b13} parmağında fır-ā-fır devr itdirüp at sürdi ve rikāba dürüst başup Cihān-bağş’a bir nīze zerk eyledi. ^{143b14} Cihān-bağş ziyāde ğazaba gelmiş idi. Aşlā Sāviye’nüñ nīzesine siper ber-ā-ber virmeyüp şöyle tırdı. Cihān-bağş’uñ ^{143b15} ħālın bilmeyenler gördüñ mi Cihān-bağş şaşurdı. Āferīn Sāviye, bre keskin ustıura imiş diyüp temāşā ideyorlar ^{143b16} ammā nīze-i Sāviye tamām ħaťā yirine geldükde server-i ‘ ālem bir kerre el şalup nīze-’i tutup dibinden ve yalmān girüsinden kavrayup ^{143b17} zabt eyledi ve lenger virdükde Sāviye-i Nīze-dār yel gibi gelürken Āhil mīl gibi tıravardı. Gözin açup bağdı, ^{143b18} Cihān-bağş nīzesin tıtmuş bre şalıvir şu nīze’i, şimdi kağıvirürem de cümle bağırsağların deler, hiç ceng arasında böyle ^{143b19} şağa mı olur didi. Cihān-bağş, yā ne tırursın hemān zūr eyle, baña minnet eylersin mel’ ün diyince Sāviye de ^{143b20} ğayrete gelüp tayanıgördi. Olmadı dönüp gel ‘ inadı ko ey oğlan, şimdicegin

elinden aluram ammā şoñı eyü ^{143b21} olmaz. Hem elinüñ derilerin kıparıram didi. Cihān-bağş bre hey mel‘ün beyhüde herzeñi yime, elinden geldüğü mertebe ^{143b22} çalış. Zırā nevbet baña geldüğü gibi seni öldürürem, emān virmem, aña göre gözün aç didi. Sāviye bu kerre zūr idüp ^{143b23} girü çekdi kim ala kendi ellerinün derisi şoyilup nızede kıldı, olmadı. Cihān-bağş’uñ elinden hāreket itdürüp ^{143b24} alımadı. ‘Ākıbet ikisinün zūrundan nize kütte dek kırılıp nışfı Cihān-bağş’uñ elinde ve nışfı Sāviye’nün elinde ^{143b25} kıldı. Sāviye gāzabından elinde olan pāre’i Cihān-bağş’uñ üzerine atdı. Cihān-bağş kolçağ ile çarpup men‘ eyledi [144a] ^{144a1} ve Sāviye geçerken elinde kalan nışf-ı nize ile arğurı Sāviye’ye niçe çarpdı ise başı iki şakğ olup kan ^{144a2} ağmağā başladı. Sāviye kudurmış kelbe dönüp behey nā-bekār şı senün vücūduñ şāhife-i ‘ālemden hāğ idince ^{144a3} ne lāzım gelür diyüp miyānında olan tīg-i āteş-tābın ğılāfından ‘uryān idüp irişdi. Cihān-bağş’a havāle ^{144a4} eyledi. Cihān-bağş el şunup Sāviye’i bileğinden kavrayup öyle şıkdı kim Sāviye’nün parmağları toğumlık hıyar gibi ^{144a5} olup tırnağları dibinden kan fevvāre gibi atıldı. Avucı açılıp kılıç elinden zemīne düşdi ve bir kerre ^{144a6} düvālinden kapup niçe fırlatdı ise hevāya toğrı çıkup gitdi ve inerken çalup iki pāre eyledi. Sāviye ^{144a7} helāk olınca leşker-i Hind’den ğıriv feryād kıpdi. Hemān Muğarrem Şāh kolından Havrān Hindü yüz on sekiz ^{144a8} eriş kād-ıla evvel Muğarrem Şāh’dan izn alup ba‘de Rāy-ı Ā‘zam’dan du‘ā ve himmet taleb eyledi. Rāy-ı Ā‘zam dağı ^{144a9} var pehlevān Nār-ı Nūr yardımcuñ olsun diyüp alğış eyledi. Havrān Hindī rağş sürüp yanar āteş ^{144a10} gibi ‘azm-i meydān eyledi. Tamām, Cihān-bağş muğābelesine geldükde ādāb-ıla ‘aşğ eyledi. Cihān-bağş gördi, bu dil-āver ^{144a11} yol ile geldi. Merğabā pehlevān kimsin, leşker-i Hind’de ne nām ile yād olursın diyü su’āl eyledi. Havrān Hindī ^{144a12} dirler didi. Cihān-bağş eyitdi, ey dil-āver işte hāreketününden ma‘lumdur ki bir ma‘kül dil-āversin yā senün gibi dil-āvere ^{144a13} lāyık mıdur, seni yoğdan var iden ve bu kuvvet-i kudreti saña iğsān iden Cenāb-ı Rabbü’l-‘Ālemīn’i bilmeyüp kendi elünle ^{144a14} yağduğın āteşi hāşā şümme hāşā kendüne ma‘būd ittiğāz idüp aña secde idesin. Üzerine biraz şı dökseñ ^{144a15} söyünür. Yağduğın zemān yana yana dögünür ammā Zāt-ı Bārī’ye kesr ve noğşāndan ve mağv-ı zevālden münezzehdür diyüp Cihān- ^{144a16} bağş, Havrān’a Hağğ’uñ şifāt-ı şübūtiyye ve selbiyyesinden bir miğdār tefhīm idüp Havrān fikr eyledi. hādd-i zātinde ^{144a17} Cihān-bağş’uñ sözi cümle yolındadır. ‘Ağlına bir iz yirleşüp ‘ağlı kesdi ammā yine dönüp Cihān-bağş’a eyitdi, ^{144a18} ey

pehlevān şimdi bu sözlerin fā'ide virmez. Bu söylediğin sözler gālib ve mağlūb bellü olduḡdan ōnra olur. ^{144a19} Hele ḡamle eyle görelūm ḡāl neye mūncer olur didi. Cihān-baḡş gönlinden ōād olup inōa'allāḡ bu dil-āver ^{144a20} İslām'a gelür ancaḡ rıfḡ-ıla tūtalum diyüp dönüp yoḡ pehlevān biz Āl-i Keyūmers' den ve Sūlāle-i Neyyīr-mā'dan ōāḡib-ḡırān- ^{144a21} zādelerüz. Dört nesne'i irtikāb eylemezüz, evvelā ḡaçanı ḡoḡmazuz, aman diyene ḡıymazuz, nikaḡsız 'avrata varmazuz ve ibtidā ḡamle ^{144a22} eylemezüz. ḡamle senūñ meydān erenlerūndür. ḡurma ḡamle eyle ve ḡamlede maḡdūrını ōarf idüp ōnra el ucı-y-ıla tūtdum idi yoḡsa ^{144a23} Cihān-baḡş baña ḡalebe idemezdi diyüp 'özr bahāne eyleme didi. Havrān ḡoş imdi ḡamlenūñ evveli ve āḡiri ḡaḡma ^{144a24} cevāb virmekdür diyüp nīze'-i cān-sitānuñ ḡapup Cihān-baḡş'a bir nīze urdı. Cihān-baḡş daḡı siperin ḡapup ber-ā-ber ^{144a25} virdi. Āsān-ı vech ile men' eyledi ammā Havrān'ı begendi. Āferīn eyledi. Ser-meydāna vardı. Öteden dönüp gördi [144b] ^{144b1} gördi, Cihān-baḡş Sedd-i İskender gibi tūrup kendüye naḡar eyler. Havrān daḡı Cihān-baḡş'ūñ öyle nīzesin ^{144b2} bī-bāk²⁷⁴ men' idiōine taḡōin ü āferīn eyledi ve nīzesin zemīne zerk idüp ḡarafeylinden ḡürz-i girānın ḡeküp ^{144b3} baōınuñ üzerinden devr itdirüp at sürdi. maḡall yirine gelince ala ey dil-āver benden bu yād-ḡarı diyüp bir ḡarb ^{144b4} urdı. Cihān-baḡş daḡı ḡürz-i peykerin deste-ḡüb²⁷⁵ indan zābt idüp ber-ā-ber virdi. ḡürz ḡürze indükde ōadā āfāḡa ^{144b5} peyveste oldu. Cihān-baḡş gerḡi Havrān Hindī'nūñ ḡürzin havāda men' eyledi ammā ḡayli zūr gördi. Havrān ^{144b6} ḡürzin zābt idüp geḡdi gitdi. Öteden yine dönüp geldi, bir ḡarb daḡı urdı. Cihān-baḡş anı da men' idüp ^{144b7} nevbet kendüye geldükde nīzesin eline alup iriōdi. Havrān'a miḡdārına göre bir nīze ḡavāle eyledi. Havrān ^{144b8} gördi, Cihān-baḡş'ūñ yalmān-ı nīzesi cān almaḡ ḡaōdına gelür. Nīzeye siperin ber-ā-ber virüp tūrdı. Yalman-ı nīze, āyine-i ^{144b9} siperi pūs eyledükde 'alev 'alev āteōler ḡıḡup eḡrāfda olan ḡār-ı ḡāōākı yaḡdı ve siper-i Havrān'ūñ göḡsine ḡapandı. ^{144b10} Az ḡaldı ki nīze'i Cihān-baḡş ḡimāye idüp nīze-i yalmānun dāmen-i siperden ḡaydırup ḡoltuḡ altından yol bulup ^{144b11} cebe-i ḡalkāların ḡaḡōadaraḡ yan yana rikāb rikāba na' leyn dōyerek Cihān-baḡş geḡüp ser-meydāna vardı. ^{144b12} Havrān Hindī, Cihān-baḡş'dan bir nīze yidi ki uyurdı uyandı ve serḡoş idi ayıldı, vūcūdı lerze-nāk ^{144b13} oldu. Ne ḡāl ise ōavdı. Bu kerre Cihān-baḡş el ḡürze urup iriōdi. Havrān Hindī'ye bir ḡarb urdı. ^{144b14}

²⁷⁴ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “pāk (پاک)” şeklinde yazılmıştır. Kelime çevriyazıya “bāk” şeklinde aktarılmıştır.

²⁷⁵ Bu kelime tıpkıbasım bölümünde müstensih tarafından “ḡöp (چوپ)” şeklinde yazılmıştır fakat kelime “deste-ḡüb (sopa, deḡnek)” şeklinde bir birleşik isim olduḡu için çevriyazıda “ḡüb” şeklinde düzeltilmiştir.

Havrān gürz ber-ā-ber virüp qolları bükildi. Baş kaçırup arqaya alınca miyāni iki qat olup başı at ^{144b15} başına ber-ā-ber oldı. Cihān-baḥş gürzin zabṭ idüp geçüp sermeydāna vardı. Havrān miyānın rāst idüp licām ^{144b16} silkdi. Cihān-baḥş öteden dönüp bir ḍarb daḥı ḥavāle eyledi. Havrān hezār-ı zaḥmetle anı da men' eyleyüp el-ḥāşıl ^{144b17} başladılar yek-ā-yek cenge. Tā zevāl vaḳtine dek ceng eylediler. Havrān ḡayrı ḥamle'ı tamām idüp Cihān-baḥş bir ḍarb ^{144b18} urınca Havrān men' idemeyüp raḥşuñ gerdānın kuça düşdi. Ser-nigün olacaḳ maḥal-i Cihān-baḥş yek mīh üzerinden ^{144b19} dönüp irişdi. el şunup Havrān'ı düvālinden qapup qolunuñ üzerine aldı ve zemīne urup ' ayyārlar baḡladı, ^{144b20} ' alem sāyesine gönderdi. Cihān-baḥş meydānda qalup cevelān eyledi ve na' ra urup yā Rāy-ı Ā' zam meydānuma eş ^{144b21} gönder, dilerseñ beş gönder, yoḳ dirseñ kendüm alayuña urup ' askerine fenā virürem diyince Rāy-ı Ā' zam şāḡ ^{144b22} ve şola baḳup bre bir er yoḳ mıdur, şol nā-bekār oḡlanuñ ḥaḳqından gele diyince Hürrem Şāh'uñ pāy-ı taḥt pehlevānı olan Helhelān ^{144b23} Hindī, Rāy-ı Ā' zam öñine gelüp topuqladı. Ey sultān-ı Hindīstān eger icāzetüñ olursa ben varup oḡlanuñ ḥaḳqından ^{144b24} geleyüm didi. Rāy-ı Ā' zam bre ne turursun, hemān gir, saña yirden göge dek izindür didi. Helhelān Hindī birqaç adım ^{144b25} gidince yine dönüp Rāy-ı Ā' zam öñine geldi ve eyitdi, pād-şāhum meydānda oḡlanuñ hemān başın keseyüm mi yoḳsa iki destin qafāsına...

4. Sözlük

Sözlüğün Hazırlanış Düzeni

Sözlük, bir çalışmanın anlaşılabilir olması için en kıymetli bölümlerden birisidir. Sözlükte Arapça, Farsça, Pehlevîce, İtalyanca, Yunanca, İspanyolca, Moğolca, Almanca ve bazı Türkçe kelimeler yer almıştır

➤ Sözlük hazırlanırken seçki (seçme) sözlük yapılmıştır. Bu maksatla Arapça, Farsça, Pehlevîce, İtalyanca, Yunanca, İspanyolca, Moğolca ve Almanca kelimelerden anlamı bilinmeyenler sözlüğe dâhil edilirken Türkçe kökenli olan kelimelerden hepsi sözlüğe dâhil edilmemiş sadece anlamı bilinmeyenler sözlüğe dâhil edilmiştir. Bu kapsamda birçok Türkçe kelime de sözlükte kendisine yer bulmuştur. Sözlük bölümünde yer alan Türkçe kelimelerde özellikle halk ağzında kullanılanlar ile Tarama Sözlüğü ve Divânü Lügat’it-Türk’te yer alan kelimeler en dikkat çekenlerdendir. Bu kapsamda birçok kelime tespit edilmiştir.

➤ Sözlükte yer alan madde başları çevriyazıya uygun şekilde bold olarak verilmiştir.

āb (*Far.*) *is.* Su (136b/15)

āb-ı ḥayāt (*Far. + Ar.*) Hayat suyu, ölümsüzlük veren su (70b/3)

ābād (*Ar.*) *is.* Bayındır (79b/16)

➤ Sözlükte de yer alan madde başları tam bir alfabetik sıralamaya göre “A’dan Z’ye” olacak şekilde verilmiştir.

-Y-

yā (*Ar.*) *ünl.* Ey, hey (6b/7)

ya (*Far.*) *bağ.* yā (6b/4)

yabana (*Far.+T. ek.*) *zf.* Temelsiz, boş (konuşmak) (105a/19)

➤ Sözlük bölümünde yer alan kelimelerin hangi dile ait oldukları yanına kısaltma (*Far., Ar., Peh., gibi*) şeklinde verilmiştir.

nām (*Far. Peh.*) *is.* Ad, isim, ün (133b/16)

nāmdār (*Far.*) *b. sf.* Ünlü (88b/1)

rūḥ (Ar.) *is.* Ruh, can, nefes (91b/8)

ruḥṣat (Ar.) *is.* İzin (95b/13)

➤ Sözlükte yer alan kelimelerin isim, sıfat, zamir, bağlaç türünden özellikleri yanına kısaltma şeklinde yazılmıştır.

tenhāca (Far.+T.) *zf.* Yalnız, tek başına (87a/8)

tenli (Far.+T.) *sf.* Tenli, vücutlu (89b/8)

tertib (Ar.) *is.* Düzen, tertib (2a/5)

yā (Ar.) *ünl.* Ey, hey (6b/7)

ya (Far.) *bağ.* yā (6b/4)

➤ Sözlük bölümünde Türkçe olan kelimeler eğer diğer dillerden herhangi biriyle birleşerek oluşmamışsa yanlarına Türkçe olduğunu belirten ekstra bir kısaltma yazılmamıştır.

gök *is.* Gök (40b/4)

demir *is.* Demir (34b/6)

➤ Sözlük bölümünde yer alan fiil ve köklerine gelen “mak, mek” mastar eki yerine fiilin arkasına tire (-) işareti konulmuştur. Bu kelimelerin yanına tire (-) konulduğu için ekstra fiil olduklarını belirtecek herhangi bir kısaltma yazılmamıştır.

ovuşdur- Ovuşturmak (77b/6)

oyna- Oynamak (79b/19)

oynat- Oynatmak (126b/21)

➤ Sözlükte iki farklı dile ait kelimenin birleşmesi sonucu oluşan birleşik kelimelerde, bu yeni kelimeyi oluşturan kelimelerin hangi dile ait oldukları da aralarına “+” işareti konularak verilmiştir. Ayrıca bu kelimelerin yanına birleşik isim olduklarını belirtmek için “*b. is.*” şeklinde kısaltma yazılmıştır.

āb-ı ḥayāt (Far. + Ar.) *b. is.* Hayat suyu, ölümsüzlük veren su (70b/3)

➤ Sözlükte Arapça veya Farsça kökenli kelimelere gelen Türkçe ekler varsa, bu durumdaki kelimeler “*Ar. + T.*” veya “*Far. + T.*” şeklinde verilmiştir.

yabana (*Far.+T.*) *zf.* Temelsiz, boş (konuşmak) (105a/19)

tenli (*Far.+T.*) *sf.* Tenli, vücutlu (89b/8)

➤ Sözlükte öncelikle kelimenin madde başı olarak anlamı verilmiştir. Daha sonra eğer cümle içinde kullanıldığı tamlamalar, oluşturduğu birleşik isimler ve birleşik fiiller varsa bunlar ok (→) işaretiyle ilgili madde başının altında verilmiştir. Fakat bu durumdaki kullanımların anlamları, türleri ve ait oldukları dillerle ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir.

selâtin (*Ar.*) *is.* Sultanlar (85b/20)

→ server-i selâtin

➤ Sözlükte kelimelere gelen çekim ekleri gösterilmemiştir. Sadece kelime kök ve gövdeleri verilmiştir.

Metinde “nidasın” olarak geçen kelime sözlükte “**nidā** (*Ar.*) *is.*

Çağırma, seslenme” şeklinde çekim eki gösterilmeden verilmiştir.

➤ Sözlüklerde benzer anlamlara gelen kelimeler kullanılmışsa bunlardan bazen en çok kullanılanına bakınız manasında “*bk.*” kısaltması ile gönderme yapılmıştır.

siyeh *bk.* **siyāh** (138b/13)

zehrlü *bk.* **zehrlü** (54b/11)

İskender *bk.* **İskender-i Kübrā** (62a/1)

➤ Sözlük bölümünde yer alan kelimelerin sadece metinde geçerli olan anlamları verilmeye çalışılmıştır. Diğer anlamlarıyla ilgili bir kullanım yoksa diğer anlamları verilmemiştir.

➤ Sözlük bölümünde yer alan kelimelerden yazılışları farklı olan ve anlamları aynı olan kelimeler de ayrı ayrı gösterilmiştir.

demir *is.* Demir (34b/6)

demür *is.* demir (26b/14)

timur *is.* Demir (25b/4)

➤ Sözlük bölümünde yer alan ve metnin birçok yerinde geçen kelimelerden geçtikleri sadece bir yerin numarasına gönderme yapılmıştır.

Ana metinde iki yerde geçen demir kelimesinin sadece geçtiği bir yerin numarası verilmiştir: **demir** *is.* Demir (34b/6)

-A-

āb (*Far.*) *is.* Su (136b/15)

āb-ı hayāt (*Far. + Ar.*) Hayat suyu, ölümsüzlük veren su (70b/3)

āb-ı hayvān (*Far. + Ar.*) Hayat suyu (5a/21)

ābād (*Ar.*) *is.* Bayındır (79b/16)

→ Cevher-ābād (39b/8), Cevāhir-ābād (39b/15), Hüşeng-ābād (70a/9)

ābādān (*Far.*) *sf.* Mamur, şen, bayındır imar edilmiş (57a/2)

abdī (*Ar.*) *is.* Köle (127a/20)

abu ün *nl.* Korku ve şaşma ünlemi (1b6)

‘**abūs** (*Ar.*) *sf.* Somurtkan (78b/14)

‘**abūs-ül-vech** (*Ar. + Ar.*) *b. sf.* Asık suratlı, suratı asık (78b/14)

‘**acāibāt** (*Ar.*) *is.* Acayip Şeyler (76b/22)

‘**aceb** (*Ar.*) *zf.* Acaba (6a/12)

‘**acebā** (*Ar.*) *zf.* Acaba (83a/6)

‘**acele** (*Ar.*) *zf.* Çabuk, çabukluk (38a/20)

→ ‘ale'l-‘acele (36b/12)

‘**acīb** (*Ar.*) *sf.* Tuhaf, acayip, ilginç, şaşılan ve hayret uyandıran (101a/23)

‘**acīb-ül-beyān** (*Ar. + Ar.*) *b. f.* Beyanı ilginç olan (85a/3)

‘**acībe** (*Ar.*) *sf.* Ucube, hayret verici, şaşılacak şey, alışılmış surette olmayan, şaşılacak şey (13a/19)

acı *is.* Ağrı, acı (105a/16)

acı- Üzülmek (8a/1)

‘**āciz** (*Ar.*) *is.* Güçsüz (6a/3)

ādāb (*Ar.*) *is.* Kurallar, usuller (40b/23)

→ ādāb-ı cihānbānī (139b/25)

ādāb-ı erkān (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Edebler, kaideler, ahlak ve terbiye kuralları (8b/15)

‘**adāvet** (*Ar.*) *is.* Düşmanlık (10b/11)

‘**adāvet-i dīniyye** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Dine ait düşmanlık, din düşmanlığı (12b/21-22)

ādem (*Ar.*) *is.* Kişi, insan, adam (6a/18)

→ benī ādem (70b/16), ibn-i ādem (73b/4)

‘**adem** (*Ar.*) *is.* Yokluk, bulunmama (50b/3)

āfāk (*Ar.*) *is.* Ufuklar (28a/15)

āferīd (*Ar.*) *sf.* Yaratılmış (51b/8)

āfet-i cān (*Ar. + Far.*) *b. sf.* Can belası, güzel (5a/12)

āfet-i semāvī (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Allah tarafından insanları ikaz ve ceza için verilen bela ve musibet (29a/10)

āftābe (*Far.*) *is.* Ibrık, su kabı (141b/7)

āf-tāb (*Far.*) *is.* Güneş (11b/12)

āf-tāb-perest (*Far. + Far.*) *b. sf.*

Güneşe tapan (33b/24)

āf-tāb-ı **‘ālem-tāb** (*Far. + Ar.*

+Far.) Dünyayı parlatan, aydınlatan

güneş (11b/12)

‘afv (*Ar.*) *is.* Af, bağışlama (69b/17)

ağ- Çıkmak, yükselmek (26a/15)

āgāh (*Far.*) *is.* Bilgili, haberdar (80b/18)

āgāz (*Far.*) *is.* Başlama (37b/14)

ağır (*T.*) *sf.* Kalabalık, çok, bol (33b/14)

ağsır- Aksırmak (142a/16)

āgūş (*Far.*) *is.* Kucak, sığınılan yer (2b/4)

ağyār (*Ar.*) *is.* Yabancılar (14b/14)

āh (*Far.*) *ünl.* Ah, feryat, iç geçirme
(18b/6)

‘ahd (*Ar.*) *is.* Söz verme, yemin, vaat,
and (58b/1)

āhen (*Far.*) *is.* Demir, sert, zincir, kılıç
(27a/12)

→ āhen polad (7a/22)

āhen-derīd / **āhen-derīde** (*Far. +*

Far.) *b. sf.* Demir yırtan (84b/16)

→ Arduvān-ı Ahen-derīd (84b/16),

Evrān-ı Āhen-derīd (12a/19)

āhen-ger (*Far.*) *is.* Demirci

(39b/13)

āhen-ger-ān (*Far. + Far.*) *b. is.*
Demirciler (62a/14)

āheng (*Far.*) *is.* Seslerin
arasındaki uygunluk, ahenk, eğlence
(19b/15)

āher (*Ar.*) *sf.* Başka, diğer, gayrı
(18a/18)

āhīr (*Ar.*) *sf.* Son (62b/12)

āhīr-ül-emr (*Ar.*) En nihayet,
sonunda, işin sonunda (90b/14)

āhīre (*Ar.*) *sf.* Zâni, Zinakâr (13a/21)

→ şüret-i āhīre (13a/21)

aħmak (*Ar.*) *sf.* Ahmak, akılsız (72b/17)

aħşam (*TTA*) *is.* Akşam (93b/19)

aħşamüsti (*TTA*) *zf.* Akşamüstü
(17b/3)

aħter (*Far.*) *is.* Yıldız (15a/15)

aħterān (*Far. + Ar.*) *is.* Yıldızlar
(20a/3)

→ deryā-yı aħterān (20a/3)

āhū (*Far.*) *is.* Ceylan (116a/8)

aħvāl (*Ar.*) *is.* Haller (117a/1)

aħz (*Alm. + Ar.*) *is.* Tutma, Kabul etme
(25a/6)

aħz (*Alm. + Ar.*) *is.* İşkence etme, alma,
kabul etme (42a/12)

→ aħz-i intiķām (42a/12)

‘**ā**’id (Ar.) *sf.* İlgili, ilişkili (65a/14)

ağça *is.* Para (80a/7)

‘**ağd** (Ar.) *is.* Bağ, nikâh (13a/17)

‘**ağd-ı nikâh** (Ar. + Ar.) *b. is.*

Nikah akdi, sözlenme, nikahlanma
(5a/3)

ağdam (Ar.) *is.* Ayaklar (38a/18)

ağdar- Yere sermek, devirmek, altetmek,
yenmek (43b/3)

‘**ākıbet** (Ar.) *zf.* Nihayet, sonunda
(5b/15)

‘**ākıbet-ül-emr** (Ar.) İşin sonu, neticesi
(39b/20)

‘**ağık** (Ar.) *is.* Kırmızı renkli değerli bir
taş (81a/18)

→ ‘ağık-i Yemen (81a/18)

‘**ağl** (Ar.) *is.* Akıl (82a/6)

→ bî-‘ağl (74b/15)

‘**ağreb** (Ar.) *is.* Akrep (131b/9)

‘**aks** (Far.) *is.* Çarpma, akis, çarpıp geri
dönme (17b/16)

āl (Ar.) *is.* Aile, evlat, sülale, hanedan
(144a/20)

Āl-i Keyūmers (Ar.) Keyümers
sülalesine ait (144a/20)

‘**alāka** (Ar.) *is.* İlgî, ilişik (1a/13)

Alaman (TTA) *öz. is.* Alman, Cermen
soyundan olan (79a/24)

‘**alāmet** (Ar.) *is.* İşaret, belge (114a/23)

alarga (İt.) *is.* Açık deniz, engin
anlamına gelen denizcilik terimi,
ayrıca uzaktan geç yaklaşma, uzak
dur anlamlarında da kullanılır
(25b/22)

ālāt (Ar.) *is.* Aletler, malzemeler
(34b/25)

ālāy (Far.) *is.* Ordu, asker topluluğu
(40a/6)

alda- Aldatmak, kandırmak, oyun etmek
(66b/14)

‘**ale-l-‘acele** (Ar.) *zf.* Çarçabuk, acele
olarak (36b/12)

‘**ale-l-ħuşūş** (Ar.) *zf.* Hususiyetle,
özellikle (8a/20)

‘**ale-l-rāvī** (Ar.) *zf.* Rivayetle (31b/15)

‘**alem** (Ar.) *is.* 1. Bayrak, sancak, nişan
(16b/7)

‘**alem-dār** (Ar. + Far.) *b. is.*
Bayrağı ve sancağı taşıyan, sancaktar,
bayraktar (48a/13)

‘**ālem** (Ar.) *is.* Dünya (16b/25)

‘**ālem-tāb** (Ar. + Far.) Dünyayı
parlatan, aydınlatan (11b/12)

‘**ālem-i İslām** (Ar. + Ar.) *b. is.*
İslam dünyası (57b/9)

- a'lem** (Ar.) *sf.* Daha iyi bilen, en iyi bilen (8a/5)
- 'ale-s-seher** (Ar.) *zf.* Gün doğmadan evvel, seher vakti, sabahleyin (16a/4)
- āleste** (Far.) Hazır, müheyya (78a/8)
- ālet** (Ar.) *is.* Vasıta (32b/5)
- ālet-i mülāḥaza** (Ar. + Ar.) *b. is.* Düşünme vasıtası (61b/2)
- 'ale-t-tevālī** (Ar.) *zf.* Peşpeşe, arası kesilmeksizin, arka arkaya, birbiri ardınca (57a/1)
- 'alev** (Far. *ālāv*) *is.* Alev (68a/21)
- 'aleyhi'l-la'ne** (Ar.) Ona lanet olsun, lanet onun üzerine olsun (91b/16)
- Racīm-i aleyhi'l-lane (70a/14), Şeytān-ı aleyhi'l-lane (83b/14)
- 'aleyk / 'aleyke** (Ar.) *is.* Selam, senin üzerine sana (20b/4)
- 'ālī** (Ar.) *sf.* Yüce, büyük, yüksek (72a/17)
- 'ālī dīvān (37a/3)
- Allāh** (Ar.) *is.* Tanrı, Allah (73a/11)
- 'allām** (Ar.) *sf.* Çok bilgin, her şeyi hakkı ile bilen (62b/7)
- altun** *is.* Altın (35b/25)
- ālūde** (Far.) *is.* Bulaşmış, karışmış (42a/12)
- āmāl** (Ar.) *is.* Emeller (28a/4)
- amān** (Ar.) *is.* Yardım, yalvarma, bağışlanma isteği (96a/13)
- el-amān** (Ar.) *is.* Meded, aman, imdat, yardım ve şikayet edatı (87a/13)
- āmedī** (Far.) *is.* Geliş (82a/11)
- hoş-āmedī (82a/11)
- 'amel** (Ar.) *is.* İş, davranış (41a/15)
- 'amīk** (Ar.) *sf.* Derin (77a/2)
- 'āmīl** (Ar.) *sf.* Yapan, işleyen (11b/16)
- 'amm** (Far.) *is.* Amca, babanın kardeşi (18a/5)
- 'ammisi Aḥzar Şāh (14a/23)
- 'ammī** *bk.* 'amm (22a/5)
- ammā** (Ar.) *bağ.* Ama (41b/2)
- ammān** (Ar.) *ünl.* Aman, tehlikeli bir durumda yardım isteğini bildirir (47a/9)
- 'amūd** (Ar.) *is.* Savaş aleti olarak kullanılan uzun ve kalın direk (59a/24)
- 'amüdlük** (Ar.+T.) *is.* Amudluk (71b/7)
- ān** (Ar.) *is.* An, lahza (23a/24)
- ān u tāb** (Ar. + Far.) *b. is.* Güzellik ve güç (92a/7)
- añ-** Söz açmak, bahsetmek (15b/5)
- ana** *is.* Anne (91b/16)

- aña** *zm.* Ona (91b/24)
- ‘**an‘ane** (*Ar.*) *is.* Gelenek, adet, örf (31a/8)
- ‘**anberīn** (*Ar.*) *sf.* Güzel kokulu, amber kokulu (1a/10)
- ‘**anberīn-gīsū** (*Ar. + Far.*) *b. is.* Güzel kokulu saç (1a/10)
- anda** *is.* Orada (94a/11)
- andan** 1. *is.* oradan (62b/12)
2. *zm.* ondan (64a/18)
3. *zf.* ondan sonra (64b/4)
- āne** (*Far.*) *e.* İsmi, sıfatı zarf yapan ve ona uygunluk, yakışıklılık anlamı veren bir ek
- ‘**āşık-āne** (81b/1), **berzaḥ-āne** (7b/6)
- anı** *zm.* Onu (124a/6)
- añıl-** Anılmak (137b/3)
- ānī** (*Ar.*) *zf.* Ansızın, birdenbire (12a/6)
- ‘**Ankā** (*Ar.*) *is.* Hayali bir masal kuşu, Zümrütüanka (65a/17)
- ‘**Ankā-peyker** (*Ar.+Far.*) *b. sf.* Anka yüzlü (73b/14)
- ‘**Ankā-ser** (*Far.*) *b. sf.* Anka başlı (89b/21)
- Arṭalūş-ı ‘**Ankā-ser** Nerre (89b/21)
- ‘**an-kaşdin** (*Ar.*) *is.* Kasıtlı olarak, bile bile (13a/21)
- añla-** Anlamak (7b/7)
- anlar** *zm.* Onlar (8a/18)
- anları** *zm.* Onları (8a/4)
- añsuzdan** *zf.* Ansızın (46a/13)
- añsuzın** *zf.* Ansızın (51b/15)
- anuñ** *zm.* Onun (120a/7)
- anuñ-çün** *zf.* Onun için (35a/3)
- apul apul** *zf.* İki yana sallana sallana (134b/17)
- ‘**ār** (*Ar.*) *is.* Utanılacak şey, ayıp, kusur, mahcubiyet, (18b/2)
- ara** *is.* Mahal, mevki, mekan, yer (27a/23)
- ‘**araḳ** (*Ar.*) *is.* Ter, rakı (21b/7)
- dāne³-i ‘**araḳ** (21b/7)
- ārām** (*Far.*) *is.* Durma, dinlenme (54b/6)
- ārāste** (*Far.*) *is.* Düzenleme, hazırlama (74a/3)
- ‘**araz** (*Ar.*) *is.* Alamet, mal, meta, kıymetli eşya (116b/1)
- āreste** (*Far.*) *sf.* Süslenmiş, bezenmiş (143a/15)
- āreste ve pīraste (30b/25)
- ‘**arız** (*Ar.*) *is.* Sonradan ortaya çıkan şey, musibet, engel (73b/6)

- arķası yirde** *b. is.* Sırtı yere gelmiş vaziyette (32a/4)
- arķurı** *zf.* Aykırı, ters, düz, doğru (144a/1)
- ‘ārlan-** (*Ar.*) Utanmak (18B/2)
- ‘arz** (*Ar.*) *is.* Sunma, arz etmek (4a/18)
→ ‘arz-ı niyāz (5a/18)
- ārzū** (*Far.*) *is.* Arzu, istek (143a/19)
- ‘aşā** (*Ar.*) *is.* Asa, baston, sopa (5a/16)
‘aşā-yı **ḥaķīkat** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Erkek cinsellik organı (5a/16)
- āsān** (*Far.*) *is.* Kolay (3b/8)
- āsāyiş** (*Far.*) *is.* Rahatlık, huzur, dinlenme (6b/11)
- ‘asker** (*Far.*) *is.* Asker (79b/17)
→ ser-asker (110b/21)
- aşl** (*Ar.*) *is.* Asıl, kök, ilke, temel esas (66b/16)
aşl-ı **nesl** (*Ar. + Ar.*) *is.* Soysop (31a/12)
- āsmān** (*Far.*) *is.* Gök, sema, gökyüzü (40a/11)
- ‘aşr** (*Ar.*) *is.* Asır, devir (65a/17)
- aşāğa** Aşağı (87b/20)
- ‘āşık** (*Ar.*) *is.* Âşık (85a/9)
- ‘āşıkāne** (*Ar.+Far.*) *zf.* Âşıkça (81b/1)
- ‘aşķ** (*Ar.*) *is.* Aşk, sevgi, muhabbet, alaka (101a/15)
- āşüb** (*Far.*) *is.* Kargaşa, karışıklık (28b/4)
- aşur-** Geçirmek, uzatmak, yüksek veya geçilmesi zor bir yerin üstünden digger yanına geçirmek (62a/3)
- aşurı** *is.* Aşağı (20b/5)
aşurı **git-** (*TTA*) Kendinden geçip düşmek, dermanı kesilerek kendini bırakıvermek, aşıra gitmek (31a/6)
- at dep-** (*T.*) Atı şiddetle ileri sürmek (42a/13)
- ata** (*T.*) Baba (14a/12)
→ devletüm ata (14a/12)
- āteş** (*Far.*) *is.* Ateş (121b/24)
āteş-**dem** (*Far.*) *b. sf.* Yanık sesli (22a/23)
→ Kūṭb-ı Āteş-dem (22a/23)
āteş-**efrüz** (*Far.*) *b. sf.* Ateş yakan
→ Kehkeşān Dīv Şad-ser ü ‘Anķā-ser ü Heft-çeşm-i Āteş-efrüz (72b/1)
āteş-**engiz** (*Far.*) Dağlama aleti (42a/24)
āteş-**ī** (*Far.*) *b. sf.* Öfkeli (74b/20)
āteş-**in** (*Far.*) *sf.* Ateşten, ateşli (92a/22)
→ Tīg-i Āteşin (78a/6)

- āteş-gede** (*Far.*) *b. is.* Mecûsîlerin tapınak yeri, ateşkede, ateşperest tapınağı (86b/3)
- āteş-perest** (*Far.*) *b. is.* Ateşe tapan (123b/25)
- āteş-tāb** (*Far. + Far.*) *b. sf.* Ateş gibi hareretli, ateş yakıcı (135a/12)
- atıl-** Saldırmak (127b/21)
- aṭlās** (*Ar.*) *is.* Üstü ipek altı kumaş olan kumaş (18a/14)
- atlu** *is.* Ata binmiş, atlı (32b/23)
- ‘**avāid** (*Ar.*) *is.* Gelirler, aidat, tahsisat (41a/24)
- āvāz** (*Far.*) *is.* Ses (80b/17)
- āver** (*Far.*) Averden “getirmek” fiilinin emir köküdür, kelime sonuna getirilerek; *yapan, eden, olan, veren, götüren* gibi manalara sebep olur (4b/24)
- Hüsām-ı Zūr Āver *öz. is.* (4b/24)
- ‘**avrāt** (*Ar.*) *is.* Kadınlar (56a/2)
- ‘**avret** (*A.*) *is.* Eş, zevce, kadın (144a/21)
- ‘**avretlik** (*Ar.+T.*) *is.* Eş, hanım (84b/5)
- aya** *is.* Avuç (17a/10)
- āyā** (*Far.*) *e.* Şüphe ve tereddüt bildiren edat, acaba (14b/24)
- ayağ** (*TTA*) *is.* Ayak (19a/1)
- ayağ oltası** (*T. + Yun.*) *b. is.* Yürüme, dolaşma, aşağı yukarı gidip dönme (58b/22)
- a’yān** (*Ar.*) *is.* Bir memleketin ileri gelenleri (25a/9)
- a’yān-ı vilāyet (25a/9)
- ‘**ayb** (*Ar.*) *is.* Ayıp (62b/14)
- ayıl-** Sarhoşluk, baygınlık vb. durumdan kurtulmak, kendine gelmek, ayılmak (62a/6)
- ayırd ol-** Ayırt etmek, iki ya da daha çok şeyin aralarındaki ayrımı anlamak, şeyleri birbirinden ayıran nitelikleri görmek, birinin diğerinden üstünlüğünün ya da düşkünlüğünün görülmesi (31b/6)
- āyīn** (*Far.*) *is.* Ayin, tören (5a/22)
- āyīn-i ğusl (5a/22)
- āyine** (*Far.*) *is.* Ayna (69b/6)
- āyine-i ğayret ve hikmet-nümā (89b/13), āyine-i hikmet-nümā (87a/19)
- āyīne** *bk.* **āyine** (32a/23)
- āyīne-tenler** (*Far. + Far.*) *b. is.* Ayna vücutlular (32a/23)
- āyīnilerince** (*Far.+T.*) *zf.* Usulünce, gelenek olduğu üzere (89b/4)
- ‘**ayn** (*Ar.*) *is.* Göz (10b/6)

- ʿarfetü'l-ʿayn (10b/6)
- ʿaynü'l-baḳar (Ar.) *is.* Öküzgözü
çiçeği (70a/16)
- Cezāre-i ʿAynü'l-baḳar (70a/25)
- ʿayş (Ar.) *is.* Zevk, safa, eğlence
(68b/16)
- ʿayş-ı ʿiṣret (Far. + Far.) *b. is.*
ʿayş u ʿiṣret, yiyip içme (83b/5)
- ʿayş u nūş (Far. + Far.) Yiyip
içme (68b/16)
- ʿayş-ı nūş *bk.* ʿayş u nūş (3b/25)
- ʿayyār (Ar.) *is.* Gezgin, serseri, zeki,
kurnaz, arsız, hergele, hırsız
(133a/13)
- Jivek ʿAyyār (68b/21), Zengreng
ʿAyyār (68b/24), Şarşar ʿAyyār
(69a/25)
- ʿayyārān (Ar.+Far.) *is.* Kurnazlar
(10b/17)
- ʿayyārāne (Ar. + Far.) *b. is.*
Ayyarlığa yakışır halde (59b/8)
- ʿayyārī (Far. + Ar.) *is.*
Dolandırıcılık, hilecilik (25b/23)
- Nırnek ʿAyyārī (25b/23)
- ʿayyārılıḳ (Ar.+T.) *is.* Kurnazlık
(143a/5)
- ʿazāb (Ar.) *is.* Sıkıntı, ceza, şiddetli elem
(7a/24)
- ʿazāb-ı şedīd (Ar. + Ar.) *b. is.*
Şiddetli azap (99b/13)
- aʿzā (Ar.) *is.* Bedenin her bir uzvu, uzuv
(1a/11)
- ʿazāim (Ar.) *is.* Felaketlere ve
hastalıklara şifalı olması için okunan
dualar, tılsımlar, kötü şeyleri defeden
dualar (84a/13)
- āʿzām (Ar.) *sf.* En büyük, çok büyük,
daha büyük (32b/16)
- Billūr-ı Āʿzām (76a/15), Ḳahhār-ı
Āʿzām (46b/14)
- aʿzāmet (Ar.) *is.* Büyüklük, ululuk
(52a/9)
- aʿzāmetlü (Ar. + T.) *is.* Büyüklük
(48a/1)
- āzār (Far.) *is.* İncitme, azar (49a/1)
- ʿazāzīl (Ar.) *b. is.* Şeytan'ın melek
bulunduğu sıradaki esas adı (79a/25)
- azḡış- (TTA) Kızmak, kızışmak,
azgınlaşmak (43a/25)
- ʿazīm (Ar.) *sf.* Büyük (3a/21)
- ʿazīmu'l-cūsse (Ar. + Ar.) *b. sf.*
Büyük cüsseli, iri yarı, büyük gövdeli
(24a/8)
- ʿazīme (Ar.) *sf.* Büyük, ulu, iri (52b/9)
- ʿazīmet (Ar.) *is.* Gitme, gidiş, yola çıkma
(36a/20)

‘**azm** (*Ar.*) *is.* Azim, niyet, gidiş, karar
(3b/19)

aznāvur (*Gür.*) *sf.* İri yarı, ser kimse
(134a/1)

-B-

bāb (*Ar.*) *is.* Kapı (57b/23)

bāc (*Far.*) *is.* Haraç, vergi (24a/19)

bād (*Far.*) *is.* Rüzgâr (32b/13)

→ bād-ı şarşar (34a/14)

bād-ı şabā (*Far. + Ar.*) *b. is.*
Baharda esen hafif ve hoş rüzgar,
seher yeli (65b/12)

-bād (*Far.*) Olsun, ola, olaydı manasında
kelimelerin sonuna eklenen ektir
(örnek: afiyet-bād : afiyet olsun).

bādaş- Paylaşmak (139b/9)

bāde (*Far.*) *is.* Şarap, içki (21b/18)

ba‘de (*Ar.*) *zf.* Sonra (10b/5)

ba‘de'l-ğusl (*Ar. + Ar.*) *b. zf.*
Gusül yaptıktan sonra, yıkandıktan
sonra (13b/1)

bādī (*Ar.*) *sf.* Sebep olan (63b/19)

bādşāh (*Far.*) *is.* Padşah, Padişah,
Hanların şahı (1b/16)

bād-pāy (*Far.*) *b. sf.* Ayağı çabuk olan,
süratli (67b/2)

bāğ (*Far.*) *is.* Bahçe (73b/25)

bağl (*Far.*) *is.* Katır, ester (62a/2)

bağlu *is.* Bağlı (60b/16)

bahā (*Far.*) *is.* Değer, kıymet (14a/7)

bahādır (*Far.*) *sf.* Yiğit, cesur, kahraman
(9b/8)

bahādire *bk.* bahādır (91a/7)

bahāne (*Far.*) *is.* Sebep, bahane (66b/8)

baħr (*Ar.*) *is.* Deniz (111a/22)

baħş (*Far.*) *is.* Bağış, ihsan, verme
(22b/3)

→ Cihān-baħş (123b/6)

baħş-ı şafā (*Far. + Far.*) *b. sf.*
Eğlendiren, rahatlandıran, hatırı hoş
eden (58a/1)

baħt-ı yār (*Far.*) *is.* Bahtiyar, talihli,
bahtlı, mutlu (19b/1)

ba‘id (*Ar.*) *is.* Uzak (73a/4)

bā‘iş (*Ar.*) *sf.* Sebep olan (63b/19)

bāk (*Far.*) *is.* Korku, çekinme (144b/2)
→ bī-bāk (17a/20)

baķıyye (*Ar.*) *sf.* Artan, geri kalan,
bakiye (136b/14)

bāķī (*Ar.*) *is.* Daimi, kalıcı (140b5)

bākire (*Ar.*) *is.* Kızlığı bozulmamış,
bakire (85a/5)

- bāl** (*Far.*) *is.* Kol, pazu, kanat, boybos, endam (126b/22)
- bālā** (*Far.*) *is.* Boy, yüksek (31a/5)
- bālā ẓadd** (*Far. + Far.*) *b. is.* Yüksek, uzun boy (32b/10)
- balçak** *is.* Kabza, kılıç sapı (107a/1)
- balyimez** (*Yun. balarmas < İt. bala ramada*) *is.* Karada ve denizde kullanılan, orta çapta, uzun menzilli bir nevi ağır top (92b/16)
- balyimez topı (92b/16)
- bān** (*Far.*) *e.* Farsçada kelime sonuna gelerek, Türkçedeki “+cI, +cU” ekleri yerini tutan mânâda kullanılır. Meselâ: Bağban: Bağcı
- nigeḥ-bān (110b/21), sāye-bān (101b/23)
- baña** *zm.* Bana (113b/20)
- bānū** (*Far.*) *is.* Kadın, hanım (116b/23)
- Şemle Bānū (44a/1), Hezāre Bānū (63b/23)
- bār** Ek olup “saçan, yağdıran, dökən, ışık veren” gibi mânâlarda kelimeler yapar. Meselâ: Ateşbār: Ateş saçan. Ateş yağdıran gibi.
- Sebk-bār (137b/17)
- bar bar** *zf.* Bağıra bağıra (90a/18)
- bārān** (*Far.*) *is.* Yağmur, rahmet (26b/17)
- bārgāh** (*Far.*) *is.* İzinle girilecek yer, padişah divanhanesi (8a/9)
- bārgīr** (*Far.*) *is.* Beygir (77b/15)
- Tatar bārgīri (77b/15)
- bāri** (*Far.*) *e.* Hiç olmazsa, hiç değilse (75a/11)
- bārī** (*Ar.*) *sf.* Tam üstün, mükemmel (144a/15)
- zāt-ı bārī (144a/15)
- bārū** (*Far.*) *is.* Burç, kale çıkıntısı, kule (24a/4)
- balıklā-** (*TTA*) Yüzmek, balıklama tarzında dalmak (5b/16)
- bāri** (*Far.*) *ed.* Hususu ile, hele, hiç olmazsa (22a/15)
- bārek-Allah** (*Ar.*) *ünl.* Allah mübarek etsin, hayırlı ve bereketli olsun, mübarek ola, Allah mübarek etsin (69a/8)
- bārū** (*Far.*) *is.* Kale duvarı, burç (9a/13)
- bār-gāh** (*Far.*) *is.* Saltanat çadırı, otağ (9b/11)
- bār-gīr** (*Far.*) *is.* Beygir, at (77b/15)
- baş-** Yenmek, altetmek, atmak, savurmak, yağdırmak, bastırmak (26a/12)
- baş-ber-ā-ber** Besberaber, bütünüyle beraber (37a/15)

- başa çıkar-** *b. f.* (Bir işi) sona erdirmek, bitirmek (62a/23)
- bāṭıl** (*Ar. bāṭil*) *is.* Geçersiz, boş, beyhude, çürük, hakikatsiz, hurafe (139b/12)
- batman** (*Soğd. patmān*) *is.* 7, 692 kg olan bir ağırlık ölçü birimi, (13b/13)
- baṭṭāl** (*Ar.*) *sf.* Yiğit (14a/17)
- bayağı** (*TTA*) *zf.* Epeyce, bir hayli, oldukça (60b/12)
- bāz** (*Far.*) *zf.* Tekrar (10b/5)
- bāz** (*Far.*) *sf.* 1. Açık, 2. Oynayan
→ ser-bāz (97a/12), ṭabl-bāz (115b/22)
- ba‘z** (*Ar.*) Bölüm, kısım, kimi, kimisi, bazı (24b/15)
- bazar** (*Far.*) *is.* Pazar (5a/16)
- bāzende** (*Far.*) *sf.* Oynayan, oynayıcı (2a/1)
- bāzergān** (*Far.*) *is.* Tüccar, alışveriş yapan esnaf, bazergan, bezirgan (8a/15)
- bāzergānbaşı** (*Far. + T.*) *b. is.* Alışveriş yapan tüccarların, esnafların başı (8a/15)
- bāzū** (*Far.*) *is.* Pazu, Kolun omuz ile dirsek arasında kalan kısmı, güç (136b/2)
- be (I)** *ünl.* Ey, hey, yahu (142b/23)
- be (II)** (*Far.*) *e.* Kelime başına getirilerek, Türkçedeki “da, de, dan, den, ile, için” manalarında kullanılır (21b/8)
→ ṭamar-be-ṭamar (21b/8)
- bebr** (*Peh.*) *is.* Hindistan ve Afrika’da bulunun kaplana benzer fakat kaplandan biraz büyükçe bir canavar (110b/23)
→ bebr-efgen (110b/23)
- beçe** (*Far.*) *is.* Yavru, insan veya hayvan yavrusu (102a/12)
- bed** (*Far.*) *sf.* Fena, kötü, çirkin, yaramaz (55a/15)
- Bedahşānī** (*Far.*) *sf.* Bedahşanlı, Bedahşan kentinden (68a/3)
→ Behzād-ı Bedahşānī (68a/3), Umrān-ı Bedahşānī (68a/14)
- bedān** (*Far.*) *sf.* Fena, yaramaz, çirkin (38b/5)
- beden** (*Ar.*) *is.* Gövde (115a/15)
→ māhī-beden (32b/6)
- bedevī** (*Ar.*) *sf.* Göçebe, çölde yaşayan (87b/6)
→ ‘İfrit-i Bedevī (87b/6)
- bednus** (*Yun ve T.*) *is.* Horoz, horuz (73a/14)

- beg** *is.* Bey (137b/1)
- beher** (*Far.*) *sf.* Her (20b/7)
→ beher sene (33b/18)
beher-ḥāl (*Far.*) *zf.* Mutlaka, herhalde (36a/11)
- behey** *ünl.* Çıkışma bildirmek için kullanılan ünlem; ey, hey (10a/8)
- bek** (*T.*) *sf.* Sert, katı, sağlam (1b/7)
- bekār** (*Ar.*) *sf.* Hiç evlenmemiş, ergen (20a/11)
→ nā-bekār (20a/11)
- bekr** (*Ar.*) *is.* Genç erkek deve (73b/13)
- belā-yı siyāh** (*Ar. + Far.*) *b. is.* Kara bela (34b/2)
- belī** (*Far.*) *e.* Evet, elbette (12a/25)
- belīg** (*Ar.*) *is.* Belagat sahibi, belagatlı, beliğ, düzgün (39a/6)
- belli** *sf.* Açık, belli, malum (39a/15)
- bellü** *bk.* **Belli** (54a/11)
- belüñle-** Birden uyanarak çevresine korku ile şaşkın şaşkın bakmak, irkilmek, afallamak, şaşırmak (77b/17)
- belür-** Bir şey belli, görünür değilken, ortada yokken açığa, ortaya çıkmak, görünür duruma gelmek, meydana çıkmak, zuhur etmek (2b/16)
- bel bel bak-** *zf.* Aptal aptal, bön bön, şaşkın şaşkın, anlamsız anlamsız bakmak (85a/9)
- bende** (*Far.*) *is.* Bağlanmış olan, köle, esir, kul (11a/20)
- benī Ādem** *öz. is.* Adem oğlu, Adem oğulları, insan (124a/12)
- beñze-** Benzemek (13b/23)
- beñzer** *sf.* Benzer (2b/6)
- be-nām** (*Far.*) *b. sf.* Ünlü, meşhur (22b/21)
→ be-nām-ı Nār-ı Nūr (15a/13)
- bend** (*Far.*) *is.* Bağ, zincir, boğum (24b/4)
- bende** (*Peh.*) *is.* Köle, hizmetçi, kul (30a/11)
bendelik (*Peh + T.*) *is.* Kölelik, hizmetçilik, kulluk (29a/22)
bende-i ḥalka-begüş (*Far. + Ar. + Far.*) *b. is.* Kulağı halkalı olan köle, esir (4b/21)
bende-i sübhān (*Far. + Ar.*) *b. is.* Allah'ın kulu, Tanrı kulu (51a/10)
- bendī** *bk.* **bende** (66b/23)
- ben-gāh** (*Far.*) *is.* Amirlere ve büyük rütbeli şahıslara ait çadır (8b/22)
- benī Ādem** (*Ar.*) *is.* Ādem oğlu, insan, Ādem oğulları (1a/2)

- ber-â-ber** (*Far.*) *b. sf.* Beraber, birlikte (3a/18)
- ber** (*Far.*) *e.* Üzere (14b/17)
- kelle-ber-kelle (130b/4), keşan-ber-keşan (115a/17)
- ber-cehennem** (*Far. + Ar.*)
Cehenneme (86a/20)
- ber-dâr** (*Far. + Far.*) *sf.* Asılmış (84b/20)
- ber-hevâ** (*Far. + Ar.*) *is.* Havada, havaya, havaya gitmiş (70a/13)
- ber-meydân** (*Far. + Ar.*) *is.*
Meydana (11b/14)
- ber-murâd** (*Far. + Far.*) *sf.*
Emeline kavuşan, muradına eren (23b/15)
- ber-ı̄raf** (*Far. + Ar.*) *sf.* Bir tarafa atılan, bir yana atılmış, ortadan çıkmış (28a/11)
- ber-ı̄rîk** (*Far. + Ar.*) *is.* Yola, yolda (90b/24)
- berây-i maşlahat** (*Far. + Ar.*) *zf.* İş için (34b/16)
- berd** (*Far.*) *is.* Soğuk (5b/4)
- dest-i berd (5b/4)
- bere** *is.* Bir yere çarpma, incitme veya vurma sonucu vücudun herhangi bir yerinde oluşan çürük (46b/23)
- berg** (*Far.*) *is.* Yaprak (8b/15)
- berg-i ħazân** (*Far. + Far.*) *b. is.*
Sonbahar yaprağı (8b/15)
- berhemen** (*Far.*) *sf.* Berehmen, puta tapan, Ateşperestlerin bilginleri ile puta tapan kimselerin papazları (19b/13)
- beriyye** (*Ar.*) *is.* Sahra, çöl, kır (33b/13)
- berrân** (*Far.*) *sf.* Kesen, kesici, keskin (8b/23)
- berzaĥ** (*Ar.*) *is.* Cehennem, sıkıntılı yer, iki yer arasındaki geçit (141b/24)
- berzaĥ-âne** (*Far. + Far.*) *b. is.*
Cehenneme yakışır, cehenneme uygun (7b/6)
- berzaĥlu** (*Far. + T.*) *is.* Sıkıntılı yer, sorunlu, dertli, kara parçalı (24b/21)
- bes** (*Far.*) *is.* Yeter, kâfi (30a/1)
- beşâret** (*Ar.*) *is.* Müjde (1a/7)
- beste** (*Far.*) *is.* Bağlanmış, bağlı (126b/10)
- beter** (*Far. bed-ter*) *sf.* Çok kötü (1b/25)
- biş beter** *sf.* Çok kötü, besbeter (5a/11)
- berd** (*Ar.*) *is.* Soğuk, soğukluk, noksanlık, zayıf olmak (20a/13)
- bercîs** (*Ar.*) *is.* Sütü çok olan deve

- Kūh-ı Bercīs (70a/3)
- berķ** (*Ar.*) *is.* Şimşek (84a/6)
- berķ-i ḥātīf** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Göz kamaştırın şimşek (20a/24)
- berr** (*Ar.*) *is.* Kara toprak (55b/15)
- berr ü beyābān (55b/15)
- berrān** (*Far.*) *sf.* Kesen, kesici, keskin (28a/6)
- tīg-i berrān (28a/5-6)
- besbelli** *zf.* Anlaşıyor ki (59a/16)
- besbellü** *bk besbelli* (66b/17)
- beşāret** (*Ar.*) *is.* Müjde, sevindirici haber, hayırlı haber (15b/10)
- beşer** (*Ar.*) *is.* İnsan (75b/14)
- bevvāb** (*Ar.*) *is.* Kapıcı, hademe (80a/16)
- bevvābān** (*Ar. + Far.*) *is.* Kapıcılar, hademeler (104a/7)
- beyābān** (*Far.*) *is.* Kır, çöl (55b/15)
- beyān** (*Ar.*) *is.* Açıklama, bildirme (72b/15)
- beyāz** (*Ar.*) *is. ve sf.* Beyaz, ak (82b/8)
- beyn** (*Ar.*) *is.* Arasında (129b/7)
- beyn-eş-şalāteyn** (*Ar. + Ar.*) *zf.* İki namaz arası (68a/5)
- beyhūde** (*Far.*) *zf.* Boş, boşuna (53b/6)
- beynisi** (*TTA*) Beyni (134a/16)
- beyt** (*Ar.*) *is.* Beyit (5a/10)
- beyze** (*Ar.*) *is.* Yumurta (96a/8)
- bezm** (*Far.*) *is.* Meclis, sohbet meclisi, yiyip içme meclisi (80a/25)
- bezr** (*Ar.*) *is.* Tohum, ekilecek tane (15a/14)
- be-zūr** (*Far. + Far.*) *zf.* Zorla, zoraki (73a/11)
- bī-** (*Far.*) *e.* Başına geldiği kelimeye “-sız”, “-maz” anlamı katan olumsuzluk eki (122a/16)
- bī-‘aql** Akılsız (74b/15)
- bī-bāk** Korkusuzca (42a/9)
- bī-çāre** Çaresiz (55a/6)
- bī-çon** Tanrı (92b/22)
- bī-dār** Uyanık, uykusuz (82b/10)
- bī-emān** Amansız (95b/7)
- bī-gāne** Özge, kayıtsız, dünya ile ilgisini kessmiş olan (67b/4)
- bī-gerān** Uçsuz bucaksız, sınırsız (64b/21)
- bī-ḥadd** Sınırsız (8a/7)
- bī-hemtā** Benzersiz, eşsiz, dengi olmayan (39a/22)
- bī-hod** Baygın, kendinde olmama (142a/25)

- bī-hūş** Şaşkın, tuhaf, sersem, bihoş (72b/16)
- bī-ḳıyās** Kıyassız (8a/7)
- bī-ḳuşūr** Eksiksiz (80a/21)
- bī-muḥābā** Çekinmeden, korkusuzca (32b/25)
- bī-nām** Namsız, isimsiz (41b/24)
- bī-nişān** İzsiz, belirtisiz, belirsiz (41b/24)
- bī-nihāye** (*Far. + Ar.*) *b. sf.* Sonsuz, bitmez, tükenmez (8a/8)
- bī-pāyān** Sonsuz (76b/24)
- bī-pervā** Pervasız, çekinmez (18b/3)
- bī-şümār** Sayısız, hadsiz, pek çok (113a/18)
- bī-tāb** (*Far. + Ar.*) *b. sf.* Yorgun, takatsiz (24a/22)
- bī-vaḳt** (*Far. + Ar.*) *b. sf.* Vakitsiz (99a/21)
- bī-vefā** Vefasız (10b/21)
- bī-veled** Evlatsız, oğulsuz, çocuksuz (41a/8)
- bi-emr** (*Ar.*) *zf.* Emriyle (27b/7)
- bikr** (*Ar.*) *is.* Bekaret, el sürülmemiş, bozulmamış (73b/13)
- bil** *is.* bel (75b/3)
- bil-** Bilmek (77a/12)
- bilā-** (*Ar.*) *e.* -sIz (35a/7)
- bilā-ḳusūr** Kusursuz, eksiksiz (65a/24)
- bilā-nizā'** Kavgasız, dövüşsüz (54b/3)
- bilā-zaḥm** Zahmetsiz (66b/25)
- bile** *zf.* Birlikte, beraber (65b/4)
- bilece** (*TTA*) *zf.* Birlikte, beraber (116b/2)
- bilesince** (*TTA*) *zf.* Bilesi, bilesinde, beraberinde, yanında, birlikte (32b/23)
- billūr** (*Ar.*) *is.* Kristal (5a/16)
- billūr-ten** (*Ar. + Far.*) *b. sf.* Kristal vücutlu (88b/3)
- Ṭayṭafūş-ı Billūr-ten (88b/21)
- biñ** *sf.* Bin (89b/2)
- bin-** Çıkmak (44a/10)
- binā** (*Ar.*) *is.* Yapı (93a/7)
- bināgūş** (*Far.*) *is.* Kulak memesi (114b/3)
- binek taşı** *b. is.* Ata binmek için üstüne çıkılan yüksekçe taş (109b/6)
- bir an** *zf.* Çok kısa bir süre (43a/12)
- bir bir** *zf.* Birer birer (36b/5)
- birle** (*DLT*) *ed.* İle (18a/9)

- bīrūn** (*Far.*) *is.* Dış, dışarı, harici (8a/8)
- bismillāh** (*Ar.*) *is.* Bismi' llāhī' r-rahmāni' rāhīm cümlesinin kısaltılmış biçimi (73a/17)
- biş** *is.* Beş (89b/17)
- bişer** *sf.* Beşer (86a/15)
- bişinci** *sf.* Beşinci (16b/13)
- bi-t-tamām** (*Ar.*) *zf.* Tümü, tamamı tamamen, tamamıyla, tümüyle (57a/25)
- biz-** (*Ar.*) *e.* -e, ile, -rek manasına gelip eklendiği kelimeleri zarf yapar
- bi-ż-zarūrī** (*Ar.*) *zf.* Zorunlu olarak, ister istemez (29b/16)
- bi-z-zāt** Kendi, kendisi, kendi zatı ile (87a/23)
- bizden** *is.* Bizim tarafımızdan (27a/3)
- boğaz** *is.* Boğaz (17a/11)
- boğazı ele vir-** *deyim.* Yakalanmak, yakayı le vermek (19a/20)
- bolay kim** *zf.* Ola ki, belki, inşallah (43b/14)
- bonek** (*Peh.*) *is.* İz, işaret (27b/20)
- bornos** (*Ar.*) *is.* Başlıklı bir tür giysi (19b/13)
- boş** (*DLT*) *sf.* Gevşek, boş, salıverilmiş (30a/4)
- boşla-** Gevşetmek, boşlamak, salıvermek (30a/5)
- boşan-** Boşalmak, beş boşalması (85a/10)
- boz** (*Peh.*) *is.* Keçi (28a/20)
- bögür** *is.* Bağır, sine (82b/25)
- bre ün!** Ey, hey, be (6a/21)
- breh breh ün!** Şaşkınlık, hiddet, heyecan gibi duyguları ifade eder (65b/15)
- bucaqlıq** (*TTA*) *is.* Raf (35/21)
- buğār** (*Ar.*) *is.* Suyun buğu şekline gelmiş hali, buhar (10b/18)
- bulaş-** Musallat olmak, çatmak, karışmak (37a/4)
- buluş-** Karşılaşmak, raslamak (25a/4)
- büm-ser** (*Ar.+Far.*) *b.sf.* Baykuş başlı, (89b/7)
- Evrān-ı Büm-ser (90a/8), Evrān-ı Büm-ser- Best-dest (89b/7)
- buña zm.** Buna (90b/14)
- bur-** Bir şeyi iki ucundan tutup eksenini çevresinde çevirerek bükmek, burmak, çevirmek, bükmek (85b/14)
- bura bura oyna-** Kıvıra kıvıra oynamak (126b/15)
- burc** (*Ar.*) *is.* Burç, kale duvarı, hisar (129b/13)

- burc-bār** (*Ar. + Far.*) *b. sf.* Kale yağdıran, kale saçan (24b/4)
- burçaq** *is.* Baklagillerden, taneleri hayvan yemi olarak kullanılan yıllık bir yem bitkisi (31b/4)
- būs** (*Far.*) *is.* Öpme, öpüş, öpücük anlamlarında ayrı kullanıldığı gibi öpen manasında birleşik fiiller de yapar (38b/2)
- bürüdet** (*Ar.*) *is.* Soğukluk, münasebetteki soğukluk (37a/9)
- bügü** *is.* Büyü (66b/13)
→ ‘avret bügüsü (*Far. + T.*) *is.* Kadın büyü (66b/13)
- bühtān** (*Ar.*) *is.* İftira, birisine yalandan bir şey isnad etme (48b/19)
- bük-** Hareket etmek (30b/22)
→ kanad bük- (30b/22)
- bülend** (*Far.*) *sf.* Yüksek (136a/17)
- bülend-āvāz** (*Far.*) *sf.* Haykırma, yüksek ses (136a/17)
- bünyād** (*Far.*) *is.* Asıl, esas, temel (4a/12)
- bürc:** (*Ar.*) *is.* Hisar, yıldız (58b/4)
- büri-** Bürümek, kaplamak (71b/7)
- büzme düş-** Büzülü düşmek, burmak, buruşup kalmak (54b/14)
- C-**
- cāh** (*Far.*) *is.* Kuyu, çukur (77a/15)
- cā’ize** (*Ar.*) *is.* Hediye, ödül, armağan, bahşiş (16b/2)
- cilasun** (*Moğ.*) *is. ve sf.* Kahraman, cesur, yiğit, delikanlı, eli çabuk ve becerikli (75b/12)
- cām** (*Far.*) *is.* Cam, şişe, bardak (18a/3)
- cāme** (*Far.*) *is.* Evde giyilen elbise, giysi, elbise, libas (5b/4)
- cāme-ḥāb** (*Far.*) *b. is.* Yatak (92a/2)
- cāmus-ser** (*Far.*) *b. sf.* Manda başlı (95a/11-95a/12)
→ Cāmus-ser Nerre (89b/20)
- cān** (*Far.*) *is.* Can (95a/23)
- cān-sitān** (*Far. + Far.*) *b. sf.* Can çıkarıcı, ruh alıcı, İnsana bela olan, güzel (17b/1)
- cān şoḥbeti** (*Far + Ar.*) İçtenlikle konuşan çok yakın dostların bir arada söyleşip dertleşmesi (103a/3 / 103a/4)
- cān ḥavli** (*Far. + Ar.*) *b. is.* Ölüm korkusu (22b/5)
- cānver** (*Far.*) *is.* Canavar (24b/15)
- cānib** (*Ar. Far.*) *is.* [Türk dili kurallarına göre kelime metinde genel olarak

- “*canip*” şeklinde yazılmıştır.] Taraf, yön, yan (100a/6)
 → ez-in cānib (99a/1)
- çarḥ** (*Far.*) *is.* Çark, felek, tekerlek (21b/5)
- cāriye** (*Ar.*) *is.* Halayık, hizmetçi (91a/12)
- cāsūs** (*Ar.*) *is.* Hafiyeye (95a/2)
- cāy** (*Far.*) *is.* Yer, mekan, mevki (24b/22)
- cayır cayır** *zf.* cayır cayır (121a/14)
- cāzū** (*Far.*) *is.* Cadı, büyücü (124a/9)
 → ‘ Akrebe Cāzū (96b/9)
- ceb** (*Ar.*) *is.* Cep (102b/20)
- cebbār** (*Ar.*) *sf.* Zorba, güçlü, tuttuğunu koparan (49b/20)
- cebe** (*Far.*) *is.* Zincir veya halkadan örme zırh, cevşen (144b/11)
- cebe-hāne** (*Moğ.+Far.*) *b. is.* Cephane (73b/14)
- cebīn** (*Ar.*) *is.* Alın (21b/7)
- cebr** (*Ar.*) *is.* Zorlama, cebir (29a/5)
- cebren** (*Ar.*) *zf.* Zorla (65a/25)
- cehd** (*Far.*) *is.* Azim, gayret, fedakârlık (138a/14)
- celb** (*Ar.*) *is.* Kendine çekme (34a/20)
- cellād** (*Ar.*) *is.* Cellat (84b/17)
- cem^c** (*Ar.*) *is.* Toplama (88a/12)
cem^c it (*Ar. + T.*) *b. f.* Toplanmak, biraraya gelmek (5b/25)
- cem^c iyyet** (*Ar.*) *is.* Cemiyet, topluluk (14b/7)
- cenāb** (*Ar.*) *is.* Hazret, sayın (37a/8)
- cenāḥ** (*Ar.*) *is.* Kanat, taraf, kısım (143a/15)
 → ḳalb-i cenāḥ (143a/15)
- cenber** (*TTA*) *is.* Kadın başörtüsü, baş yemenisi, yazma (16b/25)
- ceng** (*Far.*) *is.* Savaş (89a/18)
- ceng-āver** (*Far. + Far.*) *is.* Savaşçı (27b/14)
ceng-āverlik (*Far. + Far. + T.*) *b. is.* Savaşçılık (13b/20)
- cerī** (*Ar.*) *sf.* Korkusuz, cesur, yiğit (13b/5)
- cerrār** (*Ar.*) *sf.* Cer yapan, para toplayan, dilenci (41a/24)
- cesed** (*Ar.*) *is.* Ceset, ten gövde, vücut, beden (31a/5)
- cest** (*Far.*) *is.* Atlayış, sıçrayış (141b/25)
- cesūr** (*Ar.*) *sf.* Cesur (13b/5)
- ceyş** (*Ar.*) *is.* Asker, ordu, en az dört yüz nefer süvari ve piyadeden oluşan askeri birlik (16a/7)
- cevāb** (*Ar.*) *is.* Cevap (33b/19)

- cevāhir** (*Ar.*) *is.* Cevherler, elmaslar, kıymetli taşlar (5a/5)
- cevelān** (*Ar.*) *is.* Gezinti, dolaşma (37b/12)
- cevher** (*Ar.*) *is.* Kıymetli taş, çelik üzerindeki nakış (40a/10)
→ cevher-püş (40a/10)
- cevr** (*Ar.*) *is.* Haksızlık, üzme, üzülme, zulüm (17a/17)
- cevşen** (*Far.*) *is.* Zırhlı giysi (28a/12)
- ceyş** (*Ar.*) *is.* Asker, ordu, En az dört yüz nefer süvari ve piyadeden oluşan askeri kıt'a (24a/9)
- cezīre** (*Ar.*) *is.* Ada (56a/16)
- cibā** (*Ar.*) *is.* Haraç (9a/25)
- cidd** (*Ar.*) *is.* Çalışma, gayret (68b/23)
→ cidd ü sa^cy (68b/23)
- ciger-gāh** (*Far. + Far.*) *b. is.* Ciğerin olduğu yer (5a/15)
- ciger-gūşe** (*Far.*) *is.* Ciğer köşesi, evlat, sevgili (3b/15)
- cihān** (*Far.*) *is.* Dünya (139a/5)
- cihān-āferīn** (*Far.*) *sf.* Dünyayı yaradan, Tanrı (51b/8)
- cihān-ārā** (*Far.*) Cihanı süsleyen, dünyayı bezeyen (143b/7)
- cihān-bān** (*Far.*) *is.* Cihanın bekçisi, dünyanın koruyucusu olan, Allah (139b/25)
- cihān-peymā** (*Far.*) *sf.* Dünyayı dolaşan, Cihanı geçen (143b/7)
- cihāz** (*Ar.*) *is.* Gelinin lüzumlu şeyleri, çeyiz (15a/16)
- cinnī** (*Ar.*) *is.* Cin, cin taifesinden olan (3b/22)
- cins** (*Ar.*) *is.* Tür, soy, kavim, kabile, aynı çeşitten olmak (32a/7)
- cirid** (*Ar.*) *is.* Cirit (64a/3)
- cirm** (*Ar.*) *is.* Hacim, cisim, büyüklük, ten (13a/25)
- civān** (*Far.*) *sf.* Genç delikanlı
→ nev-civān (81a/7)
- cizi** *is.* Çizi, çizgi (84a/4)
- cor^ce** (*Ar.*) *is.* Yudum, cür^ca, bir yudumluk su, içim (104b/11)
- cost-u-cū** (*Far.*) *b. is.* Arayıp sorma, araştırma, araştırma yapmak (26a/14)
- cozv** (*Ar.*) *is.* Parça, kısım, cüz (109a/18)
→ cozvī (109a/18)
- cūş** (*Far.*) *is.* Coşma, kaynama (65b/3)
- cūy** (*Far.*) *is.* Akarsu, nehir, dere, çay, su yolu, ark (58a/4)
- cuhūd** (*Ar.*) *is.* Yahudi, cıfit (85b/3)

- cuhūd sıtması** : (Ar.) *is.* Cıfit sıtması, şiddetli sıtma (113b/19)
- cübbe** (Ar.) *is.* Cüppe, bol ve uzun giysi (28a/11)
- cüdā** (Far.) *is.* Ayrı (5b/15)
- cülūs** (Ar.) *is.* Padişahın tahta oturması, oturuş, oturma (87b/2)
- cümel**(Ar.) *is.* Birden fazla anlama gelen sözler, cümle, cümleler (44b/22)
- cümle** (Ar.) 1. *is.* Bütün, hep (66a/18), 2. *sf.* Bütün (69a/25), 3. *zm.* Herkes, hepsi (73a/24)
- cümleten** (Ar.) *is.* Bütün, hep, hep birden (23a/8)
- cürm** (Ar.) *is.* Suç, kusur, kabahat, hata (106b/18)
- cüşşe** (Ar.) *is.* Gövde, beden (133a/4)
- cüvāl** (Far.) *is.* Çuval (82b/25)
- cüz'ī** (Ar.) *sf.* Az, pek az, az miktarda (21a/7)
- Ç-**
- çābük** (Far.) *sf.* Çabuk (67b/19)
- çağır**- Bağırmak, haykırmak (67b/17)
- çağışdat**- Boncuk, düğme, zincir gibi şeylerin herhangi bir kutu içinde veya kutu olmadan sallandıkları zaman çıkardıkları sesi anlatır (7b/12)
- çağşat**- Şingirdatmak (144b/11)
- çāk** (Far.) *is.* Yırtık, yarık (5b/16)
- çāk** *is.* Tam, tamam (77b/13)
- çal**- Katmak, karıştırmak, sürmek, sürüşürmek (58b/17)
- çalkān**- Dalgalanmak, yerinde duramamak, sarsılmak, sarsıla sarsıla yürümek (121b/12)
- çangal** *is.* Dal, budak, çatal, çeengel (106b/3)
- çār** (Far.) *is.* Çare (134a/23)
→ nā-çār (134a/23)
- çār-çeşm** (Far.) *b. sf.* Dört gözlü (75a/24)
→ Ğarganūş-ı Çihil-pür Çār-çeşm (75a/24)
- çār-düş** (Far. + Far.) *b. sf.* Dört omuz (4a/20)
- çār-güşe** (Far. + Far.) *b. sf.* Dört köşe (94a/22)
- çār-pā** (Far.) *b. is.* Dört ayaklı hayvanlar (66a/9)
- çāre** (Far.) *is.* Yol, yardım, tedbir (6a/2)
- çarḥ** (Far.) *is.* Çark, tekerlek (62a/11)
- çatal** (TTA) *is.* Yolun çift veya daha fazla olmak koşuluyla birden fazla ayrılmış, çatallaşmış olması (9b/21)
- çayır çayır** (TTA) *İkileme.* Cayır cayır (20a/23)

çe (*Far.*) *e.* Ne (6b/23)

çe-fā'ide (*Far.*) Ne fayda (6b/23)

çehār-dest (*Far.*) *b. sf.* Dört elli

→ Çelpur-1 Çehār-dest (89b/2),
Çelāpur-1 Çehār-dest (90a/14),
Fargūl-1 Çehār-dest (70b/115)

çeki taşı gibi *b. sf.* Ağır ve kımıldamaz
(13b/14)

çekide (*Far.*) *sf.* Damlamış (37b/3)

çekü Ağırlık ölçüsü (1 kg.), çeki (46a/19)

çemen (*Far.*) *is.* Yeşil ve kısa otlarla
kaplı yer, çimen, yeşillik, çayır
(70b/3)

çemen-i şuffe (*Far. + Ar.*) *b. is.*
Çimenlik, çimenli yer (70b/3)

çenber (*Far.*) *is.* Çember (79a/17)

çendān (*Far.*) *zf.* O kadar, o denli, pek de
(61a/3)

çeng (*Far.*) *is.* Kanuna benzer bir çeşit
saz

çerende (*Far.*) *sf.* Otlayan (62b/2)

çerh (*Peh.*) *is.* Çark, gömlek, yaka
(31b/2)

çeşm (*Far.*) *is.* Göz (86b/20)

→ çār-çeşm (75a/24), heft-çeşm
(72b/1)

çeşm-i āhū (*Far. + Far.*) *b. sf.*
Ceylan gözlü (1a/10)

çeşme (*Far.*) *is.* Çeşme, pınar (121a/18)

çeşme-sār (*Far.*) *b. sf.* Çeşmesi
bol olan yer (54b/19)

çihil-dest (*Far.*) *b. sf.* Kırk elli (70a/19)

→ Çihil-dest Nerre (70a/19), Seḥāb-1
Çihil-dest Nerre (70b/22)

çihil-pür (*Far.*) *b. sf.* Kırk kanatlı
(75a/24)

→ Ğargānūş-1 Çihil-pür Çār-çeşm
(75a/24)

çil *sf.* Yeni ve parlak (para veya altın)
(69a/15)

→ çil frengi (69a/15)

çin-ber-çin (*Far. +Far. +Far.*) *b. is.*

Büklüm büklüm toplamak (5a/13)

çin-seher (*Far. + Ar.*) *b. is.*

Alacakaranlık, tan yerinin ağarmak
üzere olduğu vakit (36a/1)

çiriş (*Uyg. T.*) *is.* Yapışkan ve acı
(133a/21)

çiriş çanağı (*Uyg. T.*) *is. tam.* 1. Çiriş
hazırlamakta kullanılan derin kap.
2. *sf. mec.* Acı ve kurumuş, zehr
gibi: "Dün akşam fazla kaçırdım,
ağzım çirişçi çanağı." -M. Ş. Esendal
(133a/21)

çitil- (*TTA*) Bir araya getirmek,
toplamak, sıralanmak (24a/8)

çoğı *zm.* Çoğu, çok kimse (61a/2)

çokluk *is.* Sayı veya ölçü bakımından çok olma durumu (90b/6)

çökür- Çökmek, ihtirmek, çökertip oturtmak (24b/8)

çü (*Far.*) *e.* Teşbih ve talil edatı, gibi (22a/17)

çüb (*Far.*) *is.* Sopa (81a/13)

→ deste-çüb (81a/13)

çün (*Far.*) 1. *bağ.* Çünkü (85a/6)

2. *zf.* ...-dığında, ...-dığı zaman (61a/17)

çük *is.* Erkek cinsellik organı (126a/10)

çünkim (*Far.*) 1. *bağ.* Çünkü (69b/17)

2. *zf.* ...-dığında, ...-dığı zaman (67a/8)

-D-

dāb (*Far.*) *is.* Şan ve Şeref (85a/10)

dād-ı feryād (*Far. + Far.*) *b. is.* Feryat, eyvah, sızlanmak (5b/13)

daḥı *bağ.* Dahi, da, de (88b/17)

daḥme (*Ar.*) *is.* Türbe, mezar (86a/10)

dā'iren-mā-dār (*Ar.*) *zf.* Çepeçevre, firdolayı (94a/15)

daḫiḫ (*Ar.*) *is.* Un (34a/25)

→ daḫiḫ-i kendüm (34a/25)

dal (*TTA is.* Bel, sırt (59a/24)

dal-ḥançer (*T. + Ar.*) *b. is.* Kınından çekilmiş olarak (48b/24)

ḍalālet (*Ar.*) *is.* Sapınç, sapkınlık, doğru yoldan ayrılmak, Allah ve İslamiyet'ten sapmak (23b/2)

dam *is.* Çatı (77b/11)

dām (*Far.*) *is.* Tuzak (135a/23)

dāmen (*Far.*) *is.* Etek, dağ eteği (26a/7)

→ dāmen-i kūha (26a/7)

dānā (*Far.*) *is.* Bilgili, bilgin, âlim (3a/23)

→ feylesof-ı dānā (*Far. + Far.*) *b. is.* Âlim felsefeci (3a/23)

dāne (*Far.*) *is.* Tane (138a/12)

dāne'-i 'araḫ (*Far. + Ar.*) *b. is.* Ter tanesi (21b/7)

dar *sf.* Geniş olmayan

dār (*Far.*) *is.* Dar ağacı (139b/17)

→ ber-dār (84b/11)

dārağacı (*Far. + T.*) *b. is.* Darağacı (84b/13)

-dār (*Far.*) *sf.* Sahip, ...li

→ bī-dār (138a/2), nām-dār (1b/20), nīze-dār (132b/8), şeb-dār (67a/5), zaḥm-dār (120a/12), ḥaber-dār (102b/13), 'alem-dār (115a/1)

- dārāt** (*Far.*) *is.* Debdebe, şan, büyük gösteriş, çalım (3a/23)
- darb-ı ārām** (*Ar. + Far.*) *b. is.* Kavgaya, dövüşe, vuruşmaya ara verme, sonlandırma (47a/7)
- darb-ı dest** (*Ar. + Far.*) *b. is.* El, kol kuvveti (63b/25)
- darben** (*Ar.*) *zf.* Vurarak, çarparak (74b/25)
- darısı başımuza** *b. is.* Bir mutluluk, bir başarı başkası için istenildiğinde söylenen söz (60a/5)
- dārū** (*Far.*) *is.* İlaç (35a/7)
- dārūla-** (*Far.+T.*) İlaçlamak (35a/6)
- dārūlı** (*Far.+T.*) *sf.* İlaçlı (45a/7)
→ gül-i dārūlı (69a/4)
- dārūlu** *bk. dārūlı* (104b/24)
- dāstān** (*Far.*) *is.* Destan (118b/3)
- da'vā** (*Ar.*) *is.* Dava, iddia (4b/19)
- dāvūdī** (*Ar.*) *sf.* Hz. Davud'un sesini andıran kalın ve gür ses (59b/24)
- debelen-** (*TTA*) Tepinmek, çırpınmak, kımıldamak, hareket etmek (38a/22)
- def-i cū'** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Açlığı giderme (54b/21)
- def-i hūmār** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Sarhoşluktan sonra gelen baş ağrısı (56a/13)
- deg-** Ulaşmak, erişmek, dokunmak, isabet etmek, değmek (37b/25)
- degme** *sf.* Her, herhangi bir, rasgele, gelişigüzel (83b/11)
- degür-** Değirmek, değdirmek, dokundurmak, ulaştırmak, eriştirmek, bildirmek, duyurmak (29b/7)
- dehān** (*Far.*) *is.* Ağız (78a/24)
→ engüşt-ber-dehān it- (78a/24)
- dehliz** (*Ar.*) *is.* Dehliz, koridor (8a/10)
- delālet** (*Ar.*) *is.* İz, işaret (63a/4)
- dellāl** (*Ar.*) *is.* Tellal
- dem** (*Far.*) *is.* 1. Soluk, nefes (9b/3)
→ dem-i nefes (9b/3)
2. Vakit, zaman, an (9b/22)
3. Ağız (41a/2)
→ dem-i evren (41a/2)
- dem-keş** (*Far.*) *sf.* Nefes çeken, soluk çeken (102a/21)
- demür** *is.* Demir (26b/14)
- demür kıpar-** Demirleyen, demir atan gemilerin demirlerini almak ve yollarına devam etmek (26b/14)
- dendān** (*Far.*) *is.* Diş (8b/23)
- dendān-ı mālī** (*Far. + Far.*) *b. is.* Balık dişi (32b/5)
- deñiz** *is.* Deniz (77a/17)

depe *is.* Tepe (75a/16)

depele- Çiğnemek, ezmek, öldürmek
(56a/12)

depme *is.* Tekme (70b/19)

der (*Far.*) *e.* -de, -da içinde (2b/4)

der-âgûş (*Far.* + *Far.*) *zf.*

Kucakta, sığınılan yerde, kucaklama,
kolları ile sarma (2b/4)

der-‘aķab (*Far.*) *zf.* Peşinden,
arkasından, hemen, derhal, akabinde
(74a/5)

der-bend (*Far.*) *is.* Dağda ve
tepede zahmetlerle geçilen yer, dar
geçit, hudut, boğaz, kale (24a/1)

der-enbān (*Far.*) *is.* Heybede,
hebenin içinde (41b/3)

der-‘uhde (*Far.*) *is.* Üstüne almak,
kendisini vazifeli bilmek, üzerine
alınan iş (82a/18)

-der (*Far.*) *sf.* Yırtan, yaran (9a/21)

→ şaff-der (9aa/21)

derāz (*Far.*) *sf.* Uzun (23a/16)

derāz-be-derāz (*Far.* + *Far.*) *b. zf.*

Uzunlamasına, uzun uzadıya (23a/16)

derd-mend (*Far.*) *b. sf.* Dertli, kaygılı,
tasalı (82b/14)

→ gūlām-ı derd-mend (82b/14)

derīd / derīde (*Far.*) *sf.* Yırtılmış, yırtık
(3b/23)

→ āhen-derīd (3b/23)

derin *is.* Derin, engin, geniş (37b/3)

deril- (TTA) Toplanmak, derli toplu
olmak, biraraya gelmek (77a/19)

derūn (*Far.*) *is.* İç, gönül, iç taraf, dahil
(5a/20)

derūnī (*Far.*) *sf.* İçten, gönülden, içe ait,
içten gelen (61a/20)

dervīşān (*Far.*) *is.* Dervişler (69a/7)

deryā (*Far.*) *is.* Deniz (70a/17)

dest (*Far.*) *is.* El (144b/25)

→ çehār-dest (70b/15), çihil-dest
(70a/19), heft-dest (89b/3), polād-dest
(84b/16), şīr-dest, zīr-dest (70b/17)

dest-bord (*Far. dest-borden*) *b. is.*
El çabukluğu, zafer, fetih (38a/9)

dest-derāzlık (*Far.* + *Far.* + *T.*) *b. is.*
Zalimlik, zorbalık, tecavüzkarlık,
el uzatmak (27b/16)

dest-res (*Far.* + *Far.*) *b. is.*
Ulaşma, elde etme, isteğine ulaşma
(22a/14)

dest-yār (*Far.* + *Far.*) *b. is.*
Yardımcı, arka (4a/17)

dest-i dāmen (*Far.* + *Far.*) *is.* El
ve etek (16a/3)

- destlik** (*Far. + T.*) *is.* Ellik, el kuvveti (12a/22)
- deste-çüb** (*Far.*) *b. is.* Değnek, sopa (144b/4)
- destür** (*Far.*) *is.* İzin, izin ver (16a/25)
- deşt** (*Far.*) *is.* Çöl, kır, ova (110b/9)
→ deşt-i Kıpçaq (110b/9)
- devr** (*Ar.*) *is.* Devir, döndürme, etrafında dönme (81a/14)
- devrân** (*Ar.*) *is.* Zaman, çağ (85a/12)
→ maḥbûbe-i devrân (85a/12)
- devvâre** (*Ar.*) *is.* Pergel denilen geometri aleti (5a/20)
- dıraht** (*Far.*) *is.* Ağaç (69a/12)
- di-** Demek, söylemek (140a/3)
- dībâ** (*Far.*) *is.* İpekli kumaş (5a/11)
- dibelik** *zf.* Büsbütün, tamamıyla (142a/3)
- dî-dâr** (*Far.*) *is.* Görüşme, buluşma, açık (37a/8)
- dîde** (*Far.*) *is.* Göz (91b/8)
dîde-bân (*Far.*) *is.* Gözcü, bekçi, nöbetçi (32b/21)
- dil** (*Far.*) *is.* Gönül (140a/21)
→ Āhen-dil (140a/21)
dil-âver (*Far.*) *b. sf.* Yiğit, cesur, cesaretli, yürekli (140a/5)
- dil-âverân** (*Far.*) *b. sf.* Yiğitler (84b/17)
- dil-dâde** (*Far.*) *sf.* Gönlünü vermiş, aşık (14a/9)
- dil-teng** (*Far.*) *sf.* Skıntılı, kederli, gönlü darda olan (29a/16)
- dil ucuyla** (*TTA*) *b. is.* Gönülsüz, yarım ağızla, dil ucuyla (46b/6)
- dîl** (*Far.*) *is.* Cesaret, yürek (36b/2)
→ pülâd-ı dîl (36b/2)
- dil-** Yarmak (30a/8)
- dilîr** (*Far.*) *sf.* Yürekli, cesur, yiğit (75b/15)
→ Ferâmerz-i dilîr (75b/15)
- dimağ** (*Ar.*) *is.* Dimağ, beyin, kafa (130b/25)
- dimen** (*Ar.*) *is.* Süprüntülükler, gübre, fişkı (62a/2)
→ dimen-i bağı (62a/2)
- dimişķi** (*Far.*) *is.* Suriye'nin başkenti Şam'da üretilen kaliteli kılıç ve bıçak demiri (21a/6)
→ pülâd-ı dimişķi (21a/6)
- din-** Sakin olmak, sükut etmek, susmak (42b/12)
- dîniyye** (*Ar.*) *is.* Dine ait şeyler (12b/22)
- dip** *zf.* Deyip (23a/9)

- dir-** (TTA.) Dermek, derlemek, toplamak, bir araya getirmek (77b/22)
- dir dir ditre-** *b. f.* Tir tir titremek (22a/23)
- dīrān** (Far.) *is.* Evler, haneler (16a/21)
- dīrāz-be-dīrāz** *bk.* **derāz-be-derāz** (28a/18)
- dīrāz-be-derāz** *bk.* **dīrāz-be-dīrāz** (42b/10)
- dīrīg** (Far.) *e.* Eyvah, aman, ah, yazık (65b/1)
- ditre-** Titremek (62a/8)
- dīv** (Far.) *is.* Dev, Şeytan, cin, canavar (84b/24)
- dīvān-hāne** (Ar.+Far.) *b. is.* Divanın toplandığı yer (73a/22)
- dīvār** (Far.) *is.* Duvar (44b/16)
- divīt** (Ar.) *is.* Divit, kalem (84a/20)
- dīv-zād** (Far.+Ar.) *b. is.* Dev soylu (79a/21)
- diyār** (Ar.) *is.* Memleket, ülke (86b/23)
- dobor** (Ar.) *is.* Arka, sırt (42a/23)
- dorı** (TTA) *sf.* Doru (at), gövdesi kızıl ayakları ve yelesi koyu renkli olan yağız at (73b/13)
- dostlaş-** (Far.+T.) Arkadaş olmak (70a/3)
- dotā** (*do+tâ*) (Far.) *sf.* İki adet, iki tane (7b/16)
- dög-** Dövmek, vurmak (81b/15)
- dögdir-** Dövdürmek, vurdurmak (80b/17)
- çeng-i harbîleri dögdir- (80b/17)
- dögün-** (TTA) Dövünmek (10b/2)
- dök-** Atmak, sarfetmek (22b/11)
- döş** *is.* Göğüs, sine (16b/17)
- duhā** (Ar.) *is.* Kuşluk vakti (52b/2)
- vaqt-i duhā (54a/14)
- duhān** (Far.) *is.* Duman, sis (77b/11)
- duhter** (Far.) *is.* Kız (63b/23)
- hüb-ı duhter (85a/12)
- duhter-i ferhunde-ahter (51b/10)
- duhūl** (Ar.) *is.* Giriş, içeri girme (51b/14)
- durgur-** (DLT) Durdurmak, kaldırmak, ayakta tutmak (12b/17)
- duru** (TTA) Doğru, ileri taraf (88b/6)
- düş** (Far.) *is.* Duş, suyla yıkanmak (27b/7)
- düş** (Peh.) *is.* Omuz (40b/21)
- dügdü** *is.* Çekiç, keser gibi aletlerin bir şeyi dövmeye yarayan veya herhangi bir şey çakmaya yarayan düz ve yuvarlak tarafı (41b/9)
- teber dügdüsü (41b/9)
- düken-** Tükenmek, bitmek (77b/3)

- dürlü** *sf.* Türlü, çeşitli (84b/18)
- düstür** *bk. destür* (19b/16)
- düş** *is.* Rüya (60b/17)
- düş** (*TTA*) *is.* Rastlantı, rast gelme (74a/17)
- düş-** Uymak, intisap etmek (46b/19)
- düşmān** *bk. düşmen* (25a/3)
- düşmen** (*Far.*) *is.* Düşman (142b/19)
- düşnām** (*Far.*) *is.* Sövme, sövüp sayma (107a/7)
- dü** (*Far.*) *sf.* İki (29b/11)
→ dü-reme-i İskender (29b/11)
dü-tā (*Far.*) *b. sf.* İki kat bükülmüş, kamburu çıkmış, iki kat olmuş (21b/5)
- düvāl** (*Far.*) *is.* Kayış, tasma (3a/15)
- düzil-** Düzülmek, tanzim edilmek (62b/25)
- E-**
- ebdāl** (*Ar.*) *is. ve sf.* Abdal, dünya ile ilgisini kesip Tanrı'ya bağlanmış olan derviş (69a/3)
- ‘ecāyib** (*Ar.*) *sf.* Acayip (34a/11)
- ecnās** (*Ar.*) *is.* Cinsler (79b/9)
→ ecnās -ı maḥlūḳāt (70a/20)
- ecnebī** (*Ar.*) *sf.* Yabancı, başka milletten olan (31a/10)
- edyān** (*Ar.*) Dinler (7a/25)
- eflāk** (*Ar.*) *is.* Gökler, felekler, dünyalar, alemler (41a/8)
- efrāz** (*Far.*) *sf.* Kaldıran, yükselten (1b/20)
→ ser-efrāz (1b/20)
- ef’ī** (*Ar.*) *is.* Engerek yılanı (106b/25)
- efrūz** (*Far.*) *sf.* Aydınlatan, parlatan (72b/1)
→ āteş-efrūz (72b/1), Cihān-efrūz (50a/9)
- efser** (*Far.*) *is.* Taç, padişah tacı (79b/12)
→ efser-i İskender (79b/12)
- efsūn** (*Far.*) *is.* Sihir (84a/14)
- eger** (*TTA*) *is.* Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne, eyer (17a/11)
eger ḳaşı (*TTA*) *b. is.* Eyerin ön kısmındaki yüksek yer (17a/11)
- egerçi** *ed.* Gerçi, ise de, her ne kadar, olsa da, egerçe (29b/5)
- egvāl** (*Far.*) *is.* İfrit, şeytan, hortlak, gulyabani (1a/3)
→ egvāl-i nerre (1a/3)
- eḥād** (*Ar.*) *sf.* Bir, tek (41a/8)
- ehramen** (*Far.*) *is.* Şeytan, iblis, dev

- (11a/6)
- ehyānen** (Ar.) *zf.* Arasıra, zaman zaman (32a/24)
- ejder** (Far.) *is.* Ejderha (84a/14)
- ejderhā** (Far.) *is.* Büyük yılan, ejderha (31a/19)
- eḳālīm** (Ar.) *is.* Ülkeler, iklimler (108a/17)
- eḳālīm-i Hind (108a/17)
- ekber** (Ar.) *sf.* Daha büyük, en büyük (84a/13)
- feylesof-ı ekber (84a/13 ve 84a/14)
- eḳl ü şürb** (Ar. + Ar.) *b. is.* Yiyip içme (59b/22)
- eknāf** (Ar.) *is.* Dört taraf, her bir yön (79a/15)
- eḳser** (Ar.) *zf.* Daha ziyade, daha çok, en çok (80a/7)
- el (I)** (Ar.) Arapça harf-i tarif
- el-amān** (Ar.) *e.* Aman, medet, imdat (87a/13)
- El-ḥamdüli-llāh-i Te‘ālā** (Ar.) Allah’a hamdolsun, Allah’a şükür (72a/9)
- el-hāşıl** (Ar.) *e.* Kısacası (119b/9)
- el-inşāf** (Ar.) *e.* İnsaf edilsin, insaf edilmeli, insaf edelim (23b/1)
- el-ḳıṣṣa** (Ar.) *zf.* Hülasa, hâsılı, sözün kısası, sözden anlaşıldığına göre (115a/6)
- el (II)** *is.* El (61b/24)
- el arḳası yirde** *b. is.* Pes demek, aczini itiraf etmek (30a/16)
- el şun-** El uzatmak, cüret etmek (23a/1)
- elem** (Ar.) *is.* Sıkıntı, keder (80b/24)
- elem-zede** (Ar. + Far.) *b. sf.* Dertli, kederli, acılı (54b/21)
- elet** (Far.) *is.* Noksanlaştırmak, eksiltmek, hapsetmek (142a/3)
- elet-i mülāḥaza (142a/3)
- elleş-** Savaşa girişmek, karşı koymak (74b/23)
- elmās-tırāş** (Yun. + Far.) *b. is.* Elmas gibi yontulmuş olan makbul bir cam, billur, kristal (59b/18)
- elṭāf** (Ar.) *is.* Lütuflar (28a/15)
- elvān** (Ar.) *sf.* Renkler, Rengarenk (5a/10)
- envā^c -ı elvān (5a/10)
- emān ünü.** Aman dileme, aman (64b/15)
- emīr** (Ar.) *is.* Reis (85b/20)
- emr** (Ar.) *is.* Emir, buyruk (63b/3)

- āhirü^cl-emr (90b/14), ‘ākıbetü^cl-emr (35b/1), nefsü^cl-emr (82a/22)
- eñ** *zf.* En (70b/15)
- enbān** (*Peh.*) *is.* Heybe (142b/10)
→ enbān-ı hikmet (104b/6)
- encum** (*Ar.*) *is.* Yıldızlar (94b/6)
- endāhte** (*Far.*) *sf.* Atılmış, terk edilmiş, bir tarafa atılmış, bırakılmış (16b/16)
- endāz** (*Far.*) *sf.* Atan, atıcı, atmış manasında birleşik isimler yapar (4b/6)
→ nigāh-endāz (67b/4), Behmen Hışt-endāz (4b/6), seng-endāz (20a/17)
- engüş** (*Far.*) *is.* Parmak (20a/24)
engüş-ber-dehān (*Far.*) *dey.* Parmağı ağızda olan, şaşakalan (20a/24)
- enīn** (*Ar.*) *sf.* Acı ve sızıdan inleyiş (9a/14)
enīn-ken (*Ar. + Far.*) *b. sf.* Acı ve inilti koparan (9a/14)
→ tīg-i enīn-ken (9a/14)
- eñise** *is.* Arka (9b/23)
- envā^c** (*Ar.*) *is.* Neviler, çeşitler, türler (5a/10)
→ envā^c-ı elvān (5a/10)
- enver** (*Ar.*) *sf.* En parlak, nurlu, çok parlak (62a/24)
→ şems-i enver (62a/24)
- er** *is.* Asker (73b/14)
- er** *is.* Yer, yeryüzü, toprak (55b/22)
- erācil** (*Ar.*) *is.* Adamlar (70a/21)
- erbāb** (*Ar.*) *is.* Sahip, aga, patron, reis, başkan, şef, ulu, iş veren, paşa, bey (2a/6)
erbāb-ı dīvān (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Divanda bulunanalar (2a/6)
- eren** *is.* Yiğit kahraman kimse (77b/7)
erenler *is.* Erler, yiğitler, kahramanlar, babayiğitler (47b/3)
- eriş** (*Far.*) *is.* Arşın, endaze (70b/17)
- erkān** (*Ar.*) *is.* Kural, kaide, usul (80a/17)
- erlik** *is.* Yiğitlik (80b/15)
- ervāh** (*Ar.*) *is.* Ruhlar (70a/21)
- esb** (*Far.*) *is.* At, beygir (40a/5)
- esbāb** (*Ar.*) *is.* Eşya, mallar, sebepler, nedenler, alet (47a/15)
- eşer** (*Ar.*) *is.* Nişan, iz, alamet, eser (77b/24)
- esmā** (*Ar.*) *is.* İsimler, esma-yı hüсна (73b/15)
→ kuvvet-i esmā (84a/19)

- eṣnā** (*Ar.*) *is.* Ara, aralık, sıra, an, vakit (83a/5)
- eṣnā-yı şoḥbet** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Sohbet anı, sohbet sırasında, sohbetin yapıldığı zaman (58b/7)
- eṣrār** (*Ar.*) *is.* Sırlar, giz (66b/13)
- estağfur** (*Ar.*) *zf.* Allah'tan af dileme (69a/16)
- ester** (*Far.*) *is.* Katır (104b/19)
- eṣvāb** (*Ar.*) *is.* Giyimler, giysiler (71b/4)
- eṣ** (*Peh.*) *zm.* 3. Tekil şahıs bitişik zamir (9a/6)
- eṣedd** (*Ar.*) *sf.* Daha şiddetli, çetin ve sert (84b/4)
- eṣeklik** Eşeklik, cahillik, çok anlayışsız ve kaba davranış (42a/1)
- eṣit-** İştirmek, duymak (36b/10)
- eṣbeh** (*Far.*) *sf.* Mert, yiğit, kabadayı, cesur (17b/20)
- eṣkāl** (*Ar.*) *sf.* Kılık, şekil, şekiller (30a/9)
- eṣkāl-i tılısmāt (30a/9)
- eṣme** (*Far.*) *is.* Kumsal yerde kaynayan pınar (5a/20)
- etbā** (*Ar.*) *sf.* Tabi olanlar, bağlı olanlar, emri altında bulunanlar (33a/8)
- eṣrāf u eknāf** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Yanlar ve yönler (14b/15)
- ev** *is.* Menzil, konulacak yer (45a/10)
- e'vān** (*Ar.*) *is.* Yardımcılar, dostlar (3a/24)
- evren** *is.* Ejderha, büyük yılan (85b/25)
- evren-ten** (*T.+Far.*) *b. sf.* Ejderha vücutlu (35b/15)
- 'Aḳrebe'-i Evren-ten (87b/8), Arḳalāş-ı Evren-ten (89a/24)
- evvel** (*Ar.*) *sf.* İlk (31b/19)
- evveliyye** (*Ar.*) *sf.* En önce olan (79a/13)
- evzā** (*Ar.*) *is.* Haller, vaziyetler (75a/5)
- eyā** (*Ar.+Far.*) *ünl.* Ey, hey (70a/23)
- eya** (*TTA*) *is.* Öyle ise, madem ki, tamam anlamlarına gelir (47b/17)
- eydür** Aydur, der ki manasına gelir (63a/3)
- eyi** *is.* İyi (5b/12)
- eyice** *is.* İyiye (36a/6)
- eyit-** Söylemek (3a/1)
- eyle** *sf.* Öyle (84a/8)
- eyle-** Etmek, yapmak (63a/7)
- eylen-** Hazırlanmak, edinmek (45a/6)
- eylik** (*T.*) *is.* İyilik (41a/25)
- '**eynī** (*Ar. + Far.*) *is.* Görsel, aynı (5b/8)
- ey-v-Allah** (*Ar.*) *zf.* Teşekkür ederim, sağol, evet, peki, öyle olsun (69a/7)

eyyām (Ar.) *is.* Günler (25b/5)

ezelī (Ar.) *sf.* Başlangıcı olmayan
(87a/24)

ez (Far.) *e.* -dan, -den (23a/15)

ez-comle (Far. + Ar.) *b. sf.* Bütün
(59b/16)

ez-in cānib (Far. + Far.) *zf.* Öte
yandan (74b/2)

-F-

fā'ide (Ar.) *is.* Fayda, yarar (77b/1)

çe-fā'ide (Ar.) *is.* Ne fayda
(17a/18)

faķir (Ar.) *sf.* Zavallı, kimsesiz (35a/21)

farazā (Ar.) *zf.* Diyelim ki (80a/24)

fāriġ (Ar.) *sf.* Rahat, vazgeçmiş (70b/10)

faşih (Ar.) *sf.* Açık, sarih (85a/3)

faşih-ül-lisān (Ar. + Ar.) *b. sf.*
Düzgün söz söyleyen (85a/3)

faşl (Ar.) *is.* Fasıl, aynı makamda çalınan
şarkı (57b/23)

fāş (Far.) *is.* İfşa olmuş, aşikar olmuş
(44a/16)

fāzıl (Ar.) *is.* [fādıl] Fazilet sahibi,
faziletli, seçkin, üstün (109b/14)

fe-emmā (Ar.) *baġ.* Kaldı ki, buna
gelince, amma (18b/1)

feh̄m (Ar.) *is.* Anlama, anlayış (89a/18)

feh̄vā (Ar.) *is.* İçerik (5a/11)

felek (Ar.) *is.* Gökyüzü (79a/17)

felāhen (Far.) *is.* Felahan, sapan, taş
atmaya yarayan alet (59a/11)

→ seng-i felāhen (59a/11)

fellāh (Ar.) *is.* Zenci, siyah, Arap
(60a/12)

ferāġat (Ar.) *is.* Vaz geçmek (69b/11)

ferah-fezā (Ar.+Far.) *b. sf.* Gönüle
açıklık veren, ferah artıran (63b/13)

→ cān-ı ferah-fezā (63b/13)

ferāmuş (Far.) *is.* Unutmak (73b/17)

ferāset (Ar.) *is.* Sezgi, çabuk sezme
(34a/10)

ferc (Ar.) *is.* Kadının edep yeri, kaimın
cinsellik organı (85a/10)

ferce (Ar.) *is.* Gamdan ve tasadan
kurtulmak, kurtuluş, açıklık, ferahlık,
girecek yer (45a/22)

ferd (Ar.) *sf.* Tek, yalnız olan şey, çift
olmayan (35b/3)

ferhunde (Far.) *sf.* Kutlu, mübarek,
mesut (51b/10)

ferhunde-aħter (Far. + Far.) *b. sf.*
Kutlu yıldız (51b/10)

ferrāş (Ar.) *is.* Hizmetçi, temizlik
saġlamakla görevli kişiler (143a/16)

- fersah** (Ar.) is. Bir uzunluk birimi (72b/2)
- feryād** (Far.) is. Feryat, bağıрма (84b/20)
- feryādcı** (Far. + T.) is. Yüksek sesle bağırip çağırma işini yapan kişiler (46b/18)
- feşān** (Far.) sf. Saçan, saçıcı
- hun-feşān (83a/14), cür' a-feşān (104b/21)
- fevāre** (Ar.) is. Fıskiye (76a/6)
- fevrī** (Ar.) zf. Fevr, ani, birdenbire, hemen (55b/10)
- feylesof** (Far.) is. Felsefeci, ilim ve hikmetle uğraşan kişi (3a/23)
- feylesof-ı dānā** (Far. + Far.) b. is. Danışman, vekil, bilgin felsefeci, âlim karışığındadır. Hikâyede bu kişilere danışılmakta ve bu kişilerin fikirleri alınmaktadır (5a/2)
- feylesof-ı ekber** (Far. + Ar.) b. is. En büyük bilgin, en büyük felsefeci (5a/3-4)
- fe-emmā** (Ar.) e. Buna gelince, kaldı ki, amma manasına gelen asıl söze başlama edatı (13b/20)
- fevvāre** (Far.) is. Fıskiye, su fişkirtan alet (144a/5)
- fezā** (Far.) sf. Artıran, çoğaltan
- feraḥ-fezā (63b/13)
- fısildu** is. Fısıltı (82a/21)
- firāvān** (Far.) sf. Bol, çok, aşırı, fazla (8a/22)
- fitr** (Ar.) is. Oruç açma, şeker bayramı, ramazan bayramı (1b/21)
- fi** (Ar.) İçinde anlamı veren Arapça harf-i cer
- fi-1-ḥāl** (Ar.) zf. Şimdi, derhal, hemen (3b/22)
- fi-1-ḥakīka** (Ar. + Ar.) zf. Gerçekte, aslında, doğrusu (32b/10)
- fi-1-vāki'** (Ar.) zf. Aslında, gerçekten (65b/4)
- figān** (Far.) is. Bağıрма, çağırma, inleme, inilti (85a/1)
- figān-ı arslan (34a/12)
- fil** (Ar.) is. Hindistan ve Asya gibi yerlerde bulunan iri vücutlu, hortumlu hayvan, fil (106b/3)
- fil-süvār** (Far.) brl. is. Fil binicisi, file binmiş (32b/19)
- filār** (Rum. Phellarion) is. Hafif bir terlik (80a/8)
- firāz** (Far.) is. Yukarı, yüksek, yokuş, çıkış (83b/11)
- firāz bk. -efrāz**
- ser-firāz (68a/3)
- fitil** (Ar.) is. Derin yaraların tedavisinde,

yara içine salınan steril gazlı bez şeridi, burma suretiyle yapılan ip (48b/8)

fır-â-fır *zf.* Fırıl fırıl (143b/13)

frenġi *is.* Frenklere ait (69a/15)

→ çil frenġi (69a/15)

fudül (*Ar.*) *is.* Faydasız işler, faydasız şeyler, ihtiyaçtan fazla lüzumsuz ve boş şeyler (51a/17)

furşat (*Ar.*) *is.* Fırsat (83b/14)

furtına (*İt.*) *is.* Fırtına (25b/6)

furtuna (*TTA*) *bk.* **furtına** (27b/7)

fuzülî (*Ar.*) *sf.* Gereksiz (87b/23)

fuzüllük (*Ar. + T.*) *is.* Gereksizlik, fuzulilik, lüzumsuzluk (33a/4)

fülân (*Ar.*) *is.* Filan, falan, falanca (67b/5)

fürü (*Far.*) “Aşağıda, âciz, beceriksiz, geride kalmış” mânaları ifade eder. Kelimenin önüne veya sonuna getirilerek ek olarak kullanılır.

→ ser-fürü (140a/2)

-G-

ġadab (*Ar.*) *is.* Öfke, gazap (3a/13)

ġâfil (*Ar.*) *zf.* Habersiz (78b/4)

ġâh (*Far.*) *bg.* Yer ve zaman bildiren ek (5a/17)

ġâib (*Ar.*) *zf.* Görünmeyen, kayıp (67b/20)

ġalebe (*Ar.*) *is.* Galip gelme, yenme, üstünlük (62b/23)

ġâlibâne (*Far.*) *is.* Muzaffer ve galip olana yakışacak şekil ve surette olmak (12b/22)

ġâlîza (*Ar.*) *sf.* Kaba, terbiye dışı (75a/25)

→ şütüm-ı ġâlîza eyle- (75a/25)

ġaltân (*Far.*) *sf.* Yuvarlama, yuvarlanan, tekerlenen (60b/21)

ġamm (*Ar. ġamm*) *is.* Dert, keder (81b/8)

ġamm-ġîn (*Ar.*) *sf.* Kederli, gamlı (140a/6)

ġamm-ġüsâr (*Ar. – Far.*) [gam + gosârden > gosâr] 1. Dert ortağı, gerçek dost, arkadaş, teselli veren, gam ortağı (2a/3)

ġamz (*Ar.*) *is.* Münafıklık etme (42a/11)

ġamze (*Ar.*) *is.* 1. Çenede veya yanaklarda gülümserken beliren çukurluk. 2. göz kırpmak, göz süzerek bakmak (5a/14)

→ kemâl-i ġamze (5a/14)

-ġân (*Far.*) *e.* Bazı sayıların sonuna gelerek –lik halinde sıfat yapar

- heft-gān (76b/25)
- ġanī** (Ar.) *sf.* Zengin (19b/9)
- ġār** (Ar.) *is.* Mağara, in (32b/3)
- ġār** (Far.) *e.* Faillik ve nisbet anlamlarıyla isimlere son ek olarak katılır
- yād-gār (81a/4)
- ġārāibāt** (Ar.) *is.* Gariplikler (76b/22)
- ġāret** (Ar.) *is.* Akın, soygun, yağma, yağmacılık, düşmanın malını yağma etmek (6a/1)
- ġarīm** (Ar.) *is.* Hasım, rakip (139b/21)
- ġarġ** (Ar.) *is.* Batma (75a/1)
- ġašy** (Ar.) *is.* Baayılma, kendinden geçme (40b/14)
- ġašīye-dār** (Far.) *b. is.* At uşağı, seyis (4b/3)
- ġayb** (Ar.) *sf.* Görülmeyen, kayıp (73a/15)
- ġāye** (Ar.) *is.* Maksat, amaç, hedef, son (81b/16)
- miyān-ı şahn-ı ġāye (81b/16)
- ġayr** (Ar.) *sf.* Ayrı, Başka, diğeri, gayrı (14a/10)
- ġayret** (Ar.) *is.* Din, iman, namus gibi sxix ve kutsal değerlere tecavüz edenlere karşı temiz ve asil duygularla harekete geçmek (57b/9)
- ġayrı** (Ar.) *zm.* Başkası, diğeri (15b/1)
- ġayūr** (Ar.) *sf.* Çalışkan, gayretli (14b/5)
- ġāzbān** (Ar.) *zf.* Öfkeli, gazaplı (8b/5)
- Ġāzbān-ı Tiğ-zen** *öz. is.* Remed Şah'ın pehlivanlarından birinin adı (8b/5)
- geçici** *is.* Yolcu, yoldan veya karşıdan karşıya geçen kimse (25a/7)
- gedā** (Far.) *is.* Dilenci (29a/19)
- gene** *zf.* Yine (81a/5)
- gencūr** (Far.) *is.* Hazinedar, Hazine bekçisi, genever (23a/14)
- ġer** (Far.) *is.* Ahşap ev (50b/13)
- ger-** Bir şeyin uçlarından veya kenarlarından çekerek gergin duruma getirmek (20b/19)
- ger** (Far.) *e.* İsimlerin sonuna eklenen ve yapıcılık bildiren edat
- āhen-ger (39b/13)
- gerçekden** *zf.* Gerçekten, hakikaten (69b/18)
- gerdek-ġāne** (Far. + Ar.) *b. is.* Gerdeğe girilen ev veya oda (5a/22)
- gerden** (Far.) *is.* Boyun (1a/11)
- gerden-keş** (Far.) *sf.* Asi, dikbaşlı, başkaldıran (120b/18)
- Behrām-ı Gerden-keş (120b/18)

- gergedān** (*Far.*) *is.* Canavar, gergedan (41b/16)
- gerin-** Kolları açarak gövdeyi gergin duruma sokmak (60b/19)
- germ** (*Far.*) *is.* Sıcak (43b/4)
- geş** (*Ar.*) *sf.* Baygın, kendinden geçmiş (127b/24)
- gevher** (*Far.*) *is.* Elmas, cevher, değerli taş, inci (59a/11)
- ğıdā** (*Ar.*) *is.* Besin, gıda, besleyici madde (26a/3)
- ğıjğır-** Haykırmak, gürlemek, fişiltılı ses çıkarmak, haykırarak saldırmak (34a/12)
- ğıjla-** Keskin, sert sesler çıkararak saldırmak (48b/3)
- ğılāf** (*Ar.*) *is.* Kılıf, Kılıcın kımı (144a/3)
- ğırıv** (*Far.*) *is.* Bağırma, feryad etme, çığlık atma (144a/7)
- ğışş** (*Ar.*) *is.* Hile, karışıklık, kötülük (71a/17)
- gice** *is.* Gece (62b/15)
- giç-** Geçmek (63a/14)
- gidi** *is.* Deyyus, kaltaban, namuzsuz (28a/20)
- gîr** (*Far.*) Tutmak, yakalamak mastarının emir köküdür. Türkçedeki: yapan, tutan, tutucu, dağılan, yayılan gibi mânalara gelir. Kelimenin sonuna eklenir.
→ ziyāde-gîr (8b/3)
- girān** (*Far.*) *sf.* Ağır (88b/24)
→ gürz-i girān (68a/25)
- gir-dār** (*Far.*) *is.* Tarz, âdet (76a/20)
- giribān** (*Far.*) *is.* Elbise yakası (52a/3)
- giriftār** (*Far.*) *sf.* Yakalanmış, tutulmuş, esir (80a/8)
- giriş-** Müdahale etmek, karışmak (27a/1)
- giri** *bk.* girü (43b/2)
- girü** *is.* Geri (63a/19)
→ şimden girü (50a/5)
- giryān** (*Far.*) *sf.* Gözyaşı döken, ağlayan (40a/12)
- giryē-i şādī** (*Far. + Far.*) *is.* Sevinçten dolayı ağlama, mutluluk gözyaşları (2b/3)
- ğisū** (*Far.*) *is.* Uzun saçı omuza dökülen saç, kakül (1a/10)
- giyāh** (*Far.*) *is.* Bitki, taze ot (86b/21)
- giyür-** Giydirmek (62a/20)
→ ħil' at giyür- (62a/20)
- goftugū** (*Far.*) *b. sf.* Sohbet, konuşma, dedikodu, gütf u gū (37b/24)
- ğolov** (*Far.*) *is.* Haddini tecavüz etmek, haddini aşmak, taşkınlık (113b/12)

- ğavr** (*Ar.*) *is.* Dip, esas, hakikat (68b/23) → ğubār-ı hebā (34a/25)
- gög** (*TTA*) *is.* Gök (31b/23)
- gögüslet-** Göğsünü dayayarak zorlatmak, karşı durdurmak (34b/9)
- gök** (*T.*) *is.* Mavi, gök (40b/4) → gök-serler (40b/4)
- gök kubbeye** (*T. + Ar.*) *b. is.* Kubbeye benzemesi yüzünden gök yüzüne verilen isim (13b/25)
- göm it-** *b. f.* Gömmek, defnetmek (8b/2)
- gönde-** (*TTA*) göndermek (8b/24)
- göñül** *is.* Gönül (84b/4)
- göre** *zf.* Uyarınca, gereğince, göre (62b/19)
- görüşiciler tekyesi** (*T. + Far.*) *b. is.* Çok sayıda kişinin tekke ve türbe ziyaretinde bulunurken oluşturdukları topluluk (19a/14)
- görmezlen-** Görmez gibi davranmak, görmezden gelmek (124b/7)
- göt** *is.* Kaba et, popo (77b/16)
- göv** (*TTA*) *is.* Gök, gökyüzü (22b/21)
- göz kıyruğı** *b. is.* Gözün kulak tarafındaki köşesi, göz ucu (15a/3)
- göz göre** *is.* Aynı, belli ve apaçık olarak (57a/7)
- ğubār** (*Ar.*) *is.* Toz (52a/2)
- ğubārī** (*Ar.*) *is.* Toza benzer, tozdan (52a/2)
- ğül** (*Ar.*) *is.* Boş ve virane yerlerde bulunan ve helak edici olan bir tür cin taifesi, ifrit, hortlak (56a/16) → beriyye-i ğül (56a/16)
- ğulām** (*Ar.*) *is.* Köle, esir, hizmetçi (78b/10)
- ğulavuz** (*TTA*) *is.* Kılavuz, yol gösterici (9b/21)
- ğünā-ğün** (*Far.*) *is.* Türlü türlü, renk renk, alaca, rengarenk (53b/20)
- ğüne** (*Far.*) *is.* Biçim, tarz (56a/25)
- ğurbet-i ihtiyār** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Yabancı diyarları seçme (55a/5)
- ğuruş** (*TTA*) *is.* Kuruş, para (84a/19)
- ğurūrāne** (*Ar. + Far.*) *b. is.* Gururlu olma durumu, gururluluęa yakıřır halde (18a/22)
- ğusl** (*Ar.*) *is.* Gusul, yıkanma (5a/22)
- ğüş** (*Far.*) *is.* Kulak, işitme (75b/25) → çeşm-i ğüş (101b/21)
- ğüşmāl** (*Far.*) *is.* Yola getirmek, ihtar etmek, kulak bükme (12a/11)
- ğüşt** (*Far.*) *is.* Et, lahm (51b/2)
- ğüyyā** (*Far.*) *zf.* Güya, sözde, sanki (82b/18)

güft (*Far.*) *is.* Söz, kelam (37b/24)

güftār (*Far.*) *is.* Sözcükler, lakırdılar
(91a/20)

güfte (*Far.*) *sf.* Söyleniş (62a/14)

güher (*Far.*) *is.* Gevher, mücevher, elmas
(3b/21)

→ güher-āb (3b/21)

güher-āb (*Ar.*) *is.* Bir çeşit cin
veya şeytan topluluğu (70b/17)

→ güher-āb-ı zîr-desti
(88b/3)

güher-ābān (*Ar.*) *is.* Güher-āblar
(70b/13)

gül-çehre (*Far.*) *b. sf.* Gül yüzlü (1a/5)

gülçîn (*Far.*) *sf.* Gül toplayan, gül
devşiren (5a/17)

gülçîn-i şerî'at (*Far. + Ar.*) *b. is.*
Gül toplayıcına giden doğru yol,
kadın cinsel organını anlatmak için
kullanılmıştır (5a/17)

gülgün (*Far.*) *sf.* Gül renkli, pembe
(132b/10)

→ Gülgün Zengî (132b/10)

gümbürdi *is.* Gümbürtü, gürültü (56a/8)

gümreş- Homurdaşmak (39b/24)

gümrik (*Yun.*) *is.* Gümrük, ticaretten
alınan vergi (33a/2)

gürbüz *sf.* İri yapılı, gürbüz (79a/23)

gürz (*Far.*) *is.* Topuz, gürz, savaş aleti
(7b/21)

→ darb-ı gürz (90b/14)

gürz-bān (*Far.*) *is.* Gürzcü, savaş
aleti veya topuz kullanıcısı, silahçı
(38a/20)

gürz-i girān (*Far. + Far.*) *b. is.* İri,
ağır topuz (62a/6)

güvār (*Far.*) *sf.* Hazmı kolay olan yemek
(15a/14)

güvegü (*T.*) *is.* Güveği, damat (1b/15)

güvegülük *bk.* güvegü (5a/24)

güzāf (*Far.*) *sf.* Beyhude, boş (82a/16)

→ lāf-ı güzāf eyle (82a/16)

güzer (*Far.*) *is.* Geçme, geçiş (143a/24)

güzide (*Far.*) *sf.* Seçkin, seçilmiş (84b/2)

güzîn (*Far.*) *sf.* Seçilmiş, beğenilmiş,
seçkin, seçen (39a/6)

→ merd-i güzîn (37a/6)

-H-

hā ünl. Evet, işte anlamı katar (63b/18)

hāb (*Far.*) *is.* Uyku (70b/5)

→ cāme-hāb (92a/2)

hāb-gāh (*Far. + Far.*) *b. is.* Yatak
odası (54a/12)

haber-dār (*Ar.*) *zf.* Haberli (102b/13)

- ḥabs** (Ar.) *is.* Hapis, tutma (19a/10)
- ḥāce** (Far.) *is.* Hoca, efendi, sahip, zengin, reis, tacir, vezir, hadım (8a/15)
→ Ḥāce Sālim (13b/24)
- ḥacālet** (Ar.) *is.* Utanma, utanç verici (136a/1)
- ḥācegī** (Far.) *is.* Hocalık, efendilik, tüccar (141b/17)
- ḥācet** (Ar.) *is.* İstek, dilek, lüzum, ihtiyaç (61b/2)
- ḥacīl** (Ar.) *sf.* Utanmış, utancından yüzü kızarmış (66a/19)
- ḥadd** (Ar.) *is.* Sınır (8a/8)
ḥadd-i zātinde Zaten, esasen, yaradılışda, aslında (69b/5)
- ḥadem** (Ar.) *is.* Hizmetçiler (68b/15)
→ ḥadem ü ḥaşem (68b/15)
- ḥadeng** (Far.) *is.* Kayın ağacından yapılan ok (48b/4)
- ḥadeng** *bk.* ḥadeng (48b/4)
- ḥadem** (Ar.) *is.* Hizmetçiler, uşaklar (22a/1)
- ḥafī** (Ar.) *sf.* Gizli, saklı (6b/24)
- ḥāh-nā-ḥāh** (Far.) *zf.* İster istemez (22b/18)
- ḥāhiş** (Far.) *is.* Fazla arzu, isteyiş (143a/8)
- ḥā'il** (Ar.) *is.* Engel (35a/17)
- ḥāk** (Far.) *is.* Toprak (65a/17)
ḥāk-pāy (Far. + Far.) *b. is.* Ayağın tozu, ayağın toprağı, ayağın bastığı toprak (65a/17)
- ḥākī** (Far.) *is.* Toprakla ilgili, toprak rengi, Ademoğlu, insan (56a/1)
- ḥākīm** (Ar.) *is.* Hükümdar (71a/20)
- ḥakīm** (Ar.) *sf.* Âlim, bilgin (85b/21)
- ḥakḫ** (Ar.) *is.* Hak (17b/22)
ḥakḫā (Ar.) *is.* Doğru olarak, gerçek, hakikat olarak, el-hak, hakikaten, (48a/2)
→ ḥakḫā ki (58a/5)
- ḥākka** (Ar.) *is.* Devamlı musibet, keder (7a/10)
- ḥakḫiçün** (Ar. + Far.) *zf.* Hakkı için (37b/5)
- ḥāl** (Ar.) *is.* Hal, durum, suret (62a/25)
→ fi'l-ḥāl (69a/2)
→ ḥāl-i Keyūmers (32a/9)
- ḥalāş** (Ar.) *is.* Kurtulma, kurtuluş (76a/4)
- ḥālel** (Ar.) *is.* Bozukluk, eksiklik (38a/17)
ḥālel-pezir (Ar.+Far.) *b. sf.* Halel bulucu, bozulucu, bozulan, bozuk (38a/17)

- ḥālet** (*Ar.*) *is.* Hal, nitelik (5a/11) (113b/16), ḥaps-ḥāne (98a/4)
- ḥālī** (*Ar.*) *is.* Boş, تنها, sahipsiz yer, ıssız (142a/23) **ḥandān** (*Far.*) *sf.* Gülen, gülücü (28b/18)
- ḥālīk** (*Ar.*) *is.* Yoktan yaradan, yaratıcı, Allah (7b/1) **ḥār** (*Far.*) *is.* Diken (10a/12)
- ḥālīk-ı bī-çon (92b/22) **ḥarāc** (*Ar.*) *is.* Vaktiyle Müslüman olmayanlardan alınan vergi, haraç (5a/24)
- ḥāliyā** (*Ar.*) *zf.* Şu anda, şimdiki zamanda, şimdi (20b/15) **ḥarāmī** (*Ar.*) *sf.* Hırsız, haydut, yol kesen (64a/3)
- ḥalk** (*Ar.*) *is.* Yaratma, yaratılma (15b/1) → Süheyl-i Ḥarāmī (64a/16)
- ḥalka-begüş** (*Ar. + Far.*) *b. is.* Köle (4b/24) **ḥarāret** (*Ar.*) *is.* Sıcaklık, susuzluk (72b/3)
- ḥalt** (*Ar.*) *is.* Karıştırma (82a/3) **ḥaram-zāde** (*Ar.+Far.*) *b. sf.* Hilekar, namussuz (63b/21)
- ḥalt-ı kelām** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Sözü, lafi karıştırma, bozma (60b/19) → Merd-rāz-ı Ḥaram-zāde (63b/25)
- ḥalvet** (*Ar.*) *is.* Bir kimsenin hususi dairesi (67b/16) **ḥarb** (*Ar.*) *is.* Cenk, savaş (14a/18)
- ḥam-ender-ḥam** (*Far.*) *zf.* Kıvrım kıvrım, büklüm büklüm (21b/6) **ḥarbī** (*Ar.*) *sf.* Savaşla ilgili (1b/13)
- ḥamā'il** (*Ar.*) *is.* Kılıç kayışı (5b/10) → kūs-i ḥarbī (68a/11)
- ḥamā'il** (*Ar.*) *is.* Tılsım, muska (56b/14) → çeng-i ḥarbī çal- (11b/13)
- ḥamākat** (*Ar.*) *is.* Ahmaklık (24b/3) **ḥardāl** (*Ar.*) *is.* Çok küçük tohumları olan ve yaprakları yenen bir nebat ismi. Döğülerek macun haline getirilir ve sofrada iştah açmak için kullanılır (19a/17)
- ḥaml** (*Ar.*) *is.* Yük (11a/8) → dāne-i ḥardāl (19a/17)
- ḥāmüş** (*Far.*) *is.* Suskun, sessiz (9b/25) **ḥar-gāh** (*Far.*) *is.* Otağ, büyük çadır (8a/9)
- ḥān** (*Far.*) *is.* Hükümdar, hakan (70a/10) **ḥarıl ḥarıl** *zf.* Harıl harıl, durmaksızın, tüm gücüyle (65b/15)
- Keymurād Ḥān (70a/10)
- ḥāne** (*Far.*) *is.* Ev
→ cebe-ḥāne (73b/14), dīvān-ḥāne

- hāricī** (Ar.) *sf.* Dışarıya ait olan, içeriye ait olmayan, Ecnebiye ait olan, dışla ilgili (6b/3)
- hārīf** (Ar.) *is.* Rakip (64a/7)
- hārīr** (Ar.) *is.* İpek, ipekten yapılmış kumaş (143a/24)
- hārī** *is.* Harita (25b/15)
- hāş** (Ar.) *sf.* Has (79a/25)
→ vezīr-i hāş (79a/25)
- hasāret** (Ar.) *is.* Zarar, ziyan (79a/13)
- haşr** (Ar.) *is.* Etrafını çevirme (84a/17)
- hāşıl** (Ar.) *is.* Olan, çıkan, üreyen (68b/2)
→ hāşıl-ı kelām (62b/17)
- hāşılı** (Ar.) *zf.* Sözün kısası, kısacası (66b/19)
- haşm** (Ar.) *is.* Düşman, hasım (75b/24)
- haşr** (Ar.) *is.* Sıkıştırma, dar bir yerin içine alma (32b/3)
- hāşşa** (Ar.) *is.* Bir kimseye ya da bir şeye özel olan nitelik, güç, kuvvet (61b/11)
- hāşşa** *bk.* hāşşa (18a/24)
- hāşā** (Ar.) *ünl.* Asla, katiyyen, hiçbir zaman (87a/22)
hāşā şümme hāşā (Ar.) *zf.* Asla ve asla, kesinlikle öyle değil (51b/13)
- hāşāk** (Far.) *is.* Süprüntü, çöp, yonga (144b/9)
→ hār-ı hāşāk (144b/9)
- haşem** (Ar.) *is.* Yanında bulunanlar, hizmet edenler (42b/14)
→ hadem ü haşem (68b/15)
- haşyet** (Ar.) *is.* Korku ve dehşet, korkma (15a/8)
- haṭā** (Ar.) *is.* Hata, kusur (37a/16)
- haṭāī** (Ar.) *sf.* Resim gibi tabiatı taklit ederek yapılmayıp, sanatkarlar arasında kabul edilen çeşitli gül şekli gibi irili ufaklı yapılan şekiller (73a/2)
→ yeşim-i haṭāī (73a/2)
- hātem** (Ar.) *is.* Yüzük (59b/22)
- hāṭır** (Ar.) *is.* Hafıza, zihin (65b/2)
- haṭṭ** (Ar.) *is.* Yazı, satır, sıra (59a/9)
- hattā** (Ar.) *zf.* Bundan başka, bile, üstelik (83b/12)
- havādiş** (Ar.) *is.* Hadiseler, olaylar (87a/20)
- havāle** (Ar.) *is.* Atma, fırlatma (62a/7)
- havf** (Ar.) *is.* Korku, korkma, korkutma (71b/9)
- havl** (Ar.) *is.* Güç, kuvvet (62b/5)
- hay** (Far.) *ünl.* Eyvah, hay, hey (66b/19)
- hayāt** (Ar.) *is.* Hayat

- ḥayf** (*Ar.*) *zf.* Yazık, vah vah (50b/22)
- ḥayf u dirîğ** (*Ar. + Ar.*) *is.*
Ahlanma ve vahlanma (49a/10)
- āb-ı ḥayāt (70a/3)
- Ummu'l-ḥayāt (76a/12)
- ḥayme** (*Far.*) *is.* Çadır (8a/9)
- hāy-hūy** (*Far.*) *is.* Kargaşa, hayhuy,
gürültü, şamata (86a/7)
- ḥayır** (*Ar.*) *ünl.* Hayır, değil (68b/13)
- ḥayliyye** (*Ar.*) *is.* Atgiller (34b/14)
- ḥayme** (*Ar.*) *is.* Çadır (73b/14)
- ḥayr** (*A.*) *i.* Hayır, iyilik (85b/12)
- ḥayr du'ā** İyi dileklerde bulunan
dua (65a/22)
- ḥazān** (*Far.*) *is.* Sonbahar, güz (75b/10)
- berk-i ḥazān (72b/19)
- ḥazer** (*Ar.*) *is.* Kaçınma, çekinme,
sakınma, korunma (35b/11)
- ḥāzır baş ol-** (*Ar. + T.*) *b. f.* Hazır
durumda olmak, hazırlanmak
(44b/20)
- ḥazret** (*Ar.*) *is.* Saygı bildiren bir unvan
(70a/19)
- ḥazret-i süleymān (70a/20)
- ḥazz** (*Ar.*) *is.* Haz, hoşlanma (77b/14)
- hebā** (*Ar.*) *is.* İnce toz (34a/25)
- ğubār-ı hebā (34a/25)
- hedāyā** (*Ar.*) *is.* Hediyeler (30a/19)
- ḥedem** (*Ar.*) *bk.* ḥadem (42b/14)
- ḥedem-i ḥaşem** (*Ar. + Ar.*) *is.*
Hadem ü haşem, hizmet edenler,
maiyet halkı (42b/14)
- hediyye** (*Ar.*) *is.* Hediye (69a/6)
- ḥeds** (*Ar.*) *is.* Yeni olmuş, yeni şey
(18b/22)
- heft-çeşm** (*Far.*) *b. sf.* Yedi gözlü (72b/1)
- 'Anḳā-ser ü Heft-çeşm-i Āteş-
efrūz (72b/1)
- heft-dest** (*Far.*) *b. sf.* Yedi elli (89b/3)
- Akrāṭūs-ı Heft-dest (89b/3)
- heft-gān** (*Far.*) *b. sf.* Yedili (89b/24)
- Kūh-ı Heft-gān (89b/24)
- heft-kişver** (*Far.*) *b. is.* Heft-i iklim,
Batlamyos'un ayırdığı dünyanın yedi
bölgesi (54a/13)
- hele** (*Far.*) *zf.* Hele, özellikle, her şeyden
önce (64b/21)
- hemān** (*Far.*) *zf.* Hemen, derhal (62a/4)
- hemān-dem** (*Far. + Far.*) *zf.*
Hemen, derhal, o anda, çarçabuk
(17a/4)
- ḥemir** (*Ar.*) *is.* Hamur (143a/24)
- hem-çenān** (*Far.*) *zf.* Öyle, öylece, o
şekilde, onun gibi (37b/7)

- hem-rāh** (*Far.*) *b. is.* Yol arkadaşı, yoldaş (1b/3)
- hemşire** (*Far.*) *is.* Kızkardeş, abla, bacı (1a/5)
- hengāme** (*Far.*) *is.* Seslerin birbirine karışmasından çıkan gürültü, kavga, gürültü, şamata (56a/8)
- herze** (*Far.*) *is.* Saçma söz, zevzeklik, saçmasapan söz, boş lakırdı (143b/21)
- heṭā'** (*Ar.*) *is.* Hata, yanılğı (35a/1)
- hevā** (*Ar.*) *is.* Hava (77b/1)
- ber-hevā (30b/16)
- hevā-dār** (*Ar.+Far.*) *b. sf.* Havası bol, havadar (63b/13)
- hey'et** (*Ar.*) *is.* Şekil, görünüş (68b/9)
- heykel** (*Ar.*) *is.* Tunç, taş ve benzeri gibi şeylerden yapılan büyük insan veya anıt (57a/1)
- heykel-i hidāyet (57a/1)
- hezār** (*Far.*) *sf.* Pek çok (144b/16)
- hezār-ı zaḥmet (144b/16)
- hezār-ı 'illet (141b/20)
- hıfz** (*Ar.*) *is.* Saklama, muhafaza (80b/9)
- hınzır** (*Ar.*) *is.* Domuz (84a/19)
- hışm** (*Far.*) *is.* Öfke, hışım (9b/6)
- hīb** (*Ar.*) Bağış (74a/2)
- hicāb** (*Ar.*) *is.* Utanma (29b/18)
- hidāyet** (*Ar.*) *is.* Hak yoluna yönlendirme (61b/11)
- heykel-i hidāyet (61b/11)
- hikāyet** (*Ar.*) *is.* Hikāye, hikayeler (74b/6)
- hikmet-nümā** (*Ar.+Far.*) *b. sf.* Hikmet gösteren (96a/6)
- Āyine-i Hikmet-nümā (96a/6)
- hikmet-i Hudā (125b/12)
- hikmet-şinās** (*Ar.+Far.*) *b. sf.* Filozof (87a/8)
- Sehlān-ı Hikmet-Şinās (87a/8)
- hil'at** (*Ar.*) *is.* Padişah tarafından verilen kaftan (62a/20)
- hilāf** (*Ar.*) *is.* Zıt, karşı, ters, aykırı, yalan (2b/22)
- semt-i hilāf (50b/12)
- hile-kār** (*Ar. + Far.*) *b. sf.* Hileci, hile eden, düzenbaz, oyuncu (33b/25)
- Lāyṭān-ı Hile-kār (33b/25)
- himmət** (*Ar.*) *is.* Çaba (18a/7)
- hīn** (*Ar.*) *is.* Zaman, vakit, süre, an (115b/5)
- hīn-i iktizā (115b/5)
- hind** *is.* Hint, Hindistan (80b/10)
- hindī** *is.* Hintli (61a/25)

→ Eşkbūd hindī (61b/14), lā-hor hindī (63b/22), Merd-rāz hindī (63b/24), Merv-rāz hindī (63b/21), Var-derāz hindī (64b/12), Var-dīrāz hindī (63b/20 ve 63b/21)

hindū *bk. hindī*

→ Dārāy hindū (80a/17), Lā-hor hindū (63b/24)

hīsāb (*Ar.*) *is.* Hesap (68a/1)

hiss (*Ar.*) *is.* His, duygu (37b/24)

hişt (*Far.*) *is.* Eskiden kullanılan, kısa el mızrağına benzer bir savaş âleti. Daha ziyade Osmanlı ordularında bulunan bu silâh, özellikle hassa birliklerine verilirdi (12a/3)

hişt-endāz (*Far. + Far.*) *b. is.* Savaş aleti atıcısı, mızrak atıcısı manalarına gelmektedir. Metinde “Behmen” özel ismiyle beraber kullanılmaktadır (4b/6)

hizmetkār (*Ar. + Far.*) *is.* Hizmetçi (34b/17)

hod (*Far.*) *is.* Kendi, bizzat, öz (12a/11)

hod-bīn (*Far.*) *b. sf.* Başkasına hak tanımayıp, kendi lezzet ve menfaatini takip eden, bencil, enaniyetli, kibirli, kendini beğenmiş (2b/7)

hod-pesend (*Far. + Far.*) *b. sf.* Kendini beğenen, mağrur (12a/11)

hor hor *zf.* Horul horul (77b/10)

hor (*Peh.*) *sf.* Yiyen, yiyici (6a/2)

merdom-hor (*Peh.*) *b. is.* Leş yiyici, insan eti yiyen (6a/2)

hora geç- Beğenilmek, hoşla gitmek, makbule geçmek, kendisine verilen kimsenin çok işine yaramak (55a/11)

horus (*TTA*) *is.* Horoz (59b/16)

hoş (*Far.*) *is.* İyi, güzel, mutlu, hoş (9a/2)

hoş-āmedī (*Far.*) *b. is.* Hoş geldin, hoş geldine gitmek (82a/11)

hüb (*Ar.*) *sf.* Hoş, güzel (85a/12)

→ hüb-ı duhter (85a/12)

hudā (*Far.*) *is.* Allah (66a/1)

→ hikmet-i hudā (70a/12)

hudā-kerīm (*Far. + Ar.*) *b. is.* Yüce ve cömert olan Allah (34a/3)

hudā-perest (*Far.*) *b. sf.* Allah’a inanan (78b/20)

hudāvend (*Far.*) *is.* Tanrı (51b/8)

huddām (*Ar.*) *is.* Hizmetçiler, hizmette bulunanlar (8a/21)

hudūd (*Ar.*) *is.* Sınırlar (4b/25)

hulķūm (*Ar.*) *is.* Hayvanlarda ve insanlarda boğaz (88a/7)

- hulūş** (*Ar.*) *is.* 1. Temizlik, dürüstlük, dürüstlük göstergesi. 2. samimiyet, dostluk (82b/17)
- humār** (*Ar.*) *is.* İçkiden sonraki sersemlik, sarhoşluk sonrası baş ağrısı (49b/11)
→ def-i humār eyle- (49b/11)
- hun** (*Far.*) *is.* Kan, dem, öldürme, intikam
hun-feşān (*Far.*) *b. sf.* Kan saçan (83a/14)
→ tîğ-i hun-feşān (83a/14)
hun-hār (*Far.*) *sf.* Kan içici, kan akıtan, öldüren, zalim (122a/9)
→ siper-i hun-hār (122a/9)
hun-rîz (*Far.*) *sf.* Kan dökücü, kan akıtan, kan döken (143b/6)
- hurđ** (*Far.*) *is.* Kırılmış, parçalanmış (90b/12)
- hurđ hām** (*Far.*) *is.* Kırılmış, parçalanmış (73a/19)
- hūri** (*Far.*) *is.* Cennet kızı, sevgili (85a/14)
- hurşid** (*Far.*) *is.* Güneş (41a/8)
- hurūc** (*Ar.*) *is.* Çıkış, ayaklanma (8a/5)
- hurūs** (*Far.*) *is.* Horoz (5a/19)
- huşūmet** (*Ar.*) *is.* Düşmanlık, hasımlık (29b/21)
- husrev** (*Far.*) *is.* Şah, hükümdar ()
- hūş** (*Far.*) *is.* Akıl (75a/16)
→ bî-hūş (75a/16)
hūş-ber (*Far.*) *b. is.* Akılı bozan ilaç (82b/5)
→ dārū-yı hūş-ber (82b/5)
- huzūr** (*Ar.*) *is.* Ön, yan, kat (65a/6)
- hücre** (*Ar.*) *is.* Odacık, hücre, göz (85b/15)
- hükemā** (*Ar.*) *is.* Alimler, bilginler (79b/12)
- hüsn** (*Ar.*) *is.* Güzellik, eksiksizlik (13b/25)
- hüsnā** (*Ar.*) *sf.* En güzel (85a/5)
- hüvām** (*Ar.*) *is.* Hayranlık hali (76a/19)
→ tîğ-i hüvām-ı āşaf Şāh (76a/19)
- hüzzām** *is.* Hüzzam makamı (78a/6)
→ Tîğ-i Hüzzām (78a/6)
- I-
- ilgār** (*Moğ. ve TTA*) *is.* Düşman topraklarına ansızın yapılan hücum, akın, öfke (36b/11)
- ırak** *sf.* Uzak (62b/5)
- ırz** (*Ar.*) *is.* Şeref, namus (69b/15)
- ısıcak** (*TTA*) *is.* Sıcak (41b/12)

- ‘ıyş (*Far.*) *is.* Yiyip, içme, zevk, eğlence (21b/25)
- ‘ıyş u nüş (*Far. + Far.*) *b. is.* İçmek ve eğlenmek (21b/25)
- ıztırāb (*Ar.*) *is.* Elem, acı (85a/25)
- İ-
- ıblāğ (*Ar.*) *is.* Bildirme, ulaştırma, yetiştirme (22a/10)
→ İblāğ-ı Şeş-pāy-ı Bahri (22a/10)
- ıbn (*Ar.*) *is.* Oğul (77b/9)
→ Süleymān İbn-i Cān (77b/9)
- ıbrām (*Ar.*) *is.* Israrla rica etmek, usandırıcaya kadar üzerine düşmek, zorlamak (49b/13)
- ıbtāl (*Ar.*) *is.* İptal, hükümsüz bırakmak, çürütmek (84a/11)
- ıbtidā (*Ar.*) *is.* Başlama, başlangıç, evvel, en önce, başta (23a/1)
- ıcmālen (*Ar.*) *zf.* Kısaltarak, özetleyerek (78b/15)
- ıcrā (*Ar.*) *is.* Yerine getirme, yapma (63a/19)
- ıctināb (*Ar.*) *is.* Kaçınma, çekinme, sakınma, uzak olma (13a/19)
- ıç ağa (*T. + T.*) *b. is.* Vezirlerin gözde uşağı (40a/10)
- ıçerüvā *zf.* İçeri varmak (1b/23)
- ıçre *zf.* İçinde, arasında, vaktinde (64b/21)
- ıçün *e.* İçin, amacıyla (64b/8)
→ anuñ çün (84b/23)
→ senüñ çün (73b/10)
- ıdhāl (*Ar.*) *is.* İçeri almak, sokmak (5a/17)
- ıfade (*Ar.*) *is.* Anlatma, anlatış (23b/20)
- ıftihār (*Ar.*) *is.* Övünme, kıvanç (12b/2)
- ıhāta (*Ar.*) *is.* etrafından çevirmek, kuşatmak, içine almak (44b/16)
- ıhfā (*Ar.*) *is.* Gizleme, örtme, gizlenme, saklama (58a/9)
- ıhsān (*Ar.*) *is.* İyilik, bağış (8b/3)
- ıhtimām (*Ar.*) *is.* Özen, fazla dikkat etmek, gayret ve dikkat (20a/14)
- ıhtirāz (*Ar.*) *is.* Sakınma, çekinme, kaçınma (12a/3)
- ıhtiyārī (*Ar.*) *is.* Kişisel seçime bağlı, isteğe bağlı (5a/15)
- ıhtiyāten (*Ar.*) *zf.* İlerisini düşünerek (89b/19)
- ıkdām (*Ar.*) *is.* Gayretli çalışma, ilerlemeye gayret etmek (84b/21)
- ıqlīm (*Ar.*) *is.* Ülke, memleket (82a/2)
→ ıqlīm-i adem (82a/2)
- ıkrāh (*Ar.*) *is.* İğrenme, tikslenme

(57b/25)

ikrār (Ar.) *is.* Dil ile söyleme (72a/9)

iktizā (Ar.) *is.* Lazım gelme, ihtiyaç, gerekme (64b/20)

il- Geçmek, ilişmek, değmek, dokunmak (44a/19)

→ tınāb ilüp (44a/19)

‘**ilāc** (Ar.) *is.* Tedavi, derman çare (60b/15)

ilerü *zf.* İleri (62b/8)

ilerüvā *zf.* İleri varmak (1b/11)

ilet- Götürmek, iletmek (72b/8)

illā (Ar.) *e.* İlle, mutlaka (81a/20)

→ ve-illā (13a/24)

‘**illet** (Ar.) *is.* Hastalık, sakatlık (76a/13)

‘**ilm** (Ar.) *is.* İlim (73b/15)

iltifāt (Ar.) *is.* İtibar etme (79a/4)

iltiyām (Ar.) *is.* Yara iyileşmesi (12a/24)

ilzām (Ar.) *is.* Zorlama, zorla kabul ettirme (68a/19)

‘**imāret** (Ar.) *is.* Aşevi, hayrat için fakirlere yemek verilen yer (41b/11)

→ ‘imāret kazanı (41b/11)

imdi *zf.* Şimdi (71b/7)

imtiḥān (Ar.) *is.* Deneme, sınama (66a/1)

‘**inād** (Ar.) *is.* İnat, ayak direme, dediğinden vazgeçmeme (29a/5)

‘**inān** (Ar.) *is.* Dizgin (81a/8)

inhizām (Ar.) *is.* Hezimete uğrama, bozulma, yenilme (82a/23)

inḳiyād (Ar.) *is.* Boyun eğme, teslim olma (63b/1)

ins (Ar.) *is.* İnsan (76b/24)

→ ins ü cin (76b/24)

İnşallāhu Te‘ālā (Ar. + Ar.) *ünl.* Allah isterse, Allah nasip etti ise (101a/11)

intihāb (Ar.) *is.* Seçmek, ayırıp beğenmek (87b/7)

iñü *is.* İnilti (7b/25)

ir *is.* Er, erken, erken zaman (9a/3)

ir- Ulaşmak, ermek, erişmek, yarmak (67b/18)

İran (Far.) *öz. is.* Farsların memleketi (5b/4)

→ İran-ı zemīn (Far. + Far.) *b. is.* İran toprakları (5b/4)

irgür- Ulaştırmak, eriştirmek (86a/5)

→ zarar irgür- (86a/5)

iriş- Ulaşmak, erişmek (61b/13)

irişdür- Ulaştırmak, yetiştirmek (69a/17)

irkenden *zf.* Erkenden (68a/10)

- irsāl** (Ar.) *is.* Gönderme, yollama (78b/11)
- irte** *is.* Erte, bir olayın arkasından gelen zaman (6a/17)
- irtesi** *sf.* Ertesi (8a/23)
- irtikāb** (Ar.) *is.* Hakkı olmayan bir şeyi hile ile almak (61b/21)
→ hīle-i irtikāb (35a/15)
- işbāt** (Ar.) *is.* İspat, şahit ve delil göstererek doğrusunu meydana çıkarma (48b/20)
- işlāh** (Ar.) *is.* Islah, düzeltme, iyileştirme (60b/20)
- ism** (Ar.) *is.* İsim, ad (84a/22)
- ‘işmet** (Ar.) *is.* Masumluk, temizlik, günahsızlık (15a/15)
- issi** (TTA) *sf.* Sert bakışlı kimse, sert ve kötü bakışlı (20b/5)
- isti‘anat** (Ar.) *is.* İstianeler, yalvarmalar, yardım istemeler (45b/13)
- istikbāl** (Ar.) *is.* Karşılama (63b/3)
- istimdād** (Ar.) *is.* Medet ve yardım isteme (15b/1)
- istirāhat** (Ar.) *is.* Dinlenme (70b/4)
- işle-** Yapmak, çalışmak, gidip gelmek (27a/5)
- işlet-** Saplamak, derinliğe geçirmek (12a/13)
- ‘işret** (Ar.) *is.* Zevk ü safa, içki meclisi (62b/14)
→ ‘ayş-ı ‘işret üzre ol- (83b/5)
‘işret-gāh (Ar. + Far.) *b. is.* İçki içilecek, zevk ve sefa yapılacak yer (58b/21)
- iştihā** (Ar.) *is.* İstek, İştah (85a/6)
- iştiyāk** (Ar.) *is.* Özleme, şevklenme (58b/2)
- ‘işve** (Ar.) *sf.* Cillve, naz, eda (5a/18)
→ ‘işve-i nāz (5a/18-19)
- it-** Etmek, yapmak (81b/3)
- ‘itāb** (Ar.) *is.* Azarlama, paylama, çıkışma (62b/8)
- iṭā‘at** (Ar.) *is.* Boyun eğme (63b/1)
iṭā‘at-ı inkıyād (Ar. + Ar.) *b. is.* Emre boyun eğme, itaat etme, bağlanma (63b/1)
- i‘tibār** (Ar.) *is.* Önem verme (61a/3)
- i‘timād** (Ar.) *is.* Güven, güvenme (61a/4)
- i‘tirāf** (Ar.) *is.* İtiraf, gizleyip söylemek istemediği şeyi açıklama (17b/13)
- i‘tizār** (Ar.) *is.* Özür dileme (68b/22)
- iṭmīnān-ı kalb** (Ar. + Ar.) *b. is.* Kalpten, yürekten inanma (42b/22)
- ittibā‘** (Ar.) *is.* Ardı sıra gitme (78b/11)
- ittifāk** (Ar.) *is.* Sözleşme, uyuşma (77a/6)

ittihād (Ar.) *is.* Bir olma, birlik olma, aynı fikirde birleşme, birlik (17b/12)

ittihāz (Ar.) *is.* Kabul etmek, edinmek, kabullenmek (41a/12)

iyegü *is.* Eyeği, eyeği kemiği, kaburga (11a/7)

iyü *sf.* İyi (69a/9)

izā'et (Ar.) *is.* Kaybetme (57a/25)

izāhate (Ar.) *is.* Bir şeyin etrafını dolaşma (62b/5)

izāle (Ar.) *is.* Giderme, yok etme, sona erdirme (85b/3)

i'zāz (Ar.) *is.* Hürmek etmek, ağırlamak, ikram etmek, saygı gösterme (5a/6)

izdiḥām (Ar.) *is.* Aşırı yığılma, aşırı kalabalık (72b/11)

izdiyād (Ar.) *is.* Artış, çoğalma (11b/6)

ized (Peh.) *is.* Allah, tanrı (41a/7)

→ ized-i pāk (41a/7)

izīn *bk.* **izn** (16b/20)

izlāl (Ar.) *is.* Gölge verme, gölgelendirme (46a/3)

izn (Ar.) *is.* İzin (79b/25)

'izz (Ar.) *is.* Değer, yücelik (21b/21)

'izzet (Ar.) *is.* Değer, yücelik, saygı (19b/4)

-J-

jīve (Far.) *is.* Civa (73a/20)

-K-

ḳabā (Ar.) *is.* Cübbe (50a/9)

→ Ġazanfer Şāh Mücevher-i Ḳabā (50a/9)

ḳabz (Ar.) *is.* Alma, teslim alma, tutma, kavrama (65a/22)

ḳaçan *zf.* Ne zaman, ne zaman ki (13b/14)

ḳaçur- Kaçırma (11a/18)

ḳabīḥ (Ar.) *sf.* Çirkin, çirkin iş, kötü eylem, fena, kötü, yakışsız, ayıp (68a/7)

ḳābil (Ar.) *is.* Mümkün, olabilir, yaraşır, layık (8a/23)

ḳabr (Ar.) *is.* Mezar (85a/14)

ḳabz (Ar.) *is.* Elle tutma, kavrama (85a/14)

ḳabza (Ar.) *is.* Tutacak, sap, kabza (48b/4)

ḳadem (Ar.) *is.* Ayak (36a/12)

ḳadd (Ar.) *is.* Boybos (143a/18)

ḳadd-ı ḳāmet (Ar. + Ar.) *b. is.* Boybos, ḳadd u ḳāmet (88b/2)

ḳadem (Ar.) *is.* Ayak, adım (59a/4)

- ḳādir** (Ar.) *sf.* Bir işi yapmaya gücü yeten, güçlü (30b/21)
- ḳādir-i ḳayyūm** (Ar. + Ar.) *b. sf.* Sonsuz kudret sahibi olan, her şeyi kendi varlığıyla ayakta tutan ve dilediği gibi onları idare eden Allah (11b/1)
- ḳafa-dār** (Ar. Far.) *b. sf.* Kafa dengi arkadaş (90a/25)
- kāfir** (Ar.) *is. ve sf.* Allah'ın varlığına birliğine inanmayan, kafir (15a/24)
- kāfūr** (Ar.) *is.* Beyaz ve yarı şeffaf, kolaylıkla parçalanan bir madde (1a/11)
- şem^c -i kāfūr (1a/11)
- ḳağşa-** (TTA) Eskimek, dağılmaya yüz tutmak, parçaları gevşeyip dağılacak hale gelmek (81a/16)
- ḳağşadaḳ** (TTA) *zf.* Herhangi bir şeyin bol bol ve biranda yıkılması veya dökülmesi için kullanılır (134a/16)
- ḳahhār** (Ar.) Ziyadesiyle kahreden, kahredici, yok edici, batırıcı, Allah'ın sıfatlarından (43a/13)
- ḳāhire** (Ar.) *sf.* Ezici, yok edici, kahredici (1b/18)
- ḳuvvet-i ḳāhire (1b/18)
- ḳahpe** (Ar.) *is.* Ahlaksız kadın, kahpe (85a/6)
- ḳahve altı** (Ar. + T.) *b. is.* Kahvaltı (56a/13)
- ḳā'ide** (Ar.) *is.* Usul, yöntem, kural (3a/6)
- ḳā'ide-i şāhib-ḳırānī (39a/13)
- ḳā'il** (Ar.) *sf.* Boyun eğmiş, rıza göstermiş, razı olmuş, söyleyen, inanmış (31b/4)
- ḳā'im** (Ar.) *sf.* Ayakta duran, yerine geçen (87a/23)
- ḳaḳı-** Öfkelenmek, kızmak, karşı gelmek, azarlamak (99b/12)
- ḳala** (T.) *zf.* Kaldığında (34a/6)
- ḳal'a** (Ar.) *is.* Kale, hisar (5b/23)
- Ḳal'a-i Ābād (36a/9), Ḳal'a-i Bādbā (34a/7), Ḳal'a-i Beyāz (24b/16), Ḳal'a-i Cihān-Efrūz (50b/15), Ḳal'a-i Cevher-ābād (39b/5), Ḳal'a-i Ḳahremān (36a/15), Ḳal'a-i Fermān-ābād (39b/5), Ḳal'a-i Lū'lū (87b/4), Ḳal'a-i Zeberced (88b/5), Ḳal'a-i Zümrüd (90b/22), Ḳal'a-i Zümürüd, Ḳal'a-i Yāḳūt (91b/10), Ḳal'a-i Elmās (96a/8)
- ḳalāfat** (Far.) *is.* Geminin tahtalarının aralıklarını üstüpbü vb. ile doldurup üzerine zift sürme işi (25a/6)
- ḳalb** (Ar.) *sf.* Sahte (69a/9)

- kaḫkan** *is.* Savaşçının sol elinde tutarak kendini kılıç gibi silahlardan koruduğu korunmalık (92b/1)
- kaḫlb** (*Ar.*) *is.* Değiştirme (43a/20)
- kaḫlāṣ** (*Ar.*) *sf.* Kalleş, hileci, dönek (19b/15)
- kaḫtabān** (*Far.*) *sf.* Namussuz, hilekâr pezevenk (18b/22)
- kām** (*Far.*) *is.* Lezzet, zevk (5a/18)
- kaḫmet** (*Ar.*) *is.* Boy (2b/21)
- kāmīl** (*Ar.*) *sf.* Eksiksiz, olgun (96b/2)
- kaḫan** *is.* Kan (7a/17)
- kaḫan** *yutmak* (*TTA*) *deyim.* Pekçok sıkıntı, azap, ıstırap çekmek (10b/18)
- kaḫanat** *is.* Kanat (102a/13)
- kaḫan** (*Far.*) *is.* Bir şeyin kökeni, kaynağı, başlangıç yeri, ki o (6b/19)
- kaḫanda** (*Far.*) *zf.* Nereye (6b/19)
→ her kaḫanda
- kaḫandan** (*Far.*) *zf.* Nereden (6b/19)
- kaḫaḅgı** 1. *sf.* Hangi (74a/13)
2. *zm.* Hangi (82a/19)
- kaḫanı** *zf.* Hani (3a/24)
- kaḫaḅkı** *bk.* kaḫaḅgı (24b/10)
- kaḫanlı** *is.* Kan dökülmesine sebep olan, isteyerek kan dökmüş olan, kan davasında taraf olan (56a/11)
- kaḫaḅār** (*Ar.*) *is.* Kantar, tartı (75b/11)
- kaḫaḅtura** (*T.*) *is.* Palto gibi bir giyecek (59b/19)
- kaḫaplan** *is.* Kaplan (13a/3)
→ ser-kaḫaplan (54a/2)
- kaḫapu** *is.* Kapı (1b/22)
- kaḫapudāne** Kaptan, gemi kaptanı, Osmanlı donanmasında koramirallığa denk bir makam (25b/2)
- kaḫaputan** *bk.* kaḫapudāne (46b/20)
- kaḫar** *is.* Kar (84a/7)
- kār** (*Ar.*) *is.* İş, kâr, kazanç, güç (56b/15)
→ tāze-kārлық (70b/4)
- kārī** (*Peh.*) *is.* Savaşçı, mücadelecı, çalışkan, etkili (27a/20)
- kaḫar** (*Ar.*) *is.* Dip, derinlik (77a/25)
- kaḫara (I)** (*Ar.*) *is.* Toprak parçası, kara (25b/21)
- kaḫara (II)** *is.* Siyah (7a/23)
- kaḫara yüzlü** *sf.* Suçlu, lekeli, günahkar (24a/18)
- kaḫarañu** (*TTA*) *is.* Karanlık (44b/19)
- kaḫarāvöl** (*Far.*) *b. is.* Karakol (43a/7)
- kaḫarıl-** Karılmak, karıştırılmak (83a/20)

- karındaş** *is.* Kardeş (1a/12)
- karış** *is.* Karış (54a/19)
- karış-** Karışmak (34a/25)
- karışdur-** Karıştırmak (43b/14)
- karīb** (*Ar.*) *zf.* Çok yakın, yerce ve mekanca uzak olmayan, yaklaşık, yakın, civarında, kadar (132b/11)
- karşu** *is.* Karşı (2a/7)
- karşuvā** *zf.* Karşı varmak (2a/5)
- karüre** (*Ar.*) *is.* Şişe, idrar şişesi, ördek (56b/25)
- kasāvet** (*Ar.*) *is.* Kasvet, keder (6b/6)
- kaşd** (*Ar.*) *is.* İstikamet, yolu doğru olmak (15a/10)
- kasāvet** (*Ar.*) *is.* Keder (6b/6)
- kāse** (*Far.*) *is.* Kāse, çanak (48b/11)
- kāşid** (*Ar.*) *is.* Ulak, haberci, postacı (112b/18)
- kaşr** (*Ar.*) *is.* Saray, köşk, yüksek ve ferah bina (5a/3)
- kāşki** (*Far.*) *e.* Keşke (79a/8)
- kat 1.** *is.* Kat (2a/1)
2. *is.* Huzur, makam (11b/1)
- kaṭʿ** (*Ar.*) *is.* Geçme, yol alma (15b/25)
- kaṭʿ -ı menāzil (15b/25)
- kaṭʿ ā** (*Ar.*) *zf.* Asla (84a/3)
- katı** *sf.* Çok (14b/10)
- kaṭır** *is.* Katır (78b/25)
- kātil** (*Ar.*) *sf.* Öldüren, katleden, katil (10b/17)
- zehr-i kātil (57b/14)
- kāttal** (*Ar.*) *sf.* Çok öldüren, çok katleden (9a/5)
- kaṭrān** (*Ar.*) *is.* Katıran, siyah, sert, kokulu, süretle yanan, hareketli, keskin ve suda erimeyen bir madde (10b/17)
- kaṭrāna** *is.* Katran (10b/17)
- kaṭre** (*Ar.*) *is.* Damla (11b/23)
- kaṭvī** (*Ar.*) *sf.* Kuvvetli, güçlü, zorlu, sağlam (21a/10)
- kaṭvl** (*Ar.*) *is.* Söz (35a/16)
- kaṭvm** (*Ar.*) *is.* İnsan topluluğu, kavim (26a/3)
- kaṭyd** (*Ar.*) *is.* Endişe (46b/19)
- kaṭynata** *is.* Kayınpeder (5a/24)
- kaṭzā** (*Ar.*) *is.* Kader (1b/4)
- kaṭzāra** (*Ar.*) *zf.* Yanlılıkla (69a/21)
- kāzūre** (*Ar.*) *is.* Pislik, dışkı, alkollü içecek (101b/14)
- kāzūre-i nefit (101b/14)
- kebāb** (*Ar.*) *is.* Kebap (6b/21)
- kebd** (*Ar.*) *is.* Kebed, karaciğer (6b/24)

kebüter (*Far.*) *is.* Güvercin (59a/10)

-kede (*Far.*) *e.* Mahal, ev, yer (86b/3)

→ âteş-kede (99b/24)

keff (*Ar.*) *is.* Avuç, avuç dolusu (22b/11)

keff-i dest (*Ar. + Far.*) *b. is.* El ayası, avuç içi (22b/11)

keffe (*Ar.*) *is.* Kefe, terazi gözü (22a/19)

kelā (*Far.*) *is.* Yeşil ot (38b/5)

kelām (*Ar.*) *is.* Söz (3a/1)

→ hāşıl-ı kelām (118b/11)

→ hūlt-ı kelām (6b/19)

→ şîrîn-kelām (63b/10)

→ fetḥ-i kelām (116a/21)

kelb (*Ar.*) *is.* Köpek, it (105b/8)

→ kudurmuş kelb (105b/8)

kelem (*Far.*) *is.* Lahana (58a/9)

kelle (*Far.*) *is.* Kafa, baş (22a/12)

kelle-ber-kelle (*Far.+Far.*) *b. zf.* Kafa kafaya (22a/12)

ke-l-evvel (*Ar.*) *zf.* Evvelki gibi, eskisi gibi (11b/6)

kem (*Far.*) *sf.* Az, noksan, eksik, fakir, kötü (9b/19)

kemlik (*Far. + T.*) *is.* Kötülük (41a/25)

kemāl (*Ar.*) *is.* Olgunluk, mükemmellik (55a/22)

kemān (*Far.*) *is.* Yay (1a/10)

kemān-ebrū (*Far. + Far.*) Kaşları yay gibi olan, keman kaşlı (1a/10)

kemend (*Far.*) *is.* Çekince daralan düğüm, ilmik, kement (7a/19)

→ kemend-i āsaf Şāh

kemend-endāz (*Far. + Far.*) *b. sf.* Kement atan, kement atıcı (26a/12)

kemer (*Far.*) *is.* Kuşak, kemer (22b/25)

kemīn (*Ar.*) *is.* Pusu, tuzak (49a/14)

kemter (*Far.*) *sf.* Noksan, eksik, başka şeylere göre az olan, pek aşağı, fakir (9b/19)

kemük *is.* Kemik (90a/18)

-ken (*Far.*) *ek.* Kazan, kazıcı, koparan, yıkan, söken” anlamlarına gelir ve kelimelere katılır. Meselâ: (Kuh-ken: Dağ deviren, tünel açan) gibi (9a/14)

→ tiğ-i enīn-ken (9a/14)

kendüm (*Far.*) *is.* Buğday (34a/25)

→ daқиқ-i kendüm (34a/25)

kendüzi *zm.* Kendisi (82b/17)

kerem (*Ar.*) *is.* Cömertlik (4b/1)

kerīm (*Ar.*) *sf.* Cömert (34a/3)

kerre (*Ar.*) *is.* Defa, kere, kez (3a/7)

- kesb** (*Ar.*) *is.* Çalışıp kazanma, elde etmek (30b/5)
→ kesb-i hevā (30b/5)
- kesb-i neşāt** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Sevinçli ve neşeli iş eyleme (58a/4)
- kese** (*TTA*) *sf.* Kısa, kestirme yol (9b/24)
- keşret** (*Ar.*) *is.* Çokluk, bolluk (113a/24)
→ keşret-i insān (113a/24)
- kestāne** (*Yun.*) *is.* Kestane (85a/5)
- keşākeş** (*Far.*) *is.* Münakaşa, çekişme (104a/6)
- keşān-ber-keşān** (*Far.*) *zf.* Zorla, sürükleye sürükleye, çeke çeke (17b/9)
- keşide** (*Far.*) *sf.* Çekilmiş, tartılmış (62a/15)
- kethüdā** (*Far.*) *is.* Kāhya (25a/8)
- ketf** (*Ar.*) *is.* Omuz, kürek kemiği (22b/5)
- ketm-i ‘adem** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Allah’ın ruh ve cisim alemlerini yaratmayı istediği zaman bütün mahlukların ilki olan cevher-i ahzar’ın çıktığı yer (41a/11)
- keyf** (*Ar.*) *is.* Keyif, hafif sarhoşluk (3a/14)
- kez** *is.* Kere, dafe, kez (20b/6)
- kezā** (*Ar.*) *e.* Böyle, böylece (79b/12)
kezā ve kezā (*Ar. + Ar.*) Böyle ve böyle (15a/9)
- kıbāl** (*Ar.*) *is.* Hareket, davranış şekli (15a/21)
- kıcıkla-** (*TTA*) Kıcıklamak, gıdıklamak, hayvanı sürmek (42b/1)
- kıç** *is.* Kıç, popo (121a/19)
- kıçın kıçın** (*TTA*) *zf.* Geri geri, geriye doğru (73b/19)
- kıçınla-** (*TTA*) Geri gitmek, gerilemek, geri çekilmek, sakınmak (74a/7)
- kıçırdat-** Gıcırdatmak (78a/14)
- kılıçla-** Kılıçtan geçirmek, kılıçla vurmak, kesmek (23a/18)
→ tahtın kılıçla- (90a/3)
- kīr** (*Ar.*) *is.* Zift, katran (6b/25)
- kır-** Öldürmek, yok etmek, imha etmek (26a/12)
- kırā’at** (*Ar.*) *is.* Okuma (11a/25)
- kīrāt** (*Ar.*) *is.* Ölçü birimi, dirhemin on altıda birini ifade eder (75a/13)
- kırban** *is.* Kurban, sadak, yay kabı (48b/3)
- kırmadiciler** *sf.* Çok öldürenler manalarına gelen bir sıfat (75a/20)
- kısm** (*Ar.*) *is.* Kısım. Bölüm (37a/9)

- kısmet** (*Ar.*) *is.* Kader, kısmet, nasip (37a/9)
- kışsa** (*Ar.*) *is.* Olay (44b/23)
- kış** *ünl.* Tavuk ve benzeri kümes hayvanlarını kovalamak (kışalamak) için kullanılan ünlem (57a/7)
- kışla-** Kışı geçirmek, kışlamak (61b/9)
- kıtāl** (*Ar.*) *is.* Vuruşma, birbirini öldüresiye dövüşme, muharebe, savaş (110a/4)
- kıya** *sf.* Sert, kıyasıya (49b/19)
- kıyām** (*Ar.*) *is.* Ayağa kalkma, ayaklanma (31b/12)
- kızıl** *sf.* Kırmızı (66a/7)
- ki** (*Far.*) *bağ.* Ki (1a/6)
- kifāyet** (*Ar.*) *is.* Yeterli olma (39a/6)
- kilid** (*Far. kilīd*) *is.* Kilit (66a/13)
- kilidlü** (*Far.+T.*) *sf.* Kilitli (66a/13)
- kilim** (*Far.*) *is.* Kilim (44b/3)
- kim 1.** *zm.* Kim (61b/17)
2. *bağ.* Ki (61b/21)
- kimesne** *is.* Kimse (1a/7)
- kīn** (*Far.*) *is.* Gizli düşmanlık, kin (70a/11)
- kīne** (*Far.*) *is.* Kin, garaz, kalpte beslenen düşmanlık (5a/14)
- kir** *is.* Kir (65b/17)
- kirdār** (*Peh.*) *is.* Davranış ve hareket, eylem (86a/18)
- şā^c ika-kirdār (86a/18)
- kiriş** *is.* Yay kirişi, yay (7a/10)
- kise** (*Far.*) *is.* Kese (19b/8)
- kīş** (*Far.*) *is.* Okluk (62b/1)
- kışver** (*Far.*) *is.* İklim, ülkei memleket (54a/13)
- kitāb** (*Ar.*) *is.* Kitap (79b/12)
- kiyāh** (*Far.*) *is.* Ot (10a/8)
- ko-** Koymak, bırakmak (2b/8)
- zemīne ko- (4b/8)
- koçuş-** (*T.*) Kucaklaşmak, sarmaşmak (2b/10)
- koğ-** Kovmak (143a/3)
- koltuq** *is.* Koltuk, kol altı (7b/12)
- koca** *sf.* Koca, iri, yaşlı, ihtiyar (47b/25)
- koç-** Kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak (92a/19)
- koçuş-** Kucaklaşmak, sarmaşmak (2b/10)
- koçu** *is.* Vaktiyle kullanılan süslü, kapalı araba (2b/8)
- kol** *is.* Kol (1b/19)
- kolçak** (*TTA*) *is.* Kollara takılan zırh parçası (12a/1)
- kon** (*Ar.*) (*Argo*) *is.* Kalça, göt (105a/8)

- kon-gāh** (*Ar. + Far.*) *is.* Göt yeri (64a/15)
(105a/8) → Süheyl-i Kūhī (64a/15)
- konak** *is.* Konak, köşk (10b/8) **kūh-cesed** (*Far. + Ar.*) *b. sf.* Dağ vücutlu, dağ gövdeli (63b/19)
- korek** (*Peh.*) *sf.* Dazlak, kel (25b/25) → Korek-serler (25b/25) **kūh-ser** (*Far.*) *b. sf.* Dağ başlı (89b/22)
- **koş-** Arkadaş olarak yanına vermek, eklemek (15a/16) → **Ḳaḥṭamūr-ı Kūh-ser** (89b/22)
- köpri** *is.* Köprü (59a/7) **kul** *is.* Kul, köle (4b/13)
- kösteklen-** Ayağına bir engel takılarak düşer gibi olmak veya düşmek (46a/19) **kulaç** *is.* Kulaç (9a/19)
- ḳubbe** (*Ar.*) *is.* Yarım küre şeklinde yapılan bina damı (10b/3) **ḳulağuz** (*TTA*) *is.* Kılavuz, rehber (23b/22)
- ḳuca düş-** *bk. ḳuça düş-* (53b/13) **ḳulavuz** (*DLT*) *bk. ḳulağuz* (26b/15)
- ḳuça düş-** (*TTA*) Kucaklamak, kucaklaşmak (144b/18) **ḳulle** (*Ar.*) *is.* Kule (7a/25)
→ **ḳulle-i Pīrūz** (90a/3), **ḳulle-i Elmās** (91b/11), **ḳulle-i Yākūt** (91b/12)
- kūdek** (*Far.*) *is.* Çocuk (32a/24) **ḳurd** (*TTA*) *is.* Kurt (26a/9)
- ḳudret** (*Ar.*) *is.* Güç, kuvvet, kudret (23a/3) **ḳurdır-** Kurdurmak (8a/23)
- kūh** (*Far.*) *is.* Dağ (39a/23) **ḳurı** (*TTA*) *is.* Kuru (27b/10)
- **dāmen-i kūh** (26a/7) **ḳurıcığ** *is.* Erkek cinsellik organı (105a/8)
- **kūh-ı Ḳaf** (30b/8), **kūh-ı Bercesīd** (48b/7), **Kūh-ı Sūrḥan** (54b/24), **kūh-ı Bercīs** (70a/3), **kūh-ı Çīs** (70a/5), **kūh-ı Elvān** (77a/4), **kūh-ı Heft-gān** (76b/25), **Kūh-ı Āteş** (91b/5) **kūh-ı Zemherī** (70a/19) **ḳuruyacağ** *bk. ḳurıcığ* (105a/11)
- kūhī** (*Far.*) *sf.* Dağlı, dağ gibi → **ṭabl-ı kūs** (5a/20)
- ḳurıl-** Kurulmak **kūs** (*Far.*) *is.* Kös, eski savaşlarda, alaylarda deve veya araba üstünde taşınarak çalınan büyük davul (5a/20)

- kūs-i ḥarbī (68a/11)
- kus-** Kusmak (76a/24)
- kuşkun** *is.* Atın kuyruğu altından geçirilip eyere bağlanan kayış (109a/8)
- kūşe** (*Far.*) 1. *is.* Köşe (2b/3)
- ciger kūšem (*Far. + Far.*) *b. is.* Ciğer köşem (2b/3)
2. *zf.* Köşe bucak (83b/5)
- kuṭb** (*Ar.*) *is.* Dini bir meslek veya grubun başı, tasavvufta en yüksek noktaya ulaşmış kişi, büyük mürid (2b/12)
- kuvve** (*Ar.*) *is.* Kuvvet, güç, iktidar (11a/7)
- kuvvet-i kāhire** (*Ar. + Ar.*) *b. sf.* Yok edici, ezici kuvvet (27a/20)
- kuyruk** *is.* Kuyruk (81b/15)
- kübrā** (*Ar.*) *sf.* En büyük (3b/20)
- iskender-i kübrā (25a/10)
- küdüret** (*Ar.*) *is.* [Keder'den üretilmiştir.] Kaygı, tasa, keder, bulanıklık (3a/11)
- küffār** (*Ar.*) *is.* Gavurlar, hak din olan İslamiyeti inkar edenler, kafirler (45a/17)
- küfr** (*Ar.*) *is.* Küfür, dinsizlik, imansızlık, Allah'a ve dine ait şeylere inanmama (23b/1)
- küheylān** (*Ar.*) *is.* Gözü sürmeli cins Arap atı (56a/6)
- kükre-** Aslan'ın bağırması (34a/16)
- külhān** *bk. külhān* (77b/10)
- külhān** (*Far.*) *is.* Hamam ocağı (72b/11)
- külliyet** (*Ar.*) *is.* Bütün olma hali, çokluk (61b/4)
- küngüre** (*Far.*) *sf.* Süslü çıkıntısı olan, Kubbenin en yüksek yeri, tepesi (15a/3)
- küp** (*Ar.*) *is.* Toprak kap, küp (73b/14)
- küstāhlık** (*Far.+T.*) *is.* Saygısızlık, küstahlık (3a/7)
- küşād** (*Far.*) *is.* Açılış, açma, fetih, ilk açılış merasimi (10b/1)
- küşte** (*Far.*) *sf.* Öldürülmüş, ölü (63b/17)
- küt** *is.* Tahta ve katı şeylere vurulunca çıkan ses (28a/24)
- kütāh** (*Far.*) *sf.* Kısa, boysuz (143a/12)
- kütte** *zf.* Birdenbire "küt" diye ses çıkararak (143b/24)
- kütür kütür** *zf.* Kütür kütür, kütür sesini çıkararak kırılmak (35a/20)

- kütürdi** (*TTA*) *is.* Kütürtü, gürültü, patırdı ve kütürdeme sırasında çıkan ses (14b/23)
- L-**
- lā** (*Ar.*) *e.* Olumsuzluk edatı ()
- lā-büdd** (*Ar.*) *sf. ve zf.* Lazım, elzem, gerekli, mutlaka, muhakkak (3b/8)
- lā-ya'kil** (*Ar.*) *is. ve sf.* Akli başında olmayan (71a/24)
- lā-ya'lemül-ğaybe illa'l-lāh** (*Ar.*) Gaybı Allah'tan başka kimse bilmez (102b/8)
- lā-tereddüd** (*Ar.*) *is.* Terddütsüz (35a/7)
- lāf** (*Far.*) *is.* Söz, lakırdı, konuşma (141b/13)
- lāf-ı güzāf** (*Far. + Far.*) *b. is.* (141b/13)
- lāf-ı güzāf ur- (39b/25)
- lağāb** (*Ar.*) *is.* Lakap, takma ad (73b/9)
- lağm** (*Ar.*) *is.* Lağım, tünel, kale duvarlarına gedik açmak ya da düşman ordugahına zarar vermek amacıyla düşman siperlerine doğru yer altından açılan dar yol (27a/5)
- la'ine** (*Ar.*) *sf.* Lanetlenmiş, istenilmeyen (87b/16)
- la'ine** (*Ar.*) *sf.* Lanetlenmiş, istenilmeyen (70a/13)
- lākin** (*Ar.*) *bağ.* Ama, fakat (86a/3)
- laqlağ** (*Ar.*) *is.* Leylek (104a/22)
- laqlağ-nāme** (*Ar. + Far.*) Leylek kitabı, leylek yazısı (104a/22)
- lāle-hadd** (*Far.*) *sf.* Lale yanaklı, yanakları pembe renkte olan (1a/10)
- lāne** (*Far.*) *is.* Yuva (65a/17)
- iki 'Ankā bir lānede yavru çıkarmaz (65a/17)
- larḳadağ** *zf.* Ansızın (87b/18)
- lāşe** (*Far.*) *is.* Leş, kokmuş et parçası, boğazlanmadan ölen veya İslami kurallara göre kesilmeyen hayvan leşi 1b/15
- laṭif** (*Ar.*) *sf.* Hoş, güzel (36a/7)
- laṭife** (*Ar.*) *is.* şaka (67b/3)
- lāya'kil** (*Ar.*) *sf.* Kendinde olmayan (71a/24)
- lāzım** (*Ar.*) *is.* Lüzumlu olan, gerekli (6a/15)
- leb** (*Far.*) *is.* Dudak (5a/12)
- leme'an** (*Ar.*) *is.* Parlama, parıldama (56b/9)
- lenger** (*Far.*) *is.* Gemi demiri, çapa (2b/22)
- lerzān** (*Far.*) *sf.* Titrek, titreyen (2a/1)

- lerze-nāk** (*Far.*) *b. sf.* Titreyen, titrek (144b/12)
- leşker** (*Far.*) *is.* Asker, ordu (11a/1)
→ azm-ı leşker-i ferāmerz (65b/8 ve 65b/9)
- levh** (*Ar.*) *is.* Levha (59b/9)
- levm** (*Ar.*) *is.* Ayıplama, kınama (50a/4)
- libāçe** (*Far.*) *is.* Elbise, libas (23b/10)
- libās** (*Ar.*) *is.* Elbise, giysi, giyilecek şey (12b/16)
- licām** (*Ar.*) *is.* Gem, yular, dizgin (144b/15)
- lisān** (*Ar.*) *is.* Dil (15b/11)
→ imdād -ı lisān (69b/8)
- loşma** (*Ar.*) *is.* Lokma (54b/20)
- lu‘b** (*Ar.*) *is.* Oyun, eğlence (65b/23)
→ lu‘b-ı hüner (65b/23)
- lütf** (*Ar.*) *is.* İyilik, lütuf (5b/6)
- M-**
- ma‘a** (*Ar.*) *e.* İle, beraber, birlikte (8b/3)
- mā‘adā** (*Ar.*) *e.* -den başka (1b/20)
- ma‘ān** (*Ar.*) *zf.* Beraber, birlikte (35b/25)
- mābeyn** (*Far.*) *is.* Ara, aradaki şey, iki şeyin arası (30a/19)
- ma‘būd** (*Ar.*) *is.* Allah (7b/1)
- ma‘cūn** (*Ar.*) *is.* Hamur kıvamındaki ilaç (11b/18)
- mādām** (*Ar.*) *bağ.* Madem, çünkü (56b/15)
→ mādāmki (56b/15)
- madara** (*Yun.*) *is.* Madara, yenilmek, rezil olmak, zayıf, beceriksiz (34b/14)
- māder** (*Far.*) *is.* Ana, anne, çocuğu doğuran (21a/9)
- ma‘dūm** (*Ar.*) *sf.* Yok olmuş (50b/4)
- mağara** (*Ar.*) *is.* Mağara (1a/3)
- mağlūb** (*Ar.*) *sf.* Yenilgiye uğramış (12b/18)
- mağrūr** (*Ar.*) *sf.* Gururlu (32a/3)
- māh** (*Far.*) *is.* Ay (5a/12)
- maḥall** (*Ar.*) *is.* Yer, konum, bölge (1b/1)
- maḥbūb** (*Ar.*) *is.* Sevilen, sevgili (5a/10)
- maḥbūbe** (*Ar.*) *sf.* Sevilmiş, sevilen (83b/13)
→ maḥbūbe i devrān (85a/12)
- maḥbūs** (*Ar.*) *is. ve sf.* Alıkonulmuş, hapsedilmiş, esir (1a/6)
- maḥfi** (*Ar.*) *sf.* Gizli, saklı (6a/8)
- maḥfice** (*Ar. + T.*) *zf.* Gizlice (113a/14)
- māhī** (*Far.*) *is.* Balık (32b/5)

- māhī-beden** (*Far.*) *b. sf.* Balık vücutlu (32b/6)
→ Semāk-ı Māhī-beden maymun-ser (89b/8)
- māhir** (*Ar.*) *sf.* Becerili, maharetli (9a/13)
- mahlūkāt** (*Ar.*) *is. ve sf.* Yaratılmışlar, canlılar (79b/9)
→ ecnās-ı muẓtelife (97a/19)
- mahmūz** (*Ar.*) *is.* Mahmuz (81b/20)
- mah-peyker** (*Far.*) *sf.* Nurlu, ay yüzlü, yüzü ay gibi parlak ve güzel olan (59b/25)
- maḥrem** (*Ar.*) *sf.* Gizli (5a/4)
→ maḥrem-i rāz-ı dīrāz (*Ar. + Far. + Far.*) *b. is.* En uzun ve gizli sır (5a/4)
- maḥşūş** (*Ar.*) *is.* Özel, has bilerek (65a/14)
- ma'ḥūd** (*Ar.*) *sf.* Sözü geçen, ahdolunmuş, bilinen (22a/16)
- maḥv** (*Ar.*) *is.* Yok etme, ortadan kaldırma, yok olma (59a/8)
- maḥẓ** (*Ar.*) *is.* Halis, katıksız, sade, tam (18b/2)
→ āteş-i maḥẓ ol- (18b/2)
- maḥzūn** (*Ar.*) *sf.* Tasalı, kederli, hüznü, gamlı (42b/16)
- mā'il** (*Ar.*) *sf.* Hevesli, istekli, meyilli (44a/2)
- maḳām** (*Ar.*) *is.* Oturulan yer, mevki (15a/6)
- maḳāmāt** (*Ar.*) *is.* Makamlar, meclisler (57b/25)
- maḳbūl** (*Ar.*) *sf.* Kabul gören, kabul olunan, beğenilen (23b/6)
- maḳdūr** (*Ar.*) *is.* Güç, kuvvet, kudret, elden gelen (11b/24)
- maḳreme** [miḳreme] (*Ar.*) *is.* Havlu, el bezi, mendil (23a/8)
- ma'ḳūl** (*Ar.*) *is.* Akla uygun, aklın kabul edeceği (63b/1)
- māl (I)** (*Ar.*) *is.* Mal, servet (115b/13)
- māl (II)** (*Far.*) *sf.* süren, sürülen anlamlarıyla terkipler yapar (69b/8)
→ pāy-māl (117b/20)
- mālik** (*Ar.*) *is.* Sahip (7a/15)
- ma'lūm** (*Ar.*) *sf.* Bilinen, belli (24a/22)
- ma'nā** (*Ar.*) *is.* Mana, anlam (3b/6)
- ma'nen** (*Ar.*) *is.* Manaca, mana itibariyle, esasça (140b/17)
- mānend** (*Far.*) *ed.* Benzer, eş, gibi (7a/16)
- mār** (*Far.*) *is.* Yılan (139a/9)
- maranḳoz** (*İt.*) *is.* Marangoz, gemideki ahşap işçisi (25b/1)

maraz (Ar.) *is.* Hastalık (73b/7)

→ maraz-ı mevt (Ar. + Ar.) *b. is.*

İnsanın ölümüne neden olan hastalık
(73b/7)

ma^ʿreke (Ar.) *is.* Çarpışma, cenk
(34b/19)

ma^ʿşüm (Ar.) *sf.* Suçsuz (73a/16)

maṭbah (Ar.) *is.* Mutbah, mutfak, yemek
pişirilen yer (8a/7)

mā-vaḳa^ʿ (Ar.) *sf.* Vuku bulmuş, olup
geçmiş, olup biten (19a/23)

māye (Far.) *is.* Maya, damızlık (41b/12)

māymūn (Ar.) *is.* Maymun (89b/8)

māymūn-ser (Ar.+Far.) *b. sf.*

Maymun başlı (89b/8)

→ Semāk-ı Māhī-beden māymūn-ser
(89b/8)

mazarrat (Far.) *is.* Zararlar, ziyanlar
(32a/21)

mazhar (Ar.) *is.* Nail olma (9b/24)

mazlūm (Ar.) *sf.* Zulme uğramış
(81a/10)

mebānī (Ar.) *is.* Temeller, yapılar,
binalar (21b/5)

mecāl (Ar.) *is.* Güç, kuvvet, takat
(23a/23)

mechūlü'n-neseb (Ar.) *b. is.* Kimin
çocuğu olduğu bilinmeyen kişi, onun
bunun çocuğu (39b/13)

meclis (Ar.) *is.* Toplanılacak yer, bir
mesele hakkında görüşmek üzere
biraraya gelmiş grup (4a/14)

mecmu^ʿ (Ar.) *is.* Hep, hepsi, tamamı
(61b/3)

medār (Ar.) *is.* Vesile (34a/24)

meded (Ar.) *is.* Yardım, çare, imkan
(1b/23)

medḥ (Ar.) *is.* Övme, övgü (21b/24)

medḥ-i şenā (Ar. + Ar.) *b. is.*

Övme ve yüceltme (81b/16)

mefhūm (Ar.) *sf.* Anlaşılmış, kavram
(81b/16)

→ mefhūm-ı name (112a/23)

mehābet (Ar.) *is.* Ululuk, azamet,
büyüklük, heybet (20b/5)

mehāret (Ar.) *is.* Beceri, maharet, ustalık
(34a/22)

→ ʿ arz-ı mehāret (34a/22)

mehīb (Ar.) *sf.* Heybetli, azametli,
korkunç (73b/20)

mehter (Ar.) *is.* Mızıkacı, Osmanlı askeri
mızıkası ve buna mensup müzikçiler,
yüksek rütbeli hizmetkar (62b/21)

- mekān** (Ar.) *is.* Yer, mahal, bölge (3b/13)
- mekārim** (Ar.) *is.* İyilik, cömertlik, ululuk (135a/11)
- mekr** (Ar.) (Bak. *Mekir / mükûr*) *is.* Hile, aldatma, oyun, düzen (Birisinin kötü veya iyi hallerini öğrenmek veya kötülüğe sevk etmek ya da gâyesinden alıkoymak için yapılır.) (53b/1)
- mekkār** (Ar.) *sf.* Hilekar, düzenbaz, Çok aldatıcı, mekr yapan (7a/3)
- mekrūh** (Ar.) *sf.* İğrenç (85a/10)
→ vālide-i mekrūh (79b/19)
→ dāb-ı mekrūh (85a/10)
- melālet** (Ar.) *is.* Can sıkıntısı, usanma, bıkkınlık (18a/5)
- melāmet** (Ar.) *is.* Ayıplama, kınama, azarlama, çıkışma (47b/8)
- mel'anet** (Ar.) *is.* Melunluk, lanete sebep olan (50a/4)
- melek** (Ar.) *is.* Melek (123a/13)
melek-ül-mevt (Ar. + Ar.) *b. is.* Ölüm meleği, Azrail (61a/12)
- meleke** (Ar.) *is.* Ruh, yeti (43b/16)
- mellāh** (Ar.) *is.* Gemici, kaptan, denizci (25b/14)
- melik** (Ar.) *is.* Sahip, mal ve mülk sahibi (31a/6)
- melül** (Ar.) *sf.* Bıkılmış, bezmiş, usanmış, mahzun (3b/16)
- mel'ün** (Ar.) *sf.* Lanetlenmiş (7b/3)
mel'ün ibn-i mel'ün (Ar. + Ar.) *b. is.* Melun oğlu melun, lanet oğlu lanet (47a/1)
- mel'üne** (Ar.) *sf.* Lanetlenmiş (56a/6)
- memālik** (Ar.) *is.* Ülkeler, memleketler, diyarlar (49b/23)
→ memālik-i Sind (49b/23)
- memāt** (Ar.) *is.* Ölüm, ahirete göç etmek (143a/17)
- memleket** (Ar.) *is.* Ülke (11a/21)
- men'** (Ar.) *is.* Men, yasaklama (4a/2)
- menāzil** (Ar.) *is.* Menzil, menziller, inecek yollar, konak yerleri (23b/22)
→ kat' -ı menāzil (23b/22)
- mengol** (Ar.) *is.* Su toplanma yeri (100b/16)
→ fil-i mengol (100b/16)
- meni** (Ar.) Erkek bel suyu, döl suyu, sperm (92b/24)
- menkūha** (Ar.) *is.* Nikahlı hanım, eş (13a/16)
- menşib** (Ar.) *is.* Makam, mertebe, rütbe (11b/6)
- menāzil** (Ar.) *is.* Menziller, duraklar, konak yerleri (15b/25)

- menzil** (*Ar.*) *is.* Konak yeri, bir günlük yol, bir günde gidilebilen yol (15b/25)
- merāhil** (*Ar.*) *is.* Konaklar, menziller, mesafeler, duraklar (15b/25)
- merd** (*Far.*) *is.* Adam, erkek, yiğit (7b/25)
→ merd-i revende (80a/1)
- merdāne** (*Far.*) *zf.* Yiğitçe (12b/2)
- merdānelik** (*Far. + T.*) *is.* Mertlik, erlik, yiğitlik (29b/8)
- merdom** (*Peh.*) *is.* İnsan, beşer, insanoğlu (5b/24)
- merdom-ḥor** (*Far.*) *b. sf.* İnsan yiyen, leş yiyen (5b/25)
- merdom-ser** (*Far.*) *b. sf.* Yamyam başlı (3b/2)
→ Kartās-ı merdom-ser (3b/2)
- merḥale** (*Ar.*) *is.* Menzil, konak, iki konak arası mesafe, bir günlük yol (23b/22)
→ tayy-ı merḥale (23b/22)
- merḳad** (*Ar.*) *is.* Mezar (74a/1)
- merkez** (*Ar.*) *is.* Odak nokta, işlek yer (18a/9)
- mertebe** (*Ar.*) *is.* Derece, miktar (3a/14)
→ mertebe-i kuvvet (68a/25)
- merviyāt** (*Ar.*) *is.* Rivayet olunmuş şeyler, kulaktan kulağa söylenerek gelmiş olan sözler (25b/20)
- meşāf** (*Ar.*) *is.* Saf yerleri, sıra ile ve uzun uzadıya dizilen topluluk, savaş meydanı (28b/3)
- mescid** (*Ar.*) *is.* Küçük cami, mescit (23b/20)
- meşhūr** (*Ar.*) *sf.* Sihirlenmiş, büyülenmiş (84b/15)
- meşhere** (*Ar.*) *sf.* Alay edilen, taklitçi, soytarı, matrak, gülünç (101a/14)
- meskūn** (*Ar.*) *sf.* Yaşanılan, oturlan yer (89a/15)
→ rub^ç -ı meskūn (30b/9)
- mesned** (*Ar.*) *is.* Makam (91b/21)
→ mesned-i melā^ç in (91b/21)
- mest** (*Far.*) *sf.* Sarhoş, akli başında olmayan (21a/9)
- meşel** (*Far.*) *is.* Atasözü, meşhur söz (79a/14)
- meş^çal** (*Ar.*) *is.* Meşale, kandil, aydınlatıcı alet, lamba (26b/17)
- metā^ç** (*Ar.*) *sf.* Mal, eşya, kıymetli eşya (5a/15)
→ şabr-ı metā^ç in (5a/15)
- metin** (*Ar.*) *sf.* Sağlam (89b/7)
→ gergedan-ı metin (38a/19)
- mevlā** (*Ar.*) *sf.* Allah (80a/13)
- mevsim** (*Ar.*) *is.* Mevsim (69a/5)

- mevt** (*Ar.*) *is.* Ölüm (143a/20)
 → maraž-ı mevt (73b/7)
 → melekü^c l-mevt (61a/12)
- meydān** (*Ar.*) *is.* Meydan (4a/25)
 → ^cazm-ı meydān eyle- (41b/21)
 → ber-meydān (41b/18), ser-meydān (38b/13)
- meyl** (*Ar.*) *is.* Meyil (1b/12)
- meymene** (*Ar.*) *is.* Ordunun sağ cenahı, sağ kol, sağ kanat (143a/15)
- meysere** (*Ar.*) *is.* Ordunun sol cenahı, sol kanat (143a/15)
- me`yus** (*Ar.*) *sf.* Umutsuz, üzgün, kederli, yeise düşmüş (43a/9)
- micmer** (*Ar.*) *is.* Tütsü kabı (84a/21)
- miftāh** (*Ar.*) *is.* Anahtar, kilitleri açan anahtar (85b/14)
- miğfer** (*Ar.*) *is.* Miğfer (17a/6)
- mīh** (*Far.*) *is.* Mıh, çivi, kazık (144b/18)
- mīhr** (*Far.*) *is.* Sevgi (5a/17)
- miğdār** (*Ar.*) *is.* Parça, değer (1b/18)
- mihnet** (*Ar.*) *is.* Eziyet, dert, bela, sıkıntı, acı (52b/16)
- mīl** (*Ar.*) *is.* İğne gibi ucu sivri bir alet, şiş (143b/17)
- milk** (*Ar.*) *is.* Mülk, mal (23a/5)
- minnet** (*Ar.*) *is.* Minnet, teşekkür (50a/19)
- minvāl** (*Ar.*) *is.* Tarz, suret, biçim, yol (1b/4)
- mirrīh** (*Ar.*) *is.* Mars gezegeni, Eski İran'da yolcuuları koruduğuna inanılan Mirrih yıldızına Behram ismi de verilmiştir. Klasik Edebiyat'ta bu unsur kullanılmıştır (60b/16)
- mirrīh-şıfat** Mars gezegeni gibi (60b/16)
- mişāl** (*Ar.*) *is.* Örnek (5a/13)
- mişl** (*Ar.*) *is.* Benzer (7a/20)
- mīşe-zār** (*Far.*) *is.* Meşelik, küçük koruluk, ağaçlık (34a/12)
- miyān** (*Far.*) *is.* Bel (5a/12)
 → miyān-ı şaḥn-ı gāye (81b/16)
- mīzān** (*Ar.*) *is.* Terazî, ölçü, tartı (32a/1)
- mohre** (*Peh.*) *is.* Demirci çekici (10b/5)
- mu`allaḳ** (*Ar.*) *zf.* Baş aşağı asılmış gibi (44a/18)
- mu`āmele** (*Ar.*) *is.* Davranış, birbiri ile iş görme, alış veriş (8b/8)
 → şüret-i mu`āmele (61a/23)
- mu`ānaḳa** (*Ar.*) *is.* Birbirinin boynuna sarılma, sarmaşa, kucaklaşma (63a/19)

- mu^ʿayyen** (Ar.) *is.* Belirli, kararlaştırılmış (79b/8)
- mu^ʿazzam** (Ar.) *sf.* Azametli, ulu, iri (9b/23)
- mufaşşal** (Ar.) *sf.* İzahlı, ayrıntılı, geniş malumatlı (14b/11)
- muḥabbet** (Ar.) *is.* Sevgi, sevme (20b/6)
- muḥāfaẓa** (Ar.) *is.* Saklama, koruma (67a/5)
- muḥāl** (Ar.) *sf.* Mümkün olmayan (88a/8)
- muḥālif** (Ar.) *sf.* Muhalefet eden, birbirine benzemeyen, uymayan, birbirine zıt olan (82a/20)
- muḥarref** (Ar.) *sf.* Tahrif edilmiş, değiştirilmiş (77b/25)
- muḥāṭara** (Ar.) *is.* Tehlike, zarar, ziyan (33b/14)
- muḥīb** (Ar.) *sf.* Seven, dost (73b/20)
- mūḥiṣ** (Ar.) *sf.* Korkunç, korkutucu, dehşet verici, korku veren (92b/9)
- muḥīṭ** (Ar.) *is.* Çevre (92a/22)
→ deryā-yı muḥīṭ (92a/22)
- muḥkem** (Ar.) *zf.* Tamamen, sıkıca (4b/16)
- muḥtāc** (Ar.) *sf.* Muhtaç, ihtiyaç sahibi, yoksul (24b/21)
- muḥtelif(e)** (Ar.) *is.* Türlü, çeşitli, bir tür olmayan (30b/13)
→ ecnās-ı muḥtelife (30b/13)
- muḥābele** (Ar.) *is.* Karşısına gelme (16a/6)
- muḥābil** (Ar.) *is.* Karşılama, karşı taraf, karşılık (9a/4)
- muḥaddem** (Ar.) *zf.* Önce gelen, önceden, önce, önceki, ön askeri birlik (16a/7)
- muḥaddemā** (Ar.) *zf.* Önceden, önce, evvelce, eskiden, bundan evvel (2b/9)
- muḥārin** (Ar.) *sf.* Yakın olan, ulaşılmış olan (11b/14)
- muḥarrer** (Ar.) *sf.* Kararlaştırılmış, kesin (37a/14)
→ ceng-i muḥarrer (37a/14)
- muḥāvemēt** (Ar.) *is.* Karşı koyma, direnme (33b/19)
- muḥayyed** (Ar.) *is.* Dikkat eden, ihtimam gösteren (2b/17)
- mum** (Far.) *is.* Mum, yumuşak (4a/4)
- mūnis** (Ar.) *sf.* Cana yakın, alışılmış, ehlileşmiş (27a/11)
- muntazır** (Ar.) *sf.* Bekleyen, gözleyen (6a/17)
- mūr** (Far.) *is.* Karınca (67a/5)
→ mūr-ı siyāh (67a/5)

- murād** (*Ar.*) *is.* İstek, maksat (4a/4)
→ ber-murād (14b/17), nā-murād (50a/25)
- mūrān** (*Far.*) *is.* Karıncalar (95b/8)
→ vādi-i mūrān (95b/8)
- murdār** (*Far.*) *sf.* Mundar, kirli, pis (32a/6)
- murğ** (*Far.*) *is.* Kuş (48b/2)
murğ-şifat (*Far.*) Kuş şeklinde (70a/7)
murğ-zār (*Far.*) *b. is.* Kuşu çok olan yer, kuş bahçesi (94a/10)
- muşāḥabat** (*Ar.*) *is.* Sohbet etme, konuşma, görüşüp konuşmalar (141b/3)
- musahḥar** (*Ar.*) *sf.* Ele geçirilmiş (73b/15)
- musannaʿ** (*Ar.*) *sf.* Sanat eseri olarak meydana getirilmiş, süslenmiş, sanatkarane yapılmış olan (69a/4)
- muşavver** (*Ar.*) *sf.* Resimli, tasvir edilmiş (14a/5)
- muşt** (*Far.*) *is.* Avuç, yumruk (22b/11)
→ muşt-ı şāhib-ķırānī (92b/9)
- muṭalsam** (*Ar.*) *sf.* Tılsımlı, büyü, tılsımlanmış olan (87a/16)
- muṭalsım** (*Ar.*) *sf.* Tılsımlayan, tılsım ve büyü yapan (18a/13)
- mutavaṭṭın** (*Ar.*) *sf.* Vatan edilmiş, yurt tutmuş, yerleşmiş, vatan eylemiş (77a/11)
- muʿteber** (*Ar.*) *sf.* İtibarlı, hatırı sayılır, saygın, geçerli (34b/7)
- muṭīʿ** (*Ar.*) *sf.* İtaat eden, boyun eğen (26a/13)
- muṭṭaliʿ** (*Ar.*) *sf.* Öğrenmiş, haber almış, bilgili (14b/19)
- muttaşıl** (*Ar.*) *zf.* Hiç durmadan, aralıksız (36a/7)
- muvāfık** (*Ar.*) *zf.* Uygun, yerinde, denk (25b/5)
- mūy** (*Far.*) *is.* Kıl, saç, tüy (21b/8)
- mużāyaka** (*Ar.*) *is.* Sıkıntı, darlık (46a/10)
- mūzī** (*Ar.*) *sf.* İnciten, eziyet veren, rahat bırakmayan (24b/15)
- mübārek** (*Ar.*) *sf.* Bereketli (5a/9)
mübārek-bād (*Ar. + Far.*) *b. is.* Mübarek olsun (5a/25)
- mübāriz** (*Ar.*) *sf.* Diğer biriyle kavgaya tutuşan, düello yapan (140a/22)
- mübāşeret** (*Ar.*) *is.* Bir işe başlama (11a/12)
- müberrā** (*Ar.*) *sf.* Temize çıkmış, aklanmış (50b/5)

- mübîn** (*Ar.*) *sf.* Açıklayan, açıklayıcı (51b/14)
→ dîn-i mübîn (51b/14)
- mücādele** (*Ar.*) *is.* Mücadele (82a/3)
- mücellā** (*Ar.*) *sf.* Cilalı, parlak (72b/21)
→ āyine-i mücellā (87a/19)
- mücerrebāt** (*Ar.*) *sf.* Görgü, tecrübe olunmuş ve denenmiş şeyler (57b/25)
- mücevvef** (*Ar.*) *sf.* İçi boş (61b/5)
- müdārā** (*Far.*) *is.* Yüze gülme, dost gibi davranma (85a/25)
- müddet** (*Ar.*) *is.* Zaman (56b/12)
- müddet-i sehl** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Kolay zaman, az müddet (60b/6)
- müdevver** (*Ar.*) *sf.* Yuvarlak, değirmi halde olan, döndürülmüş (22a/21)
- mü'ekkil** (*Ar.*) *sf.* Vekil tayin eden, vekil yapan, birini vekil eden kimse (59b/21)
- müferriḥ** (*Ar.*) *sf.* Ferahlık veren, ferahlatıcı (34a/8)
- müfid** (*Ar.*) *sf.* Yararlı, faydalı (24b/6)
- müft** (*Far.*) *is.* Beleş, bedava, parasız, bedelsiz (124b/17)
- müheyyā** (*Ar.*) *is.* Hazırlanmış olan, hazır (24a/5)
- mühîb** (*Ar.*) *sf.* Heybetli, azametli, korkunç (6b/13)
- mühr** (*Far.*) *is.* Mühür (41a/7)
- müjgān** (*Far.*) *is.* Kirpik, kirpikler (5a/13)
- mükellef** (*Ar.*) *sf.* Yapmakla yükümlü
- mülāḥaza** (*Ar.*) *is.* Düşünce, dikkatle bakma, iyice düşünüp bir işin hakikatını tetkik etme (142a/3)
- mülāyemet** (*Ar.*) *is.* Yumuşak huyluluk (34b/15)
- mülāyim** (*Ar.*) *sf.* Yumuşak (25b/9)
- mülük** (*Ar.*) *is.* Melikler, hükümdarlar, veliler (118a/19)
- mülūkī** (*Ar.*) *is.* Meliklere, hükümdarlara ait olan, onlara özel her şey (13a/10)
- mümtāz** (*Ar.*) *sf.* Seçkin (51b/16)
- münācāt** (*Ar.*) *is.* Tanrı'ya yakarma, Allah'a yalvarma (60b/11)
- münādī** (*Ar.*) *is.* Nida eden, seslenen, çağırın, tellal (143a/9)
- münaḳkaş** (*Ar.*) (*Noksandan*) *sf.* Eksiltilmiş, azaltılmış, tenkis edilmiş (35b/16)
- münāsib** (*Ar.*) *sf.* Uygun, yerinde (4a/1)
- müncer** (*Ar.*) *is.* Nihayet bulma, neticelenme, sonuçlanma (10b/10)

- münfa‘il** (*Ar.*) *sf.* İnfial eden, gücenen, güceniş, yüreğine işlemiş, alınmış (51b/17)
- müneccimān** (*Ar. + Far.*) *is.* Falcılar (15a/6)
- münevver** (*Ar.*) *sf.* Aydın, aydınlatılmış (5a/22)
- münezzeh** (*Ar.*) *sf.* Kusur ve noksanlıklardan uzak (41a/8)
- münḥarif** (*Far.*) *sf.* Yoldan çıkmış, eğilmiş, çarpık, usulünden çıkmış, sağlam olmayan (28a/11)
- münhezim** (*Ar.*) *sf.* Bozguna uğrayan (45a/22)
- müntehā** (*Ar.*) *sf.* Son, en son derece, son uç, nihayet (10b/5)
→ gürz-i müntehā (38a/20)
→ dıraḥt-ı müntehā (46a/16)
- münteşir** (*Ar.*) *is.* Yaygın (51a/3)
- mürāca‘at** (*Ar.*) *is.* Başvuru (70b/8)
- mürd** (*Far.*) *sf.* Ölmüş, ölü (1a/9)
- mürtefi‘** (*Ar.*) *sf.* Yüksek, yüce, yükselmiş (37a/1)
- mürūr** (*Ar.*) *is.* Geçme, geçip gitme (5b/1)
mürūr-ı eyyām (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Günlerin geçmesi (59a/8)
- mürüvvet** (*Ar.*) *is.* İyilik (87a/13)
- müselmān** (*Ar.*) *is.* Müslüman (46b/6)
- müstağraḳ** (*Ar.*) *sf.* Batmış, garkolmuş (5a/14)
- müstahkem** (*Ar.*) Sağlamlaştırılmış (83b/11)
- müstecāb** (*Ar.*) *sf.* İsteği kabul edilen, kabul edilen (20b/7)
- müstevlī** (*Ar.*) *sf.* İstila eden, ele geçiren (71a/1)
- müşābehet** (*Ar.*) *is.* Benzerlik (8a/4)
- müşābih** (*Ar.*) *is.* Benzer, benzeyen (102b/19)
- müşāvere** (*Ar.*) *is.* Danışma, konuşma (3b/8)
- müšerref** (*Ar.*) *sf.* Şerefendirilmiş (63b/8)
- müşkil** (*Ar.*) *sf.* Güç, zor, çetin (15a/18)
- müşṭ** (*Far.*) *is.* Yumruk (86b/2)
→ müşṭ-i pehlevānī (86b/2)
→ müşṭ-ı şāhib-ḳırānī (78a/21)
- müṭāla‘a** (*Ar.*) *is.* Okuma, tetkik, düşünce (59b/9)
- müte‘allik** (*Ar.*) *is.* İlgili, ilişkin, alakalı (32b/3)
- müte‘ellim** (*Ar.*) *sf.* İçi sızlayan, acı duyan (68b/19)
- müteraḳḳıḳ** (*Ar.*) *sf.* Bekleyen, gözleyen (1a/8)

müvekkel (Ar.) *sf.* Müvekkil, vakâlet eden, vekil edilmiş, vekil edilen kimse (59a/25)

müyesser (Ar.) *sf.* Kolay bulunup yapılan, kolay gelen, kolaylıkla olan, âsân olan (6b/6)

müzākere (Ar.) *is.* Konuşma, danışma (5b/5)

müzeyyen (Ar.) *sf.* Bezenip süslenmiş, ziynetli, süslü (5a/5)

-N-

nā (Far.) *e.* Olumsuzluk ön eki

→ ḥāh-nā-ḥāh (63a/12)

nā-bāk (Far.) *b. sf.* Korkusuz (86a/20)

→ rūḥ-ı nā-bāk (86a/20)

nā-bekār (Far + Ar.) *b. sf.* İşe yaramaz, hayırsız, yaramaz (86b/5)

nā-bedīd (Far. + Ar.) *b. sf.* Belirsiz, görünmez olan (92a/1)

nā-būd (Far.) *b. sf.* Yok olan, perişan olmuş (27a/1)

nā-çār (Far.) *b. sf.* Çaresiz, ister istemez (10b/18)

nā-gāh (Far.) *b. sf.* Zamansız, birdenbire, ansızın (15b/14)

nā-ḥalef (Far. + Ar.) *b. sf.* Soyuna çekmeyen hayırsız evlat (48b/24)

nā-murād (Far.) *b. sf.* Muradına eremeyen (86b/22)

nā-mübārek (Far.) *b. sf.* Uğursuz, meymenetsiz (49b/6)

nā-pāk (Far.) *b. sf.* Temiz olmayan, pis, kirli (105a/24)

nā-peydā (Far.) *b. sf.* Belirsiz, kayıp (27a/1, 60a/14)

nā-ümīd (Far.) *b. sf.* Ümitsiz (63a/14)

nādīm (Ar.) *is.* Pişman (41b/23)

nağamāt (Ar.) *is.* Nağmeler, ahenkler, ezgiler, güzel sesler (102a/8)

nā'il (Ar.) *sf.* Ulaşan, ulaştı (55b/3)

nāk (Far.) *e.* İsimlere takılarak sıfat yapan “-lı, -li” anlamı veren bir edat (68a/24)

→ lerze-nāk (68a/24)

naql (Ar.) *is.* Nakil, taşıma (1a/1)

naqş (Ar.) *is.* Resim (42a/10)

→ tiğ-i be-naqş-ı Şedādī (85b/24 ve 85b/25)

na'l (Ar.) *is.* Nal (56b/16)

→ ṭābiḳu'l-fi'l-bi'n-na'l (56b/16)

na'leyn (Ar.) *is.* Bir çift ayakkabı, bir çift nalın (37a/18)

- nām** (*Far. Peh.*) *is.* Ad, isim, ün (133b/16)
- nām-dār** (*Far.*) *b. sf.* Ünlü (1b/20)
- nām-ı nişān** (*Far. + Far.*) *b. is.* Ad, san, sıfattan iz, belirti olmaması (8a/10)
- nāme** (*Far.*) *is.* Mektup (8b/14)
→ mefhūm-ı name (65a/20)
- nāmūs** (*Ar.*) *is.* Namus, ahlak (79b/18)
- nām-zed** (*Far.*) *is.* Aday, nişanlı (51b/13)
- nān** (*Far.*) *is.* Ekmek (99b/20)
- nār** (*Ar.*) *is.* Ateş, od, cehennem, Allah'ın gazabı (31b/5)
→ nār-ı dārb (31b/5)
- nār** (*Far.*) *is.* Enar, nar meyvesi (56b/12)
- na'ra** (*Ar.*) *is.* Yüksek sesle bağırma (9a/16)
- naşb** (*Ar.*) *is.* Atama, rütbe alma, tayin edilme (9b/20)
- naşīb** (*Ar.*) *is.* Pay, nasip (1a/7)
- naẓar** (*Ar.*) *is.* Bakma (1b/25)
→ naẓar-ı ber-meydān it- (80b/15)
- nāẓır** (*Ar.*) *sf.* Bakan, gözeten (87a/20)
→ nāẓır-ı ber-meydān ol- (81b/13)
- nāẓırān** (*Ar.+Far.*) *sf.* Bakanlar, gözetenler (89a/17)
- nāzil** (*Ar.*) *sf.* İnen (76b/24)
- naẓīr** (*Ar.*) *is.* Benzer (14b/9)
- nāz-perver** (*Far.*) *sf.* Naz eden, naz yapan (50a/8)
- necāt** (*Ar.*) *is.* Kurtuluş, kurtulma (142b/21)
- ne-ser** (*Far.*) *b. is.* Başı olmayan, başsız (102b/14)
→ Evrenṭūs-ı Ne-ser (88b/16)
- nedēn** *zf.* Ne sebepten (10a/2)
- nedīme** (*Ar.*) *is.* Kadın sohbet arkadaşı (64a/16)
- nefer** (*Ar.*) *is.* Asker (67b/10)
→ nefer-i bī-gāne (67b/4)
→ nefer-i cinnī (3a/25)
→ nefer-i dil-āver (127b/5)
- nefes** (*Ar.*) *is.* Soluk (9b/3)
→ dem-i nefes (9b/3)
→ ḥaps-ı nefes it- (70a/19)
→ telef-i nefes ol- (77b/1)
- nefs** (*Ar.*) *is.* Ruh, maya (102a/17)
→ k̄ā' im-i nefis (87a/23)
- nefs-ül-emrde** (*Ar.*) *b. is.* İşin hakikatı, aslı, aslına bakılırsa (82a/22)
- nemīka** (*Far.*) *is.* Mektup, nāme (39b/2)
- nerd-bān** (*Peh.*) *is.* Merdiven, kale merdiveni (94a/13)

nerre *zf.* Hangi yer, nere (55a/20)

nerm (*Far.*) *sf.* Yumuşak (30a/21)

nerre (*Peh.*) *is.* Erkek, eril (49b/2)

→ sultān-ı cinnistān nerre (74b/10)

→ ekvāl-i nerre (1a/3)

→ arṭalūş-ı anḳā-ser nerre (89b/21),
ḳartāş nerre (86a/7), ūşementāl nerre
(88a/2), ṭāl nerre (89a/23), kāpūs
nerre (86a/10 ve 86a/11), kehkeşān
nerre (87a/10), sūrḥeng nerre (87b/6),
şemātūr nerre (87b/24), ḳayṭafūş
nerre (90a/1), bātṭāl nerre (90b/4),
keyṭaḡān nerre (90b/6), Şementāl-ı
Aşter-ser nerre (91b/18), cāmūs-ser
nerre (95a/11), kayṭafān nerre
(95a/11), Şehāb nerre (95a/14),
ḳaḥṭamūr nerre (95a/14), sündiyār
nerre (136b/13)

nerre-şīr (*Peh. + Far.*) *b. is.* Erkek
arslan (10b/14)

nesl (*Ar.*) *is.* Nesil, kuşak, soy (13a/23)

→ nesl-i hūşeng şāh (80a/19)

→ nesl-i ḳahramān (13a/23)

→ nesl-i şāḥib-ḳırān (110a/2)

nesne *is.* şey (19a/15)

neşāt (*Ar.*) *b. is.* Sevinç, neşe, şenlik
(58a/4)

→ kesb-i neşāt (58a/4)

netīce (*Ar.*) *zf.* Sonuç olarak, özetle
(26a/12)

→ netīce-i kelām (124b/7)

nevāle (*Ar.*) *is.* Azık, yiyecek içecek
(91a/25)

nevbet (*Ar.*) *is.* Sıra (4a/19)

nevīn (*Far.*) *sf.* Yeni, yepyeni, taze
(56a/22)

nev-civān (*Far.*) *b. sf.* Genç delikanlı
(12a/24)

→ Hürmüz-i Nev-civān (87a/3)

nev-civānī (*Far.*) *b. is.* Gençlik,
delikanlılık (81a/7)

→ perrī-i nev-civānī (86b/24)

nevm (*Ar.*) *is.* Uyku (54b/23)

nevm-i galebe (*Ar. + Ar.*) *b. is.*
Uykunun gelmesi, uykunun
bastırması (54b/23)

neye *zf.* Niye, niçin neden (64a/20)

neyler Ne geziyor, ne arıyor, ne işi var
(99b/1)

neyyīr (*Ar.*) *sf.* Nurlu, ışıklı (144a/20)

neyyīr-i ā'zam (*Ar.*) *b. is.*
Güneş, şems (103a/8)

neyyīre *bk.* neyyīr (62a/2)

nezīh (*Ar.*) *sf.* Temiz (12b/6)

nezīr (*Ar.*) *is.* Benzer, gibi, eş (41a/8)

- nısf** (*Far.*) *sf.* Yarım, yarı (19b/18) → ‘ağd-ı nikâh ol- (5a/3)
- nışf-ül-leyl** (*Far. + Ar.*) *b. is.* Gece yarısı (94a/4)
- nice** 1. *sf.* Çok, hayli (69b/14)
2. *zf.* Nasıl, ne kadar, çok (64b/25)
- niçe** *bk. nice* (63a/7)
- niçün** *zf.* Neden, niye (2b/19)
- nidâ** (*Ar.*) *is.* Çağırma, seslenme, ünlem (11b/10)
- çeng-i nida (11b/19)
- nigâh** (*Far.*) *is.* Bakış (16b/8)
- nigâh-endâz** (*Far.*) *b. sf.* Bakıveren, bakan, bakıcı (16b/8)
- nigeh-bân** (*Far.*) *b. is.* Gözcü, bekçi (138a/8)
- nigâr** (*Far.*) *is.* Sevgili (5a/16)
- nigerân** (*Far.*) *sf.* Bakan, bakıcı, gözcü (65b/16)
- nihâl** (*Far.*) *is.* Fidan (81a/9)
- nihân** (*Far.*) *sf.* Gizli, saklı, sır, bulunmayan (48b/6)
- nihânî** (*Far.*) *is.* Gizlilik, saklılık (43a/17)
- nihâyet** (*Ar.*) *is.* Son, uç (76b/22)
- niķâb** (*Ar.*) *is.* Peçe, yüz örtüsü (49b/10)
- nikâh** (*Ar.*) *is.* Nikâh (5a/3)
- nikâhsız** (*Ar.+T.*) *is.* Nikâhsız (61b/23)
- nîlî** (*Far.*) *sf.* Mavi, çivit rengi, laciverd (19b/13)
- nîm** (*Peh.*) *sf.* Yarı, yarım, buçuk (54b/13)
- nisbet** (*Ar.*) *is.* Oran, oranla (24a/17)
- nişâr it-** (*Ar. + T.*) *b. f.* Saçmak (5a/7)
- nişân** (*Far.*) *is.* İz, belirti (8a/10)
- nişâne** (*Far.*) *is.* İz, belirti (16a/6)
- nişîn** (*Far.*) *sf.* Oturan, oturmuş gibi bir manaya gelir ve başka kelimelerle birleşir (51a/6)
- taht-nişîn (51a/6), şandelî-nişîn (51a/6)
- nişle-** (*TTA*) Ne yapmak, ne iş yapmak (37b/4)
- niyâz** (*Far.*) *is.* Yalvarma, dua (5a/18)
- nizâ‘** (*Ar.*) *is.* Kavga, çekişme, didişme (18a/11)
- nümâ** (*Far.*) *sf.* “Gösteren, bildiren” anlamlarıyla kelimelere katılır (89b/13)
- hikmet-nümâ (89b/13)
- nîz** (*Peh.*) *bağ.* De, dahi, yine de, aynı şekilde (38a/14)
- nizâ‘** (*Ar.*) *is.* Kavga, çekişme (18b/10)

nīze (*Far.*) *is.* Mızrak, süngü (7b/6)

→ yalman-nīze (7b/11)

nīze-dār (*Far.*) *b. sf.* Mızraklı
(13b/18)

→ Keyyūs-ı Nīze-dār (132b/8)

nuḥūset (*Ar.*) *is.* Uğursuzluk (84a/3)

nūr (*Ar.*) *is.* Aydınlık, parlaklık (5a/22)

→ Nūr-ı yezdān (109b/3)

→ Nār-ı nūr (18a/6)

nūş (*Far.*) *is.* İçki (3b/25)

→ ayş u nūş (21b/25)

nuṭṭ (*Ar.*) *is.* Konuşma (12b/18)

nüdemā (*Ar.*) *is.* Nedim, nedimler,
yardım edenler, arkadaş olanlar
(4a/15)

-nümā (*Far.*) Gösteren veya gözüken
mânasında birleşik kelimeler
yapmaktadır (9a/3)

→ ser-nümā (9a/3)

nümāyān (*Far.*) *b. sf.* Meydanda, açık,
aşikar olan, görünen, görünür
(43b/16)

nüzül (*Ar.*) *is.* Konaklama (120b/15)

-O-

o 1. *sf.* O (61b/1)

2. *zm.* O (62a/1)

oğlan *is.* Erkek çocuk, oğlan (15b/2)

oḡ *ünl.* Sevinç, beğenme, hayranlık
(43a/17)

oḡşa- Çok yakınından geçmek, degmek
(62a/5)

oḡı- Okumak (37a/5)

oḡyānūs (*Ar. uḡyānūs < Yun. okeanos*)
is. Okyanus (111a/22)

→ deryā-yı oḡyānūs (79b/5)

ol *zm ve sf.* O (61b/2)

oñar- Onarmak, tamir etmek (86a/9)

oñul- İyileştirilmek, şifa bulmak, yara
kapanmak (48b/8)

ora *zf.* O yer (2b/16)

ordu *is.* Ordu, karargah (9b/11)

oturaḡ *is.* Konaklama, mola, oturacak
yer (36b/13)

orta 1. *is.* Orta (67b/14)

2. *sf.* Orta (73b/1)

otaḡa *is.* Padişah ve vezirlerin
kavuklarına taktıkları tüy veya püskül
şeklindeki süs, tuğ, çelenk (38b/2)

oyluḡ *is.* Bacağın kalçadan dizi kadar
olan kısmı (74a/10)

-Ö-

öd *is.* Öd, safra (20a/11)

- ödi ağzına gel- (41b/23)
- ökçe** *is.* Topuğun arka bölümü, ökçe (22b/16)
- ölü** *is.* Ölmüş insan, ölü (82b/18)
- ölüm** *is.* Ölüm (56b/13)
- ‘ömr** (*Ar.*) *is.* Ömür, yaşam (17b/13)
- öñ** *is.* Ön (18a/12)
- öñince** *zf.* Önü sıra (16a/11)
- ören** *sf.* Virane, harabe (20b/5)
- örün-** (*TTA*) Giyinmek (4a/8)
- öte 1.** *is.* Öte (62b/21)
2. *sf.* Öte (61a/8)
- ötürü** *zf.* Ötürü, dolayı, yüzünden (58a/24)
- öyke** *is.* Öfke (7b/13)
- öykelen-** Öfkelenmek (66b/23)
- öyle 1.** *sf.* Öyle, onun gibi (62b/13)
2. *zf.* Öyle, o şekilde (63a/12)
- öz** *is.* Nefs, zat, kendisi, benlik (45b/8)
- özge** *ed.* Başka, gayri (34b/14)
- ‘özr** (*Ar.*) *is.* Özür, mazeret (8b/23)
- P-**
- pā** (*Far.*) *is.* Ayak (101a/25)
- çār-pā (66a/9), ser-ā-pā (62a/6)
- pā-bend** (*Far.*) *b. is.* Ayak bağı,
- köstek, engel, mani (49b/10)
- pād-şāh** (*Far.*) *b. is.* Padişah, hükümdar (5b/23)
- pād-şāhī** (*Far.*) *b. is.* Padişaha ait, padişahla ilgili (51b/9)
- pāk** (*Far.*) *sf.* Temiz, arı (19a/12)
- pāk** (*Far.*) *sf.* Mübarek, kudsi (41a/7)
- ized-i pāk (41a/7)
- pākize** (*Far.*) *sf.* Temiz (15a/15)
- palavra** (*İsp.*) *is.* Mübalağalı söz, yalan söylenen söz (29a/19)
- palaz** (*TTA*) *is.* Kimi kuş yavrularının civcivlikten sonraki durumu, gürbüz ve şişman yavru (31a/5)
- pālheng** (*Far.*) *is.* Yular, dizgin, av veya suçlu bağlanacak kement, kemer, tazı boynuna geçirilen ağaç halka (17a/12)
- pāre** (*Far.*) *is.* Parça, adet (4a/16)
- yitmiş iki pāre (106a/1)
- pār pār** *zf.* cayır cayır (72b/21)
- pās** *sf.* Pas, kir (65b/17)
- paturdu** (*TTA*) *is.* Gürültü (44b/20)
- pāy** (*Far.*) *is.* Ayak (37b/13)
- pāy-ı şandelī (70b/9)
- hāk-pāy (8b/21)
- pāyān** (*Far.*) *is.* Son, gaye (77a/16)
- hadd-i pāyān (84a/15)

- bī-pāyān (76b/24)
- pāye** (*Far.*) *is.* Derece, rütbe, merdiven ayağı (70b/14)
- pāyin** (*Far.*) *is.* Aşağı, aşağı taraf (42a/15)
- pāy-ı taht** (*Far.*) *b. is.* Başkent (47a/12)
- pāy-māl** (*Far.*) *b. sf.* Ezilmiş, çiğnenmiş (117b/20)
- peder** (*Far.*) *is.* Baba (1b/5)
- pehlevān** (*Far.*) *is.* Savaşçı, yiğit, kahraman, pehlivan (1b/18)
→ pehlevān-ı ‘ālem (85a/17)
- pehlevānān** (*Far.*) *is.* Savaşçılar, yiğitler (48a/14)
- pehlevānī** (*Far.*) *is.* Yiğitlik, pehlivanlık (86b/2)
→ müşt-i pehlevānī (86b/2)
- pehlevānlık** (*Far. + T.*) *is.* Yiğitlik (33b/17)
- pek** *is.* Bek, sert, sıkı, sağlam (56a/22)
- peleng** (*Far.*) *is.* Leopar, Kaplan (73b/12)
peleng-reng-i bahrī (*Far. + Far. + Ar.*) *b. is.* Kaplanımsı binek hayvanı (13a/10)
- pelid** (*Far.*) *sf.* Pis, murdar, rezil ve alçak kimse (60b/20)
- pençe** (*TTA*) *is.* El (22b/7)
- per** (*Far.*) *is.* Kanat, kuşların iri tüyü, yelek (18a/24)
→ çihil-per (75a/24), şeş-per (97a/5)
- perākende** (*Far.*) *is.* Dağınık, dağıtma (25b/8)
- perçem** (*Far.*) *is.* Kâkül (74a/8)
- perde** (*Far.*) *is.* Pere, örtü (15a/15)
→ serā-perde (15a/1)
- perende** (*Far.*) *is.* Uçucu, uçan (62b/2)
- perest** (*Far.*) *sf.* Tapan (8b/6)
→ āteş-perest (8b/6),
hūdā-perest (78b/21),
yezdān-perest (80b/4)
- perestiş** (*Far.*) *is.* Pek çok sevmek, ibadet etmek (51b/14)
- perī** (*Far.*) *is.* Peri (11a/10)
→ perī-i nev-civānī (86b/21)
- perīşān** (*Far.*) *sf.* Dağınık, karışık (6a/2)
- perkit-** (*TTA*) Berkitmek, sağlamlaştırmak, sertleştirmek, pekitmek (13b/12)
- perrī** *bk. perī* (87a/2)
→ arķāl perrī (88b/20), şaᅅgūn perrī (89b/9), şehmād perrī (88b/2), şehmār perrī (88b/18)
- perriyān** (*Far.*) *is.* Periler (89b/12)
→ şehinşāh-ı perriyān (89b/12)

- per-tāb** (*Far.*) *is.* Atlamak, sıçramak (18b/24)
- pertāv** (*Far.*) *is. bk. pertāb* (104a/14)
- pervā** (*Far.*) *is.* Korku, çekinmek (21b/2)
→ bī-pervā (21b/2)
- pervāz** (*Far.*) *is.* Uçma, uçuş (48b/6)
- perverde** (*Far.*) *is.* Yetiştirilmiş, büyütülmüş (108b/4)
- perverdigār** (*Far.*) *is.* Tanrı (92b/23)
- pes** (*Far.*) *zf.* Hemen, derhal, öyle ise, imdi, sonuç olarak (51b/10)
- pespāye** (*Far.*) *b. sf.* Pest-paye, pest-payegan, payesi aşağı olan, derecesi aşağı olan, aşağı, alçak (52a/24)
- pes-perde** (*Far.*) *b. sf.* Perde arkası, gizli iş (50a/12)
- pesend** (*Far.*) *is.* Beğenmek, kabul eylemek (12a/11)
hod-pesend (*Far.*) *sf.* Kendini beğenen (12a/11)
- peşimān** (*Far.*) *is.* Pişman (41b/3)
- peşkeş** (*Far. piş-keş*) *is.* Hediye, armağan (32a/18)
- peşrev** (*Far.*) *b. is.* Klasik fasılda ilk önce yapılan 4 bölümlük nağmeler (57b/25)
- peydā** (*Far.*) *is.* Meydanda, açıkta, mevcut, var olan, aşikar (5b/12)
→ nā-peydā (27a/1)
- peyker** (*Far.*) *is.* Yüz, çehre (122b/3)
→ ankā-peyker (73b/14)
→ ‘alem-i ejderhā-peyker (40b/11)
- peymā** (*Far.*) *sf.* Ölçen manasında birleşik kelime yapar
→ raḥş-ı cihān-peymā (132a/9)
- peyvend** (*Far.*) *is.* Bağ (45b/11)
- peyveste** (*Far.*) *is.* Ulaşmış, ermiş (144b/5)
- pīç** (*Far.*) *is.* Düğme (5a/16)
→ tuman-ı pīç (5a/16)
- pinhān** (*Far.*) *sf.* Gizli, saklı, gizlenmiş, gizlenen, mestur, müstetir (47b/19)
- pīr** (*Far.*) *is.* Yaşlı, ihtiyar, ak sakallı ulu kişi (1a/6)
→ pīr-i rüşen (56b/8)
- pīrāhen** (*Far.*) *is.* Gömlek (43b/23)
→ pīrāhen-i iskender (70a/11)
- pīraste** (*Far.*) *sf.* Tertip edilmiş, düzeltilmiş, donatılmış, süslenmiş (143a/15)
- pister** (*Far.*) *is.* Yatak, döşek (3a/2)
- pīşe** (*Far.*) *is.* İş, meslek (93b/21)
- piyāde** (*Far.*) *is.* Yaya giden asker, piyade (70b/4)
- poḥ** *is.* Bok (49a/25)

- pohpoh** (*T.*) *is.* Pohpohlamak (4a/15-16) → pülād-püş (68a/12)
- post** (*Far.*) *is.* Post, deri (11b/9)
- pošt** (*Peh.*) *is.* Arka, arkasında, arkada, sırt, geri (42a/15)
- pošt-ı pâyin (42a/15)
- pošt-i pā** (*Peh.*) *is.* Tekme (101a/25)
- pufçur-** *bk.* **püfkür-** (38b/13)
- pül** (*Far.*) *is.* Para (59b/24)
- pul pul** *sf.* Küçük parçalar halinde, pul pul (89b/1)
- pülād** (*Far.*) *is.* Çelik (76a/3)
- pülād-ı sütün (39a/24)
- pülād-dest** (*Far.*) *b. sf.* Çelik eli (115a/5)
- Tımçurāç-ı pülād-dest (115a/5)
- pülād-püş** (*Far.*) *b. sf.* Çelik zırhlı (68a/12)
- Tımçurāç-ı pülād-püş (68a/12)
- dīvān-ı pülād-püş (12a/4)
- pulluḳ** (*İsl.*) *is.* Toprağı sürmek için kullanılan tarım aleti (34b/6)
- pūs** (*Far.*) *is.* Öpme, öpüş (2b/4)
- püş** (*Far.*) *is.* Örtü, perde, giymiş, elbise (32b/17)
- püşide** (*Far.*) *sf.* Örtülmüş, gizli, örtü (91a/15)
- püfkür-** Üfleyerek püskürmek (10a/13)
- pür** (*Far.*) *is.* Çok, dolu, çok fazla, memlu, tekrar (mânâlarına gelir, birleşik kelimeler yapar) (5a/14)
- pür-kîne** (*Far. + Far.*) *b. is.* Düşmanlık ve gazap dolu (5a/14)
- sîne-i pür-kîne (5a/14)
- pür-ziyā** (*Far. + Ar.*) *b. is.* Çok ışık, çok aydınlık (100b/14)
- püş-pā** (*Far.*) *b. is.* Ayak tabanı (42a/15)
- püşte** (*Far.*) *is.* Yığın, tepe (139b/2)
- R-**
- Rabb** (*Ar.*) *is.* Allah, tanrı (41a/11)
- Rabb-ül-‘ālemîn** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Kainatın efendisi, Allah (41a/11)
- rabbānî** (*Ar.*) *is.* Rabbe ait, Allah’a dair, Tanrısal, ilahi (42b/13)
- rabṭ** (*Ar.*) *is.* Bağlama (12a/12)
- ra‘d** (*Ar.*) *is.* Gök gürültüsü (140a/3)
- ra‘d-ı felek (75b/12)
- ra‘d-ı cihān-süz (140a/3)
- ra‘d-vār** (*Far.*) *b. zf.* Gök gürültüsü gibi (76a/20)

- na^çra-i ra^çd-vār (76a/20)
- rāh** (*Far.*) *is.* Yol (9b/24)
- ser-rāh (9b/24)
- rāḥat** (*Ar.*) *is.* Rahatlık, huzur (25b/17)
- rāhib** (*Ar.*) *is.* Rahip, papaz (86b/3)
- kübrān rāhib (86b/3)
- raḥm** (*Ar.*) *is.* Acıma, esirgeme, koruma (57b/10)
- raḥmet** (*Ar.*) *is.* Acıma, esirgeme, koruma (54a/8)
- raḥne** (*Far.*) *is.* Zarar, ziyan (57b/4)
- raḥş** (*Ar.*) *is.* At, iri, gösterişli, güzel at (31a/1)
- raḥş-ı cihān-peymā (132a/9)
- raḥş-ı rehvä-i baḥrī (73b/17)
- raḥt** (*Ar.*) *is.* At takımı (4a/8)
- rām** (*Ar.*) *is.* İtaat eden, boyun eğen (34b/15)
- raşad** (*Ar.*) *is.* Gözleme, ölçme, gözetme, bekleme, pusu tutma (59a/6)
- rāst** (*Far.*) *is.* Doğru, uygunluk, düz (144b/15)
- ra^çşe** (*Far.*) *is.* Tütreme (29b/15)
- ra^çşe-dār** (*Far.*) *sf.* Titreyen, ürken (21b/9)
- ra^çşe-endāz** (*Far.* + *Far.*) *b. sf.* Titreyen, titrek (29b/15-16)
- rāvī** (*Ar.*) *is.* Rivayet eden, anlatan (1b/15)
- rāvī-i acībū^ç l-beyān (110b21)
- rāvī-yi şīrīn-zebān (4a/16)
- rāviyān** (*Ar.* + *Far.*) *b. sf.* Rivayet edenler, söyleyenler, hikaye edenler (54bb/10)
- rāviyān-ı güzīn (54b/10)
- rāy** (*Ar.*) *is.* Fikir (22b/24)
- rāyid** (*Ar.*) *is.* Haberci, casus, arayıcı (49a/21)
- rāyiḥa** (*Ar.*) *is.* Koku (9b/24)
- rāz** (*Far.*) *is.* Gizli sır, saklı şey (5a/4)
- rāzı** (*Ar.*) *sf.* Kabul eden, boyun eğen (65b/6)
- rebī^ç** (*Ar.*) *is.* Bahar, yaz günü (24b/22)
- redd** (*Ar.*) *is.* Geri çevirme, inkar etme, reddetme (17b/2)
- refiḳ** (*Ar.*) *is.* Arkadaş, yoldaş (7a/7)
- rehā** (*Far.*) *is.* Kurtuluş (42a/23)
- rehzenlik** (*Far.* + *T.*) *sf.* Yol kesicilik, haydutluk, eşkiyalık (8b/18)
- re^çis** (*Ar.*) *sf.* Başkan (86b/3)
- reme** (*Far.*) *is.* Asker taburu ve insan kalabalığı, sürü (29b/11)
- dü-reme-i İskender (29b/11)
- reml** (*Ar.*) *is.* Falcılık (70b/8)

- reng** (*Far.*) 1. *is.* Hile, oyun, dalavere (66b/17)
2. *is.* Renk (123a/10)
- resm** (*Ar.*) *is.* Âdet, usul, tarz (4a/20)
- resül** (*Ar.*) *is.* Elçi (40b/19)
- reş** (*Peh.*) *is.* Şemsi ayların 18. günü, bir kol uzunluğu (106a/13)
→ reş-i Süleymānī (106a/13)
- reʿşenāk** (*Ar.-Far.*) *sf.* Titrek (106b/1)
- reşk** (*Far.*) *is.* Kıskanma (79b/7)
- revān** (*Far.*) *sf.* Akan, yürüyen, giden (10a/6)
→ taht-ı revān (39b/14)
- revāne** (*Far.*) *sf.* Akan, yürüyen, giden (59a/1)
- revende** (*Far.*) *sf.* Gidici, giden (80a/1)
→ merd-i revende (80a/1)
- reʿy** (*Ar.*) *is.* Görme, görüş (84b/11)
- rezil** (*Ar.*) *sf.* Rezil, alçak, soysuz ()
- rezm** (*Far.*) *is.* Kavga, savaş, cenk, muharebe (11b/13)
rezm-gāh (*Far. + Far.*) *b. is.* Savaş meydanı, muharebe sahası (20a/4)
- rifk** (*Ar.*) *is.* Yumuşaklık, yavaşlık, nezaket, tatlılık (144a/20)
- riżā** (*Ar.*) *is.* Hoşnutluk, memnunluk (14b/4)
- riʿāyet** (*Ar.*) *is.* Uymak, saymak (11b/6)
- ricāl** (*Ar.*) *is.* ç. Erkekler (77b/7)
- rifʿat** (*Ar.*) *is.* Yüksek ve büyük rütbe sahibi olmak, yücelik (19b/4)
- rikāb** (*Ar.*) *is.* Üzengi, büyük bir kimsenin önü, huzuru (7b/9)
- rind** (*Far.*) *sf.* Kalender, aldırışsız (34a/1)
- rivāyet** (*Ar.*) *is.* Söylenti (28b/14)
- rīze** (*Far.*) *is.* Ufak parça, döküntü, kırıntı (28a/12)
- rovşenā** (*Peh.*) *is.* Aydınlık, parlaklık (16b/6)
- rubʿ** (*Ar.*) *is.* Çeyrek, dörtte bir (30b/9)
rubʿ-ı meskūn Dünya'nın kara olan dörtte bir kısmı (30b/9)
→ ʿazm-i rubʿ-ı meskūn id- (101b/22)
- rū-be-rū** (*Far.*) *b. zf.* Yüzyüze (22a/8)
- rūh** (*Ar.*) *is.* Ruh, can, nefes (91b/8)
- ruḥṣat** (*Ar.*) *is.* İzin (95b/13)
- rūşen** (*Far.*) *sf.* Aydın, parlak (1a/6)
- rūy** (*Far.*) *is.* Yüz (1a/8)
rūy-ı siyāh (*Far. + Far.*) *b. is.* Kara yüz (34b/11)

- rūy-ı zemīn** (*Far.*) *b. is.* Yeryüzü, yer (103a/8)
- rūyīn** (*Far.*) *sf.* Tunçtan (77a/12)
→^ç Akrēbe-i Rūyīn (77a/12)
- rūyīn-ten** (*Far.*) *b. sf.* Tunç vücutlu, güçlü, kuvvetli (77b/10)
→^ç Akrēbe-i Rūyīn-ten (77b/10)
- rūz** (*Far.*) *is.* Gündüz (37b/18)
- rūz-ı rüşen** (*Far. + Far.*) *b. is.* Gündüzün parlak olması (37b/18)
- rūzgār** (*Far.*) *is.* Zaman, devir, dünya, rüzgar, yel (84a/6)
- rübāb** (*Ar.*) *is.* Rebab, gövdesi Hindistan cevizi kabuğundan yapılan saz (118a/12)
- rūmmānī** (*Ar.*) *sf.* Nar çiçeği renginde olan, kırmızı (59b/24)
- rūsvāy** (*Far.*) *sf.* Rezil (12a/18)
- rū'yā** (*Ar.*) *is.* Rüya (1a/13)
- S-**
- sa' ādet** (*Ar.*) *is.* Mutluluk (23b/2)
- sā' at** (*Ar.*) *is.* Saat, vakit, zaman (76b/3)
- şabā** (*Ar.*) *is.* Gün doğusundan esen hafif rüzgār (16a/5)
→ bād-ı şabā (16a/5)
- şabāh** (*Ar.*) *is.* Sabah (5a/19)
- şaban** *is.* Sapan (59a/13)
- şābāş** (*Far.*) *is.* Alkış etme, alkışlama, aferin deme (31a/24)
- şābīkā** (*Ar.*) *is.* Geçmişte olan şey, geçmiş bulunan olay (44a/1)
- şābit-ka-dem** (*Ar. + Ar.*) *is.* Mizacı oynak olmayıp işinde ve sözünde kararlı olan, sözünde duran (118a/2)
- şabr** (*Ar.*) *is.* Sabır (5a/15)
- şad-ser** (*Far. + Far.*) *b. sf.* Yüz başlı (72a/25)
→ Kehkeşān Dīv Şad-ser ü ' Anqā-ser ü Heft-çeşm-i Āteş-efrūz (72a/25 ve 72b/1)
- şadā** (*Ar.*) *is.* Ses, yankı (17a/5)
- şaded** (*Ar.*) *is.* 1. Konu, bahis, niyet, maksat (13b/4) 2. Fikir (88b/6)
- şadr** (*Ar.*) *is.* Başköşe (21b/24)
- şaf** (*Ar.*) *is.* Sıra, kat, saf (110a/9)
- şaf bağla-** (*Ar. + T.*) *b. f.* Sıralanmak, sıraya girmek (27b/22)
- şafā** (*Ar.*) *is.* Saflık, gönül rahatlığı, safa eylemek, şenlenmek (92a/17)
→ yārān-ı şafā (108b/6)
- şafā-bahş** (*Ar.*) *b. sf.* Sefa veren, eğlendiren, rahatlandıran (127b/12)

şafalan- (*Ar.+T.*) Eğlenmek, keyifleni çıkarmak (69a/3)

şafā-şüret *zf.* Keyiflenerek (66b/3)

şaff-der (*Ar.+Far.*) *b. sf.* Düşman saflarını yaran yiğit (8b/5)

→ Şaff-der-Şaff-şiken *öz. is.* Remed Şah'ın pehlivanlarından birinin lakabı (8b/5)

şaff-şiken (*Ar.+Far.*) *b. sf.* Düşman saflarını yaran yiğit (8b/5)

→ Şaff-der-Şaff-şiken *öz. is.* Remed Şah'ın pehlivanlarından birinin lakabı (8b/5)

şaffet (*Ar.*) *is.* Safvet, saflık, temizlik, paklık (15a/13)

şāfi (*Ar.*) *sf.* Duru, temiz, katıksız (72a/17)

şağ (I) *1. sf.* Sol karşıtı, sağ (83a/16)

2. is. Sağ (79b/14)

şağ (II) *sf.* Sağlam, sağlıklı, hayatta (70b/9)

sāğar (*Far.*) *is.* İçki bardağı, kadeh (91b/1)

şağlık *is.* Sihat, esenlik (55a/23)

şāhib (*Ar.*) *is. ve sf.* Sahip, malik, koruyan (3a/3)

→ şāhib-i daħme (73a/22)

→ şāhib-i ħurūc (116a/6)

şāhib-i ma'rifet (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Marifet ve hüner sahibi (57b/21)

şāhib-ķırān (*Ar.+Far.*) *b. is.* Her zaman üstünlük kazanan hükümdar (116b/24)

→ nesl-i şāhib-ķırān-ı 'ālem (128a/6)

şāhib-ķırānī (*Ar.+Far.*) *b. sf.* Sahipkıranlara has (115b/8)

→ ālāt-ı şāhib-ķırānī (115b/8)

→ sille-i şāhib-ķırānī (120a/20)

şāhib-ķırānlık (*Ar.+Far.+T.*) *b. is.* Yiğitlik (116a/6)

şahife (*Ar.*) *is.* Sayfa (9a/13)

→ şahife-i rūzgār (34b/7)

sāhir (*Ar.*) *sf.* Büyücü (70a/14)

sāhirān (*Ar. + Far.*) *is.* Büyücüler (55a/3)

sāhire (*Ar.*) *sf.* Büyücü kadın (72a/12)

sāhire *bk. sāhire* (85a/5)

→ üstād-ı sāhire (124a/5)

→ şemle-i sāhire (96b/18)

şahn (*Ar.*) *is.* 1. Avlu, meydan (81b/16),

2. Boş, boşluk (16a/4)

şahrā (*Ar.*) *is.* Bozkır, çöl (119a/4)

- şahrā-yı sepīd-ābād (17a/1)
- şā' ika** (Ar.) *is.* Yıldırım (76a/20)
- şā' ikā-kirdār (86a/18)
- sā'ir** (Ar.) *sf.* Diğer, başka (20b/21)
- sakāmet** (Ar.) *is.* Sakatlık, bozukluk (73b/6)
- şakātlık** (Ar. + T.) *is.* Terslik, kaza (9b/24)
- şakın** *ünl.* Aman ha, sakın, korkulacak bir durum olmadan (26a/10)
- şakın-** Saklamak, esirgemek, sakınmak (87b/21)
- şakır şakır** *zf.* Şiddetle, aralıksız, sürekli (titremek) (28a/13)
- sākıt ol-** (Ar. + T.) *b. f.* Hükmü kalmamak, değerinden düşmek (45a/21)
- sākī** (Ar.) *sf.* Su veren, içki dağıtan (34b/20)
- sākīlik** (Far.+T.) *is.* Sakilik mesleği (69a/1)
- sākin** (Ar.) *sf.* Hareketsiz olan, uslu (73a/16)
- şakka** (Ar.) *is.* Çok su dağıtan, çok sulayan, suyu (143a/16)
- şal-** (TTA) Atmak, göndermek, havale etmek (12b/6)
- şalā** (Ar.) *is.* Namaza davet için çağırarak, çağrı (4b/2)
- şalābet** (Ar.) *is.* Sağlamlık, kuvvet, dayanma, cesaret, metanet (29b/5)
- şalak** *bk. şalık* (82a/4)
- sālār** (Far.) *is.* Kafile veya kabile başkanı, reis, baş, en büyük başkan, başkomutan (13b/24)
- kâfile-i sālār (13b/24)
- şalāteyn** (Ar.) *is.* İki vakit namaz
- beynü'ş-şalāteyn
- şālig** *is. bk. şalık* (22a/17)
- şalık** *is.* Ucunda kısa zincirlere bağlı birkaç demir yuvarlağı bulunan sopadan ibaret eski savaş âleti, çomak, şeşper, gürz (107b/6)
- şalın-** Sallanmak (59a/2)
- sālīk** (Ar.) *is.* Bir yolda giden, belli bir yol tutup giden (34b/14)
- sālīm** (Ar.) *sf.* Sağ, sağlam, salim (7b/9)
- şallaşirt** *is.* Sırtına almak, yüklenmek (44b/4)
- şan-** Düşünmek, şüphelenmek, tereddüt etmek (32b/10)
- saña** *zm.* Sana (3b/6)
- şan'at** (Ar.) *is.* Ustalık, hüner, marifet (58a/12)
- sanç-** Saplamak, sokmak (55a/11)

- şandalî** (*Ar.*) *is.* İskemle, hükümet kürsüsü, mevki, sandalye (23b/6)
→ pāy-ı taht şandalîsi (36a/25)
- şandalî-nîşîn** (*Ar. + Far.*) *b. sf.* Sandalyede oturan (51a/6)
- şandalîye** *bk. şandalî* (2b/25)
- şandalîyet** *bk. şandalî* (2b/18)
- şanduk** (*Ar. şandūk*) *is.* Sandık (66a/9)
- şānî** (*Ar.*) *sf.* İkinci (87a/4)
→ kulle-i şānî (87a/4)
- şankî** (*T.+Far.*) *zf.* Farz edelim ki, güya, sanki (7a/14)
- şapan** (*TTA*) *is.* Taş atmak için ipten örülen alet (13b/15)
şapan-vārî (*T. + Far.*) *b. sf.* Sapan gibi, sapan benzer (13b/15)
- sār** (*Far.*) *sf.* Yer bildirerek birleşik kelimeler yapar
→ çeşme-sār (54b/19)
- şarb** *sf.* Sarp, çetin, sert, keskin (142a/16)
→ şarb sirke ile acı bādem yağı (117b/11)
- şarı** *sf.* Sarı renk (73a/18)
- şarşar** (*Ar.*) *is.* Fırtına, kasırğa, gürültü ile gelen pek soğuk rüzgar (34a/14)
→ bād-ı şarşar (34/14)
- şarp** *is.* Dik, çıkması ve geçilmesi güç yer, yalman (9b/22)
→ şarp-ı der-bend (9b/22)
- şatır** (*Ar. şatr*) *is.* Yazı sırası, satır (59a/8)
- şav-** Başından kovmak, savmak, geçiştirmek, defetmek, atlatmak, uzaklaştırmak, gidermek (46b/22)
- şavaşıl-** Savaşmak, çarpışılmak, kavga edilmek (26b/18)
- şavuş-** Bukunduğu yerden aceleyle, gizlice veya dikkati çekmeden ayrılmak (34b/9)
- şavuşdur-** Atlatmak, geçiştirmek, savuşturmak, uzaklaştırmak (64b/20)
- şay-** Tutmak, addetmek (30b/4)
- sa'y** (*Ar.*) *is.* Çalışma, gayret etme (68b/23)
→ cidd ü sa'y eyle- (68b/23)
- şāy(î)** (*TTA*) Elçi (113b/15)
- sāyirîn** (*Ar.*) *is.* Diğerleri, başkaları (43a/1)
- şayd** (*Ar.*) *is.* Av, avlanmak, ava gitmek (66a/5)
→ şayd-ı şikār (5b/1)
- sāye** (*Far.*) *is.* Gölge, himaye (4a/5)
sāye-bān (*Far.*) *b. is.* Gölgecik, büyük çadır, şemsiye (16a/11)

- sāzende** (*Far.*) *is.* Çalgıcı (4a/14)
- sebeb** (*Ar.*) *is.* Bahane, münasebet, sebep (13b/11)
- sebük-bār** (*Far.*) *b. sf.* Yüğü hafif, eşyası az olan, derdi düşüncei olmayan (34a/7)
→ Şarşar-ı Sebük-bār (96b/19)
- seccāde** (*Ar.*) *is.* Genellikle üzerinde namaz kılmaya yarayan halı, kilim cinsinden serge (3a/2)
- sed** (*Ar.*) *is.* Set, bir işin veya davranışın olmasına engel olmak (24a/12)
- sedd** (*Ar.*) *is.* Bent, set, engel (12a/12)
→ sedd-i iskender (106b/7)
- sefine** (*Ar.*) *is.* Gemi (24b/18)
- segirt-** Sıçrayarak yakın bir yere yürümek, koşmak, koşturmak (1b/16)
- seher-gāh** (*Far.*) *is.* Sabah vaktine ait, sabah zamanı (143a/12)
- sehīl** (*Ar.*) *is.* Eşeğin göğsünden gelen hırıltı (10a/10)
- sehl** (*Ar.*) *is.* Kolay (60b/6)
- sehm-nāk** (*Far.*) *sf.* Korkunç, korkulu (7a/23)
- sekkā** (*Ar.*) *is.* Saka, suçu (16b/8)
- sekr** (*Ar.*) *is.* Sarhoşluk, kendinden geçiş (142b/15)
- seksān** *is.* seksen (113b/11)
- sel** (*Ar.*) *is.* Sel (84a/6)
- selām** (*Ar.*) *is.* Selām (2a/4)
- selāmet** (*Ar.*) *is.* Kurtulma, salimlik, kurtuluş, tehlikeden salim olmak (24b/22)
- selāṭīn** (*Ar.*) *is.* Sultanlar (85b/20)
→ server-i selāṭīn (85b/20)
- selef** (*Ar.*) *is.* Bir görevde, bir makamda kendinden önce bulunmuş olan kimse, öncel, öncekiler, eskiler, halef karşıtı (117b/16)
→ selef-i pādişāh (117b/16)
- semāvī** (*Ar.*) *is.* Gökle ilgili, tanrısal, insan eseri olmayıp vahiyle gelmiş olan (29a/10)
- semender** (*Far.*) *is.* Ateşte yaşayan bir masal hayvanı (59b/26)
- semīle** (*Ar.*) *is.* Artmış, artık şey (17a/13)
- semt** (*Ar.*) *is.* Taraf, yön (6b/10)
- šenā** (*Ar.*) *is.* Övme (81b/16)
→ medḥ šenā it- (81b/16)
- sendele-** Sendelemek, yürürken dengesi bozulmak (77b/24)
- sene** (*Ar.*) *is.* Yıl (9b/21)
- sened** (*Ar.*) *is.* Kuvvetli delil olabilecek söz (13a/20)
- seng** (*Far.*) *is.* Taş, hacir (15a/14)

- seng-i as-yāb** (*Far. + Far.*)
b. is. Değirmen taşı (55b/25)
- seng-endāz** (*Far. + Far.*) *b. sf.* Taş atan, taş atıcı (15a/14)
- sengīn** (*Far.*) *sf.* Taştan yapılmış, sert, ağır (86a/13)
- sengistān** (*Far.*) *is.* Taşı çok olan yer, taşlık yer (56b/3)
- sepīd** (*Far.*) *sf.* Beyaz (101b/6)
 → kūh-ı sepīd (115a/9)
- sepīd-endām** (*Far.*) *b. sf.* Beyaz vücutlu (2b/6)
 → sa^ˆd-ı sepīd-endām (3a/5)
- ser** (*Far.*) *is.* Baş (7b/13)
 → ankā-ser (72b/1), büm-ser (90a/8), cāmus-ser (89b/20), kūh-ser (89b/22), māymūn-ser (89b/8), merdom-ser (3b/2), ne-ser (88b/16), ašter-ser (87b/15)
- serāsime** (*Far.*) *is.* Sersem, sersemlik (46a8)
- ser-āgāz** (*Far.*) *b. is.* Yeniden ve baştan başlamak (19b/15)
- ser-āmed** (*Far.*) *b. sf.* Başta bulunan, ileri gelen (40a/4)
- ser-ā-pā** (*Far.*) *zf.* Baştan sona, bütün, hep (62a/6)
- ser-ā-ser** (*Far.*) *zf.* Baştan başa (143a/12)
- ser-‘ asker** (*Far.+Ar.*) *b. is.* Ordu kumandanı (11b/19)
- ser-bāz** (*Far.*) *b. sf.* Cesur, yiğit, korkusuz, cesaretli (2a/1)
 → Ser-bāz ‘ Ayyār (19a/1)
- ser-bülend** (*Far. + Far.*) *b. sf.* Yüce, başı yüksek (33b/15)
 → ḳal^ˆ a-i ser-bülend (33b/15)
- ser-çeşme** (*Far. + Far.*) *b. is.* Çeşme başı, su başı, pınar (20b/13)
- ser-efrāz** (*Far.*) *b. sf.* Başı dik (64b/15)
- ser-firāz** *bk. ser-efrāz* (68a/3)
 → Süheyl-i Ser-efrāz, Süheyl-i Ser-firāz (64b/15)
- ser-encām** (*Far.*) *b. is.* Başına gelen, başa gelen olay (58a/24)
- ser-fürū** (*Far.*) *b. f.* Baş eğmek, söz dinlemek, itaat etmek (6b/24)
- ser-geştelik** (*Far. + T.*) *is.* Sersemlik, başı dönmüşlük (7a/12)
- ser-güzešt** (*Far.*) *b. is.* Serüven, macera (2b/10)
- ser-ḥad** (*Far. Ar.*) *b. is.* Sınır, hudut (86b/18)
 → Kūh-ı Ser-ḥad (86b/18)

ser-halife (*Far. Ar.*) *b. is.* Baş halife (68a/16)

ser-halka (*Far. + Ar.*) *b. is.* Baş halka (4b/24)

ser-heng (*Far.*) *is.* Çavuş (40b/19)

ser-hengān (*Far.*) *is.* Çavuşlar (85b/20)

→ bevvābān-ı ser-hengān (85b/20)

ser-kaflan (*Far.+T.*) *is. mec.* Baş savaşı (90a/7)

ser-meydān (*Far.+Ar.*) *b. is.* Meydanın başı (17a/18)

ser-mū (*Far.*) *b. sf.* Kıl kadar, pek az şey (51a/18)

ser-nāme (*Far. + Far.*) *b. is.* Mektup, kitap vb. şeylerin başına yazılan yazı, mektup başlığı, önsöz (11a/25)

ser-nāme-i be-nām (*Far. + Far.*) *b. is.* Meşhur önsöz (11a/25)

ser-nümā (*Far. +Far.*) *b. sf.* Baş gösteren, baş göstermiş baaş gösterip (9a/3)

ser-nigūn (*Far.*) *b. sf.* Ters dönmüş, talihsiz, başaşağı (16b/21)

ser-nihād (*Far.*) *b. is.* Ser-nihaden, başını öne eğmek (91a/20)

ser-rāh (*Far. + Far.*) *b. is.* Baş yol (9b/24)

ser-tīz (*Far.*) *b. sf.* Ucu sivri olan, başı sivri olan, keskin (34b/12)

ser-vaqt (*Far.*) *is.* Boş oda (6a/24)

serā-perde (*Far.*) *b. is.* Padişah çadırı, saray perdesi (11b/4)

→ serā-perde-i iskender (12b/113)

→ serā-perde-i iskender-i kübrā (13a/5)

serāy (*Far.*) *is.* Saray (77b/9)

→ serāy-ı kehkeşān (76a/23)

→ serāy-ı zeberced şāh (90a/2)

→ serāy-ı keymurād hān (78b/8)

serd (*Far.*) *sf.* Soğuk (75b/15)

sergīn (*Far.*) *is.* Gübre, fişkı (77b/22)

serv (*Far.*) *is.* Servi, selvi (1a/10)

serv-kaadd (*Far. + Ar.*) *b. sf.* Selvi boylu (1a/10)

server (*Far.*) *is.* Başkan, reis, ulu, baş, seyyid (8a/5)

→ server-i ‘ālem (94b/10)

→ server-i selātin (85b/20)

sevāb (*Ar.*) *is.* Sevap (74a/1)

sevād (*Ar.*) *is.* Siyahlık, karartı (32b/16)

→ sevād-ı ā‘ zam (32b/16)

- sevāhīl** (*Ar.*) *is.* Sahiller, kıyılar (25b/4)
→ sevāhīl-i Çīn (25b/4)
- sevdā** (*Far.*) *is.* Heves, istek (27b/14)
- seyāhat** (*Ar.*) *is.* Yolculuk (55a/21)
- seyl** (*Ar.*) *is.* Sel, şiddetle gelen şey (139a/6)
- seyr** (*Ar.*) *is.* Yürüme, hareket, seyir (2b/14)
- seyyāh** (*Ar.*) *is.* Gezgin (5b/14)
→ seyr ü temāšā it- (109b/10)
- seyyār** (*Ar.*) *sf.* Gezici, gezen, dolaşan (37b/3)
- seyyāre** (*Ar.*) *is.* Gezegen (5a/20)
- sezā-var** (*Far.*) *b. sf.* Münasip, uygun, yaraşır (60a/10)
- şifat** (*Ar.*) *is.* Sıfat, suret, şekil (35b/19)
→ mirrih-şifat (113b/24), murğ-şifat (70a/7)
şifāt-ı selbiyye (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Allahü Tealâ'da bulunması caiz olmayan sıfatlar (1444a/16)
şifāt-ı şübütiyye (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Yüce Allah'ın kendi olan ve O'ndan hiç ayrılmayan sıfatlar (144a/16)
- şıklet** (*Ar.*) *is.* Ağırılık, yük s. 83b/3
- şın-** Kırmak, kırılmak, bozulmak (73b/21)
→ el şın- (70b/25)
- şıñarı** *sf.* Aşağılık, akıl yoksulu, kendisi gibi, akran, emsal (24a/18)
- şingun** *sf.* Yenik, yenilmiş, yenilip kaçan, mağlup, bozguna uğramış (89b/9)
- şınur** (*Yun. synoron*) *is.* Sınır (57a/15)
şınurdaş *is.* Sınır sınıra, hem-hudut (57a/15)
- şıravardı** *zf.* Bir sırada, sıravari (47a/4)
- şırf** (*Ar.*) *zf.* Sırf, sade, yalnız, büsbütün, baştan aşağı kadar (87a/12)
→ gālib-i şırf (87a/12)
- şırr** (*Ar.*) *is.* Gizli tutulan, sır (61a/5)
- şırt** *is.* Sırt (6a/24)
- şıtma** *is.* Sıtma (85b/3)
- şicim** *is.* İnce ip, sicim (86a/23)
- şıhr** (*Ar.*) *is.* Sihir, büyü (44a/2)
- şilāh-şörlük** (*Ar.+Far.+T.*) *b. is.* Savaşçılık, silahşörlük, savaş eri olma (63a/1)
- şilk-** Silkmek, sarsmak (67b/14)
- şille** (*Far.*) *is.* Sille, tokat, şamar (70a/8)
- şilsile** (*Ar.*) *is.* Soy, soysop (31a/10)
→ şilsile-i Kahremān (31a/10)
- şīm** (*Far.*) *is.* Gümüş (5a/12)

- sīm-beden** (*Far. + Far.*) *b. sf.* Gümüş tenli, gümüş vücutlu (5a/12)
- sīmā** (*Far.*) *is.* Yüz (87a/11)
- simīn** (*Far.*) *sf.* Gümüştan, gümüş gibi, gümüşe benzer (79b/10)
- Sīmurg** (*Far.*) *is.* Bir masal kuşu, anka (35b/19)
→ sīmurğ-ı ʿ anḳā (72b/1)
- simyā** (*Ar.*) *is.* Elementleri altına çevirmek isteyen, bununla uğraşırken kimi metallerin bulunmasına yol açtığı için kimya biliminin ilerlemesine katkıda bulunmuş olan eski bir uğraş alanı, alşimi, simya (5b/8)
- siñ-** Sinmek, saklanmak, pusmak (1b/3)
- sind** (*Ar.*) *sf.* Piç (124a/12)
- sindān** (*Far.*) *is.* Örs (31b/5)
→ sindān-ı āhen-girān (31b/5)
- sīne** (*Far.*) *is.* Göğüs, bağır, kalp (5a/14)
→ sīne-i pūr kīne (5a/14)
→ sine-i şaf ol- (85a/23)
- siñir** (*TTA*) *is.* Diz kapağı ile yak bileği arası (34b/3)
- sipāh** (*Far.*) *is.* Asker, leşker, ordu (16b/8)
- sipāhīlik** (*Far. + T.*) *is.* Tımar sahibi süvari askeri (11b/16)
- sipāriş** (*Far.*) *is.* Ismarlama eyle- (86a/10)
→ sipāriş it- (86a/10)
- siper** (*Far.*) *is.* Siper (103b/11)
→ dāmen-i siper (144b/10)
→ āyine-i siper (18a/14)
→ siper-i iskender (106b/4)
→ siper-i ḥunḥār (122a/9)
- sīs** (*Peh.*) *sf.* Çevik, kıvrak (131a/23)
→ pūr-sīs (131a/23)
- siṭāyiş** (*Far.*) *is.* Övme, medhetme (48a/10)
- siyāh** (*Far.*) *is. ve sf.* Siyah (34b/2)
→ şīr-i siyāh (34b/15)
→ mūr-ı siyāh (67a/5)
→ belā-yı siyāh (34b/2)
→ rüy-ı siyāh (34b/11)
→ murğ-ı siyāh (55b/14)
- siyāhān** (*Far. + Far.*) *is.* Siyahlar (17b/15)
- siyāk** (*Ar.*) *is.* Üslup, tarz, ifade tarzı (52a/16)
- siyeh** *bk. siyah* (19b/13)
- şofra** (*Ar.*) *is.* Yolcu yiyeceği, azık, üzerinde yemek yenen yer, sini (117a/20)

- şoğan** *is.* Soğan (41a/18)
- şoḥbet** (*Ar.*) *is.* Sohbet (2b/11)
- soḥen** (*Peh.*) 1. söz, laf, kelam (1a/1)
soḥen-çîn [sohen + çîden>çîn]
 Dedikoducu, gammaz, laf taşıyan
 (1a/1)
- şokun-** Takınmak (113b/23)
- şoluk** *is.* Soluk, nefes (75a/19)
- şoñ** *is.* Son (41a/15)
- şoñra** *zf.* Sonra (6a/13)
- sorḥe** (*Peh.*) *sf.* Kırmızı, kızıl, kızıl yüzlü
 (9b/7)
- sorme** (*T.*) *is.* Sürme, göze çekilen cila
 (34a/24)
- sost** (*Peh.*) *sf.* Zayıf, gevşek, dayanıksız
 (45a/21)
- şovme'e** (*Ar.*) *is.* Manastır, hankah
 (100a/20)
- şovuḵ** *is.* Soğuk (27b/14)
 → başına şovuḵ geç- (27b/14)
şovuḵluk *is.* Kırgınlığa ve
 dargınlığa yol açan sevimsiz durum
 (2b/16)
- sög-** Sövmek, küfretmek (11a/23)
- sök-** Yarmak, yırtmak (23a/9)
- söyken-** Uzanmak, dayanmak,
 yaslanmak, yığmak (26a/12)
- söyündir-** Söyündürmek, söndürmek
 (84a/13)
- su'âl** (*Ar.*) *is.* Soru, سوال (62a/20)
 → ḥâl ḥâırların su'âl-eyle-
 (89b/10)
- şubḥ** (*Ar.*) *zf.* Sabah, sabah vakti, tan
 vakti, şafak zamanı (53b/17)
- şuffe** (*Ar.*) *is.* Sofa, sofrası, avlu (70b/3)
 → çemen-i şuffe (70b/3)
- şuḥte** (*Far.*) *sf.* Yanmış, tutuşmuş, yanık
 (37a/17)
- şulb** (*Ar.*) *is.* Sülale, zürriyet, soy, döl
 (65b/4)
- sultân** (*Ar.*) *is.* Sultan, padişah
 → sultân-ı ' ayyārân (80a/14)
 → sultân -ı cinnistân (74b/11)
 → sultân-ı cinnistân nerre (74b/10)
 → sultân-ı güher-âbân (70b/18)
- su'lūk** (*Ar.*) *is.* 1. Derviş, 2. Hırsız
 (3b/17)
- summākî** (*Ar.*) *is.* Parlak, değerli ve sert
 bir taş (72a/17)
- şun-** Sunmak (3a/15)
- şun'** (*Ar.*) *is.* Yaratma, yapma, yapış, var
 etme, eser (93b/11)
 → şun' -ı kudret (93b/11)

- sūr** (*Far.*) *is.* Düğün, şenlik, ziyafet (4a/11)
- sūr** (*Ar.*) *is.* Hisar, kale hisarı (51b/21)
- şūret** (*Ar.*) *is.* Biçim, görünüş, şekil (1b/16)
→ tebdil-i şūret (97a/17)
şūret-i mu‘āmele (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Davranış şekli, görüntüsü (104a/24)
- şūretā** (*Ar.*) *zf.* Görünüşte (69b/5)
- sūy** (*Far.*) *is.* Cihet, yön, taraf (11b/12)
- sūzān** (*Far.*) *sf.* Yakan, yakıcı, ateşli (21a/1)
- sūzen** (*Far.*) *is.* İğne (143a/24)
- sübḥān** (*Ar.*) *is.* Tanrı, Allah (51a/10)
→ bende-i sübḥān (51a/10)
- sūd** *is.* Süt (21a/9)
- sülāle** (*Ar.*) *is.* Sülale, soy (144a/20)
→ sülāle-i şāḥib-ḳırān-ı keymurād ḥān (80a/19)
- süleymānī** (*Ar.*) *is.* Süleyman’a ait (18b/12)
→ ‘aḳrebe-i süleymānī (77a/6)
→ merhem-i süleymānī (18b/12)
- süleymān-vārī** (*Far.*) *sf.* Süleyman’a benzer (72a/22)
- şülüş** (*Ar.*) *sf.* Üçte bir, üç parçadan biri (93b/20)
- şülüşān** (*Ar.*) *sf.* Üçte iki, üç kısımdan iki kısım (93b/20)
- şümme** (*Ar.*) *zf.* Tekrar ve tekrar (87a/22)
→ ḥāšā şümme ḥāšā (87a/22)
- sünbül** (*Far.*) *is.* Sümbül (5a/12)
- sürāhī** (*Ar.*) *is.* Sürahi (91b/1)
- sürek** *is.* Öne sürülen ve hızlı giden hayvan veya eşya, devam eden ve etrafı kontrol eden topluluk (25b/14)
- sürḥ** (*Far.*) *sf.* Kırmızı, kızıl (96b/13)
→ kūh-ı sürḥ (96b/13), ḳal‘ a-i sürḥ (55a/2)
- sürme** *is.* Sürme, kirpik boyası (79a/18)
- sürūr** (*Ar.*) *is.* Sevinç (1b/18)
→ kesb-i sürūr eyle- (70a/17)
- sütün** (*Far.*) *is.* Direk, amud, destek (85b/10)
- süvār** (*Far.*) *is.* Ata binmiş, binici (86a/11)
→ fīl-süvār (32b/19)
- süvārī** (*Far.*) *is.* Atlı asker (51b/19)
- Ş-**
- şād** (*Far.*) *sf.* Sevinçli, neşeli (25a/7)
şādī (*Far.*) *is.* Sevinç (2b/3)
→ girye-i şādī (2b/3)

- şād-mān** (*Far.*) *sf.* Sevinçli, mesuriyet (110a/25)
- şād-mānī** (*Far.*) *is.* Sevinç (141a/17)
→ tābl-ı şād-mānī (103a/10)
- şād u ḥandān** (*Far. + Far.*) *b. sf.* seviçli ve mutlu, gülyüzlü (28b/18)
- şāfi** (*Ar.*) *sf.* İkna eden, yeterli, doğru dürüst (8b/23)
→ cevāb-ı şāfi (8b/23)
- şāh** (*Far.*) *is.* Hükümdar, padişah (8b/24)
→ remed şāh (8b/24), ‘adlān şāh (26b/2), la‘lān şāh (26b/2), aḥzār şāh (26b/3), Şa‘bān Şāh (27a/8), muẓaffer şāh (62a/20), āsaf şāh (110b/19 ve 110b/20), ‘aden şāh (87a/2), elmās şāh (87a/7), cemşid şāh (60b/10), cevāhir şāh (43a/10), siyāmek şāh (60b/7), hūşeng şāh (78b/3), hürmüz şāh (87a/10), lā-hor şāh (64a/6), la‘lūn şāh (89a/21), muṭṭahar şāh (10b/8), pīrūz şāh (88a/21), şeddād şāh (83b/11), şerīf şāh (82a/11), yāqub Şāh, yākut şāh (89a/19), zeberced Şāh (87a/4), zümrüd şāh (89a/19)
- şāhān** (*Far.*) *is.* Şahlar, padişahlar (25b/10)
→ La‘lān Şāhān (25b/10)
- şah-bāz** (*Far.*) *sf.* Çevik ve becerikli, yiğit, şanlı, kahraman (122a/22)
- şāhin** (*Far.*) *is.* Şahin (76b/16)
- şahş** (*Ar.*) *is.* Kişi, kimse, şahıs (59a/4)
- şaka** *is.* şaka (67b/3)
→ şakalar eyle- (67b/3)
- şakird** (*Far.*) *is.* Talebe, çömez, çırak (4a/20)
- şakḳ** (*Ar.*) *is.* Yarık, çatlak, parça, yarma, yarılma, çatlama (53b/13)
- şām** (*Far.*) *is.* Akşam (24b/25)
- şān** (*Ar.*) *is.* Şan, şöret, nam, ün (35a/15)
- şār** (*Far.*) *is.* Şehir, belde
→ çeşme-şār (71a/3)
- şarḳ ve ğarb** (*Ar. + Ar.*) Doğu ve Batı, bütün dünya (11b/1)
→ şāhib-ķırān-ı şarḳ ve ğarb (15b/4)
- şarıl şarıl** *zf.* Bol ve sesli bir biçimde, şarıl şarıl (85a/6)
- şart** (*Ar.*) *is.* Şart, koşul (13a/13)
şartnāme (*Ar. + Far.*) *b. is.* Şart mektubu, bir sözleşmede olan şartların yazıldığı resmi kağıt (32a/3)
- şaa-bahş** (*Ar. + Far.*) *b. sf.* Parıltı veren (54a/12)
- şaşur-** Şaşırmaq (57a/8)

- şāyed** (*Far.*) *bağ.* Eğer, şayet (3a/14)
- şāyi**^c (*Ar.*) *sf.* Yayılmış (60a/24)
- şāzīlik** (*Far. + T.*) *is. bk. şādī* (2b/10)
- şeb** (*Far.*) *is.* Gece (94a/16)
- şeb-dār** (*Far.*) *b. sf.* Geceye sahip olan (67a/5)
- şeb-hūn** (*Far.*) *b. is.* Gece baskını (138b/8)
- şeb-reng** (*Far.*) *b. sf.* Gece renginde, siyah (85b/25)
- Şeb-reng-i şīr-pāy-ı şeddādī (85b/25)
- şecā**^c **at** (*Ar.*) *is.* Cesaret, yiğitlik (34a/24)
- şeci**^c (*Ar.*) *sf.* Cesur, yiğit, kahraman (80b/8)
- şeddādī** (*Ar.*) *sf.* Çok büyük ve sağlam yapı (63a/14)
- tīğ-i be-naqş-ı şeddādī (85b/24 ve 85b/25)
- şedīd** (*Ar.*) *sf.* Şiddetli, sert olarak, sıkı (21b/10)
- darb-ı şedīd (21b/9-21b/10)
- ^cazāb-ı şedīd (70a/15)
- zaḥm-ı şedīd aç- (83a/16)
- şehīd** (*Ar.*) *is.* Allah yolunda canını feda eden müslüman, şehit (143b/5)
- şehinşāh** (*Far.*) *b. is.* Şahlar şahı, en büyük hükümdar (140a/24)
- şehinşāh-ı perrīyān (87a/9)
- şehir** (*Ar.*) *is.* şehir, kent (33b/10)
- şehir-i elmās (89a/7)
- şehriyār** (*Far.*) *b. is.* Hükümdar (73b/3)
- şeh-zāde** (*Far.*) *b. is.* Hükümdarın oğlu (81a/6)
- şeh-zāde-i bedehşānī (81a/6)
- şeh-zāde-gān** (*Far.*) *is.* Şehzadeler (50b/9)
- şekem** [şikem] (*Peh.*) *is.* Karın, batın (21b/6)
- şekl** (*Ar.*) *is.* Şekil, biçim, şekil (48b/2)
- şekvā** (*Ar.*) *is.* Şikayet (83b/25)
- şekvā eyle- (83b/25)
- şem**^c (*Ar.*) *is.* Balmumu, mum (1a/11)
- şem**^c-**i kāfūr** (*Ar. + Far.*)
Kafurdan yapılan beyaz mum (1a/11)
- şem**^c**a** (*Ar.*) *is.* Mumlu fitil, muma batırılmış fitil (19a/3)
- şemāte** (*Ar.*) *is.* Şamata, gürültü, patırdı (14b/23)
- şems** (*Ar.*) *is.* Güneş (9a/3)
- şems-i ḥāver (54a/12)
- şems-i enver** (*Ar. + Ar.*) *b. is.*
Çok parlak ve nurlu güneş (62a/24)

- şeni**^c (Ar.) *sf.* Fena, kötü, çirkin, ayıplı ve günahlı iş (22a/13)
- şenlik** (T.) *is.* Sevinç, neşe (33b/14)
- şerāb** (Ar.) *is.* Şarap (21b/14)
- şerbet** (Ar.) *is.* Şerbet (15a/2)
- şerefıyyet** (Ar.) *is.* Şerefli olma, onurlanma, şeref kazanma (48a/11)
- şerha şerha** (Ar.) *zf.* Dilim dilim, paramparça (5a/15)
- şerī**^c at (Ar.) *is.* Doğru yol (5a/17)
- şerīk** (Ar.) *is.* Ortak (41a/8)
- şerr** (Ar.) *is.* Kötülük (19a/18)
- şeş** (Far.) *sf.* Altı (22a/10)
- şeş-per** (Far.) *b. is.* Altı dilimli topuz (33a/6)
- şevk** (Ar.) *is.* Şiddetli arzu, çok isteme, şevk (18a/3)
- şevket** (Ar.) *is.* Ululuk (15b/11)
- şey** (Ar.) *is.* Şey, nesne (24b/6)
- şey²-i kalīl** (Ar. + Ar.) *b. is.* Az şey (43a/14)
- şeyh** (Ar.) *is.* Yaşlı adam, ihtiyar, bir tekke veya zaviye reisi (6b/6)
- şeytān** (Ar.) *is.* Şeytan (42b/25)
- şeytān-ı ^caleyhi^c l-la^c ne (83b/14)
- şibh** (Ar.) *is.* Benzer, benzerlik, gibi (13a/22)
- şiddet** (Ar.) *is.* Şiddet (21b/5)
- şiddet-i darb-ı ^camūd (109b/9)
- şikār** (Far.) *is.* Av (5b/1)
- şikār eyle- (143a/3)
- şayd u şikār it- (9b/21)
- şikār-gāh** (Far. + Far.) *b. is.* Avlak (60a/8)
- şikāyet** (Ar.) *is.* Şikayet (141b/3)
- şikāyet ey- (141b/3)
- şikem** (Far.) *is.* Karın (7b/17)
- şiken** (Far.) *sf.* “Kıran, kırıcı” anlamlarına gelerek birleşik kelimeler yapar (8b/5)
- Şaff-der Şaff-şiken (8b/5)
- şikest bk. şikeste** (38b/21)
- şikeste** (Far.) *is.* Kıрма, kırılma (3a/18)
- şikeste ü beste** (Far. + Far.) *sf.* Kırık dökük (3a/22)
- şikçe** (Ar.) *is.* Parça, yarı (100b/15)
- şimden giri bk. şimden girü** (88a/13)
- şimden girü** *zf.* Bundan sonra, bundan böyle (10b/23)
- şimdi** *zf.* şu anda, Şimdi (5b/10)
- şimdiki** *zf.* Bu anki, bu zamandaki (12b/18)

- şinās** (*Far.*) *sf.* “Anlayan, tanıyan, bilen” anlamlarına gelerek birleşik kelimeler yapar (87a/8)
→ sehlān-ı hikmet-şinās (87a/8)
- şir** (*Far.*) *is.* Arslan (50a/13)
→ şir-i siyāh (116b/16 ve 116b/17)
şir-dest (*Far.*) *b. sf.* Arslan elli (87b/16)
→ şemātur-ı şir-dest (87b/16)
şir-dil (*Far.*) *b. sf.* Arslan yürekli, cesur, cesaretli (78b/1)
şir-merd (*Far.*) *b. sf.* Arslan yürekli, cesur (115a/2)
→ şir-merd-i şir-efgen (115a/2)
şir-nāk (*Far.*) *b. sf.* Arslanlı (59b/1)
şir-pāy (*Far.*) *b. sf.* Arslan ayaklı (85b/25)
→ Şeb-reng-i şir-pāy-ı şeddādī (85b/25)
şir-pençe (*Far.*) *b. sf.* Arslan pençeli (59a/25)
şir-veş (*Far.*) *b. zf.* Arslan gibi (81b/15)
- şirān** (*Far.*) *is.* Arslanlar (79b/10)
→ vādi-i şirān (94a/2)
- şirīn** (*Far.*) *sf.* Tatlı, lezzetli (1a/1)
→ edā-yı şirīn (1a/1)
şirīn-kār (*Far. + Far.*) *b. sf.* Hoş ve tatlı muamele eden, davranışları güzel olan (53b/7)
→ sākī-i şirīn-kār (125a/25)
şirīn-kārlık (*Far. + T.*) *bk.* **şirīn-kār** (4a/15)
şirīn-kelem (*Far.+Ar.*) *b. sf.* Sözü tatlı, hoş sohbet (63b/10)
→ rāvī-i şirīn-kelem (63b/10)
şirīn-zebān (*Far.*) *b. sf.* Tatlı dilli (131a/17)
→ rāvī-i şirīn-zebān (131a/17)
- şirket** (*Ar.*) *is.* Ortaklık (50b/5)
- şol** *sf.* Şu (4b/20)
- şöhret** (*Ar.*) *is.* Ün, nam (65a/16)
- şöyle** 1. *sf.* Şöyle (61a/18), 2. *zf.* (62b/22)
- şu** 1. *zm.* şu (69a/6), 2. *sf.* Şu (64a/24)
- şu‘bede-bāz** (*Far.*) Hokkabaz (4a/17)
→ Hüsām-ı Şu‘bede-bāz (4a/17)
- şu‘le** (*Ar.*) *is.* Alev (77b/8)
- şūm** (*Far.*) *sf.* Uğursuz, şom, hayırsız (79a/8)
- şübhe** (*Ar.*) *is.* Şüphe, kuşku, tereddüt (17b/22)
- şükür** (*Ar.*) *is.* Şükür (8b/25)

şükûfe-zâr (*Far. + Far.*) *b. is.* Çiçek bahçesi (94a/12)

şümâr (*Far.*) *is.* Sayı (79b/5)

→ bî-şümâr (79b/5)

şütüm (*Ar.*) *is.* Küfürler (101b/4)

→ şütüm-ı gâliẓa ile (101b/4)

-T-

tâ (*Far.*) *zf.* Ta ki, kadar, değin, dek (102b/2)

ta^ç accüb (*Ar.*) *is.* Şaşkınlık, şaşırma (7a/23)

ta^ç âm (*Ar.*) *is.* Yemek, yiyecek (2b/7)

tâb (*Far.*) Parıltı, parlayıcı, “Parıldayan, parlayan, parlatan, aydınlatan” anlamlarına gelir ve birleşik kelimeler yapılır. Meselâ: Âlem-tab: Dünyayı aydınlatan, âlemi ışıklandıran (135a/12)

âteş-tâb (*Far. + Far.*) *b. sf.* Ateş gibi hareretli, ateş yakıcı (135a/12)

tâb (*Far.*) *is.* Güç, kuvvet, takat (54b/18)

tâb u tüvân (*Far. + Far.*) *b. is.* Güç ve kuvvet (54b/18)

tabağ (*Ar.*) *is.* Tabak (5a/7)

taban *is.* Taban, ayağın alt yüzü (11a/1)

taban al- *b. f.* Yürümek, yürüyerek gitmek (11a/1)

tabancala- (*Far.+T.*) Tokatlamak (21a/1-21a/2)

tâbi^ç (*Ar.*) *sf.* İtaat eden, bağlanan (5b/7)

tâbiğul-na^çl-bi'l-na^çl (*Far.*) *is.* İki işin tamamen birbirine benzetilmek istemesi, birbirinin yerine kullanılması (56b/16)

tabl (*Ar.*) *is.* Davul (12b/8)

→ tabl-ı ârâm (101b/17)

→ tabl-ı ^çalem (128b/3)

→ tabl-ı şâd-mânî (102b/12)

tabl-bâz (*Ar.+Far.*) *b. is.* Davulcu (29b/17)

tâc (*Ar.*) *is.* Taç (25aa/9)

tâc-ğâne (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Hükümet merkezi (40a/2)

tağ *is.* Dağ (25b/25)

tağayyür (*Ar.*) *is.* Değişme, başkalaşma, renk değiştirme (70b/5)

→ tağayyür-i ħâb (70b/5)

tağyîr (*Ar.*) *is.* Değiştirme, başkalaştırma (18b/14)

tağyîr-i câme (*Ar. + Far.*) *b. is.* Elbise değiştirme (18b/14)

tâhî (*Far.*) *sf.* Sıcak (75b/15)

tağkîğ (*Ar.*) *zf.* Gerçek, gerçekten, doğru (15b/7)

taḥmīn (*Ar.*) *is.* Tahmin (34a/9)

→ taḥmīn it- (61b/5)

taḥmīnen (*Ar.*) *zf.* Aşağı yukarı (89b/11)

taḥsīn (*Ar.*) *is.* Güzel bulma, beğenme (3a/21)

→ taḥsīn ü āferīn eyle- (115a/19)

taḥt (*Far.*) *is.* Hükümdar koltuğu (4a/20)

→ pāy-ı taḥt (120b/11)

taḥt-gāh (*Far.*) *b. is.* Baş şehir, taht yeri (36a/10)

taḥt-nişīn (*Far. + Far.*) *b. sf.* Tahtta oturan, hükümdar (51a/6)

taḥt-ı revān (*Far.*) *b. is.* Dört kişi ve ekseriya iki katır tarafından taşınan nakil vasıtası (120b/11)

taḥte-ş-şerā (*Ar.*) *b. is.* Toprak altı (37b/1)

ṭā'ife (*Ar.*) *is.* Kavim, kabile (63b/17)

ṭāḳ (*Peh.*) *is.* Gökyüzü (28a/15)

ṭāḳat (*Ar.*) *is.* Kuvvet, direnç, güç, takat (72a/5)

→ ṭāḳat getir- (53b/21)

taḳayyüd (*Ar.*) *is.* Çalışma (88b/24)

taḳla ḳıl- (*T. + T.*) *b. f.* Takla atmak (69a/24)

ṭakrīb (*Ar.*) *is.* Vesile, bahane (142a/4)

taḳrīr (*Ar.*) *is.* Sözle ifade, anlatma (79b/18)

→ taḳrīr eyle- (111a/10)

taḳsīm (*Ar.*) *is.* Parçalara bölme, bölüştürme (86b/14)

→ taḳsīm it- (126b/10 ve 126b/11)

taḳviyet (*Ar.*) *is.* Kuvvetlendirme, sağlamlaştırma (122b/8)

→ taḳviyet-i beden (130b/6)

ṭaleb (*Ar.*) *is.* İstek, arzu (9a/16)

→ ṭaleb eyle- (132a/14)

tālī (*Ar.*) *sf.* Peşinden giden (60a/10)

ṭālī^c (*Ar.*) *is.* Kader, baht, şans (71b/10)

ta^c līm (*Ar.*) *is.* Yetiştirme, öğretme, bir işi öğrenmek için çalışma (118a/15)

ṭā^c līn (*Ar.*) *is.* Aşıkâr etme, meydana çıkarma, açığa vurma (81b/17)

ṭalyasan (*TTA*) *is.* Eskiden başa sarılan sarığın sırta uzanan bölümüne verilen ad (41b/9)

ṭām (*Ar.*) *is.* Tam, eksiksiz (52a/9)

ta^c ām (*Ar.*) *is.* Yemek, yiyecek, yenilen şey (53a/11)

ta^c m (*Ar.*) *is.* Yeme, lezzet, tat (8b/23)

→ ta^c me-i dendān-ı tīğ-i berrān (8b/23)

→ yolculardan ta^c me alur (9b/22)

- ṭamaʿ** (Ar.) *is.* Açgözlülük (141b/24)
ṭamaʿkār (Ar. + Far.) *b. sf.*
 Açgözlü (33b/18)
- tamām** (A.) *i.* Noksansız, eksiksiz (11b/8)
 → tamām ol- (84a/1)
- ṭamar** Damar (21b/8)
ṭamar-be-ṭamar (T.+Far.) *sf.*
 Damar damar, katmanlı, damardan damara (21b/8)
- ṭamla** *is.* Damla (22a/24)
- tāmm** (Ar.) *is.* Tam, eksiksiz (20a/14)
- tāmme** (Ar.) *sf.* Tam, bütün, eksiksiz (23a/6)
- ṭaʿn** (Ar.) *is.* Sövme, yerme, kötüleme, ayıplama (22a/13)
- ṭaraf** (Ar.) *is.* Taraf, yan (31b/11)
- ṭarafīl** *bk. ṭaraf* (9a/10)
- ṭarāk** (Far.) *is.* Aynı cinsten olan şeylerden bazısı bazısının üstünde olması (28a/15)
- ṭaraklık** (TTA) *is.* El ve ayak parmaklarındaki küçük kemikler (31b/22)
- ṭarfet-ül-ʿayn** (Ar.) *b. zf.* Göz açıp kapayana kadar geçen kısa zaman, bir an (1b/15)
- ṭarīd** (Ar.) *is.* Çıkarılmış, kovulmuş (143a/18)
 → ṭarīd-i cevelān (143a/18)
- taʿrīf** (Ar.) *is.* Bildirme, anlatma, tarif (43b/21)
 → taʿrīf it- (111a/16)
- ṭaṣmīm** (Ar.) *is.* Kesin karar (52a/4)
- ṭarīk** (Ar.) *is.* Yol, usul, âdet , yöntem (48a/22)
 → ber-ṭarīk (90b/24)
- tār-mār** (Far.) *sf.* Karmakarışık, dağınık, perişan (92b/9)
 → tār-mār ol- (92b/9)
- ṭarrāka** (Ar.) *is.* Gümbürtü (55b/21)
 → ṭarrāka ḳop- (73a/15)
- ṭarrār** (Ar.) *sf. sf.* Yankesici, hilekâr (142a/17)
 → ʿayyār-ı ṭarrār (142a/17)
- ṭas** (Ar.) *is.* Kâse, çanak (54b/21)
- ṭaşarruf** (Ar.) *is.* Sahip olma (73b/5)
 → ḳabza³-ı ṭaşarruf (73b/5)
- ṭaṣvīr** (Ar.) *is.* Resim, figür (14a/4)
- ṭaş** *is.* Taş (13b/14)
- ṭaşra** *is. ve e.* Dışarı (76a/1)
- ṭaṣu-** Taşımak (74a/23)

- tātār** (öz.) *is.* Çok hızlı at süren kimse, yağmacı, akıncı (5a/14)
- tavla** (Ar.) *is.* Hayvan bağlanan ahır (4a/23)
- tavr** (Ar.) *is.* Tavır, hareket, hal (29b/23)
- ṭayan-** Dayanmak (113b/22)
- ta‘yīn** (Ar.) *is.* Gösterme, belirtme, bir işe yerleştirme, vazifeye göndermek, vazifelendirmek (114b/7)
→ ta‘yīn eyle- (76a/16)
- ṭayy** (Ar.) *is.* Geçmek, atlamak, üzerinden geçmek (15b/25)
→ ṭayy-ı merāḥil (15b/25)
- tāye** (Far.) *is.* Taya, dāye, sütüne, çocuk bakıcısı, dadı (91a/9)
- taẓallüm** (Ar.) *is.* Bir haksızlıktan şikayet etme, sızlanma, mazlum olma, yakınma (51b/12)
- taẓarru‘** (Ar.) *is.* Yalvarma, niyaz (78b/18)
→ taẓarru‘ ve niyāz eyle- (87a/14)
- tāze** (Far.) *sf.* Yeni yetişmiş, taze, körpe, genç (81a/9)
- tāze-kārлық** (Far.+ T.) *b. is.* Yenilenme, tazelenme, temizlenme (70b/4)
→ tāze-kārлық eyle- (70b/4)
- tāze-rūy** (Far. + Far.) *b. is.* Güler yüzlü, güleç (1a/8)
- tāzelik** (Far. + T.) *is.* Körpelik, gençlik, taze olma durumu (18a/22)
- ta‘ẓīm** (Ar.) *is.* Büyük görme, saygı gösterme, hürmet, ikramda bulunma (83b/24)
→ ta‘ẓīm eyle- (83b/24)
- ta‘zīr** (Ar.) *is.* Azarlama (69a/15)
→ ta‘zīr eyle- (69a/15)
- tāziyāne** (Far.) *is.* Kırbaç, kamçı (69b/7)
- te‘ālā** (Ar.) “Yüksek olsun.” anlamına gelen bir söz olup Allah adıyla birlikte kullanılır (70a/19)
- teba‘iyyet** (Ar.) *is.* Tabi olma, uyma (12b/10)
- tebdīl** (Ar.) *is.* Değiştirme, dönüştürme, değişiklik (79b/5)
→ tebdīl-i şüret (82a/16)
- tebdīl-i cāme** (Ar. + Far.) *b. is.* Elbise değiştirme (10b/12)
- teber** (Far.) (*tabar*) *is.* Balta (113b/22)
→ teber düğdüsü (44b/25)
- teberrük** (Ar.) *is.* Uğur sayma, kutsal ve uğurlusayma (55b/17)
- tecāhül** (Ar.) *is.* Bilmezlikten gelme, bilmiyor görünme (10b/9)
- tecāvüzlük** (Ar.+T.) *is.* Saldırganlık (87b/17)

- tecāvüzlik it- (71a/20)
- tecessüs** (Ar.) *is.* İç yüzünü araştırma (98a/12)
- tecessüs eyle- (76a/16)
- tecribe** (Ar.) *is.* Deneme, sına (61a/2)
- tecribe eyle- (61a/22)
- tedārük** (Ar.) *is.* Tedarik, tedbir (24b/23)
- te'ehhül** (Ar.) *is.* Ehlileşme, evlenme (15a/14)
- te'essüf** (Ar.) *is.* Eseflenme, tasalanma, acıma (69b/16)
- tefārik** (Ar.) *is.* Az değerli hediyeler, ufak tefek şeyler (60a/19)
- tefāruk** (Ar.) *is.* Ayrılık, birbirinden ayrılma, ayırma, ufak tefek hediyeler (103b/13)
- teferrüc-gāh** [teferrüc + gāh] (Ar.-Far.) *is.* Gezinti yeri, eğlenme yeri (94b/8)
- tefhīm** (Ar.) *is.* Yüceltme, ululama, anlatma (50b/5)
- teftiŕci** (Ar.+T.) *is.* Denetmen, müfettiş, kontrol eden kişi (87b/25)
- te'hīr** (Ar.) *is.* Geciktirme, sonraya bırakma (83b/2)
- tehle-** (Far. + T.) Diplemek, dibe düşmek (24a/13)
- tek** *sf.* Tek, biricik (34a/7)
- tek ü tenhā** (T. + Far.) *zf.* Tek başına, yalnız (34b/22)
- teker meker ol-** Döne döne yuvarlanmak (34b/9)
- teklīf** (Ar.) *is.* Sunma, teklif (51a/6)
- teklīf eyle- (87a/24)
- tekmīl** (Ar.) *is.* Tamamlama, bitirme, bütün (70a/10)
- tekrār** (Ar.) *is.* Tekrar (74a/16)
- tekrīm** (Ar.) *is.* Saygı gösterme (5a/23)
- tekye** (Far.) *is.* Zikir veya ders için toplanılan yer, tekke (19a/14)
- telef** (Ar.) *is.* Yok olma, ölme, zāyi olma (77b/1)
- telef-i nefes ol- (77b/1)
- televvün** (Ar.) *sf.* 1. Renkten renge girmek, döneklik, kararsızlık, yanardönerlik (50b/5)
- telķin** (Ar.) *is.* Aşılama, telkin (17b/25)
- telķin it- (63a/21)
- temāšā** (Far.) *is.* Bakma, gezme (18b/17)
- seyr ü temāšā it- (63b/16)
- temennā** (Ar.) *is.* Elini alınına götürerek selam işareti yapma (51b/4)
- temennā eyle- (64b/7)
- temerrüd** (Ar.) *is.* Dikbaşlılık, inat, direnme (57b/3)

- temeşşül** (*Ar.*) *is.* Benzeşmek, cisimlenmek, bir şekil ve surete girmek (13a/21)
- ten** (*Far.*) *is.* Vücut, beden, gövde, vücudun dış yüzeyi, deri (5a/17)
→ billūr-ten (88b/3), evren-ten (87b/8)
- tenāsüb** (*Ar.*) *is.* Uyuma, uygunluk, yakışma (1a/11)
- tenāvül** (*Ar.*) *is.* Yemek yeme, yeme içme (54b/20)
- tenbīh** (*Ar.*) *is.* Tenbih, nasihat, uyarı (11a/21)
→ tenbīh eyle- (99a/9)
- teneffüs** (*Ar.*) *is.* Soluk alma, dinlenme (30a/22)
- tenğri** *is.* Tanrı (10a/2)
- tenhā** (*Far.*) *sf.* Tenha, boş, ıssız, yalnız, tek (109a/17)
- tenhāca** (*Far.+T.*) *zf.* Yalnız, tek başına (87a/8)
- tenli** (*Far.+T.*) *sf.* Tenli, vücutlu (89b/8)
- tep-** (*DLT*) Tepmek, vurmak, dövmek (11b/17)
- terāşide** (*Peh.*) *sf.* Tıraşlı, tıraşlanmış (59b/24)
- terāz** (*Far.*) *is.* Terazi (22a/18)
- terennümāt** (*Ar.*) *is.* Terennümler, şarkı söylemeler, ötmeler, musikiler (58a/4)
- terğīb** (*Ar.*) *is.* Şevklendirme, isteklendirme (23a/12)
- ters** (*TTA*) *is.* Geri (46a/17)
- tertīb** (*Ar.*) *is.* Düzen, tertib (2a/5)
- tesellī** (*Ar.*) *is.* Avutma, teselli (52a/24)
→ tesellī-i hātır (111a/14)
- te'sīr** (*Ar.*) *is.* Tesir, etki, iz bırakma, dokunma (43b/23)
→ te'sīr it- (137a/23)
- teskīn** (*Ar.*) *is.* Sakin kılma, yatıştırma, yatıştırılma (42b/21)
- teslīm** (*Ar.*) *is.* Emaneti yerine verme, teslim (45b/5)
- teşāşür** (*Far.*) *is.* İşemek, küçük abdest (34a/12)
- teşhīş** (*Ar.*) *is.* Teşhis, seçme, fark etme (85b/9)
- teşnelik** (*Far.+T.*) *is.* Susuzluk, susamış (48b/14)
- tevābi'** (*Ar.*) *is.* Birisine bağlı bulunanlar, tabi olanlar, bir kimsenin hizmetinde olanlar, uşaklar (11a/16)
- tevaḳḳuf** (*Ar.*) *is.* Durma, duraklama, bekleme (23b/3)
- tevbe** (*Ar.*) *is.* Tövbe (4b/20)

- istiğfar ve tevbe (69a/10)
- teveccüh** (*Ar.*) *is.* Yönelme (56b/25)
- teveccüh it- (56b/25)
- tevekkeltü ‘āl-Allāh** İşimi Allah’a bıraktım (77b/5)
- tevekkül** (*Ar.*) *is.* Tevekkül, işini Allah’a havale etme (26b/1)
- tevḥīd** (*Ar.*) *is.* Birleştirme (77a/6)
- te’vīl** (*Ar.*) *is.* Sözü çevirme, söze ayrı mana vermeye çalışma (39b/12)
- Tevrāt** (*Ar.*) *is.* Tevrat (74a/1)
- tezād** (*Ar.*) *is.* Zıtlık, çelişki, farklı (13b/13)
- tezkere** (*Ar.*) *is.* Tezkere, pusula, izin kağıdı (78b/7)
- tezevvüc** (*Ar.*) *is.* Evlenme, kadın eş alma, zevc edinme (20b/15)
- tezyīd** (*Ar.*) *is.* Arttırma, çoğaltma (14b/19)
- tezyīn** (*Ar.*) *is.* Süsleme (121b/18)
- tezyīn it- (121b/18)
- tılısmāt** (*Ar.*) *is.* Tılsımlar (30a/10)
- tīnāb** (*Ar.*) *is.* Kazığa bağlanan çadır ipi, sicim (44a/19)
- tızman** (*TTA*) *sf.* İri, kocaman (133a/24)
- tīg** (*Far.*) *is.* Kılıç (129b/8)
- dal-tīg (68a/7)
- baқыyye-i tīg (7a/13)
- tīg-i dendān (7a/14)
- tīg-zen** (*Far.*) *b. sf.* Güzel kılıç kullanan (8b/5)
- Ğazbān-ı Tīg-zen *öz. is.* Remed Şah’ın pehlivanlarından birinin adı (8b/5)
- tīg-zenlik** (*Far. + T.*) *b. is.* Güzel kılıç kullanma sanatı (42a/24)
- timur** *is.* Demir (25b/4)
- tīr** (*Far.*) *is.* Ok (5a/14)
- bir tīri ğamze çık- (5a/14)
- tīz** (*Peh.*) *zf.* Tez, çabuk (19a/17)
- tīz-bīn** (*Peh.*) *zf.* Gözü keskin, dikkatli (61a/7)
- tiziyye** *zf.* Çabucak, derhal (64a/2)
- toğrı** *bk. doğru* (62b/2)
1. *zf.* Doğruca (61a/8)
2. *e.* -e doğru (62b/2)
- toğrilt-** Doğrultmak, tevcih etmek, yöneltmek, çevirmek, belli bir yöne döndürmek (62a/12)
- toğsan** *is.* Doksan (65b/14)
- iki yüz toğsan (75b/8)
- toğun-** Dokunmak (76a/4)
- toğuz** *is.* Dokuz (85b/24)
- iki yüz altmış toğuz (87b/15)

- toğuzar** *sf.* Dokuzar (121a/3)
- tol-** *bk. dol-* (127b/18)
- tolma** *is.* Dolma (87b/18)
→ paṭlicān ṭolması (124a/13)
- tolu** *is.* Dolu (58b/24)
- ton** *is.* Giysi, elbise, don (62a/18)
- top** *is.* Gülle ya da şarapnel atan büyük ateşli silah (82a/21)
- toplu** *sf.* Topu olan, toplu (96b/21)
- toprak** *is.* Yurt, il, memleket (29b/21)
- topukla-** Mahmuzlamak (Çizmenin, potinin arkasına takılan demir veya çelik bir parçaya mahmuz denir. Mahmuzlamak ata binenin topuklarını, atı hızlandırmak amacıyla atın sağrısına batırması anlamına gelmektedir.) (144b/23)
- torfe** (*Ar.*) *sf.* Yeni şey, yeni mal, turfanda (49b/12)
- torlak** *is.* Parlak, güzel, tüysüz oğlan (105a/25)
- tön-** (*DLT*) Dönmek (17a/4)
- tuğ** *is.* Eskiden sancak tepesine ve başa takılan at kuyruğu (35a/2)
- tuhfe** (*Ar.*) *is.* Hediye, armağan (73b/11)
- tulum** *is.* Kimi yiyecekler ve içecekler için koruyucu kap ya da yayık olarak kullanılan, önü yarılmadan bütün olarak yüzülmüş ve kullanılacak biçimde hazırlanmış genellikle koyun ve keçi derisi, tulum (106a/11)
- tuman** (*TTA*) *is.* Şalvar, don (5a/16)
- tumturāk** (*Far.*) *is.* Gösteri, gösteriş, debdebe, kulağa hoş gelen ses (28a/15)
- tur-** Durmak (106b/7)
- turgur-** Durdurmak (23a/22)
- turra** (*Ar.*) *is.* Tokmak (108b/16)
- turuk** (*Ar.*) *is.* Yollar (63a/12)
- turuqlıq** (*Ar. + T.*) *is.* Durgunluk, cılızlık (63a/12)
- tuş-** Duruşmak, karşı karşıya gelmek, çarpışmak, mücadele etmek (67b/14)
- tutamak** (*TTA*) *is.* Kabza, tutamaç, tutacak yerler (4a/22)
- tütyā** (*Ar.*) *sf.* Kadınların gözlerinin altına çektikleri sürme, tutiya (119b/7)
→ tütyā-yı çeşm (119b/7)
- tü** Hakaret ünlemi, tükürmek (143a/2)
- tüh ün.** Tüh, vav vah (66a/19)
- türāb** (*Ar.*) *is.* Toprak (84a/16)
- tütün** *is.* Tütün, duman (29b/20)
- tüvānā** (*Far.*) *sf.* Güçlü, kuvvetli, iktidarlı (30b/9)

tüz *sf.* Düz, kısa yol (76a/1)

-U-

u *bk. ve*

→ ‘ayş u nūş (103b/15)

→ şayd u şikâr (116a/9)

→ ādāb u erkān (117a/9)

ucuz *sf.* Ucuz (86b/5)

→ ucuz kırtıl- (86b/5)

ufk (*Ar.*) *is.* Ufuk, gökle yerin birleşmiş gibi görüldüğü yer (11b/12)

‘**ufūnet** (*Ar.*) *is.* Yangı, kötü koku, sıkıntı veren manevi ağırlık (29a/2)

uğrı *is.* Hırsız (98b/21)

uğr *bk. uğur* (30a/24)

uğur *is.* Yol, yön (32b/5)

uğurla- (*TTA*) Çalmak, gizlice almak, hırzılıkla ele geçirmek (118b/20)

‘**uhde** (*Ar.*) *is.* Söz verme, sorumluluk, uhde (47b/17)

→ der-‘uhde (82a/18)

‘**uḳelā** (*Ar.*) *is.* Akıllılar (19a/4)

ulaḳ (*TTA*) *is.* Postacı, haberci, resmi kağıtları götüren ve getiren görevli (8b/10)

ulu *is.* Ulu, yüce (72b/7)

‘**ülūfe** (*Ar.*) *is.* Yeniçerilere ve sipahilere dağıtılan maaş (11b/6)

umm (*Ar.*) *is.* Ana, anne, asıl (76a/12)

→ ummu'l-ḥayāt (76a/12)

umūr (*Ar.*) *is.* İşler, uğraşlar (16a/18)

‘**unf** (*Ar.*) *is.* Şiddet, kabalık (81b/22)

ur- Vurmak (26a/18)

→ na‘ ra ur- (83a/9)

uriş- Vuruşmak (9b/2)

‘**urūc** (*Ar.*) *is.* Yükselme (72a/22)

→ ‘urūc eyle- (72a/22)

uruḫur- (*TTA*) Koşmaya hazır olmak (35b/22)

‘**uryān** (*Ar.*) *is.* Üryan, çıplak (9a/13)

uss (*Ar.*) *is.* Temel, esas (112a/8)

uṣṭurlāb (*Ar. ve Yun.*) *is.* Yıldızların konumunu ölçerek yer belirlemeye yarayan ölçüm aleti, usturlap (102b/8)

uṣūl (*Ar.*) *is.* Yol, tarz (36b/16)

‘**uṣṣāḳ** (*Ar.*) *is.* Aşıklar (5a/11)

‘**uṭārit** (*Ar.*) *is.* Merkür (73b/9)

→ devr-i ‘uṭārit (73b/9)

uyuḳla- Oturduğu yerde hafif uykuya dalmak, ımızganmak (19a/8)

uzak *is.* Uzak (10a/2)

uzun *sf.* Uzun (82a/6)

-Ü-**ü** *bk. ve*

→ ins ü cin (76b/24)

→ zîr ü zeber (88a/4)

→ hadd ü hesâb (94a/6)

ülper- Ürpermek (40b/3)**ümerâ** (*Ar.*) *is.* Beyler, emirler (85b/20)**ümîd** (*Far.*) *is.* Ümit (130b/9)

→ nâ-ümîd (133b/24)

ün *is.* Ses, yüksek ses, nida (129b/18)**ün** *bk. ün* (29a/18)**üslüb** (*Ar.*) *is.* Tarz, yol (84b/2)**üstâd** (*Far.*) *is.* Üstad, usta (118a/17)

→ üstâd-ı sâhîre (124a/5)

üş- (*TTA*) Üşüşmek, toplaşmak, toplanmak, birikmek (133b/3)**üştür-ser** (*Far.*) *b. sf.* Deve başlı (87b/15)

→ şementâl-ı üştür-ser (87b/15)

üşümdi *is.* Üşüntü, üşünti, üşüşme, toplanma, üşüşüp bir araya gelmek (46a/23)**üzüm** *is.* Üzüm (66a/23)**-V-****va' de** (*Ar.*) *is.* Söz verme, vaat, bir iş için önceden zaman belirtme (47b/15)

→ va' de eyle- (47b/15)

vādî (*Ar.*) *is.* Vadi (27b/24)**vāfir** (*Ar.*) *sf.* Bol, çok, bir çok (23b/3)**vāhî** (*Ar.*) *sf.* Boş, manasız, anlamsız, faydasız, ehemmiyetsiz (48a/1)**vākı' a** (*Ar.*) *is.* 1. Vuku bulmuş, olmuş, var olan mevcut bir hadise, şiddetli hadise, gerçek, olay (82b/20)**vākı' ā** (*Ar.*) *zf.* Gerçek, gerçi, her ne kadar (82a/10)**vākıf** (*Ar.*) *sf.* Bir şeyden haberi, bilgisi olan (85a/24)

→ vākıf ol- (85a/24)

vākı' c (*Ar.*) *sf.* Vuku bulan, olan, meydana gelen (9b/24)

→ vākı' c ol- (101a/10)

→ fi' l-vākı' c (65b/4)

vākt (*Ar.*) *is.* Vakit, zaman (43b/22)

→ vākt-ı hāb (58a/7)

→ ser-vākt (61a/9)

→ vākt-i şubh (53b/24)

→ vākt-i duhā (54a/14)

vālide (*Ar.*) *is.* Anne (2b/9)

→ vālide-i mekrūh (79b/19)

var *is.* Var, mevcut (80a/4)

- var-** Varmak, gitmek, ulaşmak (80a/11)
→ fikre var- (140a/25)
- vārī** (*Far.*) *sf.* Benzer, gibi (72a/22)
→ süleymān-vārī (72a/22)
- vārid** (*Ar.*) *sf.* Gelen, ulaşan, sözkonusu olan (29a/18)
- vāriṣ** (*Ar.*) *is.* Mirasçı (80a/21)
- vaṣf** (*Ar.*) *is.* Vasıf, nitelik, övgü (4a/14)
→ vaṣf eyle- (14a/5)
- vāṣıl** (*Ar.*) *sf.* Erişen, ulaşan (68b/23)
→ vaṣf ol- (68b/23)
- vāsiʿ** (*Ar.*) *sf.* Geniş, açık, bol (8a/6)
- vaṣiyyet** (*Ar.*) *is.* Vasiyet (59b/6)
- vaṣiyyet-nāme** (*Ar. + Far.*) *b. is.* Bir kimsenin vasiyetini yazmış olduğu kağıt (59b/6)
- vār** (*Far.*) *e.* Benzetme edatı, gibi (76a/20)
→ naʿ ra-i raʿ d-vār (76a/20)
- vārid** (*Ar.*) *sf.* Erişen, gelen, vasil olan (29a/18)
- vāveylā** (*Ar.*) *is.* Çılgılık, yaygara, feryad (10b/22)
→ vāveylā it- (85a/1)
- vay ün.** Eyvah, şaşma anlatan ünlem (56a/6)
- vazʿ** (*Ar.*) *is.* Koyma, konulma, bırakma, durum, konum, duruş, hareket, tarz (24a/21)
→ vazʿ eyle- (87a/19)
- vazgeçdi** (*Far. + T.*) *b. is.* Önceden başlanılıp yarıda kalan veya bırakılan herhangi bir münasebet (69a/13)
- vebāl** (*Ar.*) *is.* Günah (72b/20)
→ vebāl+i boynına (88b/11)
- vech** (*Ar.*) *is.* 1. Yüz, surat, çehre (119a/22), 2. *is.* Tarz, üslup (32a/5)
→ ʿ abūsu'l-vech (78b/14)
- vedāʿ** (*Ar.*) *is.* Veda, ayrılma (80a/8)
→ vedāʿ it- (80a/8)
- vefāt** (*Ar.*) *is.* Ölüm (87a/3)
→ vefāt it- (87a/3)
- vehm** (*Ar.*) *is.* Kuruntu, şüphe, tereddüt (96a/11)
→ vehm it- (96a/11)
vehm-dār (*Ar. + Far.*) *is.* Vehm sahibi, şüphe ve tereddüt sahibi (29b/11)
- ve-illā** (*Ar.*) *e.* Olmazsa, yoksa (116b/2)
- vekīl** (*Ar.*) *is.* Vekalet eden, vekil (5a/2)
→ vekīl қо- (13b/3)
- veled-i zīnā** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Zina sonucu oluşan çocuk, piç (42b/25)

ve-l-ḥāşıl (*Ar.*) *zf.* Sözü'n kisası, kısacası (111b/13)

velvele (*Ar.*) *is.* Yaygara, kalabalık sesi (119a/4)

verā (*Ar.*) *is.* Başka, gayrı, arka, geri (70a/2)

→ verā-yı ḥikmet (70a/2)

-veş (*Far.*) *e.* Gibi

→ şîr-veş (85b/15)

veyā (*Ar.+Far.*) *bağ.* Veya, ya da (82a/18)

veyāḥūd (*Ar.+Far.*) *bağ.* Yahut, veya (133b/5)

vezāret (*Ar.*) *is.* Vezirlik, başvekillik (41a/5)

vezîr (*Ar.*) *is.* Vezir (135b/21)

→ layṭān vezîr (135b/21)

vezîrāne (*Ar.+Far.*) *zf.* Vezire yakışacak biçimde (78b/16)

vezn (*Ar.*) *is.* Ağırılık (13b/15)

vilāyet (*Ar.*) *is.* Vilayet, şehir (80a/25)

vir- Vermek (99b/23)

→ cevāb vir- (102a/18)

vuḳū' (*Ar.*) *is.* Meydana gelme, cereyan etme (10b/7)

vuşûl (*Ar.*) *is.* Ulaşma, gelme, varma, erişme, yetişme (15a/16)

→ vuşûl bul- (15a/16)

vücüd (*Ar.*) *is.* Vücut, beden (21b/8)

vüzerā (*Ar.*) *is.* Vezirler (15a/6)

→ vezîr-i vüzerā (85b/20)

vüzerā *bk.* **vüzerā** (5a/23)

vüzerāt (*Ar.*) *is.* Vezirlik, vezirlik makamı (79b/12)

-Y-

yā (*Ar.*) *ünl.* Ey, hey (80a/3)

ya (*Far.*) *bağ.* Ya (64b/13)

yāb (*Far.*) *sf.* Bulan, bulucu (40a/1)

yaban (*TTA*) *is.* Dışarı, uzak yer (5a/18)

yabana (*Far.+T. ek.*) *zf.* Temelsiz, boş (konuşmak) (65a/19)

yabana söyle- Esası olmayan şeyler söylemek, yersiz ve saçma sözler söylemek (65a/19)

yad *sf.* Yabancı, ecnebi (60a/7)

yād (*Far.*) *is.* Anma, hatırlama, zikretme, yad etme (65a/22)

→ yād it- (65a/22)

yād-gār (*Far. yād-gār*) *b. is.* Yadigar, anı, hatıra (73b/11)

yağlu (*TTA*) *is.* Yağlı, bol ve kolay kazanç elde edilecek iş veya kişiler (27a/24)

- yağmalaş-** Yağmalaşmak, yağma etmek üzere saldırmak (79b/20)
- yāḥud** (*Far.*) *bağ.* Yahut, ya da (82a/15)
- yaḫın** *is.* Yaklaşık olarak (26b/3)
- yāḳūt** (*Ar.*) *is.* Yakut, değerli süs taşı (59b/24)
- yāḳūt-ı rūmmānī** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Nar çiçeği renginde olan kırmızı yakut, en değerli yakut (59b/24)
- yalabuḳ** *is.* Parlak (113a/15)
- yalabuḳ Teñri (113a/15)
- yalandan** *zf.* Yalandan, yapmacık bir biçimde, gerçek olmayarak (19b/12)
- yalñız** *zf.* Yalnız, Yalnızca, sadece, tek başına (14b/16)
- yalñızca** *bk. yalñız* (125a/11)
- yalın kılıç** *b. is.* Kınından sıyrılmış kılıç veya bıçak (57a/9)
- yalman** (*TTA*) *is.* Kılıç, kama, bıçak, mızrak gibi kesici veya delici aletlerin ağzı ya da ucu (18a/14)
- yalman-ı nīze** (*hlk. + Far.*) *b. is.* Mızrak ucu (18a/14)
- yalman-** Yalanmak, yalanıp yiyecek şey aramak, bir şey istemek (21a/5)
- yalñız** *bk. yalñız* (36b/16)
- yaman** *is.* Fena, kötü, şiddetli (21a/10)
- yan** *is.* Yan, taraf, cihet (37a/18)
- yañ** *bk. yan* (90b/22)
- yaña** *is.* Yan, taraf, cihet (98b/24)
- ya'ni** (*Ar.*) *bağ.* Yani (100a/20)
- yankesici** *b. is.* Bir kimsenin cebinden, çantasından ustalıkla hissettirmeden bir şeyler çalan kimse, cep faresi, tırtıkçı (104a/3)
- yañlış** (*TTA*) *sf.* Yiğit, açık göz, şeytan gibi (42b/5)
- yapın-** Hazırlanmak, davranmak, kendine yapmak veya kendi için yaptırmak (73a/7)
- yap yap** *zf.* Yavaş yavaş, tembel ve yavaş davranan, usul usul, sessizce (82b/5)
- yār** (*Far.*) *is.* Dost, ahbap, sevgili (23b/2)
- yār-ı qarındaş (23b/2)
- yaradıl-** Yaratılmak (76b/23)
- yārān** (*Far.*) *is.* Dostlar, sevgililer, sadık arkadaşlar (60a/5)
- yarar** *is.* Muktedir, yetkili, faydalı, güvenilir, cesur (23b/22)
- yaraş-** Yaraşmak, yakışmak (79a/14)
- yāsemen** (*Far.*) *is.* Yasemin (5a/12)
- yaş (I)** *is.* Ömür miktarı (73a/16)
- yaş (II)** *is.* Nem, ıslaklık, gözyaşı (65b/1)
- yatsu** *is.* Yatsı namazı (82b/1)
- yatur-** Yatırmak (67a/7)

yavru *is.* Yavru (65a/17)

→ iki ‘Anḳā bir lānede yavru
çıkarmaz (65a/17)

yavuz *sf.* Fena, çetin, olağanüstü, güçlü,
yaman, keskin, şiddetli (72b/3)

yayıl- Yayılmak, serilmek, yere rahat bir
biçimde sere serpe oturmak (87b/10)

yaylak *is.* Yazlık konaklama yeri, yayla
(50a/14)

yaz- Yazmak (87b/24)

→ geleyaz- (87b/24)

yazu *is.* Yazı (96a/3)

yedek Yedekte görülen at (20b/4)

yef alle- (*argo*) (*TTA*) Hakkından
gelmek, becermek, düzmek, cinsel
ilişkide bulunmak (85b/3)

yeg *sf.* Yeğ, tercih edilen (32a/8)

yek (*Far.*) *sf.* Bir, tek, münferid (7b/18)

yek-ā-yek (*Far.*) *b. sf.* Tek tek,
birer birer (9b/1)

yek-güzer (*Far.* + *Far.*)
b. is. Tek geçen, tek geçiş (7b/18)

yek-pāre (*Far.*) *b. sf.* Tek parça,
bütün (94a/18)

yekin- (**yegin-**) (*TTA*) Kalkmaya
davranmak, olduğu yerden fırlamak,
ayağa kalkmak, kalkmak için hareket
etmek (101a/24)

yemīn (*Ar.*) *is.* Ant, yemin (35b/2)

→ yemīn eyle- (35b/2)

yeñi *zf.* Yeni, çok zaman geçmeden
(64b/24)

yesār (*Ar.*) *is.* sol, sol taraf (43a/24)

→ cānib-i yesārdan (43a/24)

yestehle- (*Çğt. ve hlk*) Kirletmek,
pislemek, necis etmek, büyük abdest
etmek (142a/20)

yeşim (*Far.*) *is.* Yeşim taşı, açık yeşil ve
pembe renkli kolay işlenen bir taş
(73a/2)

→ yeşim-i ḥaṭāī (73a/2)

yet- Erişmek, yetişmek, ulaşmak (54b/7)

yetiştir- Yetiştirmek (81a/24)

Yezdān (*Far.*) *is.* Allah (93a/1)

→ şükr-i yezdān (93a/1)

yezdān-perest (*Far.*) *b. sf.* Allah’a
tapan (98a/2)

nūr-ı Yezdān (*Far.* + *Far.*) *b. is.*
Cenab-ı Allah’ın nuru (109b/3)

yezdānī (*Far.*) *is.* İlahi, Yezdan’a
ait (18a/9)

→ nūr-ı yezdānī (18a/9)

yığ- Yığmak (102a/6)

yığanak *is.* Toplantı, küme, yığın,
yığılmış, insan kalabalığı (113a/23)

- yıl** *is.* yıl, sene (116a/3)
- yılan** *is.* Yılan (131b/9)
- yırt-** Parçalamak (75b/12)
- yi-** Yemek (131b/13)
→ nize yi- (144b/12)
- yidek** *sf.* Yedek (81a/23)
- yidi** *is.* Yedi (132a/17)
→ yüz on yidi (113a/1)
yidi iklim *b. is.* Her yer (33a/2-3)
- yigirmi** *is.* Yirmi (119a/2)
→ yüz yigirmi beş (120b/12)
- yin-** Yenmek (63b/6)
- yine** *zf.* Yine, tekrar (64b/1)
- yir** *is.* Yer (65a/11)
→ yir götürmez (72a/13)
- yirleştirdir-** Yerleştirmek (104b/6)
- yirlü yirinde** *zf.* Yerli yerinde, eskiden olduğu gibi (107b/21)
- yitmiş** *is.* Yetmiş (109b/11)
- yoğ** *bk. yok* (70b/23)
- yoğsa** *bağ.* Yoksa, aksi halde (52b/18)
- yokan-** Dokunulmak, yoklanmak, ilişmek, dokunmak (103a/2)
- yondır-** Yontturmak (77a/10)
- yorgala-** At yorga (atın hızlı yürüyüşü) yürümek, yorga gitmek (56a/20)
- yorul-** Yorulmak (51b/21)
- yufkalt-** Hafifletmek, inceltmek (83a/16)
- yuğrul-** Karıştırılmak, ezilmek (38b/1)
- yuşaru** *is.* Yukarı (98a/25)
- yun-** (*TTA*) Yıkanmak (76a/13)
- yusr** (*Ar.*) *is.* Kolaylık, zenginlik (113a/22)
- yügrük** *sf.* İyi yürüyen, iyi koşan, güçlü, çevik, koşucu (36a/21)
- yürek** *is.* Yürek, kalp (124b/4)
→ yüregine şu serpil- (44b/12)
yürek it- Yüreklendirmek, cesaretlendirmek (24b/4)
- yüri-** Yürümek (45a/17)
yürüyiş *is.* Yürüyüş (62b/23)
- yüsr** (*Ar.*) *is.* Kolaylık (113a/22)
yüsr-i çeşm (*Ar. + Far.*) *b. is.* Göz kolaylığı (113a/22)
- yüz (I)** *is.* Yüz
→ yüz kırk dört (47b/20)
- yüz (II)** *is.* Yüz, surat, çehre (46b/8)
→ yüz döndür- (78b/21)
- yüzden** *zf.* Sebep (81a/24)
- yüzlü** *sf.* Yüzü herhangi bir nitelikte olan, suratlı (89b/14)
→ qarayüzlü (89b/14)

-Z-

- zabt** (*Ar.*) *is.* İdaresi altına alma, kendine mal etme, kavramak (62a/2)
→ zabt it- (62a/5)
- zād** (*Far.*) *sf.* “doğma, doğuş” manasına gelerek, birleşik kelimeler yapar (3b/10)
→ semen-zād (3b/10), feraḥ-zād (97a/23), brehmen-zād (95b/13)
- zāde** (*Far.*) *is.* Evlat, oğul
→ ḥaram-zāde (97a/17), şeh-zāde (100b/20), ‘ammi-zāde (108a/14)
- zāfer** (*Ar.*) *is.* Başarma, başarı (44b/17)
- zāhib** (*Ar.*) *sf.* Zanna kapılan, sanıya kapılan, bir fikre uyan (22b/24)
- zāhir** (*Ar.*) *sf.* Görünen, meydanda olan, belli, açık (66a/23)
- zāhiren** (*Ar.*) *zf.* Görünüşte, görünüşe göre (4a/3)
- zaḥm** (*Far.*) *is.* Yara (68a/8)
→ zaḥm-ı şedid aç- (83a/16)
→ bilā-zaḥm (66b/25)
- zaḥm-dār** (*Far.*) *b. sf.* Yaralı (11a/17)
→ zaḥm-dār it- (11a/17)
→ zaḥm-ı nīze (*Far. + Far.*) *b. is.* Mızrak yarası (18a/19)
- zaḥme** (*Far.*) *is.* Darbe, vuruş, vurma (136a/10)
- zaḥmet** (*Ar.*) *is.* Sıkıntı, eziyet (77b/20)
→ zaḥmet çek- (76b/4)
- zahr** (*Ar.*) *is.* [zuhur, ezhâr] Sırt, arka, arka yüz (143a/25)
- zā’il** (*Ar.*) *sf.* Sona eren, geçen, yok olan (85b/1)
→ zā’il ol- (56b/2)
- zaḥḥum** (*Ar.*) *is.* Zakkum ağacı, zıkkım (7b/2)
→ zehr-i zaḥḥum (7b/2)
- ze‘m** (*Ar.*) *is.* Zan, kanı, kanaat, san (48b/23)
- zamān** (*Ar.*) *is.* Zaman, vakit, süre (56b/17)
- zamīr** (*Ar.*) *is.* Gönülde gizlenen sır (83a/18)
- zann** (*Ar.*) *is.* Şüphe (29b/15)
- zānū** (*Far.*) *is.* Diz (23a/1)
- zār u zūr** *zf.* Güçlülükle, zar zor (78b/20)
- zarāfet** (*Ar.*) *is.* Zariflik, naziklik, incelik (58a/7)
- zarar** (*Ar.*) *is.* Zarar, ziyan, kayıp (89a/15)
- zarūrī** (*Ar.*) *zf.* Mecburi, zorunlu (87a/14)

- bi' l-zarūrī (87a/14)
- zāt** (*Ar.*) *is.* Kendi (87a/23)
- bi' z-zāt (87a/23)
- zāt-ı pāk** (*Ar. + Ar.*) *b. is.* Pak ve temiz zat (50b/4)
- zāyi'** (*Ar.*) *is.* Zarar, ziyan, kayıp (96b/3)
- zāyi' ol- (96b/3)
- zebān** (*Peh.*) *is.* Ağız (56a/23)
- ejderhā-i zebān (56a/23)
- zeber** (*Far.*) *is.* Üst (88a/4)
- zīr ü zeber ol- (88a/4)
- zebūn** (*Far.*) *is.* Zayıf, takatsiz; yenilmiş, yenik (67b/19)
- zebūn ol- (67b/19)
- Zebūr** (*Ar.*) *is.* Hz. Davut'a gönderilen kutsal kitap (74a/1)
- zahān** 1. zehen, zeyreklik, akıllılık, 2. Kuvvet (7b/6)
- zehr** (*Peh.*) *is.* Zehir, ağu (82a/13)
- zehr-i kātīl** (*Peh. + Ar.*) *b. is.* Öldürücü zehir (82a/13)
- zehrilen-** (*Peh. + T.*) Üzüntülenmek, kederlenmek (55a/1)
- zehre** (*Far.*) *is.* Öd, safra (84b/24)
- zehresi çāk ol-** (*Far. + Far. + T.*) Ödü patlamak, safrası çatlamak (73b/2)
- zehrli** *bk. zehrlü* (54b/11) ()
- zehrlü** (*Far. + T.*) *sf.* Zehirli (48b/21)
- zelzele** (*Ar.*) *is.* Yer sarsıntısı (119a/4)
- zemherī** (*Ar.*) *is.* 22 Aralık - 21 Ocak arası yaşanan şiddetli soğuklar, karakış (84a/8)
- zemīn** (*Far.*) *is.* Yer (86a/13)
- rüy-ı zemīn (103a/8)
- zemīn-būs** (*Far. + Far.*) *b. sf.* Saygı ve hürmetten dolayı yer öpme (14b/12)
- zen** (*Far.*) *is.* Kadın (1b/17)
- zen** (*Far.*) *sf.* "vuran, atan" anlamlarına gelerek birleşik kelimeler yapar
- gāzbān-ı tīg-zen (114b/24)
- zenberek** (*Far.*) *is.* Hayvan üzerinde taşınan küçük top (74b/1)
- zenberegi (74b/1)
- zencīr** (*Far.*) *is.* Zincir (52b/22)
- Zengbār** *öz. is.* Zengibar, Afrika'da bir ülke (27a/22)
- zengī** (*Far.*) *is.* Kara yüzlü, zenci (135b/18)
- gülgün zengī (132b/10), kättāl zengī (75b/22), meşhūn zengī (28b/14),
- zerk** (*Ar.*) *f.* Mızrak batırmak, mızrak saplamak (143b/14)

- zerīn** (*Far.*) *is.* Altın (44a/19)
- zerrīn** (*Far.*) *sf.* Altından yapılmış, altın gibi parlak (50a/10)
→ zerrīn-i t̄ac (50a/10)
- zevāl** (*Ar.*) *is.* Sona erme, yokluk, yok oluş (50b/3)
- zırh** (*Ar.*) *is.* Zırh, demirden örülmüş veya dökülmüş savaş elbisesi (61b/25)
- zırlak** *sf.* Düz, parlak, kaygan, sürekli zırlayan (105a/17)
- zihi** (*Far.*) *ünl.* Aferin, ne güzel, ne hoş, ne iyi, bravo (79b/6)
- zī-** (*Ar.*) *sf.* “Sahip” manasında kelimelerin başlarına getirilerek birleşikler yapar (19b/8)
zī-kıymet (*Ar.*) *b. sf.* Kıymetli (141b/20)
- zībā** (*Far.*) *sf.* Güzel (5a/10)
- zīkru'l-llāh** (*Ar.*) *is.* Allah’ı anmak (93a/13)
- zīn** (*Peh.*) *is.* Teçhizat, muhimmat (40b/22)
- zindān** (*Far.*) *is.* Zindan (85a/12)
- zinde** (*Far.*) *sf.* Zinde, dinç, canlı (61b/5)
- zīnet** (*Ar.*) *is.* Ziynet, süs (5a/11)
- zīr** (*Far.*) *is.* Alt (88a/4)
zīr ü zeber (*Far. + Far.*) Altüst, karmakarışık, darmadağın (88a/4)
zīr-dest (*Far.*) *b. sf.* El altındaki, emir altındaki, ast (137b/24)
→ zīr-dest zengī (137b/24)
- zīrā** (*Far.*) *bağ.* Çünkü (9b/2)
zīrā bk. zīrā (24a/25)
- zišt** (*Peh.*) *sf.* Kötü, çirkin (55b/24)
- ziyāde** (*Ar.*) 1. *is.* Çok, fazla, bol, fazladan, artan (8b/3)
ziyāde-gīr (*Far. + Far.*) *b. is.* Çok fazla olan manasına gelir (8b/3)
- ziyāfet** (*Ar.*) *is.* Yeme içme, şölen, ziyafet (109b/2)
- ziyān** (*Far.*) *is.* Zarar, ziyan, kayıp (108a/9)
- ziyāret** (*Ar.*) *is.* Görüşmeye gitme, ziyaret (94a/10)
→ ziyāret eyle- (94a/10 ve 94a/11)
- zoc** (*Ar.*) *is.* Temren, mızrak ucu, ok ve kargı gibi silahların ucundaki sivri demir (62b/6)
- zomorodīn** (*Ar. + Far.*) *b. sf.* Zümrütten yapılmış (56a/16)
→ raḥş-ı zomorodīn (56a/16)
- zuhūr** (*Ar.*) *is.* Görünme, meydana çıkma (82a/25)
→ zuhūr eyle- (82a/25)

zuhūrāt (*Ar.*) *is.* Hesapta olmayan, umulmadık olaylar (84a/4)

zūlm (*Ar.*) *is.* Zulüm, haksızlık, eziyet (29a/5)

zūlmāt (*Ar.*) *is.* Karanlıklar, kara gün (139a/5)

zūr (*Peh.*) *is.* Kuvvet, güç, zor (18a/17)

→ zār u zūr (78b/20)

zūr-āver (*Peh. + Far.*) *b. sf.* Güçlü, kuvvetli (28a/24)

zūr *bk. zūr* (3a/18)

zūlf (*Far.*) *is.* Zülüf, şakaklardan sarkan saç lülesi (5a/12)

zūnbūrī (*Ar. + Far.*) *b. sf.* Eşek arısı rengine benzer renk, sarı (73a/22)

5. Özel İsimler Dizini

Özel İsimler Dizininin Hazırlanış Düzeni

➤ Metin Özel İsimler Dizini oluşturulurken sadece orijinal metnin 1a-144b varakları arasında yer alan özel isimler gösterilmiştir. Bu özel isimler hayvan isimleri, insan isimleri, yer isimleri, soy isimleri, cin isimleri, millet isimleri ve bazı önemli eşya isimlerinden oluşmuştur. Metin Özel İsimler Dizininde “İ, Ö” ve “Ü” harfleriyle ilgili özel isim tespit edilememiştir.

➤ Dizde yer alan madde başları alfabetik olarak verilmiştir.

-J-

Jivek *bk. Jivek ‘Ayyār* (41b/9)

Jivek ‘Ayyār *öz. is. Ferāmerz’in kurnaz pehlivanı* (36a/21)

-K-

Ḳabāliyye *öz. is. Yer adı* (112a/24, 131a/25)

Ḳāf *bk. Kūh-ı Ḳāf* (73b/5, 115a/12)

➤ Dizde yer alan maddebaşları çevriyazıya uygun şekilde bold olarak verilmiştir.

Ferāmerz *öz. is. Zaloğlu Rüstem’in oğlu* (50a/6)

İskender-i Kübrā *öz. is. Tüm padişahların boyun eğdiği padişah* (15a/4)

➤ Dizde yer alan bir özel ismin metinde birden fazla farklı yazılışı varsa bu yazılışlardan bir tanesinde özel isimle ilgili açıklama yapılmış, diğer yazılışlardan da açıklama yapılan şekline *bk. (bakınız)* şeklinde gönderme yapılmıştır.

İblāğ *bk. İblāğ-ı Şeş-pāy-ı Baḫrī* (22a/10, 121a/24)

İblāğ-ı Baḫrī *bk. İblāğ-ı Şeş-pāy-ı Baḫrī* (121a/16)

İblāğ-ı Şeş-pāy-ı Bahrī *öz. is.* Hayvan ismi, At (22a/10, 37b/13, 52a/9, 115b/6, 120b/23)

➤ Dizinde yer alan bir özel ismin metin tmel alınarak insan, hayvan, yer, soy, cin, kavim ve din isimlerinden hangisine ait ise türü yanına yazılmıştır.

İblāğ-ı Şeş-pāy-ı Bahrī *öz. is.* Hayvan adı, At (22a/10, 37b/13, 52a/9, 115b/6, 120b/23)

İbn-i ‘Ād *öz. is.* Kavim adı (83b/11)

‘İfrit-i Bedevī *öz. is.* Cin adı (87b/20)

İslām *öz. is.* Din adı (7b/5)

Ḳabāliyye *öz. is.* Yer adı (112a/24, 131a/25)

Kāfūr Ağa *öz. is.* Kişi adı (126a/3)

➤ Dizinde yer alan bir özel ismin hemen yanına italik olarak *öz. is. (özel isim)* kısaltması yapılmıştır.

Ḳal‘a-i Eşk-ābād *öz. is.* Yer adı (57a/23)

Ḳamṭūr Pīr *öz. is.* Kişi adı (134a/4, 134b/6, 136a/1)

➤ Dizinde yer alan önemli bazı özel isimlerin açıklamaları bazen metindeki konumlarına bazen de kaynaklardaki açıklamalarına uygun şekilde izah edilmiştir.

Kālūs Hindī *öz. is.* Laysāniyye ülkesinin şahı İlyās Şāh’ın cihan pehlivanlarından birisi (112b/3)

Keyümers Delhi Türk Sultanlığı hükümdarı *bk.* **Āl-i Keyümers** (13b/1, 31a/11, 32a/9)

Rüstem *öz. is.* Metinde bazen Ḳattāl Zengī olarak da isimlendirilen Ferāmerz’in babası, Dönemin İran kralı, Fars/Pers mitolojisinin efsanevi kahramanı (11a/11, 11a/15, 117b/22, 117b/24)

➤ Dizinde yer alan özel isimlerin metnin başından sonuna kadar geçtikleri tüm yerler gramatikal dizin yapılmaksızın sadece geçtikleri yerler

gösterilmek kaydıyla metnin başından sonuna doğru bir sıra izlenerek küçük rakamlardan büyük rakamlara doğru verilmeye çalışılmıştır.

Nirnek ‘**Ayyār** *öz. is.* Kişi adı (14b/9, 14b/14, 14b/20, 14b/25, 15a/1, 15a/2, 15b/7, 16a/24, 16a/24, 16b/1, 16b/19, 16b/22, 17b/6, 17b/7, 17b/14, 18a/3, 18b/16, 18b/17, 18b/18, 18b/19, 18b/20, 18b/22, 18b/24, 18b/25, 19a/1, 19a/5, 19a/7, 19a/9, 19a/11, 19a/12, 19a/14, 19a/19, 19a/23, 19a/25, 19b/3, 19b/11, 19b/14, 19b/20, 19b/22, 25b/22, 25b/23, 25b/23, 26a/1, 26a/2-3, 26a/4, 26a/5, 40b/10, 44b/13, 44b/23, 66b/10, 67b/1, 67b/14, 67b/15, 97b/4, 98a/12, 98a/12, 98a/17, 98a/25, 98b/2, 98b/4, 98b/13, 98b/14, 98b/15, 98b/23, 98b/25, 99b/25, 115b/21, 132b/22, 139a/17)

➤ Dizinde yer alan özel isimlerin aldıkları ekler veya cins isimlerle oluşturdukları ekler dizine dâhil edilmemiştir.

➤ Dizinde yer alan bazı özel isimlerin oluşturdukları tamlamalı kullanımlar ilgili özel ismin altına ok (→) çıkarılarak verilmiştir. Bu kullanımlar metinde birden fazla yerde geçse bile bu kullanımların sadece geçtikleri bir yerin numarası ilgili ismin yanına eklenmiştir.

Kehkeşān *bk.* **Kehkeşān-ı Zîr-dest** (95b/4)

→ *kal*‘ a-i *kehkeşān* (72b/10), *serāy-ı kehkeşān* (76a/23)

Keyümers Delhi Türk Sultanlığı hükümdarı *bk.* **Āl-i Keyümers** (13b/1, 31a/11, 32a/9)

→ *hāl-i Keyümers* (13b/1)

-A-

Ādem *öz. is.* Hz. Adem peygamber
(1a/1, 20b/14, 103b/6)

→ devr-i Ādem (103b/6)

‘**Aden Şāh** *öz. is.* Kişi adı (87a/2, 87a/3,
)

‘**Adlān** *bk.* ‘**Adlān-ı Tīr-endāz** (127b/3,
127b/8, 127b/13, 127b/22, 128a/5,
128a/7, 128a/7, 128a/8, 128a/12,
128a/13, 128a/13, 128a/14, 128a/17,
128a/17, 128a/22, 128a/23)

‘**Adlān Şāh** *öz. is.* Kişi adı (14a/11,
14a/11-12, 14a/12, 14a/13-14,
13b/20, 13b/21, 13b/22, 14b/2,
14b/18, 15a/14, 15b/17, 15b/18,
15b/19, 15b/20, 15b/21, 15b/22,
16a/7, 16a/8, 16a/18, 16a/22, 16b/1,
16b/1, 16b/3, 16b/3, 18a/4, 18a/4,
18a/4, 18a/8, 18b/15, 19a/18, 19b/10,
19b/22, 19b/25, 22a/2, 22a/2, 23a/7,
23a/12, 23a/14, 23a/17, 23a/20,
23a/21, 23b/10, 23b/19, 25b/10,
26a/16, 26b/2, 26b/7, 36b/1, 40a/24,
40a/25, 115a/1)

‘**Adlān Şāh-ı Bedehşānī** *bk.* ‘**Adlān Şāh**
(13b/8,)

‘**Adlān-ı Teber-dār** *bk.* ‘**Adlān-ı Tīr-
endāz** (123a/8, 127a/10-11, 127a/12,
127a/13-14, 127a/25, 127b/5,
127b/21, 127b/22, 128b/3)

‘**Adlān-ı Tīr-endāz** *öz. is.* Rāy-ı
Ā‘zam’ın sol kol pehlivanı (112a/9,
121b/15)

Aḥzar Şāh *bk.* **Aḥzar Şāh-ı Sebz-i Kıyād**
(13b/19, 14a/22, 14a/24, 14b/4,
14b/11, 14b/12, 14b/20, 15a/21,
15b/8, 15b/10, 15b/13, 15b/17,
15b/19, 15b/19, 15b/20, 15b/22,
16a/13, 16a/14, 16b/23, 18a/5,
19b/11, 19b/23, 23a/8, 23a/10,
25b/10, 26a/16, 26b/3, 26b/7, 36b/2)

Aḥzar Şāh-ı Sebz-i Kıyād *öz. is.* Aḥzar-
ābād denilen diyarın şahı (13b/5,
15a/13, 40a/21)

Aḥzar-ābād *öz. is.* Yer adı (13b/5,
14a/20, 14a/20, 14a/21, 14b/19,
15a/11, 15a/13, 16a/4, 40a/21)

Aḳrātus-ı Heft-dest *öz. is.* Kişi adı
(89b/3, 90b/13)

‘**Aḳrebe** *bk.* ‘**Aḳrebe Cāzū** (43b/21,
44a/23, 44a/24, 48a/24, 48b/6,
70a/13, 70a/15, 77b/12, 77b/14,
77b/15, 77b/17, 77b/124, 78a/1,
78a/3, 78a/7, 78a/8, 78a/14, 78a/18,
78a/19, 78a/21, 83b/12, 84a/10,
84b/12)

‘**Aḳrebe Cāzū** *öz. is.* Kişi adı (43a/13,
43a/16, 43b/15, 43b/16, 43b/17,
43b/20, 43b/24, 44a/2, 44a/9, 44a/23,
44a/25, 44b/16, 45a/21, 45a/23,
46a/7, 46a/22, 48a/19, 48a/20,

- 48a/21, 48a/22, 48b/2, 48b/4, 48b/5, 48b/9, 54b/24-25, 70a/3, 70a/3, 70a/4, 70a/10, 70a/14, 70a/21, 70a/23, 70a/24, 70a/25, 72a/12, 78b/4, 79b/19, 80a/4, 83b/2, 83b/9, 83b/15, 83b/16, 83b/21, 83b/23, 83b/23, 84a/4, 84a/11, 84a/13-14, 84a/18, 84a/19, 84a/24, 84b/3, 84b/5, 84b/9, 84b/11, 84b/13, 84b/23, 85a/3, 85a/6-7, 85a/20, 85a/22, 86a/4, 86a/16, 86a/19, 96b/9, 96b/17, 97a/4, 97a/7, 97a/9, 115a/13)
- ‘**Ak̄rebe**’-i Evren-ten *öz. is.* Kişi adı (87b/8, 112b/14)
- ‘**Ak̄rebe-i K̄abr-i Servīn-ten** *öz. is.* Kişi adı (115a/16)
- ‘**Ak̄rebe-i K̄ubbe-i Sererdīn** *öz. is.* Kişi adı (77a/3)
- ‘**Ak̄rebe-i Rūyin-ten** *öz. is.* Kişi adı (77a/6-7, 77a/12)
- ‘**Ak̄rebe-i Süleymānī** *öz. is.* Kişi adı (77a/6, 78a/4)
- ‘**Ak̄rebe Nerre** *öz. is.* Kişi adı (78a/3, 78a/19, 78a/21, 78b/15,)
- Āl-i K̄ahremān** *öz. is.* Rüstem ve Feramerz’in ait olduğu sülale (35a/25, 85b/11)
- Āl-i Keyūmers** *öz. is.* Rüstem ve Feramerz’in ait olduğu sülale (13a/23, 31a/8, 47a/24, 73b/9, 144a/20)
- Alaman** *öz. is.* Alman, Almanyalı (79a/24)
- Alduvān** *bk. Arduvān* (79a/21)
- Allāh** *öz. is.* Yaraticı, Tanrı (3a/17, 5a/9, 6a/14, 6b/5, 7b/4, 8b/20, 8b/20, 13a/7, 17b/12, 17b/12, 20b/14, 23a/1, 25b/9, 25b/9, 37b/5, 37b/11, 46a/6, 47b/21, 51b/14, 73a/11, 77b/3, 77b/6, 82a/19, 84a/7, 86a/9, 92b/8, 92b/21, 93b/11, 93b/22, 131a/3138a/20, 139a/18,)
- Allāhu Te‘ālā** *bk. Allāh* (80b/9, 10a/1, 110a/13)
- ‘**Arab** *öz. is.* Irk adı, Arap toplumu (2a/5, 35b/1, 101b/16)
- ütülenmiş ‘Arab taşığına dön- (101b/16)
- ‘**Amalāk** *bk. ‘Amalāk-ı ‘Amūd-keş* (112a/11, 119b/3, 119b/4, 119b/5, 119b/5, 119b/8, 119b/8, 119b/9, 119b/10, 119b/11)
- ‘**Amalāk-ı ‘Amūd-keş** *öz. is.* Kişi adı (112a/11, 119b/2)
- ‘**Amūd-keş** *bk. ‘Amalāk-ı ‘Amūd-keş* (112a/11, 119b/2, 119b/3)
- ‘**Anber** *bk. ‘Anber Ağa* (126a/3)
- ‘**Anber Ağa** *öz. is.* Kişi adı (127a/15, 127a/15)
- ‘**Ankā** *bk. Sīmurğ-ı ‘Ankā* (65a/17, 72a/25, 72b/1, 73b/14, 89b/21)

- ‘**Arab** (*Ar.*) *ös. is.* Irak, Şam, Ceziretü’l-Arab, Hicaz, Yemen ile Mısır’da ve Afrika’nın şimalinde bulunan semitik kavmin umumi adı (35b/1)
- Ardeşîr** *bk.* **Ardeşîr-i Dilîr** (120a/7, 120a/8)
- Ardeşîr-i Dilîr** *öz. is.* Kişi adı (120a/6)
- Ardeşîr-i Merd** *bk.* **Ardeşîr-i Merd Hâkânî** (120a/14)
- Ardeşîr-i Merd Hâkânî** *öz. is.* Kişi adı (120a/13)
- Ardupur Hindî** *öz. is.* Kişi adı (113a/2)
- Arduvân** *öz. is.* Kişi adı (3a/23, 3b/24, 12a/5, 12a/5, 12a/6, 13a/4, 28a/19, 28a/20, 28a/20, 28a/21, 28a/22, 28a/22, 28b/4, 28b/11, 28b/14, 28b/24, 29a/4, 30a/16, 30a/16, 49b/25, 80b/11, 81b/8, 81b/10, 81b/21, 81b/25, 82a/5, 82a/8, 82a/8, 82a/8, 82b/4, 82b/5, 82b/5, 82b/6, 82b/8, 82b/10, 82b/12, 83a/10, 83a/11, 83a/15, 83a/15, 83a/15, 83a/20, 84b/16, 86a/25, 86b/1, 97a/24, 98a/7, 100b/9, 101a/1, 101a/2, 101a/2, 101a/15, 101a/18, 101a/20, 101a/23, 101a/24, 101a/24, 101a/25, 101b/1, 101b/2, 101b/3, 101b/3, 101b/7, 101b/7, 101b/8, 101b/10, 101b/10, 101b/11, 101b/12, 101b/14, 101b/16, 104b/19, 104b/19, 104b/21, 105a/3, 105a/5, 105a/5, 105a/6, 105a/7, 105a/13, 105a/14, 105a/15, 105a/16, 105a/17, 105a/21, 105a/22, 105a/23, 105a/25, 105b/1, 105b/7, 105b/9, 105b/10, 106a/6, 106a/11, 106a/20, 106b/1, 106b/4, 106b/5, 106b/5, 106b/7, 106b/10, 106b/11, 106b/12, 106b/22, 106b/24, 106b/24, 106b/25, 107a/2, 107a/4, 107a/4, 107b/5, 108b/2, 111a/9, 111a/11, 115b/6, 136b/19)
- Arduvân Hindî** *bk.* **Arduvân** (49b/20-21, 49b/22, 49b/23, 79a/19, 80a/11, 80a/12, 80b/3, 80b/5, 80b/8, 81b/11, 81b/13, 81b/17, 81b/20, 81b/22, 81b/25, 82a/3, 82a/14, 82a/15, 82a/18, 82a/20, 82a/24, 82b/3, 82b/6, 82b/8, 82b/18, 82b/22, 83a/9, 83a/16, 83b/2, 83b/3, 86a/16, 86a/21, 86b/1, 86b/2, 86b/10, 96b/10, 96b/21, 96b/23, 97a/5, 97a/5-6, 97a/6, 97a/10, 97a/23, 97b/22, 99b/25, 100b/4, 100b/11, 100b/17, 100b/23, 100b/25, 101a/5, 101a/14, 101a/15-16, 101a/22, 101b/11, 101b/19, 103a/3, 103b/14, 103b/18, 103b/22, 104b/5, 104b/10-11, 104b/13, 104b/13, 104b/16, 104b/17, 104b/18, 104b/20, 105a/3, 105b/2, 106a/5, 106a/10, 106a/15, 106a/21, 106b/1, 106b/16-17, 107a/2, 107a/2, 107a/10, 107a/10, 107b/1, 107b/4, 107b/6, 107b/24,

- 108a/6, 109a/17, 109a/18, 111a/14, 111b/1)
- Arduvān Zengī** *bk. Arduvān* (79a/10)
- Arduvān-ı Pülād-püş** *bk. Arduvān* (4b/7, 12a/4)
- Arķāl** *bk. Arķāl Perī* (88b/20, 89a/2, 90a/1)
- Arķāl Perī** *öz. is. Kişi adı* (88b/1)
- Arķāl Perri** *bk. Arķāl Perī* (88b/20)
- Arķalāş** *bk. Arķalāş-ı Evren-ten* (90b/11, 90b/11)
- Arķalāş-ı Evren-ten** *öz. is. Kişi adı* (89a/24, 90b/9)
- Arķalaş Nerre** *bk. Arķalāş* (90b/12)
- Arţalus** *bk. Arţaluş-ı ‘Anķā-ser Nerre* (95b/9)
- Arţalūş-ı ‘Anķā-ser Nerre** *öz. is. Kişi adı* (89b/21)
- Āşaf** *bk. Āşaf Şāh* (73b/13, 75a/1, 75a/15, 75a/17, 75b/2, 75b/4, 75b/5, 75b/17, 75b/18, 76a/4, 77a/5, 77b/21, 77b/21, 77b/22, 87b/3, 88b/19, 88b/22, 89a/2, 90a/10, 90b/16, 90b/16, 95b/18, 102a/19, 103b/9, 114b/23)
- bārgāh-ı Āşaf (95b/5), gürz-i Āşaf (102a/19), tīg-i Āşaf (73b/13)
- Āşaf** *bk. Āşaf Berĥiyā* (77a/5)
- Āşaf Berĥiyā** *öz. is. Hz. Süleyman’ın veziri* (59b/12)
- Āşaf Şāh** *öz. is. Kişi adı* (73b/18, 73b/19, 73b/20, 74a/1, 74a/12, 74a/13, 74a/14, 74a/25, 75a/11, 76a/1, 76a/19, 76b/16-17, 77a/22, 77b/8, 87b/6, 87b/7, 88a/11, 88b/14, 90a/10, 90b/8, 90b/12, 90b/13, 95b/5, 103a/7, 103b/13, 110b/18, 110b/19-20, 110b/25, 114b/22, 115b/10, 136a/10)
- bār-gāh-ı Āşaf Şāh (87b/7), daĥme-i Āşaf Şāh (87b/6), dīvān-ı Āşaf Şāh (73b/19), gürz-i Āşaf Şāh (75a/11), ĥaçer-i Āşaf Şāh (90b/13) tabl-ı Āşaf Şāh (136a/1)
- Āşaf Şāh-ı İbn-i Sā‘üc** *öz. is. Kişi adı* (73b/4)
- ‘Āşım** *bk. ‘Āşım-ı Çehār-dest* (141b/9, 141b/11, 141b/12, 141b/14, 141b/16, 141b/18, 141b/18, 141b/21, 141b/23, 141b/23, 141b/25, 142a/1, 142a/3, 142a/4, 142a/8, 142a/9, 142a/11, 142a/12, 142a/14, 142a/16, 142a/18, 142a/18, 142a/19, 142a/21, 142a/22, 142a/25, 142a/25, 142b/2, 142b/2, 142b/6, 142b/9, 142b/11, 142b/18, 142b/21, 142b/21, 142b/23, 142b/25, 143a/1)
- ‘Āşım ‘Ayyār** *bk. ‘Āşım-ı Çehār-dest* (141a/24, 142b/12, 142b/24, 143a/2, 143a/3)

‘**Āşım-ı Çehār-dest** *öz. is.* Muḥarrem Şāh’ın ayyarı (112b/21, 140a/23, 141b/6)

‘**Āşım-ı Çehār-dest** ‘**Ayyār** *bk.* ‘**Āşım-ı Çehār-dest** (141a/22, 141b/2,)

Āteş Cāzū *öz. is.* Şemental Nerre’nin annesi (91b/15, 91b/16, 91b/17, 91b/19, 92a/8, 92a/9, 92a/18, 94b/10, 94b/25, 95b/6)

Āteş-perest *öz. is.* Zerdüştlük eski İran inanç ve gelenekleriyle karışmasından oluşan dine tapan kişilere verilen isim, ateşe tapan, Zerduşî, Mecusî (57a/18)

‘**Aṭṭār Cāzū** *öz. is.* Kişi adı (137b/10)

Āyine-i Hikmet-nümā *bk.* **Āyine-i Ğayret ve Hikmet-nümā** (87a/19, 89a/7, 96a/3, 96a/6)

Āyine-i Ğayret ve Hikmet-nümā *öz. is.* Sihirli bir ayna (89b/13)

‘**Ayyār-ı** ‘**Adlān Şāh** *bk.* ‘**Adlān Şāh** (16b/1)

‘**Azāzīl** *öz. is.* Laytan Vezir’in babası (79a/25)

‘**Azm-i Madūn** *bk.* **Kūh-ı Madūn** (8a/24)

Azrak Cāzū *bk.* **Azrak Cāzū Şāh-ı Cīn** (137b/6, 137b/10)

Azrak Cāzū Şāh-ı Cīn *öz. is.* Kişi adı (137b/6)

-B-

Bādpā *öz. is.* Ḥazret-i Süleymān’ın ayyarı ve aynı zamanda metnin önemli kahramanlarından Şarşar-ı Sebük-bār’ın babası (33b/16, 33b/17, 33b/17, 35a/14, 36a/2, 25a/25, 59a/25, 59b/7, 59b/7, 59b/8, 59b/9, 59b/10, 59b/12, 60a/3, 60a/22, 65b/14, 67b/23)

Bādpā ‘**Ayyār** *bk.* **Bādpā** (33b/16, 58a/19, 58a/19, 59b/7)

Baḥr-i İknānus *öz. is.* Yer adı (24b/21)

Baḥr-i Okyānus *öz. is.* Yer adı (26a/14, 27a/13, 28b/16, 111a/22, 114b/12)

Baḥrī *bk.* **Rehvār-ı Baḥrī** (7a/18, 7a/18, 7a/21, 7b/7, 69b/13, 76b/13)

Baḥtiyār Vezir *öz. is.* Kişi adı (24b/25, 25a/3))

Baḥtū Vezir *bk.* **Baḥtūn Vezir** (107b/23)

Baḥtūn *bk.* **Baḥtūn Vezir** (49b/18, 78b/9, 78b/10, 78b/13, 78b/19, 78b/23, 100a/14, 100a/15, 108b/21)

Baḥtūn Vezir *öz. is.* Kişi adı (49b/24, 49b/25, 70a/10, 78b/3, 78b/7, 78b/8, 78b/9, 78b/11, 78b/13, 78b/15, 78b/16, 78b/17, 78b/25, 80b/9, 86a/16, 86b/3, 100a/5, 100a/13, 100a/14, 108a/23, 108a/25, 108b/1,

- 108b/3, 108b/21, 109a/11, 109a/15, 109a/20, 109a/23, 110a/9, 110a/21)
- Bārī-Te‘ālā** (*Ar.*) *öz. is.* Allah, Tanrı (56b/12-13)
- Baṭṭāl** *bk.* **Baṭṭāl Nerre** (79a/20)
- Baṭṭāl Nerre** *öz. is.* Kişi adı (89a/23)
- Baṭṭāl Güher-āb** *bk.* **Baṭṭāl Nerre** (95a/22)
- Bebr-efgen-i Evren-güş** *öz. is.* Kişi adı (110b/23)
- Bedeḫşān** *öz. is.* Yer adı (13b/8, 15a/14, 40a/24)
- Bedevī** *bk.* ‘İfrit-i Bedevī (73b/24)
- Behmen** *bk.* **Behmen-i Hişt-endāz** (2b/6, 4b/16)
- Behmen** *bk.* **Behmen-i Zūr-āver** (2b/6, 4b/16, 11b/21, 11b/21, 11b/22, 11b/23, 11b/23, 11b/25, 11b/25, 12a/2, 12a/2, 12a/3, 12a/3, 12a/7, 13a/4, 16b/15, 16b/17, 16b/18, 16b/19, 16b/24, 24a/12, 24a/13, 37a/1, 37a/1, 40a/14, 41b/14, 120a/16, 120a/16, 120a/16, 120a/18, 120a/19)
- Behmen-i Birüz** *öz. is.* Kişi adı (115a/2)
- Behmen-i Hişt-endāz** *öz. is.* Kişi adı (1b/19, 2a/6, 11b/19, 11b/20, 11b/21-22, 11b/24, 16b/14, 16b/15, 16b/18, 24a/9, 24a/11, 40a/8)
- Behmen-i Zūr-āver** *öz. is.* Kişi adı (51a/7, 51a/19, 120a/15)
- Behzād** *bk.* **Behzād-ı Bedaḫşānī** (13b/10, 17a/5, 17a/5, 17a/6, 17a/9, 17a/9, 17a/10, 17a/11, 17a/11, 17a/13, 17a/16, 17b/9, 17b/24, 18a/2, 68a/4)
- Behzād-ı Bedaḫşānī** *öz. is.* Feramerz’in pehlüvanlarından birisi (13b/9, 16a/19, 17a/2, 17a/7, 68a/3, 115a/1, 132a/14)
- Behzād-ı La‘lānī** *öz. is.* La‘lāniyye şahı La‘lān Şāh’ın pehlivanı (40a/22-23)
- Behrām** *bk.* **Behrām-ı Gerden-keş** (121b/15, 122a/21, 122a/22, 122a/23, 122a/24, 122a/25, 122a/25, 122b/7, 122b/9, 122b/9, 122b/11, 122b/11)
- Behrām-ı Cinnī** *öz. is.* Kişi adı (137b/6)
- Behrām-ı Gerden-keş** *öz. is.* Qabāliyye ülkesinin şahı Muḫbil Şāh’ın pehlivanlarından birisi (112b/10, 120b/18, 121b/6, 122a/20, 122a/22, 122b/6, 122b/11, 122b/13, 122b/19, 124a/16, 132a/25)
- Berḫiyā-yı Pīr** *bk.* **Āşaf Berḫiyā** (93b/2)
- Beriyye-i Bī-emān** *öz. is.* Yer adı (92a/23)
- Bezbaht** *bk.* **Bezbaht Vezīr** (124a/9)
- Bezbaht Vezīr** *öz. is.* Kişi adı (124a/9)

- Bin Mühelhel Şāh** *öz. is.* Kişi adı (137b/6)
- Bilhūn Nerre** *öz. is.* Kişi adı (49a/10)
- Billūr-ı Ā'zam** *öz. is.* Yer adı (76a/15, 76b/2, 76b/4)
- Birūz Şāh** *öz. is.* Kişi adı (115a/10)
- Berehmen-zād** *öz. is.* Muzaffer Şah'ın sol kol pehlüvanı (52b/9, 52b/9, 52b/10, 52b/13, 52b/13, 52b/14, 52b/15, 52b/17, 52b/18, 52b/20, 52b/21, 52b/24, 52b/25, 53a/1, 53a/2, 53a/8, 53a/13)
- Berehmen-zād-ı Zencir** *bk. Berehmen-zād* (51b/3, 52b/7)
- Berehmen-zāden-i zencir-zen** *bk. Berehmen-zād* (132b/8)
- Beyaz** *bk. Kal'a-i Beyaz* (27b/7)
- Buķalemun Nerre** *öz. is.* Kaf Dağında yaşayan devlerden birinin ismidir (49b/2)
- C-**
- Cābülķa** *öz. is.* Doğu'da bulunduğu tasavvur edilen bin kapılı efsanevi şehir (3a/22, 3b/1, 3b/2, 3b/7, 3b/10, 3b/10, 5b/5)
- Cāh-ı Cān-bin-cān** *öz. is.* Yer adı (86b/18)
- Cāmūs-ser** *bk. Cāmūs-ser Nerre* (89b/20, 95a/11, 95b/9)
- Cāmūs-ser Nerre** *öz. is.* Kişi adı (89b/20, 95a/11)
- Cān bin Cān** *öz. is.* Bir kavim adı (77a/2, 86b/18)
- Cān-ı Fedā Bānū** *öz. is.* Kişi adı (127a/16)
- Cān-ı Fedā Uştā** *bk. Cān-ı Fedā Bānū* (127a/16)
- Cenāb-ı Hāllāk-ı Ālem** *öz. is.* Alemin yaratıcı olan, çokça ve sürekli olarak yaratan Allah (101b/25)
- Cenāb-ı Rabbü'l-Ālemīn** *öz. is.* Alemlerin rabbi olan sonsuz şeref ve büyüklük sahibi Allah (144a/13)
- Cemşid** *bk. Cemşid Şāh* (61a/16, 61a/17)
- Cemşid Şāh** *öz. is.* Kişi adı (57a/16, 60b/10, 60b/10-11, 61a/3, 61a/4, 61a/8, 61a/10, 61a/11, 61a/11, 61a/12, 61a/13, 61a/14, 61a/20, 63b/11, 65b/20, 69b/22, 115a/3, 115a/8)
- Cevāhir-ābād** *öz. is.* Yer adı (33b/23, 36a/9, 58a/21)
- Cevāhir Şāh** *öz. is.* Kişi adı (33b/24, 36a/8, 36a/9, 36a/15, 36a/18, 36a/20, 36b/7, 36b/8, 36b/9, 36b/11, 39b/16, 39b/16, 39b/18, 39b/18, 39b/20,

- 39b/22, 40a/1, 40a/2, 40a/5, 40a/6, 40a/10, 40a/12, 40a/14, 40a/18, 40a/21, 40b/3, 40b/5, 40b/13, 40b/16, 40b/17, 40b/19, 41a/6, 41a/10, 41a/16, 41a/18, 41a/19, 41a/21, 41a/22, 41b/1, 41b/2, 41b/3, 41b/3, 41b/4, 41b/6, 41b/11, 41b/12, 41b/18, 42a/16, 42a/17, 42b/4, 42b/9, 42b/15, 42b/16, 42b/18, 42b/20, 42b/20, 42b/21, 42b/22, 42b/24, 43a/2, 43a/5, 43a/10, 43a/18, 43a/20, 43b/8, 43b/11, 43b/11, 43b/21, 43b/21, 43b/24, 44a/4, 44a/5, 44a/8, 44a/9, 44a/9, 44a/11, 44a/19, 44a/21, 44a/21, 44b/5, 44b/15, 45a/11, 45a/11, 45a/13, 45a/19, 46a/2, 46b/3, 46b/3, 46b/8, 46b/13, 46b/14, 46b/16, 46b/19, 46b/25, 47a/3, 47a/7, 47a/12, 47a/12, 47a/13, 47a/18, 47b/8, 47b/11, 47b/11, 47b/12, 47b/14, 47b/16, 47b/16, 47b/18, 47b/19, 48a/10, 48a/11, 48a/14, 48a/17, 48a/17, 50a/4, 50a/4, 50a/5, 50a/5, 50b/14, 51a/2, 58a/21, 58a/22, 61b/9, 70a/6, 78b/20, 79b/11, 97a/22, 114b/15, 120a/4)
- Cevher-âbâd** *öz. is.* Yer adı (39b/15, 60b/25, 61b/11, 70a/2, 78b/1)
- Cezîre-i ‘Ayn-ül-bakar** *öz. is.* Yer adı, Aynül-bakar (Öküzgözü) Adası (70a/18, 70a/21, 70a/25, 78b/4, 83b/14, 83b/22, 96b/12)
- Cezîre-i Evren-ten-âne** *öz. is.* Yer adı (26a/17, 26b/8, 26b/16)
- Cezîre-i Gerkân** *bk. Cezîre-i Gükân* (26b/5)
- Cezîre-i Gükân** *öz. is.* Yer ismi (25b/20)
- Cezîre-i Gülgün** *öz. is.* Yer adı (28b/17, 28b/24)
- Cezîre-i Gür-serân** *öz. is.* Yer adı (25b/15)
- Cezîre-i Pervîn** *öz. is.* Perilerin yaşadığı düşünülen Pervin Adası (30b/1, 30b/4, 30b/6)
- Cezîre-i Rûni** *öz. is.* Yer adı (114b/14)
- Cihân-bağış** *öz. is.* Kişi adı (3a/23, 3b/10, 3b/11, 3b/15, 3b/18, 3b/24, 4a/1, 4a/11, 4b/12, 5b/20, 6a/7, 6a/11, 10b/19, 11a/3, 11b/20, 12a/1, 12a/23, 12a/24, 12a/25, 12a/25, 12b/1, 12b/2, 12b/3, 12b/4, 12b/5, 12b/6, 12b/6, 12b/7, 12b/8, 12b/9, 12b/14, 12b/23, 13a/1, 13a/1, 13a/10, 13a/11, 15a/8, 18a/20, 18a/21, 18a/21, 18a/23, 18a/24, 18a/25, 18a/25, 18b/1, 18b/2, 18b/3, 18b/4, 18b/4, 18b/5, 18b/7, 18b/9, 18b/10, 18b/10, 18b/12, 18b/23, 18b/23, 18b/24, 18b/25, 19a/2, 19a/3, 19a/4, 19a/5, 19a/6, 19a/7, 19a/8, 19a/9, 19a/22, 19a/23, 19b/6, 19b/7, 19b/16, 19b/17, 20a/1, 20a/8, 25b/2, 25b/20, 26a/2, 26a/3,

26a/7, 26a/10, 26a/11, 30a/14,
 35b/22, 36a/25, 37b/10, 40a/16,
 45a/6, 45a/16, 47a/4, 47a/5, 50b/8,
 68b/19, 68b/20, 80a/12, 82a/14,
 82b/1, 84b/15, 86a/24, 97a/14,
 97a/25, 98a/12, 101a/9, 103b/11,
 106a/3, 107b/7, 121b/20, 123a/13,
 123b/5, 123b/6, 123b/6, 123b/7,
 133b/18, 133b/20, 133b/24, 133b/24,
 134a/2, 134a/3, 134a/5, 134a/6,
 134a/6, 134a/9, 134a/9, 134a/10,
 134a/11, 134a/14, 134a/19, 134b/3,
 134b/12, 134b/16, 134b/19, 134b/22,
 135a/4, 135a/8, 135a/8, 135a/21,
 135a/21, 135a/25, 135b/2, 135b/4,
 135b/4, 136a/19, 136a/19, 136a/22,
 136a/22, 136a/23, 136a/25, 136b/3,
 136b/3, 136b/5, 136b/5, 136b/6,
 136b/7, 136b/9, 136b/10, 136b/12,
 136b/14, 136b/17, 136b/17, 136b/17,
 136b/18, 136b/18, 136b/19, 136b/21,
 137a/3, 137a/5, 137a/7, 137a/7,
 137a/10, 137a/10, 137a/11, 137a/11-
 12, 137a/13, 137a/14, 137a/14,
 137a/21, 137b/3, 137b/15, 138b/11,
 138b/18, 138b/19, 138b/19, 138b/23,
 139a/4, 143b/11, 143b/13, 143b/14,
 143b/14, 143b/15, 143b/18, 143b/19,
 143b/21, 143b/23, 143b/24, 143b/25,
 143b/25, 144a/3, 144a/4, 144a/10,
 144a/10, 144a/12, 144a/17, 144a/17,
 144a/19, 144a/23, 144a/24, 144a/24,

144b/1, 144b/1, 144b/4, 144b/5,
 144b/6, 144b/8, 144b/10, 144b/11,
 144b/12, 144b/13, 144b/15, 144b/16,
 144b/17, 144b/18, 144b/20)

Cihān-bağış-ı Cihān-ārā *bk.* **Cihān-bağış**
 (40b/9-10, 115a/25, 123a/12,
 133b/17, 133b/19, 143b/7)

Cihān-efrüz *bk.* **Ḳal' a-i Cihān-efrüz**
 (50a/9, 50b/10, 50b/12, 50b/15,
 50b/17, 50b/17, 50b/21, 51b/5,
 51b/22, 51b/22, 52a/2, 61b/12)

→ Ḳal' a-i Cihān-efrüz (50a/9)

Cinnistān *öz. is.* Cinlerin yaşadığı yerin
 adı (74b/10, 74b/11, 75a/2, 76b/9,
 80a/20, 87a/8, 89a/14, 89a/16,
 103b/13)

→ dānā-yı Cinnistān (87a/8), sultān-
 ı Cinnistān (76b/9), sultān-ı Cinnistān
 Nerre (74b/10)

Cumhūr Pīr *öz. is.* Sündiyār-ı Merdom-
 ḥor'un bin yaşındaki cin babası
 (133a/4, 133a/6)

Cumhūr-ı Ahzerī *öz. is.* Ahzar Şāh
 Sebz-i Ḳıyād'ın sol kol pehlivanı
 (40a/21, 13b/6, 14a/24, 16a/14,
 17a/24, 17b/20, 114b/25, 129b/3)

Cüneyd *bk.* **Cüneyd-i Ḥün-āşām** (2b/6,
 4b/16, 13a/4, 18a/11, 18a/12, 18a/13,
 18a/14, 18a/15, 18a/15, 18a/15,
 18a/16, 18a/17, 52b/8, 52b/9, 52b/11,

- 52b/12, 68a/5, 115b/11, 139a/17, 139b/9)
- Cüneyd-i Hün-āşām** *öz. is.* Muṭahhar Şāh'ın sol kol pay-ı taht pehlivanı (1b/19, 2a/6, 4b/8, 12a/8, 18a/11, 40b/9, 52b/8, 129a/18)
- Cüneyd-i Hün-şām** *bk.* **Cüneyd-i Hün-āşām** (129a/19)
- Cüneyd-i Ser-bāz** *öz. is.* Kişi adı (68a/4-5)
- Ç-**
- Çāpīñ 'Ayyār** (115b/11-12)
- Çapur** *bk.* **Çapur-ı Fīl-süvār** (42b/7, 42b/8, 42b/9)
- Çapur-ı Fīl-süvār** *öz. is.* Kişi adı (41a/2, 42b/5, 115a/4)
- Çelpūr-ı Çehār-dest** *bk.* **Çelāpur-ı Çehār-dest** (89b/2)
- Çehār-dest** *bk.* **Çelāpur-ı Çehār-dest** (72a/21, 75b/22)
- Çelāpūr** *bk.* **Çelāpur-ı Çehār-dest** (90a/13, 90a/14, 90a/17, 90a/18, 90a/19, 90a/19)
- Çelāpur-ı Çehār-dest** *öz. is.* Zümürürd Şah'ın pehlivanlarından birinin adı (89b/2, 90a/13-14)
- Çapur-ı Fīl-süvār** *öz. is.* Cevahir Şah'ın pehlivanı (41a/2, 42b/5, 115a/4)
- Çeldek** *bk.* **Çeldek 'Ayyār** (33b/21, 44b/21, 45a/1, 52a/8, 65a/1, 66a/9, 66a/13, 66a/16, 66a/18, 66a/22, 67a/25, 67b/1, 67b/17, 82a/16, 97a/16, 98b/15, 98b/23, 98b/24, 115b/11)
- Çeldek 'Ayyār** *öz. is.* Feramerz'in birinci pehlivanı Şarşar-ı Sebük-bār'ın oğlu (44b/13, 62b/3, 97b/4, 98a/11, 98b/9, 98b/12-13, 99a/12)
- Çeldek Ser-bāz** *bk.* **Çeldek 'Ayyār** (66a/4)
- Çeltek 'Ayyār** *bk.* **Çeldek 'Ayyār** (36a/5)
- Çemen-i şuffe** *öz. is.* Yer adı (70b/3, 70b/12, 86b/21)
- Çihil-dest Nerre** *bk.* **Şehāb-ı Çihil-dest Nerre** (70a/19, 70b/22)
- Çin** *öz. is.* Çin Halk Cumhuriyeti (24b/17, 25a/5, 27b/7)
- D-**
- Dānā-yı Cīnistān** *öz. is.* Sehlān-ı Hikmet-şinās'a söylenen unvan (87a/8, 89a/14-15)
- Dār Hindī** *öz. is.* Kişi adı (107b/23)
- Dārāy** *bk.* **Dārāy Hindī** (80b/1, 81a/11, 11a/9)
- Dārāy Hindī** *öz. is.* Kişi adı (79a/22, 80a/15, 80a/15, 80a/17, 80a/18,

- 80a/23, 80b/2, 80b/6, 80b/16, 80b/18, 80b/20, 80b/21, 80b/23, 81a/2, 81a/2, 81a/5, 81a/6, 81a/7, 81a/7, 81a/9, 81a/10, 81a/11-12, 81a/15, 81a/16, 81a/17)
- Dārāy Hindū** *bk. Dārāy Hindī* (80a/17)
- Dāvūd** *öz. is. Dāvūd Nebī* (8b/20, 56b/16)
- şerī^c at-ı Dāvūd (110a/21)
- Dāvūd Nebī** *öz. is. Hz. Davut peygamber* (91b/3)
- Demrā-zād Hindī** *öz. is. (63b/23)*
- Deryā-yı Āteş** *öz. is. Yer adı (76b/24)*
- Deryā-yı Muḥīṭ** *öz. is. Yer adı (70a/17, 72a/22, 83b/21, 92a/22, 96b/12, 124a/7)*
- Deşt-i Kıpçaq** *öz. is. Yer adı, Kıpçak bozkırları (110b/9, 110b/10)*
- Deşt-i Muḥterikān** *öz. is. Yer adı (76b/23, 77a/1, 77a/15)*
- Dīv-i Sefid** *öz. is. Kişi adı (137b/11, 137b/12)*
- Dīvān-ı İskender-i Kübrā** *bk. İskender-i Kübrā (97a/17-18)*
- E-**
- Ebhemen-i Ḥişt-endāz** *bk. Behmen-i Ḥişt-Endāz (4b/6)*
- Egvāl** *bk. Egvāl-i Nerre (1a/15)*
- Egvāl-i Nerre** *öz. is. Hikayenin başında Sepīd-i Ā^c zam'ın çocuklarını kaçıran ve Ferāmerz tarafından öldürülen gulyabaniye benzer yaratık (1a/3, 1a/5, 1a/9, 1a/14, 2a/3, 3b/12)*
- Ehremen-i Āhen-dīl** *öz. is. Kişi adı (140a/21)*
- Ehremen** *bk. Ehremen-i Āhen-dīl (11a/6)*
- Ehremān** *bk. Ehremān-ı Āhen-dīl (141a/21, 141a/24, 141a/25)*
- Ehremān-ı Āhen-dīl** *öz. is. Muḥarrem Şāh'ın pay-ı that pehlivanı (112b/19, 141b/2, 141b/4)*
- Elmās** *bk. Elmās Şāh (87a/16, 89a/7, 95b/17, 95b/20, 95b/21, 96a/2)*
- Şehr-i Elmās (89a/7)
- Elmās Şāh** *öz. is. Kişi adı (87a/6, 87a/7, 87a/7, 87a/21, 87a/21, 89a/11, 89a/11, 89a/14, 89a/16, 89a/19, 89b/12, 89b/15, 89b/18, 89b/19, 89b/19, 90b/22-23, 90b/23, 90b/23, 90b/24, 91a/1, 91a/2, 91a/3, 91a/4, 91a/21, 94b/8, 94b/14, 94b/24, 95a/2, 95a/2, 95a/3, 95a/5, 95a/7, 95a/7, 95a/9, 95a/24, 95b/14, 95b/17, 95b/23, 96a/9, 96a/14, 96a/16, 96a/16, 96a/17, 96a/20, 96a/20, 96a/21, 96a/21, 96a/22, 96a/23, 96a/24, 96a/24, 96a/25, 96b/3,*

- 96b/24, 96b/24, 96b/25, 115a/10)
- Erdāl** *bk.* **Erdāl Hindī** (81a/25, 81a/25, 81b/2, 81b/2, 81b/7, 98a/4, 98a/6, 98a/6, 98a/7, 108a/4, 108a/4, 108a/10, 108a/13, 108a/13, 108a/21, 111a/12, 128b/11, 129a/8)
- Erdāl Hindī** *öz. is.* Kişi adı (79a/22, 79a/22, 80b/10, 81a/17, 81a/22, 81a/23, 81a/24, 81b/1, 81b/3, 81b/4, 81b/4, 81b/5, 81b/8, 97b/22, 98a/8, 98a/15, 98a/16, 100b/18, 107b/23-24, 108a/3, 108a/3, 108a/8, 108a/9, 108a/12, 108a/25, 108b/22, 109a/5, 109a/6, 109a/12, 109a/14, 109a/16, 110a/11, 111a/1, 111a/1, 111a/4, 111a/5, 111a/7, 111a/7, 111a/8, 111a/10, 111a/11, 111a/14, 111a/17, 111b/2, 11b/4, 111b/8, 11b/16, 111b/20, 113a/14, 113a/21, 113a/24, 113b/2, 113b/3, 114a/5, 117a/10, 128b/11, 129a/3, 129a/9, 129a/9)
- Erkılâş Evren-ten** *öz. is.* Battal Nerre'nin pay-ı taht pehlivanı (89a/24)
- Eslem Hân** *bk.* **Eslem Şâh** (115a/2)
- Eslem Şâh** *öz. is.* Kişi adı (25a/1, 25a/2, 25a/3, 25a/4, 25a/7, 25a/8, 25a/9, 25a/11, 25a/12)
- Eşk-âbâd** *öz. is.* Yer adı (57a/17, 57a/23, 58b/11, 58b/13, 58b/13, 58b/17)
- Eşkâl** *bk.* **Eşkel-i Āyine-ten** (32b/11, 32b/11)
- Eşkbūd** *bk.* **Eşkbūd Hindī** (57a/23, 57a/23, 57b/3, 57b/8, 57b/14, 58b/9, 58b/10, 58b/12, 58b/14, 58b/17, 58b/18, 58b/18, 60b/8, 60b/9, 60b/9, 60b/10, 60b/12, 60b/14, 60b/15, 60b/16, 60b/17, 60b/17, 60b/19, 60b/20, 60b/21, 60b/21, 60b/22, 60b/22, 60b/24, 61a/1, 61a/7, 61a/13, 61a/14, 61a/15, 61a/15, 61a/16, 61a/18, 61a/19, 61a/20, 61b/1, 61b/4, 61b/4, 61b/5, 64a/23, 64b/1, 64b/2, 64b/5, 64b/19, 65a/19, 65b/23, 6b/24, 65b/25, 66a/22, 68b/4, 68b/8, 68b/12, 114b/23,)
- Eşkbūd Hindī** *öz. is.* Kişi adı (57a/17, 57a/19, 57b/10-11, 57b/11, 57b/12, 58b/7, 58b/9, 58b/12, 60a/25, 60b/7, 60b/12, 60b/14, 60b/22, 61a/9, 61b/14, 63b/10, 64a/9, 64a/21, 64a/22, 65a/3, 65a/16, 65b/9, 65b/15, 65b/19, 65b/21, 66a/10, 66a/11, 66b/12, 66b/21, 67b/2, 67b/7, 68a/2, 69b/22)
- Eşkel-i Āyine-ten** *öz. is.* Pervin Adası'na saldıran Ayine-tenlerin şahı (32b/11)
- Evrân** *öz. is.* Kişi adı (3b/18, 3b/24, 6a/11, 12a/20, 12a/21, 12a/22, 12a/23, 12b/18, 12b/22, 13a/3, 13a/8, 23b/11, 23b/13, 27b/13, 27b/25,

- 28a/7, 28a/23, 28a/24, 28b/8, 28b/8, 28b/10, 28b/10, 28b/11, 28b/12, 28b/18, 28b/20, 29a/1, 29a/8, 30a/18, 67a/17, 67b/23, 90a/11, 90a/13, 110b/18, 115a/15, 123b/12, 123b/12, 129b/8, 129b/8, 129b/9, 129b/11,)
- Evrān-ı Āhen** *bk. Evrān* (27a/25, 27b/1, 27b/6, 27b/13, 28b/6, 114b/22,)
- Evrān-ı Āhen-derāz** *bk. Evrān* (129b/6)
- Evrān-ı Āhen-derīd** *bk. Evrān* (3a/23, 3b/16, 4b/11, 12a/19, 15a/8, 18a/19, 25b/11, 26b/3, 27a/12, 27a/15, 27b/20, 28a/21, 28b/1, 28b/2, 28b/3-4, 28b/5, 28b/18-19, 32a/16, 44b/5, 53b/9, 53b/10, 53b/10, 53b/11, 67a/15, 110b/18, 110b/19, 110b/24-25, 123b/10,)
- Evrān-ı Āhen-dīrāz** *bk. Evrān* (123b/9, 132b/9)
- Evrān-ı Derīd** *bk. Evrān* (23b/11)
- Evrān Būm** *bk. Evrān-ı Būm-ser-best-dest* (90a/8)
- Evrān-ı Būm-ser** *bk. Evrān-ı Būm-ser-best-dest* (89b/14, 90a/8, 90a/10)
- Evrān-ı Būm-ser-best-dest** *öz. is. Kişi adı* (89b/7)
- Evren-i Ne-ser** *öz. is. Kişi adı* (102a/21, 102a/24, 102b/14, 103b/10)
- Evrentūs-ı Ne-ser** *öz. is. Elmas Şah'ın pehlivanlarından biri* (88b/16, 89b/23)
- Evren-ten** *bk. Evren-tenler* (27a/4, 27a/8, 27a/9, 27a/9, 27a/11, 35b/15)
- Evren-tenler** *öz. is. Bir türk farklı yaratılışlı insan topluluğu* (26a/18, 26a/19, 26a/21, 26b/5, 26b/10, 26b/12, 26b/16, 26b/18, 26b/19, 26b/23, 26b/25, 26b/25, 27a/1, 27a/8, 28b/15, 40b/4)
- F-**
- Fargül** *bk. Fargül-ı Çehār-dest* (71a/22, 71a/22, 71a/23, 71a/24, 71a/24, 71b/1, 71b/1, 71b/5, 72b/7-8, 72b/9, 72b/11, 72b/12, 72b/14, 72b/16, 72b/16, 72b/17, 72b/18, 72b/19, 74b/23, 75b/24, 77a/14, 78a/16, 78a/18, 78a/19, 78a/22, 88a/19, 88b/7, 88b/9, 95a/13)
- Fargül-ı Çehār-dest** *öz. is. Kişi adı* (70b/15, 71a/19, 72b/19, 74b/3, 74b/4, 76a/25, 88a/18, 88b/7, 115a/24)
- Fargün** *bk. Fargün Cāzū* (55a/2, 55a/7, 55a/7, 55a/8, 55a/8, 55a/10, 55a/16, 55b/1, 55b/3, 55b/4, 55b/5, 55b/6, 55b/8, 55b/18, 55b/20, 55b/21, 55b/24, 55b/24)
- Fargün Cāzū** *öz. is. Kişi adı* (54b/24,

55a/1, 55a/3, 55a/13, 55a/15, 55a/18,
55a/19, 55a/23, 55b/1, 55b/13,
55b/24, 55a/1, 55a/3)

Fellāh *bk.* **Fellāh** ‘Ayyār (16a/15, 52a/9)

Fellāh ‘Ayyār *öz. is.* Ser-bāz ‘Ayyār’ın
baş halifesi (16a/12, 16a/18)

Feraḥ-zād *bk.* **Feraḥ-zād Ḥākānī** (50a/17,
50b/22, 51b/18, 52a/11, 52a/24,
53a/13, 53a/13, 53a/14, 53a/19,
53a/20, 53a/23, 53a/25, 53b/2, 53b/4,
53b/4, 53b/7, 53b/9, 53b/10, 53b/11,
53b/12, 53b/16, 53b/16, 53b/18,
53b/19, 53b/20, 53b/23, 53b/25,
54a/1, 54a/1, 54a/2, 54a/4, 54a/5,
54a/6, 54a/7, 54a/7, 54a/9, 54a/9,
54a/10, 54a/13, 54a/14, 54a/15,
54a/16, 54a/17, 54a/17, 54a/18,
54a/21, 54a/21, 54a/23, 54a/23,
54a/24, 54b/1, 54b/4, 54b/5, 54b/7,
54b/19, 54b/20, 54b/21, 54b/24,
54b/25, 62a/1, 62a/5, 62a/8, 62a/9,
62a/9, 62a/9, 62a/10, 62a/11, 62a/11,
62a/12, 62a/15, 62a/16, 62a/16,
62a/20, 62a/20, 62a/20, 62a/25,
62b/6, 62b/9, 62b/11, 62b/14, 62b/19,
62b/19, 62b/19, 62b/21, 63a/1, 63a/2,
63a/2, 63a/4, 63a/5, 63a/5, 63a/8,
63a/8, 63a/8, 63a/9, 63a/10, 63a/11,
63a/12, 63a/13, 63a/14, 63a/15,
63a/15, 63a/16, 63a/16, 63a/17,
63a/19, 63a/19, 63a/20, 63a/21,

63a/21, 63a/23, 63a/24, 63a/24,
63a/25, 63b/1, 63b/2, 63b/4, 63b/5,
68a/17, 81a/24, 81b/1, 81b/1, 81b/2,
81b/4, 81b/7, 81b/9, 81b/19, 81b/22,
82a/4, 82a/5, 82a/8, 82a/8, 82a/10,
82a/12, 82a/13, 82a/13, 82a/15,
82a/18, 82a/19, 82a/25, 82b/6, 82b/7,
82b/9, 82b/13, 83a/10, 83a/11,
83a/11, 83a/13, 83a/13, 83a/13,
83a/17, 83a/18, 83a/21, 107b/8,
123a/14, 123b/1, 123b/3, 123b/3,
123b/4, 123b/5)

Feraḥ-zād Ḥākān *bk.* **Feraḥ-zād Ḥākānī**
(54a/17)

Feraḥ-zād Ḥākānī *öz. is.* Kişi adı
(50a/11, 50a/13, 51b/1-2, 51b/11,
51b/17, 53a/3, 53a/25, 53b/8, 54b/18,
62a/17-18, 62b/4, 62b/16, 62b/22,
63b/22-23, 80a/12, 81a/23, 81a/25,
81b/3, 81b/20, 81b/25, 82a/3-4,
82a/6, 82a/9, 82b/7, 83a/9-10, 83a/15,
83a/17, 84b/16, 86a/24, 97a/23,
115a/5, 123b/2)

Ferāmerz *öz. is.* Zaloğlu İbn-i Rüstem’in
oğlu (1a/3, 1a/4, 1a/8, 1a/9, 1a/12,
1a/15, 1b/1, 1b/2, 1b/2, 1b/2, 1b/3,
1b/4, 1b/4, 1b/6, 1b/8, 1b/10, 1b/12,
1b/12, 1b/14, 2a/2, 2a/7, 2b/4, 2b/6,
2b/6, 2b/11, 2b/13, 2b/14, 2b/14,
2b/18, 2b/18, 2b/19, 2b/22, 2b/23,
2b/25, 3a/1, 3a/1, 3a/2, 3a/3, 3a/10,

3a/12, 3a/13, 3a/14, 3a/15, 3a/15,
 3a/16, 3a/17, 3a/17, 3a/19, 3a/20,
 3a/20, 3a/21, 3a/21, 3a/22, 3a/24,
 3a/25, 3b/1, 3b/2, 3b/5, 3b/5, 3b/12,
 3b/13, 3b/17, 3b/19, 3b/24, 4a/1, 4a/2,
 4a/3, 4a/4, 4a/6, 4a/8, 4a/14, 4b/3,
 4b/4, 4b/12, 4b/13, 4b/14, 4b/15,
 4b/16, 4b/18, 4b/19, 4b/21, 4b/23,
 4b/23, 4b/25, 5a/2, 5a/3, 5a/5, 5a/5,
 5a/6, 5a/7, 5a/8, 5a/8, 5a/9, 5a/14,
 5a/15, 5a/22, 5a/23, 5a/24, 5a/24,
 5a/25, 5b/2, 5b/8, 5b/9, 5b/11, 5b/15,
 5b/15, 5b/21, 5b/21, 6a/7, 6a/10,
 6a/12, 6a/12, 6a/13, 6a/13, 6a/15,
 6a/16, 6a/19, 6a/21, 6a/22, 6a/23,
 6a/24, 6a/25, 6b/1, 6b/1, 6b/2, 6b/2,
 6b/3, 6b/6, 6b/7, 6b/9, 6b/9, 6b/12,
 6b/14, 6b/18, 6b/20, 6b/20, 6b/25,
 7a/3, 7a/4, 7a/6, 7a/6, 7a/8, 7a/8, 7a/9,
 7a/9, 7a/22, 7a/22, 7a/25, 7b/7, 7b/7,
 7b/8, 7b/9, 7b/9, 7b/10, 7b/12, 7b/14,
 7b/14, 7b/15, 7b/17, 7b/18, 7b/19,
 7b/21, 7b/22, 7b/23, 7b/24, 7b/25,
 8a/5, 8a/9, 8a/10, 8a/12, 8a/16, 8a/20,
 8a/21, 8a/22, 8b/11, 8b/12, 8b/14,
 8b/17, 9a/2, 9a/2, 9a/3, 9a/4, 9a/5,
 9a/7, 9a/7, 9a/8, 9a/9, 9a/9, 9a/11,
 9a/11, 9a/12, 9a/14, 9a/14, 9a/16,
 9a/17, 9a/18, 9a/18, 9a/20, 9a/20,
 9a/21, 9a/21, 9a/22, 9a/24, 9a/25,
 9b/1, 9b/1, 9b/2, 9b/2, 9b/4, 9b/5,
 9b/7, 9b/7, 9b/8, 9b/9, 9b/9, 9b/10,
 9b/10, 9b/12, 9b/12, 9b/14, 9b/14,
 9b/14, 9b/15, 9b/16, 9b/16, 9b/17,
 9b/19, 9b/25, 9b/25, 10a/6, 10a/8,
 10a/10, 10a/10, 10a/12, 10a/12,
 10a/13, 10b/2, 10b/2, 10b/4, 10b/4,
 10b/7, 10b/7, 10b/9, 10b/9, 10b/13,
 10b/15, 10b/16, 10b/19, 10b/24,
 10b/25, 11a/6, 11a/7, 11a/8, 11a/12,
 11a/12, 11a/12, 11a/14, 11b/2, 11b/2,
 11b/3, 11b/5, 11b/6, 11b/9, 11b/10,
 11b/10, 11b/15, 11b/17, 11b/18,
 11b/21, 11b/21, 11b/22, 11b/22,
 11b/23, 11b/23, 11b/25, 11b/25,
 12a/1, 12a/1, 12a/3, 12a/3, 12a/4,
 12a/4, 12a/5, 12a/5, 12a/5, 12a/6,
 12a/7, 12a/8, 12a/8, 12a/10, 12a/10,
 12a/11, 12a/13, 12a/14, 12a/14,
 12a/16, 12a/17, 12a/19, 12a/19,
 12a/20, 12a/21, 12a/21, 12a/22,
 12a/24, 12a/25, 12a/25, 12b/1, 12b/1,
 12b/2, 12b/3, 12b/4, 12b/4, 12b/4,
 12b/5, 12b/6, 12b/15, 12b/17, 12b/17,
 12b/18, 12b/19, 12b/20, 12b/21,
 12b/23, 12b/24, 12b/25, 13a/1, 13a/2,
 13a/5, 13a/7, 13a/8, 13a/9, 13a/14,
 13a/15, 13a/15, 13a/16, 13a/16,
 13a/17, 13a/17, 13a/18, 13a/19,
 13a/19, 13a/19, 13a/20, 13a/20,
 13a/22, 13a/22, 13a/24, 13a/24,
 13a/25, 13b/2, 13b/2, 13b/25, 14a/1,
 14a/2, 14a/16, 14a/20, 14b/21,
 14a/24, 14a/24, 15a/7, 15a/9, 15a/21,

15a/22, 15b/3, 15b/12, 16a/1, 16a/2, 22b/1, 22b/8, 22b/11, 22b/11, 22b/12,
 16a/3, 16a/3, 16a/6, 16a/11, 16a/20, 22b/12, 22b/12, 22b/15, 22b/15,
 16a/21, 16a/24, 16b/1, 16b/5, 16b/12, 22b/16, 22b/16, 22b/17, 22b/17,
 16b/12, 16b/20, 17a/3, 17a/3, 17a/5, 22b/18, 22b/19, 22b/19, 22b/20,
 17a/6, 17a/7, 17a/8, 17a/9, 17a/9, 22b/20, 22b/21, 22b/22, 22b/24,
 17a/10, 17a/12, 17a/13, 17a/13, 22b/24, 23a/2, 23a/4, 23a/9, 23a/10,
 17a/14, 17a/14, 17a/15, 17a/16, 23a/14, 23a/17, 23a/18, 23a/19,
 17a/17, 17a/18, 17a/19, 17a/19, 23a/22, 23a/25, 23b/5, 23b/8, 23b/11,
 17a/20, 17a/20, 17a/20, 17a/22, 23b/14, 23b/16, 23b/17, 23b/19,
 17a/22, 17a/23, 17a/25, 17b/1, 17b/1, 23b/23, 24a/2, 24a/9, 24a/10, 24a/15,
 17b/2, 17b/2, 17b/3, 17b/8, 17b/9, 24a/17, 24a/20, 24a/22, 24a/23,
 17b/9, 17b/11, 17b/14, 17b/14, 24a/23, 24a/24, 24a/24, 24a/25,
 17b/17, 17b/18, 17b/19, 17b/25, 24b/1, 24b/4, 24b/6, 24b/7, 24b/8,
 17b/25, 18a/11, 18a/20, 18a/20, 24b/9, 24b/11, 24b/12, 24b/14,
 18b/7, 18b/10, 18b/11, 18b/12, 24b/19, 24b/23, 24b/25, 25a/8, 25a/9,
 18b/21, 18b/22, 19a/10, 19a/22, 25a/11, 25a/11, 25b/1, 25b/1, 25b/2,
 19a/22, 19a/23, 19a/24, 19a/25, 25b/12, 25b/13, 25b/16, 25b/19,
 19b/2, 19b/5, 19b/7, 19b/7, 19b/8, 25b/19, 25b/24, 25b/24, 25b/25,
 19b/14, 19b/21, 19b/25, 20a/9, 20a/9, 26a/2, 26a/2, 26a/2, 26a/6, 26a/7,
 20a/10, 20a/12, 20a/12, 20a/14, 26a/7, 26a/9, 26a/9, 26a/14, 26b/4,
 20a/14, 20a/16, 20a/18, 20a/20, 26b/7, 26b/7, 26b/10, 26b/21, 26b/22,
 20a/22, 20a/24, 20a/25, 20b/1, 20b/1, 26b/23, 26b/23, 26b/24, 26b/25,
 20b/1, 20b/3, 20b/4, 20b/4, 20b/6, 27a/1, 27a/6, 27a/6, 27a/7, 27a/9,
 20b/7, 20b/7, 20b/9, 20b/14, 20b/21, 27a/10, 27a/10, 27a/10, 27a/11,
 20b/24, 20b/24, 21a/1, 21a/1, 21a/2, 27a/13, 28b/15, 28b/22, 28b/22,
 21a/3, 21a/4, 21a/8, 21a/8, 21a/10, 28b/25, 28b/25, 28b/25, 29a/1, 29a/3,
 21a/11, 21b/1, 21b/1, 21b/3, 21b/7, 29a/4, 29a/7, 29a/24, 29a/25, 29b/2,
 21b/9, 21b/10, 21b/11, 21b/12, 29b/3, 29b/4, 29b/4, 29b/5, 29b/6,
 21b/13, 21b/14, 21b/16, 21b/18, 29b/8, 29b/9, 29b/10, 29b/10, 29b/13,
 21b/19, 21b/21, 21b/22, 21b/24, 29b/15, 29b/16, 29b/16, 29b/18,
 22a/1, 22a/10, 22a/12, 22a/19, 29b/19, 29b/19, 29b/20, 29b/21i
 22a/20, 22a/22, 22a/22, 22a/24, 29b/22, 29b/22, 29b/22, 29b/23,

29b/24, 30a/1, 30a/2, 30a/3, 30a/3, 30a/3, 30a/4, 30a/5, 30a/5, 30a/5, 30a/6, 30a/7, 30a/8, 30a/10, 30a/11, 30a/12, 30a/12, 30a/12, 30a/13, 30a/15, 30a/16, 30a/17, 30a/18, 30a/21, 30a/22, 30b/3, 30b/3, 30b/10, 30b/16, 30b/17, 30b/18, 30b/20, 31a/1, 31a/2, 31a/3, 31a/4, 31a/6, 31a/7, 31a/11, 31a/14, 31a/16, 31a/16, 31a/17, 31a/17, 31a/18, 31a/20, 31a/20, 31a/22, 31a/25, 31b/1, 31b/2, 31b/6, 31b/6, 31b/8, 31b/9, 31b/11, 31b/11, 31b/12, 31b/12, 31b/14, 31b/15, 31b/16, 31b/16, 31b/18, 31b/18, 31b/18, 31b/18, 31b/19, 31b/19, 31b/20, 31b/20, 31b/21, 31b/22, 31b/22, 31b/23, 31b/23, 31b/24, 31b/24, 32a/1, 32a/2, 32a/5, 32a/9, 32a/11, 32a/13, 32a/13, 32a/19, 32a/19, 32a/19, 32a/20, 32a/25, 32b/2, 32b/2, 32b/4, 32b/4, 32b/5, 32b/7, 32b/8, 32b/9, 32b/11, 32b/12, 32b/12, 32b/15, 32b/21, 32b/22, 32b/22, 32b/23, 32b/25, 32b/25, 32b/25, 33a/1, 33a/4, 33a/6, 33a/6, 33a/9, 33a/12, 33a/20, 33a/22, 33a/22, 33a/23, 33a/23, 33b/1, 33b/1, 33b/2, 33b/3, 33b/4, 33b/5, 33b/5, 33b/8, 33b/8, 33b/9, 33b/10, 33b/10, 33b/12, 33b/12, 33b/13, 33b/14, 33b/20, 33b/22, 34a/3, 34a/6, 34a/6, 34a/8, 34a/10, 34a/10, 34a/15, 34a/16, 34a/16, 34a/17, 34a/22, 34a/22, 34a/23, 34a/24, 34b/2, 34b/3, 34a/8, 34a/8, 34a/8, 34a/9, 34a/9, 34a/12, 34a/12, 34a/12, 34a/13, 34a/16, 34a/16, 34a/18, 34a/18, 34a/19, 34a/21, 34a/21, 34a/23, 35a/1, 35a/6, 35a/7, 35a/7, 35a/7, 35a/8, 35a/8, 35a/10, 35a/10, 35a/10, 35a/11, 35a/12, 35a/14, 35a/19, 35a/19, 35a/21, 35a/22, 35b/1, 35b/3, 35b/4, 35b/5, 35b/7, 35b/8, 35b/9, 35b/9, 35b/9, 35b/10, 35b/14, 35b/17, 36a/2, 36a/4, 36a/6, 36a/7, 36a/10, 36a/12, 36a/12, 36a/16, 36a/16, 36a/17, 36a/19, 36a/22, 36a/24, 36b/4, 36b/13, 36b/15, 36b/15, 36b/24, 37a/1, 37a/3, 37a/13, 37a/13, 37a/14, 37a/19, 37a/19, 37a/20, 37a/21, 37a/22, 37a/22, 37a/23, 37a/24, 37b/1, 37b/6, 37b/6, 37b/6, 37b/7, 37b/8, 37b/10, 37b/11, 37b/12, 37b/15, 37b/17, 37b/19, 37b/20, 37b/21, 37b/22, 37b/24, 38a/1, 38a/2, 38a/3, 38a/4, 38a/5, 38a/8, 38a/9, 38a/10, 38a/11, 38a/11, 38a/15, 38a/15, 38a/16, 38a/18, 38a/18, 38a/23, 38a/24, 38a/24, 38a/25, 38b/1, 38b/1, 38b/2, 38b/4, 38b/4, 38b/5, 38b/9, 38b/12, 38b/13, 38b/14, 38b/15, 38b/15, 38b/16, 38b/19, 38b/21, 38b/22, 38b/25, 39a/1, 39a/1,

39a/1, 39a/2, 39a/2, 39a/2, 39a/3, 39a/4, 39a/5, 39a/7, 39a/9, 39a/11, 39a/12, 39a/13, 39a/14, 39a/16, 39a/16, 39a/17, 39a/17, 39a/17, 39a/18, 39a/18, 39a/19, 39a/20, 39a/20, 39a/21, 39a/22, 39a/22, 39a/24, 39a/25, 39a/25, 39b/1, 39b/1, 39b/4, 39b/5, 39b/6, 39b/7, 39b/9, 39b/10, 39b/10, 39b/11, 39b/12, 39b/13, 40a/3, 40a/4, 40a/4, 40a/6, 40a/9, 40b/10, 40b/14, 40b/12, 40b/13, 40b/14, 40b/15, 40b/16, 40b/16, 40b/23, 41a/6, 41b/13, 41b/14, 41b/20, 41b/21, 41b/22, 41b/22, 41b/23, 41b/23, 41b/25, 41b/25, 42a/3, 42a/3, 42a/8, 42a/8, 42a/8, 42a/9, 42a/9, 42a/12, 42a/12, 42a/14, 42a/14, 42a/16, 42a/17, 42a/19, 42a/19, 42a/19, 42a/20, 42a/23, 42a/25, 42b/3, 42b/6, 42b/6, 42b/7, 42b/8, 42b/8, 42b/10, 42b/10, 42b/12, 42b/13, 42b/14, 42b/19, 43a/8, 43a/22, 43b/5, 43b/6, 43b/8, 43b/9, 43b/10, 43b/18, 43b/22, 43b/22, 43b/23, 44a/5, 44a/5, 44a/6, 44a/25, 44b/1, 44b/6, 44b/7, 44b/7, 44b/9, 44b/12, 45a/4, 45a/7, 45a/7, 45a/8, 45a/10, 45a/11, 45a/12, 46a/4, 46a/4, 46a/8, 46a/10, 46a/12, 46a/13, 46a/13, 46a/18, 46a/19, 46a/22, 46a/2, 46a/25, 46b/2, 46b/4, 46b/6, 46b/7, 46b/11, 46b/12, 47a/3, 47a/4, 47a/10, 47a/12, 47a/14, 47a/18, 47a/18, 47a/18, 47a/20, 47a/20, 47a/21, 47a/21, 47a/24, 47b/1, 47b/1, 47b/6, 47b/8, 47b/10, 47b/24, 47b/25, 48a/3, 48a/4, 48a/4, 48a/6, 48a/9, 48a/13, 48a/17, 48a/18, 48b/1, 48b/2, 48b/3, 48b/5, 48b/8, 48b/10, 48b/10, 48b/12, 48b/13, 48b/13, 48b/14, 48b/15, 48b/17, 48b/25, 49a/3, 49a/3, 49a/3, 49a/6, 49a/9, 49a/10, 49a/11, 49a/12, 49b/11, 49b/11, 49b/12, 49b/13, 50a/3, 50a/3, 50a/4, 50a/6, 50a/6, 50a/7, 50a/7, 50a/8, 50a/25, 50b/2, 50b/6, 50b/6, 50b/9, 50b/13, 50b/16, 50b/18, 51a/4, 51a/4, 51a/6, 51a/6, 51a/7, 51a/8, 51a/8, 51a/11, 51a/13, 51a/18, 51a/20, 51a/22, 51a/25, 51b/22, 51b/24, 52a/8, 52a/10, 52a/11, 52a/14, 52a/17, 52a/20, 52b/1, 52b/2, 52b/7, 52b/8, 52b/8, 52b/15, 52b/18, 52b/19, 52b/20, 52b/21, 52b/22, 52b/23, 52b/23, 52b/24, 52b/25, 53a/1, 53a/3, 53a/3, 53a/5, 53a/6, 53a/7, 53a/18, 53a/19, 53a/19, 53a/20, 53a/21, 53a/22, 53a/25, 53b/6, 53b/7, 53b/14, 53b/19, 53b/22, 54a/3, 54a/4, 54a/21, 54a/22, 54a/23, 54b/1, 54b/11, 54b/12, 54b/15, 54b/17, 54b/20, 58b/10, 61b/14, 61b/15, 61b/19, 61b/19, 61b/21, 61b/24, 61b/24, 61b/25, 62a/1, 62a/1, 62a/2, 62a/3,

62a/4, 62a/5, 62a/6, 62a/7, 62a/8, 62a/9, 62a/9, 62a/10, 62a/12, 62a/13, 62a/15, 62a/16, 62a/19, 62a/22, 62a/23, 62a/25, 62b/3, 62b/3, 62b/9, 62b/10, 62b/12, 62b/13, 62b/14, 62b/16, 62b/18, 62b/19, 62b/20, 62b/21, 62b/24, 62b/25, 63a/2, 63a/4, 63a/5, 63a/8, 63a/9, 63a/9, 63a/10, 63a/10, 63a/11, 63a/11, 63a/12, 63a/12, 63a/13, 63a/13, 63a/14, 63a/14, 63a/15, 63a/17, 63a/17, 63a/18, 63a/20, 63a/21, 63a/21, 63a/22, 63a/23, 63b/2, 63b/2, 63b/3, 63b/4, 63b/7, 63b/9, 64b/20, 63a/22, 64/24, 65a/9, 65a/10, 65a/11, 65a/12, 65a/12, 65a/13, 65a/15, 65a/19, 65a/20, 65a/25, 65b/2, 65b/9, 65b/9, 65b/10, 65b/10, 65b/14, 65b/16, 65b/17, 65b/25, 65b/25, 66a/10, 66a/12, 66a/13, 66a/17, 66a/18, 66a/21, 66b/5, 66b/14, 66b/15, 66b/17, 66b/20, 66b/23, 67a/6, 67a/11, 67a/13, 67a/13, 67a/19, 67a/23, 67a/24, 67b/12, 67b/21, 67b/25, 67b/25, 68a/3, 68a/8, 68a/10, 68a/11, 68a/13, 68a/17, 68a/19, 68a/20, 68a/20, 68a/20, 68a/21, 68a/22, 68a/23, 68a/24, 68a/25, 68a/25, 68a/25, 68b/1, 68b/2, 68b/3, 68b/4, 68b/5, 68b/6, 68b/7, 68b/8, 68b/8, 68b/9, 68b/10, 68b/12, 68b/14, 68b/14, 68b/14, 68b/18, 68b/18, 68b/20, 68b/20, 68b/25, 68b/25, 69a/1, 69a/5, 69a/10, 69a/17, 69a/17, 69a/23, 69a/24, 69a/25, 69b/12, 69b/12, 69b/14, 69b/14, 69b/15, 69b/19, 69b/19, 69b/21, 69b/21, 69b/25, 70a/2, 70a/4, 70a/6, 70a/7, 70a/7, 70a/8, 70a/9, 70a/11, 70a/12, 70a/13, 70a/16, 70a/21, 70a/22, 70a/23, 70a/24, 70b/1, 70b/2, 70b/3, 70b/6, 70b/10, 70b/10, 70b/12, 70b/18, 70b/19, 70b/20, 70b/21, 70b/21, 70b/23, 70b/24, 70b/24, 71a/1, 71a/4, 71a/5, 71a/5, 71a/6, 71a/7, 71a/7, 71a/8, 71a/13, 71a/15, 71a/17, 71a/18, 71a/20, 71a/21, 71a/21, 71a/22, 71a/23, 71a/25, 71a/25, 71b/1, 71b/3, 71b/5, 71b/5, 71b/6, 71b/7, 71b/8, 71b/9, 71b/9, 71b/11, 71b/11, 71b/11, 72a/1, 72a/2, 72a/3, 72a/4, 72a/4, 72a/5, 72a/6, 72a/7, 72a/8, 72a/10, 72a/10, 72a/11, 72a/11, 72a/14, 72a/14, 72a/15, 72a/16, 72a/16, 72a/17, 72a/18, 72a/18, 72a/21, 72a/24, 72a/25, 72b/3, 72b/7, 72b/7, 72b/15, 72b/18, 72b/19, 72b/20, 72b/20, 72b/21, 72b/24, 72b/25, 73a/1, 73a/2, 73a/4, 73a/8, 73a/9, 73a/10, 73a/12, 73a/16, 73a/17, 73a/18, 73a/19, 73a/20, 73a/21, 73a/22, 73a/23, 73a/24, 73b/1, 73b/1, 73b/2, 73b/3, 73b/3, 73b/9, 73b/10, 73b/18, 73b/21,

73b/21, 73b/22, 73b/23, 73b/23,
 73b/24, 73b/25, 74a/1, 74a/2, 74a/4,
 74a/5, 74a/6, 74a/6, 74a/7, 74a/8,
 74a/9, 74a/9, 74a/12, 74a/13, 74a/15,
 74a/16, 74a/18, 74a/21, 74a/22,
 74a/22, 74a/24, 74a/24, 74b/4, 74b/9,
 74b/10, 74b/11, 74b/14, 74b/18,
 74b/22, 74b/25, 75a/1, 75a/4, 75a/6,
 75a/6, 75a/10, 75a/11, 75a/11,
 75a/12, 75a/13, 75a/17, 75a/17,
 75a/21, 75a/21, 75a/22, 75a/23,
 75b/1, 75b/1, 75b/2, 75b/2, 75b/3,
 75b/7, 75b/7, 75b/7, 75b/10, 75b/11,
 75b/13, 75b/15, 75b/17, 75b/18,
 75b/19, 75b/19, 75b/23, 75b/25,
 76a/3, 76a/4, 76a/6, 76a/7, 76a/7,
 76a/8, 76a/14, 76a/17, 76a/21,
 76a/22, 76a/22, 76a/23, 76a/24,
 76a/25, 76b/3, 76b/4, 76b/6, 76b/7,
 76b/11, 76b/13, 76b/13, 76b/14,
 76b/15, 76b/15, 76b/15, 76b/17,
 76b/18, 76b/19, 76b/19, 76b/20,
 76b/21, 76b/21, 76b/22, 77a/12,
 77a/14, 77a/15, 77a/20, 77a/21,
 77a/21, 77b/2, 77b/3, 77b/4, 77b/7,
 77b/9, 77b/11, 77b/12, 77b/13,
 77b/14, 77b/17, 77b/17, 77b/19,
 77b/19, 77b/20, 77b/20, 77b/22,
 77b/25, 77b/25, 78a/1, 78a/4, 78a/5,
 78a/6, 78a/7, 78a/8, 78a/9, 78a/10,
 78a/10, 78a/11, 78a/13, 78a/14,
 78a/20, 78a/20, 78a/22, 78a/23,
 78a/24, 78b/1, 78b/1, 78b/2, 78b/4,
 78b/5, 79a/9, 82a/25, 83b/6, 83b/14,
 86b/17, 86b/18, 86b/18, 86b/20,
 86b/22, 86b/23, 87a/13, 87a/14,
 87a/22, 87a/25, 87b/5, 87b/8, 87b/9,
 87b/9, 87b/9, 87b/10, 87b/11, 87b/12,
 87b/19, 87b/23, 87b/25, 88a/1, 88a/3,
 88a/3, 88a/4, 88a/5, 88a/5, 88a/9,
 88a/10, 88a/11, 88a/12, 88a/18,
 88b/6, 88b/10, 88b/11, 88b/16,
 88b/18, 88b/18, 88b/19, 88b/22,
 88b/22, 88b/25, 88b/25, 89a/1, 89a/4,
 89a/4, 89b/18, 89b/25, 89b/25, 90a/2,
 90a/4, 90a/6, 90a/8, 90a/10, 90a/11,
 90a/11, 90a/12, 90a/14, 90a/15,
 90a/15, 90a/17, 90a/19, 90a/21,
 90a/21, 90a/21, 90a/23, 90a/24,
 90a/25, 90a/25, 90b/2, 90b/2, 90b/4,
 90b/4, 90b/8, 90b/11, 90b/13, 90b/14,
 90b/16, 90b/16, 90b/19, 90b/19,
 90b/21, 91a/1, 91a/7, 91a/7, 91a/13,
 91a/14, 91a/14, 91a/16, 91a/17,
 91a/19, 91a/20, 91a/23, 91a/23,
 91a/25, 91b/1, 91b/1, 91b/2, 91b/4,
 91b/7, 91b/8, 91b/10, 91b/13, 91b/17,
 92a/2, 92a/2, 92a/3, 92a/3, 92a/4,
 92a/6, 92a/8, 92a/13, 92a/16, 92a/18,
 92a/18, 92a/19, 92a/19, 92a/20,
 92a/21, 92a/23, 92a/25, 92b/1, 92b/5,
 92b/5, 92b/6, 92b/6, 92b/10, 92b/12,
 92b/13, 92b/13, 92b/15, 92b/16,
 92b/17, 92b/18, 92b/18, 92b/19,

92b/21, 92b/24, 92b/25, 93a/1, 93a/4,
 93a/5, 93a/6, 93a/6, 93a/6, 93a/7,
 93a/7, 93a/9, 93a/9, 93a/10, 93a/12,
 93a/13, 93b/1, 93b/1, 93b/1, 93b/2,
 93b/3, 93b/6, 93b/7, 93b/8, 93b/9,
 93b/9, 93b/11, 93b/12, 93b/12,
 93b/12, 93b/15, 93b/15, 93b/15,
 93b/16, 93b/16, 93b/17, 93b/17,
 93b/18, 93b/19, 93b/21, 93b/23,
 93b/24, 93b/25, 94a/3, 94a/6, 94a/7,
 94a/7, 94a/9, 94a/9, 94a/10, 94a/11,
 94a/13, 94a/18, 94a/19, 94a/20,
 94b/2, 94b/3, 94b/5, 94b/5, 94b/9,
 94b/9, 94b/10, 94b/13, 94b/17,
 94b/18, 94b/20, 94b/21, 94b/22,
 94b/23, 94b/24, 95a/5, 95a/7, 95a/10,
 95a/10, 95a/14, 95a/17, 95a/18,
 95a/19, 95a/20, 95a/20, 95a/23,
 95b/4, 95b/4, 95b/5, 95b/6, 95b/6,
 95b/6, 95b/11, 95b/12, 95b/13,
 95b/15, 95b/18, 95b/19, 95b/20,
 95b/25, 96a/5, 96a/7, 96a/9, 96a/16,
 96a/18, 96a/18, 96a/19, 96a/20,
 96a/20, 96a/21, 96a/22, 96b/1, 96b/3,
 96b/3, 96b/4, 96b/8, 96b/15, 96b/16,
 96b/23, 97a/2, 97a/3, 97a/7, 97a/11,
 101b/21, 101b/22, 101b/23, 101b/23,
 101b/23, 101b/24, 102a/7, 102a/8,
 102a/9, 102a/12, 102a/14, 102a/15,
 102a/18, 102a/18, 102a/19, 102a/20,
 102a/23, 102a/23, 102a/23, 102a/25,
 102b/3, 102b/22, 102b/23, 102b/23,
 102b/25, 102b/25, 103a/1, 103a/1,
 103a/2, 103a/2, 103a/3, 103a/4,
 103a/5, 103a/5, 103b/1, 103b/2,
 103b/3, 103b/5, 103b/7, 103b/11,
 103b/12, 103b/13, 103b/15, 104a/8,
 104a/9, 104a/9, 104a/11, 104a/15,
 105b/12, 105b/13, 105b/24, 106a/1,
 106a/2, 106a/8, 106a/8, 106a/9,
 106a/10, 106a/11, 106a/15, 106a/17,
 106a/20, 106b/3, 106b/3, 106b/5,
 106b/7, 106b/9, 106b/9, 106b/10,
 106b/17, 106b/19, 106b/21, 106b/23,
 106b/24, 106b/25, 107a/1, 107a/1,
 107a/3, 107a/7, 107a/10, 107a/10,
 107b/6, 107b/6, 107b/9, 107b/10,
 107b/10, 107b/13, 107b/14, 107b/14,
 107b/16, 107b/16, 107b/18, 107b/20,
 107b/22, 108b/10, 108b/11, 108b/11,
 108b/12, 108b/13, 109a/24, 109b/1,
 109b/5, 109b/5, 110a/3, 110a/5,
 110a/8, 110a/8, 110a/10, 110a/12,
 110a/17, 110a/18, 110a/21, 110a/23,
 110a/24, 110b/1, 110b/2, 110b/3,
 110b/7, 110b/12, 110b/14, 110b/17,
 111a/1, 111a/1, 111b/22, 112a/3,
 113a/16, 113a/18, 113a/19, 113b/1,
 113b/3, 113b/6, 113b/7, 113b/8,
 114a/2, 114a/16, 114a/16, 114a/18,
 114a/19, 115b/1, 115b/1, 115b/3,
 115b/4, 115b/5, 115b/14, 115b/16,
 115b/19, 116a/13, 116a/13, 116a/15,
 116a/16, 116a/22, 116b/1, 116b/4,

116b/5, 116b/6, 116b/7, 116b/8, 122b/13, 122b/16, 122b/17, 122b/20,
116b/10, 116b/10, 116b/12, 116b/13, 122b/21, 122b/21, 122b/23, 122b/24,
116b/14, 116b/14, 116b/15, 116b/16, 122b/25, 123a/4, 123a/12, 123a/14,
116b/17, 116b/20, 116b/20, 116b/21, 123a/14, 123b/2, 123b/2, 123b/3,
116b/22, 116b/22, 116b/24, 116b/25, 123b/5, 124a/15, 124a/15, 125a/6,
117a/1, 117a/2, 117a/2, 117a/5, 125a/6, 125a/11, 125a/12, 125a/13,
117a/5, 117a/25, 117b/1, 117b/1, 125a/15, 125a/16, 125a/17, 125a/19,
117b/3, 118b/17, 118b/18, 118b/18, 125a/19, 125a/21, 125a/23, 125a/23,
118b/19, 118b/21, 118b/24, 119a/14, 125b/2, 125b/4, 125b/5, 125b/7,
119a/15, 119a/17, 119a/17, 119a/17, 125b/8, 125b/11, 126a/10, 126a/12,
119a/18, 119a/20, 119a/21, 119a/22, 126b/1, 126b/1, 126b/16, 126b/22,
119a/22, 119a/23, 119a/24, 119a/24, 126b/22, 127a/21, 127b/2, 127b/4,
119b/2, 119b/3, 119b/3, 119b/4, 127b/6, 127b/8, 127b/15, 127b/17,
119b/8, 119b/8, 119b/10, 119b/10, 127b/17, 127b/18, 127b/18, 127b/19,
119b/10, 119b/13, 119b/16, 119b/18, 127b/23, 127b/24, 128a/5, 128a/12,
120a/1, 120a/17, 120a/19, 120a/19, 128a/15, 128a/15, 128a/18, 128a/22,
120a/21, 120a/23, 120a/23, 120a/25, 128a/23, 128b/2, 129a/6, 129a/9,
120a/25, 120b/1, 120b/1, 120b/8, 129a/9, 129a/10, 129a/10, 129a/12,
120b/14, 120b/14, 120b/21, 120b/23, 129a/20, 129b/1, 129b/1, 129b/8,
120b/23, 120b/24, 120b/24, 120b/25, 129b/11, 130a/9, 130a/10, 130a/11,
120b/25, 121a/2, 121a/3, 121a/3, 130a/14, 130a/18, 130a/19, 130a/23,
121a/4, 121a/6, 121a/8, 121a/9, 130a/24, 130a/24, 130a/25, 130b/1,
121a/12, 121a/12, 121a/13, 121a/14, 130b/2, 130b/3, 130b/3, 130b/4,
121a/16, 121a/16, 121a/18, 121a/19, 130b/5, 130b/5, 130b/11, 130b/12,
121a/20, 121a/25, 121b/1, 121b/17, 130b/12, 130b/15, 130b/16, 130b/18,
121b/20, 121b/24, 122a/1, 122a/1, 130b/19, 130b/21, 130b/21, 130b/22,
122a/3, 122a/3, 122a/5, 122a/5, 130b/22, 130b/23, 130b/23, 130b/24,
122a/6, 122a/9, 122a/11, 122a/14, 130b/24, 130b/25, 131a/1, 131a/2,
122a/15, 122a/15, 122a/16, 122a/16, 131a/2, 131a/3, 131a/4, 131a/4,
122a/17, 122a/19, 122a/21, 122a/21, 131a/8, 131a/9, 131a/10, 131a/13,
122a/23, 122a/24, 122a/24, 122b/5, 131a/14, 132a/2, 132a/2, 132a/14,
122b/5, 122b/6, 122b/6, 122b/7, 132a/19, 132b/3, 132b/12, 132b/13,

132b/22, 132b/22, 132b/24, 132b/24,
133b/6, 133b/8, 133b/10, 133b/11,
133b/15, 134b/12, 134b/13, 134b/15,
135a/6, 135a/6, 135a/7, 135a/9,
135a/10, 135a/10, 135a/12, 135a/13,
135a/14, 135a/15, 135a/16, 135a/18,
135a/20, 135a/21, 135a/23, 135a/25,
135a/25, 135b/1, 135b/1, 135b/2,
135b/3, 135b/8, 135b/8, 135b/13,
135b/15, 135b/23, 135b/24, 136a/9,
136a/20, 136a/21, 137a/21, 137a/22,
137a/2, 137a/23, 137a/25, 137b/14,
137b/19, 137b/21, 138b/4, 138b/21,
138b/22, 139a/3, 139b/22, 140a/13,
140a/13, 140a/15, 140a/16, 140a/17,
141a/25, 143a/10, 143a/11, 143a/20,
143b/6)

→ dīvān-ı Ferāmerz (66b/14), leşker-
i Ferāmerz (67a/6)

Ferāmerz-i Dilir *bk.* **Ferāmerz** (140a/17)

Ferīdūn Şāh *öz. is.* Kişi adı (115a/8)

Fetīl *bk.* **Fetīl Ağa** (127a/3, 127a/5,
127a/9, 127a/10, 127a/23)

Fetīl Ağa *öz. is.* Mihr-efrūz Bānū'nun
hizmetçisi (125b/6, 126b/24, 127a/2,
127a/4, 127a/6, 127a/20)

Feylesof *bk.* **Feylesof-ı Dānā** (3b/18,
3b/24, 4a/1, 4a/1, 5b/11, 6a/4, 6a/9,
6a/23, 6a/23, 6a/25, 6b/1, 6b/2, 6b/4,
6b/5, 6b/6, 6b/7, 6b/7, 6b/9, 6b/10,
11a/25, 12b/12, 13a/25, 32b/22,

44b/10, 84a/16, 137b/15, 139a/11,
139a/13, 139a/15)

Feylesof-ı Dānā *öz. is.* Kişi adı (3a/23,
3b/8, 3b/15, 3b/17, 4a/4, 4a/7, 5a/2,
5a/2, 5b/5, 5b/7, 6a/12-13, 11a/25,
11b/18, 12b/12, 12b/14, 13a/12,
13a/17, 35b/4, 40b/16, 44b/11,
45a/14, 65a/15, 70a/5, 70b/8, 70b/8,
84a/6, 84a/9, 84a/18-19, 85a/1,
96b/12, 102b/6, 102b/7, 109b/14,
113b/7, 113b/7, 117a/2-3, 117a/5,
132a/21, 133b/11)

Feylesof-ı Ekber *bk.* **Feylesof-ı Dānā**
(4a/2, 5a/3-4, 5b/8, 13a/4, 15a/6,
79b/13, 84a/12-13, 84a/18, 137b/4,
139a/5, 139a/17)

Fīl-süvār *bk.* **Zergām-ı Fīl-süvār**
(32b/22)

Firūz *bk.* **Firūz Cihāngir** (51a/18)

Firūz Cihāngir *öz. is.* Ğazanfer Şāh'ın
sol payitaht pehlivanı (51a/7, 51a/17,
115a/2)

-G-

Ğarganuş *bk.* **Ğarganuş-ı Çihil-pür-i Çār-
çeşm** (75a/24, 75b/1, 75b/4, 75b/5,
75b/6, 75b/7)

Ğarganuş-ı Çihil-pür-i Çār-çeşm *öz. is.*
Kişi adı (75a/24)

- Ġaşmışam** *öz. is.* Cevāhir Şāh'ın pehlivanı (41a/3, 42b/20, 42b/23, 43a/22, 43a/24, 43a/25, 43a/25, 43b/1, 43b/2, 43b/2, 43b/3, 43b/4, 43b/5, 43b/5, 43b/6, 43b/10, 43b/10, 43b/10, 43b/13)
- Ġaşmışam-ı Gürbüz-ten** *bk.* Ġaşmışam (41a/3, 43a/21, 43a/22, 43a/24, 43a/25)
- Ġaygur** *öz. is.* Kişi adı (86a/20)
- Ġaylān** *bk.* Ġaylān Āhen-i Cebe (42a/13, 42a/14, 42a/15, 42a/15)
- Ġaylān Āhen-i Cebe** *öz. is.* Kişi adı (42a/13)
- Ġāzenfer Şāh** *öz. is.* Kişi adı (50a/9, 115a/2)
- Ġāzanfer Şāh-ı Mücevher-i Kābā** *bk.* Ġāzenfer Şāh (50a/9)
- Ġāzbān** *bk.* Ġāzbān-ı Tiğ-zen (8b/25, 9a/8, 9a/8, 9a/10, 9a/12, 9a/12, 16b/13, 27a/15, 28a/1, 28a/1, 28a/6, 28a/6, 28a/7, 28a/8, 28a/9, 28a/10, 28a/11, 28a/11, 28a/12, 28a/14, 28a/15, 28a/15, 28a/17, 28a/18, 28a/19, 28a/21, 28b/24, 43b/2)
- Ġāzbān-ı Tiğ-zen** *öz. is.* Remed Şah'ın sol kol cihan pehlivanı (5b/24, 8b/5, 9a/7, 24a/14, 25b/11, 26b/4, 40a/19, 43b/1, 114b/24, 132a/11)
- Gencūr Ağa** *bk.* Gencūr (41a/23)
- Gencūr** *öz. is.* Kişi adı (23a/4, 23a/14, 23a/16, 23a/21, 23b/9, 23b/11, 41a/23)
- Gerden-keşān** *bk.* Gerden-keşān 'Ayyār (33b/17, 59b/14, 137b/9, 137b/9)
- Gerden-keşān 'Ayyār** *öz. is.* Kişi adı (137b/9)
- Gök-serler** *bk.* Korek-serler (25b/20, 26a/8, 26a/11, 26a/12, 26a/13, 40b/4)
- Güher-āb** *öz. is.* Bir tür insan, dev veya cin topluluğu (78a/17)
- Gül-çehre** *bk.* Gül-çehre Bānū (1a/5, 2b/8, 2b/10, 5a/11, 5a/14, 6a/8, 13a/18, 13a/19, 13a/20)
- Gül-çehre Bānū** *öz. is.* Kişi adı (1a/9, 1a/15, 1b/2, 1b/6, 1b/7, 1b/12, 1b/12, 1b/13, 1b/14, 2a/3, 2a/5, 2b/3, 2b/9, 2b/9, 2b/11, 3a/12, 3a/21, 3b/3, 3b/4, 3b/25, 4a/2, 4a/9, 4a/10, 4a/10, 5a/2, 5a/6, 5a/8, 5a/9, 5a/10, 5b/20, 6a/9, 6a/10, 13a/16, 13a/18, 13a/18, 13a/20, 13a/22, 13a/25)
- Gül-çehre-i Semen-büş** *öz. is.* Kişi adı (1a/5)
- Gülgün** *bk.* Gülgün Zengī (27a/22, 27b/9, 27b/16, 27b/17, 27b/25, 28a/3, 28a/6, 28a/6, 28a/8, 28a/17, 28a/19, 28a/20, 28a/21, 28a/23, 28a/24, 28b/1, 28b/6, 28b/7, 28b/7, 28b/8, 28b/17, 28b/19, 28b/20, 28b/24,

- 28b/25, 29a/4, 29a/7, 29a/12, 29a/13, 29a/15, 29a/20, 29a/23, 29b/2, 29b/3, 29b/4, 29b/6, 29b/7, 29b/9, 29b/10, 29b/10, 29b/11, 29b/11, 29b/12, 29b/14, 29b/15, 29b/17, 29b/17, 29b/18, 29b/19, 29b/19, 29b/20, 29b/20, 29b/22, 29b/23, 29b/24, 30a/1, 30a/2, 30a/2, 30a/3, 30a/4, 30a/5, 30a/5, 30a/6, 30a/6, 30a/7, 30a/8, 30a/8, 30a/9, 30a/10, 30a/10, 30a/11, 30a/13, 30a/13, 30a/14, 30a/16, 30a/17, 30a/19, 45a/5, 53b/12, 53b/13, 53b/13, 53b/13, 53b/14, 97a/24)
- Gülgün Zengî** *öz. is.* Kişi adı (27a/19, 27a/23, 27a/25, 27b/3, 27b/4, 27b/6, 27b/6, 27b/9, 27b/13, 27b/19, 27b/21, 27b/22–27b/23, 27b/25, 28a/2–28a/3, 28a/7, 28a/8, 28a/8–28a/9, 28a/13, 28a/19–28a/20, 28a/22, 28b/4, 28b/6, 28b/9, 28b/13, 28b/14, 28b/21, 29a/8, 29a/8, 29a/11, 29a/12–29a/13, 29a/25, 29b/3, 29b/3, 29b/5, 29b/9, 29b/14, 29b/25, 30a/3, 30a/12, 30a/17, 30a/18, 32a/16, 40b/2, 45a/4, 53b/10, 53b/11, 53b/12, 68a/16, 84b/16, 115a/4, 132b/10)
- Gürz-i Āşaf Şāh** *bk. Āşaf Şāh* (75a/11, 75b/2, 76a/1, 90a/10)
- H-**
- Hāce Yartus** *öz. is.* “Efendi Yartus”, Remed Şah’ın bezirgânbaşısıdır (8a/15, 8a/16, 8a/22, 8a/25, 8b/1, 8b/2, 8b/18, 11a/17)
- Hāce Sālim** *öz. is.* Kafile reisi (13b/24, 13b/24, 14a/3, 14a/5)
- Hāce Şemāklūs** *bk. Hāce Şemāklūs Hindî* (57a/19, 57a/20)
- Hāce Şemāklūs Hindî** *öz. is.* Eşkbüd Hindî’nin bezirgan başıcısı (57a/19)
- Hākān** *öz. is.* Hakaniyye kavminde yer alan kişilerin kullandığı unvan (53a/8, 61b/15)
- Hākānī** *öz. is.* Hakaniyye kavminde yer alan kişilerin ikinci ismi (81b/22, 117a/13, 129a/13)
- Hākāniler** *öz. is.* Kavim adı (61b/18)
- Hākāniyye** *öz. is.* Yer adı (77a/24, 78a/25, 79b/4, 79a/4, 79b/21, 79b/23, 80a/10, 83b/9, 83b/18, 84b/9, 86a/6, 86a/11, 86a/13, 86a/14, 96a/4, 96b/18, 97a/3, 102b/3, 102b/4, 102b/12, 105b/25, 110a/24, 110b/17, 111a/24, 111a/24, 111b/23, 114a/1, 115a/3)
- ‘azm-ı Hākāniyye (80a/10, 103a/6)
- Hākān-ı zemīn** *öz. is.* Yer adı (50a/10, 50b/23, 51a/22, 51a/23, 51b/20, 51b/24, 61b/12, 61b/13, 63b/12, 64a/9, 64b/21,)

- ‘azm-ı Hākān-ı zemīn (61b/14, 63b/12, 64b/18, 64b/18)
- Hākān-ı zemīn** *bk.* **Hākān-ı zemīn** (50b/12, 51b/9, 61b/14)
- Hāl-i Keyūmers** *bk.* **Āl-i Keyūmers** (13a/23, 13a/23, 13b/1, 31a/8, 32a/9, 47a/24, 47a/25, 73b/9, 144a/20)
- Ḥamāya** *bk.* **Şehr-i Ḥamaya** (111a/3, 111b/15, 112a/5, 113a/22, 113a/23, 113b/12)
- Hāmūn** *bk.* **Hāmūn-ı Der-bend-nişīn** (33a/20, 33a/20, 33a/24, 33a/24)
- Hāmūn-ı Der-bend-nişīn** *öz. is.* Kişi adı (32b/18, 33a/13, 33a/13, 33a/19, 33b/4)
- Hārūn Hindī** *öz. is.* Muḥarrem Şāh’ın ikinci pehlivanı (112b/20)
- Ḥayrān Zengī** *öz. is.* Kābāliyye ülkesinin şahı Muḫbil Şāh’ın pehlivanlarından birisi (112b/10-11)
- Ḥazret-i İlyās Nebī** *öz. is.* Hazreti İlyas Aleyhisselam (94a/9)
- Ḥazret-i Süleymān** *öz. is.* Hazreti Süleyman (30b/10, 33b/16, 58a/19, 59b/10, 70a/20, 77a/4, 77a/9, 109b/11)
- Ḥāver** *öz. is.* Doğu, Şark (9a/3, 54a/12, 62a/24)
- Ḥāver-i zemīn** *öz. is.* Doğu’daki yerler (24b/17)
- Havrān** *bk.* **Havrān Hindī** (144a/16, 144a/16, 144a/23, 144a/25, 144b/1, 144b/5, 144b/7, 144b/7, 144b/9, 144b/14, 144b/15, 144b/16, 144b/17, 144b/18, 144b/19)
- Havrān Hindī** *öz. is.* Muḥarrem Şah’ın sol kol pehlivanı (140a/22, 144a/9, 144a/11, 144b/5, 144b/12, 144b/13)
- Havrān Hindū** *bk.* **Havrān Hindī** (144a/7)
- Helhelān Hindī** *öz. is.* Hürrem Şah’ın cihan pehlivanı (140b/25, 144b/22-23, 144b/24)
- Hezire Bānū** *öz. is.* Kadın ismi (63b/23, 63b/23, 64a/1)
- Ḥızr** *bk.* **Ḥızr Nebī** (5a/20, 56a/18,)
- Ḥızr Nebī** *öz. is.* Hz. Hızır Aleyhisselam (106a/15)
- Hind-Hindī** *öz. is.* Irk ve millet ismi, Hintli, Hindistanlı (50b/11, 61a/25, 79a/21, 80b/10, 81b/15, 82a/6, 83a/20, 108a/15, 114a/9, 114b/17, 116a/3, 117a/7, 117a/13, 117a/18, 117b/4, 117b/25, 119a/2, 119a/8, 119a/10, 119b/24, 121a/20, 121b/12, 121b/13, 122b/24, 123a/2, 123b/10, 123b/12, 123b/13, 124b/2, 130a/13, 131a/25, 131b/21, 132a/5, 133a/11,

- 137a/19, 137b/22, 138a/2, 138b/17, 140a/18, 140b/7, 141b/9, 143a/5, 143b/2, 144a/7, 144a/11)
→ Dānā-yı Hind (112a/1), memālik-i Hind (112a/4)
- Hindistān** *öz. is.* Yer adı (57a/16, 108a/14, 114a/1, 114b/20, 115b/24, 116b/17, 124a/10, 131b/1, 136a/1, 140a/24, 140b/16, 141a/12, 141b/4, 141b/7, 143a/7, 144b/23)
→ şāhib-kırān-ı Hindistān (82a/11, 104b/12), Dānā-yı Hindistān (112a/2)
- Hindūsın** *bk. Hindistān* (24b/17)
- Hişām** *bk. Hişām-ı Zūr* (129a/18)
- Hişām-ı Zūr** Kişi adı (129a/17-129a/18)
- Horāsān** *öz. is.* İran'ın doğusunda bulunan ve "Doğan güneş" manasına geldiği söylenen geniş arazi (9a/9, 17a/9, 110b/10)
- Horūs** *öz. is.* Antik Mısır mitolojisinde gök tanrısıdır (59b/16)
- Hoten** *öz. is.* Hoten, Türkistan veya Doğu Türkistan, ceylanları ve miski ile ünlü yöre (110b/9)
- Hun-hār** *bk. Hun-hār Hindī* (111a/6, 111a/12, 111b/3, 111b/4, 111b/9, 111b/10, 111b/16, 121b/24, 121b/25, 122a/2, 122a/4, 122a/6, 122a/8, 122a/9, 122a/10, 122a/10, 122a/11, 122a/14, 122a/16, 122a/18, 122a/18, 122b/16, 129a/8)
→ serāy-ı Hun-hār (111a/6)
- Hun-hār Hindī** *öz. is.* Rāy-ı Ā' zam'ın pehlivanlarından birisi (108a/15, 111a/5, 111a/6, 111a/10, 111a/13, 111a/13, 111a/16, 111a/18, 111b/6, 111b/9, 112a/10, 117a/13, 121b/5, 121b/6, 121b/22, 121b/25, 122a/1, 122a/7, 122a/12, 122a/15, 122a/25, 122b/16, 129a/4, 129a/7)
- Hurūc** *öz. is.* Kişi adı (111b/22, 125b/12, 125b/19, 125b/20, 125b/22, 125b/24)
- Hurūc Zengī** *bk. Hurūc* (112a/23)
→ şāhib-i Hurūc Zengī (112a/23)
- Hurūc-ı Cinni** *bk. Hurūc* (126a/3)
- Husrev** *bk. Husrev Şāh* (51a/3, 51a/4)
- Husrev Şāh** *öz. is.* Kişi adı (51a/8, 115a/3)
- Husrev Şāh-ı Zerrin Tāc** *bk. Husrev Şāh* (50a/9-10)
- Husrev-i Ejderhā** *öz. is.* Kişi adı (31a/19)
- Husrev-i Ejderhā-bend** *bk. Husrev-i Ejderhā* (38b/10-11)
- Husreviler** *öz. is.* Kavim adı (82a/10)
- Huşeng-ābād** *öz. is.* Yer adı (49b/19, 111a/25)

- Hüŧeng Ŗāh** *öz. is.* KiŖi adı (49b/19, 82a/10, 137b/5-6)
→ nesl-i Hüŧeng Ŗāh (80a/19)
- Hüŧeng Ŗāh İbn-i Mühelhilān** *bk.* **Hüŧeng Ŗāh** (49b/19)
- Hümām** *bk.* **Hümām Nerre** (74b/23)
- Hümām Nerre** *öz. is.* KiŖi adı (74b/21)
- Hürmüz** *bk.* **Hürmüz Ŗāh** (87a/25)
- Hürmüz-i Nev-civān** *bk.* **Hürmüz Ŗāh** (87a/3)
- Hürmüz Ŗāh** *öz. is.* KiŖi adı (87a/10, 115a/10)
- Hürrem** *bk.* **Hürrem Ŗāh** (140b/21, 141a/2,)
- Hürrem-ābād** *öz. is.* Yer adı (112b/1)
- Hürrem Ŗāh** *öz. is.* Muḥarrem-ābād Ŗāhı Muḥarrem Ŗāh'ın kardeŖi (112b/1, 140a/19, 140b/21, 140b/21, 140b/22, 140b/23-24, 140b/24, 141a/3, 141a/4, 141a/5)
- Hüsām** *öz. is.* KiŖi ismi (4a/23, 4b/1, 4b/3, 4b/21, 4b/22, 4b/23, 4b/23, 4b/25, 18a/18, 18a/18, 52a/21, 52a/22)
- Hüsām-ı Ŗu'bede-bāz** *bk.* **Hüsām** (4a/17)
- Hüsām-ı Zür-āver** *bk.* **Hüsām** (4b/23-24, 18a/17, 52a/20, 52b/13)
- Hüsām-ı Zür-bāz** *bk.* **Hüsām** (4a/19, 4a/22, 4b/1, 4b/14, 4b/18)
- Hüsreviler** *öz. is.* Kavim adı (82a/10)
- İ-**
- İblāĝ** *bk.* **İblāĝ-ı ŖeŖ-pāy-ı Baḥrī** (22a/10, 121a/24)
- İblāĝ-ı Baḥrī** *bk.* **İblāĝ-ı ŖeŖ-pāy-ı Baḥrī** (121a/16)
- İblāĝ-ı ŖeŖ-pāy-ı Baḥrī** *öz. is.* Hayvan ismi, At (22a/10, 37b/13, 52a/9, 115b/6, 120b/23)
- İbn-i 'Ād** *öz. is.* Kavim adı (83b/11)
- İbn-i Ādem** *bk.* **Keyümers-i İbn-i Ādem Ŗafī** (73b/4)
- İbn-i Rüstem** *bk.* **Rüstem** (11a/14)
- İbn-i Sā'uc** *bk.* **ĀŖaf Ŗāh İbn-i Sā'uc** (73b/4)
- 'İfrit** *bk.* **'İfrit-i Bedevī** (63b/20, 74a/4)
- 'İfrit-i Bedevī** *öz. is.* Cin adı (73b/23, 73b/23, 74a/11, 87b/20)
- 'İfrit-i Padūn** *öz. is.* Cin adı (73b/17)
- İklīm-i Hindī** *öz. is.* Hind iklimlerinin olduĝu yerler (110b/12)
- İlyās Nebī** *bk.* **Ḥazret-i İlyās Nebī** (95b/8)
- İlyās Ŗāh** *öz. is.* Laysāniyye ülkesinin Ŗāhı (112a/24, 140a/18, 140b/11)

İrān *öz. is.* Yer adı (50b/12)

İran-ı zemīn *bk. İrān* (25a/4, 34a/5)

→ diyār-ı İrān (150b/8)

İşfehān *öz. is.* İran sınırları içinde yer alan bir şehir (34a/24, 126b/7)

İskender *bk. İskender-i Kübrā* (103b/6)

→ pīrāhen-i İskender (70a/4), gürz-i İskender (106b/10), nīze-i İskender (68a/23), sera-perde-i İskender (66a/10), siper-i İskender (68a/21), efser-i İskender (109b/12), sedd-i İskender (122a/3)

İskender-i Kübrā *öz. is.* Tüm padişahların boyun eğdiği padişah (15a/4, 64b/21)

→ sera-perde-i İskender-i Kübrā (79b/5)

İslām *öz. is.* Din adı (7b/5)

→ leşker-i islām (83a/6), ordu-yı islām (86b/8), ‘asker-i islām (86b/6), da‘vet-i islām it- (88a/15), dilāverān-ı islām (84b/17)

‘İşve *bk. Pür-‘İşve Bānū* (118b/3, 118b/4, 118b/19, 118b/21)

-J-

Jivek *bk. Jivek ‘Ayyār* (34a/1, 41b/9)

Jivek ‘Ayyār *öz. is.* Ferāmerz’in kurnaz pehlivanı (36a/21)

-K-

Ḳabāliyye *öz. is.* Yer adı (112a/24, 112b/8, 113a/10, 131a/25)

Ḳāf *bk. Kūh-ı Ḳāf* (73b/5, 115a/12)

→ kūh-ı ḳāf (49b/2)

Ḳāfūr Ağa *öz. is.* Kişi adı (126a/3)

Ḳahhār *bk. Ḳahhār-ı Ā‘zam* (37a/4, 37a/5, 37a/13, 37a/13, 37a/14, 37a/14, 37a/23, 37a/25, 37a/25, 37b/3, 37b/4, 37b/7, 37b/8, 37b/13, 37b/15, 37b/17, 37b/17, 37b/18, 37b/22, 37b/25, 38a/2, 38a/4, 38a/5, 38a/6, 38a/8, 38a/12, 38a/12, 38a/13, 38a/14, 38a/17, 38a/17, 38a/18, 38a/18, 38a/19, 38a/20, 38a/23, 38a/23, 38b/15, 38b/15, 38b/15, 38b/17, 38b/17, 38b/18, 38b/19, 38b/20, 38b/20, 38b/23, 38b/24, 38b/25, 39a/3, 39a/3, 39a/4, 39a/4, 39a/5, 39a/8, 39a/8, 39a/9, 39a/10, 39a/12, 39a/14, 39a/14, 39a/15, 39a/16, 39a/16, 39a/17, 39a/18, 39a/18, 39a/20, 39a/20, 39a/21, 39a/22, 39a/22, 39a/23, 39a/24, 39a/24, 39a/25, 39b/1, 39b/3, 39b/4, 39b/4, 39b/11, 39b/12, 39b/13, 39b/14, 39b/20, 39b/21, 39b/21, 39b/24, 40a/3, 40a/4, 40b/5, 43a/13, 45b/2, 45b/5, 45b/14, 46a/5, 46a/13, 46a/14, 46b/9, 46b/9, 46b/9, 46b/10,

47a/20, 47a/20, 47a/21, 47a/23,
 47a/24, 47b/3, 47b/3, 47b/4, 47b/5,
 47b/5, 47b/10, 47b/12, 47b/13,
 47b/13, 47b/13, 47b/14, 47b/18,
 47b/20, 48a/2, 48a/3, 48a/5, 48a/7,
 48a/9, 50b/8, 51a/3, 57b/3, 61b/7,
 61b/25, 68b/17, 68b/18, 70b/9,
 80a/23, 80b/3, 81b/9, 82a/25, 84b/5,
 84b/6, 84b/7, 84b/24, 85a/7, 85a/7,
 85a/9, 85a/10, 85a/11, 85a/15,
 85a/17, 85a/18, 85a/23, 85b/3, 85b/4,
 85b/9, 85b/10, 85b/10, 85b/13,
 85b/14, 85b/17, 85b/17, 85b/18,
 85b/21, 86a/7, 86a/8, 86a/10, 86a/10,
 86a/13, 86a/13, 86a/19, 86a/25,
 86b/1, 86b/1, 86b/4, 86b/5, 86b/6,
 86b/15, 86b/15, 96b/11, 96b/18,
 96b/19, 96b/19, 97a/7, 98a/12,
 98a/17, 101a/9, 123b/12)

39b/11, 39b/17, 39b/19, 40b/5,
 41a/15, 45a/24, 45b/6, 45b/10, 46a/1,
 46a/14, 46b/1, 46b/7, 46b/14, 46b/16,
 46b/17, 46b/18, 46b/19, 46b/24,
 47a/7, 47a/17, 47a/20, 47a/20,
 47a/25, 47b/2, 47b/9, 47b/11, 47b/23,
 47b/24, 47b/25, 48a/19, 50a/4,
 50b/16, 51a/2, 58a/21, 61b/15,
 68b/16, 68b/18, 70a/6, 79b/10,
 80a/12, 80a/16, 80a/23, 80b/20,
 80b/25, 82a/14, 82b/1, 84b/2- 84b/3,
 84b/3, 84b/22, 85a/2, 85a/4, 85a/11,
 85a/16, 85b/7, 85b/11, 85b/18, 86a/2,
 86a/15, 86a/17, 86a/21, 96b/9,
 96b/18, 96b/22, 97a/4, 97a/5, 97a/14,
 97a/22, 97a/24, 97b/1, 97b/12, 98a/9,
 98a/21, 98b/21, 100b/20, 103b/11,
 114b/15, 114b/16, 115a/5, 123b/9,
 123b/11, 123b/13)

Ḳahhār-ı Ā'zam *öz. is.* Kişi adı (33b/24,
 34a/2, 34a/3, 36a/10, 36a/13, 36a/15,
 36a/16, 36a/18, 36b/5, 36b/8, 36b/9-
 36b/10, 36b/13, 36b/16, 36b/17-
 36b/18, 36b/18, 36b/19, 36b/20,
 36b/20, 36b/22, 36b/23, 36b/25,
 37a/3, 37a/4, 37a/5, 37a/10, 37a/12,
 37a/14, 37a/19, 37a/24, 37b/2, 37b/3,
 37b/6, 37b/9, 37b/10- 37b/11, 37b/12,
 37b/19, 37b/19, 37b/21, 37b/22,
 37b/25, 38a/3, 38a/5, 38a/8, 38a/10,
 38a/15, 38a/19, 38a/24, 38b/13,
 38b/18, 38b/21, 38b/23, 39a/7,

Ḳahḳaşān *bk.* **Ḳahḳaşān-ı Zīr-dest**
 (30b/7, 30b/8, 30b/9, 30b/21, 30b/24,
 30b/24, 30b/25, 30b/25, 31a/3, 31a/5,
 31a/6, 31a/7, 31a/11, 31a/13, 31a/14,
 31a/15, 31a/18, 31a/18, 31a/19,
 31a/20, 31a/21, 31a/21, 31a/22,
 31a/23, 31b/2, 31b/3, 31b/3, 31b/4,
 31b/6, 31b/6, 31b/6, 31b/7, 31b/8,
 31b/8, 31b/9, 31b/11, 31b/11, 31b/13,
 31b/14, 31b/15, 31b/16, 31b/17,
 31b/17, 31b/19, 31b/20, 31b/21,
 31b/21, 31b/22, 31b/23, 31b/24,
 31b/24, 31b/25, 31b/25, 32a/2, 32a/2,

- 32a/2, 32a/3, 32a/3, 32a/4, 32a/6, 32a/10, 32a/11, 32a/12, 32a/13, 32a/13, 32a/15, 32a/17, 32a/24, 36a/25, 38b/10, 40b/3, 45a/6, 45a/16, 47a/5, 47b/1, 47b/4, 47b/5, 47b/6, 50b/8, 52a/17, 61b/25, 62b/5, 62b/6, 62b/7, 62b/7, 62b/9, 62b/11, 62b/11, 62b/11, 62b/13, 62b/14, 62b/14, 67a/8, 67a/9, 67a/16, 67b/23, 80b/12, 81b/9, 82a/14, 82b/1, 97a/25, 110b/13, 110b/13, 110b/14, 110b/14, 110b/14, 110b/24, 114b/10, 114b/16, 114b/16, 114b/18, 114b/21, 123b/15, 129a/12, 136a/9)
- Ḳahḳaşān-ı Zīr-dest** *öz. is.* Kişi adı (30b/7, 30b/20, 31a/2, 31a/3, 40b/3, 47b/5, 52a/4, 61b/15, 62a/23, 67a/6, 80a/12, 80b/12, 84b/15, 86a/23-86a/24, 97b/1, 110b/13, 114a/20-114a/21, 114b/10, 114b/11, 115b/17, 123b/14, 132a/2, 136a/9, 143a/11)
- Ḳahremān** *öz. is.* Kişi adı (140b/8)
→ āl-i ḳahremān (85b/11), nesl-i ḳahremān (13a/23)
- Ḳahremān-ı Ḳattal** *bk. Ḳahremān* (34a/2)
- Ḳahremān-ābād** *öz. is.* Yer adı (34a/2, 40a/4, 40a/11)
- Ḳahṭamūr** *bk. Ḳahṭamūr-ı Kūh-ser* (95a/13, 95a/17, 95a/18, 95a/22, 95a/23, 95a/23, 95a/23)
- Ḳahṭamūr Nerre** *bk. Ḳahṭamūr-ı Kūh-ser* (95a/14, 95a/19, 95a/24)
- Ḳahṭamūr-ı Kūh-ser** *öz. is.* Kişi adı (89b/22)
- Ḳahṭamur-ı Kūh-ser Nerre** *bk. Ḳahṭamur-ı Kūh-ser* (95a/12)
- Ḳal' a-i Ābād** *öz. is.* Yer adı (36a/1, 36a/9, 36b/17, 39b/9)
- Ḳal' a-i Bādpā** *öz. is.* Yer adı (33b/15, 34a/5-34a/6, 34a/7, 35b/25, 36a/1, 36a/3, 59b/13)
- Ḳal' a-i Beyāz** *öz. is.* Yer adı (24b/16, 24b/24, 24b/25, 24b/25, 25a/1, 25a/10, 25a/11)
- Ḳal' a-i Cevher-ābād** *bk. Cevher-ābād* (39b/15, 60b/25, 61b/11, 70a/2, 78b/1)
- Ḳal' a-i Cihān-efrūz** *öz. is.* Yer adı (50a/9, 50b/12, 50b/15, 50b/17, 50b/17, 51b/22, 52a/6, 61b/12)
- Ḳal' a-i Cihān-Efrūz-ı Ḥāḳāniyye** *bk. Ḳal' a-i Cihān-efrūz* (50b/10)
- Ḳal' a-i Elmās** *öz. is.* Yer adı (90b/24-90b/25, 96a/8)
- Ḳal' a-i Eşk-ābād** *bk. Eşk-ābād* (57a/23)
- Ḳal' a-i Fargūn** *öz. is.* Yer adı (56b/20, 56b/21, 56b/23-24)
- Ḳal' a-i Fermān-ābād** *öz. is.* Yer adı (39b/5)

- Ḳal' a-i Hüŧeng-ābād** *bk. Hüŧeng-ābād* (50a/2)
- Ḳal' a-i Ḳanāṭūr** *öz. is. Yer adı* (24b/12)
- Ḳal' a-i Kehkeŧān** *öz. is. Yer adı* (72b/10, 76a/20)
- Ḳal' a-i Lā-hor** *öz. is. Yer adı* (63b/22)
→ 'azm-i Lā-hor (64a/11)
- Ḳal' a-i La'lün** *öz. is. Yer adı* (89a/7, 90a/4, 90a/5, 90b/21)
- Ḳal' a-i Lū'lū** *öz. is. Yer adı* (87b/4, 87b/5, 87b/9, 91b/13)
→ 'azm-ı küh-ı heft-gān ve Ḳal' a-i Lū'lū (87b/5)
- Ḳal' a-i Lülün** *öz. is. Yer adı* (91b/13)
- Ḳal' a-i Madün** *bk. Kūh-ı Madün* (5b/23, 5b/24, 6a/20, 6a/21, 6a/25, 8a/22)
- Ḳal' a-i Metin** *öz. is. Yer adı* (26a/20, 70b/2)
- Ḳal' a-i Pervin** *öz. is. Yer adı* (30b/23)
- Ḳal' a-i Pirüz** *öz. is. Yer adı* (89a/6-7, 90a/5)
- Ḳal' a-i ŧa'bā** *öz. is. Yer adı* (32b/16-17)
- Ḳal' a-i ŧehāb** *öz. is. Yer adı* (70a/21-70a/22, 71a/15)
- Ḳal' a-i ŧehāb Nerre** *öz. is. Yer adı* (70b/11)
- Ḳal' a-i Siyāmek** *öz. is. Yer adı* (57a/20, 60a/24, 60b/6, 60b/7)
- Ḳal' a-i Siyāmek ŧāh** *bk. Ḳal' a-i Siyāmek* (60b/6)
- Ḳal' a-i Sürh** *öz. is. Yer adı* (55a/2)
- Ḳal' a-i ŧeddād** *öz. is. Yer adı* (85a/20)
- Ḳal' a-i ŧumṭurāk** *öz. is. Yer adı* (57a/12, 57b/13, 60b/2)
- Ḳal' a-i Var-derāz** *öz. is. Yer adı* (64b/17)
- Ḳal' a-i Var-dirāz** *öz. is. Yer adı* (63b/20)
- Ḳal' a-i Yākūt** *öz. is. Yer adı* (91b/10, 91b/11, 92a/1)
- Ḳal' a-i Yendb** *öz. is. Yer adı* (27a/19)
- Ḳal' a-i Zeberced** *öz. is. Yer adı* (88b/5, 88b/11, 89b/25, 90b/25-91a/1)
- Ḳal' a-i Zümrüd** *öz. is. Yer adı* (90b/21, 90b/22)
- Ḳalendaḡt Bānū** *öz. is. Kiŧi adı* (50a/12, 50a/14, 50a/22, 51b/10)
- Kālūs** *bk. Kālūs Hindī* (112b/6, 119a/12, 119a/14, 119a/15, 119a/16, 119a/17, 119a/17, 119a/18, 119a/18)
- Kālūs Hindī** *öz. is. Laysāniyye ülkesinin ŧahı İlyās ŧāh'ın cihan pehlivanlarından birisi* (112b/3, 112b/5, 119a/15)
- Kālūs Laysānī** *bk. Kālūs Hindī* (119a/11)
- Ḳam-hor** *bk. Ḳam-hor-ı Aḡzerī* (14b/13, 14b/14, 14b/25, 15a/1, 15a/2, 15a/16,

15a/19, 15b/5, 15b/5, 15b/6, 15b/6, 15b/9, 15b/10, 15b/11, 16a/14, 16b/21, 16b/21, 16b/21, 16b/22, 16b/22, 17b/8, 17b/23, 17b/23, 18a/2, 43a/25, 43b/1)

Ḳam-hor-ı Ahzerī *öz. is.* Cumhuriyet Ahzeri'nin kardeşi (13b/7, 14b/12, 14b/14, 14b/20, 15a/9, 15a/11, 15a/23, 15b/8, 16a/11, 16b/20, 24a/13, 40a/21, 43a/24, 67a/21, 114b/25)

Kāmrān Pīr *öz. is.* Kübrān Rāhib'in Müslüman olduktan sonra kullandığı isim (110a/22)

Ḳamṭūr *bk.* **Ḳamṭūr Pīr** (134a/4, 134a/4, 134a/7, 134a/9, 134a/12, 134a/13, 134a/13, 134a/19, 134a/23, 134a/24, 134a/24, 134b/3, 135a/8)

Ḳamṭūr Pīr *öz. is.* Kişi adı (134a/4, 134b/6, 136a/1, 136a/18)

Ḳamṭūr Zengī *bk.* **Ḳamṭūr** (134a/7, 134a/13- 134a/14, 134a/15, 134a/16, 136a/24)

Ḳanāṭūr *bk.* **Ḳanāṭūr Zengī** (24a/6, 24a/8, 24a/11, 24a/14, 24a/16, 24a/22, 24a/24, 24a/25, 24b/1, 24b/10, 24b/11, 26b/8, 26b/11, 26b/23, 30a/18, 38b/10, 44b/2, 44b/4, 50b/8, 53b/20, 53b/21, 53b/21, 53b/22, 53b/23, 68a/10, 97a/23)

Ḳanāṭūr Zengī *öz. is.* Kişi adı (23b/24, 24a/3, 24a/4, 24a/7, 24a/12, 24a/12, 24a/13, 24a/15, 24a/16, 24a/18, 24a/20, 24a/22, 24b/2, 24b/2, 24b/8, 24b/8, 24b/9, 24b/9, 24b/13, 24b/13, 25b/11, 26a/17, 26a/19, 26a/21, 26a/23, 26a/25, 26b/3, 26b/5, 26b/8, 26b/16, 26b/18, 26b/21, 26b/23, 26b/24, 32a/16, 40a/25, 44b/2, 53b/1, 53b/19, 68a/5, 68a/10, 68b/4, 84b/16, 115a/5, 132b/10)

Ḳanber Ağa *öz. is.* Kişi adı (126a/3)

Ḳanṭūr Zengī *öz. is.* Ḳanāṭūr Zengī'nin oğlu (24a/5, 24b/2, 24b/10, 53b/2)

Kāpūs *bk.* **Kāpūs Nerre** (86a/11)

Kāpūs Nerre *öz. is.* Kişi adı (85b/18, 86a/10-86a/11)

Ḳarmadīc *öz. is.* Kişi adı (72b/12, 72b/17, 75a/20)

Ḳartās *bk.* **Ḳartās-ı Merdom-ser** (1b/2, 1b/3, 1b/4, 1b/5, 1b/10, 1b/11, 1b/11, 1b/15, 1b/16, 1b/21, 1b/21, 1b/24, 1b/24, 1b/25, 2a/2, 2b/12, 3a/22, 3a/22, 3b/1, 3b/9, 3b/9, 3b/11, 3b/12, 3b/18, 3b/21, 3b/21, 5b/21, 6a/7, 6a/9, 6a/11, 6a/16, 6a/21, 6a/22, 6a/22, 6a/24, 6a/25, 6b/8, 6b/10, 7a/8, 7a/9, 7a/10, 8a/2, 8a/3, 8a/3, 8a/5, 8a/9, 8a/11, 8b/14, 8b/14, 8b/15, 8b/15, 8b/23, 8b/25, 9a/4, 10a/7, 10a/10, 10a/11, 10b/4, 10b/5, 10b/6, 10b/18,

10b/21, 10b/25, 10b/25, 11a/1, 11a/3, 11a/3, 11a/4, 11a/4, 11a/4, 11a/13, 11a/23, 11a/24, 11b/9, 11b/10, 11b/10, 12a/3, 12a/4, 12a/6, 12a/7, 12a/9, 12a/9, 12a/19, 12a/23, 12a/23, 12b/16, 12b/16, 13a/3, 16b/14, 16b/22, 17a/11, 17a/24, 17b/4, 17b/8, 17b/8, 17b/8, 18a/17, 18b/10, 18b/10, 18b/23, 19a/7, 19a/10, 19a/10, 20a/23, 20b/2, 20b/3, 23a/6, 23a/13, 23a/16, 23a/20, 23a/21, 24a/13, 24b/2, 25b/24, 26a/14, 26a/14, 26a/15, 26b/1, 26b/2, 26b/4, 26b/5, 26b/6, 26b/7, 26b/7, 27a/2, 27a/2, 27a/3, 27a/4, 27a/5, 27a/6, 29a/3, 29a/4, 29a/4, 29a/6, 29a/10, 29a/10, 29a/11, 29b/13, 29b/14, 29a/15, 29a/15, 29a/16, 29a/20, 29a/23, 29a/24, 29b/6, 30a/13, 30a/14, 30b/1, 30b/2, 32b/10, 35b/14, 35b/21, 35b/25, 36a/1, 36a/2, 36a/3, 36a/12, 36a/12, 36a/12, 36a/12, 36a/14, 37a/1, 37a/23, 38b/4, 39b/3, 39b/9, 39b/9, 39b/9, 41b/22, 42b/3, 42b/3, 43a/5, 43a/7, 43a/12, 43b/1, 43b/3, 43b/23, 43b/24, 43b/25, 44a/2, 44a/3, 44a/6, 44a/7, 44a/8, 44a/24, 44b/10, 44b/11, 46a/23, 54b/24, 70a/5, 83b/13, 85a/8, 85a/15, 85a/16, 85a/17, 85b/6, 85b/6, 85b/8, 86a/3, 86a/5, 86a/7, 86a/8, 86a/8, 86a/9, 86a/11, 86a/12, 86a/13, 86a/24,

86b/6, 86b/9, 86b/13, 86b/14, 86b/16, 96b/8, 96b/9, 96b/11, 96b/16, 96b/17, 97a/7, 96b/23, 101b/24, 101b/25, 102a/16, 102a/18, 102a/20, 102b/1, 102b/3, 102b/4, 102b/5, 102b/9, 102b/13, 102b/14, 102b/16, 102b/16, 102b/17, 102b/17, 102b/18, 102b/19, 102b/21, 102b/21, 102b/21, 102b/23, 102b/24, 102b/25, 102b/25, 103a/2, 103a/7, 106a/10, 113a/20, 113b/1, 115b/21, 119a/19, 119a/23, 119b/1, 119b/1, 120a/6, 120a/9, 120a/11, 120a/14, 120a/18, 120a/21, 120a/22, 121a/4, 122a/19, 123a/1, 123b/2, 123b/4, 125a/12, 125a/13, 129a/20, 129a/21, 129b/1, 131a/8, 132b/11, 139b/23, 139b/24, 140a/12)

Ḳartās-ı Merdom-ser *öz. is.* Kişi adı (1b/1, 1b/9, 1b/15, 2a/7, 3b/2, 3b/7, 3b/20, 5b/20, 10b/6, 10b/17, 11b/7, 16b/19, 23a/13, 28b/17, 35b/11, 39b/4, 70a/4, 84b/8-84b/9, 85a/2, 85a/15, 96b/15, 101b/23, 113a/20, 113a/22, 115b/12, 119a/12, 122b/22)

Ḳartās-ı Merdom-ser Nerre *bk. Ḳartās-ı Merdom-ser* (11b/7-8)

Ḳartās Nerre *bk. Ḳartās-ı Merdom-ser* (86a/3)

Ḳatrāna deñizi *öz. is.* Yer adı (77a/17)

Ḳattāl *bk. Ḳattāl Zengi* (33b/4, 38a/6, 38a/9, 39a/9, 39a/21, 39b/12, 40a/1,

40b/1, 40b/2, 40b/11, 42b/18, 44a/22,
 46b/21, 46b/22, 46b/22, 47a/1,
 47a/23, 48a/24, 52b/17, 54b/4,
 62b/22, 63a/14, 64b/19, 65a/14,
 66b/24, 68a/18, 68b/10, 68b/11,
 68b/13, 68b/14, 78b/18, 79a/11,
 79b/4, 79b/20, 79b/21, 79b/22,
 79b/23, 92a/16, 104b/15, 107b/25,
 108a/5, 108a/5, 115a/9, 115a/12,
 121b/4, 121b/4, 122b/10, 122b/12,
 122b/15, 130b/9)

Ḳattāl Zengī *öz. is.* Ferāmerz'inlakabı

(33b/23, 35a/12, 35b/5, 35b/23,
 37b/4, 37b/25, 39b/19, 39b/20,
 39b/21, 39b/25, 40a/2, 40a/25, 40b/4,
 40b/8, 40b/18, 40b/25, 41a/9, 41a/19,
 41b/20, 41b/24, 42a/1, 42a/2, 42b/23,
 43a/1, 43a/3, 43a/22, 43b/4, 43b/20,
 44b/19, 45a/12, 45a/16, 45b/1, 45b/7,
 46a/7, 46a/15, 46a/16, 46a/17,
 46b/20, 46b/23, 46b/25, 47a/3,
 47b/14, 47b/15, 48a/15, 48b/11,
 48b/12, 49a/7, 49b/17, 50a/1, 50a/23,
 50a/24, 50b/9, 51a/1, 51a/1, 51b/9,
 51b/25, 52a/13, 53a/13, 53b/5,
 54a/24, 54b/7, 58a/20, 58a/22,
 58a/23, 58a/25, 58b/1, 59a/18,
 59a/18, 60b/4, 60b/5, 60b/25, 61a/2,
 61b/8-61b/9, 61b/10, 61b/12, 61b/19,
 61b/20, 62a/20, 62b/23, 63a/3, 63a/8,
 64a/10, 65a/6, 65a/7, 65a/16-65a/17,
 65a/22, 66a/12, 66b/11, 67b/5, 68b/5,

69a/6, 69b/1, 69b/4, 69b/7, 69b/10,
 69b/15, 70a/15, 70a/24, 70b/9,
 72a/11, 72b/4, 74a/14, 74a/20,
 75b/21-75b/22, 75b/22, 76a/11,
 76a/15, 77b/4, 78a/12, 79a/7, 79a/9-
 79a/10, 79b/2, 79b/15, 80a/1, 80a/20,
 80a/20, 80a/21, 80a/24, 80a/24, 80b/1,
 80b/4, 83b/6, 83b/20, 86b/16, 89b/18,
 91b/21, 92a/18, 92a/9, 95a/1, 95a/3,
 95a/4, 95a/8, 95a/18, 95b/11, 95b/24,
 96a/13, 96b/11-96b/12, 100b/2,
 101a/10, 101b/21, 102b/5, 103a/10,
 103a/11, 104b/9, 105b/11, 106a/7-
 106a/8, 106b/15, 106b/15, 107b/10,
 107b/24, 108a/4, 108a/5, 108a/6,
 108a/7, 108a/20, 108a/20, 108a/22,
 108b/2, 108b/2-108b/3, 18b/19,
 108b/19, 109a/12, 111a/9, 111b/9,
 111b/11, 111b/15, 111b/17, 111b/21,
 112a/2, 112a/14, 112a/17, 113a/17,
 113a/25, 113b/16, 114a/11, 114a/1,
 114a/8, 114a/18, 114a/22, 114a/23,
 114a/25, 114b/5, 114b/13, 114b/17,
 115a/9, 115a/12-115a/13, 115a/19,
 115b/1, 115b/1, 115b/2, 115b/7,
 116a/5, 116b/18, 117a/7, 117a/14,
 117b/19, 117b/21, 117b/24, 118a/22,
 118a/23, 118a/24, 118b/2, 118b/16,
 119a/14, 119b/13, 119b/15, 119b/21,
 120a/2, 120a/22-120a/23, 120b/3,
 120b/20, 121a/22, 121a/23-121a/24,
 121b/5, 121b/8, 121b/9, 121b/23,

122b/1, 122b/11-122b/12, 122b/13,
122b/13, 127a/7, 127b/9, 127b/10,
127b/12-127b/13, 127b/13, 127b/16,
128a/1, 128a/9, 128a/10, 128b/5,
128b/9, 129a/5, 130a/8, 130a/9,
130a/18, 130a/22, 130b/2, 130b/8,
131a/12, 131b/20, 135a/3, 135a/9,
138b/10-138b/11, 140a/1, 140a/7,
140a/10, 140b/7-140b/8, 141b/3,
141b/5, 143a/4-143a/5)

→ ‘azm-i **Ḳattāl Zengī** (6a/22)

Ḳattāl-ı Merdom-ḥor *bk.* **Ḳattāl Zengī**

(5b/25, 6a/2, 6a/19, 6b/12, 6b/13,
6b/19, 7b/9, 8a/25, 8b/16, 10b/12,
11a/6, 11a/7, 11b/1, 25a/4)

Ḳattāl Zengī-i Merdom-ḥor *bk.* **Ḳattāl Zengī** (51b/6, 111a/21)

Ḳaytān Zengī *öz. is.* Şehr-i Nümā
ülkesinin şahı Tefāruḳ Şāh’ın
pehlivanlarından birisi (112b/14,
120b/13, 121a/5, 121a/9, 121a/10,
121a/15, 121a/16, 121a/18, 121a/19,
121a/20, 121a/22, 121b/38)

Ḳaytūr Zengī *öz. is.* Kişi adı (132a/14)

Kehkeşān *bk.* **Kehkeşān-ı Zīr-dest**

(72a/25, 72b/8, 72b/14, 72b/16,
74b/18, 75a/19, 75a/19, 75b/14,
75b/18, 75b/22, 76a/1, 76a/2, 76a/4,
76a/5, 76a/6, 76a/6, 76a/8, 76a/13,
76a/14, 76a/24, 76a/24, 76b/5, 76b/5,
76b/7, 76b/8, 76b/8, 76b/8, 76b/11,

76b/15, 76b/19, 76b/20, 76b/21,
76b/21, 77a/13, 77a/13, 77a/14,
77a/25, 77b/13, 78a/9, 78a/11,
78a/11, 78a/13, 86b/19, 87b/3, 87b/7,
88a/10, 88b/14, 89a/3, 90a/23,
90a/25, 90b/1, 90b/10, 94b/14, 95a/6,
95a/11, 95a/16, 95b/4, 96a/23,
96b/14, 103b/8, 115a/25)

→ ḳal^c a-i **Kehkeşān** (72b/10, 72b/10,
75a/20-75a/21, 76a/20, 76a/25, 76b/1,
76b/21, 86b/19), serāy-ı **kehkeşān**
(76a/23)

Kehkeşān Dīv-i Şad-ser ü ‘Anḳā-ser ü Heft-çeşm-i Āteş-efrūz *öz. is.* Kişi adı
(72a/25-72b/1)

Kehkeşān Nerre *bk.* **Kehkeşān-ı Zīr-dest**

(72b/4, 72b/10, 72b/13, 72b/16,
74b/3, 74b/4, 74b/6, 74b/11, 74b/18,
75a/3, 75a/20, 75a/23, 75a/23-75a/24,
75b/10, 75b/15, 75b/20, 76a/3, 76a/8,
76a/10, 76a/17, 76b/10, 76b/12,
76b/14, 76b/17, 76b/19, 76b/22,
77a/19, 77b/1, 87a/10, 89a/12)

Kehkeşān-ı Vāran-ṭus *bk.* **Kehkeşān-ı Zīr-dest** (103a/4)

Kehkeşān-ı Zīr-dest *öz. is.* Kişi adı
(80a/12, 84b/16)

Kelān Cāzū *bk.* **Keylān Cāzū** (131a/16)

Keyāmerz *öz. is.* Tefaruk Şah’ın baş
askeri (121a/4, 121a/25, 121b/7)

Keyāmerz Kemendāz *bk.* **Keyāmerz**
(120b/13, 121a/3)

Keylān *bk.* **Keylān Cāzū** (132a/12,
132a/14, 132a/19, 132a/24, 132a/24,
132b/8, 133a/13, 133a/15, 138a/8,
138b/16)

Keylān Cāzū *öz. is.* Kişi adı (124a/5,
131a/17, 131a/18, 131a/18, 131a/20,
131a/21, 131a/24, 131a/24, 131b/4,
131b/6, 131b/11, 131b/15, 131b/18,
131b/20, 131b/2, 132a/11, 132a/12,
132b/2, 132b/7-132b/8, 132b/9,
132b/19, 133b/22, 135b/20, 136a/6,
136a/7, 137a/1, 137a/10, 137a/10,
137a/16, 137a/19, 137a/22, 137b/23,
137b/25, 138a/1, 138a/6, 138a/7,
138a/9, 138a/15, 138b/13, 138b/15,
138b/18, 139a/2)

Keylān-ı Ejder-süvārī *bk.* **Keylān Cāzū**
(137a/3)

Keylān-ı Evren-süvār *bk.* **Keylān Cāzū**
(132a/10, 132a/13-132a/14, 132a/18,
132b/5, 133a/13, 133b/16)

Keylān-ı La‘īne *bk.* **Keylān Cāzū**
(131a/22)

Keymurād *bk.* **Keymurād Hān** (78b/23,
79a/12)

Keymurād Hān *öz. is.* Kişi adı (49b/19,
49b/23, 49b/24, 49b/25, 70a/10,
78b/3, 78b/17, 78b/19, 78b/19,

78b/23, 78b/24, 78b/25, 79a/2, 79a/3,
79a/6, 79a/7, 79a/11, 79a/13, 79a/17,
79b/1, 79b/16, 79b/17, 79a/17,
79b/22-79b/23, 79b/23, 80a/3,
80a/14, 80a/23, 80b/2, 80b/3, 80b/6,
80a/23, 80b/2, 80b/3, 80b/5, 80b/6-
80b/7, 80b/7, 80b/11, 80b/16, 81a/2,
81b/7, 81b/9-81b/10, 81b/11, 82a/10,
82b/2, 82b/15, 82b/15, 82b/19,
82b/19, 82b/20, 82b/21, 82b/22,
83a/4, 83a/4-83a/5, 83a/5, 83a/9,
83a/17, 83a/22, 83a/23, 83a/24,
83b/1, 83b/3, 83b/6, 83b/8, 83b/16,
83b/18, 83b/24, 83b/24, 84a/24,
84a/24, 84b/9, 84b/10, 84b/11,
84b/12, 84b/19, 85a/13, 86a/6,
86a/16, 86a/20-86a/21, 86a/25, 86b/3,
86b/10, 96b/20, 96b/20, 97a/9, 97a/9,
97a/12, 97b/12, 97b/13, 97b/17,
97b/19, 98a/1, 98a/11, 98a/22, 98b/7,
98b/7, 98b/8, 98b/9, 98b/17, 99a/6,
99a/6, 99a/7-99a/8, 99a/14, 99a/16,
99a/23, 99a/24, 99a/25, 99b/8,
99b/10, 99b/15, 99b/23, 99b/24,
100a/2, 100a/3-100a/4, 100a/8,
100a/9, 100a/10, 100a/12, 100a/14,
100a/18, 100a/19, 100a/21, 100a/22,
100a/22, 100b/1, 100b/2, 100b/5,
100b/7, 100b/14, 100b/16, 100b/18,
101a/1, 101a/3, 101a/22, 101b/12,
101b/17, 101b/18, 103a/9, 103b/6,
103b/14, 103b/16, 103b/16, 103b/17,

103b/21, 104a/19, 104a/20, 104a/21, 104a/24, 104b/1, 104b/4-104b/5, 104b/6, 105b/8, 105b/9, 105b/10, 105b/23, 105b/24, 106a/5, 106b/16, 107b/3, 107b/4, 107b/9, 107b/10, 107b/10, 107b/11, 107b/13, 107b/13, 107b/14, 107b/15, 107b/15, 107b/16, 107b/17, 107b/18, 107b/18, 107b/18, 107b/20, 107b/22, 107b/23, 107b/24, 107b/25, 108a/3, 108a/4, 108a/6, 108a/7, 108a/7, 108a/11, 108a/21-108a/22, 108a/24, 108b/2, 108b/3, 108b/9, 108b/11, 108b/11, 108b/13, 108b/13, 108b/14, 108b/15, 108b/17, 108b/17, 108b/21, 108b/23, 108b/24, 108b/25, 109a/1, 109a/4, 109a/9, 109a/11, 109a/12, 109a/14, 109a/14, 109a/21, 109a/21, 109a/22, 109a/25, 109a/25, 109b/1, 109b/4, 109b/4, 109b/5, 109b/7, 110a/2, 110a/5, 110a/5, 110a/6, 110a/9, 110a/10, 110a/11, 110a/18, 110a/18, 110a/20, 110a/22, 110a/23, 110a/23, 110a/24, 110a/9, 129a/5, 129a/11,)

→ dīvān-ı keymurād ḥān (79a/2, 80b/7, 104b/17, 108b/17), bār-gāh-ı keymurād ḥān, serāy-ı keymurād ḥān (78b/8, 82a/16-82a/17, 98b/9, 98b/13, 98b/17, 98b/20, 99b/5, 99b/18, 103b/17), ‘asker-i keymurād ḥān (86a/18), leşker-ı keymurād ḥān (86a/13-86a/14), ordu-yı keymurād

ḥān (82b/2), sülāle-i şāhib-ķırān-ı keymurād ḥān (80a/19-80a/20)

Keyṭfān *bk.* **Keyṭfān Nerre** (74b/20, 75a/4, 75a/12, 75a/12, 76b/6, 77a/14, 77a/19, 78a/16, 78a/20, 78a/21, 95a/12, 95a/13)

Keyṭfān Nerre *öz. is.* Kişi adı (74b/19, 74b/21, 75a/9, 75a/12, 75a/13-75a/14, 75a/14, 75a/15, 75a/16, 75a/16-75a/17, 75a/21, 76b/1, 76b/5, 78a/18, 88a/10-11, 90b/6, 95a/11)

Keyümers Delhi Türk Sultanlığı hükümdarı *bk.* **Āl-i Keyümers** (13a/23, 30b/6, 31a/8, 31a/10, 31a/11, 31a/24, 47a/24, 73b/9, 82a/10, 114b/11, 144a/20)

→ ḥāl-i Keyümers (13a/23, 13b/1, 32a/9, 35b/6, 47a/25)

Keyümers-i İbn-i Ādem Şafī *öz. is.* Soy ismi (73b/4)

Keyyūs *bk.* **Keyyūs-ı Nize-dār** (18a/8, 18a/11, 18a/12, 18a/13, 18a/16, 18a/18, 18a/19, 18a/20, 18a/22, 18a/23, 18b/1, 18b/3, 18b/4, 18b/5, 18b/5, 18b/5, 18b/5, 18b/6, 18b/6, 18b/8, 18b/12, 19b/25, 20a/1, 20a/5, 20a/8, 20a/8, 20a/10, 20a/11, 20a/12, 20a/14, 20a/15, 20a/18, 20a/19, 20a/19, 20a/21, 20a/22, 20a/23, 20a/25, 20b/1, 20b/2, 21b/20, 21b/20, 21b/21, 21b/21, 22a/1, 22a/4)

- Keyyūs-ı Nize-dār** *öz. is.* Kişi adı (13b/18, 16a/16, 17b/6, 18a/7, 18a/10, 18a/13, 18a/18, 18a/18, 18a/23, 18b/16, 19b/23- 19b/24, 21b/18-21b/19, 21b/23-21b/24, 22a/3-22a/4, 40b/11, 84b/16, 115a/1, 132b/8)
- Ḳılcem** *bk. Ḳılcem ‘Ayyār* (18b/19, 18b/20, 19a/19)
- Ḳılcem ‘Ayyār** *öz. is.* Kişi adı (18b/19, 19a/12, 19a/15, 19a/17, 19a/18, 19b/19,)
- Ḳırmadīcī** *öz. is.* Kavim adı (75b/20)
- Ḳıpçaḳ** *öz. is.* Kavim adı (110b/9, 110b/10)
- Ḳışāgürş** *öz. is.* Kişi adı (59b/12)
- Ḳışāgürş Tevhīdī** *bk. Ḳışāgürş* (77a/5-77a/6)
- Kirmān** *öz. is.* İran’da bir şehir (55b/25)
- Kiyāmerz** *bk. Kiyāmez-i Kemān-dār* (121a/4, 121a/25, 121b/7)
- Kiyāmez-i Kemān-dār** *öz. is.* Şehr-i Nümā ülkesinin şahı Tefāruḳ Şāh’ın pehlivanlarından birisi (112b/14-112b/15)
- Kiyāmerz-i Kemān-endāz** *bk. Kiyāmez-i Kemān-dār*(120b/13, 121a/3)
- Korek-serler** *öz. is.* Bir çeşit kel kafalı dazlaklardan oluşan insan topluluğu (25b/15, 25b/22, 25b/25, 26a/1, 26a/3)
- Ḳubbe-i Firāz** *öz. is.* Yer adı (73a/13)
- Ḳubbe-i Ḥazar** *öz. is.* Yer adı (72b/24)
- Ḳubbe-i Ḥazarā** *öz. is.* Yer adı (72b/25, 73a/1, 73a/2, 74b/5)
- Kūh-ı Āteş** *öz. is.* Ateş Cazu’nun yaşadığı yer (91b/15, 91b/17, 92a/3, 92a/9, 92a/22, 92a/24, 95b/6, 137b/6, 137b/9)
- Kūh-ı Bercesīd** *öz. is.* Yer adı (43a/16, 43b/25, 48b/7)
- Kūh-ı Bercīs** *öz. is.* Yer adı (70a/3, 80a/1, 80a/8, 83b/9, 83b/10, 83b/11, 83b/15, 84b/7, 85a/2, 85a/20, 86b/13, 96b/9, 96b/17, 96b/18, 97a/4)
→ ‘azm-ı Kūh-ı Bercīs it- (83b/10)
- Kūh-ı Çesīd** *bk. Kūh-ı Bercīs* (70a/5)
- Kūh-ı Çeylāt** *öz. is.* Yer adı (131a/18)
- Kūh-ı Elvān** *öz. is.* Yer adı (77a/4)
- Kūh-ı Ḥamāya** *öz. is.* Yer adı (116a/4)
- Kūh-ı Heft-gān** *öz. is.* Yer adı (76b/25, 87a/1, 87a/12, 87a/19, 87a/21, 87b/1, 87b/4, 87b/8, 87b/9, 89a/8, 89b/24, 90a/8, 91a/21, 91b/3, 91b/6, 92a/1, 94b/21, 95a/17, 96b/14, 96b/14)
→ ‘azm-ı Kūh-ı Heft-gān ve Ḳal‘a-i Lūlū (87b/5)

- Kūh-ı Kāf** *öz. is.* Yer adı (30b/8, 49b/2, 72a/24, 76b/4, 77a/4, 106b/10, 114b/11, 115a/13)
- Kūh-ı Madūn** *öz. is.* Yer adı (5b/24, 6a/21, 6a/25)
- Kūh-ı Mu‘azzam** *öz. is.* Yer adı (9b/23, 111a/22)
- Kūh-ı Sepīd** *bk. Sepīd-i Ā‘zam* (2a/3, 114a/4, 114b/13, 115a/9)
- Kūh-ı Sepīd-i Ā‘zam** *bk. Sepīd-i Ā‘zam* (2a/2)
- Kūh-ı Ser-ḥad** *öz. is.* Yer adı (86b/18, 86b/18)
- Kūh-ı Sūrḥ** *öz. is.* Yer adı (54b/24, 55a/7, 55a/23, 55b/20, 72a/24, 72b/6, 74b/17, 76b/22, 76b/22, 76b/23, 87a/1, 89a/12, 96b/13, 96b/13)
- Kūh-ı Zemherī** *öz. is.* Yer adı (70a/19)
- Kūhiler** *öz. is.* Bir sülale ismi (64a/15)
- Kūhī** *öz. is.* Kavim adı (64a/15)
- Ḳulle-i Elmās** *öz. is.* Yer adı (87a/16, 91b/7, 91b/11, 94b/25, 96a/12, 96b/14)
- Ḳulle-i Kāf** *bk. Kūh-ı Kāf* (5a/21)
- Ḳulle-i La‘lūn** *bk. Ḳulle-i La‘lūn Şāh* (91a/13)
- Ḳulle-i La‘lūn Şāh** *öz. is.* Yer adı (89b/6)
- Ḳulle-i Lū’lū** *öz. is.* Yer adı (87a/2, 88b/10, 89a/8, 92a/9-10)
- Ḳulle-i Pīrūz** *öz. is.* Yer adı (88a/21, 88a/24, 90a/3, 90a/4)
- Ḳulle-i Şānī** *öz. is.* Yer adı (87a/4)
- Ḳulle-i Ufḵ** *öz. is.* Yer adı (41b/15-16, 100b/13, 105b/22)
- Ḳulle-i Zeberced** *öz. is.* Yer adı (88a/8, 88a/10, 88b/13, 89a/20, 89b/5, 89b/25)
→ ‘azm-ı Ḳulle-i Zeberced (88b/13)
- Ḳulle-i Zümürüd** *öz. is.* Yer adı (91a/12-13, 91a/13, 91a/14)
→ ‘azm-ı Ḳulle-i Zümürüd eyle- (89b/1)
- Ḳuṭb** *bk. Ḳuṭb-ı Āteş-dem* (1b/7, 2b/12, 7b/25, 9a/3, 10a/8, 10a/10, 22a/24, 22a/24, 22a/25, 22a/25, 22b/8, 25b/24, 26b/24, 26b/24, 27a/7, 29b/1, 29b/3, 31a/3, 31b/18, 32b/1, 32b/8, 32b/9, 33b/3, 34a/6, 34b/9, 34b/19, 36a/3, 36a/3, 37a/22, 38b/1, 38b/2, 38b/5, 38b/12, 38b/13, 38b/23, 39a/5, 42b/1, 43b/5, 62a/15, 63a/22, 68a/8, 68b/8, 106a/8, 108b/15, 115b/20, 116b/25, 120a/17, 121b/18, 122b/25, 125a/12, 125a/12, 125b/10, 134b/16)
- Ḳuṭb-ı Āteş-dem** *öz. is.* Ferāmerz’ın atının adı (1b/1, 7b/23, 8a/24, 17a/13,

- 20a/9, 21b/12, 22a/23, 22a/23, 24a/15-16, 35a/7-8, 37a/21, 38b/8, 40b/10, 41b/20, 50b/20, 52a/8, 54a/21-22, 61b/19, 62a/8, 106a/1, 106a/14, 107a/8-9, 115b/7-8, 121b/17, 121b/24, 134b/17-18)
- Kübrān** *bk. Kübrān Rāhib* (99a/7, 99a/15, 99a/15, 99b/15, 99b/21, 99b/23, 100a/22, 100a/22, 100a/22, 108b/25)
- Kübrān Rāhib** *öz. is. Kişi adı* (86b/3, 99a/6, 99a/8, 99a/14, 99a/20, 99a/22, 99a/22, 99b/2, 99b/3, 99b/10, 100a/16, 100a/16, 100a/18, 100a/19, 100a/19, 100a/21, 108b/23, 108b/23, 108b/24, 108b/25, 109a/1, 109a/11, 109a/23, 110a/9, 110a/18-19, 110a/19, 110a/21)
- L-**
- Lā-hor** *bk. Lā-hor Hindī* (63b/24)
→ *Ḳal‘a-i Lā-hor* (63b/22), *‘azm-ı Lā-hor eyle-* (64a/11)
- Lā-hor Hindī** *öz. is. Kişi adı* (63b/25)
- Lā-hor Hindū** *bk. Lā-hor Hindī* (63b/24)
- Lā-hor Şāh** *öz. is. Kişi adı* (64a/6)
- La‘lān Şāh** *bk. La‘lān Şāh-ı La‘līn-tāc* (16a/7, 16a/8, 16a/15, 40a/22, 115a/10)
- La‘lān Şāh-ı La‘līn-tāc** *öz. is. La‘lāniyye şahı* (13b/17)
- La‘lān Şāhān** *bk. La‘lān Şāh-ı La‘līn-tāc* (25b/10)
- La‘lāniyye** *öz. is. Yer adı* (40a/22)
- La‘lūn** *bk. La‘lūn Şāh* (98b/11)
- La‘lūn Şāh** *öz. is. Kişi adı* (87a/5)
- La‘lūniyye** *öz. is. Yer adı* (13b/18)
- Lāle-i Ruḥ Bānū** *öz. is. Muṭahhar Şāh’ın kızı* (2b/5, 14a/3, 14a/5, 14a/10)
- Laysāniyye** *öz. is. Yer adı* (112a/24, 140a/18, 140b/11)
- Layṭān** *bk. Layṭān Vezīr* (49a/23, 54b/12, 54b/14)
- Layṭān Vezīr** *öz. is. Kişi adı* (49a/24, 54b/11, 54b/15)
- Lāyṭān-ı Ḥīlekār** *bk. Layṭān Vezīr* (33b/25)
- Layṭān-ı la‘īn** *bk. Layṭān Vezīr* (99a/25)
- Loḳma-ḥor** *öz. is. Şarşar-ı Sebük-bār’a yanlışlıkla söylenen isim* (5a/12, 58a/5, 58a/14, 58a/18)
- Loḳma-ḥor ‘Ayyār** *bk. Loḳma-ḥor* (58a/12)
- Loḳmān** *bk. Loḳmān Ḥekīm* (77a/5)
- Loḳmān Ḥekīm** *öz. is. Hz. Davud’un ilim ve hikmet sahibi veziri* (59b/12)

Lāle-i Ruḥ Bānū *öz. is.* Mutahhar Şah'ın diğer kızı (2b/5)

Leylān Şāh *öz. is.* Kişi adı (114b/25)

Licūr bk. Licūr-ı La' lānī (16b/12, 16b/13, 16b/13, 16b/14, 16b/15, 16b/16, 16b/17, 16b/17, 16b/18, 16b/19, 16b/24, 52b/13)

Licūr-ı La' lānī *öz. is.* Kişi adı (52b/12, 13b/19, 16b/10, 16b/15, 120a/10)

-M-

Māzenderān *öz. is.* İran'ın hazar Gölü güney kıyısında yer alan eyaleti. Eyaletin 9-15. yüzyıllar arasındaki ismi Taberistan'dır (137b/11)

Melik bk. Melik Seyf (21b/10)

Melik Seyf *öz. is.* 'Adlān Şāh'ın oğlu (13b/21, 13b/22, 13b/23, 13b/23, 14a/8, 14a/9, 14a/11, 14a/12, 14a/13, 14a/17, 14a/23, 14a/24, 14a/24, 14a/25, 14a/25, 14a/25, 14b/1, 14b/4, 14b/10, 14b/11, 14b/16, 15a/10, 15a/20, 15a/21, 15a/22, 15b/2, 15b/10, 15b/12, 15b/18, 16a/18, 16a/20, 16a/20, 16a/22-23, 17a/12, 17b/6, 17b/16, 17b/16, 17b/16, 17b/19, 18b/7, 18b/8, 18b/15, 20b/4, 20b/6, 20b/7, 20b/13, 20b/14, 20b/21, 20b/22, 20b/23, 20b/24, 20b/24, 21a/2, 21a/2-3, 21a/3, 21a/4, 21a/5,

21a/5, 21a/7, 21a/7, 21a/8, 21a/11, 21b/2, 21b/3, 21b/4, 21b/4, 21b/5, 21b/6, 21b/6, 21b/7, 21b/10, 21b/11, 21b/11, 22b/12, 22b/12, 22b/13, 22b/13, 22b/14, 21b/24, 22a/2, 22a/2, 22a/3, 22a/5, 22a/9, 22a/11, 22a/12, 22a/13, 22a/13, 22a/15, 22a/16, 22b/1, 22b/2, 22b/2, 22b/2, 22b/4, 22b/4, 22b/5, 22b/5, 22b/6, 22b/6, 22b/7, 22b/8, 22b/9, 22b/11, 22b/13, 22b/13, 22b/14, 22b/15, 22b/16, 22b/17, 22b/17, 22b/18, 22b/19, 22b/20, 22b/20, 22b/22, 22b/23, 22b/24, 22b/25, 22b/25, 23a/1, 23a/2, 23a/3, 23a/4, 23a/4-5, 23a/13, 23a/20, 23a/21, 23a/23, 23a/25, 23b/3, 23b/5, 23b/6, 23b/8, 23b/8, 23b/13, 23b/15, 24b/11, 25b/10, 26a/5, 26a/5, 26a/6, 26a/16, 32a/11, 32a/15, 32a/15-16, 38b/10, 44b/3, 44b/4, 47b/1, 54a/1, 54a/2, 54a/3, 54a/4, 54a/4, 54a/6, 54a/6, 54a/7, 54a/8, 54a/8, 54a/10, 54a/10, 54a/11, 54a/13, 54a/14, 54a/14, 54a/15, 54a/17, 54a/18, 54a/19, 54a/20, 54a/23, 54a/23, 54b/5, 67b/21, 67b/24, 67b/24, 81a/6, 81a/8, 81a/10-11, 81a/12, 81a/18, 81a/19, 81a/20, 81a/21, 81a/22, 81a/23, 81a/24, 84b/16, 97a/23, 123b/8, 131a/14)

Melik Seyf-endāz bk. Melik Seyf (53b/25, 115a/5)

- Melik Seyf-i Seng-endāz** *bk. Melik Seyf* (13b/10, 13b/20-21, 15a/14, 15a/18, 16a/19, 18a/5, 20a/17, 20b3/-4, 40a/24-25)
- Melhelān Hindī** *öz. is.* Hürrem Şāh'ın payitaht pehlivanı (112b/25)
- Merdom-ser** *bk. Kartās-ı Merdom-ser* (26b/2)
- Merd-rāz** *bk. Merd-rāz Hindī* (63b/25)
- Merd-rāz-ı Haram-zāde** *bk. Merd-rāz Hindī* (63b/25)
- Merd-rāz Hindī** *öz. is.* Kişi adı (63b/23, 63b/24, 63b/25)
- Merv-rāz** *bk. Merv-rāz Hindī* (64a/1, 64a/2, 64a/3, 64a/3, 64a/4)
- Merv-rāz Hindī** *öz. is.* Kişi adı (63b/21, 64b/12)
- Meşhūn** *bk. Meşhūn Zengī* (27b/17, 27b/17, 28b/20)
- Meşhūn Zengī** *öz. is.* Gülgün Zengi'nin kardeşi (27b/19, 28b/11, 28b/4, 28b/12, 28b/14, 28b/14, 30a/14-15, 30a/15, 30a/20, 43b/2, 67a/22)
- Mihr-efrūz** *bk. Mihr-efrūz Bānū* (116a/25, 116b/12, 125a/14, 125a/19, 125a/23, 125b/3, 125b/6, 125b/7, 126a/11, 126b/16, 126b/19, 127a/16, 127b/10, 128b/4)
- Mihr-efrūz Bānū** *öz. is.* (115b/24, 116a/1, 116a/6, 116a/9, 116a/10, 116a/12, 116a/18, 116b/3, 116b/7, 116b/8, 116b/16, 116b/18, 116b/19, 116b/23, 116b/24, 116b/24, 125a/11, 125a/11, 125a/15, 125a/16, 125b/5, 126a/3, 126b/12, 126b/18, 126b/22, 126b/24, 127a/1, 127a/15, 127a/18, 127a/19, 127a/22, 127b/2, 127b/5, 127b/15, 127b/24, 128a/18, 128a/24, 128a/24, 128b/2)
- Muḥarrem-ābād** *öz. is.* Yer adı (112a/25, 112b/16, 113a/3, 140a/19, 140b/7, 141a/2, 141a/6-7, 141a/12)
- Muḥarrem Şāh** *öz. is.* Muḥarrem-ābād ülkesinin şahı (112a/25, 112a/25, 112b/19, 113a/4, 113a/14, 140a/19, 140a/20, 140a/20, 141a/14, 141a/20, 140a/25, 140b/2, 140b/5, 140b/6, 140b/7, 140b/15, 140b/17, 140b/21, 140b/23, 141a/3, 141a/4, 141a/5, 141a/9, 141a/14, 141a/16, 141a/20, 143a/1, 143a/4, 144a/7, 143a/8)
- Muḫbil Şāh** *öz. is.* Qabāliyye ülkesinin şahı (112a/24-25, 112b/8, 113a/10, 113a/11, 113a/12, 122a/22-23, 122a/23, 122a/4, 124a/9, 131a/25, 131b/2, 131b/14, 131b/21)
- Muṭahhar Şāh** *öz. is.* Perviz Şāh'ın babası (1b/5, 1b/13, 1b/15, 1b/16, 1b/17, 1b/17, 1b/21, 1b/23, 1b/23,

1b/24, 1b/24, 2a/4, 2a/5, 2a/7, 2b/1, 2b/2, 2b/5, 2b/7, 2b/11, 2b/11, 2b/14, 2b/15, 3b/3, 3b/6, 3b/19, 3b/24, 3b/25, 4a/1, 4a/4, 4a/5, 4a/8, 4a/9, 4a/11, 4a/12, 4b/5, 5a/2, 5a/2, 5a/22, 5a/24, 5a/24, 5b/3, 5b/19, 5b/20, 5b/21, 5b/21, 5b/22, 6a/7, 6a/10, 6a/12, 6a/15, 6a/16, 6a/18, 6a/20, 9b/20, 10b/8, 10b/8, 10b/19, 10b/19, 11a/2, 11a/3, 11a/24, 11a/25, 11b/9, 11b/10, 11b/16, 11b/19, 11b/22, 12a/7, 12b/7, 12b/9, 12b/12, 12b/14, 12b/23, 12b/25, 13a/1, 13a/4, 13a/6, 13a/7, 13a/8, 13a/9, 13a/12, 13a/14, 13a/15, 13a/17, 13b/2, 13b/3, 14a/2, 14a/2, 14a/19, 14b/3, 14b/6, 14b/8, 14b/13, 14b/14, 14b/16, 14b/21, 14b/24, 14b/25, 15a/1, 15a/2, 15a/3, 15a/5, 15a/10, 15a/11, 15a/12, 15a/13, 15a/20, 15a/21, 15a/21, 15b/3, 15b/4, 15b/8, 15b/11, 16a/1, 19b/8, 20a/9, 20b/13, 20b/17, 21b/16, 23a/19, 23b/14, 23b/21, 25a/9, 25a/9, 25b/2, 25b/19, 30a/14, 30a/18, 35b/18, 35b/21, 35b/22, 35b/24, 36a/1, 36b/1, 37b/10, 40a/15, 40b/8, 45a/17, 45b/9, 45b/12, 45b/12, 45b/14, 47a/8, 47b/25, 48a/6, 52a/7, 62a/19, 63b/4, 79b/11, 79b/11, 80a/17, 80a/19, 80a/22, 80b/11, 81b/7, 84a/2, 86a/7, 86b/8, 97a/13, 97a/20, 97b/12, 100b/12, 100b/19, 101a/9, 102b/5,

102b/10, 102b/12, 103b/11, 110a/7, 121b/19, 123a/19, 123b/24)

→ dīvān-ı Muṭahhar Şāh (1b/16, 52a/13, 62b/20)

Muṭahhar Şāh-ı Mu‘azzam *bk.* **Muṭahhar Şāh** (1a/5, 1b/11)

Muzaffer *bk.* **Muzaffer Şāh** (51a/24, 51a/24, 51a/25)

Muzaffer Şāh Kişi adı (50a/10, 50a/12, 50a/14, 50a/18, 51a/23, 51a/23-24, 51b/1, 51b/4, 62a/22, 115a/3)

→ dīvān-ı Muzaffer Şāh (52a/13)

Münir Şāh *öz. is.* Kişi ismi (3b/10, 3b/18)

-N-

Nāhoşnek Şāh *öz. is.* Kişi adı (41a/20)

Nār-ı Nūr *öz. is.* Devlet ve yer ismi olarak kullanılan “Nār-ı Nūr” Kur’an-ı Kerim kökenlidir. “Nar” ile “Nur” görünürde ikisi de ışık kaynağıdır ama ilahi kitapta “nur” arzulan ulaşılması gereken bir kavram olarak geçerken, “nar” cezalandırma aracıdır ve olumsuz bir imgedir. Nur yakmadan aydınlatırken, Nar yakarak aydınlatmaktadır (8b/6, 9b/6, 14a/15, 14a/15, 15a/13, 15a/24, 16b/23, 18a/6, 18a/6, 22a/5, 23a/9, 28a/9,

50b/2, 50b/2, 53a/14, 57a/25, 62a/22,
63a/12, 78b/21, 79b/22, 80a/19,
81a/3, 81b/24, 82a/15, 82b/22,
97a/11, 99a/7, 99a/24, 99b/4, 99b/11,
99b/12, 99b/12, 99b/15, 99b/16,
99b/21, 100a/3, 100a/5, 100a/15,
100a/17, 100b/7, 103b/24, 105b/11,
106a/18, 106a/19, 106a/21, 106a/22,
108a/8, 111a/20, 111a/23, 111b/24,
112a/22, 113a/15, 113b/20, 117b/9,
119b/7, 119b/12, 121b/3, 121b/10,
121b/23, 122a/4, 122a/12, 122b/12,
130b/21, 132a/10, 134b/9, 134b/10,
136b/21, 139b/21, 140b/6, 140b/11,
140b/13, 140b/14, 140b/16, 140b/17,
140b/18, 141a/14, 141b/5, 141b/7,
142b/17, 143a/8, 144a/9)

Nehnek-i Deryā-güş *öz. is.* Muḥārrem
Şāh'ın pehlivanlarından birisi
(112b/22)

nesl-i Qahremān *öz. is.* Rüstem'in ait
olduğu soy (13a/23, 34b/25, 35b/3,
47a/24, 73b/9)

nesl-i Keyümers *bk. Āl-i Keyümers*
(30b/6, 31a/10, 31a/24)

Neyrem *öz. is.* Feramerz' in asıl adı
(73b/9, 77a/9)

Neyyir-i Ā'zam *öz. is.* Kişi adı (103a/8,
143a/13)

Neyyir-mā *öz. is.* Bir sülale ismi
(144a/20)

→ sülale-i Neyyir-mā (144a/20)

Nirnek *bk. Nirnek 'Ayyār* (16b/2, 1b/2,
16b/4, 18a/4, 18a/4, 18b/21, 19a/4,
19a/10, 19a/25, 19a/25, 19b/1, 19b/2,
19b/6, 19b/6, 19b/8, 19b/9, 19b/11,
19b/17, 19b/17, 19b/18, 23a/18,
26a/2, 44b/25, 44b/25, 66b/7, 66b/10,
66b/12, 66b/13, 98a/16, 98a/18,
98a/19, 98a/20, 98b/1, 98b/3, 98b/6,
98b/12, 98b/22, 99a/5, 100a/6,
100a/8, 139b/9)

Nirnek 'Ayyār *öz. is.* Kişi adı (14b/9,
14b/14, 14b/20, 14b/25, 15a/1, 15a/2,
15b/7, 16a/24, 16a/24, 16b/1, 16b/19,
16b/22, 17b/6, 17b/7, 17b/14, 18a/3,
18b/16, 18b/17, 18b/18, 18b/19,
18b/20, 18b/22, 18b/24, 18b/25,
19a/1, 19a/5, 19a/7, 19a/9, 19a/11,
19a/12, 19a/14, 19a/19, 19a/23,
19a/25, 19b/3, 19b/11, 19b/14,
19b/20, 19b/22, 25b/22, 25b/23,
25b/23, 26a/1, 26a/2-3, 26a/4, 26a/5,
40b/10, 44b/13, 44b/23, 66b/10,
67b/1, 67b/14, 67b/15, 97b/4, 98a/12,
98a/12, 98a/17, 98a/25, 98b/2, 98b/4,
98b/13, 98b/14, 98b/15, 98b/23,
98b/25, 99b/25, 115b/21, 132b/22,
139a/17)

-O-

Ornaṭūs-ı Ne-ser *öz. is.* Kişi adı (95a/25,

- 103b/9)
- Ornaṭūs** *bk.* **Ornaṭūs-ı Ne-ser** (95b/1, 95b/2, 95b/11, 95b/13, 95b/15, 95b/18, 96a/22)
- Ornaṭūs Nerre** *bk.* **Ornaṭūs-ı Ne-ser** (95b/12, 95b/14, 95b/19-20)
- Ornaṭūs Sündi** *bk.* **Ornaṭūs-ı Ne-ser** (115a/11)
- P-**
- Peleng-efgen** *bk.* **Peleng-efgen-i Zırh-püş** (36b/22)
- Peleng-efgen-i Zırh-püş** *öz. is.* Kişi adı (32b/17, 33b/4-5, 40a/7, 110b/23, 114b/5-6)
- Pervin Şāh** *öz. is.* Kişi adı (30b/6, 30b/8, 30b/9, 30b/10, 30b/11, 30b/11, 30b/14, 30b/18, 30b/19, 30b/23, 30b/23, 30b/24, 30b/25, 31a/1, 31b/8, 31b/13, 32a/5, 32a/17, 32a/18, 32a/19, 32a/19, 32a/20, 32a/20, 32a/22, 32b/13, 45a/23, 114b/12)
- Pervin Şāh-ı Perrin** *bk.* **Pervin Şāh** (40b/2)
- Perviz Şāh** *öz. is.* Mutahhar Şah'ın oğlu (1a/5, 1a/13, 1a/15, 1b/2, 1b/9, 1b/12, 1b/12, 2a/3, 2a/5, 2b/1, 2b/2, 2b/12, 2b/14, 3a/14, 3b/3, 4a/11, 13b/3, 15a/5, 21b/17, 23b/21, 115a/10)
- Piletin** *bk.* **Piletin-i Pıl-Efgen** (42b/21, 42b/23, 43b/23, 44a/21, 44b/15, 45a/18, 45a/19, 45a/21, 46b/8, 46b/9, 46b/9, 46b/9, 46b/10, 46b/11, 46b/18, 46b/21, 46b/21, 46b/22, 46b/22, 48a/13)
- Piletin-i Pıl-Efgen** *öz. is.* Cevahir Şah'ın pehlivanı (41a/1, 42b/17-18, 44a/19, 44b/8, 48a/12-13, 115a/4)
- Pir Selim-i Hādī** *öz. is.* Kişi adı (56b/13)
- Pir-i Evren-güş** *bk.* **Pir-Efgen-i Evren-güş** (33b/5)
- Pir-Efgen** *bk.* **Pir-Efgen-i Evren-güş** (36b/18, 36b/20, 36b/21, 36b/21, 36b/22, 40a/7)
- Pir-Efgen-i Evren-güş** *öz. is.* Kişi adı (32b/17, 40a/7, 114b/6)
- Pir Pārsān** *öz. is.* Kişi adı (99b/8)
- Pirān Zengī** *öz. is.* Kişi adı (119a/23)
- Pirüz Şāh** *öz. is.* Kişi adı (87a/5, 88a/21, 88a/24, 88a/24, 88a/25, 88b/4, 88b/4, 88b/10, 88b/14, 88b/14, 89a/1, 89a/6, 89b/9, 89b/10, 89b/16, 89b/25, 90b/21)
- Pülād-dest** *bk.* **Ṭumṭurāk Zengī** (57a/14, 69b/24)
- Pür-İşve** *bk.* **Pür-İşve Bānū** (118a/18, 118a/19, 118a/24, 118b/1, 118b/1, 118b/6, 118b/6, 118b/7)

Pür-‘İşve Bānū *öz. is.* Kişi adı (118a/15, 118a/16, 118a/21, 118a/22, 118a/24)

-R-

Racīm *bk.* **Racīm** ‘**Aleyh-il-la‘ne** (70a/15, 70a/16, 91b/19, 91b/21, 91b/23, 91b/24, 92a1)

Racīm ‘**Aleyh-il-la‘ne** *öz. is.* Şeytan’dan bahsederken kullanılır (70a/14, 91b/16)

Ra‘d *bk.* **Ra‘d-ı Cihān-süz** (121b/15, 123b/8, 130b/9, 131a/11, 131a/11, 133a/6, 140a/4, 140a/6, 140a/13, 140a/13)

Ra‘d-ı Cihān-süz *öz. is.* (108a/16-17, 112a/7, 114a/14, 114a/16, 114b/10, 114b/17, 115a/18, 115b/25, 116a/1, 123a/7, 124a/3-4, 124a/8, 127b/3, 128a/2, 128a/3, 128b/7, 128b/8, 129a/23, 131b/19, 133a/7, 135b/24, 140a/3, 140a/4, 140a/6-7, 140a/9)

Rāhī *öz. is.* Sehāb Nerre’nin babası (71a/16)

Rahş (*Far.*) *hay. is.* Rüstem’in atının ismi (31a/1)

Rahş-ı Cihān-peymā *öz. is.* Ferāmerz’in oğlu Cihān-bahş-ı Cihān-ārā’nın atınınadı (65b/13, 132a/9, 136a/19, 143b/7)

Rahş-ı Rehvā Bahrī *bk.* **Rehvār-ı Bahrī** (73b/17)

Rāy *bk.* **Rāy-ı Ā‘zam** (114a/13, 117a/8, 117a/8, 117a/9, 124a/19, 138a/22, 138b/12, 139b/24)

Rāy-ı Ā‘zam *öz. is.* (108a/14, 108a/14, 108a/15, 108a/22-23, 109a/9i, 109a/19, 109a/22, 110a/12, 110a/13-14, 110a/14, 110b/11, 110b/12, 111a/2, 111a/3, 111a/3, 111a/5, 111a/16, 111a/18, 111b/3, 111b/6, 111b/9, 111b/9, 111b/11, 111b/14, 111b/16, 111b/18, 111b/19, 111b/21, 111b/22, 112a/1, 112a/5, 112a/6, 112a/7, 112a/13, 112a/15, 112a/19, 112b/16, 112b/24, 113a/8, 113a/8-9, 113a/9, 113a/10, 113a/11, 113a/12, 113a/16, 113a/18, 113a/21, 113a/21, 113a/21, 113a/23, 113b/9, 113b/10-11, 113b/13-14, 113b/14, 113b/16, 113b/17, 113b/17, 113b/18, 113b/22, 113b/25, 114a/3, 114a/3, 114a/5, 114a/7, 114a/15, 114a/16, 114a/17, 114a/19, 114a/21-22, 114a/22, 114a/23, 114b/4, 114b/8, 114b/20, 115a/7, 115a/11, 115a/12, 115a/17, 115a/23, 115a/25, 115b/19, 115b/21, 116a/5, 116a/20, 116a/23, 116b/18-19, 116b/25, 117a/3, 117a/6, 117a/7, 117a/8, 117a/11, 117a/12, 117a/16-17, 117b/1, 117b/5, 117b/7, 117b/8, 117b/10, 117b/12, 117b/14, 117b/17,

- 118a/1, 118a/4, 118a/5, 118a/8, 118a/8, 118a/9, 118a/13, 118a/14, 118a/16, 118a/18, 118b/2, 118b/3, 118b/5-6, 118b/12, 118b/12, 118b/15, 118b/15-16, 118b/17, 118b/18, 118b/23, 118b/24, 118b/24, 119a/1, 119a/8, 119b/2, 119b/12, 119b/14, 119b/15, 119b/20, 119b/20, 119b/22, 119b/24, 120a/22, 120a/25, 120b/2, 120b/5, 120b/6, 120b/16, 120b/17, 120b/19, 121a/6, 121a/21, 121a/24, 121b/2, 121b/4, 121b/6, 121b/7, 121b/7, 121b/8, 121b/11, 121b/14, 122b/9, 122b/11, 122b/15, 122b/18, 122b/18, 122b/22, 123a/3, 123a/5, 123b/7, 123b/14, 123b/16, 123b/17, 123b/19, 123b/20, 123b/21, 124a/13, 124b/11, 124b/20, 125a/7, 125a/7, 125a/8, 125a/9, 126b/25, 127a/4, 127a/5, 127a/9, 127a/14, 127a/24, 128a/2, 128a/2, 128a/4, 128a/9, 128a/10, 128b/1, 128b/1, 128b/1, 128b/4, 128b/8, 128b/10, 128b/12, 129a/3, 129a/4, 129a/16, 129a/22, 129a/22, 129a/24, 129a/25, 129b/4-5, 130a/6, 130a/6, 130a/18, 130a/13, 130b/8, 130b/9, 131a/10, 131a/11, 131a/11, 131a/13, 131b/1, 131b/14, 131b/17, 131b/19, 131b/19, 131b/22, 131b/23, 131b/23, 131b/23, 131b/25, 132a/1, 132a/1, 132a/3, 132a/5, 132a/13, 132a/13, 132a/16, 132a/20, 132b/1, 132b/4, 132b/6, 132b/13, 132b/15, 132b/16, 132b/21, 132b/22, 133a/4, 133a/5, 133a/6, 133a/6, 133a/9, 133a/9, 133b/23, 133b/23, 135b/19, 135b/20, 135b/21, 135b/22, 135b/22, 135b/23, 135b/24, 136a/3, 136a/5, 136a/8, 136a/13, 137a/18, 137a/18, 137b/22, 137b/23, 137b/25, 138a/7, 138a/11, 138a/23, 138b/9, 138b/10, 138b/14, 138b/17, 138b/25, 139a/1, 139a/22, 139b/20, 139b/23, 139b/25, 139b/25, 140a/3, 140a/5, 140a/6, 140a/9, 140a/12, 140a/16, 140a/17, 140a/19, 140a/24, 140a/25, 140b/4, 140/7, 140b/16, 140b/20, 141a/7, 141a/7, 141a/8, 141a/9, 141a/11, 141a/13, 141a/13, 141a/17, 141a/19, 141a/23, 141a/23, 141b/1, 141b/3, 141b/12, 142a/18, 142b/1, 142b/2, 142b/6, 142b/9, 142b/11, 142b/13, 142b/14, 142b/19, 142b/22, 143a/1, 143a/2, 143a/4, 143a/9, 144a/8, 144a/8, 144b/20, 144b/21, 144b/23, 144b/24, 144b/25)
- Rehvā-i Baḥrī** *bk.* **Rehvār-ī Baḥrī** (73b/17)
- Rehvā** *bk.* **Rehvā-i Baḥrī** (74a/7, 74a/11)
- Rehvar** *bk.* **Rehvār-ī Baḥrī** (74a/9)
- Rehvār** *bk.* **Rehvār-ī Baḥrī** (71a/2, 71a/3, 71a/4, 71a/5, 71a/6, 71a/7, 71a/8, 71a/8, 71a/9, 71a/10, 71a/12, 71a/13,

71a/14, 71a/21, 76b/6, 75a/175b/1,
76b/2,76b/6, 86b/21, 87b/2, 87b/5,
87b/10, 95b/4, 95b/5, 95b/15, 96a/9,
96a/18, 96a/19, 130a/19, 130b/5)

Rehvār-dest *bk. Rehvār-ı Bahrî* (71a/2)

Rehvār-ı Bahrî *öz. is.* Atın adı (73b/13,
73b/17, 74a/8-9, 75a/1, 75b/3, 76a/18,
77a/14, 86b/20, 87b/6, 87b/20,
88b/18, 88b/23, 91a/23-24, 91b/9,
95a/5, 103b/3, 115b/6, 119a/14,
130a/19)

Remed Şāh *öz. is.* (5b/23, 6a/2, 6a/3,
6a/20, 8a/15, 8a/16, 8a/22, 8a/25,
8a/25, 8b/1, 8b/1, 8b/4, 8b/5, 8b/10,
8b/13, 8b/14, 8b/14, 8b/15, 8b/16,
8b/16, 8b/16, 8b/24, 9a/1, 9a/1, 9a/4,
9a/5, 9a/6, 9a/7, 9a/7, 9a/8, 9a/16,
9b/6, 9b/8, 9b/8, 9b/9, 9b/9, 9b/10,
9b/10, 9b/11, 9b/11, 9b/14, 9b/15,
9b/18, 9b/20, 9b/21, 9b/25, 10b/6,
10b/8, 10b/9, 10b/12, 10b/12, 10b/16,
11a/15, 11a/16, 11a/19, 11a/22,
12b/16, 12b/24, 13a/6, 13a/8, 15a/5,
16b/8, 21b/17, 23b/10, 25b/11, 26b/3,
27a/12, 27a/15, 27a/25, 27b/5,
27b/12, 27b/13, 27b/22, 27b/25,
28b/10, 28b/11, 28b/18, 28b/24,
29a/1, 36b/1, 40a/19, 48a/6)

Remed Şāh-ı Dīv-çeşm *bk. Remed Şāh*
(114b/23-24)

Remed Şāh-ı Zengī-bār *bk. Remed Şāh*
(27b/20)

Rencebīl Şoğan *öz. is.* Kişi adı (126a/3)

Rūh-ı Dāvūd *bk. Dāvūd Nebī* (56b/16)

Rum *öz. is.* Osmanlı Devleti ve
Arabistan harici yerler, Anadolu
(5a/24)

→ Rum hıracı (5a/24)

Rüstem *öz. is.* Feramerz'in babası,
Dönemin İran kralı, Fars/Pers
mitolojisinin efsanevi kahramanı
(5b/18, 5b/19, 9b/17, 10a/3, 11a/11,
11a/15, 11b/3, 14a/1, 14a/20, 20a/15,
25a/4, 34b/25, 35a/1, 35a/5, 51b/7,
72a/12, 117b/22, 117b/24, 140a/2)

Rüstem İbn-i Zāl *bk. Rüstem* (8b/17,
35b/3-4, 140b/9)

Rüstem-i Zābilī *bk. Rüstem* (1a/2)

-S-

Şabā *bk. Şabārū 'Ayyār* (79b/6)

Şabā *bk. Şehr-i Şabā* (33a/15, 40a/12)

Şabār *bk. Şabārū 'Ayyār* (79b/1, 79b/3)

Şabār 'Ayyār *bk. Şabārū 'Ayyār* (79a/25)

Şabārū *bk. Şabārū 'Ayyār* (79b/14,
79b/15, 79b/18, 79b/18, 80a/3, 80a/4,
80a/4, 80a/4, 80a/6, 80a/8, 83b/7,
83b/8, 97a/9, 97a/12, 97a/20, 97b/4,

97b/6, 97b/8, 97b/8, 97b/12, 97b/19, 97b/22, 97b/23, 98a/2, 98a/3, 98a/5, 98a/10, 98a/19, 98a/23, 98a/23, 98a/24, 98b/5, 98b/11, 98b/13, 98b/14, 98b/16, 99a/5, 99a/9, 99a/20, 99a/20, 99a/20, 99a/24, 99b/1, 99b/5, 99b/13, 99b/19, 100a/11, 101a/4, 101a/18, 103b/19, 103b/20, 104a/1, 104a/3, 104a/12, 104a/13, 104a/15, 104a/17, 104a/17, 104a/19, 104a/20, 104a/20, 104a/21, 104b/1, 104b/4, 104b/10, 104b/11, 104b/13, 104b/13, 104b/15, 104b/21, 105b/15, 105b/16, 105b/17, 105b/19, 139b/8,)

Şabārū ‘Ayyār *öz. is.* Kişi adı (79a/18, 83b/7, 83b/9, 83b/10, 83b/15, 83b/17, 97a/8, 97a/8, 97a/10, 97a/11, 97a/12, 97a/14, 97a/15, 97a/16, 97a/18, 97b/10-11, 97b/15, 98a/1, 98a/8, 98a/11, 98a/14, 98a/16, 98a/22, 98b/6, 98b/18, 98b/22, 98b/23, 99a/1, 99a/13, 99a/16-17, 99a/19, 99a/21, 99b/6, 99b/7, 99b/10, 99b/12, 100a/2-3, 100a/17, 100a/24, 103b/18, 103b/22, 103b/23, 104a/1, 104a/4, 104a/9, 104a/11, 104a/22, 104a/23, 105a/6-7, 105b/5, 105b/6, 139a/17)

Sa‘d *bk.* **Sa‘d-ı Sepīd-endām** (2b/16, 3a/4, 3a/8, 3a/8, 3a/11, 3a/13, 3a/13, 3a/16, 3a/16, 3a/17, 3a/18, 3a/18, 3a/19, 12a/11, 12a/12, 12a/13, 12a/15, 12a/16, 12a/16, 12a/18,

12a/18, 12a/19, 12b/6, 13a/3, 53b/1, 53b/1, 68a/7)

Sa‘d-ı Sefīd-endām *bk.* **Sa‘d-ı Sepīd-endām** (1b/18)

Sa‘d-ı Sepīd-endām *öz. is.* Muṭahhar Şāh’ın pay-ı taht pehlivanı (2a/6, 2b/5-6, 2b/6, 2b/15, 3a/4, 3a/5, 4b/10, 4b/16, 12a/9, 18a/19, 21b/23, 40b/9, 52a/23, 53a/25, 53a/25, 68a/6,)

Sa‘d-ı Sepīd-endāz *bk.* **Sa‘d-ı Sepīd-endām** (68a/7)

Şad-ser ü ‘Ankā-yı Ser ü Heft-çeşm-i Āteş-efrūz *öz. is.* Kişi adı (72a/25-72b/1)

Şaff-der *bk.* **Şaff-der-i Şaff-şiken** (9a/21, 9a/21, 9a/22, 9a/24, 9a/24, 9a/25, 9a/25, 9b/1, 9b/2, 9b/3, 9b/4, 9b/5, 9b/12, 52b/3, 52b/4)

Şaff-der-i Şaff *bk.* **Şaff-der-i Şaff-şiken** (8b/24)

Şaff-der-i Şaff-şiken *öz. is.* Remed Şah’ın pehlivanlarından birinin lakabı (5b/23-24, 8b/5, 8b/24-25, 9a/16, 9a/17, 9a/18, 9a/19, 9a/20, 52b/1, 9a/22, 13a/6, 25b/11, 26b/4, 27a/12, 27a/15, 28b/1, 40a/19, 52b/1, 68a/13, 129a/19)

Şaff-şiken *bk.* **Şaff-der-i Şaff-şiken** (28b/11, 68a/14, 114b/24)

Şahrā-yı Heyhāt *öz. is.* Yer adı (92a/22-

- 23, 92a/23)
- Şahrā-yı Sepīd-ābād** *bk. Sepīd-i Ā'zam* (17a/1)
- Sālūs** *bk. Sālūs Hindī* (112b/6, 119a/21, 119a/21)
- Sālūs Hindī** *öz. is. Laysāniyye ülkesinin şahı İlyās Şāh'ın cihan pehlivanlarından birisi* (112b/5)
- Sālūs Laysānī** *bk. Sālūs Hindī* (119a/20)
- Sām** *bk. Sām-ı Siyāh Kāba* (35a/18, 71a/15, 71a/16, 71a/16, 71a/19, 77a/5, 77a/, 77a/8, 77a/10, 77a/10, 120b/24, 120b/25, 120b/25, 121a/21, 121b/1, 121b/7)
- Sām-ı Siyāh Kāba** *öz. is. Kişi adı* (120b/24, 132a/15)
- Sāmān** *bk. Sāmān Hindī* (119a/10)
- Sāmān Hindī** *öz. is. Kişi adı* (119a/8)
- Sām-sīn-pūş** *öz. is. Laysāniyye ülkesinin şahı İlyās Şāh'ın pay-ı taht pehlivanı* (112b/6, 112b/7)
- Sām-süvār** *öz. is. Hz. Nuh'un oğlu ki semitik kavimler bunun neslindedir* (35a/18, 71a/15)
- Sāmūr** *bk. Sāmūr Hindī* (120a/5, 120a/6, 120a/13, 120a/13, 120a/15, 120a/18, 120a/18, 120b/1, 120b/1)
- Sāmūr Hindī** *öz. is. Kābāliyye ülkesinin şahı Muḳbil Şāh'ın pehlivanlarından birisi* (112b/10, 120a/1, 120a/7, 120a/8, 120a/9, 120a/10, 120a/11, 120a/12, 120a/14-15, 120a/16, 120a/20, 120a/21)
- Samūsāy Dānā** *öz. is. Rāy-ı Ā'zam'ın veziri* (108a/19)
- Şar** *bk. Şarşar-ı Sebük-bār* (117a/20)
- Sārıḳ** *bk. Sārıḳ-ı Hīle-cūy* (117a/17, 117b/5, 117b/10, 117b/11, 118a/8, 118a/12, 118a/16, 118b/4, 118b/15, 119a/12, 124a/17, 124a/19, 124a/23, 124a/25, 124b/2, 124b/3, 124b/4, 124b/5, 124b/7, 124b/8, 124b/8, 124b/9, 124b/10, 124b/10, 124b/10, 124b/11, 124b/11, 124b/12, 124b/21, 124b/24, 124b/25, 124b/25, 125a/3, 125a/5, 125a/7, 125a/8, 125a/8, 129b/12, 129b/15, 133a/23, 133b/1, 134b/18, 134b/20, 135a/2, 135a/2, 135a/3, 135a/4, 135a/5, 135a/6, 135a/20, 139b/8, 141b/11, 141b/11, 141b/13, 141b/16, 141b/11, 141b/11, 141b/13, 141b/16, 141b/19, 141b/11, 141b/11, 141b/13, 141b/16, 141b/21, 141b/11, 141b/11, 141b/13, 141b/16, 141b/24, 141b/11, 141b/11, 141b/13, 141b/16, 141b/25, 142a/1, 142a/2, 142a/6, 142a/13, 142a/15, 142a/17, 142a/18, 142a/18, 142a/19, 142a/22, 142a/24, 142b/3, 142b/7, 142b/7,

142b/9, 142b/9, 142b/13, 142b/24,
143a/3, 143a/6)

Sārīk ‘Ayyār (114a/14, 117b/6, 118a/6,
118a/12, 118a/15, 118a/20, 118b/4,
118b/5, 118b/9, 118b/12, 124a/21,
124b/20, 124b/22, 124b/23, 124b/23,
129b/12, 129b/12-13, 132b/25,
133a/12, 133a/18, 133a/25, 133b/14,
134b/13, 134b/25-135a/1, 135a/2,
135a/7, 139a/716, 141b/2, 142a/22,
142b/6, 142b/23, 142b/24, 142b/25,
143a/5, 143a/9)

Sārīk-ı Hīle-cū *bk.* **Sārīk-ı Hīle-cūy**
(112a/12, 113b/21, 117a/16, 117a/22,
117a/23-24, 117b/3, 134b/18)

Sārīk-ı Hīle-cūy *öz. is.* Kişi adı (108a/17)

Şarimsak Ağa *öz. is.* Kişi adı (126a/4)

Şarşar *bk.* **Şarşar-ı Sebük-bār** (34a/10,
34a/10, 34a/12, 34a/14, 34a/17,
34a/18, 34a/18, 34a/18, 34a/19,
34a/22, 34a/25, 34b/1, 34b/3, 34b/4,
34b/5, 34b/6, 34b/9, 34b/9, 34b/10,
34b/11, 34b/14, 34b/16, 34b/18,
34b/19, 34b/19, 34b/20, 34b/21,
34b/21, 34b/22, 35a/8, 35a/11,
35a/11, 35a/12, 35a/12, 35a/14,
35a/15, 35a/17, 35a/20, 35a/20,
35a/21, 35a/22, 35a/23, 35b/2, 35b/3,
35b/3, 35b/7, 35b/10, 35b/10, 35b/11,
35b/12, 35b/13, 35b/18, 35b/20,
35b/22, 35b/23, 35b/25, 35b/25,

36a/1, 36a/4, 36a/8, 36a/8, 337a/4,
37a/5, 37a/10, 37a/12, 37a/15,
37b/24, 38a/1, 38a/2, 38b/4, 38b/5,
38b/7, 38b/9, 38b/9, 38b/11, 39a/19,
40b/17, 40b/118, 40b/20, 40b/20,
40b/21, 40b/22, 40b/23, 41a/6,
41a/19, 41a/20, 41a/22, 41a/24,
41a/24, 41b/2, 41b/4, 41b/5, 41b/8,
41b/9, 41b/10, 41b/13, 41b/22, 42a/2,
42a/2, 42a/3, 42a/4, 42a/10, 42a/12,
42a/15, 42b/9, 43a/4, 43a/8, 43a/12,
43b/7, 43b/7, 44a/6, 44a/7, 44a/8,
44a/11, 44a/12, 44a/14, 44a/14,
44a/14, 44a/15, 44a/15, 44a/17,
44a/18, 44a/20, 44a/20, 44a/20,
44a/22, 44a/23, 44a/24, 44a/25,
44b/3, 44b/10, 44b/11, 45a/3, 45a/3,
45a/23, 47a/10, 47a/11, 47a/14,
47a/16, 47a/17, 48a/14, 48a/16,
48a/17, 48b/14, 48b/14, 48b/15,
48b/17, 48b/17, 48b/18, 48b/20,
48b/23, 48b/25, 49a/2, 49a/5, 49a/5,
49a/8, 49a/21, 49b/9, 49b/10, 49b/10,
49b/13, 54b/13, 54b/14, 54b/15,
54b/18, 55a/2, 55a/2, 55a/3, 55a/11,
55a/14, 55a/15, 55a/16, 55a/19,
55a/20, 55b/1, 55b/1, 55b/2, 55b/5,
55b/7, 55b/9, 55b/9, 55b/12, 55b/12,
55b/13, 55b/14, 55b/14, 55b/14,
55b/15, 55b/17, 55b/18, 55b/19,
55b/19, 55b/20, 55b/21, 55b/22,
55b/24, 55b/25, 56a/1, 56a/5, 56a/6,

56a/7, 56a/8, 56a/12, 56a/14, 56a/15,
 56a/16, 56a/18, 56a/20, 56a/21,
 56a/22, 56a/23, 56a/24, 56b/1, 56b/2,
 56b/5, 56b/6, 56b/6, 56b/7, 56b/7,
 56b/8, 56b/8, 56b/9, 56b/13, 56b/14,
 56b/14, 56b/19, 56b/21, 56b/23,
 56b/23, 56b/25, 57a/1, 57a/3, 57a/4,
 57a/5, 57a/6, 57a/6, 57a/6, 57a/7,
 57a/9, 57a/10, 57a/16, 57b/15,
 57b/20, 57b/22, 57b/23, 57b/24,
 57b/25, 58a/3, 58a/4, 58a/6, 58a/8,
 58a/8, 58a/13, 58a/15, 58a/18, 58b/3,
 58b/4, 58b/5, 58b/6, 58b/9, 58b/18,
 58b/20, 58b/22, 58b/22, 58b/25,
 59a/1, 59a/2, 59a/4, 59a/5, 59a/6,
 59a/8, 59a/9, 59a/12, 59a/13, 59a/16,
 59a/20, 59a/20, 59a/21, 59a/21,
 59a/23, 59a/24, 59a/25, 59b/1, 59b/1,
 59b/2, 59b/3, 59b/4, 59b/5, 59b/5,
 59b/7, 59b/7, 59b/9, 59b/9, 59b/9,
 59b/10, 60a/2, 60a/5, 60a/8, 60a/12,
 60a/17, 60a/18, 60a/20, 60a/22,
 60a/22, 60a/23, 60a/24, 60b/2, 60b/2,
 60b/3, 60b/4, 60b/5, 60b/6, 60b/11,
 60b/13, 60b/17, 60b/18, 60b/18,
 60b/19, 60b/20, 60b/21, 60b/22,
 60b/23, 61a/2, 61a/3, 61a/5, 61a/6,
 61a/7, 61a/11, 61a/11, 61a/13,
 61a/19, 61a/24, 61b/1, 61b/3, 61b/4,
 61b/8, 61b/14, 63b/13, 63b/15,
 63b/17, 63b/18, 63b/19, 64a/5, 64a/7,
 64a/13, 64a/13, 64a/14, 64a/17,
 64a/19, 64a/20, 64a/24, 64b/2, 64b/2,
 64b/6, 64b/7, 64b/8, 64b/15, 64b/15,
 64b/18, 64b/24, 65a/2, 65a/5, 65a/8,
 65a/11, 65a/11, 65a/12, 65a/13,
 65a/14, 65a/19, 65a/19, 65a/23,
 65a/25, 65b/3, 65b/4, 65b/4, 65b/5,
 65b/6, 65b/8, 65b/9, 65b/10, 65b/11,
 65b/14, 65b/24, 65b/25, 66a/3, 66a/3,
 66a/4, 66a/5, 66a/6, 66a/8, 66a/8,
 66a/19, 66a/21, 66a/21, 66b/5, 66b/6,
 66b/8, 66b/20, 66b/23, 66b/24, 67a/4,
 67a/15, 67a/17, 67b/1, 67b/2, 67b/3,
 67b/5, 67b/5, 67b/16, 67b/17, 67b/18,
 67b/20, 67b/21, 68a/1, 68a/9, 68a/12,
 68a/16, 68a/17, 68b/4, 68b/4, 68b/5,
 68b/8, 68b/8, 68b/9, 68b/10, 68b/13,
 68b/19, 69a/3, 69a/5, 69a/6, 69a/7,
 69a/8, 69a/9, 69a/11, 69a/14, 69a/14,
 69a/15, 69a/16, 69a/16, 69a/17,
 69a/24, 69b/1, 69b/2, 69b/3, 69b/4,
 69b/5, 69b/6, 69b/6, 69b/7, 69b/8,
 69b/10, 69b/11, 69b/12, 69b/13,
 69b/14, 69b/15, 69b/16, 69b/17,
 69b/18, 69b/20, 69b/20, 69b/21,
 69b/22, 69b/2, 69b/24, 70a/8, 70a/9,
 70a/10, 70a/12, 70b/7, 78b/2, 78b/4,
 80a/13, 80b/23, 81b/5, 81b/6, 82a/21,
 82a/22, 82b/1, 82b/9, 82b/9, 82b/11,
 82b/12, 82b/14, 82b/14, 82b/23,
 83a/1, 83a/5, 83a/5, 83a/6, 83a/7,
 83b/25, 96b/20, 97a/14, 97b/19,
 97b/20, 97b/21, 97b/21, 98a/10,

98b/24, 99a/3, 99a/15, 99a/17, 117a/15, 117a/16, 117a/17, 117a/19,
 99a/20, 99b/5, 99b/6, 99b/8, 99b/8, 117a/20, 117a/21, 117a/21, 117a/22,
 99b/10, 99b/16, 99b/20, 99b/22, 117a/23, 117a/24, 117a/25, 117b/3,
 99b/23, 99b/24, 100a/7, 100b/1, 117b/4, 117b/6, 117b/7, 117b/11,
 100b/4, 100b/23, 100b/23, 101a/2, 117b/14, 117b/14, 117b/17, 117b/17,
 101a/8, 101a/8, 101a/10, 101a/12, 117b/18, 118a/1, 118a/1, 118a/2,
 101a/12, 101a/13, 101a/15, 101a/18, 118a/7, 118a/8, 118a/13, 118a/13,
 101a/20, 101a/24, 101a/24, 101a/25, 118a/16, 118a/16, 118a/17, 118a/20,
 101b/1, 101b/4, 101b/4, 101b/9, 118a/22, 118a/22, 118a/24, 118b/1,
 101b/9, 101b/10, 101b/11, 101b/13, 118b/3, 118b/4, 118b/4, 118b/6,
 101b/18, 102b/17, 102b/17, 102b/21, 118b/11, 118b/16, 118b/16, 118b/20,
 102b/21, 102b/22, 102b/22, 102b/23, 118b/21, 119a/19, 119a/20, 119a/20,
 102b/24, 103a/1, 103a/2, 103a/3, 119b/11, 120b/8, 120b/10, 120b/11,
 103a/4, 103a/5, 103a/6, 103b/1, 120b/13, 121a/2, 121a/14, 124a/17,
 103b/15, 103b/21, 103b/25, 104a/2, 124a/22, 124a/23, 124b/2, 124b/3,
 104a/5, 104a/6, 104a/9, 104a/13, 124b/4, 124b/5, 124b/5, 124b/7,
 104a/14, 104a/15, 104a/15, 104a/16, 124b/8, 124b/8, 124b/14, 124b/15,
 104a/18, 104a/22, 104a/25, 104a/25, 124b/20, 124b/21, 124b/25, 124b/25,
 104b/2, 104b/5, 104b/6, 104b/7, 125a/4, 125a/5, 125a/9, 125a/14,
 104b/12, 104b/13, 104b/15, 104b/22, 125a/15, 125b/14, 125b/16, 125b/17,
 104b/25, 105a/1, 105a/2, 105a/5, 125b/18, 125b/20, 125b/23, 126a/6,
 105a/10, 105b/5, 105b/12, 105b/13, 126a/9, 126a/10, 126a/10, 126a/11,
 105b/15, 105b/16, 105b/18, 105b/19, 126a/11, 126a/11, 126a/12, 126b/1,
 105b/21, 106a/10, 112a/21, 113b/8, 126b/2, 126b/2, 126b/3, 126b/3,
 113b/9, 113b/11, 113b/13, 113b/14, 126b/13, 126b/14, 126b/15, 126b/20,
 113b/15, 113b/16, 113b/19, 113b/21, 127b/17, 127b/22, 129b/11, 129b/15,
 113b/21, 113b/22, 113b/24, 113b/25, 130a/1, 130a/2, 130a/7, 132a/8,
 114a/8, 114a/13, 114a/18, 115b/21, 132b/24, 137b/19, 137b/19, 137b/21,
 115b/22, 116a/16, 116a/18, 116b/11, 137b/21, 138a/7, 138a/11, 138a/12,
 116b/21, 116b/22, 116b/23, 116b/23, 138a/14, 138a/20, 138b/3, 138b/4,
 116b/25, 117a/1, 117a/6, 117a/6, 138b/7, 138b/10, 138b/19, 138b/21,
 117a/7, 117a/8, 117a/12, 117a/15, 138b/23, 139a/12, 139a/15, 139a/23,

139b/6, 139b/8, 139b/11, 139b/17,
139b/20, 139b/22, 139b/24, 140a/9,
140a/11, 140a/12, 140a/13, 141a/18,
141a/21, 141a/24, 141b/3, 141b/7,
141b/9, 141b/11, 142b/4, 142b/8,
143a/3)

→ leşker-i Şarşar (67b/2)

Şarşar ‘Ayyār *bk.* **Şarşar-ı Sebük-bār**
(41a/18, 44a/15, 49a/13, 49b/12,
55a/4, 55a/18, 60b/6, 65a/7, 69a/25,
105b/1, 121a/1, 124b/12, 124b/24,
126b/21, 127b/12, 128a/9, 128a/11,
129b/21, 129b/23)

Şarşar Vezîr *bk.* **Şarşar-ı Sebük-bār**
(97a/14)

Şarşar-ı Sebük-bār *öz. is.* Kişi adı
(33b/16, 33b/20, 34a/7, 34a/8, 34a/9,
34a/14, 34b/4, 35a/4, 35b/9, 35b/17,
35b/21, 36b/3-4, 37a/3, 40b/16,
40b/24, 41a/16, 42a/11, 47a/8-9,
54b/9, 54b/10, 54b/10-11, 55a/12,
55b/10, 57b/12, 58a/18, 59a/20,
61a/13, 63b/10, 63b/10, 65a/21,
68b/16, 69b/6, 78b/2, 78b/2-3,
79b/13, 80b/6, 82b/4, 83a/3, 96b/19,
97a/16, 97b/1, 98a/4, 100b/2, 100b/8,
100b/21, 101a/7, 101a/14, 101b/14,
102b/15-16, 101b/19, 103b/25,
104a/10, 104a/15, 104b/2, 104b/4,
105b/4, 113b/9, 114a/1, 114a/13,
115b/11, 116a/15, 118a/10, 118a/21,

125b/8, 130a/10, 132b/5, 137b/17,
139a/16)

Şarşar-ı Sebük-bār ‘Ayyār *bk.* **Şarşar-ı
Sebük-bār** (111a/15, 128a/7)

Sāve Hindî *öz. is.* Hürrem Şāh’ın
pehlivanlarından birisi (113a/1)

Sāviye *bk.* **Sāviye-i Hindî** (143b/1,
143b/3, 143b/4, 143b/7, 143b/9,
143b/12, 143b/14, 143b/15, 143b/16,
143b/19, 143b/22, 143b/24, 143b/25,
144a/1, 144a/1, 144a/2, 144a/4,
144a/4, 144a/6)

Sāviye-i Hind *bk.* **Sāviye-i Hindî**
(143a/22)

Sāviye-i Hindî *öz. is.* Hürrem Şāh’ın sol
kol pehlivanı (141a/1, 143a/19,
143a/22)

Sāviye-i Hindū *bk.* **Sāviye-i Hindî**
(143a/21)

Sāviye-i Nîze-dār *bk.* **Sāviye-i Hindî**
(143b/2, 143b/17)

Sebük-bār *bk.* **Şarşar-ı Sebük-bār**
(37a/23, 79a/23)

Sectür Leylānî *bk.* **Leylān Şāh** (114b/25)

Sedd-i İskender *öz. is.* Yer adı, Çağının
en yüksek teknolojisiyle yapıldığı
düşünülen yüksek dağ veya sıradağlar
dizisi. Hz. Hızır ve İlyas kıssasında da
geçen bir mekan (12a/12, 17a/18,

18b/3, 21a/3, 31a/20, 36b/18, 62a/1,
106b/7, 122a/3, 144b/1)

Sehāb *bk. Sehāb Nerre* (70a/17, 70a/22,
70b/14, 71a/11, 71a/15, 71a/18,
71a/18, 71a/19, 71a/24, 71b/8, 71b/8,
71b/10, 71b/11, 72a/1, 72a/1, 72a/2,
72a/2, 72a/3, 72a/4, 72a/5, 72a/5,
72a/6, 72a/7, 72a/7, 72a/14, 72a/16,
72a/17, 72b/22, 72b/22, 72b/24,
74a/21, 74a/21, 74a/22, 75a/8, 76b/4,
76b/6, 77a/14, 77b/13, 78a/9, 78a/11,
87b/3, 88a/10, 88b/15, 90a/23,
90a/25, 90b/1, 90b/10, 94b/14, 95a/6,
95a/11, 95a/16, 95a/21, 95a/24,
95b/4, 95b/9, 96a/24, 103a/4, 103b/8)

→ *Ḳal' a-i Sehāb* (70b/11)

Sehāb-ı Çihil-dest *bk. Sehāb Nerre*
(83b/22)

Sehāb-ı Çihil-dest Nerre *bk. Sehāb Nerre*
(70b/22)

Sehāb Nerre *öz. is. Kişi adı* (70a/16,
70a/21, 70b/12, 70b/15, 70b/23,
71a/2, 71a/10, 71a/25, 71b/1-2, 71b/3,
71b/7, 71b/9, 72a/9, 72a/10, 72a/15,
72b/22, 74a/19, 74a/20, 75b/14,
75b/21, 76a/7, 76a/23, 76b/1, 76b/3,
76b/20, 77a/19, 89a/3, 90b/20,
95a/13, 95a/14, 95a/15, 95a/15,
96b/12)

→ *Ḳal' a-i Sehāb Nerre* (70b/11)

Sehlān *bk. Sehlān-ı Hikmet-şinās*
(89a/14, 89a/17, 95a/4, 95a/4, 95a/6,
96a/25)

Sehlān-ı Hikmet-şinās *öz. is. Kişi adı*
(87a/8)

Sehlān Perī *bk. Sehlān-ı Hikmet-şinās*
(89a/9)

Sehlān Vezīr *bk. Sehlān-ı Hikmet-şinās*
(87a/12, 89a/11-12, 89a/12, 89a/16,
95a/3, 95b/24, 96a/10, 96a/10,
96a/12, 96a/14-15, 96a/17, 96a/24,
96a/25, 96b/3, 97a/2, 110b/1)

Semāk-ı Māhī-beden *öz. is. Kişi ismi*
(89b/13-14, 90b/15)

Semāk-ı Māhī-beden-i Māymūn-ser *bk.*
Semāk-ı Māhī-beden (89b/8)

Semensā Bānū *öz. is. Kişi ismi* (91a/11,
91a/19, 91a/21, 91a/24, 91a/25,
91b/1, 91b/3, 92a/7, 94b/8, 94b/8,
94b/11, 94b/16, 94b/18, 94b/22,
96b/3, 97a/2, 110b/1)

Semensāy-ı Simīn-tāc Bānū *öz. is. Kişi*
ismi (91a/5)

Semen-zād Şāh *öz. is. Kişi ismi* (3b/10,
3b/11, 3b/16, 3b/17)

Semīn 'İzār Bānū *öz. is. Kadın ismi*
(4a/9)

Semmāk *bk. Semāk-ı*
Māhī-beden-i Māymūn-ser

- (90b/17)
- Seng-endāz** *bk. Melik Seyf* (13b/11)
- Sepīd-ābād** *bk. Sepīd-i Ā'zam* (14a/20)
- Sepīd-i Ā'zam** *öz. is. Yer adı* (1a/4, 1b/10, 1b/10, 1b/15, 2a/2, 3b/14, 3b/19, 3b/19, 3b/22, 5b/17, 9b/20, 10a/4, 10b/15, 11a/1, 11a/14, 11b/1, 12b/24, 13b/4, 13b/22, 13b/23, 13b/24, 14a/14, 14a/19, 14b/1, 14b/13, 14b/20, 14b/20, 15a/13, 15b/23, 15b/25, 16a/1, 23b/21)
- Serā-perde-i İskender** *bk. İskender-i Kübrā* (3b/22, 4a/13, 12b/13, 13a/6, 15a/1, 16a/24, 17b/7, 36a/23, 40a/7, 43b/22, 49a/11, 58b/1, 63b/3, 66a/10, 69b/23, 79a/10, 80a/16, 97a/18, 100b/10, 101b/18, 103b/9, 109b/7, 110b/24, 118b/17, 129a/8, 130b/11, 132b/24)
- Serā-perde-i İskender-i Kübrā** *bk. İskender-i Kübrā* (3b/20, 13a/5, 13a/6, 14b/21, 16a/22, 19a/8, 21b/16, 25a/10, 35b/13, 37a/2, 40a/8, 40a/13, 47a/17, 47b/6, 52a/4-5, 99a/1, 102b/15, 103b/7, 104a/2, 114b/18)
- Ser-bāz** *bk. Ser-bāz 'Ayyār* (10b/17, 10b/19, 16a/2, 17a/11, 18b/17, 18b/17, 18b/18, 18b/24, 18b/25, 19a/1, 19a/6, 19a/24, 44b/13, 52a/9, 66a/17, 66a/22, 67b/18, 67b/18, 68a/5, 97b/9, 97b/10, 97b/11, 99a/4, 100a/6, 115b/11, 133a/24, 133a/25, 133b/19, 133b/25, 134a/7, 134b/3, 134b/15, 135a/1, 135a/4, 135b/2, 135b/4, 136b/8, 138b/7)
- Ser-bāz 'Ayyār** *öz. is. Kişi adı* (4a/14, 10b/9, 10b/11, 10b/16, 10b/18-19, 10b/20, 12b/15, 13a/2, 16a/2, 16a/12, 16b/4, 18b/13, 18b/21, 19a/1, 19a/5, 19a/10, 19a/24, 19b/3, 19b/15, 35b/18, 44b/23, 47a/11, 97a/12, 97a/18, 97b/5, 97b/7, 97b/7, 97b/15, 97b/19, 97b/20, 98a/11, 98b/13, 98b/16, 98b/24, 98b/25, 99b/25, 132b/25, 133a/12, 133b/14, 133b/18, 133b/20, 133b/20, 133b/21, 133b/25, 134a/3, 134a/20, 134b/14, 134b/14-15, 134b/24, 135a/18, 136b/7, 139a/16)
- Ser-bāz-ı Cihān** *bk. Ser-bāz 'Ayyār* (137b/19)
- Ser-cenād Nerre** *öz. is. Kişi adı* (115b/12)
- Ser-ser-i Bāhrī** *öz. is. Canavar adı* (102a/25)
- Serḥāb** *bk. Serḥāb-ı Cinnī* (3a/24, 3a/25, 3b/1, 3b/9,)
- Ser-ḥāb-ı Cinnī** *öz. is. Kişi ismi* (3a/24, 3b/1, 3b/9, 3b/11, 36a/3)
- Seyf** *bk. Melik Seyf* (15a/15, 15b/4, 23b/1)

- Seykür Vezir** *öz. is.* Kişi adı (124a/14)
- Seylân** *bk.* **Silân Ser-â-ser-i Kemer** (41b/25, 41b/25, 42a/1, 42a/7, 42a/8, 42a/8, 42a/9, 42a/9, 42a/10, 42a/12, 42a/13)
- Seylân-ı Siyeh-püş** *öz. is.* Kişi adı (67a/19)
- Seyhün Vezir** *öz. is.* Kişi Aadı (108a/23)
- Sınāram Zengi** *öz. is.* Kişi adı (121a/10)
- Silân** *bk.* **Silân Ser-â-ser-i Kemer** (41b/23)
- Silân Ser-â-ser-i Kemer** *öz. is.* Kişi adı (41b/20, 41b/22)
- Simîn ‘İzār Bānū** *bk.* **Semîn ‘İzār Bānū** (4a/10)
- Sind** *öz. is.* Yer adı (49b/18, 49b/23, 50a/2)
- Sincāb Nerre** *öz. is.* Kişi adı (115a/23)
- Simurg-ı ‘Ankā** *öz. is.* Efsanevi kuş (35b/19, 72b/1, 94a/17, 97b/2)
- Siper-i İskender** *bk.* **Sedd-i İskender** (7b/8, 20b/25, 24b/5, 31a/16, 34b/8, 68a/21, 106b/4, 115b/10)
- Siyāmek Şāh** *bk.* **Siyāmek Şāh-ı Simîn-tāc** (57a/24, 57b/2, 57b/8, 58b/12, 58b/14, 58b/15, 58b/19, 60b/2, 60b/6, 60b/7, 60b/8, 60b/8, 60b/9, 60b/9)
- Siyāmek Şāh-ı Simîn-tāc** *öz. is.* Kişi adı (57a/15, 57b/10)
- Sultān Bānu-vān** *öz. is.* Kişi adı (126b/17, 127a/3)
- Sultān-ı Cinnistān Nerre** *bk.* **Cinnistān** (74b/10)
- Sultān-ı Zengbār** *öz. is.* Kişi ünvanı (6b/15, 6b/19, 7a/3, 7a/5, 7a/13, 27a/22, 27b/12, 29a/12, 57a/5, 132b/15, 134a/4, 135b/14, 135b/25)
- Süy-ı Hāver** *öz. is.* Bir nehir adı (62a/24)
- Süheyl** *öz. is.* Kişi adı (64a/4, 64a/5, 64a/6, 68a/7, 64a/8, 64a/13, 64a/16, 64a/18, 64a/18, 64a/20, 64a/23, 64a/25, 64a/25, 64b/4, 64b/4, 64b/5, 64b/6, 64b/7, 64b/7, 64b/7, 64b/8, 64b/8, 64b/9, 64b/11, 64b/13, 64b/15, 64b/16, 64b/16, 64b/17, 64b/17, 64b/21, 66b/24, 66b/24, 66b/25, 67a/1, 67a/1, 67a/2, 67a/11, 67a/14, 67a/18, 67a/19, 67a/20, 67a/21, 67a/22, 67a/22, 68a/3, 68a/4, 68a/5, 68a/6, 68a/7, 68a/7, 68a/8, 69b/24, 74a/5, 119a/25)
- Süheyl-i Hārāmī** *bk.* **Süheyl** (64a/16)
- Süheyl-i Kūhī** *bk.* **Süheyl** (64a/3, 64a/6, 64a/15, 64a/19, 64b/2, 64b/3, 64b/10, 64b/14)
- Süheyl-i Ser-efrāz** *bk.* **Süheyl** (64b/15, 65b/13, 67a/3-4)
- Süheyl-i Ser-firāz** *bk.* **Süheyl** (68a/3)
- Süheyl-i Zerrin-püş** *öz. is.* Kişi adı

- (112a/10, 119a/24)
- Sülâle-i Neyyîr-mâ** *bk.* **Neyyîr-mâ** (144a/20)
- Süleymân** *bk.* **Süleymân ‘Aleyhisselâm** (7a/17, 48a/1, 72a/9, 72a/9, 72a/22, 77b/21, 78a/5, 103b/6, 104a/6, 115a/7, 115b/9)
- Süleymân ‘Aleyhisselâm** *öz. is.* Hz. Süleyman (15a/4)
- Süleymân İbn-i Cân** *bk.* **Süleymân ‘Aleyhisselâm** (77b/9)
- Süleymân İbn-i Dâver** *bk.* **Süleymân ‘Aleyhisselâm** (21b/2)
- Sünbül Ağa** *öz. is.* (125b/25, 126a/1, 126a/2, 126a/5)
- Sündiyâr** *bk.* **Sündiyâr Zengî** (133a/2, 133a/5, 133a/8, 133a/9, 133a/9, 133a/12, 134b/7, 134b/8, 134b/10, 134b/11, 135a/8, 135a/9, 135b/8, 135b/8, 135b/9, 135b/11, 135b/14, 135b/17, 135b/19, 135b/25, 136a/22, 136a/22, 136a/24, 136a/25, 136b/9, 136b/12, 136b/12, 136b/13, 136b/14, 136b/15, 136b/15, 136b/16, 136b/17, 136b/18, 136b/18, 136b/19, 136b/20, 136b/22)
- Sündiyâr Nerre** *bk.* **Sündiyâr Zengî** (135a/22, 136b/13)
- Sündiyâr Zengî** *öz. is.* Kişi ismi (132b/15, 132b/22, 134a/3, 134b/6, 135a/7, 135a/13, 135a/15, 135a/21, 135b/6, 135b/7, 135b/7, 135b/11, 135b/23, 136a/4, 13a/7, 136a/13, 136a/15, 136b/6, 136b/11, 136b/23, 137a/1, 137a/4, 137a/19-20, 137b/24)
- Sündiyâr-ı Merdom-ğor** *bk.* **Sündiyâr Zengî** (131a/16-17, 132b/15-16, 132b/25, 133a/1, 134b/9, 134b/11, 135a/16, 135b/2, 136a/17-18)
- Sündiyâr-ı Merdom-ğor Zengî** *bk.* **Sündiyâr Zengî** (133b/16-17)
- Sünnî** *öz. is.* Din ismi, Sünnet ehlinden olan kimse. Peygamberimiz Hazret-i Muhammed’in izinden giden, bütün düsturlarını Şeriat-ı İslâmiyeden alan, Ehl-i Sünnet denen ve Fırka-i Nâciye ismiyle yâdedilen zümreden olan (30b/10, 30b/19, 34a/2, 57a/14, 96b/1)
- Sürâğ-zinde Nerre** *öz. is.* Kişi adı (73b/16)
- Sürhâb Cinnî** *öz. is.* Kişi adı (94b/20)
- Sürheng Nerre** *öz. is.* Kişi adı (74a/18)
- Sürh-bâd Nerre’** *öz. is.* Kişi adı (72a/25)
- Ş-
- Şa‘bân Şâh** *bk.* **Şa‘bân Şâh-ı Evren-ten** (27a/8, 27a/9)

- Şa‘bān Şāh-ı Evren-ten** *öz. is.* Evren-tenlerin şahı (27a/8)
- Şa‘bān-ı Evren-ten** *bk. Şa‘bān Şāh-ı Evren-ten* (27a/9, 27a/9)
- Şağāpūr** *bk. Şağāpur-ı Tiğ-zen* (42a/18, 42a/20, 42a/20, 42a/24, 42a/25, 42b/1, 42b/2, 42b/2, 120a/6, 120a/6)
- Şağāpūr-ı Tiğ-zen** *öz. is.* Cevāhir Şāh’ın pehlivanlarından birisi (42a/18, 120a/4)
- Şahbāz Cihān** *öz. is.* Kişi ismi (23a/16)
- Şakāyor-ı Tiğ-zen** *öz. is.* Kişi adı (115a/4)
- Şāpūr** *bk. Şāpūr Kūhī* (119a/10, 119a/10, 119a/11)
- Şāpūr Kūhī** *öz. is.* Kişi adı (119a/9)
- Şeb-ḥūn Zengī** *öz. is.* Kişi adı (120a/9)
- Şeb-reng-i Şir-pāy-ı Şeddādī** *öz. is.* Yer adı (85b/25)
- Şeddād** *öz. is.* Yemen’de Âd kavminin hükümdarı, [büyük binalarla ve bu arada Cennete benzetmek arzusuyla yaptırdığı “İrem bağı” ile ün almıştır. Bu bağdaki köşke girmek nasip olmadan Tanrı gazabına uğrayarak hepsi yer ile bir olmuştur] (22b/21)
→ Kal‘ a-i Şeddād (85a/20)
- Şeddād Şāh** *bk. Şeddād* (44a/1, 83b/11, 85b/11, 86a/2)
- Şeddād Şāh-ı İbn-i ‘Ād** *öz. is.* Yer adı (83b/11)
- Şeddādī** *öz. is.* Kavim adı (85b/25)
- Şehmād Perrī** *öz. is.* Kişi adı (88b/2)
- Şehmār** *bk. Şehmār Perrī* (88b/19, 89a/2, 90a/1)
- Şehmār Perrī** *öz. is.* Kişi adı (88b/2, 88b/18)
- Şehr-i Elmās** *öz. is.* Yer adı (89a/7, 95b/17, 95b/20, 95b/21)
- Şehr-i Ḥamaya** *öz. is.* Yer adı (112b/8)
- Şehr-i Laysāniyye** *bk. Laysāniyye* (112b/3)
- Şehr-i Madūn** *bk. Kūh-ı Madūn* (8a/25, 8b/11, 9b/20, 114b/23)
- Şehr-i Nümā** *öz. is.* Yer adı (112a/25, 120b/4)
- Şehr-i Şabā** *öz. is.* Yer adı (33b/1, 33b/10, 33b/11, 33b/11, 33b/11, 33b/22, 36a/19, 36a/19, 36b/17, 53b/2)
- Şeḥūn Zengī** *öz. is.* Kişi adı (132a/15)
- Şemātur** *bk. Şemātur Nerre* (88a/1, 88a/2, 88a/2, 89a/9, 91b/14)
- Şemātur-ı Şir-dest** *bk. Şemātur Nerre* (87b/16)
- Şemātur Nerre** *öz. is.* Kişi adı (87b/24, 88a/1)

- Şementāl** *bk.* **Şementāl Nerre** (88a/4, 89a/10, 91b/16, 91b/19)
- Şementāl-ı Üştür-ser** *bk.* **Şementāl Nerre** (87b/15, 91b/14, 91b/18)
- Şementāl Nerre** *öz. is.* Kişi adı (88a/2, 88a/4, 88a/5, 88a/7, 91b/15, 92a/10)
- Şemüsây** *bk.* **Şemüsây Dānā** (114a/3, 138b/14)
- Şemüsây Dānā** *öz. is.* Kişi adı (112a/2, 112a/3, 112a/4, 114a/3, 123b/19, 138b/10, 138b/10)
- Şerif Şāh** *öz. is.* Kişi adı (82a/11)
- Şemle** *bk.* **Şemle Bānū** (85a/4, 85b/8, 96b/19)
- Şemle Bānū** *öz. is.* Şeddād Şāh'ın kızı (44a/1, 44a/3, 83b/13, 83b/16, 84b/7, 85a/5, 85a/9, 85a/10, 85a/17, 85a/18, 85a/20, 85a/22, 85b/2, 85b/5)
- Şemle-i Sāhire** *bk.* **Şemle Bānū** (85a/4, 96b/18)
- Şems-i enver** *bk.* **Şems-i Enver Sūsi** (62a/24)
- Şems-i Enver Sūsi** *öz. is.* Kişi adı (9a/3)
- Şeş-pāy-ı Bahrī** *bk.* **İblāğ-ı Şeş-pāy-ı Bahrī** (40b/11)
- Şeyh-i Necdī** *öz. is.* Vehhabiliği kuran ve İran'a seyahatler yapan Muhammed bin Abdulvahhab'dır. Yozgat'ta da adına tarihi bir cami bulunan Şeyh-i Necdī, kurnaz ve çenesi kuvvetli olduğu için kendisine bu isim verilmiştir (138a/2, 138a/3, 138a/5)
- Şeytān-ı 'Aleyh-il-la'ne** *öz. is.* Şeytan (83b/14)
- Şifāyur-ı Tīg-zen** *öz. is.* Kişi adı (41a/4)
- Şimlāk** *bk.* **Şimlāk Nerre** (70b/21, 70b/25, 71a/2, 71a/3, 71a/12, 71a/13)
- Şimlāk Nerre** *öz. is.* Kişi adı (70b/17, 70b/19, 70b/24)
- Şir-efgen Hākānī** *öz. is.* Kişi adı (52b/3, 120a/14)
- Şir-kāk-ı Şir-pençe** *bk.* **Şir-nāk Nerre** (59a/25)
- Şir-merd** *bk.* **Şir-merd Hākānī** (52b/2, 52b/3, 52b/4, 120a/14)
- Şir-merd Hākānī** *öz. is.* Kişi adı (52a/25, 52b/1)
- Şir-merd-i Şir-efgen** *öz. is.* Kişi adı (115a/3)
- Şir-nāk** *bk.* **Şir-nāk Nerre** (59b/6, 60a/6, 60a/7)
- Şir-nāk Nerre** *öz. is.* Kişi adı (59b/1, 59b/5-6, 60a/2, 60a/6)
- Şir-i Pīr-efgen-i Evren-pūş** *öz. is.* Kişi adı (114b/6)

-T-

Ṭāl Nerre *öz. is.* Kişi adı (89a/23, 90b/8)

Ṭaṇṭanūs-1 Ciger-dār *bk.* **Ṭaṇṭanūs-1 Ciger-dār** (123a/8)

Ṭaṇṭanūs *bk.* **Ṭaṇṭanūs-1 Ciger-dār** (120b/14, 120b/18, 121b/15, 123b/8, 124a/4, 128a/4, 129a/3, 129a/18, 129a/18, 129a/20, 129a/23, 129b/2, 129b/3, 129b/6, 129b/7, 129b/7, 129b/8, 129b/9, 129b/10, 129b/10, 130a/7, 130a/19, 130a/19, 130a/22, 130a/23, 130a/24, 130b/1, 130b/1, 130b/2, 130b/2, 130b/4, 130b/5, 130b/5, 130b/5, 130b/6, 130b/8, 130b/8, 130b/15, 130b/16, 130b/17, 130b/17, 130b/18, 130b/19, 130b/19, 130b/21, 130b/22, 130b/23, 130b/24, 130b/25, 131a/2, 131a/2, 131a/3, 131a/4, 131a/5, 131a/6, 131a/7, 131a/8, 131a/9, 131a/9, 131a/10, 131a/14, 131b/19)

Ṭaṇṭanūs-1 Ciger-dār *öz. is.* Şehr-i Nümā ülkesinin şahı Tefāruḳ Şāh'ın pay-ı taht pehlivanı (112b/13, 120b/12, 127b/3, 129a/2, 129a/12, 129a/16, 129a/22, 130a/11, 130a/16-17, 130b/12)

Tatar *öz. is.* Kavim adı (77b/15)

Ṭayṭafūs *bk.* **Ṭayṭafūs Billür-ten** (88b/25, 89a/1, 89a/2)

Ṭayṭafūs Billür-ten *öz. is.* Kişi adı (88b/3, 88b/21)

Ṭayṭafūs Nerre *bk.* **Ṭayṭafūs Billür-ten** (90a/1)

Tefāruḳ Şāh *öz. is.* (112a/25, 112b/12, 112b/15, 113a/14, 120b/4, 120b/9, 120b/10, 120b/15, 120b/16, 120b/17, 120b/19, 120b/19, 121a/2, 121a/5, 121b/2-3, 122a/22, 124a/10, 124a/14)

Tefāruḳ Şāh-ı Muḳbil Şāh *bk.* **Tefāruḳ Şāh** (122a/22-23)

Tefāruḳ Şāh-ı Nümāyī *bk.* **Tefāruḳ Şāh** (112b/12)

Tengri *öz. is.* Tanrı, yaratıcı, Allah (10a/2)

Tevrāt *öz. is.* Hz. Musa aracılığıyla Allah tarafından Yahudilere gönderilen dini kitap (74a/1)

Tiğ-i Āşaf *öz. is.* Kılıç adı (73b/13, 75a/17, 77b/21, 77b/21, 77b/22, 90b/16, 90b/16)

Tiğ-i ‘Aḳrebe-i Süleymānī *öz. is.* Kılıç adı, Feramerz'in kılıcı (77a/6, 77a/12-13, 78a/6, 90a/23)

Tiğ-i Āteşin *öz. is.* Kılıç adı (78a/6, 106b/24, 123a/5)

Tiğ-i Āteş-tāb *bk.* **Tiğ-i Āteşin** (106b/23)

Tiğ-i Be-naḳş-ı Şeddādī *öz. is.* Kılıç adı (85b/24 ve 85b/25)

Tiğ-i Hüvām-ı Āşaf Şāh *bk.* **Tiğ-i Āşaf**
(76a/19)

Tiğ-i Hüzzām *öz. is.* Kılıç adı (78a/6)

Tiğ-i Sepīd *öz. is.* Kılıç adı (78a/6)

Tiğ-i Sürh *öz. is.* Kılıç adı (78a/6)

Tefāruk Şāh *öz. is.* Şehr-i Nümā
ülkesinin şahı (112a/25, 112b/15,
113a/14, 120b/4, 120b/6, 120b/9,
120b/10, 120b/15, 120b/16, 120b/17,
120b/19, 120b/19, 121a/2, 121a/5,
124a/10, 124a/14)

Ṭumṭurāk *bk.* **Ṭumṭurāk Zengī** (57b/8,
57b/10, 57b/15, 57b/15, 57b/16,
57b/17, 57b/17, 57b/18, 57b/19,
57b/19, 57b/21, 57b/22, 57b/23,
58a/1, 58a/2, 58a/2, 58a/2, 58a/8,
58a/10, 58a/13, 58a/13, 58a/14,
58a/18, 58b/3, 58b/4, 58b/6, 58b/7,
58b/11, 58b/11, 58b/16, 58b/16,
58b/18, 58b/19, 58b/20, 60a/11,
60a/15, 60a/20, 60a/21, 60a/21,
60a/22, 60a/23, 60b/1, 60b/3, 60b/24,
61a/21, 61a/22, 61a/25, 61b/3, 61b/9,
63b/15, 64a/14, 65b/6, 68a/15,
68a/15, 68a/16, 68a/17, 68a/18,
68a/18, 68a/20, 68a/20, 68a/22,
68a/23, 68a/23, 68a/24, 68b/1, 68b/1,
68b/1, 68b/2, 68b/3, 68b/4, 68b/5,
68b/5, 68b/6, 68b/8, 68b/11, 68b/15,
97a/24, 123b/15)

Ṭumṭurāk-ı Pülād-dest *bk.* **Ṭumṭurāk**

Zengī (57a/12, 57a/14-15, 60a/8,
63b/11, 68a/12, 84b/16, 115a/5,
123b/14, 132b/10)

Ṭumṭurāk-ı Pülād-püş *bk.* **Ṭumṭurāk**
Zengī (68a/12)

Ṭumṭurāk Zengī *öz. is.* Kişi adı (58a/17,
58b/2, 60a/11, 61a/25, 64b/19,
65b/18, 68a/13, 68a/14, 68a/24)

Ṭuran *öz. is.* Eski İranlılar tarafından
Türkistan ve Tataristan taraflarına
verilen isimdir. Turan, eskiden beri
Türklerin oturduğu yerlere denmiştir.
“Türk” ile “Tur” kelimeleri arasındaki
benzerlik de bu iki ismin bir asıldan
ibaret olduğunu göstermektedir.
Metinde “Turan” ismi Türkler için
kullanılmıştır. (50b/12, 110b/11,
110b/13, 111a/24, 111b/23, 143a/16)

Türkī *öz. is.* Türkler, Türklerle ilgili olan
(79a/14)

Türkistān *öz. is.* Türklerin yaşadığı
coğrafi bölge (24b/17, 50b/11,
110b/11)

-U-

Ummu'l-hayāt *öz. is.* Yer adı (76a/12)

Ummān-ı Bedehşānī *öz. is.* Kişi adı
(115a/1)

‘Umrān *bk.* ‘Umrān-ı Bedaḥşānī
(13b/10)

‘Umrān-ı Bedaḥşānī *öz. is.* Kişi adı
(13b/8, 40a/24, 52b/3-4)

‘Uṭārit *öz. is.* Utarid, Araplardan bir
kabile adı (73b/9)

→ devr-i ‘Uṭārit (73b/9, 74a/13)

-V-

Vādī-i mürḡān *öz. is.* Yer adı (93b/19)

Var-derāz *bk.* Var-derāz Hindī (64b/14,
64b/15)

→ ḳal‘ a-i var-derāz (64b/14, 64b/15,
64b/16, 64b/17)

Var-derāz Hindī *öz. is.* Kişi adı (64b/12,
64b/12)

Var-dīrāz Hindī *bk.* Var-derāz Hindī
(63b/20-21)

→ ḳal‘ a-i Var-dīrāz (63b/20)

-Y-

Yāḳūt Şāh *öz. is.* Kişi adı (87a/6, 89a/19,
89a/22, 89a/22, 89b/4, 89b/16,
89b/17, 95b/17, 95b/23, 96a/9,
96a/25, 115a/10)

→ ḳal‘ a-i Yāḳūt (91b/11)

Yemen *öz. is.* Yemen Cumhuriyeti
(42b/5)

→ ‘aḳīḳ-i Yemen (81a/18), cānib-i
Yemen (42b/5)

-Z-

Zāloḡlı Rüstem-i Kāmūrān *bk.* Rüstem
(137b/11)

Zāt-ı bārī *öz. is.* Allah (144a/15)

Zeberced *bk.* Zeberced Şāh (88a/8,
89a/18, 89b/6)

Zeberced Şāh *öz. is.* Kişi adı (87a/4,
87a/5, 87a/7, 87a/9, 87b/11, 87b/12-
13, 87b/14, 87b/14, 87b/16-17,
87b/17, 87b/18, 87b/19, 87b/22,
87b/22, 87b/23, 88a/7, 88a/12-13,
88a/14, 88a/18, 88a/19, 88b/6,
88b/13, 88b/14, 88b/17, 89a/1, 89a/6,
89a/9, 89a/9, 89a/10, 89a/13, 89a/14,
89a/18, 89a/20, 89a/20, 89a/22,
89b/9, 89b/10, 89b/16, 89b/25,
91b/13, 91b/13-14, 92a/10, 95b/17,
115a/10)

→ serāy -ı Zeberced şāh (90a/2 ve
90a/3)

Zebūr *öz. is.* Hz. Davud’a Allah
tarafından gönderilen 4 temel kitaptan
birisi (74a/1)

Zenān *öz. is.* Kavim adı (63b/16)

Zencīr-zen *öz. is.* Kişi adı (115a/3)

- Zengī-i Sündiyār-ı Merdom-ħor** *bk.* Sündiyār Zengī (134b/11)
- Zengī-i ȚumȚurāk** *bk.* ȚumȚurāk Zengī (65b/19)
- Zengneg** ‘Ayyārī *öz. is.* Kişi adı (57b/25)
- Zengīneg** *bk.* Zengneg ‘Ayyārī (58a/8)
- Zeng-reng** *bk.* Zeng-reng ‘Ayyār (58b/6, 58b/11, 58b/11, 58b/12, 58b/17, 58b/20, 58b/22, 58b/23, 58b/25, 59a/2, 59a/2, 59a/12, 59a/12, 59a/16, 60a/11, 60a/11, 60a/12, 60a/12, 60a/17, 60a/17, 60a/18, 60a/20, 60a/21, 60a/21, 60b/2, 60b/3, 61a/22, 61b/10, 63b/11, 63b/15, 64a/14, 64a/14, 64a/25, 64b/3, 64b/3, 64b/5, 64b/19, 65a/5, 65a/8, 65a/8, 65a/8, 65b/3, 65b/5, 65b/6, 65b/7, 65b/25, 66a/4, 66a/8, 66a/21, 66b/6, 66b/7, 66b/10, 66b/19, 66b/25, 67a/8, 67b/1, 67b/4, 67b/5, 67b/5, 67b/6, 67b/7, 67b/8, 67b/9, 67b/11, 67b/11, 67b/13, 67b/15, 67b/16, 67b/17, 67b/18, 67b/20, 69b/3, 69b/24)
- Zeng-reng** ‘Ayyār *öz. is.* Kişi adı (58b/7, 58b/23, 59a/19, 64a/18, 64a/20, 64b/2, 65a/7, 65a/20-21, 65b/22, 66a/5, 66a/10, 66a/20, 66b/6, 66a/22-23, 66b/1, 66b/6, 66b/12, 66b/19, 67b/3, 68b/24, 69a/14, 69a/18, 69a/21, 69b/22)
- Zergām-ı Fīl-süvār** *öz. is.* Kişi adı (32b/19, 32b/20)
- Zergām** *bk.* Zergām-ı Fīl-süvār (32b/21, 32b/24, 32b/25, 33a/1, 33a/2, 33a/4, 33a/5, 33a/7, 33a/11, 33a/12, 33a/14, 33a/14, 33a/15, 33a/15, 33a/16, 33a/16, 33a/18, 33a/21)
- Zīr-dest Zengī** *bk.* ȚahȚaşān-ı Zīr-dest (28a/1, 137b/24)
- güher-āb-ı Zīr-dest (88b/3), dīv-i Zīr-dest (90a/20)
- Zūr-āver** *bk.* Behmen-i Zūr-āver (120a/15)
- Zūr Āzmā** *öz. is.* Kişi adı (3b/15)
- Zümrüd Şāh** *bk.* Zümürrüd Şāh (89a/22)
- Zümürrüd Şāh** *öz. is.* Kişi adı (87a/5, 89a/19, 89a/22, 89b/2, 89b/4, 89b/16, 89b/17, 90a/13, 95b/17, 115a/10)

6. Sonuç

Firdevsî'nin Şâh-nâmesi'nin Türkçeye çevirisi olarak 18. yüzyılda kaleme alınan bu eserin müstensihi Derviş Mustafa'dır. Devîş Mustafa esere bazı eklemeler de yapmıştır fakat eser, hem dil olarak hem de içerik olarak Fars diline ve Fars edebiyatına çok yakındır. Eserin bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde 6131 demirbaş numarasıyla kayıtlıdır. Eserin orijinali, üç cilt halinde olup tamamı 1778 varaktır. Her sayfası 25 satırdan oluşan eserde minyatürler de bulunmaktadır. Bu Şâh-nâme çevirisinin istinsah yılı 1773'tür (İslam Ansiklopedisi ve Kültürel, 2010: 291).

Bu tez çalışması Derviş Mustafa'nın yaptığı çevirinin II. Cilt 1a-144b varakları arasını kapsamaktadır. Eser diğer Osmanlıca metinlerin aksine "1a" bölümü ile başlamaktadır. İlk sayfada bir minyatür vardır ve bu minyatür içinde okunamayan kırmızı mürekkepli bir yazı vardır. Bazı kimseler bu yazının "*Bismillahi'r-rahmani'rrahîm*" olabileceğini söyledi fakat yazı tam olarak okunamadığı için net bir şey söylemek çok zor.

İncelenilen Şâh-nâme Çevirisi Türk dili açısından dönemin önemli eserlerindedir. Dil olarak çok sade olmayan ve Arapça ile Farsça kelimeleri bünyesinde fazlaca barındıran eser özellikle Türkçe ekler ve ağız özellikleri açısından dönem özelliklerini yansıtan değerli bir çalışmadır.

Eser tüm yönleriyle incelenmeye çalışılmıştır. Özellikle imlâ özellikleri, ses bilgisi ve şekil bilgisi kısımları 17. ve 18. yüzyıl Türkçesi açısından bir başvuru kaynağı gibi hazırlanmıştır. Çalışmanın giriş, çevriyazı, sözlük, özel isimler dizini ve tıpkıbasım bölümleri de aynı duyarlılıkla ele alınmıştır.

Metinde imla konusunda bir birlik olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmanın dil özellikleri, Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi imla özelliklerinin her ikisinden de izler taşımaktadır. Eser hem Uygur imla geleneği hem de Arap-Fars imla geleneğine ait özellikleri bünyesinde taşımaktadır. Özellikle ünlü ve ünsüz harflerin gösterimiyle ilgili metinde bir birlik söz konusu değildir. Bu düzensizlik hem kelime kökünde hem kelimenin gövdesinde hem de eklerin genel yapısında mevcuttur.

Metinde aynı kelimenin farklı varaklarda hatta aynı varakta bile farklı yazıldığı örnekler tespit edilmiştir. Bu farklılık yerine göre bazen eklerde bile görülmektedir. İmlâ özellikleriyle ilgili bu farklılığın temel sebebi eserin dil özelliklerinin hem Eski Anadolu Türkçesi hem de Osmanlı Türkçesinden izler taşıması olabileceği gibi müstensih'in ağız özelliklerinin de esere yansımış olabileceği düşünülebilir.

Metnin bir diğer önemli konularından biri de kapalı e durumudur. Metinde 'kapalı e' olarak tanımlanan i/e meselesinde "i"li kullanımların daha ağır bastığı görülmüştür.

Eserin bir diğer ilgi çekici özelliklerinden birisi de eserde özel isimlerin çok fazla oluşudur. Şâh-nâme'nin orijinalinde çok fazla özel isim vardır ve bu özellik incelenilen eserde de aynen devam ettirilmiştir. Özellikle Farsça kökenli olan bu özel isimlerin birçoğunun dönem eserleri ve standart Türkiye Türkçesi düşünüldüğü zaman Türk sahasına girdiği ve Türkler arasında kullanıldığı görülmektedir. Bu özel isimler, kendi içinde kişi isimleri, hayvan isimleri, soy isimleri, din isimleri, kavim isimleri, cin isimleri ve yer isimleri olmak üzere yediye ayrılmaktadır. Bu isimlerden en fazla yeri kişi isimleri tutmuştur. Bu durum, eserin kahramanlık hikâyesi olması ve destansı özellik göstermesiyle açıklanabilmektedir. Eserde sultan ve şah isimleri geçtiği gibi sıradan bir kişinin ismi de geçmektedir.

Eserde; isim, fiil, sıfat, zamir, zarf, bağlaç, edat ve ünlem olmak üzere tüm sözcük türlerinden vardır. Özellikle bağlaç, edat ve ünlemlerin Arapça ve Farsça kökenli olanları metinde daha fazladır. Eserde yer alan Türkçe kelimeler içinde en fazla yeri isimler ve fiiller kaplamaktadır.

Eserde müstensih, hemze (ء) işaretini ünlüyle biten isimlerden sonra günümüz standart Türkiye Türkçesinde kaynaştırma harfi (y) ile birlikte kullanılan belirtme hâl eki (+I, +U) yerine kullanmıştır. Bu şekilde kullanım için Osmanlıca olarak kuyruğu hemze işaretli olan y (ي) harfi tercih edilmiştir. Metinde bu şekilde oluşturulmuş sözcük sayısı fazladır. Ayrıca metinde hemze harfinin bineği olmamalarına rağmen (ح , ه) h ve güzel he (h, a, e) harfleriyle de kullanılmış örnekleri tespit edilmiştir. Bu kullanımlarla ilgili birkaç örnek aşağıdadır:

زنکی zengî'i (12b/10)

نیزه nīze²⁷⁶ (7b/9)

Eserde tüm zaman ve şahıs eklerinin hepsi kullanılmıştır. Bu şahıs ve zaman eklerinin olumsuz kullanımları da eserde mevcuttur. Özellikle emir ve istek ekinin de fazlaca kullanıldığı görülmüştür. Gereklilik kipinin metinde henüz tam olarak “-malı, -meli” şeklinde kullanılmaya başlanmadığı görülmüştür. Hatta metinde sadece bir yerde gereklilik için “-malı, -meli” kullanılmıştır. Gereklilik kipi için metinde en çok şart eki ve gerek kelimesinin birlikte kullanımı olan “sA + gerek” tespit edilmiştir. Ayrıca az da olsa “-mağ gerek, -mek gerek” kullanımı da tespit edilmiştir.

Eserin sözlük bölümünde eserin anlaşılabilirliği açısından çok sayıda kelime anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Sözlük bölümü metinde en çok kelimenin Farsça ve eski Pehlevîce kökenli kelimelerden oluştuğunu göstermiştir. Eski Pehlevîce kelimelerin bu denli çok olmasının sebebi eserin aslını Firdevsî'nin İranlıları tekrar diriltmek için eski tarihi kökenlerini oluşturan kültürel öğelerle bu denli çok beslemiş olmasıdır. Bunu yaparken eski Pehlevîce kökenli kelimelerden faydalanmıştır. Metinde yer alan kelimelerin hepsi sözlük bölümüne dâhil edilmemiştir. Bu kelimelerden seçme yapılmış ve metin açısından önemli olanlar ve anlamı bilinmeyenler sözlüğe dâhil edilmiştir. Bu yüzden metinde yer alan kelimelerle ilgili herhangi oransal bir bilgi de verilememektedir. Fakat metinde Farsça ve Arapça kökenli kelime sayısı Türkçe kökenli kelime sayısından daha fazladır.

Eserin “Metin Özel İsimler Dizini”, eserde yer alan özel isimlerin tespiti açısından son derece büyük öneme sahiptir. Özel İsimler Dizinde metnin 1a-144b varakları arasında geçen kişi, hayvan, yer, cin, soy, kavim ve din isimleri yer almaktadır. Bu isimlerin geçtiği tüm yerlerin verilmiş olması okuyucuların isimlerin orijinal şekillerini karşılaştırmalı olarak görebilmelerini de sağlayacaktır. Metin Özel İsimler Dizinde 759 özel isim yer almaktadır. Bu özel isimlerden en çok tekrar eden 2839 tekrar ile metnin ana kahramanı Ferāmerz'in ismi olmuştur. Metin Özel İsimler Dizini araştırmacılar açısından son derece kıymetli olacaktır.

Eserde standart Türkiye Türkçesi halk ağızlarında kullanılan birçok kelimeye rastlanmıştır. Bu durum müstensih'in bulunduğu çevrede halk ağzının da fazlaca

²⁷⁶ Osmanlı alfabesinde üstü hemze işaretli güzel he (h, a, e) harfiyle alakalı işaret bulunamadığı için iki ayrı harf olan güzel he ve hemze birleştirilerek ilgili harf yazılmaya çalışılmıştır. Tıpkıbasım bölümünde müstensih (7b/9) hemzeyi güzel he harfinin üzerine yazmıştır.

kullanıldığını göstermektedir. Tespit edilen kelimelerden bazıları şunlardır: “*kıçınla-, Alaman, kıçın kıçın, sın-, yapın-, öykelen-, büri-, büğü, azgış-, alda-, tiziyye, gözgör, kış, depele-, yorgala-, depme, sanç-, tabancala-, yalman-, dibelik, çekü, oñul-, gümreş- debelen-, çüker-, ağ-, karañu, gönde-*”. Metinde bu kelimelerin yanı sıra ağızlarda bugün varlığını sürdüren ve Derleme Sözlüğü’nde kendine yer bulan başka kelimeler de mevcuttur. Metin bu özelliğiyle 18. yüzyıl halk ağzı hakkında bilgiler içeren bir eser olma hüviyetine sahiptir.

Metinde, Türkiye Türkçesi ağızlarında yer alan kelimelere ek olarak Tarama Sözlüğü ve Divânü Lügât’it-Türk’te yer alan birçok kelime yer almaktadır. Bu kelimeler müstensih metne Türkçe düzeyinde önemli eklemeler yaptığını göstermektedir. Metin bu anlamda araştırmacılar açısından Türkçe düzeyinde önemli bir söz varlığına sahiptir.

Eserde müstensih sert ünsüzler “p, ç, t, k” ile yumuşak ünsüzler “b, c, d, g” yi sürekli birbirlerinin yerine kullandığı kelimeler tespit edilmiştir. Müstensih kelime başı, kelime ortası, kelime sonu ile ek ve kök ayırt etmeksizin bu ikili kullanımlarına sürekli başvurmuştur. Kelimenin yabancı veya Türkçe olması da müstensih açısından herhangi bir önem arz etmemiştir. Hem Türkçe hem de yabancı kelimelerde bu özellik görülmüştür. Bu durum en çok “b-p” ile “c-ç” nin kullanımında ortaya çıkmıştır. Bu nedenle bazı yabancı kelimelerin çevriyazıya aktarılmasında bu farklılık dipnotlarla gösterilmiştir. Bu durum müstensih kalem hakkında bilgiler içermektedir. Metinde ikili kullanımın görüldüğü bazı kelimeler şunlardır: “*pūs, būs, kılic, kılac, heb, ditre-, burcağ, ic-, güc, duzağ, hiç, ac, cöb, cenber, avuç, gec, cagır-*.”

Metinde müstensih tarafından yanlış yazılan kelimeler de görülmüştür. Açıkçası metinde yanlış yazımların fazlaca görülmektedir. Bu yanlış yazılan kelimeler metin içinde dipnotlarla belirtilmiştir. En çok dikkat edilen kelimelere bakılacak olursa müstensih ‘At uşağı’ anlamına gelen “**ğāşiye-dār**” kelimesini üç yerde “**ğāyişe-dār**” şeklinde yazmıştır. Bu durum yanlışlık olabileceği gibi metatez olarak da açıklanabilir. Ayrıca kelimenin o dönem Türkçesinde “**ğāyişe-dār**” şeklinde kullanılmış olabileceği gibi müstensih harflerin yazımı noktasında sıralamayı yanlış yapmış olabileceği de söyleyenebilir. Bu durum bir yanlışlık da

olmayabilir. Bu konuda alınan dönütler neticesinde kelime ses bilgisi bölümünde metatez başlığı altında verilmiştir. Yine müstensih metinde “**segirmi**” şeklinde hiçbir anlamı olmayan bir kelime de yazmıştır. Bu kelime dipnotla metin içinde gösterilmiştir. Metnin içinde müstensih “**üç yüz**” yerine “**üçinüz**” yazmıştır. Bu yanlış kelime de metin içinde dipnotla gösterilmiştir. Diğer yanlış yazılan bazı kelime örnekleri şunlardır: “**tatup** (yatup), **dilāv** (dilāver), **seri** (siper), **ger-şasıb**, **dāril**, **isnekned** (İskender) vb. Bu gibi yanlış yazılan birçok kelime metin içinde dipnotlarla gösterilmiş ve doğru şekilleri metne eklenmiştir.

Metinde müstensih bazen aynı kelimeleri yanlışlıkla arka arkaya yazmıştır. Bu durum özellikle bölüm geçişlerinde çok yaşanmıştır. Fakat metin içinde de bu tarz yanlışların görüldüğü yerler olmuştur. Metin içinde görülen kelimeler köşeli parantez içinde metin dışı unsur olarak verilmiştir. Bu durumla ilgili örnekler aşağıdadır:

Remed Şāh’ı [gördiler] gördiler (15a/5)

Melik Seyf’e ziyāfet idüp eşnā-yı şöhetde bu cānibe, [14b] ^{14b1} bu canibe (14a/25-14b/1)

Gül-çehre Bānū hāl, [13b] ^{13b1} hāl-i Keyūmers’i görünce inandı (13a/25-13b/1)

Metinde dikkat çeken bir diğer husus ise müstensih bazı yerlerde dönüşlülük zamiri “-n-” yerine kaynaştırma harfi “-y-”yi kullanmıştır. Metinde iki kullanım da mevcuttur. Bu konuda yazımda bir birlik yoktur. Metinde tespit edilen örnekler şöyledir:

kendüye (19a/4)

kendüni (19a/25)

Bu çalışmada cümle bilgisi incelemesi yapılmamıştır fakat metinde devrik cümlelerin varlığı dikkat çekicidir. Bu durum 18. yüzyıl cümle bilgisi hakkında önemli ipuçları içermektedir. Bu örnekler dönemle ilgili cümle bilgisi çalışacaklara yol gösterici olacaktır. Metinde tespit edilen bazı devrik cümle örnekleri aşağıdadır:

- Uşul ile anı alup gözine sürüp başladı ağlamağa (79a/5)
- Andan başladı ser-güzeştin ^{79a6} söylemege (79a/5-6)
- Ferāmerz’e işāret eyledi gel diyü (93a/9)

- Yanına aldı ve ol yidi kimse başladılar Zikru'l-İllāh'a (93a/9).
- Hun-ḥār Hindī, Erdāl Hindī'den bu vaḳ'aları ^{111a11} işidüp Arduvān için 'azīm te'essüf eyledi. Zīrā çok metīn nāmdār idi ve Erdāl'a Layṭān Vezīr'i şordı, ^{111a12}ḳandadur diyü (11a/11-12)

Metinde çok fazla deyim, kalıp söz, ikileme ve atasözü tespit edilmiştir. Fakat özellikle deyim, kalıp söz ve ikileme türündeki dil öğeleri atasözüne oranla çok fazladır. Tespit edilen bu dil özelliklerinin bazıları şunlardır:

Atasözleri

- Çıkmaduḳ canda ümīd vardur (60a/16)
- Dilden gelen elden gele-y-idi, her gedâ bir Sultan-ı alem olup kimseye muhtaḳ olmazdı (29a/19)
- El elden üstündür (20b/10)
- Ğāfil baş Türkī'de yaraşur, dirler (79a/14)
- İki şāhib-ḳırān bir 'aşrda olmaz (65a/17)
- İki 'Anḳā bir lānede yavrı çıkarmaz (65a/17)
- Son peşimanlık faide vırmez (41a/15-41a/16)

Deyimler

- Ağzından şular aḳmak (55b/6)
- Aḳça itmemek (42b/5)
- Baḳır tas gibi ötmek (71a/14-15)
- Ben da' vāsından geçmek (65a/4)
- Boḡazı ele virmek (19a/20)
- Cān başına şıçramak (57b/2)
- Çil yavrusı gibi ṭaḡıl (25b/8)
- Deli dīvānesi olmak (91a/6)

- Dil ucı-y-ıla (46b/6)
- Dişine taş bile virmemek (65b/4)
- Divaneye dönmek (50a/22)
- Ecel derleri dökmek (9a/22-23)
- El arçası yirde (30a/16)
- El çekmek (9b/12)
- El uzatmak (17a/20)
- Eşekler gibi bar bar bağırmak (90a/18)
- Fal taşı gibi açmak (31a/23)
- Felegüñ çenberinden geçmek (58a/21)
- Fikre dalmak (41a/17)
- Göz karartmak (67b/3)
- Gözin açmak (60b/17)
- Göz açup yumınca (86a/12)
- Gözin dört açmak (44a/10 ve 44a/11)
- Gözleri kıan deryāsına dönmek (7a/17)
- Gözlerin fal taşı gibi açmak (31a/23)
- Hāk-pāya yüz sürmek (11b/5)
- Hazān yaprağı gibi lertzān olmak (75b/10)
- Hōra geçmek (55a/11)
- İş işden geçmek (57a/7-8)
- İşe güç çalmak (58b/17)
- Kıan yutmak (10b/18)
- Kara kuş gibi vızlamak (22a/21)
- Külhān damı gibi duhān çıkmak (77b/10)

- Kul olmak (74a/13),
- Mağbûle geçmek (63b/5)
- ‘Aklı başından gitmek (34a/18)
- ‘Aqlum kesmez ki (15a/10)
- Olmaz sevdaya düşmek (27b/14)
- Olmaz sevdāya düşmek (27b/14)
- Ödi ağzına gelmek (87b/24)
- Öküz gibi bağırmak (71a/10)
- Şeytāna ders virmek (42b/25)
- Toza toprağa ğarķ olmak (39b/18)
- Ucuz kırtılmak (86b/5)
- Ütülenmiş ‘Arab taşığına dönmek (101b/16)
- Yabana söylemek (65a/19)
- Yanup yakılmak (86b/24)
- Yel gibi gelmek (12a/12)
- Yüregın ağza gelmesi (15b/7)
- Yüregine şu serpilmek (55a/19)
- Yüz sürmek (87a/14)
- Yüzü pancara dönmek (51a/18)

Farsça Deyimler

- Engüşt-ber-dehan (20a/24)

Farsça ve Türkçe Birlikte Oluşturulan Deyimler

- Zehresi çāk olmak (Ödü patlamak) (73b/2)

Benzetmeler

- Ahşam suratlı (57a/7)
- At kuvveti-y-ile (54a/6)
- Çeki taşı gibi (13b/14)
- Çil yavrusu gibi (25b/8)
- Çürük bez gibi (75b/9)
- Katran tulumuna benzer (71a/19)
- Pulluk demiri gibi (34a/6)
- Şâhin mişâl (76b/16)
- Yarasa gibi (46a/22)

İkilemeler

- Allağ bullağ (9b/7)
- Bel bel (85a/9)
- Bir bir (73b/25)
- Çayır çayır (75b/9)
- Döge döge (74b/16)
- Gulu gulu (21a/1)
- Lüp lüp (124a/3)
- Par par (72b/21)
- Rikab rikaba (31a/18)
- Sag salim (70b/9)
- Sakır sakır (62a/8)
- Teker meker (34b/9)
- Yaka yaka (30a/3)

- Yan yana (31a/18)

Kalip Sözcükler

- Ahd olsun (58b/1)
- Allāh Allāh (25b/9)
- Allāh hayırlar virsün (37b/5)
- Allāh hemān yüz aqlığı müyesser eyleye (6b/5-6)
- Allāh kolay getüre (6a/14-15)
- Allāh mübārek eyleye (13a/7)
- Allāh mübārek eyleye ve dölli döşli olasız (5a/9)
- Allāh oñara (86a/9)
- Allāh'a sığınduk (37b/11)
- Allāhu ekber (46a/6)
- Baş üstüne (47a/13)
- Bildüğinden qalmasun (65b/6)
- Bildüğinden qalmasun (8b/8)
- Biz sogan cücüğü degilüz (41a/18)
- Boyı uzun ' aqlı kısa (82a/6)
- Boynuñ altında qalsun (81a/3)
- Bre zehr-i zaqqum yiyesi mel' ünlar (7b/2-3)
- Bu güne bugün (32a/4)
- Bu güne bugün (32a/4)
- Bu sözcükler nasıl sözcükler (32a/6)
- Bunda bir iş var (66a/15)
- Bundan özge fırsat olmaz (60a/23)

- Cānımız tendedür, bildüğünden almasıun (57b/4-5)
- Canum (36b/24)
- Canuma minnet (50a/18 ve 50a/19)
- Cehenneme gitsün (50a/3)
- Cümle senin, meydan erenlerindür (20b/22)
- Cümle seniñ meydān erenlerüñdür (20b/22)
- Darısı başımuza eryāsı sıçan başına olsun (60a/5)
- Deli mi oldun (66b/13)
- Dinim hakkıçün (45b/5)
- Dīnüm hakçün (37b/5)
- Dişine taş bile yok (74b/15)
- El ele virüp dölle döşli ol (5a/4)
- Elhamdülillāh (60a/23)
- Ey-v-Allah (69a/7)
- Gidi (105a/19)
- Göreyüm seni (60a/7)
- Gözüm nuru (50b/25)
- Gün aşamlıdur (20a/20)
- Günāhı boyunlarına (11b/10)
- Hacı efendi (46a/21)
- Hāy anasımı (55a/12)
- Hazır olun (71a/16)
- Hoş geldüñ (37a/4)
- İstıgfar ve tevbe olsun (69a/10)
- avli opsun nā-bekār zenginüñ (11a/23)

- Merhabā (4a/8)
- Mübarek olsun (74a/22)
- Nār-ı Nūr elüñ alup kuvvet virsün (81a/3)
- Nasip böyle-y-imiş (50a/20)
- Ne haber (37a/4)
- Ne poğ yir (49a/25)
- Rezil olmağdan ise bu yolda ölmek yegdür (77b/5)
- Şāğ olmağdan ölmek yeg (32a/8)
- Sag olmaktan ölmek yeg (32a/8)
- Sözüñ toğrısı (48a/15)
- Şükr ki (55b/13)
- Tez elden (58b/15)
- Tüh (66a/19)
- Vebali boynuna (72b/20)
- Ya Allāh (47b/21)
- Ya Allāh (73a/11)
- Yā rabbi Kattāl'ı şol nā-bekāruñ şerrinden sen şaqla (68b/10)
- Yabana söylersin (66b/12)
- Yol bilmez iz bilmez (70b/1)

Arapça Kalıp sözler

- Bārek-Allah (69a/8)
- Bismillāh (73a/17)
- El-ḥamdüli-llāh-i Te' ālā (72a/9)
- İnşallāhu Te' ālā (101a/11)

- Mechülü'n-neseb (39b/13)
- Mel' ün ibn-i mel' ün (47a/1)
- Şeytân-ı ' Aleyh-il-la' ne (83b/14)
- Tevekkeltü ' âl-Allâh (77b/5)
- Veled-i zînâ (42b/25)

Farsça Kalıp sözler

- Hoş-âmedî (Hoş geldin) (82a/11)

Metinde müstensih bazı kelimelerin hem Türkçelerini hem de yabancı karşılıklarını kullanmıştır. Hatta aynı anlama gelen Arapça ve Farsça kelimeleri aynı anda kullanmıştır. Bu manada eş anlamlı kelimeler birlikte kullanılmıştır. Bu kelimelerden bazıları şunlardır:

Burc (24b4) ve *Bārū* (24b/4) (**Burç**)

Çadır (8a/8) ve *Hayme* (8a/8) (**Çadır**)

Efser (Far.) (15a/4) ve *Tac* (Ar.) (15a/4) (**Taç**)

Haliya ve *Şimdi, İmdi* (**Şimdi**)

Hediye ve *Hedâyâ* (**Hediye**)

Kuh ve *Tag* (**Dağ**)

Miyân (Far.) (21b/8) ve *Bil* (T.) (21b/6) (**Bel**)

Mur-ı siyeh ve *Karınca* (**Karınca**)

'*Azîm* (Ar.) (24b/21) ve *Büyük* (T.) (24b/21) (**Büyük**)

Sefîne (24b/18) ve *Gemi* (24b/23) (**Gemi**)

Şîr ve *Arslan* (**Arslan**)

Zânû (2b/22) ve *Diz* (3a/1) (**Diz**)

Metinde birçok kelime kullanılmıştır. Bunlar içinde Farsça, Arapça ve Türkçe olanlar en fazla yeri edinmektedir. Metinde İtalyanca, Moğolca ve Almanca kelimeler de tespit edilmiştir. Metinde tespit edilen özel isimler ise genel olarak Farsçadır. Metinde sıklıklarına bakıldığı zaman en fazla kullanılan kelimelerden bazıları türlerine göre şunlardır:

İsimler

- Gün
- Güher-ab
- Bir İki
- Kerre
- Haber
- Heman
- İle
- Ve
- Dahı
- Benî Adem
- Bu
- Ol

Filler

- Eyle-
- Gel-
- Gir-
- Git-
- Di-
- İ-

- Eyit-
- İt-
- Ur-
- Gör-

Özel İsimler

- Feramerz
- Kattal Zengi
- Sarsar-ı Sebük-bar
- Kutb-ı Ateş-dem
- Jivek Ayyar

Hayvan Türü İsimleri

- Fil
- At
- Gergedan
- Yılan
- Hıncır (Domuz)
- Karınca

Eser, Türk dili açısından çok kıymetlidir fakat özellikle halk bilimi, tarih ve toponomi açısından da önemli verileri bünyesinde barındırmaktadır. Eser bu manada disiplinler arası çalışmalara kaynaklık edebilecek bir eserdir.

7. Tıpkbasım

آنچه که مایل به حکم کردی و در پیش منم خاتم احیاء بر آن ملک مینویسد و از اولی که در آن ملک زکی و جواد است
فرمان ملک علیه السلام فرمود ابروین بر من حق بود و در آن روزی در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
و نطسه لیدی با فرط کاشاک مغاره صغیره و در آن روزی در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
اوست و در آن روزی در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
دو روزی در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
رخشتم سوگند اول مغاره به کاری اجیری بر کوب و نظر لیدی شتال زکی که مغاره صغیره و در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
و او روزی در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
ایله با و در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
شاهی غیر دینی حیره و در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
دیگر در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
البته که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
سلسله چنانکه از آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
اورزیده و در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
و در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
برهاندن و در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
فرازد چنانچه در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
اوستند و در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
دوب اندک در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
ز اوله که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
علی العتور و در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
فرازد که این دو جفته چنانچه از آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
فرق سکنه قتل مصطفی نورد در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
اوله و در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
بر کوب و در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک

دوی حجاجه را در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
ابروین که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
او در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
ایله بر وی را در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
پهیزه عقبی که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
یدی اما در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
اوله حق که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
ابروین که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
بیز در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
فردی که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
اوست که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
او این هر دو معنی که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
فرازد که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
گرددی که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
سوغدی که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
یکادوسه که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
اعطهر و در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
جهله مایلین و در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
الحی طایفه علی بر بدلی و در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
مراقد که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
در سنکه این میدان جفا که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
معمودند که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
کوبه منی که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک
شکل اهل لغت که در آنجا سوگند نهادن تمام آنکه منم کوب و ادب اندک

یزید صاحب قلندر اولان و سوزک اولی امش سوزک قیزین بر کجرب قاش اوج سنه چسده قلوب او افرای کوی اوی
 اولدوب قیزی چسده حایس العیوب ایا اید مطهر شاه کوزدی مطهر شاه دخی قیزی اولان فرزند یوردی ادا کویان قیزی
 لایح باقودیر ایسوک شنبه سنه لایح کوزلدر بریددی اولی قانایردن و کسه حوجسه لایح لایح قیزی
 بر کفده چقاوب و زید و صوفی ویز بر اولی سدی بر قیزک تصویر انا قانایر سنه لایح بر قیز و تصویر کوزدی
 سوزک لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 دیاره شیر آردی چسسالردن اولان قیز لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 انقیر اریایه سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 سوزک کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 وصف لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 بر تصویر صاحب اولان لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 علان شاه بر ایزدی ایوب اول قیز اولان ادا انا مالک سوزک لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 شاه کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 سکا اولان کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 شاه ایزدی ایوب کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 حنا بر صفت بر ایزدی ایوب کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 و اجماعین سوزک لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 بطلان ایزدی ایوب کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 آراسته ایوب کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 دست لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 نیش کلوب لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 ایا کلاب و ریشی دینا حضرت شاه و ایزدی ایوب کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 یوبله بالکن کلکی نمرادی اولان کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 حضرت شاه کلک لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 ملک سینه سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی

یوجانه یوبله کلکی نمرادی اولان کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 یقین کله حنا طریقه سر کلاب کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 اول قیز اولان کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 غیر آردی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 دینک اولان کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 اسفر بریدی حوض و بریدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 ایله قلوب کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 دیکون حضرت شاه کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 بر عیسی قیصر ایزاده ایلی یعنی انا ایله بر ایزدی ایوب کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 هله حضرت شاه کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 قیصر اولان کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 شاه ایزدی ایوب کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 حنا بر صفت بر ایزدی ایوب کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 کند بلور کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 دخی نامه کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 و بر سه بوزده عظیم سوزک لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 ایزدی ایوب کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 واروب نامه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 حضرت شاه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 داخل اولوب سوزک لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 بهلن لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 عیار کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 دد مصلحت ایا سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی
 مطهر شاه ایزاده ایوب کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی سنه لایح کوزدی

زیردی جهان یعنی کیوسک میدان حلقه اوزدی و مسکری کا که ایله بار بار چنگ کرده و یو لنگر لنگر کنگر
 کورده بار اول کجه چوب سباج اولدی کون قیده نالکین نایق فالدی و یوب علی نوزدن ابله مقور و مزین ایله یو
 دریای احتزان کوی یولدن مطرب است خیل کور کورینه سوار اولدورعلی و صفیق مشقه لرین کشار ایوب و جبرک
 جلورق خیز میدان روز صفا ایله بلبلوب بریر یولیه معال ایوب و سارل و زوریک ایله و زوریک میدان اچیل و یوب
 سپاه میدان نظر ایوب ایله کیم کیم و برین ناله آنگور دیلر کوا حق برستل طرفین کیم یونم درهلن آت
 مورب میدان کور دی نالو طرید و جولان ایله کور کور قور فالدی و یوب جلان کور ساری دیکور و با سالوم عسکینه
 دویز یولدی ای جبار مستطیح است سمن میدان آنگور لنگر لنگر و کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 دیوب غرم لوزینه هیل چخشک کیمی یون لیدی و یلید کیم کور کور میدان کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 اشوب و یوب جلورق ایله فرامز کوزینه قضایا یون کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 شت ایله دیوب سار لنگر میل میدان کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 آویس مشق اولسون ای بهولون دیدک کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 ایلر لنگر کور
 بکاره مقدار هر بیلوریه بلوریه مسین اگر بکاره بردست برکوسته رسن غیبی کور کور کور کور کور کور کور
 کیوسک لوزنه یه او یوب معهود بکاره ایله بر شکی فرامزه کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 بدک لنگر لیدی کیوسک یون سمنه بدک سباج ایله عسکری زور علیده رسن کور کور کور کور کور کور کور
 دخی اولسه بر بریون لنگر کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 لنگر لنگر لنگر کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 اشقمق دخیق دیوب کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 مطوب لنگر و بر چینه کیوسک تیز لری کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 ایوب قور و یوب کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 نه بقره یون و صفا کیوسک آتق اولوب زور ایله کور دی اولدنه تیز نازه قدر حرکت ایزده و دیوب ایزدی خودی
 کور
 دکا ایمن سمن دیوب نیجه کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 برحقه فلسفه کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 کور

فرامزه برضبت کور زور ایله فرامزه کیوسک کور کور ال آبرسین فرامزه یوب کور کور ایچیده فرامزه او حله
 ایوب چوب کور کور لنگر لنگر ال و لنگر کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 فرطه سینه چوب کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 سنک انان اوج بدک ایله مید کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 ایوب کور دی یون ایش ایش نقه قاتق وار انا زاده مهات ایش بهولر ایش مقور و اوب کور کور کور کور
 کور
 کور
 لنگر لنگر لنگر کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 دیوب غل کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 ظاهر یو ارمیل لنگر صفا اند ال لنگر اوستورده عرشه جعفریه کور کور کور کور کور کور کور کور
 انجمنه اولدور بیا خود بنام چکر کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 بیجه دیلر کور ایله ایدر سمن یوق سنکه کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 و سندن سمنه کور کور ایله اول میدان کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 سمن سمن مانع اولد کور کور فرامزه ایملک سمن دور اوردن بریر اولد کور کور کور کور کور کور
 اولد کور
 ایتدی سمن سمن کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 ایسون مطهر شاهه و برعلک مراد لیدر ایسه یون روز ایوب اکا اول قور کور کور کور کور کور کور
 دیدر اولون انجهون عاقل اولد کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 غلبه ایله یولور سار کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 بنه سلطان اولوب کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 ملک سمن ایتدی یا فاکل لنگر کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 ملک سمن صاحبقران اولان کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 فرامزه ایسه اهان طوره حمله ایله ددی ملک صفا کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 دیوب ال فرخ جاشتا لور دیوب فرامزه بر یونم عشق ایله فرامزه ملک سمن کور کور کور کور کور
 نه سینه به بهولون ایدر کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور

غلو ان اشترحق ب لهر انده اولان خارشا شاك سوزان ايلردى فرامردك فولارى سركت ايديوب فرامردنيزه طابعه
ايديوب وياندن قولمق آستدند اول كوسردى ملك سيف نوز سين سبسط ايديوب كجوب سيدياله واردى فرامردن ملك
سيفيك نيزه اوروشه حسين واقربن ايلردى اوتد دن ملك سيف دونوب فرامردى سنه اسكدر كجوب طورو كوردش
سابع باقى ايدى و اولده طوب سملره متوقف اولدى فرامردن ايديوب ملك سيفك مرادى قران چيكي ليكي
دو ايديوب كجوب

كوبه سكر بن كجوب اليه الله وان بكيچي خنشدن طوب ايشدي فرامردنيزه ميريب كوردن ايلردى فرامردن كوزون
بر اويروب باشين تاچوردي ارق ستره سيدان اين داد سبسته اليه كجوب برومغ ايلردى اتمامك سيني
كجدي چون فته ملك سروز ايش ديدى ملك سيف اوتد دن دونوب بر حصر فرامردن كوز زاسكدر قوب اوغچن
ملك سيفه بر ضرب اوروب ملك سيف دخي كوزدين بوزار بوزار قوتلري بوغباري باشين تاچورب ارقه اولان سپه
انجه هويرن آيينه لري چر حكه كجوب ملك سيفك باقى و ورا اولوب باشي يمدى كوشنىك باشيم بر اولدى سندن
ضرب كوزن ملك سيفك ليكنه ملك آستد اولان رشنىك باقى سوارده ضرب اوروب سنى زين ايلدى ملك سيف
مست اولوب جينسندن دانه غرق حاصل اولدى فرامردن كوزين سبسط ايديوب كجوب سيدياله واردى ملك سيف
ته حال ايسه كجوب بيم ايلوب ميان راست فادى و سوزين يونقلدى كوسه بر موزنه حقا كنى طرله ملخ حصر
اولدى رشنه داراشن اول غيرو سياه لجامه سكوب رشش فوزون طشهره بر جقاردى و فرامردن ابروب بر ضرب
سنديد اووردي فرامردن ايلوب ملك سيفه نيزه بر ضرب اوردى ملك سيفك ايسه آستان منع ايلوب بو كوه يكل
باشله بركيك اوتاكوت چيكي تا خشاه اولنجه فرامردن ملك سيفه بر ضرب اوروب ملك سيف نيمه ستم ايلدى
ملك سيفه صلوب جمله ايسه كيك فرامردن قشاپ آتش ديك باشين كجوب ملوردى و ملك سيفه دخي طرله ايلدى
ملك سيفه ملوردى بو كرم فرامردن ملك سيفه سنى و اولدى دلاير بوكون سنكده بوخده جمله ملك ايلدى بو كجه
بداش ايچ تشه ايل قوت بدان حاصل ايله ده ايرين نيمه سنكده كوروشور ابروب دوزى فرامردن رنجده ملك سيف
دوونجه ايل كوزدن طرله اراد طرله ايل ابروب ايل كوسه كوزونوب قونديلر نيزه باس اوغچن جقاروب نيزه طرله ايلون كيدلر
فرامردن طرله ايل صرايرده اسكدر كجوب ايلكون ات صاحبان سيق اولوزدن جقاروب ديوانه جفدى مطر شاه
ورده شاه فرامردن شاه خسته فرار ايلوب و بهلول ايله كلوب بوللور بولنجه بر لردن فرار ايلد بولر بولان طعام
كجوب سئدى بعدد مجلس مخلوب بر ايزه نوق نوق دغنى ايجون ايله احمد بيل اندن كرم فرامردن ايلدى كجوس نون
دارى كشان بركشان چرك ميدان سا ساسته كوزر ديلر بوزيه فرامردن باي خن سنده بسنده ماشي فالديروپ ايلدى
نجه كور بريم كوزى كجوب با كوس ديدك كجوس ايلدى نجه كور سرك شوينج حاله لكى مغلوب و سرك قونك
دردى فرامردن ايلدى كجوس كام ايلدى سنى كوزى كجوب ايلان و اسلوي قشيبه ايلده نيزه بول و بو نجه كجوب دغنى
مخالفتا ايلوب مسلمان اولدى بو كره فرامردن قشيبه لوب بغريمه بسدى و كوزلردن ايلدى و قشيبه ايلوب
برزدن خلقه كجوب دى و خلف و ويردى و سر خلقه ايلوب سعد و سبدا الامك لت بانك بر كوسردى كجوس
نيزه دار دخي كجوب فرار ايلدى اندن كرم ملك سيف سئدى ايلدى و سلال اولدى فرامردن طرله ايلدى و ايلوب
ايلدى بملر حاكم بوز برى كجوسن جمله كورب غالب بر سر برزدردى غنوى مقيد ايلوب عشق نوشه بئداد اوردى

ايله ايلوب و ايلديروپ ايلديروپ ملك سيفه بوزغ اووردي ملك سيف نيزه اووردي جان لغ قصدن ايلديروپ
صنوعرمان نيزه ايلوج قات بولاد مشفق سيمون بر ابر و ايلوب ايلان نيزه ايلديروپ ايلديروپ ايلديروپ
ملك سيفك قوتلري بو كجوب سيدياله سبسط ايديوب كجوب سيدياله واردى فرامردن ملك
ايردى قولمق نيمه آتته ايلديروپ سيده خلقه لر بن برينه و انوب فرامردن كجوب سيدياله واردى ملك سيفك فرامردن
يدكم اووردي او ايلدى مست ايدى ايلديروپ ماره نندن امدوكى سوز دماغه نذرت و ويردى باش بهلاو ايلديروپ
زنى ده بان حضم قوت ايش قشاه فرامردن ايلديروپ ايلديروپ ايلديروپ ايلديروپ ايلديروپ ايلديروپ ايلديروپ
ايش دى بو كره اوتد دن فرامردن رنجده ملك سيف سنيق ايتال ايلوب باغرين و ايلديروپ طرله ايلديروپ كوزر كوه

بیمتو فرامرز کور ساجورک مشقه بارگاه خند و خشم عقین ایلدی **اول ایلدین** دخی آتق بر سر سکر دونوب قوندا
 ملک سیف دخی پدی خندان شاه دیوانه کوب پای خشم سینه بلسنه کوب فرال ایلدی خندان شاه ملک سیف
 و یوب قتل ایکی بیجه کوردک دیوسق ال ایلدی ملک سیف ای دی چوق عین زکی ایش دیوب مدح ایلدی یوکوه کورین
 بیوم داری نیلویوب جلموس کور دیراجامو صولوب کویسک سلیمان اولدو عین کور و یوب کوب یوبله ستور یورق
 اعلان شاه ایچکی اولدی ملک سیف کور و یوب ایشقانی عقی لوی کور قتل زکی بر حال اولدی لایم جلموس بینه کوب نازوره
 قالم اولور دیوب ستملی ویرینجه اول کجه کور مساح اولدی کون بیجه کلان باشن قالدیوب علی غل ایلدی
 ایکی لشکر دریای استران ایکی بر لوندن لوب آت قیل کورک انارینه سولار اولدی و علی و صفیق آت یوب علی و کورک
 چلوراق عزیمیدان فر ایلدی ایلر اولدی و یوب ساقل کوب یوب لوبینه در و یوب مقالی اولوب سطر بر میدان ایلدی
 ایامیدانه کجه کور و بیجه آت کور دیر کجه ملک سیف بینه آت سورب بنا آتق کور میدان کور دی برانظر کور
 ایدوب بعد معره و یوب قتل زکی استدی انا فرامرز ایلدغ مشق با یی چیمپه سوار اولمش ایدی هان یوحان ایلد
 میدانه سورب ملک سیفین اولدین ایدی باشلری جنک ایلیک تاکو احتشوا و لجه جنک ایدوب دونوب قوندا **ساجورک**
ساجورک دخی کون کلور کله جنک ایلدی انا فرامرز ملک مرادی ملک سیف اولدین ایدی کور کون مقداری و خست
 ایدیا اما دیر چیمون ملک سیف بهر حال سولون عین ایلدی اولسون عظیمی نعن و شمع ایدوب غیره کور دیلر
 دخی جنک ایدوب کور دخی قتل زکیه کورن ایلد دست و بر یحال کور کور قتل زکی مراد ایلدسه کور دسته کور
 ایلد غلبه اید ییلور ملک سیف بر ایلدی ایلدی کور کور کور ایدی باری کورین فرست یورور قتل زکیه
 معیور و سز ایلد یولور ایدوب کور کور قبه کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 سالیب اوج بک دشمنک بر نیک اولدندن اولد معنیور و سالیب رسداه اولان آتق یوکوه دسته چیمون
 قور یوب ایلد ایدی دخی اوجده اوج زخمیور هر زخمیورک اوجی بینه اوج چنال و تراز کور کور کور کور
 کجه بینه اولمش اوج کورنه کور هب برینه ظفر لیلان اوج مدور ستمک بر بر یوب برید فرامرز ایلد
 نماشا ایلدی یوکوه دونوب فرامرز ایلدی ایلدی ایلدی ایلدی ایلدی ایلدی ایلدی ایلدی ایلدی ایلدی ایلدی
 دوره باشلاری نماه و زکی یوب یوکوه سلوک کفاد و بریدی اوج دان سنک مدور هر خوش کور یوب یوکوه
 فرامرز کور اوزین کور کور فرامرز یوبه سبر بر اید و برین دخی قوط ایلد قوط ایلد چار یوب مع ایلد
 انا بری کور ایلد قتل ایلد کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 باشلری نکال شدت نوب سنک سکر ظنک بر و سز برای عمله قان ایلدی فرامرز قتلک یوحان کور
 عقیبه کلای اکر قتل دن غیره دخی اولسه کجه حور و دخال اولدی تا ایلدک و سبر و یوبه فرامرز ایلدی **ساجورک**

خلوبه فرامرز ملک سیفک سنک حله سین مع ایدوب برک کور اسکدری اون برنجی قهر اطلدات
 طوبی ایلدی ایلک سیف بن سنک حله سنک مع ایلد کور ایلک سنک بنم ضرب کور مع ایلد یوب ایلدی
 ملک سیف بر ضرب کور باه اولد کجه ملک سیف تریه کور زینک اون کجه جشمندان ایکی ایلد کجه طوبی برابر
 و بریدی اما کور کور اسکدر ایلد سیفک کور زینه ایلدی ایلد سیفک کور زنی ایلدن قویوب ایلد
 یوحان ایلد سیف جان حله ایلد باشن قاجور و سارقه سین بر ایلدی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد
 سبیه ایلد کجه سبیه ایلدی خور و خور اولدی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد
 میانی فریوب ملک سیف سبیه یوقوب یوزنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد
 قان یوشا ایلدی یوکوه فرامرز کور زینک سیفک ایلد یوب ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد
 زینیه ایلدی زینیه ایلدی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد
 ایدوب قالدی کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 قوندا ایدوب برک موشق دو کوب فرامرز کور اوزین فرامرز قوش یوب کور کور کور کور کور کور کور کور
 ایدوب یوب موشق اوردی فرامرز کور ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد
 موشق دو کوب ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد
 ایکی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد
 یوزل موشق موشق یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه
 اولدی سلیب اولدی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد
 ویرینجه ملک سیفک قورقوش یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه یوقه
 خوله ناهله ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد
 فرامرز ایلدین زینیه ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد
 ایدوبی فرامرز ایلدی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد
 ایلدی بی ایلد زکی سنادی سنادی سنادی سنادی سنادی سنادی سنادی سنادی سنادی سنادی سنادی سنادی
 سالیب یورق بران کور یوب سنادن سکر فرامرز ایلدی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد
 ال اولدی دکی ملک سیف ایلدی سنادی سنادی سنادی سنادی سنادی سنادی سنادی سنادی سنادی سنادی
 یوزا و نیش ایلدی فرامرز کور ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد
 ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد سیفک کور زنی ایلد

ذن لوب میدانه کیورب فرخزاد که او یکی از آنی که فرخزاد مراد او بود این صورتی ملک سینه که درین جلد است
 بکلی صریحانه اولاد و غنی ددی فرخزاد دی بدی جمله اهل کوره پخته مضعده معلوم ددی ملک سینه بوقی حمله
 دیوب جمله نرفته دودند بل فرما می برود علم ما برسدن بل ملک کورب کورب نوبک عیار اهل سینه کورب دی ملک
 سینه اهل سینه جمله اهل سینه کورب و کورب ملک سینه فرما می برود ملک سینه الین و بر او رسد و فرخزاد
 برین و او بدی فرخزاد سینه کورب بر او برود بلان غوغه نامی صبر دنی قادی فریق لکن بلان یولوب بان اهل کورب
 رکابه تعلیق دود کورب ملک سینه فریب سینه سینه اهل کورب آت قیله صبر دنی و او بدی فرخزاد ملک سینه کورب
 غنیمت اهل دی ملک سینه بنه و نودن و نوب فرخزاد ایدی سینه جمله اهل کورب فرخزاد فریب و کورب
 بر سینه ملک سینه فریب سینه اهل دی ملک سینه صبر اهل کورب لکن کورب سینه سینه اهل دی امارت حکم
 اول او یک اهل طریقت کورب زین حکم لینه آت اهل کورب فرخزاد بر او برود لورزی فرخزاد و او کورب
 منع اهل دی امارت سینه کورب دی فرخزاد قادی ددی ملک سینه فریب و کورب ملک سینه بلان اهل سینه
 یولوب کورب کورب اهل دی امارت سینه اهل کورب بلان اولدی و نوب قورب اهل کورب ملک سینه
 خلعت و یورب صباجه منتقل اولدی بر کورب صباجه اولدی سینه و نوب اهل کورب بلان اهل کورب و سینه
 هفت کورب اهل کورب بلان اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 او سینه کورب بلان کورب وقت سینه کورب کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 رخشک بلان سینه صبر دنی خلعت اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 سینه اهل کورب کورب فرخزاد سینه اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 اهل کورب اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد
 طریقت اهل کورب کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 او سینه کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 دوا اهل کورب کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 فرخزاد اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 دی برق حلقه کی سوره کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 کورب کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 همه سینه کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 زین اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب

کورب کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 اولسون کورب کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 اگر سینه کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 اولوب کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 غلبه اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 مهمل ملک کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 اسامیه دین مناد اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 و سینه کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 سینه کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 زهر اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 بلان سینه کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 او کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 ای کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 دیوب اول اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 بر جسته اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 بر لقه اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 چقاوب بران دفع صبر اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 اول سینه اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب
 سازه کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب اهل کورب

حقیقت آن و در سینه و اربوب قلعه که اندک آن آلبو سبط البر و صفی شاد بل ایله نقل البر و دیوانه
 ختم ایچن یونگ سیامک شاه یونجه ایگن شید خیده جان باشنه عجب ایوب انق موجود اولان ارباب دیوان ایله و تهلایه
 ستاره ایباری بو قدره ایچنه ویریلور و قنذ خصلیل اولمور اکر برعز اسنک اشکیور بو تیرک بولمعه فرقا ویر
 ویره میرنه بینه در دورلو درلو بختنه ایدر دیو سناوره ایله لر عاقتت بونجه قرار ایله بکر تنکیم جان نرینه
 باره کندن فالسوت بز آکله سولیشو بریزد یو کلن لویه حباب ویروب کوند دریلر و کلر وکی زمان حبوب چنک
 ایدر چنک اولدیله اؤقوست بولوب حقدن کلر مسنک خوشی اکر کلر مسنک او بزه غالب صلور سه قلعه قنایب قلعه
 ایله دردیله اندک طمطران بولار دسته ناله کوند بولمدا اسیته چنک اولوب بوله حظه اولزه بلد و کندن
 دیو حباب ویردیله اندک اشکیورنک الجسی کیدینه اندک بونامه اربوب سیامک شاه طمطران کوند دریلر کون
 نامه طمطران اقه کلاب او قیدی دیشکای دلاورغا الواساره سندر اعلف ایوب باشیمه شو به بر حال کاید
 کور ایوب صلوب بکام امدار ایله سین دیشکای طمطران بونق اشیدینه سیدله شاه سین تاجیه رحه الیونیه
 هندی صلور سه ابد دریدن کچر اولور و اربوب سیز بندنی آلبوب دورن اکر اشکیور کلاسه بکایمور برک و اربوب
 درنده او کلن ایوب بوجانیه کورمه یو دیشکای نرنگی تعین ایله ایدی اول ایوب کچر مرمر سبکبار اشکیور
 طمطران کویاجا صودر دیو طمطران ایله آلبوب قلعه طمطران کور دریلر طمطران بولار دست او کتور
 ای شاه زنگبار عشاری درینده طمطران اما طمطرانیه فرقیه یی هلون ایله زهره تابه کیز بر حریف دیو اشکیور
 جاسوسیدر دیو طمطرانیه دیلر بونق طمطران صیرک باشندن اقره و ارجنه بولدیله یومیر مرمر و کیشک حلو
 ایدن ددی زنگبار علی بو عشاری دریلر طمطران بوموز ایله ندر بونجه برقا قانوار ایچن سلطان عشاران دیو
 طمطرانک بو عشاری و ارایدی بو کزدیکورک بونق کورک ددی بو کز اربوب اقدیم طمطران سن استر دیوب
 چاقور دیلر اولور ندر کچر ایعتش ددی ادره ددی کورک درینده بو عشاری طمطران کور بولاشدی طمطران سن استر دیوب
 عشاری صلوب دیوان طمطران اقم طمطران ددی کچر عشاری عشاری درینده طمطران کچر کچر عشاری درینده
 عشاری آل ایوب ددی عشاری سبکایمور دیو ادره ددی کورک درینده طمطران نطقه ایوب کسک عشاری ددی کچر و کچر
 کندیله باقر دی اربوب صاحب معرقتو آره لقه حوزر عشاری درینده ددی طمطران بونق کچر عشاری درینده
 صیرره جازه منت دیوب و اربوب طمطرانک عشاری ایچن ایوب خدمت ایله چنک اولدی طمطران
 طمطران کدی عشاری اشیمین و صیرره او تورک او کومل بر باب نصلی ایله بودر سکلر بوروبه بولور ددی اولور
 دیوب دیز کدی ویران لیسنه ایوب صیرره و دیوان جفاروب لیسنه آدی بولر سیر هانک ایدیب باشیلر
 مقاماتر اما صیرره ارباب عشاری ایله بوروبه شیه بولر ایدوب کوشا ایدیلر عشاری ایله زنگبار عشاری درینده کورک

حیکاهت صاحبته صیرره صیرره بر کون بختن قوناق بر آکوردی اولک بدش ایله علی التو کندی بونق دیم مسکینان
 ابادان اولان مملکت کینه جندی بر کون کیده کن بولور برنده اوغزای ناکوردی درینک ایکی جاننده بخت
 قدر سیه زنگبار هریری سنیفا قدر طمطران طلونه مکنز بونق بر طمطران بولور بر صیرره بونق بونق کورخه
 شاموب کور ویرد و نوب خجه دیو زنگبار دیو صیرره کور بونق ایوب ایدر نه کور بونق حواسه صیرره کور
 هله نه ایسه سنی سلطان زنگبار کور کور اول خجه دیو ایسه ایوب صیرره کور درین طمطران آلبوب طمطران
 ایله بر صیرره اصلین بولدیله کور کور کور کور صیرره درینک اولور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 ای نایسار قیشل اشنا سر نولور دیوب نغور اوردی ایله ایسه هدی طمطران کور کور ایله صیرره کور ایله ایله
 کیدی همان بونایله کیدی **حاصل** فرق ددرین هلون ایوب عاقتت درین طمطران کور کور کور کور کور
 و یعقوب حکم ایکی ایچن قنایب بنده ایوب بالین قنایب او نوز قدر زنگبار صیرره او نایله بولور بونق کور
 او نه جانی بر صیرره او نه جانی بر او لوطغ اولور اعلایه ده سنوره و قلعه بنا ایله زنگبار صیرره او نه
 طمطران کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 قلعه طمطران بولور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 ایدی نایله صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره
 بالموی صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره صیرره
 بولار دست ددی سنور شاه دار ایدی آدینه سیامک شاه و سین تاج ویرلیدی اولدی مسنک
 بولور و اولور ایدی جهشید بولور دیو درینک بولور کور صیرره کور کور کور کور کور کور کور
 مملکت کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 و طمطران کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 ایدینه خواجه شاه اتلوس هندی دیو کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 ویروب عشاری کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 جاسوس تعین ایچن صیرره ویردی کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 بونق حظه خلوس بولوب فرار ایله بر طمطران قلعه اشک اده و اربوب اشکیورده حواله صیرره بولور
 ددی بر نایله اربوب سیامک شاه کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 مال کندی ایچن مسنک اولور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور

آشف شاهک مریدی اند ایلی فرامرز اصحابه که بوب زبانت ایلی و نوران و نوران او قیوب نوان رجسته
 هب ایلی و کوردی که احدی سند و ظهور برین استیغافش یکی باره کت صاحبقران و از اندن فرامرز بر سر
 جعدوب و از نینه استغاف ایلی برین حتی احدی بگری سکو و سکو قان عتباراتی برین حتی احدی اچند او تو
 القی باره در مشق ایلی و از بکره فرامرز بوسند هکلی جعدوب و حق استدی عزیمت بدوی ایلی دولک و مسلمان
 سن بکره بر مغز او در مشق کلردی فرامرز بر مغز او در خیزه بر سهیل پیدا اولدی آن کور بیک در عقب برین
 جهان چها یکی شیل جسته سنده و روی اده لرا بقدن فرامرز کور بوق قتلان بن صدقی و بکره فرامرز
 او نینه اندی که یقین کلده فرامرز دهانک بنا کوشته بر موشنت او رب آت بکره جنای و سر اسیمه
 اولدی بکره فرامرز بر نیک برجهین بوق اولدی ار اسنده بر لوج بولدی فرامرز لوج کدوا و زیننه العود و هم
 بجری فرامرز و فرامرز کندی ایله رهولک جمله رحمت و احسن اوردی و او زیننه سوار اولدی ایلی
 میدانم بر از او بنا و بکن و بریدی اندن صکره باغدن جعدوب کور دی اولی و نه مناسب اندن مینه
 میدانم کلدی و هری عزیمت بدویه بر یوب کندی بولرک او دوشی حججه آجوب ایچری کوریدی
 او ن یکی بودا و فرامرز بدویه بنده ایلیش بولرک فرامرز کور خیزه ابتدا لرا دان با صفت شاه لطف ایله
 بزنی صالحه و اولی و لجه سکا قتل اولان فرامرز بولرک ایلیش ای دیولر قشع اصفا شاه شندی دور
 دیوب کندی کور اولدی و غین بلدی دی یعنی قتل اولدی بکره کور دیولر ایلیش بولرک ایلیش
 خنوقه دیوب یوخسه بر بنده طما زور ایلیش بولرک برین قیوب فرامرزک او زیننه هجر ایلیش
 فرامرز حتی بر مغز او و بوب او ن ایکسین بر دن قیوب بولرک فرامرز کور خیزه ایلیش بولرک ایلیش
 ناگاه اولار دن کور بولرک و دوش کلدی و بوب ایلیش اولر اسامین بولرک ایلیش بولرک ایلیش
 دروقی بیله اولدی بولرک فرامرز بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 و از ایلیش ایلیش بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 سرخ بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 فرامرز بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 اشیا بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 فرامرز ایله سخاوت او تو بوب سید ایلیش بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 کور بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک

نیرکی و از ایلی کسه آجوب بر قیدی چکنه مسون دوی اندن دیولر یا کالی بیکور مسکان بقا و زیننه دیولر
 و یانته دخی خنیزه بار کاهین قیوب اشیا ایچنه فرامرز بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 ککشان نوح فرغول جها رست کید خنیزه ارنجه کلوب کور بیک فرامرز در قشع ایلیش دیوب بینه ککشان نوح
 بون کلردی دیولر کراب دخی فرغولک ارنجه کلوب کور بیک فرامرز در قشع ایلیش دیوب بینه ککشان نوح
 مستلوب بولرک کالی کور خیزه بولرک ایلیش کراب دیوب کندی ایلیش بولرک بولرک بولرک بولرک
 قشع ایلیش و ایچنه اولان اشیا ایچنه دیوب بولرک کراب ایلیش بولرک بولرک بولرک بولرک
 نیز بکره ایله ام ایلیش کور و اولر کراب ایلیش بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 نه بکیدی ایسه ککشان او عتاد ایدوب بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 عمود بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 دیولر کراب ایلیش سلطان جستان بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 فرامرز ایلیش بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 و از سوبله اول خا کیه دهمه دن اشیا ایچنه قشع ایلیش اولدیمه بنم مملکتی و ایچنه اولان اشیا ایچنه
 بنده دهمه دن کور جعدوب ایلیش بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 نوالفت ایدیمه سکوم کندی هلاک ایدوب اشیا ایچنه اولدی و بولرک بولرک بولرک بولرک
 کویوب ایلیش نوح و اولر ایچنه ایدیمه سوبله دهمه مالندن انک دیشنه طاق سوبله بولرک بولرک
 دیولر کور ایما کور بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 ارنجه واروق او زور بولرک کراب ایلیش بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 دامنه فرامرز بولرک کراب دخی و اربوب ککشان نوح فرامرزک بولرک بولرک بولرک
 کلوب کندی بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 ایلیش یا ککشان و ارنجه بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 بران سوبله بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 از زمانه فرامرزک فرامرز بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 صف بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک
 میدان کلسا و از سوبله و اولر کراب ایلیش بولرک بولرک بولرک بولرک بولرک

بویدی تیرازد یک بدی باشین اوروب هلدن ایله دیلیر فرامرز سنکی زبان ایروب کانی ایله الله الدی و سنکی کلک
برین بیکمانه و سغ ایروب آذرک اور تاسنه اولان باشینی نشانده آلب حدیضه کشاو و برده

خداکه از درک اورتن باشین قنسانه محلیه قوی آذر جهان حویله قور بلوب بلوب اولدی برک خلد
خاشاکین جمله بریم کتور دی فرامرز خاکه برین رخ آویب آذر بر باشین دخی محلیه **حاصل شده**
فرامرز بدی حدنک ایله اول آذر بدی باشی دخی قنسانه میخوب سازد چار پوق چار پوق اولدی آذر
اول پوق فرامرز یا فرامرز کل ار دجه دیوب اول بدی کجه بر طریقه توجیه ایله بلر فرامرز دخی بونلر کتور
دوسوب بر آذر کتدی بلر فرامرز کور دی بر مسجید رسیده بناوار اول بدی کیمسه لادن اجیری کور دیلور
اور دلیجه کور دی واقعا بر مسجید شریف محرابی وارقد بلل اسلطن واروب اول بر محل بر کجوب
اوروردی فرامرز واقعات ایله کل دیوبانته الدی اول بدی کجه باشلد بلر ذکر الله فرامرز بدی
ایله میله ذکر الله ایله اولقد بوردق روحانی حاصل ایله کیم اولان تا کجه اششاه اولدی فرامرز کت
کور دی اصلوا اولان خلد بلر کجه کتدی و کتدن باندی اول مسجید درون بر منیا اولدی اول بر قلوب
صلوت مغز برینت ایوب امامته کجه اولی اللقی کجه ایله فرامرز آقا ایوب نمازی ادا ایله بلر لادن بنه
ذکر الله ایوب فراغت ایله بلر اول بر اشارت ایله غایب دن بر مسجید طهارت کلور و بره و روشندی فرامرز

فرامرز میرا ایوب طهارت بدی بلر سنکین ددی بلر لادن دویوب اول بر فرامرز یا فرامرز بدی بلر زین بونلر
باشیم کجه هم آذیمه بر خیالی بورد بر لایوب بر کوجقار دخی و کتدی لایوب فرامرز ک بلنه قوشاندی
و ایله دی فرامرز آشته بر کما دامک سنک برانک در و تاملق بره کسه سنی زمبندن بو قار کجه قالدی
ونقد بره بوروسک بورن بونلر بونلر قاقوب منوطه طریقی کت او کتد اوج بر چ دخی و اراما
بویک نخاصه سبله لادن دخی خلوص اولور بونلر اوتی سنی سلومند بر یوب بو صیت کوسوز دی بونلر سینه
ذکر الله مشغول اولدی بلر فرامرز کجه شنبه خواب غلبه ایوب او بوی بر آذر دن کوز بر آجیدی کور دی
صباح اولمش اول بدی لغز کیمسه غلار غلبه قدر یا صمشر فرامرز قاقوب سغ نازین قالدق دغسک بر خلد
بیرک کوسوز دی کجا بنه توجیه ایله ای انا اصلو فرامرز به باره بر دیکدن بی تا بلق کلدی اوله دخی ایله
اول بر برده کتدی اوله عمل فرامرز برده حسنه کلدی بونه اوله اولو اخلو وارور کور فرامرز
کوز ایوشور بیکری او تورا آذر اخیق فرحانلو بو اخلو کور آذر دن قیل قیل دخی کوجک دخی بونلر قوشلور
نهالین الله میلور فرامرز بر یاری سیرا ایوب حرفک صنع قدر نته حیدران اولدی اما اول اولو قوشلور
فرامرز دی کور بر او بونلر دن غزلبون نمان قاقوب فرامرز ک اور دجه هم ایله بلر فرامرز بونلر کجه
بر دشت کلدی اما کتدن جان حویله دیوب خا بلسون اور زنه آلا بوق همانا یکی قان اولوب اوله بره
اور دیم اول و اولر سدایه طوی قوشا رسیده اولوب انا جلور دن و هران جمله صابو رسیده اولد
فرامرز اول اراده بونلر کتدی بوساعت قدر ناگاه قوشلور کتدی بلر کجه فرامرز به مقصد ایله بلر فرامرز
نغمه اور بر قوشلور بنه نیو ساعت مقصدی میوه اولدی بلر فرامرز بنه کتدی بر آذر دن قوشلور قاقوب فرامرز بنه عمله
ایله بلر فرامرز بر دخی او بدی قوشلور سغ ساعت قدر صابو اولوب قالدق بلر کجه هم ایله بلر فرامرز بنه نغمه
توشا غیری نغمه دن آذر همد بلر فرامرز کور دیکم قوشلور نغمه ویر آتد بلر کجه دختک برندن بر مغزیه شاه قور
بو قوشلور ایله کتدی ایوه رک اولیجه اششاه کتدی در خستان دو کتدی و قوشلور کتدی فرامرز وادی غزل
خلوص اولد و فتنه شکر بران ایله دی اول کجه کتد نلشانی کتدی و نلشانی کتدی غیری نغمه ایله ایوب
بر پیشه لاره یقین بره کلدی اول بره پیشه بنامه بلور او بوی بر آذر دن بر کور دی سید اولوب فرامرز وایله
کور دی صباح اولمش اما اطرافین اولقدار سلو نلر احاطه ایله کجه حدیضه نلر لادن غیری کجه بلر مکارا کله
کوله روسی ایله فرامرز وایله قلوب و توره دی بو ارسله بلر کور دی هر بری آت خلیا جامو قدر و ارایا
طوب کتک مراد ایله کور دیت جانلر دن ارسلو بلر کجه تعجب آنگله با شاد بلر فرامرز بونلر دخی قوشلور کجه
ایله دفع ایوب اوجک و وافر منزل بوردی دور دخی ایوب نغمه دن اور کجه هم ایله بلر غیری فرامرز ناچا

قلعه کبر که چهار ارادی او ملای بر طرف ایله فتحه جان اید و سرب علی بن خالای بر کون یا کنی رفته سوار
اولی قلعه الماسک درت جانین دو صفت بنجه برسوسه ارکن قلعه دیوانه بر متعلق طاش کور دی و از
بر قلع مسلم از وادیشکی هر کور بوقلمن فتح آنک مراد ایلسه شکرک اورتر من اولان آینه سکنه کما کی
میلار اسنه وضع او شند در سالک برینه بر وضع اولوب فرایینه برینه درین قلمند اولوب برده
ایله او برهیلو برک قلعه فتح ایدریش فرامرد بر خطی او قبوخته حال اولدی قنر هر ابرین اونوب بر
برعدور مناسب سکنک اولوب اولدی و کیمیک میلک بر اینده کلدی کجه طشمن آینه سکنه کما کی فرامرد
میلک کورینور دی فرامرد اول اولوغی برک فرامرد کی بیضه نشاند اولوب بر طاش اندی طاش خطا ایلیب
اول بیضه اوردی بیضه نیوب زینه دوشوخته بر طاشه قوبدی و قلعه الماس کج اولوب بر اوردی
ان کور دیکل قلعه قلمت قبوی ظاهر اولدی همان فرامرد دهواری نیوب نیوبیدی اولدی ده الماس شاه اوقات
او قنر بجهیلو بوقلمن فتحه چهار اولوب بر دیوسهلون زیزه سوال ایلیب سلوان وزیر بادشاه بجه
بولنده زینتی بلک بقین کورینور دی اولدی برینور بوسوزدی لیکن بر طاشه در قوبدی برینور هر اولدی
دیرکن قلعه الماس حرکت کلوب دور ایدوب بر اوردی سکن اولدی سلوان وزیر بادشاه
قلعه فتح اولدی یاز کلان کور دیرکن برینور سلوان بادشاه فتح قلعه فتح ایدوب قلعه دن ایچی
کیردی دیرکن برینور دی قلعه اولدی اولدی ده الماس شاه شایب باینجه ایدو بجه اولدی سلوان
وزیر بجه اولدی بادشاه اولدی برینور بیضه اولدی سمن اولدی اولدی مدادان غوی قنر چهار قنر
ددی الماس شاه نیلمون اولدی قلدی بر اوردی فرامرد قلعه دن کورینور طاش برینور سرائی الماس شاه برینور
برینور سلوان الماس شاه اشته کلدی در دیر سلوان وزیر ایدی بادشاه فرامرد جلال دیوب الماس شاه برینور
شاهی کوب اولدی برینور دوشوب فرامرد فرامرد کلدی فرامرد در سربلن کورینور هر اوردی ایدی غصبت ایدی
رهاوی ایدی فرامرد برینور جقدی کورینور ج کس کلوب تمنا ایلی یکی شاهان لیل سلوان وزیر
لباس کیر الماس شاهک باشنه ایدی کلک لوی تاج وار فرامرد یاز کیم الماس شاه فرامرد شایب باینجه
سلام و بریدی حال خاطر بن سوال ایلیدی الماس شاه سربلن ایدوب ایچی کیر دیر الماس شاه فرامرد
غصه تکلیف ایلیدی فرامرد حینر الماس شاه برینور شینر دکل برینور برینور جقدی دیوب جقدی اور نظر ک
برینور فرامرد ایلیدی اذن الماس شاه سبالت ندر کورینور برینور کوندر و برینور شاهان و کلک کلان
و صغیرا دعوت ایدوب جمله برک اولدی فرامرد الماس شاه سلوان دعوت ایلیدی الماس شاه سلوان وزیر
سلوان وزیر اشارت ایلیدی مخالفت ایدو بر حواله الماس شاه و باقر شاه دخی ایلمه کلوب بیله ایسه دخی

اولان سنی ایدی برینور اوز دینه برینور کون بدیلو ایدوب فرامرد آینه سکنه کما کی سرب ایلی سلوان اولدی
براد ایلی کیم سکنست ایله کیم سکنه آیدوب باینجه برست اولور در انا یه فک ایدوب ایدی ایدی کون
ایجاد بنایع اولسون دی و باره الماس شاه سلوان وزیر ایله مشاوره ایدوب سمن ایدی فرامرد سمن ایله فرامرد
قبول ایدوب سوره جنبار در بر فرامرد خاقانیه ده سکنک عجاا حال خینه ایدی ویم دخی خینه اولدی فرامرد
برینور کبری اولسه واروب برینور اورا ایدو برینور سمن کورسه و برینور ایدوب برینور کورینور دخی قنر
برینور برینور کورینور ایدوب قنر ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
مرج بوکلون اوتاقه سنی واردر شساک برینور عظیم اولورن دهان شسده ده مور بر ایدوب کورینور ایدوب سمن کورینور
فرامرد برینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
جقوب سورت دو ایله **ماتاری ایدوب** قنر ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
خالص ایدوب سمن کلوب بجهیلو ایدوب دار دن خلص ایلیدی اروان هندی برینور کورینور جقوب سمن کورینور
نه قنر ایدی قنر ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
زینتی خینه ایسه باینجه دیوب و قنر ایدوب ایدوب ایدوب ایدوب ایدوب ایدوب ایدوب ایدوب ایدوب ایدوب ایدوب
ایله جنک ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
ایله اولان کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
کلوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
فرامرد دخی های برینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
قنر ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
چین ایلیب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
قنر ک سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
بان کتی کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
جهان بجهیلو اروان هندی کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
جراز بجهیلو ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
چنک برینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
دورین سلوان شاه الماس شاه سوری قنر ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور
قوی دوشن بجهیلو ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور ایدوب سمن کورینور

میدان کردی جمله کمر او خان عسکر اولان پهلای پاره اردوان اوکنه دوش بقطعی ابله مردانه
 کتوبه پلار دوان میدانم برانوب دوغوب کد بلر فطرا درواک انام بر پاره قالدی کومصری طوارسه
 بوکوب عطر دینه زینکیم ایدخان امارش ایدی سقیق عتباری اولدره همان طلوب بگا کوز درواک
 ابله بونه بن هالو ایدره درو سوار ابله زبون لطان ابله جنک کلچان حاللری بوشدی اکیسید جادری
 یا نور لاری حاصلی اردوان هندی میدانم بر مقدار سبک عین ابله کد نصکر قول قالدی بوب طریفیدن
 چاندان طبله لری دکوب بلند ازا ابله نغمه اروپا ای خدا برست یورکون اریکوز صیغیر حکمی صالح ابله
 قتل ایدوب بی نامری نشان ابله کد سدر ابله حمله ان ازمیدانم مصر صیغیر اردو کد لری عتبار کلم
 انی بجاعتن طلوب یکی بر ایدردی هر کومصر کد یوزینه بقدر مصر هر ان آنته اولان بار کبر صیغیر
 معلوم شاه وقتها رو جهان بخشه بنو عدلان و تناک ددی بونلار ایدر کلمه ابله کد سوال ایدر چکنه
 نماید بر خطا واقع اوله کد قتال ایدر کد ابله نغمه نغمه نغمه نغمه نغمه نغمه نغمه نغمه نغمه نغمه
 همان همت ابله انما تعالی بن اول عید کوز ایدر ایشک کومر بر ابله کد بوب اول بار کبر می میدانم
 بار کوب ابله همان عتبار دوب بوب دوسر بوب بجه بنو الشور مقدار عتبار صیغیر ایدر لری دن اوکنه
 هر بختارک اندر مرزا هاشمی ایدر کد صیغیر میدانم کومر دبلر امدان صان ابله عظیم طمانشک ایدی
 دودلر اردوان هندی صیغیر سیکاری میدانم او صورت کومر بوب خندان اولدی در غنچه کلاری بنو صیغیر
 آتور دیو اما صر اردوانک نماز ابله سینه کلمه اول کوز ابله اشارت ابلدی یعنی عشق ایلر ایدر
 هندی دیبک آتش اولوب بقعه نابکار عتبار بوسنک ایدر کد قیامت اولد در دمن لری ابله ایدر ویک
 قیامت شتر مید کومر باد شاهن ابله اولدین اولوسن فرجه طوفی ابله صیغیر ایدر بوب ایت ابله کد ددی
 صیغیر ایدی باروان سنک ابله کومینه می کلاری اوله صیغیر دکلری حرامزاده بر عتبار بر عتبار فضل ابله
 حبس ایدوب بار کاه ستونفا صد غنچه هم بر اوملاق سن شندی اول دغا بر توده بنو میدانم بنو دعوت ابله کد
 مراد کد ندردی اردوان ایدی نولسه کومر مراد سن طلوب یکی بر مقدار مومر به جمله ابله ددی صیغیر
 اولسون نابکار اکر کاجله بنو بنو دکرایه بنه دبلرسان ابله بوب بر کوه اول کوز بر منتهای المکی دور ایدر
 آت صردی اما کد علم سبک سنا کومر و خان و ساوا کوز کد اردوان هندی عتبار ایدوب ایدر بلر یونابکار عتبار
 نجیب قوتها کد ایش ایلر اولان کوزی ضویله بی باک بنو بقیه قلک ابله دوب اردوان در هله کومر بنو برابر
 ووردی اما صیغیر لرحل برینه کلده کد کیموب اردوان کوز اوبه کد اما اردوانک ددی بر ایدر صیغیر
 ابله آن کومر صیغیر شش اولر ندان ایاغه طوب بر شش بر شش با اوروب غنچه صیغیر ابله ناله اولان

و آت ایش بر این بجه دی دشمن چهار اولدیمه بد کده فیلیوب جان ووردی صیغیر اول کوزی اردوان کوز
 کوز اردوانک کوز سینه دست کلوب یوقه جن کوز زیناره باره اولوب ایدر اولان کول ابله کج حاکم
 اردوانک کوز لری نه طولدی اردوان اوخ دیوب اندک کوزی برانوب کوز لری ابله او شدره غنچه با شاک
 صیغیر مشور غنچه ابله صیغیر با شاک صیغیر ابله کوزی او روب بر تاب ایدوب نغمه ایدی صیغیر
 بادبای باشند چور بوب اول اوج سنک مدد کومر اوچ بوجن و قبه در اما او دوقی بوی بوز بوطان
 صیغیر قدر چور بوردی و مسلح ایدر آتجه بنه برینه کلاری دی اصلو کوز ایدی اوله سنک برین بجه
 کتبه سبانه توری اردوانک سینه سن نشان اوب کتباد ووردی طمانشک کلاری اردوانک سینه سنه
 اوبله اوردی اردوان قیاس ابله کد سینه سنک عتبار برین بنه ایدر ایدر اوخ دیوب ایشینه کما ایدر
 نولک حاکم ابله صیغیر او دغه زین کوز لری اجلان کومر صیغیر برینک دخی جقاروب کما طمانشک ایدر
 اوردی اردوان اوخ دیوب کانی لادن دینه ایدی صیغیر طلوب و طمانشک دخی کسیر کوز ایدر اردوان
 اوکنه قیادی **حاصل کلم** صیغیر اردوان هندی دو کد کوما مشاهه برقیه ایدر کومر اردوان اشک
 بار بار باغزوب نه طوقه کیم حکیم دخی ایدر کومر کومر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر
 کومر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر
 یوردی و برزی اردوانک ایدر صیغیر کد اوزور زینه کللری همان قالدی اوزور بوب کت
 طوقه مندور دی بونلای طوقه مندور دی برین صیغیر بوب کومر کومر کومر کومر کومر کومر کومر
 قلده ده یوز کوز اوب اوخ طوقه عرب طمانشک دودی بوار ایدر اردوان می ایدر جقاروب صیغیر ایدر
 اوب کد بلر اردوان اوچ سنک ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر
 ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر
 اردوان هندی بار کله ایتوب با توری تو دبلر بون دوسر دی بوب بعضی بولدی دخی ایدر ایدر ایدر ایدر
 جکوب یوز لری کاتن ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر
 قتال زکی نومان کلور دیوب چشم کوشه بوزر استا نثر فرامزه کاسون **داوی** **سپان** **اوبله ایتوب ایدر ایدر**
البر صیغیر فرامزه ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر
 برین قوتها کد فرامزه صایمان آتاج ایتوب کومر قیاس بر دوسر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر
 سلطان فرعونم بر غیب تمام ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر
 دد کده قیاس سلطان جناب طوقه علم خلیفه درلر مخلوقات خلق ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر

کور ایندی کچو کچو طو تار دیوب صبار و متبارک اولان دن اردینه دروشوب کوزئی صبار وایسه طوغری واروب
 سبار وده اسکندر کیردن کوروب برکوشه ده بولایلر اولاننده طوغری صبر و دخی بر صبر هک صورتی کور
 واروب صبار وینه بنانندی بر کوز آکسوزین ایفا استندن طوب های طالیو یا کچی کسه ایله التوی قورنه
 آدی صاحبقران دیوانه باقی ایلدو ک بیتی دیوب بسدی قورادی صبار و عتبار شایوب وار کتی بکفن
 کور دن بزم سزک التوی کدن خنیر بو قدر دیوب جه ایلد بکه صبر ک التوی خاوس اولیجه طوبلور
 دیو قور قار اما صبر صبر ک طوغری شنگ التوی سلیدن دیوی اولسه قور تکی عین دکل بولر ک کت کت
 سر هک کت و بول بان بر صبار ایشوب برده مرادلی بولک دیوب باشلوبینه او شادیلر برو کور دینه
 قورعی قورم ز طوب بوندره اولان کور ک دیوب سوز تکی کور کورنه قور غار در دیوب همان بولایلر
 صبر صبار و عتبار ای ایلر کچوب فرامرز ک او کینه کور دی فرامرز بقدی بر تو ایله بر صبر هک
 ندر آملر بر بریک ایله غنایا کور بوسول ایلدی همان صبر صبار فریاد ایلوب وولتک صاحبقران
 بولعوب بن طوبر کن اوصول ایله یانه بنانوب قور بولک کسه ایله التوی آدی ددی فرامرز صبار و
 ندر صبر ای قوراب آدی ددی صبار و خنیر صبر طوغری الماده ددی اما کور و صبر کجی شندی بوزار
 اله و برور بر صبر الی حالاً او زینه در صبر ک باقی ک در ک صبار و طوب صوبیلر کور دیلر
 او زینه عتبار اقی وار در همان صبر دخی بر بول اولوب و چرخ او ردی کندی صورتی کور دی کور بول
 صبر صبار کور و فرامرز صبار و با صبر بونده حاله ددی صبر دخی احوالی نقل ایلوب صبار و
 مر جایی بولب اوله صبر ای کور بولک شندی واروب او زینه اون کسه التوی الو صبر ددی
 و چورم کوروب صبار و صورتی بر دشتی سالت عتباری اولیلد او ردی کور صبار و کور جمع بولوب
 دبه سزک لوزینه معرق بقلدی همان صبر او زینه دروشوب لکی الین قفا سته بند ایلدی بو صبر کور
 وار ه نیم کور ایدان صبار و اون کسه التوی لایه ددی و صبار و دی دارودن کور دی و کندی صورتی
 قور دی کور صبار و صورتی کور صبار و صلیو برده ایچنه قور دی و قند سبن کور ایدان بار کاج
 دیوب کندی او نندن کور ایدان عتبار کندی اما بر ایش کور بلای دی اولدی دی لیلان و ز بر بول
 کور برن زبر التوی نایمه با قور اوله یاز دیر ک صبر صبار و عتبار صورتی بار کاهدن ایچری کور
 کلور برده ایچنه کندی صبر صبار و عتبار می دانه بر قندی آسته باد مشاهیر کور بر و بر شیمه
 بولیلد عتبار لری اله کور بک شتی کندی اهل الین دیو بر اولان او بری صورتی معامله کور ایدان
 ایلی کور لور ددی صبر صبار کور بونک بر جانیق ایلوب بقا لور صبر لیلان و ز بر شاد بلغدن

بلغدن جانلیه با ز دی کور ایدان قی جله و کلوب شول با بشار ک بو تان او رسون دد کور صبار و صبر
 صبر صبر هک صبار ایله با مشاهیر دخی کور وار در اول صبر صبار کور و لوسونده انصکم اولدور ک
 کور ک کسه لری اقر اولدو ک التوی صبر نه حال کین وار ایسه کور کور ددی سلطان بر مد و بره
 دیوب جمله دن مقدو صبر صبار و صبار و در دیو ایکی کسه التوی و بر دی آدی کور بجه کور اید
 خان دخی امر ایلی شتی کسم التوی کور و بر صبر و بر دیلر ایدان هندی دخی اوج کسه التوی
 و بر دی صبر صبار کور لری اسان کور بر شدی و بر دی ایدان کور ایدان جله اولدی اولدی
 اما صبر قان اولدی باد شاه شندی بوی اولدور ک التوی طوبیلر صبر عتبار لیلوب کور
 بر یوک ضا اید بر ایشیق بوی شندی حبس قیلد بون واروب و قیلد بن دخی طوب کور بولدن
 قتال زکی دد شتری نابکار بول کور بون دخی صبر بول و کت کبی انتقام اولک ددی سلطان
 قور قار و صبار و صبر کیدینه بران برست عتباری صبر بوی خلیص ایلد ددی اروان
 هندی کور ک بن قی جاده التوی او رسونده بند ایلر قور صبر صبار و صبر صبار و کور
 قتال ایوب انتقام اولدور ددی صبر بلی آسته بو صبر برینه در صاحبقران خنیر سزک آدی کسه
 قادر کلدور دیوب صبار و اروان هند بر و بر دیلر اروان هندی صبار و صبر و بر
 اولوب کندی کندی جادینه الندی دستون جمیه صاره قور دی ایدان قور صبر صبر
 ایچمک باشاری جرعه صبر صبار کور بوزینه صبار و صبر صبار کور واره بو لیک قتالی اله
 کور بولیده دیوب کندی تبدیل صورت ایلوب یقه دونه ای اروان هند نیک بریقن اولدور
 شکلیه کور و طوغری دیوان دیوان ایدان سلطان و ز بر دقا عقیده طوغری اروان هندی
 جادینه او شلوب واره بر شول نابکار عتبار ک حلا بجه اولنده کور بول دیوب اروان هندی
 او عتباری اروانه لیلان و ز بر کلور دیو خنیر و بر دیلر اروان قور لیلان ایدان ایدی
 بار کاهدن ایچری کور دی اروان هندی زیاده متکبر ملعون ایدی لیلان لوفور دخی بر دن خون کور
 دیوب لیلان یا ننه آدی و شراب دیوب لیلان دخی اروان ایله بر صبار و جرعه قشالغ
 باشلوبیلر بر صبر صبار و کور نندی صاتی طشه کیدینه بوزار بن صبر بوی کندی آسته سبن
 بر برده پنهان ایلوب کندی صاتی صبر تن ایچری کور بونده واروب الینه سار و سار اولدی
 دار وادی ایچنه دخی دار و لوشاب و بر دیو ایچری بولور در مصاحبت ایلد دار وادی
 همان صبر صبار و پهلوانیه و ز بر کفی اولدی بر قدار استراحت ایلونلر دیو او ز برینه بر

برای قتل مصر علیه مله فرزند رازی بهمان فالغنیه سبزه گنگن ارشد بزرگ دیوب جلیسن دارودن
 کجوری مصری القوب اوسطه جفاردی بال لبطانک مسالین نراش ایدوب بر محبوب او غلوت
 صیغه تافوی واردان هند نیک دغا بقلونیه کدی خاصتی صوری مکر اردوان دکلوری لعین عازله
 ایدی غایت غلبه مملعون ایدی هر کجیه برانزاوراوغله نیاه یاغوری زیر اهر اوغلو ملعون غل
 ایلر دی صریح کتوب ایلطان وزیری اردوانک تو بنه قیوب کورتن آجیدی واردانکه او کورتن
 حیرت قلیقه اغزلدی ایکن ستمیزی دارولوب اردوان لبطانک کسم سندان چو فلتندی و صبارو
 عیاری جوزوب ایدی و بارگاه قیوم سندان حقیق اشک سلو مکلادی او توده بران دن اردوانک دارک
 دفع اولوب کور دی او کور دی بر بیان کنگاه آجوق و سوغون کند نیک قورجینی دخی فالقوب فالغنی
 و کنکاه باغ طیا مش لعین حاضرت شکار دیوب مجله زور ایلدی ایسه ذات العموری بر شدیدی
 مکل لبطانک دخی اولحل داروسی دفع اولوب کوزین اجایو دیر اما آجیل بر صریح برین ایلدی
 ایدی فریاد ایدوب امان چله مده کیدو بکا بولغنی ایدن بره کیدی جک فرور باجک با نامده
 دیوب بر و اویله در قوبی غلبه باره یازانه خود معلومد البته کور کویوب بر شدرد کد مفسکوم هیچ
 ایضی بیکه جگر می **حاصلی** اردوان جهان آتوب جان و پر کجی با مثلدی اما طمشه ده داروسز او
 بو فریادی اشدوب بره بو فریاد ندر بو ایچری کیردی لر نه کور دی لر اردوان اوی باغش جهود کجی
 چاشنور او کور بر کیمسته فریاد ایلر هله نه حال ایسه اردوانک ایضی تمام اولوب جکدی قوریا
 ایدی و لبطانی صالیو بر دی ایلطان وزیر کورک آجیب سندان فر فر و زور هر اردوان سو کور بوالشده
 سندان ایدو کور دیو کوزین اجایو دیر اما اجاز اردوان دونوب لبطان باغدی بر لاق اوغله
 بره اوغلو سن کسین جوان یرشدن کلدی ددی کور دی کدی اوغله نلر ندر دکله و هر کور
 صوری لبطان فریاد ایدوب او کجی سندان بره نه سبانه سو یله کور کدی بن اوغله نیمه بنی بلر سن کجی
 اولدوغیر نیمه کوز لر نه اولدی دیوب کوز لر بن آچمن چاشنور هله اوشا قلدرد ایچاق کور
 لبطان وزیر کوز لر بن بودی هر سندان از ایلوب لبطانک کوز لر آجادی ایلطان اردوانه با قوب
 بره سن دلوی اولدک سکان اولدی ددی اردوان دخی لبطانی بلر کسین دیوب طلور لبطان ره
 نایل کور کیمه لیسیر کک لبطان ندر بر دکلمه دینجه اردوانه جمالت کلوب سندان لبطان وزیر و نر کوز بره
 شوندر بر آجینه کورک ددی غلوملر آینه کورکوب لبطانک ایسه و بر دی لر لبطان چهره با کت نظر
 ایلدی کور کجی بر طلور لاق اوغله ندر و غش ایلدی کیمه عیاش بره اوغرا مثلدر اردوان دخی قضیه طیب

طیوب منظر ایلدی بلر صریح عیار یوقه اردوان دو غنوب بقیلورین اغز نیه آدی بر مراد قور
 اغز نیک ایچنی مراد ایلدی بوهم بقیلوریمه نزار در صو کورک ددی سو کور دی بار اردوان
 بودجه کدی خاصتی ازیلوب قورخونچی زیاده اولدی با ایدی هله صابونیه بویر بو یله کور حیه
 بیقلورین پاک ایلدی تا کاه بر کاغدی بولدی لر ایلطان وزیر لوب او قیدی سبکی صریح سبکی ایلدی
 سیره بو حسته و برین بهم و صبار و عیاری صریح در دیوب صانوب آتوب کورک ایلدی و بویر ایلدی کور
 صند صابوب جریه قشاللق ایلدی و کورک دخی صبار و عیاری بر دخی بنی لسا کنه امالک و لایر کجیه
 کلوب باغش کیمه در پیش اردوان کاغحه ده بو حیلر می اشدوب آتش محض اولدی غضب سندان
 قور دیش کلبه دونوب اول صاعنت فیله نه نوب کیمه ایلخان دیوانه واردی ایلطان وزیر دخی کورک
 طایر اوروپ بو زینه نقاب اصدی و فالقوب دیوانه واردی اردوان کیمه ایلخان اسرار ایلدی
 کیمه ایلخان محض اولوب قالدی اما اردوان البته بارین چشک اولسین میدانه کورک و بر شالز
 بر نیه ایله هلاک ایلر سر مار کورک نوزینه کورک و مشل دن اولایر دیوب غلبه بیلر ایلدی
 عسکر دن جاموس و ایلدی بوخیری اوب سخلدی فرامزده بلدی و صریح ایدو کورک و بر
 ایلدی فرامزده صریح و قور ایلدی بو معلوف بو یله ایچیدر مین اولده دارولوب او کجی سندان
 المین دلاوردن آوار ایچ شمد کورک و نوبت بندر کجی بنله اولسون انشاء الله اولیغی ایلدی
 صاندوغی باشنه کلور دی صریح ایسه او تدرن کلغیه صبار و نر عقلمن باشنه کورک
 اوسطه بلر کجی صبار و نره ایلسک کورک ددی صریح ایلدی نه ایلسو کورک بون در کجی
 اوزوب ایچنه صمان دولدر سو کورک ددکجه صبار و نر ایلطان امان ای سلطان عیاران بقیه بکا او ایچنه
 خذ منته فوالک اولایر ددی صریح ایلر ایما نهم صکره مینه برضاد ایلر مین و هر کجی خدمت المین خذنا
 برستا اولغنه محتاجه در دی صبار و مین ایلدی دروفی خذ برست اولوب قول اولدور دیو صریح
 بندین اوب خلیفه ایلدی شمد و صریح سبکی ایلر بن خلیفه صی اولدی یعنی خلیفه لری جو قدر کن
 سکر عیار باغش اولسه کورک صریح جمله نه باشده **خلو سه کلام** اولکون کجوب اخشام اولدی ایکی
 طرفدن ندر کورکوب ایلوب مساحه مشطر اولدی لر جو کجی صیاح اولوب آفتاب غلبه قالد ایلخان باش کور
 عالم نوزیه مشور اولدغی کیمه ایلخان عسکر کون جنک حریر لربا جنوب ایکی کورک بویر مین عسکر باه
 کیمه ایلخان صوار اولوب صحن غایب یوردیدی برودن فرامزده دخی فرمان ایلدی ایکی دهمه دن
 طلسمان آتیب حنت کوس حریر لره طره لر اوروپ صحرای خانیه بی اکلند لر علم زردهار کورک و علم شید

بگویند شفته لرین کشند ایوب فرامردن بشق ایجا به چنگ آگشته غرق او لوب و قطب اشق دره سوار
 او لوب میدان مریخته کلید مصلحتا عشتا اسکندر ایله فکله لک شده دور بر خندان صیغ با تده فرامرد
 وصول طرفه جهان بخش و سائر صخره و دیوار الزم صاع و سوار بوللو بولینه فرامرد ایله ایکی جانبان
 میدان اچادی کیم کیم میدانه دنجیه ان کور دیار بوز فرق دیرت ارضی قذبه باغی شیلن میلان صورت
 دوستانه اون سکندر بل معهود و صالحی اردوان هندی کوردی او کجه کیر ارخان بهلول انگری پادشاه
 ایله ک میدان کوروب سلا ملبوب کیر و دو دیار اردوان الکی قالوب تمام طرفه جویان ایله ک اسکندر
 قول فالدیروب جانان کوسلوی دگدردی و بغیر او هندی ای خدابیر مسال کجه استم میدانه اکتال
 زنجی کلون زبیرا یون انی قتل ایسه کور کردی جمله بهلول انگری فرامرده بقدر فرامردن خلی
 صورت میدان کوردی جمله کور ایله فرامردن او کنه دو مشدی لاک ای ایله موح و قتل ایله ک میدا
 کوروب سلا ملبوب دو دیار کابان ایق فرطاس ایله صرصر قادی فرامردن اردوانه هندی ک او کین
 کسد بر و یق ایله اردوان فرامردن نظر ایله ای قفسان بدی ارضی قوی فرامردن ارا قفسان طالع کینه
 او قدر رحبت و صلوات صاحبید کیم بوزینه بقا ان حوق قندن لوزان اولور و وزنده بشق ایکی باره
 آگت چنگ سمانع بشق میدان قلع باشنده ازرها سر بوعلفه و وزنده بدی دان مرغ بوقطن او تاغده
 فاوندره مثال بار بار مینار انده قطب اشق دم کسک با بی و ارا لده دخی طقسا نطقن زبیرا فرامردن
 اسکندر هر بوعرفی او چار ارضی و قولند اون سکندر انان حاضر بوی اردوان هندی فرامردی
 بو طرف ایله کوروب و هم آدی خصوصاً باقشده نره دیولوطاقت کوره مرزی اماینه کندی قدینه
 کوره فرامردن قدین ان کوروب کوزینه کسد بدی ایله کلام بقدره نابصا از زنجی بر لای مطلق باشه
 جمع ایوب بن صاحبقران دیولایت ولایت کوروب نار نور قولین بچون خدا برست اول دیور بخنده
 ایار ساک سنک کندک خدا برست اولد و قک قباحت نیز ایکن بر لای نار نور قولین دخی اصل اول ایوب بن
 حمله ایله شوی بی قتل ایسه کور کردی فرامردن دو لوب بار اردوان خدا برست اولن قباحت بر سر شوی
 خدا برست اولوب نار نوردن یوز و نده بر زمین ددی اردوان هندی فرامردن بره موس نابکار هم چاره
 قولنجی ایله سل بنینه نار نوردن یوز جو بره و عذاب مستله بعض عدل و ندر دخی کسیم ددی فرامردن
 بیاد کیم بولمیدان از هدی بوقدر اولور مکند غیر بی برایشه اده مرز دو لوب فک ایله کیم اولور ایله
 ملعون حمله سن ایله کیم اشقا ایله یمنه سن اولور و رشده نکور و و ااع ایله و طوره مبه مقدر
 صرف ایوب هر نقدر جمله ایله سکن مانع دکلد ایله زبیرا هم حمله سکا بردر او ای ایله بر سر نطق

و فریخته قید اولوب و یوب اردوان بر باقیض با آدی کیم اردوان هندی کیم عفت و همه دو شوب و سپردی رشده
 اولدی بر دخی سولیکه مجال قلموب همان بر حانه ستونندن نشا و بر بنوع سین البته آدی و باشنا اوزر
 دورا ایندیروب فیلاک باشنه چنگال او بردی و ایشدی المق فسدله فرامردن بر بنوع حواله ایله ای فرامردن
 اردوانه کشین کوردی نیز تیرا و سن آغینه لی سپر اسکندر ی برابر و یوب بلان بیغ آغینه سپری
 پیوس ایله صاع بار بار آفتل جقوب فرامردن آریانه حصن ایله بنوع اردوانی چاروب سپردن آبردی اردوان
 نیزه سین منبط ایوب میدان باشنده و ایدی و نیزه سنه بقوب فان وارید و یوب کوردی برشی بون
 او تیردن دو یوب کوردی فرامردن بیرو استدا اسکندر کیم طوب کذوی تماشا ایله اردوان
 زیاده عاصی ایله زبیرا دعوی مرد ایلیوب بر بنوع ایله حقتن کلور و دینشیدی ایله مدی بنوع
 ذمینه نرک ایوب طرفیندن کوزین البته لوب فرامردن بضر کوز حواله ایله ای فرامردن دلی
 نظر ایله ای اردوان کور زبیرا صوع فان کیم کور یوب این فرامردن دخی کوز اسکندر ی برابر و یوب
 اول لعینک طاعنه بکن کوزین او ایله چار بیکیم اردوان کور زبیرا یمنه بوقای کندی اینوع
 ایله ای اصل و جوبینه اهر و برمدی اردوان کوزین منبط ایوب کیم کندی اما غضبندن دو ستون
 اصصغه باشا ایله ایله یاری نابکار زنجی تیغ و کور و روع ایله ایسه هله سالغون دها بولم
 بوغنه دیوب او تیردن و دندی کوزین تراغوب بر کرم صالحه الا او دخی ایکی جانبان کور بکر
 واه کندی کمال زنجی دیلر قتل زنجی ایسه اول سالغک حالین بلر دیواسا لود کور لری غمغه دین
 کیم ارخان عسکی شاد لیغه باشا ایله ای ایله نابکار زنجی شدی حالی کور زمین دیلر ارا اردوان
 هندی صالحی باشی و زردن دورا ایستیروب یوریدی فرامردن نظر ایله ای او سکندر طوب هر بری
 بر طرفه اچیلوب خرم جرمی ندر بر طومش کلور منع زیاده شقا قعی برین سپر آبر سین هات
 فرامردن صول الله صبر الوب صاع البته ناز یا ندر خنری آدی و کور بدی تمام صالح سپر ایکن
 ناز یا ایله چاروب سالغک سنن طولتی صادی بر بنوع کوفت ایوب برین کوردی و جملسین
 بردن سپر الوب او ایله منع ایله ای ای عسکون فرامردن صالحی بولم منع ایله ای کوروب صر
 دوست دو ضمن تخمین ایله ای اردوان کور بیکیم صالح ایله دخی اولدی او لور ای او لوب بی
 نابکار زنجی باری صغ ایکی باره اده یور یوب بر کرم تیغ آتش باقی عریان ایله ای یوب فرامردن تیغ
 حواله ایله ای فرامردن تیغ آتش جکوب ر و آنک قلیقه قشوی و بدی تیغ او اردوان تیغ آتش ایله ایوب
 افغی مثال ای قلم بر بنوع صالوب فرامردن تیغ سلکی و بردی اردوان تیغی فرامردن کسایوب ذمینه

دوستداری الیائی المذیة قالی غضبندک البانی فرامرز که چهره ستمه آمدی فرامرز قویا ایله چاروب انبه مع الماری
 دونوب اردوان هندی با اردوان دخی یوه چون ستمک واری وردی اردوان هندی ایستد یوقد بسنده ایله نوبت
 بکا کلور سینه ایله مرددی فرامرز خوش آمدی نوبت سکاوه کلور سینه ایله دویوب سقی آتشی غلبه فرامرز
 اندن نوبه اسکندری المینه الوب دار دووانه دکله ایلی با اردوان اشتهه سکا بر سجمه ایله فرامرز ایله
 میانه سو ایله اسوی قبول ایله بازده ستمک بهی پهلوان اراده صنایع اولسون جان بوستانه مینر دیو و غیر
 نصیحت ایله ایله امدادیت ابر شمد کجه بیک سو بسک نمان ایله لعین دیسک غضبه کلور باشارت
 فرامرزده وحزاد پرستاره دوستاره ایله کجی فرامرز کوری بوملورن امانه کلر خوش آمدی کمانی بریکه
 جابک و دغ ایله و عاقل اوله اکر اولسک بهم بوجه می مع ایله دویوب نوبه اولسک و جندن و قطب آتش
 دمک باشین دونه دویوب بران میدان و بردی اوله دن دونوب برق هانف نصیب بر کلش کلر بصیر
 اردوان هندی الذی صبر او ایله شاشوب قالدی فرامرز حمل برینه صولوب اردوان هندی نین کایسته

بر طعن نوبه او ایله ستمه اور دیکم نوبه قیامی کبی کار مار اولوب بوسی میدانه صاحبی اردوان هندی
 قره طایع کبی میانن قیامت اور زدن نوبه بقیامی رجان بر حقیقو ایله ای یکی لشکر پرخال کور بوش اولدی
 زبیر ایوب ایله نوبه اور شق کور عسقل دی بوک لعین نوبه دیر صاحبی ایله محضر سر فندر کیم اردخان کور دیکم
 اردوان هندی کندی غیری ایستد کندی قالدی **اما ناری ایله** بو کیم اردخان هوشک شاه اولد فرزند
 ایلی زیاده قاهره صاحبی بادشاه ایلی قوتیله اردوانی کر کینه کردی فرمان ایلی لیل ارام جالب
 دوندی فرامرز دخی دونوب اردوان هندی نیک قیل وصالیق و کور نین اذکر فرامرز شکی کندی ایست
 الوب بدک ایلی کاه و کاه چنک کور نین بزوی صالغی جهان بخش ایلی تعلیم و امان ایوب مسک
 ذنک ایله مشهور اولسه کر کور کور نین دخی فرختراد ایلی هله اولسون او کیمجه کجوب صاحب
 اولدی کیم اردخان چنک حرید جالد یوب بندی بریدن فرامرز نوبه بر برینه عقاب اولدی بریدان
 اچلدی کیم اردخان میدانه کندی کیمدی فرامرز دعوت ایلی فرامرز آت مسوروب کیم اردخان عقاب ایلی
 واد ایله سلوه وردی کور اردخان هلیک الوب دکله باقتال زکی سن صاحبی انور در سق بنان صاحبان نسلیم
 اکر کج غلبه ایلمک بنان سکا سارا لری کج تابع اولور کج بن سکا غلبه ایله سوتون دولته سبطل ایله وردی
 فرامرز نوبه یوب بو قوله راضی اولوب دی ایلی با کیم اردخان حمله ایله ددی کیم اردخان نوبه جان کذا و ال
 اوروب ایوشدی فرامرز نوبه حواله ایلی فرامرز سپه قاپوب بر او وردی کیم اردخان نوبه سین مغانه و
 مع ایلی اما کیم اردخان حقیقوت کور دی آفرین ایلی کیم اردخان نوبه سین نصیلا دویوب میدان با ستمه
 اوت دن دونوب برده کورن اوردی فرامرز کور نین بر او وردی ار قاده مع ایلی فرامرز دخی کیم اردخان
 کور نوبه ویر کورن اوروب کیم اردخان مع ایدینجه اجل تلمی دی دولدی **حاصلی** استشاره او لجه کیم اردخان
 چکی ایوب استشاره اولدی فرامرز کیم اردخان طوره ایلی کیم اردخان طوره ایلی کیم اردخان طوره ایلی کیم اردخان
 اسایش ایوب این بنده مبلذنه کله کوره له خدان کور کور دویوب دندی کیم اردخان دخی دونوب ایلی
 طیل لار و چالوب دوندیلر و قوندیلر فرامرز دخی دونوب بار کاهنه کجند اور زدن چنک آتین جشاره
 جقتدی بکل جهله کلور بر لور نوبه قران ایلی ی خورن کلدی بندی شکری دندی مجلس کلور عشره ترا استادیل
 اشاء صحبزه کیم اردخان غنچه کورنک دوندلر صاحبان دیو سوال ایله فرامرز مع ایلی دخی قوتی مالک
 ددی اوتده کیم اردخان دخی دونوب بار کاهنه و اردی لیطان وزیر مختوم و زور دار هندی بک بالعی ایقال
 هندی کیم اردوان هندی نیک فریاشیده سیم اردخان با ننه کلور سوال ایله ایله بادشاه بو کور قتال زکی ایله
 ایوب المذنه مسله ایله خلص اولدی کج چنک در دیکل کیم اردخان دخی قتال ایله شوبه چنک ایله و یوب ایله

یواسلوب اوزره اوتورشار وعتک ای طر قده هراغ وصول انی بک التوز العقی الی ذریعین صند لیل
اوزره دلاوران و سن حنقه و صر قتلوان هر بری میل و متاوه برکیز لکر ادرخان شامل صاحبزادند
بر پادشاه ایکن فرامرزک دیوانا و دارن کور و بر خنبره و زاری و دشمنند نار فالده صبه کذب منشا مشوره
مقدم کلوب بودنته نائل اولور او میدی ایله و مقاومت ادوب خرب و قتال ایله و کله بختیان اولد
اتاق فرامرز کیم ادرخان کلجه ایاعه و القیقه جمله ارباب دیوان کور و کور ایاعه قالدند لکر ادرخان ^{تغلیق}
ایدنجه کیم ادرخان بودن حجاب کلوب استغفر الله و الله ساحبقران بویله بختیان ایدر سقین بزی حجاب ^{دیگر}
دیوب یوز بیوه قوی و در و اولدنته دعا و شتابلای و مطهر شاه او کده میرا و بدی و کتور بدی
هدایای عربی ایله هدایا صر مقبول کجوب فرامرز ادرخان حزینه دار لر قالدردیل اذن فرامرز ادرخان
کیم ادرخانک قولموشنه کیم و بختنه چتار دیلر و خنوز و وزیر ایله کیمان راهی و حق و زرافصنه چتار و ب
وزرافصنه بیور و بر دبل فرامرز بودن خوش کلام کیم دیوب تغلیق ایله کیم ادرخان کتم خوش
بولدق و اولو صاحبقران دیوب اعتدال ایله دیکم ادرخان دخا رد الهندی ایله سلطان وزیر ک
رای اعظمه طوعزی فرار ایله و سقین نقل ایله فرامرز دخی جقه کتور کتور کتور کتور کتور کتور کتور
الله تعالی اجلدن امان و بر ایهه دای اعظمه یاریدر بن التری انشا الله انه اولور ددی و رای
اعظمه اوزنیفه واروب دای اعظمی تابع ایلمک التری دخی کوزل و وسیله اولور ددی و امر ایله ی چا شکتیر
کلوب معاط شاهی چکلوب آلتون و کتق سنبل و عخلر و قفقور و طباقل ایله طعامه ادرخان دوشندی
طعامه سلوه اولوب هر کس مرادی اوزره دیلر اذن صراف القوی اللهم یقندی و پیر لردیلدن دعالم
اولوب اذن فرامرز امر ادوب بساط عیش کدی سیر کیم ساقیل ایله ادرخان آوب براره بودن فو قایل
تمامد کیم کور ادرخان و ادرخان اولدنته فرامرز کیم ادرخان دینه دعوت ایله کیم ادرخان کیمان
راهیک یوز نینه بقدی کیمان راهب ایله ادرخان هر حق دین بود کلام کتور کتور کتور کتور کتور کتور
خلوق و دیوب کدی واقعه کور بسلامه کیم و کیم نقل ایله ی غیری کیم ادرخان یوق دیوب یوق
تعالی هدایت میسر ایشیدنی خنوز وزیر ایله سلطان اولوب شریعت داده کیم دیکم کیمان راهیک آوین فرامرز
کامران پرتیوب وزیر ایله ادرخان کیم ادرخان عسکرینه دانا تعیین ادوب ایکی کوز بزرگ عسکی
کیم ادرخان سلوه کتور دیکم ادرخان عسکرین قالدیروب فرامرز عسکرینه کتور ددی بر تعیین اولوب
فوندی لکر ادرخان بارگاهین تور دیلر بودن عسکر فرامرز ادرخان خاتانه معر ایهه و عظمه موسر بنده
اور دیلر قرق کون کیمه و کون اولوب یغا جیمه شتک شتک و ادرخان ایوب عیش عیش و ده و حجت ایله ادرخان

بعد بر مبارک ساعتده سهلون وزیر عقد و تصحیح ادوب جمعه کیمه فرامرز سمنسا بانایله کور کتور
مراد و یروب مراد الکیل یولک اوزرینه بنی اوز کون کچدی بر کون فرامرز غلبه دیوان ادوب بله شاهل
و سائر ارباب دیوان صلیب همکس بر لوبنده فرار ایله فرامرز اول محراب باش قالدیروب شاهلرک و بکلک بوز
بقدی و خطای ادوب ای شاهلر ای دلاور لر کله دهه تغلیق غیر ی بودار لره برار ایهه جنگ ایشیز قالد
همان شریکین و نازک کور بسو کچد ابرمان دیننه انجمن شری یوزرا و کیم ده فقی ملکن واره و فاق
قولاغوز باشی کلوب سوال ایله لومدیجه قولاغوز باشیه حنبر ایله یلر کلوب صاحبقران استر دبلر قولاغوز
باشی کلوب دیوانه میرا و بدی و ال بعلیوب طوری فرامرز قولاغوز باشیه ایدی او قولاغوز باشی شری
بزی یولر یوندا ایوانه ناصیل کیمه بدی قولاغوز باشی کیم ادرخان و ادوب و دلو صاحبقران
حق سن خطا لردن محض قلا یلسوک بر یولیز بودن خطا و حق اوزر اذن دشت قیقا او اوزر اذن خرا
اوزر اذن و ادرخان دشت قیقا و رانجه بر تیرد بر یوقلق عسکر تغلیق کیم و بر یولیز دخی بود
رای اعظم اوزر اذن کور کستان و ادرخان یوزر اذن ادرخان کیم ادرخان کیم ادرخان کیم ادرخان کیم
یوقدر ددی فرامرز دوشوب ایدی ایله ایسه هک رای اعظم اوزر اذن کیمه لوقلم هندی دخی مستیز
ادوب اذن قولاغوز کیمه لودی ادرخان صاحبقران فقی فقی ادرخان دشت دینه فقی ادرخان ایله و کلام
فرامرز فقی ادرخان ایله یاق فقی ادرخان و عسکر ده نایله ایدی کون نازک سقین کون کور کور دینه
بیر ادوب اولد دیوب اور ادرخان کیمه لودی کیمه لودی عسکر ده طرف ادرخان ایله سلوب نایله ایدی
ای عسکر سلوه بولون کاله اولدی کون نازک سقین کون کور کور کور کور کور کور کور کور کور
مشغول اولدیلر مطلق شاه دخی خاتانه ده برینه و کیم نایله ادوب کور کور کور کور کور کور کور
اوران آهکن دین خلعت کیم و بر ایدی ادرخان سن صرا برده آصف شاهه تعیین ایلمک ایلمک عسکر
اولوب و سن قالدردی ادرخان درید فرمان صاحبقران عللک دیوب قرق بیک اربله بارگاه آصف
شاه قالدردی معره مامور ادرخان و بارگاه قالدیروب قوروغه متعین جینل و ادرخان قور و یوزر ادرخان
ایمن صر عسکر اولور لوبینه کتیمه ادرخان ^{تعیین} **اوشا عجب الیمان اولان فردوسی موسی اوله نقل و بیات**
ایلر کیمه قاکیم یولی کون نماه اولور عسکر سلوه ده سکین کیم جین صر کورج بور لر ای چالوب ابتدا سکا
بیک اربله در بند باجبار ی بلنک لکن دنج بوش و بر افکن اورن کوش یونلو مقدمه جیش قالقو قفا صیغه
فقی ادرخان قرق بیک اربله صر برده اسکندی قالدیروب کدی ادرخان دینه قرق بیک اربله اوران آهکن
دریغ بارگاه آصف شاه قالدیروب کدی ادرخان کیمه لودی ادرخان کیمه لودی عسکر و کیمه لودی قالقو

هندستان سدا کلبش خاقان بنده مستند قتال زکی داد لشکر بد آینه صرصر سبکار در بر قتل زکی ک
 عیار با شیبی پوشد یکی حلاله لعیچ نامبر و ارباقی جواب نامه ده مسطور در دیوب این فرامندی بقا را
 مای اعظمه و پردی با آقا عظمه آوب مهر بن روزب میوسای دایا پروردی شوی سالوب اینه مای و روبر
 با شادی سزاند بنامه خای لیرزل بنم فاند ک حلیا که سپرد معقولن ظهور المین صاحبقران ی لاشکر
 سبکیم مای اعظمه سین اشدده بهم شوقان شرار ایدن لبطان و زبرد کوی لعین ازال هندی ابله با کجور
 کردیم صبر اندی ملوب قدیدین ابله با کوزدوب کندین دخی خاکیا بره کویا با ان واسله و شول اوب
 اکوب و بر ابله اوزد یک کپور بر حاضره مین دیوب نامی اختر لعین چون رای اعظمه نامه دن بر مواف
 اشدوب بوزمان فکانه حالدی دنوب صرصره نامه و روبر ایدی ای عیار سبک از ک اولان قتال زکی
 دیوب آمد بن بر شهنشاه اقا لیه هند اولوب بودر مملکت و عسکری و پهلوانه مان اولوب کجا یه نامه
 اولوب قوش حصی لندن قاجوب و ارد بر حلیه صغور اولوب لای حفظ ایدوب حصی لندن فرار و روبر
 قدر غیرت یوقیده ددی و دونوب و اوسر ابله اول زکیه فزانه کیده رسه کسون بر اکی ای اجناس مختلفه عسکرینه
 مالک اولده دیوب ممالکی انجمنسون عوضی بر نه اکن عوضی بقدر مسون و بنی سارا پادشاه و دخی قیاس
 ایلون ددی و صرصره جائزه سین و دیوب و اولدی صرصر سبکار دخی ایلون رای کوزدن کجور برب با یقت
 صنا و بسنده و عدجهان سوزی کوردی و سارا پهلوانی دخی کوردی و سارا عیاره نظر ایلاری بر و نده عیاره
 حاصلی دیوان رای اعظمن ک جفوب غیرت لشکر ایلدی بنه اولون اختصار لعین اور ووی اسامه مصلوب
 دیوانه کوردی فرامز بوشوب دای اعظمن و پردی و کجا ایلاری سوبلاری بر و عدجهان سوزی مدح ایلدی
 خوش ایلمدی کندی بلور دیوب اول کجه با دیکل ابر شنی کون قانلوب عز مرزاه ایلدی **او یکاوان** رای اعظم
 صرصر کیده چیه قیدی بلدی کجه قتال زکی کلجک ارا کونه کندی ارا کونه جقدی بر و ده فرامز بیه ایجه
 فونه کوجم بولون بر و نده اصلوب قند بلر حیر و بر و دیکل بارین رای اعظمه عسکرینه مقابل فونار و فونار
 ابرسی کون او نورق ایلدی عسکر ایلای ابله کجوب فونسل زیر کعبه ابله سیره طر بر لردی قهقش
 زبردست عسکره نیه ایلدی اول کجه نصف الفندان مسکره قانلوب بول و ران اولدی **او بسندان** رای
 اعظمه حیر کای بارین قتال زکی عسکر کلوب مقابل فونار لردی بلر شاه و پهلوانی رای اعظمه نیاز ایلوب
 پادشاه بر و نده قتال زکی عسکر بن نما ابله لردی رای اعظمه کجک بول لردی زدن ارا غایه بر و نده
 بر و نده سبک فر و روبر ابروشی کول علی السخری واروب اولد سبک الله فر ایلدی و عسکر اسامه
 کلک ستمه نظر اولوب طر و دیوب مای و دخی اولجه اکی کور بلر قتال زکی عسکر کلکی بولدن نور لیر ایلدی

اولدی کندیکه اولوب با صرافش و اروب اول نوزی دانندک کویانته و ارجنه اکی شق ایدوب اچندن
 سکان علی ظاهر اولدی یقین مصلوب کور دبلر باش علی دینه اکی پهلوان میل سار بر کجور بقا را
 مثالک بنا کوشلر ایدن آتیش مصلوب کجکی کندی عسکرینه فوش اوردی سلمه بین و سار بره برین خوقین ایدوب
 بر و نده سبک بری کجک بر رای اعظمه لبطان و زبرد سوال ایدوب بو پهلوان کجیلر دردی لبطان و زبرد ایدی
 ای پادشاه بولر قتال زکی ک متز لیر ایدوب فون قیاس ایدوب در دیند سبک ایلدی بر لردی برینه پلنگ
 اکن زرخ پوش و برینه شپور افکن اورن پوش و لردی و در غیب بر و نوزی نما ان اولدی اچندن
 علی ظاهر اولدی و فرقا تو سار اهر اولدی بقی کجکی کور دبلر اسکندر سار بر و دخی لعین اولان جنیلر اکی
 آدم بولر کسکان لردی کور در انا کوزدی کور عز لرای اعظمه بولر کور بقی ایلدی اذن لبطان
 و زبرد ایدی پادشاه بولر موکل صرصره اولان جنیلر و ارد ابلر بره ایلدی کوزر لردی اما فرق
 عسکر ابله قهقشان زبردست کلوب کجکی بر و نده جها سوز قهقشان کور ب کجکی بو پهلوان کور دبلر
 ایلدی لبطان بو کجکی زبردست دبلر کور ب نسلدن ایش کوجک اکی دبلر بولر قاقوب کور قان کور
 بحری اقیانوسه بر جزیره وار و بر جزیره و کندی دیوبه جبار ایدوب بر و نده سبک بر و نده شاه
 ناهر بر و نده پادشاهی تزیه ایدوب کند و بر حیران پهلوان ایلر بولر قتال زکی در دیا سیه کوه سپیدن کلر کین
 قورتنه ایلد جزیره و رینه و دوشوب کند و ستمه تابع ایلر و باش صرصره ایلر اچون جواهری با ده کلدی
 زمان بهم پادشاه جواهر شاهک دامادی وارده قهار اعظمه دبلر صله بنه خلد برست ایدی اندی
 با صوب بو قهقشان سوز فاعظمه کور ستر شب قهار اعظمه شندی صرصره بنده بو قهقشان اکی
 عادل ایلوب صرصره ای اولدی ددی عدجهان سوز کوزدن اوبه ابله ابله بولر قتال زکی بون اقا لیه هندی
 ضبط ایدو چکه اشتباه بودر ددی هله قهقشان و اروب تخمین و ضمیر اولان بره سار بره اسکندر کیر اید
 او سوز او نوز اوج خبها و زرنینه اوج قات قور ب الی بیک التیوز التیوزی و زمین و زمین صند لیلین
 قور دبلر رای اعظمه صرصره ایدوب اکتخت برده ای ایلدی و ایدی حالیا بن شهنشاه هند سبک ایلر
 بر یاد کاه معظله قادر کلر ددی بو کج قهقشان کجکدن مسکره بنه و خیار ظاهر ایلوب اچندن فرق علم
 کوردی بنه بر قیاس بره ارا کاه آصف شاه کتور دبلر فرق ایلد اولان کلوب کجکی و ایدی
 ارا کاه آصف دخی سار بره نک بانته قور دبلر اولان کجکی مسکره بوز بیک ارا بیه مبدون شاه رید شاه
 بر و نده سبک کجکی پهلوانی صرصره و خبسان تیغ زن ابله اکت ارجنه احمر شاه کجکی بوز بیک ارا بیه
 شهور احمری و جمهور احمری ابله کلوب کجکی اندر مسکره بر ایدی پهلوان کجکی و ایدی ارا بیه سبک ایلدی

ایله کیموس نوره دار بر سر عمارت اندنک و میون برادر لری عیله شاه کجی عمارت بدخشان و بهر او بدخشان
اندن صکه اسلخان کجی ایلمش بیک از جمله اندنک غنچه شاه کجی فیروزجه کجی بهمن بر وزیر ایله حق سکه
خاقانیه صالحی معترف شاه کجی انجیرن و شیرود مشیر افکن و اوغلی خسر و شاه ایله اندن کجی شاه کجی ایلمش
یوز بیک ایله و عیله ایلمش پلوتو ایلمش سقاوی بیگ زان چاورشیر ایله اندن کجی سقون ایلمش کجی ایلمش کجی
مکن میر سنان از او طلاق بود است و قتل او زکی و فرزند او خاقان قهار اعظم پشقه عسکری ایله کجی ایلمش
هر برین تفصیل از ده ذکر ایلمش گفته مطالی او در دستمک آنک ازک مشرب ایلمش غل ایلمش ایلمش معترف
کجی باشنده بدی کجی ریح ایلمش سزیرینه اولون درت کجی ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
قدرد و نده مالک و امش بود اراغی نافریدون شاه و نه جمشید شاه مالک اوغلی زور دیوب باشیق صالحی
و بود کجی دیوسوال ایلمش بیک ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
اندنک کجی پرویشاه زمره شاه و نیز جمشید شاه بقوت شاه میرویشاه ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
او کجی نکلور لری هر بری میال سارده بر کجی در حق خصوصاً او در نفوس سندی کور و بهر ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
سوال ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
زکی کوه قافه دخی وارد می بدینه ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
ایوب قانی اقلیده دوستیوب بولدی دخی ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
بدنل و ان سر لری کجی ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
دوستیوب قدر زبردست کجی ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
القریبه زنجیر لری ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
سوق ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
کجی ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
خونیندک اولوب دهشتندک ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
زنجیر لری ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
کجی ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
بدن کجی ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
قرق ایلمش
کجی ایلمش

کجی بدکده طبعان و نیز قتل زکیمک اوغلی غلیدر اصل فرامرزک اوغلی امش صکن قتل زکی فرامرزک اولدی
دوایق ضابطه العشق ددی در عقب کومارک صد اسمین دنیای طوطی آشفته بولمن قتل زکی کجی بددی غیری
اول طرفه باقی بلر آنی کور به بلر اون ایلمش کجی فرامرزک اصنامه اوشمش بری حوزی حوزی بددی کجی بری
از درهای بیک و عمارتک او کجی فرامرزک کجی صی جداره و بیقن جوهر فالقانی بدک کجی هر بری بر او شده دیر
به انما از انما جده فاندک کجی فرامرزک دحش با ایدار او ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
اولوب کجی ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
انک قفا اسدن دخی اون صکن بیک عیار کون صکن ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
دمک او زده قفسان ملو کجی او قور مشیق ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
بش عدد سلیمان تیغ و باشنده بدی مرغ بولمن او نافع سی الذی علقسان ملقوز بوغون دورده اسکند کجی
اون صکن آینه لری سپهر اسکندر بران درت آینه ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
صحره صحره سبک ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
عیار غیری ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
اون ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
طال طولدی بوا صلوب او زینت کلوب کجی ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
او کجی دوشدیلر عظیم ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
باصطاهله بدنه کجی ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
اساتین ایلمش
ای لشکر ایلمش
رای عظمه او را دن قلعوب بارگاهنه کلادی اول کجی هر بر ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
عبادت ایلمش
اولوب صحره ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
یا کجی صحره ایلمش
کوزین بوخسته لطافت بخشیده بیان بیک کجی بوی ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش
اختری دار بادی آدینه مهر فرز زانو زبرد لری اولقد حسنا لردن ایدیکر همدان دار اندم نظیری
بوغیندی هجمنان مسندک نظیر اولدی غنچه قوت و شمعانده دخی عدیو اکثران ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش ایلمش

اولدی و کبر و عسکر با قوب قیاسه وار و سوله بر کجه بورسون دیوب و نیزه اسکندری سکوب
 بو شیلای قی شاردی و لارینه کبروب تیغ ایله اوز لر ندم اولان کوزدن قهر لر ی غنوب هند لر شیلای آغاق
 الشام با مال اولدایر شیلای بر بر لینه قانوب بولک حزه نا حزه یوز لر برین دوندر دی ران اعظم کوردی
 شیلارک یوزی دوندی یوز الی شیل دخی صالدی فرامز بو شیلای ایله چنگ ای دیوب تیغ دن اوسا کد
 بو مستقره تیغ انشوق عریان ای دیوب شیلارک حوز ملول بر کوسو قی آت کتک کور بر بر مور کور لای اعظم اولدی یوز تیغ بر اولدی

سوروب اردنجه عسکر دستال سالدی اون کور یوز بولک عسکر بر او غور دن نغمه لر او روپ تیغ لر
 عربان ای دیوب یور دیلو عسکر یور و بیجه قیری رعد جهان سوز دخی نغمه او روپ بر طر ف دن یور یشت
 عکاز تیر دار بر طر ف دن یوریدی مظنون من حکم دار بر طر ف دن یوریدی اصاو م عسکر ی بوحالی کوروب
 مطهر شاه دخی فرمان ایله ی دیور بر ی عسکر کندن غیر من جوله یور یوب ایکی عسکر بر بر لینه قار لدی
 و قاتلای بر یوزی بیجه مثال اتلای آق آت قره آت هیر رنگ اولوب قوجه و جران بلر بر سر اولدی
 بر چنگ مغلوب اولدی کیمر دبع بشم صومر شش کلا ایدی بهلوا بلر طرف طرف چنگ ای دیوب کید بر من حکمت
 حذو جهان بیخج جهان ارا قیلار اسنه و شندی نکور دی بری فرامز شیلای ایله اولدی چنگ ایله بر یور کدی
 ملکر حیران اولوب بر طر ف دن جهان بیخج ده چنگ کوردی ناصسه فرخزاد خاقان اول ارایه کلوب شیلای
 کور هنده و شندی چنگ ایله چنگ ایله فرامزده یقین وار می فرامزی کوردی فرخزاد ک کور کوز شیلای

شیلای حوز ملول به جالوب دوشور دیلو یور کور فرخزاد بیاده قالعوب بیاده چنگ ایلیک باغدی اناز یون
 اولدی قیطان کوروب فرامزده غیر ایله فرامزده دونوب ایر شدی کوردی فرخزاد خاقان غیرت چنگ
 ایله غیرتی شویله قاشق نغمه او روپ شیلای فرخزاد اوز نندن بر کوز ایله فرخزاد دخی فرامزده کوز
 قوت قلب حاصل ایوب غیر تلندی عاشقانه چنگه باشلای قیطان وار و روپ شلال فرخزاد بر کور کدان
 ایر شده یوروب سوار ایله یوصی فرخزاد فرامزده قفا سندن ایر یلوب ایکیس جهله ایله چنگ ایله
 چنگ ایله یوسج بر به کلا یل کور دیلر جهل جیش بر مقدار قاشق قلیع او روپ جهان بیخجک اوز نندن شیلای
 ایریجه جهان بیخج قوت یولوب اوجی شیلایک غیبی یوز لر برین رای اعظم اور و سنده و دونوب قفا سنده
 دوشد بلر یورده چنگ اشاسنده اتفاق رعد ایله مالک سیف بر بر لینه مقابله یلوب چنگ یولوب بر طر ف دن
 دخی قیطان بر کجه راست صلوب چنگ یولوب دی انا قیطان اعظم چنگ ای دیوب کید بر یکن کور دیکور اور آت
 آهن در بدن دخی شویله عسکر هند ارا ایرا کوب و برت جان بونک تیر و باران ای دیوب اوز نینه تیغ
 الی قدر بریدن کندا انمشلای غیرتی رعد ارا ای دیوب زبون ایله شلای کنگه کور کور ایدر لر قیطان اعظم نغمه
 او روپ اور آتک اوز نندن عسکر هندی بریشاک ایله ی کنگه لوی کدی اوران قیطان کور خجه غیرت
 کلوب بر کور کاند سوار هندی بهلوان چلوب کور کاندان ادر دی و کور کاندان سوار او روپ قیطان اعظم قیطان
 اولدی رای اعظم اوز نینه دو کور بلر یولوب قیطان قهقشان ادر بدست طر ف دن یولوب دست ایله مقابله
 ادر ک مصارون دوشوب طر ف قهقشان قیطان ادر اولدی با صد بلر صا طوری او کور نده اولان عسکر
 رای اعظم اوز نینه دو کور بلر اما جمادن مقدر شیلای جان اجمیلدن کور و برید و یوب اور دو بر یور
 یور دیلو کیم دخی خاص لایه یوریدی رای اعظم یونی کوروب شاشدی بیجه ایله چنگ ایله
 البین اوستدر رعد باشلای و سلطان و زوره صاخق ایله مملکتی کلایه ملعون دیوب سو کور باشلای
 ایطان لعین دخی رای اعظم کوز نندن ضلعه قاندا اولوب اولیله مامان کدی شای سایی داناکور دیکور عسکر
 انترامه بولسه آن قالی رای اعظم شاه دخی ناطور رسین فرمان ایله طیار ادر حال سولر یور حشه شندی
 عسکر یوز یلوب خرابه وادی بیخجه رای اعظم کوز نینه صلوب فرمان ایله ی طیار ادر حال سولر عسکر
 و بهلوانان اسلوب طیار ادر صامین اشده بیخجه غیرتی چنگ ایله لکچوب تیغ لر ن غلوه لوبینه صال دیلو کیم
 اور دو کاهلر نینه دونوب ایکی عسکر بر بر لینه ک ابر لوی بره میدان عسکر اسلامه قانوب منصور
 علیر دینه کلایر عسکر شاه دخی فرمان ایله ی طیار ادر صا حقران جال دیلر لکچوب کوز نندن
 و ایکی جان بونک ادر ملر قیطان او روپ میدان اسلام کشته کشته برین انشور بدست کشته سندن ابر دیلر اسام

مانع با کبریا سنک درک یوزوب سمان دلدوب ایچی اولمده کوبدن ایله بربر بشلوک حقاویب
 سکوه بورن قولاغین کسه هر سکمه درک یوزور ددی و شاگرد لریه نیز بیضا الیه کوزک ددی و کوزک
 ایله بر و صطوع کوزک دیوب و جباروب بسلک باشلای ساریک یاید کچور دیو کین ایلمان ای سلطان
 عتاران فیه بکار ایله سکا قول اولمده ددی سریر امان ایلمده اولور و سکا قول اولان خدابست
 اولغنه عتاجدر ددی ساریک اولور و یوب اولمده ایلمه کلدی ایچی بنی خلیفه ایله ددی سریر نولمده
 بنوبن آدی و خلیفه ایله ایوب فرامزده کوزوب لاله اوپهردی و اصلین نقل ایله فرامزده ایلیوب
 ساریک و اوشی باشلای مکر ای اعظم لمرشدن جاسوسلر و ایدی بواحوالی کوزوب واروب رای اعظم
 خیر و بردی رای اعظم اذاتیوب ساریک جادیده آه کوزدی و ساریک کوزدی کوزدی و ساریک واروب چینه
 سریر و ارضینه سنه ده برضی قلدا مشی بیلدیر کچم کجدر رای اعظم دیگه دیگه ایوش خوش ایدی
 جاز و کورسه بوانقا املاری خدابست ددی اولور و اوزره قالدیلر بو لکون کجوب استخام
 اولدی فرامزده کوزوب ایوب فرامزده واروب یوزوبه یا لیکو حبه مهر افروز بانو ایله بر بخت ایدیه
 دیوب آت کوزک ایله قریاس دخی قطعی حاضر ایله فرامزده اوزرینه آت ایوب اوله قطبه نوب
 قریاسه و بیله کیره یوز ددی فرامزده آدی دخی اصدی یا لیکو حبه جیوب دامن کوه ملوغری روان اولدی
 سریر بوندن خیال ایله کچم مهر افروز ک باغنه کوزم بقدا اولوب بر اصد ایوب اندن بقدا ایوب
 سریر دخی اول جانینه روان اولدی **اما اوی ایدر** مهر افروز بانو او کونجی شکاده فرامزده ایله
 بولسوب بانله دعوت ایدوب فرامزده ایله نا اخصام دد صحبت ایوب کدی ایدی مهر افروز بانو ایله
 دولتمو صاحبقران لطف ایوب گاه بکاه تشرف بیرک دیشی ایدی اولرماندن بری فرامزده نوزده
 کلور دیو یولدی کوزوب دورردی نوزده قیزلرک کستانسی قرار ایلر عشق برست اولور و بانینه معلوم
 شدی فرامزده بالکریه باغ چوسنه واروب خادملر کورخه بانویر خیر ایله مهر افروز بیلک فرامزده
 آو امان کوزورلدن کچاسوسه بک و نیز شوی آچک و بکا بانان کچاسوسه ایله جوهر سنه رضی کوزک ایله
 خادملرک کچ ایلمان سنه و غنه سکروب و کچی قیوی اچوب یوزک ددیر فرامزده اچیری کوزک نصرت
 نوزده باننه کلکوه بانو تر شلوب خوش کلک دولتمو صاحبقران بن قول اولمده بقده حال اولمده
 فرامزده قولوشنه کیردی و بانو لک اولدوقی اوده بکدیلر مهر افروز فرامزده کدی برینه اوتوب
 کدیده باننه اونوردی اشارت ایله بره لوی مجلس اوکلرینه کوزدی و بیلر بانو مورک سلطان اول طعام
 سکوکله دیشلر بر خدرا کچلر کلسون دیوب اوزرندن بوشیدر سین قالدیروب امان اولمده بسانق شیری ^{کاپی}

کاری دار ایدی آدینه خروچ دیر لردی فرامزده خروچ صیت و محل خون فرا ایله اول قیزه ایدی کلوب
 اله ساغری الوب باشلای ملولدر ب گاه بانویر و گاه فرامزده و بریک باشلای بربر الیکشهر اوجر حله نوش
 ایدلر کدشفکمه عجبته شروع ایدوب مهر افروز ایدی دولتمو صاحبقران عجب بو جاریه کچی خاطر دن فرامزده
 ایوب بو بیخه کوزم کلدیکن ددی فرامزده دخی اتمده ناز بنیخه بر اولق اولدی کله دم و دیوانه ایدلر
 مهر افروز بانو خوش ایدی همان سانغ اولان دیوب فرامزده ناز بنیخه ایدی اولدی بانو یوزون
 ایدی مهر افروز ک خادملر ندن بر خاد و ایدلر آدینه فیصل اعاد بر لردی مکر کافر دیو کوزکلندن
 بانویر عاشق کچم بری مهر افروز فرامزده یوسن ایدینه حسد و وشوب نقتان ایدی مهر ایوب
 مقید اولدی بو نلر بو حال اوزره یوب ایوب جان صحت ایگدره انا سریر سبکبار فرامزده ارضه
 اول باغنه کلدی کوزدی های هی و ارباعک دیوارینه کلدن آتوب حقدی اوتوب یوزده ایوب نصرت
 نوزده اشدن حقدی برده اردنن بقدی کوزدی اچم بره عشره ایدر ایلر عشره ده دخی قطعی کوزمشید
 بیلدیر کچم فرامزده اچم بره قیو ایله عشره بره و کوزدی با کچم بیخه بنی بیله کوزدی مکر کدی بالکن نوزده
 یابن صفی قوریمو بالکن دوق ایکی دیوب مهر ایله ای انا مکن خدابرج ساقیه تشافه ایتقا ایله
 جاریه نلک برینه اشارت ایله کدی ایدوب اول جاریه دخی کلوب ساقیه برینه اونوردی خروچ طشم
 حقدی سریر خروچ اگه ددنتوب بو غایین سقدی بو غوب بر نه ایدر کچوب سو قدی کدی خروچ
 قیاضنه کچوب اچیری کدی بیجی کوزدن کچم کوزوب کوزدی ساز نه ایله اولان جاریه نلک بری خالده
 مکر اولرمان ساز نه باشق اولان جاریه القوب ساقیه و مشغول ایدی سریر ظاهر بو غور غور اید
 بری بودر دیوب واروب و ایدر اونوردی کوزم قیزلر سریره بقوب تقصیها ایله کوزک ایستایلر
 سریر کوزکلدن ایدی های انا صنی نه قور بر بر با کلیش خاد ایله کدی دیوب دوزدی بره فیه لری کوز
 ددی جاریه لر او با خروچ سن دلومی اولدک ساز نه باشی برینه کلوب بخون اونور دک و اربوعه
 اولسکا ددیلر سریر بیلک بو غور و صانی ایتمش و ایدی خروچ ایتمش انا نیز سریر بریه بودیو قیزلرین اید
 چالاور ددی و ایلمنه ساز لوب جملعه باشلای اوله و فصل ایله کچم بانو لک افروز نیک سوزی آدی بره افرین با خروچ
 سوز اوسان ناه ایتمشین بیخه زانده یوسان جملر کد ددی خروچ ایدر قاده بر نه یوسان جمله خلی میا تقو و اید
 اسلعه سوم کچون جازیه ددی بولر بوسدده ایکن مشه ده بو غور اولدی برنده دوسو لاله ایله کوز سر
 خروچ مجله ایله بر خوش مقبول دخی اولمشید قیاس ایدلر کچم جن بو غدی های عتق باشنه کلوب دیر برک
 اولدوقی پردن طشم حقدی بره اردنه کلای سبال غاشمه حقیق ایدی کوزدی برکسه بره قالدیلر بوقا برینه

خون گران روی اول خلیفه رای اعظم قائم الدی رای اعظم اول سافت فرمان الیدی بارین چنگدردی مکرر اسیر
 واریدی چنگدردی سافین اشیدوب کلایلی فرامزده جزیره بر بار و فرامزده حق قفقستان نزدیکه امیر الیدی عسکر اعظم
 دخی بارین چنگدردی مغاند را بداند که دخی ایچو جانبدن صاحب منظم اوایل وزیر دخی رای اعظم تهاور نشین
 اغردن اولدی عقیقتا الیدی اولکیجه مبرور ایدوب چون صاحب اواری کون قیبه نکلکون باش کومس ووب عالیوز
 بزبان ایله سؤز موزین الیدی رای اعظم فرزند چنگدردی میر جالوب لشکر خد سوار اولوب غریمدان
 ایلیار بریدن سلو عسکر دخی سوار اولوب کوس سرباره طرور فرامزده غریمدان ایلیار **حاصل کلمه** ایلی
 لشکر بر برینه مقابل اولوب میدان آبلان عجب میدانه اولدی که دویوب طرور فرزند نظر بر میدان ایلیان کور در طرور
 بری بر توغنا ظاهر اولدی چنگدردی بر سوار کوندی را باند بر سباده باد صبر کوی کلوب میدان کوردی کور بلور میس
 شصده راتسار اوردن رسدای بر شش جهان بواسی وار کابل بر سباده عیار صور تنگ میدان کور بر سوار طرور
 جوکان ایلیان کونصک غرور اوروب هم کیلون اوردن سوارای حنا بر سباده کلک میزه نارغور قلیون بر خیره ایلیان
 چینه اولور کوس تیر ددی اصلو عسکر کون عسکریک تیغ زن اذین آلتیات مورب میدان کوردی کیلون اوین
 الیدی کیلون جارو حمله ایلی ددی اما برضون او تیوب غضبناک قوی کسلدی کیلون یوزه صین کلوب الیدی بر قلم
 قور اوب یعقوب بعلای اول سباده بر و بوب رای اعظم طرور کوندی رای اعظم طرور میدان ایلیار کیلون
 سوار کور ارفع اوروب رطل ایلی فرامزده فرزند بغداد بخشای کوردی کیلون آمیاه یانه چنگدردی شعلور بری کور
 ایند ضون زکی کوردی آینه سلو سباده قبا کوردی آینه چنگدردی **حمله کلمه** او کون اختار اولیخه او تیوب
 بهلوان بناه چنگدردی اختار اولیخه یانه کلایلی جانجه چنگدردی رای اعظم امان قلمون جارو ایله اسیر اولدی
 بر سوار حاده حصی ایدوب اول جارو اضمون الیدی چنگدردی یوشا بر از درها ایلیار الیوب بدی بر دن باش
 کومس ددی ایلی عسکر کیلون اوردن سوارای سولفور ددی بو کیده دیو حاصل ایلی جانبدن طبل اراو جانوب
 دو تیوب قوندیلر فرامزده سباده سنه کلوب بکلر باشه جمع اولدی بو کون اول کیلون دد کلایلی بهلوان قلم
 کلای اولی ظاهر رای اعظم نامه کوندر ووب دعوت ایلیشده اما چنگدردی کلوب عسکر قارشیدی دیوب هر بری
 بر سوز سولای فیلسوف دانا ایددی عسکر اسلام ددی کون غن مستلک وارد ددی اولکیجه کجوب صاحب اولدی
 ایلی لشکر سوار اولوب بر برینه مقابل اولوب میدان طرور میدان آجلدی آنی کور دریلر ناکاهه ناله اولور
 آتیه سکر بالور اوردن هیدو حنوار در کمانه اول سباده کلای میدان کوردی وار رطل ایلیای عمران بدخانی
 آت سروب کیلون او کین الیدی حمله ایلی کیلون سولای حمله سرب ایدوب برضوب ایلی یندی نالیوب اول
 سباده ایلیار کوندی ددی هر اوردن کون کوردی آینه تیوب ناله ایلی **حمله کلمه** سخته کلایلی اوردن ایلیان

اختیار اولیخه یانه او تیوب ناله ایلیان اسیر ایلی ایلیان طبل اراو جانوب ددی و ددی رای اعظم او کون اسیر
 اولان بهلوان دخی اول بر لریشک یا سنا حصی الیدی یانه ایشی کون ایلی لشکر مقابل اولوب کیلون جارو
 صعلای میدانه کیلون دلاوری یندی او کون یانه او تیوب ناله ایلیان طلوب کندی دخی دو تیوب قوندیلر فرامزده
 ایددی بو خیر علمت دکلا دیوب رای اعظم عسکرینه جاسوس کلایلی جاموس واروب کلایلی بهلوان ایلی
 بر چاره حصی ایلیان کیلون اوردن سوار دکنسه بر چنگدردی کور و نوبه کیدردی بو کور صبر صبر کور
 بر قیاح عتار کوب کیجه ایلی رای اعظم لشکر یانه وار ددی حصی جانده برین یولوب اول اسیر اولان دیو و کور
 حله یوه میدانه قائم الدی کور یوغزای الیدی و یاز دیلر کلوب کندی ایشی یانه ایلی لشکر مقابل اولیخه کیلون
 جارو کلوب میدانه کوردی بر همزادن زنجیر کور کور کلوب کیلون زنجیر برین طلوب کندی یانه چنگدردی کوس نوبه دار کور
 یوزه سن بر حالیه منع اولدی کیلون جارو ایلیار طلوب کندی برضوب ایله الیدی اوردن امان دار کور
 تیوب یندی کون زکی عسکر اراو دست قناطور زنگیه وار چنگدردی او کون تیوب یانه چنگدردی قبا قبا
 دکلا ددی الی کون دخی قبا کوردی کسولردی قناطور ایسده امانه وار مارازی یانه اختارمه قریب کلایلی طرور چنگدردی
 اذن طبل اراو جانوب دو تیوب قوندیلر فرامزده طبل اولدی بو کور ایددی بهلوان ایلیار کلوب معلوم جارو
 ایچن ددی برده فرامزده **اما و سخته** رای اعظم دخی دو تیوب قوندی یانه اسیر اولوب بر چنگدردی الی
 یانه کور کور کندی شاعری ایله بار کله حصی ایلیار ایلیان بار کله بر کور ددی اولدی برده اصل یخه
 سنده بار کله کور و بر کلوب پیچی کوردی واروب رای اعظم او کور سواد پی شاهره سولطان زنگدردی
 هر دهر کلوب یارین بو کور کلوب داخل اولور ددی رای اعظم امان اولوب نیز استنجال حاشرا اوسون بارین
 چنگدردی یوقدر ددی وضعی حصی چاردی اوز زناع اولان جارو ایلیار حلقه ساختارن وار بر دن سلطان ساخنه
 دغالر ایله یارین شو بهلوان کلایلی یار کون چنگدردی یانه ایشی کون ایلیان اوسون اول بو کون یانه چنگدردی
 ایلی زردی اول جارو کیلون جارو بر ایلیان کندی اول وزیر سوار ایلیای یخه اولدی دیو وزیر دخی
 شاهره یونان نامه وهدایا ایله واروب کندی و سنه بو شاعر نامه اوب و قیدی حمله ایلی باش وزیر یخه ددی
 دخی قائم الدی فریق بیک زکی ایله کلایلی ددی رای اعظم اکور و اور ددی حاشرا ایدوب صاحب منظم اولدی
 نیرنه عیار بتیل رای اعظم دیوانه ایدی سنده بار کله کور ددی ایدوب کلوب فرامزده احوالی ایلی ددی فرامزده
 خوش ایددی قو کلمون کادخی حذا کیده ددی اولکیجه کور چون صاحب اولدی ایلی جانبدن کور چنگدردی
 فرامزده دیوان ایدوب حمله شاهره و کلایلی سکرده کلایلی اراو تیوب برضوب مغزول اولدی صبر فرامزده
 فرامزده کسول کسول دوشین کالون ایلی ددی انصاری ایلیار ایله سارق قبا واره فرامزده سنه ایدوب ددی حاشرا

بعند بصورت دیوبد یکی فرقیست ایله سیاه قوشب کدابلو بحالی وارد بکیم سند بار در خوره منو لندک
 قالمق کلور دی فرقیست ایله کور مشوب اوکنده و شوب غزه شکر ایله یلر سند باره نظر ایله دیور بوز اولور
 اوش قوی وار بر عتبت حیات زنجیدر بر اولد دست چوبک وجهه بر عتقبه کورمان طاشی کوروب او موزینه
 اورمش و بر متنها اینجه سده کور کد انور او مش کورنه هو لور بونک با یلس و از جمهور بوز بونک با مشه
 کوز لری ووشن بل بوکش اول حال ایله معلوم بینه مرد محو قی ایلدی سند بار در رای اعظم او در و صده کلوب عسکری قوش
 کدوسی بهر بی جمهور بوز ایله و سر قلم ایله رای اعظم و دانسته وادی ای اعظم عتقبه مقام کور مشوب و عه اقرات
 ایلدی سن قلق در رسول طایفه کور معلوم اولور رسون ایقش بکد کد صکر سنه لری نه سنکر ددی و عده جها نوز
 نه دیون بوندن زاده کوچدی اما انصار ایلی و قاقاق صول قول کجندی سند باری باش عتبت حسنه
 کجور دیلر ای اعظم سند باره صیافت ایله دیوب خدابرسن اولور و اقرتکلیت ایلدی سند باره ایچک بار ای عتقبه
 بن مستلیم سنک ایقش بکد سکا طوب کباب ایوب بیه برودنسی قالمسون ددی دخی بر اذن لیرین قوش
 آجندی مرد محو بلق استدی فرق القی قدرکی ایله انوب لشکر دن اکر غنه بر اورده اند فارقی بر قاق هند کجور
 ایوب شیشه صانعی کباب چوبوب یکم باشدی اما اسم بار عتقبه ایله سارق عتقبه کور مشوب ای صوب ایله
 دیوب کدی عتقبه لری به مشاوه ایوب کیلون اورن صواب کلدو کی طرفه کدن کورنه لور بو کیدن قند
 صفو عسکری وار مید بر مشبل ایله دیوب اول جانیه طمان ایله بار جوست جواد بکد امن کوهه یقین بیره کور دیلر
 بر خن بر بوستندن بار کاه کاه او کد بر سیاه کاب انور اشته کیلونک بار کاه بودر اما عتقبه اولور
 جازومید بندر شندی بجه ایله دیور کن ناگاه اول کلبل عتقبه کوروب اورنک باشدی انی کور دیلر کور بار کاه
 بر عتقبه جعفری جعدی بونله طوغری عتقبه بونله قباله کورن عتقبه حریف اوف ددی حریفک اغز بکن
 اکی جبال بر سیم کلوب بری سرازک بوغازه بکد کورفت بری دخی سارق عتقبه کورفت اولدی بونلری چوب
 با صفا حومه ایلدی بولر جوق الشکر کدور لیرن تور با و عتقبه اما ایله دیلر اول حریف بونلری بار کاه
 ایچری کورن عتقبه کور دیلر بوختنا و نه بوز بعضی حریف اوف مش صاحبی قشیل قشله اولور مقلا مین بر بونه
 کوز لری جمن جمانه بکد بر طایفه بر قارشدن بیز قوشوسده طوقه دانه کدی کبی مردار عتقبه اولور
 طوبر لر قشک اورنماع اوتقار لعین عتقبه حضا ایله دیوب میخدا برست عتقبه لری دکلک بونله جاسوسه
 کلور مکن دیوب بانیه بر دکن طوبر مردی البته لور بر دکنک سرازه او بدی و بر دکنک سارق او ووب بونلری
 بار کاهدن طغنه بر اولدی بر صومر بوددی ها و او بکنک باشدی بره دیوب کد و بر بونلری بر بلامان کور بک
 باشدی کور بک ای اولوعفه سارق عتقبه سرازه بقدی بوز بونلری کدی اولمش با صراز سکنه اولدی کیم کلسا اولمش

سین دیوب ساندی مایه مایه نالو دیکم باشدی کد و صده بقدی بر عتقبه بونلری کدی اولمش سارق دخی اولوعفه
 باشدی بری حلو بوی مایه لری بونلر بصورت ایله لشکر اصلوه طوغری کد بونلر کور و ارضه ان اولور کلبلر
 بونلری کوروب باشلرینه او شوب ایله کسی بر بونلرینه ارقه بونلر کلبلر ایله سن اتراق صوب اولد کد کلبلر
 خاندن بونلری کوروب بقبر ایله بکدی ایله کور بکد ایله کور بونلر اذوب بر بونلر دن اولور لظا هر کسی بر کیدن
 و با صون بر کیدن سودا مشلر بر ددیله اما بوسر برده دن ایچری کورمن مراد کلبلر بولر غومد بولر بل اچر و نه
 عیور ایدر بولر کورمان بولر کورمان اچر و نه دیوب فرامز برده بونلر صلی ددی بونلر ددی کورمان
 بر عتقبه ناما کور بولر کلبلر ایله کدی ایکی قوشن مشا به کلبلر کلبلر کور بولر ایدر بر بونلر زانا
 انار شیه عیور ایدر کورمان ددیله بوسر فرامز ایقش صلی بونلر کورنه لور نه ایله لری ددی بولر دخی چنور سارا
 بولر اکر عتقبه کور مویله لری ندر بر صاحتان و باه فرمان ایلدی دد کلبلر بونلر دخی مقید اولور ایله عتقبه
 فرست بولر ایچری و عتقبه لری دوس طوغری سنکر دوس فرامز کد با غنه بری حالوعفه باشدی بری مایه
 فرامز بونلر کور حالوعفه عتقبه ایوب بخوان اولدی عتقبه بونلر کد کورنه لور ددی بونلر دانا دیوب ایقش ای
 دوقلر صاحتان بونلر اکر اولور احتمال او در صومع اوغز استلر در دیوب بونلر بونلر کور بونلر بونلر
 اعظم اوغز ایقش بونلر بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر
 دو مان بونلر بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر
 فرامز بونلر بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر
 نقل ایله بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر
 خور زکی احوال صوب بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر
 سر بر عتقبه لری دعوت ایلدی هر یاز در کلوب جهان خلق او کدنه قش ایله ای ایقش بونلر ای صاحتان زاده بونلر
 واردی جهان جمن جهان آرا آیدنی با صراحتی بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر
 سر بر عتقبه لری کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر
 اول بوه کلبلر سر بر عتقبه لری کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر
 تا اخصار اولدی اصحاب کاهدن انور و نشان بولبلر اما **راوی** کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر
 شکر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر
 شکر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر
 جهان جمن بولر و عتقبه اسلی اول ایقش با عتقبه لری کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر
 بنار سر بر عتقبه لری بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر کور بونلر

از ده اول دلگ کشته زین بر همه ادب آفته با آن بر جازویک بی حلیقه صی را غنچه التبع بر سطل ایستاد
 کبولن جازویک تقاین حنا بوصلدن لار زویون اشکی دن غنچه جقد بلر وست طریط طایغ ایدی واروب بر غنچه
 جعقوب بدید صیه و اردی اوتور دبلر اوکلمه صحه طور البرین دو کوب سیم با سائلر بو **بسیار** فرمز او نقل
 جهان جیش ایلد و بکار ایلد اوتور ب غنچه بلر کن آن کور دبلر اوکلمه هراده بر بلوط ظاهر اولدی کشیجه روی
 جهانی چاقوری عالیه طالت اودی اسلامه دلاور بو حال کوروب نجیب ایلدیش اسوق کوهلر بقوب بو صحرایه
 ددی تیر قالمق عسکرک اعانه ایله دله جزدی امین اولدیلر اساه باران شدید اولوب سیلانی آفته
 با سائلر کور دبلر غیر برده هو اتیق وساده آنچه قدر بلوط بوق انا بو علومت فقت اسلام عسکرک اوزر هم
 با دلدن سکی عظیم قار یعقوب اولدیه سوق اولدیکم اسانک اغز مندن نوک و کور دی کن دلم دن ایچریم
 دخی اولقد برق باران اولدیکم کور ایمندن بر نشان اولدی اولقد بر مادی اغذیکم عسکرک داکر امارا حمله
 ایروب قلعه دیواری کوی دیوار اولدی کچه دلم دن ایچریم تا بلر ایدی اتماعسک سوق فتنه مندن بیافوز
 چکر دیواری عظیمی اوزره کسه کندی جاردن جغادری اوکیجه بو حال اوزره کدی حیوانات اولسون
 انسان اولسون سویر محتاج ایدیلر سویر لیدن بو کلمه با سائلر بر صر صر صر اولزمان جازویک مقدمه
 ایلدک بی حلیقه صی بر جاده بر با تو بر دی بو صحرایک اشیدر ددی عظیمی ایدی کاغولج بود کیدی
 سر باران جانان کوب بود اتم دن غنچه جعقوب تا اولدیلر یول بول قتل ایلدیکجه برندن حلوم بولق فتنه
 ددی صر صر ایدی ای دانان حلیقه ای کوب با غنچه با معلوم اتم ایدی بوقاردن غنچه کچیلور ددی عظیمی ایدی
 اتم ایشی اسانده هان سن کیم چک حلیقه نین کور ددی صر صر صر کور کور ایدی اتم ایدی اتم ایدی
 دجهند عیار و صبار عیار و نیر اتم عیار د دعوت ایدوب کل ایلر عسکرک کور بودی عیار ا و کته کور
 خنجر لویه بر سر ایدوب وارک ایدی همان قار دیوار نیه بر آدمه حمله ایلر کچی جمله ایدوب بر بر بر اتم
 بولور و ایشیک اسانک ایلدیه ددی بولر دعوت طلب ایدوب بو دیلر دیواری اولان قاره کلجه الینه
 خنجر لویه کوب جمور ایلد کلون با امر القهی قار دیوار ایلر بولر اولد ایلد کتم لویه کورون قار قار
 بتون اولور ددی بولر اول حال اوزره قار دیوار کور طشقه جقدیلر کور دیلر عالم روز روشن اصله تاروار
 ولته بغور بودی نغز عیار اوردوی رای غنچه کلون جست جمول ایلر اصله اوردوده اتمه مغالی صید وسدا
 بوق زواج اوزر اوبله تنبیه ایشلردی **غنچه** عیار اوردوده بر صحرای ایلر اوردودن غنچه جقدیلر
 بر صحرای اطرفی کور دن کور ددی کور دی برق باران طاعتدن بر بر غنچه اوزر دن کلور و لایحه اول
 لعیل لونه در دیوب عیار اوبله کور ددی جمله کور دبلر اول غنچه دن قالمق هو ایچریم اسلام عسکرک ایلدیه

اوزر غنچه طوفی بودر اول رادن همان اول غنچه چاشنه کدوب یقین وار غنچه طایغه طر بلر اوکلمه کور دن
 د لویوب اول غنچه نظر ایلدیلر ددی دانه لعین بی دین با شلرین آجوبه ساچلرین طایغندوب و زر لری بر غنچه
 بو سندن غیری غنچه یون جمله زنگور و ذات العور لری میلان کور غنچه طر همه اتم لری بر بر کور لری وار اولد
 بر سستی باره سیاه م داصوف سن ایدوب اول سپر کور لری اول سویر اولوب اسلام عسکرک اوزر غنچه جعقوب
 قار باران اولوب سون مثال هو ایچریم اسلام عسکرک اوزر غنچه وار اما خاشاکه اساه ایلدیه دایم دن ایچری
 تا تیر ایچریم دایم لور و اطراف دیواری کور اولور اوزر غنچه یعنی بوچه لکی ساره کور اوشیددی صر صر ددی غنچه
 دیواری بر دی اول لعیل ددی بر دانه صیق نشا عیوب باب باب اسکر دن واروب بر خنجر ایشی لویه
 با داندک ددی و کندی اتم اولان جازویک نشا اتم صر صرک با شلر حلیقه صی زنگور ایلر ساراق اصغر صر
 دوردی صر صر ایشی نیرنگ و آتیشی حیدر با اشوب خنجر لری لایحه کوب باب باب لعیلر ک قار دن
 تا اتم لویه وار دبلر جازویک لایحه کندی شغل لری عالمک کید قنسا سندن جغادری بوق طر برده صر ایلدیه
 ایدیلر صر صر ایشی اشارت ایدوب بر ددی نغز عیار ددی جازویک غنچه کسکرک کوی کجه بر خنجر ایشی
 تا غنچه بر ددی غنچه کور کور خنجر لری کجه کجه قان ایلر صر صر لری باطل ایلدیه جازویک ایشی غنچه
 اوغز اوشین ایلدیلر عیار لری جازویک صر صر کوب سوور برک اول غنچه دن اشغله ایلدیه ایلر اما جازویک
 زحمدر او غنچه صر صر لری باطل اولوب اول قار جله هو ایدی اساه کور دبلر اطلال وضع اولدی اوزر
 قانقدی ایلدیه کور عیار لری جازویک با قتل ایلدیه با حود بند ایلدیه ایلر ایلدیه صر صر لری اولدی ایشی
 آتی کور دبلر طایغند بر ددی نغز عیار لری یعنی بر ایشی سویر کور لری ایشی اتم ایدی اتم ایدی
 طور غنچه دیلر دن صر صر لری طلال ایدی دار کوب جازویک ایشی اتم جازویک کوب با غنچه جازویک
 در لری نیر ددی او مو لری نیه با مو لری کوب تمام با نغز صر صر داره جکوب تیر باران ایدی ددی
 یقین کور لری هو ایدی کور ایشی اتم جازویک وار ایدی با شلر کور کوب خنجر لری طر بلر ایشی
 ایدوب قار ایلدیلر واروب رای اعظمه دیوانه کور دکلر کچی نقل ایلدیه ایلدیه اولان صر صر لری غنچه
 اشیدوب خنچه دوشدیلر هر بری کور کلر دن لار نوز غنچه اوغز اسون انکار عیار اوزر غنچه ایلدیه
 اتم ایلر ایلدیه طر بلر ایشی جازویک ایشی عسکرک اسلامه رخت و بر و کندن صر صرک ایشی
 قو طاسی قوشوب تیز وار دای اعظمه سو ایه ایشی کندی لایحه ایلدیه ایشی کور دکلر کور دکلر کور دکلر
 با اتم لرون با بری کور به نجواب بر ددی صر صر لری دیوب رای اوردوسته وار ددی قو طاس دخی
 سیله بار کاه رای اعظمه ایدوب دستور ایچریم کیدی رای اعظمه اتم ایدی ایشی اتم ایشی اتم ایشی اتم ایشی

زمان کجای دای اعظم شبهه واروب عاصمی سویدلر اولدورن اولدورمه سوربت کیدجه کور بیل
عاصم عیار کند و سید رحمت مرماه دای اعظم دن حجاب ایدوب نوز بیکه بره اوغور سن یازن سنلک
قیافسکی سارق کبی قیافسکی شکار ایلده باسیر ه عتیه حریب و بر سگ کور کور خرقه ای عامه عیار دخی جالنه
دوشوب دای اعظم نینه اغنیت واروب حجابوست اوسون دین سلی اسحق طوب اولده اولور لغر حجاب بر
زکی یارلرندن اولور چکشدر عیار عیار خرد اولمیر هدی ده عیار لغر و بکامل ایشدر عیار لغر و بکامل لغر
برکون اولد سارق لاکور دخی ستملن بلر بر صغره الدامق نتمیر بریز ددی یو اده هان بعل اولر
یاغله طوب ای شاهندستان عیار احوالی طوب سون نوز بونور بوبر ایشک کلرک فرزان ایلده یارین چنک
اولوب میدان کوره یو حجابر ستار ایلده لول لکنه لیم کوره لیم نادره کور سوز دیوب خالص کور سوز ایل
دای اعظم دخی اولرک سوز ایلده فرزان ایلدی لشکره بوبر یوز ناد اولر ایلده سارق عیاروب بولدی کوروب
اورادین طبان آدوب لشکر اسلامه کلوب فرامزده کچن احوالی جمله ایلدی یارین چنک نادر اولدی
دیو حیر و بریدی فرامزده دخی قهقشان نیرد سته امر ایلدی یارین چنک دیو لشکر اسلامه بوبر سوز ایل
نادر ایلدی بیت ایکی لشکر اسر اولدی کاه کله اولور چنک سلطان سحر کاه اول کیه دوشنک کور تاه غری
کبی مرور ایلدی چور کوی صیاح اولدی نیر اعظم لغر لغر معظلم باش کور سن عرب عالم نوز ایلده طوب لغر ایکی جا ایلد
چنک حرمیایه طوب لرا اولوب ایکی لشکر آت و قیل کور کور ایلر نینه سوار اولد اولور عیار قالدوب طوب لغر ایلد
عزومیدان زده ایدوب بر بر لر نینه ایلر دوزوب ساق لر نینه و ایلر نینه و میسم قلب جناح ار استه و پیل
اولجه مسقار میدانی سولای فر ایشل سپوردی اندن طوران سپاه ناظر بر میدان اولوب ایلر کون میدان
سوز کور و اراک هذین کیم کور ستره و حاد عمالی کیم نوز ایلر ایلر کور ایلر یوز ایلر آتیش قذیله
بر پهلوان آت سوز بیلار آتیش کبی میدان کور یی بر ایلر طوب چکان ایدوب بعد قول قالدوب بر پهلوان چنک
حرمیایه دگر یوب بالند اولان ایلده سوزوب بنی بلن اوسون بلینلر کاه اوسون بلم ساون هدی هر کیم آرزوی
موت ایلر سمدانر کلسون کاه کیم میانی نوز ایلد و بر پهلوان ایدوب کور کور کور کور کور کور کور کور کور
اندن آتوب میدان کور یی و ساون هذین و نکل ایلدی بولر سوز ایلرک از غشرب چنک باشلر اولر
کلور نینه و کور ز ایلده ایدوب ساون هذین منع ایلدی نوبت کندوب کور کور نینه جاستان قیوب
برشدی اول کلور عشق ایلدی اول کلور دخی سبرین قاپوب جان حوایله برابر و بریدی اما ایلان نینه ایلد
سوز بوس ایلر کاه برقی همنیدن سوزن حیر بریدن نه رسعه کور کور ایلر سده دخی اسان کور ایدوب هلی دغیه
بلان نینه اول کلورک سینه سته اوغراوب ایلد دخی فر ایلدی لظه بیلن چنقوب اول کلور حوایلی نوز

نوش ایلدی ساون نین سین چکوب لغه اولدورلر ششندن جیان دغینه دوشدی اسامه طرفندن بر کلور
دخی آت سوروب ساون نینه دارک او کین کسید یوب ای قورق قورقین هندی باکیاری اول کلور هتیه
قیدک ال ایلدی بندن یو ایلد کور یوب برشدی بر نینه اوردی ساون سوز کور کور کور کور کور کور کور
اول کلور کور ایلر کور یوب کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
آسید شهبید ایلدی **خلوصه کلور** اسامه طرفندن بر نینه ایلد کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
شهبید ایلدی فرامزده نکل یوب نوز یوب رحوم اولدور ششندن غشبه مخلوب مراد ایلر کور کور کور کور کور کور
جهان بخش جهان آرا الشق اولان رخش جهان بیامنه مهور کور سوز بیلار آتیش کبی میدان کور کور کور
او کین آتوب ملعون اول کلور لک سوزی نه ایلدی چمن اولدورک دیر سین کور کور کور کور کور کور کور کور
دیو نیر حوت ایلده ایلر سندن اول کلور لک قانک آسور کور کور دغیه ساون کور ایلر نینه دوشدی ایتا
نینه آتوب بیلر بیانه سوزیله هی سفینه اوغولون سن جمله ایلر کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
سوزور دکلر جهان بخش دغیه ایلر آتیش اولوب جمله ایلر ای لغین یوخسه شمدی کور کور کور کور کور کور کور
بلان کور سوز نینه ساون کور ایلدی اغز نینه کله یار دخی نیشل ایلدخه کور کور کور کور کور کور کور کور
بر ماغزده فرامزده و ایلر یوب آت سور دخی و کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
جهان بخش زیاده غشبه کله شیری اصلو ساون کور نینه سوز بوبر ایدوب طوب لره دخی جهان بخش
حالین بلینلر کور
اما نینه ساون نینه تا حضا بر نینه کله کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
صنط ایلدی و لنگر و بر دکلر ساون نینه دارک ایلر کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
جهان بخش نینه سین طومش بره سالور شون نینه شمدی قاقی بره هان جمله باغ سوزلرین دلر هیج اولدور کور کور
شقای اولور دخی جهان بخش باغ طور رسین هان و نور ایلر کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
نینه کلوب طیبانی کور دخی اولدی دوزوب کاه میانی قوای اوغولون شمدی چون لندن اورا قاصوی ایلر
اولماز هم لنگر دیر لیرین نوز بار بروردی جهان بخش بره هی ملعون بیهوده هر نیکه نینه لندن کله کور کور
چاشن زین نوبت کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
کیر و چکلر کیم کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
آتوبی عاقبت کسندک زور نندن نینه کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
قالدی ساون غشبندن لنگه اولان باره جهان بخش کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور

KAYNAKÇA

- Adamoviç, Milan (2014). *Floransalı Flippo Argenti'nin Notlarına Göre (1533) 16. Yüzyıl Türkçesi*, (Çev. Aziz Merhan), TDK Yayınları, Ankara.
- Adıyeke, Çağdaş (2006). *Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa 486 Numaralı Firdevsî Şehnâmesi Minyatürleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akar, Ali (2003). “-GAn Sıfat-Fiil Eki”, *TÜBAR-Türklük Bilimi Araştırmaları*, XIV, Güz, ss.103-115.
- Akar, Ali (2014). *Türk Dili Tarihi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Akkuş, Muzaffer (1995). *Kitab-ı Gunya*, TDK Yayınları, Ankara.
- Aktaş, Erhan (2005). *17. Yüzyılda Yazılmış Mensur Şehnâme Tercümesi 120a-159b*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Algan, İshak (2005). *17. Yüzyılda Yazılmış Mensur Şehnâme Tercümesi 160a-200b*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Alibekiroğlu, Sertan (2013). “Türkçede Ön Seste Y”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/1, Winter, ss.685-710.
- Alkayış, M. Fatih (2013). *Hâverân-nâme (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)*, Kesit Yayınları, Ankara.
- Allahverdiyeva, Şehrabanı (2011). *XIII-XVI. Yüzyıllarda Türk Abidelerinde Zarf-Fiiller*, Adana Nobel Kitabevi, Adana.
- Allahverdiyeva, Şehrabanı ve Hamzayeva, Elmira (2014). “Azerbaycan Şairi Şah İsmail Hatayı'nın Şiirlerinde Zarf-Fiiller”, *SOBİDER*, Y.1, S.1, Aralık, ss.88-95.
- Allahverdiyeva, Şehrabanı (2011). “Azerbaycan Ağızlarında Kullanılan Arkaik Zarf-Fiiller”, *Karadeniz Black Sea Sosyal Bilimler Dergisi*, Y.3, S.11, ss.70-80.

- Anbarcıoğlu, Meliha (1981). “Şeh-nâme-i Firdevsî ve Edebiyat-ı Türk”, *Doğu Dilleri*, II:IV: s.1-6.
- Arat, Reşit Rahmeti (1987). “Türkçe Metinlerde e/i Meselesine Dâir”, *Makaleler*, Cilt: I, (Haz. Osman Fikri Sertkaya), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, ss.334-341.
- Ardıç, Nureddin ve Babinger, Franz (1939). “Osmanlı Şeh-nâmecileri”, *Aramak, Güzeli, İyiyi, Gerçeği*, S. XXXVII-XL.
- Argunşah, Mustafa (2010), “Harezmi Türkçesi Metinlerinde e/i Sorunu”, *Dil Araştırmaları*, S.6, Bahar, ss. 47-60.
- Argunşah, Mustafa (1999), *Muhammed b. Mahmûd-i Şirvani, Tuhfe-i Murâdî*, TDK Yayınları, Ankara.
- Ata, Aysu (1997), *Nâsirü'd-Dîn Bin Burhânü'd-Din Rabgûzî, Kısasü'l-Enbiya (Peygamber Kıssaları)*, TDK Yayınları, C.II-III, Ankara.
- Ata, Aysu (2002). *Harezmi-Altın Ordu Türkçesi*, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, İstanbul.
- Atalay, Besim (1999). *Divânü Lügât-it-Türk Tercümesi*, TDK Yayınları, C. I, II, III-IV, Ankara.
- Ateş, Ahmed (1954). “Şâh-nâme'nin Yazılış Tarihi ve Firdevsî'nin Sultan Mahmud'a Yazdığı Hicviye Meselesi Hakkında”, *Türk Tarih Kurumu-Bulleten*, XVIII:LXX, ss.159-168.
- Ay, Özgür (2013). “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kullanılan Dönüşlülük Zamir(ler)i Üzerine”, *Diyalektolog Dergisi*, Kış, S.7, ss. 13-30.
- Banguoğlu, Tahsin (2007). *Türkçenin Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Bayraktar, N. (2004). *Türkçede Fiilimsiler*, TDK Yayınları, Ankara.
- Bilgegil, M. Kaya (1984). *Türkçe Dilbilgisi*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Bozkurt, Fuat (2010). *Türkiye Türkçesi*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- Bulak, Şahap (2011). “-sA Ekinin İşlevleri”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)*, S. 46, ss. 25-38.

- Bulut, Serdar (2014). “İmlâ ve Telaffuz Sorununda Telefon ile İnternetin Rolü”, *Tarih Okulu Dergisi/Journal of History School*, Y.7, S.XVII, ss. 831-849.
- Buran, Ahmet (1996). *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Buran, Ahmet (2011), *Sā‘atnâme*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Canhasi, Suzan D. (2013). “Kosova ve Makedonya Türk Ağızlarında İstek Kipleri”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/9, Summer, ss.27-35.
- Clauson, Sir Gerard, (1972). *An Etymological Dictionary of PreThirteenth-Century Turkish*, Oxford.
- Clausan, Sir Gerard (2007). “Türkçede Sekizinci Yüzyıldan Önce Kullanılan Ekler”, (Çev. Uluhan Özalan), *Dil Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.1, Güz, ss. 185-196.
- Çağatay, Saadet (1947). “Eski Osmanlıca’da Fiil Muştakları”, *A.Ü.DTCF Dergisi*, C.5, S.5, ss.353-368.
- Çağatay, Saadet (1977), *Türk Lehçeleri Örnekleri*, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları, Ankara.
- Çelik, Muhittin (2014). *Kaşkay Türkçesi Metinleri (Giriş-Metinler-Seçme Sözlük-Ekler)*, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara.
- Çiftçioğlu, İsmail (2003). “Karamanlı Dönemi Şehnâme Yazarları ve Eserleri Üzerine”, *A.K.Ü Sosyal Bilimler Dergisi*, IV:II: ss.57-66.
- Doğan, Ahmet (2009). *Büyük Türkçe Sözlük*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Demir, Celal (2007). “Türkiye Türkçesi Gramerlerinde İsim Tamlaması Sorunu ve Bir Tasnif Denemesi”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, Cilt: VII, Sayı 1, ss.27-54.
- Demir, Nurettin ve Yılmaz, Emine (2003). *Türk Dili El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Demirel, Hamide (1995). *Türk Destanlarında Güzellik, Destan, Masal ve Din Unsurları ile Yabancı Destanlarda Türk Kahramanları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

- Demirtaş, Ahmet (2009). *Dürr-i Mekkûn*, Akademik Kitaplar, İstanbul.
- Deny, Jean (1941). *Türk Dil Bilgisi* (Çev: Ali Ulvi Elöve, Yayına Hazırlayan: Ahmet Benzer), Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2012.
- Deny, Jean (2013). *Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları - Türkiye Türkçesi* (Çev. Oytun Şahin), TDK Yayınları, Ankara.
- Develi, Hayati (1995). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmesi ve Uyumlar*, TDK Yayınları, Ankara.
- Devellioğlu, Ferit (2007). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (Yayına Haz. Aydın Sami Güneşçâl), Aydın Kitabevi Yayınları, 24. Baskı, Ankara.
- Dilçin, Cem (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- Dilçin, Cem (1991). *Süheyl ü Nev-Bahâr*, TDK Yayınları, Ankara.
- Dilçin, Cem (2013). *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yayınları, 3. Baskı, Ankara.
- Doğan, A. (2003). *Firdevsî - Şehnameden Seçme Hikâyeler*, Yaba Yayınları, İstanbul.
- Duden (1984). *Die Grammatik*, Bd.4, Mannheim.
- Duman, Musa (1995), *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Duman, Musa (1999), “Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde i/e Meselesine Dair”, *İlmi Araştırmalar 7*, İlim Yayıma Cemiyeti, İstanbul, ss.65-103.
- Duman, Musa (2000). *Birgili Muhammed Efendi, Vasiyyet-name*, Risale Yayınları, İstanbul.
- Duman, Musa ve Yağmur, Ömer (2013). “-Up Zarf-Fiil Ekinin Eski Anadolu Türkçesindeki Fonetik Durumu”, *(Uluslararası Eski Anadolu Türkçesi Araştırmaları Çalıştayı, 1-2 Aralık 2010)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, ss.115-153.
- Durmuş, Oğuzhan (2012). “{-y)ArAK} Zarf-Fiil Ekinin Kökeni Üzerine”, *Türkbilig*, S.23, ss.19-60.

- Eckmann, Janoss (2005). *Çağatayca El Kitabı*, (Çev. Günay Karaağaç) Akçağ Yayınları, Ankara.
- Ediskun, Haydar (1996). *Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Eraslan, Kemal (2012). *Eski Uygur Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2011). “Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine”, *Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı Bildirileri*, Birleştirilmiş Birinci Baskı, TDK Yayınları, Ankara, ss. 61-66.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2013). *Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Erdem, Mehmet Dursun ve Gül, Münteha (2006). “Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi”, *Karadeniz Araştırmaları*, Sayı:11, Güz, ss.111-148.
- Erdem, Mehmet Dursun (2007). *Müseyyeb-nâme*, Hece Yayınları, Ankara.
- Erdem, Mehmet Dursun (2008). “Birincil Ünlü Uzunlukları ve İmale”, *Turkish Studies- International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/6 Fall.
- Erdem, Mehmet Dursun ve Bölük, Ramazan (2012). *Antalya ve Yöresi Ağızları (Giriş-İnceleme-Metinler)*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Erdem, Mehmet Dursun ve Karataş, Mustafa ve Hirik, Erhan (2015). *Yeni Türk Dili*, Maarif Mektepleri, Ankara.
- Erdem, Mevlüt (2012). “Yön Ekleri: Çekim ve Türetim Özellikleri Bakımından Tarihsel Bir Değerlendirme”, *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu Bildirileri*, ‘20-22 Ekim 2011 Adana’, ss.624-632.
- Ergin, Muharrem (2009). *Dede Korkut Kitabı-1, Giriş-Metin-Tıpkıbasım*, TDK Yayınları, Ankara.
- Ergin, Muharrem (2009). *Dede Korkut Kitabı-2, İndex-Gramer*, TDK Yayınları, Ankara.
- Ergin, Muharrem (2013). *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul.

- Ersen-Rach, Margarete I. ve Onası, Erdoğan (2005). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Dilbilgisi*, Papatya Yayıncılık, Ankara.
- Ersoy, Ersen ve Ay, Ümran (2015). *Hoca Dehhânî Hakkında Yeni Bilgiler*, Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, S. 15, ss.1-26.
- Ersoylu, Halil (2007). “Eski Türkiye Türkçesinde Kullanılan Batı Kaynaklı Kelimelerin İmla ve Ses Yapısı ve Bunların Çok Şekilliliği”, *Uluslararası Eski Türkiye Türkçesi Toplantısı (3-4 Aralık 1999)*, TDK Yayınları, Ankara, ss.19-38.
- Ferîver, Hüseyin (1341). *Tarih-i Edebiyat-ı İrân ve Tarih-i Şu'arâ*, Tahran.
- Firdevsî (2009). *Şahnâme* (Çev. Prof. Necati Lugal), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Gabain, A. Von (2003). *Eski Türkçenin Grameri* (Çev. Mehmet Akalın), TDK Yayınları, Ankara.
- Gedizli, Mehmet (2012). “Türkçede Tek Şekilli ve Çok İşlevli Yapım Ekleri”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/4, Fall, ss.3351-3369.
- Gökçe, Aziz (2009).”Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine Dudak Uyumu ve Ünsüz Uyumu”, *Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/3 Spring.
- Göksel, Aslı ve Kerslake Celia, (2005), *Turkish A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York.
- Gökyay, O. Şaik (1950). “Şeh-nâme ve Türkçe Tercümelere”, *Yücel*, I:IV: s.17-23.
- Gökyay, O. Şaik (2007). *Destursuz Bağa Girenler*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Gülensoy, Tuncer (1995). “Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, (Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun Hatırasına Armağandan ayrı basım), Ankara.
- Gülensoy, Tuncer (2011). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I-II*, TDK Yayınları, Ankara.
- Gülsevin, Gürer (1990). “Türkçede Şart Gerundiumu Üzerine”, *Türk Dili*, 467 (2), TDK Yayınları, Ankara, ss.276-279.

- Gülsevin, Gürer (2007). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yayınları, Ankara.
- Gülsevin, Gürer (2009). “Eski Anadolu Türkçesi Ağzlarında Uzun Ünlüler Üzerine”, *Dil Araştırmaları*, S.5, Güz, s.39-56.
- Gülsevin, Gürer ve Boz, (2010), *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Gülsevin, Gürer ve Gülsevin, Selma (1993). *(Kâmûs-ı Türkî'ye Göre) Türkçede Yapım Ekleri ve Kullanışları, I. Fiilden İsim Yapan Ekler*, Malatya.
- Gülsevin, Selma (2016). “-(y)AcAk Sıfat-Fiil Ekinin Birleşik Yapılardaki Özel Bir İşlevi Üzerine”, *TEKE-Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(1), ss.178-188.
- Gültekin, Hasan (2013). “Fırdevsî, Şeh-nâme, Şeh-nâmecilik ve Meşâhîr-i İslâm'da Fırdevsî Maddesi”, *JASS-The Journal of Academic Social Science Studies*, Volume:6, Issue:1, ss.239-261.
- Gültekin, Mevlüt (2006). “Tarihî ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Gelecek Zaman Ekleri Üzerine Bir Deneme”, *TÜBAR*, XX, Güz, s.33-59.
- Gümüş, İnan (2016). “Türkçede Emir-İstek Kipi ve Yabancılara Türkçe Öğretimi”, *SUTAD*, S.39, Bahar, ss.253-262.
- Gürlek, Mehmet (2006). *17. Yüzyılda Yazılmış Mensur Şehnâme Tercümesi 380a-408b [409b]*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Hacıeminoğlu, Necmettin (2008). *Karahanlı Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Hacıeminoğlu, Necmettin (2015). *Türk Dilinde Edatlar*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul.
- Isparta, Selvet (2006). *17. Yüzyılda Yazılmış Mensur Şehnâme Tercümesi 291a-320b*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- İlhan, Nadir, (2005). “Türkçede Olumsuzluk”, *Karaman Dil Kültür ve Sanat Dergisi*, T.C. Karaman Valiliği Yayınları, TBBM Yayınevi, s.271-279.

- İlhan, Nadir (2009). “Türk Dilinde Ünsüz Düşmesi, Nedenleri ve Türleri”, *ZfWT-Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, Volume:1, No:2, ss.43-55.
- İnal, Celal (?). İran Edebiyatı ve Firdevsî, <http://www.irankulturevi.com/turkce/name/19-20/3.pdf>, s.1-5 (10.11.2016).
- İsmail Hakkı (1934). “Firdevsî ve Şeh-nâmesi”, *Yeni Adam*, I:XIII.
- Jabbari, Ahmad (2014). *Sözlük Farsça-Türkçe*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Kanar, Mehmet (1996). “Firdevsî”. *İslam Ansiklopedisi* (38, 125-127). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kanar, Mehmet (2000). *Kanar Farsça-Türkçe Sözlük*, Deniz Kitabevi, İstanbul.
- Kanar, Mehmet (2010a). “Şâhnâme”. *İslam Ansiklopedisi*. (2010). (38, 289-290). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kanar, Mehmet (2010b). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü (2 Cilt)*, Say Yayınları, İstanbul.
- Kahya, Hayrullah (2008). *Karamanlıca Zarf Fiil Eklerinden Örnekler*, *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, S. 19, s. 131-152.
- Kanar, Mehmet (2016). *Büyük Türkçe-Farsça Sözlük-2 Kitap Takım*, Say Yayınları, İstanbul.
- Karadeniz, Yılmaz (2011). “İran Kaynaklarına Göre Türkistan ve İran Coğrafyasında İran-Turan Sınır Mücadeleleri”, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, S.26, s.1-15.
- Karadoğan, Ahmet (2008). “Türkiye Türkçesinde Yeni Bir Sıfat-Fiil Eki: -l”, *Bilgi*, Yaz, Sayı:46, s.57-66.
- Karadoğan, Ahmet (2003). “Eski Anadolu Türkçesinde Yuvarlaklaşan Ekler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 2001*, Cilt:1-2, Sayı:44, s.171-179.
- Karahan, Leyla (2006). “Eski Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Yazı Dili-Ağız İlişkisi”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 1, Issue 1, Erzincan.

- Karahan, Leyla (2009). “Türkçede Şahıs ve İşaret Zamirlerinin Yönelme Hâlindeki Genişlemeler”, *Ahmet Yesevi Üniversitesi III. Uluslararası Türkoloji Kongresi*, 18-20 Mayıs 2009, Türkistan, s.124-130.
- Karamanlıoğlu, A. Fehmi (1989), *Seyf-i Sarâyî, Gülistan Tercümesi*, TDK Yayınları, Ankara.
- Karamanlıoğlu, A. Fehmi (1994). *Kıpçak Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Karamanlıoğlu, Özgü (2006). *17. Yüzyılda Yazılmış Mensur Şehnâme Tercümesi 200a-230b*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Kartallıoğlu, Yavuz (2008). “Osmanlı Türkçesindeki Ekler Dudak Uyumuna Göre Nasıl Okunmalıdır”, *Turkish Studies - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/6, Fall, ss.458-481.
- Kaymaz, Zeki (1991). “Eski Anadolu Türkçesinde Sayı Adları ve Kullanılışları”, *TDAY-Bellekten*, TDK Yayınları, Ankara, ss.9-17.
- Kıyak, Yurdagül (2010). *Şehname ve Köroğlu Destanlarında Baş Kahraman Tiplerinin Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kocasavaş, Yıldız, (2004). *Türkçede Şahıs Zamirleri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Kocaoğlu, Timur (2003), “Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é / i Meselesi”, *Türk Kültürü*, Ankara, Sayı: 483-484, ss. 266-281
- Koraş, Hikmet (2005). *Türkiye Türkçesinde Gereklilik*, TÜBAR-XVII, Bahar, s.135-154.
- Korkmaz, Zeynep (1995). sTürkçede –acak/-ecek Gelecek Zaman (Futurum) Ekinin Yapısı Üzerines, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1056/12760.pdf>, ss.159-170 (13.10.2016).
- Korkmaz, Zeynep (1973), *Marzubân-nâme Tercümesi*, Ankara Üniversitesi DTCTF Yayınları, Ankara.

- Korkmaz, Zeynep (1988). “uçun/üçün/için vb. Çekim Edatları Üzerine”, *TDAY Belleten 1972*, TDK Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (1994a). *Nevşehir ve Yöresi Ağzları*, TDK Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (1994b). *Güney-Batı Anadolu Ağzları-Ses Bilgisi (Fonetik)*, TDK Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (1995a). “Eski Anadolu Türkçesi’nde İmlâ-Fonoloji Sorunu”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, I. Cilt, TDK Yayınları, Ankara, s.491-508.
- Korkmaz, Zeynep (1995b). “Eski Osmanlı Kaynaklarının Yazımında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, TDK Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (1996). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (2005). “Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine”,
http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/korkmaz_ek.pdf, ss.174-180 (01.11.2016).
- Korkmaz, Zeynep (2007). *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara.
- Kornfilt, Jaklin (2001), *Turkish*, Routledge, London and New York.
- Kowalski, Tadeusz (1983). “Şehnamede Türkler” (Çev. Harun Güngör), *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.1, Y.1, ss.289-300.
- Köktekin, Kazım (2007). *Eski Anadolu Türkçesi*, Fenomen Yayıncılık, Ankara.
- Köprülü, M. Fuad (1943). “Anadolu Selçukluları Tarihi’nin Yerli Kaynakları-Umumî Bir Bakış I”, *Belleten*, VII: ss.381-458.
- Küçük, Murat (2010). “Tarihi Türk Lehçelerinden Türkiye Türkçesine –Dİr/-DUr (-Turur) Eki ve İşlevleri”, *Türkbilig*, S.19, ss.59-75.
- Lewis, Geoffry (2002). *Turkish Grammar*, Oxford University Press.
- Kültüral, Zuhâl ve Beyreli, Latif (1999). *Şerîfî şehnâme Çevirisi*, C. I, II, III, IV, TDK Yayınları, Ankara.

- Kültürel, Zuhâl (2010). “Şâhnâme” *İslam Ansiklopedisi*. (C.38, 290-292). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Mansuroğlu, Mecdut (1956). “Şeyyad Hamza’nın Doğu Türkçesine Yaklaşan Manzumesi”, *TDAY-B*, TDK Yayınları, Ankara.
- Mansuroğlu, Mecdut (1958), *Sultan Veled’in Türkçe Manzumeleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Mansuroğlu, Mecdut (1988). *Eski Osmanlıca (Çev. Mehmet Akalın)*, Tarihi Türk Şiveleri, Ankara, s.247-276.
- Mazıoğlu, Hasibe (1974). *Ahmet Fakih-Kitâbu Evsâfi Mesâcidi’ş-Şerîfe*, TDK Yayınları, Ankara.
- Menges, K. H. (1968). *The Turkic Languages And Peoples*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- Meninski, Franciscus a Mesgnien. *Thesaurus Linguarum Orientalium, Turcicae-Arabicae-Persicae*, (Çevirmen ve Yayınlayan: Mehmet Ölmez), Meninski Sözlüğü 1-6 Takım, Simurg Yayınları, İstanbul, 2000.
- Mütercim Âsım Efendi (2009). *Burhân-ı Katı* (Haz. Prof. Dr. Mürsel Öztürk ve Dr. Derya Örs), TDK Yayınları, İstanbul.
- Nalbant, Mehmet Vefa (2002). “-DUK Eki Ve Divânü Lûgati’t Türk’t e -DUK Ekli Görülen Geçmiş Zaman Çekimi”, *Türk Dünyası*, C.15, S.1, ss.193-203.
- Németh, Gyula, (2014). *Folklorik ve Dini Metinler Üzerinde Vidin Türkleri Ağız Araştırmaları*, (Çev. Abdurrahman Güzel), TDK Yayınları, Ankara.
- Okun, Zahide (2006). *17. Yüzyılda Yapılmış Mensur Şehnâme Tercümesi (320a-350b)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Orhan, Yavuz (1991). “Türkçede Kapalı e”, *S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, 6. Sayı.
- Oruç Aslan, Birsal (2007). “Türkçede Gereklilik Kipi”, ICANAS Kongresi’nde sunulan sözlü bildiri. <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/ORU%C3%87-ASLAN-Birsal->

[T%C3%9CRK%C3%87EDE-GEREKL%C4%B0L%C4%B0K-K%C4%B0P%C4%B0.pdf](#) ss.1245-1261 (01.10.2016).

- Öner, Mustafa (2003). “Türkçede Çekim Edatlarının Karşılaştırma ve Sınıflandırma Bağlantıları”, *TDAY Belleten*, 1999/1-2, Ankara, 2003.
- Öz, Yusuf (2002). “Şeh-nâme Tercümeleri ve Sözlükleri”, *Name-i Aşina*, III, Ankara.
- Özçelik, Saadettin (2010). *Eski Türkçe (Kök Türkçe)*, Bizim Büro Basımevi, Ankara.
- Özek, Fatih (2012). “Türkiye Türkçesi Doğu Grubu Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekleri”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/1, Winter, ss.1751-1765.
- Özek, Fatih ve Sağlam, Bilgit (2014). “+DAn Çıkma Hâli Ekinin Vasıta ve Bulunma Hâli İşlevi Üzerine”, Fırat Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi Fırat University Journal of Social Science*, Cilt: 24, Sayı: 2, ss.13-18.
- Özkan, Abdurrahman (2013). “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Birleşik Fiiller”, *Seçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 34, ss.11-45.
- Özkan, Mustafa (1992). *Mahmûd b. Kādî-i Manyâs - Gülistan Tercümesi (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)*, TDK Yayınları, Ankara.
- Özkan, Mustafa (2000). *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Özmen, Mehmet (2003). “Gerek, Gerekmek ve Gereklik Çekimi”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu 2003- Mustafa Canpolat Armağanı*, (Yayımlayanlar: Aysu Ata-Mehmet Ölmez) Ankara, ss.177-193.
- Öztürk, Jale (2003). “Ses Değişikliği Geçiren Kelimelerin Yazı Dilindeki Eski Şekilleri”, *Güneyde Kültür*, C.14, S.141, Antakya.
- Pala, İskender (2005). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, 14. Baskı, Kapı Yayınları, İstanbul.

- Räsänen, Martti, (1969). *Versuch Eines Etymologischen Wörterbuchs Der Türksprachen*, Helsinki.
- Safa, Zebîhûllâh (1375). “Nazarî Be Me’âhiz-i Şâhnâme”, Nemîrem Ez İn Pes Ki Menûçehri Zinde Em, Tahran.
- Sami, Şemseddin (2006). *Kamus-ı Türkî*, Enes Ofset, 15. Baskı, İstanbul.
- Semedli, Elza (2007). “Türk Lehçelerindeki Bir Ses: Kapalı é”, *Journal of Azerbaijani Studies*, Azerbaycan, ss.522-532.
- Sertoğlu, Mithat (1960). “Şeh-nâmenüvîsler, Vak’anüvîsler İle Diğer Mühim Osmanlı Müverrihleri ve Eserleri I-IV”, *Yeni Tarih Dergisi*, I:754-755, II:759-760, III:767-770, IV:783-784.
- Şahin, Hatice (2008). “Türkçede Zaman Belirleyicileri ile Kip ve Zaman Eklerinin Uyumu”, *Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı*, ss.649-654.
- Şahin, Hatice (2009). *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Şişman, Bekir ve Kuzubaş, Muhammet (2012). *Şehnâme'nin Türk Kültür ve Edebiyatına Etkileri*, Ötüken Neşriyat, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul.
- Tanımdı, Zeren (2008). “Sultanlar, Şairler ve İmgeler: Şehnâme-i Firdevsî'nin Mukaddimesinin Resimleri”, *U.U. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Y.9, S.15, C.2, ss.267-296.
- Tekin, Şinasi (?). “Eski Türkçe”, <http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20DILI/tekin.pdf>, ss.69-119 (10.09.2016).
- Tekin, Şinasi (1992), “Eski Türkçe”, *Türk Dünyası El Kitabı*, II. Cilt, Dil-Kültür-Sanat, TKAE Yayınları, Ankara, s. 69-119.
- Tekin, Talat (1995). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Simurg Yayınları, Ankara.
- Tekin, Talat (1988). *Orhon Yazıtları*, Ankara.
- Tekin, Talat (2000). *Orhon Türkçesi Grameri*, Sanat Kitabevi, Ankara.

- Thomsen, Vilhelm (2002), “Yenisey Yazıtlarındaki İyi Değerlendirilmemiş Bir Harf”, *Orhon Yazıtları Araştırmaları*, (Çev. ve Yayına Hazırlayan: Vedat Köken), Türk Dil Kurumu Yayınları, ss.303-313
- Tiken, Kamil (2004). *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Fiiller*, TDK Yayınları, Ankara.
- Timurtaş, F. Kadri (1976). “Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri”, *Türkiyat Mecmuası*, C.18, ss.331-368.
- Timurtaş, Faruk Kadri (2005). *Eski Türkiye Türkçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Topaloğlu, Ahmet (1978). *15. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Kuran Tercümesi II (Sözlük)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Toparlı, Recep ve Argunşah, Mustafa (2008), *Muinü'l-Mürîd*, TDK Yayınları, Ankara.
- Tökel, Dursun Ali (2006). “Şehnâme’den Turan’a Divan Şiirinden Şehnâme’ye Bakmak”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S.392, Haziran, ss.1-7.
- Tufar, Nicolai (2003). *Tek ve Çift Heceli Kelimelerin Türeme Gücü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tulum, Mertol (2011). *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, TDK Yayınları, Ankara.
- Tunç, Tomris (1995). *Derleme Sözlüğü ve Kavramlar Dizini I-II-III*, TDK Yayınları, Ankara.
- Tümer, Cem Şems (2008). “19. Yüzyıl Metinlerinde Genel Bir Tercih “Yahut”lu Başlık Kalıplaşması”, *Turkish Studies - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/1 Winter, ss.380-398.
- Türk, Vahit (1999). “Türkçede Şimdiki Zaman Kavramı, Çekimleri ve Ekleri”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 10.
- Türk Dil Kurumu (2008). *Yazım Kılavuzu*, TDK Yayınları, Ankara
- Türk Dil Kurumu (2009). *Tarama Sözlüğü*, (Haz. Ömer Asım Aksoy ve Dehri Dilçin), 8 Cilt Takım (A-Z), TDK Yayınları, Ankara.

- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (Haz. Ömer Asım Aksoy, Emel Vardarlı, Şakir Ülkütaşır, Aycan Ünver, Gülten Akın Cankoçak, Olcay Sarıbaş, Cem Dilçin), 6 Cilt Takım (A-Z), TDK Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük* (Haz. Şükrü Haluk Akalın vd.), TDK Yayınları, Ankara.
- Uludağ, Süleyman (2001). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Uygur, Sinan (2007). “-(y)IsAr Gelecek Zaman Ekinin Yapısı Üzerine”, *Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 2/4 Fall, ss.1193-1196.
- Ünlü, Suat (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Vural, Hanifi ve Böler, Tuncay (2013). *Ses ve Şekil Bilgisi*, Kesit Yayınları, Ankara.
- Yavuz, Serdar (2010). *Türkiye Türkçesi Ağzlarında Bağlaçlar*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuz, Serdar (2011). “Türkiye Türkçesi Ağzlarında Bağlaçlar”, *Diyalektolog Dergisi*, Kış, S.3, ss.59-107.
- Yavuz, Serdar (2013). *Cerrâh-nâme (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Kesit Yayınları, Ankara.
- Yavuzarslan, Paşa (2011). “Türk Dilinde Kişi Eklerinin Tarihsel Gelişimi ve Değişimi”, 38. *ICANAS (International Congress of Asian and North African Studies)*, *Bildiriler Kitabı*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, ss.1953-1966.
- Yegin, Yunus Türksad (2010). *Türk ve İslam Eserleri Müzesindeki 1983 Numaralı Firdevsî Şahname’si Münyatürleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yelten, Muhammed (1998). *Tarih-i İbn-i Kesîr Tercümesi (Giriş-İnceleme-Sözlük)*, TDK Yayınları, Ankara.
- Yelten, Muhammed (2009). *Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- Yerdelen, Cevat (1997). “Divan Edebiyatı Kaynaklarından Şehname”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.8, ss.99-108.
- Yıldırım, Nimet (2008). *Fars Mitoloji Sözlüğü*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Yıldırım, Talip (2010). “Yeni Uygur Türkçesinde İsimden İsim Yapım Ekleri”, [file:///C:/Users/DELL/Downloads/5839%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/DELL/Downloads/5839%20(2).pdf), ss.255-262 (03.08.2016).
- Yılmaz, Emine (1991). “Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, Ankara, ss.151-165.
- Yıldız, Nilgün (2005) *17. Yüzyılda Yapılmış Mensur Şehnâme Tercümesi (80a-119b)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Yılmaz, Hikmet (2003). “Çokluk Eki -lar/-ler Üzerine”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S.15, ss.125-130.
- Zengin, Dursun (2003). “Sıfatların Başka Sözcük Türlerine Kayması”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 43, 2, ss.83-99.
- Zülfikar, Hamza, (1980). *Yabancılar için Türkçe Dilbilgisi*, Ankara.
- Zülfikar, Hamza (1991). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, TDK Yayınları, Ankara.
- <http://www.osmanlicaturkce.com/> (10.12.2016).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Serdar BULUT

Doğum Yeri ve Tarihi : Antalya / 01. 01. 1989

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Y. Lisans Öğrenimi : Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri : **YAYINLAR LİSTESİ**

A. Ulusal Sempozyumlarda Sunumu Yapılan ve Bildiri Kitaplarında Tam Metin Olarak Basılan Bildiriler:

- 1. BULUT, Serdar** “*Harşit Vadisi (Doğankent) ve Yöresi Ağzlarında Fındıkla İlgili Folklorik Özellikler*”, (Harşit Savunmasının 100. Yılında Harşit Vadisi Sempozyumu '26-28 Ekim 2016' Giresun).
- 2. BULUT, Serdar** “*Giresun İli ve Yöresi Ağzlarında Kadın*”, (1. Ulusal Kadın Sempozyumu '08-10 Mart 2017' Giresun).

B. Uluslararası Sempozyumlarda Sunumu Yapılan ve Özet Kitabında Basılan Bildiriler:

1. **BULUT, Serdar**, “*Görme Engellilere Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi*”, (1. Uluslararası Dil Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu UDES 2015 ‘28-30 Mayıs 2015’ Nevşehir).
2. **BULUT, Serdar**, “*Türkiye Türkçesi Ağzıları ile Kıbrıs Türk Ağzılarında Ortak Kullanılan Kalıp Sözlere Hayır-Dualar ve Beddualar*”, (8. Uluslararası Diyalektoloji ve Jeolinguistik Kongresi ‘14-18 Eylül 2015’ Mağusa / KUZEY KIBRIS).
3. **BULUT, Serdar – BULUT, Gamze**, “*Görme Engellilere Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Üç Boyutlu Teknolojilerden Faydalanılması*”, (İstanbul Aydın Üniversitesi Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sempozyumu SIDG 2015 ‘12-13 Kasım 2015’ İstanbul).
4. **BULUT, Serdar**, “*Divânü Lügâti’t-Türk’ten Ahıska Türkleri Yazılı ve Sözlü Diline Geçen Atasözleri*”, (İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Derneği Kongresi II ‘5-7 Mayıs 2016’, Hatay).
5. **BULUT, Serdar**, “*İşitme Engellilere Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Üç Boyutlu Teknolojilerin Yeri*,” (II. Dil Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu UDES 2016 ‘26-28 Mayıs 2016’, Belgrad Üniversitesi Belgrad/SIRBİSTAN).
6. **BULUT, Serdar**, “*Dereli, Eynesil ve Görele İlçeleri Ağzılarından Derleme Sözlüğü’ne Katkılar*, (1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu ‘13-14-15 Ekim 2016’ Fırat Üniversitesi, ELAZIĞ).

C. Uluslararası Sempozyumlarda Sunumu Yapılan ve Bildiri Kitabında Tam Metin Olarak Basılan Bildiriler:

1. **BULUT, Serdar**, “*Toroslarda Balkanlardan Bir İz Sekel Köyü Gebiz*” (Celal Bayar Üniversitesi Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu-II ‘13-15 Mayıs 2010’ Manisa).
2. **BULUT, Serdar – Burak TELLİ – Türker Barış BULDUK**, “*Adıyaman Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar*”, (Adıyaman Üniversitesi Bilim, Kültür ve Sanat Sempozyumu – I ‘03-04 Nisan 2014’ Adıyaman).
3. **BULUT, Serdar**, “*Görme Engellilere Ana Dilde Türkçe, Edebiyat, Osmanlı Türkçesi ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Üzerine Yapılan*

Çalışmalara Kısa Bir Bakış”, (1.Uluslararası İletişim, Edebiyat, Müzik ve Sanat Çalışmalarında Güncel Yaklaşımlar Kongresi – ’24-25 Mart 2016’, Kocaeli).

D. Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayınlanmış Makaleler:

1. **BULUT, Serdar**, “*Anadolu Ağzlarında Kullanılan Kalıp Sözcükler ve Bu Kalıp Sözcüklerin Kullanım Özellikleri*”, **Turkish Studies**, Volume 7/4, Fall 2012, s. 1117-1155, Ankara.
2. **BULUT, Serdar**, “*Anadolu Ağzlarında Dini İnançları Yansıtan Kalıp Sözcükler*”, **Jass Studies**, Volume 6/1 January 2013, s. 435-465, Fransa.
3. **BULUT, Serdar**, “*Türkiye Türkçesi Ağzları Üzerine Çalışma Yapılmayan İl ve İlçeler*”, **Turkish Studies**, Volume 8/1, Winter 2013, s. 1129-1149, Ankara/TÜRKİYE.
4. **BULUT, Serdar**, “*İmlâ ve Telaffuz Sorununda Telefon İle İnternetin Rolü*”, **Tarih Okulu Dergisi**, Yıl: 7, Sayı: XVII, Mart 2014, ss. 371-388.
5. **BULUT, Serdar** (2015). *Görme Engellilere Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi*, **Kesit Akademi Dergisi**, Yıl:1, Sayı:1, Eylül 2015, ss.138-173.
6. **BULUT, Serdar** (2015). “*Bayburt İli ve Yöresi Ağzlarının Türkiye Türkçesi Ağzları İçindeki Yeri / The Dialect Of Bayburt Province And Its Place In Turkey Turkish Dialect*”, **TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-**, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. H. Ömer Karpuz Armağanı), Volume 10/16 Fall 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8808>, p. 371-386.
7. **BULUT, Serdar** (2015). *Ordu İli ve Yöresi Bibliyografya Denemesi*, **International Journal of Social Science**, Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3237>, Number: 41, Winter II, ss. 465-504.
8. **BULUT, Serdar** (2016), *Türkiye Türkçesi Ağzları ile Kıbrıs Türk Ağzlarında Ortak Kullanılan Kalıp Sözcüklerden Hayır-Dualar ve Beddualar*, **ASOS JOURNAL (The Journal of Academic Social Science / Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi)**, ISSN: 2148-2489, Yıl:4, Sayı: 24, Mart 2016,

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.1028>, (Prof. Dr. İbrahim KAVAZ Özel Sayısı) ss. 298-308.

9. **BULUT, Serdar – BULUT, Gamze** (2016), *Usage Of Three Dimensional Technology In Teaching Turkish Language To The People With Visually Impaired*, **International Journal of Social Science**, Doi Number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3445>, Number: 46, Spring IV, ss. 319-330.

10. **BULUT, Serdar** (2016). “Görme Engellilere Ana Dilde Türkçe, Edebiyat, Osmanlı Türkçesi ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Üzerine Yapılan Çalışmalara Kısa Bir Bakış”, **Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi – International Peer-Reviewed Journal of Communication and Humanities Research**, İlkbahar Dönemi, Sayı:11, ss.207-228.

11. **BULUT, Serdar** (2016). *Divânü Lügâti't-Türk'ten Ahıska Türkleri Yazılı ve Sözlü Diline Geçen Atasözleri*, **Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature**, Volume:2, Issue:3, Doi Number: 10.20322/lt.72738, Summer, ss. 95-112.

E. Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayınlanmış Kitap Tanıtımları:

1. **BULUT, Serdar**, “*Yavuz, Serdar (2013), Cerrâh-nâme (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım), Kesit Yayınları, İstanbul, 687 s., ISBN: 978-605-4646-45-6*”, **Turkish Studies**, Volume 9/3, Winter 2014, s. 1671-1673, Ankara/TÜRKİYE.

2. **BULUT, Serdar**, “*ALKAYIŞ, M. Fatih (2013), Hâverân-nâme (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım), Kesit Yayınları, İstanbul, 323 s., ISBN: 978-6054646-37-1*”, **Jass Studies**, Number: 22, Spring 2014, s. 631-634, Fransa.

3. **BULUT, Serdar**, “*Mehmet Dursun Erdem, Serdar Yavuz, Mehmet Gürlek, Ayhan Dost (2013), Tarihî Türk Lehçeleri-Eski Anadolu Türkçesi Bibliyografyası, Kesit Yayınları, İstanbul, 271 s., ISBN: 975-605-4467-46-3*”, **Jass Studies**, Number: 29, Autumn III 2014, s. 499-502, Adıyaman/TURKİYE.

4. **BULUT, Serdar** (2015). *ERSEN-RASCH, Margarete I. – ONASI, Erdoğan (2015), Yabancı Dil Olarak Türkçe Dilbilgisi, Papatya Yayıncılık*

Eğitim, I. Basım, İstanbul, 418 s., ISBN: 978-605-4220-85-4, International Journal of Social Science, Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3232>, Number: 40, Winter I, ss.555-559.

F. Yazılan Ulusal/Uluslararası Kitaplar veya Kitaplarda Bölümler

1. Türkçeye Hizmet Edenler 1(*Editör Sedat Maden*), Nobel Yayınları, Ankara, 2016.

İş Deneyimi

Stajlar : Samsun Sosyal Bilimler Lisesi (2011-2012)

Projeler : Geçmişten Günümüze Türkçeye Hizmet Edenler (2014-2016),
Tirebolu İle Espiye İlçeleri Tarihi ve Meskun Yer Adları (2017-)

Çalıştığı Kurumlar : Giresun Üniversitesi (2012-)

İletişim

E-Posta Adresi : serdarbulut07@hotmail.com

Tarih

31.03.2017